

ЗБІРНИК ФІЛЬОЛЬОҐІЧНОЇ СЕКЦИЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
Т. VIII і IX.

КОРЕСПОНДЕНЦИЯ ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО

В ЛІТАХ 1850—62.

Видав
Др. Кирило Студинський.

У ЛЬВОВІ, 1905.
Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.
З ДРУКАРНЇ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Беднарского.

UNIVERSITY OF TORONTO
VELUT ARBOR ÆVO

ЗБІРНИК ФІЛЬОЛЬОҐІЧНОЇ СЕКЦИЇ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
Т. VIII і IX.

КОРЕСПОНДЕНЦИЯ ЯКОВА ГОЛОВАЦЬКОГО

В ЛЇТАХ 1850—62.

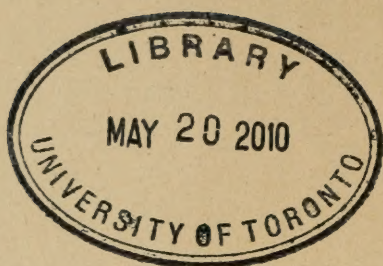
Видав

Др. Кирило Студинський.

У ЛЬВОВІ, 1905.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

З ДРУКАРНЇ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА
під зарядом К. Беднарского.

LIBRARY
MAY 20 2010
UNIVERSITY OF TORONTO

Передмова.

Листи — се частина історнї людського житя. Листи, писані в літературних справах — се частина історнї письменства і тому говорити про вагу їх видань — річ злишня. Час від р. 1848—60 належав у нашім письменстві до мало прояснених і оброблених. Не один з нас перечитував сучасні виданя, переглядав статиї, але не був в силї навязати поміж ними якоїсь нитки, що лучила би їх в одну цїлість, що вияснювала би причини поодиноких появ і еволюций в напрямі нашого письменства сего часу.

Допомогли нам в сїм листи, писані до Як. Головацького, одного з визначних, сучасних дїячів. Они дали нам спроможність розвязати не одну загадку, виянити не одну подїю, схарактеризувати час і людий. Ми певні, що характеристика сучасних стремлїнь вийде вірна, бо й сим важні листи, що в них містить ся дїйсна, неретушована правда, за якою нераз на дармо шукали би ми по друкованих статиях.

В нашій передмові рішились ми взяти під розвагу одну, дуже важну появу. Ми забажали подати огляд лїтературних спорів про нашу письменну мову від р. 1848—60, і схарактеризувати сю боротьбу за і против народної мови, ведену по сучасних, наших виданях. В сїй цїли переглянули ми всї публїкациї, як „Зорю Галицку“ (від р. 1848—57), „Галичо-рускій Вѣстникъ“ (1849—50), „Новины“ (1849), „Пчолу“ (1849), віденський „Вѣстникъ“ (від р. 1850—1860) і його додаток „Отечественный Сборникъ“ (1853—59), „Ладу“ (1853), „Анѳологію“ (1854), „Семейную библіотеку“ (1855—6), „Церковную Газету“ (1856—8) і „Церковный Вѣстникъ“ (1858). З всїх тих

видань вибрали ми майже всї статиї, писані в обороні народної мови, або против неї, та звязали їх, при помочи листів, в одну цїлість.

Сторонникам нашої народної мови довело ся в згаданім часї звести боротьбу з людьми, які хотїли навязати нашій лїтературі великоруську мову. Тим то наша передмова буде містити в собі історию лїтературного москвофільства в Галичині і на угорській Руси від р. 1849—60. Вважаючи москвофільство історичним фактом, ми старали ся віднести ся до него зі спокоєм і обєктивно. Щоби нас не посудив нїхто о тенденцийність, ми велїли часто промовляти людям самим, причім критикували їх погляди. Що деякі люди, як прим. Яков та Іван Головацький вийдуть в чорних красках, або що деякі виступи Духновича, Гушалевича і Раковського являть ся в некористнім осьвітленю,— в сім не наша, а їх вина. У нас не було анї симпатиї, анї антипатиї до поодиноких людий. Ми оцїнювали їх після їх дїл, статий та листів.

Листи, які видаємо, є, з виїмкою двох, власностию „Народного Дому“ у Львові. Коли ми їх почали друкувати, число їх сягало лише до 327. Коли ми продовжували, або й кінчили друк, найшло ся їх вже 642. Тому вважали ми відповідним, о скільки се не було можливим, щоби вмістити їх в хронольоґічнім порядку, надруковати при кінци додаток, в який війшла також частина листів з р. 1849, хоть сего в заголовку не зазначено. З сего числа 642 листів вибрали ми всї листи, що мають лїтературну вартість, оминаючи, по змозї, листи писані в чисто родинних справах. Листи угорських Русинів і Славян війшли до нашої збірки всї, без виїмки. Так само не поминули ми анї одного листу Івана Головацького та начерків листів Якова Головацького. Крім листів, адресованих до Якова Головацького, найшли ся тут також листи до иньших людий, які ми рівнож видруковали.

До нинї скатальоґовано в „Нар. домі“ понад 1100 листів Як. Головацького, які ми рівнож задумуємо видати в дальших двох томах. Перший том обійме незвичайно важні листи від р. 1836—1849, які містять в собі кореспонденцию Як. Головацького з Славянами, (з Чехами, Сербами, Словінцями, Поляками і Хорватами) та з Русинами. Буде се богатий, новий причинок до історичної нашого духового і полїтичного руху та звязий з иньшими Славянами в перших хвилях нашого відродженя. До другого тому війдуть листи Як. Головацького від 1863—1874

а побіч них доповненя листів від р. 1850—62, які недавно віднайдено.

Листи видали ми з фотоґрафічною майже точностию. В клямрах означували ми сторони. В листї ч. 300 пропущено по слові: „commendatus“ — „persisto Strigonii“, що отсим справляємо. Дрібних і мало численних похибок не зазначуємо. Оба показчики уложив студ. філ. п. Олекса Бойцун.

Видаючи отсей том, почуваємо ся до сердечної вдячности дир. бібліотеки „Нар. Дому“, проф. Ф. Свистунови і її б. урядникови, п. Іляр. Святицкому за ввічливий дозвіл, користати з архіву. Рівнож щиро дякую проф. реальної школи, Впв. п. Людв. Фіялції за коректу меньше четких, чеських листів.

У Львові, дня 20 липня 1905 р.

Др. Кирило Студинський.

I.

У велику заслугу Маркіянови Шашкевичеви треба почислити се, що він не лише ввів живу, народну мову в галицько-руське письменьство, але що станув також на становищи духової і культурної єдности всїх українських земель, видячи в нїм запоруку дальшого розвою лїтературних починів в Галичинї. Беручись за лїтературну працю, Шашкевич, горячий ентузияст для народної мови, вичучував її впрост у жерела, з народних пісень і оповідань, а для студий над нею сягнув він до фільольоґічних праць над славянськими мовами, які утверджували його в пересьвідченю, що наша, народна мова, се одна із живих, славянських мов, яка повинна найти місце в лїтературнім житю галицької Руси. Відроджене поодиноких славянських народів, сьміле переборюванє перепон, які ставали їм в дорозї, додавали Маркіянови віри і надії на успіх початого ним дїла. Ентузиястичні відзиви чужих письменників про Україну, її природу, мову і пісню, готові, лїтературні взірцї в творах українських письменників велїли йому станути на становищи культурного з'єдиненя Галичини з Україною, з якого він не зійшов по конець свого житя.

Слїдом Маркіяна пішов був у своїх молодечих лїтах другий член „руської трійцї", Яків Головацький, який до народних ідеалів Маркіяна Шашкевича віднїс ся з великою симпатиєю. В приписцї до третого псальму Руслана писав Головацький: „Кажеш, приятелю, що простим язиком нашим не можна лиш о домашних, щоденних річах бесїдовати, що руський, народний язик зовсїм неспосібний до вираженя висших понятій. От тобі показав живим примірои Шашкевич, як можна взнести ся високо, як можна своїм нарічєм без чужої примішки і найвисшії понятія о Бозї гладко виговорити — та ще як сильно, як мудро, положительно, основно.

Не язик народний винен, але ти сам, бо вдар ся в груди, не знаєш єго, не вмієш по руськи. Шашкевич не рік, не два виучував і розбирав народну бесїду; тепер видиш, як єму гнеть ся всюди під лад. Не лїнуй ся, працюй, то і тобі легше піде; але знай, що без працї само до берега твого не приплине".[1]).

Народну мову уважав Головацький самостійною, „природною, чистою, повноголосою, мужеско-сильною, виразистою (ляконическою) в устах статного господаря, або козака молодця, тай під пером Котляревського, Тополинського і других, а мягкою, сердечно-нїжною, пещеною в бесїдї материнській, дївочій сьпіванцї, або під пером сердечного Основяненка".[2]). Се не самохвальба, писав Головацький, бо і сторонські письменники, знавцї мов признають нашій мові краснозвучність та иньші прикмети, що ставлять єї висше понад другими, славянськими мовами. „Бандтке називає єї найкрасчим меже всїма словенськими, Міцкевич меже руськими язиками, Бодянський величає єго поетичність і музикальність та каже рівнати єго з грецьким та італїяньским, Коубек і Мацїєвський іменують єго красчим від чеського, Раковецький жалує, що не став ся пануючим в цїлій Росиї а писатель росийський, Даль-Луганський признає єму первенство над великоруським народним і книжним язиком".[3]) З таким самим одушевленєм до народної мови віднїс ся також Головацький у своїх вступних лекциях на становищи професора львівського унїверситета. Людям, що хотїли би вводити церковно-славянщину в руське письменство в Галичинї, виясняє він, що мова церковно-славянська є вправдї „скарбницею язикословія, котрою наш язик засиляти будемо .. нею види нинїшного, живучого язика розвивати, обяснити не перестанемо..."[4]), що однак галицькі Русини „мають призначенє, в крузї соплеменних, славянських народів розвинути свою родиму словесність, своє питоме житє, поповнити тую розгрань, яка межи Словянами без них появляє ся, впливати на образованє мілїонів свого племени і переносити европейське просьвіщеніє тихим розвоєм на весь южноруський нарід".[5])

---

[1]) „Вѣнок", часть І. Відень 1846, стр. 63—4.

[2]) Яковъ Головацкій: „Розправа о языцѣ южнорускôмъ и его нарѣчіяхъ в „Истор. очерку основанія галицко-рускои Матицѣ". Львів 1850, стр. 35.

[3]) Тамже, стр. 47—9.

[4]) „Три вступительніи преподаванія"... Якова Головацкого. Львів, 1849. стр. 10.

[5]) Тамже, стр. 28.

Духову єдність Галичини з Україною старав ся також Головацький перенести на політичне поле, вказуючи австрийському рядови на сю обставину, що москвітизм заливає все і жалї на покривджене прав Малорусинів часті, що централїстичний, російський ряд дивить ся криво на відроджене малоруської лїтератури, коли більша половина малоруських видань виходить під анонїмами, або псевдонїмами..., що через те вся надія малоруської народности лежить в Австриї, що помагаючи малоруській лїтературі, Австрия могла би мати вплив і на Україну, як через своїх угорських Сербів має на Сербію, Боснїю і т. п. що вона могла би найти симпатиї і на Українї".[1])

Не без впливу творів Маркіяна Шашкевича і живого слова та лїтературної і публїцистичної діяльности Якова Головацького починають відносити ся з тим самим пієтизмом до народної мови і з тими самими симпатиями для культурного з'єдиненя Галичини і України також иньші, сучасні письменники та діячі.

Коли на з'їдї „учених" піднесли ся голоси (Сосновського, Ганкевича і Венедикта Левицького) против народної мови а за церковно-славянщиною,[2]) — побіч Головацького, що відчитав свою „Росправу о южно-рускôмъ языцѣ" і Йосифа Левицького, який промовляв за народною мовою, обстав дуже рішучо за нею і за духовою єдностию Галичини з Україною Никола Устиянович, кажучи:

„Хтож бо в Славянщинї не знає тої мови сьвятої Руси, тої бесїди серця, того наповидного ласканя, котрим мати першоє дітя своєй милости любує, тої красавої пісоньки, якую ластівка під стріхою щебече, хто не знає барви цьвіту і вони тої лїторосли золотобережної України? На славяньскім виросла она серцю і всякими цьвітами приоздобила ю красавая мати. Всякії чувства души і ума появи приодїває она золотими точками. — Аж хочем налюбувати ся єї принадами милости, підїм до Основяненка Марусї, аж желаєм надивити ся ненаглядним єй барв красотам, вержмо оком на єго схід сонця, аж хочем узброїти ся в кріпость, послухаймо громкого Шевченка, аж розвеселити ся і попустовати, возьмім Котляревського, аж на послїдок статочного образа хочем, прочитаймо

---

[1]) Hawrylo Rusyu (Як. Головацький): Zustände der Russinen in Galizien, Leipzig 1846, стр. 21. Порівнай Др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство 1838—65. Львів 1903, стр. 9.

[2]) Яковъ Головацкій: »Историческій очеркъ основанія галицко-рускои Матицѣ", стр. CV.

єдин тільки короткий уступ з Перекінчика під назвою Бандурист, через незабвенного нашого Шашкевича написанний; а слибисьмо не пожалували потрудити ся до пісний народа, до тої комори природних народних гадок, найшлибисьмо не єдиную зьвіздку, которая бы славу найкращому письменникови каждого народа принесла. О тій красі бесіди руської добре знають Славяни, з того то жерела черпали нашії побратимці Поляки для свого язика овую обильность, которою днесь так велично їх мова ся красує. Руськими то цьвітами покрили они давную наготу нарічія свого."[1]).

Те саме стремлїнє бачимо ми не лише в замітках, наукових розвідках і академічних промовах, але також на поли полїтики, руської публїцистики і красного письменства.

В першій, полїтичній відозві „Ради народної руської" зазначено цїлком ясно, за приводом Юлїяна Лаврівського, що „ми, Русини галицькі належимо до великого руського народу, котрий одним говорить язиком і 15 мілїонів виносить, з котрого півтретя мілїона землю галицьку замешкує. Відозва накликувала Русинів, щоби враз з другими народами вставали з довгого сну та щоби поміж иньшим, поставили собі цїлию, „розвивати і взносити нарідність нашу во всїх єї частех: видоскональенєм язика нашого, запровадженєм єго в школах низших і висших..."[2])

Вслїд за сею відозвою повідомив руську публику Антін Павенцький, що починає видавати „Зорю Галицьку" „в нашім руськім язиці, яким наш нарід говорить,"[3]) а в сій, першій, нашій публїцистичній часописи стрічаємо чимало накликувань до любови і пошановання народного слова. Так читаємо в однім місци відозву, щоби Русини по руських домах завели рідну мову і послугували ся нею в розмові з селянами і ремісниками: „А знаєтеж ви, Русини, же то значит зраджувати свій нарід, єго в ганьбі і пониженю утримувати? бо то значит управляти чужу ниву а свою занехати..." Автор відозви накликує руських інтелїґентів, щоби зближали ся до своїх „власних братей" (селян), тямлячи, що „они тепер суть рівними вам обивателями що до значеня полїтичного" а Русинок взиває, щоби віддалили від себе „чужу чуженицю" (польську мову), „яка їх власному народови чужими чинила".[4]). Ще в иньшім місци

---

[1]) Яковъ Головацкій: „Историческій очеркъ основанія галицко-рускои Матицѣ", стр. 8—9.

[2]) Зоря Галицка за р. 1848, ч. 1.

[3]) Тамже. Ч. 1.

[4]) Тамже. Ч. 8. „До Русинôвъ и Русинокъ".

читаємо візване до руської молодїжи: „Скинь з Твоїх очей неправий сором, а полюби народний, руский язик, щось го з груди матерной виссала, що так мило, любо солодко приятному слуху звенить, а „цур“ кинь на того, що не так чувствує, як для Матери годить ся!“[1]) В статї „О языцѣ рускимъ“ О. Л(озинського) читаємо навіть поклик до Поляків: „одже най назад Русинами будут, най не цурают ся своїм походженєм і зділану через предків кривду най надгородят, а так ся вернут і до родимого язика!“ Автор статї виступає против заміту, немовби руська мова була необразованою, бо нею були писані лїтописи і закони, бо за часів литовських князїв була она придворною, шкільною, судовою і дипльоматичною, що так само панувала она по дворах польських королїв (від р. 1386—1447), признає однак, що по відступстві шляхти ся мова стала неуживаною і що єї знов до давної чести привести треба.“[2])

Не меньше сильно зазвенїла та сама струна в нашім краснім письменстві.

Сердечну любов до народного слова чуємо з вірша Луки Данкевича п. з. „Братамъ Галичанамъ“, в якім поет сьпіває:

„Ще не згибло руське слово
Так нам миле;
Ще го чути
На около...“[3])

Тими самими ідеалами жив в р. 1848 Антоній Петрушевич, як сьвідчить про се єго поезия, видана без підпису, п. з. „Плачь рускои матери надъ блуднымъ сыномъ“, якої частину хотьби для характеристики самого автора і його тодїшних поглядів подаю на сїм місци:

„....Не раз я сказала: Моє соколятко!
Не дружись з орлоньком, бо не твій то братко;
Він тя прилудить, уведе з собою,
А я мать нещасна лишусь сиротою!“

---

[1]) Зоря Галицка за р. 1849. Ч. 1. в відозві п. з. „Молодеже руска“. Сюди можна би також зачислити дуже гарну статю, перекладену рівночасно з німецької на польську і на руську мову (перекладчиком останньої був Йосиф Левицкий) п. з. „О змѣнѣ народности“. (Зоря Галицка за рік 1849 ч. 79 і 81.)

[2]) Зоря Галицка за рік 1849. ч. 4.

[3]) Зоря Галицка за р. 1848, ч. 1.

Тись мене не слухав, а тепер і знати
Того не хочеш, що я твоя мати!
Скажиж ми, синоньку, слівко на потіху —
Прийди до домоньку, під убогу стріху...
Гдем тя породила, в батонька хатонції!
Бо тись мя встидаєш в своєй палатонції!
Чую я чую твій голос миленький,
Но слово не руске, язик не рідненький...
Не так я ти, синку, пісоньку сьпівала,
Колим тя спатоньки в колисочку клала.
І ти вже за мною ставесь промовляти
Чисто по руски, як учила мати!
Чиж не правда, сину? не дармо я плачу! —
„Верни, верни нині, най тя ще обачу,
І будь вірним сином — пристань до серденька,
Я тя поправщаю — руска твоя ненька!"[1])

Тою самою дорогою йшов також Іван Гушалевич. В його верші п. з. „Мати и донька" дорікає мати дочці, що она хоче вийти за пана:

....Гірко вспімнеш моє слово, сплачеш над недолев,
Бо щож тяжше для серденька, як ся вирікати,
Тої мови і тих пісний, що тужлива мати
Днем і нічков над колисков твойов все сьпівала,
І котрою ти раз первий мило щебетала..."[2])

Патріотичні відзиви на тему пошанованя народної мови прибирають навіть декуди комічно-наївний зміст, як прим. в верші „Зъ надъ Прута, одъ Гуцула":

„Ой ти горо каменная, чом ся не лупаєш,
Ти невісто красненькая, чого ся встидаєш?"
„Встидаю ся мого роду тай рускої мови,
Бо то нею мовлять дівки, що доять корови".
Ти руская невістонько, тра би тя учити,
З твоїх красних, чорних очей полуди здіймити.
Як зачали тій невісті полуди здіймати:

---

[1]) Зоря Галицка єа р. 1848 ч. 11. Під „орлоньком" велить автор в примітці бачити Поляків. Що вірш сей вийшов з під пера Петрушевича, про се сьвідчить нам спис його творів, уміщений в „Литературн-ім Сборнику Галицко-русскои Матицѣ" за рік 1885, стор. 221. Гляди також дуже гарну оборону народної мови і звязий з Україною в Петрушевича брошурі п. з. „Słów kilka napisanych w obronie ruskiej narodowości." Lwów 1848, стр. 17—25.

[2]) „Пчола" за рік 1849, ч. 11.

„Ой не буду вже я більше мови ся встидати“.
І попаді, хоть їх мало, з своїми доньками,
Знюхали ся, пане брате, з тими дворакaми;
І дворакам тим, дуракам, в білі руки плещуть,
Вже Русина собі нічим в сьвітонці не взищуть. —
Цурають ся свого роду дївчата, невісти
Ідїть враги до Варшави польскі книші їсти!
Цурають ся своєй мови, тай і руских хлопців,
Бодайжесьте посивіли — зася від молодців!“[1])

А рівночасно з сим мотивом відзиває ся в поезиї ще другий, який осьпівав був вже Маркіян Шашкевич. Як він, так і всї сучасні, визначнїйші письменники стають на становищи культурної, духової єдности Галичини з Україною.

На „соборі учених“ виголошує Іван Гушалевич свій вірш п. з. „До моєй Родины“, яку бачить там, де

„Бескида верхи крутії,
Волни ревущі Днїпра,
Сяня, Буга і Днїстра
І Чорноморя води ще не висхли...“[2])

Видавництво „Пчолы“ інавґурує Іван Гушалевич віршом не підписаного автора (чи не самого Гушалевича), п. з. „До Пчолы“, який так ярко характеризує нам сучасні стремлїня. Поет кличе:

„Своїми лугами
Пчілко пролети ся,
С обножев домоньку
Пчілко поверни ся;
Росов україньсков
З берегів Днїпрових
І росов Галицков
З берегів Днїстрових,
З над Прута, з над Сяна,
З Бескидів високих
Оживляй ся, пчілко,
В трудах одиноких.
. . . .

[1]) Зоря Галицка за р, 1849, ч. 6.
[2]) Як. Головацкій: „Историч. очеркъ основ. Гал. руск. Матицѣ“, стр. 99—101.

Не жури ся, пчілко,
Як тяповитають...
Люди темной ночи
Всім днесь ся цурають,
Не для них то слово
Родиме сьвятоє —
На смерть би го дали
А вскресли чужоє..."[1])

Ще в р. 1850 шле Гушалевич у своїм „Введенію до думъ" свої пісні в Славянщину і на Україну, до берегів Дону, Дніпра-Славутиці з горячим бажанем:

„Ой коби раз доля
Наша освинула,
Тогди пісьнь весела
Всюди би загула,
Над Дніпром, над Доном,
Над Дністром, над Сяном
І Бугом, як громом...[2])

Туди лине також своїми думками Никола Устиянович в верші п. з. „До Зорѣ Галицкои", в якім надієся, що зоря засьвітить по всїх українських землях, а тоді

„І пясть молодця в шабельку задзвонить,
В білії руки заплеще дївиця,
Старець сивенький слезку долї зронить,
Роз'яснить око журлива вдовиця;
А вколо сонця дитятко малоє,
Зачне при піснях о Дніпру, Полтаві,
Як соколятко в гнїздї молодоє
Снити о щастю й козацькій славі"[3])

Не меньше живо обробив сей мотив Лука Данкевич в поезиї „На день $^{3}|_{15}$ мая 1849 р." в якій велить „Зелеменеви, братови Чорногори" глянути за Бескид та привитати від Галичан „синів Корїята" (руського князя в Мукачеві) та звістити Київ і Дніпрові пороги, що

---

1) „Пчола" за рік 1849, ч. 1.

2) Зоря Галицкая за р. 1850, ч. 91. Порівнай також статийку Гушалевича п. з. „Въведеніе до отечественнои исторіи" (Пчола ч. 1, стр. 16), в якій він апотеозус козаччину і козацьку волю.

3) Зоря Галицка за р. 1848, ч. 14.

„Галичани за рускую справу
Борють ся різко, пруть ся з ворогами,
За імя рідне, мову, предків славу“.

Він обіймає щирим серцем всі українські землї, бо

„Щосьмо си рідні, по бесїдї знати,
Та що одна нам всюди була доля,
Бо як одна нас породила мати
Так нам в удїлї всім була неволя...[1])

А в дзвінкім хорі сих письменників не бракло також голосу Богдана Дїдицького, що одушевляє ся українською минувшиною та українською піснию.[2])

Свої симпатиї для України і її письменства виявляють сучасні, галицькі письменники ще й тим, що перепечатують твори визначнійших, українських письменників. В „Новинахъ“ Гушалевича вийшла поезия Єремії Галки (Костомарова) п. з. „Пѣсня моя“,[3]) в „Пчолѣ“ Гушалевича побіч житєписи Івана Котляревського і уривка „Енеїди“,[4]) перепечатано „Оду до князя Курякіна“.[5])

Готові, артистичні взірцї в творах українських письменників, їх чиста і ядерна мова припадали сильно до вподоби нашим, галицьким письменникам та полишили дуже замітний вплив не лише на творчости Маркіяна Шашкевича,[6]), але й письменників 1848-их років. Між иньшими вірш Гушалевича п. з. „Кара“[7]) нагадує нам дуже вразно так під оглядом ідейним, як і стилевим поезию Метлинського п. з. „Зрадник“.[8]) Иньший вірш Гушалевича п. з. „Плясы Бури съ вѣтромъ“,[9]) писаний рівнож під сильним впливом описів

---

[1]) Зоря Галицка за рік 1849, ч. 38.

[2]) Порівнай: Богданко „До Буга“ в часоп. »Новины« за р. 1849, ч. 14 і »Єй пѣсня« ч. 18.

[3]) »Новины«, за р. 1849, ч. 19.

[4]) »Пчола« за р. 1849, ч. 3.

[5]) »Пчола« за р. 1849, ч. 16.

[6]) Порівнай мою працю п. з. „Geneza poetycznych utworów Markijana Szaszkiewicza“, Kraków, 1896 (видане Акад. Наук.) стр. 28—34 і мої замітки п. з. »Коли вперве проявив ся вплив »Кобзаря« Т. Шевченка на руське письменство в Галичинї« (»Руслан« за рік 1897 ч. 50—53.)

[7]) »Пчола« за р. 1849, ч. 8.

[8]) Порівнай моє видане творів Амврозия Метлинського (Львів 1899) п. з. „Думки і піснї« стр. 37.

[9]) »Пчола« за р. 1849, ч. 12.

бурі в поетичних творах тогож самого автора, сьпівака українських степів і могил, Амврозия Могили.[1])

І нема сумніву, що твори українських письменників мали би великий і користний вплив на дальший розвій наших літературних починів, на вироблене літературного смаку і стилю, на виобразоване літературної мови в літах 1848—60, колиб сих звязий не перервано, колиб не повіяло у нас холодним вітром, який визвав вправдї реакцию, та всеж таки остаточно прибив живу думку, живе народне слово на цїлий десяток лїт, зломив на дусї не одну живу одиницю, і приніс з собою зневіру в будуччину нашого письменства.

II.

Хоть під дальший розвій нашого письменства покладено в р. 1848., за примірои Маркіяна Шашкевича, так ясні і розумні основи, хоть здавало ся, що язикове питане в галицькім письменстві вже остаточно порішене, мимо сего оно не сходило ще довгий час з дневного порядку і було предметом лїтературних спорів. Причиною сеї прояви було головно те, що майже кождий сучасний письменник мусїв бороти ся з язиковими трудностями. Навіть сї, що одушевляли ся народною мовою, не знали її так, якби сего від них можна було домагати ся. Виховані в дома, по більшій части, серед розговорної, польської мови, в церкві серед церковно-славянщини а в школї серед нїмеччини, они мимоволї нераз вносили до своїх творів чужі слова звороти і стиль. Ще меньше знали народну мову всякі принагідні кореспонденти, люди безперечно щирі, які на перший поклик, що взивав руську інтелїґенцию до працї, ставали в ряди, та містили свої помічаня, чи вістки про народний рух в „Зорі Галицкій", в „Галичо-рускім Вѣстник у" „та Вѣстнику". В їх дописях аж роїть ся від всяких польонїзмів, церковно-славянських слів та ґерманїзмів. Народна мова була хиба сею поволокою, що прикривала всякі чужі для народної мови слова і звороти. Не меньша трудність була з правописию, хоть „собор учених" подав був вже певні правила. Кождий писав, як хотів і умів, а що ухвали „собору учених" не всїх переконували, тож і на сю тему почали ся були від р. 1849 лїтературні спори, в яких однак більшу ролю відгривало питане язикове, чим правописне.

---

[1]) Метлинський: »Думки і піснї, »Гулянка«, »Смерть бандуриста« і т. п.

Мабуть, чи не першою в сїм напрямі в руській публїцистиці від р. 1849 була статя Лозинського, писана фонетикою (без ъ) п. з. „Уваги над правописом руским“. По гадцї автора письмо повинно бути вірним образом живої мови. Етимольоґії можна уживати однак в певних границях, щоби не затирати характеру нашої мови. Тому треба писати: вовк, довго, вівця, вѣд, а не волк, долго, овца, од. Коли навіть відкликуємо ся до етимольоґії, то в першім рядї повинні ми звертати ся до етимольоґії нашого власного наріча, або до його коренїв, а не до коренїв чужих нарічий. Етимольоґія з иньших нарічий, або не на своїм місци ужита, затирає характер язика, утрудняє писанє і читанє та помножує без потреби правила граматики. Фільольоґи можуть виказувати, як перемінюють ся букви, яка з якої повстала, але правопись не повинна про се журити ся. Она малює бесїду принятими знаками і доперва там, де ясність сего вимагала би, звертає ся до етимольоґії. З практичних рад на тему правописи, Лозинський подає отсї: треба уживити и, ѣ, а пропускати і, ы; належить викинути ъ; на звук j треба мати окремий знак, або можна уживати також латинського j, бо в такім разї можна би обійти ся без кількох букв, як іа, іе, э, ȉо, ю, й, а навіть без ь, бо се j можна би ужити в серединї і на кінци слів, як знаку мякченя: мjасо, ковалj, ковалjа; не яло ся також пропускати в у словах вôн, вона, вôвця, вовес, вôтец, вôтця, бо його вимовляє нарід, а „же Турчинки свои лица закривают, то могут до того і справедливыи причини мати; але чому бы мы правдивое лице нашого языка закривати мали, тое не дастся ничим оправдати“; gen. plur. повинен кінчити ся на ив, ѣв, а не на ôв, êв; препозициї вѣд, пѣд не яло ся писати після етимольоґії (от, од, вôд, пôд); в instr. masc. треба писати: злодѣіом, краіом а не злодѣем, краем, яке Лозинському видаєсь польонїзмом. Свої гадки подає Лозинський під суд учених та просить, щоби з його уваг задержати се, що добре, а відкинули те, що мильне, або лихе [1]).

Цїлком незалежно від статиї Лозинського прислав до редакциї „Галичо-руского Вѣстника“ Йос. Левицький свою промову, виголошену в Перемишли до богословів, в якій виказував неодноцїльність правописи і подавав правила, як треба писати. Редакция заявила від себе, що порозумінє в справі правописи конечне і в сїй цїли готова она містити, в міру місця, всякі замітки, які до неї на сю

[1]) »Пчола« за рік 1849. Ч. 17.

тему наспіють [1]). Заки однак напечатано промову Левицького, редактор „Галичо-руского Вѣстника“, Никола Устиянович подав від себе незвичайно цікаві замітки, в яких вказав, що правописне питанє у Русинів має далеко глубше жерело, що тут не стільки розходить ся о правопись, скільки о мову, що хоть народна мова на цілій південній Руси однобарвна і однозвучна, то вже нинї наші письменники розділили ся на чотири лави. Одні бажають бачити в письменстві мову староруську, мову стару, „убарвлену всякими цьвѣтами просвѣщеного времени“, хоть она стала для народа мовою мало приступною і чужою. Другі домагають ся введеня до письменства мови церковно-славянської, якої „обыльность, кревкость, цвѣтъ и краса“ звісні по цілій Европі, а яка крім сего є мовою церковного богослуженя на Руси, мовою сьвятою. А побіч сих мов є „ще єденъ близкїй и зарôвно небеспечный побратымъ для бесѣди малорускои т. є. письменный языкъ великорускїй — россїйскїй. Тотъ языкъ возникъ на крѣпкихъ пôдвалинахъ языка руского. Всю красу и богацтво нашихъ питомыхъ прапрадѣдôвъ, выловили єдною рукою Россїяне для своєй рѣчи, и операючи ся другою на церковныхъ скрижалахъ, поставили новый храмъ, красавый и величественный, который хотяй гейаба своимъ назвати годѣ, алежъ намъ отрѣкатись єго без дѣла“. А поміж сими трема „стовпами красоты и богацтва, стоитъ але ще маленькая, ядерная, шерококорѣнная билинка а на ней розвываєсь першая лѣторостка многонадѣйного щепу — нашая просто народная бесѣда, днешная полевая цвѣтка братного побережа побратымчихъ рѣкъ Днѣстра и Днѣпра. Єстъ она такъ наивно красавая, же придивившися єй лицу и души годѣ єй не полюбити и годѣ залишити живоє огнище и звернути своє око до далекихъ хотяй може красшихъ лучъ прадѣдного духа. Не давбымъ тры яснїи зимы за єдно мрачноє лѣто, каже поведѣнка и тои поведѣнки держитъ ся неодна теплои яры жаждная душа, и поменувши всѣ онїи студенїи, далекїи лучи, огрѣває ся при живôмъ огнищи днешной народной ватры“. Тому так тяжко, каже Устиянович, погодити ся Русинам, хоть і в справі правописи і в справі мови порозуміне таке пожадане [2]).

---

[1]) Галичо-рускій Вѣстникъ за рік 1849. ч. 58.

[2]) »Галичо-рускій Вѣстникъ« за рік 1849. ч. 65. »Розговоры«. Під сею статиєю Устиянович не підписав ся, однак стиль, звороти і поетичність вказують виразно на те, що він її автором.

Вскорі після своїх заміток напечатав Устиянович статию Йосифа Левицького п. з. „Уваги надъ образованьемъ языка Галицко-руского ôтъ часу конституціи“. Уваги Левицкого викликала статия Р. з під Львова п. з. „Два вопросы житя Галицкои Руси“ поміщена в журналї „Славяньскіи центральніи листы“ [1]) за рік 1849 стр. 536—7, в якій Р. зазначив, що жива народна мова убога в відірвані понятя, зіпсована польонїзмами, тому одиноким спасенєм для нашого народа є мова лїтурґічна. Хто хоче обстоювати за народною мовою, сей по гадцї Р., може бути приготований, що „Ляхъ надъ Русею буде торжествувати“. З сими поглядами Р. з під Львова не погодив ся в цїлости Йос. Левицький. Він вказав на те, що правила, яке установив „собор учених“, щоби „такъ писати, якъ нарôдъ въ Галичинѣ говоритъ“, нїхто не держить ся. Крім того нїхто не може повеличати ся, що добре народною мовою говорить, або пише. Щоби вийти з сего лябіринту, Левицький хоче примирити гадку тих, що обстоюють за народною мовою з гадкою Р., який боронить церковно-славянщини і радить „тое утвержати що зъ духомъ народного языка руского сходитъ ся, а языкови церковному що до произведенія слôвъ не противитъ ся“ почім подає правописні помічаня, де уживати **ы** та **и**; **ї**, **и**, **ѣ**, ê, ô а зверхъ того зазначує, що для означеня минулого часу треба писати: ходи**лъ** а не ходи**въ** [2])“.

Статия Левицького не могла живому чоловікови припасти до вподоби. Тому не дивно, що она стрінула ся з протестом незвісного нам по імени чоловіка, який взивав сучасних Русинів:

„Образуьмо ьего (руського народа) ьазик, але ьазик ьего власниь, рôдниь, живиь, а в короткôм часьї стане вôн на рôвни з ьеншими просьвїченими народами... Не даьмо сье в тôм збаламутити аньї повагоьу старосьвїцчини, аньї лестними гадками польїтичними. Но кождого, шчо нам в писмї накинути оусилуье ьакиьколь-век ьеншиь ьязик, ци то церковниь, ци польскиь, або росиьскиь, ци ьакись нових рускиь письменниь оутворити хоче, за ворога просьвїченьа нашого народа“. Автор накликує, щоби не псувати, на взір рекрутів, народної мови чужими словами, почім виступає против Левицького, якого правописні правила вважає чужими для духа живої, руської мови і запожиченими з церковно-славянської, або великоруської мови.[3]).

---

[1]) „Slawische Centralblätter« Radacteur: Dr. I. P. Jordan (11. Juni 1849): „Die zwei Lebensfragen von Ruthenia“ R. bei Lemberg.

[2]) Галичо-рускій Вѣстникъ за рік 1849. ч. 69, 70, 71.

[3]) »Галичо-рускій Вѣстникъ« за рік 1849. »Розговоры« ч. 77.

Против заміток Левицького виступив також Йосиф Лозинський, який завважав, що відкликувати ся в правописи на традицию годі, що коли Русинам розходить ся о просьвіту, то в правописи треба держати ся устної бесіди народа, що письмо є образом мови, тому треба писати так, як нарід, зглядно більша часть його говорить. В дальшій части своїх помічань боронив Лозинський і уарґументовував ширше правописні правила, які подав був в попередній статї.[1]).

Коли зберемо розібрані доси погляди про літературну мову в одну цїлість, то справдї побачимо вже на живих примірах три лави письменників Одні, (як Лозинський і незвісний нам по імени чоловік), обставали за народною мовою, другі (як Р. з під Львова), за мовою церковно-славянською, а Левицький рад був злучити живу народну мову з церковно-славянською, зглядно староруською. Та була ще й четверта лава, що пропаґувала великоруську, літературну мову, а якої речником був Антоній Петрушевич, який роком раньше накликував Русинів до пошанованя народної мови в наведених нами творах. Гадки, які він в р. 1849 висловлював, були довгий час широкому загалови незвісні. Подав про них згадку в р. 1861., певно, не без відомости Петрушевича, Никола Устиянович в статиї п. з. „Нѣсколько словъ... въ отвѣтъ на статію Г. Костецкого, обголошенную въ дневнику польскомъ Przegląd Powszechny подъ заглавіемъ Recenzya Zorji Galickiej na god 1860.“ [2])

На їдку статию Плятона Костецького, який закидував Дїдицькому, що він, редаґуючи „Зорю Галицкую яко альбомъ“ попереміньовав мову присланих статий на „московську віру“, через що повів Русь простою дорогою до Калуги, підняв ся відповіди Устиянович, який зазначив, що не Дїдицький був першим, що бажав бачити літературною мовою галицьких Русинів великоруську мову, що ся гадка значно вчаснїйша, що вже р. 1849. при завязаню „Матицѣ“ піднесено питанє, в якій мові і в якій правописи мають виходити видання „Матиції“, а іменно „чи въ нарѣчію простомъ и необразованомъ, якимъ доси говоритъ народъ рускій въ обще, чи языкомъ образованымъ и литературою цвѣтущимъ, якимъ пише Росія, чи на послѣдокъ церковнымъ?“ Більша часть зібраних промовляла за мовою народною, яка живе ся в устах 15 міліонів народа. „На тое, пише Устиянович, повсталъ Антоній Петрушевичъ

---

[1]) „Галичо-рускій Вѣстникъ за рік 1850 „Ще щось о правописи“. Ч. 4 і 5.
[2]) „Слово“ за рік 1861. Статия поміщена в ч. 4—7.

и доказалъ достаточными доводами, що языкъ, которымъ Москва пише, не єсть языкомъ Москвы, але єсть чистымъ, образованымъ, рускимъ языкомъ, що народного языка россійского въ письмахъ николи не было и не єсть, що языкъ народный цѣлкомъ розличае ся своею природою отъ письменного языка Москвы, що Русинъ говорящого Москаля совсѣмъ не розумѣе, а насупротивъ для необразованного Росіянина языкъ его письменный єсть незрозумѣлымъ, и же тôлько родовитый Русинъ безъ помочи граматическихъ наукъ и докладно читати и порозумѣти може. Доказалъ такожь, що Петро В., желая получити сильнымъ огнивомъ языка народы, ужилъ языкъ рускій до сей своей цѣли, же Москва отъ давна засиляє свою литературу производами своихъ мужей зъ надъ Днѣпра и Буга, и тѣмъ самымъ чѣмъ разъ бôльше языкъ письменный зъ наплыву Московщины и Болгарщины очищає, и же про тое Русины Галича, хотяй бы они взяли за подвалину до письменного языка народное свое нарѣчіе, въ дальшомъ образованью тогоже нарѣчія, доконечно въ концѣ съ такъ званымъ россійскимъ письменнымъ языкомъ стрѣтятся, понеже двѣ силы, подвизающіи ся отъ двохъ противнихъ сторонъ къ собѣ, доконечно колись съ собою столкнути ся мусятъ“.

Після сих слів Петрушевича, каже Устиянович, почав ся горячий, язиковий спір. Многі поперли Петрушевича, почім більшостию голосів рішено, що всї твори, призначені для народа, мають бути писані сею мовою, яка живе в устах народа, а твори висшої науки „въ языцѣ письменномъ, который мае начало свого развитія въ далекой минувшости, а который ошибочно чисто-російскимъ называютъ, — всѣляко остерѣгаючи ся всѣхъ оныхъ выраженій и формъ, которыи суть исключно московского происхожденья“.[1])

Так отже була після 1848. р. вже й четверта лава письменників, яка накликувала галицький нарід до язикового обєдинення з Великоросиєю, а на чолї її станув був Антоній Петрушевич. Які причини зложились на сю переміну в души Петрушевича, про

[1]) »Слово« за рік 1861, ч. 6. Замітимо, що против сих поглядів Петрушевича полємізував Василь Ільницький в рукописи, яка переховує ся в бібліотецї Наук. тов. ім. Шевченка. Ся рукопись вийде небавом друком в „Записках“ товариства п. з. „З літературної спадщини Вас. Ільницького, під редакциєю Ів. Созанського.

се годї судити, так само, як не богато можемо сказати про проби обєдиненя нашого письменства перед 1848. роком.[1]) Одно лише можемо напевно ствердити, що теория і практика йдуть все окремими дорогами, бо хоть Петрушевич від р. 1849 почав писати „образованим праруським язиком“ і пише ним по нинїшний день, то всеж таки не зійшов ся він доси „съ такъ званымъ россійскимъ письменнымъ языкомъ“.

III.

З „Пчолы“ Гушалевича і „Галичо-руского Вѣстника“ Устияновича перенесли ся язикові спори в р. 1850 до „Зорі Галицкої“ і до віденського „Вѣстника“.

---

[2]) Що такі проби були, се не підлежить сумнївови. Богато доказів на се понищено, як прим. листи Погодіна до галицьких письменників. Вперве був Погодін у Львові в р. 1835 і навязав тут зносини з ріжними нашими людьми. Вдруге бавив він у Львові в р. 1839—40. Один з польських письменників, Генрик Богданський пише нам доволї подрібно про сей побут Погодіна у Львові і про його аґітацию між Русинами: „Pogodin wynurzał księżom myśl moskwicenia Rusinów, lub raczej, jak się wyrażał, przywrócenia ich do pierwotnego stanu narodowości“. Погодін мав перед Русинами твердити, що Русини і Великороси є не лише одним і тим самим славянським племенем, але й народом, що разом були они під властию Варягів, опісля в неволї азийських орд, яким Литва видерла західну Русь, почім она в XIV. в. злучила ся з Польщею. Східна, московська Русь скинула сама з себе азийське ярмо і не підлягала вже нікому, а західна оставала в польській неволї і все зітхала за злукою зі східною Русию, з якою злучила ся після пятивікової неволї. В справі мови мав толкувати Погодін, що Русь східна і західна до нападу Монголів не ріжнили ся в мові, говорили одним і тим самим язиком, про що сьвідчить однакова складня, прозодия, відміна дієсловів та іменників; що східна Русь, перебувши довше в неволї азийських орд, в браку своєї власної виробленої лїтератури, приняла богато з їх мови, а західна Русь з мови Литви і Польщі — та мимо сего обі мови зливають ся з собою; між ними нема границї, обі они майже однакі. А коли Західна Русь, яка все пригнетена, не може здобути ся на своє письменство, то нехай приймає готову, вироблену, східну мову та почне уживати гражданки. Західній Руси брак сил до отвореня окремого орґанїзму і она мусить злити ся з Польщею або Москвою. Природний наклін повинен повести її до Москви, яка і так має величезне значінє полїтичне в Европі та Азиї. Не тяжко буде також приєднати для Росиї тих Славян, яких важе з Росиєю віра і староболгарська (церковно-славянська) мова“. Порівнай: Henryk Bogdański „Pamiętnik“ (рукопись бібл. Осолїнських ч. 3486) Т. I. Moskiewskie knowania“ (картка 284—343). Наведені нами місця гляди картку 296 і дальші. Додамо, що Боґданський полемізує з сими виводами Погодіна. Слїдувало би перепечатати цїлий сей уступ Боґданського, та по змозї його провірити. Про сей побут Погодіна говорить не богато Йосиф Краєвський в праці: „Tajne związki polityczne w Galicyi (1833—41) (Lwów 1903, стр. 88—9. Новий матеріял до поясненя сего питаня зібрав др. Іляр. Свєнціцький головно по російських бібліотеках. Є се головно листи галицьких Русинів, писані перед 1848. р. до великоруських учених і діячів. Они мають вийти небавом в друку.

Серпю спорів в „Зорі Галицкій“ почав був Яків Головацький статийкою п. з. „Дещо о дѣловôмъ языцѣ у насъ на Руси“. Автор навів тут дві купецькі грамоти з першої половини 18. віку, вийняті з мійських книг в Снятинї. В них бачить він мову чисту, народну, ясну, форму докладну. По його думцї, обі грамоти могли би служити ще й нинї взірцем для судового дїловодства. Правопись в них рівнож одноцїльна і лише незначними подробицями ріжнить ся від правописи, якої нинї уживаємо. Як раз ся правопись дала Якову Головацькому нагоду, накинути ся на „гдекотрыхъ радикалôвъ въ правописанїю“, які ломлять собі голову над видуманєм нової правописи, не зважаючи на те, що нею перервали би нитку, яка вяже нас з минувшиною, та не оглядаючись на етимольоґію і анальоґію других славянських мов і на давні памятники язика. Сї радикали „пôдслухуютъ простолюдина въ своимъ рôднôмъ селѣ, и на тôмъ лѣплятъ оутлу будови грамматики свого родимого закутка, называючи єго народнымъ та простуютъ пôдля свого не завсѣгди правого слуху або мудрованя свободно ростущу на широкôмъ славянскôмъ пни былинку руского языка, не зважаючи, що тим простованьємъ, обрѣзованьємъ, прешкаджаютъ взростови народного руского языка“. Але крім сих „радикалів“ бачить ще Головацький других, які впадають в иньшу скрайність і велять писати в минулім часї **лъ** місто **въ**, якого грамоти уживають, де стрічаємо: признавъ, уживавъ, садивъ.[1])

Зачіпленими „радикалами“ були з одної сторони Йос. Лозинський, з другої Йос. Левицький. Оба они не змовчали. Лозинський відповів в незвичайно розумній статї п. з. „Пересторога для перестережених“. Він зазначив, що правопись в ніякого народа не стоїть на місци, що она підпадає і підпадати буде чим раз то новим змінам. Давнїйші руські твори не придержували ся народної мови, лише ортоґрафії церковних книг, а ся ортоґрафія вже тодї не відповідала народній мові, тому і нинї взірцем для нікого бути не може. Так, як тепер всї пишемо, давнїйше не писано, отже нитка вже перервана і то з користию для язика, що покинув давні, старі, невідповідні йому форми. Так само не звязане наше теперішне бутє з минувшиною, коли деякі наші письменники розріжняють от, ôд, вѣд, — вôн, он, — крав, брал і т. п. Етимольоґії в письмі нїхто не виключає; її треба уживати, але в певних границях, бо инакше затер би ся характер

---

[1]) »Зоря Галицка« за рік 1850, ч. 17.

нашого наріччя. Етимольоґії треба уживати в правописи для зрозуміня і прояснення мертвих букв, а не для затемнюваня письма і фалшованя народної бесїди. Кождий нарід пише для себе, а не для анальоґії з другими славянськими мовами. „Та щож ми з того, же єсли напишу отъ, то мя Москаль лацнѣйши зрозумѣє, коли мя мôй брат Русин не порозумѣє? Чи чтирнадсять міліонів народа має ся виречи самостоянной правописи для анальоґіи с другими?“ Впрочім анальоґія з другими славянськими мовами є в практичнім ужитю часто без хісна. Давні твори нашого письменства цінні для нас під ріжними оглядами, але они не можуть для нас ставити правил правописи. Они доказують нам, як давнїйше писано, але не можуть подавати вказівок, як тепер писати маємо. Давнїйше не виказували они народної мови, то тепер не відповідають они ще більше потребі нашої мови. Хто хотів би придержувати ся ортоґрафії давних творів, сей відчував би, що тим способом „задав би насиліє общôй бесѣдѣ устнôй“. Головацький на основі грамот доказав, що давнїйше говорено **въ** місто **лъ**, а хтож пізнає з давнїйших, або теперішних письм (**от, од, ôд**), що нарід давно говорив і тепер говорить **вѣд**?. Так отже лиха правопись не малює бесїди, але її фалшує. „Нехай никого не лудит слободно ростуча былинка руского языка на широким славянским пни, бо єсли ся давной ортоґрафіи держати будемо, то нема для той былинки свободы и поступу; а єсли вона свого вѣдличія и характеру не оудержитъ, то на широким пни словянским совсѣм щезне“. Лозинський не вірить також, щоби обрізуванє, або простованє спиняло зріст народної, руської мови. На його гадку, найбільшим ворогом розвою народної мови є давна ортоґрафія. Всї, що є за поступом, (радикали), чують потребу, держати ся народної мови, а реакціонери, яких засадою давність і привичка, ставлять найбільші перепони в правдивім поступі і в переведеню одноцільної правописи.[1])

Розумна в кождім слові, в кождій подробиці статия Лозинського не успіла промовити до пересьвідченя Йосифа Левицького. В дописи з Перемишля, уміщеній небавом в „Зорі Галицкій“, він поправив (?) вправдї Головацького, що треба говорити „радикалїстъ“ а не „радикалъ“, але й додав, що перестерога Я. Головацького против поглядів Лозинського дуже справедлива, „но годѣ

---

[1]) „Зоря Галицка“ за рік 1850, ч. 20.

щобы шумныи оумы привела во ладъ — и того не можемо ся надѣяти". За те боронив Левицький окінченя минулого часу на лъ і заявив, що снятинський самоук зле підслухав і не читав авторів руських, які мали ліпший слух і в часї минулім лише лъ чули.[1])

Дальша полєміка в сїй справі почала сходити на фарсу. Появила ся допись з Перемишля, в якій анонїмний автор пише, що було би ліпше, якби духовник семинариї, Йос. Левицький учив питомців практично, як мають проповідати, та й сам виступив з проповідию. „А сіє было бы по нашôмъ мнѣнію, бôльшою заслугою и тервальшу принесло бы му заслугу, нежели сварити ся по часописяхъ, чи въ минувшôмъ часѣ буква в, чи л писати ся має." В злобній примітцї до сеї дописи додав ще автор такі слова: „Якъ имя почтенного сего мужа писати ся маε, не знаемо; ибо самъ почтенный сей мужъ правопись имени своεго съ лѣтами перемѣняε: в р. 1822 писавъ ся Левіцкій, в р. 1829 Левицкій, въ р. 1836 Лѣвицкій, а в р. 1838 и 1847 Лѣвіцкій. Которая же правопись изъ сихъ всѣхъ εсть злая, которая добра, а которая найлучша? Якъ протоε може Преподобный Отецъ Левицкій своεго соименного упрекати, що пôдписати ся не умѣε, εгда самъ, хотя сочинитель трохъ граматикъ рускихъ, съ именемъ своимъ рады дати си не може? Врачу исцѣли ся самъ!"[2])

Цїла, згадана допись є, видимо, кривдячою іронїєю, на яку Левицький не заслужив. Він пробував на неї реаґувати, але, як менї здає ся, і без потреби і без хісна. А що Йосиф Левицький на точцї своїх язикових і правописних поглядів був упертим і що нїякі противні арґументи не були в силї його пересьвідчити, тож не дивниця, що й тут, по його гадці, мова лїтературна Русинів повинна основувати ся „на живыхъ формахъ народныхъ и выраженіяхъ біблійныхъ, или церковныхъ", бо без „библійныхъ выраженій" она мусїла би остати жарґономъ.[3]).

Так виглядала полєміка о правопись і мову в „Зорі Галицкій" за рік 1850. Хоть поміж Я. Головацьким, Лозиньским і Йос. Левицьким до порозуміня не прийшло, то всеж ствердити годить ся, що сама редакция, відступаючи місце сим лїтературним спорам,

---

[1]) Зоря Галицка за рік 1850, ч. 24.

[2]) Зоря Галицка за рік 1850, ч. 25. Під дописею є підпис: „Єденъ имени многихъ".

[3]) Зоря Галицка за рік 1850. ч. 29 в статтї: „Отъповѣдь на мнѣнія о языцѣ рускôмъ „единого именемъ многихъ".

придержувала ся в поглядах на мову більше гадок Лозинського, чим двох других письменників, хоть мові „Зорі Галицкої“ в році 1850 можна би закинути богато так під оглядом чистоти як і одноцільности. Видно, що й „Зоря Галицка“ не могла оперти ся стремлїню, проголошеному Ант. Петрушевичем та сїй течії, що заволоділа віденьским „Вѣстникомъ“. Всеж таки зазначити годить ся, що обстоючи за народною мовою, редакция „Зорі Галицкої“ пятнувала погляди віденського „Вѣстника“, який свою мову старав ся як найдальше відсунути від народної[1]), який здобував ся на цинїзм, кажучи, що булоби „всѣмъ многотрудно и докучливо еднымъ славоцерковнымъ языкомъ съ Богомъ, а другимъ рускимъ, може коломыйскимъ съ Русином вôдъ Сяна розправляти“.[2]) І цїлком справедливо відповідала на сю наругу над народною мовою редакция „Зорі Галицкої“, що „кто ся свого живого народного языка вырêкає, той заперечає свою розлучну народнôсть и тому можна накинути якïй инный языкъ, абы лишъ бувъ образованый, зрозумѣлый и живый“,[3]) що „поки языка, поти народа: перемѣна, або загибель языка потягає перемѣну, або смертоносную гибель народа за собою“.[4], Дрожачи над тим, щоби не винародовлювало ся руське духовеньство) „Зоря Галицка“ виступає против богословів львівської духовної семинариї, які придержували ся в розговорах польської мови,[5]) а щоби піддержати настрій серед публики, печатає глубоко-патріотичні статиї в роді „Молода Русь“ (Николи Устияновича), в яких звеличане давне і найновійше культурне житє Руси.[6]) В тім самім напрямі йшла „Зоря Галицка“ ще й до половини 1851. Она вказувала на значінє матери в патріотичнім вихованю дїтий,[7]) на конеч-

---

[1]) Порівнай цитовану нами статию Лозинського (Зоря Галицка за р. 1850, ч. 20) і допися Л... „зъ пôдъ Галича“ (ч. 28.).

[2]) Порівнай віденський „Вѣстникъ“ за р. 1850, ч. 58 допись „зъ Мостищъ“.

[3]) В статиї »О именахъ грамматикальныхъ“, Зоря Галицка за рік 1850, ч. 63.

[4]) Зоря Галицка за рік 1850, ч. 67—9.

[5]) Зоря Галицка за рік 1850, ч. 104 в дописи К. М. „Изъ Станиславовского“. Не конче дотепний протест против сеї дописи підніс „Одинъ именемъ всѣхъ“ в »Зорі Галицкій« за рік 1851, ч. 2 в статийцї п. з. „Зъ сѣмѣнища“.

[6]) Зоря Галицка за р. 1850, ч. 81—82, 86—8.

[7]) Зоря Галицка за рік 1851, ч. 17 і 18 в статиї „О нѣжномъ полу и о влѣянію его на народность нашу“.

ність пошанованя народної мови в щоденнім житю,[1]) та звеличувала минувшину України і її героїв.[2]) В половині червня доперва бачимо в поглядах редакції рішучий зворот, про який будемо говорити в дальшій главі. Він був би для нас неясним і незрозумілим, колиб ми не обговорили і не вияснили вперід стремлінь, які проявили ся в віденськім „Вѣстнику“ за рік 1850, 1851 і 1852.

В лютім 1850 року перестав з 16 числом виходити у Львові „Галичо-рускій Вѣстникъ“ а редакцію перенесено до Відня, де на його місце почав виходити „Вѣстникъ“. З редакції уступив Никола Устиянович а остали в ній Іван Головацький і Богдан Дідицький. Перший з них стає відвічальним редактором. З уступленем Николи Устияновича починає в „Вѣстнику“ затиратись чим раз більше напрям прихильний для народної мови.

Вправді редакция взивала до „пошановку, любови і плеканя“ народної мови, бо только тогды, если ся народъ може розвивати и воспитовати на народной подставѣ, може онъ дойти до полного понятія свого званія, своеи внутренной вартости, своихъ благородныхъ силъ“,[3]) а дописователь з Львова радував ся, що питомці proprio motu складали іспити в руській мові,[4]) вправді Духнович накликував з Пряшова, щоби розпросторонювати народну літературу[5]) і одушевляв ся „карпато- или бескидо-русской мовой,[6]) а В. Зборовський (Ю. Вислобоцький) радив, щоби науку руської мови почнати вже в дома,[7]) вправді незвісний дописователь з Відня ентузиязмував ся народною мовою, її звучностию і красою в порівнаню з великоруською,[8]) то всеж таки напрям редакції був для народної мови наскрізь ворожий, а коли она містила наведені нами голоси, то відай тому, що деякі з них обертали ся в загальниках,

---

[1]) Гадка до „Гадки о рускôмъ языцѣ“ Северина Шеховича: „Зоря Галицка“ за рік 1851, ч. 20. Гляди також допись „Зъ Галича“ підпис Е... Л... (ч. 24.)

[2]) Нещасливо вибрала сим разом редакция героєм Павла Наливайка, якому присьвятила „Думу“, а який хиба героєм ніколи не був. Зор. Гал. за р. 1851, ч. 24.

[3]) Вѣстникъ за рік 1850, ч. 4. в статийці п. з. „Отечественный языкъ“.

[4]) Вѣстникъ за рік 1850, ч. 10.

[5]) Вѣстникъ за рік 1850, ч. 14.

[6]) Вѣстникъ за рік 1850, ч. 29 „О словесномъ Русиновъ совокупленіи“.

[7]) Вѣстникъ за рік 1850, ч. 22 в статийці „Що намъ потреба“. Порівнай також єго накликуваня до любови народної мови в вступній статї „Вѣстника“ (ч. 108 і 130).

[8]) Вѣстникъ за рік 1850, ч. 30.

та були неясні,[1]) або й тому, щоби не зражувати прихильників народної мови і не викликувати надто великої реакциї, або вкінци тому, що понад Головацьким, як редактором, мали надзір і котролю Вислобоцький та Константинович. Містячи повисші голоси, редакция йшла рівночасно у впрост противнім напрямі. Вже в першім числї „Вѣстника" стрічаємо допись з Долини, сфабриковану, імовірно, в редакциї Іваном Головацьким,[2]) в якій поміж иньшим читаємо: „При томъ было бы нашимъ желаніемъ, даби мова наша чемъ разъ большои оглады набирала, дабы всѣ нарѣчія рускіи, то есть: галицке, угорске и буковиньске на взглядѣ были. Для того сужу, дабы мѣсто бути — быти, місто що — что, якъ оугорскіи Русины мовлятъ, писати. Но сіе все зоставляемъ вашему розсужденію."[3]) Духнович з Пряшева, який рад був бачити свою „карпато- или бескидо русскую" мову лїтературною всїх Русинів, радить, щоби Русини в мові взаїмно собі уступали: „Мы, хотяй цѣла наша епархія лемъ употребляетъ, однакожь подвержемся большой части, и послѣ сему лишь, лише писати будемо: но мѣсто галицкаго що, бути останемся съ нашимъ что, быти, которое намъ и разпространнѣйшее и по благозвучію пріемнѣйшее видится быты; такожде и васъ молимъ, чтобъ и вы сколько уступили, и естли не больше, хотяй едно що и бути перемѣнили, якъ тое уже въ 1 числѣ Вѣстника и сами Галичане желали".[4]) В одній з пізнїйших дописий зазначує Духнович своє становиско яснїйше, коли каже: а мнѣніе наше такое, что народный нашь языкъ въ союзѣ съ библическимъ. или церковно-славянскимъ языкомъ есть; мы желаемъ къ нему приближити, и нашу народность на

---

[1]) Навіть прихильник народної мови Вас. Зборовський, коли його в „Зорі Галицкій" зачіплено за . вводженє чужих слів до перекладу правничої термінольоґії (»Зоря Галицка« за рік 1850. ч. 29 в наведеній нами дописи з під Галича , відповів дуже наївними арґументами, або лайкою, в роді „училъ хтось Марціна..." (Порівнай: „Отповѣдь господину Л... з подъ Галича" и „Переводчики вѣденскіи," Вѣстникъ за рік 1850, ч. 25—7.

[2]) На се вказували би слова самого Ів. Головацького, який пише до брата Якова, що його вороги (Вислобоцький і другі) „эти самые псы не помнятъ, что они сами мнѣ съ начала преградили дорогу, что мнѣ запрещенно было отъ надзирательства (Вислобоцького і Константиновича) никакихъ не писать вводительныхъ статей для Вѣстника, такъ что часто принужденъ былъ подъ чужимъ знаменіемъ выдумывать кореспонденціи, чтобы только подкрасти ся когда нибудь. Порівнай лист ч. 6. стр. 10—11.

[3]) „Вѣстникъ" за рік 1850, ч. 1.

[4]) „Вѣстникъ" за рік 1850, ч. 35, в дописи з Пряшова.

немъ образовати: прото доколѣ така распря въ едномъ племени будетъ, доколѣ помянутыи братія не наклонятся къ святому языка народнаго источнику, но оупоромъ отдаляти ся будутъ, любезную нашую народность раздирающе и оскорбляюще, то истинно разъидутся Русины, якъ столба Вавилонскаго строители себе неразумѣвше."[1]) Тою самою дорогою, що Духнович, радили також йти иньші люди, специяльно угорські Русини, що запоруку літературного розвою Руси бачили в „языцѣ библическомъ и церковной правописи,"[2]) якими они силкували ся писати, даючи нам справді відстрашаючі приміри, як писати не яло ся.[3])

Против сих стремлїнь почала ся реакция. Речником її стає в р. 1850 парох Вербиці, Теодор Лисяк[4]), якого статиям і полеміці ними викликаній близше приглянемо ся.

Пересилаючи передплату на „Вѣстникъ", Лисяк зазначує, що богато стремлїнь „Вѣстника" не приносить такого пожитку, якби можна було надѣяти ся. Виною тут „наша старенька бабуся, мова староруска (старословенска)", якою деякі дописователї до Русинів нераз на вітер промовляють. Славна она вправдї, але за мало жива, за старенька, за поважна і за холодна, а кождий радше горне ся до молодшої, до своєї рідної, і зі ві всїх найкрасшої матери. Староруську мову осьвічений Русин повинен знати, але з живим народом треба говорити живою мовою і в живій мові подавати йому книжки до науки. Хто нарід любить, з народом жиє, той піде разом з народом. „До якогожь народа промовляетъ честный дописователь, коли кажетъ: иже быша, быхомъ и пр.? Такого народа, кромѣ кôлька сотъ ученыхъ нема ани въ Галичинѣ, ани въ Уграхъ, ани на Украинѣ, ани на сьвѣтѣ, ани го розумѣютъ." Руська мова не убога в слова, але в людий, які би

---

[1]) „Вѣстникъ" за рік 1850, ч. 62 в дописи з Пряшова.

[2]) „Вѣстникъ" за рік 1850, ч. 38 в дописи Панонїянина (Нодя) з Унґвара; порівнай також допись з Земплина (ч. 116). З Галичан накликували йти тою самою дорогою автор згаданої вже нами дописи „зъ Мостищъ" (ч. 58) і Евстафій з Ильника ч. 36.

[3]) Визначують са головно в сїм напрямі „Панонїянинъ" з Унґвара, та кореспонденти з Земплїна, Токая, Лябора, яких мова місцями була цїлком незрозумілою.

[4]) Теодор Лисяк писав також статї під анонїмом „Богдана изъ надъ Солокіи" (Порівнай: Иванъ Ем. Левицкій: „Библіографія" I, стр. 146. Він умер парохом в Долшневі під Белзом в 83 р. житя. Похорони відбули ся дня 2. мая 1900 р. Отець його, Теодор був міщанином в Угнові і умер дня 4. жовтня 1870 р. Сї житеписні вісти подав менї ласкаво д. Ів. Ем. Левицький.

її знали. На упертого ліку нема. Хто упреся говорити незрозуміло для народа, сего ніхто не пересьвідчить, але незрозуміла мова виплекає чимало відступників від народа, які на всї сторони будуть утікати, або тихо, без працї, дома сидїти. Коли автор в чім небудь помиляє ся, то просить редакцию о прощене, бо з него „простый хлѣборобець, который не оумѣетъ больше ничого, якъ свой народъ любити и радъ бы ему неба прихилити.“[1])

Редактор „Вѣстника“ Іван Головацький[2]) помістив вправдї сю статию Лисяка, але від себе подав таку дописку. Він шанує гадку дописователя і тому містить статию, але коли нинї в деяких сторонах ледви руський дух прозябає, коли нинї, „як хто умів так пів“, — то основою нашого образованя повинна бути „наша бабуся старословенска“, що через цїлі віки стояла на сторожи нашої народности „непорочною, вѣчно цвѣтущей дѣвицею“. Она „сѣдая баба“ була для нас покровом до сеї пори, она нехай буде взором, жерелом і сьвітилом для нашого розвою в будуччинї. А що „Вѣстникъ“ призначений також для тих Русинів, що стратили богато зі своєї мови, а приняли не одно зі словацької, мадярської, польської і румунської, тому найде читач у „Вѣстнику“ не „только старославизмы, но и твердыи полонисмы, неуклюжи словякисмы, высокопарны латинисмы, а може и мадярисмы, румунисмы, германисмы...“, ибо до насъ имѣетъ ровное право Русинъ съ надъ Попрада, съ подъ Татеръ и Бескида, зъ надъ Лаборца, Тисы, Прута, Днѣстра, Буга, Сяна...“ Колиж доси не мають Русини своєї, виобразованої словесности, то осередком їх мусить бути мова церковно-славянська, на якій править ся богослужене. „Сего ради и Вѣстнику нашему и всякой часописи подобаетъ еще на долгое время быти разнообразнымъ зерцаломъ и средствіемъ всѣхъ, если хочетъ служити соединенію всѣхъ.“

Хоть Лисяк зазначував, що з него „простый хлѣборобець“, який не вміє нїчого більше, як свій нарід любити і радби йому неба прихилити“, — то всеж годї йому не признати доволї значної осьвіти, специяльно очитаня в творах українських письменників, спорої мірки простого, практичного розуму, та неменьшої відваги в висловлюваню своїх поглядів. Не оглядаючи ся на се, чи они

[1]) »Вѣстникъ« за рік 1850, ч. 107.

[2]) Під дописною нема вправдї підпису Ів. Головацького, лише „Редакція“, але не підлежить сумнївови, що і ся дописка і иньші, специяльно до статий Теофана Глиньского, вийшли зпід його пера, на що він сам вказує. (Пор. Лист ч. 11. стр. 18).

кому небудь подобають ся, чи ні, він висказує їх отверто, перестерігаючи прихильників мертвої мови перед індеферентизмом, який она за собою повести мусить.

Але погляди Лисяка не переконували Івана Головацького. Нехай кождий пише, як уміє, нехай уживає слів чужих до вподоби, лише нехай сторонить від живої мови, яка не виобразована, а тим самим, по гадці Головацького, літературною стати не може. Скільки любови, сердечного тепла для народної мови в дописи Лисяка, стільки зневіри в її будуччину в замітці Ів. Головацького.

До помочи в полеміці против Лисяка приспів небавом з Угорщини, Никола Нодь. Сим разом відповів він під своїм повним іменем, а не під анонїмом „Паноніянинъ“. Він станув на тім самім становиску, що Ів. Головацький. На його гадку, в народній мові письменство розвинути ся не може. Колиб письменники почали уживати таких слів, як уживає нарід, в роді: гордѣвъ — бочка, фейса — сокира, аршѣвъ — рыль, гордовкőтеля — возомотуза, чудофайдивъ — дерево і т. п., то їх ніхто не зрозумівби. Навіть до народа, в часї проповіди, треба промовляти мовою простою, але украшеною словами „литургическаго языка“. Мова церковно-славянська повинна стати літературною мовою Русинів, „а зачавше съ Богомъ разъ и выше нею писати, а потому, по возможности, да что во стишки связати, не токмо приймеме быша, быхомъ, всьо, зду, здѣсь, но еще и за содержанное намъ мягеньке, но тымъ май хорошеньке двойственное число бабуси старенькія ручку поцѣлуеме!“[1])

Відповіди Головацького і Нодя не зразили Лисяка. Пересьвідчений в ідейність справи, яку заступав, він поновно взяв за перо і в дописях з Вербиці ширше вияснював і уарґументовував свої погляди. Він зазначив, що не думав нікому доскулювати своїми попередними увагами. Його наміром було, прислужити ся „общому благу нашой чудесной, солодкой, а теперь виробляющой ся мовы“. Склонювали його до сього кроку: голос цілого округа, в якім автор живе; установа „собору учених“, що „маємо ся тримати того языка, якимъ нашъ народъ говоритъ, а что всюда, або найбольшой части отъ него уживане, має быти правиломъ“; розправа Якова Головацького о южно-руськім язицї, в якій сей учений взивав, щоби „писати такъ, як народъ говоритъ“, щоби не „закручо-

---

[1]) Вѣстникъ за рік 1851, ч. 113—14 в статї: »Что маете ожидати отъ нашего Вѣстника?«

вати єго въ чужи мреи, ни накладати чужи дыбы“; думка одного німецького ученого, що не одна глубока гадка і правда не добивають ся своєї цїли лише тому, що мало людий її боронить; а вкінци простий господарський досьвід, який велить не сїяти старим зерном, бо оно не зійде, лише новим, або змішаним зі старим, бо тодї молоде і старому додає сили. Як до засїваної пшеницї годї примішувати иньше зерно, так і нам треба оминати всякі чужі слова, в родї Фейс, та иньших, наведених Нодем, які „нашь бѣдный братъ въ потребѣ пожичилъ“ і які, скоро, лише свої вислови найде, з подякою зверне. Так само треба звертати ся за помочию „до бабусѣ“ лише в крайній потребі. Як треба писати, на се вказали нам перші галицькі письменники в недавних лїтах нашого відроженя та письменники з України, Котляревський, Квітка-Основяненко і Шевченко. Читаючи, ми розуміємо їх, ми плачемо і сьміємо ся враз з ними, бо „руським голосом можна богато зробити, бо лише жива мова, в старинних памятниках перехована, нашими ученими уживана, а над все нам милїйша може всїх в одно злучити“.[1])

Та і до сеї дописи додав Ів. Головацький від себе цїлий ряд приписок, які є разячим контрастом до слів Лисяка. Він зазначує, що на руську мову чужі диби „давно наложенны въѣли ся въ живое тѣло и тяжко насъ давлятъ и годѣ такъ скоро освободити ся отъ нихъ. Время, трудъ и ржа переѣсть найтвердѣйшу крицю“; що двійне, церковно-славянське число уживане також в живій мові: обѣ, руцѣ, нозѣ (хоть сего Лисяк не перечив), що Русини дуже голодні на вислови в мові і про те мусять звертати ся до церковно-славянської „бабусѣ“, бо жене їх до сего часта і велика потреба. Але найцїкавійший арґумент подав Головацький на кінци, пишучи: „Впрочемъ относимо ся на рѣшеніе ученной славянской комиссіи (въ Вѣдни р. 1846) потвержденое министерствомъ просвѣщенія: „дабы нашіи русскіи учители и молодежь русска складали испыты изъ церковнаго языка во обще, и зъ старорусскаго (Несторовой лѣтописи и Слова о полку Игоревѣ) въ особенности.“ На что? На дармо учити ся не кажутъ и мы на дармо не учиме ся: но ради пользованія въ образованіи народнаго языка. — Рѣшеніе министерское есть намъ законъ и путеводитель — и да будетъ всѣмъ!!!“ Щоби ще більше стероризувати сьвящеників, прихильників народної мови, Ів. Головацький закінчив свою дописку сими словами: „Наконецъ звер-

[1]) Вѣстникъ за рік 1850, ч. 128, 130 і 131.

таемъ вниманіе ч. читателей на Архіерейское окружное посланіе нашего возлюбленнаго Митрополита и Примаса Киръ Михаила, дня $^{18}/_{30}$ ноемврія 1850, котораго драгоцѣнныя слова превосходно толкуютъ и о народности нашей и о вѣрѣ святой и о взаемномъ ихъ отношеніи. Зоря Галицка въ 101 числѣ прекрасно воспользовала ся словами преосвященнаго Архипастиря."[1])

Та арґументи Ів. Головацького, в яких він лякав сторонників народної мови то рішенями міністерства, то посланем митрополита не найшли в них послуху.

Не стерорвзувала Лисяка нова статия „Зъ Жолковского округа", писана якимсь **Г. П.**, в якій сей доказував, що сам Лисяк не пише так, як нарід часто хибно говорить: она ходивъ, она говоривъ", причім Г. П. запитував: „Най намъ сам честный дописыватель (Лисяк) скаже: ци наша мова письменна мае быти мовою простого люду, и завсе на одномъ степени зостати? ци пишучи выплеканою и ему зрозумѣлою мовою той людъ простый поднести на высшій степень вѣдомости и просвѣщенія: бо если мовою лише простого народа и токмо въ тѣсномъ крузѣ понятій его будемъ писати, нигды не заробимо собѣ на право просвѣщеного народа". Автор, Г. П. замічае вправді, що „собор учених" ухвалив держати ся народної мови, але й додае, що „собор" поручив рівночасно, придержувати ся в письмі етимольоґії, як се й инші народи роблять. Котляревський, Основяненко вказали вправді, що руська мова чудова, але й они зірвали не один цьвіт на старославянській ниві. І наші, галицькі соловії тулять рівнож славянську „бабусю" до горячого свого серця.[2])

На статию „зъ Жолковского округа" Лисяк зразу не відповідав, колиж редакция „Вѣстника" запросила його в р. 1851 до співробітництва, він заявив, що й сам буде дописувати і других до сего заохочувати, але від себе просить редакцию, щоби уживала сеї мови, якою нарід в Галичині говорить. Для 800 тисяч угорських Русинів не яло ся лишати без помочи значно більшого числа галицьких Русинів. Не нам до них, але угорським Русинам належало би зближати ся до нас! „Нас може спасти лише народна мова", писав Лисяк і в сій мові післав свою статию в відповідь авторови „зъ Жолковского округа". Редакция, писав Лисяк, нехай не жалуе плетенця, коли статия його на се заслугуе.[3])

---

[1]) Вѣстникъ за рік 1850, ч. 131. Маю досить певну вістку, що автором сего посланя був не митроп. Левицький, а Антоній Петрушевич.

[2]) Вѣстникъ за рік 1851, ч. 13.

[3]) Вѣстникъ за рік 1851, ч. 40.

В відповіди своїй зазначує Лисяк, що він не виключав „старенькои нашои бабусѣ“, але й не був і не є за виключним уживанєм церковно-славянської мови в руськім письменстві, ані за тими новосипаними греблями, с. є. мішанинами, якими деякі дописователї кормлять руську публику. Подібних форм, як „она ходивъ, она говоривъ“ нарід не уживає. Коли однак маємо на цїли, осьвідомлювати наш нарід, то можемо вчинити се лише народною мовою, тим більше, що нарічий у неї не богато. Початок в сїм напрямі зроблено вже дуже гарний. „Вже заговорила и заспѣвала золотая Украина, залебедѣли жалостливіи Галича птахи, а но всѣ своими прекрасными русскими голосами; и ктожь чистого русского сердца, оузрѣвши въ нихъ свою родну, розпростираючуся жизнь, почувши свое родне слово, будетъ еще стоялъ съ зимныиъ чувствомъ и ихъ не зрозумѣетъ? За тое и простый народъ читаетъ, што можетъ, читаетъ ихъ сердцемъ, душею и слезами щастья, заплакавши, ними ся тѣшитъ и ползуетъ. Вгляньмо токмо въ большіи и дробнѣйшіи пламенистыхъ наднѣпровскихъ сыновъ сочиненія, яко Котляревского, Квѣтки, Могилы, Шевченка, Падуры, Гребенки, Галки, Артимовского, Кулиша, Чужбинского, Писаревского, Кореницкого, Забѣлы, Шерепервы, Боровиковского, Тартавицкого и др. и сровнаймо ихъ бесѣду съ нашого Галицкого народа и его днешнихъ свѣтилъ мовою, что мимо волѣ воскликнемо: „то естъ нашь языкъ, языкъ русскій, мова жиюща въ устахъ и сердцу русского народа“. На чтожь про тое, гадаемо, иншои мовы, коли онъ свою живу маетъ, нею ся порозумѣваетъ, на чтожь надто совсѣмъ старославенску, або и русску, но въ дивніи формы повыливану оупотреблятн?“ Кажуть деякі учені, замічає Лисяк, що церковна мова зближить нас до Славян, бо она лучить нас в церкві. Але нї один Славянин не пожертвує з любови для нас своєї рідної мови. Так і Русинам робити. Не цурати ся церковно-славянщини, але держати ся рідної мови, коли хочемо, щоби нас розуміли наш нарід і наше жіноцтво. Письменною може бути лише мова простого люду, яка не буде все стояти на низькій степени, бо нарід не сїрий камінь, але живий достоїньством чоловіка, живий мілїоновою душею і житєм своїх потомків. Коли є який недостаток висловів в нашій мові, то не з бідноти мови, але з браку звязий поміж Русинами. Мова церковно-славянська не стане нашою письменною мовою, бо она для нас чужа, она не наша, не питома. Лише живою, народною мовою заробимо собі на назву просьвіченого народа, бо „южно-русскій жіющій языкъ есть живою душею южно-русского народа! Душа въ своей токмо силѣ при помочи высшой и людской просвѣщается.“

За „Розправою“ Якова Головацького наводить Лисяк слова Даля-Луганського, що одушевляв ся к: часою руської мови, а против замітів, що „Німці „инакше говорять а инакше пишуть“ зазначує, що Німці майже в кождім селї мають иньшу мову, тому для порозуміня конечною в них одна письменна мова, а тимчасом у Русинів мова одноцїльна з маленькими відмінами в піднарічиях та виговорі. Він покликує ся на слова промови проф. дра Яновського, проголошеної на „Соборі учених“ в р. 1850. „Оумъ объявляется мовою; безъумнiи же звѣри и мовы не маютъ. Для того языкъ, якiй въ пониженiи оутримовати, значитъ то оумъ народа, который тымъ языкомъ говоритъ, въ темнотѣ оудержовати, значитъ то съ браминскою душею индiйскiи касты творити, и такъ еднымъ въ божественномъ оумѣ оудѣлъ призволяти, а другимъ отмовляти Кто народъ просвѣщати хочетъ, той оумъ народа розвивати долженъ. А коли оумъ языкомъ народа явится, народный языкъ подставою, средствомъ, органомъ просвѣщенiя въ глубинѣ сердця розкорененого стати ся повиненъ“. В римській конґреґациї de propaganda fide, додає Лисяк, учать богословів всїх мов, щоби они ширили віру між різними народами в їх рідній мові. Анґлїя перекладає на всї мови сьвяте письмо. Тому й Русини повинні розвивати ум свого народа мовою живою, не виключаючи при тім анї своїх, старинних памятників, анї своєї історії, анї церковно-славянських творів, бо в кождім з тих жерел найде ся щось нашого. Обовязком Русинів є, плекати свою рідну мову, для якої крил. Ів. Могильницький писав граматику і про яку з таким одушевленєм висказував ся Яков Головацький.[1])

Статию Лисяка напечатав Ів. Головацький без окличників та питайників, як се чинив з попередними і лише на кінци додав замітку, яка в очах несьвідомих людий мусїла остаточно збити всї його виводи. Головацький замітив, що кождий читач винесе з письма Лисяка таке вражінє, що він обстоює за потребою „книжного, образованнаго языка“, а тим самим сам опрокидує всї свої погляди на народну мову, як на лїтературну.

Побіч Лисяка виступив в обороні народної мови член „собору учених“ з р. 1848 Теофан Глинський,[2]) парох з Городниці.

---

[1]) Вѣтникъ за рік 1851, ч. 41—44.

[2]) Теофан Глинський уродив ся в р. 1806, висьвятив ся в р. 1829 а умер дня 17. н. ст. цьвітня 1893 р. в 83 році житя а 64 сьвященьства в Городници. (Некрольоги

городенського деканата. Був се один з рідких людий, що від перших хвиль пробудженя нашого народного житя аж до останних хвиль свого житя був рішучим сторонником не лише народної мови, але і фонетичної правописи.[1]) На „соборі учених“ вписав ся він до секциї богословської та шкільної. Він не прибув на собор з порожними руками, але з широким рефератом про народну мову, якого однак не відчитав. Можна здогадувати ся, що його до сего не допущено, щоби не дражнити сторонників церковно-славянщини і етимольоґічної правописи, які своє негодоване зазначували на „соборі“ віршованими пасквілями[2]) та котячою музикою, устроєною перед дверима комнат в духовній семинариї, в яких замешкували сторонники фонетики, Устиянович, Мох, Головацький і Глинський.[3]) Коли розгоріла ся боротьба між Лисяком а Іваном Головацьким, Глинський не змовчав, а покликуючи ся на заяву Ів. Головацького, уміщену в приписці до Статиї Лисяка (ч. 107 „Вѣстника“ за рік 1850), що „Вѣстникъ“ буде ріжнообразним в мові, зажадав щоби поміж ріжними образами ріжних наріччий, галицькі Русини могли оглядати також „образъ нашои, галицко-русскои мовы“. Тоді могли би галицькі Русини тим сьмілійше посилати свої дописи „не будучи въ обавѣ, абы наша рôдна зъ него выключена, а мы черезъ тое отъ образованія вполного языка отдалеными зостали.“ Богато людий відсувало ся від співробітництва у „Вѣстнику“, бо не уміючи по церковному писати, они не хотіли виставляти себе на сьміх. Деякі з них говорять, що волять по польськи, або по німецьки, як по церковному писати. З Угорської Руси мав „Вѣстникъ“ більше дописувателів як з Галичини тому, бо їх наріччє уміщувано в „Вѣстнику“ в цілій його природі, а натомість галицьких форм — бути, бувъ, мавъ, повный, вôдъ, сье і т. п. навіть в 1. числї не можна було стрінути. Змадярщених, змазурених, зісловачених Русинів не наверне до народности мова мертва, церковна, але жива, народна.

його помістили „Дѣло“ за рік 1893, ч. 76, „Галичанинъ“ за рік 1893, ч. 75, „Зоря“ за рік 1893, ч. 8, ст. 164, „Правда“ за рік 1893, Т. XVII, стр. 232. Він був членом „Просьвіти“, для якої писав брошуру, (Пор. „Дѣло за рік 1883, ч. 8) і Наукового тов. ім. Шевченка (Пор. „Дѣло“ за рік 1893, ч. 94 в звіті наукового тов. ім. Шевченка). Про його ювилей напечатало вістку „Слово“ за рік 1879. ч. 30.) Всї ті дані подав менї ласкаво п. Ів. Ем. Левицький.

[1]) Порівнай його статию, підписану буквами Т. Г. а поміщену в „Правдї“ за рік 1888, жовтень, під заг. „З Городниці, стр. 47—9.

[2]) Їх напечатав Йосиф Левицький в статиї „О галицко-русскомъ языцѣ“, поміщеній у „Вѣстнику“ за рік 1851, ч. 64.

[3]) „Правда“ за жовтень 1888, гляди стр. 48 (у згаданій статиї Глинського.)

Живої мови навчить ся кождий, старий і молодий, без школи, від сусїда, а церковної лише в школї і то протягом довшого часу. І тому, кінчить Глиньский, „наше желаніе на томъ ограничае ся, абысте попри цвѣты и квѣтки на поляхъ староцерковной и оугорскои русскои словесности краснѣючи, и наши на поляхъ Галича ростучи хоть може не такъ удатни и пахнючи, але намъ надъ всѣ милѣйши мѣстили, абысмо такъ увѣрени зостали, же и насъ за Русиновъ почитуете, котри всполне съ другими (соедиенеными силами) де образованія мовы русскои по своимъ силамъ причиняти ся повинны."[1])

Припертий до стїни своїми власними словами, Іван Головацький викрутив ся дописко́ю, в якій зазначив, що редакция „Вѣстника" не накидує нїкому анї нарічия, анї способу вислову, а коли що поправить, то лише ради загально принятої граматики. Галицької форми б у в ъ і гуцульскої в і (місто вы) редакция не уживає, бо була би зневолена писати таквж угорське б о в ъ і в у, що було би противне правилам „общеславянскои (?) грамматики". Дописий з Угорщини має „Вѣстникъ" більше, бо там люди ревнїйші для народної справи. Покликуючись на те, що „Вѣстникъ" містив статиї в оборонї народної мови, зазначує Головацький, що як щиро любить редакция свій нарід і свою мову, так само цїнить „ц е р к о в н о е с л о в о", від якого нарід відчужитись не повинен, „п о к и е с т ь Р у с и н о м ъ".

Не помогли накликуваня Глиньского, щоби форми: б у в, б у т и, в і д, д а в, с ь е, и м н ь е, в і д, п і д, к і н ь не перемінювано на церковоо-славянські, Іван Головацький обставав при своїм, що сего вимагає граматика, а коли Глиньский покликував ся на авторітет Шафаріка, який форми к і н ь, п о в н и й вважав специяльно руськими, Головацький відповів, що помічаня Шафаріка та иньших учених часто безосновні (?) і що примінити ся до них в правописи тяжко.[2]). А що Глиньский прислав свою допись до „Вѣстника" в фонетичній правописи, то накинув ся на него не лише сам Головацький, але також Й о с и ф Л е в и ц ь к и й, який осудив фонетику, але в поглядї на мову згодив ся з виводами Лисяка, зазначуючи, що „т р у д н о н а м ъ с о в с е м ъ и в с ю д и з а б а б у с е ю л ѣ з т и.[3])

---

[1]) „Вѣстникъ" за рік 1851, ч. 8. в дописи Т. Г. з Городниції.

[2]) „Вѣстникъ" за рік 1851, ч. 14.

[3]) „Вѣстникъ" за рік 1851, ч. 64—6. „О галицко-русскомъ языцѣ". Йос. Левицький, напечатавши тут пасквілї против фонетиків, хвалить мову Вас. Зборовського, Теодора Лисяка, В. Ковальського та иньших, хоть вимагає від них більшої уваги на

Хоть як несовістно відносив ся до справи письменної мови Ів. Головацький, то всеж таки річ сама була за важна, щоби її можна булю убити, або злегковажити. Вагу її розумів дуже добре Теофан Глинський, коли не зражений дописками Головацького, виступив ще раз з новою статиєю, яка певно, у значній мірі була відгомоном сего реферату, з яким він готовив ся виступити на „соборі учених“ в р. 1848. Статия Глинського і відповідь на неї Ів. Головацького так цікаві і характеристичні, що годі над ними перейти мовчки.

Глинський зазначує, що просьвіта народа і письменна мова стоять в так тїсній звязи, що одно без другого не дасть ся подумати. Де нема письменної мови, там про просьвіту нїхто не думає. Коли хочемо нарід просьвітити, то треба старати ся зробити його мову письменною. Всї се признаємо, всї сего бажаємо, але не всї одною дорогою до сего стремимо. Одні хотіли би руську, рідну мову в її простім складї і видї образувати, другі думають, що в сїй справі без церковної мови обійти ся не можна. Щоби вияснити, котрий з тих способів мігби найскорше довести до цїли, автор подає від себе такі гадки.

По думцї учених, мова церковна була мовою старинних Болгар. Є она так само відкорінком славянської, як і руська мова. Не є однак з руською ідентичною, анї не є її материю. Она для Русинів так само чужа, як і всї иньші славянські мови. История учить, що народи лише при помочи рідної, живої мови, у просьвітї поступати можуть. Темнота середних віків в Европі була вислїдом того, що народи не в своїх рідних мовах, але в чужих, а по части мертвих науку побирали: на Заходї в латинській а на Сходї і півночи в старогрецькій мові. З сеї мертвої мови почали отрясати ся наперед західні народи, а в їх слїди пішли славянські нациї, у яких через те почала двигати ся просьвіта. Русини аж до найновійших часів уживали одної чужої, церковно-славянської мови в церкві, а другої чужої в школї і тому́ не могли образувати своєї власної. А коли история учить, що чужа мова, ужита за наукову

етимольоґію в правописи і подає у тій цїли свої помічаня, в дечім звістні вже з попередних статий. На сю статию відповів Василь Зборовський в дописи п. з. „Колька словъ на допись Г. Профессора, Іосифа Лѣвицкого „о Галицко-русскомъ языцѣ“. Автор радить, щоби брудного біля не прати при чужих людях, підносить заслуги Левицького на полї граматики, зазначує однак, що нам треба писати без утоми, без огляду на се, чи хто такої, або иньшої правописи придержує ся, бо нї одна з них не є непогрішимою“. (Вѣстникъ за рік 1851, ч. 68—9.)

і письменну становить головну перепону до просьвіти народа, а мова церковна є для Русинів не лише чужою, але і неживою, то першим старанєм Русинів повинно бути се, щоби сю мову усунути зі шкіл народних і письма, а на її місце ввести рідну мову.

Противники сеї гадки, каже Глиньский, говорять вправді, що мова церковна є мовою богослуженя і сьвятою та тому годі її усунути, але так само латиньска мова є мовою церковною у західній Европі, а побіч сего материю мов італійської, французької та иньших, а однак она не могла двигнути сих народів з темноти до просьвіти. Христос дав своїм апостолам дар, говорити всіми мовами, щоби кождий нарід почув правди християньскої віри у своїй, рідній мові, тому й Русини, коли хотять просьвітити нарід у сьвітських справах (в науках природи, історії, ґеоґрафії і т. п.) мусять ужити живої мови, а не церковної, в якій про сї науки нема згадки.

Щоби церковна мова змогла Русинів охоронити від винародовленя, про се Глиньский сумнїває ся, зазначуючи, що ті люди, які церковної мови учили ся і найчастійше уживали (сьвященики), найбільше винародовили ся. Так само не в силї здержати від винародовленя обряд, бо богато угорських Русинів не уміє по руськи говорити, хоть обряду они придержують ся. А з досьвіду знаємо також, що і наші Русини наперід винародовили ся, покинули руську мову, а опісля і обряду вирекли ся.

Противники народної мови говорять також, що у Нїмців, Поляків, Італійцїв иньша є мова письменна, а иньша проста, якою говорять непросьвічені люди, тому і у Русинів письменною мовою повинна бути церковно-славянська. На се відповідає Глиньский, що мова письменна не повинна ріжнити ся від устної народа, що кожда, образована, розвинена мова мусїла бути колись необразованою, простою і неписьменною, що она зміняла ся поволи, розвивала ся і ставала образованою. Жива мова подібна до кождого иньшого живого предмету, дерева, звіряти, або чоловіка. Як они, так і мова инакше виглядає в молодости, зрілім віцї і старости. Як один і той самий образ не може представити вірно чоловіка в дитинстві, молодости, або як мужа, чи старця, тим меньше може один і той самий образ зображувати двох людий, в двох ріжних часах, одного як молодця, якого черти і члени що йно починають розвивати ся, а другого як згрибілого, мертвого старця. А ми хочемо зобразити одним образом, одним письмом дві від себе ріжні мови, церковну (староболгарську) „мертву ба-

бусю" і живу народну, яка що йно починає розвивати ся. Лише живою мовою треба говорити, як сего дали нам примір на „соборі учених" в 1848 р. Головацький, Устиянович, Мох, Лозинський і другі, як се роблять владики, що до народа в живій мові говорять. У Німців, Поляків та Італійців виговір живої мови є основою письменної мови (у Німців виговір саського племени, у Італійців диялєкт тосканський), лише деякі Русини називають свій виговір простим, грубим, неспосібним до образованя, а говорячи таке, не уживають його, боячись сим спідлити ся. Та такі люди скорше до винародовлених, як до самого народа належать, бо так само звуть нашу мову всї противники руської народности.

Противники народної мови покликують ся також на рішенє „собору учених", що в письмі треба уважати на етимольоґію церковно славянської мови. Глинський відповідає, що таке рішенє немовби накликує Русинів: „Русини, коли хочете уміти, добре по руськи говорити і писати, то навчіть ся вперід церковної мови а образово значить те саме, що літоросль живого дерева щепити на мертвім пни дуба". Нї один з славянських народів не кладе за основу своєї письменної мови церковно-славянщини. Деякі народи говорять мовами, подібними до латинської, а і ті не відкликують ся до матери, не ставлять її за основу своїх письменних мов. Кожда з мов мусить жити своїм власним корінєм, а як підотнемо се корінє, мова всохнути мусить. Науку народної мови треба від ділити від науки церковного язика, а останний лишити тільки для богослуженя, як мову латинску, доки і богослуженє не буде перекладене на руську мову. Ми не маємо приказу від церкви, уживати мови староболгарської, мертвої, але маємо приказ Христа, що велїв своїм ученикам, промовляти до кождого народа його власною мовою. І поки сей приказ Христа „заховували намістныкы церквы і віры хрыстіяньскоѣ, поты була она середством просвіченя народів. Де від него відступылы, там вѣра найсьвітлѣша перестала буты сьвітылом для своѣх вызнавателѣв".

Глинський не противний однак, щоби користати з церковно-славянської мови, яка задержала в собі найчистїйші, славянські вирази і слова, однак запожичені з неї слова треба приноровлюдо духа народної мови.[1])

---

[1]) Вѣстникъ за рік 18[5]1. ч. 141, 142, 143, 144, 145, 148, 150, в статиї п. з. »Гадки о образованіи и развиваніи письменного русского языка.«

На тім урнває ся статня Теофана Глинського. Під нею маємо ще дописку „продолженіе слѣдуетъ“, але сего продовженя нема. Імовірнійше, що заповідь дальшої части є похибкою, хоть не виключена річ, що статию перервано нарочно, з причин, які небавом вияснимо.

Річ природна, що коли Головацький не міг погодити ся зі статями Лисяка і додавав до них свої помічаня, то погляди Глинського мусіли видавати ся йому не тілько радикальними, але навіть єретичними. І против них подає Іван Головацький цілий ряд питайників, окличників та дописок, в яких не лише силкує ся їх опрокинути, але накидає ся також на особу автора, наклнкуючи против него консисторію та епіскопів.

З сих приписок відмітимо що найважнійші:

По гадці Ів. Головацького, мова церковна не є мертвою, але у всїх Славян „въ устахъ ихъ всегда цвѣтущею, безъустанно оживляемою, николи неувядаемою". Він твердить, що для народа зістане і так неприступним висше, сьвітське образоване, та що важнійшим для него є „просвѣщеніе моралное, нравственное, религїйное“, а оно може відбувати ся лише в церковній мові, яку нарід добре розуміє.[1] Вправдї на „соборі учених“ промовляли бесїдники народним виговором, але простий чоловік їх не зрозумів би, бо „они произношали высокоумніи, образованіи мысли, могущіи только въ ученыхъ возбудити ся, соотвѣтнымъ т. е. образованымъ словомъ, или языкомъ — хотя по выговору простому“. Владики не лише промовляли до народа, але лишили нам також свої писані поученя, як прим. Мих. Левицький з р. 1850, в якім обставав за церковно-славянщиною. „Мова то полова, писмо — грунтъ, или еще по нашему: говори, якъ мати учила, а пиши, якъ школа учитъ, коли хочъ быти писменнымъ“. Не з слів проголошених, але з писаних треба утворювати лїтературну мову.[2] Колиб основою німецької, лїтературної мови, пише Головацький, був живий виговір, то в школї не треба би учити Нїмців правильного, письменного виговору, а віденський „Hans Jörgel“ не ріжнив би ся в правописи і в цїлім складї мови від творів Ґетого і Шілєра. Говорити треба так, як сего „добрыи грамматики и писма вымагаютъ“.[3] Виговір нашого народа є простий, необразований, неспосібний до того, щоби

---

[1]) Вѣстникъ за р. 1851, ч. 142.

[2]) Вѣстникъ за р. 1851, ч. 143.

[3]) Вѣстникъ за р, 1851, ч. 144.

бути основою письменства і просьвіти, тому́, що в ріжних сторонах він є ріжний і нині годї сказати, котрий з них найкрасший. А що прийшла пора нашого відродженя, а иньші славянські мови не мають нїякого безпосередного впливу на нашу народну просьвіту, тож по гадцї Головацького, треба „утѣкати ся къ церковщинѣ, вѣками и набоженствомъ нашимъ освященной, яко безсторонному и изобильнѣйшому всѣхъ прочихъ источниковъ всенародного нашего образованія... къ чему управняетъ насъ оуже сама повага, церквію ей наданная и во всемъ народѣ живущая“. Глинський, як сьвященик, мігби знати, що церква і школа повинні бути нероздїльні, а однак він „іерей и просвѣтитель народа по званію и должности, хочетъ святую церковщину изъ оучилищъ, изъ просвѣщенія народнаго, изъ цѣлой словесности нашей совершенно истребити! — И не довольно сего ему; онъ причисляетъ насъ мірскихъ людей, ради защищенія церковщины къ „вынародовленнымъ“ измѣнникамъ“, чуждающимся русскаго народа, къ нехотящимся, оунизити „сподлити“ съ простымъ народомъ! Боже прости его! Предъ свѣтомъ правду зрящимъ онъ самъ на себе судъ изрекъ“.[1]) Уживати мову церковно-славянську дозволили Руси папи Адриян II, Іван VIII, Інокентий IV, Венедикт XIV, Климент XIV і другі... Наводячи слова Глинського про значінє народної мови для ширеня християньства, Головацький підчеркує їх та каже: „То суть вѣрніи слова нашего ч. дописывателя. Полный ихъ смыслъ осуждати не есть званіемъ нашимъ; мы оуповаемъ въ преосвященныхъ предстоятелей нашой церкви, же они возмогутъ сохранити непорочность ея отъ прикосновенія всякихъ незванныхъ и нечестивыхъ силъ...“ Бороначи церковно-славщини, Головацкий послугує ся не лише хитрими викрутами, лайкою, доносами, але й неправдою, коли твердить приміром, що переклад нового завіта на сербську мову, виставлений Караджічом „не оудостоился ніякаго успѣха и можетъ такожь назвати ся тщетнымъ трудомъ, котораго онъ самъ теперь жалуетъ“. Переклад сьвятого письма в народній мові видаєсь Головацькому чимсь неможливим, бо народна мова на його гадку є „тимъ подлѣйшимъ зерномъ“, яке може украсити лише церковно-славянщина...[2]) Читаючи останнї слова, мимоволї призадумуємо ся, в якій цїли так пручав ся Ів. Головацький про-

---

[1]) Вѣстникъ за р. 1851. ч. 145.
[2]) Вѣстникъ за р. 1851. ч. 148

тив сего, щоби його причислювати до винародовлених, до людий, що не хотять спідлити ся уживанем народної мови, коли живу, рідну мову він сам з погордою називає „подлѣйшимъ зерномъ“? Та не лише сей вислів, але й ціла його полєміка против Глинського була крайно погана. Відчував се й сам Іван Головацький, коли в листї до брата Якова зазначував: „Приклонность въ Угорщинѣ къ намъ („Вѣстнику“) необыкновенна, въ Галичинѣ не такъ, развѣ обидились нѣкоторые моею полемикою противъ Ѳ. Г... Но что дѣлать, пора была самая горяча, и я долженъ себя боронить какимъ либо оружьемь...“[1]) Ся сповідь Івана Головацького так характеристична, що додавати що небудь до неї уважаємо злишним.

Полєміка Івана Головацького принесла нам ще одну цікаву черту. Читаючи статї Лєсяка і Глинського, писані в обороні народної мови, ми чудуємось їх мові, так далекій від живої, народної. Та і сю прояву вияснює нам Головацький, який заявляє виразно, що він перемінює в присланих статях не лише правопись, але й мову „ради общеславянской (?) грамматики“. В статях Лисяка і Глинського ми читаємо лише їх гадки, але не маємо взірців їх мови, з виїмкою невеличких зразків, які Головацький з статиї Глинського в цїлях нечистих повиривав та напечатав з задержанем фонетичної правописи.[2])

Так виглядала боротьба за народну мову у віденськім „Вѣстнику“ за рік 1850—1. Колиб ми звели наші помічані в одно, то прийшлиб до вислїду, що головно угорська Русь старала ся защіпити в наше письменство церковно-славянську мову, против чого борола ся часть галицьких письменників. Змаганє, вводити церковно славянщину, не було нічим новим. Ми бачимо його також у иньших славяньських народів грецького ісповіданя. Пробивало ся оно у Великоросів в поглядах Шишкова, а специяльно замітне оно було поміж Сербами, найблизшими сусідами угорських Русинів. Реформа Вука Караджіча, який стремів до сего, щоби лїтературною мовою Сербів стала мова народна, стрічала ще в пятдесятих роках девятнайцятого віку людий, які в успіх її не вірили. В р. 1851. видав у Відни Сербин, епіскоп Евгений Йоанновичь граматику церковно-славянської мови, в якій доказував, що „языкъ церковно-славянскій нѣсть россійскій,

---

[1]) Порівнай Лист ч. 11, стр. 18.
[2]) Вѣстникъ за рік 1851, ч. 148.

нѣсть серббскій, ниже болгарскій, ниже ческій, и за сїе са́мое независтнѡ мо́жетъ быти всѣмъ Славя́нѡмъ ѡбщій. По моемꙋ и многихъ мнѣнію вси Славяне до́лжни бы были возпрїяти писмена славенска (кѵріллова), зане́ сїя совершеннѣйша сꙋть и характерꙋ языковъ славе́нскихъ наипаче сходствꙋютъ; иначе бо аще вси при своемъ ѡбычаи ѹ҆ста́немъ, рѣка́ россійская течетъ силнѡ и обилнѡ, и҆ не можетъ поклонити ся пото́кѡмъ про́чихъ Славянъ; а потоцы безъ рѣкй что сꙋть, и что есть тогда славянская взаимность"?[1]) Годї дивувати ся, що се стремлїнє, якого речником був Йоаннович, приняло ся серед меньче культурних від Сербів, угорських Русинів, так само, як жило оно і посеред галицьких Русинів перед 1848 р.[2]) і після него. Я не важив би ся підозрівати сучасних угорських Русинів о нещирість. Они вірили в можливість зреалїзованя такої гадки і так само Духнович, Нодь, як і всякі кореспонденти „Вѣстника" з Лабора, Токая, Унгвара, Спіжа, Землїна стреміли до сеї цїли, даючи нам нераз комічні і незрозумілі зразки сеї церковно славянської мови, яку они знали, і то не конче добре, з богослужебних книжок. Але самі они мусїли дуже скоро завважати, що мова мертва не надає ся на лїтературну живого народа і імена тих самих людий стрічаємо ми небавом при иньшій роботї. Они стають в короткім часї на становищи обєдиненя рускої мови і письменства з Великоросиєю. Був се впрочім доконечний вислїд неґациї рідної мови. А принялось се стремлїнє на Угорській Руси тим сильнїйше, що не було оно там нове, що початки його, як се викажемо дальше, сягали кінця 18 і початку 19 віку.

Коли однак, угорські Русини в р. 1850 і 1851 вірили в можливість введеня церковно славянської мови в наше письменство, то Іван Головацький використовував лише се стремлїнє як покривку до обєдиненя. Не ходило йому вже тодї о церковно-славянську мову, лише о великоруську, для якої він підготовлював торен, стаючи з одної сторони в обороні мертвої, церковно славянської мови, а кидаючи з другої зневіру в будучність живої, народної мови. Доказів на се маємо чимало також в його листах, писаних до брата Якова та в письмах иньших людий, як прим. Зубрицького і Раков-

---

[1]) Евгеній Іоановичъ: „Граммáтіка церк.-слав. языка". Віенна 1851 в передмові.

[2]) Порівнай хотьби Др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство" (1848—65), стр. 48 і дальші.

ського. Вже від р. 1850 пише Іван Головацький всї свої листи до брата Якова у великоруській мові, а в них доносить, що має чимало сторонників на Угорщинї і поміж Сербами, які „Вѣстникъ“ радо читають „не такъ содержанія, какъ языкословнаго духа, ради стремленія въ немъ провѣвающаго“. Сей „языкословный духъ и стремленіе“ він бажав би перенести і до „Зорі Галицкої“, радить однак братови Якови, щоби розвідував ся про вигляди такої роботи „очень осторожно“, щоби берiг ся своєї тїни, „бо и между нашими не всякому духу вѣрить“.[1]) Против людий, що параліжували його роботу, як Вислобоцького, Григория Шашкевича та Василя Ковальського підносить він мало що не в кождім листї цїлий ряд підозрінь і обвинувачень, не щадячи навіть для них епітетів, в роді: „это нарочитая, упрямая русская с . . . .,[2]) „хахлы“, „скотопасы“[3]) „солоденькій гадюка“[4]) і т. п. та навязуючи кождому з них користолюбивість, хитрість та нікчемність. Не лишає він також на них одної сухої нитки в листах до Зубрицького та Івана Раковського.[5]) Він ненавидів їх цїлою душею, бо так само ненавистним для него було їх стремлїнє, писати для Русинів в живій, народній мові, та допомагати їх розвоєви, як окремій, славянській нациї. У своїй ненависти до всего, що заносило русчиною, писав він до брата Якова: „Нашіе здѣшніе корифеи всегда еще горонжатся на Москализмъ; но недалекое кажется время, то можетъ быть, что Германизація и послѣднюю хахлацкую букву истребытъ“.[6]) І не здержували Івана Головацького від його роботи анї протести, підношені галицькими письменниками, анї перепони, ставлені Вислобоцьким, анї брак симпатиї для „Вѣстника“, специяльно в Галичинї. Та і самим „Вѣстникомъ“ Головацький не дуже дорожив, хоть доходи з него йшли також на його прожиток. Він готов був кинути ним в кождій хвилї та відтягнути від него всїх своїх своїх прихильників та кореспондентів, колиб „Зоря Галицка“ приняла його на редактора і дала йому можність, вести більше самостійно обєдинительну пропаґанду.[7]) Та й хитро обду-

---

[1]) Порівнай Лист ч. 6. з 21. XII. 1851 року.

[2]) Лист ч. 4.

[3]) Лист ч. 29.

[4]) Порівнай Лист ч. 36 стр. 51.

[5]) Порівнай мою статтю „З кореспонденциї Дениса Зубрицького (1840—53), напечатану в „Записках“ наук. тов. ім. Шевченка том 43 і окремою відбиткою, сторони 51—6. Під „Василем“, „Васильком“ треба розуміти Василя Зборовського (Вислобоцького).

[6]) Порівнай лист ч. 25 стр. 41.

[7]) Порівнай лист ч. 6, стр. 10.

мана була ся пропаґанда! Мови чистої, великоруської в „Вѣстнику“ Ів. Головацький не допускав, боячись, що публика відчахне ся від неї.[1]) Він підготовлював терен поволи, обережно, хоть і тут, щоби накинути ся на Вислобоцького, кривив нераз душею. Коли з Угорщини взивав його Іван Раковський, великий ворог всякої язикової мішанини а фанатичний прихильник великоруської мови, щоби він постарав ся „объ улучшеніи употребляемаго языка въ Вѣстнику“, — Головацький відповів йому, що „Вислобоцкій совсемъ препятствуетъ сприближенію къ чыстому русскому языку і для оправданя переслав одну з напечатаних статий Раковського, цензурованих Вислобоцьким, яка виказувала, що Вислобоцький „истребляеетъ все лучшее, Головацкій же вновъ на колько возможно возстановляетъ“.[2])

Заохоту і підмогу до веденя сеї пропаґанди находив поміж иньшим, Ів. Головацький також на місци, у Відни, в домі протоєрея російської амбасади, Михайла Раєвского, з яким він стояв у живих зносинах, а який був посередником між російським рядом а славянськими народами поза границями Росиї. „Вже перед 1848 роком, писав про него Корнило Устиянович, стояв Раєвський в дружних зносинах до всїх майже передових Славян і познакомлював своє правительство з кождим ударом живчика славянських народностий. На його руки посилала Росия гроші і приряди церковні православним в Турциї і Австриї; на його руки йшли також запомоги московських славянофілів для сторонників панслявізму по всїх славянських землях. Що неділї, а бувало і що четверга, сходили ся в його мешканю знакомі йому славянські діячі, а з ними і молодїж, що пробувала у Відни. Они толкували і спорили про свої народні діла, а привітний симпатичний і осьвічений господар прислухував ся пильно всему, лагодив спори і познакомлював всїх з Росиєю і її передовими славянофілями, як Хомяков, Аксаков, Самарін, Поґодін і иньші... Розговори велись в мові великоруській; бували однак між нами часто і такі люди, що говорили тільки по свому; а хто раз провів вечір у „батюшки“ — як ми кликали

[1]) Коли Шехович видавав „Семейную Библіотеку“ у великоруській мові, то Ів. Головацький радив йому печатати російські поезиї, але не в ориґіналї, лише в перекладї, зближенім до народної мови. (Порівнай лист ч. 139 стр. 201), та держати ся „болѣе языка нашего народнаго, потому что наша публика рѣшительно чуждается всякихъ крайностей“, (отже великоруської мови.) Порівнай лист ч. 160, стр. 228.)

[2]) „З кореспонденциї Дениса Зубрицького“... стр. 56.

Раєвського — того певно закортіло піти там в друге, третє і дальше. За кождим разом явилась там якась знаменитість славянська або учуло ся щось нового, цікавого для патріотичного, славянського серця...“[1]) І заходили до Раєвського ріжні люди. Побіч Сербів, Вука Караджіча і ґенерала Стратимировича, бачив тут Устиянович суперінтендента Словаків о. Кузмані, провідника Словаків і творця пісни „Nad Tatrou sa bliska“, о Гурбана. В домі Раєвського стрінув ся також Устиянович з ґен. Ігнатиєвим, з Аксаковим, з ґен. Українцем, Сулімою, автором брошури „La Russie rouge“, з послами чеськими і моравськими, Ріґером, Пражаком, Бравнером, Зеленім, з Чорногорцями, та иньшими Славянами, не виключаючи й Поляків. З Угорських Русинів бачив тут Устиянович Адольфа Добрянського та Івана Раковського.[2]) Заходив туди також Іван Головацький. Говорено тут про федерацию Славян, яка видавала ся найвідповіднійшою формою здійсненя панслявізму. Однак були і такі, що не вірили в злуку всїх славянських земель в одну державу, а надіялись тілько на сполученє їх в дві, т. є. в російську і полудневославянську, по тій причинї, що Мадяри і Румуни, вбиті клином в славянські землї, ділили їх на дві части. В рахунок входив тут також сильно розвинений сепаратизм сербський.[3]) Говорено також і про Русинів, яких ідентифіковано з великоруським народом.

А про лїтературну, великоруську мову толкували Устияновичеви Адольф Добрянський і Раєвський те саме, що ми вже чули у виводах Петрушевича на зборах „Матицї“ в р. 1849. Они доказували, „що лїтературний, великоруський язик“ не є властиво велико-руським, а питомим, нашим, українським...“[4]) Устиянович замічає, що про Раєвського та його кружок не може так всесторонно оповісти, якби належало, бо з того часу, як він бував в його домі уплило споро води і богато побачив він сьвіта та пізнав чимало людий, а через те і сам Раєвський і його час стоять в його очах, „неначе який чарівний крайобраз вечірний, в котрім з поміж западаючої мраки блистять під заходячим сонцем тілько загальні форми, а глубокі тїни не дозволяють нам вглянутись і розпізнати подробицї“.[5]) Та всеж Устиянович не таїть ся, що побіч розмов про федерацию всїх Славян, в кружку Раєвського почув він і такі гадки, що „де

[1]) Корнило Н. Устіяновичь: М. Ѳ. Раевскій и россійскій панславизмъ. Спомини зъ пережитого и передуманого. У Львові 1884, стр. 5—6. Дуже інтересна брошура Устияновича писана з нагоди смерти Раєвського († дня 2 [14]) мая 1884 р.)

[2]) Тамже, стр. 12.

[3]) Тамже, стр. 6.

[4]) Тамже, стр. 18.

[5]) Тамже, стр. 5.

спотизм є єдиною силою, яка може злучити Славян в одно тїло, а товариство серед якого він обертав ся, не дало йому прийти до ясної сьвідомости своїх помилок.“ Погляди самого Раєвського на федерацию Славян характеризує найкрасше така згадка Устияновича: „Мене щось наче укололо, як Раєвський жалував ся, чому я с суперінтендентом Словаків говорю в його рідній бесїдї, коли той знає по московськи“.[1])

Що розмови в домі Раєвського мусїли лишити не одно враження в души Івана Головацького, се більше, як певне. А так само певне, шо Раєвський мав великий вплив на пропаґанду обєдиненя і в віденськім „Вѣстнику“ і між галицькою інтелїґенциєю. Маємо вістки, що він кореспондував з Петрушевичем і Яковом Головацьким, та листи його закриті доси перед очима ширшого сьвіта, а брак їх не дозваляє нам розказати подрібнїйше про його ролю і значінє в боротьбі за лїтературну мову та у всїх тих проявах, які переживав наш народний орґанїзм в лїтах від 1849 по 1860 р. Раєвський, хотьби з огляду на своє становиско, був чоловіком доволї обережним. Менї доводило ся бачити один лист Івана Головацького пис. до Петрушевича, в якім сей доносить, що Раєвський не посилає листу до него почтою, лише через чоловіка, якому довіряє. Вже з сего можна би, вносити, кілько діскретного а рівночасно кілько важного матеріялу для характеристики стремлїнь на Галицькій Руси можна би найти в його листах. Рівнож мало даних для характеристики Раєвського приносять нам листи Ів. Головацького, напечатані в нашій збірцї. Та всеж і они вказують нам, що Раєвський був чоловіком живим, метким та енерґічним, що відгривав ролю посередника між галицькою Русию а Великоросиєю в обмінї книжками, та що брав участь також в деяких діскретних порученях свого ряду в відношеню до галицьких Русинів.[2])

Пропаґанда, яку почав вести Іван Головацький у „Вѣстнику“, офіцияльнім орґанї австрийского ряду, не могла скрити ся перед очима міродайних сфер. При кінци 1851 р. перестав бути „Вѣстникъ“ офіцияльним орґаном, а в самій редакциї зайшли важні зміни. Відвічальність за „Вѣстникъ“ переняв Юлїян Вислобоцький, який лишив вправдї титул редактора Івану Головацькому, але відняв йому „правую руку, Б. Дѣдицкаго,“ що з весною 1852 вернув до Галичини.[3]) Від ряду дістав „Вѣстникъ“

---

[1]) К. Устияновичь: „М. Ѳ. Раєвскій“ стр. 18.

[2]) Порівнай листи ч. 160, стр. 228—9. і ч. 174, стр. 251. Розходить ся тут о гроші, які мав дістати Денис Зубрицький за 50 екз. своєї »Исторіи«, куплених російським мінїстерством просьвіти. а о які вгомпнає ся Зубрицький також через Поґодіна. Пор. Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880, ч. І. і ІІ. стр. 592—5.

[3]) Порівнай лист ч. 6, стр. 10.

на цілий 1852 рік 1000 злр. субвенциї і почтові марки даром.[1]) Переміни в редакциї викликали були в 104 числї „Зорі Галицької“ допись „изъ Коломыйскаго округа“, (писану Б. Дідицьким),[2]) в якій автор жалить ся на метелицю в коломийськім Підгірю, та запитує, чи не принесла она також з Відня на своїх крилах вістки, чому Вислобоцький став відвічальним редактором? Редакция „Вѣстника“ відповіла, що ся переміна звершила ся „смиреннимъ природнимъ токомъ“, що „отвѣчательность Вѣстника, яко бывшаго органа правительства заключала ся до сихъ поръ безпосредственно у правительства“, і що „отъ новаго года оустанетъ сіе отношеніе Вѣстника“, який „рѣшился животѣти власними силами и стояти на власныхъ ногахъ“, через що (?) на чолї редакциї мусїв станути чоловік у ряду „довѣренный“ а у читачів „многолюбимый“.[3]) Та як раз се завірюванє, що на чолї редакциї мусїв станути чоловік, на якого ряд міг би числити, вказує на се, що Іван Головацький на довірє не заслугував, та що не ощадність ряду, не „смиренний природний токъ“, але „пропаґанда Івана Головацького велїла рядови ввречи ся „Вѣстника“, як офіцияльного орґану. Піддержує нас в сїм пересьвідченю ще й та обставина, що Вислобоцький, переймаючи відвічальність, начеркнув Ів. Головацькому „границы такія узкія, что и пошевелить ся трудно.“[4])

Та й справдї вигляд „Вѣстника“ в р. 1852 змінив ся дуже значно під оглядом тенденциї. Мова зістала вправдї така сама, богата в „новосипані греблї,“ у всїлякі язикові мішанини, тяжка і неприродна, якою нїхто нїколи не говорив, та за те не появила ся анї одна наруга над народною мовою, в родї тих, що розкинув Іван Головацький у двох попередних річниках „Вѣстника“. Противно, навіть з Угорщини відзивають ся голоси, що „нарід лише мовою удержує ся і Русин лише через руську мову буде руським народом“,[5]) що народна мова є тою силою, якою всего можемо доробити ся“,[6]) та що „руський сьвященик повинен основно знати

[1]) Порівнай лист ч. 11, стр. 18.

[2]) Порівнай лист ч. 122, стр. 171, де Дідицький виразно признає ся, що статиї »Изъ Коломыйскаго« виходять з під його пера. Порівнай також Лист 16, стр. 26, перша замітка.

[3]) »Вѣстникъ« за рік 1851, ч. 151.

[4]) Порівнай Лист ч. 6, стр. 10.

[5]) Порівнай Туряна »Примѣчанія« в роздїлї »Народный языкъ, мова«. Є се продовженє статий, міщених вже в р. 1851. »Вѣстникъ« за рік 1852, ч. 2.

[6]) Вѣстникъ за рік 1852, ч. 5 (статия Туряна).

народну мову".[1]) І з Галичини шле також новому „Вѣстникови" привіт Яків Головацький, а в нім, хоть щирість його мусимо сильно квестионувати, вказує він на відроджене німецького письменьства, на перепони, з якими мусїли бороти ся перші, галицькі письменники, взиває Русинів, щоби учили ся чужих мов, але й уміли свою власну, поглублювали її духа, видобували на сьвіт її дорогоцінности, показували її природну силу, поважність, легкість, звучність, солодкість, ніжність і володіли нею, як хоробрий воїн своїм оружєм.[2]) За конечностию введеня народної мови в письменство промовляє також Лев Трещаковський,[3]) а Маркіянови Шашкевичеви, що перший з Галичан зрозумів значінє народного слова присьвячує Михайло Козанович „Цвѣтку воспоминанія", в якій з сердечним ентузиязмом згадує про Покійного, про його лїтературну працю, оцінює його значінє для розбудженя любови до народности серед оточеня, вказуючи на примір себе самого, у якого груди Маркіян „зажег огень, якій лиш персть гробова загасити може".[4]) Побіч похвал і признаня для співробітників „Вѣстника", Василя Зборовского, плідного Духновича, „высопарного Панонїянина", красорічивого і сердечного Т. Лисяка читаємо рівночасно жаль, що у „Вѣстнику не знаходимъ еще еднозвучного голоса родимои нашои бесѣды".[5]) Словом, у „Вѣстнику" за рік 1852 ми бачимо цїлком иньший напрям, як в роках попередних. Лише правописне питанє лишало ся в давнім, немов би зачарованім крузї поглядів Йосифа Левицького, який, критикуючи „Лѣрвака зъ надъ Сяна" висловлював відомі вже нам гадки про потребу приноровлюваня правописи до етимольоґії, бо „ухо, или виговоръ не завше певне правило правописанія (писовнѣ) становити може.[6])

---

[1]) Вѣстникъ за рік 1852, ч. 43 (статия Туряна).

[2]) Вѣстникъ за рік 1852, ч. 3 і 5 в дописи Я. Головацького зі Львова.

[3]) Вѣстникъ за рік 1852, ч. 53 в дописи зі Львова п. з. »Мнѣніе о писмахъ нашихъ«.

[4]) Вѣстникъ за рік 1852, ч. 38.

[5]) Вѣстникъ за рік 1852, ч. 36 в статийцї незвістного дописователя „Зъ Стрыйского округа". Великі похвали для мови і змісту сеї статийки віддає Йос. Левицький в дописи з Перемишля, уміщеній в „Вѣстнику" за рік 1852, ч. 40.

[6]) В статиях Левицького „Мысли о словесности Галицко-русской". »Вѣстникъ« за рік 1852, ч. 67—69. Похвали для „Лѣрвака" гляди також в дописи з Перемишля (ч. 69) і в статиї В. З(боровського) »О Лѣрваку зъ надъ Сяна" (ч. 81.) Статию Левицького „Мысли о словесности галицко-русской" напечатано рівночасно в »Зорі Галицкій« п. з. „Дещо о словесности Галицко-Русской (ч. 67—8), з одною дуже цікавою зміною в тексті:

IV.

Мимо змін, переведених Юл. Вислобоцьким в напрямі „Вѣстника“ за рік 1852, угорські Русини не перестали бути його співробітниками. Побіч цікавих, в народнім дусї писаних помічань Туряна, ми стрічаємо тут цілий ряд імен иньших, сучасних, угроруських діячів, що містили свої статї на найріжнороднїйші теми.[1]) Вістки про економічне положенє угорської Руси, описи сьвяточних подій переплїтано статиями про шкільництво і про культурне житє, але в останних обмежили ся кореспонденти більше на загальні помічаня, далекі від якої небудь пропаґанди. Мова їх була вправдї зближена до церковно-славянської, але про потребу введеня її, як мови лїтературної, не маємо в їх статиях найменьшого навіть на-

---

В »Вѣстнику« читаємо: „Однакожь смѣло казати можь, же они (автори »Лѣрвака«) добре поняли правила Галицко-Русской грамматики, и лишь въ гдекоторыхъ мѣстцахъ розличаются отъ общого способу писанїя, и допомогли переломати упрямство нѣкоторыхъ новаторовъ (ч. 67).

В „Зорі Галицкій“ сей уступ звучить: »Однакожь смѣло казати можь, же они добре поняли правила Галицко-Русской Грамматики, а лишь въ декотрыхъ падежахъ та 2 лицѣ єд. ч. настоящого времени изъявительного накл. розличаютъ ся отъ способу писанїя ôдписавшогось та оупотребленїемъ — й — натомѣсть — ѣ — тому дуже сближилисю къ образцовому правописанїю, и допомогли переломати оупрямство рабôвъ декоторыхъ падежей церковныхъ. (ч. 67).

Можна підозрівати, що текст „Зорі галицкої“ є автентичний. „Зоря Галицкая“ не мала в р. 1852 інтересу попирати церковно-славянщину і не бояла ся, навести слова Левицького про „рабôвъ декоторыхъ падежей церковныхъ“ в цілости. За те Іван Головацький змінив сї слова у „Вѣстнику“ на „нѣкоторыхъ новаторовъ“. На замітки Йос. Левицького відповів Б. Леонтович, який раньше в „Лѣрваку“ помістив статийку п. з. »Кôлька словъ о формахъ нашого языка и о писовнѣ“. Він зазначив у відповіди, що граматика має примінювати ся до ґенїя языка, а не на оборот, що сам Левицький повинен відступити від форм, які з ґенїєм мови не годять ся. Коли прим. Левицький хоче бачити в часї минулім муж. р. лъ, яке противить ся ґенїєви руської мови, а не въ, то і сам йде за церковно-славянською мовою, хоть против неї виступає. Пор. „До честної Редакціи »Зори Галицкои« (Зоря Галицкая за рік 1852, Ч. 74—6.)

[1]) Зібрав дуже точно сї статиї Иванъ Ем. Левицкій у своїй Бібліографіи“ Т. I, стр. 68.

тяку. Іван Головацький, що з угорськими Русинами стояв у живій кореспонденциї, повідомив їх про новий напрям і они до него о стілько приміними ся, що рішились не рухати ніяких дражливих справ.

Але поміж виднійшими з угорських діячів видно вже було тоді переміни в гадках. Напрям церковно-славянський почав вже був уступати місця живійшому стремлїню, писати живим, великоруським язиком і в сей спосіб обєдинювати угорських Русинів з Великоросиєю. Гадка ся не була на угорській Руси новою. На мою думку, перші її початки сягають вже кінця 18. віку. З угорської Руси переселює ся тоді до Росиї на студиї **Іван Орлай**. Він слухає викладів в медично-хірурґічній академії в Петербурзї (в лїтах 1789—1794), як стипендиат доповнює своє образоване у Відни (1794—8), почім вертає до Росиї, де стає ляйбмедиком (1805 р.), директором лїцея кн. Безбородка в Ніжинї (1821 р.) а в кінци директором рішелїєвського лїцея в Одесї (1826 р.)[1] З угорскою Русию удержує він живі зносини а на жадане российського ряду взиває до елужби в Росиї иньших, своїх визначнїйших земляків. За його покликом переселює ся до Петербурга в р. 1803 професор академії в Великім Варадинї, спосібний юрист, **Михайло Балудянський**,[2] яким стає там першим ректором унїверситета і учителем великих князїв Николи і Михайла Павловичів. За впливом Орлая іменовано професорами в педаґоґічнім інститутї в Петербурзї угорських Русинів, **Василя Кукольника**[3]) і **П. Лодія**. Перший з них добиває ся становиска ректора ніжинського лїцея і учителя царських синів, другий вертає до Львова, покликаний на професора львівського унїверситета. Карієра, яку здобули названі учені в Росиї, їх зносини з рідною землею мусїли викликати на угорській Руси заінтересоване так самою Росиєю, як і її культурним житєм, а се заінтересоване виявило ся в дуже короткім часї ідеєю обєдинення. Клясичним приміром сеї прояви є вірша, приписувана д. Франком угро-руському цензорови, а опісля пряшівському

[1]) Др. Іван Орлай родив ся 1770 † 1829 дня 15. лютого. Дати з житя завдячую головно др. Ів. Сьвятицькому. Порівнай впрочім також Ив. Ем. Левицкій: „Прикарпатска Русь в XIX вѣцѣ. Т. І., стр. 124 в примітці.

[2]) Балудянський уродив ся в р. 1769 † 1847. В останнє був він на Угорщині в 1815 р. і звідси забрав з собою Андрія Дешка, який став професором в Пскові. Ив. Ем. Левицкій: *Op. cit.* стр. 123—5.

[3]) В. Кукольник уродив ся 1767 р. а умер в 1821 р. Пор. Ив. Ем. Левицкій. *Op. cit.* стр. 124.

епіскопови, Григор. Тарковичеви. Вірша писана в р. 1805. „Помимо страшної мови, пише др. Франко, і важкої аж до сьмішного схолястичної форми, вірша ся з многих поглядів заслугує на увагу як цікавий документ літературний, а по троха й політичний. Автор вірші — угроруський патріот: він величає не тілько князя Палатіна (архикнязя Йосифа, сина цісаря Леопольда II., а брата цісаря Франца I.), але з ентузиязмом говорить також про мадярського патріота і діяча, ґрафа Франца Сечені. Але він при тім почуває себе Русином, та й то „общеруссом". Побіч тамтих високих осіб йому однаково дорога „невська Німфа" Катерина II., котрої смерть він оплакує ще в р. 1805. По його думці осередком руської поезиї є Петербург над Невою і він зі євого далекого закутка шле туди привіт Сумарокову, як найвисшому представникови руської поезиї, не знаючи мабуть, що той умер ще 1777 року".[1]) А коли ідея обєдинення найшла приступ і до віршів, то вповні на віру заслугує вістка, що мункачівський епіскоп, Андрій Бачинський († 1817 р.) бажав, (як про се писав до одного зі своїх кревних), щоби сьвященики учили ся сего руського язика, якого патриярхом був Ломоносов, та що в сій мові, або зближеній до неї викладано для питомців його семинариї богословські науки та ведево кореспонденцию епіскопскої канцеляриї і консисториї з епархіяльним духовеньством.[2])

Більше даних на прояснене ґенези москвофільства в Угорщині по рік 1849 не маємо під рукою, але й сї вистануть як доказ, що оно було засїяне тут здавна. Його традиция мусїла без перерви держати ся по рік 1849, а коли российські війська війшли на Угорщину, оно віджило, скріплене не мало москвофільством, яке проявило ся тоді поміж найблизшими сусїдами угорських Русинів — Сербами. На чолї сего руху стає на угорській Руси родина Добрянських, а специяльно Адольф і його брат Віктор, а побіч них Акекс. Духнович та Іван Раковський.

І в ту саму пору, коли в віденськім „Вѣстнику" розгоріла ся боротьба угорських Русинів та Івана Головацького за церковно-

[1]) Житє і Слово за рік 1895. Т. III. стр. 461—5, в працї дра Ів. Франка п. з. „Матеріяли і уваги до історії австро-руського відродженя 1772—1848. V. Зразок угро-руського мадяро і москвофільства з початку XIX в." Григорий Таркович урожденний 1752 р. † 4 [16] січня 1841 р. Житє і Слово, Т. III., стр. 465—6 в замітцї Івана Ем. Левицького.

[2]) Владиміръ Терлецкій: „Угорская Русь и возрожденіе сознанія народности между русскими въ Венгріи". Кіевъ 1874, стр. 15—16.

славянською мовою, як літературною, против галицьких Руснів, Лисяка та Глинського, що обстоювали за народною мовою, — на Галицьку Русь повіяв з Угорщини новий вітер, що ніс з собою цілком вітверто ідею обєдиненя.

Дня 9 [21] червня 1851 року явила ся в „Зорі Галицкій" (ч. 48) допись з Кошиць. Дописователь пересилає на руки редакції математичну розвідку, написану одним з угорських сьвящеників для напечатаня в „Матиці", при чім додає від себе: „Я не знаю, живетъ ли ваша Матиця или нѣтъ и по какихъ правиламъ дѣйствуетъ? но єсли по тѣмъ, какъ мнѣ кажется я слышалъ, — тогда я прошу, сдѣлайте милость, дѣльце сїє предложити Матици и мнѣ отписать, подъ какими оусловїями оно бы Матиця могла приняти?... Въ языцѣ, по моєму мнѣнїю, наше дѣло, не слѣдовати слишкомъ за нарѣчїємъ простонароднымъ, за нимже будетъ скоро столько грамматикъ, сколько селъ, ни разставати ся со всѣмъ съ древностїю церковною, но слѣдовати изображенному оуже большенству языка нашего, чтобъ не раздробляти, что имѣстъ быти основанїємъ соєдиненїя."

Коли пригадаємо собі, що вже в р. 1849 запало на зборах „Матиці" по відомій промові Петрушевича рішенє, що твори висшої науки мають бути печатані „въ языцѣ письменномъ, который мае начало свого розвитія въ далекой минувшости, а который ошибочно чисто россійскимъ называютъ",[1]) — то зрозуміємо, о яку мову авторови розходило ся і яка мова, по його гадці, мала бути „основанїємъ соєдиненїя".

Під дописею з Кошиць нема підпису автора, а однак питанє се для нас важне і ми будемо старати ся його прояснити. На нашу гадку, автором її був член родини Добрянських, крилошанин в Кошицях, о. Віктор, ревний кореспондент „Зорі Галицкої", а в части й віденського „Вѣстника". Допись ся була приватним листом до редактора „Зорі Галицкої" і її напечатано против волї Віктора Добрянського. Доказ на се маємо в його листі до Якова Головацького з дня 11. X. 1853 р., в якім Добрянський заявляє, що в полєміці за мову участи

---

[1]) Порівнай передмови стр. XV—XVI.

брати не буде, бо она йому осоружна і радить, щоби її в „Зорі Галицкій“ залишено. Лист кінчить він сими словами: ...„Самъ между сражающщими ся выступити, какъ уже разъ мимо моей воли случилось, не хочу, чѣмъ больше, бо разъединеніе сіе ненавижу, тѣмъ менѣй хочу въ немъ участвовати“.[1]) Редактором „Зорі Галицкої“ був в р. 1851 Іван Гушалевич, який, очевидно, змінив вже тоді свої, не так давні погляди на народну мову та на потребу культурної єдности з Україною. Хто повів його на сю нову дорогу, на се сам Гушалевич вказує. В „Сэмейній бібліотеці“, за рік 1856, видаваній у Львозі здебільша в великоруській мові находимо його вірш, присьвячений Ден. Зубрицькому, авторови „Исторіи Галицко-Русскаго Княжества“, в якім Гушалевич запитує, де нагорода за його труди:

А гдѣжь возмездіе Твое!
Єго мы нынѣ не найдемъ
Но сѣмя верженo Тобой
Издастъ во времени своемъ
Обильный плодъ, и Ты смотря
На насъ съ небесной высоты,
Будешъ возрадованъ въ души.
Твоя награда — небеса![2])

Що Зубрицький мав вплив і на иньших людий, се не підлежить сумнївови. Можна здогадувати ся, що бодай в части його учениками були Іван Головацький і Богдан Дідицький, які вже з початком 1850 р. їхали до Відня з готовою програмою веденя „Вѣстника“ в обєдинительнім дусї. До поглядів Зубрицького склонює ся вже в р. 1851. Яків Головацький, чоловік, що найкрасше з цілого оточеня знав народну мову, а який в тім часї дає вже ґімназияльним ученикам теми з руської мови в виді отсих: „Описаніе лютой зимы“, „Утренныя мысли о величіи Бога“, „Постоянность преодолѣваетъ всякія препятствія“, „Житіє Владиміра Великого“,[3]) так далекі від живого, народного слова. До кружка Зу-

---

[1]) Порівнай лист ч. 62. Віктор Добрянський закінчив житє в р. 1860 в приступі меляхолії самоубийством. Пор. лист ч. 365.

[2]) Семейная библіотека за рік 1856, стр. 151. Сей вірш вийшов під анонімом „Иванъ Черноризецъ“, під яким крив ся Ів. Гушалевич. Порівнай примітку до листу ч. 193.

[3]) Порівнай ч. 3 між виданими нами листами.

брицького пристає також в першій половині 1851 р. Іван Ґушалевич.

Москвофільство Дениса Зубрицького для нас вповні зрозуміле. Хоть походив з руського роду, то житє зложило ся так, що він виростав серед польських, шляхоцьких верств і в р. 1809 ми бачимо його в польскім таборі секретарем „временнаго войскового правительства подъ егидою Великого Наполеона".[1] Сьому ми не дивуємо ся. В браку ширшого, народного житя, а навіть в браку скристалїзованя національного почутя між загалом галицьких Русинів, люди більше живі шукали ідеалу між польським народом не лише 1809 р., але і в пізнійших часах. Шукав за сим ідеалом також Зубрицький. Колиж найшов ся він між Русинами, то не пристав до сих змагань, до яких з такою горячою, щирою любовю віднесли ся Маркіян Шашкевич і його товариші. До чого они липли з таким запалом, за що так довгі лїта терпіли всякі переслїдуваня, тим він гордував, те він уважав злочинною дитинячою іграшкою. Аристократ в цїлім сего слова значіню він глядів на простий нарід, як на „пастуховъ", пасѣчниковъ", „Грицьковъ", як на чернь, що не потребує просьвіти і повинна на все зіставати в підданьстві. На несповна 30 лїт перед знесенєм панщини в Галичині, він заявляв вітверто, що панщина була вислїдом взаїмної потреби і порозуміня між дїдичом а робітником, що вона не ганьбить людського роду, не вяже природної свободи, не спиняє розвою моральних сил, науки і просьвіти, що панщина не є лихвою, бо робітник за свою працю тягне належні зиски, що вона не є причиною бідноти і нужди і не стоїть на перешкоді в уліпшеню господарства і що її наємним робітником заступити годї.[2] З довершеним вже знесенєм панщини не міг він погодити ся навіть в десять лїт пізнійше, коли писав до Поґодіна, що селян „не желавшихъ, не думавшихъ освободили на чужій коштъ, и... лишили ихъ попечителей, заступниковъ и кормителей въ нуждѣ..."[3] З такою самою погордою, як до народа, відносив ся він і до народної мови. Для народа, для „простолюдина — писав Зубрицький — довольно молитвен-

---

[1]) Слово за рік 1862 ч. 9. в статиї Якова Головацького п. з. »Денисъ Зубрицкій (некрологъ). Два цікаві документи сего польского ряду з підписом Зубрицького помістив я в праці п. з. „З кореспонденциї Дениса Зубрицького" стр. 62—6.

[2]) Rozmaitości за рік 1819 (Львів) ч. 95—6 в статиї Зубрицького: Rozprawa za pańszczyzną". Порівнай мою працю „З коресп. Д. Зубрицького" стр. 23.

[3]) Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880, ч. I і II, стр. 609. Лист писаний дня 21. IV. 1858 р.

ника, катехизиса и псалтыри", а подаючи текст договору Ігоря з Греками (945 р.) він додавав в примітці: „Вотъ тебѣ галическій читатель образецъ древнерусскаго письменнаго языка десятаго столѣтія. Ты убѣдился, что это не есть болтовня какаго либо простолюдина пасѣчника Грицка, ниже пастуха Панька, но ты вмѣстѣ убѣдился, что какъ въ нѣмецкомъ языкѣ невозможно уже подражать языку „Нибелунгенлида" также невозможно подражать и древнему Русскому книжному языку". Всякій живый языкъ измѣняется со временемъ, книжный языкъ различается всегда а вездѣ отъ языка черни".[1]) Про людий, що думали над відродженєм руського народа на народній мові писав він в 13 примітці до II части своєї „Исторіи древняго галическо-русскаго княжества: „Єсть мрачные изступленники, или скорѣе низкіе невѣжды, въ лѣни доселѣ проживавшіе, пренебрегавшіе всякую науку собственнаго языка, употреблявшіе чуждое нарѣчіе, прислушавшіе ся только простонародному разговору своихъ слугъ и работниковъ, и желавшіе теперь, чтобъ мы писали свою Исторію на областномъ нарѣчіи Галичской черни. Странное и смѣшное требованіе! Исторіи пишутся для образованнаго и образующаго ся класса народа...."

Наведені слова Зубрицького сьвідчать найліпше, куди зайшов був він, вирікши ся свого давнійшого ідеалу, яким жив серед Поляків. До останних він вже не вернув, а коли можна вірити його листам до Погодіна, їх ненавидів. З давного ідеалу лишили ся у него лише аристократичні погляди, які не дозволили йому пристати до свого народа, до його мови, якою він сам в дитячих літах говорив у роднинім домі і він почав шукати за новим ідеалом у великоруській мові, якої виучив (?) ся був ще в 1809 роції. Знакомство з Погодіном, з яким він від р. 1839 стояв у живій кореспонденциї, довершило рівнож в тім напрямі свого. Погодін був не лише його учителем в історнї, археольоґії, не лише підпомагав його наукові змаганя присилкою книжок, але остаточно розвив також і укріпив його політичний сьвітогляд. „І як у зеркалї, пише Остап Терлецький, відбили ся в його голові всї фантастичні гадки сего незвичайного пропаґатора росийського державного централїзму. Гадки ті навіть у Росиї не приймили ся; не приймив їх уряд, бо

---

[1]) Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880, ч. I і II, стр. 579.

були противні прінціпам Сьвятого Союза; не приймила їх мисляча публика, бо вони шукали народного гаразду не в свободі народів, не в свобідних, політичних інституциях, але в розширеню зверхного блеску і могучости держави і в борбі против поступових ідей західної Европи. Та коли в устах Поґодіна гадки ті мали хоч які такі позори слушности і консеквенциї, бо він бажав бачити в Росиї одну офіцияльну народність, і віру і літературу, а російську державу машиною, якою управляє рука одного царя, і через те в його устах вороговане против иньших народностий могло мати змисл, — то в ворогованю Зубрицького, галицького Русина против народностий, автономії соймів, уживаня рідної мови в урядах і школах — навіть позорів слушности доглянути ся годі. Коли Поґодін могучости і слави Росиї шукав у тім, щоби она, злучивши під собою славянські народности, стала до борби з „гниючим западом", якого поступ та ідеї він ненавидів, а який довершив і увінчав розвиток людства — то який змисл був у тім, коли галицький Русин став ворогувати проти просьвіти, проти поступових ідей, без яких для руської народности в Галичині нема найменьчого ратунку?"

І доки руська інтеліґенция жила гадками Маркіяна Шашкевича, доти Зубрицький був від неї зізольований, але від 1849 або 1850 стає він вже осередком, коло якого збирає ся нова громадка людий, яка учіпила ся імени велика Русь і вважала себе її частиною, атомом, хоч правда, частиною попсованою, скошлявілою, ополяченою, яку треба було очистити і яку лиш підневолене під велику Русь могло правдиво відновити і відродити.[1]) Коло Зубрицького орґанізує ся кружок по гадкам та ідеям Поґодіна. Атаманом сего кружка підписує себе в листї до Поґодіна Денис Зубрицький.[2]) Кружок починає сьміло розвивати свою діяльність. Він опановує „Зорю Галицьку" а редактор її Іван Гушалевич містить в ній допись з Кошиць Віктора Добрянського, хоть она до друку не була призначена. Сам Зубрицький видає в р. 1852 два перші томи своєї „Исторії древняго галичско-русского княжества" буцім то у великоруській мові. Богдан Дїдицький печатає в тім самім роцї свою поему „Конюшій", писану з великим житєм і таланом в мові до великоруської

[1]) Порівнай знамениту оцінку діяльности Дениса Зубрицького в студиї дра Остапа Терлецького: „Галицько-руське письменство (1848—65), стр. 51—62.

[2]) Порівнай: Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II в листї з дня 19. червня 1856, стр. 597—598.

зближеній. Творам сим віщовано велику будучність.[1]). Оба останні твори мали викликати цілий переворот, та в дійсности сам Зубрицький зневолений був ствердити таки в р. 1852 в листі до Ганки „что мои соотчичя по большой части не разумѣютъ еще теперь языка „Исторіи“,[2]) а Гушалевич побоював ся, щоби його (доси невидана) поема „Роксоляна“, викінчена на „общерусскій“ лад, не потерпіла такої неудачі, як „Конюшій“ Дідицького.[3]) „Історія“ Зубрицького не могла нікого одушевити анї мовою анї симпатиями для князївської і царської Руси з її боярами. „Конюшій“ Дідицького, хоть визначав ся справдї цікавою темою і поетичним полетом, остав для галицьких Русинів твором мертвим задля мови, ненародної, далекої від живого слова. А як не приняла його галицька Русь, так само чужим зістав він лише через свою мову для великоруського письменства.

---

[1]) Гляди хотьби мою статию: »З кореспонденциї Дениса Зубрицького« стр. 18 і 53. „Історію“ Зубрицького зове тут Ів. Раковський „возсіявшимъ свѣтозарнымъ солнцемъ на небосклонѣ прояснѣвающей ся утренной народности нашей‘, „сокровищемъ народнымъ“ і т. п. Порівнай також „Зорю Галицкую‘ за рік 1852 ч. 30 і 39 в статийках Ивана Кр. Здерковського п. з. „Извѣстіє изъ литературного свѣта“ і „Наше стремленіє при образованью языка“. В останній читаємо про Історию Зубрицького: „Єще къ радости нашой увѣнчается въ скорости послѣдноє оуспѣваніє знаменитымъ сочиненіємъ, котороє безспорно полярною будетъ звѣздою для колеблющихся, а въ одно время свѣтлостію, изясняющоє имъ путь и мѣру въ выдѣливанїю языка народного, безъ чего словесность наша въ мрачный и необятный хаосъ потонути грозитъ. А такоє дѣло въ нашой разодранной литературѣ и мужъ такій чѣмъ оного сочинитель приобрѣвшій себѣ посреди русской Валгаллы напередъ неувядимый вѣнецъ... суть теперь єя найбольшимъ сокровищемъ и защищеніємъ“. Сам Зубрицький надіяв ся в листі до Погодіна, що „если успѣемъ бросить въ народъ нѣсколькосотъ екз. Исторіи, тогда мы упрочимъ на всегда русскую стихію‘. Чтенія за рік 1880, ч. І і ІІ стр. 588. Порівнай також стр. 585 і 586. — Гляди також др. Остап Терлецький: „Галицько-руське письменство (1848—65) стр. 74—5. Про „Конюшого“ Дідицького писав Ів. Головацький: »Конюшій какъ мнѣ, такъ и всѣмъ, даже самымъ упрямымъ хахлакамъ понравился. Здѣсь показалъ Г. Богданъ, какія онъ имѣетъ драгоцѣннѣйшая дарованія; и кажется, ему суждено, цѣлый превратъ сдѣлать въ нашей литературѣ, особенно что касается, юнаго поколѣніи; старые скостенѣлые уже пропали. Пусть только поступаетъ на этомъ пути и да пишетъ много, онъ найдетъ публику въ всѣхъ Славянахъ Австрійскихъ... Слава пойдетъ какъ молнія, только да пишетъ много, онъ настоящій русскій поетъ....“ Порівнай Лист ч. 36 стр. 52.

[2]) „З кореспонденциї Ден. Зубрицького“ стр. 16 і 51.

[3]) Гушалевич писав: „Одно былъ бы я забылъ. Роксолана уже готова, но требуєтъ єще передѣлки или хахлацкой, или Русской. — Самъ я єще не рѣшенъ. По русски, чисто по русски ни чувствую въ себѣ силы передѣлать. Боюсь, чтобы не встрѣтила єю судьба Конюшаго“. Порівнай лист ч. 180 стр. 260.

До ненародних стремлїнь Поґодінового кружка пристають, побіч наведених, ще й иньші люди. Назвемо з поміж них на разї Михайла Малиновського. Малиновський, що в „Зорі Галицкій“ за рік 1852 розкинув ряд статий на ріжні теми, з обєму державно-полїтичних наук, історії руської церкви, астрономії[1]), і т. п., висказав також свої погляди і на лїтературну мову галицьких Русинів. В статиї п. з. „Могутъ ли Галицкіи Русины имѣти свою словесность?“ після панеґірика, зложеного в честь ряду, за дозвіл ввести до шкіл руську мову, Малиновський зазначує:

„Не оутаиваемъ однако обстоятельства такого, котороє ставится великимъ препятствїємъ, къ развитїю нашой словесности. Сїє обстоятельство не єсть чтось новоє, оу насъ єдинственно возникшеє. Съ такимже вреднымъ обстоятельствомъ бороли ся и борются также инїи народы. О немъ велся оуже споръ въ обоихъ часописяхъ нашихъ. Оно касается самого языка нашего и правописанїя. Думаютъ пустити ся старославянского языка, пустити ся всей древной словесности нашой, всей помощи отъ иныхъ словянскихъ языковъ, пустити ся филологического и исторического правописанїя и занурити ся въ простонародїє, въ языкъ простого народа, дабы такъ, якъ кажутъ, изъ самого источника, отъ самого корѣня почерпнути слова, и способъ писанїя. Тутъ, кажутъ, все богатство, и вся достаточность. Но примѣчаємъ, что никто иный, а они дали причину, говорити на насъ, что мы хочемъ ввести linguam plebeam, тѣмъ самымъ недостаточну и опасную для высшой науки. Єсли бы простонародный нашъ языкъ имѣлъ всю достаточность для наукъ, то понеже слова суть свидѣтельствомъ степени просвѣщенїя, народъ нашъ стоялъ бы оуже на высочайшомъ степени просвѣщенїя. Почто єму тогда наукъ? Не значитъ ли то превозносити нашъ народъ надъ всѣ народы, когда и безъ наукъ вся знаєтъ, и ничего оучити ся не имѣєтъ? И такъ по такому мнѣнїю готова оуже вся словесность, готовы всѣ книги науковыя, а однако никто изъ тѣхъ крикуновъ єще и не началъ ихъ писати! Qui multum demonstrat, nihil demonstrat“.

Заплакавши над сими людьми, що в лїтературній мові галицької Руси раді би „пустити ся“ церковно-славянщини, „древной

---

[1]) Схарактеризував сю многосторонну, лїтературну творчість Мих. Малиновського др. Остап Терлецький „Галицько-руське письменство“ (1848—65) стр. 70—71.

словесности“, а що найважнійше „филологического и исторического правописанія“ а місто сего, „занурити ся въ простонародіє“, та выганьбявши сих божевільних, що Малиновському і його сторонникам сьміли дорікати, будь то би они linguam plebeam хотіли ввести в письменство, — Малиновскій пише:

„Боятся и кажуть „Высокоє правительство можетъ намъ подозрѣвати, если мы не ограничимся на самый языкъ простого нашего Галицко-русского народа и на єго выговоръ“. Але чиж австрийські Німцї обмежують ся лиш на австрийсько-нїмецьку літературу і на мову простого народа? Або чи ограничують ся галицькі Поляки лише на мову тутешного польсько-мазурського селянина та на письменство галицьких Поляків? Чи не сягають они до книжок з давних часів та до тих творів, що виходять в Познаньщинї, Варшаві, Вільнї? „А способъ писанія оу нихъ єсть ли по простонародному выговору? Не соглашаєтся ли онъ филологическому словопроизведенію?“ Колиж Русини, каже Малиновський, йдуть тою самою дорогою, то „мы уповаємъ, что высокоє правительство нашоє въ своєй глубокой мудрости предметъ сей на справедливу вагу возметъ относительно и къ намъ Русинамъ“. — „Кажутъ: Словесность не прійместся между народомъ, когда не будетъ основанїємъ єй языкъ простого народа“. Алежь кто оусуваєтъ сїє основанїє? И мы хочемъ созидати словесность нашую на нашомъ народномъ языцѣ. Однако не хочемъ опирати ся на томъ, что и между народомъ не єсть общоє. Также то, что єсть между народомъ, хочемъ оперти на общія филологическія правила, дабы такъ составити согласїє выговора и писанія... Славянскій языкъ книгъ нашихъ церковныхъ єсть къ нашему въ самомъ ближайшомъ сродствѣ и онъ въ теченїи вѣковъ оуже водворился оу насъ. Честнїи Господинове! Потребно конче оучити ся и не оставати ся въ простонародїи. Дерево природноє тешутъ и тогда оно гладкоє. Оуже не видати по хатахъ столовъ и лавокъ изъ неотесанного дерева. Generosos animos labor nutrit; laborem si recuses, parum esse potes. Non est viri, timere sudorem“ — сказалъ Сенека“.[1])

Ненародні стремлїня Малиновського пробивають ся з сеї статиї дуже виразно. Він кладе на примір Поляків, що не обмежують ся в літературі на галицькі плоди, лише сягають за творами, вида-

[1]) Зоря Галицкая за рік 1852, ч. 17. Порівнай: др. Остап Терлецький: »Галицько-руське письменство« (1848—65) стр. 66—7.

ними в Познани, Варшаві, Вільнї, але галицьким Русинам він не велить шукати за чудовими первісниками української літературної творчости, що явились в Полтаві, Харкові, Київі, Петербурзї, але звертає їх очі на мову церковно-славянську, яка „водворила ся“ на Руси і на „общія филологическія правила“, до яких треба приноровити живе, народне слово. А що Погодіновому кружкови на церковно-славянській мові не залежало, тому можна підозрівати, що й Малиновський покликував ся на неї лише в сій цїли, щоби закрити дійсні стремлїня близьких йому по думкам людий. Компліменти і подяки австрийському рядови мали відвернути його увагу від сеї роботи. Малиновський „оуповалъ, что высокое правительство нашое въ своей глубокой мудрости предметъ сей на справедливу вагу возметъ“ і сим разом не завів ся, бо ряд, виходячи з становиска, що „Зоря Галицкая“ має виходити в народній мові, вислав під її адресою в поч. 1852 р. официяльне цензурне остереженє, щоби „не употреблять Московскихъ словъ подъ опасеніемъ запрещенія“.[1])

Головним мотором сего остереженя уважано відвічального редактора „Вѣстника“, Юліяна Вислобоцького (Василя Зборовського). Про Зборовського писав у тій справі Зубрицький до Раковського: „Вислобоцкій, или Псевдонимъ Вас. Зб. издаетъ Вѣстникъ, теперь уже на собственный счетъ. Єму хочется блистать и льстится какъ политическій писатель, какъ наставникъ народа, но онъ не умѣетъ языка, и маряетъ свои статьи на испорченномъ польско-мужицкомъ диалектѣ; его у насъ по той причинѣ мало читаютъ, напротивъ Галицкая Зоря, съ дня на день стала исправлять свое нарѣчіе, имѣетъ больше пренумерантовъ и по этой причинѣ завидя и желая ее уничтожить, клеветаетъ Василь въ Вѣнѣ, что Зоря подражаетъ Московскому языку и симпатизуетъ съ Москалями... Онъ клеветаетъ и на мою Исторію, однакожь

---

[1]) Чтенія моск. общ. древн. за рік 1889 ч. I і II стр. 587 в листї Зубрицького до Погодіна з дня 5 [17] V. 1852 р. При сїй нагоді подає Зубрицький дуже цікавий факт з тодїшних, цензурних відносин: »Однажды написалъ Редакторъ (Зорі Галицкои) въ однои статьи русскими буквами »крешчендо декрещендо«; вдругъ перечеркнула ихъ цензура какъ Московскую уродливость, на силу только успѣлъ бѣдный редакторъ доказать, что это не Московскія, а Итальянскія музыкальныя слова. Цензоръ не умѣетъ ничего русскаго, ниже церковнаго языка, только нѣчто мужицко-польско-русскаго нарѣчія, начальство строго повелѣваетъ ему смотрѣть за языкомъ, а кромѣ того есть у насъ много невѣждъ и плутовъ Галическихъ Русиновъ, которые для своихъ личныхъ корыстей измѣняютъ народному благу — вотъ наше состояніе.«

какъ науковаго сочвненія, еще они не смѣють тронуть ся, но бѣдная Зоря получила уже оффиціяльное упоминаніе не употреблять московскихъ словъ и я увѣренъ, что Василько столько будетъ клеветать, пока та не будетъ запрещенною, и онъ не станетъ единственнымъ журналистомъ для всѣхъ Австрійскихъ Русиновъ".[1])

Щоби оберечи себе перед подібними „клеветами", звертає ся один з членів „Погодинской колоніи", Яків Головацький листом з дня 16 (28) V. 1852 р. до Василя Ковалського, що в р. 1850 переніс ся до Відня і попри своїх урядових занятях став від р. 1851. ревним співробітником „Вѣстника". Він мав впливати на Вислобоцького та здержувати його від подібних „клеветъ". Листу Головацького в руках не маємо, але з відповіди Ковалського можемо відтворити його зміст.

На вступі заохочував Головацький Ковалського, щоби як найскорше викінчував свою читанку для ґімназиї. В мові радить Головацький наслїдувати старо-руське письменство. Взірцї мови повинні подавати твори Симеона Полоцького, Дмитра Туптала, українських лїтописцїв і Лодія, а не „хахлаччина". Всякі язикові і правописні спори треба вирівнувати приватно, а не публично. При тій нагодї жалує ся Головацький на цензурне остереженє, яке дістала „Зоря Галицкая".

Що Головацькому не розходило ся тодї о мову старо-руську, се більше, як певно. Він пристав вже в р. 1851 всею душею до поглядів свого брата Івана та Зубрицького а клясичним доказом сего є між иньшим пересторога Івана в листї з р. 1852: „Не совѣтую никому изъ нашей родины, особенно же Тебѣ, Петру и Владиміру запускать ся въ горячую борбу — мнѣ уже ничего терять, я бо все уже потерялъ, мнѣ все одно. По крайней мѣрѣ вы братья стремитесь къ лучшему; кажется, что ты уже получилъ потвержденіе, когда таксы платишь. Эго счастье Твое, хахлы на все готовы — ради народолюбія".[2]) Староруською мовою прикривав Головацький в листї до Ковалського цїлком иньші стремлїня.

---

[1]) Порівнай мою працю п. з. „З кореспонденциї Дениса Зубрицького«, сторони 54—5, лист з дня 24. V. 1852 р. Що Зубрицький подавав невірні дати що до числа передплатників „Зорі" і „Вѣстника" про се сьвідчать нам листи Головацького. „Зоря" стояла »такъ худо", що Ів. Головацький не хотів сему повірити, а число передплатників „Вѣстника" сягало в р. 1852 до 600. Порівнай лист ч. 25.

[2]) Порівнай Лист ч. 25 стр. 41. В початку 1853 р. писав на ту саму тему Іван Головацький: „Что касается Твоего потвержденія въ профессоры, то оно непремѣнно

На сей лист відповів Ковалський дуже щиро, вітверто і розумно. Він дякував за охоту до праці над „Читанкою", з якою буде готов з кінцем місяця червня. В поглядах на мову він не в силї погодити ся з Головацьким. Староруська словесність має за мало соків до продовжуваня свого питомого житя, а за богато, щоби могла згинути. Староруське письменство є деревом, похиленим, без галузь, без тїни, під яким не сяде нї Боян, нї бандурист і на якім не засьпіває райська птиця та хиба чорний ворон закряче. Коли Данте і Петрарка викидали з лїтератури мову стару, латинську, а вводили живі говори, цїла Італія виступила проти них, а вкінци прилипла до їх реформи, „як пчоли до меду". Староруською мовою писати годї, бо мало людий знає її звук і голос. Її треба би вперід вивчити ся. Але з її скарбів треба користати так само, як з мови церковно-славянської та иньших славянських язиків. В „Вѣнку" (ч. І. стр. 63), писав Ковальський Головацькому, заявили ви самі, що наша народна мова є спосібна до вираженя найвисших понять, а нинї велите йти за Полоцьким, Тупталом, Лодієм та українськими лїтописцями, які були сьвіточами свого часу, але нинї їх твори стали мертвими і нїкого полонити не можуть. Перед 40 лїтами учено питомцїв духовної семинариї в мові подібній до церковно-славянської, бо їм потрібне було знанє сеї мови, але нинї коли маємо просьвітити цїлий нарід, мусимо признати ся до нашої „хахлаччини", її обрабляти, вигладжувати і покостувати. З малими відмінами живе одна і та сама мова над Днїстром, Днїпром і Сяном. Одна в них душа і взаїмно собі галицька і українська посестри помагати можуть і повинні. Українська, заднїпрова наша посестра підбила своєю нїжностию і красою навіть півдикі серця Татар, які нинї нею, як своєю, питомою промовляють. Праця Маркіяна, Ваша та иньших наших письменників, писав Ковалський, велїла нам полюбити нашу мову і з сеї дороги годї нам сходити. Правописне питанє мало нас обходило, коли наше письменство почало розвивати ся і ми з однаковим вдоволенєм читали і „Русалку" і „Вѣнок". Колиж нинї розгоріла ся правописна боротьба, то і Ковальський не від сего, щоби ріжницї в поглядах вирівнувати приватною дорогою. Вкінци жалїє Ковальський над цензурним остереженєм,

---

наступитъ, нѣтъ этому никакихъ препятствій... Впрочемъ берегись всякаго сомнительнаго дѣйствованія какъ на каѳедрѣ, такъ и въ приватныхъ кругахъ; споровъ даже литературныхъ не почипай, чтобы не давать причины къ клеветѣ и коварству..." Пор. лист ч. 29 стр. 44.

яке стрінуло „Зорю Галицкую“, причім додає: „съ часомъ выйде олива верхъ воды а темный и мерзеный ворогъ буде ся стыдати — якъ оуже єго и теперь червь ѣсть.“[1]) Кого розумів Ковальський під сим „темнымъ и мерзенымъ ворогомъ“ — догадати ся тяжко. Зі слів „якъ оуже єго и теперь червь ѣсть“ виходило би, очевидно, що був се чоловік тяжко хорий, та що підозріня Зубрицького, будьто би Василь Зборовський подбав о цензурне остережене против „Зорі Галицкої“ були безосновні.

Однак анї цензурне остережене, анї сердечне письмо Василя Ковалського не опамятали членів „Погодинской колоніи“. Їх ненародні стремлїня озвали ся ще яснїйше і виразнїйше, як в статтї Малиновського, в дописи Івана Здерковського п. з. „Наше стремленіє при образованью языка“. „Щобъ вводити церковнославянскій языкъ въ цѣломъ єго объємѣ между народомъ яко литературный, писав Здерковський, о томъ ни мыслити болѣє. Днесь бо неспособность совершенного оупотребленїя помянутой мовы русскимъ оученымъ столь явная, що хоть бы якъ жаркою панегирикою кто за нею приговорювалъ и самого Демостена крисноръчивыми даже молнїями ю защищалъ, однако не воспалитъ онъ, ниже приклонитъ когда нибудь кого зъ нихъ къ своєй мысли... Столько же мало видится полезнымъ оуспѣванїє нашихъ новомодныхъ писателей, задумавшихъ изъ нагой, такъ называємой повѣтовщины безъ пособія старославянщины языкъ народный оустроити. Не будетъ ли и сїя крайность ровной судьбинѣ подверженная... куда и якъ далеко єя покровители при своємъ оупорномъ поступанїю отъ прямого пути сбїются, оуже теперь не вельми къ розвязанью тяжелою проблемою. Но къ счастью розвывается на полянѣ родимой словесности просторнѣйшїй, болѣе оумѣренный и отъ множайшого количества оученыхъ подкрѣпляємый оуспѣхъ, именно образованїє языка народного на основѣ старинной Славянщины. Рѣшившїи ся къ сему концу не чуждаются, со всемъ церковного языка; ибо пребываютъ въ оудостовѣренїю, что чѣмъ онъ такъ народноє нарѣчїє съ той самой крови и тѣла, и не полезно ихъ весьма отлучати; — они убѣжденны, яко народноє нарѣчїє есть отросткомъ происшедшимъ изъ означенной Старославянщины и ради воздвиженїя своєго и возраста тожє

---

[1]) Порівнай Лист ч. 388.

сокамв должно кормитись — и что способъ образованья мовы простонародными оупотребляемый писателями, не въ силахъ оуспѣвати къ высшему воспоренїю изяществу классицизма. Въ слѣдствїе чего единное ихъ старанїе въ томъ состоитъ, дабы племени своему преждевременно въ семъ отношенїи постоянную и сообразну опредѣлити дорогу, а кромѣ сего не помышляютъ они больше ни о чемъ и сносятъ терпеливо негодованїя незрѣлыхъ... и неуважныхъ самоуковъ наслаждаясь чистою совѣстїю, поелику живутъ и пишутъ токмо для пользы любимого народа." Змагане сих людий, що „сносятъ терпеливо негодованїя незрѣлыхъ... и неуважныхъ самоуковъ" і „наслаждаютъ ся чистою совѣстїю" мали „увѣнчати ся сочиненїемъ, которое безспорно полярною будетъ звѣздою для колеблющихся", „Исторїею" Зубрицького. Похвала для твору Зубрицького, виданя заповідженого у великоруській мові, сьвідчить найкрасше, о яку мову розходило ся Здерковському. І ся мова мала служити для „пользы любимого народа"...

До заміток Здерковського додала від себе кілька слів редакция „Зорі Галицкої". Она заявила, що її приклонники, приймаючи „всякїя въ древно славяно-русскихъ памятникахъ обрѣтаемыя слова" хотять під руське письменство покласти „крѣпчайшое на историческомъ розвытїю оутвержденное основанїе", і що противники її, які „мечтаютъ о созданїи новой оригинальной мимо народной словесности безъ всякой исторической подставы" вже самі пізнали, що при предметах висшої науки „запасъ ихъ словъ оказался вельми скуднымъ" і в тій цїли почали ковати нові „на етимологїи неоснованныя, ни простонародїю ниже оученымъ непонятныя слова", або брати вислови з мов західно-славянських, віддалених від руської мови. Редакция не може похвалити сего „вредливого отъ древней нашой словесности насъ отчуждающого направленїя", однак вірить, що сї „незрѣлыи ...и неуважные самоуки", які і так уживають богато слів взятих „изъ древной словесности", а в народї затрачених, вже через те чим раз то більше зближають ся до правильних форм і остаточно небавом зійдуть ся з письменниками, що склонюють ся до поглядів редакциї „Зорі Галицкої".[1]) Пишучи сї слова, редактори „Зорі Галицкої" ледви чи мали в тямцї, що „древная словесность", чи то церковно-славянська, чи староруська в пред-

---

[1]) Зоря Галицка за рік 1852, ч. 39.

метах висшої науки, а специяльно в терміньоґії мала мінімальний, в цілім того слова значіню „вельми скудный“ засіб слів і що її в тім напрямі за взір ставити годі було. Колиж редактори здавали собі з сего справу, то в такім разї їх замітка обчислена була на баламучене несьвідомих людий.

Численні статї приклонників обєдиненя, розкинені по віденським „Вѣстнику“ та „Зорі Галицкій“, їх заходи, витворити „особую русскую литературу“ на мові в ніякім славянськім народї неуживаній, стрінули ся з протестом Антона Могильницького, який в р. 1852 видав свою поему п. з. „Скитъ Манявскій“ з передмовою, писаною в обороні живого, народного слова. В ній зазначив поет, що свою поему, оновану на народнім оповіданю старав ся писати на простонароднїй мові, якої загально в цілій, східній Галичині уживають. Де зайшла потреба ужити провінціоналїзмів, специяльно гуцулських слів, там поет дає в примітках поясненя. З церковно-славянщини, яка авторови не чужа, він уживає лише таких слів, які часто стрінемо в устах народа і які для него зрозумілі, однак він не наслїдує її форм конструкцийних і синтактичних, бо се було би нинї непрактичним і непожиточним, так само, як неумістним було би, промовляти язиком Гомера, Геродота до сойму в Атенах, до купців з Коринту, до салямійських рибалок, або аркадийських пастухів. Слів і виговору великоруської мови поет уживати не думає, бо пише для малоруських читачів. Колиб автор хотів примішувати деякі великоруські слова: какъ, это, подлинникъ і т. д, як се роблять деякі з руських письменників, то мусів би до своєї поеми додати граматику і российський словарець. Впрочім в великоруській мові нарічия фінське, чудське, татарське, викликали такі різкі переміни, що она стала для нашої мови так далекою, як далеко стоїть Ураль від Бескида. Рівнож старав ся автор оминати польонїзми, а писати у своїм,ріднім язицї, хоть ще нинї богато найдесь таких людий, що готові з замилованем учити ся кождої иньшої мови, коби лиш не своєї, власної. В правописи держить ся автор, середної уміркованої дороги, якою в більшій части письменники користують ся. Він не виступає як реформатор з новими помислами на поли граматики і правописи, бо таких реформаторів вже чимало в останних часах перейшло і не лишило по собі ніяких слідів, однак як чоловік з питомим пересьвідченем не буде бити чолом перед указами деяких „диктаторовъ Грамматикальныхъ и Героѣвъ Азбучныхъ“ (Йос. Левицького), які свої „сновидѣнія“, або що гірше „присвоени перелицьовани спадщины“

по покійних письменниках[1]) як неопрокинений закон і зеркало неомильности накинути силують ся, а людий, що їм покорити ся не хотять, самоуками називають. Могильницький гордить ся сею назвою самоука, бо учив ся руської мови в тих часах, коли не було де і від кого і з чого її учити ся. Він присвоював собі її з любовю до праці і пильностию і тому справді можна його назвати самоуком. Вказуючи на значінє народної поезиї для розвою рідного письменства, Могильницький жалїє, що Русини так мало нею займають ся, коли другі Славяни з успіхом сею дорогою почали відбудовувати розвалений храм своєї словесности. Винні сему не лише обставини, але і деякі письменники, що в руські слова, в штучний, вимозолений і приладжений стих чужі почуваня, чужі образи, уподібленя, порівнаня і приповідки приоділи, або чужі гадки і почуваня словами з немалоруських словарів вигребаними а для народа незрозумілими твердими дибами прозодиї польської, німецької, або великоруської спутали і сей плід рабського наслїдованя дитиною свобідного малоруського ума назвати не соромили ся. В тій цїли видано недавно граматику, в якій накинено на взір до наслїдованя галицьким письменникам правила німецької та латинської прозодиї і уривки творів „поетовъ штатскихъ, сальоновыхъ и заграничныхъ“.[2]) І по що, запитує Могильницький, шукати нам за чужим, коли в нашім народї находимо такі богаті засоби материялів до чудових народних поезий? Зрозуміли вагу народної поезиї Маркіян Шашкевич, Вагилевич, Яків Головацький, Рудольф Мох. Завважали богатство

---

[1]) Могильницький мав тут на думцї Йос. Левицького, якого посуджувано, що свою граматику опер на невиданій доси граматицї крилош. Ів. Могильницкого, (Порівнай пасквіль Шеховича, виданий мною під ч. 56.) Вістку сю подав до відомости ширшої публики також пос. Ол. Барвінський в „Оглядї народної лїтер. укр. руської до 60-их років. Львів 1898“ стр. LVII, але її до недавна годї було провірити, бо граматику Ів. Могильницького уважано затраченою. Доперва в останних часах при порядкованю капітульної бібліотеки у Львові найшов її рукопись о. Павляк, а завдяки ввічливости Ексц. о. Митрополита, ґр. Шептицького, я дістав її до рук, та надіюсь ще в сїм роцї подати про неї ширші вістки. При побіжнім навіть порівнаню впадáє в очи, що Йос. Левицький справдї користував ся граматикою Могильницького. Чи і другий граматик, Йос. Лозинський, опирав на нїй свою граматику, як се говорить Шехович), про се ще не маю спрецизованого погляду.

[2]) В р. 1859 видано другий наклад граматики Левицького, де автор в роздїлї про »Поезию« (стихотворство) подав взірцї з віршів Сумарокова, Державіна, Хемніцера та свої переклади з Кохановського і Шілєра (стр. 173, 175, 177—8). Цитуючи відривок з баляди Ант. Могильницького „Русинъ Воинъ“, Левицький каже: „Такими стихами пишуть самоуки, котрымъ не хоче ся привчити правилъ поезіи“ (стр. 177.)

нашої пісні Поляки, Вацлав з Олеська, Зорян Ходаковський, Война-ціцький, та польські поети, Богдан Залєський, Мих. Чайковський, що руські почування і образи в польські слова прибрали. Іньший поет, Тимко Падура і предмети і руську мову зробив „рабинями паньскои думности и ненародныхъ мнѣній и желаній такъ зовимои „Золотои Бороды“. Та самі названі поети вказали нам, що предмети, взяті з народа, без народної мови обійти ся не можуть. Тому накликує Могильницький співробітників на літературній ниві, щоби не упадали на дусї, збирали і обробляли хотьби невеличкі відломки народної творчости, а руська словесність, що вкорінила ся в народї, що пережила ворожі насилля монголських мечів, кримського ясира, їдь релігійного фанатизму і політичного махіявелїзму, переживе також докори мудрагелїв з чужого народа і своїх відступників а з часом двигне ся на нїй величний храм народного відродженя.[1])

Різкі слова Ант. Могильницького, кинені під адресою народних відступників, допекли до живого редакторам „Зорі Галицької“. Они й покористували ся знов приватним письмом, присланим до них з Пряшова, якого автором, на мою гадку був Александер Духнович, і напечатали його в відривках. „Кой то у Васъ несчастникъ, писав Духнович, Єрмака Хомякова на только изорудовалъ? Якій то языкъ? Якая грамматика? Не выйдемъ ли мы никогда изъ експериментовъ найпаче столь соблазнительныхъ? Оу насъ больше людей начали тоє дѣло читати, но я самъ дошелъ до третяго дѣйствія, далѣй не было возможно. Намъ надо такихъ стихотворцевъ, которыи званіє своє и опредѣленіє нашей литературы подобно стихотворцу „Цвѣтовъ“ (Гушалевичу) понимаютъ“. Ще більше, як фонетичною правописею виданий переклад Єрмака, споруджений Келестином Скоморівським, не припав до вподоби Духновичеви „Скитъ Манявскій“ а специяльно його передмова. Він озлоблював ся: „Предословіє къ „Скиту“ являєтъ сочинителя єго ужаснымъ финстерлингомъ. Такъ то намъ салоны исключити въ образованіи нашего языка? и трудамъ прочей русской словесности и жизни для насъ мертвыми оставати ся? Онъ не чтобъ оучити народъ, живущій въ оустахъ онаго матеріялъ языка выдѣливати, оутончати, оусовер-

---

[1]) Антоній Любичь Могильницкій: »Скитъ Манявскій«. Пѣснотвореніе эпическое, основане на повѣстехъ простонародныхъ русскихъ. Часть I, Перемышль 1852 р. Передмова писана в сїчни 1852 р. Порівн. стр. XIII—XXIX.

шати — онъ отъ народа оучится и въ снисхожденіи къ простонародному нарѣчїю верхъ совершенства видитъ!? Такъ намъ изъ букваря и букварной литературы никогда не вытти! Кто же Нѣмецъ или Французъ или Англичанинъ такъ пишетъ, як простолюдине говорятъ? Никто! Или Цицеронъ так писалъ якъ Арпинате, что больше простые болтали? Намъ двигати языкъ изъ порока сельской грубости, не оутопати въ грязи фразеольогїи мужиковъ, такимъ образомъ намъ на всякїя десять села особной грамматики и особнаго словаря нужно."

До слів Духновича додала від себе „Зоря Галицкая" таку примітку: „Вся нужда въ томъ, что не различаютъ высшаго, школьнаго оученїя отъ простонародныхъ книгъ. Первое оученїе требуетъ строгаго наблюденїя правилъ етимологическихъ, и также помощи старославянскаго языка и писменной нашей литературы, именно древной. Лишати Русинови себе сей помощи значитъ, отнимати себѣ возможностъ высшаго литературнаго житїя.. Касательно простонародныхъ книгъ, то въ тѣхъ хотѣти писати по простонародному значитъ, никому не оугодити, понеже въ простонародїи каждая страна, каждыя десять села имѣютъ своя собственная, и равное право къ своему собственному. Тогда нѣсть литературы. Тогда также не много читателей, понеже не возможно такой книги всѣмъ читати, иначе мнимати можно, что всѣ простолюдины, когда будутъ письменными, дабы и своими помѣстными словами написанное читали. Якъ же можетъ каждое село требовати, дабы ему собственное, неправильное, необщое было общимъ? И такъ намъ или имѣти литературу по правиламъ етимологическимъ на основанїй общого оупотребленїя, или не имѣти! Если же хочемъ имѣти литературу, потребно оучити ся языка, такъ якъ потребно обрабляти землю и полоти, дабы имѣти пшеницу. Если же не хочемъ оучити ся, то можемъ писати, но не будемъ имѣти литературы, хотяй будутъ многїя книги, якъ и безъ труда есть самородная хопта, бодаче и тернина".[1])

Яснійше хиба говорити годі було! Кружок „Погодинской колонїи" кинув словами Духновича і редактора „Зорі Галицкої", Гушалевича остаточно анатему на тих людий, що „утопали въ фразеольоґїи мужиковъ", що для письменства в Галичині хотіли класти питомі, народні основи, народну мову і народну поезию. Все те видавало ся „Погодинскій колонії" нїсенїтницею і по їх гадцї, лїтера-

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1852, ч. 50.

тура в Галичині не могла инакше розвинути ся як при „строгомъ наблюденіи правилъ єтимологическихъ и помощи старославянскаго языка и письменной, древной литературы". Письменство в народній мові було в їх очах „самородною хоптою, бодачемъ и терниною". Ті самі гадки чули ми вже в статиях Малиновського і Здерковського, та тон їх не був такий різкий і з них можна було винести вражінє, що они не сказали всего, що їм лежало на серці. Духнович і Гушалевич говорили більше вітверто. Они, подібно, як Зубрицький у своїй „Исторіи", виявляли погорду до народної мови і до самого народа. Они немовби переповідали слова Зубрицького про „Грицьковъ", „пасѣчниковъ", і чернь, для якої „довольно молитвослова, катехизиса і псалтыри", де можна найти і „етимологическое правописаніе" і „древнюю словесность".

Допись з Пряшова і замітка редакциї мусїли викликати обуренє серед людий, що жили ідеалами Маркіяна Шашкевича. І зложило ся так, що іменник останного, крилошанин і міністеріяльний радник, о. Григорий Шашкевич рішив ся виступити в „Вѣстнику", напятнувати публично поведенє членів „Погодинской колоніи" і стати в обороні Єрмака та передмови до „Скита Манявского". Шашкевич написав статию, якої однак Іван Головацький не приняв до „Вѣстника", хоть Вислобоцький апробував її до друку. Про сю подію писав Іван Головацький братови Якову, що Шашкевич перед відїздом з Відня на відпустку (дня 1. серпня 1852 р.), „розсердился на меня, что я его статіи полемической противъ Зори не принялъ въ Вѣстникъ. Онъ хотѣлъ безъименно защищать Єрмака и Могильницкаго противъ Пряшевскаго дописывателя (50 число Зори); но я отписалъ ему, указавъ безполезность той полемики, особенно въ формѣ имъ употребленной — самой мѣлкой и простой надъ воображеніе. Долго я колебался, что дѣлать, но вконцѣ рѣшился противустануть и ему и Вислобоцкому. Подлинникъ есть у меня, и придетъ когда время, что я напечатаніемъ сей статіи съ моими примѣчаніями оправдаюсь. Словомъ, онъ сильно ожесточился на мою дерзость, и будетъ меня и Вѣстника вездѣ оклеветывать".[1]) Полемічну статию Григ. Шашкевича переслав Іван Головацький на руки Гушалевича братови Якову, але її між паперами останного не найдено, так що зміст її для нас незвістний. Статия мала бути „жестокая", а що

---

[1]) Порівнай Лист ч. 14 стр. 22 і ч. 15 стр. 24.

була звернена против москвофільської пропаґанди, тож Іван Головацький називає її „дурачеством“.[1])

Хоть сим разом Іван Головацький виграв справу з Шашкевичем і статиї його не напечатав, то всеж таки мусів він сконстатувати, що допись з Пряшова і замітка редакциї були крайно неполїтичним кроком. Про се писав він Гушалевичеви, перестерігаючи його перед подібними спорами на будуче,[2]) а і самі члени „Погодинской колонії“ ствердили, що Гушалевич на редактора не надавав ся, коли в р. 1853 з 15 числом звільнили його з сего становиска а дальше веденє „Зорі Галицкої“ передали Богданови Дїдицькому. Ненародні стремлїня, ведені Гушалевичом цїлком вітверто, і хаос, який пробивав ся в мові статий „Зорі Галицкої“ відчужували від неї чим раз більше читачів. Іван Головацький не міг надивувати ся, що „Зоря Галицкая“ стояла в тім часї дуже лихо і вину сего бачив в її мові: „Едно только можно бы ей порицать, писав він, что очень непостоянно есть въ своемъ языкѣ и правописи; но этого причина лежитъ въ многихъ сотрудникахъ, изъ которыхъ всякъ по своему толкуетъ а Г. редакторъ особенностямъ каждаго смиренно повинуется. Таковое колебаніе есть слѣдствіемъ нашихъ силъ въ обще, а въ особенности выплывъ расширяющаго ся раздора; предъ двома или тремя годами было бы что то подобное на порѣ, ибо тогда еще всѣ писатели менѣе или болѣе шли можно сказать за слѣпымъ инстинктомъ, предоставивъ образованіе постоянныхъ правилъ въ слогѣ и правописи самому времени. Днесь же должно бы уже на чѣмъ постоянномъ остановить ся, или по крайней мѣрѣ слѣды поступа указать. Но въ такомъ колебаніи я при всей доброй волѣ не вижу никакого поступа“. Редакторам „Зорі Галицкої“ здавало ся, що они пишуть вже правильно „по русски“, а тимчасом їх великі сторонники з угорської Руси писали до Івана Головацького, що їм „по виду суть нѣкоторые ничтожные хахлакизмы несносны и ради нихъ они презираютъ Зорю“.[3]) В наслїдок ненародних стремлїнь і хаосу в мові „Зоря Галицкая“ перестала дня 12. падолиста 1852 р. виходити, скінчивши на 89 числї. Хоть вина паденя „Зорі Галицкої“ була по сторонї редакциї, то се не спи-

---

[1]) Гляди лист ч. 16 стр. 26.

[2]) Лист ч. 16. стр. 26.

[3]) Порівнай Лист ч. 25. стр. 39.

няло Івана Головацького накинути ся на „хахловъ и скотопасовъ“, Юл. Вислобоцького та Григ. Шашкевича, про яких він писав до брата Якова: „Намъ же теперь сужденно, дѣйствовать приватно и болѣе страдательно. Закопали Зорю, ибо въ томъ кажется суть слѣды ихъ скрытаго дѣйствія; но придетъ время, что и ихъ закопаютъ“.[1])

Такий песимістичний настрій у Івана Головацького викликала ся обставина, що при кінци 1852 р. подякував йому Вислобоцький за співробітництво в „Вѣстнику“ і радив жадати в мнїстерстві гроший на поворот до Галичини, але Головацький пішов до мінїстра Баха, вияснив своє положенє, а сей іменував його з початком 1853. року акцесистом при мінїстерстві з платнею 400 злр., в рік.[2]) До звільненя Головацького від співробітництва причинило ся, без сумнїву, і його крайно вороже для народної справи становиско і сцисня з Шашкевичем. Вислобоцький і Шашкевич рішились на рік 1853 зменьшити обєм „Вѣстника“, але додавати до него піваркушеву часопись, призначену для народних учителів, в надії, що ряд передплатить 200 примірників сего додатку для сільських шкіл.[3]) Додаток сей почав в дійсности являти ся під заг. „Отечественный Сборникъ“. До співробітництва у „Вѣстнику“ та його додатку почав Вислобоцький, по словам Івана Головацького, притягати „всякую возможную и даже самую незрѣлую силу“, як вислїд великої „бѣдности и глупости въ расположеніи его тактики“. Народний напрям взяв рішучо верх у „Вѣстнику“, тому жалував ся Головацький, що „хахлы и скотопасы на силу собираются и думаютъ, что теперь совершенна ихъ побѣда. Слѣпцы дай только![4]) Хоть Головацький вирікав ся „Вѣстника“ і грозив, що в нім ніякої участи брати не буде,[5]) то однак по трех місяцях павзи він вернув з днем 1-го цьвітня 1853 р. до редакциї, що правда, не на довго. „При Вѣстникѣ, писав він братови Якову, я чрезъ 3 первые мѣсяцы не имѣлъ участія; мнѣ жалко, что я съ публикой и не попрощался; хотѣлъ было въ послѣднемъ числѣ сказать что нибудь на кратцѣ; но плутъ Вислоб. сказалъ, что онъ самъ напишетъ отъ себя какое похвальное о мнѣ слово; но собака

---

[1]) Порівнай лист ч. 29 стр. 44.

[2]) Порівнай листи ч, 23, ч. 29, ч. 36 (стр. 54—5).

[3]) Порівнай листи ч. 21 і 25.

[4]) Гляди лист ч. 29.

[5]) Гляди листи ч. 23 і 29.

и этого не сдѣлалъ. Вѣстникъ уже имѣетъ капиталъ на сей годъ; нашіе Русины добродушные люди, они смотрятъ больше на рускую букву, какъ на лице, это хорошо изъ ихъ стороны; пусть только чтобы они Зори не оскорбили, котора худо сдѣлала, что так долго медлила. Отъ 1. апрѣла я помагаю чтото при Вѣстникѣ за 10 fr. ежемѣсячно, что дѣлать, бѣда претъ."[1])

V.

„Зоря Галицкая" в р. 1853 справдї „замедлила" з виходом в сьвіт. Перше її число появило ся доперва дня 2. л. марта. Видавництво, як видно, переживало тяжку кризу і його обмежено навіть під оглядом обєму. Коли в р. 1852 виходила „Зоря Галицкая" двічи на тиждень, в р. 1853 являла ся она раз в недїлю з додат„Поученій церковныхъ". В плянї видавництва пороблено рівнож замітні зміни. В р. 1852 містила „Зоря Галицкая" також вісти полїтичні, в р. 1853 стала она журналом, присьвяченим виключно „литературному, общеполезному и забавному чтенію". Хоть редакцию підписував до 15. числа включно Іван Гушалевич, то нема сумніву, що дїйсним редактором був Богдан Дїдицький. В кождім числї слїдна його рука і праця. Гушалевич був редактором pro foro externo і лише так довго, доки ряд не затвердив Дїдицького на становиску редактора.[2]) Зміст „Зорі Галицкої" був р. 1853 дуже ріжнородний. Поезиї, оповіданя, повісти, бібліоґрафічні вісти, лїтературні статиї і кореспонденциї так з руського, духового житя, як і иньших славяньських і не славяньських народів, переплїтано замітками з поля промислу і господарства. В редаґованю „Зорі Галицкої" видно було велику старанність. Дїдицькому розходило ся о се, щоби поновно приєднати для неї публику, що, зневірена, від неї відчахнула ся. Крім дбалости треба приписати Богданови Дїдицькому ще одну черту, якою була обережність. Він побачив, що різкі, ненародні погляди кружка „Погодинской колоніи", висловлювані в „Исторіи" Зубрицького та в статиях „Вѣстника" по конець 1851 р. і „Зорі Галицкої" від половини 1851 р. викликували у Русинів з одної сторони протести, з другої зневіру у власні сили; протести від тих, що жили ідеями Маркіяна, зневіру

---

[1]) Порівнай Лист ч. 36 стр. 55.

[2]) Пор. »Зоря Галицкая« за рік 1853, ч. 16 стр. 179 оповістку редакциї.

у тих, в яких ще погляди на окремішне житє галицької Руси не скристалїзували ся. А сильною мусїла бути любов до народного слова у Лисяка, Глинського, Лозинського, Ковалського та Могильницького, коли їх виступи були такі вітверті і щирі, коли їх протести против ненародних стремлїнь виявили ся в такій рішучій формі. Як оглядний чоловік, Дїдицький завважав, що з їх народними пересьвідченями треба числити ся, що всяке дражненє може лише скріпити завзятість полєміки і відбити ся в першім рядї на самій „Зорі Галицкій". Він рішив ся йти иньшою дорогою, як його попередник Гушалевич. Пробуючи популяризувати гадки кружка „Погодинской колоніи" між читачами „Зорі Галицкої", Дїдицький дбав про те, щоби обережним і нїжним поведенєм лагодити завзятість полєміки і приєднувати навіть противників до своїх пересьвідчень. „І о скілько сї пересьвідченя дозволяли, пише про Дїдицького др. Терлецький, він старав ся не дразнити противників, хвалив навіть часом те, що їм було дороге і миле, хвалив народні піснї і українських письменників. Розумієть ся, се було можливе лише до певної границї, бо оба стремлїня були такі противні собі, що й найтоньша дипльоматия нїчого не могла помочи. Але й на тій границї, на якій конче треба було признати ся до с в о г о переконаня, він ще немовби жалує, що не може стати по сторонї симпатичного йому зрештою противника, надїючи ся може, що коли потому висловить свої справдїшні погляди, противник порушений таким обєктивним поведенєм, стане приступнїйшим для його арґументів і перейде на його сторону". На доказ сеї незвичайно вірної характеристики дїяльности Богдана Дїдицького на становиску редактора, др. Терлецький подає виривки з його повісти п. з. „Отецъ Игнатій", печатаної в „Зорі Галицкій" за рік 1853, які ми повторимо. „Я потвердилъ мнѣніе Пана Раевича касательно Маруси", велить він говорити о. Ігнатиєви, „которую всегда уважалъ за найлучшую повѣсть, яку доселѣ произвела не только Украина, но и вся Русь малая. Сожалѣлъ однакожь надъ тѣмъ, що вся новая украинская словесность заключается только въ сказкахъ, повѣстяхъ и пѣсняхъ; и не смотря на то, що в ъ К і е в ѣ писалъ Н е с т о р ъ и иныи славныи дѣлатели старинной нашой словесности; новѣйшіи украинскіи писатели не старались обогащати простонародный языкъ свой неизчерпаемымъ сокровищемъ староруского, не тщались сдѣлати его соотвѣтнымъ высшому требованію нынѣшного просвѣщенного вѣка. И того ради не появилась на Украинѣ достоль ни одна вѣдомственная книга, ни одинъ вышестепенный учебникъ, съ той только, думаю, причины, понеже украинское нарѣчіе, перехованo

лишь простолюдиномъ, испорчено къ тому вліяніемъ сосѣдного, не подасть уже нынѣ само собою словъ къ высшимъ понятіямъ".

„І немовби на те, каже др. Терлецький, щоб о скільки можна злагодити той тяжкий засуд, на який, по його пересьвідченю, історичні обставини засудили Україну й її малоруську мову, він велить героєви сеї повісти, галицькому письменникови, Раєвичеви виясните причини сего конечного засуду, приложити цілющої води до рани і предложити їй свого рода літературний компроміс."

„Хотяй много правды въ томъ вашемъ замѣчаніи, достойный Отче", — отрекъ Раевичь, — однакожь я, яко преданнѣйшій любовникъ всего, що касается Украины, боронити ю долженъ передъ вами. Украина сдѣлала уже такъ много для словесности и общого просвѣщенія, що желати отъ ней больше не можно. Въ старину былъ наднѣпрянскій край средоточіемъ всего образованія и могущества Руси; къ сожалѣнію, благосіятельное свѣтло Кіева потухло вскорѣ подъ насиліемъ Монголскихъ дикарей. Но въ другой половинѣ средовѣчія возсіяла Украина свѣжимъ блескомъ славы и просвѣщенія; ретивыи сердца Козаковъ защищаютъ милую отчину, отъ вліянія и нашествія Литовцевъ и Поляковъ, а меже тѣмъ Бурсаки Кіевскіи засѣваютъ широкое поле Руси сѣменами умѣнія и благочестія. Украина столь вѣковъ борющая ся за свой бытъ, за вѣру праотцевъ, истощилась наконецъ совершенно, и въ груди ей остала только великая тоска и глубокій жаль за погибшою свободою, которыи иногда вырывали ся изъ подъ сердца тяжкимъ вздохомъ, тужливою пѣснію. Къ тому выдала Украина довольно знаменитыхъ людей, заслужившихся въ новѣйшое время и у своихъ сосѣдовъ. Помяну только про Богдана Залеского, Гощинского, Максимовича, Срезневского, Бодянского, а сколько еще прочихъ! Ото, великіи заслуги и подвиги Украины, котора поле умствованія радо уступаетъ Галичанамъ, придерживая собѣ всегда пѣти на свой прекрасный ладъ и пѣніями своими восхищати племена сосѣдственыи. И так: да вѣчно поетъ Украина а разумуютъ Галичане!"

„Я ничѣмъ не могъ опровергнути рѣзкихъ доказательствъ приведенныхъ во оборону Украины Паномъ Раевичемъ, и призналъ ему неоспоримую правду" — кінчить герой Дідицького повісти, Отець Ігнатий.[1])

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 5 стр. 52 і др. Остап Терлецкий „Галицько-руське письменство 1848—65, стр. 69—70.

Застерігши для Галичан „поле умствованія“, Дідицький ще раз вертає до мови, якою они повинні писати і в сім напрямі робить знов уступку, бо коли кружок Погодіна зазначував вітверто, що навіть для народа годі писати простою мовою, хотьби тому, що булоби стілько граматик, що сіл, Дідицький велить промовляти о. Ігнатиеви: „Я самъ признавалъ тое всегда, що книжечки, опредѣленныи безпосередно во пользу сельского народа, дожны списанны быти въ его просторѣчіи; а только во высшемъ крузѣ, надовсе въ крузѣ отвлеченныхъ знаній, употребляти надобно образованнѣйшій языкъ, такъ зовимый языкъ книжный. Тое дѣется у всѣхъ почти просвѣщенныхъ народовъ“.[1])

Те, що Дідицький сказав, не було нічим новим. Такі самі гадки висловлював вже Іван Головацький, а оба они мали за собою науковий авторітет славіста Добровського, який підніс був гадку, повторювану деякими нашими нашими граматиками,[2]) що є ріжниця межи простонародною мовою а книжною, що діялекти добрі як материял для словарів, а не для шкіл і для науки, причім подавав на примір книжну, німецьку мову, спільну для всіх Німців і німецькі діялекти, цікаві хиба для лінґвіста.[3]) Ріжниця між Дідицьким і Іваном Головацьким була в сім разї лише та, що перший не назнвав народної мови „подлѣйшимъ зерномъ“, не накидав ся на неї, а через те не зражував собі її приклонників.

І хвалили „Зорю Галицкую“ під редакцією Богдана Дідицького не лише його політичні сторонники, Духнович[4]) та Іван Головацький,[5]) які одушевляли ся нею, віщуючи Дідицькому побідносний вінець, — на рівні хвалив її також Никола Устиянович, що через ненародні стремлїня „Погодинской колоніи“, висловлені в „Зорі Галицкій“ за рік 1852, усунув ся від її співробітництва. Він писав в листі з дня 24. мая 1853 р. Якову Головацькому отсї слова: „Мило ми єсть сказати Тобѣ, же Русь наша може ся повеличати одновъ часописью, теперѣшною Зорою. Не увѣришъ, якую радость маю я, читаючи картыны того письма. Она насъ потрутила далеко на передъ и має многихъ писателей за собою. И я уже безсиленъ гнати за нею“.[6]).

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853. ч. 1 стр. 10

[2]) Порівнай: др. Осип Маковей: „Три галицькі граматики« стр. 23.

[3]) Тамже стр. 51.

[4]) Порівнай листи ч. 60 стр. 90 і ч. 64 стр. 99.

[5]) Гляди лист 77 стр. 116.

[6]) Порівнай лист ч. 46 стр. 73.

Та не лише своєю обережностию тактом і пошанованєм поглядів противника, єднав Дідицький для „Зорі Галицкої“ приклонників навіть серед народного табору, — він умів також відчути потреби тодішної публики, яка мимо ненародних стремлїнь, голошених з ріжних сторін, линула все своїми симпатиями до минувшини українсько-руського народа, а специяльно до козаччини, що віджила в творах українських письменників, а вслїд за ними у Маркіяна Шашкевича, Устияновича і других наших поетів. А що між галицькими письменниками не було і так богато людий, які моглиби заповнити „Зорю Галицкую“ своїми творами, то Дідицький покористував ся великоруськими писаннями Евгенія Гребінки, що робили велике вражінє своїм полетом і романтизмом, яким талановитий автор оповивав минувшину і сучасне йому житє. З козацької минувшини перепечатує Дідицький знамениту повість Гребінки п. з. „Чайковскій“[1]), а з иньших творів сего автора два оповіданя „Такъ иногда люди женятся“[2]) та „Мачиха и Панночка“.[3]) А хоть в сих творах Дідицький поробив лише незначні зміни в мові, приноровивши її декуда до форм та лексікальних відмін нашого язика[4]) і в сей спосіб сильнїйше, чим його попередники, промощував шлях для великоруської мови в галицькім письменстві, то мимо сего не виступали против Дідицького анї „хахли“, анї ряд, який в попереднім роцї видав остереженє против „Зорі Галицкої“, щоби не уживала „московских словъ“. Дідицький був справдї мистцем. Він умів ладити з обома сторонами. Прихильникам народної мови поробив він деякі уступки і тим з'єднав їх для себе, а в виду ряду

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 31—43.

[2]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 23—4.

[3]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 29—30. Замітне, що Дідицький, перепечатуючи твори Гребінки, не назвав автора повним іменем і прізвищем, лише подав початкові букви Е. Гр., як се впрочім робив і з творами иньших, російських письменників, яких поезиї містив в „Зорі Галицкій“. Була в сім промовчуваню імен, очевидно, з одної сторони та ціль, щоби удержувати в добрій вірі, темну, галицьку публику, що сї твори писані галицькими письменниками, а з другої, щоби рядови не наражувати ся.

[4]) В поглядах на мову годив ся Дідицький з Петрушевичем, який твердив, що »языкъ, которымъ Москва пише, не єсть языкомъ Москвы, але єсть чистимъ образованымъ рускимъ языкомъ“ та з ухвалою „Матиці“ з р. 1849, що твори висшої науки треба писати »въ языцѣ письменномъ, который мае начало свого розвитія въ далекой минувшости, а который ошибочно чисто російскимъ называютъ, — всѣляко остерѣгаючи ся всѣхъ оныхъ виражeній и формъ, которыи суть исключно московского происхожденія“. (Пор. передмови стр. XV). Подібно, як Іван Головацький знав Дідицький, що публика „чуждается всякихъ крайностей“ (Пор. передм. стр. XL) і тому гнївало

придержував ся він вказівок Івана Головацького, який писав про Дідицького до брата Якова, „добро бы было, чтобы по време·

його се, коли Северин Шехович поправляв його мову в „Семейн-ій Бібліотец-і“ на великоруський лад. Він писав тоді до Якова Головацького: »Перелистывая 2 Часть „Семейной Б.,“ я увѣрился, что именно въ ,Запискахъ студента“ измѣнены нѣкоторыя слова и выраженія, да ю всегда замѣнено ее-мъ; это грустно, это нелогически, по тому, что надо бы уже писать и -ать, — -ить и пр. однимъ шагомъ перепрыгнуть все. Не смотря на то, я посылаю нѣсколько любопытныхъ науковыхъ извѣстій для »Сем. Б.« съ тѣмъ, чтобы Г. Шеховичь оставилъ, о сколько возможно, неизмѣнный слогъ...“ (Пор. лист ч. 142). Для приміру, як Дідицький оминав „оныи выраженія и формы, которыи суть исключно московского происхожденія“, я подам три зразки:

В оригіналї повісти Гребінки п. з. „Чайковскій“ (Сочиненія Е. П. Гребенки СПБ. 1862 том II) стр. 287 читаємо:	В »Зорі Галицкій« перепечатав Дідицький сей уступ з такими змінами:
Знаете ли Вы Пирятинъ? — Пирятинъ, при рѣкѣ Удаѣ, уѣздный городъ Полтавской губерніи...; въ немъ 5700 жителей, 5 церквей, 28 вѣтряныхъ мельницъ и 4 ярмарки; на оныя пріѣжжаютъ купцы съ краснымъ товаромъ изъ сосѣдственныхъ городовъ, а съ Дону привозятъ рыбу, говоритъ, съ печатнаго, школьникъ.	Знаете ли Вы Пирятинъ? — „Пирятинъ, при рѣцѣ Удаѣ, уѣздный городъ Полтавской Губерніи; въ немъ 5700 жителей, 5 деревянныхъ церквей, 28 вѣтренныхъ мельницъ и 4 ярмарки, на которыи пріѣзжаютъ купцы со всякимъ товаромъ изъ сосѣдныхъ городовъ, а съ Дону привозятъ рыбу. Такъ стоитъ въ которой-то школьной книжцѣ.“ (Ч. 31.)
В оповіданю: „Такъ иногда люди женятся“ (Т. І. стр. 174.) початок звучить:	Дідицький зміняє:
Єй было восьмнадцать лѣтъ; она была очень хороша; я выдѣлъ дѣвушекъ красивѣе, но милѣе, право не видывалъ. У нея были быстрые каріе глаза, черныя, длинныя рѣсницы, свѣжее, веселое лицо, розовыя губки, бѣлые, ровные зубки, улыбка — прелесть! для нея нѣтъ прилагательнаго.	Єй было осьмнадцять лѣтъ; она была дуже хороша; я видѣлъ краснѣйшіи, но милѣйшіи, ей Богу, не видывалъ. У ней были быстрыи, каріи очи, черныи, долгіи рѣсницы, свѣжее веселое лице, розовыи губки, бѣлыи, ровныи зубки, усмѣшка — прелесть! для ней нѣтъ прилагательного. (Ч. 23.)
В оповіданю „Мачиха и панночка“ (Т. І. стр. 120.) читаємо:	Дідицький зміняє:
Хороша бѣлая лебедь на синемъ лиманѣ, хороша яркая звѣздочка на свѣтломъ вечернемъ небѣ, но лучше ихъ была дочь стараго пана; плавнѣе лебеди выступала она, веселѣе Бо-	Хороша бѣлая лебедь на синемъ лиманѣ; хороша яркая звѣздочка на свѣтломъ вечернемъ небѣ: но краcша отъ нихъ была дочь старого пана; плавнѣйше якъ лебедь выступала она, весе-

намъ и въ пользу правительства что написалъ, какъ уже разъ сдѣлалъ, чтобы оттуду не было враждованія[1]). І Дідицький писав вірші в честь членів пануючого дому та державних мужів,[2]) через що відбирав рядови з рук оружє против себе і свого кружка.

жьихъ звѣздочекъ смотрѣли глаза ея. Когда она пѣла — соловей умолкалъ въ рощѣ... Богъ наградилъ пана дочерью-красавицею. Видно по всему было, что это Божій даръ: чѣмъ больше смотришь на нее, тѣмъ больше хочется смотрѣть. Она была такая ненаглядная, какъ серебристая луна, какъ море широкое, какъ высокое небо.

лѣйше якъ Божіи звѣздочки смотрѣли ей очи. Когда она пѣла, соловѣй умолкалъ въ рощѣ... Богъ наградилъ пана дочерью красавицею. Видно по всему было, что то Божій даръ: чѣмъ больше смотришь на ню, тѣмъ больше хочется смотрѣти. Она была такая ненаглядная, якъ серебристая луна, якъ широкое море, якъ высокое небо.

Вибравши сю дорогу на язиковім поли, Дідицький мусів виступити против погляду сторонників церковно-славянщини в нашім письменстві, який висказав ще в „Зорі Галицкій“ за рік 1853 (ч. 4) невідомий нам автор „Посланія о первомъ нашомъ письменномъ языцѣ“, підписаний буквою В. Останний твердив, що „розняти два языки: Словено-церковный и рускій, невозможно. Они сросли ся другъ съ другомъ во всей жизни нашого народа. Розняти ихъ значило бы самую жизнь нашу розорвати на двѣ половицы“. Щобы виказати абсурдність таких стремлінь, а рівночасно не зразити собі сторонників церковно-славянщини, Дідицький з очевидною насьмішкою вкладає в уста її прихильника таку промову серед приватних, літературних нарад 1848 р.: „Азъ состарѣхся над чтеніемъ церковныхъ и сицевыхъ книгъ, во нихъ же пріобрѣлъ есмь не токмо правильность и лѣпоту языка, но такожде устройственность видовъ и правописанія, или ореографія. И всуе премѣнивати нынѣ оныя, яже сотвориша старіи, древніи. Подвизанія же младыхъ суетны и ничтожны. Языкомъ церковнымъ убо глаголаху русьстіи Словене, иже живяху во Галичинѣ, иже во Львѣградѣ, иже во Премышлѣ. Народъ же живущій извергоше многая словеса, акы ему безпотребная и повредише многіи виды; чесо ради просторѣчіе его отнюдь не требѣ нарицати правильнымъ; еже аще убо онъ сохраниіше нѣчто правильное, есть токмо „Отче нашъ“ и »Вѣрую«, какъ святая моленія вся и вси па Руси глаголютъ. Чесо ради мнѣніе мое сицево: водворити и воцарити древнесловенстій, сирѣчь церковный языкъ не токмо во книзѣхъ, но и во устѣхъ русьскаго галическаго народа! Азъ рекохъ и рѣчь свою совершихъ“, (Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 13.) Порівнай: др. Остап Терлецький: »Галицько-руське письменство“ (1848—65) стр. 51.

[1]) Порівнай лист ч. 36, стр. 52.

[2]) В »Зорі Галицкій« за рік 1853 напечатав Дідицький: „Слава во вышнихъ Богу! Стихъ во память совершенного выздоровленія Єго Величества нашего цѣсаря Францъ-Іосифа.“ (Ч. 6.), „Стихъ привѣтственный Єго импер. Высоч. Всепост. Архикнязю Каролю Людвику въ день прибытія Єго до Галичины 23. Декабря 1853, (Ч. 43) і „Во память усопшого Франца С. гр. Стадіона, бывшого намѣстника Галичины“ (Ч. 16)-

Робота Богдана Дідицького принесла би була для „Погодинской колоніи“ значні успіхи, колиб не помішав був їй Северин Шехович,[1]) чоловік без сумніву, нс меньше талановитий, як і безхарактерний, що в червні 1853 р. почав видавати „Ладу“, „письмо поучительное русскимъ дѣвицамъ и молодицамъ въ забаву и поученіе“. Те, що Дідицький робив спокійно, без розголосу, Северин Шехович хотів повести иньшою дорогою. Словарець російсько-польський, доданий на кінци кождого числа, мав вияснювати публиці мову „Лади“, а хоть ся мова, пестра від польонізмів мало нагадувала чисту великоруську мову, — то всеж таки Шехович вважав відповідним, хотьби лише самим словарцем заманіфестувати свої стремлїня. Вправді небавом Шехович, припертий до стіни, відпекував ся великоруської мови, зазначуючи, „что мы не вздумали были никогда въводити ни великорущину“ ни польщину“.... і що лише... „предметы нашого письма доселъ необработываеміи у насъ требуютъ много словъ техническихъ, для Галиціи новыхъ, а тому страшныхъ... а новіи слова сотворяти намъ не вольно и не возможно, однакъ старати ся будемъ усилнѣе, въ другомъ чвертьгодіи писати, якъ можетъ быти, зрозумѣлымъ языкомъ“[2]).. то в сім таки числї заперечив Шехович сам собі, коли про причину незгоди між „Вѣстникомъ“, „Зорею Галицкою“ і „Ладою“ написав таке: „Вѣстникъ“ уважаетъ себе яко времепопись свойства Вѣенского... Зоря знову отсланяєтъ признакъ свой только галицкій... а Лада сама одна носитъ на себѣ характер русскій“.[3])

„Ладу“ — временопись съ характеромъ русскимъ і з російсько-польським словарцем хотів Шехович в I кварталї видавати також латинськими черенками, про що сьвідчить виразно проспект, в якім читаємо:

---

[3]) Зубрицький назвав Шеховича в листі до Погодіна »не надежнымъ человѣк-ом« і »вертопрахомъ« Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 Ч. I і II стр. 596. В „Зорѣ Галицкій“ за р. 1850 і 51. писав Шехович поезиї в доволї чистій мові та статиі, в яких заохочував до любови свого народа, до праці над ним і т. п. В р. 1853 видавав в обєдинительнім дусї „Ладу“, опісля редаґував недовгий час в 1854 „Зорю Галицкую“, а в 1855—6 роцї „Семейную библіотеку“. за грошевою підмогою Качковського і Поґодіна. В р. 1862 брав він участь в українофільських „Вечерницях“ і в тім самім дусї видавав „Письмо до Громады“ (1863—8) і „Школу“ (1865 р.), був редактором „Русалки“ письма для красавиць (1868—70) і „Господаря“ (1869—72). При кінци 1871 р. і в 1872 р. почав Шехович видавати »Господаря« латиньськими черенками і додаток до него „Szkolnyj Łystok“ (1871 вийшло всего два числа).

[1]) »Лада« ч. 11 на вступі.

[2]) »Лада« ч. 11. „Фелетонъ“.

„Пилиного чтенія ради споспѣшествующого латвѣйшоє и скорѣйшоє вразумѣніє нѣкоторыхъ въ простонародію неупотребляемихъ слôвъ рускихъ, которыхъ незнаніє оноє съ начала утрудняєтъ, думаємъ одной части В. П. Публичности выгоду сдѣлати печатаніємъ нашего письма черенками латынскими цѣлый первій кварталъ. Умоляємъ протоє сіи В. Ч. Абонентки, котры желали бы получати сіє письмо латинськими черенками, выразити свою волю... Впрочемъ будетъ печатати ся рускими черенками..."[1])

І „русскій характеръ Лады" і російсько-польський словарець і намір видавати „Ладу" латинськими черенками для „русскихъ дѣвицъ и молодицъ," яких треба було поперід учити читати по руськи, — все те вказувало виразно на неприродність змагань Шеховича серед галицької суспільности, яка впрочім не дала зловити ся на шумну і в тодїшних обставинах неможливу до переведеня програму[2]) і враз з угорськими Русинами доставила „Ладї" всего на всего 83 передплатників.[3]) Непідперта публикою, „Лада" скінчила своє житє на 15 числї.

Сам спосіб, в який Шехович поставив в „Ладї" жіноче питанє, не міг вже й тодї нїкого вдоволити. Жінки, на його погляд, должны быти мудрыми, прозорливыми, любви достойными супругами, вѣрными, рачительными матерами, мудрыми, ощаджающими домостроительницами... ибо благо дома, благо семейства даже і самого супруга залежитъ отъ женщинъ..."[4]) Затїснюючи в сей спосіб круг діланя жінки, він приноровлював до него статийки, міщені в „Ладї", писані, що правда з таланом та на ріжнородні теми. І хоть слїдна була старанність в веденю „Лади", то всеж таки годї не завважати в нїй хаотичности.[5]) Навіть людий, що в поглядї на жіноче

---

[1]) Порівнай Вѣстникъ за рік 1853, ч. 68 „Листоношь Вѣстника" і „Зорю Галицкую" за рік 1853, ч. 11 стр. 124 „Извѣстія литературныя". Ми привели нарочно сю частину проспекту, бо Ів. Ем. Левицький назвав вістку про намір видавати „Ладу" латинськими черенками видумкою, причім опирав ся на сьвідоцтві людий, що стояли близько »Лады" („Библіографія" Т. І ч. 803 стр. 77.)

[2]) Она поміщена в „Библіографіи" Левицького в Т. І. ч. 834, стр. 80. На неможливість переведеня програми „Лады", в якій обіцювано „изъображенія модъ, взорковъ, картинъ географ. изъображеній до физики" і т. п., вказував вже Вѣстникъ за рік 1853, ч. 68.

[3]) Они вичислеслені поіменно в „Ладї" при кінци, почпнаючи з 4 числом. „Вѣстник" (ч. 68) подав число передплатників „Лады" на 56 осіб.

[4]) Лада ч. 2 і 3 в статиї „Призначеніе женского пола".

[5]) Статийки з фізики і наук природи переплітав Шехович гумористичними оповіданями, перекладами драматичних творів, анекдотами, товарискими забавами, вістками,

питане стояли ще нисше від Шеховича, „Лада“ не вдоволила анї змістом, анї мовою.

Духнович писав на сю тему в листї до Якова Головацького: „Лада“ требуетъ еще не множко одобренія; и сли честный Редакторъ дружески пріяти изволитъ моего замѣчанія, то прошу ему сказать, чтобъ рѣдше употреблялъ польскія выраженія; такъ слово: стосовати, стосованье, допѣро и пр. у насъ гнусливо звучатъ, такожде и вытяги изъ театральныхъ игръ не много занимаютъ; ему надобно больше веселыми заниматись предметами, имѣя предъ очима, что для женщинъ пишетъ, коимъ веселїе природою есть, такъ дастъ Господь, что и она удворится.[1]) Иньший сторонник „Лади“, Віктор Добряньский не міг рівнож погодити ся з її мовою, пишучи до Як. Головацького: „Лада“ имѣла бы въ слогѣ своемъ нѣчто поправити; много тамъ варварскихъ, не понятныхъ словъ; только тамъ на каждомъ листѣ стосуются стосовно стосовныхъ стосовностей, что бою ся еще черепы себѣ разстоссятъ и въ такомъ нещастіи по сему кто будетъ виноватъ? — тамъ и мордъ, рабунокъ и подобныя, наконецъ по русски со всѣмъ будетъ шрейбовати нѣмецкими вертерами“.[2]) Та коли для Віктора Добряньского „содержаніе Лады“ було „признанія достойно“, то Йосиф Левицький з Заболотова заявляв, що „Лада потребуе оглядного редактора и полной науки, абы умѣлъ прилично покормити жен'ского голодного духа“.[3]) Крім сего післав Левицький свої замітки впрост на руки Шеховича, за що останний в „Ладї“ складае йому подяку“.[4]) Навіть „Зоря Галицкая“ віднесла ся до „Лады“ скептично, на що жалував ся Шехович Качковському.[5])

Не змовчали сим разом також сторонники народної мови, яких вітверта пропаґанда обединеня, ведена Шеховичем в „Ладї“ подражнила до крайности. І почала ся широка полеміка, що найшла

про винаходи і сьвітові події, вказівками на тему вихованя дітий („О избраніи кормилицы“, „Воспитаніе дѣтей физическое“,) господарскими радами („Расплодъ дойныхъ коровъ“, „Употребленіе приправъ коренныхъ и тлустостей до кушань“, „Робленіе повила зъ моркви“), лїкарськими рецептами на біль зубів, голови і т. п. фізіольоґічними „разсужденіями“ на тему носа, а вкінци замітками, як поводити ся в товаристві (Правила благопристойности и тонкого благонравія“), як беречи красу („Красота женская“, „О наружномъ видѣ дѣвицъ“), як одівати ся („Тоалета“, „Моды“, „Шитье“) і т. п.

[1]) Порівнай лист ч. 60.

[2]) Гляди лист ч. 61 і 62.

[3]) Порівнай лист ч. 63, стр. 97.

[4]) »Лада« ч. 7, стр. 58 »Переписка изъ всѣма про всѣхъ«.

[5]) »Лада« ч. 4 „Переписка изъ всѣма“.

відгомін ще в р. 1854. Сторонники народного напряму містили свої полемічні статті у віденськім „Вѣстнику", противна сторона полемізувала в „Ладѣ" і „Зорі Галицкій". Боротьба сих двох напрямів така цікава, що вважаємо відповідним, познакомити з нею читачів в ширшім начерку.

Полеміку против „Лады" почав був дописователь „Зъ пôдъ Соколôвки", підписаний „Не-литерагъ". Він умістив в віденськім „Вѣстнику" невеличку, з гумором написану статийку, яку подаємо в цілости. В ній читаємо:

„Недавно тому случило ся намъ на однôмъ празднику быти, на которôмъ наша молодь, якъ звычайно по праздникахъ, весело ся забавляла. Прибыла на той праздникъ также якась Панна зъ пôдъ самого Львова, котора яко пильна читателька Вѣстника, Зори и Лады много старыхъ новинъ оповѣдала. Одинъ молодый Подолянинъ, чемный молодець просилъ тую Панну въ танець; но она поважно ôтповѣла: „Нѣтъ менѣ плясати съ Вами Господинъ, бо я пообѣтовала моєму Иванушкѣ Павловичу, который имѣетъ ся на менѣ женить, что только съ нѣмъ плясати буду". Молодый Подолянинъ заткалъ губу, бо не мôгъ повздержати ся ôтъ смѣха — а ктось сказалъ въ голосъ: тая Панна имѣєтъ ся женить на Иванушкѣ — черезъ що побудилъ полну хату гостій до долгого смѣху. „Видно", промовила по хвили ораженa Панна, „что не читаєте Лады и не изъучиваете ся єще общерусскому языкѣ". — Многіи повторили: „обще рускому языкѣ" и повиносили ся изъ хаты, абы не быти свѣдками мукъ „обще руской буквоѣдницѣ".[1])

Зачіплений Шехович назвав допись „Зъ пôдъ Соколôвки" анекдотою і „злосливымъ намекомъ на „Ладу", заявив свій сумнів, чи взагалї таку допись до „Вѣсника" прислано, „ибо не допущаемъ, дабы гостя бывшого на празднику можна публично по газетахъ выставляти на смѣхъ общій", запитував „годится ли карикатуровати первочины Лады и вмѣсто народолюбного и щирого совѣта умѣщати въ такъ поважномъ письмѣ, якъ есть Вѣстникъ, сарказмы и шутки негоднїи", а вкінци просив редакцию о „собственное ея мнѣніє въ дѣлахъ словесности и ВЧ. Публичности, за что будемъ искреннѣйше благодарити".[2])

---

[1]) »Вѣстникъ« за рік 1853, ч. 56.

[2]) »Лада« ч. 11 „Переписка изъ всѣма про всѣхъ".

Редакция віденського „Вѣстника“ відповіла, що сумнівати ся про автентичність дописи може кождий і на се она не не порадить, що в дописи не названо нікого по імени, а „недорѣчности на смѣхъ выставити, вôльно кождому дописывателеви, рôвно якъ сарказмы написанi в цѣли запобѣженя бôльшому злу, може помѣстити и найповажнѣйше письмо“, а коли „Лада“ бажає знати гадку „Вѣстника“ в справах словесности, то редакция подає їх під розвагу „Лады“. Передовсім треба писати так, щоби нас кождий розумів, бо словар при часописи є крайною сьмішностию. „Лада“ зазначувала, що лише для технічних назв уживає чужих слів, а хибаж бошмакъ а після її словаря — trzewik, первоучины — pierwsze próby, шаткій — chwiejący, лягушка — żaba є технічними назвами? Проповідник і часопись повинні уживати такої мови, щоби слухачі, чи читачі її розуміли. „Лада“ назвала недавно „Вѣстникъ“ „милесказомъ“, що другому дорогу показує, а сам нею не йде — і справді „Вѣстникъ“ радби показати дорогу „Ладѣ“, але она залїзла в таку гущавину, з якої білого сьвіта не побачить і чванить ся там своїм „общерускимъ языкомъ“ про якого винахід Европа що йно дізнала ся. Колиж редакция „Лады“ хвалить ся, що оудостоила ся похвалъ не тôлько В. Ч. Публичности, но также съ изъятіемъ рускихъ временописей, многихъ заграничныхъ ґазетъ“, то тим самим виставила собі сьвідоцтво убожества, бо „Лада“ призначена для руської суспільности, а з границї ніхто її не передплачує, хиба що до заграничних передплатниць почислимо: Олимпію Михайловну Н., Θеклю Кириловну Н... і т. д. всї родом з Галичини.[1])

На замітки редакциї „Вѣстника“ відповів Шехович аж 11 точками, в яких між иньшим жадав, щоби „Вѣстникъ“ виявив місцевість і особу, описані в дописи з під Соколівки, сьміяв ся з великого числа передплатників „Вѣстника“, яких хиба тому богато, бо „Вѣстникъ“ дешевий, тай половину примірників даром розсилає. В справі мови зазначив Шехович, що її не змінить, бо „Вѣстникъ“ яко „Volks blatt“ пишетъ для простого народа, а Лада имѣетъ честь писати для Интелигенціи.“[2])

---

[1]) Вѣстникъ« за рік 1853, ч 61, „Листоносъ Вѣстника“.

[2]) »Лада« ч. 13. „Объясненіе про всѣхъ въ особенности же про Вѣстника Вѣнского“. Против відповіди »Лады« виступив »Вѣстникъ« в 68 числі, зазначуючи між иньшим, що редакцийна тайна не дозволяє йому зрадити ні автора дописи з під Соколівки, ні імени особи, в ній описаної, ні місцевости. Редакция »Вѣстника« глузує

Та коли дотеперішна полєміка не ставила справи на ширшім, поважнійшім становиску, а через те обертала ся в загальниках і обопільних насьміхах, то небавом напрям її змінив ся. В „Вѣстнику“ появила ся допись Йосифа Лозинського „Зъ Яворова“, в якій автор з питомою йому рішучостию став в обороні народної мови, причім напятнував тих людий, що спиняли перші почини відродженя рідного письменства. Ся допись є одним з найкрасших писань Лозинського, які коли небудь вийшли з під його пера. Она була рівночасно найкрасшою апольоґією народної мови з посеред тих статий, що появили ся після „собору учених“, відбутого в р. 1848.

Лозинський зазначив на вступі, що біль здавив його серце, коли в переїзді через Львів місто руських книжок, які захвалювали часописи, побачив книжки чужі, писані якоюсь сумішкою з церковною, або великоруською мовою. І тяжкий жаль обгорнув його серце, коли побачив, що нива матерного язика лежить обло гом, а невдячні сини народа чужу ниву управляють, а свою батьківщину покидають. Вже самі написи на деяких книжках, як Іванович, Гаврилович, Федорович, Онуфрієвич вказують на сьмішне наслідуванє чужих письменників, на сю пошесть, якою заразили ся були наші братя на Україні, що дістнявши канцелярийних урядів, окінченя своїх імен на овъ (Корчаковъ) по великоруськи переміняли, за що висьміяв їх Гоголь в оповіданю про старосьвітську шляхту От до якого поступу дійшла наша словесність! Перед роком 1848 писали Русини по польськи — була се епоха польська. В роцї 1848 пробудив ся нарід і горячково кинув ся до народної мови — але якіж переміни за сей час зайшли? Одні обернули ся просто до церковної мови, другі почали мішати церковщину з народною мовою, шукаючи за висловами і формами чужої граматики, як би не для живого народа, а для мертвих книг писали В сей спосіб жертвували они живий нарід на услугу мертвих книжок, глядали сонця не на полудни, де нинї сьвітить, але позирали за ранком, де його вже не ма, не вкопували ся в скарби живої мови, не черпали в живім жерелї, але шукали за мудростию в паперах та натворили чимало язикових дивоглядів. А ще иньші покинули цїлком народну мову і стали писати зіпсованим

тут також з 56 передплатників »Лады«, та подає число своїх передплатників. Так само відмовив виявленя особи і місця події сам дописователь з під Соколівки. Порівнай Вѣстникъ за рік 1853, ч. 70.

великоруським, нїби то „общерускимъ“ язиком, в якім самі що йно рачкують, а який хотїли би накинути народови та довести в нашій словесности до епохи московської. Але як переминула епоха польська, так не удержить ся епоха російсько-болгарська і прийде може час, що и „Зоря иначе свѣтити начне и модна Лада межи боги утѣкне и о иннихъ подôбныхъ письмахъ слухъ загине“. Слава Міцкевича пішла звідси, що мимо ворожих критик, покинув кляси-цизм і завернув до народної поезиї. Теперішні заходи і стремлїня до московщини грозять винародовленєм, бо виростати будуть чим раз нові ряди перекінчиків. Поки нарід не буде писати своєю питомою мовою, доти буде в пониженю. А коли учені видирають йому мову, то убивають його і закопують в гріб. Просьвіта є цїлию душевного житя кождого народа і її можна подавати народови лише в живій, народній мові. А тимчасом деякі наші учені, місто щоби знижати ся, зближати ся і ставати зрозумілими для народа, уживають слів для него незвісних, жадають, щоби покинув свою мову, а цїлу його просьвіту замикають в трех книжках: молитвеннику, катехизисї і псалтирі. Сї письменники, що відступають від народної мови, творять собі що раз то иньші мови, опираючись, чи то на церковщинї чи на великорущинї, а коли би всї держали ся загальної, чисто-народної мови, то не було би таких ріжниць в письмах, а була би одна, одноцїльна сильна мова, так як є один руський нарід в Австриї. Колиж є в нас люди, що нашу мову називають простою, хлопською, болтовнею пасїчника Грицька, аба пастуха Панька і через те понївіряють рідне гнїздо — то нехай сї „зарозумѣлыи паничики глядаютъ си языка тоненького, мягонького, пѣщеного, кусого, якій бы имъ до смаку припалъ“, однак нехай не клевечуть на него, бо історпя і більші від них учені инакше про неї судять. Нашою мовою говорили не лише на дворах руських князїв, але й польських королїв; ся проста мова була і на Литві і в Московщинї мовою науковою, судовою і дипльоматичною; нею збогачували ся і образували ся мова польська і великоруська; її красу, поетичність, музикальність, вистість над иньшими славянськими мовами признавали такі сьвіточі, як Бандтке, Міцкевич, Бодянський, Коубек, Мацїєвський, Раковецький і Даль-Луганський; її ввів ряд до шкіл і урядових перекладів „а выроднїи сыни ругаются надъ тимъ языкомъ“. Лозинський знав, що слова Зубрицького, про „изступленниковъ и низкихъ невѣждъ, въ лѣни до нынѣ проживавшихъ, пренебрегавшихъ всякую науку собственного языка, прислушивавшихъ ся только простонародному разговорю слугъ

и работниковъ" відносять ся до него і тому протестує він против сих висловів, зазначуючи, що великоруської і церковної мови вивчився двайцять кілька літ тому, а хоче писати своєю, чисто народною мовою, а не великоруською, бо свій нарід високо поважає і не хоче бути прищіпкою чужого, бо вірить в будуччину народної мови, бо має на ціли просьвіту народа, якої не хоче замикати в молитвеннику, катехизисї, і псалтирі, бо милїйша йому своя мова, як чужа. Коли Дарий післав до Греків послів, які мали зажадати від них на знак підданьства землї і води, — в Атенах, на пораду молодого Темістокля покарано перекладчика смертию за те, що сьмів надужити грецької мови до перекладу такого варварського приказу. Так високо цінили Греки свою народну мову; а у нас сьміють ся над своєю матерною мовою. „А нынѣ, кінчить Лозинський, простѣтъ Господинове! не хочемо никого оуразити, але напротивъ безчельныхъ поруганій мусѣлисьмо выступити смѣло, око въ око. Тымъ бôльше, бо обстаємо за правдою, же не боронимо справы нашои, але справы цѣлого народа, и поки духъ въ тѣлѣ нашôмъ калатати буде, не дамо никому безкарно ругати нашъ народный языкъ, — тоє найдорожше сокровище народа!"[1])

Допись з під Соколївки і статия Лозинського були грізним memento для дальшого єствованя „Лады". Они мусїли викликати сильне враженє на кождого, в кого лише відзивала ся хотьби дрібка привязаня і пошанованя для народної мови. Они піддержували на дусї людий, які серед зневіри в будучність народного слова, шириної з ріжних сторін, стали тратити надію на успіх початого Маркіяном діла. Они кріпили тих, що жили ідеалами Маркіяна, а пробуджували зі сну сонних і апатичних. Грозу свого положеня відчув Шехович, а хоть надїяв ся відсунути її від себе сарказмом і дотепками, то всеж таки небавом побачив він, що таке оруже в його руках буде за слабе против рішучости, безмежної любови до народного слова і против поваги, з якими виступив Лозинський до боротьби. Виходячи з становиска, що сарказм і повага все ходять в парі, Шехович зідентифікував дописователя з під Соколївки з Лозинським і вислав до него пасквіль, думаючи, що в сей спосіб зразить Лозинського до дальших виступів. Шехович не ждав навіть докінченя статиї Лозинського, а пишучи пасквіль, глузував в нім з творів Лозинського „Весїля" і „Граматики", які „нікого мови не научили", посуджував його і Левицького о літературну

---

[1]) „Вѣстникъ" за рік 1853, ч. 64—5.

крадїж граматичних дослїдів крил. Івана Могильницького,[1]) називав його „безвстиднымъ человѣкомъ“, що тягнув колись за Польщею а тепер завидує, що побіч него виростають люди, дивував ся, що тодї, коли Славянщина хвалить Зорю і Ладу, Лозиньский виступає против них, не зважаючи на те, що редактори Зорі і Лади по днях і по ночах працюють, бо їм не о якість, а о число книжок розходить ся. За те, що Лозиньский сьмів виступити против московщини, назвав його Шехович „московскимъ дуракомъ“ „великимъ дописователемъ зъ подъ Соколôвки,“ який дописує до такої Groschenzeitung, як „Вѣстникъ“ і т. п. Під пасквілем, писаним власною рукою Шеховича, находимо підпис „Оден Питомець р. Л. С.“

Лозиньский відослав сей пасквіль на руки Якова Головацького, який відчуваючи страшну погань мерзкого поступку Шеховича, дописав на пасквілю отсї слова: „Не питомецъ русской Львовской Семинаріи писалъ это письмо грязное; анонимное, а редакторъ Лады и Семейной библіотеки Северинъ Шеховичь. Подлецъ!“[2])

Полєміка не вмовкала. Дописователь з під Соколівки, що задраснув з початку саму „Ладу“, звернув також своє вістре против „Зорі Галицкої“, просячи останну, щоби під великоруськими поезиями Крилова і Кольцова містила повні їх підписи, а не початкові букви та щоби місто великоруських оригіналів подавала їх переклади, які хотьби і слабше випали, все будуть Русинам милїйші, як чужі твори.[3]) Иньший дописователь „Зъ пôдъ Львова“ дивував ся, що руська публика, дражнена калїченєм народної мови, підпомагає подібні видавництва. Він глузував також, що в двох часописях, які появляють ся у Львові маємо чотири язики. Сама „Зоря Галицкая“ пише трема язиками: одним в повістках, другим в історичних статиях, а третим в церковних поученях. „Лада“ пише четвертим язиком з російсько-польським словарцем, „лише на доказъ, же єсть чисто рускій (!).“ Колиж до сих чотирох мов додамо пяту,

---

¹) Порівнай напої передмови стр. LXII.

²) Порівнай лист, ч. 56.

³) „Вѣстникъ за рік 1853, ч. 62. „Зоря Галицкая“ (ч. 28.) відповіла що лїпше класти початкові букви під чужими, для потреб галицької публики переробленими поезиями, як подавати переклад твору Батюшкова за оригінальний, що зроблено в додатку „Вѣстника“ »Отечественный Сборникъ« за рік 1853, ч. 13, стр. 52. „Зоря Галицкая„ навела при сїй нагодї оригінал поезиї Батюшкова: Надгробіе русскому младенцу, умершему въ Неаполѣ« та переклад, уміщений в »Отеч. Сборн.« п. з. »Надгробное русской дитинѣ, умершой въ Вѣдни« і заявила, що такий поступок годї назвати инакше, як лїтературною крадїжию. Не конче імовірну оборону перекладчика поезиї Батюшкова подав »Вѣстникъ« за рік 1853, ч. 67, п. з. „Отвѣтъ“.

народну, якою обі львівські часописи писати не хотять, а якою послугує ся „Вѣстникъ“, то хто знає, кілько ще язиків наша недбалість виплекає.[1])

„Зоря Галицкая“ держала ся зразу з далека від полєміки против дописователя з під Соколівки і Йосифа Лозинського. Колиж Дідицький, для піддержаня своїх сторонників, рішив ся против них виступити, то вибрав знов дорогу, о скілько можна, найспокійнійшу. Йому не було тайним, що дописователем з під Соколівки був Василь Ковальський, а провірив остаточно сю вістку Іван Головацький, співробітник „Вѣстника“, коли писав братови Якову: „При томъ я долженъ примѣтить, что дописыватель „З подъ Соколовки“ никто иный, только солоденькій Васильцьо Ковальскій; онъ головный подуститель и виновникъ цѣлой распри. Случайно можно бы тое извѣстіе удѣлить „Зорѣ“ и „Ладѣ“.[2]) Дідицький відповів Ковалському і Лозинському вершом п. з. „Оправданіе,“ в якім вияснив цїли свого кружка, переповідаючи звісну нам вже язикову теорию Антонїя Петрушевича. Дідицький писав:

Мы жили все во мирѣ, съ почтеніемъ для другихъ,
И не сварились съ братьми и все любили ихъ.

Однакожь загнѣвался за то на насъ одинъ:
Что мы не величаемъ его первоучинъ.

Но кто все величаетъ себе и у другихъ
Хваленій самъ желаетъ: тотъ недостоинъ ихъ.

Другій же подозрѣнье кидалъ на насъ оно:
Будьто мы съ Москалями понюхались давно.

И ктожь вмѣнитъ намъ въ злое, что черпаемъ съ жерелъ,
Съ которыхъ Россіянинъ языкъ свой произвелъ?

Тѣжь жерела самыи, тотъ скарбъ словесъ живыхъ
Были по большей части лишь наши — а не ихъ.

И что заимствовали они тогда у насъ,
Мы право отбираемъ назадъ въ сей нужды часъ.

---

[1]) »Вѣстникъ« за рік 1853, ч. 71.
[2]) Порівнай лист ч. 396, стр. 534—5.

Такъ прочь всѣ подозрѣнья! и не боимся ихъ:
У насъ есть совѣсть чиста, и духъ смиренный, тихъ.

Сваритись же не хочемъ, мы дали лишь отвѣтъ, —
А на угрызки съ братьми у насъ и мѣстця нѣтъ.[1])

Та хоть Дїдицький завірював, що „на угрызки съ братьми у насъ и мѣстца нѣтъ", то всеж таки в найблизших майже двох числах „Галицкої Зорі" він помістив полємічну статию з Угорщини Івана Раковського та свій верш п. з. „Да будетъ миръ". Раковський почав саме тодї печатати в „Зорі Галицкій" ряд „Довѣрительныхъ письмъ съ Будина" і в четвертім з них порушив справу спору „Вѣстника" з „Ладою". Як один з найбільше завзятих сторонників чистої великорущини в руськім письменстві, Раковський не таїв ся з тим, що „нѣкоторыя объявленія Лады произвели въ насъ нѣкое недоумѣніе касательно употребляемаго нею впредь языка", але попри се хвалив він „Ладу", бо в нїй „стрѣчае качества, ручающія ся за спѣхъ намѣренія ея". Рівночасно жалував Раковський, шо на „Ладу" „нѣжной чувствительности молодицу", яка що йно „стала распускати прелести своей юности" — „устремилъ зоркіе очи „Вѣстникъ", нападаючи на її мову і тому заохочував від себе „Ладу", щоби видержала на занятім становиску, щоби не кувала нових слів, як се робить „Вѣстникъ" а „пользовалась древними русскими словами, утвержденными и освященными общимъ употребленіемъ" і не доводила до такої язикової ґалїматиї, в яку влюбив ся „Вѣстникъ". Раковський виступив також в обороні словарця, міщеного при „Ладѣ", бо в сей спосіб редакция „объясняетъ несвѣдомыя слова и такъ споспѣшествуетъ вразумленію ученыхъ предметовъ."[2])

Щоби загладити вражінє доволї різкої статиї Раковського, Дїдицький напечатав новий верш, п. з. „Да будетъ миръ", в якім взивав до згоди, бо вже досить тих спорів, якими Русь славить ся від найдавнїйших часів, бо соромно сварити ся за букву і мову, коли не найшов ся ще (?) між Русинами письменник, про якого можна би сказати, що він наш і духом і словами. При сїй нагоді став Дїдицький ще раз в обороні своїх сторонників, кличучи:

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 27.

[2]) Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 29.

Да будетъ миръ, бо ужь давно
Мы въ дѣлѣ важномъ согласились:
Приняти отъ Старыхъ оно
Чѣмъ передъ свѣтомъ прославились,
А именно тіи слова,
Въ которыхъ наша жизнь и сила, —
Да не смотримъ: что и Москва
Языкъ свой ними украсила.

Не бракло також в верші відозви, щоби кождий писав „по собственному розсужденью“ и „что и що, и якъ и какъ, по слуху, иль обыкновенью“, а в котрого з письменників будуть „чисто русски звуки,“ там всї до них приляжуть. Дідицький закінчив свій верш апострофою до Йосифа Лозинського:

Да будетъ миръ, — иль если кто
Начнешь спорити за азбуку,
Не сѣй же намъ сквозь решето
Свое самую чорну муку;
Не называй своихъ друзей,
Занясыхъ тѣми же трудами,
Преданныхъ Матери своей:
„Єя невдячными синами“.[1]

Дідицький бажав мира, але рівночасно визивав Лозинського на слово, містячи статию Раковського і свої верші. Тому́ й відповів Лозинський широкою, новою статиєю, в якій доторкнув ся також деяких питань, порушених в полєміці з противної сторони в попередних роках. Передовсім зазначив Лозинський, що кождий чоловік може мати свою гадку, але коли хоче з нею публично виступити, то повинен уміти її основно уарґументувати. Коли дописователь з Будина закидує „Вѣстникови“ уживанє ново кованих слів, то повинен їх виказати. Лозинський стрічає в „Вѣстнику“ лише слова в народї уживані, а натомість бачить, що „Лада“ не пише „древними рускими“, але „московскими“ словами. Впрочім против кованя слів годї виступати, бо кожда мова, яка образує ся, мусить відбувати переміни. Старі слова виходять з уживаня, а нові вкорінюють ся. Побоюваня деяких людий, що „будетъ у насъ столько

---

¹) Зоря Галицкая за рік 1853. ч. 30.

языковъ, сколько деревень"[1]) безосновні і недорічні, бо ми повинні писати так, як більшість народа говорить, а не як в однім, або другім селї бесїдують. Провінціоналїзмів оминати також не годить ся, бо коли хто буде описувати житє верховинців, або козаків, сей мусить покористувати ся їх лексикальним засобом; хто схоче писати про корабель, його складові части та плавбу, сей мусить звернути ся до Русинів над Чорним морем. Через те збогачує ся письменна мова. Лозинський не перечить, що в деяких народів мова книжна ріжнить ся від простонародної, але з сего не виходить, щоби в нас така ріжниця бути мусїла. Впрочім не зашкодить приглянути, як иньші народи прийшли до книжної мови. В XVI. віцї почали писати Поляки своєю мовою. Они писали так, як самі говорили і як нарід говорив. Рей, Хвальчевський, Кохановський, Оріховський, Ґурнїцький, Бельський не мали наміру творити мову книжну, ріжну від народної, бо писали для народа, але їх мова, війшовши до книжок, ставала книжною і хоть була ріжною від мови на Шлеску і Великій Польщі, то її всюди розуміли, бо она не ставала воздушною. З часом ся книжна мова образувала ся і переміняла ся, однак нарід її розуміє. З сего виходить, що Русини повинні писати мовою, якою говорить загально нарід, що ся мова буде вправдї ріжнити ся від мови волинських і українських мешканців, але мимо сего она буде для них зрозумілою і що мова книжна не повинна бути воздушною, се є такою, якою жадна часть народа не говорить. Коли Німеччина приняла на книжну мову диялект горішно-саський, а Італїя тосканський, то чомуж угорські, буковинські та подільські Русини мали би цурати ся нашої книжної мови, тим більше, що ріжницї між нами в мові невеликі? Лїтературний розвій йде повільним кроком і коли будемо держати ся народної мови, то і книжна мова і письменство розвинуть ся. Деякі люди думають, що до високих предметів мова народна не надає ся, а однак і Христос і апостоли голосили найвисшу мудрість простими словами. Руська, народна мова богата, лише треба її вивчувати ся. Коли дехто каже, що лїпше уживати московських, чим польських слів, то на се відповідає Лозинський, що помиляють ся ті люди, які кожде слово, спільне з Поляками уважають польонїзмом. Наш нарід уживає також слів, які можна би уважати церковно-славянськими. В такім разї треба бути обережним в осудї.

---

[1]) Порівнай нашої передмови стр. XLVIII.

Першим і головним жерелом нашої письменної мови повинна бути народна мова, як се ухвалив „собор учених“ в 1848 році. На верш Дідицького:

Не называй своихъ друзей
Занятыхъ тѣмиже трудами
Преданыхъ матери своей:
Ея невдячными сынами...

відповідає Лозинський, що кождий Русин, який покидає матерню мову і глузує з неї, заслугує на назву невдячника і такий не є тоді анї другом Руси, анї його самого. На замітку В. Добрянського з Угорщини, що Лозинський не уміє вести спорів „съ хладнокровіемъ и зъ разумнымъ разсужденіемъ“ і не в силї „воздержати своего пристрастія“,[1]) останний признаєсь до сеї слабости, що „не має такого великодушія, абы съ „хладнокровіемъ“ мôгъ позирати, якъ Русины своєєму народному языкови ругають ся.“[2])

Нова статия Лозинського, украшена цитатами з Горация, не дорівнувала його попередній статї, про яку ми висше говорили. Брак в нїй сего огню, що пробивав ся майже з кождого уступу чудової апольоґії народної мови, напечатаної в 64 і 65 числї „Вѣстника“. Нового не сказав тут Лозинський майже нїчого. Він переповів лише те, що ми читали давнїйше в иньших, чужих статиях, специяльно у Теофана Глинського.[3]) Она цїкава лише як один документ більше для характеристики автора, його сердечної любови до народного слова, сьмілости і рішучости.

Перед дальшою полємікою перестерігали Дїдицького Духно- і Віктор Добрянський. Перший з них рад був замирити обі сторони комплїментами, признаючи „Вѣстникъ“ — „обшенароднымъ письмомъ для просвѣщеныхъ и просвѣщаемыхъ“, „Зорю Галицкую“ — „полезнѣйшимъ средствомъ для людей съ высшимъ понятіемъ“ а „Ладу“ — „любезною кормилицею невинныхъ нашихъ дѣвицъ, будущихъ Матерей Народа“, які він однаково любить, хоть не всї відповідають його „вкусу“.[4]) Віктор Добрянський перевиджував, що боротьба може скінчити ся значними неудачами і зі своєї сто-

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 32 в дописи „Изъ Кошицъ“.

[2]) Вѣстникъ за рік 1853 ч. 78—81.

[3]) Порівнай нашої передмови стр. XXXII—IV.

[4]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 33 в дописи „Изъ Пряшева“.

рони взивав рівнож до залишеня дальших спорів.[1]) Але Дїдицький був иньшої гадки. Він бачив, що статї Лозинського, який мав значний авторітет між сучасними людьми, поволи, але основно нищили все те, що він для свого кружка виборював тяжким трудом, що они підривали його позицию і вплив на руську суспільність, відслоню-вали дійсні цїли, до яких він стремів. Тому́ не послухав Дїдицький голосу угорських Русинів та напечатав три статї „Съ Коломий-ского“, підписані: Андрей Иванович К. Автором їх був сам Богдан Дїдицький,[2]) який хиба тому скрив ся під анонїмом, бо з його статий не віяв „духъ, смиренный, тихъ“, яким чванив ся автор „Конюшого“, бо цїлию їх було за всяку цїну обнижити авто-рітет Лозинського, підорвати його значінє, звести його повагу до зера. Анонїм дозволяв також Дїдицькому, висловлювати свої гадки яснїйше, не наражуючи його при тім на страту слави „миротворця“.

В першій статї зазначував Дїдицький, що вже в р. 1848 за-мітили Русини, що при помочи „оскудѣвшого, простонародного языка“ годї було висловити висші понятя і почуваня і тому за-брав ся кождий просьвіченний Русин до образованя руської мови на основі „хорошой бесѣды нашихъ предковъ“. І з того часу ру-ська мова стала повнїйшою, богатїйшою в вислови і нинї можемо нею висловлювати те, що ми перше відчували і розуміли на мові латинській, нїмецькій або польській. Та на жаль, сї лїтературні подвиги висьміяв Лозинський в дописи „Вѣстника“ (ч. 64—5.) Його допись писана „по внушенію огорченного сердца, съ пристрастіемъ и неуваженіемъ для мнѣнія и чести другихъ“. За те, що Лозин-ський напятнував Зубрицького та його сторонників невдячними си-нами народа, перекінчиками і виродками, Дїдицький називає Ло-зинського клеветником і робить його за сю клевету відвічальним перед судом нинїшної публики і потомства. Щоби висьміяти Лозин-ського, Дїдицький ставить до него наконець такі два питаня:

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 32 в дописи „Изъ Кошицъ“. Гляди також листи ч. 61 і 62. В останнім листї писав В. Добряньский: „Что споры съ Вѣстникомъ“ съ нова розгорѣлись, я весьма жалѣю; въ томъ ни малѣйшей пользы нѣтъ; капацита-ція здѣсь мѣста не имѣетъ; на концѣ споровъ кажда сторона останется при своемъ мнѣніи, а все счастье въ томъ средоточится, что напрасно пролито только чернила не крови. Пусть пишетъ каждый, какъ умѣетъ, и общее признаніе да будетъ судією, передъ которымъ что добро не лишится своей убѣдительной силы. Попросите Зорю перекратити уже на вѣки отвратительную драку, и Лозинскій думаю по слабому свому по-слѣдному отвѣту (роз. в »Вѣстнику« за рік 1853 ч. 78—81 а не в „Зорі Галиц-кій«, як на стр. 93 при листах зазначено через помилку) „радъ будетъ покою“.

[2]) Гляди нашої передмови стр. XLIII примітку 2.

Перше: звідки походить се, що з кождих 100 слів, наведених Лозинським в його дописи в „Вѣстнику“ „на посрамленіе и истребленіе розширяющейся у насъ якой то московско-болгарской литературы“, Діднцький стрічає 90 слів в російськім словари а 80 в Нестора та в иньших руських письменників старого і середного періода, яких, очевидно Лозинський вважає Болгарами? Друге: чи можна для того мову дописи Лозинського назвати „московско-болгарскимъ или чистымъ малорусскимъ языкомъ?“[1])

Лозинський відповів в найблизшім числї „Зорі Галицкої. Він зазначив, що вважає дуже сумною сю прояву, що люди, які глузують з народної мови, находять ще оборонців, а люди, які стояли на сторожі народного слова, є наражені на ріжні напасти. Дописователь „съ Коломыйского“ місто того, щоби забрати ся до розбору його статї та опрокиненя поміщених в нїй гадок, воює словами і посуджує його о клевету. Против сего тяжкого заміту Лозинський застерігає ся рішучо. Він виступив против чоловіка, що посьмів назвати публично народну мову простою і грубою, язиком черни, болтовнею простолюдина пасічника Грицька, або пастуха Панька, що накинув ся на людий, які займають ся просьвітою народа, визиваючи їх „изступленниками и низкими невѣждами“, що просьвіту народа обмежив на молитвеник, псалтир і катехізис. Чиж такі люди не заслугують на імя перекінчиків і невдячних та виродних синів Руси? В такім отже разї не Лозинський, але дописователь „съ Коломыйского“ допустив ся на нїм клевети. Впрочім, пише Лозинський, можете мене каляти і клеветати, але сим не затроїте спокою моєї души, бо будьте пересьвідчені, що хто народну справу публично боронить, сей готов також за неї потерпіти наругу.

На поставлені Дідицьким питаня Лозинський відповідає: 1) Коли се правда, що з ужитих мною 100 слів, 90 приходить в великоруськім словари а 80 в Нестора, то повстало се звідси, що великоруська і руська мова є диялєктами одного славянського язика, а такі самі слова найдемо також в иньших славянських нарічиях в відмінній формі. Цнї будуть ті самі, лише вимова їх иньша; 2) Як французька мова, через те що має латинські слова (utile, juste, innocence, home і т. п.), які однак инакше вимовляє, не може назвати ся латинською, так і великоруська мова, хоть має спільні з нами слова, не може мати назви малоруської. Тому й моя мова не може називати ся „московско - болгарскою“,

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853, ч. 35.

лише малоруською, бо „я пишу и радбымъ такъ писати, якъ нарôдъ малорускій говорѣтъ“. Лозинський признає, що й він у своїй мові бачить хиби, бо Галичани, що йно, свою словесність розвивати почали, але його наміром є, писати чисто-народною мовою. Своїми статями він мав на цїли, перестерігати письменників, щоби не уживали чужих слів і форм, доки маємо свої і наклпкувати їх, щоби не кидали рідної мови і не управляли чужої, та щоби не ганьбили народної мови і її письменників. Лозинський відсилає на конець автора дописи „Съ Коломыйского“ до слів угорської драми: „Сьвяте є право, сьвята є присяга“: „Нарôдъ, которій не умѣє цѣнити власного языка, самъ собѣ вѣчный грôбъ копае. Почитайте ученихъ, которіи въ батькôвскôй бесѣдѣ перемавляютъ до своихъ сожителей, въ нихъ жіе мудрôсть народа, черезъ нихъ долина нужды стаеся раємъ. Питомимъ языкомъ довжныи говорѣти учителѣ ôтчины. Ученый, которій въ чуждôй бесѣдѣ власныи изявляе мисли, подôбный естъ до невдячного дерева, которое на нашôй земли живнôсть тягне, а овощь свôй въ сосѣдный городъ ронитъ“.[1])

Заки Дїдицький поновно виступив против Лозинського, помістив наперед „Слово къ нашимъ читателямъ“, в якім вияснив, що „языкъ, которымъ „Зоря Галицкая“ пишетъ, есть развивающійся у насъ, книжный малорусскій“. Основу сїй мові подає язик нашого народа, а слова і форми, яких в народа не достає, бере редакция з „священного языка нашихъ предковъ“. Такою мовою пишуть „Вѣстникъ“, „Лада“ і „Зоря Галицкая“, а ріжниця між сими трема часописями лежить лише в правописи і в більшім, або меньшім уживаню провінціоналїзмів та польонїзмів. Наш „книжный малорусскій языкъ“, писав дальше Дїдицький, „различается и будетъ всегда различатися отъ книжного великорусского языка, и никода не станется „московскимъ“ нарѣчіемъ“. Язик „Зорі Галицкої“ призначений „для просвѣщенной части русского народа“, котра „имѣетъ свои познанія въ нашемъ народномъ и старорусскомъ, или церковномъ языцѣ“. Цїль „Зорі“ наукова і тому редакция зневолена держати ся такого, а не иньшого способу писаня. Коли Лозинський писав, що „Зоря Галицкая“ з часом инакше сьвітити буде, а під сим словом „инакше“ розумів лїпше, то редакция вповнї з сим годить ся, бо від себе докладає она всяких заходів, щоби „Зорю“ уліпшити. Колиж иньший дописователь дорікав „Зорі“, що она пише трема язиками, то писав се хиба на жарт, хоть сам Дїдицький дальше признає, що „Зоря“ містить статиї „по

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 36.

розличнымъ предметамъ, будь поезіи, повѣсти и всякіи короткіи донесенія, будь чисто-науковыи и розсужденія и поважныи бесѣды церковныи" — а кожда з тих галузий „вымагаетъ своего особенного способу выраженія, т. е. особенно-соотвѣтной формы".[1])

Ціле, наведене нами в начерку „Слово къ нашимъ читателямъ" викликує дивне вражінє. Ще так недавно признавав ся Дідицький, що „черпаетъ съ жерелъ, съ которыхъ Россіянинъ языкъ свой произвелъ" — а тут вирікає ся великоруського язика, хоть бере з него і слова і форми цілими пригорщами. Не так давно ще, хоть дуже обережно, глузував Дідицький з сторонників церковно-славянщини, а тут нараз стає в обороні „священного языка нашихъ предковъ". Перед кількома неділями містив Дідицький допис Раковського з Будина, в якій сей висьмівав „ґаліматию" мови „Вѣстника" та дорікав йому кованєм слів, а тут нараз зазначує він, що „Вѣстникъ" і „Зоря Галицкая" пишуть майже однаково і що ріжниця поміж ними лежить головно в правописи. Нам видає ся, що „Слово къ нашимъ читателям" писав Дідицький не для читачів „Зорі Галицкої", а для австрийського ряду, який почав знов звертати більшу увагу на роботу обєдинительного табору. Неґацією всего того, чим вперід Дідицький чванив ся, хотів він здержати новий удар, який грозив „Зорі Галицкій" з сторони ряду. Але удару він не здержав а через „Слово къ... читателямъ" дав лише один з доказів непостійности та трусливости кружка „Погодинской колоніи."

„Слово къ нашимъ читателямъ" було сумним документом, але ще сумнійшими мусимо назвати дві дальші статиї Дідицького „Съ Коломыйского", в яких він рішив ся висьміяти Лозиньского. В них старав ся Дідицький навести цілий ряд мнимих суперечностий, висловлених Лозиньским в його статях. Ледви чи найде ся в котрого письменника, писав Дідицький, стілько суперечностий, що в Лозиньского. Раз заявляє він, що не противить ся, щоби в потребі удавати ся до старорущини, або церковно-славяньскої мови і сам користає з великорущини, а гніває ся на „Зорю Галицкую", коли она те саме робить. То знов бажає він, щоби науковою мовою був виключно язик простого народа і не хоче бачити ніякої ріжниці між книжним, науковим а розговорним простонародним словом а на иньшім місци признає потребу книжного язика, окре-

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 37.

мого від простонародного. Раз сердить ся Лозинський на дописователя з Будина за те, що докорював „Вѣстникови“ кованєм слів, а вслїд за тим признає потребу кованя слів. То знов дорікає він „Ладї“, що уживає чужих слів, як „гофмейстерина, карманъ, жилєтъ, жеманство, кофейный“, а рівночасно сам уживає незрозумілих в народї слів, як „манія, мелодія, тактъ, епока, дипломатичный“, не даючи навіть до них пояснень, як се „въ нѣкоторомъ отношенін похвально“ робила „Лада“. Раз велить Лозинський удавати ся за словами до верховинців, козацьких земель та берегів Чорного моря а не каже „что для науковыхъ предметовъ и въ сочиненіяхъ, опредѣленныхъ для просвѣщенныхъ людей, нужно употребляти слова, сотвѣтны такъ предмету, якъ і читателямъ.“ То знов радить Лозинський писати сею мовою, якою говорили на дворах руських князїв та польських королїв, а сам не радби нею писати. Лозинський взиває рівнож Русинів, щоби так писали, як пише „Вѣстникъ“, а сам не наслїдує, анї його стилю, анї правописи. Колиж Лозинський виступає як острий судия, то від него жадати можна більшого знаня мови, меньшого числа противорічностий, точнїйшого примінюваня правописних правил і оминаня граматичних похибок, „якіи подчеркиваются въ письменныхъ заданіяхъ ученикамъ въ самыхъ найнизшихъ школахъ“.

Відмовивши Лозинському всякого, елєментарного навіть знаня мови, граматики і правописи, Дідицький дивує ся, як можна писати простонародною мовою наукові, чи ненаукові, практичні, або абстрактні статї. Христос і апостоли проповідували вправдї найвисшу мудрість простими словами, але писали найбільше образованою грецкою мовою. Ми, каже Дідицький а з нами і иньші Славяни одушевляли ся мовою нашого народа і писали нею оповіданя, казки та складали піснї і тогдї народна мова достарчала нам досить висловів. Але про висші науки ми ще тодї не думали. Нас похваляв навіть за те Шафарік, пишучи ще в р. 1842, що таке стремлїнє „въ томъ своемъ обмеженін, единству литературы невредящее, всегда свою хвалу имѣетъ“. І ми не розуміли слів Шафаріка „въ томъ обмеженін“ ще в 1848 р. Колиж ми взяли ся до перекладів наукових творів, тодї пересьвідчили ся, що нам недостає слів до висших понять, що в нашій мові брак наукових термінів, і тодї зрозуміли слова Шафаріка та кинули ся до науки церковної мови „познали близше тотъ драгоцѣнный скарбъ, влюбились цѣлымъ серцемъ въ тую священную и единственную спадщину нашихъ любезныхъ Предковъ, и выбирая изъ того неисчерпаемого жерела преизъобильныи, многорѣчивыи слова... мы

заполнили отъ части и безпрестанно заполняемъ наши недостатки, украшаемъ нашъ языкъ и возношаемъ его на ровную степень съ другими, дѣлаемъ его книжнымъ, и дѣлаемъ то со свѣдѣніемъ, съ намѣреніемъ". Дідицький покликує ся навіть на „высокое правительство, которое велѣвши преподавати въ высшихъ классахъ русскихъ гимназій св. Псальмы, Слово о полку Игоревѣ, Нестора, подпомагаетъ тѣмже само розвитію такого наукового языка". На сім кінчить Дідицький свою першу статию.[1])

Чи вірив Дідицький в те, що писав? На нашу гадку — ні. Він знав, що Лозинський належав до найбільше образованих, сучасних людий, без сумніву більше образованих, як сам автор „Съ Коломыйского" — і лише злоба могла веліти Дідицькому накинути ся на него так несправедливо, закидати йому противорічности, яких він не допустив ся, відмовляти йому елементарного знаня мови, граматики і правописи. Або чи міг вірити Дідицький в ролю церковно-славянської мови, яка мала достарчити галицьким Русинам навіть термінів до наукових перекладів з чужих мов, в ролю сеї мови, яку вкладав для насьміху в уста одного з її приклонників?[2]) Статия була писана для несьвідомих читачів, для ратованя ситуациї, а Дідицькому совістно було виступити з нею під повним іменем і тому скрив ся під анонім.

В другій статиї признає вправді Дідицький Лозинському, що він відповів йому вповні на два раньше поставлені питаня, але за назву „московско болгарской епоки" кличе: „Господи! прости ему, онъ не вѣдалъ что творилъ!" Він признає також Лозинському, що Зубрицький „во истину не совсѣмъ прилично сказалъ вышеприведеныи слова (про чернь, пасічника Грицька і т. д.) въ поважномъ своемъ историческомъ сочиненіи" — але всеж таки стає в обороні Зубрицького і замічає, що не яло ся накидати ся на него словами: „нечувана безчельность, заслѣплена зарозумѣлость, перекинчикъ, невдячный сынъ народа", бо він високо заслужений чоловік. Рівночасно питає Дідицький, кого Лозинський розумів під „паничиками", яким велів глядати собі „языка тоненького, мягонького, пѣщеного"...[3])

Лозинський хотів ще дати відповідь на статиї Дідицького, але „Зоря Галицкая" заявила, що присланих ним заміток не помістить, бо деякі дописователі і передплатники загрозили, що покинуть

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 38.
[2]) Порівнай нашої передмови стр. LXIV.
[3]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 39.

„Зорю“ і „Вѣстникъ“, коли лише пічнуть ся на ново язикові спори. Не напечатав також Дідицький полємічних статий своїх сторонників, Раковського з Будина та шістьох иньших, незвістних нам по імени авторів.[1]) Лозинський звернув ся зі своєю відповідню Дідицькому до „Вѣстника“, але і тут відмовлено йому місця.[2]) Перед тим помістив ще був „Вѣстникъ“ мало цікаву полєміку против „Зорі Галицкої“ дописователя „Зъ подъ Львова“, підписану буквою *Ф.*[3]) і кореспонденцию „Отъ Перемышля.“[4]). В останній замітив автор, що публика стоїть в більшости за Лозинським і що противники його иньшою мовою пишуть, а иньшою говорять. В відповідь на се заявив Раковський, що „Зоря Галицкая“ „одержала совершенную побѣду надъ противборствующимъ мнѣніемъ“ і що її подвиги „вѣнчались превосходными отзывами изъ Кошицъ, Пряшева і повторительно изъ Коломыйскаго округа“. На замітку кореспондента „Отъ Перемышля“ в справі мови Раковський не реаґує, щоби не продовжувати язикової боротьби.[5])

Ми не перечимо, що Раковський у своїм засліпленю міг вірити в побіду Дідицького, хоть сумною мусіла би бути побіда, оперта на понївірці народної мови в дописях з Кошиць, Пряшева, та на легковаженю противної гадки в статиях Дідицького п. з. „Съ Коломыйского“. А як виглядала в практиці ся „побіда“, про се сьвідчать так листи угорських Русинів як і їх статиї. Під впливом ненародних змагань угорських Русинів, В. Добрянського, Духновича і Раковського та журналу Гушалевича і Дідицького „Зоря Галицкая“ духове житє на Угорщині майже цілком завмерло. „Брате, писав Духнович до Якова Головацького, у нас читательство вельми слабое, книги куповати не обыкли еще наши, даже и самїи священницы, найбольше даромъ, раздаваю, чтобъ привыкали помалу.“[6]) „Наши люде, писав В. Добрянський, не чувствуютъ нужды читати, они читаютъ календарь да Шематизмъ Епархїяльный и ничего болѣ... такъ пусть иныи племена съ презрѣнї-

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 3. »Переписка« стр. 36. Порівнай також примітку до статиї Лозинського, поміщеної в „Зорі Галицкій“ за рік 1853, ч. 36 стор. 415.

[2]) Вѣстникъ за р. 1853 ч. 95 »Листоношь Вѣстника«.

[3]) Вѣстникъ за р. 1853 ч. 85.

[4]) Вѣстникъ за р. 1853 ч. 94.

[5]) Зоря Галицкая за рік 1854 ч. 7 „Довѣрительныя письма изъ Будина“. V.

[6]) Порівнай лист ч. 47.

емъ смотрятъ на насъ, мы много и не заслуживаемъ".[1]) В цьвітни 1854 р. писав знов Духнович до Якова Головацького: „Что касается Исторіи Зубрицкаго: Послали вы на меня нѣсколько записокъ, но не знаю, много ли могу я отдать, бо у насъ литература (всякая) дремлетъ, — книгу непотребно и безплатно; и тутъ Република: много словъ, мало разума, а охоты никакой, егоизмъ занялъ всѣхъ."[2]) Раковський мусїв ствердити, що засноване в р. 1850 під покровом епіскопа Йосифа Ґаґанця „Литературное пряшевское заведеніе" вже від жовтня 1851 р. не давало про себе ніякої вістки і що оно „по крайней мѣрѣ яко организованное общество больше не существуетъ."[3]) Причину паденя названного товариства тай взагалї застою житя на угорській Руси бачив Раковський „въ несогласіи", въ „неєдинодушномъ соединеніи нашемъ", — а не шукав за нею там, де можна було її дуже легко віднайти — в неприроднім защіплюваню в письменство мови мертвої (церковно-славянської) а опісля чужої для народа, великоруської. І хоть заснїчувало ся духове житє угорської Руси з вини її провідників, то они її в собі не бачили і відгрожували ся устами Духновича: „Я убезпечаю васъ, что хотя Яворовъ весь державную Палицу воспріиметъ, а Лозинскій и вѣнецъ татарскаго, или монголскаго царства на голову пріиметъ, хоть какъ малая угорскихъ Русиновъ часть на его волю не склонится.[4])

Так само завмирало духове житє на галицькій Руси. Дописователь „Изъ Жолковского"[5]) (чи не Дідицький?) зневолений був зазначити на початку 1854 року, що „Галицко-руска Матиця" „представляетъ намъ самое печальное явленіе", що з року на рік зменьшує ся число її основателїв (протягом трех лїт убуло їх 104), що основний капітал збільшує ся дуже дрібними сумами, що від дня основаня її (4. червня 1848 р.) по конець 1853 р. видала она всего на всего 15 книжочок, які враз з дарованими „Матиці" виданями мають ціну 4 злр. 54 кр. І знов шукає дописователь „Изъ Жолковского" за жерелом сеї сумної прояви в роздробленю сил, в браку тїснїйших зносин з угорською Русию, для якої

---

[1]) Гляди лист ч. 82.

[2]) Порівнай лист ч. 85.

[3]) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 9. „Довѣрительныя письма изъ Будина" (VI). Про основанє »Пряшевского, литературного Заведенія« гляди допись в віденськім »Вѣстнику« за р. 1851, ч. 145.

[4]) Порівнай лист Ч. 64, стр. 100.

[5]) Зоря Галицкая за рік 1854 ч. 1, 2, 8.

радить робити в мові уступки, яких жадав свого часу Духнович,[1]) а не в апатиї, яку викликали ненародні стремлїня всяких пропаґаторів чи то церковно-славянщини, чи великорущини, та понївірки живого народного слова і письменників, що за нею обстоювали. Могильницький, спонївіряний Духновичем за передмову до „Скита Манявского“, замовк. Данкевич, що в лїтах 1848—51 помістив в „Зорі Галицкій“, цїлий ряд поезий, та статию, писану в обороні народної мови,[2]) скоро лише „Зоря Галицкая“ станула на ненароднім ґрунтї, покинув її та печатав свої поезиї в „Перемышлянѣ“ (календари) і в додатках до віденського „Вѣстника“ — „Отечественнім Сборнику“ і „Домові Школцї“. Никола Устиянович почав рівнож печатати свої твори в додатках до віденського „Вѣстника“, криючись при тій нагодї під анонїми. І доки Дїдицький редаґував „Зорю Галицкую“ обережно, не виступаючи против народної мови, Устиянович хвалив її, колиж розгоріла ся язикова боротьба, він заплакав в чудовім вершку п. з. „Новый рôкъ 1854“, молячи в імени Руси Царицю сьвіта о мир:

„Царице сьвіта! небо засвитало,
А по під небо вражда вихри гонить
Рідний брат брату пісню гробову дзвонить,
Яр ниви гріє, а плугів так мало,
Жмінка при скибі, і тих двоять спори,
Храм мій в заснові, і зсихають нори —
Дай любов братню, дай мир для дїтий!
Притни, Царице, враждї число дний!
Дай огнь охоти, дай до трудів сили!
Даруй дитя мнї з орлиними крили,
І гусль Бояна зложи при єй боку! —
О се, небесна, прошу тя в тім року![3])

Колиж дописователь „Изъ Жолковского“ дивував ся, що на галицькій Руси замовкли письменники, Устиянович не стерпів і ви-

---

[1]) Порівнай нашої передмови стр. XXII і дописи „Изъ Жолковского“. Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 1, 2 і 8.

[2]) Зоря Галицкая за рік 1850 ч. 33, Лука зъ Ракова: „Двѣ часописи народа руского“. Тут радив Данкевич писати в часї минулім окінчене **въ** а не **лъ**, як жадав Йосиф Левицький та бажав, щоби »Вѣстникъ« місто: от, о томъ, онъ, только, колькохъ, уживав: вôдъ, о тôмъ, вôнъ, і т. д.

[3]) Отечественный Сборникъ за рік 1854, ч. 1.

яснив під повним своїм іменем причину сего занепаду прегарним вершом п. з. „Отвѣтъ многимъ“, в якім під адресою обєдинителїв кидав такі докори:

И вы спросите нас, чому замовкли ми?
Про що утихла пісць тепла сьвятої яри?
І ви спросите нас!... Чи не видите ви,
Як коплють скваппо гріб, роздають братям сьвіщи
З єреями чужих муз заводять похорон,
Лїпять послїдний зазов, розносять гласи віщі
І се в очи живцу, щоб прискорити скон?

І ви спросите нас!... иль-ли незвістно вам,
В як то сїре плате строять сьвяту невісту,
Галича красну мать, провадять в рідний храм
Прискорбну, як Марія, як Марія чисту,
До широкої колоди, на жертву ідолам?
Як серед сьвятих стїн ведуть безладний спор,
Глумлять ся їй в лице, соромять родиму красу,
В сьятинї мирних сердець, творять лихий роздор,
Вредный **„владыкамъ имъ“**, зловѣщій **„скотопасу?“**

І ви спросите нас! - иль не слишал ваш слух
За болїзнь і всю грязь, зроджену гидрою злуди,
Що ізсушає мозк, язвою убиває дух,
Любов стинає в лїд, гадом залягає груди? —
Друзи! оставте нас! оставте зріти в гріб,
В оний широкий гріб, ізкопан їх руками,
Слїдя з грустию там за датком скорих діб:
Чи ляжем в нем самі, чи лягуть они з нами....[1])

Та анї застій духового житя Руси, анї докори Устияновича не завернули кружка „Погодинской колонін“ з вибраної дороги. Не отямило їх також нове цензурне остереженє, яке дістала „Зоря Галицкая“ в цьвітни 1854 року від австрийського ряду, а яке приписував Антонїй Петрушевич „наущенію Вѣенской Рутенін“, „которая при своей безхарактерности осмѣлилась нынѣ уже теоризовать непослушную и худую Галиц-

---

[1]) Отечественный Сборникъ за рік 1854, ч. 3,

кую Рутенію."[1]) Хоть для „Погодинской колонія" цензурне остереження було тяжким ударом, то ще тяжшим нещастем для неї була недуга очий Богдана Дідицького. Вже в марті 1854 року замітив Віктор Добрянський, що „Зоря Галицкая" редагована слабше, чим давнійше. „Прошу Васъ, писав він до Якова Головацького, засвидѣтельствуйте мое сердечное сожалѣніе нашему Дѣдицкому; онъ надежда нашей новорожденной Литературы, и ослабленіе его зрѣнія боюся омрачитъ значительную часть нашей будучности. Онъ глаза началъ лечити, и Зоря наша уже угасла, не изъ очей ли его однаго она блескъ свой получала? — жалѣю, жалѣю, скажите мнѣ нѣтъ ли средства, ни способа спасти Зорю?"[2]) Недуга Дідицького, як видно, поступала значним кроком на перед до гіршого, бо дня 4 (16) серпня 1854 р, мусів він покинути редакцію „Зорі Галицкої" та передати її з 33 числом звісному вже нам Северинови Шеховичеви.[3]) Сама особа скомпромітованого редактора „Лады" не віщувала „Зорі Галицкій" гарної будуччини. Спосіб редаґованя її нагадував сильно хаотичність „Лады". Значну часть кождого числа займали „Общеполезныи свѣдѣнѣя" з обсягу всїх можливих наук, а побіч них „гумористика", „хозяинство", „всячина", лікарський порадник, „шахматныи задачи" і т. п. В „Изъящной словесности," яку Шехович значно обмежив, пішов він в части слїдом Дідицького та перепечатав з великоруських оповідань Евгенія Гребінки „Факторъ" і „Полковникъ Золотаренько"[4]) з подібними змінами в мові, які робив Дідицький. Подібно як в „Ладѣ", почав також Шехович печатати драматичний твір з кавказького житя п. з. „Белла" драм. фантазія в 3 дѣйствіяхъ", якого однак не докінчив.[5]) Так само перервав Шехович через переворот, який звершив ся в „Зорі Галицкій", друк оповіданя п. з. „Провинціялка".[6]) З угор-

---

[1]) Порівнай лист ч. 86,

[2]) Гляди лист ч. 82.

[3]) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 32 »Объявленіе« стр. 396.

[4]) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 36—7 і 42—4. Порівнай Сочиненія Е. Гребенки Т. V. стр. 147—59 і Т. II. стр. 63—89.

[5]) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 47.

[6]) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 45—7. »Зоря Галицкая« хотіла докінчити друк сего оповіданя і в тій цїли звертав ся Плятон Костецький до Шеховича. Про се писав Шехович Як. Головацькому: »Но колосальное дурачеcкое предложеніе вышло отъ Госп. Костецкого; онъ хотѣлъ было, чтобы я ему сообщилъ содержаніе „Провинціялки", и что онъ коротко усовершитъ и доведетъ до конца сію повѣсть. Стоило бы увидѣти успѣхъ его. Но я къ тому готовъ, впрочемъ было бы мнѣ жалко, что я нарочно взялъ

ської Руси пересилав Шеховичеви свої скучні „Довѣрительныя письма изъ Будина“ Іван Раковський. В останних двох письмах здоровив Раковський Шеховича на становиску редактора і подавав плян програми „Зорі Галицкої“.[1])

Раковський надїяв ся, що „опытность“ Шеховича дозволить „защищати сію единственную нашу литературною газету противъ всякой бури, угрожающей ей опасностію“, але на се Шехович не мав сили. Раньше вже перечував він, що над „Зорею Галицкою“ зависли удари, яких він очікує „съ чистою совѣстію“, надїючись, що они „не приведутъ насъ къ унынію а съ другой стороны не будутъ достойны отуманити друговъ Зори“.[2]) Була навіть хвиля, коли Шеховичеви здавало ся, що грізні хмари перейшли, що концесию на „Зорю Галицкую“ відступить йому Ставропіґія і він стане цїлком самостійним редактором,[3]) але надії завели його. З 47 числом усунено Шеховича з редакциї і „Зорю Галицкую“ віддано в руки Николи Савчинського. Головним співробітником став на разї Плятон Костецький, який працював доси в „Nowin-ах“, а небавом вступив до редакциї Евгеній Згарський. В р. 1855 бачимо між співробітниками „Зорі Галицкої“ також Ксенофонта Климковича. Вже з 48 числом, яке появило ся дня 24. падолиста 1854 року, „Зоря Галицкая“ змінила свій напрям, стаючи під оглядом мови і стремлїнь на народнім ґрунтї. Ставропіґія рішилась на сей крок, імовірно, під натиском ряду.

Переворот, довершений в „Зорі Галицкій“, був страшним ударом для кружка „Погодинской колоніи“. „Ахъ! на милость Бога, скажите мнѣ, — писав дня 24. XI. 1854 р. з села Дідицький до Якова Головацького, — какъ и почему это случилось съ „Зорею“? Палъ ли Севастополь? повелся ли какій то мятежъ въ Варшавѣ? сошла ли вся Ставропигія съ ума? что предала любезнѣйшее дитя Руси, сердце нашего сердца въ измѣнническія руки?! — Ахъ тожь не было ли кому отвратить сію погибельную тучу, которая изъ мрачныхъ пещеръ

сію повѣсть писанную женщиною до Зори Гал., потому что на нашихъ поповствахъ также еще слишкомъ много сохраняется житія патріярхального. Но такое стремленіе для Г. Костецкого, кажется, недостижимо. Порівнай лист ч. 114 стр. 162

[1]) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 45 і 47.

[2]) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 40 стр. 524 »Переписка съ всѣма про всѣхъ«.

[3]) Зоря Галицкая за рік 1854, ч. 45 стр. 604 »Объявленіе.«

лжерусскаго Собора легковѣрнымъ соотчичамъ нашимъ угрожала? Ахъ не было кому, не было, — и вотъ разбойники загнѣздились въ Святынѣ избранныхъ! „Зоря“ съ 48 нумера служитъ переводчикомъ у польскихъ „Новинъ“, дѣйствуеть съ самыми злопамятнѣйшими недругами за одно. Повѣрьте, Милостивѣйшій Государь! мнѣ отъ жалости разривается сердце! И нашъ Другъ, вѣрнѣйшій Соучастникъ нашихъ многознойныхъ, Богомъ посвященныхъ предпріятій, Русью-дышащій Михаилъ М[алиновскій] содѣйствуетъ нынѣ супостатемъ нашимъ въ „Поученіяхъ Церковныхъ!“ Не могу вѣрить, онъ ли обобманутъ? не могу сказать Ему: Et tu Brute! потому, что навѣрно Его поученія напечатаны недругами безъ Его же вѣдома, или Онъ какъ рѣдкій русскій человѣкъ, пособствуетъ всему, что ни есть русская азбука? Сжальтесь надо мной, милостивѣйшій Государь, разрѣшите мнѣ всѣ эти неотгаданныя мною вопросы, разсѣйте эту тьму, въ которую запутали меня 48 н. „Зори“ и 33 н. „Поученій Церковныхъ“, извѣстите меня о поводахъ этихъ зловѣщихъ перемѣнъ, или просто измѣнъ, да не пребываю въ несносьномъ мучительномъ недоумѣнии, которое почти сводитъ меня съ ума“.[1])

Подібно як Дідицький, відчували сей тяжкий удар також иньші сторонники „Погодинской колоніи“.[2]) А удар сей був тим страшнійший, що в р. 1854 став Погодиньский кружок виключним паном ситуациї, специяльно з того часу, як „Вѣстникъ“ перервав дальшу полєміку в справі народної мови і зістав чисто урядовою часописсю, яку руські справи майже не обходили. Для характеристики „Вѣстника“ в 1854 роцї зазначу, що найцїкавійшою справою, яку в нїм порушено, була хиба оборона кирилицї перед гражданкою.[3]) „Вѣстникъ“ не мовби беріг ся обговорювати руські справи та висказувати про них свій погляд. А на се гарне становиско, на якім станув був „Вѣстникъ“ в р. 1853, не здобув ся він вже нїколи. Для доповненя образу додамо ще, що в жовтни 1853 р., в часї, коли Лозиньский відновив спір про мову в статиях, уміщених у „Вѣстнику“ (ч. 78—81), Іван Головацький добровільно

---

[1]) Порівнай лист ч. 112.

[2]) Гляди хотьби листи ч. 120 (Ів. Головацького), ч. 121 (Ант. Духновича) ч. 169 (Йос. Сокульського).

[3]) Вѣстникъ за рік 1854 ч. 48 „Допись изъ Тернопôльского“.

уступив з редакциї, зазначуючи в листї до редактора Вислобоцького, що єму „невозможно участвовать в писмѣ, которое живую народа нашего утробу грызетъ.“ [1])

Ми моглиби закінчити сей розділ, колиб не насувало ся нам питанє, яку ролю відгривав Яков Головацький від перших хвиль веденя москвофільської пропаґанди в „Зорі Галицкій“? З численних зсилок на листи, писані до Якова Головацького, виходить, що Зубрицький, тодї вже старець, давав лише фірму кружкови „Погодинской колонії“, що однак дїйсним провідником його був Яков Головацький. Останний навязав був широкі зносини не лише в Галичинї і Відни, але також між угорськими Русинами. Він був немовби центром, серед якого розвивало ся житє „Погодинской колонії“ і її сторонників. Висше (стор. XLVIII) висловив я здогад, що автором статиї з Кошиць, якою в „Зорі Галицкій“ заінавґуровано обєдиненє з Великоросиєю, був о. Віктор Добрянський. Мій здогад здїйснив ся, бо в останних вже часах віднайдено в бібліотецї „Народного Дому“ лист о. Віктора Добрянського, який в відривках уміщено в „Зорі Галицкій.“ Лист був адресований до Якова Головацького і нїхто иньший, лише він віддав його до печати а через те його треба вважати головним виновником зміни напряму „Зорі Галицкої, що від червня 1851 р. по конець майже падолиста 1854 р. була орґаном шереня обєдиненя на Галицкій і угорській Руси. Хто знає, чи і друга допись з Угорщини, з Пряшева, в якій сponiвіряно Могильницького,[2]) не була приватним листом Ал. Духновича до Якова Головацького? На сей здогад наводить нас поміж иньшими ся обставина, що Яков Головацький перепечатував в виїмках також иньші листи угорських Русинів.[3]) Ведучи пропаґанду обєдиненя і то крайно необережно, Яков Головацький крив ся рівночасно поза плечима иньших людий, а як треба було замирити противників великорущини, там хитрив він і кривив душею, як прим. в листї до Василя Ковальського.[4]) Зі своїх літературних праць містив Головацький за той час в „Зорі Галицкій“ дуже мало. Мова, якої він тут уживав була така неприродна, що годї не згодитись

---

[1]) Порівнай лист ч. 72, стр. 108.

[2]) Гляди нашої передмови стр. LXIII.

[3]) Порівнай примітки до листів ч. 61 і 62.

[4]) Гляди нашої передмови стр. LVII.

з осудом проф. Омеляна Огоновського, який про статию Головацького „О митрополитѣ Руси Иляріонѣ“, поміщену в „Зорі Галицкій“ за рік 1851, писав таке: „Мова Головацького була тоді вже така тверда, що в сій статиї зявлялась подекуди похожою на мертву мову Іляріона, що жив в XI. віці“[1]) Маючи вплив на „Зорю Галицкую“, він виховував собі людий, про що писав до Духновича: Въ прочемъ горжусь тѣмъ, что Б. А. Дѣдицкій и С. Шеховичъ были тоже моими учениками.“[2])

В парі з діяльностию Якова Головацького в „Зорі Галицкій“ йшла його робота на університеті, робота, що правда, крайно неґативна, але через те користна для намірів „Погодинской колоніи“. В університетських викладах, пише Огоновський, не сповнив Головацький своеї обітниці про плян лекций, який розвинув у своїх вступних „преподаваніях“. Він говорив з катедри широко, на основі твору Шевирйова, про старинне письменство та доходив у своїх викладах понайбільше тілько до XV. віку, до митр. Григ. Цамвлака. Про письменників нового періоду не говорив він майже нічого. Доперва в літнім семестрі 1863 р. читав він виклади про літературні твори від р. 1772. Студенти фільозофічного факультету рідко коли вписували ся на його виклади і лише студентам богословія приказувала митрополича консисторія, слухати лекций руської мови і письменства, але і они вдоволяли ся тим, що на виклади Головацького висилали з поміж себе по черзі лише по кількох своїх відпоручників.[3]) Лекциї Головацького на університеті були крайно сухі, держані мовби від нехочу. До відродженя письменства на рідній мові Головацький не загрів нікого, бо і сам дуже вчасно перестав до сеї цїли стреміти. Над писанями новійших українських і галицьких письменників переходив він у своїх викладах до порядку дневного — а сею неґативною роботою він учив молодіж легковажити перші літературні почини, на яких росло наше духове житє. В обєдинительнім напрямі Головацький на університеті не виступив отверто, слухаючи пересторог свого брата Івана Головацького.

За те почав Яков Головацький вести обєдинительну пропаґанду по ґімназиях через катехитів і учителів. За гроші Мих. Качковського куповано книжки і роздавано

---

1) Огоновскій: „Исторія литературы рускои“, часть IV. стр. 94.
2) Порівнай лист ч. 124, стр. 175.
3) Огоновскій: »Исторія литературы рускои“, часть IV. стр. 95.

їх „межи убогихъ школьныхъ юношей, отличающихъ ся прилѣжаніемъ и наклонностію къ руской словесности“.[1]) Молодїж в Самборі і Тернополи, а мабуть також і по иньших ґімназиях дїставала в дарі переклад Богдана Дїдицького п. з. „Змѣй Нотяйскій“ (повість Хохолушка з чеського) а катехити молитвослов, що мав якесь таємне значінє.[2]) Ґімназияльні учителї Евстахий Герасимович з Самбора і Клим. Мерунович з Тернополя та катехити з сих місцевостий, Ясеницький і Маркил Попель були ревними помічниками Головацького в його аґітациї. І молодїж переймала ся їх наукою, про що сьвідчить цїкава статия „Зъ подъ Балигрода,“ яка була свого рода протестом против обєдинительної роботи по ґімназиях. Згадана статия поміщена в „Зорі Галицкій“ за рік 1855 і ми дозволимо собі вийняти з неї один уступ, який звучить:

„Прїѣхалъ до мене на вакаціи сынъ мôй ученикъ ґимназїумъ са[мбôр]ского Знаючи рядъ въ дому, заведеный єще черезъ небôщку єго бабуню, а женки моеи матерь, которои родина ôдъ первовѣкôвъ была єреями рускими, — хотѣлъ ôнъ бесѣдовати по руску. Но якже перелякнулъємъ ся, коли мôй сынъ, на которого тôлько маєтку, любви и надѣй ложу, почалъ бесѣдовати, якбы десь надъ Волговь по руску оучилъ ся. Якъ ворона, де ино мôгъ, втручалъ а, аго, злато и пр., якъ оселъ, де ино мôгъ, крычалъ їя; якъбы му все щось въ ротѣ жмякало, втручалъ щ; и єще при денекотрыхъ оу насъ простыхъ, поєдынчихъ выразахъ, якъ почалъ ся ломати съ якимись дивотворными сложеньями, то всѣ ино очи выдивили, що то ôнъ хоче сказати, ажь ми жаль ся зробило хлопця такъ ся мучачого, а до того єще всюди смѣяно ся зъ него. „Знаєшь що сыну, ту треба тому зарадити.“ И далъ ємъ го насампередъ на два тыжднѣ до дяка. Тамъ якось выломалъ ся по трохи зъ того калѣцтва бесѣдного, и научилъ ся денещо спѣву церковного, абы въ церкви не сѣдѣлъ якъ на турецкôмъ казанью. А по друге, заразъ по вакаціяхъ ôддалъ ємъ го до Перемышля до

---

[1]) Зоря Галицкая за рік 1853 ч. 12, »Кореспонденція Литературная« Б. А. Дїдицького.

[2]) Порівнай листи ч. 90 і 93. В останнім писав Мерунович: Благодарю за присланіе 6 екс. »Змія Нотяйского« — тогъ часъ отданы были въ приличны руки; тоже и молитвословъ случайно єще при листоношу достался Преп. отцу катехетѣ, Маркельлю Попѣлю, оуразумѣвши прежде примѣчаніе Ваше сей книжки касающеєся«. В листах ч. 112 і 113 маємо згадку Дїдицького про якесь невдоволенє Качковського в справі роздачі, чи виданя »Змія Нотяйского«.

ґимназіумъ, де той учитъ рускои бесѣды професоръ, которій першій впалъ на мысль выдати ґраматику рускои бесѣды (Йос. Левицький), и все, поминувши никоторіи дивніи сварки литератскіи, писалъ по чисто народному."[1])

Так виглядала праця Якова Головацького від половини 1851 року по конець 1854. Та чи лицювала она з становиском професора рускої мови на львівському унїверситетї, про се лишаю осуд кождому безсторонному читачеви.

VI.

Заграй-же родинна мово! як воскресний дзвін:
»Тїло-порох, тож умерло, но душа і слово
Яко новим ранком сонце, віджиють на ново.«

(Зоря Галицкая за р. 1854, ч. 48.)

Отсим вершиком заінавґурував Плятон Костецький „Зорю Галицкую", коли з неї усунено Северина Шеховича та змінено її напрям. Вершик мав на разї заступити програмову статню. А побіч вершика почала нова редакция містити допись п. з. „Скитъ Манявскій" незвістного нам чоловіка, що підписав ся буквами: „....нъ ....ій зъ пôдъ Балигорода."[2]). Автор її мав, очевидно, на цїли, винагородити Ант. Могильницькому сю тяжку кривду, яка стрінула його в дописи Духновича з Пряшева, поміщеній в р. 1852 в „Зорі Галицкій" та візвати його до дальшої лїтературної працї. Він писав:

„Скитъ есть нашимъ, рускимъ, высокимъ утворомъ, который бесѣды нашои вороги такъ безъчельно опровергли, — а то опровергли въ часописи нашôй едынôй литератскôй, которои святовь задачовь есть, выказати красоту утворôвъ рускихъ... Протое, Сочинителю скита! истинный и заслуженый Русинôвъ, Любичу! зъ могили добуваючій батькôвъ нашихъ славу Могильницкій! отчуняй ся! Родимцьôвъ руки опровергли тя возгордою; гôрькую, вмѣсто нектару подали Ти чашу! Въ вѣнецъ славы кольцѣ Ти въплѣли!

---

[1]) Зоря Галицка за р. 1855, ч. 7 „О образованью рускои Бесѣды" — (Зъ пôдъ Балигрода) стр. 98.

[2]) Її поміщено в »Зорі Галицкій« за р. 1854, ч. 48, 49, 50, 51.

Диви въ писаныи Спасителя нашого дѣяня, диви въ письмо исторіи, и потѣши ся. Тіи що ударыли въ генія Твого утворы, не ударили якъ яснôсть соньця, що гаситъ блыскъ мѣсяця и звѣздокъ дрôбныхъ. Ударъ ихъ булъ ударомъ цьмы, которая ненавистнои ѐй свѣчки не загасила, но крыла собѣ осмалила. Погордою, которовь Тебе, нашь вѣстуне! опровергли, самы загыбнутъ,“ [1])

Допись писана з великим одушевленєм для твору Могильницького, та годі таїти, що се одушевленє було її слабою стороною. Автор ставить на рівні „Скитъ Манявскій“ Могильницького з творами Міцкевича, Вірґілія, Данте, Вінкентия Поля, Ґетого, Кльопштока, а хоть подає при сїй нагоді богато цікавих помічань над ґенезою поеми, то всеж таки підносить поетичний талан Могильницького за високо. Виправдати ентузиязм автора дописи „зъ пôдъ Балигорода“ можна хиба лише тому, що поема Могильницького була на свій час незвичайною появою, а наруга, яку йому кинено в дописи з Пряшева, була тяжка і болюча. З тим самим одушевленєм віднїс ся автор дописи „Зъ пôдъ Балигорода“ до народної мови, причім пятнував її противників.

Переворот в „Зорі Галицкій“ довершив ся так ненадійно і скоро, що виглядав на огонь, явий спалахкотить та пригасне. І вже в перших його хвилях пронесли ся вістки, що „Зоря Галицкая“ з кінцем 1854 р. перестане виходити. Їм заперечила редакция, пишучи: „Со всѣмъ безъзасадна есть чутка, якобы съ кôнцьомъ того року Зоря устати мала. Зоря зкене тôлько шаты и пута чужіи, а прибере ся, якъ повинна по руску. Мае ся притôмъ форматъ еи переиначити, а въ надѣѣ, що число ч. ГГ. Предплатителѣвъ побôльшитъ ся, низшая установитъ ся цѣна“.[2]) Немовби доповненєм сеї заяви редакциї була статия, в якій зазначено, що через великі грошеві страти і брак передплатників, задумав був Ставропигійський Іститут завісити дальше видавництво „Зорі Галицкої“, але що се було би соромом для галицької суспільности, тому рішив ся Інститут вести його дальше. Письменників, які моглиби його підперти, є чимало. Найдуть ся старші і молодші, і такі, яких імена здавна жиють в наших серцях і такі, що працями останних заохочені, мимохіть, туди гадками стремлять, куди їх попередники-орли полинули. Коли „Зоря Галицкая“ підупадала, то виною тут ся обставина, що „Русины ôтъ кôлька часôвъ не пôзнали въ нѣй дѣ-

---

[1]) Зоря Галицкая за р. 1854, ч. 51.

[2]) Зоря Галицкая за р. 1854, ч. 49. стр. 660 »До ч. ГГ. Читателѣвъ Зорѣ.«

тины рускои. Потому, нарôдъ вѣрный и вдячный ôтвернулъ ся ôтъ тихъ, которыи обезъчелили ся, болотомъ объкидати писательôвъ, которыхъ имена въ серци нашôмъ и въ тямцѣ на вѣки будемъ, яко найцѣннѣйшіи вѣнця славы своеи бисери ховати. Тіи писателѣ всѣ восторгнули, цофнули ся ôтъ соучастя въ Зорѣ, которая за Збручь небавкомъ со всѣмъ была бы вымандрувала, славивши еи проводчикôвъ, которымъ за тое най Бôгъ проститъ, а Русины забудутъ". Редакция не таїть передъ собою, що жде її тяжка задача, однак она бере ся до праці,бо вірить, що небавом обізвуть ся на ново старші і молодші соловії, а „Зоря" стане дійсною і загально народною часописию і зеркалом руського житя. Редакция надієсь, що й руська публика підопре її, поможе відвалити сей камінь, що давить руське житє і дасть доказ, що Русини є дійсно живим народом.[1])

Надії редакциї на співучасть письменників в обновленій „Зорі Галицкій" здійснили ся. Ми приняли ся за дальше видавництво, писала редакция в початку 1855 р., лише тому, щоби „Зорі" „красный рускій написъ могильный положити", бо знали з досьвіду, що часопись, яка вже раз в погорду, або в непамять попала, більше не подвигне ся, як се стало ся з польським „Dziennik-ом literack-им". Один з неруських письменникія Русинів обіцяв нам навіть прислати для „Зорі" парастасовий вірш. Але Бог судив инакше. Зі всїх сторін Галичини прислано нам, за приводом о. Теофіля Павликова з Бережан, дописи, в яких привитано теперішню „Зорю" як день нового воскресеня. Згорнули ся до нас з ріжних сторін передплатники, а озвали ся до нас також письменники. Один з них, Никола Устиянович прислав нам вірш „Новый рôкъ", і просив, щоби не містити під ним його підпису, але ми не вволили його волї і поклали під поезиєю дві його букви (Н. У.), що „звѣздами сіяютъ въ давныхъ числахъ „Вѣстника" і „Зорѣ". Редакция надіє ся, що за ним озвуть ще иньші, старші письменники, бо цїль її: „розвôй, оусовершенье литературы нашои рускои". Побіч лїтературних творів обіцює також редакция містити вісти з старини і ґаздівства.[2])

Крім Устияновича приступив до співробітництва в обновленій „Зорі Галицкій" — Йосиф Лозинський. Останний мав щастє до анонїмних листів. Хоть боротьба за народну мову вже давно

---

[1]) Зоря Галицка за рік 1854, ч. 50 в статиї: „Родимцѣ! Ôтцѣ и Братя!"
[2]) Зоря Галицка за рік 1855, ч. 1 і 2. „О Зорѣ Галицкôй".

замовкла, то мимо сего прихильники великорущини не лишили його в спокою. Один з них прислав йому ще в 1855 році лист з ложним підписом, в якім писав, „же Русь была, естъ и буде една, же то велика идея, абысьмо россійскій языкъ пріяли, же не маємо Меценасôвъ, же нашъ языкъ хахольскій, пастухôвъ и дѣвокъ ôдъ коровъ и пр.“ Лозинський рішив ся на сей лист відповісти і подав в „Зорі Галицкій“ такі помічаня:

Коли руський нарід пробудив ся з тяжкої і довговікової недолї, кинув ся, ведений природним чутєм, до своєї занедбаної, але питомої мови, а ряд попер його в сїм стремлїню, дозволяючи плекати її та уживати публично, по школах і урядах. Давнїйші письменники, хоть держали ся правил церковно-славянської мови, старали ся зближитись до народної мови і в тій цїли покидали незрозумілі слова і неуживані форми та заступали їх народними. Але теперішні, деякі письменники не зрозуміли духа давнїйших письменників і місто своїх, зрозумілих слів, як хосен, користь, пожиток, почали уживати слова полза „зъ чого лише той хосенъ быти може, же ся нарôдъ, покинувши свôй питомый языкъ, все ползати буде мусѣлъ, а николи до гори не воздвигне“. Побіч чужих слів уживають ті самі письменники ще й чужих форм, щоби „языкъ не въ такихъ былъ формахъ, въ якихъ го Бôгъ сотворилъ“. Ще иньші письменники покидають народну мову а беруть ся до великоруської, а чиж потребує 14 мілїоновий нарід покидати свою, питому мову, а бути прищіпкою чужого народа? І якже давна великоруська лїтература? Де була она на початку 18 віку? Для народа, що числить 14 мілїонів, що має своє давне письменство та історию, є дуже малою ідеєю, ставати прищіпкою чужого народа, а за те великою ідеєю повинно бути в него стремлїнє, щоби нарід під оглядом мови і письменства був самостійним. Нарід, що покидає свою мову, а иньшу приймає, мусить стати рабом чужого народа. Чимало людий глядить на нас нинї кривим оком, бо ми вибили ся з під чужої неволї а почали дбати про лїтературну самостійність. Сила мови велика і тому не вільно нам її покидати і топтати. Хто не відріжняє нашої мови від великоруської, длятого є „єденъ языкъ рускій и єдна Русь“, але ріжницї поміж мовами і народами не дадуть ся затерти пером мудрагелїв, коли великоруські і взагалї славянські учені відріжнюють нашу мову від великоруської. Для успішнїйшого розвою нашого письменства були би пожадані меценаси і сего нїхто не перечить, але їх брак не є ще непереборимою перепоною, коли лише працювати схочемо. Лозинський взиває Русинів, щоби

не покидали народної мови, бо жде їх винародовленє і рабство, бо в сей спосіб убють цїлу будучність народа: „Протоє оуникаючи тои недолѣ и ганьбы, плекаймо нашъ народный языкъ, не приближаймо си власти творити новый языкъ, або яку сомѣшку словесну, не чипаймо ся иныхъ нарѣчій, при которыхъ лише прищипкою будемо, але працюймо неутомимо для хôсна и славы нашого питомого языка и народа. Потисьмо лише Русинами, поки ся свого питомого языка держимо, поти маємо надѣю на славнѣйшу будучнôсть.“[1])

В тім самім дусї, що Лозиньский, умістив в „Зорі Галицкій“ свої замітки „О образованью рускои бесѣды“ автор звістної нам апольоґії „Скита Манявского“, дописователь „зъ пôдъ Балигрода“. Він вийшов зі становиска, що кожда мова спосібна до найповнїйшого виобразованя. Тому сьмішною є гадка про потребу на Руси двох мов, одної „хлопскои“, а другої „образованои.“ Колиб навіть яка мова була убога, то ґенїяльний письменник утворить нові слова, що припадуть народови до вподоби і стануть його власностию. Колись ломили руки Нїмцї і Поляки над біднотою своєї мови. Колиж они перестали цурати ся своєї народної мови і заглянули під стріхи простого, живого народа, їх мови розвинули ся дуже високо. Они не помітали провінціоналїзмами і ними рівнож виобразовували свої мови. Поляки вслухували ся також в руську мову і забрали собі з неї чимало виразів. Петрарка став славним не через свою латиньску поему п. з. „Африка“, але через сонети і канцони, писані в простонароднїй, італїйській мові. Славних латиньских поетів, Сарбєвського і Шимоновича порівнувано свого часу з Овідиєм і Горациєм, а нинї переховують ся їх твори по бібліотеках як мумії. Руські псевдоучені, що хотїли би бачити в нашім письменстві дві мови, вводять до своєї, образованої мови слова цїлком незрозумілі. Побіч слів руських, найдемо в нїй, польські і великоруські, для народа чужі вислови. Може бути, що в нашій мові, в її теперішнім розвою, бракне деяких технїчних виразів, але сим не треба зражати ся, бо на наукову термінольоґію у нас ще час не прийшов. В кождого народа почииають лїтературний розвій поети, а після них виступають учені а враз з ними настає вік учености народа, вік наукової термінольоґії. Через введенє великорущини до нашого письменства, через напасти її сторонників на народних письменників деякі з них замовкли. Велико-

[1]) Зоря Галицкая за р. 1855, ч. 9. »Гадки о руско-народнôмъ языцѣ.«

рущина в нашім письменстві грозить застоєм літературної праці, відчуженєм від Австриї а зближенєм до Росиї, де нашим братам накинено насильно великоруську мову та викорінено унїю. Коли наші псевдоруські письменники вводять великоруську мову, то роблять се з несьвідомости, з лїнивства, або з легкодушности. З несьвідомости, бо коли би знали, з яким почуванєм нарід їх твори приймає, то певно завернули би до народної мови. З лїнивства, бо они волять вигідно глядати за словами по великоруських словарях, чим поміж народом. З легкодушности, бо они хотять своєю псевдоросийською мовою зискати собі славу в Росиї, де їх не знають, не потребують, де з них насьміваютъ ся. Їх дивоглядної мови, що не має нїяких основ, повинні Русини відречи ся, а образувати свою матірну мову. „Матиця" задумує важне дїло, коли забирає ся до збираня лексікального матеріялу між народом. Свою статию закінчив дописователь „зъ пôдъ Балигрода" словами: Dixi! caeterum, що до бесѣды псевдорускої кôньчу и безъпрестанно словами Катона казати буду: censeo, Carthaginem esse delendam".[1])

Немовби доповненєм сих статий була відозва до передплатників „Зорі Галицкої", в якій між иньшим зазначено, що она своє відродженє завдячує народови, а не меценасам, бо „хахолская бесѣда" меценасів не найде. Редакция радїє, що подала цїлий ряд поезий і оповідань, може не викінчених артистично, та за те своїх, а не з англїйських вікарих перероблених Отців Ігнатиїв. Она й надїєсь, що з сих молодців, які пішли за голосом Шашкевича, Устияновича і Могильницькоlо та взяли участь в „Зорі Галицкій", буде з часом чималий хосен для розвою рідного письменства.[2])

До письменників, що взяли участь своїми творами в обновленій „Зорі Галицкій" віднесла ся редакция з великим пошанованєм. Николу Устияновича, що дня 1. червня 1855 р. прибув до Львова, привитала „Зоря Галицкая" привітним стихом, в якім поміж иньшим читаємо:

„Ей, сердечний наш вістуне!
Нинї нам від Твого вида
Вітрець милий в серця дуне,
Як від полонин Бескида.

---

[1]) Зоря Галицкая за р. 1855, ч. 5, 6, 7.
[2]) Зоря Галицкая за р. 1855, ч. 26.

Звук криштальний Твого слова,
Що ти з кріпкой душі плил
Ніби струя Бескидова
Лял житє до змлїлих жил.“[1])

Так само звеличала редакция Йосифа Лозинського, „одно изъ величавыхъ лиць Славяньщины“, містячи сонет Плятона Костецького, п. з. „Рускій литератъ“. Поет питав:

Що-же ты не понурий слїдителю Слова?
В темні досель, загребшись єго глубини?
Шляхотний превозносиш рідні гомони,
Хоть ворон-пава кличе: „То хахолска мова?“

І Ти мішати сьмів ся до язичних сварок,
З золотих не нюхавши чужих табачарок?!
Й сьмієм тя звати вченим без диплыому з Праги?!

Ах переверж ся! Річ то не малої ваги,
Мати вінець лиш руський на чолї в день спраги
Й же свій славить Тя нарід, а не чужих шварок.[2])

Неменьше теплі згадки присьвятив дописователь „Зъ пôдъ Балигрода“ трем, молодим співробітникам „Зорі Галицкої“, Плятонови Костецькому, Евг. Згарському і Ксенофонтови Климковичеви в статиї п. з. „Примінки“, в якій подав їх біоґрафічні дані.[3])

Вже з сих невеликих заміток про „Зорю Галицку“ з кінця 1854 і 1855 р. можна завважати, що она в порівнаню з попередними чотирма роками змінила основно свій напрям. Нова редакция рішилась стати в обороні народного слова і сих письменників, специяльно старших, як Могильницького, Устияновича і Лозинського, що не зважаючи на терор і наруги, уміли сьміло висказувати свої гадки, та з відкритим шеломом виступати против роботи обєдинителїв. Навіть в заголовку змінила „Зоря Галицка“ за рік 1855 свій вигляд, бо привернула давнїйшу напись (з лїт 1848—50): „Зоря Галицка“ місто написи „Зоря Галицкая“ з лїт 1851—4, отже з часів обєдинительної акциї.

---

[1]) Зоря Галицка за рік 1855, ч. 23. „Николаєви Устіяновичу, до Львова прибувшому.“

[2]) Зоря Галицка за р. 1855, ч. 29.

[3]) Зоря Галицка за р. 1855, ч. 26.

Що новий напрям „Зорі Галицкої“ не подобав ся обєдините-лям, сему годі дивуватись. На сю тему писав в поч. 1855 р. Іван Головацький: „Новое редакторство Галицкой Зори произвело въ здѣшнихъ обществахъ одногласное и громкое неудоволеніе всѣхъ сторонъ и мнѣній, и послѣдніе покровители отказываются отъ нея, и какъ кажется, она рѣшительно клонится къ вѣчному паденію. Прошедшій годъ былъ самый блистательный ея сіянія, но похожій послѣднему воспламененію пригасающаго огня.“[1]) Та „Зоря Галицкая“ не „клонила ся къ вѣчному паденію“, єднаючи собі що раз то ширші круги читачів і коли дня 10 серпня 1855 р. зневолена була редакция завісити видавництво, то не з причини напряму „Зорі Галицкої“, а задля холєри, що вибухла у Львові з жорстокою силою і забрала з собою понад три тисячі жертв в людях.[2]).

Перереворот, довершений в „Зорі Галицкій“, як ми вже замітили, тяжким ударом для обєдинителів. З їх рук висунув ся орґан, в якім они могли ширити свої погляди та єднати через него для себе сторонників. Дідицький і Яков Головацький завважали, що треба конче здобути ся на якесь нове видавництво, яке мало би на цїли задокументувати, що їх сторонництво не розбило ся. В сїй цїли звернув ся Богдан Дідицький в першім рядї до Михайла Качковського, який мав достарчити фондів. „Вы вѣрно согласитесь со мною, писав Дідицькй Якову Головацькому, что если когда нибудь прежде надо намъ было помочи того Человѣка, то чай всего болѣе нужно намъ ей ныньче. И я увѣренъ, что Вы также поскорите съ письмомъ своимъ къ Нему, которое всѣхъ больше подѣйствуетъ на Его доброе сердце. Подаждь Господь чтобы по крайней мѣрѣ тотъ единый русскій Меценатъ былъ съ нами.“[3]) Друге письмо вислав Дідицький до Раковського, в якім виясьнював стремлїня партий в Галичинї, признавав ся, що за час свого редаґованя „Зорі Галицкої“ умів ладити „такъ съ твердорусскими, какъ съ хахлами, избравъ средніа мѣры по слогу и по языку“, зазначував, що Шехович відступив по трохи від сеї одиноко розумної дороги і через те вороги найбільше „противъ насъ взбѣсили ся“. Трете вкінци письмо написав Дідицький до... редактора „Вѣстника“, Юл. Вислобоцького. „Къ Вислободскому, читаємо в листї Дідицького до Якова Головацького, писалъ я по двумъ причинамъ: разъ, понеже онъ —

---

[1]) Порівнай лист ч. 120.

[2]) Гляди заяву »Зорі Галицкой« за рік 1855 ч. 31 стр. 496 і лист ч. 402.

[3]) Порівнай листи ч. 112 і 122.

точно со времени душегубительной измѣны, пополненой Зарею, — сталъ мнѣ снова, послѣ долгаго междувременья, присылать свой „Вѣстникъ“ даромъ, въ чемъ я очевидно замѣтилъ знакъ возобновленнаго его ко мнѣ благорасположенія; во вторыхъ, понеже я, предвидя грозящія напасти изъ стороны „Зори Г.“ радъ былъ имѣть его другомъ въ случаѣ какого то спора, — помня именно на слова Наполеона III., сказанныя имъ 2 декабря м. г., что „полезно есть, во время непредвидимыхъ бѣдствій имѣть Австрію по своей сторонѣ.“ Я писалъ къ нему очень осторожно и кратко; поблагодарилъ за присылку „Вѣстника“, вспомнилъ нашу прежнюю дружбу, похвалилъ его теперѣшніе подвиги и прирекъ дописывать инода въ его газетѣ. Онъ отписалъ мнѣ очень вѣжливо, проситъ у меня помочи и увѣряетъ, что дописи мои съ перемѣною только *что* на *що* — помѣщать будетъ дословно. И я на сихъ дняхъ написалъ уже нѣчто къ „Вѣстнику“... Это вѣдь не измѣна, а благоразумное дѣло; съ тѣмъ чаю, согласитесь и Вы. Пока мы снова выступимъ на поприще, не надо просыпать ни одной минуты; въ противномъ бо случаѣ враги выростутъ намъ выше головы. Впрочемъ „Вѣстникъ“ теперь уже лучше, и Выслободскій проситъ меня откровенно, чтобы я пособылъ къ его улученію моимъ совѣтомъ; вишь здѣсь поле для меня совѣтовать въ пользу нашихъ вѣчною правдою освященныхъ стремленій“.[1])

Листи Дїдицького до Качковського і Вислобоцького вінчались бажаним успіхом. Перший не відмовив, бодай на перші хвилї, грошевої підмоги, другий, оголомшений хитрим листом Дїдицького, не то що прислав йому в дарунку „хорошую табакерочку и юрид.-политическій Словарь хорватско-сербско-словѣнскаго языка“, але й не виступив протягом 1854 і 1855 року против видань Дїдицького і Головацького. Один Раковський не годив ся з пляном Дїдицького, щоби для дальших видавництв „избрать среднія мѣры по слогу и языку“ і взивав його та Головацького, чтобы учредили новую газету, издаваемую на чисто русскомъ языкѣ“, причім радив „открыть правительству, что она будетъ писана russisch а не ruthenisch... такъ какъ аксіома „halbe Massregeln, schlechte Massregeln“ полную имѣетъ правду и въ отношеніи къ нашей литературной дѣятельности“. Така відповідь не вдоволила Дїдицького, який про Раковського писав Якову Головацькому: „Вы видите изъ того, что онъ какъ прежде, такъ и теперь — мимо моихъ пространно

---

[1]) Гляди лист ч. 122.

о семъ толкующихъ писемъ — не хочетъ понять нашего настоящаго положенія, Жаль! но онъ твердъ и съ твердымъ не сладишь!"[1])

Обезпечивши собі грошеву поміч Качковського і неутральність Вислобоцького, Дідицький і Головацький рішились на перший початок видати „Русскую Анѳологію, или выборъ лучшихъ поезій подлинныхъ и переводныхъ". Книжка явила ся в друку при кінци 1854 р. Укладом її заняв ся Дідицький, який долучив до неї свою статню „О русскомъ стихосложеніи", писану головно в сій цїли, щоби „опровергнуть безправильную систему нашихъ силлабическихъ поетовъ."[2]) Друком „Анѳологіи" заняв ся Яков Головацький.[3])

В „Анѳологіи" помістив Дідицький близько сто своїх і чужих поезий. Доволї значна їх частина була вже печатана в „Зорі Галицкій"; богато поезий передруковано з великоруських збірників, з невеликими змінами в мові. Нї при однїй поезиї не подано прізвища автора, а на заголовку не зазначено, хто займав ся її редакциєю.

Видане „Анѳологіи" не зробило вражіня. Навіть найблизші сторонники Дідицького і Головацького не були нею вдоволені. Ще заздалегідь перед її виходом в сьвіт, писав з Угорщини Віктор Добрянський: „Ваша Анѳологія обѣщается быти прекраснымъ выборомъ съ тактомъ избранныхъ для юношества переводовъ и оригинальныхъ сочиненій. Жаль только, что русскіе переводчики древныхъ классическихъ сочиненій нужнымъ почитали и размѣръ классическій сохранити, который не годится на русскій языкъ. Русскіе Гексаметры естьли возможно еще хуже нѣмецкихъ, о коихъ Лессингъ сказалъ: „Ейнъ деутшеръ Гексаметеръ истъ гутъ цумъ цанбрехенъ..." Италіяне употребляли на переводъ Гомера размѣрь ямбическій, съ прекраснымъ успѣхомъ, которымъ достойно прославились Пиндемонте и другіе, гдѣ русскому Гексаметру и подъ руками Жуковскаго никакой не прибыло пріятности. Къ тому, размѣръ классическій мало читателямъ извѣстенъ, и для прочихъ остается одна только худая проза, которой насильную надменность и скачки не понимаютъ".[4]) Тай взагалї не лише гексаметри, але

[1]) Порівнай лист ч. 122.

[2]) Гляди лист ч. 103 і Ив. Ем. Левицкій: „Библіографія" Т. І. ч. 886, стор. 86.

[3]) Порівнай листи ч. 103 і 113.

[4]) Порівнай лист ч. 82.

й сам добір, по більшій части скучних тай до того чужих задля мови поезий робив книжку дуже мало цікавою. Дуже влучну замітку про вартість „Анөологии“ подала була урядова часопись „Slovenské Noviny“ (за рік 1855 ч. 26), що виходила у Відни. Замітка, як підозрівав Іван Головацький[1]) мала вийти з редакциї віденського „Вѣстника законовъ державныхъ“, а переклала її на руську мову „Зоря Галицка“. В нїй читаємо: „Во Львовѣ выйшли тискомъ ставропигіяньскимъ перва часть Рускои хрестоматіи (Руская Антологія), обнимаюча приклады поетичніи. Подѣлена е ведля розличія рядôвъ поезіи. Жаловати треба, що нам дѣло тое не подае плодôвъ Малорусинôвъ или Русинôвъ; объемъ его майже исключно черпаный зъ литературы великорускои, къ обôзнанью кототорои во истинно послужаютъ новійшіи а доскональшіи сборники.“[2])

Але кружкови „Погодинской колоніи“ залежало дуже на тім, щоби она розходилась спеціяльно між молодїжию і то з порученя мінїстерства просьвіти. В сїй цїли зважив ся Яков Головацький на крок, що приспорив йому опісля чимало клопотів. Користуючи становиско професора университету, звернув ся Головацький до австрийського мінїстерства просьвіти з просьбою, щоби оно ввело „Анөологію“ до шкіл як учебник. Против сеї пропозициї виступив був мінїстеріяльний радник о. Григ. Шашкевич і її ударемнено. Неможливість переведеня пропозициї Якова Головацького була хиба цїлком зрозумілою і в сїй справі писав Іван Головацький братови Якову: „Не можно надѣяться, чтобъ подъ вліяніемъ Шашкевича призволило министерство „Анөологію“ какъ учебную книгу, особенно длятого, что вообще въ цѣломъ изданіи никто неподписанъ: по сему было и для Тебя слишкомъ опасно, ходатайствовать за незнанным авторомъ и издателемъ. Дай Богъ, чтобъ это не имѣло вредныхъ для Тебя послѣдствій. Я удивляюсь, почему Г. Богданъ самъ, какъ независимый человѣкъ не подалъ прошеніе о томъ; или по крайней мѣрѣ Институтъ Ставропигійскій — а Тебѣ слѣдовало тогда только какъ профессоръ дать безпристрастное и основанное добромнѣніе. Такъ думаю было бы лучше и благонадежнѣе. Правъ я или нѣтъ!“[3]) В иньшім листї писав в тій самій справі Іван Голо-

---

[1]) Порівнай лист ч. 136, стр. 197.
[2]) Зоря Галицка за рік 1855 ч. 10, стр. 159—60.
[3]) Гляди лист ч. 136, стр. 197.

ловацький: „Очень я сожалѣю и опасаюсь вредныхъ послѣдствій по причинѣ предложенныхъ Тобою русскихъ учебниковъ в. Министерству просвѣщенія, именно Грамматики латинской и Анѳологіи — я думаю, что нельзя было отъ Министерства, въ которомъ участвуетъ „in ruthenicis partibus infidelium“ Шашкевичъ, ожидать инаго рѣшенія; это кажется была вода на его млинъ, и онъ воспользовался нею „um Euch eine Schlappe beizubringen“. Відмова мінїстерства на пропозицию Якова Головацького мусїла бути докірлива, коли він хотїв взагалї виправдувати ся, про що й писав дальше Іван Головацький: „Что касается оправданія Твоего передъ Министерствомъ, то я думаю, что хотя бы оно было самое глубокоученое, то всегда будетъ оно неумѣстно, безуспѣшно, и какъ то похоже на полемику, въ которой грамматика должна сражать ся съ государственной политикой, и въ ней Ты легко не состоишь ся, а очень легко можешь пасть жерствою! На что намъ того? Если есть у Тебя время, выработывать какое оправданіе, то хорошо; сдѣлай это по своему увѣренію, но и хорошенько спрятай, пусть оно когда то попадется въ достойнѣйшія руки, какъ здѣшняго загорѣлаго хахлака (Шашкевича).[1]) Чи Яков Головацький писав задумане виправдане, — не знаємо. Всеж цїла ся подія є знов одним сумним доказом, куди зайшов був Яков Головацький і в яких цїлях використував він своє унїверситетське становиско.

Окрім „Анѳології“, задуманої впрочім ще в мартї 1854 р., забажав Яков Головацький видавати з початком 1855 р. в тім самім дусї періодичне письмо п. з. „Семейная библіотека“. На редактора вибрав він Северина Шеховича, чоловіка, яким в души погорджував, якого сам бояв ся і перед яким перестерігав свого брата Івана.[2]) Чому саме вибір упав на Северина Шеховича, се вияснюють нам листи Зубрицького до Погодіна. В однім з них писав Зубрицький: „Мы нуждаемся въ сего рода дерзкiомъ смѣльчакѣ. Правительство не запрещаетъ откровенно издавать журналецъ на чистомъ, сколько намъ возможно, русскомъ языкѣ, но оно покровительствуетъ Кириллицу и хохлацкое нарѣчіе, желая внушить, что мы иный русскій народъ а не тотъ, который въ Россіи, и потому небрежно было бы человѣку, имѣющему состояніе или чинъ выставлять ся на неу-

[1]) Порівнай лист ч. 145.

[2]) Порівнай листи ч. 160, стр. 228 і ч. 145 стр. 209. Що й Іван Головацький бояв ся Шеховича, про се сьвідчить лист ч. 139, в якім він просить останного, щоби його листи нищив, бо він »опасается спрѣчь и тѣни собственной, хотя я никогда не имѣль и не могу по внушенію имѣть злаго намѣренія«.

довольстяіе а можетъ быть и гоненіе, такому же какъ Шиховичь вертопраху все равно — а намъ хочется имѣть журналецъ",[1])

В успіх „Семейной библіотеки" не вірили, ще перед її виходом в сьвіт, ані Я. Головацький, ані Дідицький. Коли з Угорщини прислав Духнович передплату на цілий рік, Головацький приняв гроші лише за перший квартал, бо сумнівав ся, „чтобы тотъ журналъ въ такомъ видѣ, какъ есть, прожилъ до конца года".[2]) Ще яснійше здавав собі справу з ситуациї Богдан Дідицький, коли писав до Якова Головацького: „Не могу утаить предъ Вами моего непріятнаго предчувствія, что дѣло Шеховича вновь не поведется. Сохрани меня Господи, чтобы я вознамѣрилъ когда нибудь изъявлять это зловѣщее предчувствіе Публикѣ, или какимъ небудь образомъ вредить сему высокому и похвалительному предпріятію; но я открою едино предъ Вами, что вижу, будь-то надъ Шеховичемъ тяготить что-то трагическое! Онъ принялся за „Ладу" — пошло худо; взялъ „Зарю" — еще хуже; — да какъ будетъ съ „Библіотекой"? Вотъ, видите, — на пр. уже въ самомъ „Воззваніи" таковоеже (высшее силъ) пареніе и таковаже неопредѣлительность. Есть тамъ снова всѣ безъ исключенія науки, самая же „Библіотека" названа „письмомъ періодическимъ", — а не означены даже никакъ періоды ея выпускамъ![3]) Тѣмъ ли прінскивать утраченное дважды довѣріе? Богъ помоги ему и всякій коренній русскій, — да и я никогда не откажу ему своего сотрудія, не смотря на тотъ жаль, который имѣю къ нему, причинившему мнѣ не малыя скорби — вѣдь безвинно, бо безсознательно, — attamen причинившему!..."[4]) Але хиба, чи не найважнійшою причиною сподіваної неудачі було неприродне стремлїнє, вводити до нашого письменства великоруську мову, до якої не дала ся нагнути ширша, руська публика пробами у віденськім „Вѣстнику", „Зорі Галицкій", „Ладѣ" і „Анѳологии". Тяжко повѣрити, щоби на сю обставину не звернули були уваги Яков Головацький і Богдан Дідицький, які мимо сего рішили ся плисти проти струї. Як неприхильно віднесла ся руська публика до стремлїнь „Сем. библіотеки" вказує нам спис її передплатників з р. 1855, виставлений рукою Якова Головацького. Найшло ся їх

---

[1]) Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 596.
[2]) Гляди лист ч. 125.
[3]) На те звернули також увагу „Slovenskè Noviny" — гляди „Зорю Галицку" за рік 1855 ч. 10 стр. 160.
[4]) Гляди лист ч. 122, стр. 172.

ледви 98. З сего числа зібрали на Угорщині Маркош, Шоош і Духнович 36; у Відни придбали духовник семинариї о. Нодь і питомець Василь Богонос 27 передплатників На Галичину йшло всего на всего 35 примірників. Самі питомці духовних семинарий дали 27 передплатників (у Відни 18 у Львові 9), решту передплатників становили сьвященики, кількох урядників і дві громади Копанка і Мостиска коло Калуша, заохочені до сего парохом о. Гнїдковським. Ще гірше як з передплатниками стояла справа з передплатою, якої в р. 1855 зложено ледви 184 злр. 71 кр.[1])

Програма „Семейной библіотеки" грішила справдї „пареніемъ" понад сили і „неопредѣлительностію". До неї мали входити: „белетристика", „исторія и матеріялы ея, галицко-русская и иностранная, слѣдовательно вообще Русская", „этнографическія статьи", „науки естественныя", „смѣсь" и „Народныя дѣла."[2]) В „Семейной Библіотец-ї" хотів Шехович містити навіть статию Вітошинського „О Пчеловодствѣ" та свою „О Телеграфахъ".[3]) Подібно як до „Лады" мав Шехович в плянї додавати до Семейной библіотеки" великоруський словарець, бо по його гадцї, „такій словаръ легкими издержками составленный, сдѣлалъ бы важну эпоху въ нашей Литературѣ; посредствомъ него вся Публика понимала бы Русскія сочиненія; и общественный, разговорный языкъ усовершился бы."[4])

Під оглядом мови зазначили ся в „Семейной Библіотец-ї" два стремлїня: одно, за яким обстоювали Іван Головацький[5]) і Богдан Дідицький,[6]) щоби „избрать среднія мѣры по слогу и языку", друге, якого бажав Ів. Раковський з Угорщини,[7]), щоби писати у великоруській мові. Сам Шехович думав, що вистане, як буде „употреблять — аго (місто — ого)", як „кой-гдѣ разъ бросить какъ (м. якъ), э місто е, ее місто ю і т. п."[8]) На чисту, великоруську мову у своїх статиях він рішити ся не міг, хотьби тому, що її не знав, коли дякував Як. Головацькому за пожичку великоруських книжок, пишучи: „Позвольте мнѣ натѣшить ся ими и учить ся изъ

[1]) Порівнай спис передплатників, уміщ. під. ч. 170.

[2]) Гляди лист ч. 401. Програми „Сем. библ.", друкованої окремо на 2 стр. ми не найшли по библіотеках.

[3]) Порівнай лист ч. 125, стр. 176—7.

[4]) Гляди лист ч. 401.

[5]) Порівнай листи ч. 139 і 160. Іван Головацький „поправляв" в сїм напрямі мову поезий Хомякова.

[6]) Гляди листи ч. 122, 127 і 142.

[7]) Порівнай лист ч. 134.

[8]) Гляди лист ч. 129, стр. 185.

них Русской Азбукѣ".[1]) За те догодив він Раковському передруками з великоруських авторів, так повістиї, поезий, як і етноґрафічних статий та вісток про винаходи і т. п. В сїм напрямі поводив ся Шехович без церемонії. „Отечественныя достопамятности",[2]) „Очерки Россіи",[3]) „Москвитянинъ",[4]) „Утренняя Заря"[5]) та иньші, великоруські видавництва були тими жерелами, з яких Шехович заповнив більше, як дві третини „Семейной библіотеки" за роки 1855 і 1856. Жерел, з яких редакция черпала, Шехович перед публикою не зраджував. Прізвища великоруських письменників, яких твори перероблювано, або перепечатувано, значено лише першими буквами. Двічи лише, в р. 1856, подано великоруські поезиї Тютчева і Майкова під повним їх прізвищем. За те під великоруськими перекладами Основяненка подавано повне імя автора, немовби на показ, що й на Україні були визначні „хахли", які писали по великоруськи.

З галицьких, зглядно угорсько-руських письменників взяли в журналї Шеховича участь: Дїдицький, Петрушевич, Зубрицький, Гушалевич, Іван Головацький, Шехович, Янович, Дешко, Раковський і Духнович. Дїдицький, Гушалевич і Іван Головацький не виявляли своїх імен і писали під анонїмами, або й не підписували ся під своїми творами. Не бракло також в „Семейній библіотецї" Якова Головацького, що був душею видавництва. Він цензурував прислані статиї,[6]) він обкроював, зглядно розширяв програму видавництва,[7]) він вів в часї частих виїздів Шеховича зі Львова коректу „Семейной библіотеки",[8]) в його руках находила ся адмінїстрация журналу,[9]), він доставляв Шеховичеви великоруських видань, з яких перепечатувано всякого рода статиї, він подавав йому вказівки на тему видання, він вкінци написав три безіменні статиї в справі мови, про які будемо низше говорити. З белетристики, специяльно оригінальної, внесли галицькі письменники до „Семейной

---

[1]) Порівнай лист ч. 125, стр. 178.

[2]) Гляди лист ч. 125.

[3]) Порівнай лист ч. 167.

[4]) Гляди лист ч. 143.

[5]) Звідси перепечатано в „Сем. библ." повість Основяненка »Божія дѣти«.

[6]) Гляди лист ч. 401.

[7]) Так прим. за порадою Дїдицького (лист ч. 127) друковано в „Сем. библ." „Извѣстія Науковыя" і „Литературная извѣстія", писані, бодай в части, чи не Дїдицьким.

[8]) Гляди лист ч. 132, стр. 190.

[9]) Порівай спис передплатників ч. 170.

библіотеки“ дуже мало. Шехович помістив тут свою інтересну повість „Павлина Петровна“, Дідицький оповіданє „Такъ нынѣ любятъ“,[1]) Гушалевич кілька віршів. Шехович дав крім сего кілька критичних, часто тенденцийних заміток на літературні теми,[2]) побіч писаних з таланом сатиричних начерків на сучасних людий, часописи і подїї.[3]) Все иньше було перерібками, або перекладами. Петрушевич, Зубрицький, Янович, Дешко надрукували кілька історичних, зглядно літературних статий, а Раковський[4]) і Духнович кілька дописий. Замітне, що побіч подвійних стремлїнь в мові, находимо також в „Семейн-ій библіотецї“ два напрями в патріотизмі. Вістки про подїї в австрийськім цїсарськім домі, привітні вірші в честь його членів переплїтав Шехович статиями в роді „Житє и смерть россійского царя Николая Павловича I“[5]) та „Императоръ Николай и Марья Николаевна“.[6])

В оцінку лїтературних творів галицьких і угорсько-руських письменників не входимо, а за те задержимо ся хвильку над їх статиями про мову. Погляди їх можна легко схарактеризувати.

Шехович розріжнював дві мови, простонародну і наукову, книжну. Простонародна мова, на його думку, не зміняє ся протягом цїлих столїть, а книжна мова повинна виобразовувати ся на простонароднїй, а ще більше на мові церковно-славянській, яка в силї подати навіть для наук в „строжайшемъ смыслѣ слова — классически сочиненніи слова“ і на старинних рукописях та „живыхъ и мертвыхъ славянскихъ нарѣчіяхъ“, що „представляютъ также богатый рудникъ для обогащенія нашего языка“.[7]) Що ся книжна,

---

[1]) Раковський назвав се оповіданє »соблазнительнымъ разсказомъ« (гляди лист ч. 134). Зміст його — »звичайна історія«: панич зводить панночку, яка топить ся. Оповіданє підписане буквою Э. Чи оно оригінальне, сего не мігби я твердити.

[2]) Порівнай хотьби критику »Зорі Галицкої« за рік 1855, (Семейная библіотека за рік 1855 стр. 323—31), в якій автор з дотепом, але й несправедливо оцінив повість Евг. Згарського »Анна Смохівска« і висьміяв літературну творчість Костецького та Климковича.

[3]) Порівнай »Оглавленіе Ш. книжкѣ за 1856 годъ — Гумористическія статьи«, які всї, без виїмки, вказують на перо Шеховича.

[4]) Раковський містив продовженє своїх „Довѣрительн-ыхъ письмъ изъ Будина«, в яких хвалив »Ладу«, »Зорю Галицку«, з часів редаґованя Гушалевича, Дідицького та Шеховича і взивав »Семейную библіотеку«, щоби уживала »чистаго русскаго языка«.

[5]) Семейная библіотека за рік 1855, стр. 5'—9.

[6]) Семейная библіотека за рік 1856, стр. 17—20.

[7]) Семейная библіотека за рік 1855, в статиї Шеховича п. з. »Литератур. ный расчетъ«, стр. 183—92.

наукова мова буде подібна до великоруської, письменної мови — в сім Галичани не завинили, бо „языкъ, которымъ Москва пише, не есть языкомъ Москвы, але есть чистымъ, образованымъ рускимъ языкомъ“, якого необразований Росиянин не зрозуміє, а який „тôлько родовитый Русинъ при помочи грамматическихъ наукъ и докладно читати и порозумѣти може“. Таке сказав Ант. Петрушевич ще в р. 1849,[1]) а „Семейная библіотека“ старає ся його твердженє перевести на примірах. В сій цїли печатає Як. Головацький безіменно статийку п. з. „Задача“, в якій містить частину поеми Пушкіна „Евгеній Онегинъ“ з такою припискою: „Что бы возможно было достаточно убѣдити ся, въ чемъ состоитъ различіе между Русскимъ и такъ званнымъ Россійскимъ (sic) языками, покорно просимъ нашихъ Галицко-Русскихъ Литераторовъ, для рѣшенія сего важнаго вопроса, о словный переводъ въ стихахъ на Русскій языкъ (не нарѣчіе) слѣдующаго отрывка изъ сочиненій Пушкина“.[2]) Річ природна, що по гадцї Як. Головацького, ріжницї між великоруською а нашою мовою невеликі, майже нїякі і в сій цїли подає він другу статийку п. з. „Развязка задачи“, в якій побіч великоруського оригіналу вірша Крилова „Парнасъ“ друкує „подлинникъ въ видѣ Московскаго просторѣчія“ (з означенєм виговору), „переводъ въ видѣ рутенскаго просторѣчія“ и „переводъ въ видѣ южно-русскаго (будьто) книжнаго языка.“ В сей спосіб хоче автор виказати, що оригінал вірша Крилова більше подібний до „рутенскаго“, чи „южно рускаго (будьто) книжнаго языка“, чим до „московскаго просторѣчія“.[3])

Правда, автор забув додати, що і просьвічений Великорос так само виговорює слова, як і непросьвічений. А крім сего ужив автор таких слів і форм, яких нїхто нїколи в „рутенскомъ просторѣчіи“ не уживав, прим, „когда, тогда, прежде, здїсь, смотрітеже, не унивай, не надо, хір (місто: хор), коль, пріятство, різнокрасиве пінє, невіжда, весма, напомнити“ і т. п. Статия Головацького була отже свого рода фальсифікатом, призначеним для баламученя несьвідомих читачів. Небавом виступив Як. Головацький з третою статиєю. Привід до неї дали замітки Правдолюба (чи не Лозинського?) п. з. „Колька словъ о рущинѣ“, в яких автор виступав против обєдинителів, закидуючи їм, що „безстыдно чужій товаръ

---

[1]) Порівнай передмови стр. XV

[2]) Семейная библіотека за рік 1856, стр. 68.

[3]) Семейная библіотека за рік 1856, стр. 100—105.

продаютъ" та взивав Русинів, щоби учили ся рідної мови.[1]) В відповідь на се видруковав Як. Головацький статию п. з. „Литературный споръ de lana caprina". В ній дивував ся професор руської мови, що люди „такъ задерливы, что не могуть воздержати ся отъ гнѣва, если кто небудь... напишетъ... мѣсто якъ — какъ, или вмѣсто що — что и тѣмъ подобныя бездѣлицы или дурницы". Він пересьвідчений „что на Руси отъ найдавнѣйшихъ до найновѣйшихъ временъ служилъ церковный языкъ первымъ и единственнымъ руководствомъ и что простонародный выговоръ никогда, и даже нынѣ самому Г. Правдолюбу не служитъ руководствомъ". Щоби виказати що книжний язик галицьких Русинів не ріжнить ся від великоруського письменного язика, а за те далекий він від „московскаго просторѣчія," Як. Головацький містить вірш Хомякова „Гордыня и смиреніе" в „подлинникѣ по московскому просторѣчію" і в „переводѣ на Галицко-русскій книжный языкъ".[2]) Хоть сею статиєю Як. Головацького одушевляв ся Іван Гушалевич[3]), та близькі йому люди,[4]) то однак ми зневолені ствердити, що й она є фальсифікатом, негідним унїверситетського професора. Головацький обіцював дати переклад вірша Хомякова на „галицко-русскій книжный языкъ", а в дійсности видрукував його в великоруськім оригіналї, змінивши одно-однїське слово: столбъ на столпъ.[5])

Щоби в остаточности мати понятє, з якою погордою відносили ся редактори „Семейной библіотеки" до народної мови, ми наведемо виїмок „изъ драгоцѣннаго письма Высокопреподобнаго каноника, одного изъ двухъ покровителей нашей словесности, госп. А. Д(ухновича)" з Угорщини, поміщеного в „Сем. библ." за рік 1856. Там читаємо:

„Сердечно привѣтствую съ нова появившую ся пригоженькую Библіотеку; о коей разрушеніи, и конечной погибели пространная тутъ расширила ся поголоска... Я вздыхалъ надъ превременнымъ ея похорономъ, слезы окропили ей муравную могилу... но она

---

[1]) Отечественный Сборникъ за рік 1856, ч. 12—13.

[2]) Семейная библіотека за рік 1856, стр. 168—174.

[3]) Гушалевич писав (лист ч. 195): Споръ de lana caprina превосходный, мнѣ кажется, что то изъ Вашего пера, инъ никто такъ не напишетъ, я вдругъ позналъ. На основі сих слів я приписую також дві попередні статийки: „Задача" і „Развязка задачи" Як. Головацькому, бо они мусїли вийти з під одного пера.

[4]) Гляди лист ч. 199, стр. 290.

[5]) Вірш Хомякова видруковано в „Церк. Газетѣ" за рік 1856 (ч. 8), звідки взяв його Як. Головацький. Звідси порівнали ми також мнимий »переводъ«.

вънов появила ся... Привѣтствую тебя, любезная, во восторгѣ крови, искренно желая тебѣ ненарушимой жизни".

„Ты не погибаешь; тебѣ нельзя погибнути, искусныхъ, и просвѣщенныхъ имѣющей лѣкарей, и множество друзей, защищающихъ и покривающихъ отъ корысти злостныхъ людей, искающихъ тщетную славу на воздушномъ шарѣ, непомнившихъ однакже, что и у славы, какъ у фортуны, завязаны глаза".

О друзья, братя! почему враждуете вы на безпорочную, правильнаго нрава сродницу, и не сродницу токмо, но и мамушку вашу? почему перехватаете отъ ней превосходительства, почему поставляете на ея мѣсто безнравную, простую служанку, безазбучну: валяющуюся по корчмамъ и по вольнымъ домамъ? оставте все: то вражда семейная, и жалко, что отъ роднаго племени возникаютъ непріятели."

Ты же, любезная, появившая ся въ длинномъ отъ созданія тебѣ придворномъ украшеніи, здравствуй многолѣпная Библіотека, ходи правильнымъ путемъ, лети на крылахъ ненарушенной Грамматики, не страшись переваги необразованныхъ супостатовъ, ибо токмо трусъ и во снѣ встрѣчаетъ гибель, повнувшись сыровой силѣ, знай, что не вспоя, не вскормя ненавистника ненасыщешь." [1])

Чи здавав собі Духнович справу з сего, що писав? Чи не знав він того, що його „мамушка", великоруська мова валяла ся частїйше „по корчмамъ и по вольнымъ домамъ", як наша рідна мова, ся „безнравная, простая служанка безазбучна"? Та вкінци при чім тут мова? Чи не чути було „по корчмамъ и вольнымъ домамъ" частїйше від нашої або й великоруської мови — мови француської та англїйської? Ось, куди зайшов вже був Духнович! І ми не в силї назвати инакше сего його виступу против народної мови як — нїкчемностию, безпримірною і неможливою в якім небудь иньшім народї. А співвинним у сїй нїкчемности мусимо уважати душу „Семейной библіотеки". Якова Головацького, без якого відомости, певно, сеї статийки Духновича не надруковано.

І ми не дивуємо ся, що „Семейная библіотека" тратила чим раз більше ґрунт під ногами, що її, як писали Зубрицький і Я. Головацький до Поґодіна, „хахлаки" не читали.[2]) Не помогли грошеві

---

[1]) Семейная библіотека за рік 1856, стр. 31—2.

[2]) Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II стр. 660; глядн також стор. 661.

підмоги Качковського,[1]) ані вижебраний Шеховичем при помочи Як. Головацького і Зубрицького[2]) гріш в Поґодіна, — „Семейная библіотека“ перестала виходити дня 27. червня 1856 р. „Настоящихъ подписчиковъ, писав Шехович до Поґодіна, было около 70. Жертва Ваша великодушна поставила меня въ возможности докончить I и предложить II чвертьгодіе. Всѣхъ пренумераціонныхъ денегъ за 1856 г. получилъ я отъ Публики 158 гульд., къ тому Ваша жертва 220 гульд. — вмѣстѣ 378 г., которая сумма шла въ изданіе двухъ кварталовъ за 1856 годъ на всѣ редакціонныя издержки и отчасти въ мое собственное содержаніе. Убѣдившись, что слѣдующіе кварталы не въ состояніи буду издавать безъ помочи, я заблагоразсудилъ прекратити изданіе“.[3]) Не прийнятий поміж своїми, Шехович шукав за передплатниками в Росиї,[4]) але „за границей, писав він в вересни 1857 року до Як. Головацького, начали за поздно занимать ся моимъ изданіемъ; въ мнѣніи, будьто я продолжаю издавать Сем. Библ., Дирекція Учебн. Окр. Новгородскаго и Лицея кн. Безбородко запотребовали отъ меня досыланіе ея. До Лицея я послалъ 2 эксемпляри, но денегъ досель не получилъ“.[5])

До підриваня кредиту „Сем. библ.“ між галицькою публикою причинила ся також в части полеміка, яку почала вести „Зоря Галицка“ в р. 1855, а яку продовжували в р. 1856 „Вѣстникъ“ та його додаток „Отечественный Сборникъ“. „Зоря Галицка“ глузувала, що в запрошеню до передплати редакция помістила побіч заголовка „Семейная библіотека“ польське поясненє „фамилійная“, немовби Русини не мали своїх власних слів, як: „родина, рôдъ, рôдня, свояцтво, свояки“.[6]) В иньшім місци пятнувала „Зоря Галицка“ „Семейную библіотеку“, сю „відорву“ руського орґанізму за те, що „вопреки письмамъ нашимъ давнымъ, вопреки думамъ нашимъ народнымъ привергласся бесѣдовъ, душевъ и тѣломъ къ Россійщинѣ[7]).

---

[1]) Порівнай листи ч. 126, 132, 194, 211. Підмоги Качковського були невеликі.

[2]) Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I і II, стр. 596 і 660.

[3]) Чтенія моск. общ. древн за рік 1880 ч. I і II, стр. 663.

[4]) Гляди лист ч. 145, в якім Іван Головацький вказував на неможливість здійсненя заходів Шеховича.

[5]) Порівнай лист ч. 257. Про трудности з посилкою „Сем. библіотеки“ до Росиї писав Шехович в листї до Поґодіна. Гляди Чтенія моск. общ. древн. за рік 1880 ч. I. і II, стр. 663.

[6]) Зоря Галицка за рік 1855 в дописи „Зъ пôдъ Балигрода“ „Образованье руской бесѣды“ ч. 7, стр. 100.

[7]) Зоря Галицка за рік 1855 в статиї »Зъ пôдъ Балигрода« п. з. „Примѣнки« ч. 26, стр. 412.

„Зоря Галицка“ дивувала ся, що віденський „Вѣстникъ“ не відозвав ся анї одним слївцем против ширеня москвофільства в „Семейн. библіотец-ї,“[1]) а дипльоматичний крок Дїдицького, що своїми дописями до „Вѣстника“ хотів позискати неутральність Вислободського, використала рівнож против „Семейной библіотеки“.[2]) Шкода лише, що „Зоря Галицка“ не видержала довго на сїм становиску. З початком 1856 року стає она вже невиразною. Редакция то тїшить ся, то сумує, що „Семейная библіотека“ почне на ново виходити, то признає ся до „легкодушныхъ погрѣшеній минувшого реку“, то прощає Шеховичеви за неприхильні рецензиї, то заповідає, що „въ литератски сварки запускати ся не думає, бо госп. Шеховичу не до литератскихъ сварокъ“.[3]) Небавом містить „Зоря Галицка“ поезиї Івана Гушалевича, який, що правда, сам їх прислав, „понеже, як писав, Зорю менѣ надсилали, но Зоря ненаходитъ никакаго соучастія.“[4]) Вслїд за тим захвалює редакция видавану на Угорщинї в великоруській мові „Церковную Газету“ Раковського[5]) і передруковує з неї статї.[6]), а вкінци сама запрошує Раковського „къ продолженію довѣрительныхъ писемъ,[7]) в яких останний пише про „Семейную библіотеку“, „что она по журнальному своему значенію занимала у насъ почетное мѣсто“, радить „Зорі Галицкій“, „чтобы избѣгая, сколько можно областныхъ выраженій, пользовалась чистымъ ученымъ языкомъ“ при помочи виданих словарів, а при сїй нагодї зазначує, що як колись дописував до „Вѣст-

---

[1]) Зоря Галицка за рік 1855 ч. 26, стр. 413.

[2]) Зоря Галицкая за рік 1855 ч. 7 стр. 100. Дописоватеть »зъ пôдъ Балигрода« писав: Въ 5 числѣ (Вѣстника) зъ сего рока въ дописѣ съ пôдъ Жолквы, буквою Д. пôдписанôмъ, стоятъ при коньци слѣдующіи важніи слова: »Єсли бо другіи идутъ къ сожалѣнью, якъ раки въ задъ, то Вы Вѣстникъ рѣшительно ступаєте нынѣ на передъ и за Вами послѣдуютъ всѣ добронамѣреніи Русины«. »Очевидно, писав дописователь »зъ пôдъ Балигрода«, слова тіи вымѣреніи къ выходити маючому пôдъ редакцієвь.... ôдъ редаґованья Зорѣ ôдступившого г. Шеховича письму „Библіотека Семейная (фамилѣйная)“. — Сею хитростию дописователя „зъ подъ Балигрода“ був Дїдицький крайно озлобленний, коли писав: »Седмый Н-ерь „Зори“ огорчилъ мене до нельзя Это впрость подлость: мои слова противъ нейже, отнесъ И. К. къ Шеховичу, и польстилъ »Вѣстнику« изъ опасенія, чтобы не открылъ дописователь Д. изъ Жолковскаго тѣхъ словъ значеніе.« (Порівн лист ч 127).

[3]) Зоря Галицка за рік 1856 ч. 2, стр. 16.

[4]) Гляди лист ч. 193.

[5]) Зоря Галицка за рік 1856, ч. 25.

[6]) Зоря Галицка за рік 1856, ч. 44.

[7]) Гляди лист ч. 203.

ника“ (1852 р.), „Зорі Галицкої“ (в 1853 і 1854 р.) „Семейной библіотеки“ (1855 - 6 р.), так тепер вибрав для своїх дописий знов „Зорю Галицку“ „какъ соотвѣтсвующую назначенію и цѣли моихъ литературныхъ стремленій“.[1])

Ся нова переміна в стремлїнях „Зорі Галицкій“ відбила ся на нїй самій фатально. З трудом здобула була для себе редакция в р. 1856 — 191 передплатників, які заплатили повну належність.[2]) Крім них мала ще „Зоря Галицка“ понад сто неточних передплатників, з яких половина гроший не зложила, так що загальне число платних абонентів виносило в р. 1856 близько 250 осіб. Поновне введженє москвофільського напряму довело до сего, що число передплатників зменьшило ся в р. 1857 на сто осіб. Редакция писала: „Ой! Зорѣ а чей свыше присуждено погаснути, ибо со 100 предплатителями невозможно єй существовати“.[3]) Не помогли поновні зміни в напрямі редакциї, яка почала накликувати, щоби Русини завернули до народної мови, оминали великоруські і церковнославянські слова та писали легкі твори для ужитку народа в його власній мові.[4]) Така неконсеквентність в редаґованю „Зорі Галицкої“ не могла нікому припасти до вподоби. „Зоря Галицкая“, писав Раковський до Якова Головацького, опять измѣнила своему направленію. Комужъ она будетъ нравить ся въ настоящемъ ея слогѣ“.[5]) Неконсеквентність, в дійсности, добила „Зорю Галицку“, яка з 13 числом, виданим дня 19-го цьвітня 1857 р., перестала виходити.

Коли „Зоря Галицка“ в р. 1856 здержала ся від виступів против „Семейной библіотеки“, а навіть похвалила її в дописи Раковського, віденський „Вѣстникъ“, обурений напастями Шеховича на руські інституциї, народну руську мову та немилих йому людий

---

[1]) Зоря Галицка за рік 1856 ч. 48 і 49.

[2]) Они вичислені поіменно в „Зорі Галицкій“ за рік 1856., від ч. 19 почавши.

[3]) Зоря Галицка за рік 1857 ч. 12, стр. 96.

[4]) Зоря Галицка за рік 1857, ч. 12 в дописи »Зъ пôдъ Львова«, підп. буквами Л. зъ Л. Порівнай також другу допись »Зъ пôдъ Львова« підп. буквою К., а уміщену в ч. 11 і допись »зъ подъ Бескида« (ч. 10), в якій незвістний нам автор пише: „Каждый писатель долженъ зважати, що онъ пишетъ для народа ино що отродившого ся, що тутъ не нужно употребляти высокопарныхъ изреченій, которыхъ нуждается выписывати изъ россійского Словаря, которыхъ такимъ дѣломъ онъ самъ не знаетъ, а которіи народъ долженъ розумѣти«. Останною дописию був Раковський обурений. (Гляди лист ч. 251).

[5]) Гляди лист ч. 231.

помістив допись з під Львова, в якій автор дивував ся, що Русини терплять, коли один „такъ зовимый литераторъ“ хулить і висьміває все те, що Русинам дороге, коли він своїми напастями ширить герор та хоче відстрашити людий від співробітництва у „Вѣстнику“, коли він нарочно нарушує правила приличности, щоби заборонено його письмо а така заборона була би для него великою прислугою „сли фондъ редакційный выдало ся на иніи потребы а для дальшого прокормленія ся радъ бы такій промисловецъ гдещо изъ посбиранныхъ на передплату грошій защадити“.[1]) В тій самій справі прислано до „Вѣстника“ ще чотири иньші дописи, а між ними „отлично написану критику „Семейной библіотеки“, але анї одної з них „Вѣстникъ“ не помістив. Останна мала бути за довга і за остра.[2]) Окрім гарних статий, писаних в обороні народної мови у „Вѣстнику“[3]) видруковано також в його додатку „Отечественн-ім Сборнику“ статию „Колька словъ о рущинѣ“, яку ми вже обговорили.

Хто знає, чи з виступами віденського „Вѣстника“ не треба вязати цензурного остереженя против „Семейной библіотеки“, виданого на приказ намісника Ґолуховского в цьвітни 1856 р., але дорученого Шеховичеви доперва тодї, коли він вже завісив видавництво[4]). В остереженю звертав ряд увагу редакциї, що она не придержує ся концесиї і місто краєвої мови уживає великоруської а надто стремить до сего, щоби інтелектуальне житє галицьких Русинів злило ся з духовим житєм Росиї, через що Русини могли би відчужити ся від Австриї.[5]). Та сказати-б по правдї, се цензурне остережене було вже безпредметове. Долю „Семейной библіотеки“ рішили самі Русини, не даючи їй грошевого попертя.

В цїли заокругленя історії обєдинительного руху в Галичинї за роки 1854 до 1856 додамо ще, що в р. 1855 задумував Яков

---

[1]) Вѣстникъ за рік 1856 ч. 25. На сю статю жалував ся Шехович в листї ч. 194.

[2]) Вѣстникъ за рік 1856 ч. 29 „Листоношь Вѣстника“.

[3]) Порівнай хотьби дописи: »Изъ Верховинъ округа Станѣславовского« і »Отъ Ярославля« (Вѣстникъ за рік 1856 ч. 3 і 35.)

[4]) Гляди лист ч. 257.

[5]) Цензурне остережене напечатане в Чтеніяхъ за рік 1880 ч. I і II, стор. 664—5. Шехович твердить, що ряд видав се остережене на основі доносів „нѣсколькихъ Рутеновъ въ Вѣнѣ, которые произведены въ чиновники, такъ безчестно сѣютъ вражду, и такъ ложные (?!) дѣлаютъ доносы“.

Головацький видати календар. Про се писав до Головацького Богдан Дідицький: „Ваша мысль объ изданіи „Мѣсяцослова“ заполняетъ и мою голову. Надо сдѣлать что то выборное въ родѣ Моравской „Коляды“. Жаль, что я такъ далеко отъ Васъ. Мнѣ такъ и хочется говорить да говорить съ Вами же. У меня есть уже нѣчто къ сему „Мѣсяцослову“, именно статья „О новомъ году“, гдѣ много толковъ о русскомъ новомъ Году; къ тому „Кириллъ и Меѳодій“ и „Житіе І. Добровскаго“ по Палацкому. Если Вамъ не крайне нужны два тома Сахарова (по новому изданію), пришлите ихъ мнѣ Надо описать въ „Мѣсяцословѣ“ народные праздники да вѣрованія нашихъ предковъ. Этому дѣлу, какъ и всему, что только отъ насъ произойдетъ, быть всесловенскимъ! Торжествуй, Шафарикъ! солейтесь ручьи во русскомъ морѣ“...[1]) Задуманий календар, з невідомих нам причин, в друку не появив ся.

VII.

Коли в р. 1852 дістала „Зоря Галицкая“ перше цензурне остреженє, а кружок „Погодинской колоніи“ побоював ся, що дальше видавництво може ряд заборонити, Зубрицький звернув ся до Раковського на Угорщинї з предложенєм, щоби він вистарав ся о дозвіл на видаванє „журнальца подъ заглавіемъ на примѣръ „Звѣздочка для Панонскихъ Русиновъ“, який мігби мати передплатників і кореспондентів не лише між угорськими, але й галицькими Русинами. Раковський відповів тодї, що він про таку роботу доси не думав, а крім того не радби брати ся за видаванє ґазети, коли і „Зорю Галицкую“ і „Вѣстникъ“ можна би „усовершивать“ і надавати їм відповідний напрям.[2])

І справдї угорські Русини докладали всяких заходів, щоби галицькі видання повести в дусї інтенций „Погодинской колоніи“. Сюди присилали они свої статї, а крім сего єднали для галицьких видань передплатників на угорській Руси. Коли однак з рук „Погодинской колоніи“ вирвано „Зорю Галицку“, а крім сего заносило ся, що „Семейная биліотека“ перестане з кінцем 1855 р. виходити,

---

[1]) Гляди лист ч. 127.

[2]) Порівнай мою працю п. з »З кореспонденциї Дениса Зубрицького« стр. 54—7.

Раковський рішив ся видавати на Угорщині журнал, присьвячений головно справам церковним, п. з. „Церковная Газета“. Перше її число появило ся в Будині дня 1 (13) марта 1856 року.

Доси був Раковський перекладчиком „Вѣстника законôвъ державныхъ“, призначеного для угорської Руси. Як завзятий сторонник обєдиненя з Великоросиєю, він використував у „Вѣстнику“ свій вплив і видавав його (від р. 1850--58) в великоруській мові. Помагав йому в сїм напрямі російський, православний сьвященик, о. В. М. Войтковскій, що був духовником великої княжни Олександри Павлівної, жінки архикнязя Йосифа, угорського палятина і перемешкував в Кромі, віддаленім півтора милї від Пешту. Войтковський переглядав і поправляв переклади Раковського, який тодї ще не дуже довіряв своїм відомостям з великоруської мови. В тім самім напрямі повів Раковський при помочи о. Войтковського „Церковную Газету“. Накликуючи других, специяльно галицьких Русинів, щоби писали великоруською мовою, бо „halbe Massregeln, schlechte Massregeln“, він цїлком не таїв ся з тим, що робить. Значну часть статий передруковував він з великоруських видань „Твореній св. отцевъ“, з „Воскреснаго Чтенія“ і „Христіянскаго чтенія“, зазначуючи під кождою статиєю, звідки она взята. Так само передруковував він поезиї великоруських письменників з повними їх підписами. Монах Терлецький писав про се видане, що „изъ него вѣяло духомъ православія и благорасположенія къ Россіи“.[1]) „Церковная Газета“ була в дїйсности свого рода скандалом, бо видавав її католицький сьвященик за гроші католицького мадярського товариства св. Стефана.

„Духъ православія и благорасположенія къ Россіи“ був так видний з самої програми „Церковної Газети“, що він затрівожив навіть сторонників Раковського. Іван Головацький писав до брата Якова: „Церковная Газета обѣщаетъ много по своему главному редактору, человѣку во всякомъ взглядѣ отличному и характерному. Но мнѣ кажется, ексцентрическая форма его языка не привлечетъ ему много друзей — а враговъ пропасть! Не увѣришь, какъ здѣшніе хахлы озлоблены на него за довѣрительныя письма, а теперь сновь за его программу, въ которой онъ изъ за плечей сильныхъ покровителей (если правда) вызываетъ ихъ смѣло на поле сраженія, а они скрежещутъ зубами

[1]) Вл. Терлецкій: »Угорская Русь« стр. 26. Пор. Василь Лукич „Угорська Русь“, Львів 1887, стр. 16.

и прикусываютъ отъ злости языки... Шашкевичь, Литвиновичь, Выслободскій и Ковальскій не хотѣли даже отъ Нодя принять программы Раковскаго, слѣдовательно и питомцы Семинаріи не смѣютъ подписыватись. Бѣда, тай годь!"[1]) Іван Гушалевич просив Якова Головацького, щоби переказав Раковському, най він видає чим скорше і розсилає свою часопись. однак нехай береже ся притім „наступить на каѳоликовъ", бо „теперь Отецъ Святѣйшій крѣпокъ и великій, а єго рука посягнетъ и за русское".[2]) Яков Головацький, імовірно тому́, що Раковський поправляв мову в присланих ним дописях,[3]) був рівнож невдоволений з мови „Церковнои Газеты" і радив Раковському, щоби, для оминеня переслідовань з сторони уряду, уживав „въ неокончательномъ наклоненіи" — *ти* місто *ть* (ходити м. ходить), а все иньше могло би лишити ся на „чистомъ русскомъ языкѣ". Але навіть з сею радою не погодив ся Раковський, відповідаючи Головацькому, що поліция нападала на Дідицького, хоть він в „Зорі Галицкій" уживав окінченя — ти, а віденські Русини не вдоволять ся рівнож сею уступкою і не перестануть ворогувати против „чистоты языка".[4]) На точці мови Раковський був впертий. Він сам зазначував, що перед появою „Церковної Газеты" люди неприхильні його напрямови перестерігали його „по причинѣ языка... и письменно объявили недовольствіе",[5]) однак він не уступив. Навіть тоді, коли з поважного числа 390 передплатників „Церковної Газеты" відпало в Галичині і на угорській Руси, зараз в другім кварталї 1856 р., задля мови,— 140

---

[1]) Порівнай лист ч. 176, стр. 255.

[2]) Гляди лист ч. 180, стр. 260.

[3]) Раковський, дякуючи Головацькому за дописи, писав: »Но покорно прошу не обижайтесь, что я взялъ себѣ смѣлость сдѣлать нѣкоторыя перемѣны въ статьяхъ Вашихъ. Я признаюсь, что самъ совершенно не знаю русскаго языка, а потому и свои ошибки примѣчаю только почти отпечатанія, однако мнѣ казалось, что я въ Вашихъ статьяхъ могу гдѣ то яснѣе съ геніемъ русскаго языка выразить, потому и покусился сдѣлать мнимыя, можетъ быть попоправки". (Гляди лист ч. 181.) З галицьких Русинів взяли в „Церк. Газетѣ" участь окрім Я. Головацького (його статиї вичислили ми при листах ч. 181, 203 і 231) Іван Головацький (гляди лист ч. 189), Гушалевич (гляди лист ч. 195 і дописи з Княжевска, друковані в орґані Раковського), Теод. Білоус (гляди листи ч. 203, 212), Петрушевич, Ів. Гарасимович, Ем Левицький і иньші. (Порівнай впрочім Ив. Ем. Лев. »Библіографія« Т. I, стр. 96—7, 103—4, 108—9.

[4]) Гляди лист ч. 225.

[5]) Порівнай лист ч. 189.

осіб,[1]) Раковський остав при своїй гадції. „Моя цѣль не иная, писав він до Якова Головацького, какъ ввести у насъ въ употребленіе русскій языкъ и упрочить оное въ народѣ нашемъ“. Він був пересьвідчений, що хохольщиною не можно спасти русскій слогъ“, бо „враги наши, видя, что даже ни принятия латинскіи буквы не въ состояніи истребить у славянъ стремленія къ литературному соединенію, гнущаются не только хохольщиною, но они вообще именно въ настоящую пору преслѣдуютъ все, что имѣетъ видъ славянской литературы и поэтому, если должно противъ нихъ дѣйствовать, то надо взять ся за оружіе поразительное“.[2]) Раковський радив навіть Я. Головацькому, щоби „Галицко-руска Матиця“ взяла ся за таке „поразительное оружіе“ і „принялась за перепечатаніе и распространеніе россійскихъ учебниковъ по всѣмъ отраслямъ наукъ; какъ то Физики, Механики, Хеміи пр., а перепечатываеми русскіе учебники могли бы сейчасъ бить употреблени въ нашихъ народнихъ училищахъ, и такимъ образомъ дѣйствительно былобы водворено у насъ народное образованіе“. Він бачив вже навіть в уяві, що „люди наши, при помощи нинѣшнихъ средствъ, сообщеній, отправлялись би въ Россію и тамъ практически получили бы усовершенствованіе въ рукодѣліяхъ, заводахъ, машинахъ и во всѣхъ наукахъ.“[3]).

З иньшої причини, як обом Головацьким і Гушалевичеви, не подобала ся тактика Раковського Богданови Дідицькому. „Раковскій, писав Б. Дідицький до Я. Головацького, повредилъ себѣ уже въ началѣ своею безграничною откровенностію и правдорѣчіемъ. Почему говорить нашей Публикѣ: „я не стану жить до тѣхъ поръ, пока ты не рѣшишь, жить ли мнѣ, или нѣтъ.“ Доспѣла ли наша Публика къ таковому разрѣшенію? Лучше сказать ей: „я живу; а ты не ротозѣйствуй, но питай живаго — такъ убо сподоби ся Богу“. Къ тому сознается нашъ необмеженно благородный Раковскій, что у него слишкомъ малое число пренумерантовъ, и отъ того не много надежды о его существованіи. То ли приманка для нашей Публики. Нашимъ ли людямъ спѣшить съ пренумератою,

---

[1]) Гляди лист ч. 198.

[2]) Порівнай лист ч. 246, стр. 349.

[3]) Гляди лист ч. 231.

туда, гдѣ существованіе столь шаткое? Лучше было о томъ и замолчать. Крайне сожалѣю о томъ промахѣ въ отбояхъ журналистическаго такта. Далъ бы Богъ чтобы то вышло на добро; но писать о томъ Раковскому не буду, потому, что онъ своенравенъ и упрямъ въ своемъ безграничномъ правдорѣчіи".[1])

Раковський мав впрочім основу бути „своенравнымъ" і „упрямымъ", бо за ним стояли значні покровителї в особах угорсько-руських епіскопів, які поручали „Церковную Газету" підвластним сьвященикам.[2]) Раковський робив навіть безуспішні заходи, щоби таке саме порученє для його часописи видали конситориї у Львові і Перемишли.[3]) Побіч сего умів він з'єднати для себе „благорасположеніе Начальства гражданскаго", яке протягом 1856 року не виступало против мови, ужитої в „Церковной Газетѣ". В самім товаристві св. Стефана найшов Раковський двох виділових, віцепрезидента і одного професора богословія, „которые объявили готовность поддерживать предпріятіе". Иньші члени виділу оказували вправдї „не много доброжелательства къ русской Литературѣ", але з ними поводив ся Раковський дуже обережно, щоби їх против себе не настроїти.[4]) Релятивно значне число перздплатників, а крім сего факт, що вже в р. 1852 видав на Угорщинї латинський сьвященик, родом Словак, др. Андр. Радолинський великоруські проповіди з додатком граматики і словаря Шміда,[5]) були віскими арґументами, які навіть у „недоброжелательныхъ" виділових товариства св. Стефана заважити могли. Все те складало ся так користно, що перший рік видаваня часописи проминув для Раковського загалом досить спокійно.

Доперва в марті 1857 р., під впливом заходів віденських „хахлів", Шашкевича і Вислобоцького,[6]) запитала поліция в Будинї Раковського, чому він в „Церковной Газетѣ" не уживає краєвого руського нарічия, лише великоруської мови. Раковський відповів довшим письмом, якого зміст передаємо.

На вступі зазначив він, що национальна сьвідоміст пробудила ся в австрийських Русинів в р. 1849, коли ряд надїлив їх национальними правами. З того часу почали являти ся в друку пе-

---

[1]) Гляди лист ч. 182.

[2]) Порівнай листи ч. 189, 246, 252, 255.

[3]) Гляди листи ч. 189, 246, 252.

[4]) Порівнай лист ч. 189.

[5]) Гляди листи ч. 20, 28, 40, 58,

[6]) Порівнай листи ч. 246, 247, 256 (стр. 364), 265.

реклади „Вѣстника законôвъ державныхъ“ урядова часопись „Вѣстникъ“ у Відни та кілька иньших часописий у Львові, в части наукового, в части белєтристичного змісту. Однак зараз з початку повстали між Русинами три сторонництва. Одно з них обстоювало за народною, друге за церковною, а трете за великоруською мовою в руськім письменстві. До сего останного табору пристав також він, бо великоруська мова виобразувала ся на основі руського наріччя і церковно-славянської мови (auf Grundlage unserer ruthenischen Volksmundart und der Kirchensprache), а церковно-славянська мова є ідентична з великоруською, письменною мовою. Колиж Русини правлять богослуженє на церковній мові і уживають тих самих церковних книжок, що і Великороси і мову церковну розуміють, то він вважав відповідним, ужити в „Церковній Газетѣ“ великоруської мови, бо є она для них зрозумілою, а крім того лучить їх родове споріднене з Великоросами. Навіть сї Русини, що замешкують в Росиї не мають нїякої самостійної лїтератури, лише послугують ся великоруською мовою. Тому друкував він доси переклади „Вѣстника законôвъ державныхъ“ рівнож у великоруській мові, а ряд не то що не підносив против сего нїяких замітів, але й видав концесию на „Церковную Газету“. Лише завдяки тому, що „Церковная Газета“ почала виходити у великоруській мові, число передплатників її зросло вже при першім числї до 400 осіб, між якими найшов ся цїлий висший клир і значна часть сьвящеників з пяти епархий. На кінци своєї відповіди зазначив Раковський, що він готов завісити дальше видавництво, колиб ряд не дозволив вести його у великоруській мові.[1])

Треба признати, що відповідь Раковського була дуже рішуча. Він зазначував вітверто перед рядом, що і „Вѣстникъ законôвъ державныхъ“ і „Церковную Газету“ видає у великоруській мові. В сїм напрямі був Раковський цїлком правдомовним. Так само щиро міг він вірити в теорию Петрушевича про ґенезу великоруської мови і повторяти за Поґодіним, „что старославянскій языкъ не есть ни булгарскій, ни сербскій, ни словинскій, но есть Великорусскій языкъ.“[2]) Годї однак припускати, щоби Раковський не знав про твори Котляревського, Основяненка, Метлинського, Шевченка, які були дуже поважними пробами утвореня самостійного письменства

---

[1]) Гляди лист ч. 240.

[2]) Порівнай »Церковный Вѣстникъ« Раковського з р. 1858, ч. 1 стр. 5.

на народній мові. Нещирою була рівнож заява Раковського, що лише завдяки великоруській мові первістне число передплатників було таке значне, коли в листї до Головацького сам стверджував, що лише через великоруську мову відпало від „Церковной Газеты" 140 передплатників.

Але відповідь Раковського була писана зручно і, мабуть, через те, а ще більше через брак зрозуміня справи, поліция в Будинї признала її „удовлетворительною" і „основательною" та заявила, що сама справи рішати не може, лише відошле її до висших властий.[1]) Цїлком инакше, як поліция, почав глядїти на спосіб редаґованя „Церковной Газеты" виділ товариства св. Стефана, який в червни 1857 р. відмовив підмоги для дальшого видавництва. Але ся відмова не убила „Церковной Газеты", бо Раковський найшов для неї покровителя в особі свого епіскопа в Мункачі, Василя Поповича, якому „также сообщилъ свою деклярацію" а епіскоп, „какъ мужъ крѣпкаго характера, ни мало не усомнился взять на себя поддержаніе Газеты, когда ...Общество св. Стефана отказало въ денежномъ пособіи". [2]) Число передплатників виносило в р. 1857 — 263 осіб. З Галичини зголосило ся 90 передплатників, з Угорщини решта.[3]) На Угорщинї прибуло передплатників, в Галичинї убуло.[4]) Замітна річ, що з початком 1856 р., коли галицька публика не здавала собі справи, що „Церковная Газета" буде виходити в великоруській мові, зголосило ся з Галичини 200 передплатників.[5]) Ще меньше абонентів, бо понад 60, доставила галицька Русь в р. 1858. Однак і сим не зражав ся Раковський пишучи: „я пока возможно будетъ, буду защищать Церковную Газету отъ нападеній. Удасть ся ли мнѣ сохранить жизнь ея, это окажется впредь".[6]) Але дня 10 (22) мая був зневолений Раковський застановити дальше видавництво „Церковной Газеты". Причину, що повела його до сего кроку, подав він в листї з 1 (13) червня 1858 р., писанім до Якова Головацького. Там читаємо: „Декретомъ здѣшняго Генеральнаго Губернаторства, мною 9 (21) мая полученнымъ, мнѣ

---

[1]) Гляди лист ч. 246, стр. 348.

[2]) Порівнай лист ч. 252.

[3]) Гляди лист ч. 246.

[4]) В лютім 1857 р. писав Раковський до Якова Головацького: »Въ Венгріи, видно оказывается сильное стремленіе къ россійскому языку, ибо число подписчиковъ на Церковную Газету тутъ умножилось, между тѣмъ какъ въ Галиціи, какъ Вы замѣтили, по нерѣшимости немножко убавилось.« (Гляди лист ч 231.)

[5]) Порівнай лист ч. 252.

[6]) Гляди лист ч. 284.

приказано было пользовать ся малорусскимъ, а не великорусскимъ языкомъ при изданіи ея подъ опасеніемъ немедленнаго прекращенія концессіи и конфискованіи перваго нумера, котрый выйдетъ послѣ сего запрещенія на Великорусскомъ языкѣ. Получивъ это предписаніе, я вдругъ подалъ письмо въ полицію и отказался отъ редакціи Цер. Газеты, между тѣмъ, дабы чѣмъ скорѣе извѣстить Г. Г. подписчиковъ о прекращеніи Изданія Церк. Газеты, я далъ напечатать объявленіе для разсилки. Это объявленіе полиціею било отослано къ Генеральному Губернаторству. По истеченіи одной недѣли мнѣ приказано било явиться къ Секціонс.-Рату внутреннихъ дѣлъ, гдѣ при строгомъ виговорѣ мнѣ поставлено било въ обязанность постараться о средствахъ продолженія Церк. Газеты, иначе меня сочтутъ противникомъ высокому правительству. Въ слѣдствіе сего я принуженъ билъ взять назадъ отказъ отъ редакціи и принять ее опять на себя, испросивъ однакожъ себѣ дозволеніе окончить первый семестеръ на Великорусскомъ языкѣ. На что и получилъ я сего дня согласіе Высок. Ген. Губернаторства. И такъ 10 (22) сего мѣсяца выйдетъ 14 нумеръ Церк. Газети по прежнему. А съ (22) Юля будетъ подъ моей редакціей виходить Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы на нашемъ областномъ языкѣ". Задача трудная, но нельзя не покорится судьбѣ. Увидимъ какой успѣхъ его будетъ при употребленіи новаго нарѣчія. Въ запретительномъ декретѣ сказано, что употребленіе Великорусскаго языка опасно для Имперіи..." Я достигъ цѣли своей и убѣдился на самомъ дѣлѣ, что нельзя пользовать ся Великорусскимъ языкомъ..."[1])

Заява Раковського, що буде видавати „Церковный Вѣстникъ" на „областномъ языкѣ" зробила добре враження поміж його сторонниками в Галичині і Відни. Іван Головацький писав до брата Якова: „Раковскій, какъ слышу, принужденъ былъ правительствомъ издавать Церковный Вѣстникъ въ новой формѣ его; если это правда, то эта мѣра честь дѣлаетъ правительству и мы должны благодарить его за то, что заставило человѣка во всякомъ взглядѣ ученаго и честнаго работать непрерывно въ виноградѣ Христовомъ. Иначе онъ бы можетъ быть совершенно потерялся

---

[1]) Гляди лист ч. 292.

для нашего клира, чрезъ свое неумѣстное упрямство".[1]) „Церковный Вѣстникъ", писав Ів. Головацький в иньшім листї, кажется, будетъ хорошій журналъ. Середней дорогой идти я ему уже съ самого начала совѣтовалъ, и теперь вышло на мое".[2])

Але хоть Раковський був пересьвідчений, що дотеперішною дорогою годї йому ходити і хоть заявляв, що буде писати на „областномъ языкѣ", то, в дїйсности, мова „Церковнаго Вѣстника" мало чим ріжнила ся від мови „Церковной Газеты". Раковський зазначував в „Церковн-ім Вѣстник-у", що в мові не можуть бути для него мїродайними граматики Левицького, Добрянського, Лучкая і иньших авторів, бо нї одна з них, до сеї пори, „не есть принята за руководство нашими писателями". Він знає, що малоруська мова ріжнить ся від великоруської, але сї ріжницї, характеристичні для обох мов, досі „ни еднимъ ученымъ не показаны опредѣлительно и отчетливо" і тому буде він вводити до „Церк. Вѣстника" „выраженія и названія вещей свойственныя народу нашему", але й не стане „исключати изъ него тыхъ великорусскихъ словъ и выраженій, которыя отчасти введены оуже въ употребленіе нашими писателями, отчасти же по единоплеменности извѣстны народу нашему". На ділї, всї уступки Раковського в користь народної мови(?) містили ся ось в чім: В 3. ос. один. числа уживає він: читає, пише, місто: читаетъ, пишетъ; дальше: дѣлаемъ, творимъ, дѣлалисьмы, творилисмы місто угорсько-руських форм: дѣлаеме, твориме, дѣлали смы, творили смы і галицько руських: дѣлаемо, творимо, дѣлали смо, творили смо; вкінци пише Раковський: содѣловати, перечитовати місто: зараховувати, содѣлувати, перечитувати, уживаних в народі[3].) Весь прочий, так морфольоґічний, як і лексикальний матеріял в „Церк. Вѣстник-у" взятий був з великоруської мови, про що впрочім сам Раковський писав до Як. Головацького.[4]) Подібно як в „Церк. Газетѣ" проявив ся також в „Церк. Вѣстнику" „духъ православія", бо „хотя и помѣщались въ немъ ультрамонтанскія статьи іезуита Мартинова, но къ нимъ прибавлялись

[1]) Порівнай лист ч. 298.

[2]) Глади лист ч. 299.

[3]) Церковный Вѣстникъ за рік 1858, ч. 1 в статиї Раковського п. з. „О правописаніи и грамматическихъ формахъ, оупотребляемыхъ нами в »Церковномъ Вѣстнику« стр. 3—7.

[4]) Гляди лист ч. 309.

всегда примѣчанія въ чисто-православномъ духѣ".[1]) А однак Іван Головацький дивував ся, що Шашкевич, який став „Ober-Inspector-ом", чи „Ober-Rector-ом" віденської, духовної семинариї зборонив питомцям читати „Церковную Газету", шо „прекрасно дѣйствуетъ для обще-католической церкви"[2]) та що сю заборону розширив також на „Церковный Вѣстникъ". Не могло також помістити ся в голові Івана Головацького, що віденські „корифеи уже и на Церковный Вѣстникъ стали ругать по прежнему, и не видятъ слѣпцы никакой разницы между имъ и „Церковной Газетой".[3])

Житє „Церковнаго Вѣстника" було не довге. Заходом віденських Русинів, а специяльно Шашкевича, увільнено Раковського з становиска перекладчика „Вѣстника законôвъ державныхъ", а тим самим рішено також долю „Церковнаго Вѣстника", який перестав виходити з 10 числом, виданим дня 10 (22) жовтня 1858 р. Сам Раковський признав, що його звільнено від уряду „единственно на томъ основаніи, что я все еще продолжалъ писать по великорусски".[4]) Раковський переніс ся небавом на парохію в Ізах, звідки від р. 1860-тих почав висилати кореспонденциї до „Слова", „Свѣта", і „Карпата", в яких пропаґував дальше свої обєдинительні ідеї,[5]) але сї статиї не підходять вже в обсяг наших помічань.

Коли заносило ся на те, що „Церковная Газета", зглядно „Церковный Вѣстникъ" перестануть виходити, Раковський кілька разів накликував Як. Головацького, щоби подбав о таке саме виданє в Галичині,[6]) але тут так дуже змінили ся обставини, що годі було про щось подібного мріти. Робота кружка „Погодинской колоніи", ведена чим раз то аґресивнійше, а скріплювана обєдинительним рухом на Угорській Руси, почала звертати на себе що раз то більше очи уряду, а специяльно намісника ґрафа Аґенора Ґолу-

---

[1]) Вл. Терлецький: »Угорская Русь« стр. 26. Терлецький мылив ся, коли думав, що статиї Ґаґаріна в перекладї Мартинова міщено в »Церк. Газетѣ«. Їх видруковано в „Церк. Вѣстник-у" (ч. 4—8 „Библіографія" і „Мнѣніе Редакціи журнала сего о сочиненіи отца Гагарина подъ надписью: »О примиреніи русской церкви съ Римскою«, ч. 8, 9, 10).

[2]) Порівнай лист ч. 280.

[3]) Гляди лист ч. 298.

[4]) Гляди лист ч. 309.

[5]) Василь Лукичь: »Угорська Русь« стр. 16.

[6]) Порівнай листи ч. 198 (стр. 285), ч. 252 і 292.

ховського. Не без його впливу[1]), виступив при кінци 1858 р. еп. Литвинович з курендою, в якій взивав руське духовенство, щоби оно уживало в церковних проповідях і при науцї релїґії виключно народної мови, а не церковно-славянської, яка для народа мало зрозуміла, яку насильно в останних часах народови в лїтературних творах накидувано, а яка довела до сего, що вкінци почато вводити до письменства в Галичинї великоруське нарічиє. Стоячи на сім становиску, що лише на народній мові розвинена лїтература, може відповідати інтересам народа і бажаням держави та церкви, еп. Литвинович поручав духовенству, щоби ширило між народом віденський „Вѣстникъ“ і в народній мові писані, лїтературні твори.[2])

Куренда еп. Литвиновича була в сїм часї незвичайною появою а рівночасно тяжким ударом для пропаґанди кружка „Погодинской колонiи“. — Я може былъ бы не похопился єще къ Вамъ, Любезнїйшiй, писати, читаємо в листї Гушалевича до Якова Головацького, єсли бы не послѣднее окружноє посланiє нашего ординарiята, не пробудило мене. Кажется, що оноє Вамъ извѣстно такъ, якъ и намъ — относится оноє до нашей простонародной словесности и повелѣваєтъ беречи ся въ проповѣдехъ и прочихъ поученiяхъ церковнаго языка. Якъ громъ такъ оно поразило насъ всѣхъ и всякiй вопрошаєтъ, що церковь св. за дѣло находитъ вмѣшивати ся въ вопросы литературы, языкословны и пр. и заключаєтъ, що якъ всегда, такъ и теперь непрїязна намъ партiя польска, а впрочемъ може и ина подноситъ свою голову и принуждаєтъ власть духовную въ дѣлѣ языкословномъ отозвати ся. Извольте Любезнѣйшiй, изъяснити мнѣ сiє для моєго душевного супокоя“.[3]) Невдоволенє членів „Погодинской колонiи“ з сеї куренди для нас вповнї зрозуміле. Гушалевич радби відмовити консисториї права мішати ся в язикові єправи, коли її рішенє, чи зарядженє мало би бути для його

---

[1]) Dr. Bronisław Łoziński: Agenor Hr. Gołuchowski w pierwszym okresie rządów swoich (1846—59) Lwów 1901, стр. 186.

[2]) Куренду в нїмецькій мові передрукував Ив. Ем. Левицкiй: »Библіографія« Т. I. ч. 1113, стр. 112—13. В руськім перекладї подало її »Дѣло« за рік 1885, ч. 138—140.

[3]) Гляди лист ч. 314.

сторонників некористне. Але коли чотирма літами раньше митрополит Мих. Левицький велїв перекласти папську булю про догму Непорочного Зачатя „рѣчею благородною, книжною, но никакъ „мужиковскою", чему сопротивляется уже сама важность предмета"[1]) тодї анї Гушалевич, анї Петрушевич, анї Як. Головацький сему бажаню не противили ся, але були з него вдоволені. Ми навели сей цікавий примір, як нерівною мірою судили Гушалевич і його товариші одну і ту саму справу.

Робота кружка „Погодинской колоніи", захвалювана по велико-руських журналах,[2]) почала також звертати увагу чужої преси. „Augsburger Allgemeine Zeitung" (ч. 16.) опираючись на „Петербургскихъ Вѣдомостяхъ" принесла в р. 1857 вість, що галицькі Русини симпатизують з Росиєю і що придержують ся російської граматики.[3]). В тім самім дусї писали про Русинів також иньші часописи[4]) і не дармо твердив „Вѣстникъ", що Русинам більше шкодять свої, чим чужі. Специяльний жаль підносив „Вѣстникъ" против „Юд-ів Іскаріот-ів", що „межи своими ходятъ и свого первого учителя „народный языкъ" запродаютъ". Їх вважав він головними виновниками всяких неудач, які стрічають, або стрінуть Русинів.[5]) Заінтересоване Русинами в чужій пресї не ворожило в сїм часї добра і оно принесло небавом Русинам несподіванку, в видї проєкту введеня латинської азбуки в руське письменство. Передвістником сего проєкту були неудачні вірші Льва Венглинського, видані латинською азбукою п. з. „Łuczy", „Oman", „Rusałka" — Nowy poezyi małoruski t. j. pisny, dumy,

---

[1]) Порівнай лист ч. 135.

[2]) Гляди лист ч. 229 і „Церк. Газету« за рік 1857 ч. 36—7.

[3]) Вѣстникъ за рік 1857 ч. 7, стр. 27.

[4]) Вѣстникъ за рік 1857 ч. 8 в статиї Вислобоцького.

[5]) Вѣстникъ за рік 1857 ч. 9 в статиї Вислобоцького. Гляди також допись »ôтъ Тарнополя« (ч. 20). Замітимо, що вже від р. 1856 почав »Вѣстникъ« вести полєміку не лише против „Сем. библіотеки", але і против »Церковной Газеты«, з початку против невірних вісток, в нїй подаваних (ч. 55 і 59) »Листоношь Вѣстника« а в роцї 1857 і 1858 також против мови („Вѣстникъ" за рік 1857 ч. 39—40 „Допись зъ Жолквы«, ч. 82 допись з Перемишля) і »Вѣстникъ« за рік 1858 (ч. 30 допись зі Львова підп. І. М. А.) Крім сего взивав „Вѣстникъ" за рік 1858 до любови народної мови, що не є нарічием »якогось иньшого языка« (ч. 7 в дописи, підп. буквами М. съ Б.) і поручав уживанє кирилицї місто гражданки, щоби усунути підозрінє, кидане неприхильними людьми, будьто Русини гражданкою „показують якуюсь иносторонну склонность" (ґравітацию до Росиї). Гляди ч. 97.

dumki, chory, tanci, ballady etc. в czystom jazyci Czerwonorusyniw...“[1]) а в маю 1859 р. вніс ґр. Ґолуховський проект, оброблений др. Черкавським і скликав в сій цїли спецыяльну комісию, в якій з відмінними в дечім поглядами виступив міністерияльний урядник, др. Йосиф Їречек. Не входимо в історию боротьби за азбуку, в якій Русини, з виїмкою одного Ник. Устияновича[2]) станули лавою против проектів Ґолуховського та Їречка.[3]) Члени комісиї, Мих. Куземський, Йосиф Лозинський, Яков Головацький, др. Амврозий Яновський а крім них Богдан Дїдицький,[4]) Григ. Шашкевич та

---

[1]) Основну рецензию сих віршів подав був Богдан Дїдицький в „Отечеств. Сборнику“ за рік 1859 ч. 3—8. Про инші замітки на тему поезий Венглиньского гляди: Ив. Ем. Левицкій: »Библіографія« Т. I. ч. 1065, стр. 105.

[2]) Никола Устиянович вислав був до віденського „Вѣстника“ статию за латиньською азбукою, однак Вислобоцький не помістив її. (Гляди лист ч. 330).

[3]) Порівнай: „Die ruthenische Sprach- und Schriftfrage in Galizien“ Lemberg 1861, де подані ріжні меморанда.

[4]) Крім брошур, виданих против латиньскої азбуки порівнай також його листи до Як. Головацького, що є цїнними причинками до історії сеї боротьби (листи ч. 326, 330, 336, 338, 340, 341.) Гляди також листи Івана Головацького (ч. 319, 334, 347, 354). Про Дїдицького зазначимо, що від вересня 1855 р. був він учителем руської мови в перемиській ґімназиї. (Гляди цікаві листи ч. 151, 152, 173). З сего іменованя були дуже вдоволені його сторонники. (Порівнай листи 157 і 160). Як Дїдицький учив, можемо мати понятє з його листу до Як. Головацького: „Моя дѣятельность въ школѣ ровняется дѣятельности учениковъ Меѳодія; моя евангелія — то Шевыревъ, которымъ Вы, благорачительный Учитель мой, меня довременно снабдили. Иногда составляю въ пользу здѣшняго гимназійскаго юношества стишки для затверженія на изъустъ и посилаю ихъ къ Г-ну Инспектору; но не знаю, суть ли они по его вкусу, и придадутся ли къ чему нибудь. Онъ не писалъ сюда о нихъ ни слова; но можетъ быть, Вы тамо могли бы кое-какъ разъузнать, что выше о нихъ думаютъ. Пусть бы я вѣдалъ, годится ли къ чему мой трудъ, или онъ напрасенъ? А изъ Читанки Ковальскаго я не отважусь извлекать ниже для III гимн. класа, бо уже и мальчишки въ парвѣ надъ нею смѣются“. (Лист ч. 182). В маю 1857 р. писав Дїдицький до Як. Головацького з Перемишля: »Я довисываю и къ »Вѣстнику«, ибо я, какъ Вамъ можетъ извѣстно, желаю принятымъ быть въ филологическій семинарь въ Вѣнѣ. Для достиженія моей цѣли это теперь мнѣ необходимо нужно; а вѣдь не доспѣю ея безъ помощи Выслобоц. Онъ это сдѣлалъ, что рѣшеніе В. Министерства, послѣдовавшее на мою просьбу, вызываетъ меня какъ то подать ся въ семинарь въ Вѣну. Нечего дѣлать, я объязанъ буду долго еще ломать голову надъ латинію и грекою, которыя едва когда нибудь пособитъ мнѣ будутъ къ разъугаданію тысящлѣтняго духа Руси«. (Лист ч. 250). В падолистї 1857 р. був вже Дїдицький у Відни (Лист ч. 265). »Отъ души желаю счастія этому бѣдному мученику. писав про него Іван Головацький, который такъ искуско выперся самъ себя«. (Лист ч. 256, стр. 364. Про його житє у Відни гляди листи ч. 275, 298, 326). У Відни перебув Д. по конець 1859 р. Іспиту не складав, бо як писав про него Ів. Головацький, був у него »съ одной стороны какой то недостатокъ упованія въ собственныя силы а съ другой опять

Юліян Вислобоцький[1]) виказали незвичайну енерґію в обороні славянської азбуки. Поперли їх в сих змаганях еп. Литвинович та митр. Яхимович, яких голоси, а специяльно жалоби, внесені останним до Цїсаря, заважили більше, чим наукова арґументация членів комісиї. Заінтересоване між Русинами було велике; явились навіть на сю тему сатиричні поезиї.[2])

Проєкт введеня латинської азбуки вніс Ґолуховський в сїй цїли, щоби положити конець дальшій пропаґандї москвофільства в Галичинї. Зазначив се виразно Ґолуховський в письмі до мінїстерства[3]) і нема сумнїву, що його проєкт був вислїдом роботи „Погодинской колониі". Так думали також сучасні Русини, з виїмкою Як. Головацького[4]) і його сторонників. Григ. Шашкевич вказував виразно в листї до Як. Головацького, що привід до проєкту дали самі Русини, „которѣ на нещастє тôлько слабыхъ сторонъ свого таборꙋ обявили ворогамъ послѣдными лѣти, малпꙋючи московщинꙋ... котора оу насъ пôдъ предводительсвомъ Шеховича, Раковского и ин. розшалашила ся была...[5]) Ще основнїйше писав на сю тему Шашкевич до Як. Головацького в письмі з дня 31. грудня 1860 р, яке не війшло в збірку наших листів, через те, що його доперва недавно віднайдено. Там читаємо між иньшим:

„О ꙋстороненіи несчастнои какографіи въ міністерствѣ єще ничъ не рѣшено. Вѣдомо але Вамъ, же Єго Выс. Преосв. Митро-

---

жажда быть оригинальнымъ и популярнымъ на родинѣ. (Ч. 356). Працюючи в »Вѣстнику« і його додатках, та стикаючись через те з Вислобоцьким, Дїдицький переживав якісь душевні переміни навіть в поглядах на мову, що видно і з мови його листів, писаних в 1858—9 роках, і з такої замітки Івана Головацького: »На днахъ уѣзжаетъ Дѣдицкій на ваканціи, но ему не радъ бы я никакихъ дѣлъ, ни посылокъ поручать; онъ вѣрно остановится въ Перемышлѣ, и захочетъ посѣтить знакомыхъ въ окрестности его. Онъ для меня ненадежный.« (Ч. 299).

[1]) Порівнай »Вѣстникъ« за рік 1859 ч. 43, 45, 47, 50, 60, 77. Рішучі виступи Юл. Вислобоцького против латинської азбуки, мало що не довели до того, що »Вѣстникъ« мав бути застановлений з поч. 1860 року. (Листи ч. 354, 356, 364, 367). Грозило навіть те, що на місце Вислобоцького мав стати редактором ...Северин Шехович... (Лист ч. 368).

[2]) Порівнай лист Гушалевича ч. 338 (є се, без сумнїву, вірш Гушалевича). Гляди також його стихотвір п. з. »Сказка для дѣтей о томъ, якъ Лихій съ Б—омъ въ адъ достае ся«. (Слово за рік 1861, ч. 2—3).

[3]) Dr Bronisław Łoziński: „Agenor Hr. Gołuchowski" стр. 182.

[4]) Так прим. в листї до Кулїша скидає Головацький всю вину на »Ляхівъ Перекинчиків и Недоляшківъ«. (Ч. 344).

[5]) Гляди лист ч. 345, стр. 465.

политъ подалъ еще въ Септемв. Єго Величеству о тôмъ жалобу. Оже само изъ себе розумѣє ся, же изъ стороны Русинôвъ — такъ поєдинокихъ якъ и всѣхъ загаломъ — ничъ не повинно ся дѣяти, щобы съ тимъ поданьемъ стояло въ противорѣчіи. Же Ѣречки какографію котора имъ особенно свôй дивопотворный бытъ дяковати мае, ѹтримати бы рады, то рѣчь натуралиа: бо ради бы, абы свѣтъ не дôзналъ ся, же ихъ експедиція азбукоборе́цка такъ русчинѣ была потребна, якъ середъ моста дѣра́. Но всѣ ихъ усилія будутъ тщетнй, если Русинй однодушно скажутъ, якъ теперь всюда Мадяры: „nem kell“ — не тре́ба! Хочете ли по всемъ тôмъ що ꙗ ѹже о тôмъ казалъ и писалъ, еще знати, ꙗкого вѣроисповѣданья ꙗ есмь теперь о тôмъ, то оно содержится въ слѣдуючомъ ка́нонѣ:

„Аще кто речетъ, какографію ѣречковскую или оную ôтъ азбучныа коммиссіи, въ Львовѣ 1859 ѹзаконеную русчинѣ нашôй быти на ползу, анаѳема да будетъ!“ Также: „Аще кто речетъ, русчинѣ Галиційскôй требѣ быти, къ своему оживотворенію, образованію и укрѣпленію слѣпо шествовати по пути Москвы, и по сему пріяти законъ грамматики и писанія Московскій, сего ради же пренебрегати своє ей Богомъ даное сокровище лежящое въ книгахъ старорускихъ и въ жіющой бесѣдѣ народа, анаѳема да будетъ“.[1])

Слова перестороги Шашкевича, щоби Русини не робили нїчого такого, що могло би стояти в противорічности з жалобою митрополита, зрозуміли самі сторонники Як. Головацького, які протягом 1859 і 1860 р. не виступили з нїчим таким, що могло би зашкодити заходам Русинів в справі удержаня славянської азбуки. Вправдї Плятон Костецький накинув ся був на „московщину“ в „Зорѣ Галицкой яко альбумъ на годъ 1860“, виданій Богданом Дїдицьким, однак я з сим замітом не згодив би ся, хоть признав його цїлком оправданим Устиянович в своїй відповіди, поміщеній в „Слові“ Дїдицького за рік 1861.[2]) Мова „Зорѣ Галицкои яко альбумъ“ була не гірша, як в иньших виданях, що явили ся в роках 1850—60 навіть в таборі людий прихильних для народної мови. Взірцеве в доборі матеріялу видане Дїдицького ще й по нинї не стратило на вартости. А побіч „Зорѣ Галицкои яко альбумъ“

---

[1]) Листи Головацького в збірцї »Народного Дому« у Львові ч. 935.

[2]) Порівнай передмови стр. XV.

видав також Дідицький в честь митрополита Яхимовича „Пѣсни привѣтственныи“, які незвичайно подобали ся навіть рішучим сторонникам народної мови. Один з них, Григ. Шашкевич писав про них: „Книжочку, въ которôй составлениі суть повитальніи промовы и поезіи къ Преосв. Митрополиту читалъ-ємь горючою душею. Прехорошо всё! Особливо дуже Ѹмно и Ѹдачно написане Г. Дѣдицкимъ въведеніє до того Сборничка. Честь єму и всѣмъ къ тому дѣлу причинившимся!“[1])

VIII.

Так перейшли ми історию боротьби за і против народної мови від р. 1849—60. Ми зазначили були, що гарні почини галицьких письменників 1848 року почав від р. 1849 приголомшувати противний, обєдинительний напрям. Першим, що проголосив його, був Ант. Петрушевич, який однак, як спокійний, кабінетний учений, не мав талану до орґанізациї. Виручили його в сім ділї иньші люди, з початку Іван Головацький та Богдан Дідицький, що ширили сей напрям в р. 1850—1 в урядовім віденськім „Вѣстнику“. Оба они вийшли вже в части з школи Дениса Зубрицького, а ще більший вплив мусїв мати, специяльно на першого, протоєрей Раєвський. До сего напряму, що проявив ся зразу в формі пропаґанди церковнославянщини, прилучили ся від перших хвиль угорські Русини. Та вже небавом приймає сей рух чим раз то виразнїйший, обєдинительний вигляд. Зубрицький видає свою „Историю“, Дідицький поему п. з. „Конюшій“. В половинї 1851 р. переносить ся сей напрям заходом „Погодинской колоніи“ до „Зорі Галицкої“ а живу участь в його пропаґандї приймають знов угорські Русини. Крім „Зорі Галицкої“ повстає на галицкій Руси „Лада“. Коли при кінци 1854 р. вирвано „Зорю Галицку“ з рук обєдинителїв, яких ще раньше, бо в р. 1852 усунено з „Вѣстника“, видають они „Анѳологію“ (1854), „Семейную библіотеку“ (1855—1856) і здобувають поновно хвилево „Зорю Галицку“. І тут мають рівнож віский голос угорські Русини. Колиж обєдинительна акция стрічала ся з різкими виступами її противників з поміж Русинів і зі значними

[1]) Листи Головацького в бібліотецї „Нар. Дому“ ч. 935.

перепонами з сторони уряду в Галичині, рух сей переносить ся на Угорщину. Зазначив ся він вже тут дуже сильно від р. 1850 під впливом православного сьвященика, о. Войтковського в перекладах Раковського на великоруську мову „Вѣстника законôвъ державныхъ, а опісля в йогож „Церковной Газетѣ“ (1856–8) і „Церковнім Вѣстник-у“ (1858 р.). Живу участь приймають в нім знов галицькі Русини дописями, а в части також передплатою. Вислідом сеї обєдинительної роботи був проєкт Ґолуховського введеня латинської азбуки, який однак однодушність Русинів успіла усунути. Душею всїх обєдинительних заходів на галицькій Руси був Яков Головацький. Боролись против сего напряму віденський „Вѣстникъ“ (1853 і 1856—9) і „Зоря Галицка“ (конець 1854 р., 1855 і 1857 р.) Отсе загальний вислїд наших студий.

Що повело Якова Головацького, члена „руської трійцї“ до обєдинительного табору, ми не можемо, на певно, сказати. Чи був се акт вдячности для Зубрицького, який, без відомости Головацького, вніс в його імени просьбу о професуру і в сей спосіб видвигнув його на се становиско,[1]) чи відгривав тут вплив Зубрицького, або Поґодіна, чи склались на те полїтичні події, — все те для нас поки що невияснене.

За обєдинительну роботу довело ся Головацькому переносити тяжкі хвилї. Довго зволїкав ряд з його стабілїзациєю на професурі,[2]) не мало заходів та всїляких протекций мусів Головацький ужити, щоби підвисшено йому платню та в сей спосіб зрівнано його з иньшими професорами.[3]) Необережність його з „Анѳологіею“ та участь в „Семейной библіотец-ї“, про яку ряд дізнав ся,[4]) зготовили йому великі прикрости. Він був зневолений оправдувати ся перед міністерством і заслонювати себе знов могучим впливом Мікльосіча, причім переживав тяжкі хвилї неспокою.[5]) Але все те не зразило єго. Тратячи ґрунт під ногами в Галичині, він переносив ся з своєю роботою на Угорщину, а за порадою і посередництвом так Раєвського[6]), як і Ганки[7]) почав друкувати свої статиї також

---

[1]) Огоновскій: »Исторія литературы рускои« ч. IV, стр. 84.
[2]) Порівнай листи ч. 30, 36, 43.
[3]) Гляди листи ч. 174, 176, 183, 199, 201, 202, 218, 219.
[4]) Dr. Bronisław Łoziński: „Agenor Hrabia Gołuchowski“ стр. 180—1.
[5]) Гляди листи ч. 268, 319, 347.
[6]) Порівнай лист ч. 199 (стр. 288) і 256.
[7]) Гляди листи ч. 186 і 187.

в Росиї. Надїлений заходом Раєвського[1]) достоїньством члена петербургської Академиї наук, він не думав вже завернути з вибраної дороги, хоть намісник Ґолуховський жадав в р. 1859 його усуненя з професури. Та і сим разом Головацький, заслонений сильними плечима, удержав ся на професурі, дістави лише нагану від мінїстерства.[2]) Без впливу на Головацького лишило ся також накликуванє Григ. Шашкевича, щоби „ѿложивъ нового человѣка, а облекъ ся въ ветхого, т. є. оного передъ 10 лѣтъ... а громоносна хмара перейде понадъ головою",[3]) що щоби вирік ся „московщины".[4]) Безслїдно перейшла вкінци на нїм трівожна вість про урядове оголошенє в р. 1860 стипендиї для руського фільольоґа, яке було вимірене против него.[5]) Хоть Як. Головацький був сам для себе найбільшим ворогом, то се не спиняло його брата Івана мало що не в кождім листї, від киданя підозрінь на Шашкевича і Ковалського, що они „врутъ на него какъ собаки",[6]) та від заохот, щоби Яков гнув ся перед Шашкевичем, бо в него „мягенькое, благородное сердце"[7]) і він певно умилосердить ся.[8]) Сказати-б по правдї, листи Івана Головацького, в яких він вітрить всюди за ворогами, роблять вражінє сумної і поганої інтриґи.

Переглядаючи листи, писані до Якова Головацького, ми подивляємо його енерґію, з якою він навязував зносини поміж галицькими і угорськими Русинами та поміж иньшими Славянами. Він був духовим посередником, що енерґічнїйше, чим би се успіла зробити яка книгарня, розкидував всюди лїтературні придбаня галицької Руси, познакомлював їх з ними, витворював свого рода взаємини, може ширші, якби ми нинї ними похвалити ся могли. І подивляючи сю енерґію, ми, мимоволї, болїємо, що она була звернена не на добро руської справи в Галичинї. Кілько добра міг був зробити Як. Головацький, коли-б з катедри ширив був замилованє до народної мови, до рідного письменства, до студий і праці над ними? Не було би тодї комплїментом се, що писав про него в р. 1855 Северин Шехович: „Наша Русь очень мало знаетъ Васъ изъ послѣднихъ годовъ (се правда!) и только

---

[1]) Порівнай лист ч. 174.
[2]) Dr. Bronisław Łoziński: *Op. cit.* стр. 182—3 і 186.
[3]) Гляди лист ч. 345.
[4]) Листи Головацького в бібл. »Нар. Дому« ч. 935.
[5]) Гляди лист ч. 364.
[6]) Глади прим. лист ч. 256.
[7]) Порівнай лист ч. 36.
[8]) Гляди лист ч. 136.

юношество, воспитываемое Вами, тихомолкомъ, по своимъ усторонямъ, проповѣдуетъ Вашу славу, и только люди, которыхъ Вы удостоили Вашего сообщенія, возгараютъ пламенною любовью и преданностью къ Вашей личности".[1]) Яков Головацький був, як на свій час, добрим знавцем народної мови. Коли би він йшов був сею дорогою, якою ступав по рік 1849, скільки зискав би був на тім розвій літературної мови, як значно могли були скристалїзувати ся погляди на народну мову, як легко міг був він усунути се замішанє в лїтературній мові, слїдне мало що не в кождого письменника з лїт 1850—60? Своїм становиском і своєю повагою міг був він потягнути за собою всїх людий доброї волї. Рік 1848 заповідав для дальшого розвою нашого письменства гарні надії. Явились тодї талановиті поети, як Устиянович, Гушалевич та иньші. Треба було лише уміти їх піддержати, а з певностию, талан їх не пішов би був на марне. Вчинити се міг рівнож Головацький, а однак головно він, одних скорше, других пізнїйше, перемінював з поетів на ремісників. Клясичні докази на се маємо в листах Гушалевича. „Роксолана" (поема), писав він, уже готова, но требуетъ еще передѣлки или хахлацкой, или Русской. Самъ я еще не рѣшенъ. По русски, чисто по русски ни чувствую въ себѣ силы передѣлать. Боюсь, чтобы не встрѣтила ею судьба Конюшаго".[2]) В иньшім листї пересилає Гушалевич Як. Головацькому свої поезиї і просить, щоби він переробив їх „какъ Вашъ вкусъ и нашоє рускоє теперѣшноє отношенїє оуказуєтъ — Вы убо лучше знаєте откуда вѣтръ повѣваєтъ — тоже и съ языкомъ и съ правописью дѣлайте какъ хочете."[3]) Се аж надто яркі приміри, на якого ремісника пускав ся Гушалевич в своїх поезиях, коли і в змістї і в мові руководив ся вітром, що віяв, специяльно, з львівської консисториї. А слїдом Гушалевича йшли вже після 1860 року і Никола Устиянович і Ант. Могильницький, та иньші письменники. Завинив тут рівнож Яков Головацький. З'єднавши собі через Петрушевича, Малиновського, а специяльно через крилошан Кузємського та Лотоцького вплив у львівській консисториї, Головацький протеґував своїх сторонників, часто з кривдою для більше заслужених людий, а нищив і ломив людий, які противили ся його роботї.

---

[1]) Порівнай лист ч. 125.

[2]) Гляди лист ч. 180 (стр. 260). Порівнай також лист ч. 193.

[3]) Порівнай лист ч. 269.

Так прим. тішив ся специяльною його протекцию Іван Гушалевич, який в р. 1855 був зневолений покинути катехитуру у Львові[1]) і перенести ся на парохію в Княжівськім. В початку 1857 р. писав він до Як. Головацького: „Извольте изяснить ся по чему Вы съ меня шутите, я готовъ Васъ на поединокъ вызвать и то на медку. Знаете про что? Вотъ Вы меня разъ Вице-Деканомъ, другой разъ Schuldistriks-Aufseher назвали. — Я ни первымъ ни вторымъ сановникомъ и не убѣгался о сіи чины, хотя онѣ бы предалися менѣ, ибо чаще ябы могъ свидаться съ священниками и поощрать къ складкамъ на Народ. Домъ иль покупкѣ книгъ и всему русскому, Съ нашими хахлами нужно торговать ся о всемъ а иногда имъ да что отказать, иль чѣмъ то пострашить, пока не рѣшать ся въ коемъ будь дѣлѣ".[2]) І не довго мусів ждати Гушалевич на уряд декана. Заходами Головацького усунено в р. 1857 дотеперішного декана, о. Мих. Одіжинського, а на його місце поставлено Гушалевича. Урадований Гушалевич писав тоді до Головацького: „Теперь я получилъ Администрацію Деканата и долженъ занятся званіемъ этого чина. Найперве вознамѣряю сильно дѣйствовать на нашихъ хахловъ чтобы на Народный Домъ денегъ нагромадить, къ сему буду имѣть всегда случайность,.. Вы посмѣетесь изъ меня что я ни зъ сего, ни зъ того, сановытый человѣкъ, но я отплачу все, скоро пріѣду въ Лембергъ, на медку солодку..."[3]) Колиж при кінци 1861 р. заіменовано поновно Гушалевича катехитом у Львові,[4]) він рішив ся передати деканат в „русскія" руки і тому звернув ся до Як. Головацького з ось яким доносом: „Здѣ привосокупляю писемцо къ ВП. Гдну крылошанину Лотоцкому, извольте оное передать Ему. Дѣло о то: Я подалъ прошеніе в консисторію, чтобы меня освободили отъ объязательства Намѣстника и надзирателя школъ. На тѣ мѣста я захвалилъ Ружицкаго, а Кобрыньскаго въ Надзиратели. — Но чортъ и межь нашею чистосердечною Русью иногда свои пакости дѣлать покушается. Нѣкоторы други Заіончковскаго приходника зъ Лопянки составили прошеніе въ Консисторію

---

[1]) Гушалевич упав був двічи при іспиті на катехита. Гляди лист ч. 357.

[2]) Гляди лист ч. 227.

[3]) Порівнай лист ч. 269.

[4]) Гляди про його заходи через Головацького в справі катехитури листи ч. 227, 357 і 375.

определеное и собрали во время соборчика, въ дому сего приходника сбывшаго ся, подписи, чтобы его Заїончковска произвели въ Намѣстники. — Я и всѣ прочи, даже подписавши ся противны сему прошенію — ибо Заїончковскій происхожденїя Ляцкаго подъ Руской личиной могъ бы много вреда нанести Руси. Мною захвалены священики по части Вамъ Любезнѣйшій извѣстны. Тверди Русски люди, я ихъ сквозъ и сквозъ знаю — на нихъ можъ положится, что будь Русскаго, книги и все и все — — они розпространятъ даже поза предѣли своего деканата — противно Заїончковскій всему воспрепьятствуетъ. Въ общаго блага интересѣ подѣйствуйте на нѣкоторыхъ съ Вами зажилыхъ членовъ нашей Консисторїи, чтобы правовѣрный деканатъ Перегиньскій не погубили, ибо грѣхъ будетъ непростительный! Я вѣдалъ моихъ, а мои меня — и все хорошенько по русски ишло, но маловѣрцовъ еще вездѣ полно, надо твердыхъ и рѣшительныхъ людей, чтобы дѣло наше хорошо успѣвало. Що по что Вамъ говоритъ? Вы знаете. Ты вся вѣси! Впрочемъ Богъ знаетъ, какаго расположенія сегодня наша Консисторія — если только полублаговѣрна то пусть и таковыхъ намѣстниковъ поставляетъ, если благовѣрна русска, то предовсемъ нужно ей людей Русскихъ".[1])

Нема сумніву, що Як. Головацький впливав на членів консисториї, яка рѣшила по волї Гушалевича, а Заячківський не діждав ся по конець свого житя уряду декана. Цілою його виною була національна сьвідоміcть, якій він не зневірив ся до глубокої старости, перетрівавши всякі невзгодини і терор. Заячківський був чоловіком сильної волї і характеру.

Лекше було зломити Устияновича і Могильницького. Про рішучі виступи їх обох в справі народної мови против обєдиненя, ми мали вже нагоду подрібно розказати.[2]) За се стрінули їх обох переслїдованя і нам зрозуміло, чому Устиянович, кинувши „Зорю Галицку" в р. 1852 крив ся під анонімами у „Вѣстнику" і чому він в р. 1855 просив „Зорю Галицку", щоби не підписувала поезий його іменем. Члени „Погодинськой колонїи" постарали ся о се

---

[1]) Гляди лист ч. 377.

[2]) Гляди нашої передмови стр. LXI—III, XCVII—VIII.

в консисториї, що Устияновича поминано при обсадах парохій, а що в него була численна родина і недоставало сильної волї, тому почав він шукати в р. 1859 своєю статиєю за латинською азбукою помочи у польської шляхти. Саме тодї старав ся він о парохію Розділ і в сїй цїли поїхав до Відня до ґрафа Аґенора Ґолуховського і Лянцкоронського. У Віднн стрінув ся Устиянович з Іваном Головацьким, який писав опісля до брата Якова, що Устиянович Розділ дістане на певно, коли лише консистория возьме його в терно, причім додав отсї знаменні слова: „Смотря на его численное семейство, надо бы желать, чтобъ Святоюрцы помиловали и приняли его в пропозицію“.[1]) Та, відай, і сим разом „Святоюрцы не помиловали“, бо Устиянович Роздолу не дістав. Здаєсь, що се остаточно склонило Устияновича до переходу між сторонників Якова Головацького. В р. 1861 напечатав він відому вже нам статию в „Слові“, в якій між иньшими сам про себе написав, що й він здавна, з початку, цїлком несьвідомо, йшов не до Київа а до московської Калуги.[2]) Статия Устияновича робила своєю вітвертостию таке мерзке вражінє, що не подобала ся навіть членови „Погодинской колоніи“, Гушалевичеви, який писав про неї до Якова Головацького: „Мнѣ Устїяновича статїя въ нѣкоторыхъ уступахъ не понравилась. Намъ не надо свою слабую сторону высказывать такъ, какъ онъ — намъ нужно ободренїя сильнаго. Мы знаємъ всѣ, какъ сидимъ — почто єще Ляхамъ и прочимъ подавать матерїялъ къ статїямъ противо намъ. Кромѣ того Устїяновичь хотѣлбы, чтобы за каждый стишокъ русскїй сыпались Червонцы — пусть пишетъ и по Ляцки и по Французки стишки, то не двигнутся червонцы въ єго и въ ничїй карманъ. Устїяновичъ желалъ бы имѣть и зрѣть Русь лучшу всѣхъ краєвъ — хорошо! кобы средства, у насъ ихъ нѣтъ“.[3]) В таборі обєдинительнім перебув вже Устиянович по конець свого житя.

Меньше, чим про про Устияновича, можемо сказати про Могильницького. Замітне лише се, що в р. 1865 друкує він другу часть своєї поеми п. з. „Скитъ Манявскій“, якою однак не вдоволив вже нікого анї під оглядом мови, анї під оглядом форми. Мова його неприродна, виказує вже домішку великоруських слів, а сам

---

[1]) Гляди лист ч. 356. Про його прикрости з деканом Фортуною гляди лист ч. 362.

[2]) „Слово“ за рік 1861 ч. 4—7. Порівнай нашої передмови стр. XIV—XV і Огоновскій: »Исторія литературы рускои« ч. II [2] стр. 409.

[3]) Гляди лист ч. 375.

стихотвір визначує ся браком поезиї.[1]) Відносини його до львівської консисториї, а специяльно до митр. Литвиновича були все напружені. Прибитий нуждою і родиною, забажав він в р. 1866 перейти до Росиї і там приняти православіє. В Росиї не принято його лише через наліг до чарки.[2])

Впливи Як. Головацького і його товаришів у львівській консисториї були взагалї дуже значні. Місця катехитів по ґімназиях обсаджувано лише сторонниками Головацького. Крім Гушалевича був катехитом ґімназиї пізнійший православний епіскоп Маркил Попель, а побіч них другий еміґрант до Росиї і православний протоєрей, Лука Цибик, не числячи иньших, меньше звісних людий, як, прим. Ясеницький в Самборі. Надзір над виданєм учебників релігії перейняв був з рамени консисториї Мих. Малиновський і під його апробатою виходили підручники Попеля та Цибика, писані в страшній,макаронїчній мові. Ними та аґітацією самих катехитів ширено між молодїжию погорду до народної мови і пропаґовано обєдинене.[3]) Не без впливу консисториї[4]) надавано місця учителів руської мови по ґімназиях рівнож сторонникам обєдиненя, Меруновичеви в Тернополи, Герасимовичеви в Самборі, Дїдицькому в Перемишли, Якову Головацькому в домінїканській ґімназиї у Львові (в лїтах 1849 56.). Про посаду учителя руської мови в ґімназиях мрів навіть та робив заходи через Як. Головацького такий безхарактерний „вертопрахъ", як Северин Шехович.[5]) Колиж в роках 1860-их повіяв між академічною молодїжию иньший вітер а на учителів руської мови назначувано укінчених богословів, сьвідомих під національним оглядом, Головацький приймав на них мерзкі доноси.[6])

---

[1]) Порівнай впрочім Огоновскій »Исторія литературы рускои« ч. II (1) стр. 287.

[2]) Гляди кореспонденцию Лебединцева, поміщену в »Кіевской Старинѣ« за рік 1898, Апрѣль стр. 75—6. Порівнай також мою розвідку п з. „Z za kulisów schizmatyckiej propagandy« Kraków 1899, стр. 31—4

[3]) Порівнай нашої передмови стр. CIII—CV. Значний вплив на видане підручників для руської мови мала також консисторія і Як. Головацький Гляди ч. 275, 250, 261, 326) а побіч них Шашкевич, про якого впрочім несправедливо писав Ів. Головацький, що він враз з Ковальським взяли на себе монополь видавництва учебників (Гляди лист ч. 21).

[4]) Гляди листи ч. 151, 152, 257.

[5]) Порівнай листи ч. 228 і 257.

[6]) Один з таких доносів без підпису переховує ся в »Нар. Домі« між паперами Головацького під ч. 648 і я вважаю відповідним подати його на сім місци в цїлости. Він звучить: »Прибылъ здѣсь въ Тернополь на учителя Русского языка укончений богословъ Гудыкъ, зараженный Кулишивкой, которую неопытному юношеству навязы-

Пропаґанда обєдинення вела за собою не лише „духъ благорасположенія къ Россіи“, але й „духъ православія“. Щоби не посудив нас ніхто о тенденцийність, опремо ся на документах і фактах. Дня 13(25) січня 1857 умер суфраґан, еп. Бохенський. З нагоди його смерти писав Гушалевич до Як. Головацького: „Смерть Г. Епископа нашихъ священниковъ не тронула, всѣ розсуждаютъ по русски: Он былъ Ляцкій Епископъ и Ляцкій Арцибискупъ погребалъ его по своему. Вы не увѣрите, какой православной духъ межь нашими, но русскій хитритъ. Что тамъ слышать объ наслѣдникѣ Епископа Бохеньскаго? Кого Вы уже на медку поставили въ этотъ чинъ? Наше священичество очень хорошо разположено къ Кузьемскому...“ [1])

Задержали ся крім сего листи Йос. Сокульського, пароха Луки і збаражського декана, великого приятеля Як. Головацького, перед яким він звірював ся зі своїми поглядами. Листи сї роблять дуже сумне вражінє. Сокульський інтересував ся Росиєю і її справами, більше може, як подіями в Галичинї. До Росиї відносив ся він не то з симпатиєю, але з адорациєю. Так само настроєний був він до православія. Наведемо виїмки з його листів. В однім з них радби він, щоби Русини через церковну-славянську мову зілляли ся „обильною рѣкою въ славянское море“ [2]) в иньших листах висказує

ваетъ разнообразно; удивительно, что дерзнулъ даже кинути анаѳему въ присутствіи учениковъ на всѣ учебники Русскіи, Министеріею и Консисторіею для гимназій удобренныи. Юношество, тѣмъ воспламененное, дерзаетъ отъигривати роль кореkторовъ учебниковъ, и то во виду учителя въ училищѣ; перечиркивая и замѣняя наши слова выдуманими словами Кулишивскими — обмазывая учебники правописью Кулишовскою. Для скрѣпленія и водворенія Кулешивки ссылается на Инспектора Яновского, будь-то бы инспекторъ не сопротивляется введенія Кулишивки въ высшей гимназіи. Въ семъ скрѣпляетъ его и нашъ директоръ Ильницкій. — Помянутый учитель довелъ дѣло уже до крайности, произвелъ двѣ партіи межи учениками; кулишовск-а взяла верхъ и издѣвается изъ книжниковъ, такъ называемыхъ держащихъ ся етимол. правописи, ба даже самъ учитель потакиваетъ къ сему; надѣлывая лучшою нотою въ каталозѣ кулишовцевъ — особенными выраженіями превознося такое стремленіе въ каталозѣ, въ чемъ может увѣритися Яновскій въ VII и VIII классахъ. — Достопримѣчательно, что упомянутый учитель есть слѣпымъ служальцемъ самого загорѣльшого Поляка профессора польского языка при гимназіи Нементовского, у котрого на соромъ Руси учитъ студентовъ за кушанье и хату и проч. и проч. Тутъ въ Тернопольскомъ обводѣ образовалася особенная кулишовско-Галицкая партія, которая на все стремленіе Матицы позираетъ яко на дѣло чисто Московское. Москализаторомъ особенно напятли Васъ. Качала составилъ и въ томъ дусѣ рецензію на воззваніе Матичное и хочетъ умѣстити въ Словѣ, о сколько возможно митиговалъ его будучи у него въ праздникъ Рождественскій«.

[1]) Гляди лист ч. 227.

[2]) Гляди лист ч. 33.

він за Пушкіном бажає, щоби не лише Русини[1]), але й всї Славяни[2]) потонули в „русскомъ морю". З нагоди кримської війни взиває він Як. Головацького: „Не преставаймо православнымъ воинамъ въ помощь приходить молитвами нашими предъ престоломъ Бога Отца и Сына и С. Духа".[3]) Не перевиджуючи сумного вислїду війни, Сокульский писав: „Зъ новостей ино то къ вамъ пишу, что 29. м. м. (падолиста 1854 р.) 10-ти час: утра П(равославный) Ц(арь) велѣлъ указомъ запреть кордонъ, и нѣ одного зернушка пускать хлѣбца — и по сему быть. Это здѣлалъ конфузію всѣмъ своимъ другамъ, которіи отъ искренности, и любви сердца своего, немножко рѣзко шумѣли и всяку Ябедь, ложъ во четыри болтали, а теперь голодное брюхо, немножко потисне начнетъ шипѣть кажется мнѣ? (Ч(ерное) Море хорошь играетъ. Кораблѣ трамблямъ полькѣ пляшутъ. Подруги бродятъ по лужи, и нѣмного что то закусить — худой балъ — что Еолъ дѣлаетъ и куда митнулъ. Постой но ты Г. Еолъ. Зевесъ еще не всѣхъ своихъ боговъ созвалъ въ Олимпъ — еще не хорошо Ему е Туфли надути. Когда но всѣ соидутся — тотчасъ по Совѣту предадутъ тя анаѳемѣ — а Махометъ станетъ разомъ съ проч. въ Его царствѣ".[4]) Та неудачі воєнні спричинили смерть царя Николи I, за яким сумує Сокульський, пишучи: „День 6. т. м. (марта 1855 р.) трауромъ Сѣверный Небосклонъ покрилъ ся, но что дѣлать? — такъ велѣло провидѣніе".[5]) Війна настроїла на хвилю Сокульського песимістично. Він побоював ся, що настане побіда „Западу надъ православіемъ".[6]) Він запитував: „какъ скоро умолкнутъ британо гало Еврео Лооло Мухаметаны? Клеветать, грозить православію? скоро ми будетъ конецъ этому обману, лжи, мошенничеству?[7]) Але наконець радує ся Сокульський, що „Востокъ сіяетъ а Западъ криками хрипленъ сталъ..."[8]).

В руській церкві в Галичині вітрив Сокульський всюди руку Єзуїтів,[9]) запитуючи, чи скоро „уничтожать мѣсяцесловъ и прикажутъ

---

[1]) Порівнай лист ч. 50.
[2]) Гляди лист ч. 140.
[3]) Порівнай лист ч. 81.
[4]) Гляди лист ч. 115.
[5]) Порівнай лист ч. 169.
[6]) Гляди лист ч. 81.
[7]) Порівнай лист ч. 106.
[8]) Гляди лист ч. 279.
[9]) Порівнай ч. 22.

служить С. Тайны на опрѣснокѣ",[1]) повтаряв видумку яку „трублять Латиняки, что шляпка (кардинальський капелюх для митр. Левицького) дана въ дарѣ за соизволеніе, или согласіе, чтобы уничтожить мѣсяцословъ церковно-русскій?"[2]) Він бояв ся то ґерманїзациї, то лятинїзациї,[3]) але рівночасно, йому, униятському сьвященикови „воняла немножко папизмомъ історія церкви, написана угорським Русином, Балудянськимъ, якого лише тому оправдував, „бо ему (Балудянському) нельзя, и нѣкакъ было, всю сущую правду матку излагать какъ священнику русско-римському доселѣ, бо моглбы облеченъ быти сизматикомъ."[4]) Він рад був дістати до рук „издане въ Варшавіі на польскомъ языкѣ хорошее (!) письмо объ уніи (за дозволом російської цензури!), котороее Г. противницы (уніяти) по книжнымъ лавкамъ покупляютъ, и предаютъ огню, чтобы не расширалось".[5]) Як мало привязаня до унії було в Сокульського, видимо вкінци хотьби з такого виїмку з його листу: „А какой то судъ постигнетъ когда-то сьвятителей русс. отъ Михаила Первого (Рагози) Кирилла (Терлецького), Ипатія (Потїя), Йосафата (Кунцевича) и проч. до кончины Митрополита Антонія (Ангелловича), этого премудрого Доктора".[6])

Читаючи отсї стрічки, ми розуміємо доперва, звідки в шістьдесятих роках минулого віку найшов ся цїлий ряд сьвящеників, які так радо кидали Галичину та йшли до Росиї, щоби помагати російському рядови нищити унію та обєдинювати її исповідників з великоруським народом. Не пішли туди вправдї анї Гушалевич, анї Сокульський, якими хиба унія в Галичинї не мала причини гордити ся. Не дивуємо ся рівнож, що до сеї апотеозованої та захвалюваної Росиї горнули ся також люди сьвітські, вербовані туди унїверситетським професором і униятським сьвящеником, Як. Головацьким.[7]) Як погано поводили ся там наші Галичани, про се пи-

---

[1]) Гляди лист ч. 197. Про проєкт зрівнаня календарів гляди студию: Dr. Bronisław Łoziński „Agenor hr. Gołuchowski" стр. 193.

[2]) Гляди лист. ч. 197.

[3]) Порівнай лист ч. 317.

[4]) Гляди лист ч. 33.

[5]) Порівнай лист ч. 159.

[6]) Гляди лист ч. 140.

[7]) На се маємо докази в листах, пис. до Головацького, а перехованих в »Народнім Домі«. Через Головацького просив ся до Росиї докторанд богословія, о. Юл. Никорович (ч. 681 лист з дня 27. I. 1866 Гляди про него наше видане Лист ч. 160); за його заходами перейшли до Росиї Вол. Вислоцький і Вол. Бачинський, які дякують йому за труди і просять, щоби звертав увагу »на политичне вѣроисповѣданіе« переси-

сав очевидець, Корнило Устиянович: „Пониджувались і інтриґовали копали ями друг під другом, і всї з виїмком Криніцького, Лаврівського і двох професорів Фединського і Бачинського, гонячи за грошем і почестями, маркували ся більше православними, чим православні, більше Москалями, чим Москалї самі“.[1]) А який хосен для руської справи вийшов з їх роботи — про се могла би богато сказати теперішність.

Для характеристики Якова Головацького зневолені ми піднести ще кілька фактів.

Висше згадували ми, що вже в 50-тих роках двічи прислала Росия грошеві підмоги, раз 550 рублїв Денисови Зубрицькому за 50 примірників його Істориї, закупленої заходом Раєвського, мінїстерством просьвіти,[2]) вдруге 220 злр., як дар Поґодіна на видаванє „Семейной библіотеки“.[3]) Факти сї безперечно сумні, але мимо сего їх можна бодай в части оправдати нуждою Зубрицького та безхарактерностию Северина Шеховича. Зубрицький, тодї вже зверх 70-лїтний, немічний старець, жив з сего, що заробив пером. Сих 550 рублїв і 100 рублїв від Поґодіна подано йому як милостиню. Шехович знов готов був брати і брав гроші, звідки попало. Але що можна виправдати в Зубрицького і Шеховича — се не дасть ся нїяким чином погодити з становиском професора унїверситета, а однак Як. Головацький не то, що поручав Шеховича перед Поґодіном, але й сам простягнув до Росиї руку за жебраним грошем, правда, що не для себе, але для „успѣванія русскаго дѣла“ в Галичинї. Факт сей безпримірно сумний і, на жаль, опертий на власноручнім начерку Головацького, який передруковуємо в цїлости. Він звучить:

„Почтеннѣйшій Господинъ Өеофилъ Ивановичь! Вы отправляетесь, слышу, на дняхъ въ Россію и я пользуюсь случаемъ припомнить Вамъ, чтобы Вы при Вашихъ оффиціозныхъ дѣлахъ помни-

ленцїв, »чи онъ кацапъ, чи украинофилъ, ибо послѣднихъ принимать жалять ся« (лист з дня 5. цьвітня 1866 р. ч. 682), Задержав ся начерк письма Як. Головацького з дня 6(18) мая, в якім він поручає на учителя ґімназиї в Росиї Івана Теофілевича Созанського (ч. 694). На руки Як. Головацького пересилає »попечитель виленскаго учебнаго округа« дня 7. жовтня 1866 р., вістки про платню учителїв (ч. 683) і повідомляє його дня 7. грудня 1866 р., що Ник. Лїсїкевич і Амврозий Шанковський будуть прийняті на службу з платнею 900 рублїв річно і зворотом коштів подорожі в сумі 150 рублїв (ч. 684). З Поляків робив в р. 1866 безуспішні заходи о посаду в Росиї через Головацького Кароль Бенонї (ч. 696).

[1]) Корнило Устиянович: »М. Θ. Раєвскій« стр. 22.

[2]) Гляди нашої передмови стр. XLII.

[3]) Гляди нашої передмови стр. CXXIV.

ли на народныя потребы нашихъ бѣдныхъ земляковъ. Вамъ хорошо извѣстно, съ какими большими трудностями мы боролись и еще боремся въ воздвиженіи нашей удрученной народности и развитіи русской духовой жизни. Вы знаете какіихъ усилій и посвященія самыхъ благородныхъ силъ нужно было, чтобы пробудить до самознанія долголѣтнимъ сномъ заглохшій народъ. Вамъ извѣстно, съ какимъ жертволюбіемъ въ пользу народнаго дѣла приносили у насъ горько заработаный грошь, и священникъ и мѣщанинъ и мужикъ почувствовавшіе достоинство народное. — Этими мелкими лептами, собранными отъ ревностнѣйшихъ синовъ нашей несчастной Галицкой руси создали мы, безъ всякаго посторонняго пособія, Народный Домъ, учредили Галицко-русскую Матицу, Русскую Бесѣду, народный русскій театръ, учительскую семинарію и другія народныя институціи. — Пожертвованія вплывали, хотя не изобильно, но и не оскудѣвали. — Но нынѣ требуемся мы еще подмогѣ, больше чѣмъ когда нибудь — край терпить отъ голода — народъ обѣднѣлъ до крайности, голодъ и война истощаютъ послѣднія засобы — и самые ревнѣйшіе народолюбцы не въ состояніи жертвовать, когда сами страдаютъ отъ недостатка или же видятъ умирающихъ голодною смертью братій. Наши институціи приведенныя вм. приносить плоды, станутъ упадать. — Нѣтъ силъ болѣе поддержать ихъ — пособія не откуду?

Представте почтеннѣйшій Ѳ. Ив. крайнюю нужду нашу братіи русской, и надѣюсь мы найдемъ сочувствіе — изъявите потребу людемъ вліятельнымъ и обществамъ благотворящимъ другимъ Славянамъ. Да умилостивятся Славянофилы, столь щедрою рукою пособляющіе Болгарамъ, Сербамъ, Боснякамъ, и надъ Русскимъ тѣмъ племенемъ, котрому въ участь пришлось страдать болѣе, чѣмъ онымъ. Мы тѣже русскіе отзываемся къ русскимъ благороднымъ сердцамъ. — Да помнятъ сѣверные братья наши, что мы межь родными Славянами роднѣе всѣхъ! — Упадающіе институты требуютъ пособія — а народу нужно еще новыхъ. — Мы желаемъ поддержать, театръ, Матицу и пр., а сверхъ того еще учредить воспитательный домъ для русскихъ дѣвицъ, въ родѣ женской гимназіи, мы хлопочемъ объ изданіи пособій къ узученію русскаго языка, но не достаетъ средствъ. — На правительство въ нынѣйшихъ несчастныхъ временахъ никакъ не льзя надѣяться — оно не можетъ пособить хотябы найлучшую волю имѣло. — Мы оставлены сами себѣ — онемощены безсильны — намъ грозитъ упадокъ нашихъ дорогихъ намъ институцій народныхъ — и поруганіе и смѣхъ

враговъ нашихъ. — Спасайте потопающихъ. Примите то къ сердцу и дѣйствуйте"...[1])

Хто важив ся на такий крок, для сего народна справа в Галичинї і її успіх були вже байдужними і чужими. Те, чим жив Як. Головацький у своїх молодечих лїтах, всї колишнї мрії та ідеали „руської трійцї", він сам потоптав ногами і зненавидів їх цїлим серцем. Але навіть в такім разї мали би ми право від него, як від чоловіка, жадати людяности та, на жаль, і за нею ми на дармо шукали би. Від 1860 років стояв Головацький в кореспонденциї з Ґоворським, великим ворогом України, редактором київського „Вѣстника юго западной Россіи". Свою акцию против народного руху на Українї в „Вѣстник-у" старав ся Ґоворський перенести до Галичини. В сїй цїли вислав він лист до Головацького, в якім між иньшими писав: „Вы не можете повѣрить, съ какимъ презрѣніемъ относятся теперь къ сепаративной шайкѣ послѣдователей гибельнаго для цѣлости Россіи ученія Костомаровыхъ, Кулишей, Основы, Шевченка и другихъ всѣ малороссійскіе помѣщики и духовенство. Имена ихъ произносятъ съ проклятіями съ тѣхъ поръ, когда узнали что эти выродки изъ русской семьи подъ благовиднымъ предлогомъ обученія народа на простолюдинномъ его нарѣчіи, которому вздумали было дать право гражданства подъ именемъ малороссійскаго языка, хотѣли приготовить народъ къ росторженію нерасторжимого никакими человѣческими усиліями естественного союза съ Великороссами и къ слитію, во вредъ всего славянского міра, съ латинствующими Поляками. Народъ, руководимый здравымъ смысломъ и преданіями, съ негодованіемъ отвергъ всѣ ими придуманныя граматики и книженки на мужицкомъ, малороссійскомъ жаргонѣ, не хотѣлъ и слышать о томъ, чтобъ дѣтей ихъ учили по малороссійски, и изданныя книженки остались на жертву крысъ и мишей"... Дальше радїв Ґоворський, що „нѣкоторыхъ хохломановъ схватили и посадили въ крѣпость; такъ въ Черниговѣ схватили оператора Носа и землемѣра Андрушенка да брата издателя покойной „Основы" Бѣлозерского. У нихъ нашли переписку съ Поляками и около 1000 екс. прокламацій къ малороссійскому

[1]) Листи Головацького в бібліот. »Народ. Дому« Ч. 848. Лист писаний, як здаєсь, в 1866 роцї (згадка про війну), чи не до Гільфердінґа (?).

народу, чтобы оставили москалей, а соединились съ Ляхами...“ Звіщаючи Головацького, що в Росиї спокій, Ґоворський писав: „Дворянство Виленское, Ковенское, Минское и Гродненское подали всеподданнѣйшіе адресы. Спасибо Муравьеву, что энергическими мѣрами такъ скоро прекратилъ кровопролитіе и бѣдствія западной Россіи...“ [1])

Як богато в сїм листї неправди, нелюдяности і зьвірства! Але всего того не відчував Як. Головацький. В него не задрожала рука коли переписував сей лист, і хотїв, як допись з Київа, видрукувати в „Слові“. Головацький звернув ся в сїй справі до Дідицького, але сей відмовив для дописи місця.[2]) Як-же високо стояв Дідицький, що займав незавидне становиско руського журналїста, в порівнаню з професором унїверситета, Як. Головацьким. В першого відозвало ся серце, людяність і благородність, за якими в Головацького годї вже було шукати. Але Головацький не дав за виграну і удав ся з статиєю Ґоворського до „Сербск-ого Дневника“ в Новім Саді, де рівнож одержав відмову. На рух молодїжи в Галичинї і на Українї глядів Головацький як на польську інтриґу і в сїй цїли писав він до редакциї „Сербск-ого Дневника“, між иньшим, отсї слова: „Недавно появился во Львовѣ Литературно-политичный журнальчикъ „Мета“. Въ стремленіи своемъ различается онъ отъ всѣхъ по сю пору издаваемыхъ въ Галиціи журналовъ и газетъ. Языкъ и правоп. Кулишевскія тенденціи[3]). Редакція ведетъ прямо къ федераціи съ Поляками; нашлись соумышленники ея и между молодыми малороссами, которые мечтаютъ о какойто новообразуемой малороссійской литературѣ и даже о утопической, свободной „хохландіи“[4]). Гірше хиба не умів би написати навіть Ґоворський.

---

[1]) Листи Головацького в біблїотецї »Народ. Дому« ч. 651.

[2]) Листи Головацького в біблїотецї »Народ. Дому« ч. 655.

[3]) З сих слів можна вносити, як Головацький відносив ся до Кулїша, з яким познакомив ся у Львові в р. 1858 (Листи ч. 289 і 290). Що Головацький не був щирий для Кулїша, се не підлежить сумнївови. Хитрив він в листї, який ми надрукували ч. 314) хитрив, коли з нагоди основаня »Руської Бесїди« у Львові в р 1862, писав в листї до Кулїша »еще не вмерла козацькая руськая мати« (Гляди Огоновскій: Исторія рускои литературы« ч. IV. стр. 97—8), хитрив і в пізнїйших листах, писаних до него На сю тему буду мав нагоду говорити на иньшім місци. Нинї зазначу лише, що Головацький зготовив Кулїшеви богато дуже тяжких хвиль в житю.

[4]) Листи Головацького в »Народ. Домі« ч. 652.

В р. 1864 прислав Ґоворський на руки Головацького нову статию, формальний пасквіль на рух молодїжи на Українї і в Галичинї, в якім рівночасно захвалював відносини российського ряду до України.[1]) Головацький забажав знов помістити його в „Слові“, але Дїдицький і сим разом на те не згодив ся. Тодї звернув ся Як. Головацький через свого кузина, Мик. Івановича (чи не Головацького?), студента унїверситета у Відни, до редакциї „Ost West“, яка прирекла була Раєвському, що містити ме „статіи взглядомъ русскаго языка“, але і тут відмовлено дописи Ґоворського місця. Не помістив її рівнож Паляцький в „Narod-ї“, хоть старав ся про се протоєрей амбасади Раєвський.[2]) Статия Ґоворського лишила ся в рукописи.

Ми навели нарочно отсї факти, хоть они не вяжуть ся вже з зачеркненою нами темою, як доказ, куди зайшов був Головацький з своїми національними пересьвідченями. Одно добре дїло, хоть не без виглядів на особисті користи[3]) зробив був Головацький в роцї 1867, коли покинув катедру і перенїс ся до Росиї. Але на сей крок повинен він був рішити ся вже в роцї 1851, а нема сумнїву, що

---

[1]) Она переховує ся між листами Головацького ч. 657.

[2]) Листи Головацького в бібліотецї „Нар. Дому“ ч. 666.

[3]) Ґоворський і Селїн обіцювали йому катедру в Київі, але ся пропозиция розбила ся через те, що Головацький не знав добре великоруської мови. Лебединцев, своєю дорогою, радби був, якби Головацький посади не дістав (Кіевская Старина за рік 1898. Май стр. 170). Які хвилї неспокою переживав Головацький і його родина, коли російський ряд зволїкав з надїленєм його катедрою, про се сьвідчить лист його сина з дня 1 (13) грудня 1867, перехований в „Народнім Домі“, в якім читаємо: ...„А тымчасомъ наши запасы повыходили, а пенсію не даютъ „мовлятъ, онъ оуже тамъ мѣстце имѣетъ, не нужно ему нашихъ денегъ, и понеже пребиваетъ за границею, то мы не можемъ дать“. Но Ярослав каже „какъ можетъ принять мѣсто, когда здѣсь процесъ не оконченъ. А онъ отвѣтилъ: Пусть самъ прійдетъ, то мы выдамо“. И такъ здѣсь ми потеряли, и тамъ не имѣемъ, зъ всѣхъ сторонъ бѣда, у кого денегъ нѣтъ. Мама радитъ, чтобъ Татко брали, что даютъ, чи Одессу, чи Вильно, чи что инного, чтобъ только жалованье получать, бо безъ денегъ ничего дѣлать, ми все ждемъ и ждемъ не можемъ дождать ся. Вуйціо Николай писалъ, что ему добре ведется и Яньо писалъ до Стрыяниѣ, котра была вчера у насъ, что онъ пребываетъ въ Кіевѣ, въ какой то духовной академіи, хорошо живетъ, только мы бѣднî нещастливî, не можемъ ничево хорошого получить. Мы бы повиннî тотъ часъ какъ найлучшое мѣсто имѣть, а мы ничь не маемъ....“ (ч. 1039) Про час побуту Як. Головацького в Росиї та про його заходи в справі одержаня катедри писав Корнило Устиянович („Раєвскій“ стр. 27.): „Яков Головацький, якого підчас московської вистави на руках носили, находив тепер всюди двері заперті — і всім їм кидано... сарказм в очі: Хиба-ж ви надїяли ся, що ми Вас поробимо міністрами?“

на сїм була би лише зискала народна справа в Галичинї. Робота Головацького була нещастєм для галицької Руси. Серед його страшних промахів не лише ріс розстрій між руською суспільностию в Галичинї, не лише знеохочували ся і деморалїзували ся люди, але й упадала руська справа, а галицька суспільність тратила права та привілеї, якими надїлено її в 1848 і пізнїйших роках. Зручний полїтик і сьвідомий польський патріот, ґраф Ґолуховський умів використати кождий крок Головацького в користь свого народа.[1])

IX.

На закінчене нашої передмови подамо зразок руської цензури з р. 1856. Раньше вже видрукував дуже інтересний, а рівночасно комічний причинок на сю тему з р. 1852 др. Святицький,[2]) хто знає однак, чи те, що ми подамо, не має ширшого значіня. В бібліотецї наукового товариства ім. Шевченка переховують ся два листи Василя Ковалського до поета Мих. Козановича, на які звернув ласкаво увагу нашу д. Павлик, а які ми умістили поміж листами Головацького (ч. 382 і 403). З першого з них довідуємо ся, з якими рожевими надіями від'їздив Ковалський до Відня. Він обіцював, що на своїм урядовім становиську буде не лише „правымъ Австрій державляниномъ“ але й „Руси вѣрнымъ сыномъ“. І він не завів надій Русинів в перших роках свого побуту у Відни. Йоого виступи в оборонї народної мови, про які ми говорили[3]) кождий з Русинів буде мусів пошанувати.

Та часи поволи зміняли ся в некористь Русинів. Пропаґанда москвофільства підривала їх позицию, а що рік 1848 застав Русинів взагалї неприготованих до ширшого полїтичного житя, через те шукали они опертя на рядї. А тимчасом і ряд не все однаковим оком дивив ся на Русинів. Як щиро пригорнув він Русинів до себе в 1848 р., так само міг в кождій хвилї обернути ся против них,

---

[1]) Порівнай хотьби студию: Dr. Bronisław Łoziński: „Agenor Hr. Gołuchowski“ стр. 125—184.

[2]) „Живая Мысль“ Львів 1904 випуски 18 і 19 (5—6) п. з. „Матеріялы къ исторіи возрожденія Галицкой Руси“ стр. 337—44.

[3]) Гляди нашої передмови стр. LVII—IX, LXVIII і LXXXIII—IV.

тим більше, що они на нарід числити майже не могли. Через те була позиция міністерияльних урядників, Русинів, дуже прикра і они улягали в дечім рядови, нераз против його волї, аж до сьмішности.

В р. 1856 написав Михайло Козанович вірш п. з. „Римъ“. Був се панеґірик зложений в честь Папи Пія IX і цїсаря Франц Йосифа з нагоди іменованя митрополита Мих. Левицького кардиналом римської церкви. В віршу з'ображений Рим поганський, на якім виріс Рим християнський. Стихотвір Козановича не має ніякої поетичної вартости, а замітний він лише хиба тим, що автор велить летїти своїй піснї на Україну та донести їй про радість галицької землї. Козанович післав „Римъ“ до віденського „Отечественн-ого Сборника“, де він мусїв перейти руську цензуру, про яку саме хочемо говорити.

Зложило ся так, що редактор „Отечественн-ого Сборник-а“, Юл. Вислобоцький поїхав з кн. Естергазим, репрезентантом австрийського цїсаря на коронацию царя до Москви і в його заступстві обняв редакцию Василь Ковалський. Хоть вірш Козановича не містив в собі нїчого небезпечного, то Ковалському деякі уступи таки не подобали ся. Тому просив він автора о зміни, на які однак не всюди автор згодив ся. Так прим. був в ориґіналї уступ, який остаточно лишено в друку без зміни.[1])

Слухай, се дѣва Галицкого края
Славина дочерь Роксоляна,
Днесь благодати отъ небесъ дôзная
Вскрешенна зъ гроба поє пѣснь востанья.

Про сей уступ писав Ковалський: „Ябы гадалъ отмѣнити може такъ:

Слухай се дѣва зъ галицького края
Колись княгиня імьомъ Роксоляна,
Нынѣ защиты аvстрійскій дôзная
Вскресенна зъ гроба поєтъ возклицаня! — бо Вы не оувѣрите, якъ то осторожно треба быти съ кождымъ слôвцемъ; слова „пѣснь возстаня“ моглибы нашіи вороги намъ розлично толковати и закидовати“.

---

[1]) Вірш „Рим“ друкований в „Отечественн-ім Сборник-у“ за рік 1856, ч. 37—8.

„Дальше не могу въ оуступѣ, писав Ковалський, позôставити „Оукраины“, абы насъ не посужано о переморгованье съ Россією — оно дасть ся добре змѣнити на „нашои Краины“. В дійсности змінено вірш:

Туда въ пространи нашой Оукраины

на:

Туда въ простраии жизнои краины.

Ковалський радив також оминати слово „Русь“, бо „тое слово намъ всегда закидуютъ“ а місто него писати „мы“ или „Русины“, на що автор по части згодив ся, а крім сего велів Ковалський „Русь вскресла свободною“ переміните на „нынѣ щасливою“, на що автор рівнож пристав, коли змінено сей вірш на „Рôдня руска нынѣ щастливою“. Разили навіть Ковалського такі „революцийні“ оклики, як „громко загула“, „прошибъ ся голосъ“ і він радив їх змінити на „громко рознеслась“ і „раздался голосъ“.[1] І в сім напрямі Козанович також, бодай в части, Ковалського послухав.

Відносячись з признанєм до виступів Ковалського в обороні народної мови, в яких він виразно вказував на „українську посестру“ і на потребу порозуміня з нею, ми зневолені ствердити, що в листі до Козановича він помиляв ся і забував, що ще ні один нарід не виріс на рабстві.

У Львові, в р. 1905.

Др. Кирило Студинський.

[1]) Гляди лист ч. 403.

Рік 1850.

Ч. 1.

Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 5(18)II 1850 р.

Всечестнѣйшый и Любезнѣйшый Господине и Дрȣже нашъ Милый!

Въ скȣток обvѣщеньѧ Зорою намъ поданого, которимъ скликаютсѧ vсѣ просvѣщенѣ Рȣсини на Соборъ до Лвоvа vозбудыло мене vо соглашенью зъ могими (!) моими Сосѣдами, До Васъ В. Ч. Господине vъ тôмъ злѧдѣ денещо написати! Мы vъ нашôмъ покȣтью надъ быстронорномъ Прȣтѣ слободно обытающіи на поклыкъ vыж помѧнȣтый vъ приятел'скомъ колѣ слѣдȣщіи ȣvаги постереглисьмо и такъ: — а) Що срокъ на $^{1}/_{13}$-о Марта от оголошеніѧ v Зоры дȣже естъ короткомъ, абы vисланники могли бȣти готоvими так ȣмыслоvими як матеріал'ними засобами до так славного Чинȣ v Народѣ рȣскомъ. —

[2.] b) Же лѣпше бы vипало таковый Собор на Май скликати, абоvѣмъ, до того часȣ можна бȣло складки на Домъ народный сôбрати!

с) Дȣховнѣ наши оказали ожиданье скликанѧ Соборȣ до Лвоvа, абы раз розсȣдно з фондомъ vдôvъ и сирôтъ священническыхъ щось ȣже сталого постаноvити и. т. д. — Ото сȣтъ рôжни, щоденни погоvорки, але я vыджȣ, же теперъ не томȣ часъ абы змѣнȣ зробити зможна! —

Nе могȣ що бôлше писати бо Ч. Чайкоvскій готоvый до отѣздȣ до Лvоvа сего рады маю собѣ за щирый обоvѧзокъ Вамъ предложити мое глȣбочайшее почтеніе хотѧ vъ коротен'кыхъ словахъ, але съ Серця походѧчихъ! — При тôмъ посилаю Вамъ до Пересмотрȣ и розсужденѧ літератȣрного тȣ залученную рȣкопись, може ся на щось придасть! — В Декембріи 1849. нашъ Ч. Покȣтѧнинъ Г. Кіселеvскій Nиколай vъ Хлѣбичинѣ пол'номъ за моею подмоvою 10 Еξемплѧрôvъ Словарѧ [3.] Др Міклошица запренȣмерȣvалъ через Почтȣ просто до Вѣднѧ до Дра Міклошица, при котрôмъ слȣчаю просилисьмо Его абы намъ тіи книги, не через почтȣ але безпечною Способностію рачилъ прислати! Ежелибы и тіи Еξемплѧри ȣ Васъ сѧ знаходили прошȣ дорȣчити Г. Чайкоvскомȣ тыхъ 10 Еξемплѧроvъ з додаткомъ одного — а затѣмъ разомъ vсѣхъ 11.

Желаючи Вамъ здоровѧ и всѧкого блага цѣлѹю Васъ сердечне Дрѹгъ и Слѹга Іосипъ Левицк(ій).

Заболотôвъ днѧ 5/18 лютого 1850.

Лист писаний на 3 стор. 8⁰.

Рік 1851.

Ч. 2.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 26. VI. 1851 р.

Любезний Брате!

Получилъ я Твое письмо много занимательне. Извиняешъ себе, що не можешъ часто писати: я се и самъ знаю; но извини и мя, же я пишу коротко, менѣ николи присѣсти, щобъ написати бôльше. Г. совѣтникъ[1]) поклоняесь Тобѣ и благодаритъ за многоважніи донесенія. Вѣсть така точна о приѣздѣ Е. В. була въ Тернополи перва, въ другій день пришла и къ намъ урядова, и увѣдомила, же изъ Буковины повертаючи будутъ у насъ 15 ночевати. Повелѣваютъ намъ, щобъ прибрати нарядъ празничный, но у насъ одинъ совѣтникъ мае униформъ, щобъ пôзнати, щосьмо не шевцѣ. Касательно креста нагробового и его посвященя я не знаю ничо отвѣчати, пиши, скажи Чепелѣвскимъ, а я отъ нихъ довѣдаюсь, якъ буде установлено. Тарасомъ радуюсь дуже, кобъ его уже побачити! Гоголя[2]) [2] прошу Тя пришли чемъ скорѣйше, я съ великою радостью доручу мому другу. Касательно математики я боюсь становительно сказати. Славный нашъ математикъ Добряньскій во все не буде нею займатись, а Ильевичь не мае досель ниякой роботы готовои, кромѣ кôлькохъ болонъ, котри ще втогôдъ, предподавая науку по руски, приготовилъ безъ ладу и исправы; ôтъ тогоже времене ни кивнулъ рукою. А однако и зновъ обѣщае онъ, же скоро достане чистую математику, то до кôнця Жолтня приготуе учебникъ для низшей гимназіи; проситъ также о яку геометрію. Суть то слова, воплощатся ли они, отъ того не знаю.

Nашъ Бѣлиньскій сѣпнулся на переводъ Бургера географіи для 1. кл. и передалъ [3] протоколомъ сессіи выше для одобренія; лихый то плодъ, бо онъ языкомъ и тôлько не владѣе, що я, а граматики ничо не знае, но не велике то чудо, можно бы поправляючи нѣбы, написати

---

[1]) Евстафій Прокопчиц, шкільний радник і директор ґімназиї в Тернополи, звісний патріот, автор віршика: „До люду руского" („Зоря Галицка" 1848 ч. 9, стр. 38) ур. 1806 р. † в жовтни 1856 р. Некрольоґ і опис памятника на гробі поміщені в „Церковн-ій Газет-ї" Ів. Раковського за рік 1857 ч. 5 і 42.

[2]) Гоголя „Тарасъ Бульба" переклав П. Д. Ф. Г(оловацкій) Львів 1850 р.

другу. Кобъ лишь позволили на безрôкъ почати по руски учити. Для той классы присособилбы (!) я уже стару исторію до другой, и слѣдующіи части для 3. и 4. кл. No годѣ Русинамъ ни нащо поважитись, чужому лекше помогати Рущинѣ, бо не посуджаютъ. Касательно физической географіи я также незнаю що сказати. Кромѣ мене у насъ нема кому тымъ предметомъ займатись; яже не отрицаюсь робити къ общей пользѣ, котрôй якъ доси, такъ всегда мою собственну пожертвовати готовъ єсьмъ; но же общая польза по моемъ мнѣнію всякую пре-[4.]-восходитъ, про то почитаючи себе за слабоє орудіе, причинюсь по моей силѣ, не займая однако первеньства никому, кто тôй пользѣ найлучше угодитъ. Така то нужда намъ далекимъ за свѣтомъ ôтдаленымъ, ни съ кимъ порадитись, ни ôтъ кого понуки дôстати, ниякъ розобрати роботу, ни собѣ опредѣлити часъ на труды ни що. Щожъ скажу о средствахъ? Мене гонятъ до испыта, а я бы радъ попытати о средства, зъ котрыхъ менѣ готовитись треба. Менѣ треба було бути въ Львовѣ, та поговорити съ екзаминаторомъ, попросити о єго пораду, але щожъ, коли ниякъ поѣхати. Такъ кобъ дознатись, якіи дѣла онъ думаетъ бути необходимо потребными до приготовленія, котри полезніи, щобъ не блукатись по полю такъ широкимъ за якою обманою. Не штука пôти до екзамену, але єго вробити, ани то хибань анте удостовѣритись, чи може бути що зъ мене?

Пращай любезный Брате Твôй щирый

26/6 51 — П. Головацкій.

Лист писаний на 4 сторонах малої 4^0.

Ч. 3.

Теми задач руської мови, завдані Я. Головацьким в домінїканськім ґімназиї в р. 1851.[1])

Einige Themata welche den Schülern der VII und VIII Klasse des Dominicaner Obergymnasiums im Schuljahre 1851 in ruthenischer Sprache zur Ausarbeitung aufgegeben wurden:

1. Описаніє лютой зимы.
2. Утренныя мысли о величіи Бога.
3. Постоянность преодолѣваетъ всякія препятствія.
4. Житіє Владиміра Великого.

---

[1]) Від р. 1849 до 1856 учив також Головацький провізорично руської мови в VII і VIII клясї ґімназиї академічної і домінїканської. Пор. Огоновскій: „Исторія литературы рускои“ Часть IV. Львів 1894 стор. 94. Теми писані рукою Я. Головацького.

Писане на одній стороні картки 4⁰.
На другій стороні списані книжки, а по при них ціна.

Ч. 4.

Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, писаний перед 21. XII. 1851 р.[1])

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Послѣднее письмо Твое съ 170 гульденами получилъ я, и располагаю ними по Твоей орудѣ. — Не знаю, будутъ ли Господа Кобринскіе довольны тѣмъ, что я сдѣлаю. Я вправдѣ еще ничего не купилъ, но развѣдываясь по различнымъ лавкамъ городскимъ и предмѣстскимъ, и вижу что цѣна серебра вездѣ очень дорога; безъ сомнѣнія я куплю порученныя вещи тамъ, гдѣ Ты менѣ переказывалъ, понеже въ цѣнѣ различіе невеликое, но тѣмъ больше въ работѣ. Цѣна сребра простой работы лутъ по 1 гульд. 36 к. ср. — лучшей работы лутъ по 1 гульд. и 40 кр. ср. но къ тому придается еще ажіо текущее, днесь уже на 28¼ стоящее, что совокупно очень много вынесетъ, такъ н. пр. 12 стол. ложокъ выйдутъ непремѣнно на 80 гульд. 6 отъ кавы на 19—20 гульд. разливн. ложка на 23—24 г. — а большая ложка (Ragout-Löffl.) на 10 гульд. — Считавъ все не лишится на колѣю вологую и 30 гульд.(!) что если Они желаютъ колѣю съ колточками сообразно, какъ здѣсь обыкновенно продается, то почти невозможно будетъ за все столько купить, не придавъ еще нѣсколько десятокъ. — Для того посовѣтуйся еще съ любезнѣйшею Твоею Маринею[2]), а можетъ бы нужно и Кобринскимъ написать — и напиши мнѣ чѣмъ скорѣе крайнее слово, чтобы потому не было никакой вереды отъ куду нибудь. За злишнія Твои деньги посылаю Тобѣ лише „Супрасльскую Рукопись“ — Миклошича, стоящую 5 гульд. ср. — Г. Петрушевичь уже прежде получилъ ее отъ меня. — Изъ желаемыхъ Тобою чешскихъ и краинскихъ читанокъ я не могъ еще получить ничего, по книжнымъ лавкамъ нѣтъ никакой — впервъ нуждно выписать отъ главной дирекціи (Schulbucher-Direction), котора выдаетъ ихъ только въ большемъ числу (en gros). — Я недавно хотѣлъ для Духновича въ Пряшевѣ что нибудь послать, и не получилъ токмо въ Венедикта чешск. читанку Дра Чупра, два тома, довольно дорого!

---

[1]) Порівнай ч. 7.
[2]) Женою Я. Головацького.

[2] Когда получу эти книги, то пошлю Тебѣ, но надо подождать нѣсколько недѣль, тако то бѣда — въ славянскихъ востребованіяхъ бесчисленныя дѣлаются препятствія.

Объ Твоей драгоцѣнной Хрестоматіи я еще ничего не слышалъ; самому мнѣ идти къ совѣтнику[1]) ради извѣдыванія объ томъ, вовсе неприлично — я просилъ Г. Константиновича, и онъ сдѣлаетъ то непремѣнно, о чѣмъ Тебѣ позже напишу. Я бы Тебѣ на передъ сказалъ мнѣніе его, когда бы я рукопись увидѣлъ — онъ слѣпо держится своихъ безъ-правилъ гримасныхъ, и будь увѣренъ, что онъ все лучшее испортитъ. Не увѣришь, какая бѣда съ тѣмъ человѣкомъ — это нарочитая упрямая русская с.... Терминологическій русскій Словарь[2]) уже готовъ — развѣ они опредѣлятъ въ 1 експемпл. для Тебя безплатно! я его не куплю! и никому не совѣтую, изъ него не научится человѣкъ ничего кромѣ полонисмовъ, которыхъ у насъ и такъ болѣе нуждного; а ихъ законническаго Вѣстника и такъ никто не читаетъ, и не будетъ читать этой глупой германской русчины.

Нашіе Русины изъ Угорщины и Сербіи убиваются за русскими книгами, учебными или какія бы не были — пишутъ мнѣ и допитуются — я разсылаю что только имѣю — но бѣда всего мало и не все есть у меня и въ мало експемпл. — я уже столько разы вспоминалъ объ томъ, что бы мнѣ изъ каждаго сочиненія у Васъ издаваемаго присланы были по крайней мѣрѣ по 10 експемп. на мой счетъ, чортъ бери, чтобы только между людьми расходилось — нашимъ людямъ можно безопасно кредитовать, они чесны и вѣрно хотя позже заплатятъ. — „Тарасъ Бульба“ и Привѣтствованія уже разошлись — и грошей хотя нѣтъ, то прійдутъ; у меня есть еще 3 експемпл. Грамматики Іоанновича, и не задолго получу посылку 30 експемп. Пряшевскаго „Литургическаго Катихиса“[3]) — изъ котораго Г. Павликовъ въ Бережанахъ 10 екс. выписалъ отъ меня; если могу кому служить, такъ располагайте мною.

Между прочими новоиздаваемыми книгами, яко Мѣсяцослова и упомянутой Тобою „Родословной картины“[4]) (хотя по 20 екс.) — прошу

---

[1]) роз. Григ. Шашкевич.

[2]) Iuridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs. Von der Commission für slavische juridisch politische Terminologie. Deutsch-ruthenische Separat Ausgabe. Wien 1851. В укладі брали участь Як. Головацький, Григ. Шашкевич і Юл. Вислобоцький.

[3]) Автором його був Ал. Духнович. Гляди Ів. Ем. Левицького „Бібліографія“ Т. І. ч. 686.

[4]) Зубрицкій Денисъ Ивановичъ: „Родословная картина русскихъ царей и князей Рюрикова рода вообще и галичскихъ въ особенности“ Львів 1851 окремо і як додаток до його „Исторіи древняго галичско-русскаго княжества“ Львів 1852 р.

Тебе пришли менѣ на расчетъ: 1) Грамматики церковнаго языка [3] Антон. Добрянскаго, новаго изданія съ 10 ексемп. 2) Библійной исторіи ветхаго и новаго завѣта съ 10 ексемп. и то я думаю, сочиненіе покойнаго Беня[1]) будетъ лучше чѣмъ Добрянскаго[2]), особенно для нашихъ твердыхъ Русиновъ сербскихъ, которыхъ епархія токмо изъ 15 селъ состоящая, однакожь предплатила готовыми грошми на 35 ексемп. Исторіи Церковной[3]) (ото ревность!!) — не балакаютъ много, а дѣлаютъ. — 3) Поученія недѣльная и праздничныя, найлучшаго и полнаго сочиненія, въ языкѣ по возможности къ церковному сближающемся, изданныя какимъ Галичаниномъ, ибо угорскихъ и такъ они имѣютъ (и того сочиненія съ 10 ексемпл.) 4) Моего Вѣнка I и II части по 10 екс. 5) Твоихъ вступительныхъ 3 предподаваній принайменѣй 20 ексемп. 6) Твоего Очерка историческаго Галицко-Русской Матицы съ 10 ексемп. 7) Моха Клекотинской Справы съ 10 ексемп. 8) Богогласника Ставропигійскаго съ 10 ексемп. — и прочихъ якія токмо суть благополезныя книги. 9) Молебника маленькаго, новѣйшаго изданія съ 30 ексемп. 10) Може что изъ сочиненій Г. Малиновскаго, Ильницкаго, Гуркевича, покойнаго Маркіяна читанку[4]) (съ 20 ексемп.) и пр. и пр. Всѣ тіи книги пришли менѣ якъ найскорѣйше почтовымъ путемъ. —

Также я уже нѣсколько разы совѣтовалъ, чтобы нашая вседостойная Матица вступила въ близшія сношенія съ угорскими братіями, особенно съ Унгварскими; и оттуду имѣю множество спрашиваній объ цѣнѣ и способѣ полученія книжокъ зъ Галиціи — а я не знаю какой отвѣтъ имъ дати! Пришли менѣ також списъ всѣхъ книжокъ съ цѣнами ихже, обрѣтающихся въ Ставропигійской книжной лавкѣ, такожде хоть въ 10 ексемпл. Если хочете сношенія начать съ Угварскими, то пишите къ Г. Петру Гвоздовичу духовнику (спиритуальному) Унгварской семинаріи, или къ Г. Михаилу Маркошъ нотарію Унгварск. консисторіи (обыдва въ Унгварѣ).

Теперь бы еще нѣчто сказать объ Исторіи Балудянского: предплата отъ Васъ правду речь худо стоитъ. Прежде получилъ я еще

---

[1]) Д р. Венедикт Левицький. Його „Біблійна гисторія ветхого завѣта" вийшла в Перемишли 1844 і 1847 р. (старий завіт) і 1845 р. (новий завіт).

[2]) Д(обряньскій) Ант. „Повѣсти зъ письма святого старого завѣта написалъ... парохъ Валявскій. Перемишль 1848, 1851 і 1854 (старий завіт), 1851 і 1853 (новий завіт) і 1859 Відень (оба завіти).

[3]) Балудянскій Андрей: „Исторія церк. новаго завѣта" Ч. I і II. Відень 1851 Часть III 1852 р. (заходом Ів. Головацького).

[4]) Маркіяна Шашкевича „Читанка" вийшла 1850 і 1853 р.

лѣтною порою 36 гульденовъ, кажется на 12 ексемп. если полную предплату, а теперь 6 злат. ср. на 2 ексемп. отъ Г. Ильницкаго, разомъ 14 ексемпл. (но имено тѣхъ 14 мнѣ неизвѣстны, [4] а я бы ихъ радъ непремѣнно напечатать на концѣ III. части, котора такожде довершается, и съ концемъ этого мѣсяца будетъ готова, для того пришли тотъ имено-списъ чѣмъ скорѣе тѣмъ лучше). -- Окромѣшно прислали мнѣ зъ Львова предплату слѣдующая лица: 1) Кузьемскій; 2) Лотоцкій; 3) Телиховскій; 4) Ижакъ; 5) Биркевичь; 6) Хоминскій; 7) Малиновскій; 8) Сосновскій; 9) Катерножка; всего съ прежними неизвѣстыми поименно 23 лицъ; изъ тѣхъ заплатилъ Г. Биркевичь только 1 fr. 30 kr. а Г. Катерножка еще ничего.

На то послалъ я Г. Ильницкому 110 ексемпл. I. части въ полнѣ и 10 или 12 ексемп. Тебѣ токмо по 6 первыхъ листовъ на указку. — Теперь же посылаю Тебѣ 11 ексемп. дополнительныхъ отъ 7-аго листа до конца I. части съ обвертками; поотбирай тамтіи и прикажи связать въ полную книжку, а имъ дай полныя новыя: Кромѣ того посылаю Тебѣ II части Исторіи 30 ексемп. тымчасомъ, дабы не принуждены были дальше ожидать. Прошу Тебя, раздай ихъ всѣмъ 23 лицамъ, и потребуй отъ тѣхъ деньги, которы еще не виплатили всего. Позже при новой способности пошлю Тебѣ зновъ болѣе, чтобъ число II части сравналось I части. — Отъ Г. Кобринскаго получившаго отъ меня 20 ексемпл. Исторіи, и отъ Г. Билинскаго и Петра Далибора въ Тернополѣ получившаго 10 ексемп. не имѣю никакаго извѣстія; развѣ Братецъ любезнѣйшій гнѣвается на меня, что я такъ рѣдко пишу къ нему; кобъ онъ зналъ, въ какой я кожѣ, онъ бы вѣрно простилъ меня. И ты объ дражайшей роднинѣ ничего не пишешь, что Вамъ Богъ далъ, можетъ быть и позабыли меня; а мнѣ трудно часто припоминаться Заботъ много а издержекъ, въ предпріятіяхъ моихъ еще болѣе, и чѣмъ далѣе въ лѣсъ, тѣмъ больше дровъ. Вѣстникъ худо стоитъ — отъ новаго года будетъ нашимъ счетомъ издаваться, Богъ знаетъ какъ дѣло пойдетъ; Ой помогите любезнѣйшіе Братцы и словомъ и дѣломъ -- а все прочее пустите на страну — справа народая выше всего! Отъ Г. Раевскаго получилъ я довольно давно послѣднюю дополнительную посылку, здѣсь прибавленную -- по первому Тебѣ посланному спису книгъ выписанныхъ изъ Питеря удостовѣришься, что оно суть всѣ. — Изъ 100 гульденовъ лишилось у меня 17 fr. думаю съ половиной. Извини Брате, что я посылаю Тебѣ всѣ эти книги разомъ и то почтовымъ путемъ на Твой счетъ — уже долше ждать не могу — а спедитерскій путь теперь опасный и продолжительный. Цѣлую Васъ всѣхъ сердечно Вашь Иванъ Ѳ. Г.

(Лист писаний на цїлих чотирох сторонах великого 4°).

Ч. 5.

Записка Якова Головацького в справі висланих ним книжок на руки Івана Головацького при кінци 1851 р.

Списокъ книгамъ высылаемымъ въ Вѣну.

а) Взятыя отъ Матицы за рабатомъ 10.отъ ста.

1а) Росправа о языцѣ русскомъ à 10 kr. KM. . 10 ex.
1б) Библійной Исторіи Ветхаго Завѣта à 20 kr. KM. 10 ex.
2) d-to d-to Новаго Завѣта à 12 kr. KM. 10 ex.
3) Три вступительныя Преподаванія à 10 kr. KM. 10 ex.
4) Уставы Матицы à 3 kr. . . . . . 10 ex.
5) Молитвословецъ à 5 kr. KM. . . . . 30 ex.
6) Читанка Шашкевича à 12 kr. KM. . . . 20 ex.
7) О обрядѣ греческ. Церкви à 4 kr. KM. . . 20 ex.
8) Два Слова къ питомцамъ à 6 kr. KM. . . 20 ex.
9) Извѣстіе Заряда Матицы à 3 kr. KM. . . 10 ex.
10) Розговори Русско-нѣмецк. à 20 kr. KM. . . 10 ex.
11) Мудрыя изреченія à 10 kr. . . . . 10 ex.
12) Слово Дра Яновскаго à 5 kr. . . . . 10 ex.
13) Слово о полку Игоря à 10 kr. KM. . . . 10 ex.
13в) Гетъ! Гетъ! Гетъ! á 20 kr. KM. . . . 10 ex.

б) Изъ Ставропигійскаго Института за рабатомъ десяти отъ ста.

14) Богогласникъ à 2 fr. KM. . . . . 10 ex.
15) Житіе Іоанна Снѣгурскаго à 12 fr. KM. . . 10 ex.
16) Изъясненіе Литургіи à по 30 kr. . . . 10 ex.
17) Устава громадского изъясн. à 25 kr. . . 10 ex.
18) Козакъ и охотникъ à по 10 kr. KM. . . 10 ex.
19) Любомудріе правоучительное à 20 kr. KM. . 3 ex.
20) Миръ вамъ братья (Пѣсни) à 4 kr. KM. . . 8 ex.
21) Правопись Словенская à по 3 kr. KM. . . 10 ex.
[2] 22) Пѣснь народна à 1 kr. KM. . . . 10 ex.
23) Размышленія благовѣйныя á 12 kr. KM. . . 10 ex.
24) Росправа Урицкаго à по 6 kr. KM. . . 10 ex.
25) Єрмакъ трагедія à 48 kr. KM. . . . . 5 ex.
26) Село Липовица à 3 kr. KM. . . . . 10 ex.
27) Способъ борзо выучити чит. à 8 kr. KM. . 10 ex.
28) Мѣсяцесловъ 1852 à 20 kr. KM. . . . 20 ex.
28б) Тарасъ Бульба à по 45 kr. KM. . . . 5 ex.

в) Отъ Гна Итьницкого.

29) Перемышлянинъ 1852 à 20 kr. . . . . 20 ex
30) Граматика Слав. Добрянскаго à по 30 kr. . . 10 ex.
31) Судъ або що Иванъ видѣлъ à 4 kr. KM. . . 30 ex.
32) Повѣсти благонравныя à 20 kr . . . . . . 17 ex.
33) Слово Р. Моха à по 6 kr. KM. . . . . . . 20 ex.
34) Слова изречены 3-го Мая 1849 à по 5 kr. . . 10 ex.

г) отъ мене.

35) Гной душа въ господарствѣ à по 10 kr. KM. . 20 ex.
36) Очеркъ Матицѣ à по 40 kr. KM. . . . . . 17 ex.
37) Маруся à по 45 kr. KM. . . . . 10 ex.
38) Русалка Днѣстровая à по 20 kr. KM. . . . 10 ex.
39) Привѣтствованія à по 15 kr. KM. . . . . . 15 ex.
40) Вѣнокъ ч. I. à по 45 kr. KM. . . . . . . 4 ex.
41) Вѣнокъ ч. II. à по 1 fr. KM. . . . . . . 10 ex.

[3] д) Изъ Консисторіи на фондъ Вдовицъ.

42) Науки парохіяльныя изданы Ѳ. Витвицкимъ
I. II. Т. цѣна 2 fr. KM. . . . . 10 ex.
43) е) Науки на недѣли цѣлого року Ю. Ганкевича
I. II. ч. 2 fr. KM. . . . . 5 ex.
44) ж) Справа Клекотинска à 20 kr. . . . . . 12 ex.
45) Dąbczanskich Ruthen. Frage à 30 kr. . . . 10 ex.
46) Gränzen . . . . 20 ex.
47) Słow kilka . . . . 10 ex.
48) An die Russinen . . . . 20 ex.
49) Darstellung . . . . 20 ex.
50) Denkschrift . . . . 20 ex.
51) Hohe Reichsvers. . . . . 20 ex.
52) Projekt . . . . 8 ex.

Писано на трех сторонах fol.

Ч. 6.

Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, пис. по 21. XII. 1851 р.[1]

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Не ожидая Твоего отвѣта на послѣдній мой листъ, поспѣшился я съ купномъ серебра и злата для Господъ Кобринскихъ, понеже ажіо

[1]) Порівнай ч. 7.

тими днями значительно т. е. по 2$^{1}/_{2}$ упало — а въ будуще кто знаетъ, чи не поднесется вновъ еще выше. Какъ я Тебѣ уже прежде писалъ, стоятъ эти вещи далеко выще, чѣмъ Вы разчитывали ся. Я ходилъ по всѣмъ городскимъ золотникамъ, но дешевлѣ не можно было достать. Съ начала я хотѣлъ уже купить у Маера по Твому порученію хорошіи 4 лутовыя ложки, но когда я увидѣлъ, что денегъ не станетъ на колѣю, рѣшился я покупить у Пакеній (въ Базарѣ), если помнишь. Сребро хорошо выдѣланно, но не множко легче, особенно столовыя ложки. По приложенному счету стоитъ сребро 132 гульд. 16 крайц. ср. За злишныя деньги 28 гульд. я не могъ достать хорошой колѣи, ниже 36 гульд. не было никакой, и тіи хулы, и я рѣшился додать изъ моихъ денегъ еще 14 гульд. чтобъ тѣмъ лучше прислужиться Г. Кобринской, и я уповаю, что они довольны будутъ, хотя имъ прійдетъ еще въ мою часть возвратить помянутыхъ 14 гульденовъ.

Изъ здѣшнихъ новинъ не могу Тебѣ ничего утѣшительнаго донести — наша справа повсюду хуже стоитъ, и съ каждымъ почти днемъ упадаетъ. Не хочу говорить объ Вѣстникѣ, хотя онъ меня обходитъ ближе всего. Правительство лишило нас почти всей помощи, и какъ Тебѣ уже извѣстно изъ программы нашей, въ будущій годъ будемъ издавать его только два рази въ недѣлю по значительно униженной цѣнѣ. Богъ знаетъ какій будетъ успѣхъ, пойдутъ ли нашіе люди за дешевымъ мясомъ, или нѣтъ? Я очень сомнѣваюся, бо знаю какій духъ противу насъ объявляется, или паче противу правительственныхъ мѣръ. Границы начертаны суть такія узкія, что и пошевелиться трудно. Вислобоцкій взялъ на себя отвѣчательность [2] которую прежде дѣлилъ съ Константиновичемъ Я совсѣмъ завислый отъ него, не имѣю никакаго опредѣленнаго платежа, но все полагается на успѣхѣ, если подъ этими обстоятельствами возможно таковаго пріобрѣсть. Онъ отнялъ мнѣ и правую руку мою, Г Дѣтинкаго, который отъ новаго года лишенъ своей посады, и на весну возвратится домой. — Вислоб. просто сказавше выгрызъ его подъ предлогомъ нужнаго ощаденія издержекъ — разумѣется чтобы въ случаѣ перевышки самъ больше удеръ. — Мое состояніе будетъ очень утрудительно, и почти ограниченно самымъ дѣйствованіемъ на кореспондентовъ, во мнѣ великое довѣреніе полагающихъ такъ въ Галичинѣ, какъ еще болѣе въ Угорщинѣ — и я знаю, когда бы мнѣ случилось днесь приняться за какое другое дѣло, то я увѣренъ, что всѣ лучшіе наши кореспонденты и великая часть читателей рѣшились бы пойти за мной, хотя я именемъ моимъ въ Вѣстникѣ не хвастаюсь, какъ другіе, оклеветающіе меня, что я задармо деньги беру и ничего для Вѣстника не пишу — но эти самие псы не помнятъ, что они самы мнѣ съ самаго начала преградили дорогу, что мнѣ запрещенно было отъ

надзирательства, никакихъ не писать вводительныхъ статей для Вѣстника, такъ что я часто принужденъ былъ подъ чужимъ знаменіемъ выдумывать кореспонденціи, чтобы только подкрѣстися когда нибудь. Впрочемъ правду сказать, не было и коли писать — я слѣпалъ ночами дома, никто этого не видѣлъ, и не хочетъ вѣдѣть но тутъ въ груди моей есть чистая совѣсть исполненной должности когда бы эти дураки знали, сколько я написался до кореспондентовъ, и какое имѣю вліяніе на нихъ, они бы меня въ лыжцѣ воды утопили; такова завистъ у тѣхъ людей! Я объ всемъ молчалъ предъ Тобой и предъ всѣми. бо я зналъ что это не поможетъ. Но думаю прійдетъ когда время, и я рѣшусь удостоить каждаго лицемѣра тѣмъ именемъ которагo онъ предъ свѣтомъ заслужилъ! — На теперъ я доволенъ тѣмъ что нашъ Вѣстникъ какъ будьто худой, а много подѣйствовалъ - куда посмотрю вижу слѣды — жалко мнѣ — что въ публикѣ нѣтъ довольной подпоры, и ему не льзя о власныхъ остояться силахъ!

[3] По моему разсужденію ему не существовать далѣе, какъ до половины будущаго года — по крайней мѣрѣ подъ моимъ редакторством — я радъ тому, что не отвѣчаю ни за содержаніе ни за печатныя издержки — но по той самой причинѣ не въ моихъ силахъ поставить его на ноги — онъ клониться къ паденію, и непремѣнно погибнетъ — можетъ быть, что это уже съ выше напередъ опредѣлена судьба его? Что думаешь Брате, не возможно ли достать ся какимъ образомъ къ Зорѣ Галицкой? особенно въ случаѣ, если Вѣстникъ упадетъ. Я имѣю сношенія разширенныя въ Угорщинѣ, и даже Сербы благочестивые радо читаютъ Вѣстника. не такъ содержанія какъ языкословнаго духа ради и стремленія въ немъ провѣвающаго; кругъ Зори тѣсный и только на Галичину ограниченъ, нужно бы его немножко побольшить и къ высшей цѣли направить, что не такъ трудно бы было, если бы соперникъ ея престался. Развѣдывайся, но очень осторожно, и бережись тѣни Твоей, бо и между нашими не всякому духу вѣрить! — Этого Тебѣ довольно! На хитраго врага нужно хитрѣйшаго борца! — а въ томъ я получилъ здѣсь хорошое поученіе.

Изъ прочихъ новинъ здѣшнихъ мало добраго! главная задача владѣнія есть теперь утѣснять всѣхъ Славянъ вообще — а восточныхъ найболѣе т. е. Русиновъ, Румыновъ и Сербовъ. Ужасно и помянуть, что вознамѣряется противу нихъ! Враги не дали намъ ничего, и ни пособствуютъ въ ничемъ Нашъ языкъ не остоится въ жадныхъ училищахъ по части изъ нерадѣнія нашихъ, по части изъ прямой и скрытой перепоны враговъ. Минувшихъ годовъ. какъ Тебѣ извѣстно, дѣлали наше Преосвященные предложеніе объ русскомъ языкѣ въ богословскихъ училищахъ, и были согласны. — Позднѣе намыслился Митрополитъ, и написалъ папскому нунцію, что онъ не наста-

иваетъ на тое, и что онъ согласится на латинское, какъ прежде бывало. Яхимовичь объ ничемъ не зная, приѣхалъ сюда, и хотѣлъ это важное дѣло у министерства заступать; ажь тутъ ему сказано, что Митрополитъ не хочетъ. — Подумай себѣ положеніе его! Дѣлано много конференцій объ томъ и у министра Туна и у нунція теперь — не знаю, какій успѣхъ — по вѣроятію лишится все при старомъ т. е. латинскомъ; бо Яхимовичу весьма опасно ставать въ опозицію съ всѣми!

[4] Не знаю, кто такъ вредливо подѣйствовалъ на Митрополита? Какъ я догадываюсь, то вѣрно или Бохенскій[1]) изъ Львова чрезъ сношенія своя съ Голуховскимъ и Баранецкимъ[2]) — или хитрый лисъ Литвыновичь[3]) оттуду чрезъ сношенія своя съ нунціемъ? Одинъ изъ нихъ непремѣнно, и то вѣрно послѣдній, изъ коварства и быстроумія своего славный! — И то знаю добре, что духъ Голуховскаго вездѣ пребывается, и что здѣсь какъ отъ никого правды дознаться, такъ никому изъ нашихъ не льзя правды сказать. Въ послѣднихъ дняхъ дознался я еще одную важную рѣчь. Отъ Голуховскаго пришло донесеніе и ужалѣніе, что празднованіемъ русскихъ святъ теряется въ Галичинѣ много времени въ школахъ, урядахъ и въ земледѣльствѣ (!). Не возможно ли, чтобы Русины пріяли латинскій мѣсяцословъ, и показали эту марную жертву ради уніи святой! — Что то подобное извѣстіе было полуофиціально въ Львовской газетѣ умѣщенно; что Бохенскій (alter Baraniecki) согласенъ, этому и сомнѣнія нѣтъ; Литвиновичь бросился на эту мысль, какъ бы хотѣлъ полу свѣта завоевать, и боронитъ ее какъ односпасительную — Шашкевичь потакуетъ (бо митра прелестно блищитъ) — что Яхимовичь на то? не знаю; вѣрно молчитъ, но самъ не опрется; угорскіе епископы пойдутъ какъ телята за примасомъ своимъ! Боже! и тотъ столбъ православія нашего можетъ быть скорѣе подорвется, какъ мы опасываемся! — А что же нашь низшій клиръ и народъ скажутъ на тое? Будутъ ли и они молчать; пріймутъ ли и они равнодушно измѣну святителей своихъ? Въ высшихъ сферахъ нашего священства превладѣмъ духъ езуитскаго коварства и самолюбія; останетъ ли и низшая сфера безъ дѣла. Если когда то теперь пора обдумывать о будущемъ ударѣ, поразумѣваться приватно, что бы готовымъ быть на борбу за жизнь или смерть! Прошу Тебе Брате, распиши о томъ всѣмъ друзямъ, дабы скрыто обдумывали о средствахъ, сильную произвести оппозицію, когда время придетъ; а оно можетъ быть недалеко! — Если же и протянется, то вѣрные имѣемъ слѣды, куда насъ унія заведетъ! — Какъ чую, Езу-

---

[1]) Іван Бохенський еп. суфраґан.

[2]) Латинський архиепіскоп у Львові.

[3]) тоді ще ректор віденської, духовної семинариї, пізнійше митрополит.

иты вернутся въ Галичину, и займутъ гимназію Тернопольскую; а въ Золочевѣ имѣютъ учредить нову! — Подобное стремленіе появляется и въ Угорщинѣ, на дняхъ писали мнѣ, что Герингеръ пыгался, не возможно ли краевый Вѣстникъ угорско русскій издавать латинскими буквами? и пр. и пр.

Объ Твоей Хрестоматіи я еще ничего не слышалъ — кажется по важности иныхъ дѣлъ (!) нѣтъ времени о русчинѣ промышлять.

Прошу Тебя, пиши мнѣ скоро а много объ всемъ, что я Тебя прежде и теперь спрашивалъ — помни объ Исторіи Балудянскаго.

Цѣлую Васъ всѣхъ любезнѣйшіе братя и сродники и желаю благополучныхъ святъ и лучшаго новаго года. Пращайте Вашъ Иванъ Ѳ. (Головацкій).

Лист писаний на 4 сторонах великої 4".

Рік 1852.

Ч. 7.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 22. XII. 1851 р. (3. січня 1852 р.).

Любезнѣйшій Брате!

Поспѣшаю съ отвѣтомъ на послѣдній Твой листъ объ цѣнахъ здѣшнихъ бумаги. Они теперь весьма высоко стоятъ. Въ окрестной перевязцѣ посылаю Тебѣ два рода бумаги, а третій видишь самъ на Балудянскаго Исторіи. Цѣны имъ такія:

I. Бумага Исторіи Балудянскаго стоитъ риза по 12 золот. сер. слѣдовательно баля одна 120 зол. сер.

II. Бумага бѣлѣйша стоитъ риза 17 зол. 30 kr. сер. — баля 115 з. ср.

Ш. Бумага темнѣйша, якъ на указкѣ, стоитъ риза 10 з. 30 kr. ср. — баля 105 зол. ср. То суть цѣны сихъ бумагъ, которы суть всѣ одной величины. — Єсли платится готовыми деньгами (Comptant), то отпущаютъ толко 2 зол. отъ ста, или во обще 2 зл. отъ одной балѣ

Пересылка спедитерскимъ путемъ стоитъ вобще отъ цетвара 4 зол. ср. до Львова — одна риза важитъ 18 ℔ а съ скринею 20 ℔; скриню Emballage платитъ ливерантъ; но пересылку купующій.

[2] Торговаться здѣсь ничего, бо не купитъ одинъ, то куплятъ десять иныхъ. При томъ долженъ я замѣтить, что этихъ бумагъ теперь не великій здѣсь запасъ, нужно бы скоро рѣшиться до купна; такъ бумаги № II есть только 6 балей въ запасѣ; № III около 20 баль;

купецъ мой обѣщалъ ожидать на Вашое рѣшеніе 12 до 14 дней отъ днесь, и то только по знакомости моей. — Сего ради не медлите, но рѣшайте поскорѣе, и подайте мнѣ отвѣтъ.

Дня 21 декабр. я послалъ Тебѣ уже сребро и золото для Г. Кобринскихъ — дивно мнѣ, что еще дня 27 дек. въ Твоихъ рукахъ не было, какъ изъ Твоего писма догадуюсь. Я поспѣшился съ купномъ потому, же ажіо тогда значительно упало.

Благодарю Тебя за присылку предплатителей; ихъ въ истину не много, но что же дѣлать? Между ними я не вижу нѣсколько именъ, которы Г. Балякомъ мнѣ доставлены были, сирѣчь:

[3] 1) Г. Ижакъ Никита заплат. 3 fr. ср.

2) Г. Биркевичь чиновникъ 1 fr. 30 kr.

3) Г. Телиховскій крылоша.... 3 fr.

4) Г. Катерношка чиновн... не заплатилъ.

Прошу Тебя, удовлетвори и тѣмъ Господамъ, и упомнися о злишніи деньги.

Е. Преосв. Іоаннъ Бохенскій получилъ отъ меня 2 полныхъ ексемп. но еще денегъ не прислалъ. Развѣ то будетъ въ поклонъ за присланную мнѣ Ноту Консисторскую? —

У тебя нѣмъ уже запасу II части Исторіи? Я Тебѣ скоро пошлю, и прибавлю може еще якихъ Тобою желаемыхъ книгъ. — Тѣмъ часомъ дабы не премедлить, посылаю Тебѣ 50 ексем. Новаго Алманаха „Позрадленіе (sic.) Русиновъ на 1852 годъ“[1]) — который я вчерай въ 150 екс. получилъ — цѣна ему 30 kr. ср. какъ прежняго. — Распродавай чѣмъ скорѣе и разсылай, бо то идетъ на мой счетъ, и мнѣ нужны (!) деньги чѣмъ скорѣе. — Если угодно Вамъ больше, то пошлю позднѣе.

[4] Пращайте всѣмъ домомъ и градомъ сродники и родимцы

Вашь другъ и Братъ

Иванъ Ѳ. Головацк(ій)

Вѣна 3 Януарія 852

22 Декабр. 851.

Лист писаний на 3 сторонахъ малої 8°.

Ч. 8

Лист Юліяна (?) Лавровського, до Якова Головацького, без дати, пис. 1852 р. (?).

Всечестнѣйшій Господине!

На допись Вашу передъ двома тижнями получену, не моглъ ємъ борше ôдписати, понежемъ ся мусѣлъ зъ братомъ моимъ въ тôмъ взглядѣ порозумѣти.

[1]) вид. в Пряшеві. Автором „Поздравленія“ був Ал. Духнович.

Соглашаю ся со всѣмъ въ мнѣнiемъ Вашимъ, щобысте кронѣку Беловскому [Бѣлѣвскому] за 20 р. ср. одступили. Гроши тiи прошу моему братаньцеву (sic) Лукiяну Лавровскому вручити.

Даруйте, що такъ мало и ино въ интересѣ до Васъ пишу, понежемъ власнѣ теперъ на ôдѣздѣ.

Съ моимъ почтенiемъ остаю униженимъ
слуговъ
[Юлiянъ(?)] Лавровскiй.

Лист пис. на одній стороні картки 4°. Слова взяті в клямри [ ] пис. чужою рукою. На 4. стор. адреса: Всечестнѣшому Господину Головацкому професору руского языка на ґимназiи Бернадинской въ Львовѣ.

Ч. 9.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. I. 1852 р.

Любезнѣйшiй Брате!

Понеже много по томъ залежитъ, абы нашiя книжки якъ найскорѣе распространялися, и поддерживали упадающаго духа, сего ради не премедляю съ рассылкою тѣхъ, которы у меня суть при руцѣ.

Ты сдѣлай все возможное изъ Твоей стороны. Днесь посылаю:

1) Балудянскаго II части 30 ексем. дабысь удовлетворилъ всѣхъ заблаговременно, и запасъ имѣлъ.

2) Поздравленiя Русиновъ на г. 1852. 50 ексемп. цѣна по 30 кр. ср. есть еще у меня сей книжки около 50 ексемп. До Перемышля я уже послалъ 30 ексемп.

3) Литургическiй Катихисъ, весьми поучительна и любопытна [2] книжица 18 ексем. цѣна по 40 кр. сер. У меня есть еще запасъ около 20 екс. но могу еще больше выписать, если нужно будетъ. Распространяй еѣ какъ возможно только по селамъ. Павликовъ уже получилъ отъ меня 10 ексемп.

4) Память изъ Отпуста, набожныя пѣсны для сельскихъ дѣтей Н. Нодя[1]) — 100 ексем. цѣна по 3 kr. ср. Доходъ чистый опредѣленъ въ Галичинѣ на Домъ Народный. Запасу у меня довольно. Полъ втора тысяща ексемп. сей книжочки я уже разослалъ — но деньги очень скудно возвращаются.

Пращайте Братя и Друзя Вашь Братъ Иванъ Ѳ. Головацкiй Вѣна 4 1 852.

Лист писаний на 2 сторонах 8°.

---

[1]) Нодь Николай: Память изъ отпуста добрымъ дѣтемъ. Віденъ 1851. Ся книжочка містить в собі 14 віршів, взятих під ноти.

Ч. 10.

Поквітованє Головацького на взяті книжки з 12. сїчня 1852 р. і Ів. Ступницького, пізн. епіскопа в Перемишли за побрані гроші, дня 5. вересня 1857 р.

Подписавшій ся бере десять екземплярей „Наукъ парохіальныхъ Витвицкаго Т. I. и II. безплатно на выплатъ належности за тое дѣло по 2 fr. КМ. за одинъ екземпляръ на познѣйшее время.

Львовъ 12-го Сѣчня 1852.

Я. Головацкій.

20 fr. v. zwanzig Gulden Conv. Münze habe ich am heutigen baar und richtig erhalten.

Lemberg am 5-ten September 1857.

Joh. Stupnicki
Kanzler
(теперъ перемышльскій епископъ).

Поквітованє пис. на одній стор. картки 4°. Слова, взяті в ( ), писані чужою рукою.

Ч. 11.

Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 12. (24) сїчня 1852 р.

Вѣдень 12/24 Января 852 Josephstadt № 201.

Любезнѣйшій Брате!

Вчера тыждень минулъ, когда я отъ Тебя получилъ деньги въ сумѣ 460 гульденовъ серебр. съ порученіемъ, 7 бали бумаги купить. — Вы хорошо сдержали слово, а я скоро и коротко справился, что бы Вамъ удоволить. Готовыми деньгами найлучше орудовать; днесь тыждень что бумага послана, спрѣчь двѣ ризы почтовымъ путемъ, а прочее въ 3 сандукахъ спедитеромъ на имя Г. Barthelmus въ Львовѣ. Не такъ легко прійшло мнѣ до того засѣсть, что бы Тебѣ о томъ извѣстіе и счетъ переслать.

Прибавленный здѣсь Квитъ показуетъ, что отсчетавъ за наличныя деньги по 2 гульдена отъ бали, заплачено мною за 4 бали или 40 ризъ (въ цѣнѣ 11 fr. 30 kr.) 452 fr. сер. всего. — Въ моихъ рукахъ лишилось еще 8 fr. ср. на дальшій счетъ, или когда хочете, сей часъ отошлю Вамъ. Клеймо па квитъ 2 fr. СМ. заплатилъ купецъ, тоже и за три сандуки думаю 4 fr. СМ — и этого не нужно ему возращать. —

Посылку сдѣлалъ купецъ самъ отъ себя на Твое имя черезъ Спедитера Barthelmus. — За двѣ ризы принужденъ онъ былъ здѣсь почту 12 fr. CM(!) платить, что Вы ему на руки Г. Barthelmus вмѣстѣ съ спедитерскою посылкою возвратите.

Прошу Тебя Любезный Брате, извѣсти меня случайно, тая ли самая бумага и хорошо ли Вамъ доставлена, и довольны ли Господа Ставропигійцы? —

[2] Что касается будущаго требованія Вашего на другой томъ, заручалъ меня продавецъ, что она будетъ на тотъ часъ готова въ томъ самомъ сортѣ и цѣнѣ на его складѣ. — Господамъ Членамъ Ставропигіи извѣсти, что я всегда готовъ на ихъ услуги.

Книги мною посланныя, за которыхъ посылку Ты такъ много заплатилъ, нужно будетъ не множко дороже продавать, а потомъ мы рассчетаемся. Я ихъ послалъ почтою потому, что поскорѣе дѣло идетъ при днешной худой погодѣ и дорогѣ. —

Прошу Тебя передавай Исторію Балудянскаго всѣмъ, которы у Тебя деньги зложили. — Г. Крылошанинъ Н. Ижакъ жалуется, что пославши мнѣ предплату въ лѣтѣ чрезъ Г. Баляка, еще до сихъ поръ не получилъ ни одной части. Прошу Тебя предложи и ему и всѣмъ, о которыхъ я Тебѣ уже писалъ. — Съ предплатою Вѣстника приходятъ еще нѣкоторые изъ селъ, и желаютъ Исторію — а тутъ бѣда — у меня нѣтъ первой части, все разослано кромѣ того, что будетъ вязано въ одинъ томъ. Я имъ отписую и поручаю, чтобъ мое письмо послали Тебѣ, и требовали доставленія отъ Тебя; между прочими надѣйся получить такій листъ отъ Г. намѣстника Михаила Кириловича въ Войславичахъ чрезъ почту Сокаль — за почту пусть онъ самъ платитъ; я уже довольно наплатился за поодинокія части. — Что касается числа предплателей на Исторію — то я долженъ признать, ихъ больше нежели я надѣялся — высше 300 уже теперь имѣю — и еще приходятъ.

[3] По части съ той причины, по части же при многихъ трудахъ моихъ я немножко премедлилъ съ заключеніемъ печати, и кажется добро сдѣлалъ. Удивляю ся, что не приходитъ никакое извѣстіе отъ Львовской и Перемышльской Консисторіи — и даже отъ Г. Кобринскаго не узналъ я до сихъ поръ ничего — а послалъ ему 20 ексемп. а Ты передалъ молодому тоже если помню 10 ексемп. — Когда прійдетъ извѣстіе изъ тѣхъ 3 мѣстъ, тогда заключу дѣло, котораго только послѣдній листъ еще не печатанъ. — Прошу Тебя, походи коло консисторіи, можетъ быть уже собрало ся что нибудь; та они отволѣкаютъ, какъ прежде съ возваніемъ. Г. Кобринскому тоже напиши, доволенъ ли купленымъ мною сребромъ, и сдѣлалъ ли что во мою пользу. Надѣюсь скораго отвѣта.

Книжекъ мною желанныхъ я всегда еще выглядаю, а ихъ нѣтъ — и Перемышлянина я желалъ получить съ 50 ексемп. а Г. Досковскій написалъ мнѣ, что я ихъ отъ Тебя могу получить! — Эти Господа не знаютъ своего дѣла. Пришли что можешь и чѣмъ скорѣе! —

„Поздравленія Русиновъ 1852“ — есть у меня еще 40 ексемпляр. Литургическій катехисисъ уже минулся — но могу по желанію сей часъ выписать изъ Пряшева. Покупъ есть на все, но Богъ знаетъ, куда деньги расходятся. Когда бы мнѣ только за Исторію все уже присланно было, что бы я могъ этое бремя свалить!

Изъ здѣшнихъ извѣстій доношу Тебѣ, что Вѣстникъ довольно хорошо стоитъ, прибыло уже до сихъ поръ выше 150 новыхъ предплатителей, когда бы только старые лишились при насъ, то дѣло на сей годъ добро пойдетъ.

[4] Подъ тайною кажу Тебѣ, что мы отъ правительства получили 1000 гульд. ср. субвенціи на цѣлый годъ, и почтовыя марки имѣемъ бесплатно — помощъ это велика въ теперѣшнихъ обстоятельствахъ ощадности статскихъ издержекъ. Предъ свѣтомъ мы независимы — то ничего не вредитъ, я хлопочусь сколько могу, и Вислоб. дѣлаетъ свое сколько может — дописей довольно — приклонность въ Угорщинѣ къ намъ необыкновенна, въ Галичинѣ не такъ, развѣ обидились нѣкоторые моею полемикою противъ Ѳ. Г... Но что дѣлать, пора была самая горяча, и я долженъ былъ себя боронить какимъ либо оружьемъ. — Скажи мнѣ Братчику по совѣсти и правдѣ, что кажется въ твоей окрестности о Вѣстникѣ новомъ? особенно о перемѣнахъ въ правописи мною сдѣланныхъ (относительно буквъ *у* и *я*) — которыя по примѣру Вагилевича (въ Дневникѣ) я ради улегшенія въ коректѣ слилъ въ одну форму? — ибо здѣшніе Русины нападаютъ на меня, что я отъ общаго употребленія отступилъ — и скажи мнѣ, нужно ли будетъ возвратиться къ прежнему? — Но напиши такъ, чтобы я могъ имъ перечитать — Твоимъ мнѣніемъ я сильно защищусь, они все полагаютъ на Тебя и цвѣркаютъ мнѣ въ очи. — Г. Ковальскій враждуетъ на меня и на Вѣстникъ; а Хоминскій и Литвиновичь слухаютъ его!!! Прежнія извѣстія моя объ рущинѣ были за скорыя — Яхимовичь въ послѣдней хвилѣ пересадилъ все — русскій язикъ можетъ заводитись въ богословіи, и Яхимовичь уже изреклъ, что Исторію Балудянскаго пріиметъ яко учебную книжку — объ латинскомъ мѣсяцословѣ утихло все на время — угорскимъ храни Богъ, и не говори объ томъ, сей часъ перейдутъ на благочесть — а нашіе? Не извѣстно ли Тебѣ, какой человѣкъ есть „Михаилъ Козановичь“ — приход. въ Ольшаницѣ коло Тысменицы? Пращай Любезный Твой Иванъ Ѳ. Голо(вацкій).

На боці: Днесь рано 12/24 януарія о $^1/_2$ шестаго часа померъ Нашь Отецъ славный проф. Іоаннъ Колярь по короткой слабости! Великой души его вѣчный упокой!!!

Лист писаний на цілих чотирох сторонах 8⁰.

Ч. 12.

Лист Антонія Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 18. V. 1852 р.

Милостивый Государь!

Я имѣю честь прислати Вамъ 3 флореновъ серебромъ на пренумерату трехъ ексемпларей русскихъ проповѣдей издаваемыхъ Госп. Радолинскимъ — Єго Превосходительство Высокопреосвященный Митрополитъ повелѣли для себя запренумеровати 2 ексемпляреи а пречест. Крилошанъ Іоаннъ Коланковскій комиссаръ Єго Превосходительства желаетъ такожь получити оденъ эксемпларъ — Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Благородія покорнѣйшимъ слугою А. Петрушевичь. 18 мая 1852 въ Уневѣ.

Лист писаний на 1 стороні малої 8⁰.

На четвертій стороні: Уневъ Достопочтенному Господину Головацкому Профессору русскаго языка и его словесности въ Львовѣ.

Ч. 13.

Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 10. VI. 1852 р.

Ваше Благородіе Милостивый Государь!

Извините меня что опоздалъ съ отвѣтомъ. Я желалъ къ Вамъ послать также нѣсколько экземпляровъ Челяковскаго II части Хрестом. но ему умерла жена и онъ выѣхалъ: теперь воротился и я съ нимъ объ этомъ говорилъ, и видѣлъ что онъ никакой охоти непоказалъ. Что касается пересылки, то я говорилъ съ книгопродавцемъ и онъ сказалъ, что все должно ити черезъ Вѣнну и что онъ поручитъ за то, что Вы то получите скорѣе двухъ мѣсяцевъ, то я рѣшился послать почтой.

Посылаю.

10. Сазаво-Еммаузское Еѵліе à 2 f. c. m.

15. Начала священ. языка на ческ. я à 10 kr. на рус. все разошлось.

20. Начала русскаго языка. Часть практич. à 10 kr.

10. Русско-чешское правописаніе à 8 кр.

3. Pravopis česky 6 kr.
20. Рукопись краледворская 12 kr.
2. Полиглатта 2 fr.
5. Денниця часть VI. 5 kr.
2. Krakoviaky 15 kr.
1. Hankovy písne Ø
[2] 1. Starobyla malba Ø
1. Čelakov. Хрестоматія.
2. Шафарика Památky 2 f. 30 kr.
1. — O pismenech Chrabra 8 kr.
1. Cupr Praktischer Lehrgang 14 kr.
1. — Böhmische sprachlehre 31 kr.
1. — Přehled Literatury česke 10 kr.
1. Correspondenz Ø
2. Словянски mluvoveda для Васъ Ø и для Діонисія Андреевича Зубрицка.

1. Полни экз. Начала русск. язика для Васъ Ø Такимъ знакомъ Ø все для Васъ даромъ извольте приняти милостиво.

Начала русск. язика части практич. въ самой нижайшей цѣнѣ, думаю годятся для Вашихъ слушателей. Когда я началъ преподавать русскій языкъ, я началъ печатать сія начала, какъ была напечатана теоретическая часть, и дожидаясь практической, я продавалъ се своимъ слушателямъ, коихъ было 300, правда не было „Kollegiengelder“, послѣ министерство учедило (sic!) этѣ осудныя или остудныя Kollegiengelder и слушателевъ осталось 30 и такимъ образомъ есть у меня [3] купа практической части.

Г. Шумавскій работаетъ, онъ выпустилъ первую тетрадь, но онъ самъ недоволенъ ортографіей, и лучше будетъ подожать, на выпускъ другій съ которымъ и первый исправленый будетъ.

У насъ въ прочемъ все очень плохо идетъ и мы ждемъ лучшаго времени для нашеи славянской жизни.

Денги 9 fl. c. m. я порядочно получилъ.

Мой нижайшій поклонъ Діонисію Андреевичу и вообще всѣмъ кто только знаетъ и помнитъ еще меня. Будьте здоровы, благополучный и незабывайте преданнѣйшаго Вамъ

Вячеслава Ганку.

Прага 10 юнія 1852 н. с.

Лист писаний на 3 стор. 8⁰.

Ч. 14.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 10. (22,) VIII. 1852 р.

Вѣна 10/22 августа 852.

Любезнѣйшій Братъ!

Бумага для Ставропигіи уже выслана три недѣли тому назадъ, и должна бы на дняхъ въ Львовъ прибыть — прямо на Твое имя. Тѣмъ разомъ посылка не множко премедлилась — прежній купецъ рѣшился отказать мнѣ потому, что я не взялъ всего злишка — $2\frac{1}{2}$ балей, и я принужденъ былъ посредствомъ Мехитаристовъ вновъ выписывать отъ иной фабрики бумагу въ большемъ количествѣ, изъ которой они мнѣ отступили требуемыхъ Вами 12 ризъ. Эта бумага не множко толстѣе прежней, но бѣла и въ величинѣ тойже; цѣна какъ и прежде по 11 fr. и 30 kr. сер. риза, а не какъ Ты извѣщалъ меня 10 fr. cm.

Здѣсь прилагаю расписку заплаченныхъ денегъ;

	Я получилъ отъ Тебя	132 fr. сер.	
	изъ прежнихъ лишни	8 — —	
	И того	140 fr. сер.	
Бумага стоитъ	138 fr.	135 — —	
отпускъ	3 fr.	злиш. 5 fr. СМ.	
заплачено	135 fr. ср.		

А такъ лишилось у меня въ пользу Ставропигіи еще 5 fr. сер. — которы я позднѣе отошлю, или при случаѣ разсчетаюсь. [2] Изъ здѣшнихъ новинъ очень мало. Я не сообщаюсь много съ нашими, понеже имѣю отъ нихъ больше укоризнъ и грызи, какъ ихъ сообщеніе новинъ достойно. Работаю свое — но дома, впрочемъ и досуга нѣтъ.

Зоологія Воляна[1]) уже напечатана — хорошо — и авторъ поѣхалъ на родину; крутымъ путемъ онъ пересадилъ и гражданку и многія особенности, сопротивляющія ся Шашкевичевой правописи; даже коректу ажь до 13 листа велъ самъ авторъ, а Шашкевичь и не зналъ объ ничѣмъ — при концѣ хотѣлъ еще препятствовать, но уже не удалось. — Грамматика Тобою присланна кажется уже одобрена отъ министеріи, и Твой будетъ вѣнецъ. Хрестоматію Твою и читанку Ковальскаго взялъ

---

[1]) Василій А. Волянъ: „Начальное основаніе звѣрословія для оупотребленія ґимназїяльныхъ и высшихъ городскихъ школъ написалъ по нѣмецки дръ Германъ Бурмайстеръ, перевелъ на рускій языкъ и по обстоятельствамъ после найлучшихъ авторовъ оумножилъ В. В... Львів 1852 р.

Шашкевичь съ собой на отпускъ, и не извѣстно что намѣряетъ съ Хрестоматіею дѣлать; кажутъ что хочетъ се переработать и примѣрить нашему юношеству! Богъ знаетъ, что онъ замышляетъ?! — Можетъ быть, что увидишься самъ съ нимъ — хотя онъ угрожалъ, что нашихъ не посѣтитъ, но прямо изъ Перемышля до Угринова удастся. О когда бы тамъ на всегда лишился. Предъ отъѣздомъ (1 августа) онъ разсердился на меня, что я его статіи полемической противъ Зори не принялъ въ Вѣстникъ. Онъ хотѣлъ безъименно защищать Ермака и Могильницкаго противъ Пряшевскаго дописывателя (50 числ. Зори)[1]; но я [3] отписалъ ему, указавъ безполезность той полемики, особенно въ формѣ имъ употребленной — самой мѣлкой и простой надъ воображеніе. Долго я колебался, что дѣлать, но вконцѣ рѣшился противустануть и ему и Вислобоцк Подлинникъ есть у меня, и придетъ когда время, что я напечатаніемъ сей статіи съ моими примѣчаніями оправдаюсь. — Словомъ онъ сильно ожесточился на мою дерзость, и будетъ меня и Вѣстника вездѣ оклеветывать.

Енциклопедія Владиміра братчика еще не началась печатать — виньетъ соотвѣтныхъ нѣтъ у Мехитаристовъ, нужно будетъ купить гдѣ нибудь за готовыя деньги. Егоже грамматику Дюнебіера найлучше прямо послать до министеріи, или я ее предложу самъ лично секретарю барону Häufler референту, и буду просить, что бы скоро рѣшили; онъ пошлетъ ее въ Львовъ съ порученіемъ, что бы скорѣе возвратили; такъ сдѣлалъ Волянъ; но Шашкевичевыхъ рукъ она не минетъ, по крайней мѣрѣ я сомнѣваюсь.

Исторія Зубрицкаго всѣмъ очень понравилась, хотя мало кто изъ нашихъ право ее осудить въ состояніи.

На дняхъ прибылъ изъ Рима молодый священникъ, тамошній воспитанникъ Інститута de propaganda fide — хочетъ здѣсь докторизовать — умный человѣкъ и добрый Русинъ, какъ утверждаютъ.

[4] Книгъ Тобою желаемыхъ я еще не получилъ, мы писали въ Варшаву — и тамъ ихъ нѣтъ, нужно выписывать изъ Питера — за готовыя деньги, а тѣхъ у меня Богъ дастъ. IV часть Догматики Макарія еще не изданна — прочія же стоятъ выше, какъ Ты писалъ, всего 8 рублей сер. — но у меня и тѣхъ нѣтъ. На всѣ стороны имѣю долги и непріятности — многіе за Исторію Балуд. еще не поплатили, и въ обще все идетъ опоромъ. Мое жалованіе 125 fr. на три мѣсяца — подумай откуду жить и долги платить — раздираюсь на всѣ стороны, по одолѣть мнѣ непріятности почти не возможно. Труждаюсь, мучу, и все кажется тщетно для меня и для стремленія въ обще.

---

[1]) Гляди вступну статию.

Вѣстникъ, Богъ вѣдаетъ, что съ нимъ будетъ на 1853 годъ? Вислоб. даетъ уже залогъ, но что публика сдѣлаетъ? До тихъ поръ едва 650 отбирателей, и между тѣми много не поплатили точно.

Что же съ Вашею Зорею? не возможно ли бы въ пользу ея пожертвовать Вѣстникомъ? Я сей час готовъ, и ручаю за успѣхъ; Здѣсь уже мнѣ такъ надоѣло, что я не вижу — только мой гробъ предъ собою. Сдѣлай милость, посовѣтуй ся у людей, отъ которыхъ это зависитъ. Но на передъ кажу, что кромѣ кавціи должна Ставропигія на обновленіе ея изъ внѣ пожертвовать не множко — а въ содержаніи уже бы я ее исправилъ и распространилъ въ всѣ стороны; мы угорскихъ читателей имѣемъ почти половину.

Пращай любезный Братъ Иванъ Ѳ. Гол(овацкій).

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 15.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 12(24) VIII. 1852 р.

Вѣна 12/24 Августа 852.

Любезнѣйшій Братъ и Вся дражайшая родина!

Я очень радуюсь, что слышу Васъ всѣхъ здоровыхъ, въ веселомъ родинномъ кругѣ веселящихся — поминайте при случаѣ и меня отдаленнаго и близко половину своей жизни на безродіи пребывающаго — вотъ така то уже судьба моя — можетъ быть наказаніе за грѣхи молодости; какъ нибудь, всегда оно наказаніе самое жесточайшее. — Ты счастливъ Брате, имѣешь и свою родину собственно, и теперь наслаждаешься всѣми прочими родственниками — у Тебя есть днесь и матушка любезная, и сестра, и браты, и все чего только душа запрагнетъ — а у меня только мечта на думкѣ, и жажда, пустое желаніе въ сердцѣ. Богъ да благословитъ Васъ всѣхъ, радуйте ся и гараздуйте въ счастьи и здоровьи, а мнѣ пожалуйте хотя одно воспоминаніе. Уцѣлуй Брате и маму и Юльцю и Мариню и всѣхъ братей и сестръ отъ меня, да будутъ здоровы и люблятъ свой родъ и народъ, какъ я ихъ всѣхъ люблю, хотя уже три года ихъ не видалъ и ничего не писалъ — но бѣда, не можно! Ты знаешь мое дѣло! [2] Извини меня у всѣхъ — Ты знаешь для кого я живу. Для нихъ всѣхъ, но и еще для кого нибудь.

Твое письмо вышло изъ Скалата 20 августа, а днесь 24 я уже отвѣчаю. Не знаю, получаютъ ли братя Григорій въ Скалатѣ, и Николай въ Чепеляхъ, и Димитрій въ Ластковцахъ моего Вѣстника, который сего года точно высылается. —

Упомни братчика Петра, что бы поскорѣе дѣлалъ испытъ, и Владиміръ найлучше сдѣлаетъ, если будетъ стараться о гимназіяльную профессуру. Въ томъ поприщѣ еще самая большая польза для народа, а почти больша какъ священникомъ быть.

Жалко что Ты меня не извѣстилъ объ отъѣздѣ Твоемъ изъ Львова — я этого непремѣнно надѣялся, и полагая что Ты еще тамъ, писалъ я Тебѣ въ Львовъ довольно прилѣжное писемцо, и приложилъ счетоводную распись заплаченныхъ за бумагу денегъ – поручи кому нибудь, можетъ быть и Г. Сосновскому, чтобы отобрали и Тебѣ послали. Бумага вислала отсюду 2 августа — всѣ въ порядкѣ, только не множко опознилась посылка потому, что прежній купецъ никакимъ образомъ не хотѣлъ выдать излишка своего вчасти, только весь – и я принужденъ былъ выписать особо изъ [3] иной фабрики, по тойже цѣнѣ. Я Г. Сосновскому тѣми порами уже два раза писалъ, и о всемъ извинялся.

Г. Шашк. отъѣхалъ изъ Вѣны 1. августа, и вѣрно уже агитуетъ по всѣмъ сторонамъ и лицамъ — оружіе его какъ и равныхъ ему извѣстно Тебѣ: подозрѣвать і высьмѣвать, по временамъ и оклеветать немножко — онъ вѣрно повредитъ много и Вѣстнику и Зорѣ — надо бы по случаю контрамину подложить. Если Ты съ нимъ случайно встрѣтишься, увидишь что онъ теперь самый лютѣйшій сдѣлался фанатикъ; потребно бы его въ томъ фанатисмѣ мало поджечь, а онъ его самаго подрѣжетъ, какъ того змѣя, который въ ярости самъ хвостъ свой смертоносно ужалилъ. Для Ш.. нѣтъ лѣкарства, онъ пропалъ въ своемъ заслѣпленіи. Предъ отъѣздомъ онъ не мало розсердился на меня, что я дерзнулъ его статью до Вѣстника не принять, и смѣлъ откровенно сказать ему причину того. – Но сему должно было быть. —

Воляна Зоологія уже уздана, хорошо; въ Львовѣ получишь отъ автора ексемпл. если Тебя застанетъ, и онъ имѣлъ довольно годованій съ Ш... Твоя граматика уже пріята отъ министеріи — хрестоматію же взялъ Ш... съ собою, Богъ знаетъ [4] что придумалъ сдѣлать съ ней.

Изъ Рима пришелъ сюда Г. Черлунчакевичь, молодый богословъ — умный человѣкъ — разсказывалъ что въ Римъ приспѣли вѣсти, якобы Угорскіе Русины готовы на латинскій обрядъ перейти — пусть попробуютъ, а увидятъ какъ имъ ототнутъ, что и свящ. водою не омоются.

Первой части Исторіи Балудянскаго у меня только естъ 17 ексемп. обходися иными какъ можешь, а ни, то я и тѣ пошлю Тебѣ. Епископъ Бохенскій получилъ отъ меня особо всѣ части по 2 ексемп, какъ и особо предплату мнѣ подалъ. Дополненіе первыхъ 6 листовъ для 2 ексемп. I части я Тебѣ позднѣе пришлю – только припомни мнѣ. Надѣюсь, что Ты только тѣмъ пренумерантамъ раздаешь, которы у Тебя предплатили; прочимъ же я самъ по малу разсылаю.

Сочиненіе Владиміра еще не начало печататься, но будетъ все лучше — у меня мало времени, а еще менше денегъ; на всѣ страны выплачивайся, а доходы малы и непостоянны, многіе даже предплатители Исторіи еще не поплатили. Отъ бѣда тай годѣ! О библіи Славянской извѣщаю Тебѣ, что ее можно получить, если не здѣсь, то изъ Будима выпишу. — Уцѣлуй сердечно всю нашу родину въ тѣхъ сторонахъ отъ меня и поздорови друзей русскихъ. — Пращай

Твій Братъ Иванъ Ѳ. (Головацкій).

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 16.

Лист Івана Головацького до Ів. Гушалевича, пис. дня 1. IX. 1852 р.

Вѣна дня 1/13 сентября 1852.

Всепочтенный Господинъ! Любезнѣйшій мой Другъ!

Мнѣ очень пріятно было получить отъ Васъ писемце, и хотя мы рѣдко между собою переписываемся, то я долженъ признать, что при всякомъ числѣ Зори я памятаю на Васъ, и любуюсь Вашими трудами, ибо вижу, что отъ времени Вашего предстоятельства сей любимой газетѣ чѣмъ разъ больше развивается между нами согласіе, и я увѣренъ, что только утрудительныя обстоятельства, владѣющія надъ нами обома, препятствуютъ нашему совершенному единомыслію. — Впрочемъ я утѣшаюсь надеждою, что это все съ временемъ загладится, когда бы только въ публикѣ мы большаго достигли соучастія. Но это самая большая бѣда! и Зоря и Вѣстникъ не утѣшаются доселѣ тѣми успѣхами, которыхъ бы наша взаимная трудолюбивость достойна была. —

Вы спрашиваете меня, Любезнѣйшій, объ изданіи Г. Величкова Мѣсяцеслова. Хорошее дѣло, я готовъ на все принять ся, но не знаю, [2] какое объятіе его; я видѣлъ еще въ 1850 году составленный нимъ мѣсяцесловъ, но тотъ былъ большаго размѣра, что много стоитъ, и не льзя дешево пустить; а то у насъ самое главнѣйшее дѣло, если кто желаетъ успѣть. — Кромѣ того я не знаю, намѣриваетъ ли Ставропигія или Г. Сьемашь и на сей годъ издавать мѣсяцесловъ? Это важный вопросъ, потому что у насъ много мѣсяцеслововъ не разойдется въ одномъ году; а въ Перемышлѣ и такъ непремѣнно издаваться будетъ Перемышлянинъ и на будущій годъ. — Я теперь долженъ разсчетливѣе поступать при издаваніи дѣлъ, потому что уже довольно попарился. —

Сего ради прошу Любезнѣйшій Другъ, пришлите мнѣ поскорѣе Рукопись Величкова Мѣсяцеслова, а я разглянувъ его извѣщу Васъ

рѣшительно о моемъ расположеніи, возможно ли мнѣ или нѣтъ. — Но это должно поспѣшно дѣлаться, потому что время улетываетъ, чтобъ не опоздить. — Напишите мнѣ такожде ближшія изъясненія касательно моихъ выше помянутыхъ вопросовъ, дабы я зновъ на какую мѣль не запустился. [3] Теперь я долженъ к статѣ поговорить немножко о нашихъ вѣстникарскихъ справахъ. Въ 67 числѣ Зори вы изволили помѣстить дописъ изъ Коломыйскаго округа, въ которой говорится о оглашеніи Вѣстника на 1853 годъ, ссылаясь на §§ закона о тиску[1]). Я очень хорошо понимаю, откуду этотъ ударъ -- кажется ветъ за ветъ В. Зборовскому за прежнее; но развѣ Вы не понимаете, что при томъ и добра справа много потеряетъ. Вѣстнику сдѣлается великая укоризна, но Зоря при томъ не успѣетъ, о томъ будьте увѣрены, и для того сужду, что не нужно было. Правительство имѣетъ довольно органовъ, обовязанныхъ наблюдать исполненіе законовъ, не нужно что бы и мы ему еще прислуживались въ томъ; теперь оно должно явно воспретить собираніе подписчиковъ; а кромѣ вашего извѣстія оно бы можетъ быть все молчкомъ пропустило; а такъ бы и Вы и мы тѣмъ могли воспользоваться. Теперь же все пропало. Думаю, что въ томъ Вы не хорошо поняли нашую взаимную пользу; — Я здѣсь прибавляю Вамъ подлинную рукопись совѣтника Шашкевича противъ Зори, именно противъ дописователя Пряшевского въ 50 Числѣ Зори. Эта жестокая статья опредѣлена была для Вѣстника, и имѣла уже Imprimatur отъ Издателя. — Я же прочитавъ это дурачество, подѣлалъ мои примѣчанія, и вмѣстѣ съ извинительнымъ писмомъ [4] отослалъ Г. Шашкевичу, и не принялъ въ Вѣстникъ.[2]) Это было предъ самымъ отъѣздомъ совѣтника изъ Вѣны, онъ сильно разгорячился на меня, но я волѣлъ поссориться съ нимъ, какъ бесполезную и обидительную начинать полемику съ писмомъ, на котораго существованіи мнѣ толико же залежитъ, какъ на моемъ собственномъ; и я увѣренъ, что обыдва нашія письма далеко болѣе бы успѣли на передъ, если бы изъ самаго начала были руководствовались единомысліемъ взаимною любовію, подпорою и ревнованіемъ въ совершенствованіи самаго

---

[1]) В числї 62 віденського „Вѣстника“ за рік 1852 поміщено „Оголошеніе взглядомъ дальшого существованія „Вѣстника“ на р. 1853“, яким редакция просить деканів, щоби виповнили прислані нею списи іменами тих сьвященників, що схотять передплачувати „Вѣстникъ“ в р. 1853. На се відповів в „Зорі Галицкій“ автор дописи „Зъ Коломыйского округа“, що з одної сторони радує єго, що „Вѣстникъ“ в р. 1853 виходити буде, з другої заявляє, що § 7. нового закона о печати збороняє збирати абонентів без виразного дозволу ряду. Тому й радить, щоби редакция вперід о такий дозвіл постарала ся. Автором сеї дописи, як видно з дальших слів листу, був Богдан Дідицький. Гл. вступну статию.

[2]) Гляди вступну статию і порівнай лист Ч. 14.

себя. — Но все минулось, теперь обыдва чувствуемъ вредительныя слѣдствія первоначальнаго раздора, и кажется что сія заключатся совершеннымъ разореніемъ и паденіемъ обóихъ писмъ. — Туда ведетъ раздоръ и несогласіе!

Извините, что я Вамъ откровенно какъ я рѣчь понимаю, сказалъ, и будьте увѣрены, что я въ Вѣстникѣ совсемъ о томъ замолчу. Но увидимъ, что скажетъ на то Вас. Зборовскій, который и касательное оглашеніе сочинилъ и меня какъ редактора подписалъ.

Подлинную допись Шашкевичу (sic) прошу покорно бережите до пріѣзда моего Брата Якова, и передайте ему, потому что она мнѣ еще когда нибудь придастся. Поклонитесь хорошенько всѣмъ вѣрнымъ Друзямъ русской справы. Пращайте Вашь Другъ и слуга

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Ч. 17.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. 1852.

Любезнѣйшій Братъ!

Въ послѣдній разъ я Тебѣ писалъ до Скалата; развѣ Ты моего письма не получилъ, хотя я съ отвѣтомъ поскорялъ, какъ возможно было. — Здѣсь новинъ мало кромѣ той, что нашъ цѣсарь развязалъ редакцію законовъ державныхъ — этого дослужились нашіе хахлы! Богъ имъ прости!

Шашкевичь уже возвратился, и разсказуетъ, какъ враждуютъ Галицкіе Русины на Вѣстника и Зорю, и жалуются на языкъ, которымъ они издаются. Кажетъ что партія его очень сильна — справедливо по тому, что онъ только у своихъ бывалъ, и хочетъ ихъ помощію пользоваться. — Онъ теперь черезъ В. Зборов. намѣряетъ по своему глузду и на Вѣстникъ 1853 вліять, и оказуется снаружи очень благосклоннымъ; но я не вѣрю всему, и въ ничемъ повиноваться не замышляю; я моихъ читателей и сотрудителей лучше знаю. Впрочемъ я все еще сомнѣваюсь, что бы Вѣстникъ на будущій годъ [2] существовалъ — безъ помощи правительства, какъ Тебѣ извѣстно, въ чемъ она состоитъ, ему не возможно быть — а точно эта помощь очень сомнѣтельна; меня Зборовскій уводитъ, кажется самъ еще не знаетъ, или можетъ быть крыется до послѣдняго.

Если оно изъяснится въ нѣсколько недѣляхъ, и я буду знать, что нельзя Вѣстника издавать въ будущемъ году, потому что подписчиковъ очень мало, помощь сомнительна, а кавція еще не приготовленна: — то я бы хотѣлъ еще спробовать, безъ кавціи о собственной силѣ и безъ зависимости отъ здѣшнихъ дураковъ, издавать часопись литературную, соключающую въ себѣ, кромѣ политики все, что касается просвѣщенія

и поученія нашего народа въ господарствѣ, школахъ, въ литературѣ, беллетристикѣ и всякой всячинѣ, по образу „Пчелы“ — какъ она въ Львовѣ издавалась, одинъ разъ въ недѣлю по одному листу, гражданкою, вкусно и искусно, какъ только здѣсь возможно. [3] Можетъ быть, что нашли бысь вспомагатели и читатели. Ибо мнѣ жалко здѣшняго моего становиска опускать безъуспѣшно. — Напиши мнѣ подробно, что думаешь о томъ моемъ намѣреніи; Енциклопедіи Владимировой я еще не печаталъ, и отлагаю, може бы можно ее частями тогда въ моемъ писмѣ печатать, и по томъ въ особенной книжечкѣ издать; это бы было дешевлѣ, и сугубая польза. — Изъ Будина мнѣ пишутъ, что если бы Вѣстникъ издавался чистѣйшимъ языкомъ, я бы изъ самаго Будина имѣлъ болѣе 50 читателей — но такъ едва 10 — какъ и вообще угорскихъ подписчиковъ на Вѣстника больше приглашается, какъ изъ Галиціи.

Я получилъ Болгарскую Грамматику отъ сочинителя; здѣсь Тебѣ посылаю, она Тебѣ лучше придастся. Здѣсь въ Вѣнѣ живетъ теперь Г. Озаркевичь зъ Коломыи; его Консисторія очень оскорбила и кажется онъ много здѣсь успѣетъ.

На дняхъ выписали чрезъ Липскую [4] Комиссію у меня 30 екс. Исторіи Церковной для Москвы и для Россіи въ обще; когда бы только и скоро и деньги прислали, этихъ мнѣ весьма потребно. — Какія извѣстія Ты привезъ изъ путешествія Твоего? — Что думаешь о Вѣстникѣ? Какъ бы это хорошо было, когда бы у насъ нашелся Меценъ, который бы за меня положилъ 5000 кавціи, а увидѣлъ бы какую газету бы я издавалъ безъ зависимости здѣшнихъ слѣпцовъ!

Цѣлую Васъ всѣхъ дражайшія Братя и Друзя

Вашь Братъ Иванъ Ѳ. Головацкій.

Когда бы кто рѣшился кто на кавцію, то правительство даетъ 3 проценты; а я бы еще додалъ по 5, разомъ 8 — это хорошая бы польза для такого Мецен. — Пращай.

Нашіе Русины въ Славоніи, угнетаемы отъ Крижевской Консисторіи въ русскомъ языцѣ, рѣшаются въ случаѣ продолжительнаго оскорбленія языка отступить отъ уніи.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 18.

Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. 1852 р.

Высокопочтенный Господине Профессоръ Благодѣтелю!

Еще минȣвшого года воспоминали мнѣ Всесвѣтлый Крилошанинъ Схоліарха, що 1853 года мѣстце на учителѧ рȣского ѧзыка при одныхъ гімназіѧхъ въ Львовѣ опорожненное бȣдетъ. Есть-либы въ истинȣ такъ

было, тогда старал-бымсѧ о тое-же изъ слѣдѹющей причины. Въ теченіи года 1852 приготовлялсѧ ѧ до испитѹ на гімназіяльного профессора изъ общей гісторіи, которомѹ въ протѧженіи 1853 года подвести-ся замышлѧю. Однакожь мнѣ живѹщемѹ на сельскомъ уединеніи [2] недостаетъ средствъ книжныхъ, которыми бы ѧ мой замыселъ удѣйствовати моглъ. — Въ Львовѣ мнѣ потребно есть быти — но также достаточного утриманія имѣти не могѹ, естьли кто отъ Рѹсиновъ своимъ ходатайствомъ не возноможетъ мѧ. Въ надѣи осѧгнѹти нѣкогда поприще, на которымъ полезнѣйше свои силы длѧ Возлюбленного Nамъ рѹского Nарода употребити возможно прошѹ Васъ Высокопочтенный Господине Професоръ о задержанье вижпомѧнутой сѹплентѹри длѧ мене. Первого Октоврія прибѹдѹ до Львова и Вамъ [3] Высокопочтенный Господине Професоръ лично мое глѹбокое award сложѹ почтеніе, которое днесь письменно засилаю

Вашей Всечестности смиренный слѹга

Ісідоръ Шараньевичь укончиный Богословецъ.

Козара дня 24. Септембрія 1852.

Лист писаний на 3 сторонах малої 4°.

Ч. 19.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 7. X. 1852 р.

Милый Брате!

Послалъ я уже мои елабораты, на якіи вборзѣ можно было здобутись. Брате! Малъ я причину розчитиватись, роздумоватись долго забираясь до роботы, бо мнѣ казалось, же где не хотѣли пріймити за домашную роботу переводъ вольный, або лучше оброблeніе цѣлой исторіи, обнимающе до 60 аркушей, тамъ нужно было поставити що людяного; зналъ я тое и забирался на великое; но „parturiunt montes, nascitur ridiculus mus“: не стало часу робити, ни списати того, що предначерталось. Мнѣ стыдно, но [2] не было ниякого способа, отклонити отъ себя горкои чаши.

Съ таксою я не знаю, что мнѣ належитъ дѣлати? Я зробилъ черезъ здѣшный почтовый урядъ реквизицію до Львовского уряда, и львовскій докажетъ подписомъ отбирателя, же доручилъ; но чтоже тогда будетъ? Я таки уже не буду долженъ платити, но ктоже еи заложитъ? не будетли то должностію Вахолца, что не отбиралъ самъ, а завѣрилъ писарю только? Когда [3] бы онъ не возмогъ своего заступника въ томъ дѣлѣ принудити до отданія заличныхъ 10 зл. то волѣю уже я стягнутись на нихъ, но нехай онъ будетъ свободенъ.

Донеси мнѣ тое.

Зубрицкого исторіи уже, чую и другое отдѣленіе вышло, и сголошаются одни, други допытуются. Грошей колька зр. я присбиралъ, но ще много первихъ частей лежитъ у мене, про то пошлю ажъ будетъ що посылати. [4] Но надѣюсь, що Ставропигія 2. отдѣленіе мнѣ пришлетъ когда будетъ возможно. Емилій[1]) нашь испыта не перебулъ. Онъ зачалъ зрана, але не зная Математики и Физики не пришелъ зполудня. Онъ еще и курсового испита не отбулъ, еще и трехъ предметовъ не здавалъ. Стипендіи не достанетъ, а долговъ наробилъ на всю стипендію. Бѣда — тай годѣ — незнать що съ нимъ чинити? Василь испыта съ своими хлопцями поздавалъ и поѣдетъ сими днями въ Львовъ.

Пращай Твой щирый

7/10 1852. Петро.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 20.

Лист дра А. Радолинського до Якова Головацького, пис. дня 21. X. 1852 р.

Ваше Высокоблагородіе!

Истино сознаюсь одолжать ся точнымъ изъясненіемъ по представленному мнѣ допросу осносительно русскихъ Проповѣдей мною издаваемыхъ. Самая большая причина опозженія изданія упомянутыхъ Проповѣдей состоитъ въ томъ: что Типограѳъ воспринявшій на себя печатаніе Проповѣдей за симъ токмо случаемъ рѣшившій ся снабдѣть типограѳію свою Кирилловскими буквами не имѣлъ съ начала довольнаго припаса ихъ, и для того дѣлу очень медленно поступать должно было. Кромѣ сего я принужденъ былъ предпринять путешествіе къ моей роднѣ, также не могъ я въ отсутствіи моемъ споспѣшествовать ускоренію дѣла. — По возвращеніи моемъ изъ путешествія гадалъ я, что по объявленному Вамъ моему намѣренію хоть первые листы пошлу (!) касательнымъ подписчикамъ, для упокоенія ихъ, между тѣмъ же изданному бывшему новому закону о тисненіи, долженъ былъ я прекратить исполненіе этого моего намѣренія потому, что Полиція по частямъ не хочетъ принять въ разсмотрѣніе, но требуетъ цѣлаго оконченнаго дѣла для представленія себѣ; и въ слѣдствіе сего и въ слѣдствіе строгаго закона, ни типографъ не хочетъ отдать мнѣ требуемые первые листи, токмо нѣсколько мнѣ отдалъ для архіереевъ для цензуры церковной. — По симъ причинамъ тоже молю Ваше Высокоблагородіе, извинить меня въ неисполненіи обѣщанія моего. — Однакожъ чтобъ каждый убѣдился въ томъ: что я за-

[1]) Головацький.

нимаюсь дѣломъ изданія объявленныхъ Проповѣдей, здѣсь имѣю честь [2] Вамъ прислать 5. выпечатаныхъ листовъ въ 10 Ексемплар. съ тѣмъ смиреннымъ прошеніемъ: чтобъ изволили Вы показать допрощающимся о нихъ, и увѣрить каждаго въ томъ: что я стараюсь удовлетворить объязанности моей. Вмѣстѣ прошу Васъ объявить, что подписка по одному золотому и (10 kr. за посилку) будетъ держать до конца сего года, по которое время надѣюсь также и дѣло окончить; послѣ этого времени же наступитъ лавочная цѣна 1 зол. 30 кр.

За присланные мнѣ деньги въ суммѣ 26 зол. сер. зо стороны подписчиковъ и за сообщенныя мнѣ вновь имена 7 подписчиковъ благодарю Вашему Высокоблагородію. — Съ искренною благодарностію призная труды и ревность Вашу въ собираніи подписчиковъ на упомянутое дѣло мое осмѣлуюсь и на далѣе молить о Вашей благосклонности, и покорно просить содѣствованія въ умноженіи числа подписчиковъ. — Половину денегъ слѣдующихъ по подпискѣ въ Галиціи доставленной по 30 кр. сер. при каждомъ ексемпл. сообразно обѣщанію моему жертвуя на домъ народный симъ уполномочиваю Васъ слѣдующее количество, то есть по каждому подписчику Галицкому 30 кр. сер. тотчасъ вычетать, и за мнѣ присилаемою Квитанціею на домъ народной отдать. Съ присланныхъ мнѣ доселѣ изъ Галиціи подписаныхъ денегъ тотчасъ по укончѣніи дѣла пришлу (!) прямо къ Вашему Высокоблагородію. — Я забылъ при первомъ обвѣщаніи упомянутыхъ проповѣдей выше подписнои цѣны 10 кр. сер. для покрытія експедиціональн. издержекъ назначить: которые слѣдовательно уже свое денги сложили (толико по 1 зол. сер.), должни будутъ этотъ убытокъ вознаградить, когда получатъ 1-ый свя-[3]-зокъ; но сіи которые еще незаплатили, должни будутъ вмѣстѣ 1 зол. 10 кр. заплатить. По сему я получу по 40 кр. со стороны галицкихъ подписчиковъ. Это прошу также и пречаст. (!) Редакціи Зори Галицкой и „Przyjaciela domowego“ съ отличнымъ отъ меня почтеніемъ сообщить, и съ тѣмъ искреннымъ прошеніемъ: чтобъ изволили почт. Публикѣ извѣстить, что печатается уже 6. листъ съ русскихъ мною выдаваемыхъ Проповѣдей, и же целое дѣло выпечатано будетъ концемъ сего года[1]), притомъ же можна предплатить на эти проповѣди по 1 зол. вмѣстѣ съ 10 кр. сер. за посилку еще до конца сего года. Сими днями ожидаю

---

[1]) „Собраніе русскихъ проповѣдей, издаваемыхъ др. Андреемъ Андреевичемъ Радолинскимъ [Радлинскимъ], священникомъ остригомскаго архіепископства лат. обряду, редакторомъ земскаго свода законовъ текста словенскаго [словацкаго]. Томъ первый. Съ приложеніемъ русской грамматики и русско-всеславянскаго словаря. Съ иконою [образомъ] св. Кирилла и Меѳодія, славянскихъ апостоловъ. Буда 1852 р.

я дозволенія сбирать подписчиковъ отъ Галиціи; которы какъ скоро получу, пришлю тотчасъ новое объявленіе до Зори Галицкой и Przyjaciela domowego.

Впрочемъ имѣю честь препоручать себя Вашей благосклонности и писать ся

Вашимъ покорнымъ слугою Др. A. Radlinsky

Въ Будѣ дня 21/10 1852. Редакторъ земскаго свода законовъ.

NB. Наслѣдующее листы тотчасъ, какъ выпечатаны будутъ, пришлу (!) Вамъ, одинъ за другимъ, почтою.

Здѣсь приключеныя связки прошу надлежашимъ (!) доручить.

Лист писаний на 3. стор. вел. 4⁰. На четвертій стороні така записка Я. Головацького:

Ех. 26. заплачено. 26 fr. КМ.
Ех. 7. } Подписчиковъ послалъ безъ денегъ
Ех. 2. } подпичика (!) 2 еще прибыло.
35 Екс.

Слѣдовательно я послалъ Г. Радолинскому:
26 fr. КМ.

Считая по 40 кр. сер. для Г. Радл. ему надлежитъ отдать:
23 fr. 20 kr. CM.

На народный Домъ пришлобы по 30 kr. КМ. за екс.: 17 fr. 30 kr. КМ.
15/3 Апр. 1853. отдалъ комиссіи предсѣдат. Гну. Лотоцкому.
Всей суммы за 35 екс. прійти должно: 40 fr. 50 kr. КМ.
Остается за Вами.... 2 fr. 40 kr. КМ.
1/1 853 н. ч.

Ч. 21.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. XI. 1852 р.

Любезнѣйшій Братъ!

Случаемъ посылки до Г. Богдана Андр.[1]) посылаю и Тебѣ желанныя книги: Видословіе Шлейхера, звукословіе Миклошича и Коляра путешествіе по Италіи.

Касательно рукописей, о которыхъ спрашиваешь, то я Тебѣ точнаго отвѣта дать не могу — обыкновенно сія справы отбываются тайкомъ, и суть извѣстны токмо совѣт. Ш. и его заушникамъ. Сколько я изъ боку слышалъ, то Твоя грамматика уже въ лѣтѣ была одобрена — а съ хрестоматіею Ш. возился и по Галиціи, um Studien zu machen.

[1]) Діди цького.

Что съ нею сдѣлать намѣряетъ этого можетъ быть самъ еще не знаетъ. О ариѳметикѣ Мочника я уже предъ нѣсколько мѣсяцами слышалъ, что Ш. ее исправляетъ и вѣдай печатаетъ, подобно какъ и читанку покойнаго Блонскаго или чію. Читанка Ковальскаго печатается уже, будетъ довольно великая книжка, по крайней мѣрѣ 20 листовъ — но что касается матеріяловъ и системы его, то я знаю, что будетъ сумѣшки всякой всячины безъ малѣйшаго разбора, все прикроено на Ш. копыто. Коректурныхъ листовъ не имѣлъ случая получить, впрочемъ она недостойна, чтобы уже теперь заботиться нею. — Но что важнѣе всего, Ш. вмѣстѣ съ Ковальскимъ завязали какой то союзъ, (ради кумовства безсомнительно), и намѣреваютъ присвоить себѣ монополію въ произведеніи училищныхъ книгъ; разумѣется съ оскорбленіемъ всѣхъ которы рукописи сюда [2] къ одобренію присылаютъ. Въ томъ намѣреніи составляетъ Ковальскій уже вторый томъ читанки, и говоритъ уже о третемъ!!! Время укажетъ, естли мое подозрѣніе основано или нѣтъ; на всякій случай многіе писатели будутъ при томъ терпѣть, какъ не менѣе и словесность самая.

Я впрочемъ утѣшаюсь, что праведная сторона скорѣе или позже побѣдитъ коварство — и въ томъ полагаю надежду между прочими на людей, какъ Преч. Петрушевичь и Богданъ нашъ сладкопѣвный, когда бы только средствъ произвесть къ объявленію ихъ сочиненій, и всѣхъ прочихъ право рѣчь понимающихъ.

Я Енциклопедію и Конюшаго хотѣлъ здѣсь печатать, но Мехитаристы по долгомъ отвлеканіи отказали мнѣ, потому что еще Исторія Балуд. не выплачено; это меня глубоко тронуло, и я убѣдился, что эти Армяне горшь евреевъ — я толико годовъ работаю въ ихъ пользу и они мнѣ теперь отказываютъ въ кредитѣ. Я обѣ рукописи послалъ въ Прагу до Гааза — здѣсь прилагаю Тебѣ взорецъ тамошней печати и нѣсколько образковъ, какихъ они наскоро мнѣ прислать могли — но на ихъ складѣ въ Вѣнѣ можна бы еще лучшихъ выбрать. Все хорошо — токмо денегъ нужно, и они требуютъ какого то ручательства, потому что меня не знаютъ. А цѣна довольно высоко высока — около 30 до 32 зол. сер. на 1000 екс. изданія. А у меня денегъ вовсе нѣтъ — а долговъ безъ числа на всѣ боки, что незнаю, куда обернуться.

Г. Радолинскаго Проповѣдей я первый выпускъ (4 листы) уже предъ 2 недѣлями получилъ, но [3] не имѣю уже при рукѣ. Тими днями я напишу ему, почему Тебѣ не посылаетъ требуемыхъ ексемпляреи. — Его мысль достойна всякой помощи, но я сомнѣваюсь объ успѣхѣ, особенно по той причинѣ, что Славяне еще по большой части слѣпцы.

Вручителя Твоей послѣдней посылки, вѣроятно молодый Бачинскій, о которомъ въ Вѣстникѣ споминалось, я еще не видѣлъ, а посылку

Твою приставлено мнѣ отъ Литвиновича. Вѣроятно онъ прямо до него адресовался, и это лучше понеже Литвиновичь будетъ лучшимъ покровителемъ чѣмъ я — у меня нѣтъ времени, заботиться, а у Литвиновича полно молодыхъ людей, которымъ онъ приказывать можетъ. Впрочемъ въ Вѣнернайштатѣ есть офицеръ уланъ Бачинскій, можетъ быть сродникъ молодцу, тотъ безсомнительно уже вѣдаетъ о немъ, и можетъ ему найлучшее дать наставленіе, и будетъ его всегда имѣть подъ глазами. Что касается Вѣстника, то его судьба хотя чиновственно еще нерѣшена, но предвидѣть можно; правительство не дастъ никакой помощи ни въ чѣмъ — и онъ въ нынѣшнемъ видѣ непремѣнно падетъ. Зборовскій хочетъ такожъ вступить въ какой то союзъ съ Шашкевичемъ, и намѣряетъ продолжать его одинъ разъ въ недѣлю, съ прилогою поучительною для народныхъ школъ, издаваемою и редагованою Шашкевичемъ; и надѣется, что министеръ Ѳунъ возметъ 200 ексемп. для народныхъ учителей. — Но я въ томъ рѣшительно отказуюсь всякаго участія, ибо не было бы чѣмъ существоватъ. Мнѣ пишуть изъ Будина, что бы я вступилъ въ содружество съ Радолинскимъ; онъ снабдитъ меня и [4] кавціею и соотвѣтнымъ жалованіемъ, чтобы только съ нимъ издавать литературный или политическій журналъ, на чисторусскомъ языкѣ. Но я опасаюсь враждованія здѣшнихъ падлєцовъ; и только въ крайней нуждѣ рѣшусь на то. — Мнѣ бы всего лучше было, здѣсь пріобрѣсть кавцію, и на мой счотъ независимо издавать политическую газету — бо для литератур. газеты у меня мало матеріяловъ, и впрочемъ легко могла бы какова непріятная показать ся тенденція, котора бы все направленіе могла испортить. Я стараюсь здѣсь получить кавцію, и имѣю хотя слабую надежду. Концессію такожде мнѣ пріобѣщано. Сего ради я бы хотѣлъ такъ издавать:

Одинъ разъ въ недѣлю одинъ листъ въ квартѣ, большій какъ Вѣстника, гражданкою, языкомъ чистымъ но слишкомъ не московскимъ, зрозумѣтельнымъ — и къ тому беллетристическая прилога „Пчелка“ — полъ листа въ октавѣ въ цѣнѣ по 4 зол. сер. иначе я не могу выйти на свое – ани съ издержками печатними, ани съ потребнымъ къ тому матеріяломъ, ибо тогда все на мою голову придетъ; тогда уже не станетъ „Stoph Material“ какъ законъ карный или Рысъ Исторіи — но все должно будетъ пространно о политическихъ событіяхъ; Подписка на Вѣстникъ очень слаба, до сихъ поръ едва 300 пригласилось — но при томъ есть уже около 100 совершенно новыхъ — это бодритъ еще моего духа — а отъ всюду является желаніе, внѣшнюю иностранную политику пространнѣе подавать.

Пращай Любезный Братъ и всѣ друзья. Вашь Братъ

Вѣдень 1 ноября н. ч. 1852. Иванъ Ѳ. Головац(кій).

Лист писаний на чотирох сторонах 8°.

Ч. 22.

Лист Йос. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. 1. XI. 1852.

Любезный во Х-тѣ Братъ, другъ Я. Федор.!

Диво-чудо читаю по газетахъ что заводится на западѣ въ вѣроисповѣданіи, и кажеця мнѣ что Езуиты увесь западъ превратили или подвергли въ свое рабство, или всѣ обезумѣли, и сталисъ для будищности (sic) дур: и много мене непокоитъ пребытіе Nунціи до Львова, іедно что уведетъ утвердитъ Е.(зуитовъ) въ чинъ подвергнетъ всю молодежъ ихъ воспитанію, та и намъ солоно прійдетъся боліе всего нашему стратилату драхлему Его превозх. Архіерею. на него нападутъ какъ коршуни чтобы согласился на уничтоженія нашего православно каѳол: уставу церковного — братъ! кажеця намъ должно еще одну чашу горку испить — да чтожъ — возлегать печаль на Господа, той насъ препитаетъ — воздаютъ намъ злая возблагая. и лгутъ на насъ, и вертаеця на насъ мимошедшій часъ 17-ого 18 столѣт: Если тотъ уже былъ Прелатъ, или будетъ, не позабудь Братъ любезный къ мнѣ написать, какова участь васъ лучитъ аки Сердце галицкое, то мы члены прочіи тѣла, съ вами страдать желаемо и должни — и прошенія къ всевишнему о крѣпость и помощъ и мужество дабы укрѣпилъ сердца наша въ такой скорбы непрестанемо ежедневно. --

[2] Прошу васъ мой искренной другъ и братъ може получилисьте каковы нові книги, то перешлѣтъ мнѣ чрезъ благор. Г. Козловѣцкого которій вамъ мое письмо вручитъ. та идарѣтъ (sic) мня вашимъ отвѣтомъ а всяко слово отъ Васъ къ менѣ писано будетъ балсамомъ на израненное сердце страждущого Галиц. руссина. — Имѣлбымъ мно(го) къ вамъ писать, но жаль сердца не валитъ (!) та и рука перомъ водить не всилахъ — Горе руссину сущу недежди неимущу — якъ писалъ Кіевской студентъ — Руска догматика пасторална. Катехетека — (Русской вопросъ) какъ стрѣла прошила сердце противниковъ. и теперь сбераются вкупѣ уничтожити, и стерти съ лица землѣ русское племя. а съ нимъ и вѣру — и недаромъ пишетъ Епис: Леванту, какъ читаемъ въ Газетахъ зъ 2 Августа т. г. Часъ число 174. Каково ихъ намѣреніе куда желаютъ вергнуть Славянъ — ино Господь утверженіе наше и пребѣжище -- Прошу васъ братъ поклонъ отъ мене отдайте II:II: О.О. Крилош. Кузѣмскому, Лотоцкому, О. Кульчицкому, иль прочтѣтъ имъ мое письмо а Онѣ мои всѣ мислы отгаднутъ — Nепозабудьте отъ мене отдать поклонъ и благород: [3] Господину Зубрицкому — а если увидитсь (sic) съ Трещаковскимъ вспомнѣтъ Ему на мене. —

Больше не знаю, и не могу писать къ вамъ ино желаю вамъ зъ Вашею Семiею всякого блага — а слѣдующой зими вознамѣренъ есмь васъ всѣхъ посѣтить — Еще повтараю мое прошенiе незабывайте на мене пишѣтъ и подавайте книгъ побольше и то всякихъ славяньскихъ — и може уже изданъ новой мѣсяцесловъ то перешлѣтъ — Отъ Рожнова нѣкакого письма дождаться. Пишѣтъ много про всяку всячину, и если вы не всилахъ то прекажѣтъ вашему Брату родному и Г. Шурину, то тѣ господа напишутъ — Мы поздоровляемо васъ братъ Яковъ съ вашею Марiею Андреiевною, и семiею и пребываемо на всегда вашими чистосердечними друзѣями

Лука 1-ого/11 852. Iосифъ Вас: С.

Дальше писано рукою Якова Головацького:

(4) 26 Окт. 7 Ноябр. 1852 я послалъ:

Радол. Проп.	.	1 fr. 10 кр.
Покоренiе Новгор.[1])	.	16
Сѣверн. Любовь[2])	.	20
Литург. катех.	.	40
Поздр. Рус.	.	30
Počatky osw. Jaz.	.	10
Слово церк. Ми.	.	6
Prawop. česk.	.	6
Formenlehre	.	40
		3 fr. 58 кр. СМ.

21 3 1853. получилъ я за эти книги 6 fr. 40 кр. сер.

24/12 Iюня послалъ я Ему:

Конюшiй 1 екс.	.	15 kr. КМ.
Библiотеки ч. I.	.	20 kr. СМ.

16/4 Апрѣля 855 прислалъ г-нъ Сокульскiй 2 fr. 50 kr. или за посланныя ему новѣйшiя книжки по одному екс.

Лист писаний на 3 сторонах великої 4⁰.

---

[1]) Климентiй Меруновичъ: Покоренiе Новагорода. Повѣсть историческая [Изъ Карамзина.] Львiв 1852 р.

[2]) Сѣверная любовь. Повѣсть списана послѣ Клаврена. Львiв 1852. Автором єї був Теодор Бiлоус. (Пор. Левицкiй „Библiографiя“ Т. I. Ч. 773).

Ч. 23.

Лист Івана Головацького до видавця Зубрицького „Історіи", пис. дня 1/13 XI. 1852 р.

Ваше Высокоблагородіе! Милостивый Государъ!

Благодарю покорно за присланныя мнѣ ексемпл. Исторіи Галичской Г. Зубрицкаго, въ 30 полныхъ ексемп. Изъ собранныхъ мною дальшихъ подписныхъ денегъ имѣю честь днесь препослати „Пятнадцять золотыхъ сребромъ" — которы прошу до общаго счета належитости на мене припадающей приняти.

Ваше Высокоблагородіе изволяете примѣчати въ послѣдномъ писаніи Вашемъ, что надъ 30 ексемп. Исторіи не можете мнѣ больше для запаса дати, и отсылаете меня къ самому Всеч. Институту. Но я уже не припоминаю себѣ, что бы коли большаго запаса и требовалъ; мнѣ ходило только о тое, чтобы удовлетворити тѣмъ, которы отъ меня получити желали, а тѣхъ было близко 30; и я теперь всѣмъ передалъ, что имѣлъ. Жалко мнѣ однакожь, что для 5 ексемпляреи не стало у меня заглавныхъ листовъ съ предисловіемъ, и не помню уже, куда я ихъ разослалъ; съ временемъ я о томъ дознаюсь, но менѣ бы теперь уже нужно было для удовлетворенія [2] тѣхъ которы у меня уже цѣлое сочиненіе получили, и не могутъ его переплести дати. Не возможно ли получити хотя нѣсколько таковыхъ заглавныхъ листовъ съ предисловіемъ для первой части; я думаю, что на всякъ случай должно было напечатанныхъ быти больше ексемп. какъ самыхъ книжекъ, ибо таковый листъ легко потерятися можетъ, при найлучшей осторожности.

Сдѣлайте милость, если возможно, благоизвольте прислати мнѣ какимъ либо путемъ, и на мой счетъ — а когда я потерянные листы отыскаю, то ихъ съ благодареніемъ возвращу. Заключительно пріймите долгъ моего отличнаго почитанія, съ коимъ пребывати честь имѣю.

Вашего Высокоблагородія покорнѣйшій слуга

Иванъ Ѳ. Головацкій

Вѣна 1/13 Ноябр. 1852.

[3] Всѣмъ ревнителямъ Русскимъ мое покорнѣйшее поклоненіе прошу засвидѣтельствовать, съ тѣмъ же поручаю ся благосклонности всѣхъ вѣрныхъ сыновъ матери Руси, и прошу смиренно милостиваго пособія въ будущихъ подвигахъ моихъ, которы въ будущемъ году уже при Вѣстнику участвовати не будутъ. Что и какъ именно самъ начну, о томъ еще точно не вѣдаю. Можетъ быть сдобудусь на какое литера-

турное письмо, если всеч. публика удостоитъ помощи. Промышляю я различно, но чи поблагословитъ Всевышній мысли моя?!

Поклоняю ся покорно Всѣмъ. Иванъ Ѳ. Головацкій.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 24.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, без дати, пис. після 15. XI. 1852 року.

Милостивый Государь!

Посылаю исправленіе важнѣйшихъ опечатокъ моей статьи[1]), чтобы она уже по напечатаніи ихъ при концы перваго выпуска могла поступить въ книжную лавку. Подобало бы такожь прибавить до ней и литографованый видъ и планъ церкви Рождества Христова въ Галичѣ, чтобъ онъ со временемъ не согнилъ гдѣ то въ магазинѣ типографіи Ставропигіальной. Въ такомъ случаѣ, нужно бы на оберткѣ 1-го выпуска примѣтить:

„Съ приложеніемъ вида и плана нынѣшной Галицкой церкви Рождества Христова, какъ единственнаго памятника бизантійскаго стиля изъ XII вѣка на Галицкой Руси.“

Естли бы кромѣ напечатанныхъ листовъ моей статьѣ до 146 страны для полнѣйшаго окончанія ея допечатано еще оденъ листъ то прошу Васъ ласкаво скориговать его и опечатки дописать до выставленныхъ здѣсь мною на 3 странѣ моего письма.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашимъ почитателемъ

А. Петрушевичь.

Лист писаний на 1-ій стороні звич. 4⁰.

Ч. 25.

Лист Івана Головацького до брата Якова пис. 1852 р.

Любезнѣйшій Брате!

Послѣднимъ писаніемъ Твоимъ, привелъ Ты меня въ немалое удивленіе, особенно для того, что Зоря Гал. такъ худо стоитъ. Я того

---

[1]) Під сею статиею треба розуміти Петрушевича розвідку п. з. „О соборной Богородичной Церкви и Святителяхъ въ Галичи, съ приложеніемъ вида и плана нынѣшней Галицкой Церкви Рождества Христова, яко единственного помянника бизантійского стиля изъ XII вѣка на Галицкой Руси“. Львів 1852 р. Розвідка була печатана в „Зорі Галицкій“ за р. 1852 Ч. 78 – 80, 82, 84 – 90. Число 90 „Зорі Галицкої“ вийшло дня 15. XI. 1852 року. Було се останнє число за рік 1852.

не могу понять; отъ двохъ или больше мѣсяцей она такъ любопытно и тщательно учреждается, и толикимъ изобиліемъ отличается предметовъ, что и лучшаго трудно желать. Едно только можно бы ей порицать, что очень непостоянна есть въ своемъ языкѣ и правописи; но этого причина вѣрно лежитъ въ многихъ сотрудникахъ, изъ которыхъ всякъ по своему толкуетъ, а Г. редакторъ особенностямъ каждаго смиренно повинуется. — Таковое колебаніе єсть слѣдствіемъ нашихъ силъ въ обще, а въ особенности выплывъ разширяющагося раздора; предъ двома или тремя годами было бы что то подобное на порѣ, ибо тогда еще всѣ писатели менѣе или болѣе шли можно сказать за слѣпымъ инстинктомъ, предоставивъ образованіе постоянныхъ правилъ въ слоґѣ и правописи самому времени. — Днесь же должно бы уже на чѣмъ постоянномъ остановиться, или по крайней мѣрѣ слѣды поступа указать. Но въ такомъ колебаніи я при всей доброй волѣ не вижу никакаго поступа. Днесь даже самые угорскіе братья превозношаютъ Зорю по содержанію надъ Вѣстникъ — и справедливо; однакожь по виду суть имъ нѣкоторые ничтожные хахлакизмы несносны, и ради нихъ они презираютъ Зорю. Вѣстника они такожь не люблятъ по нужденности содержанія, но при томъ извиняютъ его, видя туюже скудость и въ иныхъ газетахъ. – До сихъ поръ получилъ я выше 400 подписчиковъ, между ними около 160 совершенно новыхъ, и всегда еще пребываютъ; Галицкихъ считается едва половина, когда прежде бывали выше двохъ третинъ; по вѣроятности Вѣстникъ сновъ до 600 подписчиковъ; [2] но выше нѣтъ; при такомъ состояніи онъ никакъ безъ посторонней помощи не въ состояніи удержать ся. Зборовскій однакже намѣреваетъ продолжать его, и принялъ сотрудничество Шашк.. который будетъ еженедѣльно редаговать поллистовую прилогу для сельскихъ учителей, поучительнаго содержанія, а Зборовскій одинъ политическій листъ еженедѣльно, при тойже цѣнѣ, какъ прежде. Онъ надѣется, что министерство просвѣщенія запренумеруетъ 200 екс. прилоги для сельскихъ училищь — но на долго ли? Зборовскій кажетъ, что если въ трехъ мѣсяцахъ укажется, что не можно существовать, то онъ перепишетъ свою концессію на нѣмецкій журналъ, и хочетъ Русинамъ по нѣмецки служить. Какое хорошее намѣреніе, сообразно нынѣшней политикѣ! Впрочемъ выразился предъ мною, и увѣрялъ меня, что если Вѣстникъ упадетъ, то Зорю немедленно закажутъ; слѣдовательно онъ готовъ, и на то дорогу найти. Какъ ни будь, то опасность потерять все, что имѣемъ, довольно великая, хотя и не всему такъ быть, какъ Зборовскій прикажетъ. — Онъ видитъ, что мое состояніе очень жалостное, и я всегда говорю предъ нимъ, что иду въ войсковую службу опять; какъ и въ истину я намѣренъ, если всѣ нитки порвутся. Но хотѣвъ меня еще употребить на далѣе, приманиваетъ онъ меня остаться

здѣсь, и обѣщаетъ ходатайствовать за какимъ то чиномъ при бухгальтеріи, но сомнѣваюсь объ успѣхѣ. Однакже я принужденъ былъ, прошеніе подать, и увижу что будетъ. — Для моего независимаго дѣйствованія здѣсь въ Вѣнѣ надежда малая, хотя я имѣю увѣреніе, что бы я здѣсь найлучше успѣлъ. Кавціи на политическій журналъ трудно мнѣ получить — Зборовскій самъ рѣшился платить 7 процентовъ изъ редакційнаго фонда. А на литературное письмо также слабы силы, что бы всегда любопытство удержать, и не попасться въ какую колизію съ закономъ о печати.

[3] Впрочемъ меня въ Вѣнѣ ничто не вяжетъ, чѣмъ бы я въ случаѣ не могъ пожертвовать. Сего ради я совершенно рѣшенъ йти за Твоимъ совѣтомъ, какъ редакторъ Зори, но желалъ бы какого то писемнаго обеспеченія на какое либо время, ибо что чрезъ нѣсколько годовъ испортилось, это не льзя за мѣсяцъ, за два, ани даже за полъ года исправить; многіе останутся при Вѣстникѣ, думая что и я при немъ останусь, и тѣмъ трудно уже будетъ пренумеровать на другое хотя бы самое лучшее письмо; иные сновъ противны будутъ моему способу писанія, особливо Галичане. Впрочемъ я буду стараться усильно объ распространеніи, особенно въ Угорщинѣ, но изъ моей стороны надо бы, что бы мой трудъ по крайней мѣрѣ въ первомъ году, какъ самомъ утрудительномъ, былъ вознагражденъ. — Также какъ я уже прежде споминалъ, надо бы постараться о лучшую бумагу, лучшія письмена, что бы Зоря и на око была приманчивѣе. Я бы совѣтовалъ, что бы Институтъ выписалъ себѣ хорошихъ гражданскихъ писменъ, и чтобы Зоря ними цѣлая печаталась. Для ощаденія почтовыхъ маркъ совѣтно было бы издавать Зорю одинъ разъ въ недѣлю, но отдѣльно въ двохъ листахъ: одинъ въ четверицѣ политическій, а одинъ въ осмерицѣ литературно забавный. Тѣмъ произвела бысь разнообразность предметовъ, лучшій выборъ матеріяловъ, менѣе труда при коректѣ и печати — а нашимъ сельскимъ читателямъ, которы и такъ по большей части только однажды въ недѣлю на почту посылаютъ, было бы все одно. Пренумераты отдѣльно на каждый листъ не нужно бы расписывать, понеже и въ томъ немалое утрудненіе.

Сдѣлай же Брате милость, и предлагай Господамъ, отъ коихъ это дѣло зависитъ, и извѣсти мнѣ, что скажутъ. Мнѣ бы пріятно было, что бы это предвременно не разнеслось, особенно сюда, что очень легко [4] могло бы стать ся чрезъ Г. Хоминскаго или Ковальск(аго) ибо тѣ Господа здѣсь тайны не удержатъ. Впрочемъ я ничего злаго не намѣряю, и не такъ дуже боюсь. — Не зле бы также было, когда бы Институтъ не множко отъ теперѣшнеи цѣны отступилъ, но это кажется трудно. — Если бы я получилъ обиталище, то бы я доволенъ былъ 500 fr. сер.

а къ помощи нужно бы мнѣ експедитора и коректора вмѣстѣ. Что касается сотрудниковъ, то я бы совѣтовалъ платить отъ штуки за добрыя статіи, нежели постоянно, ибо тѣ обыкновенно работаютъ какъ за панщину. Но какъ кажу, для радикалной реформы нужно непремѣнно улучшить и внѣшній ея видъ, т. е. бумагу и писмена. —

Конюшаго[1]) едва ли я буду издавать при нынѣшнихъ обстоятельствахъ, а тѣмъ менѣе Энциклопедію Владиміра, ибо мнѣ не возможно принимать что нибудь на голову, чему я конца довершить бы не могъ. Пренумераціи расписывать не хочу, потому что дѣльце не величкое, и предварительной цѣны не льзя опредѣлить, особенно если 500 или 400 експемплярами придетъ издержки покрыть. На цѣну нашихъ сочиненій и такъ жалуются, что неимовѣрно высока.

Нашіе здѣшніе корифеи всегда еще горожатся на Москализмъ; но не далекое кажется время, то можетъ быть, что Германизація и послѣднюю хахлацкую букву истребитъ.

Не совѣтую никому изъ нашей родины, особенно же Тебѣ, Петру и Владиміру запускаться въ горячую борбу — мнѣ уже ничего терять, я бо все уже потерялъ, мнѣ все одно. По крайней мѣрѣ Вы братья стремитесь къ лучшему; кажется что Ты уже получилъ потвержденіе, когда таксы платишь. Это счастье Твое, хахлы на все готовы — ради народолюбія.

Пращай Твой Братъ Иванъ Г(оловацкій).

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 26.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. 1852 р.

Любезный Брате!

Знать забулъ Ты за свидѣтельство Дейницкаго изъ 7 кл. онъ крутится и я про тое пригадую. У насъ кажуть, що въ Львовѣ уже заведено класовый сыстемъ; правда ли тое? Чудно намъ, що нашіи учителѣ не приходятъ. Nасъ ледви 8, подѣлилисьмо классы, и кождый работаетъ въ своей классѣ, такъ и менѣ годѣ ослободитись, бо совѣтникъ занедужалъ и лежитъ на постелѣ. Я про тое съ одною роботою поступаю поволи а другая не ткнена; и измогуся трудомъ и несовершу. Щось великихъ змѣнъ въ науковыхъ рѣчахъ надѣются всѣ; що о томъ у Васъ чувати?

Пращай и пиши борзо Твôй щирый братъ П. Головацк(ій).

---

[1]) „Конюшій", повѣсть въ двохъ пѣсняхъ, сочиненная Богданомъ А. Д(ідицьким) вийшла у Львові 1853 р.

Четвергъ.

Одинъ родный Гречинъ образованный естъ здѣ, былъ учителемъ гр. яз. у дѣдича Бромирского, привозитъ Тобѣ поздовленіе (sic) отъ Козловецкого, желаетъ поѣхати въ Львовъ, и хочетъ въ Львовѣ удѣляти науку въ стар. и новомъ греч. языцѣ; Можетли надѣятся чего?

Лист писаний на 1 стор. 8⁰.

Ч. 27.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. без дати мабуть, 1852 р.

Любезный Брате!

Книгарь здѣшный Г. Розенгеймъ тщаясь розпространити свой крамъ, удоволити желаніе всякого сословія, и остеречись опроверженій, же не стараєсь имѣти запасъ рускихъ книгъ вошелъ въ укладъ съ Матицею, и обязался єи книги продавати за $^{15}/_{100}$. No однако Матыца и Ставропигія не поручаютъ єму ниякихъ книгъ ни учебныхъ, ни иныхъ. Прошу Тебя про тоє, учини предложеніе, же жительство здѣшнои окрестности тѣмъ вельми неудоволене, же желая книгъ въ книгопродавлѣ ихъ получити не можетъ и склони помянутіи общества, щобы такъ малый рабатъ про вигоду купователей отпустили книгареви здѣшнему

Прощай Твой Голов(ацкій).

Пятниця.

Лист писаний на 1 стр. 8⁰.

На 4. сторонї листа:

S-er Wohlgeboren Herrn k. k. Universitäts Professor von Głowacki in Lemberg.

Рік 1853.

Ч. 28.

Начерк листу Якова Головацького до дра Радолинського, пис. дня 1. I. 1853 р.

Достопочтеннѣйшій Государь!

Письмо Ваше отъ 21/10 мин. года[1]) и пакетъ съ десятью експемплярами издаваемыхъ Вами Проповѣдей Русскихъ я исправно получилъ. Въ ожиданіи полученія еще больше Подписчиковъ я сдержался по сю пору съ отвѣтомъ, — но теперь когда сближилось, думаю, окончeніе

[1]) Порівнай лист Ч. 20.

печати Вашего сочиненія, чувствуюсь быть объязаннымъ расчитать ся съ Вами. Отъ послѣдней моей носылки Счета пренумерантовъ не прибыло только два новыхъ. Вотъ имена ихъ: 1) Гнъ Іосифъ Васильевичь Сокольскій, греч. каѳ. парохъ въ Лукѣ Великой 1 fr. 10 kr. 2) Иванъ Грегорьевичь Nаумовичь гр. каѳ. приходскій сотрудникъ и катихитъ главн. училища въ Городку 1 fr. 10 kr. Слѣдственно счетъ нашь есть слѣдующій: Напередъ послалъ я Вамъ Списокъ 26 екс. и купно 26 fr. КМ. — Во вторихъ посланъ мною списокъ 7 екс. безъ денегъ — Нынѣ высылаю имена двухъ. — Итого всего 35 екс. за которыя належитъ выручить [2] считая одинъ екс. по 1 fr. 10 kr. cm. Сумму 40 fr. 50 kr. КМ.

Изъ того по благородному пожертвованію Вашему припадетъ на Нар. Д. 17 f. 30 kr. Вамъ же надлежалобы 23 f. 20 kr. Въ случаѣ когда бы не прибыло болѣе предплатит. отимавъ отъ полученыхъ Вами 26 fr.... останется за Вами 2 fr. 40 kr. КМ. Nо понеже я еще не отобралъ отъ подписчиковъ требуемой Вами прибавки на пересылку 10 kr. ср. — слѣдственно я еще не могу ни подаренной Вами Сумми отдать комиссіи Народн. Дома — ни Вамъ квіетанціи послать, но все это должно стать ся послѣ отданія предплатителямъ ексемплярей — Съ извинит...

1/1 853 н. ч.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 29.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 21. XII 1852 р. (2 січня 1853 р.)

Любезнѣйшій Братъ! и Сродники дражайшіе!

Не беспокойтесь, что я Вамъ рѣдко писую; я ничего дурнаго не сдѣлаю, хотя мое положеніе самое отчаянное. Я Тебѣ писалъ въ послѣднемъ письмѣ, что Зборовскій обѣщался ходатайствовать за мною у бухальтеріи[1]); это разбилось на ничѣмъ, и онъ совѣтовалъ мнѣ, что бы я требовалъ денегъ на возвратное путешествіе. Тутъ я рѣшился пойти къ самому министру Баху, и предложилъ ему мое крайное состояніе, которому я въ все не виноватъ. – Онъ выслухалъ меня благосклонно, узналъ свою несправедливость, и пріялъ прошеніе, обѣщая мнѣ какую либо посаду. Не знаю, что то будетъ изъ того, гдѣ они меня опредѣлятъ, но надѣюсь что это скоро будетъ рѣшено. Совѣтникъ Саксе, у котораго есть этотъ рефератъ, тоже благосклоненъ мнѣ показуется; надо

---

[1]) Порівнай лист Ч. 25.

только еще не множко подождать. Теперь въ томъ главное дѣло, чтобъ я имѣлъ пропитаніе, а о прочемъ подумаемъ позднѣе.

[2] Буду ли имѣть толико времени, чтобъ къ докторату приготовлять ся, хорошо я и это сдѣлаю, хотя оно требуетъ и прилежной науки и денегъ; а я уже на фреквентаціи самы выдалъ выше 100 fl. сер.

Что касается Твоего потвержденія въ профессоры, то оно непремѣнно наступитъ, нѣтъ этому никакихъ препятствій, только всѣ подобныя обсажденія очень премедляются, и сего ради надо Тебѣ терпѣливо поджидать; впрочемъ берегись всякаго сомнительнаго дѣйствованія какъ на каѳедрѣ, такъ и въ приватныхъ кругахъ; споровъ даже литературныхъ не починай, чтобы не давать причины къ клеветѣ и коварству. Твою хрестоматію и грамматику, какъ я слышу, намѣренъ Шашкевичь уже издавать, съ небольшими перемѣнами, но извиняется тѣмъ, что мало времени у него для коректури и надзирательства, понеже близшій есть у него кумъ. Если придетъ до того, и мнѣ поручатъ коректу, то я радъ пріиму. — Волянъ уже предложилъ свою минералогію[1]), которую ему поручено. Пиши къ Шашкевичу частѣе, онъ теперь кажется въ [3] смиреннѣйшемъ расположеніи, и можетъ быть приклонится скорѣе, отъ него всегда еще много зависитъ.

Я Вѣстника совершенно отрицаюсь, какъ и въ обще всякаго литературнаго дѣйствованія; не будетъ къ тому времени, какъ и пользы для меня нѣтъ. Зборовскій притягиваетъ къ себѣ всякую возможную и даже самую незрѣлую силу, но я вижу очень великую бѣдность и глупость въ расположеніи его тактики. Пусть дѣлаетъ себѣ, что хочетъ; я буду хладнокровно ожидать успѣховъ; хахлы и скотопасы на силу собираются и думаютъ, что теперь совершенна ихъ побѣда. Слѣпцы дай только! —

Намъ же теперь сужденно, дѣйствовать приватно и болѣе страдательно. — Закопали Зорю, ибо и въ томъ кажется суть слѣды ихъ скрытаго дѣйствія; но придетъ время, что и ихъ закопаютъ. Прошу Тебя братецъ, пожалуй и пришли скорѣе 4—5 ексемп. Пѣсни Игоря изд. Гушалевича[2]) для проф. Миклошича, онъ меня уже давно о тое просилъ, но я всегда забывалъ писать Тебѣ. Такожде нѣсколько заглавныхъ листовъ и предисловія для I. част. Зубрицкаго.

[4] У меня теперь великая нужда денегъ; и для того не купилъ я для Тебя еще Миклошичевой Грамматики. Прошу пиши мнѣ частѣе, что дѣлается къ книгами Балудянскаго; мнѣ еще многіе не поплатили;

---

[1]) „Первіи понятія о царствѣ ископаемыхъ, или мінералогія для низшихъ ґимназій и реальныхъ шкôлъ... сочинилъ Василій Волянъ, докторандъ на всеучилищи вѣденьскôмъ. Відень 1854 р.

[2]) вид. у Львові в р. 1850.

и у Львовской Консисторіи осталось еще за нѣсколько ексемп. и не продало ся ли что изъ нихъ? Что думаете съ Зорею сдѣлать? Что дѣлаютъ братцы? Родичи? и всѣ Твои любезны? По чему Петро еще ексаменовъ не дѣлаетъ? Бѣда, Поляки уже много подѣлали, а нашіе отягиваются. Ужасно!

При случаю Новаго Года желаю Вамъ всего блага, здравія и долгоденствія на многая лѣта, веселитеся здоровы при всѣхъ праздникахъ и помните Вашего снова уединеннаго Васъ любящаго Брата

Ивана Ѳ. Головацкого.

Вѣна 21. дек. 852 2 январ. 853.

Всѣмъ друзьямъ и пріятелямъ вѣрнымъ Руси мое почтеніе и поклонъ.

Лист писаний на цїлих 4-ох стор. 8⁰.

Ч. 30.

Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 2. III. 1853 р.

Всечестнѣйшій и Всемилостившій Господине!

Давно́ вже мы анѣ видѣлись, анѣ писали до себе, тому́ не знаю кто виноватъ? Ја не хочу бути виновникомъ нашого молчанія. Јакъ показуе сѧ хотятъ дѧки́ свою́ въ Галиціи воскресити писменнöсть — на власныхъ стоѧти ногахъ — такъ бо сѧ выражаютъ. Скöлька недѣль то́му попалась въ руки мои́ Русскаѧ *Читанка* для Гимназій[1]), дякöвскои роботы, въ котрöй выписаныи поезіи доказуютъ, же компілѧторъ найменьшого понѧтіѧ о поезіи немае. Всюдика толкъ Нѣмецькій. Прошу́ длѧ того менѣ свое объѧвити мнѣніе, о тöй не ведлѧ етимологіи сотворенной Читанцѣ (спѣванка, писанка, Гулѧнка, и т. д.) Чому́ Полѧки не пріѧли того выраженіѧ? Прошу́ ще разъ свое объѧвити въ тöмъ предметѣ мнѣніе, щобымъ зналъ, якъ собѣ поступити, [2] а то тимъ больше, що Вы мали Христоматію русскую уложити, а длѧ высшои Гимназіи вже и уложили; а котру невѣжа малъ опрекинути съ обыкновенными дѧкамъ лаѧнѧми. — Зорѧ Галицкаѧ якъ вижу загирилась, нѣтъ усердіѧ русского — а до того привели насъ русскіи несогласія гдежъ Чело русске дѣлось? — Arg mit Moskau - Kaluga & & слѣдовательно arg mit der Зорѧ - що о тöмъ тамъ межи Вами чувати? — прошу́ такожь менѣ донести.

---

[1]) Руска Читанка для низшои гимназіи. Часть I. Составилъ В. Ковальскій, міністеріяльный концинистъ при міністерствѣ правосудія и редакторъ Вѣстника законöвъ державныхъ и правительства. Віденъ 1852 р.

Вѣстникъ прибравши видъ *платка́*, колотитъ свѣтомъ, вразъ со своимъ сборникомъ, немо̂чь русскую потверджающимъ. — Такъ Гаврило[1]), кобы многа лѣта жити! — предсказалъ що о русскихъ по̂двигахъ забудутъ — и вже забуваютъ — [3] Полѧки высылаютъ Депутацію, Русины заспали — пропало — а же не взѧли межи себе Русина, доказуютъ, же Русины повинны были окреме выслати своѝхъ Депутованыхъ.

Присовокуплѧѧ выраженіѧ высокого почитеніѧ, (sic) маю честь писатись Вашимъ правдивымъ слугою Іосифъ Лѣвицкій Професоръ Богословія Душъ Пастырства.

Перемышль дня 2. Марца 1853.

Лист пис. на 3 стор. вел. 4⁰.

Ч. 31.

Лист Николи Соневицького до Якова Головацького, пис. дня 4. III. 1853 р.

Всечестнѣйшій Господине!

Въ первыхъ дняхъ м. м. получилъ емъ о̂тъ выдѣла галичо рускои Матицѣ возваніе до оуложенія програму на письмо часовое нею издаваемо. Про всякіи препятствія замешкалый (sic) отвѣтъ въ Вашего Преподобія честні̂ руки складаючи молю, въ потребно̂мъ случаю, на мѣстце опридѣленія о̂тдати.

Сочиненіе програма належитъ до редактора которій порадившись своей такъ зовимои текѣ (або записника) и оглянувшись добре [2] въ крузѣ дописователей, може своему письму вытичити межи, дорогу, и впередначетати стремленіе и объемъ. Сего ради мои въ то̂мъ взлядѣ покушенія, при найлучшѣй волѣ, оуничтожились, особенно коли не було ми извѣстно, коего рода мае быти тая часопись: господарска, литературна, богословска або политическа? Дотычно послѣднего рода, т. е. политическои часописи, я мнѣнія, що она нѣякого оуспѣха имѣти не може для премногихъ причинъ, которыхъ прибавленіе але за далеко о̂твелобы о̂тъ вопроса предлежащого. Званію матицѣ, расположевію оумо̂въ читательства и временъ обстоятельствамъ соотвѣтнѣйше видится быти письмо литературное, хотьбы оно, не кажу ежемѣсячно, [3] въ чверть або по̂лрочныхъ оутленькихъ вязкахъ выходило. Тогди соединеніе вступилобы дѣйствительно въ жизнь свою, сочлено̂въ число значительно

---

[1]) Розум. Гаврило Русинъ (псевд. Якова Головацького): „Zustände der Russinen in Galizien", Ein Wort zur Zeit von einem Russinen. Leipzig, Keil 1846.

помножилось и возстановилось загал'ное довѣріе, особенно, слибы на причолку предпріятія сіяло имя дома и поза предѣлы извѣстное зъ оученности. Пôдъ симъ лишь условіемъ речене письмо найде соѹчастіе и повеличае ся оуспѣхомъ.

Отвѣтъ и мнѣніе, може ошибочне або за дерзке, бо изъ сêльского затворничества происходяще, да изволитъ Ваше Преподобіе выдѣлови соединенія при случайности изъявити и вразъ пріймити запорученіе истинного почитанія съ которымъ имѣю честь оставатись

Вашего Преподобія нижайшимъ слугою Soniewicki.

Старо-Гвоздецъ 4. марта по григ. мѣс. 853.

[Отвѣтъ 17/5 Апр. 853].

Лист писаний на 3 стор. 4^{0}.

Слова, взаті в [ ] писані рукою Я. Головацького.

Ч. 32.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 6. III. 1853 р.

Любезный Брате!

Булємъ черезъ тыждень въ Скалатѣ на прогульцѣ. 5. повернулємъ въ надѣѣ, що уже застану не одну веселу вѣсть и новину изъ Львова; но годѣ, ни отъ Ставропигіи книжокъ, ни отъ комиссіи свидѣтельства. Чудна то рѣчь, за що я трачу веремя, за що меня В. на тую утрату приводитъ; на що онъ проволѣкаєтъ, когда тая справа однако ще другими дорогами не мало наблукаєтся, зачѣмъ якого конца дождется. Изъ Скалата передаєтъ Юльця для Васъ [2] 2 шинцѣ купленыхъ, бо своихъ во все не маєтъ, стоятъ они 1 зр. также передаєтъ она за браселетку належныхъ 4 fr. 30 kr. Na фарбованье сукнѣ ажъ коло великодня будетъ мати, бо еще индикôвъ не продала, а инаго источника приходовъ не маєтъ. Юльця проситъ, абысьте дали въ Львовѣ красити сукню тымчасомъ на свое конто, бо рада тую сукню мати ще на свята. Моя прогулька не такъ была весела, бо засталємъ Маму нездорову. Они зъ тѣла очивидно спадаютъ, покахикуютъ, и вже будетъ 6 недѣль, як породила ся [3] имъ якась болячка на шіѣ, на самои гортанцѣ, росте тай росте червона, безъ верху, голосъ слабый хрыпливый, а ще головою не можно повернути, та не про болячку, но якесь хрупотанье въ хребтѣ, въ костехъ: не знати, що изъ того будетъ, може минется чиракомъ, але може кобы що горшого не було. И теперь пригодна способность Тобѣ прислати для мене Зубрицкого. Прошу Тебя о нѣсколько екземпларей, а гроши пошлю получивъ только за калиграфію. Донеси

менѣ, точноли отобралєсь, що посылаю и ще где [4] що будетъ Тебѣ извѣстно.

Прощай Твой братъ
6 3 853. І. Головацк(ій).

Книжки що ино отобралємъ 15 екз. и пр.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 33.

Лист Йосифа і Домінікії Сокульських до Якова Головацького, пис. дня 16. ІІІ. 1853 р.

Лука мала 16/3 853.

Милостивый Господ: О. Яковъ Ѳеодоровичъ!

За книги мною полученіи отъ Васъ чрезъ благ: Помѣщика Г. Козлов:(ецкаго) много Вамъ на всегда благодаренъ естъ — Граммат: О. Іоан: Іоанов: изрядное. прекрасное изданіе, истенно словенорусское, тоже проповѣды О. Радол:(инскаго) — Исторіа О. Балуд:(янскаго) тоже, немножко воняетъ папизмомъ, но Онъ долженъ быти извиненъ, бо ему нельзя, и нѣкакъ было, всю сущую правду матку излагать какъ священнику русскоримскому доселѣ, бо моглбы обличенъ быти сизматикомъ!! — въ время слѣдующее всякъ Славянинъ долженъ чтить непрестанно вет: и нов: Завѣтъ, яко источникъ правды и помнить что Єго Богъ дарилъ умомъ, и когда онъ отъ Создатиля своего таковимъ сокровищемъ одаренъ, то Онъ уже силенъ єстъ при чтеніи С. Книгъ узнавать правду, какъ изъ источника своимъ умомъ — Съ книгъ собратіи нашихъ Слов: Южнихъ мы должніи брать примѣръ, и начинать писать въ этихъ двохъ диалектахъ т. е. церк: слав: и общимъ славено русскимъ, а хахлачщину ложить вбокъ, бо ино всеобщимъ слав: русск: письмомъ воидемъ в составъ литерат: прочиихъ собратіи нашихъ Славянъ, сольемся обильною рѣкою въ слав: море и во то время возсіяетъ солнце правди — т: е. любви и согласія — начнетъ согрѣваться правди лучями — — — а противницы правды сами собою распадутся и увергутся во западную тьму вѣчную навсегда. — [2]

Шесть II. (?) 6. р. и 40 к. серебромъ по вашему щоту за книгѣ пересилаю и о больше прошу — и разумѣете вы О. Я. Ѳ. книгѣ чисторусскіи. не пестратіи. — Вамъ може дивовиною казатися буде что къ вамъ мой Сударъ на Лоскуткѣ бумаги пишу? но прошу о извиненіе, бо у насъ бумага дорого платится теперъ и писать много нѣ о чемъ. а еще къ мужу русскому — у васъ вашіи глаза да и умъ. Вы видите все да и понимаете во время настоящее — т. е. что нужда всѣхъ нуждъ воцарилась — та єсть и довольна

собою — а прочіи всѣ стали полосатіи и шутіи. отъ превышей нужди угнетеніи и то такъ, что ино тонкимъ своимъ умомъ и глазами какъ въ зеркалѣ достичь можно — а на явѣ кажеця все въ изобыліи пребываетъ. — Патріарху нашему, благодѣтелю, благ: Господ: Діонісіу Зубрицкому, за Его Исторію русск: галич: мое почтеніе: и поздоров: Чтобы того Г. всевишный дарилъ еще на многіи лѣта жизнею, и здравіемъ. Тотъ Г. у моимъ Сердци въ большомъ почитаніи. Какъ всѣ пинтухачурбони, щеголы Господа Доктори-то наши народніи враги, наемникѣ. хрістопродавцы. чрезъ 100. год: славлятся почестями — ба за кое благо? чрезъ нихъ нашъ народъ нынѣ сталъ подобенъ дереву здоровому, сочистому, сильному въ коренѣ но безъ вѣтвъ, и листвья — кто его обрубилъ? уніа —!!. Всѣмъ О.О. Господ: русскомислящимъ и дѣлающимъ отъ мене воздайте поклонъ, и поздоровленіе. а Г. Зубр: моими усты лобызайте руку Его. Онъ у насъ Руссиновъ уже теперь сталъ бесмертенъ, и пребудетъ у руссовъ памяти имя его вовѣкъ — А васъ О. Я. Ѳ. з вашею Маріею Андреев: и Семиею Мы цѣлуемо по сотъ разъ —

Іосиф Васи. Домникія
(Сокольскіе)

Госпожа Маріа Андреевна може отъ русск: баловъ, Театр: и асамблеевъ устала, и для ней постное время, время отдиха естъ?

Лист писаний на 2 сторонах малої 4⁰.

Прізвище, взяте в ( ) клямру, пис. чужою рукою.

Ч. 34.

Лист Кульчицького до Якова Головацького, пис. дня 20. III. 1853 р.

Всечестнѣйшій Господине!

Рѣчъ о читанцѣ для школъ повторительныхъ, требуе ближшого еще снесенія ся: Сего ради просимъ вашу всечестность на коротенькое засѣданіе заутра сполудня въ канцеляріи Господина Юркевича: ащи тое по вашихъ обстоятельствахъ о годинѣ 4. або 5. возможно будетъ благоволитъ оувѣдомити, и Гдна Ґошальевича до присовокупленія ся запросити. Съ почитаніемъ достодолжнымъ и приданостею радъ служитель.

Кульчицкій.

Поклонитесь прошу отъ мене всечестнымъ Госпожамъ и скажитъ все хорошое.

20. марта 853.

На 4-ій стор.: Его Благородію Всечестнѣйшему Господину Професору Головацкому ту.

Лист пис. на 1-ій стор. 8⁰.

Ч. 35.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. III. 1853 р.

Ваше Преподобіе Милостивый Государь!

Его Превосходительство Высокопреосвѧщенный Митрополитъ и Примасъ[1]) взываетъ Ваше Преподобіе благосклонно принять веденіе корректуры Архіерейскаго Посланіѧ Ихъ Свѧтительской Милости отъ 9/21 Марта с. г.[2]) Это Посланіе должно печатано быть въ 8-ю долю кирилицею подобно другимъ посланіѧмъ Высокопреосвѧщеннаго Nашего Митрополита.

Nадѣюсь что Ваше Преподобіе не схочетъ отказать искренному желанію Nашего Первосвѧтителѧ удовольствовавшагосѧ уже оденкратъ хорошой корректурою Своего Посланіѧ предпринятой Вашимъ Преподобіемъ.

Прошу принять увѣреніе высокопочтеніѧ съ которымъ остаюсь Вашего Преподобіѧ покорнымъ Слугою

А. Петрушевичь.

22 Марта 1853.
Въ Уневѣ.

На 4-ій стор. Уневъ

Его Преподобію Милостивому Государю Ѧкову Головацкому Профессору Галицко-русскаго нарѣчіѧ и Его Словесности въ Львовѣ.

Лист писаний на одній стороні звичайної 4⁰.

Ч. 36.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1853 р.

Вѣна дня 4 апрѣля нов. числ. 853.

Прелюбезный мой Братъ Ярославъ!

Я Тебѣ уже нѣсколько долженъ отвѣтовъ, и не знаю откуду начать? Ты требуешь чего то благополучнаго, а въ томъ здѣсь самая

---

[1]) Мих. Левицький.

[2]) Архіерейское посланіе къ чесному пресвитерству и всѣмъ вѣрнымъ митрополитальной архіепархіи, возывающее къ благодѣтельнымъ складкамъ для сооруженія Храма Господня въ престольномъ городѣ Віеннѣ, яко памятника благодарности чуднаго сохраненія жизни Его ц. к. Апостольскаго Величества, Царя Францишка Іосифа I. дня 18 Февраля н. с. 1853 р. Львів 1853. Посланє видане в Уневі дня 21. марта 1853. р. (Левицкій „Библіографія“ Т. I. Ч. 778).

большая нужда. Начнемъ отъ Твоего дѣла — оно важнѣе всѣхъ, не только ради Тебя, но и всѣхъ благожелательновъ (sic) соотчичей. Я о потвержденіи Твоемъ извѣдывался, гдѣ могъ, и прямо и черезъ людей — и могу только сказать въ обще, что Тебѣ ничего опасаться, а только надо большей терпѣливости. Въ министерствѣ просвѣщенія я былъ у совѣтника минист. Томашка; какъ у чиновниковъ особенно высшаго степени это водится, онъ ничего точнаго не сказалъ, а только вообще меня потѣшилъ, что онъ Тебя лично знаетъ, и всегда доброе имѣетъ мнѣніе. Потомъ былъ я у совѣтника секційнаго Моцарта, какъ референта въ этомъ дѣлѣ, и тутъ узналъ истинную причину продолжительнаго премедленія. Твое прошеніе, не знать по чіимъ приказу, отослано въ Львовъ къ гр. Голуховскому, что бы онъ о Тебѣ свое мнѣніе прислалъ, и что до сихъ поръ еще отвѣта отъ него нѣтъ. По тому и дальшихъ шаговъ здѣсь дѣлать не можно. Ты бы хорошо сдѣлалъ, когда бы Ты представился Е. П. Господину Намѣстнику въ авдіенціи и попросилъ его самъ, или чрезъ сильнаго [2] какого ходатая; а при томъ и референту доброе слово сказалъ; когда мнѣніе президіи возвратно отослано будетъ въ Вѣну, то донеси мнѣ сей часъ, а я тогда пойду къ авдіенціи къ Г. министру, или самъ или можетъ быть Г. Миклошичь что нибудь сдѣлаетъ. Я былъ у Г. Миклошича, и разсказывалъ ему Твое положеніе; онъ тоже обезпечаетъ Тебя, что дѣло будетъ непремѣнно рѣшено въ Твою пользу. — При томъ замѣтилъ онъ, что Ты здѣсь въ министерствѣ долженъ имѣть какого противника, потому что подобны вопросы рѣшаются сдѣсь безъ вѣдома намѣстниковъ; чтобы премедлить, отослано Твое прошеніе въ Львовъ, зная что гр. Голуховскій не скорый рѣшать что нибудь въ пользу Русина. Непремѣнно этотъ противникъ кажется быть г. Ш.[1]) хотя онъ можетъ быть не смѣетъ, Тебѣ прямо вредить, — такъ вознамѣрилъ посредственно, умывая свои Пилатовыя руцѣ! — Я такъ разсуждаю; и по тому пиши ему часто, а ласково и смиренно, у него какъ кажутъ мягенькое и благородное сердце!! — Касательно хрестоматіи Твоей и грамматики, различныя ходятъ слухи, но правды не льзя отъискать; и Зоря писала, что уже одобрены; а этими днями Вислобоцкій казалъ, что уже и декретъ на Хрестоматію Тебѣ посланъ; но пока онъ не въ Твоихъ рукахъ, я этому не вѣрю, потому что здѣсь есть Ковальскій, главнѣйшій претендентъ и кумцьо въ [3] всѣхъ вознагражденіяхъ; этому солоденькому гадюкѣ не вѣрь, ибо онъ пошился въ Вислобоцк.(аго) кожу, и можетъ быть еще и того превышитъ въ коварствѣ. Бѣда, что такіе здѣсь нашіе люди, никому не льзя вѣрить, и отъ никого

---

[1]) Григ. Шашкевич.

правды не извѣдаешся. Онъ погубилъ мою долю, Богъ вѣстъ, чи не чигаетъ онъ и на Твою; за деньги и достоинство онъ до всего способенъ, и хотя дитина померла, то кажется кумство съ Ш. не пропало. — Впрочемъ это только мои догадки, дай Богъ, что бы я не былъ вѣщуномъ этого лиха. И такъ о Хрестоматіи какъ и грамматикѣ Твоей я не могъ ничего извѣдаться, потому что это прямо отъ министра зависитъ, а тамъ трудный приступъ, и предъ временемъ нельзя узнать. — Если бы истинно потвержденіе наступило, то что касается исправки можешь числить на меня, какъ на себя самаго, но я боюсь, что и это возметъ Ковальскій, потому что отъ печатаннаго листа платятъ за коректу по 3 fr. сер. — Г. Миклошичь, навѣщая частѣе Г. министра, обѣщался торжественно, что при случаю будетъ съ нимъ говорить въ Твою пользу, когда бы только прошеніе Твое изъ Галиціи возвратилось, о чемъ Ты мнѣ долженъ немедленно донести. — На Твои давнѣйшія порученія я Тебѣ отвѣчаю, что алманаха „Vesta“ изъ годовъ 32—36 я въ цѣлой Вѣнѣ и даже у самаго издавателя Рикерта не нашелъ, а въ иныхъ рочникахъ о Роксоланѣ нѣтъ спомину. — Миклошичеву „Lautlehre“ (за 4 fr. сер.) и Ковальскаго читанку здѣсь Тебѣ посылаю; больше литературныхъ новостей здѣсь нѣтъ. [4] Эти 4 зол. сер. заплаты Г. Богдану А. за Конюшаго на счотъ присланныхъ 30 екс. Конюшій какъ мнѣ, такъ и всѣмъ, даже самымъ упрямымъ хахлакамъ въ семинаріи поправился. Здѣсь показалъ Г. Богданъ, какія онъ имѣетъ драгоцѣннѣйшія дарованія; и кажется ему суждено, цѣлый превратъ сдѣлать въ нашей литературѣ, особенно что касается, юнаго поколѣніи (sic); старые скостенѣлые уже пропали. Пусть только поступаетъ на этомъ пути, и да пишетъ много, онъ найдетъ публику въ всѣхъ Славянахъ Австрійскихъ. Изъ присланныхъ Тобою 30. екс. Конюшаго я распродалъ уже выше 20; а изъ нашихъ Русиновъ получилъ только одинъ Нодь[1]) въ семинаріи; прочіе ексемпл. забрали иные Славяне, и наслаждаются всѣ, и въ Прагѣ имѣетъ уже Ганка. Слава пойдетъ какъ молнія, только да пишетъ много, онъ настоящій будетъ русскій поетъ. Его „Где домъ есть мой“ переписуютъ здѣшніе друзя, и учатся на изъустъ — и прочи стихи его въ Зорѣ всѣмъ нашимъ нравятся; даже хахлы не могутъ своего почитанія отрицать. — Добро бы было, что бы по временамъ и въ пользу правительства что написалъ, какъ уже разъ сдѣлалъ, что бы оттуду не было враждованія. — Прибавленное здѣсь писемце передай моему другу Г. Богдану, любезнѣйшей моей надеждѣ. — Ты писалъ мнѣ когда то о библіи Будинской — я писалъ въ Будинъ, но мнѣ еще не отвѣчали — не

---

[1]) Никола Нодь, духовник гр. кат. духовноі семинаріі у Відни.

знаю, нужно ли Вамъ ея? Теперь Г. Раевскій[1]) ѣздитъ частѣе въ Варшаву, онъ спрашивалъ, не нужно ли какихъ книгъ? [5] но я не требовалъ ничего, потому что у меня нѣтъ наличныхъ денегъ къ покупкѣ. На лѣто онъ можетъ быть выберется на нѣсколько времени съ родиной до самаго Питера. Можетъ быть у Тебя нашлись бы какія порученія? Догматики Макарія уже вышелъ пятый томъ. Чего Тебѣ нужно, пиши заблаговременно, но вмѣстѣ присылай и нужныя деньги. Но не требуй много книгъ, что бы и онъ не имѣлъ утрудненій. — За исторію г. Зубрицкаго спрашивали здѣсь отъ посольства, и я передалъ мой ексемпляръ — но теперь лишилась у меня только вторая часть изъ послѣдняго ексемп. Не возможно бы еще къ ней получить и первую, хотя бы и безъ заглавія; изъ посланныхъ Тобою 5 заглавій лишилось у меня еще 1. —

Сколько помню, я Тебѣ предъ новымъ годомъ писалъ между прочими и о Братіи нашей, особенно о любезнѣйшемъ Петрѣ. Но вдругъ мои желанія исполнились; въ Твоихъ писмахъ Ты мнѣ извѣстилъ, что онъ екзаменъ сдѣлалъ хорошо — и уже теперь почти цѣлый человѣкъ; надѣяться что и потвержденіе отъ министерства скоро прійдетъ. Тоже и Владиміръ и Емиліянъ ступаютъ благоуспѣшно впередъ; и вся родина, какъ пишешь, здорова! Это самое нѣжнѣйшее наслажденіе для меня! — Что Богъ даетъ, это все добро — а впрочемъ есть надежда! Съ депутаціей русской я не видался, только одинъ кратъ въ церкви — у меня много [6] занятій ради пропитанія собственнаго; я хотѣлъ было по крайней мѣрѣ поблагодарить епископа за его усердіе и помощь при изданіи Исторіи Балудянскаго; но не заставши ихъ дома разъ другій — прошло время. Впрочемъ нехорошія вещи говорятъ здѣсь о епископѣ Іоаннѣ[2]) — будучи у министра Баха, спрашивалъ тотъ, по чему они не взяли съ собою и Преосв. Григорія[3]). На то отвѣчалъ Бохенскій, что будьто Яхим. не принялъ его возванія; министеръ увѣрилъ этой ложи, и очень сердился; на дняхъ выглядываютъ Преосв. Григорія, онъ придетъ оправдаться; но что подумаетъ министеръ о нашихъ Святителяхъ, одинъ изъ нихъ долженъ остаться лгуномъ. — А то какъ слышу, Ляхи не хотѣли съ Яхимовичемъ ѣхать. По чему же не было правды сказать, особенно при личной авдіенціи. — Шашкевичь позднѣе при авдіенціи извинялъ Яхимовича, но Бахъ очень былъ огорченъ. — Что касается

---

[1]) Мих. Θ. Раєвський, протоєрей росийської амбасади у Відни. Про него гляди дуже цінну розвідку пок. Корнила Устияновича п. з.: „М. Θ. Раевскій и россійскій панславизмъ. Споминки зъ пережитого и передуманого списавъ... Львів 1884 р.

[2]) Бохенським.

[3]) Яхимовича.

нашихъ расчетовъ, то я знаю, что я за Зубрицкаго Исторію долженъ Ставропигіи еще 50 и нѣсколько гульд. Ты добро сдѣлалъ, что отсчеталъ 36 fr. моихъ за Истор. Балудянск. а излишнихъ 17 fr. оставилъ на дальшій счетъ, ибо у меня нѣтъ чѣмъ платить. Мои первые долги суть здѣшніе, чтобъ какъ очиститься. Мнѣ еще изъ пренумераціи должны около 200 fr. сер. и не присылаютъ, особенно Г. Кобринскій прислалъ 20 пренумерантовъ, но денегъ очень мало — я уже нѣсколько разъ писалъ ему, и нѣтъ отвѣта Изъ иныхъ сторонъ тоже такъ — а я терплю, и тяжко страдаю. Изъ Венгріи мнѣ пишутъ, что бы я [7] уже возвратно принималъ излишніе екс. Исторіи Балудянскаго, потому что уже нѣтъ покупки — если Вамъ придадутся, то я прикажу прямо Вамъ въ Львовъ отослать, ибо у меня такожь еще довольное количество. Г. Авторъ[1]) упокоился въ Бозѣ, послѣ продолжительной болѣзни, праведная то была душа, якихъ у насъ мало! Современники не умѣли его почитать, онъ много страдалъ, и можно сказать, что палъ жертвою горести и трудовъ. Дабы по крайней мѣрѣ будущность узнала его заслуги, и глубоко приняла къ сердцу надгробные стихи нашего Богдана[2]). — Не возможно ли получать Зорю Галицкую на мое имя? Я не въ состояніи предплатить, а такъ усердно бы желалъ, нею наслаждаться! —

Раллинскаго проповѣди я давно получилъ, но только въ одномъ ексемп: я писалъ имъ о Тебѣ, и непремѣнно они Тебѣ уже послали — посылка тоже требуетъ времени, я то знаю изъ собственнаго опыта. — При случаю спроси въ Консисторіи Львовской, что тамъ еще за 3—4. ексемп. Исторіи Балудянскаго не заплачено — какъ это было сказано въ спискѣ мнѣ присланномъ. Можетъ быть уже пришли деньги? — если не надобно и тамъ рабату платить. —

Что касается меня самаго, то я очень худо живу — терплю за грѣхи. Какъ я Тебѣ писалъ при концѣ мин. года была у меня роковая доба, или быть, или пропадать. При Вѣстникѣ никакаго пристановища — и я рѣшился прямо идти къ самому министру Баху, не сказавъ никому ничего — я предложилъ ему положеніе [8] мое, и что я теперь безъ вины лишаюсь безъ хлѣба; онъ былъ очень благосклоненъ, и повелѣлъ себѣ предложить прошеніе. Вислобоцкій хотѣлъ уже было совѣтовать мнѣ, чтобъ я требовалъ денегъ для возвратняго пути — но когда узналъ, что я былъ у министра, удивился моей дерзости, и началъ бѣгать и будьто молить о мнѣ — но дѣло было уже почти рѣшено прежде. На самый новый годъ латинскій именовалъ Бахъ меня акцесистою при

[1]) Андрей Балудянський умер в поч. 1853 р.

[2]) Б. А. Дїдицький: „На смерть Андрея Балудянского, сочинителя „Церк. Истор. Новаго Завѣта“. Зоря Галицкая за рік 1853. Ч. 2.

министерствѣ — 4 януар. я присягалъ, а 5. на самый русскій святый вечеръ я началъ новую службу, — будучи опредѣленнымъ къ министерской библіотекѣ, подъ Др. Вурцбахомъ, вмѣстѣ съ Косакомъ — и теперь живу бѣдно, но спокойно. Служба не закладна, свои часы (отъ 9—3) отсидишь, сколько возможно сдѣлаешь и впрочемъ свободенъ. Но жалованье очень маленькое (300 fr. сер. и 100 квартира) и малая надежда на скорый авансъ. Косакъ имѣетъ уже 400 fr. и близокъ къ 600 fr. — Подумай теперь, какъ сдѣсь въ Вѣнѣ жить съ 25 fr. въ мѣсяцъ! а къ тому еще весь тягаръ затягненныхъ долговъ! — Ужасно и помнить; если бъ человѣкъ только сухимъ хлѣбомъ и водою жилъ, то требуетъ болѣе. Сего ради я попріймалъ лекціи, какія попадутся, чтобы только ежевременно получить и заробить что нибудь — я теперь долженъ заботиться только о повседневномъ хлѣбѣ, а о будущности и мыслить теперь не могу; и потому то я прервалъ всякія мои сношенія и переписку, бо при ежедневныхъ занятіяхъ нѣтъ времени ни досуга, и потому то я такъ долго молчалъ При Вѣстникѣ я чрезъ 3 первые мѣсяцы не имѣлъ участія; мнѣ жалко, что я съ публикой и не попрощался; хотѣлъ было въ послѣднемъ числѣ сказать чтонибудь на кратцѣ; но плутъ Вислоб. сказалъ, что онъ самъ напишетъ отъ себя какое похвальное о мнѣ слово; но собака и этого не сдѣлалъ. Вѣстникъ уже имѣетъ капиталъ на сей годъ; нашіе Русины добродушные люди, они смотрятъ больше на русскую букву, какъ на лице, это хорошо изъ ихъ стороны; пусть только чтобы они Зори не оскорбили, котора худо сдѣлала, что такъ долго медлила. Отъ 1. апрѣля я помогаю чтото при Вѣстникѣ за 10 fr. ежемѣсячно, что дѣлать, бѣда претъ!

Цѣлую Васъ сердечно Вашь Иванъ (Ѳ. Головацкій).

Лист писаний на 8 сторонах звичайної 8⁰.

Ч. 37.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1853 р.

Любезный Братъ!

Я, думаю, уже Тебѣ писалъ, что мнѣ никакимъ образомъ не было возможно, на ляцкіе святки прогуляться въ Скалатъ: дорога была, какой никто непамятаетъ. Уже тогда, когда я изъ празднинъ поверталъ, было чудесно. Я въ Скалатъ былъ заѣхалъ парой лошадей въ 4 часа, а изъ Скалата, выѣхавъ 3 лошадями въ 10 часъ утромъ, заѣхалъ на 3 часъ въ Ходачковъ, а взявъ еще четвертую лошадь былъ въ Дычковѣ уже вечеромъ а на ночлегъ сталъ въ корчмѣ подъ Тернополемъ и уже въ

другой день заволексія въ 8 часовъ въ Тернополь. Nо это еще ничто, шутки: на святки отъ 6 лошадей ни мужикъ не рушилъ изъ мѣста. Nе знаю, писалъ ли я Тебѣ объ болѣзни нашей любезной мамы. Когда я еще былъ въ Скалатѣ, имѣла она уже 3 недѣли какойто вредъ на образъ чирака на гортанѣ, на самой адамовой кости. Былъ онъ багрянъ и великъ, какъ яйце гуси; при томъ малый, сухый кашель, хрыпливый голосъ и какоєто хрупотанье въ шиѣ, когда только повернула головой. Ми думали, что это скончится чиракомъ, но видь, уже больше 2 мѣсяца а чиракъ чиракомъ, но ростетъ, хрыпка и кашель поболшаєтся, а хрупотанье никакъ недаетъ головой повертать. Врачи не кажутъ ничего точного, но помощъ ихъ нужна. Мама жалится дуже, что не имѣетъ своихъ денегъ. [2] Жалованье за 2 года должное не платятъ, какое припадало за послѣдный годъ, велѣла мама Пракседѣ, отобрать, и возвратить Графинѣ за Ивана, что она была дала для него въ Вѣну, и не знать, дала ли она ей иль нѣтъ, и возвратилли онъ тіе деньги кому, иль нѣтъ, или когда бы єму теперь пригадать, сдѣлалъ бы великую милость мамѣ. Казала мнѣ мама, чтобъ писать Тебѣ, не возможно ли бы получить отъ вдовичей комиссіи должноє жалованье за помянутіе 2 года. Сдѣлай, Братецъ, что въ этомъ возможно. Nо покамѣсть это будетъ я не въ состояніи дать довольную помощъ. Когда єсть случай я даю нѣсколько денегъ, но это мало, про тоє дѣлай поскорѣє.

Моє прошеніе о воздвиженіе въ дѣйствительніе учители я уже подалъ, теперь, Любезный Братъ, время подмухать въ шульбегердѣ, сколько довольно: помоги Братъ, сколь возможешъ, чтобъ достаться въ Лембергъ. Подкади самъ инспекторамъ, пошли Кузьемскаго, Мохнацкого и кого знаешъ къ Е. Превосходительству, но лучше всѣхъ Рачиньского а надъ всѣхъ Чайковского адвоката. Будь что будь, но не лишать никакого средства.

Ты пригадуєшъ себѣ, въ какомъ новомъ состояніи я лишилъ нашего Василя, отѣзжая изъ Лемберга. Nо Ты мнѣ досель объ немъ ничего не споминалъ. Мнѣ хочется знать, какъ онъ ведется, что я вѣдалъ какъ єму ведется. Тоже мнѣ хочется знать; сдѣлалъ ли Вашъ малень-[3]кій Ясь статскій испытъ и борзоли онъ и Марыня съ дѣтушками поѣдутъ въ горы? За чемъ она отѣдетъ, проситъ Юльця, чтобъ она ей сдѣлала прислугу съ сукней. Проситъ она, чтобы докупить $2^1/_2$ локтя той матеріи, дать окрасить на прессе чорно и велить дать мору, какая въ модѣ. Nа святки, можетъ быть, я бы єй завезъ въ Скалатъ. Деньги она возвратитъ, какъ только продасть веприка, а Вѣны искать не нужно. — Объ исторіи, какая сдѣлалась съ честнымъ нашимъ совѣтникомъ, Ты, можетъ быть, что слышалъ. Я бы Тебѣ розсказалъ, но не слободно объ этомъ говорить. Вотъ послушай бабы, да не будь бабою, не кажи бабѣ. Еще въ Сильвестровъ вечерь былъ на вечерной забавѣ у єдного изъ

первыхъ здѣшныхъ урядниковъ и нашъ совѣтникъ.[1]) Не играя въ карты познакомился съ однымъ капитаномъ, тоже не играющимъ, и розговаривался съ немъ о всякомъ. Капитанъ, родомъ Италіянъ, говорилъ объ отношеніяхъ правительства и народовъ другъ къ другу такія вещи, которыя тогда только общое значеніе имѣя, казались не быти вредными. Но, когда сбились произшествія въ Милянѣ тогда оказались они предвѣстными, подозрѣтельными. Совѣтникъ, какъ присяглый урядникъ вѣрный, не могъ молчати, но требовалъ повѣрника и розсказалъ основу помяну-[4]-той бесѣды майору, начальнику залогы, въ томъ намѣреніи, чтобъ тойже капитана къ осторожности упомнулъ, а когда нужно бы было на него уважалъ, или чтобъ, какъ предстоятелю нужно знать, какихъ имѣетъ подвладныхъ, къ чему нибудь употребилъ. Майоръ, выслухавъ его требовалъ, заклиная на присягу и урядъ, чтобъ онъ ему далъ справу объ томъ на письмѣ, а получивъ ея, донесъ къ военному начальству. Слѣдовало позваніе капитана въ Львовъ, изтязаніе егоже, а современно изслѣдованіе въ Тернополѣ тыхъ, которіе были на овомъ вечерѣ, порученное ротмистру жандармеріи. Но ротмистръ съ дописью военачальства пошелъ къ офицерамъ здѣшнымъ и прочиталъ имъ ее. Тіе, изнавъ (sic) Совѣтника доносчикомъ, а думая, что онъ прямо военачальству донесъ, съ бранью выступили въ касинѣ, и требовали, чтобъ его выключити, или они саміе вылучатъ отъ собранія. Первой хвилѣ весь Тернополь роптaлъ на совѣт. но узнавъ истину утихомирился, однако памфлеты были на улицахъ поприбиваніи. Совѣтнику не было что дѣлать, но удаться въ Львовъ къ обоимъ начальникамъ. Присланно Комиссію, одного генерала и майоръ-авдитора. Днесь вечеромъ соидутся всѣ офицеры въ касинѣ по приказу генерала и будетъ торжественное введеніе Сов. въ касино и поеднаніе. Пишу Тобѣ тое, чтобъ Тебя избавить изъ можливого блуда, но прошу не розповѣдай сего.

Пращай Твой братъ

4/4 853. П. Гол(овацкій).

Лист писаний на 4 сторонах великої 4°.

Ч. 38.

Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 18. IV. 1853 р.

Хрс въскрѣсе!

Ваше Благородіе, Милостивый Государь!

Спѣшу извѣстить Васъ о полученіи письма Вашего съ деньгами 20 гульд. и благодарю сердечно.

---

[1]) Евстафій Прокопчиц.

Желаемыя Вами книжки посылаю здѣсь при семъ. Прошу принять благосклонно мое новое изданіе Далимиловой Лѣтописи и прежнее прошу покорнѣйше отдать при случаѣ нашему прилѣжному Ветерану Гну Зубрицкому. Богдана Дѣдицкаго Конюшій у меня есть. Впрочемъ будетъ мнѣ очень пріятно, если Вы изволите повременно извѣщать меня о новыхъ произведеніяхъ на червоной Руси, и лучшія прошу посылать ко мнѣ на мой счетъ случайно и черезъ книгопродавцевъ.

У насъ печатается нынче иждивеніемъ Матицы чешской Челаковскаго сравнительная грамматика славянскихъ нарѣчій.

Изборъ глагольскихъ древностій Шафарика стоитъ 3 гульдина и Изборъ югославянскихъ достопамятностій совсѣмъ разобранъ. Въ продажу пришло только 50 экземпляровъ, и это здѣлало еще непріятно-[2]сти и почти процесъ издателю. Я совсѣмъ не знаю сюда относящихся обстоятельствъ.

Если этого сборника у Васъ, или у Зубрицкаго нѣтъ, то я бы хотяжъ нерад уступилъ свой экземпляръ, ибо я бы могъ пользоваться экземпляромъ нашего Музея, но для незанимающагося изслѣдованіемъ древностей нѣтъ. Прощайте Драгоцѣнный Другъ и будьте здоровы!

Вашъ преданнѣйшій

Вячеславъ Ганка.

Прага 18/30 Апрѣла 1853.

[Духновичу

4 екс.	10 экз.	Остромирова Євангелія лавочная цѣна 1 гульд. но мнѣ послѣ продажи прошу только 2 терти т. е. 40 кр.	
4 екс.	10 экз.	Краледворской Рукописи	извѣстны
4 екс.	10 —	Руско-чешскаго Правописанія	извѣстны
2 екс.]	5 —	Далимиловой лѣтописи. цѣна лавоч. 24 kr. но у меня 15 kr.	

дальше писав Ганка оловцем:

5 — Królodwor(s)ki Rękopis цѣна 15 kr.

Святѣйшему патріарху Іωсифу нравится очень изданіе Остромирова Євангелія, писалъ ко мнѣ о 50 экз. его.

Лист писаний на двох сторонах мал. 4⁰.

Зачеркнені [ ] слова писані оловцем, рукою Я. Головацького.

Ч. 39.

Лист Анатоля Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 20. IV. 1853 р.

Всечестнѣйшый Государь мой!

Я получилъ листъ отъ всепочтеннѣйшаго брата Вашего съ Віенны 6/18 Марта 853, которому приключительно прибавилъ онъ поэтическое сочиненіе Г. Богдана Андреевича Дѣдицкаго на русскомъ языкѣ съ возваніемъ позаботитись о роспространеніи сего дѣла, при чёмъ посилая онъ менѣ лише одинъ ексемпляръ изявилъ, что у него излишныхъ ексемпляровъ нѣтъ, но слибъ нужно казалось менѣ чтобъ я прямо къ Вамъ звернулъ ся а Вы постараете ся объ томъ чтобъ авторъ съ посилкою поспѣшилъ ся.

Я сему возванію менѣ всегда милому отвѣчая потщаюсь настоящими моими чертами въ сей цѣли звернути ся до Васъ. Въ мѣстѣ самомъ въ которомъ менѣ судьба теперь поселеннымъ быти опредѣлила не имѣю надежды много ексемпляровъ сего дѣла роспродати, ибо въ городѣ въ которомъ живу какъ во обще для словесности словянской не дуже благопріятная земля такъ особливо для русской словесности зернъ твердою опокою являетъ ся. Кромѣ многихъ инныхъ винъ, меже которыми себѣ противоположныя стремленія и себѣ навзаемъ враждебныя стихій въ чудесномъ однакже согласій на уничтоженіе осуществленія божеблагословенной величественной идей одной на основѣ однаго зъ словянскихъ нарѣчій и то на непоколебимой скалѣ живущаго славнаго русскаго язика созидати ся имѣющой всеславянской литературы себѣ руки и помочъ подавати мнятъ ся, самобольшимъ препятствіемъ роспространенія русскаго язика меже латинскими Словянами являетъ ся быти незнакомство буквъ словянскихъ, которые изучати ся въ доспѣломъ вѣцѣ лише ревные труда достойнымъ быти уважаютъ. Сему самобольшему меже латинскими Словянами существующему лиху на будучность зарадити бы лише могли народные училища и гімназияльные, въ которыхъ бы младежъ племени славянской кромѣ читанія на латинскихъ буквахъ наставлялась и упражнялась въ читаній и словянскими. Но ктоже меже латинскими Словянами подасть руку помощную чтобъ на училищахъ такое дѣялось? Также роспространенію русскаго язика дуже пособствовати бы могло гдибы по латинскихъ семінаріяхъ духовныхъ учили принайменѣе читати словянскими буквами — но тяжко чтобъ тое когда статись могло ибо ультрамонтанизмъ може ничему такъ ненавистенъ не єсть какъ тѣмъ буквамъ словянскимъ которыми священные книги и богослужебные нашего святого восточнаго апостольскаго обряда списанны суть. Сказанныхъ винъ ради созиданіе однаго великолѣпнаго храма все-

славянской литературы ревности и слабымъ силамъ одинокихъ племенелюбителей позоставленное лише желвымъ шагомъ на передъ поступовати можетъ.

Относительно явившаго ся на симъ всехвальномъ поли словесности въ Галиччинѣ новаго цвѣта „Конюшій" зовемаго заровно честію какъ и щастіемъ полагаю, себѣ роспространеніемъ сея поёмы молодому талантови о много тое въ моей силѣ быти можетъ ободрительную помощъ до дальшихъ всѣми благонамѣренными безопасно искренно пожелаемыхъ подобныхъ подвиговъ подати. Но розмѣривъ обстоятельства и силы мои жалко менѣ дуже что не такъ какъ естъ къ тому добра воля моя буду могъ пособствовати роспространенію дѣла сего. Здѣсь въ Кошицахъ не имѣю надежды пріобрѣсти много отбирателей. Але я поѣду по случаю великодной сповѣди до инныхъ стацій полковыхъ, може по дорогѣ встрѣнусь будьто съ русскими священниками, може и съ инными ревнителя-[2]-ми словянской литературы, и може дасть ся мало по малу нѣкое количество екземпляровъ роспродати. Много обѣщати себѣ не можъ. Однакожде при увзгляднeній дешевой цены сего дѣла думаю что бы могли Вы або и самъ авторъ на продажъ переслати 50 екземпляровъ. Но сія пересилка должнася осуществлити до ниже начертанного речинца и застосовати ся до извѣстія которое нижше дати Вамъ честь имѣю. Я на третій день свѣтлаго воскресенія Христова съ полудне отправляюсь съ Кошицъ въ путь до „Leutschau, Kés mark, Igló и Rosenau" (Рожнавы) послѣ чего верну опять въ Кошицы, гдѣ найдалѣе одинъ день забавлюсь и снова въ дальшій путь отправляюсь въ „Unghvár, Munkacs и Bereksz ár" при послѣдномь моимъ путешествіи какъ видите буду ся крутилъ въ предѣлахъ Мукачевской русской епархіи, въ которой може бы ся менѣ удало нѣкое количество екземпляровъ поёмы „Конюшій" полишити. Такожде могу въ епархіяльный оттуда четири лише часа отстоящій городъ Пряшовъ до роспродажи дальшой послати сіе дѣло на руки котораго нибудь крилошанина.

Сего ради присланіе сего дѣла въ количество екземпляровъ вижъ вспомянутомъ да осуществитъ ся найдалѣе до 10-го Мая по лат. мѣсяцословѣ такъ абы передъ симъ днемъ екземпляры продажные были уже въ моихъ рукахъ, абы я ихъ уже моглъ имѣти при собѣ когда отправлюсь въ дальшій путь въ „Unghvár" etc.

Когдабъ болѣе попитателей за симъ дѣломъ я пріобрѣлъ, то не залишу Васъ або самаго автора о симъ извѣстити.

Не запомнитеже чтобъ, аще до роспроданія сего дѣла въ нашихъ сторонахъ менѣ каковое препорученіе данно быти имѣло, надсилка сего сочиненія въ начертанномъ времени осуществилась.

Слибы кромѣ того Вы еще каковія инние препорученія менѣ дати имѣли, а менѣ въ „Unghvári“ престольномъ епархіальномъ городѣ лично явити ся имѣющему тѣмъ пособствовати случайность была, благоохотно Вамъ услужу. Думаю такожде что когдабъ авторъ свое сочиненіе переслалъ въ Бугинъ должно сему въ нѣкимъ количествѣ роспроданному быти тамже меже тамошными Словянами. Въ Будинѣ (Ofen) звернути бы ся авторъ моглъ або до Г. Раковскаго переводчика при краеначальствіи Венгерскомъ на русскій язикъ або до Г. Радлинскаго переводчика на словацкій язикъ або до Г. Полярика коопвратора при Терезіенстадтцкой Церквѣ въ Пенопѣ. Я могу и написати до Будина чтобъ Г. Ференцъ профессоръ всеславянской литературы на всеучилищи Пештенскомъ пособствовалъ роспространенію сего сочиненія меже своими учнями.

При сей случайности извольте приймити благимъ русскимъ сердцемъ искренные мои братные чувствія съ каковыми препоручаюсь Вашей благосклонности и много пожеланной вседрагой мнѣ приязни Вашей Вашъ искренный служитель

Анатоль Витошыческій.

Кошицы дня 20-го Цвѣтня 1853.

Желаю радостныхъ дней свѣтлаго Праздника воскресенія Христова. Моє здравствіє и многолѣтствіє всѣмъ православнымъ боголюбивымъ Русинамъ.

Адрессъ мой есть: An S^e etc. Anatol Witoszyński k. k. Feldkaplan beim löbl. Herzog Nassau 15 C. Inf. Rgt. zu Kaschau.

Лист писаний на двох сторонах вел. 4⁰.

Ч. 40.

Лист Андрея Радолинського до Якова Головацького, пис. дня 29. IV. 1853 р.

Ваше Преподобіе; Милостивый Государь!

Поелику я по совѣтованіи многихъ сообразнѣйшимъ съ цѣлью почиталъ вмѣсто обвѣщаннаго мною, хотя всеславянскаго, но односторонняго и токмо первому тому Собранія русскихъ Проповѣдей приспособленнаго Лексика, Г.Г. Пренумерантамъ на русскія проповѣди поклонить полный и какъ такій при какомъ нибудь русскомъ сочиненіи употребляться могущій Словарь русско нѣмецкій, Шмидомъ въ Липскѣ стереотипомъ изданній и съ его короткою Грамматикою русскою; такъ я хотя уже былъ сочинилъ упомянутый Лексиконъ, заказалъ въ Липскѣ количество ексемпляреи Словаря Шмидова и съ грамматикою соотвѣтствующее числу дотеперешнихъ Подписчиковъ, и для того я такъ опоздилъ прысилку ексемпляреи 1-го тома Собранія русскихъ Проповѣдей, у Вашего

Преподобія пренумерованныхъ; понеже я доселѣ ожидалъ оный Словарь въ Липскѣ печатающійся съ которымъ вмѣстѣ я хотѣлъ Вашему Преподобію и Проповѣди послать, дабы берегать издержки експедиціональныя. Но это до селѣ тщетно ожидавши, чтобы г.г. Пренумеранти теперь по крайней мѣрѣ отчасти успокоились, послалъ я железною дорогою въ Львовъ къ Вашему Преподобію большее число екземпляреи 1-го тома Собранія, какъ оно требовалось, именно:

35 екземпляреи пренумерованыхъ – между которыми 10 отъ 6. листа, къ дополненію прежде посланныхъ 5. начальныхъ листовъ;
65 „ для дальшей пренумераціи;
10 „ какъ обыкновеную процентуацію 10 отъ ста, Вашему Преподобію за понесенные [2] труды мною поклоненную;
1 „ Вашему Преподобію поклоненный;
1 „ Его Превосходительству и Высокопреосвященству Митрополиту и Архіепископи (sic) Львовскому подъ собственною кувертою смиренно поклоненный;
1 „ отъ 6. листа dto dto dto dto
1 „ отъ 6. листа Редакціи Зоры Галицкой поклоненный;
1 „ отъ 6. листа dto Przyjaciel Domowy dto.

115 екземпляреи
63
52 Относясь къ расчету:

За 35 екземпл. пренумерованныхъ, считая екземпляръ по 1 зол. 10 коп. среб., принадлежало мнѣ:

40 зол. 50 коп. ср.

Съ этой суммы получилъ я отъ Вашего Преподобія . . . . . . 26 зол. —

На народный русскій Домъ въ Львовѣ я жертвовалъ я . . . . . 17 „ 30 к. ср.

43 „ 30 „ „

Для сего расчету я долженъ Вашему Преподобію 2. зол. 40 коп. сер. Этотъ остальной долгъ вмѣстѣ съ иждивеніемъ на присылку изволите Себѣ отразить съ продажи прочихъ екземпляреи.

Г. Редакторъ „Przyjaciela Domowego“ мнѣ писалъ, что въ Львовской русской лавкѣ на 14 екземпля. 1-го тома пренумеровано; длятого молю Ваше Препод. изволите ей эти требованные екземпляри тотчасъ

отдать съ тѣмъ примѣчаніемъ; чтобъ я и деньги пренумераціональные и имена Пренумерантовъ отдута (sic) чѣмъ скорѣе получилъ.

Я надѣялся, что въ Львовѣ и цѣлой Галиціи будетъ само большее число по крайней мѣрѣ 300 Пренумерантовъ на мною издаваемое Собраніе русскихъ Проповѣдей, но надеюсь, что, когда увидятъ какъ Священники такъ и мірскіе людіе, что эти проповѣди превосходныя, по истиннѣ образцовыя въ настоящемъ велко-русскомъ языкѣ, славнѣйшими славянскими краснорѣчниками сочинены, и когда они [3] убѣдятся о моемъ безкорыстномъ, благородномъ и для Восточной Церкви обряду славянскаго какъ и для Литературы всеславянской весьма полезномъ вознамѣреніи умножится ихъ число такъ, что я буду въ состояніи продолжать издаваніе этого Собранія и послѣ сего предпринять издаваніе самыхъ лучшихъ славянскихъ преимущественно россійскихъ Классиковъ.

По этому видитъ Ваше Преподобіе, что я при моихъ жертвахъ издаваніемъ упомянутого Собранія неискаю никакой собственной корысти, но токмо благо Церкви и расцвѣтеніе одной всеславянской литературы, и для того благоволите мнѣ въ семъ дѣлѣ и съ другими тамошними ревнительными Славянами споспѣшествовать и съ Вашимъ могущественнымъ препоручаніемъ чѣмъ большее число постоянныхъ Пренумерантовъ прѣобрѣсть Собранію русскихъ Проповѣдей, которымъ я вознамѣряю истощить всѣ славнѣйшими славянскими красорѣчниками въ католическомъ духу Восточной Церкви сочиненныя проповѣди, и тотчасъ возвать къ пренумерованію на вторый томъ, котораго цѣна та сама, которая и перваго 1. зол. Експедиціональныя издержки я самъ при второмъ и прочихъ томахъ понесу.

Дотеперешніе Пренуменранти 35. получатъ Шмидовъ Словарь и съ Грамматикою безплатно, а прочіе будущіе Пренумеранти, хотятъ ли они получить этотъ Словарь съ Грамматикою, должны за этотъ Словарь заплатить 1 зол. 20 коп. сер. но чѣмъ скорѣе, чтобъ я определенно зналъ, сколько ексемпляреи съ него мнѣ надобно дать печатать, и подъ тѣмъ условіемъ, что пригласится ихъ много; понеже я токмо при великомъ количествѣ заказанныхъ ексемпляреи получу печатанные ексемпляри отъ Липскаго типографа по такъ дешевной цѣнѣ, по какой я хочу ихъ давать моимъ Пренумерантамъ; иначе цѣна по одному ексемплярю въ книжныхъ лавкахъ 3 зол. сер. безъ грамматики. Это будетъ велкая польза и выгода [4] для каждаго Пренумеранта.

Если, какъ надѣюсь, будетъ требоваться большее число ексемпл. съ 1-го тома, тотчасъ пошлу Вашему Преподобію. — Съ втораго тома даю печатать токмо только, колько пригласится Пренумерантовъ, и для того изволите пренумерацію ускорять, чтобъ издаваніе замедленія неутерпѣло. — Имена гг. Пренумерантовъ выпечатаются при второмъ томѣ.

Понеже я не въ состоянiи и при продажи прочихъ екземплярей и томовъ нечто, какъ доселѣ, на Домъ Народный жертвовать, извините меня, что я молю мнѣ по сему всѣ пренумерацiональные деньги присылать. Но когда я буду въ лучшемъ состоянiи, за честь буду почитать себѣ повторыть мою жертву.

Здѣсь прибавленныя письма изволите касательнымъ Господамъ прiобщить, молю Васъ искренно.

Къ издаванiю Собранiя путемъ пренумерацiи и его разпродаванiя и чрезъ частныя лица я имѣю позволенiе отъ ц. к. полицайной Дирекцiи Пещанской, какъ то видно на оберткѣ перваго тома; по чему неимѣте ничего опасаться распространять издаваемое мною Собранiе. Хотятъ ли Львовскiе книгопродавци до комиссiи принять екземпляри за пристойную процентуацiю и при точномъ платѣжѣ пренумерацiональныхъ денегъ? Цѣна екземпляря въ книжныхъ лавкахъ 1. зл. 40 коп. сер.

Въ ожиданiи всего лучшаго имѣю честь себя препоручать Вашей любви и прязни (sic) и пребывать Вашего Преподобiя искреннымъ другомъ

Андрей Радлинскiй.

Въ Будинѣ дня 29 Априля 1853.

Здѣшни Славяни, какъ г.г. Добрянскiй, Раковскiй, Палярикъ поздравляютъ Васъ со всемъ почитанiемъ.

Лист писаний на чотирох стор. 4⁰.

Ч. 41.

Записка Якова Головацького в справі висланих дня 1. (13.) V. 1853 р. книжок.

Терлецкому 1/13 Мая 853.

5 екс.	Балудянскаго . .	à 1 fr.	
15 екс.	Библiотеки для дѣтей .	à	20 kr.
1	Покоренiе Новгорода .		16 kr.
1	Конюшiй . . .		15 kr.

Татови.

Звѣрословiе	29 kr. сер.
Поздр. русиновъ . . .	30 —
Краледвор. рук. . . .	15 —
Конюшiй	15 —
Покоренiе Новгор. . . .	16 —
Русско-ческ. правоп. . .	8 —
Сѣверная Любовь . . .	20 —
15 екс. Библ. для дѣтей . ..	20 —

Кобринскому.

60	екс.	Библ. для дѣт.	. .	а 20 кр.
10	екс.	Сѣверная Любовь	. .	à 20 кр.
10	екс.	Конюшій	. . .	à 15 кр.
2	екс.	Поздр. Русин.	. .	à 30 кр.
1		Краледв. Рукоп.	. .	à 15 кр.
1	екс.	Русско-ческ. прав.	. .	à 8 кр.
10	екс.	Покореніе Новгор.	. .	à 16 кр.
6	екс.	Весны		à 30 кр.

Записка на 1 стор. картки 8⁰. На другій стороні дописав пізнійше Головацький: Ник. Устіянович купилъ 24/12 Сент. 854 1 екс. Радолинск. Проп. съ Словаремъ за 1 fr. КМ и 10 kr.

Ч. 42.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 14. V. 1853 р.

Любезный Брате!

Письмо Твое восхитило мене необикновенною радостью. Потверждeніе Твое въ чинъ професорскій а сдѣланна мнѣ надежда тогоже счастья вотъ чего мы такъ бажали; къ томуже еще надежда, что я достанусь въ Львовъ, такъ уже ничего и бажати. Касательно таксы мною двинажди заплаченной я жалую г. директора, что онъ худо извинялся, ибо подаровати ее канцеларскому было можно, але преступленіе замолчати не слободно. Что то сдѣлалось, что Юльцена сукна (sic) не чорна, какъ она желала а я писалъ, но зелено украшена: незнаю, какъ ей понравится. Мамина недуга вѣрно суть гемороиды, тіиже страждания, что были у меня. No я себѣ изображаю, какъ тяжко имъ въ [2] въ ихъ лѣтахъ, при ихъ уломностяхъ а недостаткѣ силъ и журбахъ ихъ зносити. Писалъ и менѣ Иванъ довольно о своей бѣдѣ и прислалъ для Мамы а конто долгу для него затягненного у графинѣ 5 fl. Доручу ихъ самъ Мамѣ вмѣстѣ съ Твоею жертвою, и что самъ змогу прибавлю, чтобъ могли по ординаціи лѣкаря пити минеральную воду, но вѣръ менѣ Ивановихъ 5 fl. сердечно менѣ жаль: онъ себе оскорбилъ. Касательно „библіотеки чтенія" я не былъ еще у Ондерка, ибо цѣна ей мнѣ неизвѣстна; але я показалъ ей нашему книгарю и онъ проситъ Тебя, чтобъ Ты ему прислалъ сей часъ чрезъ Каленбаха на его адресу 50 екз. въ продажъ съ опущеніемъ рабата.

Выпало на мене до сегорочного програма выробити якую росправу. Ne имѣя ничего готового ни часу что выробити одна менѣ была [3]

надежда на мой писемный домашный елаборатъ, что я до испыта подалъ. Nо щожъ? нѣтъ у мене ни словца изъ него не лишилось: богъ вѣсть, куда пошло. Але приходитъ менѣ на гадку, просити г. Вахольца чтобъ менѣ пожичилъ на короткоє время до переписаня, я неотмѣнно возвращу. Брате сдѣлай тоє, та спаси меня отъ журбы.

Ставропигіи я єще 40 fl. долженъ заплатити за Зубрицкого исторію. Я думалъ ихъ сейчасъ сложити, скоро получу за краснописаніе; но чтожъ? заплативъ книгарю за мои книжки, аптикарю за себе и за маму — тай єдва єще вертятся зъ десятокъ гульденовъ на якіи лѣтніи штаны либо что инаго необходимаго. Мушу складати єжемѣсячно, либо надѣятись, что въ Червни получу за суплентуру за Май и пенсію професора за Червень разомъ, тогда же вѣрно пошлю. Nо нѣсколько екземпларей придалобся менѣ єще теперь, и ставропигія моглабы менѣ прислати, ибо, получивъ 16 екз. т. є. 1. для себе а 15 для предплатителей, маю точно 40 fl. [4] собрати за 30 екз., которіи єще ставропигія не прислала. Nадѣюсь про тоє, что ставропигія схочетъ ихъ прислати.

Касательно моєго потвержденія єще въ великодніи святки, когда я былъ въ Скалатѣ пришелъ отъ министерства вопросъ до здѣшняго окружного уряда, какъ я держусь въ политическомъ отношеніи и по святкахъ я былъ у старости, который меня очень пріятно удостовѣрилъ, что всяка полезная о мнѣ написалъ; такъ я думаю, что съ концемъ Мая будетъ и ожидаємоє потвержденіе. Тогда возрадуєтся душа моя. А теперь пращай Любезный Брате

14/5 853. Твой И. Головацкій.

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 43.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3(15) V. 1853 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

За многими заботами я не множко опоздался съ отвѣтомъ на послѣднее Твое письмо. Вотъ на кратцѣ отвѣчаю на всѣ вопросы:

Касательно Твоего потвержденія въ постоянные дѣйствительные професоры надо намъ теперь только усердно радоваться, и въ будущности быть осторожнѣе и не всякому духу вѣрить. Какія произошли сплетни, здѣсь или гдѣ нибудь, этого дойти трудно и почти невозможно. Можетъ быть время откроетъ истину. Мое подозрѣніе можетъ быть безосновно; я уже точно не помню, когда я былъ въ послѣдній разъ

за Твоими дѣлами въ министерствѣ просвѣщенія; я думаю это это было при концѣ мѣсяца февраля или началѣ марта, на всякой случай передъ самымъ возвратомъ Твоего прошенія въ Вѣну. Г. Миклошичь только догадывался, что долженъ быть какойто противникъ, потому что подобныя подтвержденія всегда въ Вѣнѣ рѣшались безъ спроса намѣстниковъ. Г. Ш.[1]) можетъ быть не дерзнулъ Тебѣ самъ лично и прямо повредить, но умылъ руцѣ какъ ондѣ Пилатъ, передавая Тебя неминуемой судьбѣ родовыхъ враговъ. Но какъ будьто, все уже миновалось, и какъ я уже воспомнилъ, теперь надо намъ радоваться, и осторожно пользоваться.

[2] Получивъ Твое письмо, я сей часъ посѣтилъ Г. Миклошича, и благодарилъ его за ходатайствованіе въ Твоемъ дѣлѣ; онъ принялъ это благодареніе, возражая, что онъ пособствовалъ и пособствовать будетъ мужамъ этого достойнымъ; я полагаю изъ всего, что точно онъ наиболѣе причинился до скорѣйшаго рѣшенія въ министерствѣ. — Впрочемъ какъ неблагоразумно поступалъ съ Тобою Г. Ш., оклеветавъ Тебя безъ причины за откровенность Твою, а потомъ раскаиваясь въ своемъ дурномъ и позорномъ поступкѣ — предъ самымъ Тобою — изъ того можно довольно заключить, до чего онъ способенъ. —

Что касается Хрестоматіи, и то хорошо, что она рѣшена въ Твою пользу, и Ты имѣешь въ рукахъ декретъ и не множко денегъ; я спрашивалъ въ администраціи школьныхъ книгъ, и мнѣ сказали, что она вкратцѣ передана будетъ въ печать; но теперь вошла администрація въ какіе то переговоры съ одною изъ здѣшнихъ печатней, (развѣ Мехитаристовъ?), и намѣреваетъ заключить контрактъ съ нею ради скорѣйшаго издаванія школьныхъ иноязычныхъ книгъ; какъ это дѣло будетъ готово, тогда начнется печать Хрестоматіи Твоей, и иныхъ рукописныхъ уже подтвержденныхъ сочиненій. Касательно коректуры мнѣ сказали, что по рѣшенію министерства авторъ самъ долженъ ее заплатить, и что Г. Ш. обѣщался принять на себя всю коректуру одной т. е. меньшей части [3] на большую же опредѣлитъ Ш. коректора, потому что онъ всегда еще будетъ суперревидентомъ. Если желаешь, чтобъ я эту часть обнялъ, такъ проси еще разъ или припомнись Г. Ш. — дабы онъ мнѣ препоручилъ, бо мнѣ самому какъ то не годится — онъ еще всегда сердитъ на меня. —

Обѣщанныя Тобою книги, именно Зубрицкаго, Конюшаго, Библіотеку чтеній пришли скорѣй — здѣшніе питомцы попытуются; такожъ „Покоренія Новагорода“ желали отъ меня, и писали уже въ редакцію Зори.

---

[1]) Шашкевич Григорий.

Касательно вопроса Твоего, можетъ ли Ставропигійскій институтъ продавать школьныя книги? вотъ Тебѣ отвѣтъ: здѣсь приложенный Verlagskatalog, можете выбирать, что Вамъ угодно и ничего не нужно, только отъ Предстоятельства Института прямо написать „an die löb. kk. Schulbücher-Verschleiss-Administration“ — и покликаться на давнѣйшія сношенія и рѣшенія. Пересылку книгъ требуемыхъ сама администрація обстараетъ, но институтъ долженъ порто (безсомнительно спедитерскимъ путемъ) заплатить, и вмѣстѣ тѣ деньги записать въ общій расчетъ. — За аппаратами я тоже спрашивалъ, прекрасные суть здѣсь, и по различнымъ цѣнамъ; на самой длинной точно греческій, нужно 10 локоть, за не множко короче 9 — въ цѣнѣ локоть по 2 f. 20 kr. до 3 fr. серебр. довольно хорошіе — но это отъ совершенно отъ Тебя зависитъ, по какой цѣнѣ Ты желаешь? Матерія эта сама стоить будетъ 25—30 fr. сер. — прочія же издержки [4] идутъ въ счотъ портнаго а именно:

8 Ellen Steifläwa	a 15 kr.	=	2 fr.	
9 dto Futter	a 24 „	=	3 „	36 kr.
6 fr. Macherlohn		=	6 „	
Papierdeckel Seide u Zugehör		=	2 „	
20 Ellen Borten	a 15 kr.		5 „	

Всего 17 fr. 36 kr. серебр.

Будучи у Г. Миклошича, я спросилъ о нову нимъ изданую книгу „Апостолъ“ и здѣсь Тебѣ посылаю въ цѣнѣ 2 fr. сер. Хотя только голый въ ней текстъ, но ради чести нельзя было ему возвращать; впрочемъ для испытывателя языка и она придастся. Возьми ее на счотъ присланнаго Г. Дѣдицкимъ Конюшаго; я получилъ 30 ексемп. въ цѣнѣ по 15 kr. сер. за всё слѣдуетъ 7 fr. 30 kr. Прежде я послалъ Тебѣ

Lautlehre Миклошича на тотъ счотъ . . .	à 4 fr.
теперь за Апостолъ	2 „
а готовыми деньгами прилагаю	1 — 30
	7 fr. 30

Выплати его со всѣмъ и благодари, что намъ такое сдѣлалъ наслажденіе — и да продолжаетъ его! —

Теперь святками писалъ мнѣ Петро, что дражайшая Мама больны — отъ отвѣчалъ ему — и въ Скалатъ писалъ — но не имѣю дальшаго извѣстія — ради Бога донеси какъ тамъ водится, я очень беспокоюсь, а помощь не могу. Терпѣніе кажется тяжелое и опасно. — Всепочтенный батюшка[1]) уже не поѣдетъ теперь въ В... но лѣтомъ онъ хочетъ посѣтить Почаевскій монастырь, и желалъ бы вмѣстѣ съ Тобой, тамтуда проѣхаться — я думаю у Тебя вакаціи начинаются съ 1. Августа —

[1]) Раєвський.

напиши согласенъ ли ты, и возможно ли безъ опасенія — ради какихъ то науковыхъ изслѣдованій. — Зорю Галицку я получаю и благодарю хорошо почтеннѣйшаго Г. редактора, что помнитъ о мнѣ — но 7-го числа я не получилъ, а и 10-ое очень долго премедляетъ — не знаю по какой причинѣ. Я бы радъ по (дальше на осібній малій картці)[1]) возванію любезнѣйшаго Богдана чтото содѣйствовать письменно для Зори — но нѣтъ на то времени у меня — если имъ могу служить многочисленными адресами Вѣстника изъ прежнихъ лѣтъ, то я пошлю Тебѣ — это бы можетъ быть причинилось къ побольшенію читателей, потому, что многіе и не вѣдаютъ о ней особенно въ Венгріи, и не могутъ ее сравнить съ Вѣстникомъ. Она теперь очень любопытно и тщательно издается, и въ всякомъ отношеніи достойна помочи. — Твои извѣстія о Нунцію и питомцахъ въ Римъ посылаемыхъ и здѣсь потверждаются но еще не рѣшительно — и честный Доръ Мельникъ не поѣхалъ бы никогда съ ними. Г. Балякъ кажется отъѣдетъ на дняхъ въ Львовъ, я стараюсь о его мѣсто — но незнаю, получу ли? Съ Госп. Хоминскимъ старайся въ усерднѣйшемъ поживать согласіи, онъ можетъ теперь много помочь или повредить; — Г. Коссакъ[2]) выбирается на долгую отпустку въ Креховскій монастыръ, ради болѣзни глазъ, но не знаю рѣшительно получитъ позволеніе? Онъ очень сердился, когда я сказалъ, что я на Зорю запренумеровалъ! Ужасно тотъ человѣкъ уѣдаетъ на всѣхъ насъ, что только Русиномъ именуется. — Онъ пишетъ для Wiener Literat. Zeitung польскія извѣстія. Г. Ковальскій уже кончитъ вторый томъ читанки, въ Г. Лотушкѣ (впрочемъ способномъ но заслѣпленномъ юношѣ) нашелъ онъ усерднѣйшаго сотрудника. — Поклонися хорошенько всѣмъ сродникамъ, Друзьямъ — и пиши частѣ Здравству(й) Твой Братъ

Вѣна 15/3 мая 1853. Иванъ Ѳ. Г.

Лист писаний на 4 стор. малої 8⁰ і на окремій картці.

Ч. 44.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7(19) V. 1853 р.

Пряшовъ 7/19 Травня 853.

Любезный Другъ!

Прислання мнѣ книжечка Евстахій[3]) весьма повеселила меня и урадовала; то уже давно было моимъ намѣреніемъ чтобъ для воспи-

---

[1]) Ся картка записана в бібліотеці „Нар. Дому" окремо під ч. 148 в переписці Головацького.

[2]) Коссак Михайло.

[3]) Житіе святаго великомученика Еvстаѳія, сочиненное Михаиломъ Бородайкевичемъ, оучителемъ школы тривіяльныя въ селѣ

танія сердца такія издавалися книжечки, и сегоради такаѧ и у насъ первая издаласѧ, кою нынѣ здѣ приключаю[1]).

Она мною послана уже была до Перемышлѧ, где ѧ желалъ, чтобъ на половину издержки выпечаталась т. е. чтобъ половину Печатанїѧ ѧ, а половину сама Печатнѧ выплатила, а по сему чтобъ съ оттисками мы раздѣлилисѧ; но по полгодномъ времени мнѣ ю послано вспѧть, бо Г. Крилошани не согласили на тое.

[2] Теперь посылаю ю до Васъ, молѧ о томже самомъ, т: е: если одобрите дѣлце, то извольте ю выпечатать если можно на полъ издержки: я прїйму 300 оттисковъ, выже колько Вамъ любитисѧ будетъ; а если Вы не изволите врученый мною способъ прїѧти, то на мой счетъ прошу выпечатать въ 300 ексемплярахъ. —

Печатанїе имѣетъ быти на $^1/_{16}$. на шестьнадцятой формѣ, бо длѧ приручныхъ книжокъ та есть най здобнѣйша форма, естетичнаго вкуса; — буквами Гражданскими, на паперѣ простомъ; бо то брате ѧ знаю, что все токмо даромъ роздамъ уношеству, чтобъ ихъ [3] мало по малу вабити до рускаго чтенїѧ.

Намѣряю ѧ и дальше Шмидовыхъ Исторїй повременно выдавати, если и Вы изволите, то предназначеннымъ способомъ можемъ сполу дѣлати.

Гроши ѧ Вамъ точно зажену, но теперь не могу, бо выдалъ сей часъ на иныя дѣла, — — Прошу извольте менѧ увѣдомить о етомъ, и здравствуйте. —

Цѣлую Васъ, и всѣхъ вашихъ нашихъ

другъ Духнович.

Изданїя сего и та вина есть; чтобъ молодому Литератору дѧку, и острогу задати.

Долучена до сього листу картка, на якій ось що написано:

Засылаю также 6. Букварей по цѣнѣ 10 крайцарей ср.

Духнович.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

На четвертій сторонї така адреса:

Любезну Другу Ѧкову Головацкому Профессору въ Львовѣ.

Красномъ, намѣстничества калушского [Изданїе Галицко-русской Матицы, ч. 17]. Львів 1852 р.

[1]) Мабуть, треба тут розуміти Ал. Духновича: „Хлѣбъ души или набожныя молитвы и пѣсны для восточныя церкви православныхъ хрїстїанъ“. Будин 1851 р. Книжочка видана коштом „Литературного заведенїя“ в Пряшеві. (Пор. Левицкій: „Библіографія“ Т. І. Ч. 677.

Ч. 45.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис дня 7/19 мая (травня) 853 р.

Пр҄ѧшовъ 7/19 Травня 853.

Почтеннѣйшій Другъ!

Сердечно благодарю Вамъ за памѧть, коею мене утѣшаете, и такоюже памѧтію одолжаете себѣ всего мене. Вы извинѧѧ себе говорите, что вы мнѣ непознаны, но не по истинѣ, бо ѧ васъ позналъ, и добрѣ позналъ еще нагло по новосозданіи новаго русскаго міра, мы тоже древніи друзьѧ, и тѣ будемъ надѣюсь до гроба; люблю ѧ каждого кто русинъ, но доброхотнаго, и занимательнаго еще и почитаю. Ѧ васъ въ любезномъ вашемъ братѣ лично смотрю, а дѣла ваша суть мнѣ чистымъ зерцаломъ.

Вы послали къ мнѣ книжечки въ счетѣ 37. золотыхъ 36 крайц. Ѧ тѣ пріѧлъ радостно, и будусѧ усиловати ихъ разпространѧти, и за тѣ [2] сей часъ посылаю вамъ 15 золотыхъ серебромъ, знаю бо что вамъ надобно братѧмъ Чехамъ посылати грошей какъ найскорей[1]). — Чехи утѣшаютъ больную мою душу не мало своими созданіями, но и опечалюсь, видѧ, что отдальныи стремлѧтъ развивати рускій свѣтъ, когда у насъ что дальше, то темнѣйшій мракъ; наши бо не многихъ изъемши еще и днесь посмѣваютсѧ изъ рускаго слова, и прото паче всѣхъ бѣдаковъ бѣднѣйшій есть рускій Литераторъ, то знаю ѧ, знаетъ, бо вкусилъ того любезный вашъ братъ Иванъ!

И если вы изволите любезнѣйшій другъ, пожалуйте, пріймите въ замѣну на оставшій сѧ счетъ мои книжечки, онѣ можно у васъ, въ великомъ рускомъ свѣтѣ разъидутсѧ, и вы скорей можете получити вашихъ денегъ, какъ ѧ тутъ, [3] гдѣ царствуетъ скудость какъ естественна, такъ и душевнаѧ; Однакожь любезный брате! если вы тѣмъ не можете быть довольны, то безъ всѧкаго изъѧтіѧ напишѣть мнѣ, и ѧ постараю сѧ о посланіи денегъ.

Брату Ивану до Виднѧ писалъ ѧ уже два разы, но онъ отвѣта не далъ мнѣ, и не знаю где онъ и что дѣлаетъ; Ѧ съ нимъ считатись желалъ о Исторіи Балудянскаго, изъ коей ѧ не много продалъ, и теперь лежатъ у мене оттиски многи, и незнаю, что съ ними дѣлати? одинъ оттискъ сими днѧми продалъ, и се посылаю 3. золоты, просѧ васъ Ему ихъ отослать, бо не знаю гдѣ есть, хотѧ не тайно предо мной, что требуетъ денегъ, какъ всѧкъ русинъ! Какъ и ѧ самъ. [4] Состояніе наше

[1]) Порівнай лист Ч. 38.

познаете изъ письма даннаго къ брату Гушалевичу, и не множко потѣшитеся.

Крылошанъ Добрянскій[1]) нынѣ въ Кошицахъ при Управительной коммиссіи есть, позванъ Настоятелемъ Г. Барономъ Коцомъ, и надѣемся, что тамъ такожде и останетъ, какъ Representant изъ стороны Русиновъ, и то радостно.

В прочемже брате любезный будьте здоровеньки, дѣлайте на полѣ, которое вамъ судьба опредѣлила и помните Вашего Друга Духновича.

Г. Головацкому.

В середині 2 картки; на одній написано на першій стороні:

Счетъ книжокъ посланныхъ до Львова Г. Якову Головацкому.

4	Молитвенники позолочены по 1 f. 20 k. =	5 f.	20.
2	d-o въ полпереплетѣ по 30 k. =	1 „	
30	d-o простопереплетены по 20 k. =	10 „	
6	Катихисы Литургически по 40 k.	4 „	
10	Театры по 12 kr. =	2 „	
10	Пѣсни по 2 kr. = — —		20
	разомъ	22 f.	40

на другій стороні:

Нота:

Мнѣ здается: что Молитвенники мои въ Львевѣ разберутся, бо и тутъ весьма разходятся. Духнович.

Друга картка по одній стороні містить:

Гушалевичу

15 Молитв.

5 Катихисы.

Головацкому.

а на другій стороні по середині:

Г. Ивану Головацкому за 1 екземпларь Исторіи Балудянскаго 3 fl. ср. посылаетъ. Духнович.

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 46.

Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 24. V. 1853 р.

Брате Высокопочтенный!

Іестъ у мене сусѣдъ, яковыхъ мало — може Тобѣ знакомый — Федорь Рудницкій. Сей подавъ ся на Волю Задеревацку. Я намѣравъ

[1]) Віктор Добряиський.

симы днями поѣхати до Львова, и зобовязавъ ся єму довѣдати ся въ Консисторіи за дѣло его — но не возможно менѣ было лишити хату и ґаздôвство въ ярован'ю, и я рѣшивъ ся пôслати бабу мою саму. — Баба моя буде сидѣти у сестры коло дѣтей, стяжка где выйде, и не знайде безъсомнѣнно нѣякои случайности довѣдати ся за тую рѣчъ, а менѣ бы дуже мило было, єслибы я заспокоилъ желаніє мого сусѣда. Про тоє припадаю къ Твоєй приклонности и прошу довѣдай ся и напиши ми, хто єстъ положенъ на первшоє мѣсце въ препозиціи на Волю Задеревацку [2] а єслибы пропозиція єще не выдѣлана, чи не знаходить ся для Рудницкого яка перешкода, которую бы ще ухилити можна, щобы прійшолъ ad I. locum; ибо не звѣстно намъ, чи грамота такъ звана aprobata дойшла до Консисторіи, которую онъ не залучивъ въ реченци, тôлько ажъ пôзнѣйше, черезъ мои дѣти. — И се одно. — Другоє о що Тя маю просити єстъ, щобысь былъ ласкавъ донести менѣ, яка єстъ парафія Красна въ Намѣстничествѣ Надвôрняньскомъ. Ты ачейжь пробувавъ въ тыхъ сторонахъ, а єсли нѣтъ, то Тобѣ не буде невозможнымъ заглянути въ Табелю въ Консисторіи и выслѣдити где-нещо. Я хотѣвъбымъ куситись на парафію сію, а не маю зъ знакомыхъ нѣкого въ тыхъ сторонахъ, котройбы схотѣвъ менѣ щось рѣшительного о ней донести. Єсли́жбы не много стояло труда, то изъволи и о тôмъ щось менѣ написати, ажъ Тобѣ буде ся лучити заглянути въ Тебелю.

[3] Но не вспоминай передъ цѣкавими за причину Твоєго пошукованя въ таблицяхъ єслибысь благоволилъ самъ трудитись около моихъ требованій. — Не знаю чисьте всѣ здоровіи, всепочтеннѣйшая Твоя супруга и дѣточки Твои — я зачинаю похиляти ся надъ могилу — и щось дочуваю въ собѣ, же довго не потягну. — Мило ми єсть сказати Тобѣ, же Русь наша може ся повеличати одновъ часописью, теперѣшною Зорою. — Не увѣришъ якую радость маю я читаючи картыны того письма. — Она насъ потрутила далеко на передъ, и має многихъ писателей за собою. И я уже безсиленъ гнати за нею. — Бывай здоровъ братцю — єсли маєте тамъ що нового, возвѣсти; Мы ту въ горахъ якъ въ вовчêй ямы, (sic) где кромъ голоду лютого ничъ нема. — Мой поклôнъ Твоий подрузѣ засылаю

24/5 853. Никола (Устіяновичъ).

Прізвище, взяте в ( ), дописане иньшою рукою.

Лист писаний на трех сторонах 4⁰. На четвертій стороні адреса:

Славско

Высокопочтенному Господину Іакову Головацкому професcору Всеучил. въ Львовѣ.

На печатці з ляку виразно заховала ся емблема: „Н. У.“

Ч. 47.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького. пис. дня 25. V. (6. VI.) 1853 р.

Пряшовъ 25. Травня (6. Червня) 853.

Любезный другъ!

Я на все соглашаюся, дѣлайте, что вамъ лутше видится, я прійму 400 оттисковъ, и на сіи передомъ посылаю 20. золотыхъ, бо больше и не имѣю теперь. По моему мнѣнію подобныи книжки читальныи лутше было бы на $^{1}/_{16}$ выдавати, бо то вкуснѣйшій форматъ, прото и Нѣмцы, и Французы такъ выдаваютъ; но понеже вы уже такъ зачали, то чинить и далей якъ вамъ любится; только молю васъ, чтобъ идіотисмы галичански, якъ то: що, певнье, стосовати, допѣро и пр. оставити, бо тѣ у нашихъ великую [2] производятъ антипатію; тѣми наполненную книжку нашъ русинъ не будетъ читати, а на *що* такъ сердятся наши, что и слухати не хочетъ.

Изъ Весны[1]) пришлить мнѣ 12. оттисковъ, — дай Боже чтобъ они подобны не были Лѣрваку,[2]) идіотисмами полному, — также и изъ Евстаѳія также 12. оттисковъ, и на тое посылаю вамъ 5 золотыхъ, что больше будетъ, то прошу на мой счетъ вписати.

Брате! у насъ читательство вельми слабое, книги куповати не обыкли еще наши, даже и саміи священницы, найбольше даромъ, раздаваю, чтобъ привыкали помалу; грошей нѣтъ, а дорого все, худоба неисповѣдима у насъ, и голодъ великій, словомъ всѣ русины жебраки, имъ непоможетъ ничто, кромѣ [3] школы, а людей нѣтъ на тое способныхъ, и хотяй были бы про скудость не могутъ содержатися. Я (не хвалюся, и не берите за легкомысельность) уже все издалъ свое на просвѣщеніе народа, но никто непомагаетъ ни однымъ крайцаромъ, и такъ уже и я долго не могу содержатися, а якъ я попущу, то все пропадетъ. — Книги отбераютъ, но не платятъ, и я уже оскудѣлъ, бо множество жебраковъ не можно издержати.

Нашъ Намѣсникъ Коцъ для русиновъ по руски выдаваетъ розположенія, тоже и самъ по руски подписуется, можно тое подкрѣпитъ нашихъ, но нѣтъ надѣи, бо дуже смадярщилися, все руское имъ простое видится, и читати не хотятъ, бо незнаютъ, а учитися не будетъ. Свя-

---

[1]) „Весна, сборникъ различныхъ сочиненій стихомъ и прозою". Львів 1852—3.

[2]) „Лѣрвакъ зъ надъ Сяна изданъ Семинаристами Перемыскими въ пользу Дому Народного" вийшов головно заходами Павла Леонтовича в Перемишли 1852 р.

щенники дома съ женами, и дѣтми по мадярски мондикаютъ, бо то ихъ просвѣщенїе есть, съ Бетярисмомъ. — [4] Моя школа такожде ничего не стоитъ, многи до днесь еще и читати не знаютъ; годѣ и бѣда! не помыслили бы вы, якъ унылымъ есть у насъ рускїй языкъ, а литература чужда! Подумайте: Мѣсяцословъ на 280. оттискахъ издалъ я, но и тѣ не спродалися, бо тутъ мадярскїй календарь у священника, а простый человѣкъ и незнаетъ о календарѣ, ему не потребный есть; — Такъ брате стою я, жалѣйте надо мною!

Моя надѣя въ молодежѣ, и въ рускихъ свѣтскихъ чиновникахъ, оны ревныи суть, бо лише тѣмъ способомъ удержатися могутъ; — Увидимъ что принесетъ намъ будущность. —

Брате здраствуйте, и помните Васъ почитающаго друга

Духновича.

Лист писаний на цїлих чотирох сторонах звичайноï 4⁰.

Ч. 48.

Лист Фр. Павлїчка до Якова Головацького, пис. дня 15. VI. 1853 р.

Mnohovážený Pane!

Neračte míti nížepsanému za zlé, že se opovažuje Vašnosti osobně neznaje listem obtěžovati; avšak nečiní to ze své vlastní vůle, nýbrž ve jménu Vašnostina přítele p. Karla Vl. Zapa c. k. professora v Praze, k němuž se byl v té samé založitosti o radu obrátil, od něho však na Vašnosti co v té véči zkušenějšího odkázán byl.

Nížepsaný, absolvovaný gymnasiasta, římský katolík z Holomúcké arcidioecese v Moravě, žádal totiž od p. Zapa, který co úředník v Haliči se zdržoval, zvěděti, zdáliž jest latínskému katolíkovi volno, k řecko-katolické unitské cérkvi přestoupiti a jejím knězem se státi a zdáliž v tom shledu povolení od svého ordinariátu zapotřebí má. Pročež Vašnosti uctivě žádám, by jste mně v té věci na místě Vašeho přítele upřímnou radou přispěli, s polu pak hlav-[2]-ní rozdíl mezi latinským a řeckým obřadem (ritem), jakož i občanské a domácí (materialní) poměry tamějších popů nakresliti spolu pak udati ráčili, do které dioecese či Lvovské či Přemyslské bych se hlásiti měl a zdáliž bych do semináře ruského zdarma přijat byl. Příčina, kteráž mne ponouká k řecko-slovanské církvi přestoupiti, jest náklonnost ku staroslovanštině, v níž slovanští apoštolové Cyrill a Methud církevní obřady konali a v pravoslavné církvi po dnes v té řeči se konají. Konečně prosím Vašnosti mně laskavě oděliti, v jakém jazyku se theologické vědy

přednášejí a jakých pomůcek bych k naučení se rusínskému jazyku použíti mohl a jaké Noviny v též řeči vycházejí, bych se od 1. Julia předplatiti mohl. Račtež tedy Vašnosti v té věci potřebnou radou mně přispeti a mně po obdržení toho listu laskave odpovědíti, zdáliž bych [3] se o přijmutí do ruského semináře ucházeti a mé vysvědčení (attesty) zaslati měl.

V naději, že mú poníženu prosbu ve jméně Vašeho přítele vyslyšite zůstávám s úctou Vašnosti ponižený služebník

V Lukově 15. června 1853. Frant. Pavlíček studující.

Adressa: Fr. Pavlíček studující v Lukově (Lukov in Mähren, letzte Post Holleschau).

Примітка Я. Голов.: отп. 30/18 Червня 853.

Лист писаний на трех сторонах великої 4⁰.

Ч. 49.

Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 2. VII. 1853 р.

Любезный Братъ!

Благодарю Тебя за привѣтъ за благожеланіе. Мнѣ никакъ было просить отпустки, такъ говорилъ г. Инспекторъ: Но я взглядая на мои страданія постановилъ въ вакаціи купать ся въ Трускавцѣ иль въ Пѣстынѣ иль просто въ Черемошѣ. Ты братецъ любезный дай совѣтъ куда пуститься. На Трускавець надо єще задолжиться, на Пѣстынь думаю сталобы, но не знаю сколько будетъ стоять: можетъ быть Тебѣ извѣстно донеси скорѣє. Деньги за Исторію я хотѣлбы прислать, но я только 16 предплатителямъ роздалъ совершенные екземплары, а 13 еще и 1-ой части не брали. Я думаю, что добре было, возвать ихъ Зорою, чтобъ отбирали, но вѣроятно что холодные Русины самойже Зоры не видятъ никогда. [2] Но скоро думаєшъ, то вмѣсти нѣсколько словецъ моимъ именемъ въ Зорѣ, но не про деньги, а про ихъ самыхъ интересъ. Исторію, какъ она мною предначертана къ новому обдѣланіи, а какъ есть готова я не могу пустить въ свѣтъ, пока не исправлю, не дополню не передѣлаю совсѣмъ. Я думаю, что географія для низшихъ класъ и для народныхъ училищъ придатна, болѣє нужна и тою я занималъ ся; но теперь я не способенъ продолжать. Здравіе мамы все однакоє. Она много страдаетъ на геморонды, но вѣкъ не дозваляєтъ такъ вносить, какъ я зношу. Мама ужасно на умѣ страдаютъ, неимѣя слуха и съ кимъ розговориться. Я прига-[3]-далъ себѣ что имъ придалабыся такая ложка, какою слухаютъ глухіе. У Васъ єє продаютъ у Немировскаго, иль у Димета. Помилуй братъ, купи єи, а Богъ вѣсть, какъ великую сдѣлаєшъ прислугу.

Надѣюсь что мы увидимся иль въ проѣздѣ моємъ въ Трускавецъ, иль въ Пѣстинь, бо даже въ Пѣстинь лучше чрезъ Львовъ, чѣмъ изъ Тернополя ѣхать. Пращай Твой братъ

2/7 853. П. Головацкій.

Какіе то новости могутъ быть, о которыхъ Ты споминаєшъ?! —

Лист писаний на 3-х сторонах 8°.

Ч. 50.

Лист І. В. Сокульского до Якова Головацького, пис. дня 10. VII. 1853 р.

Любезный братъ и Другъ Як: Ѳ.!

Книгѣ ваши Мнѣ присланніи по почтѣ получилемъ. за которіи хорошо благодарю но въ будущность, прошу присилати на рукѣ брата вашего Г. Петра въ Тернополь а оттуда могу завсегда одержать безъ всякого издивѣнія денежного. Ваша Мар: Андреевна къ своимъ родителямъ отѣхала, да благословитъ ю Богъ съ ѣи дѣточками, та и вамъ допоможетъ тудажъ отправится. No я въ подобномъ вамъ наслажденію участвовать не могу, и сравнатся, бо моя Домникія отъ 27 мая тяжкой болѣзню низложенна, и до сей поры не вижу можости, ино Вному Творцу вѣдомо много терплю Самъ будучи свѣдителемъ Ей терпинія. Когда явитесь въ Горы поздоровте всѣхъ знаемихъ и Подруговъ моихъ отъ Мене [2] было моимъ желаніеаъ ихъ м: лѣта посѣтить, да чтожъ завистный рокъ, судилъ мнѣ противно, я долженъ быть свѣдителемъ терпѣнія моей Домникіи той самой болѣзны каковой низложена была въ Хомчинѣ. Когда помните, вы тогда были въ Миритенцяхъ и надежда на Ей жизнь не велика єстъ до сего часа. — Братъ Яковъ тяжело мнѣ смотрить на страдающю, по еще тяжелѣе подумать о будущомъ своемъ состояніи въ вдовствѣ — — Зъ новостей Книгъ на которіи послалъ былъ денги въ Києвъ некуплено, бо тѣ книгѣ ино продаются духовенству православному, и мірскимъ покупать запрѣщено правительствомъ, да и книгопродавцамъ продавать — мірскій ино за Шедою можетъ купить. Но надѣюсь что я [3] ихъ получу позднѣе. — По части радуюсь что словесность чисто русска въ лѣтературѣ самой Галицкой шагъ за шагомъ поступаетъ скорѣей и надѣюсь что въ короткое время все пойдетъ хорошо такъ какъ нашъ Днѣстръ пливетъ в р. море — да и наша лит: г. р. сольется. Всѣмъ Г. въ Львовѣ мой поклонъ. — А когда заѣдете до Рожнова поздоровте О. Іоанна Антоніевича съ Его женою, да дѣтьми, да и прочиихъ прчич: священниковъ съ ихъ женами. Да оттуди пиштко дачто ко мнѣ, а Іосаф: Кобр: этого лѣнтая что на мня позабылъ не-

множко кулакомъ починѣтъ. — Преп: Отцу Верещинскому мой поклонъ. Коло насъ непрестанно доздъ да доздъ съ градами, да много дѣлаетъ шкоди въ поляхъ, кажется будетъ хлѣбъ въ высокой цѣнѣ, а сѣна скудно.

[4] Такъ кончу мое письмо, и желаю Вамъ всякого добра и щастливой дороги за вашею семiею.

Лука мала 10 Iунiя 853.

Iосифъ Василь. Сокульскiй.

А прошу непозабыть обѣщанной вами мнѣ окружное письмо Митроп: Филярета въ копiи переслать непозабыть.

Неизвѣстно вамъ гдѣ живетъ Елинъ Константинъ Наумидесъ, чи въ Львовѣ — а може у Виенѣ? — что отъ него не получаю никакихъ вѣстей?

Лист писаний на чотирох сторонах 4°.

Ч. 51.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 13. (25.) VII. 1853 р.

Любезнѣйшiй мой Братъ Ярославъ Федоровичъ!

Я Тебѣ давно уже не писалъ — нѣтъ времени у меня къ частой переписке — на сихъ дняхъ дѣло ишло о улучшенiи моего состоянiя, и я много имѣлъ заботъ пока ажь сiе получилъ Отъ 1. Iюля я уже не при министерствѣ, а при Hofkriegsbuchhaltung какъ Ingrossist, занялъ я довременное и теперь опразднённое мѣсто по Г. Баляку — хвалить Бога, текущiй годъ счастливый для насъ трехъ Братiй; мы теперь какъ такъ забеспечены; для Тебя и Петра Г. проф. Миклошичь очень много сдѣлалъ, какъ я о томъ чѣмъ разъ то болѣе увѣряюсь; ибо трудно полагать, чтобы по моемъ прошенiи о Васъ такъ скоро наступили рѣшенiя безъ его содѣйствiя и только случайно. — Я имѣю теперь 500 fl. сер. жалованья и 120 fl. квартир. Мало по малу человѣкъ выгромоздится изъ той пропасти, въ какую при найлучшей волѣ и многихъ трудахъ попался, когда бы только здоровье доспѣвало — но его у меня уже не льзя столько ожидать — истощилось и не возможно придти до силъ мнѣ, какъ бывало. —

[2] Мой духъ и система нервовъ очень много утерпѣли, и надо бы сельскаго уединенiя безъ труда и заботъ къ совершенному возстановленiю; а того не возможно сдѣсь. Мнѣ писалъ и Петръ, что мамунѣ любезнѣйшей уже не множко полекшало, надежда въ Богѣ, что эта опасность совершенно минется.

Здѣсь новостей очень мало, и я за ними не тужу. — Съ Твоей хрестоматіей, Богъ знаетъ что еще сдѣлается; какъ я Тебѣ уже писалъ, то она уже передана была вскорѣ по одобрѣніи къ печатанію; но книгопечатники сдѣлали какое то препятствіе, ибо не моглись согласить на тую цѣну, котора имъ отъ министерства предложена была — а такъ министерство въ мѣсяцѣ Іюнѣ рѣшили (sic), чтобы до дальшего расположенія застановлено было ея печатаніе, по причинѣ контрактовыхъ какихъ то отношеній; у администраціи говорили мнѣ, что безъ сомнѣнія Мехитаристы будуть ее печатать, потому что они и къ дешевшей цѣнѣ приклонны.

[3] Книги Тобою присланныя очень слабо теперь распродаются, ибо я не могу за тѣмъ ходить — а Литвиновичь въ своей семинаріи запретилъ Конюшаго, будьто тамъ писано чтото противъ Езуитовъ. Вотъ Тебѣ родолюбивый и многозаслуженный мужь! —

Б. Рай:[1]) не поѣдетъ уже въ Почаевъ, а прямо въ глубокую Россію; — Я теперь перевожу россійскія грамоты изъ венгерской войны, квитанціи, требованія и различныя бумаги. Какъ Русь не любить, когда человѣкъ изъ русскаго хлѣба дождался!

Г. проф. Миклошичь Тебѣ хорошо кланяется. —

Поклонися хорошо всѣмъ Друзьямъ и покровителямъ нашимъ, а особенно Г. Хоминскому, Баляку, Гушалевичу, Малиновскому и проч. Мое поздравленіе и почтеніе всѣмъ сродникамъ, братьямъ и сестрамъ — если скоро увидишь ихъ на деревнѣ. — Пращай Твой Братъ

Вѣна 13/25 Іюля 853. Иванъ Ѳ. Головацкій.

Лист писаний на трех ст. 8⁰.

Ч. 52.

Лист Емил. Головацького до брата Якова пис. дня 30. VII. 1853 р.

Прилюбезный Брате!

Ôтколи ôтрималємъ вѣдомость, о томъ, что Ректоратъ нашъ на Твоє щироє вставленье ся за мною ôтповѣлъ, не позостало менѣ ничто иного якъ только въ Семинаріи лишитися тай кôнца ждати, або со всѣмъ покинути, тай впропасть вергнутись. Na кождый однако случай выбралбымъ первоє; но тоє совершити много перепонъ побѣдити нужно, а межи иннями єсть ôдна єюже ôтдалити безъ помочи Твоєй невозмогу. Того бымъ ôтъ Тебе нѣколи ни жадалъ не будучи до послѣдного приведенъ; (бо знаю занадто добри якъ Тебе борзо зъиритувати и здоровлю пошкодити могу.) —

---

[1]) Раєвський.

Ще на початку сего года передъ вступленіємъ до Симиница булємъ дуже потребный, но несмѣлємъ Тебе о що просити, бо много уже и надъ мѣру свѣтчилєсь менѣ, тогда, то перетримуваньємъ у Себе, то вставленьемъ ся до Консисторя, кэнцемъ такъ былємъ принужденъ що у чужого зажичити мусѣлємъ. Теперъ коли менѣ щастье не послужило и навѣтъ надѣи не маю щобъ коли полѣпшилось, (бо уже три рази писалємъ въ тôмъ взглядѣ до Николая, а анѣ чутки не дає менѣ, якъ бымъ не годенъ) прислѣдуютъ мене кредитори такъ що и дихати не даютъ, знаючи, тамъ добри треба потискати, где трудно що вытиснути; врештѣ Василь найяснѣйши Тебѣ тоє оповѣсть, коли можи не выразно пишу. [2] Благаю Тебе про тоє, будь такъ добрый, пожичъ менѣ зъ 6 fl. и увольни мя ôтъ печали яку довжникъ терпѣти муситъ; бо сли Ты ми не поможешъ на всегда зганьбленъ валятися буду. Пращай Твой жичливый братъ Емиліянъ.

Львôвъ 30. Липня 853.

Не ганьби мене про тоє моє несп(р)аведливе жаданье, бо уже и такъ до 6 fl. долженъ Тебѣ. —

На 4-ій стор.: S. Hochwürden HH. Głowacki k. k. ordt. Universitäts-Professor u. Mitglied der Gymnasial-Prüfungs Comision in loco.

Лист писаний на двох стор. м. 8°.

Ч. 53.

Лист Петра Головацького до незвісної особи пис. дня 16. VIII. 1853 р.

[Къ И. Антоневичу(?)]

Вашое Преподобіе!

Отъ вечера 15. с. м. пребываю у Г. Берначека и имѣю честь съ тѣмъ письмомъ Г. Губеровой изъ Тернополя переслати мой нижайшій поклонъ. Поклоню ся лично, когда только снадобится случай. — Прошу о благовременное посѣщеніе, да сколь возможно въ слѣдующій Четвергъ: сегоже дня дается у насъ великій баль ради празника рождества Его Величества. Съ глубошайшимъ почитаніемъ нижайшій слуга

Головацкій, ц. к. учитель гимназ. изъ Тернополя.

16/8 853.

Прошу залученное писемце скорѣйше переслати въ Криворовню.

Лист писаний на 1-ій стороні м. 8°. Слова, зазначені [ ], писані чужою рукою.

Ч. 54.

Лист проф. Лобажевского до Якова Головацького, пис. дня 18. VIII. 1853 р.

Szanowny Panie Kollego!

Od tygodnia iestem w Kossowie u moich krewnych, i mimo wielostronnego rozpytywania dowiedziałem się dopiero dziś na pewne że Xiądz Kollega iesteś już od przeszłego tygodnia w Krzyworowni — więc oto stosownie do umowy naszej udaję się do Was z zapytaniem czyli podług projektow naszych zrobiemy sobie exkurzyjkę botaniczną i czyli Kollega iesteś zawsze w chęci towarzyszyć mi w takiej exkursyi — na wypadek affirmatywy przyjedziemy do Was do Krzyworowni na wyznaczyć się maiący dzień, a z tamtąd pojechalibyśmy [2] dalej zbierać rośliny — Jeżeli tedy Kollega iesteś łaskaw towarzyszyć mi, tak że ja napewniaka na Wasze towarzystwo liczyć mogę, natenczas upraszam jak najmocn(i)ej odpisać mi z detailami na niniejsze moje zapytanie, a listu oczekuię jutro, bo bez Waszego odpisu nie wyruszam z miejsca — Kończę wyrazami szczerego poważania Wasz Kollega Professor Botaniki i Mineralogii Ł(obarzewski).

Kossów dnia 18 August(a) 853.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 55.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 24. VIII. (5. IX) 1853 р.

Пряшовъ 24 Серпня, 5 Вресня 853.

Любезнѣйшій братъ!

Письмо ваше получилъ я въ Щавницкой купели, и разжалился нимъ на худомъ нашемъ состояніи; я колико возможно возбуждать неперестану нашихъ къ подкрѣпленію вашему, и уже началъ дѣйствовати, можно загжу огня до холодныхъ грудей, о власной доли пекущихся, на общее же ничего не внимающихъ. Посылаю на брата Головацкого 60 оттисковъ Грамматики[1]), грошей не желаю на замѣньку, одинъ оттискъ тутъ стоитъ 16 кр. ср., какъ [2] можно да потеряетъ, я пріиму что нибудь въ замѣну. —

Брате! я нездоровъ, и къ тому и роботи много.

---

[1]) Сокращенная грамматика письменнаго русскаго языка, изданная Александромъ Духновичемъ. Буда 1853 р.

Здраствуйте братья и пріймите мое сердечное поздравленіе всѣ вкупѣ. Цѣлуетъ васъ братъ и другъ Духновичъ.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Під *Ч. 157* переписки Я. Головацького в „Нар. Домі“ переховує ся така записка, писана єго рукою:

Гну Духновичу посылаю 25/13 сент. 853 въ замѣну за 60 екс. Грамматики по 16 кр. слѣдующія книги:

1. Весна 2 екс. à 30 кр.	—	1 fr.		
2. Гной 6 екс. à 10 кр.	—	1	—	
3. Пок. Нов. 15 екс. à 16 кр.	—	4	—	
4. Маруся 4 екс. à 45 кр.	—	3	—	
5. Библ. I ч. 10 екс. à 20 кр.	—	3	—	20
6. Осн. Мат. 3 екс. à 40 кр.	—	2	—	„
7. Сѣверн. Люб. 2 екс. à 20 кр.	—	—	—	40
8. Псалтырь безъ перепл.	—	—	—	40
Итого		16 fr.	КМ.	

Ч. 56.

Анонїмний пасквіль Северина Шеховича висланий під адресою Йосифа Лозинського дня 13. IX. 1853 р.

Молчи язычку,
Будешь ѣсти кашку.

Господине! Прочитавши 64 Ч. Вѣстника[1]) россердилъ емъ ся велми, бо знайшолъ емъ тамъ дописъ, которую бы Вы писали, застановляло мя — естъ то дивна рѣчь, що много такихъ есть що правила приписуютъ, а самыи перше щось подобного на примѣръ иннымъ не здѣлаютъ; отъ и Вы до нихъ належите, вы премудрый прошу исдайте якую хощете книжку, а мы Вамъ послѣдуемо; бо мы vъ истенѣ зъ вашои Граматики и Вѣсѣля много русского языка навчити ся не можемо, и тое не есть вашое — красныи лѣтерати рус: были бы, сли бы за вами ишли, треба бы чужую працю красти и нею потомъ величатись. Отъ по небощеку Могѣлницкимъ Вы и Левѣцкій достали наказъ переглянути книги, при той способности оба далисьте собѣ ради? и тое не ужили на доброе, на Граматицѣ зачалась и скончила ся vѣдомость русско языка, отъ маешь одного лѣтерата, най Богъ боронитъ; мала бы ся чимъ гордити Русь? — Пишете що были vъ Львовѣ и прочь: що запустѣла русска нива словесности, що невдячныи сыни сутъ тому

[1]) 64 число „Вѣстника“ вийшло дня (26 VIII) 7. IX. 1853 року. Тут поміщена перша часть дописи Йосифа Лозинського „Зъ Яворова“. Друга часть напечатана в 65 числї. Про неї гляди у вступній статї.

виною — О бесвстидный Человѣче! Вы смѣли тое писати, вы то Герой Азбучный, ви то бороли ся о Јоры, Вы то славный поета рус: перше тягнулисьте за польщею а теперь коли видете що всіо пôшло vъ гору то завидуете намъ [2] Вы хотѣли щобы всіое пôшло спати а вы тогда были ся величали „що то я оденъ Лозѣньскій вмѣю русскій языкъ“. Нѣтъ брате, сутъ и будутъ инныи, мы на васъ и подôбныи вамъ спустити ся не можемо, бо вы волкъ vъ овчой шкорѣ. Пишете на Зорю и Ладу о Господине вы Священникъ виступуете съ такою злосливою гадкою — Писателѣ Зоры и Лады працуютъ денъ и нощь нѣмъ що годного vъ свѣтъ пустятъ, — а вы що дѣлаете — они до школи ходятъ и учатъ ся еще инныи предмета що сутъ задачею ихъ званія — а Ты що? Читалъ емъ много Газетъ Славянскихъ они доситъ красно пишутъ о Зорѣ и Ладѣ, но що скажутъ сли довѣдаютъ ся що мы меже собою такъ деремо ся, будутъ смѣятись... и буде же тое для насъ пристойно. Не ходитъ бо теперь о тое щобы вглянути якимъ языкомъ (якъ вы пишите) маемъ писати бо скажутъ що мы собѣ допѣро якогось искаемо, критика теперь на бôкъ, ту ходитъ якъ найскорше о Число книжокъ. Зора дуже красно пише то (може не знаете) есть языкъ русскій, и съ нимъ обзнаймлена есть докладно наша молодѣжь по Гимназіяхъ, бо такъ вчитъ ся [3] Богочестіе и Словеснôсть, — а вамъ бы хѣба въ пропаґанду пѣти по мѣстахъ и вчити на ново якого инного вашего якъ розумѣете языка. Далѣй пишите Московчину впроваджуютъ; прошу Васъ толко добре тое пôдъ росвагу возьте, намъ бо треба барсъ много слôvъ но где ихъ шукати не лѣпше есть взяти зъ Великорусского або Церковного якъ зъ полского, бо сли зъ послѣдного, то пропавъ нашь языкъ прошу васъ огидите називаючи московчину, о вы цѣлый московскій дуракъ, та чи годитъ ся той нарôдъ бесчестити съ такою невдякую къ нему писати, Россіяне нашіи братя рôдныи одного исповѣданія Словене а вы зовете москалами о где едукація у васъ (простакъ). Вы то великіи дописсователь vѣстника зъ подъ Соколôvъки[1]), та чи могъ Вѣстникъ тое печатати, онъ намъ встудъ робитъ, та чи ино хлопы читаютъ Вѣстникъ? незадолго почислютъ Вѣстникъ до Groschen Zeitung бо таное мясо пси ѣдятъ, но що менѣ до того я молодый еще часъ маю о одъ рущини и Громы пушокъ не отстрашутъ мя.

Читайте Зоры 27. ч. Стыхъ. то не Парашка![2]).

П. дня 13/8-го[3]) Оденъ Питомецъ р. Л. С.

---

[1]) Гляди вступну статию.

[2]) Є тут мова про верш Б. А. Дідицького п. з. „Признаніе“. Про него гляди у вступній статиї.

[3]) Дата хибна. Місто 13. VIII має бути, 13. IX. 1853 р.

Дописано: (Не питомецъ русской Львовской Семинаріи писалъ это письмо грязное анонимное, а редакторъ Лады и Семейной библіотеки Северинъ Шеховичъ. Подлецъ!) Я. Голов(ацкій).

Лист пис. на 3 стор. 4⁰. На четвертій адреса:

An Seine Hochwürden Hern Hern Łoziński ruthenischen Pfarrer Wohlgeborenen in I a w o r ó w.

Ч. 57.

Два списи передплатників на I том проповідий дра Радолинського, вистачені рукою Якога Головацького в р. 1853.

I.

Розпись

Предплатителямъ на Русскія проповѣди, издаваемыя въ Будинѣ Дромъ Андреемъ Андреевичемъ Радлинскимъ:

1) Его Высокопреподобіе Г—нъ Михаилъ Онуфріевичь Кузьемскій Крилошанинъ, Схоліархъ при церквѣ Архипрестольной гр. каѳ. св. Великомученика Георгія, Совѣтникъ Консисторіи Митрополитальной Львовской, предстоящій училищъ народныхъ Надзиратель, Головной Рады народной русской бывшій Предсѣдатель, командеръ ц. к. Ордена Францъ Іосифа 1 екс.

2) Его Высокоблагор. Г—нъ Климентій Рачинскій, Дръ обоихъ правъ, адвокатъ краевый, первый подстарійшина Института Ставропигійскаго 2 екс.

Гнъ Яковъ Ѳеодоровичь Головацкій священникъ гр. каѳ. Архіепархіи Львовской, ц. к. публ. орд. профессоръ русскаго языка и словесности русской въ университетѣ Львовскомъ, членъ Корреспондентъ Корол. Чешскаго Общества Наукъ въ Прагѣ 1 екс.

4) Библіотека русскаго народнаго Дома 1 екс.

5) Его Бл. Левъ Ѳедоровичь Сосновскій, Столоначальникъ экспедитуры при ц. кор. Галицкой Палатѣ гражданскаго и уголовнаго суда въ Львовѣ, Переводчикъ русскій общесудебныхъ дѣлъ, дѣйствующій членъ предстоятелей русскаго Народа, выслуженый Старѣйшина Института Ставропигійскаго 1 екс.

6) Г—нъ Стефанъ Сіемашь, ц. к. урядникъ при главномъ областномъ счетоводномъ урядѣ 1 екс.

[2] 7) Михаилъ Ивановичь Малиновскій, мірскій священникъ гр. к. Архіепархіи, первый проповѣдникъ при Архикатедральной Митропо-

личей гр. к. Святогеоргіевской Львовской церквѣ, катехетъ при ц. к. академической русской высшей гимназіи во Львовѣ 1 екс.

8) Иванъ Николаевичь Гушалевичь, мірскій священникъ гр. к. Архіепархіи Митрополичей Львовской учитель русскаго языка и словесности при ц. к. нѣмецкой высшей Гимназіи и катехетъ въ лицейскихъ классахъ тойже гимназіи 1 екс.

9) Г—нъ Димитрій Ивановичь Гузаръ священникъ-викарій при гр. к. городской церкви Успенія пресв. Богородицы, и катихитъ при главномъ городскомъ училищѣ 1 екс:

10) Его Бл. Г—нъ Иванъ Васильевичь Товарницкій помѣщикъ и обыватель Львовскій, первый Старѣйшина Института Ставропигійскаго, членъ выдѣла городск. Львовскаго 1 екс.

11) Его Высокопреп. Гнъ Іоанъ Ильницкій Дръ св. богословія вицеректоръ Семинаріи, пров. профессоръ церковныхъ законовъ при унив. Львовск. епархіальный ексаминаторъ 1 екс.

12) Его Впреп. Гнъ Іосифъ Ѳеодосіевичь Сембратовичь Дръ св. Богословія проф. суплентъ библейскаго ученія новаго Завѣта и префектъ гр. к. сем. 1 екс.

13) Іоаннъ Лавровскій г. к. парохъ въ Одрехові 1 екс.

14) Его преп. Гнъ Антоній Степановичь Петрушевичь, мірскій свящ. Митроп. епархіи Львовской Его Прев. Высокопреосв. Митроп. и Примаса Нотарій и Совѣтникъ Митроп. Консисторскій Львовскій 1 екс.

15) Его Преп. Яковъ Ивановичь Цѣпановскій, мірскій свящ. епархіи гр. к. Перемыской пров. профессоръ богословія догматическаго въ русскомъ языцѣ въ имп. кор. Университетѣ Львовскомъ, префектъ греч. к. семинаріи Львовской 1 екс.

16) Его Высокопреп. Гнъ Іоаннъ Логоцкій дѣйствительный крилошанинъ гр. к. Митрополичаго Львовск. собора, совѣтникъ и референтъ консисторскій, управитель дома пресвитеровъ 1 екс.

17) Его превосх. Преосвященнѣйшій Гнъ Михаилъ Левицкій Руси соедин. и пр. Митр. 2 екс.

18) Его преп. пречест. Гнъ Іоаннъ Колянковскій почестн. крилошанинъ епарх. гр. к. парохъ въ Залуквѣ, вислуженый деканъ I екс.

19) Его Преп. пречест. Гнъ Кирилъ Дембицкій крилошанинъ Митр. Капитулы Львовской референтъ Консист. — блюститель библіот. Архикатедр. 1 екс.

20) Его Преп. Гнъ Николай Ивановичь Заневичь-Терлецкій гр. кат. приходскій священникъ зъ Хоцемірѣ окр. Колом. 1 екс. 1 fr. КМ.

21) Его Пр. Яковъ Михайловичь Тиховичь гр. кат. свящ. въ Гост. 1 екс. 1 fr. КМ.

22) 23) 24) Гнъ Бѣлоусъ Θеодоръ — Лоевскій Петръ и Юл. Никоровичь питомцы 3 екс. 3 fr.

25) Іоаннъ Андреевичь Черлюнчакевичь свящ. прих. въ Яжовѣ 1 fr. КМ.

26) Гнъ Рачинскій 1 екс.

27) Кульм.

28) Нагорн.

29) Nаумов.

30) Сокольск.

31) Левицк.

32) Давидов.

33) Боцюрк.

Писано на 2 стор. fol.

II.

Списокъ Предплатителямъ на I Радолинскаго Проповѣдей.

Отъ Гна Зубковича.

1) Козловскій Мих. гр. кат. парох въ Утишковѣ	1 fr.	
2) Ванчицкій Онуфр. пар. въ Баришѣ	1 —	10
3) Сабатовичь Матθ. пар. въ Мужиловѣ	1 —	10
4) Качковскій Мих. ц. к. Совѣтн. уголовнаго Суда въ Вишничѣ	1 —	
5) Павликовъ Θеоф. Михаиловичь гр. кат. пар. въ Бережанахъ	1 —	10
6) Полевый Левъ деканъ береж. пар. въ Козловѣ	1 —	
7) Рафачь Іоаннъ пар. обр. лат. въ Бережанахъ	1 —	
8) Урбановичь Филемонъ гвардіянъ орд. св. Франциска въ Бережанахъ	1 —	10
9) Голинатый Пилипъ гр. кат. парохъ въ Коцюбинцахъ	1 —	10
10) Семиновичь Мих. пар. въ Монастерищахъ	1 —	—
До перен.	10 —	50
[2] 11) Грабянка Іоаннъ гр. к. пар. въ Лѣску	1 —	10
12) Комарницкій Іюл. гр. к. пар. въ Вербѣжѣ	1 —	10

У меня предплатили.

13) Левицкій Лука Павловичь гр. к. пар. в Белзцѣ	1 —	10
14) Сорока Левъ богословъ укончен.	1 —	10
15) Сѣнгалевичь Мих. гр. к. пар. въ Росохачѣ		
16) Романовскій Еvдоксій Дмитр. гр. кат. пар. въ Соповѣ	1 —	10

17) Кобринскій Іоаннъ Николаевичь гр. кат. пар. въ Яворовѣ 1 — 10
18) Верещинскій Ник. Михайловичь упр. школ. 1 — 10
И того 20 — 10

Посылаю 21/9 сент. 853.

19) Николай Іосиповичь Синеводский гр. кат. пар. въ Старомъ Гвозд. 1 — 10
20) Шмериковскій деканъ отъ Гна Гушалевича

Писано на 2 стор. 4°.

Сей самий спис пис. в польській мові рукою М. Зубковича, а від точки 13. рукою Головацького в руській мові містить ся також в бібл. „Нар. Дому“ під ч. 146.

Ч. 58.

Начерк листу Якова Головацького до дра Радолинського, пис. дня 9(21) IX. 1853 р.

Достопочтеннѣйшій Господинъ!

Присланные Вами 115 екс. I Т. издаваемыхъ Вами проповѣдей я порядочно получилъ и распорядилъ ими какъ слѣдуетъ:

35 екс. отдалъ я Г—амъ пренумерантамъ предплатившимъ у меня.

5 екс. предалъ я въ кантору Ставропигійскую для раздачи подписчикамъ предплатившимъ тамже, (коихъ было 12 не 14 какъ писалъ Вамъ Гнъ Редакторъ Przyjaciela Dom).

Списокъ именамъ прибавляю ниже.

1 екс. заблагоразсудилъ я дать канторщику Ставропигійскому Гну Михаилу Зубковичу.

10 екс. осталось у меня на счетъ недоимки оставшей ся за Вами и издержекъ и пр.

Оставшіеся екс. въ числѣ 52 я отдалъ въ книжную лавки (sic) Ставропигійскую въ Львовѣ съ раббатомъ 15 отъ ста. — Въ кн. лавки въ Тарнополь, Перемышль, Станиславовъ съ раббатомъ 20 отъ ста. Объ успѣхѣ свѣдаюсь позже [2] [Всѣ обѣщаються предплатить. На второй Томъ я еще не много собралъ предплатителей всѣ обѣщаются предплатить при отбираніи словаря]. Списокъ имъ прибавляю.

У насъ былобы больше предплатителей когда бы Вы печатали правописаніемъ и по грамматикѣ наблюдаемой въ Зорѣ, потому что у насъ подобное ревнованіе противъ тѣмъ формамъ, какъ между Словаками противъ чисточешскому книжному языку существуетъ.

а) Отъ Зубковича за 12 екс.		13 fr. 10 кр.
б) 8 екс. на II Том. à 1 fr. 10		10 — 30 кр.
	И того	23 fr. 40 кр.
в) Отъ ново прибывшихъ 6 предплатителей		7
	И того	30 — 40

Посылаю Вамъ 30 fr. КМ.

Нѣкоторые предплатители какъ меня такъ и у Зубковича недоплатили 10 кр.

21/9 сентябр. 853.

Лист писаний на 2 стор. малої 4⁰.

Під *Ч. 326* переписки Я. Головацького в „Нар. Домі“ маємо таку записку, пис. єго рукою на fol. папері:

На вторый Томъ Радолинскаго Проповѣдей предплатили[1]):

1.	Левъ (перечеркн.) Леонъ Леонтьевичь Сосновскій богослов	1 fr. 10 kr.
2.	Козловскій Михаилъ гр. к. парохъ въ Утишк...	1 — 10
3.	Боцюрко Іосифъ богословъ IV года въ Льв.	1 — 10
4.	Давидовичь Іюліанъ	1 — 10
5.	Сорока Левъ укончений Богословъ	1 — 10
6.	Сѣнгалевичь Михаилъ гр. к. парохъ въ Росохачѣ	1 — 10
7.	Николай Михайловичь Верещинскій, управитель ц. к. главнаго училища въ Коломыѣ, отличенъ золотымъ крестомъ имп. Австр. ордена Франца Іосифа	1 — 10
	на Словарь	1 — 10
		9 — 20
8.	Бурачинскій Титъ Андр. гр. к. кооп. въ Березовѣ	1 — 10
		10 — 30
9.	Николай Іосиповичь Синоводскій, гр. кат. парохъ въ Старомъ Гвоздцѣ	1 — 10
10.	Рудницкій Левъ коопер. въ Коссовѣ	1 — 10
11.	Грабянка, гр. кат. Парохъ въ Новоселкахъ (отъ Гна Дѣдицкаго)	1 — 10

[1]) Замітимо, що II том проповідий Радолиньского не появив ся, та що візване до передплати було уміщене в 16 ч. „Зорі Галицкої“ з дня 10(22) червня 1853 р.

Ч. 59.

Лист Йос. В. Сокульского до Якова Головацького, пис. дня 28. IX. 1853 р.

Любезный мой Другъ П. Яковъ Өеодоровичъ!

Вы съ своею Подрижкою (sic!) Маріею Андреевной и милими вашими Дѣтьми чрезъ время вакаціи бавили у вашихъ Родителей и Своячниковъ въ Горахъ, од куда надѣялемся отъ васъ получить письмо, о чемъ спрашивалемъ въ моемъ письмѣ усильно Г. О. Іоанна Антонѣевича, чтобы вамъ припомнилъ мое желаніе, но моя надежда неисполнилась. — Моя Домникія намѣривалась тоже на сее лѣто переѣхать въ Горы чтобы тамъ зъ вами увыдѣтысь — но судьба противно нашему желанью опредѣлила, бо моя Домникія 27-го Мая при приготовленію въ дорогу въ Горы тяжело занемогла на запаленіе мозга, та губительная немощь лѣкаромъ прорвана, но къ моему большему нещастію, за той слѣдовала другая болѣзнь Золтяници, а за тимѣ консумпція, и истокъ таковихъ болѣзней мою любезнѣйшую во всей жизни моей жену Домникию 11-о С. М. 7-го часа нощи ввергли въ Гробъ, а 13/1-го С. М. погребенною естъ. Я теперь мой любезный Другъ Як: Өеодоров: сталъ сыротой самъ а самъ безъ Семіи, безъ родственниковъ, ино между четырмя стѣнами — похожъ на одшелника. — О Рокъ мой! страшный рокъ — да чтожъ дѣлать въ томъ воля всевышняго, да будетъ имя Его благогословенно отъ нынѣ и до вѣка. — Прошу васъ П. О: Я. Ө. непозабыть имя Домникіи помнить ввашихъ молитвахъ — тоже и къ мнѣ чаще писивать, а вашіи Письма будутъ для меня какой отрадой въ моемъ усоединеніи, тоже что ино въ вашой мощи передавать мнѣ книгъ къ чтенію, прямо чрезъ руки вашего брата, Г. Петра Ө. въ Тарнополь, бо по Почтѣ не добро мнѣ получать. — Теперь отъ насъ на конкурсѣ естъ тамъ въ Львовѣ О. Домбчевскій зъ Кокошинецъ — если но вамъ угодно кажется то чрезъ Nего подайте что небудь з книгъ. Nадѣюсь что вы на Мене непозабудете, а може и я зимовой порой къ вамъ приѣду если но здоровѣе соизволитъ — а теперь предаюсь вашей памяти, вашему доброму Сердцу — васъ съ Вашеею Маріею Андр: и семѣею поздоровляю и цѣлую по сотъ разъ люб: О. Як: Өеодоров: и съ почитаніемъ нарецаюсь вашимъ другомъ, и во Хрістѣ братомъ

Іосифъ Василь: Сокуль(скій).

Лука мала 28 Септемвр. 853.

У меня кромѣ Зоры и Лады больше нѣчего нѣтъ къ чтенію — а безвѣстного вѣстника и въ Руки брать нестоитъ, нашъ врагъ и подлой наемникъ — !!! и всѣ Его помочникѣ.

На лївім березї 1-ої стор.

Преп. О. Іосифу Кульчицкому, П.П. Іоан: Лотоцкому, благород: Г. Зубрицкому и всѣмъ моимъ Знаемимъ мой поклонъ, и почитаніе. А Г. Л. Трещаковскому когда Его увидите прикажѣтъ, чтобъ къ мнѣ писалъ. —

На лївім березї другої сторони:

Спрашиваю покорно о извиненіе что къ вамъ мой Другъ на такой лоскуткѣ бумаги пишу, но что дѣлать, когда больш бумаги нѣтъ въ моемъ дому. —

Лист писаний на обох сторонах чвертки.

Ч. 60.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. (4. X.) 1853 р.

Пряшовъ 22. Вересня (4 Паздерн.) 853.

Любезнѣйшій другъ!

Получивъ въ замѣну книжечки, срадовалсѧ духомъ новой Веснѣ; она бо благовонно цвѣтетъ по моимъ желаніѧмъ, и молю васъ: откажите мою любовъ сотрудникамъ еѧ многонадеждньмъ; мы токмо симъ способомъ одно быть можемъ тѣло и одна душа; бо не понимаете на колико наши страхаютсѧ вашей просто-народной литературы! вотъ Лѣрвакъ хорошими предметами славитсѧ, но прото у нашихъ уныло пріѧтъ былъ Грамматики ради.

Мой почтеннѣйшій Архіерей вручаетъ окружнымъ письмомъ Зорю и Ладу[1]); Зорѧ восхищаетъ всѣхъ, и своимъ временемъ вознесетсѧ, Лада же требуетъ еще не множко одобреніѧ; и если честный Редакторъ дружески [2] пріѧти изволитъ моего замѣчаніѧ, то прошу ему сказать, чтобъ рѣдше употреблѧлъ польскіѧ выраженіѧ; такъ слово: стосовати, стосованье, допѣро, и пр. у насъ гнусливо звучатъ, такожде и вытѧги изъ театральныхъ игръ не много занимаютъ; ему надобно больше веселыми заниматись предметами, имѣѧ предъ очима, что длѧ женщинъ пишетъ, коимъ веселіе природою есть, такъ дастъ Господь что и она удворитсѧ[2]).

---

[1]) В дописи Ал. Духновича: „Изъ Пряшева", поміщ. в „Зорі Галицкій" за рік 1853 Ч 32. стр. 368 читаємо: „Нашъ почтеннѣйшій Архіерей читаетъ съ удовольствіемъ „Зорю Галицкую" и препоручаетъ окружнымъ письмомъ „Поученія церковныя" (додаток до „Зорі Гал.").

[2]) Порівнай щойно наведену допись „Изъ Пряшева", де читаємо майже дословно те саме.

У насъ брате неизреченное убожество, и прото вся литература стогнетъ, старшіи же еще не понимаютъ науковаго духа, надежда въ молодыхъ, кои нынѣ еще скучатъ недостаткомъ.

Цвѣтовый кошичекъ есть по моей воли, и я желаю отъ васъ 400. оттисковъ, но брате любезный, понеже я нынѣ убогій, то потерпите мало, гроши не скорей зажену вамъ якъ 27-го Октовря (по Латинскому) бо тогда получу мое жалованіе, и сей часъ отдамъ на почту, вы же 1-ваго или 2-го Ноемвря получите свое. —

[3] Вы прото послите мнѣ желаемыхъ оттисковъ, почтенная Ставропігія будетъ милостива то малое время потерпѣти, бо сей часъ и копейки не имѣю, но во истину 27-го отдамъ; вы учиньте мнѣ счетъ и послите дѣлце, кое я токмо даромъ роздамъ между юношествомъ.

Пряшовска Гимнасія снесенна была но право днесь пришли Премонстратенсы и они вселятся сѣмо, да и отберутъ ю безплатно, но сего года не много учениковъ надѣятися, а русиновъ дуже мало, бо идутъ до Левочѣ ради Нѣмецкаго языка. Я не знаю будетли рускій языкъ преподаватися или нѣтъ; если будетъ, я прійму той трудъ безплатно[1]).

Цѣлую васъ братья сердечно молясь чтобъ Господь поспѣшилъ трудамъ Вашимъ, здравствуйте, и пращайте, и помните Вашего искренняго друга

Духновича.

Лист писаний на 3 стор. звич. 4⁰.

Ч. 61.

Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького пис. в поч. жовтня 1853 року.

Милый другъ!

Приймите сердечное мое благодареніе за сообщеніе прекраснаго Вашего сочиненія о словѣ о полку Игоревомъ. Оно есть на славу нашу и нашей древней литературы, и заслуживаетъ общее признаніе всѣхъ Руссиновъ. Но пошлите прошу также ексемпляры оного на кошицкую, ужгородскую, и Левоцкую (Leutshau in der Zips in Ungarn) Гимназію; также естли Вамъ возможно зашлите еще и мнѣ нѣсколько ексемпляреи для роздаванія между знатнѣйшихъ особъ. Какъ я изъ того сочиненія вижу, Вы званъ заняти знатное мѣсто въ славянской литературѣ, и молю Васъ не ограничивайте своей дѣятельности разбираніемъ

---

[1]) Порівнай наведену допись „Изъ Пряшева“. Можлива річ, що ся допись є виїмком з листу Духновича до Головацького, в дечім, особливо у вступі зміненим редакцією, або й самим Головацьким.

чужихъ сочиненій, но обрадуйте насъ также и плодами собственнаго Вашего таланта.

[2] Я просилъ нашего Малиновскаго о спискѣ тѣхъ книжокъ, которыя употребляются въ Вашихъ препарандіяхъ, но опасаюсь у него нѣтъ только времени, чтобъ исполнити мое желаніе; пожалуйте той справѣ только труда, напамятуйте Малиновскаго о томъ дѣлѣ, или естли Вамъ станетъ времени, отпишите мнѣ самы, ибо я ето хочу употребляти въ пользу нашей ужгородской препарандіи.

Зоря мнѣ перестала засылати свои числа: не знаю разгнѣвала ся ли на мене? — только попросите и Зорю и Ладу прервати совсѣмъ ети безполезные отвратительные споры съ Вѣстникомъ; вѣрьте мнѣ ето не стоитъ труда, и того никто радъ не читаетъ. Лада также имѣла бы въ слогѣ своемъ нѣчто поправити; много тамъ варварскихъ, не понятныхъ словъ; только тамъ на каждомъ листѣ стосуются стосовно стосовныхъ стосовностей что боюся еще черепы себѣ разстоссятъ, и [3] въ такомъ несчастіи по сему кто будетъ виноватъ? — такъ и мордъ, рабунокъ и подобныя, на конецъ по русски со всѣмъ будетъ шрейбовати нѣмецкими вертерами. Такъ тамъ „Вашое нашое", не знаю отъ куду взято, такъ сколько я знаю, нигдѣ не говорятъ, но и не читалъ я подобнаго нигдѣ. Въ прочемъ содержаніе обѣихъ часописей признанія достойно, и онѣ приобрѣтутъ ихъ желаніямъ соотвѣтсвующій кругъ читателей; только что насъ касается, до того еще времени надо: ибо неодолимый у насъ дѣйствуетъ врагъ литературы, нужда, уже осмылѣтный неурожай. Его Преосвященьство Епископъ Кошицкій соизволилъ намъ соупотребленіе церкви латинской какъ званной академицкой или Езуитской пока наша выставится; такъ предпринятая 1851 годомъ будовля обращена въмѣсто каплицы въ домъ парохіяльный, который уже сей зимы будетъ обитаемъ. Книжокъ церковныхъ слава Богу и Галицкимъ братямъ довольно!

Здравствуйте и любите Вашего

Виктора Добрян(скаго) [1]).

На четвертій стороні є слідуюча адреса:

An Seine des Herrn k. k. v. öff. Profesors der ruth. Sprache und Literatur an der Lemberger Universitet Jacob Glovacki Hochwürden zu Lemberg.

Лист писаний на трех сторонах малої 8⁰.

---

[1]) Виїмки сего листу поміщені в „Зорі Галицкій" за р. 1853 Ч. 32. стр. 368—9 п. з. „Изъ Кошицъ" під буквами В. Д.

Ч. 62.

Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати, пис. після 11. X. 1853 року.

Милый другъ!

Искренно сожалѣю Вашей великой потерѣ, она потеря и наша, нашей словесности и народности. Но полезность составляетъ цѣну живота, не вѣкъ, и такъ въ разсужденіи достойнѣшаго, жаль Богу! уже покойнаго брата Вашего[1]) надгробное съ нимъ прощаніе „вѣчная память" не останется пустымъ словомъ. Желаніе Ваше о споминаніи Его при св. литургіи я радъ хоть жалостно исполняю.

Лада можно уже угасла[2]), ибо отъ безпамятнаго времени никакого числа не получаю. Не знаю, естли она еще существуетъ — и не приличенъ столь сильной богинѣ такъ коротенькой вѣкъ — какіе стосунки не стосовнымъ ей творятъ, до нашихъ сторонъ застосоватись; не роспука ли Вѣстника, котораго сей часъ въ сторону кидаю, какъ только примѣчаю въ немъ или споры Лозинского, которые уже и Зорю своею благодатію озаряютъ, или помянутое дурное слово (въ распуцѣ; разпукатися у насъ значить лоппути).

Зоря мене бы весьма обязала, кобъ мнѣ послала числа 2. 3. 25 и 28 которыхъ я или не получилъ, или потерялъ. Цѣну зашлю какъ узнаю. [2] Что споры съ Вѣстникомъ съ нова разгорѣлись я весьма жалѣю; въ томъ ни малѣйшей пользы нѣтъ; капацитація здѣсь мѣста не имѣетъ; на концѣ споровъ кажда сторона останется при своемъ мнѣніи, и все счастье въ томъ средоточится, что напрасно пролито только чернила не крови. Пусть пишетъ каждый какъ умѣетъ, и общее признаніе да будетъ судіею, передъ которымъ что добро не лишится своей убѣдительной силы. Попросите Зорю перекратити уже на вѣки отвратительную драку, и Лозинскій думаю, по слабому своему послѣдному отвѣту[3]) радъ будетъ покою. То пріятельскій мой совѣтъ; но самъ между сражающими ся выступити, какъ уже разъ мимо моей воли случилось, не хочу, чѣмъ больше бо разъединеніе сіе ненавижу, тѣмъ менѣй хочу въ немъ участвовати.

Домъ Вашъ народный славю! только жаль что наши стороны въ созиданіи его части и заслуги не имѣютъ. Стисла насъ ужасная

---

[1]) Додано чужою рукою: [Петра Өеодоровича Головацкаго], який умер дня 26. IX. 1853. в Пістини. („Зоря галицкая" за рік 1853 Ч. 32. стр. 370, з дати 11. жовтня де поміщений короткий житєпис Покійного.)

[2]) „Лада" перестала виходити 15. жовтня 1853 р.

[3]) Гляди „Зоря Галицкая" 1853. Числа 78—81.

8-лѣтная бѣда, и народа великая часть погибла, или кинула отеческій край.

Чего Вамъ еще писати? поболтаю нѣчто по моему звычаю. Прішелъ на пса мразъ. Правительство положило секѣру на корень нашихъ здѣшныхъ злоупотребленій, послало намъ председателя апеллаційного суда съ Оломуца, изящнаго мужа, котораго ревнѣйшій, разумнѣйшій, и по славѣ своей честнѣйшій и выбраннымъ быти не могъ.

[3] Мадярско-таблабировское само-власто- и корыстолюбіе въ защиту послѣдного своего Палладіюма воспылало — но что думаете Вы при выславленномъ велекодушіи сего народа? — слышите и судите — на одинъ безчестный дурный пасквиллъ! — вотъ послѣдное напраженіе силъ замирающей коварной но безсилной оппозиціи! такъ мы о короткое время будемъ въ порядкѣ, и естли еще и не со всѣмъ на равнѣ съ прочими провинціями, ибо для того больше десятлѣтій надо — но вѣрно на прямой пути къ равности. Насъ въ школахъ всегда учили, что большее счастье было для Угорщины, что она подъ Леопольдомъ Вел. не была порабощена нѣмцами; но слѣдствіе, и дурное наше состояніе во всѣмъ что полезно, оказываютъ, что то само было самымъ большимъ для насъ несчастьемъ; въ какомъ бы народъ нашь было состояніи кобъ Австрія отъ 1686 года нами правила! — Но можно и у Васъ находятся патріоты, которые за несчастье Вамъ представляютъ, что II. Іосифъ по своей, не по волѣ польской Шляхты поступовалъ! такіе и наши Таблабирове, естли у Васъ знаемо, какой то звѣръ? — но то иный разъ Вамъ опишу; они мало по малу рѣдѣютъ, и красно было кобъ нисколько добрѣ сохранимыхъ ексемпларей можно было искусно выпханыхъ для Вашей народной музей получити. Здравствуйте, и примите искренное благодареніе за сообщенные мною по части уже ра(з)данные ексемпляры Вашего Про-[4]грамма. О препарандіи ничего? — Здравствуйте еще разъ и любите Вамъ съ отличнымъ почтеніемъ приданнаго

В. Добр(янскаго).

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 63.

Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 30. X. 1853 р.

Высокодостойній и Всечестнѣйшій Господине! Прелюбезній Брате и Друже нашъ!

Ваше пôдъ 11/10 1853 искренное посланіе пребꙋдило мене vъ господарскихъ трудахъ ко отvѣтꙋ, vъ котримъ хотѧ поздно Вамъ посылаю, мене благоvолите изvинити, ѝбо, ми при исполненію сvѧщенническихъ

обоvѧзкоvь ради пропитанiѧ себе и родини земледѣл'честомъ надѣлени, ледvо однꙋ хvильку имѣемъ длѧ спочинкꙋ! Ми живемъ vо времени и пространи, сего ради и изъ vсѣхъ сторонъ домагател'стvа — и къ семо vѣрное исполненiе vсѣхъ нашихъ задачей! — Кто не уvѣритъ най змѣритъ! — Але лишꙋ прочiе нашой нꙋжденности.

Не маю словесъ vыразити сѧ, ѧкъ бы менѣ и vсѣмъ намъ было радо, аще бысте насъ были посѣтили! Ne усомнѣvаю сѧ, же Вы о томъ искренно пресvѣдченѣ, но ѧ еще бымъ былъ счаслившимъ, аще бымъ со Вами по даvномꙋ имѣлъ слꙋчайность побесѣдꙋvати, та, vспомнꙋти на Тихъ, ихже нинѣ нѣсть меже живими! — Вѣчна имъ памѧть! Имъ сѧ тогда и не снило, що ми нинѣ vидимо! Ихъ дꙋхи однакъ живꙋтъ vъ насъ — а памѧть ихъ отъ рода и vъ родъ! —

[2] Теперь приступаю ко отvѣтꙋ на Ваши желанiѧ: Перvꙋю часть Актоvъ западной Россiи имѣю у себе належащꙋю до общества Коломыйского читател'стvа, Вамъ послю, бо у себе маю — IV-у часть не посѣдаю, здаемисѧ, же бꙋде у Г. Nиколаѧ Соньеvицкого — и одинъ III-iй томъ маю поезiи Пушкина — котрiй также послю! — No не знаю ѧкъ Вамъ послати, почта много бꙋде коштꙋvати! — Nадѣю сѧ, же Кобрин'скiй бꙋде ѣхати на кꙋрсъ фiлологiчнiй, и тогда Вамъ передамъ! — Бꙋдꙋтъ такожде ѣхати на Пресбитерiꙋмъ и черезъ тихъ латvѣйше бы было! — Менѣ бы было надобнѣйше ѝбо постаноvилъемъ до домꙋ Народного vажнѣйши дѣла ко vѣчномꙋ сохраненiю vъ пол'зꙋ народнꙋ на vѣки vѣчнѝ даровати: и такъ а) Жизне-описанiе Печерскихъ богоꙋгодникоvъ — Несторомъ начатое и послѣдними vремени продолжаемое — такъ зvаннiй Патерикъ напечатанiй vъ Кiевѣ 1777. — изданiе прекрасное и добре сохраненное. —

b) Пропоvѣди Iоаннiкiѧ Ґалѧтоvского — Предмоvа vъ Генеалогiи нашей руской Шлѧхти многоvажна. (Тiи дvа дѣла in folio).

c) Молитvословъ кiеvскiй безъ титла, дꙋже добре сохраненнiй, которiй къ утvоренiю молитvословa длѧ мiрскихъ людей vеликꙋ може заслꙋгꙋ принести!

d) Мѣсѧцословъ vсеобщiй кiеvского изданiѧ на одномъ листѣ, изъ минꙋvшого столѣтiѧ — (безъ дати). И прочiи еще много у мене снаходящихъ ся дѣлъ неомѣшкаю порꙋчити народной пол'зѣ при найблизьшей способности! — Жiю vъ мѣстѣ меже поганимъ Жидоvствомъ! Всѧкого человѣка жизнь коротка —! скôлькожъ то пламень уничтожила нашихъ памѧтникоvъ?! — ! —

[3] Сего ради Всечстнiй Господине! прошꙋ о отvѣтъ, аще дꙋже скоро требꙋете жилаемихъ дѣлъ, уvѣдомѣтъ мене, а ѧ Вамъ послю — и почтою!

Высокопочтенній сѣдоглавій исторіографъ ВЧ. Г. Зубрицкій изданіемъ древного галичо-руского княжества тôл'ко насъ роздрочилъ — лишилъ насъ середъ дороги — чей Богъ удѣлитъ Ему многолѣтного прожитіѧ и изволитъ насъ ударовати продолженіемъ дорогоцѣнныхъ народнихъ дѣѧній. Въ II-ой части стр. 106. подъ г. 1164. упоминаетъ о „Выковомъ болотѣ и солеварнѣ Удеча. — „Гдѣ было Выково болото и Удеческаѧ соллоoff varнѧ, мы не въ состоѧніи ни опредѣлить, ниже отгадать“. На тую задачу отгадательну могу упевнити, же во Галицкихъ мѣщан'скихъ границѧхъ, такъ званій „Быковъ, быкове болото“ до нынѣ называетъ сѧ, и становитъ выпосаженіе нынѣшного Магістрата, которому галичкіи мѣщане подарили за владѣніѧ Австріи. — Тое поле быкôвъ (bykowe pole, bykowe jezioro) сѣножать и выпасъ пребогатіи длѧ худобы, — де быки выпасовано, могло дати причину названіѧ: Быковъ, быкове поле, быкове болото. Чи въ лѣтосѧхъ переписьчики не дали ошибочного названіѧ Б. на В. переписуючи, причину цѣлой загадки. — Маю у себе орігінал'ну Візію урѧдового съ 1633. въ справѣ спорной со Галичанами и Старостою Тлумацкимъ Адамомъ Казановскимъ, в' которой вѣзіи границѣ „bykowego pola и bykowego błota“ докладне сутъ описаній. — Аще въ дѣлѣ ВЧ. Г. Зубрицкого Выкове болото есть тое самое що Быкове. Кто знае чи неувѣримо сѧ, же Градъ Галичь лежалъ подъ самою крѣпостію? гадаю, же на полѧхъ Залуквою рѣкою припирающе сѧ къ берегамъ Ломници, ко Устю въ Днѣстеръ уже „Чевь“ тамъ называемого. [4] Быкове болото лежитъ на лѣвомъ березѣ Днѣстра, на супротиномъ березѣ, лежитъ Монастиръ О.О. Францѣшкановъ подъ титломъ С. Станислава. — ! Преданіе мовитъ, же то была Церковъ С. Пантелеймона 27-го Юліѧ що року отъ тутейшихъ жителей во окрестности до нинѣ торжественно обходженное свѧто! Во Великомъ Олтари выже С. Станислава естъ образъ С. Панталеймона до нинѣ умѣщенній. Простій народъ называе той день С. Панталеймона „громове свѧто!“ — Сонмъ енерал'ній Варшавскій 1641. на предложеніе Іоанна Деметріѧ Архіепіскопа Львовского надающе той Костелъ ОО. Францісканамъ такъ сѧ выражае „ut Ecclesiam S. Stanislai non procul a Civitate Haliciensi in colle montis positam a multis annis desertam ac derelictam quemadmodum Circumferentia fossa ac valetis illam complexa est eam praenominatis fratribus Ordinis S. Francisci conferrimus. — Годомъ передъ тѣмъ наданіемъ Татари сожегли Галичь. — Въ простой леніи отъ полночи ѣдучи ко югу, отъ костела нинѣшго (sic) С. Станислава, на Ерекціонал'нихъ залуквскихъ Грунтахъ снаходѧтъ сѧ мурованіи фундамента величавихъ зданій. — ци не будутъ то Свѧтинѣ, за котрими ВЧ. Г. Ант. Петрушевичь слѣдитъ. — Аще такъ пространни были зданіѧ въ отлеглости на $^1/_2$ и $^3/_4$ милѣ отъ нинѣшного Галича, допустити нужно'

же населеніе Галича ажъ тȣда протѧгалось. Nинѣшне село Подгородье, котре лежитъ у стопъ ѵысокой Горы, на котрой Церкоѵъ С. Успеніѧ Пр. Бгддци и село Крилосъ опочиѵае, со ѵыжъ помянȣтиними (sic) фȣндаменти здаютъ сѧ быто (sic) ѵо тѣсной сѵѧзи! — Маючи орігінал'ни Акта при руцѣ покортѣло мене щось зъ моихъ догадокъ умѣстити! Если Вч. Г. Зȣбрицкій благоѵолитъ сѵою уѵагу на нихъ зѵернȣти, охочо могу удѣлити. —

[5] Nе знаю якъ рѣчь погодити? обѣцѧлъ я ВЧГ. Антонію Петрушеѵичȣ удѣлити, но не малъ емъ способности съ Nемъ ѵыдѣтисѧ! — Аще ми Богъ позѵолитъ мѣсцеѵе положенье даѵного Галича идучи за его географіческомъ розположенимъ Идеал'ною Маппою можȣ начернȣти. — Егдамъ сѧ надъ даѵниною розписалъ, дано менѣ ѵѣданье, же 3-ое коней зъ стайнѣ украджено, ѵъ сей часъ когда Челѧдь ѵечерала! Ту уриѵаю и треба гонити за ѵоромъ проклѧтимъ. — За Удечу щось я чуѵалъ — але то познѣйшѣ часъ ѵыяѵитъ, скоро кому на тое стане отечестѵеннимъ дѣламъ изслѣдуѵати! —

Простѣтъ мене, жемь ся запустилъ на тое поле, котре студіозного трȣда требȣє и необыкноѵеннихъ ѵѣдомостей! — Волѣю при сѵоемъ остатисѧ и хапати сѧ смичка, якъ нашь Луцъ Делѣнскій каже, сего ради залȣчаючи мою пренȣмератȣ на нашȣ ѵозлюбленною Зорю на польрочье 3 f. Cm. — котру, простѣтъ мене, же смѣю Васъ утѧжати, рачите доручити до ВЧ. Редакціи. Вразъ и приключаю мое сочиненіе кассающее ся музыки, — котре Зоря благоѵолитъ помѣстити —! Въ сопротиѵномь слȣчаю прошȣ до Вѣстника надослати, и маю надеждȣ, же тȣю статію охочо пріиме! — Во прочемъ сіе мое сочиненіе благоѵолите прочитати и розсудити по сѵоему предсѵѣдченію здѣлати, що Вамъ надобно да будетъ! —

[6] Тȣдежъ еще прилȣчаю коротенькій начеркъ Каменца подольского — такъже до Зорѣ ко умѣщенію[1]).

Що тамъ сѧ дѣе съ „Ладою" — ми тȣтъ одно Чѵерть рочье имѣлисьмо тую честь ю оглѧдати — але цисьмо читали? — отъ пролетомъ! — Школа изданіе красне и листъ удатній — але со ѵсемъ якось недоѵарене! Лада потребуе оглѧдного редактора и полной наȣки, абы умѣлъ прилично покормити жен'ского голодного дȣха. — Богу дѧкȣемъ, же наша Зоря дȣже умѣркоѵано собѣ постȣпала ѵъ пересѵаркахъ газетарскихъ, кассающи сѧ нашего матерін'ского языка! — Пишѣмъ, якъ кто умѣе и розȣмѣе — а со ѵременемъ, ѵсьо ся утѵердитъ.

---

[1]) Він напечатаний в „Зорі Галицкій" за рік 1854 ч. 2 і 3 під анонімом Іосифъ изъ Покутья: „Каменецъ Подольскій, историческое описаніе".

Сердечно Вамъ дѧкѹю на надосланій Програмъ ц. к. академічного Гімназіумъ[1]), — цѣлое критическое изслѣдованіе Пѣсни Игоревой, пригадало менѣ бл. п. Маркіана, котрій день и ночь заглѣбѧти ся звиклъ на тѣмъ высокопарномъ твореніи! —

Мѣсѧцословецъ, о котрімъ выжше помѧнулъ емъ залучаю ту. — Можебы сѧ хотъ такій мѣсѧцословецъ къ изданію далъ бы ся привести! Якось ВЧ. Ставропігіѧ не радо приклонѧе сѧ, абысьмо имѣли свой каллендаръ — и хотѧ появитсѧ якое дѣлце, то до насъ николи не завитае — и такъ Каллендара изъ прежнихъ годовъ ани выдѣлисьмо! —

Простѣтъ мене, жемь сѧ дѹже шероко розписалъ, — отъ пише сѧ — якъ бымъ з Вами ВЧ. Господине собѣ бесѣдѹвалъ, сего рады и мои ошибочки милостивно презрѣтъ! —

[7] Желаючи Вамъ милого здоровѧ, цѣлѹю Васъ найсердечнѣй и порочую сѧ Вашей всещедрой памѧти, со выраженіемъ искренного почтеніе (sic) Вашей Пречестностій истинній Дрѹгъ Братъ и Слѹга Іосифъ Левицкій, Приходникъ Забол.

Заболотовъ днѧ 30/10 1853.

Вашей Всепочтеннѣйшій Сопрузѣ залучемо (sic) наше почтеніе.

Лист писаний на 7 стр. велик. 4⁰.

Ч. 64.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 28 жовтня (9 падол.) 1853 р.

Пряшовъ 28 Паздерн. 9 листопада 853.

Любезной братъ и другъ!

За оттискъ Яновичевой книжицы[2]) посылаю вамъ приходящихъ еще . . . . 30 fl. 10 кр.
а на полотно, и шпагатъ кой всегда на мой счетъ печатня давати не одолжается, (для обвязки Pack:) посилаю . . . . 30 кр.

---

[1]) Головацкій Яковъ: Ueber Ihors Heereszug gegen die Polowcer. Viertes Programm des k. k. akademischen Staats Gymnasiums in Lemberg am Schlusse des Schuljahres 1853. Львів 1853.

[2]) Яновичъ Петръ: Цвѣтный кошнюкъ, нравоучительная повѣсть для молодыхъ Русиновъ — написана по Христофору Шмиду, Петромъ Яновичемъ, епархіи Пряшевскія св. Богословія слушателемъ (Библіотека благополезнаго чтенія для дѣтей. Часть II. Львів 1853 р.).

къ сему на 50 оттисковъ 1-го тома Библіотеки[1]) . 8 — 20 кр.
разомъ . 39 — —

золотихъ сребромъ; при томъ благодаря вамъ, прошу мнѣ связокъ Почтою послать, инои бо прилежитости не знаю тая же певная прилежитость не такъ много стоитъ, я тутъ на мѣстѣ выплачу.

Братъ любезной! моя то власная жертва для народа, бо ни копейки не получу отъ нашихъ, то все даромъ раздати должно, вы не имѣете понятія о нашихъ на толико студеныхъ что еслибъ цѣлый Трифолой въ цѣнѣ одной [2] копейки купить можно, и то былабы отъ нихъ жертва несмѣрна; лучше чтонибудь покупуютъ, нежели книгу, а хотя бъ и купилъ кто, то читать небудетъ ю. — о горе! уже и мнѣ не за долго упражнятся литературою!

Брате! Литургическаго катихисиса не имѣю, онъ тутъ по Церквамъ разъишолся, найбольше же по Галичинѣ даже и Банатѣ Сербскомъ; — Еслибъ я зналъ, что у васъ хоть 200 оттисковъ отдатися могло, то я бы присталъ на второе изданіе, и то у вашей Ставропигіи, бы подогваряйтесь о томъ дѣлѣ съ вашими, и я склоню ся на новое изданіе. —

Молитвенникъ мой Хлѣбъ Души такожде дваразъ печатанъ, цѣлкомъ разъишолся, теперь подъ Тискомъ есть новый мой чисто рускаго духа молитвенникъ съ Тропарями и пѣснями въ Будинѣ, и по двохъ, трехъ мѣсяцей сготовится, коего вамъ въ замѣну сообщу своимъ временемъ.

[3] Прошу васъ увѣдомите мене о Ладѣ, она видится, перестала, и скончала молодую жизнь, или хорошше сказать сталася жертвою проклятой ворохобни, коя, о жалю! у насъ появила ся; такъ пропала она, и истинно пропадетъ и самъ врагъ ей, а то все на нашу великую шкоду; дай Боже чтобъ еще Зоря осталась, она есть совершенное письмо, nec portae inferi adversus eam; но врагъ, діяволъ не починетъ пока́ и ей не пресѣчетъ гортань, и тогда самъ пореветъ пустыми скалами, съ помощію Яворова! — Вѣруйте братя, наши всѣ озлобленны на рускую часопись, и раднѣе ничего читать небудутъ нежели пустыми распрями оскорбляться, они и Зорѣ уже не вѣруютъ, (которыи ю не читаютъ) думая, что руское письмо безъ распрѣ, и оскорбленій быть и не можетъ, и такъ не буду лжепророкъ, предвидя паденіе всѣхъ, на конецъ и народа!!! —

[4] Цѣлую васъ братя, цѣлую Богдана моего Любезнѣйшаго друга, и прошу подперайте его на колико можно, бо съ утратою его, стратим-

---

[1]) Владиміръ Федоровичъ: Начала главнѣйшихъ свидѣній человѣческихъ (Библ. благополезн. чт. для дѣтей Ч. I. Львів 1853 р.

ся всѣ во вѣки; Цѣлую Гушалевича, и всѣхъ васъ братя, друзя, и столпы народа, и я убеспечаю васъ, что хотя Яворовъ весь державную Палицу воспрїиметъ, а Лозинскїй и вѣнецъ татарскаго или монголскаго царства на голову прїйметъ, хоть какъ малая угорскихъ русиновъ часть, на его волю не склонится.

Цѣлую васъ еще разъ и съ нову цѣлую васъ, остаясь Вашимъ искреннимъ другомъ Духновичъ.

NB. Въ Пряшовской Гимназїи рускаго языка Професоромъ есть: Петро Яновичъ, уже Священникъ, такожде многонадеждной молодецъ.

Лист писаний на 4 стор. 4^0.

Ч. 65.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 29. XI (11. XII) 1853 р.

Пряшовъ 29 Листопада 11 Студня 853.

Любезнѣйшїй Другъ!

Касательно Литургическаго Катихиса я о всемъ соглашаюся вашимъ благимъ намѣренїямъ, и готовъ пожертвити будущности той накладъ, хотя знаю, что у насъ въ томъ времени не великїй сдѣлается чрезъ новое изданїе плодъ, но останется можно на слѣдующее порожденїе. Узнаю я и то, что больше изъясненїй требовало бы ся до совершенства книжицы, которыи я оставилъ изъ причины, что для простаго народа издалъ оную книжицу, (бо у насъ Учителямъ Народа не суть книги потребны бо они и безъ тѣхъ знаютъ добрѣ свое званїе, сирѣчь Похоронъ съ Панехидою, и подякованїемъ, такъ и то, колько за трудъ имъ приходитъ). Изданїе тое было на счетъ Церквей, но прото многи Церкви не прїяли тое до днесь; ибо многи думаютъ у насъ, что страшно есть просвѣщати Народъ!!! —

Я однако соглашуся на новое изданїе, — будущности ради — такъ и на то, [2] чтобъ неутомимый, и безсмертный братъ Малиновскїй, котораго я имѣю честь и лично, и духомъ познати, своя примѣчанїя, и изъясненїя доложилъ, одно молю, чтобъ взирая на то, что для простаго Народа та книжица будетъ употребляема, не латин'скими цитацїями, но рускими изъясненїями побольшити изволялъ; — Познаю я изданїе Г. Малиновскаго, его книжица превосходна есть но для Учителей, и Священниковъ, таже и для просвѣщеннаго ряда, бѣдному же человѣку, и Дякови протяжестнымъ есть, къ сему много пошкодилъ тому прекрасному изданїю и Типоґрафъ, употребляя лихое чернило, и типъ

тяжестный на толико, что я самъ читаючи гнѣвался на типографа, и съ досажденіемъ перечиталъ.

Что тычется спора въ вопросѣ Освященія, я изявляю, что при моетъ остаю мнѣніи; но не перечу и Римскому обряду, не гадаю да будетъ по Г. Малиновскаго, смыслу, но о то едино молю, чтобъ вопросъ той, безъ доводовъ кратко изъявился и можно такъ: Освященіе бываетъ, начевше отъ словъ Хсвыхъ: Пріймите, ядите до преложенія с. крестомъ: И сотвори etc. мои Профессоры такъ учили, и наши [3] по большей части такъ суть увѣрены, — въ прочемъ, я покорюсь Г. Малиновскому, токмо молю, чтобъ о томъ дѣлѣ не розводился на долго, онъ увѣренъ по своему, я по моему смыслу, бо онъ у Ляхскомъ, а я въ рускомъ сѣмѣнищи воспитался[1].

[1]) Друге видане Ал. Духновича „Літургическ. катехиз-а" вийшло у Львові 1854 р. Яков Головацький пише в „Дополненіи къ очерку славяно-русской Библіографіи В. М. Ундольскаго", СПБ. 1874 стр. 64 прим. до Nr. 443, що повні екземплярі I видаця дуже рідкі, причім додає, що „Послѣ изданія этой книжечки (I вид.) каноникъ Львовской епархіи, бывшій настоятель ун. церкви и ректоръ духовной семинаріи въ Вѣнѣ, дръ Спиридонъ Литвиновичъ, заподозрилъ въ ея статьѣ подъ заглавіемъ „Когда и какъ совершается освященіе даровъ?" слова: „Многіе, по ученію Латиновъ, въ той вѣрѣ бываютъ, что св. дары перемѣняются на изреченіи словъ Христовыхъ: „Пріймите, ядите и пійте отъ нея вси"; мы же въ смыслѣ св. Отцевъ вѣруемъ и исповѣдуемъ, что преображеніе даровъ бываетъ, по призваніи св. Духа, чрезъ слова: „И сотвори убо хлѣбъ сей честное Тѣло Христа Твоего, преложивъ Духомъ Твоимъ святымъ" и проч. Нашедши въ этихъ словахъ ересь противъ догматовъ римской церкви, онъ Литвиновичъ и канон. и министеріальный совѣтникъ Григорій Шашкевичъ сдѣлали доносъ римскому нунцію въ Вѣнѣ: вотъ, молъ, какія ереси распространяются канониками Пряшевской епархіи и съ разрѣшенія епархіальнаго начальства. Нунцій вошелъ въ объясненія съ авторомъ катехизиса, Александромъ Духновичемъ, и въ переписку съ епискополъ Іосифомъ Гаганецъ; но Духновичъ смѣло и рѣшительно отвергнулъ всѣ требованія, увѣщанія и угрозы нунція и твердо стоялъ на своемъ: „Пускай латинствующіе Вѣнскіе каноники вѣруютъ какъ хотятъ; я же — Духновичъ — такъ вѣрую и исповѣдую и ни за что не отступлю отъ преданій св. Отцевъ и ученія св. восточной церкви, такъ бо вѣруютъ и исповѣдуютъ вся Угорская Русь и всѣ Румыны, даже уніаты". Нунцій, видя такую рѣшимость каноника Духновича и поддержку этого дѣла угорско-русскимъ клиромъ и народомъ, оставилъ вопросъ нерѣшеннымъ и, не трогая его больше, упросилъ автора, если онъ не хочетъ перемѣнить текста, то пусть позволитъ вырѣзать въ книгѣ нѣскокько листовъ. Духновичъ согласился, и вотъ причина почему полные екземпляры литургическаго катихизиса весьма рѣдки. Во второмъ изданіи его, во Львовѣ, въ 1854 г., канонивъ Духновичъ приказалъ выпустить эту статью". (Порівнай Ів. Левицького: „Библіографію" Ч. I. Ч. 686).

По сему: Служба Архіерейска такожде простому народу не извѣстна, ученый же имѣетъ Goara, и Скрыжаль, попользуется если хочетъ тѣми.

Я цѣлую брата Малиновскаго и вручаю ему дѣло и со всѣмъ ввѣряю его великой учености, и ревности. — Что тычется Титула, понеже наше Заведеніе не есть одобренное правительствомъ, не можно его употреблять больше, но извольте или на мое или на Малиновскаго, или обоихъ насъ имя выдати, н: п: изданъ А. Духновичемъ, изъясненъ М. Малиновскимъ, или какъ вамъ видится, я на все соизволяю, только чтобъ Народу полезно было. —

Со взоромъ числа; я думалъ бы не много издавать оттисковъ; уже доселѣ разъишлися 800. — такъ довлѣли бы можно еще 600 ексемпляры, т. е. 300 вамъ а 300 мнѣ, и заплатили бы мы на полы́, [4] я мою половину когда нибудь выплачу, и отберу свое, но прошу нынѣ не посылаю денегъ, вы Печатнѣ на передъ дайте; —

Молю еще разъ, да будетъ письмо (книга) для Народа. — Обычаи нашей Епархіи, на концѣ, по желанію Его Преосвященьства моего Архіерея додалисъ, они не будутъ вредить и новому изданію, съ изъявленіемъ: Въ Пряшовской Епархіи бываетъ etc. etc.

Мой новый молитвенникъ ачей коло водокщь изготовится, по моему мнѣнію онъ будетъ лакомый, сей часъ пришлю вамъ нѣсколько оттисковъ.

Я теперь долженъ буду запиматься изданіемъ новаго катихиса для дѣтей, — Читалъ я въ Зорѣ, что у васъ издался Катихисъ и Библична Исторія, молю васъ Брате сдѣлайте милость сей часъ на мой счетъ по одному прислать оттиску, можно, что когда моему Архіерею полюбится, то и употребленнымъ будетъ въ Его Епархіи коль, [5] прото прошу и цѣну объявить.

Брате! но непогнѣвайтесь, и не судите мене скупакомъ о дѣлѣ, кое вамъ предлагаю, а сице: Мы всегда считали ся о книжкахъ въ заимъ себѣ посланныхъ, но видится, что перво посланный связокъ на руки Г. Богдана Дѣдицкаго, вами не былъ отчетанъ; если такъ, то извольте о томъ поглядати въ своихъ запискахъ, въ прочемъ я не вымагаю на васъ, нѣтъ, сохрани мя Господи — але если истинно такъ будетъ, извольте чѣмъ нибудь замѣнити. —

Но брате молю о семъ извиненія, да будетъ тое безъ оскорбленія.

Надѣюсь что наши будутъ и Зорю по малы подкрѣпляти, небога Лада ачей еще воскреснетъ нѣкогда, но Вѣстникъ незнаю, не скопаетъ ли съ тѣмъ годомъ, бо повсюду недовольны нимъ наши, и то великою будетъ утратою для Русиновъ, коль перестанетъ намъ престолный гласъ. —

[6] Еще молю прислать мнѣ изъ всѣхъ новѣйшихъ изданій, по одному оттиску, таже и одинъ оттискъ Весны, бо уже и самъ не содержалъ для себе и однаго, — то совершенно прекрасное дѣло.

Цѣлую васъ братья любезны цѣлую Кузьемскаго, Малиновскаго, Дѣдицкаго, Гушалевича и зармущеннаго (sic) Вдовца бывшей Лады, Богъ съ вами, будьте здоровы, и помните Вашего искренняго друга

Духновича.

Сей часъ получилъ я Плачъ Вдовицы. Еще не перечиталъ, но видится по Малорускому красное дѣльце.

На 8 сторонї є адреса:

Admodum Reverendo, ac Clarissimo Domino Iacobo Golovacky. ad C. K. Universitatem Leopoliensem Litteraturae ruth. Professori Lemberg in Universitate.

Лист писаний на 6 стор. 4°.

Ч. 66.

Лист Ант. Петрушевича до Михайла Малиновського, пис. дня 12. XII. 1853 р.

Достопочтенный Јерею!

Я писалъ въ Львовъ два письма чрезъ почту до Вашего Преподобія съ 21 листомъ моей статьи и до Госп. Головацкаго съ исправными ошибокъ листовъ особо напечатанныхъ моей статьи[1]).

Извѣстѣте мене ласкаво дошли они или нѣтъ! 22 листъ пришлю почтою въ слѣдующій вторникъ. —

Я читалъ Статуta русскаго народнаго Дома — составлены съ большою отчетливостью — по жаль что къ такъ великому дѣлу нѣтъ соотвѣтныхъ капitаловъ. —

Русская Лвовская учь (sic) пишетъ кажется стыхи римованою прозою на встрѣченіе ѣдущаго въ Львовъ Архикнязя[2]).

---

[1]) Спис друкарських помилок переховує ся в „Нар. Домі“ між перепискою Головацького Ч. 33. Ми їх не вважаємо відповідним друкувати. Під статиєю треба розуміти: „Обзоръ важнѣйшихъ политическихъ и церковныхъ произшествѣй на Галицкомъ княжествѣ съ половины XII. до конца XIII вѣка“ ,Зоря Галицкая“ за рік 1853. Ч. 12—19, 21, 24, 37—41, за р. 1854 Ч. 2—9 і 12-14.

[2]) Замітимо, що „Зоря Галицкая“ помістила в числї 43 (з дня 16(28) грудня „Стихъ привѣтственный Его Императорскому Высочеству, Вседостойнѣйшему Архикнязю, Каролю Людвику, въ день прибытія Его до Галичины, 23 декабря 1853 р. Автором сего віршика був Б. А. Д(ідицький).

Естли у Вашего Преподобія будетъ досугъ прошу о нѣсколько строкъ въ отвѣтъ на мое письмо.

Вашъ Почитатель А. Петрушевичъ.

12 Декабря 1853.

Лист писаний на 1 стор. 4⁰.

Ч. 67.

Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 14. XII. 1853 р.

Достопочтенный Јерею!

Я получилъ письмо Вашего Преподобія вчера мнѣ порученное и опечалился я вѣдомостью и болѣзнію Преосв. Владики Перемышскаго Григорія, ревнительнаго поборника Руси.

Пишите мнѣ что моя статья издается выпусками — я о томъ знаю хорошо, но я желалъ бы увѣдати вышелъ лы уже первый выпискъ (sic) ея? — котораго желалбы также получити нѣсколько экземпляреи какъ гонораръ моихъ трудовъ и иждержокъ, ибо куповать мое сочиненіе не имѣю я охоты. — Пишете мнѣ что у Госп. Головацкаго есть какая то сравнительная Грамматика, чтобъ я того ради пріѣхалъ въ Львовъ — я немогу скорѣе быть въ Львовѣ какъ по праздникѣ Богоявленія — почему естьли бы нѣчто мнѣ прислано изъ книгъ выписаныхъ мною то прошу ласкаво долучити таковія Катедральному пѣвчику Г. Петрашу а онъ при способности пришлетъ мнѣ этѣ книги въ Уневъ. Посылаю 22 листъ.

Вашъ почитатель А. Петрушевичъ.

Въ Уневѣ 14 Декабря 1853.

Лист писаний на 1 стор. 4⁰.

Ч. 68.

Лист Модеста Мацїєвського до Якова Головацького пис. дня 8(20) XII. 1852 р.

Благородный и Высокопочтенный Господине!

Путешествуючи з' Монастиря Бучацкаго до малой Лавры Задаровской чрезъ Манастирыщи, тутъ на почтѣ получилемъ пачку съ книжками з' Львова, й вознамѣрилъ я въ сей часъ з' помянутой Лавры Вашему Благородію отписати; з' перваго надосланія кныгъ собралъ я съ великимъ трудомъ до сей поры токмо 10 f. КМ. ибо одни любытелѣ литературы Руской взяли книжки, а пѣнязей йще незложили, другіи

неимѣютъ охоти взяти, а книги лежатъ до взятія. — Понеже, якъ Ваше Благородіе въ посланію къ мнѣ извѣстили, имѣете съ концемъ сего Года розсчитъ съ розличними лицами дѣлати, отожъ въ надеждѣ раздѣленія между любытелей (если возможно будетъ) помянутіи книги й полученія пѣнязей. — Посилаю Вамъ посредствомъ почти въ залученію ту ·/. 30f. К. М. — послалбымъ охочо й бол'ше, но обстоятел'ства пѣняжніи препятствуютъ й найлутшимъ намѣреніямъ моймъ, ибо занимаючися предъ двома годами разпространеніемъ надосланыхъ мнѣ з' Львова ексемпл: Исторіи княжества въ Галичинѣ я з' мойхъ грошей учинилемъ закладъ бол'ше [2] якъ 50f К. М. а до сей поры отъ любителей литератури Руской мойхъ грошей йще съ всѣмъ неполучилемъ. — Того рода упрашаю о истинномъ полученію помянутихъ 30f. К. М. мене ласкаво увѣдомити, при томъ обучити, якъ въ случаю, когда всѣ надосланіи книги любителѣ, не розберутъ, собѣ поступити маю. —

Остаюся съ высокимъ почитаніемъ Вашего Благородія препокорный слуга

Ѿ. Мод. Мацьѣевскій Ч. С. В. В:
Ігуменъ Бучацк. Мон. —

писалъ въ Лаврѣ Задоровской од 8/20 Грудня 853.

Лист писаний на двох стор. 4^0.

Ч. 69.

Лист Клим. Меруновича до „Зорѣ Галицкои", пис. дня 11/23. Грудня 1853 р.

Тарнополь 11/23 Декембрія 1853.

Честная редакціє!

Отъ року продаются vъ книжной лавцѣ Института Ставропігійского Ѯемплярики моемъ иждивеніемъ печатаной истор. повѣсти „Покореніе Новгорода", и до сего дне съ Институтомъ, именно-же съ Гм̃ъ Профессоромъ Головацкимъ, настоятелемъ печатнѣ, не росчитался. Тѣмъ образомъ имѣю нынѣ оу Института денежное требованіе vъ суммѣ нѣскол'конадесять з. р. серебромъ.

Желаю отъ новаго року получати одинъ єѯемпляръ „Зори гал."; сего ради прошу записати належитость за оную на мой счетъ выше высказаного требованія vъ книжной лавцѣ института и пресплати мнѣ числа часописи Вашей на мой адрессъ въ Тарнополь. Не думаю даже, чтобы отъ кого-либо изъ членовъ института vъ томъ мнѣ препятствіе ставилось.

Въ ожиданіи желаемого оуспѣха пишусь въ смиреніи

Меруновичь
оучитель при гимназіи Тарнопольскій.

Лист писаний на двох сторонах 4⁰.

На четвертій стороні заадресовано: Die löbliche Redaction der Zeitschrift „Zoria halicka“ zu Lemberg.

Ч. 70.

Лист Н. Сабата до Якова Головацького, пис. дня 30. XII. 1853 р.

Тоvмачикъ д. 30/12 853.

Ваше Преподобѣе!

Книжки, котри менѣ до спроданя Ваше Преподобѣє припоручити ласкаvо изvолили vъ большой части уже спроданы, только граммати ка[1]) ненайшла купцеvъ, — колько книжокъ тихъ менѣ поvѣрено? незнаю, понеже спись страчена, прото изvольте Всечестнѣйшій Господине, черезъ моего сина дати мнѣ спись колко, и якихъ я тихъ книжокъ отрималъ? дабимъ моглъ щотъ здѣлати и такъ позостали книжки якъ и гроши за продани Вашему Преподобѣю послати. —

Простѣтъ Всечестнѣйшій Господине что будучи vъ Л'vovѣ vъ Жоvтню не моглъмъ моє, почтение Вашему Преподобѣю вложити. — Притомъ имѣю честь припоручитися Вашему Преподобѣю яко vсегда желаємій и нижайшій слуга

Сабат.

Лист писаний на одній стороні 8⁰.

На третій стороні написано рукою Я. Головацького:

Гну Сабату въ Толмачику далъ я 10-го Червня 852 вмѣстѣ съ Матичными книгами 10 екс. Мигалича Пропов. à . . . . 6 кр.
суммы . . . . 1 fl.
и Память изъ Отп(уста) 10 екс. à 5 к. . . . 50 кр.
Итого . 1 fl. 50 кр.

Записки касательно Граматики я не могъ найти.

---

[1]) Яковъ Головацкій „Граматика руского языка“. Львів 1849 р.

Ч. 71.

Лист Антонія Пашковського до Я. Головацького, без дати, пис. в р. 1853(?).

Всечестнѣйшій Господине Благодѣтелю!

Зъ взгляду па видочно упадающее мое здоровье и полагаючи на радѣ Дра Черняньского же чрезъ дальшое продолженіе канцеллярійного затрудненя латво якои хороби дочекати ся могу, и притомъ си вѣкъ окоротити — а же не лѣки медичніи, токмо сильске житье и повѣтре мнѣ бодай въ части мои давніи сили повернути могутъ; — обмысливьемъ обовязокъ по Господину Василію на себе приняти. Понеже па 15-о с. м. на мѣсци быти мушу, протое приѣмѣтъ Всечестнѣйшій Господине Благодѣтелю въ сихъ короткихъ словахъ за всѣ мнѣ свѣдченіи благодѣтельства найщиршу подяку нижайшего слуги Вашего

Антонія Пашк(овскаго).

Лист писаний на 1 стороні малої 4[0].

Рік 1854.

Ч. 72.

Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 20. XII. 1853 р. (1. I. 1854).

Христосъ родися!

Любезнѣйшій мой Братъ!

Ты меня укорялъ въ послѣднемъ писмѣ, что я очень рѣдко къ Вамъ пишу; это правда, и никакъ извинить ся мнѣ, развѣ тѣмъ, что я пекусь собственнымъ существованіемъ столько, что и времени отпочинку мало; здѣсь очень дорога жизнь теперь, и я свободное отъ чиновственной службы время принужденъ посвящать урокамъ и инымъ занятіямъ, приносящимъ мнѣ помощь съ дня на день, при чемъ невозможно мнѣ никакой предпринять мысли или подвига, котораго успѣхъ или сомнительный или бесполезный. — Г. Андреевичу Богдану я вдругъ отписалъ послѣ Твоего упомненія, и послалъ что у меня было готово ради пособствованія „Зори Галицкой" — я и моимъ прежнимъ кореспондентамъ писывалъ, чтобы не лишали ее помощи своей; не знаю какой будетъ успѣхъ Зори па сей новой Годъ — на всякій случай онъ рѣшительно, кажется, подѣйствуетъ на ея существованіе; но какъ? это другой вопросъ, котораго рѣшеніе ближе Вамъ. — Жалостное состояніе нашего читательства и упадающій духъ не много подаетъ надежды — но если во истину съ того придетъ, что

Зоря принуждена будетъ своего свѣтла лишиться, тогда можна рѣшительно сказать: Тотъ народъ не достоинъ [2] существовать, который самъ себѣ гробъ копаетъ; — и съжалься Боже всѣхъ трудовъ и жертвъ ему до сихъ поръ посвященныхъ. Надѣюсь, что тотъ приговоръ еще не сбудется. —

Я Тебя Братъ усердно благодарю, что Ты приславъ мнѣ изображенiе покойнаго Брата Петра, сдѣлалъ неописанное наслажденiе — я сдѣлавъ фотографированный снимокъ, непремѣнно Тебѣ одинъ возвращу. Касательно издаванiя рукописей по немъ оставшихъ, я сообщаю Тебѣ, что я всегда готовъ посвятить все, что только въ моихъ силахъ будетъ — присылай только бумаги, и располагай мною. — Не знаю, какимъ образомъ попалъ Г. Шашкевичь на тотъ упрекъ, будьто я уклоняюсь отъ участiя въ издаванiи т. е. коректурѣ Твоей Хрестоматiи — я никакаго повода не далъ ему къ тому. Не имѣя вправдѣ никакого сношенiя съ нимъ, по причинѣ Тебѣ извѣстной, а однакожь предъ никѣмъ неупотреблялъ враждебныхъ противъ его лица выраженiй — и кажется эта мысль произошла отъ Вислоб., которому я по причинѣ возобновленнаго спора съ Зорею и Ладою отписалъ, что не возможно мнѣ участвовать въ писмѣ, которое „живую народа нашего утробу грызетъ" — и отказался всякаго соучаствiя. — Можетъ быть, что онъ мое писмо показалъ Шашк. и придалъ [3] не множко своего чернаго соусу! — Это все одно, я Шашк. уже извѣстилъ, что всегда готовъ занять ся коректурой Твоей христоматiи. — Но разсуждая по солодкимъ и вѣжливымъ словамъ его къ Тебѣ писаннымъ, сомнѣваюсь, чтобы печатанiе ей уже такъ скоро послѣдовать имѣло. — Дай Богъ, чтобы я ошибался! —

Теперь перейти время къ моему дѣлу — сегодня латинскiй Новый Годъ — и сегодня голосилась первая заповѣдь моей сватьбы. — Такъ Любезнѣйшiй Братъ, я рѣшился на мои старыя лѣта жениться — полно скитать ся одному по семъ свѣтѣ — надо промышлять о старости. — Богъ вѣдаетъ, найду ли отраду, которой такъ долго ищу? Но я надѣюсь на все доброе — дѣвица моя избранная, хотя бѣдна и не высокаго рода, однакже имѣетъ нѣжное чувствительное серрце, почитаетъ меня, есть прилѣжна и господарна — и тѣмъ я доволенъ. — Уже четыре года живу я въ домѣ ея матери вдовы, и такъ привыкъ, что безъ нихъ не было бы щастья для меня. — Г. Богданъ Андреевичь знаетъ ее, и хотя она не была тогда по его вкусу — то я много требовать не могу; я доволенъ тѣмъ, что нашелъ хорошаго въ ей душѣ, и благоразумномъ обхожденiи. По имени Анна Леопольдина Игнатьевна, дочь вдовы Тересы Рихтеръ, по Игнатiю Рихтеръ уже давно упокоившемся портномъ мастерѣ; [4] ей 18 лѣтъ отъ роду — слишкомъ молода для меня — но такъ Богомъ суждено, да будетъ воля Его! — Я долго не могъ рѣшить ся,

а теперь уже такъ поскорился, что даже и некогда возвѣстить Вамъ. — Въ наши рождественныя Святки будутъ заповѣди также и въ Св. Варвары, а дня 12. Январья т. є. на Св. Меланіи надѣюсь принять вѣнчаніе. Г. Константиновичь и Отецъ Н. Ходь суть мои старосты — сватьба отбудется смиренно безъ шуму въ родинномъ кругу! — Отпиши мнѣ Любезнѣйшій Братъ, поскорѣе и пришли Твое благословеніе — оно будетъ для меня спутникомъ жизни моей! — Сегодня пишу также до нашей Любезнѣйшей Матушки, прося о благословеніи материнскомъ, безъ котораго нѣтъ блага на землѣ.

Мы желаемъ Вамъ и старымъ и малымъ всякого блага на Новый Годъ, и веселыхъ благополучныхъ святъ, примите и насъ въ смиренныя молитвы Ваша — и поминайте добрымъ словомъ. — Кланяйся всѣмъ друзямъ и покровителямъ нашимъ Твой вѣрный Братъ

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 1. январія 854 (20 декабр. 853).

Ч. 73.

Лист Климентия Меруновича до Якова Головацького, пис. дня (21. XII. 1853) 2. I. 1854.

Высокопреподобіе!

Писаніе изъ дня 28/16 Дек. я получилъ: За предплату на Зорю благодарю. Съ намѣреніемъ Вашего Высокопреподобія, оупотребити остальный мой грошь (10 зл. 45 кр.) на изданіе выписокъ изъ древней нашей словесности, простите ми, теперь не могу согласитися. Имѣю ибо долгъ моему брату Еустафію, пароховн въ Тощовѣ, коло Л'вова, заплатити; и для того прошу, єгда тотже зголосится до Вашего Высокопреподобія, десять ЗР. сер. єму доручити. Прочеє останется до дальшого. —

Передъ мѣсяцемъ я писалъ прч. отцу Трещаковскому, чтобы отнесся до Вашего Высокопреподобія взглядомъ даровизны моєй во пользу Дома Народного: Сто пятьдесять єѯемпляреи Покоренія Новгорода да воспріиметъ ч. Коміссія строительна отъ мене въ жертву и розшлетъ ихъ по Перемыской Діецезіи для продажи.

[2] Пособите мнѣ, Ваше Высокопреподобіе, въ томъ безкорыстномъ дѣлѣ — я лично оусерднѣйше за всѣ попеченія мене ради имѣвшія поблагодарю. —

Гдинамъ Прокопчицу и Дремалику[1]) тотъ часъ занесъ я Вашего Высокопреподобія поздоровленія, а взглядомъ книгъ оставшихъ ся по

---

[1]) Посадник міста Тернополя.

оусопшомъ Проф. брату Петру доношу: а) Переводъ Пица можетъ всякого часу Магистратъ выдати Вашему Высокопреподобію, только, чтобы прочіи наслѣдницы отъ оуряду сего о томъ ничь больше не требовали. b) Балудіаньского осталось 3 тома и $^1/_3$ а не знати, чи кто по нихъ съ картою предплатною зголосится. — c) Исторіи Зубрицкого єсть I ч. 2. єѯемп., II части 5 еѯемпл.; но знаємо предплатителей, которіи ту о нихъ оупоминалися, не оказавши карты; если окажутъ выдасться. — d) Марусѣ осталось 14 еѯемп. Прочіи книги втягнены до инвентаря, должны перейти ценѕуру вышихъ оурядовъ и не могутъ теперь быты выданы.

За мебли собрано на лицитаціи [3] вышъ 60 зр. сер. — О пистыньскомъ оурядѣ, о его дѣланіи въ справѣ спадковой не знаю, кромъ того, же прислалъ списъ книжокъ тамъ знаходящихся, по большей части бібліотекальны.

Тѣмъ заключаю нынѣшнее писмо моє; а vъ ожиданіи дальшихъ инструкціи vзглядомъ оупомянутыхъ книжокъ остаюсь Вашего Высокопреподобія преданнымъ и смиреннымъ слугою

Меруновичь.

Тарнополь 2 Іануар. (21 Декабр.) 1854/3.

Лист писаний на 3 сторонах малої 8°.

Ч. 74.

Начерк листу Якова Головацького до Ів. Трещаковського пис. дня 4. (16.) І. 1854 р.

Ваше Вѣсокопреподобіе!

Гнъ Климентій Меруновичь, профессоръ при ц. к. высшей Гимназіи посланіемъ своимъ 2 Января 854 (21 Декабря 853) подарилъ Сто пятьдесять екс. сочиненія имже изданного подъ надписью: „Покореніе Новгорода“ въ цѣнѣ екс. по 16 кр. сер. въ пользу Народного Дома русского во Львовѣ, желая, чтобъ Комиссія распространила тое сочиненіе особенно въ Перемышльской Діецезіи, въ которой менѣе знакома есть та книжка. Пересылая тѣ 150 екс. на руки Вашего Впреп. прошу покорнѣе о росписку на полученіе оныхъ, при чемъ имѣю честь съ глуб. Высокопочит. быти В. Впреп. усерднѣйшій почит.

Я. Г.(оловацкій).

16/4 Января 854.

Лист писаний на 1 стороні малої 4°.

Ч. 75.

Лист Йосифа Левицького, писаний до Якова Головацького, дня 28. I. 1854 р.

Высокодостойній и Всечестнѣйшій Господине!

Прошꙋ мене извинити, же ажъ теперъ маю певнꙋ способность Вашей Пречестности пожаданніи книжки надослати. Ото I. Томъ Актôвъ западной Россіи и III. Томъ Поезіи Пушкина, котора то остатна есть Вашею властостію, — мае доручити Ч. Г. Любовичь, который теперъ до Перемышлѧ завозванъ есть на посадꙋ Дірректора Хорꙋ пѣвчого въ Архіерейской свѧтинѝ — принѧлъ на себе той милій трудъ безпечно дополнити по моему желанію. — При семъ залꙋчаю книгꙋ на великомъ листѣ напечатанꙋ: Патирикъ печерскихъ Свѧтихъ Божихъ, яко даръ до книгохранилнѣ Дома народного. — Ѓрочіи книги, котри маютъ займыти мѣсце тамжее, понеже еще неоправнѝ належито пôзднѣшѣ надослю. — Прошꙋ Вашꙋ Пречестнôсть, рачте тꙋю книгꙋ призначенномꙋ мѣстцꙋ отдати, и простѣтъ [2] моей смѣлости, же Вашꙋ Пречестность дерзаю затрꙋднѧти. —

За помѣщеніе моей статіи о Музыцѣ[1]) благодарю Вамъ сердечно; таѧ статіѧ чей тронетъ нашихъ Всечестнѣйшихъ Предстоѧтелей, же усерднѣйше бꙋдꙋтъ томꙋ прилѣжати, абы таѧ надобна вѣтва музъ хорошо въ нашей Отчинѣ процѣтала! (sic). Видимо же Перемышлѧне зрозумѣли цѣлу рѣчь, а отвѣтъ г. Лавровского[2]) яснѣйше розсвѣтилъ сей вопросъ. —

Жизнеописаніе I. Гайдена Зорѧ въ примѣчаніи зарꙋчила[3]), же буде въ особенной книжци печатане, — не маю ничь противъ семꙋ, — Ваше высокое розсꙋжденіе тое самое одобритъ, где бꙋде имѣти мѣсце опредѣлене. —

Зъ новинъ въ нашихъ сторонахъ ани чꙋтки о якой новинѣ, хиба тое что намъ Вѣстники доносѧтъ. Вѣсти изъ близкой нашей Заграници найменшой, хотѧ на довозъ и перевозъ оттамъ збожа отверта границѧ,

---

[1]) Єї поміщено в „Зорі Галицкій“ за рік 1853 ч. 40—42 п. з. „Изъ Покутья“, а псевдонїмом Іосифъ съ Болшова.

[2]) Лавровскій Іоаннъ: „Къ исторіи церковного пѣнія въ Галичинѣ“ у віденськім „Вѣстнику“ за рік 1854. ч. 1—4.

[3]) Порівнай: „Зоря Гал.“ 1853 р. ч. 40 стр. 463. де редакция в примітці до висше наведеної статті про музику подала від себе: „Сіе хорошо составленное „Жизнеописаніе I. Гайдена“, понеже объемомъ своимъ больше заняло бы мѣстца, нежели якъ мы въ состояніи на тую цѣль уступити, напечатается стараніемъ нѣкоторыхъ Ревнителей русской литературы въ особенной книжцѣ.“ Статия однак, о скілько менї відомо, печатана не була.

а подvоди ладоvаній кукурузами непрестанно день и ночь протѧгаютъ текѫще vо западную Галичинѫ. —

[3] Ч. Г. Любоvичь мае Вамъ достаvити также пôлкорца меленнихъ кукурузôvъ, котри Вашъ ч. Шѫринъ Антоньеvичь до мене достаvивше, просилъ мене, абымъ черезъ певнѫ оказію надослаvъ до Васъ. Може быти, же мой листъ уже тое vсе vъ Вашемъ ч. Домѫ застане, але vсегда незабываю хоць подробно Васъ затруднити моимъ писаніемъ. — При отѣздѣ г. Любоvича не могъемъ писати, бомъ поребѫvъ тяжкій нападъ движеніѧ кроvе къ голоvѣ.— Упѫщеніе кроvе и піѧvки уратоvали мене, и нинѣ vесьма естемъ здороvъ. —

Передъ учора былъ у насъ Вашъ В. Ч. Пан-Отецъ зъ Криvорôvнѣ и ч. Шуринъ Антоньевичь, поvиталисьмо Ихъ при доброиъ здороvю, поvертали зъ окрѫжного посѣщеніѧ ч. сvатоvъ и добрихъ приѧтелей. Желаючи Вамъ милого и многолѣтно (sic) здороvѧ и благоден'стvіѧ остаюсѧ зъ глѫбочайшимъ почитаніемъ Вашей Пречестности прилѣжній дрѫгъ и Слѫга

Заболотоvъ днѧ 28-го Сѣчнѧ (10-го Лютнѧ) 1854.

[4] Всечестной Сопрузѣ залѫчаемъ почтеніе.

Іос. Леvицкій.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 76.

Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 31. І. 1854 р.

Всечестнѣйшій Іерею!

Посылаю Вашему Преподобію мой 26 листъ. Я уже въ послѣдномъ моемъ письмѣ жаловался на плохую корректуру Редакціи Зор. Гал. и произволния исправленія ея нѣкоторыхъ словъ — но Таяже позволила себѣ и въ послѣднымъ №рѣ З. Гал. 4 стр. 38 исправку[1]) должно быть - „гдѣ собырають бояре Владимірскіе и жители города (мѣстичи), я положилъ въ скобкахъ слово мѣстичи изъ Волынской лѣтописи, которое она употребляетъ вмѣсто слова „граждане“. — Чтоже дѣлаетъ корректоръ Зори Галицкой? Вотъ онъ по своему благоразумію (ибо ему не хотѣлось посмотрить въ мою рукопись), исправляетъ мѣстичи на мѣстечка, и такъ кажетъ мнѣ называть самой большой городъ Владиміръ мѣстечкомъ въ XIII вѣкѣ! Подобныя грубия исправки, которыхъ никакимъ образомъ назвать не можна опечатками встрѣчаю въ каждомъ Нумерѣ З. Г. въ которомъ моя статья напечатана безъ всякихъ исправленій

[1]) На березі: вм: кунъ — купъ, вм. ко — по.

въ слѣдующихъ NNрахъ, хотя я о томъ чрезъ Ваше Преподобіе увѣдомлялъ Редакцію З. Галицкой. Признаюсь откровенно, что отраднѣе было бы мнѣ видѣть въ каждомъ отрывкѣ моей статьи 50 буквальныхъ ошибокъ какъ одно подобное слово исправленіе по догадкѣ корректора З. Галицкой — der macht mir böses Blut — когда [2] я нежалѣю съ моей стороны ни труда, ни моихъ слабыхъ очей, ни денегъ для покупки нужныхъ книгъ для составленія моей статьи, и даю отъ нѣсколько годовъ безплатно мои сочиненія для Зорѣ Галицкой; то послѣдная не хочетъ пожертвовать ежеседмично часочекъ малого труда дабы порядочно сличить напечатанный небольшій отрывокъ моей статьи съ моею рукописью, но ведетъ на угадъ корректуру и дѣлаетъ такимъ образомъ анахронизмы и другія нелѣпости подъ моемъ именемъ которое прилѣжно выставлетъ (sic) всегда подъ каждымъ отрывкомъ. Въ прочемъ я обовязался давать мои статьи для Зори Гал. подъ условьемъ точнаго и неизмѣннаго печатанія моей статьи, и присыланія мнѣ этыхъ Nровъ З. Галицкой въ которой моя статья печатана чтется; слѣдователь(но) естли Зоря Галицка будетъ впередъ дозвалять себѣ подобныя исправленія, тогда я рѣшенъ непосылать дальшихъ листовъ — тѣмъ болѣе, что мою статью печатаетъ уже Галицко-русская Матица и я самъ принимаюсь для ней быть корректоромъ моихъ сочиненій. —

Съ оконченіемъ 27 листа начну я новый параграфъ 9-тый Объ отъ отношеніяхъ грекорусской Галицкой Церкви къ Римской съ временъ введенія Христіянства на Руси даже до конца XIII вѣка.

Печатаетъ ли Матица Галицк. другый Выпускъ моей статьи? который будетъ обнимать конецъ 7 и цѣлый 8 § состоящій изъ 6-ти печатаныхъ листовъ. — Третый Выпускъ можетъ начатся съ § 9-тымъ [3] и быть печатаный вмѣстѣ съ Зорью Галицкой для уменшенія издержекъ Русской Матицы. —

Я имѣю еще одно важное прошеніе и надѣюсь по извѣстному мнѣ добросердью Вашего Преподобія что получу потребную помощь. — Вотъ какое дѣло! Предъ нѣсколько днями пишетъ мнѣ Братъ мой, что его жена и дѣты слабы, и онъ не можетъ отъѣхать въ Львовъ въ интересѣ своего сына Θеофиля, ученника Вашего Преподобія, а моего братанца, для того проситъ мене письменно мой братъ, чтобъ я мѣсто него отправился въ Львовъ, и посѣтилъ професора Чернянскаго и просилъ тогоже быть снисходительнымъ для Θеофиля, который неимѣетъ великіе дѣлати успѣхи въ натуральной исторіи. Я съ моей стороны не могу теперъ отъѣхать въ Львовъ для недуга Преосвящ. Митрополита, и въ интерессѣ Θеофиля пишу только письмо мое, къ Госп. Чернянскому. Ваше Преподобіе неоткажутъ сдѣлать мнѣ эту милость и повелять

доручить письмо мое Госп. Чернянскому и при способности изволятѣ ласкаво сказать хорошое слово за Өеофилемъ Госп. Чернянскому — особенно теперь когда наступаетъ время семестральныхъ испытовъ. О результатѣ прошу меня при способности извѣстить благосклонно, за что я останусь Вашему Благородію навсегда [4] навсегда одолженнымъ.

Прошу мнѣ написать, что стоятъ присланныя книги?, и спросить при способности записалъ-ли Госп. Головацкій прочія книги для мене? —

Пришли-ли Отечественныя Записки почтою?

Ожидаю ласкаваго отвѣта — и остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

31. Января 1854. Въ Уневѣ.

Лист писаний на 4 сторонах звич. 4°.

Ч. 77.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9. II. 1854 р.

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Благодарю въ имени здѣшней моей семьи Тебя и Любезнѣйшую Твою супругу за тѣ благословенія и доброжеланія, которы Ты мнѣ въ послѣднемъ письмѣ прислалъ. Хотя я никогда не сомнѣвался о Твоемъ усердіи и любови къ мнѣ, однакже намъ было весьма пріятно, увыдѣть какой либо знакъ Твоей къ намъ благонаклонности; въ тотъ же самъ день получилъ я письмо съ материнскимъ и братскимъ благословеніемъ изъ Скалата, писанное собственной рукою нашей дражайшей Матушки. — Жалуются Скалатскіе, что худо имъ ведется теперѣшними годами, нѣтъ чѣмъ дѣтей воспитывать. — Мама очень ослабленна, всегда еще на эти скрофулы болѣетъ, и мала надежда къ изцѣленію.

Предъ нѣсколько днями я послалъ Тебѣ коректуру 4 листовъ Хрестоматіи; сдѣлай милость и переглянь самъ еще разъ — можетъ быть узришь какую ошибку, то исправимъ по крайней мѣрѣ на концѣ. — Я и такъ боюсь, что изданіе не будетъ довольно критическое, особенно [2] по причинѣ толикихъ рукъ, чрезъ которыя она идетъ; потому нужно непремѣнно, что бы ты самъ надзиралъ. Я при исправкѣ держусь рукописи съ всею точностью, но и въ ней къ сожалѣнію я нашелъ нѣкія несообразности; а тутъ бѣда, что мнѣ некогда ходить въ библіотеку придворную и сравнивать, или напрікрять ся Г. Миклошичу.

Что я замѣтилъ: Подѣлъ въ Твоей рукописи сдѣланъ на иной ладъ, и какъ вижу всюду рука Сов. Шашкевича. - Нѣкоторые памятники старинные совершенно истреблены, какъ н. пр. Еванг. Іоанна гл І. изъ Остромір. Еванг. потомъ отъ Луки гл. XXIV. изъ Еванг. серб. семьи 1372 тоже перемазано. — Розличныя мѣста изъ Библіи, Шашк.... прибавилъ (Будимскаго изданія etc.) и исправлялъ кажется по этому изданію, но какъ? Богъ прости ему, — можетъ теперь передъ печатаніемъ на ново исправлять, ибо Imprimatur зависитъ отъ него! —

Кромѣ того я замѣтилъ, особенно въ старинныхъ памятникахъ какое то несогласіе въ употребленіи нѣкоторыхъ самогласныхъ н. пр. ы и ъı, оу и ȣ (въ серединѣ), є и ѥ (въ началѣ слоговъ); я держался [3] рукописи и исправокъ, но и тѣ не вездѣ точны. — Первое отдѣленіе І. Тома уже, какъ видишь, кончено; при заглавіяхъ ссылается къ какимъ то примѣчаніямъ изъясняющимъ — но я тѣхъ еще нигдѣ до сихъ поръ не видѣлъ — безъ сомнѣнія Твоя редакція Шашкевичу не понравилась, и онъ намѣреваетъ самъ изъясненія прибавить; — безъ которыхъ трудно будетъ обойтись. — Касательно коректуры Шашкевичь мнѣ писалъ очень вѣжливо, и извинялся что имѣлъ сомнѣніе о моей готовности; но я не могу у него бывать, ни лично сообщать ся съ нимъ; и тѣмъ только могу избѣгнуть какой новой расприи. —

Тебѣ уже извѣстно, что Г. Мелникъ утекъ изъ Рима — не могъ выдержать — расказуетъ ужасныя вещи, какъ съ нимъ обхождено! — Семь недѣль не припускали его къ Богослуженію, идаже самъ Литвиновичь говорилъ, что въ Сптбургѣ съ каѳоликами свободнѣе обходятся, нежь съ нимъ въ Римѣ. —

Я вчера былъ у Г. Раевскаго, и получилъ отъ него нѣсколько любопытныхъ брошюръ изданыхъ русскими обществами ученыхъ; когда ихъ перегляну, то пошлю всѣ Тебѣ. Г. Раевскій желаетъ нѣсколько книгъ [4] нашихъ получить, именно:

1) Петрушевича сочиненіе, изданное теперь Матицею	1 f.	15
2) Малиновскаго, Обозрѣніе исторіи Церкви русской	—	15
3) Перемышлянина 1854	1	—
853	—	36
4) Мѣсяцослова Духновича 1854	—	10
5) Лѣрвакъ	3	—
Понеже тѣхъ сочиненій и у меня нѣтъ, то пришли по 3 ексемпл.		
6) Зорю Галицкую изъ 1853, безъ Проповѣдей — но полную	2	30

На тѣ книги я получилъ отъ Г. Р. только на Зорю 2 fr. 30 кр. сер. которыя здѣсь прилагаю. — Пришли эти книги чѣмъ скорѣе на мое имя. —

Изъ здѣшнихъ новостей мало — кажутъ, что непремѣнно будетъ война — Зоря Галицкая всѣмъ очень нравится, утѣшай Богдана, чтобъ устоялъ твердо, а побѣдоносный вѣнецъ не минуетъ его! Графъ Орловъ отъѣхалъ вчера, и какъ догадываются, не много успѣлъ у здѣшнихъ Нѣмцовъ — серебро уже стоитъ на 30 — дорожня ужасная грозитъ. — Я вѣнчался 2/14 Января, и живу смиренно и благополучно. —

Наши кланяются Вашимъ и цѣлуютъ Васъ — Пращайте Вашь Братъ

Иванъ Г.(оловацкій).

Вѣна 9/2 н. ч. 854.

Лист писаний на чотирох сторонах 8⁰.

Ч. 78.

Лист Антонія Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 21. II. 1854 р.

Достопочтеннѣйшій Іерею!

Искренно благодарю за ласкавое покровительство моего братанца Өеофиля. —

Посилаю 29 получасть моей статьи и мой отвѣтъ безъименному моему критику въ Вѣстнику Вѣнскомъ[1]) — нѣкто хахолъ показалъ мнѣ свою нелѣпость — на что надо было мнѣ написать нѣсколько словъ въ мое оправданіе предъ достопочт. Публикою. —

Весьма хорошо было бы естьли бы мой отвѣтъ моглъ напечатанъ быти въ слѣдующемъ Nрѣ Зорѣ Галицкой. —

Остаюсь съ большимъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичь.

21. Февраля 1854 Въ Уневѣ.

Письмо мое съ денгами прошу ласкаво повелить доручить Г. Головацкому.

Лист писаний на одній стороні 4⁰.

---

[1]) В додатку до віденського „Вѣстника“ п. з. „Отечественный Сборникъ“ ч. 1—4. явила ся статия „Скала надъ Бубнищами“ підписана буквою ъ, против якої полємізує Петрушевич в 10 числї „Зорі Галицкої“ в розвідці п. з. „Каменныя развалины близъ села Урѣчья стрыйскаго округа суть остатки древняго русскаго города Тустань. (Отвѣтъ моему безъименному Критику)“.

Ч. 79.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 21. II. 1854 р.

Милостивѣйшій Государь!

Я получилъ Гонораръ состоящій изъ восьми Экземпляреи „Историческаго Сборника“ и выписаны мною двѣ книжки изъ Россіи т. е. Граматику Востокова и Корнесловъ Шмиковича. Что стоятъ послѣдніи книги прошу извѣстить меня ласкаво о томъ дабы я могъ прислать Вашему Преподобію стоимость ихъ нашими бумажками.

Прошу такожь при способности увѣдомить меня печатается ли моя статья Русскою Матицею, ибо я желалбы сего года ужь окончить мое сочиненіе; слѣдовательно Русской Матицы естьли она печалится русскою Словесностью и нехочетъ статься Русскою Мачехицею (sic) надо спѣшить съ печатью. — О чемъ однако сомнѣваюсь ибо наша Типографія съ однымъ гарчикомъ гражданскаго шрифта неуспѣетъ вмѣстѣ печатать: Зорю Галицк. Сочиненіе Зубрицкаго и мою Статью отдѣльно.

Я получилъ такожь присланное мнѣ благосклонно Вашемъ Приподобіемъ Ксилографическое любопытное изображеніе Креховской обытели. — Я обѣщаваюсь написать хорошою статью объ упомянутой обители подъ этимъ условіемъ: естьли мнѣ Креховской [2] Обители Настоятель посредствомъ Вашего Преподобія на дву седмичное время сообщитъ а) Древнія Креховскія Памятки б) какую то записку о началѣ тойже обители и в) и Записную книгу Монастыра (Liber Memorabilium) — ибо безъ историческихъ данныхъ писать исторіи не возможно.

За Посланіе православной церкви когда оно доидетъ въ Уневъ Его Высокопреосвященство возвратить Вашему Преподобію денги. —

На Отечественныя Записки посылаю здѣсь 7 флор. цванцигерами нужную часть въ банкнотахъ прошу себѣ вычесть изъ моихъ 10 флор. сереб. банк. остающихся у Вашего Преподобія.

Нѣкто хахолъ побранилъ меня въ Вѣстникѣ Вѣнскомъ для того посылаю мой отвѣтъ для напечатанія его въ Зорѣ Галицкой въ моемъ письмѣ къ Госп. Малиновскому[1]) —

Надѣюсь еще сего мѣсяца или съ началомъ слѣдующаго быть во Львовѣ. —

Поручаюсь ласкавой памяти Вашего Преподобія покорный слуга

А. Петрушев(ичь).

21 Февраля 1854 Въ Уневѣ.

---

[1]) Порівнай лист ч. 78.

На першій стороні при самім долї дописано рукою Головацького:

NB. Писалъ къ гну Коссаку управителю типогр.? 20 Февр. (4 Марта) 854.

Лист писаний на двох сторонах 4⁰.

Ч. 80.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) III. 1854 р.

Пряшовъ 2/14 марта 854.

Любезный братъ!

Се посылаю вамъ 500 оттисковъ Новаго Молитвослова, хотя не мало печатныхъ ошибокъ въ немъ, однакожь думаю для нашихъ дѣтей полезнымъ будетъ; Мене одинъ оттискъ стоитъ 16 кр. ср. — Я думаю что съ этимъ выплатити можно Литургическій катихисъ, и если онъ (Лит. катихисъ) не много больше бумаги вынесетъ, то можно оттискъ за оттискъ вымѣнить, а при томъ сдѣлайте какъ вамъ видится, бо брате у насъ денегъ скудно. —

[2] Мы досель считались совершенно кромѣ першаго транспорта, и о той счетаемся книгами.

Не могу больше писать. Цѣлую васъ и остаюсь братомъ другомъ

Духновичь.

Дальше писано рукою Я. Головацького:

Послано 29 Марта (10 Апр.) 854 10 екс. Змѣя Nот.

Лист писаний на двох сторонах 4⁰.

Ч. 81.

Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) марта 1854 р.

Слава Богу Їисусу Хрїсту. О: Яковъ Өеодоровичъ!

Святой памяти Ник. Гоголь чрезъ уста Ивана Ивановича, къ Ивану Нѣкифоровичу прорекъ — что три короля оголосили войну нашому царю — за что? чтобы мы пріняли турецкую вѣру — ну! и прореченіе это исполнилось, въ настоящее время - видимо, и по Газетамъ читаемо, что увесь Западъ доброохотно прінялъ турецкую вѣру, оббисурманилъся, и грозитъ насиліемъ православную вѣру подвергнуть бисурменству. — Но моя надежда въ Провидѣніи всевышняго лежитъ. Какъ насъ увѣряетъ Прор. Исаія, аще возможете, паки побѣждены будете яко с нами Богъ.

Противникѣ православія начинаютъ головушкѣ свои высувать, и м(н)ого обѣщаютъ корысти Западу изъ побѣди надъ православіемъ — а Я свое тверджу, Вышьный на Nебесѣхъ посмѣется и поругается имъ — а Руссинъ такъ говоритъ. Не лѣзь вводу неспробувавши броду, чтобысь ненасмѣшилъ народъ, а лжепророкамъ отвѣтъ даю, упередъ въ Сакъ подивися, а так рыбой хвалыся. — [2] Что въ 1812 г. русскіи православной народъ отъ нашествія инноплеменнихъ терпѣлъ, былисьми свѣдителями — но лукавство, хищность, Грабленіе, неустояло — бо и Богъ православнымъ въ помощъ — поспѣшилъ — и хищницы аки Фараонъ въ чермномъ морѣ пред крестнимъ Знаменіемъ Мойсеовимъ пропалъ, уповаю что и тѣ враги православія пропадутъ въ Понтѣ отъ сили Всевишьняго. — и но Мы непреставаймо православнымъ воинамъ въ помощь приходить молитвами нашими предъ престоловъ Бога Отца и Сына и С. Духа. —

Какове препятствіе Вамъ Ч. О. Я. Ѳеодорь: несоизволяетъ писать къ Мнѣ, уже такъ долгое время неполучилемъ отъ васъ нѣ одного письма! Вы живете въ Городѣ столичномъ много полезного читаете по книгамъ, слишите отъ другѣхъ персонъ немаловажныхъ новости, а къ мнѣ нѣ словца ненапишете, это не хорошо дѣлаете. — Желаю вамъ исправитись, та начнѣтъ поступать по давному, если помните. Когда то мы ѣздили верхомъ разомъ на лошадяхъ, разга-[3]-варивали по дружески, читали книгѣ, хохотали, это была жизнь чисторусская — а теперь та жизнь проминула какъ сонъ. — Я лишился моей прелюбезной Жены, а вы брата Петра и Матушкѣ, вы къ мнѣ нѣчего непишете, а я къ вамъ несмѣю счаста писивать, чтобы вамъ не мѣшать въ трудѣ — и отъ того стало мнѣ скучно — ино когда то получу отъ Господъ Баръ Газети, прочту, та изреку мать ваша растакана чортовіи бисурмены — и тѣмъ развлеку мою душу. —

Писалемъ къ Іоанну Антон: и той недалъ отвѣта — писалемъ и къ другимъ Господамъ, молчать, — думаю загнѣвились на меня эти Господа, какъ Западъ на Сѣвѣръ, но что дѣлать, нѣкому ненавяжешся дружествомъ, такое время наспѣло, что одинъ о другомъ знаемимъ думать пересталъ. —

Прошу хорошо васъ О. Я. Ѳ. пишѣтъ къ мнѣ чаще какъ вамъ живется в вашей Семией, сколько пребыло а може прибудетъ еще семіи, — Что думаютъ — и дѣлаютъ Господа Заступницы Народа Русскогалицкого, [4] что тамъ и много благаго, для всеобщой ползы на ихъ радѣ, усовѣтовано? а что тамъ хорошого Господа Литераторы русскогалицкіи издали ихъ властного творенія про памятники Галицкіи. — Чи хорошо живутъ Львовскіи Ерихонцы, которіи не сѣютъ лишъ жнутъ въ Галиччинѣ червонцы, и их денегъ куры неклютъ — по словамъ Державина. а увесь народъ русскогал. сталъ полосатой и шутъ — а ажіо взносытся

выше и выше, что ко крамамъ и не приступай для дороговизны – а что больше, то и не думай — лишъ пропадай отъ щастя — охъ! охъ! — охъ! — словомъ доля. —

Еще разъ повторяю мое прошеніе къ вамъ Ч. О. Ѳ пишѣтъ — ино много много а чего хорошого, и на время свободное приѣжайте къ мнѣ — а хлѣба и солѣ непожалѣю вамъ — всѣмъ. С. Отцямъ, Господамъ Знаемимъ моимъ мое поздоровленіе и почтеніе перескажѣтъ. — А васъ съ вашею Маріею Андреев: и вашей молодой Семіею цѣлую сотнями, вашъ Другъ –

І. В. С. (Сокольскій).

Л. м. 14/2 Марта 854. г.

15-го 8-го часа утра благород: Господ: Козловѣцкій Іосифъ скончался а 17. предано тѣло Землѣ.

На боці четвертої сторони: Я вамъ долженъ 35. к. за книгѣ, при надобной порѣ перешлю.

Прізвище в ( ) додане чужою рукою.

Лист писаний на чотирох сторонах звич. 4°.

Ч. 82.

Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. дня 15. III. 1854 р.

Милый другъ!

Прошу Васъ засвидѣтельствуйте мое сердечное сожалѣніе нашему Дѣдицкому; онъ надежда нашей новорожденной Литературы, и ослабленіе его зрѣнія боюся омрачитъ значительную часть нашей будучности. Онъ глаза зачалъ лечити[1]), и Зоря наша уже угасла, не изъ очей ли его однаго она блескъ свой получала? — жалѣю, жалѣю, скажите мнѣ нѣтъ ли средства ни способа спасти Зорю? — у насъ правда она слабо была подпираема; ибо правду сказати наши люде не чувствуютъ нужды читати, они читаютъ календарь да Шематизмъ Епархіяльный и ничего болѣ; однако и Зоря теперь уже больше имѣетъ предплатителей у насъ, какъ [2] прежде, и съ часомъ, наипаче у молодшихъ священниковъ была бы нашла участія. Но такъ уже закопати насъ, мы не достойны жити, послѣ содержаніе одной часописи намъ невозможно, или не нужно: такъ пусть иныи племена, какъ Вашъ братъ мнѣ писалъ съ презрѣніемъ смотрятъ на насъ, ми иного и не заслуживаемъ. —

---

[1]) В наслідок недуги очий Дідицький з днем 4. (16.) серпня перестав підписувати „Зорю Галицку", так що 32 число вийшло вже під редакцією Северина Шеховича.

За сообщенныя мнѣ вѣсти, и посланныи оттиски „Хеіротоніи“[1]) благодарю; и прошу мнѣ заслати также и два екземпляря Анѳологіи, какъ она будетъ напечатана. Цѣну Вамъ сей часъ какъ узнаю зашлю. Здравствуйте; съ почтеніемъ и любовью Вашь покорнѣйшій слуга

В. Добряньскій.

Кошице дня 15 марта 1854.

[3] Ваша Анѳологія обѣщается быти прекраснымъ выборомъ съ тактомъ избранныхъ для юношества переводовъ и оригинальныхъ сочиненій. Жаль только что русскіе переводчики древныхъ классическихъ сочиненій нужнымъ почитали и размѣръ классическій сохранити, который не годится на русскій языкъ. Русскіе Гексаметры естьли возможно еще хуже нѣмецкихъ, о коихъ Лессинъ сказалъ: „Ейнъ деутшеръ Гексаметеръ истъ гутъ цумъ цанбрехенъ“. Русскій языкъ состоитъ по большости изъ долгихъ словъ, съ однымъ только долгимъ слогомъ, на которомъ удареніе; такъ несчастные Геѯаметры волочатъ слухъ по самимъ негладкимъ дактиламъ коихъ множества рады слоговъ весьма тяжко на размѣръ честь, и мучительно для слуха привыкшаго латинской или греческой гармоніи. Италіяне употребляли на переводъ Гомера размѣръ ямбическій, съ прекраснымъ успѣхомъ [4] которымъ достойно прославились Пиндемонте и другіе, гдѣ русскому Гексаметру и подъ руками Жуковскаго никакой не прибыло пріятности. Къ тому, размѣръ классическій мало читателямъ извѣстенъ, и для прочихъ остается одна только худая проза, которой насильную надменность и скачки не понимаютъ. Между тѣмъ и то что до теперь сдѣлано, всякаго благодаренія достойно, и счастливою назвать нашу молодежь, которой средства до усовершенія себе подаваются, о какихъ намъ до школъ ходящимъ и не снивалось.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 83.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 19. III. (1. IV) 1854 р.

Любезнѣйшій Мой Братъ Ярославъ Ѳеодоровичъ!

Предъ вѣнчаніемъ моимъ я писалъ въ Скалатъ, прося материнскаго благословенія. Дражайшая наша Матушка собственной рукою написала отвѣтъ усердный; я неимовѣрно возрадовался, и не подозрѣвалъ

---

[1]) Хеіротонія, или поученіе новопоставленному іерею, Сильвестромъ, митрополитомъ Кіевскимъ, Галицкимъ и всея Руси 1652 года мѣсяца Декабря 15 дня данное [отпечатано изъ „Зори Галицкой“ 1854 Прибавл. Ч. 4]. Львів 1854 р.

толикой опасности въ жизни ея, хотя грусть по упокоившемся Петрѣ глубоко вкопалась въ чувствительную ея грудь; Мама очень жалѣла по немъ, онъ былъ ей единственной отрадой въ послѣднихъ дняхъ жизни. —

Но моя радость скоро прекратилась, ибо въ двѣ недѣли по моемъ вѣнчаніи нашей Матушки уже нестало быть въ живыхъ[1]); пошла, какъ примѣтилъ братъ Григорій, свидаться и поживать неразлучно съ мужемъ и сыномъ своимъ! Ахъ ужасная потеря для нашей родины въ такъ короткомъ времени! Святый упокой и вѣчно неувядаемая память ихъ беспорочнымъ душамъ! —

Но вотъ! Любезнѣйшій Братъ мой! по печали Богъ посылаетъ людямъ радость и утѣшеніе. И меня Онъ не позабылъ!

Въ понедѣльникъ дня 15/27 Марта подарила меня моя любезная жена сыномъ, здоровымъ [2] и крѣпкимъ — вотъ и радость моя, если Богъ поблагословитъ его и насъ здравіемъ и долгоденствіемъ. — Моя Ганя очень страдала; какъ это при первородительныхъ обыкновенно бываетъ — но слава Богу, она съ каждимъ днемъ покрѣпляется. Завтра въ недѣлю дня 20 марта 2 апрѣля отправимъ хрестины нашему „Ивану Николушкѣ" въ крузѣ маленькомъ но усердномъ, какъ и вѣнчаніе я праздновалъ.

Съ посылкою обѣщанныхъ брошюръ я немножко промедлилъ, по неимѣніи времени ихъ беспрерывно читать. Сегодня посылаю Тебѣ ихъ, хотя еще со всѣмъ не успѣлъ переглянуть; они для меня очень любопытны, но Тебѣ можетъ быть уже извѣстны, особенно изъ прежнихъ годовъ. Я ихъ получилъ бесплатно съ тѣмъ, чтобъ ихъ сообщать людямъ, хотящимъ поучиться истинѣ христіянской и исторической! — Дѣлай съ ними какъ Тебѣ угодно, но брошюра „Православіе у Чеховъ, Новикова" — драгоцѣннѣе всѣхъ прочихъ, ибо изданіе ея на цѣлую Россію состояло только въ 50 ексемп. — Потому совѣтую Тебѣ, ее вовсе изъ рукъ не пускать, ибо ей нельзя получить за никакія деньги. — Кромѣ вышепомянутой посылаю Тебѣ еще:

„Взглядъ на исторію Западной Руси". —

„Воспоминаніе о М. И. Крашенинниковѣ".

„Описаніе Римскаго-Корсакова въ Швейцаріи.

„Слово Каѳолическ. православія римск. католичеству" — (очень важная книжечка, на которую уже въ италіянск. языкѣ критика написана:

[3] „О различіи ученія протестантскаго отъ истинъ Православія" — (весьма поучитель:).

---

[1]) Мати Головацьких умерла дня 3. II. 1854 р.

„Опытъ словаря къ Ипатьевской Лѣтописи Н. Чернышевскаго". —

„Древняя чешская пѣсня о Судѣ Любуши" —

„Бѣлорусскія пословицы и поговорки" — всѣ три любопытны собственно для языкословов. —

По важности предмета для Твоихъ работъ прибавляю сдѣсь еще I-ий выпускъ: „Zvvkoslovj jazyka staro- i novo česk. Martina Hattaly". — Можетъ быть Ты получишь ее изъ инной стороны — она стоитъ 45 kr. сер. Если Тебѣ не нужно ей, то я не стану уже продолжать посылки дальшихъ выпусковъ. Здѣсь между книгами найдешь Ты и дагеротипный портретъ нашего покойнаго Петра; я велѣлъ сдѣлать фотографію, но не со всѣмъ удачно повелась; возвеличена въ трое, но черты не такъ вѣрныя, какъ сдѣсь, хотя въ маломъ размѣрѣ. Благодарю Тебя, что Ты сдѣлалъ мнѣ этую радость и памятку.

Потомъ посылаю Тебѣ 9. первыхъ листовъ Хрестоматіи, которы уже выпечатаны — изданіе какъ мнѣ у Мехитаристовъ сказано, состоитъ въ 2000 ексемп. Ты увидишь многія перемѣны, которы подѣланы Ш... послѣ моей послѣдней коректуры, хотя я вѣрно рукописи держался. Теперь печатается 10-й листъ, а 11-ий уже исправленный мною. — Всѣхъ будетъ около 18. въ цѣломъ томѣ, который одну только будетъ составлять книжку, а не особо по отдѣленіямъ; такъ распорядилъ Ш. — впрочемъ это не вредитъ. — При коректурѣ я вѣрно держусь рукописи, и тѣхъ исправокъ, которы уже въ ней подѣланы, [4] будьто Твоей или Ш. рукой. — Руководствоваться здѣсь чѣмъ нибудь инымъ, было бы со всѣмъ бесполезно, потому что мои коректуры еще разъ идутъ чрезъ Ш. ревизію, и онъ бы зновъ сталъ гнѣвать ся, и таки бы сдѣлалъ, что ему угодно, дабы показать: ось то я! — Мнѣ не разъ хочетъ смѣяться, если вижу упрямство и глупость до того степени возвышенну! Въ цѣлой Твоей рукописи какъ бы нарокомъ искалъ только за самыми ѕ (зѣло) — въ всемъ кажется уступилъ бы, но эта буква важнѣе всѣхъ, и нею писали (по его мнѣнію!) Русскіе во всѣ времена, отъ Кирилла и Меѳодія даже до — Шашкевича — прямой и беспрерывной линіей! —

Господ, Р.[1]) благодаритъ Тебя за книжки; я видѣлъ у него новый русскій переводъ: „Слова о Полку Игоревѣ" — прекрасное и велелѣпное изданіе съ чудесными политипами. — Изъ присланныхъ Тобою книгъ взялъ онъ:

1) Петрушевича Обзоръ . . 3 екс. = 1 fr. 15 kr.
2) Лѣрвакъ . . . . 3 екс. = 3 —

[1]) Раевський.

3) Перемышлян. 1854 . . . 3 екс. = 1 —
4) dto 1854 . . 2 екс. = — 24 kr.
5) Малиновскаго истор. ц. . . 1 екс. = — 5 kr.
6) Хеиротоніи . . . . 3 екс. = — 9 kr.
Всего = 5 fr. 53 kr.

Кромѣ того желаетъ Г. Раевскій запренумеров. на 2 екс. 3-й части Исторіи Г. Зубрицкаго . . . . . 6 fr. 40 kr.
Всего 12 fr. 33 kr.

посылаю Тебѣ отъ Госп. Раевскаго. —

Кромѣ того запренумеровалъ у меня нѣкій купецъ Сербинъ, именемъ Несторъ Деметровичь
цѣлую исторію Зубрицкаго = 7 fr. 20 kr.
а на Зорю Галицкую до конца 1854 = 4 fr. 30 kr.
Всего 11 fr. 50 kr.

[5] Сего ради всѣхъ денегъ пренадлежащихъ Тебѣ = 24 fr. 23 kr. Cm.
отсчитавъ отъ оныхъ 45 kr.
за Zvukoslovj Hattaly останется 23 fr. 38 kr.

которыя здѣсь Тебѣ посылаю. Сдѣлай милость, потрудись въ Редакцію Зори, и въ Ставропигійскую лавку, чтобы такъ Зорю Галицкую какъ и Зубрицкаго Исторію съ картиною немедленно послали этому Господину подъ адрессомъ:

S-r Wohlgeb. Herrn Nestor Demetrovics Zu Gross-Becskerek Wojwodschaft Serbien и я бы совѣтовалъ, чтобы Зорю Галицкую рады заохоченія не отъ 1. апрѣля но съ начала текущаго года 1854 послать — въ такихъ случаяхъ надо сдѣлать жертву. —

Г. Кобринскій зъ Мышина прислалъ мнѣ за книги 50 fr. и очень меня одолжилъ; теперь жизнь очень подорожѣла — мои труды непостоянны и не оплачаются. — Въ мѣсяцѣ Маѣ мы переносимся на иное жилище, за линію (рогачку) Вѣны „Herrnals bei Wien, Veronica-gasse N. 261 1-ten Stock. Но я надѣюсь еще получить отъ Тебя письмо предъ Маемъ. — Въ адресѣ пиши мнѣ „Jngrossist“ — а не Accessist. Еще одно важное дѣло: У меня есть около 200 ексем. Исторіи Балудянскаго, я бы радъ ихъ позбыться и за зниженную цѣну, если бы только за готовыя деньги. Сдѣлай милость, спроси въ Ставропигіи, не возможно ли чтобъ [6] она взяла какую партію или все во свою лавку, у ней больше средствъ и дорогъ къ продажи, и она можетъ пождать. Для меня была бы великая помочь. — Я бы ихъ пустилъ въ случаю нужды даже по цѣнѣ 2 fr. сер. за ексемп. Сдѣлай милость, и пособствуй въ этомъ дѣлѣ, и еслибъ удачно пошло, тобъ я не множко изъ давныхъ подвинулся долговъ. — Прошу Тебя, отпиши мнѣ скоро, и уцѣ-

луй Твою Мариню и дѣтишекъ любезныхъ, и Владиміра и Еміліяна и Богдана и всѣхъ прочихъ друзей. —

Желаю Вамъ всѣмъ съ моей родиной благополучныхъ святъ Свѣтлаго Воскресенія — можетъ быть дождемся какой рѣшительной побѣды нашихъ надунайскихъ братей

Пращайте Вашь братъ

Иванъ Головацк(ій).

19 Марта 1 Апрѣля 854.

Лист писаний на 6 стор. 8⁰.

Ч. 84.

Рахунки за печатанє катехізиса Ал. Духновича, пис. рукою Я. Головацького 29. III (10. IV) 1854 р.

Расчеты за Катихизисъ Літургическій.

бумага стояла fr. 24+9+1 = ...	34 fr.
за печатаніе 11 листовъ	66 fr.
	100 fr.

Половина припадаетъ на Гна Духновича т. е. 50 fr. КМ. за 300 ексемп. катихизиса.

Пошлетъся Вамъ Исторія Зубрицкаго III Т. и 6 екс. Анѳологіи 6 екс. Отца Игнатія.

Съ концемъ года 1854 пришло за проданные Молитвенники (см.) 23 fr. 32 (въ которые вчислены 8 fr. КМ. отъ Гушалевича за книги полученныя) къ чему прибавивъ 2 fr. 36 kr. изъ посланныхъ Вами прежде на книги денегъ (т. е. Евангеліе Служебникъ etc.) 2 fr. 30 kr. — Всего у меня Вашихъ 26 fr. 2 kr. КМ. Слѣдовательно остается за Вами должку 24 fr. безъ 2 кр. КМ. причемъ прибавляю, что еще расчеты за Молитвословы отъ книгопродавцевъ изъ провинціи не получены мною и сдѣсь не приложены. —

Надо послати Духновичу

6 екс. Анѳол.	4 fr. 30 kr.
6 екс. Отца Игнат.	3 — —
Сборникъ Галицкій	— 25
Хрестоматія	1 — 15
	9 — 70

Писано на одній стор. малої 4⁰.

Ч. 85.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 8(20) IV. 1854 р. (з дописскою Віктора Добрянського).

Пряшовъ 8/20 Цвѣтня 854.

Любезнѣйшій братъ!

Посылаю изъ моей стороны предплату на 3-тій томъ

Исторіи Зубрицкаго	3 fr.	20
За 10 оттиски Змѣя Нотайскаго	1 —	
Къ сему прошу мнѣ прислать Леїтургиконъ великій 1780 которага цѣна зменьшина на	3 —	
Служебникъ малый св. Іоанна 1842 — зменьшина цѣна		30
	въ Суммѣ 7' fr.	50 кр.

Что касается Исторіи Зубрицкаго: Послали вы на меня нѣсколько Записокъ, но незнаю, много ли могу я отдать, бо у насъ Литература (всякая) дремлетъ, — книгу непотребно и безплатно; и тутъ Република, много словъ, мало разума, а охоты никакой, егоизмъ занялъ всѣхъ. —

[2] И я долженъ перестати, бо тутъ колько головъ, только критиковъ, а помочьи не есть. — Брате я много оскорбленъ, терплю несносныи муки, и поруганія; — прочее воображайте собѣ. —

Я согласился на катихисъ Литургическій, хотя, хотя знаю, что ни одинъ оттискъ не продамъ, но я прото выплачу мой счетъ, вы, если вамъ угодно, можете и больше содержати, если думаете распродати, но токмо можете, я на васъ не силую, и свою половину готовъ выплатить, можно нѣчто придетъ за Молитвенники, прочее выплачу. — Что касается вопроса на 105—108 листъ; я про той много оскорбленъ былъ вашимъ Шашкевичемъ, явно сисматикомъ названъ, и поруганъ; хотя я отъ своего мнѣнія не отступаю, и наши всѣ такъ вѣруютъ, и думаютъ; однакожь, чтобъ вашихъ ревнителей успокоити, можно ачей тѣ пагины со всѣмъ оставити, и лучше ничего не сказать, [3] боюся бо, чтобъ ревнители ваши злобою тамъ не удались, чтобъ книгу по Галичинѣ заказать. — Вѣенчиковъ вашихъ ревность и моего Еппа туда привела, что онъ тѣ пагины вырѣзать далъ изъ моей книги, бо напудили го съ Нунціусомъ etc. такъ вы брате сдѣлайте, чтобъ тѣ пагины вылишилися со всѣмъ[1]). — Еще одна ошибка есть на Святый Боже: тамъ кажется что началось сіе въ Іерусалимѣ, истинно же тое случилось въ Константинополѣ; коли еще то не печатано, прошу, исправте; и какъ вамъ видится, можете и вы свои доложити для Галичанъ обряды.

---

[1]) Порівнай лист Ч. 65 прим. 101 стор.

Какъ выпечатаются новы изданія то пришлите мнѣ изъ всѣхъ по 6 оттисковъ, я сей часъ гроши пошлю. Изъ Исторіи Зубрицкаго 1. и 2. томъ послалъ Иванъ вашъ братъ 5 оттисковъ, я ему выплатилъ, но родословную картину не получилъ ни одную, [4] если можно, двѣ пошлите. —

Рубій Антоній изъ Галицкои Зорѣ не получилъ число 10-тое, и изъ Поученій Церковныхъ число 2-ое и 10-ое, прошу то Богдану сказать, и ему препослать.

Здравствуйте и помните друга Духновича.

Примите цѣлованіе и отъ мене, и поздоровляйте всѣхъ нашихъ общихъ пріятелей отъ

Вашего Виктора Добряньскій (sic)

Мое почтеніе Дѣдицкому, Гушалевичу и всѣмъ вамъ друзямъ

Духновичь.

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 86.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 31. IV 1854 р.

Ваше Преподобіе!

Сожалѣю о несчастномъ состояніи нашего многонадеждного Редактора Зори Галицкой, тѣмъ болѣе, что онъ снова (Богу благодареніе не для моей провины) получилъ цензурной выговоръ — разумѣется наущеніемъ Вѣенской Рутеніи. По моему мнѣнію (не въ гнѣвъ будь сказано) суть то только дальшія послѣдствія во время нашего народнаго отрожденія, на плохомъ и шаткомъ основаніи, совершенной организаціи нашихъ моралныхъ силъ.

Львовская Рутенія опершись о политизующее Правительство, замкнувшись въ весьма тѣсныхъ границахъ своего дѣйствія, похватила нечаянно за бразды правленія русскимъ народнымъ движеніемъ: но такимъ счастливымъ пріобрѣтеніемъ недовольная, захотѣлось ей въ самомъ престолномъ городѣ австрійскаго государства имѣть своихъ постоянныхъ репрезентантовъ. Обстоятельства споспѣшествовали ихъ намѣреніямъ и желаніе къ несчастю исполнилось. Отрасль [2] Галицкой Рутеніи переселилась въ Вѣену, съ начала какъ каждая колонія, покарялась она своей Матери Львовской Рутеніи сообщалась съ нею, но окрѣпнувъ и поразумѣвъ свой собственный интересъ стала она, самозвательно предписывать правила даже своей родителцѣ; что болѣе, занявъ значительно мѣсто въ самомъ Правителствѣ, получивъ большее жалованіе, Вѣенская

Руtенія при своей безхарактерностi осмѣлилась нынѣ уже терроризовать непослушную и худую Галицкую Руtенію! Воtъ причина настоящего нашего сожалѣнія достойнаго состоянія! Чтожъ намъ нынѣ дѣлать? = каяtь ся, и биtься въ грудь говоря: mea culpa mea maxima culpa. Ваше Преподобіе простяt мнѣ мою откровенность, ибо у мене что въ умѣ то и на языцѣ вотъ и на письмѣ. Впрочемъ и мнѣ тимъ тяжко страждущему, подъ жестокими ударами нанесенными Вѣстникомъ, славнымъ Органомъ Вѣенской царствующей надъ нами Руtеніи, трудно закусивъ губы молчать когда копиtо Шевчинскаго и зубъ Броваркевича глубоко вьѣдается [3] въ мое слабое, чувствиtельное тѣло! Вотъ какихъ имѣю я криtиковъ! —

Вѣстникъ при всемъ своемъ хахолскомъ безэстиtическомъ вкусѣ называетъ меня простакомъ нѣдоукою, однако не доказавъ мнѣ, явно и по имени, малѣйший погрѣшности въ моей сtatiи. —

Отвѣчать на грубосtи его недумаю я ничего дабы такимъ образомъ не быть поводомъ большей еще соблазни.

Быть можеtъ что съ слѣдующею седмицею пріѣду я въ Львовъ — ибо къ продолженіи моей статіи нужны мнѣ нѣкоtорія книги, которія въ Львовѣ надѣюсь получить. Остаюсь съ почтеніемъ Вашего Преподобія искреннымъ слугою.

31 Апрѣля 1854.

Сtatуta народ. дома ужь давно въ Перемышли.

Лист писаний на 3 стор. мал. 8⁰.

Ч. 87.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. V. 1854 р.

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Послѣднее Твое письмо засмутило меня не мало, видя что успѣхи нашей словесности и какъ вообще народности такъ неутѣшительны. Но что дѣлать! народъ нашь терпѣлъ изъ давна, и уже на то навыкъ; впрочемъ можно сказать, что для нашего народа необходима есть какая нибудь возбудительная сила или вліяніе изъ внѣ его — онъ самъ изъ себя ничего не произведетъ; и для того я вижу въ бѣдстіяхъ нашего народа благодательную руку Всевышняго, которая его хотя терновой дорогою до цѣли доведетъ.

За присланныя Тобою книги я Тебе благодарю, но я непадѣюсь, чтобы здѣсь можно много позбыть — я такъ по крайней мѣрѣ изъ прежняго заключаю, ибо изъ „Библіотеки для дѣтей I й II части очень мало распродалось

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало могу Тебѣ сообщить, хотя огромная со всѣхъ странъ нагромозжается политическая туча — нашъ Австрійскій Кабинетъ очень рѣшительно выступаетъ, и можетъ быть мы доживемся и того, что нашіе будутъ съ Русскими биться; Богъ сохрани насъ отъ того, мы тогда вовсе пропали. Вчера напечатано въ Вѣнской газетѣ самыя строгія [2] мѣры, которыхъ направленіе прямо смотритъ на предѣли Россіи. Ужасно и подумать, что будетъ съ того! —

Въ великодныя свята здѣсь было много нашихъ Архіереевъ, и торжественно славилось Свѣтлое Воскресеніе, и не менѣе бракосочетаніе Нашего Милостивѣйшего Императора. Любопытно было для меня, когда, бывши у Епископа Пряшевскаго, гдѣ вмѣстѣ и Мукачевскій былъ, пришелъ нашь Мелникъ и сталъ разсказывать, какъ его въ Римѣ почичитали; я увѣрился во обще, что наши Архіереи никакъ не готовы уступить что изъ своихъ правъ или обыкновеній греческой церкви, обезпеченныхъ первоначальной уніею. Изъ разсказовъ Г. Мельника, видно того, что насъ въ Римѣ держатъ за еретиковъ или Богъ знаетъ какую нечесть, и вообще что тамъ владѣетъ ужасное заслѣпленіе въ дѣлахъ внѣшнихъ даже самой каѳол. церкви. Теперь пребываетъ здѣсь только Архіерей Григорій, ради окончательныхъ переговоровъ Римскаго конкордата. Увидимъ что намъ этотъ конкордатъ принесетъ спасительнаго! —

Въ приложеніи посылаю Тебѣ нѣсколько [3] мѣлкихъ сочиненій, но онѣ важны для насъ,

1) Сербскія народныя Приповѣдки отъ Г. Вука Ст. Караджича.

2) Извѣстія Императ. Академіи Наукъ, 3 первые листы.

3) Матеріялы для сравнительнаго и объяснительнаго Словаря и Грамматики 2 листы. (Эти два сочиненія я получилъ отъ здѣшняго Батюшки[1]), именемъ Академіи, для Львовскаго Народнаго Дома и Батюшка въ время своего пребыванія въ Вѣнѣ будетъ продолженія тѣхъ дѣлъ тоже посылать, но съ тѣмъ условіемъ, чтобъ изъ Львова присылали Вы въ замѣну всѣ сочиненія, и то на мое имя; я думаю, что Вы согласитесь съ этимъ предложеніемъ).

4) Твоей Хрестоматіи посылаю 6 листовъ, т. е. отъ 10 до 15, что до сихъ поръ готово. Я для коректуры уже получилъ и 19-тый листъ, и надѣюсь что съ 20 или 21-ымъ будетъ дѣлу конецъ. — Твое другое сочиненіе; т. е. дополненіе или изъясненіе къ I. тому Хрестоматіи, есть въ рукахъ совѣт. Шашкевича — він поправляє и перероблює!!! — Кажется, что и это дѣло поступитъ немедленно въ печатню.

---

[1]) Раєвського.

5) Прочія брошюрки „Написаніе Вдоваго попа Георгія Скрипипы и „Урра́!“ [4] посылаю ради наслажденія и развеселенія друзей! Сдѣлай съ ними, что Тебѣ угодно! —

Зори мнѣ не посылаютъ — развѣ забыли на своего друга — числа 16, 17 и 18 не достигли рукъ моихъ, хотя инымъ исправно поприходили. Спроси Братецъ въ редакціи, и поклонися нашему любезнѣйшему Пѣвцу Богдану! — Какъ его драгоцѣнное здоровье? и что онъ дѣлаетъ? Раковскій, котораго я въ Вѣнѣ познал, превосходная душа — кланяетъ ся Тебѣ и Богдану!

На „Исторію Г. Зубрицкаго“ запренумерували именно:

1) Г. Добрянскій Владиміръ, Богословъ питомецъ Вѣнской Семинаріи на 3-ій томъ . . .	3 f. 20
2) „ Крыницкій Ипполитъ, Богословъ питомецъ Вѣнской Семинаріи на 1, 2, 3-ій томъ . . .	7 „ 20
Итого	10 f. 40 к.

которыя наличныя деньги здѣсь приложены пересылаю. — Если какія есть у Васъ новыя сочиненія, такъ присылайте всегда и поскорѣе; когда Исторія Зубрицкаго будетъ готова то пришли Вѣнскіе ексемпл. на мое имя, но только тѣ, которыя выписалъ.

Мы всѣ домомъ здоровы, и желая Вамъ тогоже поведенія цѣлуемъ Васъ усердно Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Голов.

Вѣна 6/18 Мая 54.

Лист писаний на чотирох сторонах вел. 8⁰.

Ч. 88.

Лист І. Досковського до Якова Головацького, пис. дня 8. V. 1854 р.

Ваше Высокопреподобіє, Всеученнѣйшій Господине!

Настоящемъ имѣю честь донести Вашему Высокопреподобію, чтомъ 26 билетовъ пренумераційныхъ на III Т. Исторіи Зубрицкого, 20 екз Змѣя Нотаньского и 20 р. ср. на два Служебники получилъ. Собираніємъ предплати займуся, сли Гдь здоровля дасть. — Цѣна же єдного екз. Змѣя Нотяньского не извѣстна ми; для того прошу ми случайно о томъ донести. Что ся касаєтъ Служебниковъ, то извольте Ваше Высокопреподобіє удати ся по нихъ до Гдна Зубковича до Ставропиґійнои Лавки, я тамъ впростъ послалъ, и далъ єму препорученіє ихъ безплатно Вашой Всечестности выдати. — При семъ случаю молю [2] Ваше Высокопреподобіє,

въ своємъ часѣ возвѣстити мя, чи бы не можна чрезъ кого записати Новую Скрыжаль зъ Москвы для мене потребную.

Съ высокимъ почтеніємъ пребываю Вашего Высокопреподобія правдивый слуга

Досковский
Викарій.

Перемышль 8 Мая 854.

Лист писаний на двох сторонах вел. 4°.

Ч. 89.

Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. в маю 1854 р.[1]).

Милый другъ!

Извѣдаемый Вами предъ годомъ жаль, и мене постигъ; одинъ изъ братьевъ моихъ Рудолфъ, ц. к. повѣтовый адюнктъ въ Мукачевѣ, и не давно опредѣльно жалованный ц. к. Актуарь до Уйгеля, полежавъ у мене за три мѣсяцы, на чахотку, дня 3 мая преставился, и 6-аго былъ похороненъ. Раку усопшаго спровоженія своего удостоили два военныи Генерала, и всѣ здѣшныи приказы. Мы похоронили честного человѣка, вѣрного слугу Его Величества, и доброго Руссина. Извольте его въ молитвахъ Вашихъ споминати[2]). —

Ваша Антологія еще не вышла! — пошлите мнѣ одинъ или хоть два ексемпляря, также одинъ [2] Молитвенникъ, но хорошо печатанный, не етимъ Богу противнымъ древнымъ ставропигїяньскимъ типомъ, содержащій обыкновеннѣйшія молебны; они у насъ не въ употребленіи, однакже хочу имѣти книшку для своего назыданія. —

Зоря перестала ко мнѣ ходити, можно мнѣ вышла передплата; попросите Редакцію, пусть мнѣ далѣй посылаетъ оную отъ конца Априля, я гроши зажену съ концемъ Юлія на цѣлый годъ, и разомъ за вышепомянутыя книшки, теперь не имѣю ни одного крейцера. Здѣсь носится слухъ, что въ Галичинѣ, именно въ Премышлянской Епархіи 20 нашихъ Священниковъ заперли, за то, что народу проповѣдали что россїйское правосла-[3]-вїе естъ единственною спасительною вѣрою, и будто они за Царя Николая молились, своими вѣрными обличенныи. Я многимъ лучше знаю нашь высоко-достойный Клиръ, какъ чтобъ вѣровати могъ столь

---

[1]) Як видно з почтової печатки, уміщ. на 4 стор., лист прийшов до Львова дня 20. V.

[2]) Некрольоґ поміщений в „Зорі Галицк.“ за рік 1854 Ч. 22. стр. 276. майже дословно так само.

дурной клеветѣ; однакожь мило мнѣ будетъ, естли и Вашимъ свидѣтельствомъ утверджуся въ томъ моемъ убѣжденіи.

У насъ долговременная сухота много хлѣба сказила, только теперь настали дожди, еще большая намъ угрожаетъ дороговизна; какъ у Васъ? Здравствуйте и потѣшите письмомъ Вамъ всѣмъ сердцемъ преданнаго

Виктора Добр(янскаго).

Мое почтеніе всѣмъ вѣрнымъ Руссинамъ, и именно бывшимъ моимъ покровителямъ.

На 4 стороні: An Seine des Herrn Professors der ruthenischen Sprache und Literatur an der Lemberger Universität Jacob von Holovacky Hochwürden Lemberg.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 90.

Лист Евстахія Герасимовича до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1854 р.

Высокопочтенный Господинъ!

Простите мнѣ прежде ѵсего, что я уже даѵно получивъ Вашеє благосклонноє посланіє не ѵъ скорѣ отѵѣстилъ на оноє, какъ приличность и благопристойность оноє требовало — но я пенѧѧ различныхъ обстоѧтелстѵъ рады съ отѵѣтомъ не пецѧлъ ѧ ниже часочка ѵъ дѣланіи; но Всѧ по Вашему желанію изполнилъ чѣмъ скорѣє зѵертаѧ ѵъ моихъ глаголахъ и дѣлѣхъ туда — куда стремитъ греческо-славенска праѵославна церкоѵъ наша и наша Слаѵѧно-русскаѧ Народность. — Врагоѵъ много и много — гоненіє лютоє и великоє — но духъ крѣпокъ и силенъ болѣє и болѣє крѣпитъ сѧ. —

Ученники, между которыхъ я доруче́нныѧ мнѣ книги подъ заглаѵіемъ З. Н.[1]) раздалъ суть слѣдующіи:

Игнатъ Карпѣнскіи поповъ сынъ и реѵный Русъ, которого, какъ надѣюсь по празднинахъ будете имѣть. [2] случай съ собою познакомить перѵой ѵъ осьмомъ клѧсѣ. — Бачинскіи Иларіонъ сынъ свѧщ. и перѵый ѵъ семомъ клѧсѣ. — Въ шестомъ клѧссѣ єсть также попоѵъ сынъ перѵымъ нѣкій Маѯ. Искрицкіи имѣѧ брата перѵымъ ѵъ четѵертомъ гимн. кл. но я не имѣѧ къ нему доѵѣрѧ по тому, что онъ съ Дѣдиц-

[1]) „Змѣй Нотяйскій“ повѣсть П. Хохолушка, изъ чешскаго“, переклав Б. А. Дідицький.

'кими отъ колибели развращенними сыновами спашаєстъ сѧ и даже обытаєтъ, которые (какъ говорѧтъ) суть сродницы Вашего Львовского не надѣлилъ єго книгою но сирого (sic) по свѧщеннику Өеофила Лопушанского (Стипендїсту Головїнского) который по различнимъ клѧссамъ имѣєтъ пѧть братей. — Изъ четверт. кл. получилъ книгу Лѧвровскїи попо въ сынъ вторый въ клѧссѣ. — Изъ третой кл. двохъ учениковъ Петрь Товарницкїи вторый въ клѧссѣ — и Амвросїи Гапкєвичь — поповые синове — — Прошу и молю Вы Высокопочтенный Господине! извѧвите именемъ моимъ и упомѧнутыхъ учениковъ [3] благодѣтельному дателю Г. М. К. искренноє благодаренїє. — Я доручилъ такожъ т о г о ж д е д н е и молитвенникъ Г. Катехиту Гимнасїи Ясѣницкому извѧвивъ вдругъ и Вашеє желанїе но отнеслъ ли сѧ онъ къ Вамъ и поблагодарилъ ли онъ — — не съумѣю сказать. — Въ таковъ отношенїи больше возможно здѣлать съ Свѧщ. Іваномъ Скобылскимъ сотрудникомъ престольной церквы и возстановителємъ пѣня музикїйского въ Самборѣ какимъ то нашъ Самборь послѣ Львовской Семїнарской церкве искони не утѣшалъ сѧ — — пѣнїє громкоє — согласноє — нѣжно — изѧщноє — сходноє съ Величїємъ Божества съ славѧно русскимъ духомъ и съ греческо славенскимъ православнымъ нашимъ обрѧдомъ — — ибо въ насъ нѣкоторые кромѣ Царевича (се неклевета) суть занятыє но шамшурами — вечѣрками — гостьбами и баришомъ игри харатѧми — се ежедневноє упражненїє (an der Tagesordnung) а мнѣ уже цвѣркали до очей: „Już Pana nie zadługo do Lwowa powiezą“?!! — — а Xiądz ma ręce do góry związane!! — — но я съ посмѣшкою спросилъ а много ужесьте завезли? — и подумалъ себѣ — Измѣнники — Перекинчики — ой палки, палки на Васъ — —!! и єй Богу кобымъ не попъ ударилъ бымъ былъ въ мухоѣду по козацкѣ, [4] но что дѣлать — малчи и держи руку и ѧзыкъ съ собой — у насъ говорки тыѧ самыѧ аки у Васъ. — но очи даже юнѣйшїи удивлѧютъ сѧ къ какому концу 95,000 чадъ — въ чїю пользу хрестїѧнъ ли, или бѣсурманъ?? — — — Данило I. Черногорский кнѧзь да живьотъ съ своєю одозвою! — умѣстилъ ю краковской Часъ — кобы и Вѣстникъ не дуракъ и такожъ умѣстилъ — но кажетъсѧ что онъ тхôрь. — Тѣмъ окончаѧ моє письмо и здравствуѧ Васъ и Гушалевича остаю съ почтенїємъ всегда преданный слуга

Евстахїи I. Гарасимовичь.

Самборь д. 8/20 5. 1854.

Лист писаний на 4. сторонах великої 4°.

Ч. 91.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1854 р.

Пряшовъ 8/20 Травня 854.

Любезной Братъ!

Прошу мнѣ послать Одное Евангелїе и на тое посылаю 10 fl. ср. Передъ четырьми седмицами послалъ я къ (sic) денги на предплату на Исторїю Зубрицкаго, и на Служебникъ великїй и малый, такожде и за Змѣя Нотайскаго заплатилъ вамъ; но Служебника до селѣ неполучилъ, про тое роздумую, получили ли вы мой денежный листъ?

Я прошу о изъясненїи. —

У насъ бѣда! дожду еще небывало той весны, а где нибудь былъ, то градомъ побилъ все — по большимъ сторонамъ Угорщины выорывается зимушная сѣйба, и сѣется повторый разъ. —

[2] Въ Банатѣ Угорскомъ Раю, такожде выорывается озимина, а ярина непосходила. У насъ по горамъ снѣгъ и студѣнь неисповѣдима, — росады капусной за дукатъ ненайти, одна непосходила, друга муха поѣла; и такъ мы всѣ in cullo bovis. — Мы ждаемъ голоду якого еще небывало, десята часть людей (русиновъ) неостанется[1]).

Здравствуйте всѣ, и помните друга

Духновича.

Прошу сей часъ подати на почту Евангелїе, и прошеный Служебникъ.

Лист писаний на двох сторонах вел. 4°.

Ч. 92.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) V. 1854 р.

Ваше Преподобіе, Милостивый Государь!

За неполученіемъ ожиданнаго мною отъ Вашего Преподобія извѣстія объ исходотайствованіи требуемаго дозволенія высочайшаго Правительства къ собиранію пренумераціонныхъ денегъ на изданіе третьей части Исторіи Княжества Галичскаго, я принужденъ отнестись къ Вашему Преподобію съ просьбою, увѣдомить меня о томъ: испосредствовано ли уже упомянутое дозволеніе или [2] или нѣтъ. Ежели оно еще не получено,

---

[1]) Від слів „У насъ бѣда“ поміщений сей лист з малими змінами в „Зорі Галицк.“ за рік 1854 ч. 22 стр. 273 яко „Допись изъ Пряшева“, підп. буквами А. Д.

то я стану только у тѣхъ лицъ просить о подпискѣ, которыя мнѣ покороче знакомы, и потому не льзя мнѣ предполагать о нихъ чтобъ останавливались на недоказанiи упомянутаго дозволенія, а если оно на самомъ дѣлѣ получено, то тогда обращусь съ просьбою моею за ссыланіемъ на испосредствованное дозволеніе, и къ такимъ лицамъ, которыя мнѣ менѣе знакомы, чтобъ такимъ образомъ споспѣшествовать распространенію превосходнаго дѣла какъ возможно въ самомъ большемъ кругу. Впрочемъ [3] само собою разумѣется, что упомянутое дозволеніе тѣмъ болѣе желательно, чѣмъ склоннѣе люди предполагать препятствія въ развиванiи нашей Литературы.

Объявивъ всеусерднѣйшую готовность мою къ услугамъ относящимся къ пособствованію успѣху порученнаго мнѣ дѣла, имѣю честь быть Вашего Преподобія покорнѣйшемъ слугою

Иванъ Раковскій.

Будинъ 11/23 Мая 1854.

На долї під підписом є дописка Я. Головацького олівцем: Отписано 27/15 Мая 854.

Лист писаний па трѐх стор. вел. 8^0.

Ч. 93.

Лист Клим. Меруновича до Якова Голоеацького, пис. дня 13. (25.) V. 1854 р.

Тарнопӧль 13/25 Мая 1854.

Ваше Преподобїе, Милостивый Господине!

Се отвѣтъ мой на ласкавое писанїе зъ дня 21 апр./3 мая, нимже Ваше Преподобїе здѣлали мнѣ велїю честь, оудостоивая мене довѣренїемъ ѵъ имени и въ справѣ Института Ставропигїйскаго. Охотно принимаюсь собирати предплату на III. томъ сочиненїя Д. Зубрицкаго; но по нынѣшнїй день я еще съ никимъ ѵъ тѣмъ дѣлѣ не сообщился, ожидаю бо отъ Вашого Преподобїя оудостовѣренїя, яко Институтъ Ставр. получилъ оуже ц. к. правительстѵа къ сему произѵоленїе.

Благодарю за присланїе 6 єкс. „Змїя Нотяйского“ — тотъ часъ отданы были ѵъ приличны руки; тоже й молиѵословъ случайно єще при листоношу достался Преп. отцу катехетѣ, Маркеллю Попѣлю, оуразумѣвши прежде примѣчанїе Ваше сей книжки касающеєся.

[2] Гну Дремалику оуже тогда неможна было поклонитися — страждалъ оубо; а прилучена здѣ допись (некрологъ) свидѣтельстѵуетъ

о прочимъ: Ч. Редакція Зори да изволитъ ласкаво вмѣстити сеє извѣстіе въ письмѣ своємъ[1]).

Переводъ Исторіи покойнаго Проф. Петра, тоже кореспонденціи, свидѣтельства школьни и т. п. дробны письма, обрѣтающіися предъ нѣкоємъ временемъ оу Госп. Дремалика отъбралъ Преподобный отецъ Аудыковичь 21 марта г. т. — на что имѣю реверсъ. Въ прочихъ дѣлахъ по покойномъ проф. Петрѣ справа съ Магистратомъ, которого тѣмчасовымъ настоятелемъ Г. Щуровскій. О моей справѣ, именно взглядомъ „Покоренія Новагорода" не были Ваше Благородіе ласкавы что нибудь въ писаніи своємъ оупомянути. Изъ обвертокъ зъ коректуры догадуюсь, же Хрестоматія для вишшей Гимназіи – трудомъ Вашего Благородія составленна — печатаєтся. Хвала Б(о)гу!

[3] Тѣмъ разомъ окончиваю мое посланіе въ оуповании на благосклонность Вашего Преподобія, которого въ смиренности почитаю — а дерзаю писатись Єго оусердным другомъ

Меруновичь.

Лист писаний на трох сторонах 8°.

Ч. 94.

Лист Анатоля Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1854 р., до якого долучений лист Мих. Маркоша до Анат. Вітошинського, пис. дня 2. III. 1854 р.

Милостивый Государь!

Какъ на отвратной сторонѣ Вамъ читати будетъ довольно прислалъ Г. Маркошъ нотаріушъ епископскій съ Унгвара менѣ за книги 5 зр. серебр. — Я сіи деньги совокупно съ листомъ получилъ по моимъ прибытіи съ путешествія. Я сіи деньги хотѣлъ уже передъ мѣсяцемъ Вамъ отослати, но я ждалъ, чи Г. Маркошъ болѣе не пришлетъ — но онъ пичего болѣе не присилаетъ и не присилаетъ. Рахунокъ взглядомъ сихъ книжокъ имѣете у себя, по чему знати будете, которыхъ и много будетъ книжокъ у Г. Маркоша. Извольте теперь до него звернути ся, дабы сей Государь либо книги либо деньги Вамъ отослалъ. Менѣ не возможно болѣе сими вещами потруждати ся.

Я иду въ походъ. Скитающая безустанно змѣнчивая жизнь, которая теперь изъряднѣе ждаетъ меня, недозволяєтъ менѣ уже съ Г. Маркошомъ подъ тѣмъ взглядомъ сношати ся.

---

[1]) Сей некрольоґ Сильвестра Дрималика, посадника міста Тернополя, що умер дня 23. V. 1854 р. в 47 році життя, поміщений в „Зорі Галицк." ч. 22.

Всѣхъ деньговъ, которые менѣ Г. Маркошъ прислалъ за книги, дѣлаетъ въ количествѣ 5 fl. CM. и тѣ посилаю Вамъ. Я у себя не имѣю уже книжокъ Вашихъ, токмо всѣ имѣетъ Г. Маркошъ. Ему есть должно по чести и совѣсти либо Вамъ деньги либо книжки опять послати. Извольте же до него ся звернути и на доказъ сіе мое къ Вамъ письмо приключити.

Можетъ быти что обачимъся въ Львовѣ, если полкъ пойдетъ тамтуди. Извольте сказати въ Редакціи Зори, дабы не посилано менѣ Зорю, ажбы я снова на постоянное мѣстце пришелъ.

Прощайте — Цѣлую всѣхъ Вашъ всегда непремѣнный служитель и другъ Anatol Witoszyński.

Кошицы дня 27 Мая 1854.

Лист писаний на 1 стор. fol.

З другої сторони містить ся лист Михайла Маркоша такого змісту:

Ваше Преподобіе, Господине и Брате во Христѣ всепочтенный!

Просщайте мнѣ, что на почтенное Вашаго Преподобія тек. года мѣсяца Януаріа изъ 5-го дне ко мнѣ препосланное возвательное Начертаніе токмо теперь, и такъ мало что запоздительно Отпись ее симъ преподаваю; причина сего, оная надѣя, силою которыя пѣтался есмь за книжки для продажи мнѣ преповѣренныя больше пѣнязей собрати, жаль бо мнѣ что изъ тѣхже токмо за 5 зол. сребр. распродати возмоглъ есмь; сія таже пѣнязи здѣ ⁄. прибавляюще со тѣмъ обявленіемъ се симъ отсылаю: что изъ моея страны тщаніе и нуждное попеченіе хыбити небудетъ во ежебы вопросныя книжицы чимъ скорѣе распродали ся; — моимъ убо мнѣніемъ тая здѣ еще за нѣкое время остатися могуть, и колько изъ нихъ распродадутся, азъ неотмѣнно тѣхже цѣну Преподобію Вашему препослати не пропущу — такъ такожде книжки, еяже не разберутся на которое либуть время — еже назначите Вашему Преподобію со почтеніемъ вспять отслати за повинность себѣ почитати буду.

Прочее со почтеніемъ и сердечнымъ всѣхъ благъ душевныхъ и тѣлесныхъ желаніемъ любви дружеской вручаяся позостаю во Унгогр. 2. Марта 1854.

Вашему Преподобію всеусердный почтитель и другъ
Михаилъ Маркошъ
Епархіи Мукачев. консист. Письмоводитель.

Сей листъ нисаный отъ Г. Маркоша до ниже подписаннаго
А. Витошыньскій.

Ч. 95.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 2. VI. 1854 р.

Достопочтеннѣйшій Профессоръ Русскаго языка!

Извините ласкаво что еще не могу съ слѣдующей седмицею прислать Вашему Преподобію: Извѣстія Импер. Акад. Наукъ N. 1. 2. 3 ибо пріѣхавъ съ Львова въ Уневъ въ Четвертокъ, съ разсвѣтомъ Суботы мнѣ нужно сопровождать Высокопреосвященнаго Митрополиту въ Перегинскъ — но скоро перечитавъ самою вѣрнѣйшою способностею (оказіею) пришлю я упомянутія Извѣстія въ Львовъ.

Посланіе... предложилъ я Его превосходительству В. П. Миѳрополиѳу вмѣстѣ съ письмомъ отъ Госп. Радлинского — въ которомъ былъ только словарецъ къ проповѣдямъ его. — Высокопреосвященный Миѳрополитъ поручилъ мнѣ при первой встрѣчи съ Вашимъ Преподобіемъ возвратить [2] Вашему Преподобію означенную Стоимость упомянуѳого сочиненія.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорной слуга А. Петрушевичъ.

Уневъ 2 Іюнія 1854.

Лист писаний на 2 стор. мал. 8⁰.

Ч. 96.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. V (3. VI) 1854 р.

Пряшовъ 22 Травня, 3 Червня 854.

Любезнѣйшій Братъ!

Къ посланной суммѣ на 1. Оттискъ Евангелія се посилаю еще 5. ренск. и прошу мнѣ скорей послать ее. —

Леітургиконы я завѣщалъ въ Перемышлѣ, но прото, малый вами уже купленый пріиму, излишные денги да останутся на счетъ Катихисиса.

Изъ Исторіи Зубрицкаго получилъ 5. книгъ съ Воведеніемъ, токмо [2] картины родословныи не получилъ, если еще суть, прошу ихъ прислать, бо желаютъ покупившіи Исторію.

Усилуйте Брате Молитвенники разпродати на счетъ Печатанія Катихисиса, бо я грошей не много имѣю. У насъ пшеница уже по 34 рск.

жито по 29—32. — овесъ 6—7, ячминъ 8 зол. валутальныхъ [3] а грошей невидати! Бѣда, голодомъ умераютъ люди, а русине всѣ выгинутъ.

Здравствуйте, любите друга Духновича.

Дальше писано (на 4. стороні) рукою Головацького:

Я получилъ

8/20 Цвѣтня 854	7 fl.	50 кр.
8/20 Травня	10 „	—
21 Травня 3 Червня	5 „	—
Итого	22 „	50 кр.

Изъ того выдалъ

Истор. Зуб. III. Т.	3 fl.	20 кр.
За Змѣя Not.	1 „	—
Служебникъ малый	1 „	—
Евангеліе	15 „	—
	20 fl.	20 кр.

Слѣдовательно остается за много 2 fl. 30 кр. КМ.

24/12 Червня 854.

Опісля слідують перечеркнені слова: „кот. употреблю на переплетъ Молитвенника, (см.).

Лист писаний на 3 стор. мал. 8°.

Ч. 97.

Лист Іос. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 21. VI 1854 р.

Любезный Кумъ, Другъ Я. Ѳеодоровичъ!

Ваше письмо получилъ я и съ задовольненіемъ болшимъ прочелъ — но въ томъ удивляюсь что вы скудно изражаетесь во всемъ — но какъ знаете - что русска голова болшой толкъ да и сама добьетъ — Коло насъ новостей тма носытся а все ложніи похожіи 48-й г. къ оскорбленію нашихъ, и насъ — но чтожъ дѣлать, надо терпѣть, какъ говоритъ пословица конецъ дѣло хвалитъ. О. I. Ант. писалъ къ мнѣ и увѣдомляетъ что Ваша Марія Андреевна съ ребятешками тамъ, куда и вамъ должно, къ своимъ такъ судьба уже велитъ. — Езуиты начинаютъ разсѣвать свои вѣсточки по давному ихъ нраву, и много предсказуютъ надеждного во благо будущему царьству — это всю (sic) читаютъ съ предсказаніи Анд(?): бо коли, что надо востать царьсту изъ пепла, а дураки (!) суевѣрніи всему вѣру даютъ, какъ сущей истенѣ [2] но что дѣлать, дуракъ во вѣкъ пребудетъ дуракомъ... Книгѣ о которыхъ вспо-

минаете мнѣ ненадобніи — No вы обѣщали мнѣ прислать всенародное посланіе Митроп: Моск: которое въ подлинникѣ имѣете. если милости вашей угодно велѣтъ кому тамъ переписать, та при надобной способности перешлете. у васъ тамъ естъ списъ или каталогъ книгъ русскихъ богословскихъ випишитъ мнѣ которіи но вамъ казалибысь лутшіи и многоважніи быти — а я моглбымъ ихъ получить а перешлете но мнѣ письмо чрезъ Питомца Семинар: Г. Подсоньского. Онъ приѣдетъ къ своему Дѣду О. Зарицкому въ Ивановку моему Сосѣдошкѣ то прив(е)злбы о чемъ можете поговорить съ Іос: Кульч: та и книгъ, чтобы въ вашей можности было, ино хорошихъ спрашиваю васъ, русскихъ книгъ а Львовской литератури не желаю читать — бо у васъ въ Львовѣ что но издастся [3]-да все воняетъ нѣ симъ нѣ тимъ а я какъ вамъ извѣстно что небудь читать нелюблю. Извольте написать непозабыть, что тамъ по новому регламенту случится съ науками богословскими удержатся ли при своемъ состояніи? а може по прежнему случатъ? и отдадутъ Езуитамъ — Что зъ народнымъ Домомъ, удержится, а може тоже туда? и проч. и прочая...

У насъ засуша да морозъ все въ полѣ и огородахъ уничтожила. скудность во всемъ дается чуть дороговизна всего что но нужно въ домъ наветъ и припасы сѣстніи говядини ꙋ̃ 4 К. на тотъ мѣсяцъ а на слѣдующіи по 5 будетъ цѣна кор. Ржи. 8 р. Пшеницѣ 9 — Ячмень 6. Овесъ 6. Гречуха 6. а вкрамахъ нѣчто и говорить — и то все былобы нѣчто когдабы было денегъ вдоволь — а этихъ нѣтъ, и нѣчто продать — а издивеній ежедневныхъ на работниковъ тма — словомъ — худо дѣется съ нами сельскими хозяинами — а отъ всюди получаемъ вѣсти что сегогодніи урожай скудный кажется.

[4] Минувшего мѣсяца имѣлемъ гости. О. Константинъ Бородайкіевичъ съ женою вамъ знаемъ зять О. Петр. вашим (?) зъ Брустуръ. Мои Шурины оденъ съ Ростокъ а другой съ Живачова — Когда поѣдете къ вашимъ, спрашиваю п(о)здоровить всѣхъ хорошенько и отъ туди ко мнѣ писать не позабыть. — Тоже О. Ч. Верещиньскому мое почтеніе — а Пистряка въ Мишинѣ не множко моей рукою пригрозить кулакомъ иль лутше палкою. Чему той лѣнтай никогда къ мнѣ нѣ словца не напишетъ — всѣмъ господамъ мнѣ знакомымъ у васъ, мое почитаніе и поздоровленіе — А вамъ мой любезный кумъ Другъ О. Я. Ѳ. желаю всего лутшаго во вашихъ хорошихъ успѣхахъ и желаніяхъ притомъ здравія и долгоденствія на многіи лѣта что пишу отъ щирости сердца

Л. 21/6 854. І. В. Сок(ульскій).

На Газету Oestreichischer Zuscha(u)er предплату послалъ.

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 98.

Лист Михайла Бешкидта до Якова Головацького пис. дня 1. VII. 1854 р.

Высокопочтенный Господине!

На писмо мое, дня 22-ого Априлѧ г. т. данное; изъ Львова въ полъномъ человѣколюбіи, отвѣтъ 27 ого Маѧ г. т. удѣленный, чрезъ послѣдную Ц. К. почту „Rimanov“ отъ Васъ въ началѣ Мѣсяца Юніа радостно пріялъ есмъ и рѣшенію до Преосвѧщеннаго Архіереа Прѧшовскаго, днѧ 5-ого Юніа г. т. препослалъ. — Откуду днѧ 12-аго Юніа, г. т. подъ числомъ 927 не токмо отпускнаѧ изъ собственной Діецезіи Грамота удѣленна, но и Его Преосвѧщенство власною рукою, даннымъ речинцемъ, Преосвѧщенному Архи-Ерею Г. Іоанну Bochenszky, Еппу Розенскому, Его Превозходительства Высокопреосвѧщеннѣйшаго Г. Архи-Еппа и Митрополиты Галиціи Подчиненному, а Славной Митрополичной Консисторіи Львовской Предсѣдателю особенно о пріѧтію а вчисленію вышше реченнаго сына моего дъ всеч. Кліра Архи-Епархіи Львовской причинитисѧ ласкавый былъ. — О чомъ тогда, якъ и о томъ Высокопочтенностъ Вашу симъ начертаніемъ обучити желалъ есмь, что и прочая сирѣчъ: Свѣдѣтелство Испыта Зрѣлости — Урожденія, обычайности, — съ даннымъ до Преосвѧщеннаго и Преподобнѣйшаго Засѣдательства Архи-Епархіи Митрополитской Львовской прошеніемъ, приключенна сутъ. Откуду: — До всѣхъ сѣхъ ничтоже хыбитъ, токмо да Ласка [2] Ваша, сіѧ получивше, у Мужей, имѣющихъ вліѧніе и дѣйствованіе въ Епархіальныхъ дѣлахъ своего почтенія достойныхъ, о данной къ пріѧтію сына моего надѣи памѧть учинити, — а запечатаннаѧ писанія славной Консисторіи отъдати, а въ свое времѧ рѣшеніе получивши, на мои експенса, какъ скорѣе чрезъ послѣдну ц. к. почту „Rimanov“ или „Komárnyik“ препослати усердна была. — И что про спознаніе лица, которое позераючи сына моего душею а тѣломъ на всѣ стороны здатнаго сужду, — ні я, ни Ласка Ваша невстыдитсѧ. — Которіи по вчисленіу его, до честнаго Архи-Епархіи Львовской Кліра, въ ѧкое времѧ ему до Львова въ особѣ поставитисѧ должно будетъ, неоткладно предъ образъ Преосвѧщенныхъ и Преподобнѣйшихъ Засѣдателей поставитсѧ. — Нынѣ але едине про путешествующую грамоту, котору изъ Града Ujhelya токмо въ свой часъ добыть возможно — а про великую драготу господствующую дъ Львова напрасно поставиты сѧ не было возможно. —

Прочее о благоуспѣшномъ рѣшеніи духомъ спокойнымъ зоставши, а о томъ еще Васъ усердно моливши, — кіими импедиментами

т. е. цѣли изъ билѣзномъ, одромъ, и чоботами Родителіе старатысь бы мали, дружеское поученіе смѣренно искавше, съ принадлежнымъ поч- [3] теніемъ зоставаю въ Чертизнѣмъ днѧ 1-аго Юлїа 1854-ого года.

Высокопоч. Господина: покорный слуга:

Михайлъ Бешкидтъ в. р.

Приходникъ Чертискій иногда руководитель Собора Лаборскаго.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

Ч. 99.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 5. VII. 1854 р.

Вѣна 5 н. ч. Іюля 854.

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Господину Денису Ивановичу засвидѣтельствуй мое глубокое почтеніе и скажи, что Венедиктъ совершенно согласенъ съ предложеніемъ его касательно замѣна книгъ; сегодня въ пересылкѣ прилагаю каталогъ этого мѣлкаго книгопродавца — но увы! у него нѣтъ ни одной русской книги! — онъ теперь больше занимается нѣмецкими бездѣлицами, и вовсе недостоинъ имени Славяискаго книгопродавца; я сомнѣваюсь, чтобы Г. Денисъ Ивановичь нашелъ что нибудь приличнаго для своей библіотеки. —

Меня и Вислобоцкаго призывали до здѣшней полиціи, и спрашивали, желаемъ ли получить призволеніе къ разношенію и собиранію пренумераты для Ставропигіи? или може только мы распространяемъ Исторію Г. Дениса въ кругѣ нашихъ друзей и знакомыхъ? Отъ перваго вопроса разумѣется какъ чиновники отказались, а на второе не нужно по закону никакого призволенія; по тому я увидѣлъ, что Ставропигія прибавила себѣ хлопотъ вовсе излишнихъ, а намъ непріятностей. Съ тѣхъ поръ всякое наше книжное сношеніе должно пичитывать (sic) какъ приватное, ограниченное въ тѣсномъ кругу нашихъ друзей. —

Сегодня посылаю Тебѣ: Продолженіе Литературныхъ Извѣстій С. Петерб. Академіи N. 4, 5, 6, 7, 8 и 9 вмѣстѣ съ продолженіемъ Словаря. Мнѣ кажется что это будетъ уже послѣдняя посылка для нашего Народнаго Дома, по причинамъ ниже слѣдующимъ. —

[2] Кромѣ прежде посланныхъ подписчиковъ на 3-ю часть Исторіи Г. Дениса Ивановича я собралъ еще слѣдующихъ:

1) Цыбикъ Лука богословъ на 3-ю часть					3 fr. 20 kr.
2) Дячанъ Филиппъ	dto	dto	dto	dto	3 — 20 —
3) Габла Андрей	dto	dto	dto	dto	3 — 20 —

4) Добрянскій Владиміръ богословъ, предплатившій прежде на 3-ю ч. теперь еще желаетъ и 1 й 2 часть	4 fr. —
5) Стражницкій Антоній богословъ, 1, 2 й 3 ч.	7 fr. 20 kr.
6) Сембратовичь Іосифъ Вицеректоръ 3 ч.	3 — 20 —
7) Нодь Николай, Спиритуальный 3 ч.	3 — 20 —
8) Делькевичь Іосифъ Доръ богословъ 3 ч.	3 — 20 —
9) Никоровичь Докторандъ 3 ч.	3 — 20 —
10) Раевскій Мих. еще одинъ полный екс.	7 — 20 —
Итого	42 fr. —

На тотъ счетъ посылаю теперь 20 fr. серебр. по части потому, что еще не получилъ всѣхъ денегъ, по части же въ крайней нуждѣ я употребилъ нѣсколько гульденовъ на собственныя издержки. А такъ остается у меня долгомъ на Исторію Зубрицкаго 3 част. 22 fr. сер. которыя я частями позже пошлю. Но сдѣлай милость, доплати изъ своихъ денегъ, чтобъ не было препятствія, въ посылкѣ и доставленіи книжки, кому слѣдуетъ.

Коректура Твоей Хрестоматіи почти уже кончена изъ моихъ рукъ, но печатаніе еще не совершилось; надѣюсь однакже что до 15—20 Іюля все будетъ готово. Всего есть 22 съ половиною листовъ изъ которыхъ сегодня [3] прилагаю 16, 17, 18 и 19, — прочіе же, какъ будутъ кончены.

Твое „Начертаніе Исторіи Словесности“ — о которой Ты вспомнилъ — уже дошло какъ вижу возвратно рукъ Твоихъ. Мнѣ разказывалъ одинъ хитрый человѣкъ (Г. Ковальскій) и увѣрилъ, что Шашкевичь этой рукописи и въ глаза не видалъ — будьто министерство прямо послало ее къ Г. Миклошичу, и тотъ далъ такое мнѣніе, чтобъ Санскритъ и Миѳологію опустить. —

Теперь касательно Исторіи Зубрицкаго я долженъ нѣчто примѣтить: вопервыхъ не знаю, когда будетъ готова? Нѣкоторые Семинаристы выбираются на родину, и непремѣнно 1. числа Августа лишатъ Вѣну — для тѣхъ не нужно бы сюда посылать, и напрасно посылку оплачивать. —

Но кромѣ того и Г. Мих. Раевскій получилъ порученіе, чтобы распорядился всякъ часъ къ отъѣзду изъ Вѣны, онъ опасается, что какъ наступитъ объявленіе войны противъ Австріи, то прекратятся всѣ спошенія, и ему не будетъ возможно получить больше Зубрицкаго. Для того сдѣлай милость, и какъ только дѣло будетъ кончено, такъ сей часъ пришли его для Раевскаго 1. полный ексемпл. и 2 екс. 3-ей части. — Онъ мнѣ далъ сроку найдалѣй 4 недѣли, больше онъ не надѣется здѣсь оставаться. Если же печатаніе промедлится, такъ по крайней мѣрѣ при-

шли 2 первыя части съ картиною, а прочее позже. — Для семинаристовъ не нужно до изданія 3-й части [4] присылать 2 первыя части. —

Г. Раевскій продаетъ уже цѣлую свою русскую библіотеку, она состоитъ въ книгахъ священныхъ и мірскихъ. — Хорошо былобы, если бы нѣчто и въ наши руки могло попастись, ибо такого случая трудно надѣяться. — Я его просилъ сегодня, чтобъ онъ мнѣ сдѣлалъ спись этимъ книгамъ; я Тебѣ ее пошлю за нѣсколько дней[1]). А Ты изъ своей стороны посовѣтуйся съ добрыми друзями, и приготовь ся съ деньгами — жалко бы было этой надобности пропустить; — мы и такъ нуждаемся въ добрыхъ русскихъ книгахъ, и жаждемъ какъ каня дождю. —

Мнѣ жалко, что Г. Богданъ Андреевичь лишаетъ Зорю — такого редактора у насъ не найдти! — подъ его руководствомъ и прекрасны развиваются таланты. Но съ другой стороны и его мнѣ жалко, и нельзя требовать отъ него, чтобъ онъ пожертвовалъ собою; ему лучше бы заниматься серіозными науками, какъ журналистикою — поклонися хорошенько ему, я ему желаю всякаго блага — и скажи, что вчера 4 Іюля слагалъ его братъ медикъ Антоній первое ригорозумъ — и безъ сомнѣнія хорошо, но я еще не видѣлъ его! Отвѣчай мнѣ скоро — здѣшнія новости политическія очень грозныя, въ русскомъ посольствѣ всѣ готовы къ отъѣзду, и говорятъ, что страшныя наступлятъ для Австріи послѣдствія! Мы всѣ домомъ здоровы живемъ! —

Если будешь писать къ-мнѣ или что нибудь посылать, то прошу подъ адрессомъ: Stadt, Laurenzi-Gebäude Thür N. 112. это моя канцелярія близь почты, и я здѣсь большое время дня препровождаю — здѣсь лучше и для пересылки. Пращайте и сдравствуйте

Вашь Братъ Иванъ Ѳ. Г.

На горішнім березї 2-ої й третої сторони:

NB. Я очень радуюсь, что Братъ Николай (sic) получилъ удобнѣйшій приходъ, я скоро буду ему писать. —

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

---

[1]) Катальоґ біблїотеки Раєвського, писаний рукою Ів. Головацького (порівнай лист ч. 100) переховує ся в бібл. „Нар. Дому“ між перепискою Якова Г. ч. 119. Писаний він на 5 картках 8⁰. При кождім творі подана його цїна.

Ч. 100.

Лист Ів. Головацького до брата Якова, пис. дня 15. (27.) Липня 1854 р.

Любезный Мой Братъ!

Я обѣщался Тебѣ поскорѣе писать, и не сдержалъ слова. Но я именно вчера получилъ каталогъ извѣстный Тебѣ изъ прежняго письма и переписавъ его посылаю Тебѣ къ дальшему распоряженію; это истинно драгоцѣнное собраніе книгъ и мнѣ очень жалко, что не могу пріобрѣсть желанныхъ мною всѣхъ. Я надѣюсь, что Ты ждешь въ Львовѣ нынѣшняго письма, и ужъ потомъ уѣдешь въ деревню; но я прошу Тебѣ распорядись прежде съ этимъ каталогомъ и дай мнѣ какой нибудь, но скорый отвѣтъ — я жду до 15 августа -- ибо потомъ Богъ знаетъ, какъ дѣла обернутся -- это бы жалко было, если бъ эти книги попались въ какія негодныя антикварскія руки. При томъ я на передъ замѣчаю, что книги краскою почерченныя желаю я для себя взять — а кромѣ того можетъ еще кто нибудь изъ знакомыхъ купитъ; но впрочемъ ихъ довольно, есть въ чемъ выбирать. -- Твоей Хрестоматіи посылаю Тебѣ сегодня 20, 21 й 22 листъ, послѣдній 23 поллиста еще мнѣ не доставленъ. Здѣшніе Семинаристы большею частію разѣзжаются, и я не знаю, что дѣлать съ Исторіей Г. Дениса Ивановича? Продолжается печать, или уже готова? Ты мнѣ ничего не пишешь! Особенно я бы желалъ Г. Раевскаго обеспечить такъ присылай, скорѣе, если готово. — [2] На счотъ подписки Г. Зубрицкаго, уже Тебѣ предложенной, посылаю сегодня 5 fr. сер. такъ остаю долженъ еще 17 fr. сер. — Изъ здѣшнихъ новостей очень мало — мы домомъ всѣ здоровы — тяжело пропитываемся, ужасное теперь время — и Богъ вѣсть, какая еще невзгода прійдетъ на насъ — война съ Россіей кажется неминуема; а такъ нашимъ Галичанамъ впервыхъ достанется. Въ прочемъ на Бога упованіе! —

Совѣтникъ Ш. уже поѣхалъ черезъ Венгрію (Мукачево) въ Галицію — я радъ бы въ первыхъ дняхъ посѣтить Семерингскую желѣзную дорогу -- но 8 августа уже буду здѣсь. •Пиши мнѣ поскорѣе, и на всякій случай подъ Адресомъ:

Stadt, Laurenzi Gebäude Thür Nr. 112.

Уцѣлуй отъ насъ Твою любезную Мариню и дорогихъ дѣтей, а если будешь на Опôлью и въ Ратищахъ, такъ поклонись всѣмъ — сдѣшніе друзья тоже всѣ Тебѣ кланяются.

Всѣмъ Г.Г. Львовскимъ мое глубокое почтеніе. —

Пращай Любезный — Твой Братъ

Вѣна 15/27 Іюля 854. Иванъ Ѳ. Голов(ацкій).

Лист писаний на двох стор. 8⁰.

Ч. 101.

Лист С. Громеки до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. 1854 р.

Милостивый Государь Яковъ Өедоровичь!

Я незабылъ своего обѣщанія писать къ Вамъ, но разныя заботы и дѣла не позволили мнѣ до сего времени побесѣдовать съ Вами, хотя впечатлѣніе, произведенное на меня бесѣдою съ Вами въ Лембергѣ и знакомствомъ, постоянно подсказывало мнѣ о моемъ обѣщаніи.

Пріѣхавши домой въ Кіевъ, я тотчасъ поднесъ по одному экземпляру всѣхъ книгъ, купленныхъ въ Лембергѣ, Попечителю здѣшняго Учебнаго Округа, Князю Васильчикову при запискѣ, въ которой упрекая нашихъ ученыхъ въ равнодушіи къ Вашимъ, просилъ обратить на это особенное вниманіе и содѣйствовать къ размѣнѣ между университетами Нашимъ и Вашимъ ученыхъ книгъ. — Но до сихъ [2] поръ не могъ узнать о ходѣ этого дѣла. Попечитель принялъ мою записку съ удовольствіемъ и обѣщалъ свое содѣйствіе, признаваясь впрочемъ что при нынѣшнемъ положеніи политики, нельзя этого сдѣлать безъ предварительнаго соглашенія между обѣима правительствами. Я впрочемъ не понимаю почему политика можетъ мѣшать чисто ученымъ дѣламъ. А мнѣ очень хотѣлось напомнить Вамъ обо мнѣ самымъ пріятнымъ для Васъ образомъ! — У насъ въ Литератури совершенный застой: война поглотила общественное вниманіе. Въ настоящую минуту всѣ взоры обращены на Крымъ и Севастополь и вся Россія молится за успѣхъ нашего дѣла. Богу одному извѣсно — что изъ этого выйдетъ, — но мы не унываемъ. — Во ожиданіи великихъ событій даже поэты наши замовчали...

Что подѣлываютъ товарищи нашей бесѣды? Я никогда не забуду минутъ проведенныхъ въ Вашемъ любезномъ обществѣ. Здорово ли Ваше семейство?

[3] Послѣ возвращенія моего въ Кіевъ, я не довго посидѣлъ дома. Дѣла до сихъ поръ разлучали меня съ семействомъ, и только недавно я воротился домой что бы присутствовать при рожденіи моей дочери. — Теперь у меня четверо дѣтей: 3 сына и одна дочь.

Прощайте достойнѣйшій профессоръ! Не знаю сведетъ ли насъ опять когда нибудь судьба, но знаю, что сердце мое никогда не забудетъ Васъ.

Съ истиннымъ почтеніемъ и совершенною преданностію имѣю честь быть Вашимъ покорнѣйшимъ слугою

22 Септембря 1854 Кіевъ. С. Громека.

Лист писаний на 3 сторонах великої 4°.

Ч. 102.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) IX. 1854 р.

Ваше Преподобіє, Мылостивый Государь!

Препровождая при семъ подписныя деньги на третій Томъ Исторіи древняго Княжества Галичскаго, долженъ я съ жалѣніемъ объявить, что всѣмъ моимъ усиліямъ не удалось собрать большую сумму, нежели состоящую изъ 16 гульденовъ 40 кр. серебр. которую присоединивъ къ сему письму посылаю отъ имени слѣдующихъ, какъ то [2]

1. Г. Василія Войтковскаго . .	3f 20
2. Г. Антонія Чопея . . .	3. 20
3. Г. Андрея Радолинскаго . .	3. 20
4. Г. Ивана Полярика . . .	3. 20
5. съ своей стороны . . .	3. 20
Совсемъ	16f. 40 кр. серебр.

Здѣшная Полиція на прошеніе мое дала отказный отвѣтъ слѣдующаго содержанія:

Nr. 23908/3272 I.

Dem vorliegenden Einschreiten, kann in solange eine Folge nicht gegeben werden, bis der dritte Band des fraglichen Werkes im Drucke erschienen, und den Vorschriften der Pressordnung entsprochen sein wird. Pest am 10-en Juli 1854. Der k. k. Hofrath und Polizei-Direktor Protman mp.

[3] И такъ не могъ я свободно дѣйствовать по дѣлу сему. Къ сему должно еще прибавить, что у многихъ Славянъ охладѣла ревность къ своей литературѣ, между тѣмъ же многіе изъ нихъ находятся въ такомъ положеніи, что нуждаясь въ средствахъ самаго потребнаго обихода, не въ состояніи жертвовать для литературы... Обратился я съ объявленіемъ также и къ Его Святѣйшеству Патріарху Раячичу, вмѣстѣ прославъ ему первые два Тома упомянутаго сочиненія, но даже ни до сихъ поръ не получилъ я никакого отвѣта.

Надежда наша на одного Бога, имѣющаго времена въ своей власти.

[4] Симъ случаемъ прошу Ваше Преподобіе, извольте въ свое время прислать на счетъ выше сказанныхъ лицъ пять Nr. 5 экземпляровъ упомянутаго сочиненія.

Присланные стихи еще не распроданы; ожидаю для нихъ благопріятнаго случая.

Примите выраженіе особеннаго моего почтенія, съ коимъ имѣю честь пребывать.

Вашего Преподобія всепокорнѣйшій слуга

Будинъ 11/23 Сентября 1854. Иванъ Раковскій.

Лист писаний на чотирох сторонах 8⁰.

Ч. 103.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, без дати, пис. перед днем 1. жовтня 1854 р.

Милостивѣйшій Государь! Благосклоннѣйшій Покровитель мой!

Пересылая для „русской Анѳологіи“[1]) статью: „О русскомъ стихотвореніи“[2]), замѣчаю касательно ней во первыхъ; что ее непремѣнно помѣстить бы надо, потому что, какъ извѣстно, практическимъ примѣромъ необходимо теоретическое изъясненіе и что такимъ только дѣломъ рѣшительно опровергнется безправильная система нашихъ силлабическихъ поэтовъ; во вторыхъ: если бы на опредѣленномъ для этой статьи печатномъ полулистѣ, не стало мѣста быть всей помѣщенной, то можно и перепустить всѣ прибавленныя къ ней „Примѣры стиховъ однородныхъ и одномѣрныхъ“; нако-[2]-нецъ я совѣтовалъ бы, съ чѣмъ и Вы безсомнительно согласитесь, печатать статью эту тѣмъ шрифтомъ, которымъ печатается „Всячина“ въ „Зорѣ Г.“, потому что къ сему шрифту въ типографіи есть курсивъ съ гласными, отмѣченными удареніемъ.

Что касается моего собственнаго дѣла, именно денегъ изъ казни ставропигійской, — послѣ Вашего выѣзда въ деревню мнѣ въ нихъ рѣшительно отказали; говорятъ, будь-то денегъ нѣту, иль когда-бъ и были, тѣ Господа меня ими никакъ не объязаны!

Надѣясь 1 ч. Октября увидѣться съ Вами на лице въ Львовѣ и поговорить о сихъ [3] и о прочихъ пространнѣе у Васъ же Самыхъ — покамѣстъ пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ нижайшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣдицкій.

Лист писаний на трех сторонах 4⁰.

Ч. 104.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. (6. X.) 1854 р.

Пряшовъ 24 Вресня / 6 Паздерн. 854.

Любезный Другъ!

Что дѣется съ Катихисомъ, доселѣ незнаю; — думаю однакожъ что онъ уже и для вашой пользы готовъ будетъ; — я невѣрую, чтобъ до

20. оттисковъ у насъ продати можно было, бо тутъ книгу непотребно никому, но понеже я согласился, то долженъ и выплатить.

— Вы таже любезный другъ имѣйте милость счетать мой долгъ; — на колико продалося Молитвенниковъ, и иныхъ еще предъ двома годами на руки Г. Дедицкого посланныхъ книжокъ, то можно и задовлетворилобы моему долгу; вы братикъ сдѣлайте какъ лучше думаете, и если готово дѣло пришлите мнѣ хоть 200 оттисковъ, или меньше.

Мы дуже бѣдуемъ, уже теперь [2] наставаетъ голодъ, и нужда у Русиновъ, и не за долго пустыи будутъ Бескиды, люди голодуютъ, скотъ сдыхаетъ на порядку, бѣда така, какая еще не бывала.

Я ожидаю ваше письмо, и лобзаю васъ сердечно, остаясь Вашимъ другомъ

Духновичъ.

На третій сторонї написано рукою Я. Головацького:

Отписано 14/2 Окт. 854.

На четвертій сторонї є адреса:

Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Jakobo Gołowacky ad C. R. Univers: Leopoliensem Linguae ac Litteraturae Ruth: Professori. Lemberg.

Лист писаний на двох сторонах 4⁰.

Ч. 105.

Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 8. X. 1854 р.

Ваше Благородіе Милостивый Государь!

Я имѣлъ удовольствіе получить письмо Ваше съ деньгами 14 гульд. К. М. для себя и 6 гульд. на три экземп. а(р)хеологическихъ памятокъ и на Lehrbuch der Geometrie съ ческою терминологіей, которая стоитъ 36 kr. Вы прибавили 36 kr. на пересылку, но это не достаетъ на всѣ три экземп. ибо вѣсомъ выходитъ на одинъ только экземпляръ столько-же, потому посылаю Вамъ ихъ съ дилижансомъ. Гну Гривначу я отдалъ записочку про книги изъ чешской Матицы, и Вы ихъ теперче будете получать черезъ книгопродавца Каленбаха. Помѣха здѣлалась тѣмъ что прежній книгопродавецъ обанкротѣлъ.

Извѣстіе о печатаній третьяго тома Исторіи Дениса (у насъ Diviš) Ивановича Зубрицкаго, о русской Анѳологіи и литургиской катехиси будетъ напечатано въ Люмирѣ, откуда во всѣ славянскіе журналы перейдетъ. Денису Ивановичу мое усерднѣйшее почтеніе прошу засвидѣтельствовать.

[2] Посылаю Вамъ 12 экв. Остромирова Евангелія.
12 „ Перевода крал. рукописи русск.
20 „ – Kroledw. rękop. polskiego.
и прошу покорнѣйше послать ко мнѣ черезъ книгопродавца ко Гривначу

1) Grammatykę języka starosłowiańskiego przez K. A. D. Przemyśl 1837.

2) Lewicki Grammatik der ruthenischen Sprache. Przem. 1844.

3) Czełakowskiego Odgłos pieśni ruskich. Poznań 1849. (wydanie 1844 mamy).

4) Żółkiewskiego hystoria wojny moskiewskiéj Lwów 1838.

5) Wacława z Oleska Pieśnie polskie i ruskie Lwów 1833.

6) Wagilewicza Grammatyka języka malorossyskiego Lwów 184?.

Pośle Вы бы меня очень одолжили еслибъ Вамъ удалось найти:

1) Balugyansky Ode ad Alexandrum Russor. Imp. 1804.

2) Bohoriz Arcticae horulae successivae de Latino Carniolica literatura Wittebergae 1584.

3) Herberstein Die Moscovit. Kronica Prag 1567. Прагское изданіе.

4) Kopiewicz Manuductio in grammaticam slavono Rossianam. Stolzenberg 1706.

5) Nagy Taedae nuptiales serennis Josephi et Alexandronj 1800.

6) Wypsanij hystori kievak (?) — Weliké K. w Moskewskych [3] zemijch Kralowstwij sweho... w Praze 1606.

7) Zeitung — wie die Tataren dem Grossfürsten aus der Mossgau in seine Landschaft gefallen. Prag 1606.

8) List odpowidny G. M. Krále Polského Mozkowi mozutemu neprijteli w Praze 1580.

Proszu кланять ся всѣмъ знакомымъ и сохранить въ ласкавой памяти преданнѣйшаго своего

Вячеслава Ганку.

Прага 8/20 Окт. 1854.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 106.

Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 19. X. 1854 р.

Честный Отче Яковъ Өеодоровичъ.

Словаръ Радолинского получилемъ, зачто вамъ много благодарю. Такъ Васъ яко и Вашего Ч. Шурина О. Іоанна зъ Рожнова въ моихъ письмахъ умолялемъ чтобы ко Мнѣ во время вакаціи писали, а не узналисьте меня быть достойнымъ вашего отвѣта, таковой поступокъ непра-

вится мнѣ — но когда то и я вамъ отдарюсь. — Я отъ 11-го Августа жилъ до 30-го Сентябр: лутше самого Турского Султана, въ почестяхъ, а то слѣдующимъ порядкомъ. У меня въ кватырѣ, въ предсѣнной всегда караурилъ солдатъ Юргота, въ Гостной Ч. Официръ, а я всамой спальной комнатѣ, какъ баринъ, и хозяинъ, и всегда за столомъ при обѣдѣ всегда велъ хорошой разговоръ, а иногда Г. Капитанъ съ прапорчикомъ, являлись къ ужину на чашечку чаику, да откущать блюдо вкусныхъ съ мундиромъ картофель, и этѣ господа съ радостю читали Zuschauera — но 30 Сентябр: отправились впоходъ въ Ярославъ — Радимно, и Краковецъ въ округъ Перемиской — это былъ пѣшой Полкъ Н. Александра I. № 2. Словены съ Прешбурґа хорошіи люди, а Г. Поручикъ Италианецъ по фамиліи Лявриніі [2] укончeный Юрыстъ Падуенскій — Теперь у насъ постою нѣтъ, но на зимовіи кватери обѣщаютъ — а въ которыхъ деревняхъ и городишкахъ стоять Усары, то тамъ худо водится, много утѣсненія хозяинамъ отъ этихъ Господъ, а боліе худо нашим О. Священ: и Богъ вѣдаетъ зачто такъ нашихъ Р. гонятъ, а жаловатся нигдѣ нельзя. — Извѣсно мнѣ, что вы Ч. О. много имѣете труду во вашемъ чину, и може неимѣете времени писать къ мнѣ, то я къ вамъ осмѣлѣваюсь писать, и спрашиваю принять письмо ласкаво, а при свободномъ времени нѣсколько словцами отвѣтъ дать. — Что слихать нового, хорошого, намъ полезного, такъ отъ нашего духовного правлен: какъ и отъ всевышого Правительства? можно надѣятся на будущность лутшую? Какъ скоро умолкнутъ бритапо гало Еврео Лооло Мухаметаны? Клеветать, грозить православію? скороли будетъ конецъ этому обману, лжи, мошеничеству — бо мнѣ кажется Ч. О. Я. Ѳ. что или самъ старой Махометъ изъ ада Чорту съ подхвоста улизнулъ, что такъ мутитъ въ [3] Западѣ, или западнои Збродъ лавою провалился въ адъ та самого чорта отъ туда вигналъ, да Онъ въ гнѣвѣ увесь Западъ мститъ въ бисурменовъ превращаетъ, чтобы новое адское Царство свое моглъ создать, и самъ въ новомъ своемъ царствѣ начать правленіе — бо иншого толку моимъ думамъ не могу дать — но васъ Г. О. Я. Ѳ. прошу о совѣтъ дать толкъ. —

Хлѣбомъ Богъ насъ сего Году миловалъ, и всего былобы было впродоволъ, но Господа Постоялцы гдѣ но была курица, уточка, молоко, масло, то то всіо скушали, да и хлѣбца непозабыли что вслѣдующіи г. надѣятся великой скудости, в прокормленіи будетъ, а до этого худа, еще и другое горшее насъ пугаетъ худо, страшная язва скотовая, такъ на Р. землѣ, какъ и у насъ въ сосѣднихъ деревняхъ много пропадаетъ скота — это зло и меня Г. О. Я. Ѳ. немножко по корѣ подираетъ. — Много тамъ Вы — вашъ Шур. І. Р. (?) жертвовали взайми Правит:? бо я ино 100 р. а нѣкоторіи наши и по 1000. но я имъ то не хвалю —

а то по слѣдующимъ моемъ мнѣнію. Его превосх: нашъ милост: Архіер: отъ 30 Годовъ труд: о полутшеніе состоянія С. а этѣ Г. С. всказали, что ненадо. С. имѣютъ впродовлъ, а непомнуть что и онѣ имѣютъ Семию, и немалое издивеніе. —

Непозабудьте Ч. О. Я. о вашомъ, вашей Маріи Андрев: и вашей Семіи что то ко мнѣ словцами намекнуть въ вашемъ письмѣ — та и спрашиваю отъ меня всѣмъ Господ. О.О. Іосифу Н. Духовнику, и прочимъ проч: мой поклонъ и поздоровленіе изсловить, та если что вамъ извѣстно хорошее ко мнѣ выразить, а то меня урадуетъ. — А теперъ ввѣраю васъ Ч. О. Я. Ѳ. съ вашею дражайшею Подруг: и Семіею попеченю Всевышнему Отцу, — и пребываю до послѣдных дней жизни моей на всегда чистосердечный другъ и братъ во Х-тѣ

Л. 19/10 854 четвертокъ. І. В. Скій.

Благород. Г. Зубрицкому мое почтеніе.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 107.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 14. (26.) X. 1854 року.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Не опасай ся, Любезнѣйшій, я еще живъ и здоровъ. Двѣ недѣли тому назадъ, я былъ не множко захворалъ на желудокъ, и опасался уже попасть въ холеру, которая здѣсь жестоко свирѣпствовала — но слава Богу, уже подужалъ и надѣюсь лучшаго. Чрезъ вакаціи и теперъ я приготовляюсь къ статскому испыту изъ Staatsrechnungswissenschaft, который здѣсь довольно тяжкій; съ концемъ мѣсяца Ноября я буду съ помощью Божіей готовъ съ этимъ необходимымъ предметомъ — и потому теперь у меня кромѣ службы очень много работы и заботы, и трудно до пера забраться было. —

Присланныя Тобою 50 f. CM. на покупку книгъ сложены въ депозитѣ у извѣстнаго Тебѣ лица[1]); на счетъ подписки Г. Зубрицкаго осталось у меня 15 fr. такъ всего Ты долженъ получить книгъ за 65 fr. CM. я съ нетерпѣніемъ уже выжидалъ, когда сей Господ. станетъ мнѣ эти книги выдавать; но онъ отлагалъ съ дня на день, въ надеждѣ что еще останется въ Вѣнѣ. Сегодня я сновь говорилъ съ нимъ, и видя, что опасность войны почти ежедневно увеличивается, рѣшился онъ мнѣ по малу книги свои выдавать, и выбралъ уже партію тѣхъ, которыя ему

---

[1]) З дальшого тексту виходить, що у Раєвського.

менѣе нужны, и какъ я разсуждаю, уступилъ въ цѣнѣ значительно къ прежнему положенію. Когда выберу отъ него большое количество книгъ, то сей часъ пошлю Тебѣ чрезъ [2] спедитера; до сихъ поръ еще слишкомъ малый пакетъ въ моихъ рукахъ. До сихъ поръ онъ еще очень мало книгъ распродалъ, кромѣ нѣкоторыхъ богослужебныхъ, купленныхъ Г. Нодьемъ, почти всѣ еще у него, потому что онъ и съ другими покуповательями точно какъ и со мною поступаетъ, надѣясь всегда сохраненія мира; и по тому бы теперь самая лучшая и рѣшительная пора покупки, когда бы только довольно денегъ — у него есть еще и Собраніе лѣтописей и Карамзинъ и Пушкинъ цѣлый, и многія иныя драгоцѣннѣйшія сочиненія — мнѣ ажъ сердце краеться, что не возможно пріобрѣсть откуду значительнаго Капитала. Книги Тобою выписанны будутъ стоить по разсчоту Госп. и по униженнымъ цѣнамъ около 100 fr. CM. потому что между ними много есть большихъ и драгоцѣнныхъ. Я совѣтую Тебѣ, сообщиться и съ инными Львовскими друзьями, чтобъ не лишались столь удобнаго случая. —

Ты мнѣ не писалъ, получилъ ли Ты изъ Твоей Хрестоматіи нѣсколько Gratis exemplare. – Я было просилъ Г. Мехитаритовъ, чтобъ на моей бумагѣ отпечатали 24 ексемпл. — но я ихъ еще не имѣю въ рукахъ, и прійдётся прежде за бумагу заплатить около 12 fr. CM. — Если Ты желаешь, чтобъ я изъ тѣхъ нѣкоторые екзем. поднесъ кому нибудь въ подарокъ отъ Тебя, [3] то напиши мнѣ скорѣе, кому?

Первыя двѣ части Зубрицкаго Исторіи, которыя призначены были для Г. Криницкаго или Р... я до сихъ поръ отъ Г. Черлючака еще не получилъ — онъ отъѣзжая поспѣшно изъ Львова, оставилъ ихъ вмѣстѣ съ другими своими вещами у своего Брата, и просилъ чтобъ ихъ позже послалъ — И странно, до сихъ поръ ни онъ своихъ вещей ни я книгъ не получилъ.

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало — самая важнѣйшая, что Г. Дръ Литвиновичь приклонился, на сей годъ позволить своимъ питомцамъ посѣщать предподаванія Г. Миклошича, и то хотѣлъ еще тайкомъ сдѣлать, будьто ни онъ ни прочіе богословскіе профессоры отомъ не знаютъ, и тѣмъ очень оскорбилъ Г. Миклошича. Такой сумазбродъ въ головахъ нашихъ матадоровъ! — Теперь посѣщаютъ 14 питомцевъ, Г. вицеректоръ Сембрат. и Духовникъ Нодь лекціи Г. Миклошича. Мнѣ кажется что идется къ тому, чтобъ даже у Св. Варвары воспретить отправу славянскаго богослуженія, по крайней мѣрѣ всенародно при отверзтыхъ дверяхъ! — Впрочемъ Франкфуртисты, Поляки и Венгерцы и прочіе, мовлявъ той, ворохобники, ликуютъ и плещутъ въ руки! Объ чемъ, вѣстимо дѣло! — Боже прости имъ!

[4] Еще одно — ты просилъ, чтобъ подать Тебѣ скорѣе адрессу какаго лучшаго Гофагента — извини, я совершенно забылъ прежде о томъ написать. — Я Вамъ предлагаю двухъ здѣшнихъ знатныхъ людей, впрочемъ мнѣ лично знакомыхъ. Одинъ: D-or J. U. Dvoraček k. k. Hof und Gerichtsadvokat, Stadt, Untere Bräunerstrasse N. 1127 -- 3 Stock — человѣкъ знающій свое дѣло, родомъ Моравянъ, добрый Славянинъ (прекрасно знающій по русски и по польски). —

Второй же: D-or J. U. Dobrán, k. k. Hofagent, Stadt, Hohe Brücke N. 353 — 3 Stk. Агентъ патріарха Раячича, православный, родомъ Румыно-Сербинъ изъ Баната. — Выбирайте по Вашему собственному внушенію — по моему они оба лучшіе! — Я здѣсь живу довольно худо, по причинѣ ужасно возвеличающейся дороговизны, и опасаюсь еще тяжшей зимы и бѣдственной весны! Приготовляется война на пропалую. —

Мы теперь всѣмъ родомъ здоровы, и кланяются Вамъ всѣ родны и друзья — Поживайте здоровы и не забывайте

Вашего Брата Ивана Ѳ. Гол.

Вѣна 14/16 Октябр. 854.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 108.

Лист Ант. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 15(27) X. 1854 р.

Пряшовъ 15/27 Паздерн. 854.

Любезнѣйшій Братъ!

Вы неусомнѣвайтесь о моемъ согласіи въ коемъ нибудь дѣлѣ, бо я во всемъ согласенъ съ вами, и на все; вы положте какую хочете цѣну моимъ молитвенникамъ, бо а не ищу корысти, токмо польза душевная бываетъ мнѣ прибылью; таже сдѣлайте какъ вамъ здается, и я доволенъ. Эслибъ славная консисторія сдѣлала милость принять въ реальныя школы тую книжку, то былобы много полезнымъ, и моя цѣль тѣмъ одобрилабъ ся; если вамъ не будетъ тяжеливо, то сдѣлайте милость, пожалуйте написать прошеніе ради того.

Братъ мой! У насъ съ нову бѣда, и той годъ скудый былъ, картофли погибли уже со всѣмъ, нужда [2] неисповѣдима; а збоже берутъ до Галичины, толпами приходятъ ваши по зерно, и платятъ жито по 28 fl. пшеницу по 35 золотыхъ вал:

По Шариской, Спишской и Земянской Столицамъ зараза на скотъ жестока, суть села гдѣ вся скотина пропала — по нѣкоторымъ мѣстамъ и коньи падаютъ. Люди еще здоровы.

У Гимназій Пряшовской токмо 47 рускихъ учениковъ; Литературы русской Професоръ безплатный есть Іосифъ Шаламонъ священникъ, — школа тая есть стебломъ въ глазахъ. Въ прочемъ любезный братъ, Господь да подержитъ васъ съ вашими вкупно, и я цѣлую васъ сердечно, остаясь

Другомъ Духновичь.

На 4 сторонї:

Admodum Reverendo ac Clmo. Domino Iacobo Gołowackij ad c. k. Univ. Leopoliensem Literaturae ruthenicae Professori Lemberg in Universitate.

Лист писаний на 2 стор. 4^0.

Ч. 109.

Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. перед днем 4(16) XI. 1854 р.

Милый другъ!

Я намѣренъ Препарендіи нашей Ужгородской нѣкоторыя книшки подарити, и по обыкновенному обращаюсь къ Вамъ, грѣша на терпѣніе Ваше, которымъ Вы до теперь толико уже трудовъ для мене подняли. Прошу Васъ изберите у Ставропигіи и индѣ въ Львовѣ лучшія для Препарандовъ понятныя книшки, наипаче нѣмецкую граматику Левицкого, русскую Вашу, церковно славянскую съ словарёмъ Добрянского, библїйную Гисторію тогоже, пѣсны церковныя на сολькахъ не знаю кого, Типикъ Перемышлянскїй, Коменїюса въ 6 ексемплярахъ, библіоѳеку для малыхъ дѣтей 2 екс. и подобныя естьли еще нѣкакихъ знаете, до суммы 15 зол. сер. или и до 20 зол. Извольте мнѣ послати конто, я деньги съ концемъ Октобрія Вамъ зажену скорѣй мнѣ не возможно, [2] однакоже я бы радъ, чтобы препаранды тоты книшки съ началомъ года школьнаго получили. — Также и Ганкевича „Науки на недѣлѣ цѣлого року, Перемышль 1848, и науки парохїялныя Вѣтвѣцкого въ Черновцахъ 1847 въ 2 ексемплярахъ прямо на мене до Кошицъ извольте послати, за тоты Вамъ гроши, какъ о цѣнѣ дознаю ся, сей часъ зажену ибо то Попы которы ети книшки у мене видѣли немедленно заплатятъ. Книшки для Препарандїи прошу прямо заслати въ Ужгородъ (Ungħvar) на Дирекцію гр. каѳ. Препарандїи. — Книшки ц. к. книгопродажной администраціею издаваемыя я здѣсь въ Кошицахъ куплю, и самъ въ Ужгородъ зажену.

Мое почтеніе всѣмъ моимъ Ангеламъ Хранителямъ въ Львовѣ и окрестностяхъ. Живутъ ли еще Малиновскїй и Трещаковскїй? [3]

Я уже за полувторой вѣчности про нихъ не слыхывалъ. — Первый думаю издалъ руководство до вѣры Х-кой для Гимназïяльныхъ училищь? — естьли знаете такую книшку, на русскомъ языкѣ, сдѣлайте милость и зашлите, ибо здѣсь, и въ Ужгородѣ великая въ такой нужда. Я уже думалъ и самъ о составленiи такой, однакоже теперь при чиновственныхъ моихъ должностяхъ времени не станетъ.

Здравствуйте и любите Вашего

Виктора Добряньскiй (sic).

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

На 4 сторонї:

An Seine des Herrn Professors der ruth. Sprache und Literatur an der Lemberger Universität Iacob Ritter von Glovacki Hochwürden zu Lemberg.

Ч. 110.

Записка Як. Головацького в справі висланих книжок до В. Добрянського дня 4(16) XI 1854 р

Посылаю на руки Гна Добрянского 16/4 Ноябр. 854.

1)	Русск. Анѳологiя 1 екс.	—	40 kr.
2)	Отецъ Игнатiй екс.	—	30
3)	Нѣм.-руск. Грам. Лев.	1	—
4)	Русск. Грам. Головацк.	—	36
5)	Граммат. церк. Слав.	—	30
6)	Словарь церк. А. Д.	—	20
7)	8) Библейная Истор. I и II.	—	24
9)	Коменiусъ 6 екс.	—	46
10)	11) Библiот. для дѣт. I и II 2 екс.	1	20
12)	Пѣсни благогов.	2	—
13)	dto Перемышль	—	15
14)	Евангелiе и Апостоли	—	30
15)	Псалтырь вел.	2	—
16)	dto малый	—	50
17)	Богъ Ода	—	4
18)	Руководство къ садовнич.	—	20
19)	Слово о полку Игоря	—	10
20)	Зоря Гал. 1853	2	30
21)	Поученiя церк.	1	30
22)	Историческiй сборникъ	—	25
23)	Весна	—	30

24) Цвѣты	—	20	
25) Гной душа . . .	—	10	
26) Геть, геть . . .	—	20	
До перен.	18 fr.		
[2] 27) Парастасъ . . .	—	15	кр.
28) Сборникъ привѣтств. . .	—	15	
29) Остромирово Евангеліе . .	1		
30) Краледворская рукоп. . .	—	15	
31) Покореніе Новгорода . .	—	20	
Итого	20 fr.	5 kr.	Cm.

1) Ганкевича Проп. 2 екс. III ч.	6 fr.	
2) Витвицкаго dto dto II т.	2	
3) Остроміровo Евангеліе .	1	
4) Краледворская рукоп. . .	—	15
5) Русская Анѳологія . .	—	40
6) Отецъ Игнатій . . .	—	30
	10	25

Всего долженъ мнѣ 30 fr. 30 kr. CM.

Пізнійше дописав Я. Головацький:

Писалъ письмо къ Добр. 3 февр. 22 янв. 855 прислалъ деньги.

Писано на 2 стор. малої 4⁰.

Ч. 111.

Лист І. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1854 р.

Любезный Другъ, Кумъ Я: Ѳ:

Господинъ Куцій до кончины своей лишится куцимъ, та тяжело зловить что у него нѣтъ хвоста, машетъ туда отъ кудова вѣтръ вѣетъ. — За пересылку спису книгъ благодарю, но куповать не имѣю нужди, да сили денежной, во теперишнее время – Если Проведѣнію угодно, чтобы мы сталысь достойними Его милости, то кажется мнѣ что сами книги к намъ наплевутъ и можно буде дешево получати, и читать впродоволъ безъ всякой общои критики, или лучше сказать безъ всякой боязны — Простѣтъ чтомъ тотъ часъ не далъ отвѣту на ваше письмо, и не множко промедлилъ, но втомъ была немало важная причина бо ваше письмо застало меня больного, а теперь немножко оправился, отвѣчаю и прошу о ласкаво извиненіе. На подписку III-го Том: Руско галичкой Исторіи Г. Д. З. 4 р. пересылаю изволите на имя мое подписать, а за лишное отторгнуть свой должокъ, за пересланніи мнѣ книжочки м. г. 853 вами 36 к. —

[2] Всѣмъ знаемимъ мнѣ Господамъ поклонъ да поздоровленіе. И вамъ мои дражайшій Другъ и кумъ — непозабыть тоже и Мар. Андр. съ доложеніемъ, что Мы такъ какъ и вы, терпимо скудность хотяпъ всяко збоже иміем, да что намъ по томъ, когда всѣ мелницы загроможденіи магазиномъ подрядчиковъ, что и намъ нѣкакъ измолоть для пропитанія — а также смуть насъ трапить, что у насъ и около насъ, язва скотная наспѣла, и много рогатого скота пропадаетъ, и мы живемо въ контумаціи —

Я держу Zuschaera да и другіи Газети получаю отъ Господъ Сосѣдъ, читаю, думаю, а крайне сказать время марно пропадаетъ, отъ — спорожного, впусте Господ: Редактори пересыпаютъ — а оно так будетъ какъ Господь извелитъ — а доселѣ между читатилями, разговоровъ, умствованя, лжи и дурачества что и мѣры нѣтъ — Прощойте (sic!) и прошу меня въ вашей памяти на всегда имѣть — пишетъ вашъ чистосердечный другъ — І. В. С:

Л. 22/11 54 г.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 112.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького без дати, пис. після дня 24. XI. 1854 р.

Милостивѣйшій Государь, Любезнѣйшій Покровитель мой!

Ахъ! на милость Бога, скажите мнѣ: какъ и почему это случилось съ „Зарею“? — Палъ ли Севастополь? повелся ли какій-то мятежъ въ Варшавѣ? сошла ли вся Ставропигія съ ума? что предала любезнѣйшее дитя Руси, сердце нашего сердца въ измѣнническія руки?! — Ахъ тожь не было ли кому отвратить сію погибельную тучу, которая изъ мрачныхъ пещеръ лжерусскаго Собора легковѣрнымъ соотчичамъ нашимъ угрожала? Ахъ, не было кому, не было, — и вотъ разбойники загнѣздилися въ Святынѣ избранныхъ! „Заря“ съ 48 Нумера служитъ переводчикомъ у польскихъ „Новинъ“, дѣйствуетъ съ самыми злопамятнѣйшими недругами за одно![1]) Повѣрьте, Мило- [2] стивѣйшій Государь! мнѣ отъ жалости разрывается сердце! И нашъ Другъ, вѣрнѣйшій

---

[1]) Число 48 „Зорі Галицкої“ вийшло вже під редакцією Николи Савчинського. Попередного редактора, Северина Шеховича усунула Ставропіґія з редакциї, а разом з ним і „обєдинительний“ напрям. „Зорю Галицку“ почала Ставропіґія видавати в дусї чисто народнім. Співробітником єї став зразу Плятон Костецкий, співробітник „Nowin“, опісля Евген Згарський а від р. 1855 також Ксен. Климкович.

Соучастникъ нашихъ многознойныхъ, Богомъ посвященныхъ предпріятій, Русью-дышащій Михаилъ М. содѣйствуетъ нынѣ супостатемъ нашимъ въ „Поученіяхъ Церковныхъ!“ Не могу вѣрить, онъ ли обманутъ? не могу сказать Ему: Et tu Brute! потому, что навѣрно Его поученія напечатаны недругами безъ Его же вѣдома, или Онъ какъ рѣдкій русскій человѣкъ, пособствуетъ всему, что ни есть русская азбука?

Сжальтесь надо мной, милостивѣйшій Государь, разрѣшите мнѣ всѣ эти неотгаданныя мною вопросы, разсѣйте эту тьму, въ которую запутали меня 48 Н. „Зари“ и 33 Н. „Поученій Церковныхъ“, извѣстите меня о поводахъ этихъ зловѣщихъ перемѣнъ или просто измѣнъ — да не пребываю въ несносномъ, мучительномъ недоумѣніи, которое почти сводитъ меня съ [3] ума.

Въ моемъ послѣднемъ письмѣ къ Вамъ просилъ я Васъ вторично о сообщеніи извѣстій по предмету нашей литератури и сегодня — не получивъ отъ Васъ никакой вѣсти — молю еще разъ преусердно, извольте писать мнѣ — въ то время ужасныхъ преворотовъ — почтою прямо въ моё жилище, въ Мосты Великіе. — Я намѣренъ писать онамедни (sic) въ Г. М. Качковскому и принужденъ отлагать эту переписку до тѣхъ поръ, пока не узнаю что-то отъ Васъ. Вы вѣрно согласитесь со мною, что если когда нибудь прежде надо намъ было помочи того Человѣка, то чай всего болѣе нужно намъ ей ныньче. И я увѣренъ, что Вы также поскорите съ письмомъ своимъ къ Нему, которое всѣхъ больше подѣйствуетъ на Его доброе сердце. Подаждь Господь, чтобы по крайней мѣрѣ тотъ единый русскій Меценатъ былъ съ нами. — Не знаю, какъ стоитъ дѣ- [4] ло со „Змѣемъ Нотяйскимъ“, и много ли ради него возмущенъ Г. Качковскій; если это ненастье (sic) счастливо перешло, я выступилъ бы передъ Нимъ съ предложеніемъ касательно извѣстнаго на всесловенскомъ стремленіи созидаемаго Альбула. Намъ надо ныньче говорить къ Русскимъ; молчаніе убьетъ малочисленный полкъ защитниковъ твердой Руси — и я съ каждымъ днемъ надѣюсь услышать лжерусскій но громкій голосъ Лозиньскаго. — Прикажите мнѣ что нибудь написать, будь „Слово во время“ будь „Обозрѣніе литературной дѣлательности Русскихъ съ 1848 г.“ и увѣрьте меня что это будетъ напечатано, а я мимо великаго недостатка времени, мито нездоровыхъ очей, готовъ приняться за мечь и выступить къ борбѣ съ измѣнниками. Или не было бы лучше, привлечь къ себѣ олинію русскихъ интереснымъ романомъ? Я и къ роману готовъ, но пусть бы онъ былъ печатанъ. Ожидая Вашего отвѣта и благоразумныхъ совѣтовъ пребываю Вашъ преданнѣйшій другъ и воспитанникъ Богданъ А. Дѣдицкій.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 113.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, писаний дня 28. XI. 1854 р.

Милостивѣйшій Государь, Благосклоннѣйшій Покровитель мой!

28. 9-Ьг. 854.

Посылая на Ваши руки писемцо мое къ Г. Малиновскому, прошу передать Ему оно при доброй способности. Пишу къ Нему касательно „Статутовъ Народнаго Дома", которые мнѣ, при составленіи извѣстной статьи о „Народномъ Домѣ" необходимо нужны. Хотя увѣренъ, что въ нынѣшне время дѣльцо того рода не подѣйствуетъ съ желаемымъ успѣхомъ, но взявъ на себя объязанность писать по [2] сему предмету, хотѣлъ бы я довершить трудъ свой добросовѣстно и на основаніи самыхъ вѣрнѣйшихъ источниковъ, именно Статутовъ. Какъ оно ни будетъ, — а по крайней мѣрѣ приростетъ къ бѣдняжкѣ нашей литературѣ одна брошюра.

Недавно писалъ я къ Вамъ, чтобы изволили прислать мнѣ нѣкоторыя книги — и теперь повтаряю мою просьбу, именно прошу о нѣсколько ексемпларей „Отца Игнатія" о ексемпларь „Анѳологіи" и наконецъ, если возможно, о екс. Вашей „Хрестоматіи". О сей послѣдней хотѣлъ бы сказать нѣчто въ „Зарѣ" — а вѣдь, — не таю правды, — нѣтъ у меня денегъ, что бы драгоцѣннѣйшую книгу эту покупить! — Къ тому, если естъ у Васъ что нибудь новаго къ чтенію, — сжальтесь надомной — пришлите мнѣ пришлите! Все это можете передать малюткѣ, которой вручитъ Вамъ сіе письмецо.

Да еще одна просьба: если у Васъ останетъ часочекъ досужнаго времени, — если Вы намѣренъ отодхнутъ отъ тяжелыхъ Вашихъ трудовъ, возьмите на нѣсколько минутъ перо, да возрадуйте какимъ-то листочкомъ Вашего преданнѣйшаго друга, который унываетъ ныньче въ скучномъ сельскомъ [4] уединеніи и сгараетъ отъ тоски за неимѣніемъ никакихъ извѣстій о дѣлахъ Руси — къ сожалѣнію — снова дремлющей. Въ „Зарѣ" и въ „Вѣстникѣ" Русскихъ какъ бы не было нынѣ! — Сдѣлайте милость, извѣстите мнѣ нѣчто о дѣлѣ, касающемся Васъ и Г. Качковскаго по поводу раздачи „Змія Нотяйскаго". Что дѣлаетъ Петрушевичъ, Малиновскій, Вашъ Братецъ — что намѣряете печатать по окончени „Анѳологіи"? — Есть ли надежда, что Качковской помоществоват(ь) намъ будетъ и дальше, что напечатаетъ вознамѣренный нами Альбумъ. и. пр... Сжальтесь надо мной напишите объ этомъ всемъ хотя нѣсколькими словы — а приметъ письмо Ваше съ восторгомъ.

Вашъ преданнѣйшій другъ и воспитаникъ

Богданъ А. Дѣд(ицкій).

Лист писаний на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 114.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 6. XII. 1854 року.

Почтеннѣйшій Милостивый Государъ!

Пользовавшись счастливымъ случаемъ, свидатись съ Вами, Милостивый Государъ при моемъ отъѣздѣ, я не могъ изъяснитись по нѣкоторымъ обстоятельствамъ, и поспѣшаю теперь потрудити Васъ моимъ писаніемъ.

Программъ Семейной Библіотеки извольте Милостивый Государъ сообщити Почт. Госп. Петрушевичу и другимъ ревностнымъ писателямъ въ цѣли чтобы они не взирая на личность Редактора, не обавляли ся и не презрѣли моимъ издавательствомъ Если одарятъ мене концессіею, то я хочу принятись за дѣло со всемъ усердіемъ и безъ всякой нагороды и пользы. Ибо я перенятъ мыслію, что если бы мы лишились органа, то хотя судьба Русской народности была бы очень жалка предъ лицемъ Правительства, однакъ еще хуже было бы съ духомъ Публики, и то, что съ такимъ трудомъ создавано на нивѣ литературы и языка, все розрушило ся бы. Увѣряю Васъ, Господинъ Профессоръ, торжественно, что моя охота происходитъ отъ чистаго побужденія. [2] Если бы не было другого затрудненія отъ Правительства, то изъ моей стороны нѣтъ ніякого, кромѣ средствъ пропитанія. Если бы у мене была лекція или діюрна, то я не имѣлъ бы нужды имѣти дѣло ни съ якимъ нибудь Институтомъ, ни съ другимъ Издавателемъ, ни даже съ собственнимъ Издавательствомъ, ибо деньги предплатные не вплывали бы до моихъ рукъ и потому не было бы ніякихъ недоразумѣній между сторонами. Мои отношенія семейныи не дозваляютъ мнѣ пропитаніе собственными средствами. Ибо фамилія моего отчима умѣла такъ коварствовати, что я, оставивъ всѣ вещи дома, отъѣхалъ даже не попращавшись; и до сихъ поръ не сношусь съ домомъ отчима, который деньгами, оставшимися по моему отцу и цѣлымъ приданымъ моей матери оплатилъ былъ свои и своего отца долги.

Явно что особенно въ началѣ мнѣ не возможно будетъ устоятись противъ недостатку, тѣмъ болѣе, что Редакція Зори Галицкой не дозволила мнѣ щадничати.

Тому прошу Васъ, Милостивый Государъ, по Своей Милости, сыскати для мене діюрну у Госп. Сосновского или якую-то лекцію. Притомъ было бы для мене весьма полезно, если бы Матица или Домъ Народный [3] дали мнѣ въ займы нѣсколььконадцатъ Гульденовъ, и жилище въ Домѣ Народномъ, ибо для составленія и разосланія Программа, и для

составленія первой тетрады за Январъ мѣсяцъ, мнѣ конечно слѣдуетъ быти въ Львовѣ, а безъ того мнѣ будетъ невозможно. Я за то сдѣлалъ бы порядокъ въ библіотецѣ Дома Нар. а Матицѣ отдалъ бы до диспозиціи одно сочинeніи о Физицѣ для простолюдинства, писаное тѣмъ способомъ якъ статьи въ Ладѣ о явленіяхъ воздушныхъ, и другое сочиненіе касающееся хозяйства. Оба сочиненія готовы уже отъ году. — При томъ я принялся бы, дѣйствовати въ Библіотецѣ, и привлекати юношей хоть тайкомъ къ содѣйствію.

Если бы Госп. Качковскій не пожертвовалъ ничего въ началѣ, то я, если бы мнѣ было чѣмъ пребывати въ Львовѣ, привелъ бы Госп. Порембу до того, что онъ напечаталъ бы первую тетрадь или по крайней мѣрѣ Програмъ своимъ иждивеніемъ; ибо давно еще, когда я еще обманывался надеждою, что Зоря перейдетъ въ мои руки, обѣщалъ мнѣ Порембa, что съ охотою возьметъ ея издавательство совсѣмъ на себе.

Тѣхъ причинъ ради прошу Васъ усильно Милостивый Государъ, съискати для мене якое нибудь мѣсто; у мене нѣтъ много претенсій.

Я хотѣлъ оставити для Госп. Леонтовича дальшіи рукописи, не взирая на то, [4] что умѣстили уже другую повѣсть. Но колосальное дурачеcкое предложеніе вышло отъ Госп. Костецкого; онъ хотѣлъ было чтобы я єму сообщилъ содержаніе Провинціялки, и что онъ коротко усовершитъ и доведетъ до конца сію повѣсть. Стóило бы увидѣти успѣхъ его. Но я къ тому готовъ, впрочемъ было бы мнѣ жалко, что я нарочно взялъ сію повѣсть писанную женщиною до Зори Гал., потому что на нашихъ поповствахъ также еще слишкомъ много сохраняется житія патріярхального. Но такое стремленіе для Г. Костецкого, кажется недостижимо.

Умоляю Васъ Милостивый Государъ, что бы въ случаѣ прикасающаго ся „журнала Семейной Библіотеки“ Вы изволили приказати комунибудь, извѣстити мене подъ ниже выраженною адрессою.

Простите, Милостивый Государъ что я осмѣливаюсь обезпокоити Васъ моимъ писаніемъ, и что такъ непорядочно пишу и примите увѣреніе моего глубочайшаго почитанія

Вашего Высокопреподобія Милостиваго Государя моего нижайшій слуга

Жолковъ 6. Дек. 1854. Сев. Гавр. Шеховичь.

Адрессъ: Sev. Szechowicz in Kunin per Żółkiew. Im Pfarrhause.

Лист писаний на чотирох сторонах 8°.

Ч. 115.

Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 7. ХІІ. 1854 р.

Любезный Другъ Кумъ Я. Ѳ.

Бѣдная моя Головушка, что я здѣлалъ, что позабылъ, каталогъ книгъ къ Вамъ послать — а это всіо виноватіи Ч. Н. сидятъ вдеревнѣ и менѣ мѣшаютъ, да въ хату валятся какъ н. С. давай, закуску, давай чаику надо имъ, имъ скучается въ деревнѣ, пришли свизитой, чортъ бы ихъ побралъ, прескверный Евреo Лоолевой народъ, ввалится въ хату, сидитъ та какіи то новости лжетъ, и думаетъ всю вселенну уже гнуть — а я лишъ пливу за политекой зъ отвѣтомъ — что это всіо можетъ быть — а дуракъ такъ и надимается, какъ лягушка — —

[2] Но что дѣлать, такова пора наспѣла, что должно намъ звать, дураковъ, мудраками, мошенниковъ, хорошими людьми, воровъ, разбоинниковъ, добродѣтел: и Святими. да что дѣлать — велять, какъ когда то Евреамъ предъ Ц. Навуходорозः — Но Богъ милостивъ, кажется непредасть насъ до конца, въ радость, и посрамленіе врагамъ бисурменамъ. —

Зъ новостей ино то къ вамъ пишу что 29. м. м. 10-и час: утра II. Ц. велѣлъ указомъ запреть кордонъ, и нѣ одного зернушка пускать хлѣбца — и по сему быть. — Это здѣлалъ конфузію всѣмъ своимъ другамъ которіи отъ искренности, и любви [3] сердца своего, немножко рѣзко шумѣли и всяку Ябедь, ложъ во четиры болтали а теперь голодное брюхо, немножко потисне начнетъ шипѣть кажется мнѣ? Ч. Море хорошо играетъ. Кораблѣ трамблямъ полькѣ пляшутъ. Подруги бродятъ по лужи, и нѣмного что то закусить — худой балъ — что Еолъ дѣлаетъ, и куда митнулъ. — Постой но ты Г. Еолъ. Зевесъ еще не всѣхъ своихъ боговъ созвалъ въ Олимпъ — еще не хорошо Ему е Туфли надути. Когда но всѣ соидутся — тотчасъ по Совѣту, предадутъ тя анаѳемѣ — а Махометъ станетъ разомъ съ проч. въ Его царствѣ. —

По одержаніи этого письма спрашиваю васъ Г. Н. Я. Ѳ. о отвѣтъ. — Поживайте хорошенько съ вашею Подр. да семейкой, о мнѣ непозабываите пишетъ вашъ другъ

І. В. С.

7/12 54. 9. ч. ночи.

Лист писаний на трох сторонах 4°.

Ч. 116.

Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р.

Милый Другъ!

Только теперь мнѣ возможно Вамъ послати 6 зол. ср. для Зори; имѣйте милость, отдайте на Редакцію. — Ваша Хрестоматія русская можно также уже вышла, такъ прошу мнѣ ее переслати. — Подъ молебнёмъ я не разумѣю обыкновенного молитвослова, изъ какого отправляется вечерня, повечеріе, полунощница, утреня, часы и пр. такого я имѣю давно, въ Будинѣ печатаются прекрасный; но прямо мольбенъ или мольбенословъ я хочу, гдѣ находятся мольбены Святымъ, на пр. С. Николаю, с. Барбарѣ и пр. и пр. Естьли возможно такую книшку получити, сдѣлайте милость ю при-[2]-шлите, я деньги 1. Октобрія зашлю Я такую книшку видѣлъ въ Галичинѣ, но уже не помню гдѣ.

У насъ ничего новаго: у Васъ сбираются громы военныхъ тучъ; дай Боже ихъ разганяти лучамъ сонца мира! —

Здравствуйте и кланяйте ся всѣмъ честнымъ Руссинамъ отъ Вашего покорнаго слуги

Виктора Добрянского.

A propos: Вышла ли третья часть Гисторіи Зубрицкого, и какимъ путёмъ бы достати цѣлое дѣло.

Лист писаний на 2 стор. 8⁰.

Ч. 117.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р.

Милостивѣйшій Государь!

При добромъ случаѣ, когда сестра моя ѣдетъ въ Львовъ, беру за перо, чтобы написать къ Вамъ одну просьбу, именно: если эксемплары „Отца Игнатія“ [1]) уже переплетены и у Васъ находятся, то извольте переслать мнѣ чрезъ вручителя сего письмеца 10—20 книгъ этой повѣсти, да я распродалъ бы ихъ по сосѣднимъ деревнямъ; если же не переплетены, то пришлите мнѣ тѣмъ же путёмъ хоть одинъ эксемпларъ: пусть бы я — въ [2] сегоднишней кручинѣ возрадовался имъ.

Касательно продажи этихъ книгъ, прибавляю еще можетъ быть не излишнее замѣчаніе: чтобы изволили Вы посовѣтовать Еленю да другимъ

---

[1]) Ся повість Б. А. Дїдицького вид. 1854 р.

книгопродавцамъ, которымъ передадите „Отца Игнатія“ въ продажу: извѣстили бы де они объ „Отцѣ Игнатіи“ въ своихъ расписяхъ, разсилаемыхъ ими путемъ Пр. Консисторій по Намѣстничествамъ. Для рекомендаціи этой повѣсти читателямъ, изволили бы Вы къ тому сообщить имъ извлеченіе изъ статьи, посланной мною онамедни (sic) по сему [3] предмету къ Г. Шеховичу и опредѣленной для умѣстки въ „Зори Галицкой“[1]). Какъ извѣстно, прибавляютъ тѣ книгопродавцы въ своихъ росписяхъ таковыя рекомендаціи, и это видѣлъ я въ послѣднемъ „Bücher Verzeich(n)iss“ Еленя, разосланномъ недавно куррендою. Прошу извиненія, что я столько смѣлъ и можетъ многовзыскателенъ съ своими предложеніями — но я увѣренъ, что Вы принимаете въ дѣлѣ литературнаго н а ш е г о подвига большое участіе.

Поручаясь Вашей памяти [4] и оказываемой мнѣ доселѣ великой Вашей милости пребываю съ глубочайшимъ почитаніемъ покорнѣйшій слуга и воспитанникъ Вашъ

Богданъ А. Дѣдицкій.

Лист писаний на чотирох стор. мал. 8⁰.

Ч. 118.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, без дати, 1854 (?).

Милостивѣйшій Государь!

Ваше письмо вмѣстѣ съ 40 екс. Мѣсяцеслова и чешск. Читанкою получилъ я вчера, – и при всей радости, какую имѣлъ при томъ благопріятномъ случаѣ, запечаловался я не мало, узнавъ изъ Вашего письма, что Вы „Очерка русской литературы“, пересланнаго мною къ Вамъ на руки Г. Шараневича еще въ прошломъ мѣсяцѣ, доселѣ не получили! Извольте допросить объ ономъ Очеркѣ Г. Шараневича, которому я, при выѣздѣ его изъ Перемышля, собственноручно передалъ тѣ Ваши книги, которыя заимствуя у Васъ въ вакансы приректъ непремѣнно доставить послѣ вакансовъ, — а въ числѣ этихъ были: Очеркъ русской литературы, О врем. изъобр. писм. кир. Бодянскаго, Синтаксисъ Перевлѣсскаго, Письма изъ Варшавы и Филологическія замѣтки Паплонскаго — всего п я т ь. Такъ очеркъ, съ котораго я все мнѣ потребное [2] выписалъ, есть у Г. Шараневича. Мимо того, я весьма неспокоенъ; ибо могло бы и стать ся, что эта книга въ пересилкѣ гдѣ нибудь потерялась. Но все удивительно мнѣ, какъ это могло было статься, если я, какъ живо помню, тѣ книги обвинулъ бумагою и перевязалъ тесмою. Прошу Васъ покор-

---

[1]) Она напечат. в 46 ч. „Зорі Гал.“ за р. 1854 (з дня 10 (22) XI).

нѣйше, по свиданіи съ Г. Шар... увѣдомить меня поскорѣй о настоящемъ состояніи этого дѣла, ибо я все таки безпокоюсь. — Препорученіе школьной Комиссіи о составленіи русской Читанки для II. норм. класса[1]) принимаю съ искреннѣйшею благодарностью, и надѣюсь составить ее еще передъ истеченіемъ наложеннаго срока. Я увѣренъ, что этою милостію необыкновенною, для меня очень льстящею, я объязанъ прежде всѣхъ Вамъ, милостивѣйшій Покровитель мой! Вашему предсѣдательскому голосу и Вашей столькратно доказанной ко [3] мнѣ благосклонности. Спасибогъ Вамъ за то и всѣ неизчисленныя благодѣтели. Но я прошу Васъ еще, въ пользу удобнѣйшаго и скорѣйшаго составленія реченной Читанки прислать мнѣ изъ ц. к. гимназійской акад. библіотеки нѣмецкій Lesebuch, непомню какого автора, но который я у Васъ передъ двумя годами видѣлъ, и въ которомъ есть самыя короткія повѣсти, расположенныя на три отдѣленія: Богъ, человѣкъ и природа. Думаю, Вы будете знать эту книгу и увѣритесь въ пользѣ, какую она принесетъ русск. Читанкѣ. Присылая се, извольте добавить 2 екс. Отца Игнатія, о котораго просилъ меня онамедни Духновичь. Львовскіе Мѣсяцесловы я коекакъ разопхаю, а только вредитъ мнѣ вскорѣ выити имѣющій Перемышлянинъ. — Да, еще одно къ Вамъ дѣло: можетъ не нужна Вамъ теперь „Исторія Кіевской Академіи"? Съ помощію ей я составилъ бы какій либо очеркъ самой запутанной эпохи нашей [4] литературы. Можетъ у Васъ еще кое-что изъ книгъ интереснаго; извольте, не позабывайте о моей ненасытимой книгоалчности. — Я началъ составлять одну юмористически-сантиментальную повѣсть, еяже героемъ есть русскій Дякъ; много тамъ хочу сказати всѣмъ правды, и повѣствованіе вести въ слогѣ Отца Игнатія. Но куда мнѣ теперь съ нею; такъ всѣ мои едва начатыя дѣла отлагаю.

Пересылая сердечнѣйшія поздравленія Вашей многопочт. Роднѣ и Г. Шараневичу пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Б. А. Дѣдицкій.

NB. Просьбу о сложеніе учительскаго испыта я не могу еще подавать къ комиссіи, ибо недостаетъ мнѣ одно важное приложеніе: свидѣтельство отъ Вашего Брата, на которое уже отъ 7 недѣль пренетерпѣливо выглядаю.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

---

[1]) вийшла у Відни 1859 р. п. з. „Руска друга читанка для третѣго ôтряда школъ народныхъ и городскихъ въ цѣсарствѣ Австріи".

Ч. 119.

Лист К. Яроміра Ербена до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1854 р.

V Praze dne 26. Ledna 1854.

Veledůstojný, vysoce vážený pane!

Umínil jsem si, tiskem vydati sbírku, neb raději výbor národních pohádek slovanských, jimž Rusové říkají skazki a Poláci klechdy, v jazyku původním, s jistými poznemenáními; a mám nyní již takové pohádky všech slovanských odvětví pohromadě, jenom maloruských nedostává mi se. Znám sice, co vyšlo ve Vènku (Вѣнокъ), ale jest tu malý výbor, a z mythologických, ktoré nejvíce na zřeteli mám, není tu žadné. Hlavní účel toho spisu má býti ten, aby se objasnila zatmělá potud mythologie slovanská z takových pohádek. Z té příčiny obracím se k Vašnosti s prosbou, nebylo-liby Vám možné, buď sám sepsati (neb vím, že se s takovými věcmi též obíráte), anebo od někoho mi objednati jednu nebo dvě takové skazky, jako Vojcicki pod jmenem Klechdy vydal. Sepsány by musely býti v čisté prostonárodní prose maloruské, právě tak, jak se vypravují; [2] neb ve verši, jako jsou „Три сказки“ od Bodjanského, jich potřebovati nemohu, ač obsah těchto skazek Bodjanského velmi dobře mi se hodí.

Zavážete mne sobě velice díkami, neoslyšite-li prosby mé, a budu-li komu jakým honorárem povinen, zvláště kdybyste ty skazky od někoho sepsati dali, kdoby takovým honorárem uražen nebyl, račte mi to, prosím, oznámiti, a bez meškání to zapravím.

S hlubokou úctou Vašnosti oddaný

K. Jaromír Erben
archivar města Prahy.

Byt můj: Kornthorgasse N. 6. 566/II.

На 4-ій стороні: Jeho Blahorodi Panu Hołovackému c. k. Professoru.

Лист пис. на двох стор. 8°.

Рік 1855.

Ч. 120.

Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня (22. XII.) 3. I. 1855 р.

Любезный Мой Братъ!

Послѣ испыта, который я еще 29 ноября благополучно отбылъ, я думалъ, что не множко отдохну — но не такъ сему быть, одно кон-

чилось, а другое настало, хотя мнѣ теперь легче и отраднѣе работать, сбивъ съ головы то, чему не миновать. Кромѣ обыкновенныхъ моихъ должностей, я теперь очень прилежно занимаюсь чтеніемъ русскихъ книгъ, которыхъ я у Г. Р. выбралъ уже около 35 гульденовъ на счетъ денегъ Тобою присланныхъ. Есть между ними довольно много любопытныхъ и важныхъ по предмету, и потому я не хотя лишить ся этой надобности, перечитываю и разсматриваю ихъ прежде, поки Тебѣ пошлю. Прочія деньги сложены у тогоже Господ. и ждутъ своего назначенія, когда настанетъ роковая доба, хотя теперь обстоятельства политическія даютъ и всего надѣяться и опасаться всего. Но съ наступающею весною Богъ знаетъ, что намъ судьбина принесетъ? — Твою Хрестоматію я отобравъ отъ Мехитаристовъ 24 екзем. и велѣвъ переплесть, сдѣлалъ по Твоему распоряженію, и на дняхъ пошлю еще 3 ексемп. въ Прагу — здѣсь я уже всѣ раздалъ, и получилъ въ замѣнъ отъ Г. пр. Миклошича его послѣднее сочиненіе, а отъ [2] Батюшки того очень важную книгу для Тебя. Кромѣ Тобою означенныхъ лицъ я съ моей стороны поднесъ 1 екз. Г. Дору Дворачку, а 1. уступилъ Г. Нодю, и такъ для Тебя лишилось 10 екземп. которые вмѣстѣ съ прочими книгами своевременно Тебѣ черезъ Спедитера пошлю. — Бумагу Мехитаристамъ еще я не заплатилъ, не имѣвъ наличныхъ денегъ; впрочемъ бумага истинно самая лучша, но при томъ всемъ я ужаснулся, когда мнѣ Конто прислали на 18 fr. сер. когда я не выше 12 fr. предполагалъ, какъ и Тебѣ въ послѣднемъ письмѣ вспомянулъ — и я думаю, по такой высокой цѣнѣ они могутъ немножко пождать. — Вчера я получилъ такожъ однажды отъ Г. Черлунч. Исторіи Зубрицкаго 1 й 2 часть, и передалъ кому слѣдовало -- мнѣ замѣчено, что съ нетерпѣніемъ ожидаютъ 3 части!! Но я слышу изъ другой стороны, что печатаніе ея очень тупо идетъ, а подписка еще тупѣе! Ужасно и подумать если правду кажутъ, что этой подпиской не возможно даже покрыть издержекъ бумаги! Какая же участь предстоитъ нашей литературѣ при толикомъ равнодушіи! —

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало благополучныхъ — вчера читалъ я въ газетахъ, что любезнѣйшій проф. въ Прагѣ І. Прав. Коубекъ упокоился вѣчнымъ сномъ! — Новое редакторство Галицкой Зори произвело въ здѣшнихъ обществахъ одногласное и громкое неудоволеніе всѣхъ сторонъ и мнѣній, и послѣдніе покровители отказываются [3] отъ нея, и какъ кажется, она рѣшительно клонится къ вѣчному паденію. Прошедшій годъ былъ самый блистательный ея сіянія, но похожій послѣднему воспламененію пригасающаго огня! Все гаснетъ и настанетъ скоро совершенная темнота!

Мы слава Богу всѣ здоровы — только мой малютка Ваньо по временамъ неспокойный, по случаю зубовъ, которымъ бы уже время

было прокаливаться — ему уже 9 мѣсяцъ минулъ, а еще ни одного зубка не видно. —

Надѣясь, что это письмо застанетъ Васъ въ покойномъ семейномъ кругу, желаю Вамъ отъ себя и отъ имени моей родины всего благополучія, здравія, долгоденствія и удовольствія, и чтобы Васъ Всевышній поблагословилъ въ будущемъ Новомъ Году большимъ счастьемъ, какъ въ прежнихъ лѣтахъ — на многая и благая Лѣта!

Пращайте и любите Вашего Брата какъ онъ любитъ Васъ Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 22 декабря 1854, 3 января 1855.

Я давно ожидаю отъ Тебя присылки рукописи покойнаго Брата Петра вмѣстѣ съ анѳологіею и Перемышляниномъ — Г. Вислобоцкій получилъ очень дружелюбное письмо отъ Богдана, и чрезъмѣрно тѣмъ возрадовался. Дай Боже всего добраго.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 121.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 21. I. 1855 р.

Пряшовъ 21 Сѣчня 855.

Любезный Другъ!

Вчера послалъ къ Вамъ письмо, и забылъ заплатить Почтовое; молю извините мою ошибку, и примите належитость почтовую которую за мой Листъ платили вы. Прощайте другъ

Духнович.

Прошу передать предплату на Зорю Галицку, хотя не нравится, однакожь есть русская.

На другій стороні листу така дописка Як. Головацького:

1 fr. 10 предлатилъ на $^1/_4$ года.

16/4 Февр. 855 послалъ я Г. Духновичу съ 100 екс. катихизиса.

8 ex. Отца Игнатія 4 fr.

8 ex. Анѳологіи 6

10 fr. на будущій расчетъ.

Лист писаний на 1 стор. мал. 8°.

Ч. 122.

Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 14(26) I. 1855 р.

Милостивѣйшій Государь!

Отъ трехъ недѣль — почти всякій день сбирался я ѣхать въ Львовъ, да надѣялся говорить съ Вами на лице о многихъ, слишкомъ

многихъ дѣлахъ; но, къ сожалѣнью, непогоды и другія обстоятельства воспретили мнѣ повидаться съ Вами и оставили вновь это одно сообщительное средство: переписку. — Въ продолженіи того междувременья моего молчанія случилось у меня очень много интереснаго; разскажу Вамъ тутъ кое-что поочерно: я получилъ Ваше письмо по почтѣ — думаю — въ половинѣ Декабря м. г.; въ другій день послѣ того писалъ я къ Г. Г. Качковскому, Раковскому и повѣрите ль? — къ Выслободскому. Въ самъ Праздникъ же рождества Христова получилъ я въ хорошо задѣланной пачкѣ два письмеца, Статуты Н. Д. и книги отъ Васъ, — къ тому по почтѣ письма отъ Раковскаго и Выслободскаго. Первое Ваше драгоцѣннѣйшее письмо выволо (sic) меня изъ совершеннаго унынія, изцѣлило мою разтерзанную душу и ободрило къ рѣшительному дѣйствованію. Сейчасъ принялся я описать въ вѣрныхъ чертахъ причины перемѣнъ, случившихся недавно съ „Зарею". ГГ. К. и Р—му[1]), и открылъ передъ Ними цѣль и намѣренія существующихъ у насъ партій. Между прочими писалъ я также, что за моей редакціи поживалъ я такъ съ твердорусскими какъ и съ хохлами — по крайней мѣрѣ Львовскими — въ согласіи, и что избравъ среднія мѣры по слогу и по языку снискалъ и убоихъ партій нѣкоторое-то [2] удовольствіе — это вѣдь не самохвальство, а чистая правда; что отъ того и не посмѣлъ тогда никто въ Ставропигіи выступать съ предложеніемъ какого-то польско-русскаго редактора; что-де Шеховичь не былъ такъ счастлывъ, чай потому, что мимо доброй своей воли и отличныхъ дарованій сбился немножко изъ сего единственно для насъ спасительнаго пути точно въ то время, когда неприязныя обстоятельства и раздразненные враги найбольше противъ насъ взбѣсились. — На то отписалъ мнѣ Раковскій, что онъ-де извѣдалъ уже обо всемъ и отъ Шеховича, что приписываетъ все несчастье „нерадѣнію и равнодушію къ нашей національности людей нашихъ" къ тому прибавляетъ онъ что „отъ Вѣстника и отъ Зари Г. въ нынѣшнемъ видѣ ихъ отказывается на вѣки, — не хочетъ ихъ ни видѣть ни читать"; наконецъ вызываетъ насъ, чтобы мы учредили новую газету, издаваемую на чистомъ русскомъ языкѣ, совѣтуетъ даже „открыть Правительству, что она будетъ писана russisch а не ruthenisch", и утверждаетъ, что аксіома „halbe Massregeln, schlechte Massregeln" полную имѣетъ правду и въ отношеніи къ нашей литературной дѣятельности. — Вы видите изъ того, что онъ какъ прежде такъ и теперь — мимо моихъ пространно о семъ толкующимъ писемъ — не хочетъ понять нашего настоящаго положенія. Жаль! — но онъ твердъ, и съ твердымъ не сладишь! — Къ Выслободскому писалъ я по двумъ причинамъ;

---

[1]) Мих. Качковському і Ів. Раковському.

разъ, понеже онъ — точно со времени душегубительной измѣны, пополненой Зарею, — сталъ мнѣ снова, послѣ долгаго междувременья, присылать свой „Вѣстникъ“ даромъ, въ чемъ я очевидно замѣтилъ знакъ возобнов- [3] леннаго его ко мнѣ благорасположенія; во вторыхъ, понеже я, предвидя грозящія напасти изъ стороны „Зари Г.“, радъ былъ имѣть его другомъ въ случаѣ какого-то спора, — помня именно на слова Наполеона III, сказанныя имъ 2 декабря м. г., что „полезно есть, во время непредвидимыхъ бѣдствій имѣть Австрію по своей сторонѣ“. — Я писалъ къ нему очень осторожно и кратко; поблагодарилъ за присылку „Вѣстника“, вспомнилъ нашу прежнюю дружбу, похвалилъ Его теперѣшніе подвиги и прирекъ дописывать иногда въ его газетѣ. Онъ отписалъ мнѣ очень вѣжливо, проситъ у меня помочи и увѣряетъ, что дописи мои съ перемѣною только что на що — помѣщать будетъ дословно. И я на сихъ дняхъ написалъ уже нѣчто къ „Вѣстнику...“ Это вѣдь не измѣна, а благоразумное дѣло; съ тѣмъ чаю, согласитесь и Вы. Пока мы снова выступимъ на поприще, не надо просыпать ни одной минуты; въ противномъ бо случаѣ враги выростутъ намъ выше головы! Впрочемъ „Вѣстникъ“ теперь уже лучше, и Выслободскій проситъ меня откровенно, чтобы я пособылъ къ его улучшенію моимъ совѣтомъ; — вишь здѣсь поле для меня совѣтовать въ пользу нашихъ вѣчною правдою освященныхъ стремленій. Но все жъ это надо дѣлать благоразумно и по взаимному совѣщенію съ Вами. Послѣ 1-го Февраля буду у Васъ и поговорю „о сихъ и прочіихъ“ пространно. — Вчера получилъ я по почтѣ хорошую табакерочку и „юрид.-политическій Словарь хорватско-сербско-словѣнскаго языка“ — въ дарѣ отъ — угадали ль — — отъ Выслободскаго!... Къ тому же два письма: отъ Я. Гѣровскаго и отъ Шеховича. Первое изъ сихъ писемъ возрадовало меня очень, какъ происходящее отъ благочувствительнаго юнаго Друга; но вмѣстѣ съ тѣмъ поразило меня сообщенное нимъ [4] извѣстіе о злонамѣренныхъ сплетняхъ Костецкаго, который рѣшительно дѣйствуетъ на неопытные умы въ Львовской семинаріи. Вы можете обо всемъ этомъ извѣдать у Гѣровскаго же. Шеховичь прислалъ мнѣ „Воззваніе къ предплатѣ на „Семейную Библіотеку“ и письменно проситъ у меня о содѣйствіе. Хотя радуюсь сему предпріятію инемедля поспѣшаю помочь ему, — пересылая на Ваши руки въ тойже Библіотекѣ переводные стишки мои изъ Гете[1]); — хотя беру на себя написать еще для нейже свое Quousque tandem, Catilina!...“ изъ Коломийскаго, и перевесть все Штурово сочиненіе „о всесловенскихъ Пѣсняхъ“; то однакожь

[1]) „Пѣсня Миноны“ і „Рыбакъ“ пом. в „Сем. библ.“ 1855 р. стор. 36—7.

не могу утаить предъ Вами моего непріятнаго предчувствія, что дѣло Шеховича вновь не поведется. Сохрани меня Господи, чтобы я вознамѣрялъ когда нибудь изъявлять это зловѣщее предчувствіе Публикѣ, или какимъ нибудь образомъ вредить сему высокому и похвалительному предпріятію; но я открою едино предъ Вами, что вижу, будь-то надъ Шеховичемъ тяготить что-то трагическое! Онъ принялся за „Ладу“ — пошло худо; взялъ „Зарю“ — еще хуже; — да какъ будетъ съ „Библіотекой“? Вотъ, видите, — на пр. уже въ самомъ „Воззваніи“ таковоеже (высшее силъ) пареніе и таковаже неопредѣлителъность. Есть тамъ снова всѣ безъ исключенія науки, самая же „Библіотека“ названа „письмомъ періодическимъ“, — а не означены даже никакъ періоды ея выпускамъ! Тѣмъ ли пріискивать утраченное дважды довѣріе? — Богъ помоги ему и всякій коренній русскій, — да и я никогда не откажу ему своего сотрудія, не смотря на тотъ жаль, который имѣю къ нему, причинившему мнѣ не малыя скорби — вѣдь безвинно, бо безсознательно — attamen причинившему!... Что до моей статьи о „Народ. Домѣ“ поговорю съ Вами лично, — покамѣстъ же пишусь Вашимъ искреннѣйшимъ почитателемъ Богданъ А. Дѣдыцкій.

14/26 Янв. 1855.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 123.

Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. дня 14. II. 1855 р.

Любезный Другъ!

Извините что я заставилъ Васъ не множко пождати за деньгами, не было возможно иначе, но сего мѣсяца и безъ напоминанья я бы былъ Вамъ должное заслалъ, ибо получилъ большую, то есть трёхмѣсячную часть жалованья. Прилагаю сего ради 30 зл. 30 кр. сер. за доставленныя книги, и 1 зл. сер. на 3 часть проповѣдей Ганкевича, которой у мене недоставаетъ. Если проповѣди по моему мнѣнію о короткое время большее получатъ распространеніе, только пока Попы познакомятся съ ними. — Но мнѣ теперь за большее время надобно будетъ воздержати ся отъ покупки книгъ, ибо времена тяжелы, [2] и будущее неизвѣстно. Прилагаю 32 зол. такъ чтобы пошту Вы заплатили, ибо у мене недоставаетъ случайно меньших бумажокъ, естьли иждивите болѣ, тогда сдѣлайте милость, съ проповѣдами мнѣ ето означити, и съ благодареніемъ прислужу остальное. — Съ сердечнымъ благодареніемъ за поднятыи для мене, и препарандіи нашей труды, также съ прошеніемъ о засви-

дѣтельствованіи моего почтенія и поздоровленія общимъ нашимъ другамъ, и моимъ иногда покровителямъ именно Г. Г. Кузіемскому, Лотоцкому, Малиновскому, Гуркевичу, Трещаковскому и пр. и пр. честь имѣю быти Вашимъ истыннымъ другомъ и почитателемъ

Викторъ Добря(нскій).

Кошице дня 14 Февр. 1855.

[3] Предплату на новую временопись послалъ для мене Духновичь; Зоря перестала мнѣ ходити, можно вышла передплата, и новыи Редакторы мнѣ не знакомы. Я буду держати ету часопись и далѣй, только теперь нуждаюсь въ деньгахъ, и передплаты заслати не могу. Между тѣмъ отложено не отвержено, такъ получу на разъ громаду Кирилчины.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

Ч. 124.

Лист І. Я. Сокулського до Якова Головацького пис. дня 15. II. 1855 р.

Любезнѣйшій Мой Другъ Я. Ѳ.!

Имѣю честь къ Вамъ писать, что еще въ живихъ пребываю, читаю, думаю, толкую, и изумѣваюсь — что во вселенной за диво творится, небо съ адомъ бурится — а чимъ кончится, лишъ Всевышнему вѣдомо есть — Вы ко мнѣ Л. Д. нєпишете, и кажется неимѣете своб(од)ного времены весть переписку, одно Чинъ, семейніе дѣла, а боліе всего занятіи литературой въ издаванію новыхъ Тургалобританскихъ Азбучниковъ, чтобы за благовременно своихъ Земляковъ приучить новыхъ нарѣчей, чтобы были способніи разгаваривать съ званными гостьми, а може еще пріидется повиноватся и ихъ Законамъ. Здѣлайте мой Л. Д. милость и почтѣтъ своимъ отвѣтомъ, чи хорошо проводили пляски тихъ какъ кажутъ запустъ? много разъ лучалось Вамъ съ Мар. Андр: на маскарадныхъ балахъ веселится? та и всѣмъ Господамъ, какъ нашимъ всенароднымъ р. предводителямъ [2] и предстателямъ въ столичномъ вашемъ Городѣ? Какъ идутъ вашіи дѣла, да здоровье? — а прочее, прочее какъ кажутъ авось, то и Мы сами въ Сылахъ, отгадать. — Я когда до сыта всякихъ газетъ начитаюсь начинаю пѣть Тропаря а҃-й Час: Скоро предвари да не постидимося: —

Извольте донесть скоро ли нашего Р. Г. Патр(іарха) Г. Д. З(убрицкаго) III. Томъ Исторіи явится? и больше книгъ намъ нужныхъ...

Больше къ Вамъ писать Мой Л. Д. Я. Ѳ. нѣтъ мочи у меня, и рука моя неимѣетъ сыли водить перомъ, чернило худе, да и перо — хорошо былобы съ вами на единіи поговорить по нашему — и вспоминаю часто па минувшій нашъ ра(з)говоръ когда то-то во время еще оно-оно под

березами — теперь и такъ исполняется — но тогда то былъ сонъ мечтанія — а теперь и на явъ приходѣтъ — жалко что [3] нѣтъ въ живыхъ нашего друга Кирилла — (Блонскаго).

Всѣмъ Г. Г. мнѣ знаемимъ поздоровленіе, и поклонъ отдаю — и предаюсь ихъ памяти и дружеству — а Васъ мой Л. Д. Ю. Ѳ. съ вашею Мар. Андр. и предрагою Семіею, лобизаю по сотъ а сотъ разъ — и предаюсь ихъ памяти. Съ почтеніе(м)ъ пише вашъ Другъ да Землякъ І. В. С: (Іосифъ Васил. Сокольскій).

15/2 55.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Слова, взяті в ( ), пис. чужою рукою.

Ч. 125.

Начерк листу Якова Головацького до А. Духновича, пис. дня 4(16) II. 1855 р.

Любезнѣйшій Другъ!

Посылаю Вамъ изъ Вашей половины екс. Литургическаго Катихизиса 100 екс. непереплетеныхъ. Излишные 200 екс. отданы будутъ Гну Шеховичу издавателю и редактору „Семейной Библіотеки" за который великодушный даръ я Васъ сердечно благодарю[1]). — У насъ ексемпляръ катихизиса продаваться будетъ по 25 кр. К. М. При томъ случаѣ посылаю Вамъ 8 екс. Анѳологіи á 45 kr. 6 fr. — 8 екс. Отца Игнат. á 30 kr. 4 fr. — Итого 10 fr. К. М. за которыя книги Мы позже расчетаемся. —

[2] Деньги предплатны на Семейную библіотеку 45 fr. КМ. я получилъ порядочно. — Издаваніе того журнала промедлилось на нѣсколько времени, потому что бумага по причинѣ худыхъ дорогъ ненадошла, но будетъ печататься непремѣнно. — Получивъ Ваше второе письмо и въ немъ 5 fr. 20 кр. я не пренумеровалъ только на $^1/_4$ года 1 fr. 10 kr. потому что я сомнѣваюсь, чтобы тотъ журналъ въ такомъ видѣ какъ есть прожилъ до конца года, прочая сумма останется у меня. [3] Na сихъ дняхъ писалъ я ко всѣмъ книжнымъ конторщикамъ, которые приняли Вашъ Молитвенникъ въ продажь, и недолго свѣдаюсь сколько они выручили за это сочиненіе и надѣюсь что Ваша часть заплачена будетъ въ типографіи. —

Вы упрекаете издавателя нынѣшней Зори въ ея худомъ стремленіи и въ языкѣ и грамматикѣ. — И Вы совсѣмъ правы. — No что

---

[1]) Яко дар „въ пользу литературы". Пор. „Сем. библ." 1855 р. стор. 138.

дѣлать съ безтолковыми полуграмотѣями — они недадутъ ни научиться, ни убѣдиться. — Не учители въ томъ виноваты ибо теперешніи писатели Зори не вынесли изъ школы ни одной буквы — а какой Грамматикѣ учатъ у насъ въ школахъ (начавъ только съ 849 года) [4] пусть будетъ Вамъ свидѣтельствомъ приложенный стихъ одного изъ семинаристовъ, моего ученика. Въ прочемъ горжусь тѣмъ, что Б. А. Дѣдицкій и С. Шеховичь были тоже моими учениками. — Не вмѣните мнѣ во зло, что я пользуясь случаемъ прибавляю къ посылкѣ по 10 екс. Отца Игнатія и по 10 екс. Анѳологіи къ Гдамъ И. Раковскому въ Будимѣ и къ Мих. Маркошу Епархіи Мукачевскія конс. Письмоводителю[1]). Вы найдете безъ сомнѣнія скорѣе случайность переслать оныя на мѣсто свое. Катихизиса не посылаю имъ, можетъ быть Вы прибавите по нѣскольку екс. отъ Себя. — Цѣлую Васъ сердечно и препоручаюсь Вашей приязни Вашь другъ и почитатель Я. Головацкій.

Львовъ 16/4 Февраль. 855.

На другій стороні листу, в горі є ще слідуюча дописка:

P. S. Историіи Зубрицкаго III т. уже готовъ — на сихъ дняхъ разошлются ексемпляри. —

Лист писаний на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 125.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 7. (20) II 1855 р.

Благородной Господинъ Проффессоръ Милостивый Государъ!

Неизреченное восхищеніе унесло мною, получивъ писаніе Ваше, Милостивый Государъ! именно, по этому побужденію, что Вы изволили писать мнѣ о дѣлахъ, которымъ предстоять въ сію пору дѣйствительно, къ моему сожалѣнію, мнѣ не суждено. Но Вашей милости я отнюдь не удивляюсь; Ваше внутреннее существо исполнено великодушія и оное неспособно къ этого противоположности; наша Русь очень мало знаетъ Васъ изъ послѣднихъ годовъ, и только юношество, воспитываемое Вами, тихомолкомъ, по своимъ усторонямъ, проповѣдуетъ Вашу славу, и только люди, которыхъ Вы удостоили Вашего сообщенія, возгараютъ пламенною любовью и преданностью къ Вашей Личности; Ваше становище и на журнальномъ поприцѣ запрещаетъ играть личностями и подвер-

---

[1]) Окремі записки Я. Головацького в справі висилки книжок до Раковського і Маркоша містять ся в бібл. „Нар. Дому“ під ч. 42. Ми їх не відпечатуємо.

гать ихъ крайнымъ опасностямъ... А однакже, на Руси нашей югозападной, Вы одинъ ревнитель, благоуспѣшно дѣйствующій со благоразуміемъ и хладнокровьемъ, тѣми двумя условіями, которыхъ лишены прочіе ревнители. И для того-то я удивляюсь Вашему пожертвованію, хоть въ состояніи принести Вамъ только простыми словами искреннѣйшее мое благодареніе

Во вторыхъ: мнѣ слѣдуетъ извиниться касательно поступанія въ моей должности. За нѣсколько дней до моего отъѣзда я препоручилъ нѣкому Гну Сокульскому, чтобы онъ заступалъ меня вовремя моего отсутствія, на канунѣ же моего отъѣзда былъ я у Васъ, Милостивый Государъ, но не засталъ Васъ у себя. Я отправился [2] въ деревню такъ нечаянно потому, что въ оное время совсѣмъ не случалось никакихъ Самборскихъ окказій, и одна, нарочно нѣсколькими людьми нанятая, случилась внезапно; въ тотъ же день случилась также оттепель; а понеже я, страдавъ катаромъ и кашлемъ, могъ былъ опасаться двухъ крайностей: стужи или совершеннаго растаянія снѣговъ и въ обоихъ случаяхъ, въ первомъ для недостатка лучшей одежды зимной, во второмъ, для распутія, не былъ бы былъ въ состояніи, добраться домой, потому принужденъ я былъ отправиться изъ Львова нечаянно, неразрѣшивъ даже моихъ собственно-личныхъ, приватныхъ дѣлъ. Эти обстоятельства навелъ я нарочно къ тому, чтобы убѣдить Васъ, Милостивый Государъ, что я не ради пренебреженія правилъ общественной конвеніенціи лишенъ былъ почести, отдать Вамъ, на моемъ пращаніи, лично мое почтеніе.

Касательно литературнаго предпріятія я думалъ бы, что, предупредивъ Публику путемъ „Вѣстника", лучше было бы издать полную книжку за Январъ, Февраль и Мартъ мѣсяцы вмѣстѣ. Тѣмъ образомъ было бы возможно избѣгнуть роздробленіе дѣла издаваніемъ мѣсячныхъ тетрадей, кое-что въ началѣ предпріятія становится затруднительнымъ; тѣмъ болѣе, что о благонадежной будучности какого бы то ни было Журнала нельзя судить скорѣй какъ по прошествіи втораго квартала; взявъ въ соображеніе и то, что въ книгѣ большаго объема будетъ возможно розноро̀днымъ содержаніемъ статей привлечь Публику, а на конецъ нѣкоторыя статьи еще неизготовлены, именно не переписаны, какъ напримѣръ: статьи прикасающаго ся III отдѣленія. Къ этому отдѣленію я приготовилъ статью о Телеграфахъ, статья, изложена вразумительно и пособствующая тѣмъ свѣденіямъ, которыхъ нынѣче еще нѣтъ у нашихъ Священниковъ, желающимъ вѣрно узнать что-нибудь объ томъ, о чемъ парни [3] двѣнадцати лѣтъ въ школахъ знаютъ. По этому мое мнѣніе таково, что, въ случаѣ, если бы книжка чвертьгодовая должна была состоять изъ двѣнадцати листовъ, сто́ило бы пожертвовать издержки

двѣнадцатаго листа на вырѣзаніе приложенныхъ здѣсь рисунковъ Телеграфическихъ снарядовъ, и умѣстить ихъ въ статьи прикасающейся, которую немедленно надошлю, скоро-лишь спишу ее начисто.

Другую статью относящуюся къ сему отдѣленію надошлю переводъ путешествій Колья по Руси[1]). Третьюю оригинальную отъ Свящ. Витошинскаго о Пчеловодствѣ. Четвертую короткую гумористическую. Пятую о Дѣлахъ Народныхъ, статья въ одинъ листъ, которая однакже, равно какъ и всѣ прочія, ожидаютъ Вашего одобренія. Для „Всячины", которую должно переименовать соотвѣтнѣе „Смѣсью" выпишу статейки изъ „Отечественныхъ Достопамятностей", сколько будетъ нужно. Жаль что у меня нѣтъ ни одного Журнала, даже и „Русской Зори", чтобы выписать что-нибудь изъ замѣчательныхъ и важныхъ явленіяхъ современныхъ; особенно, что касается до современной Литературы обще-Славянской; сей конечной необходимости удовлетворилъ бы нашь любезный Богданъ, если бъ изволилъ посѣтить Львовъ и воспользоваться Журналами Славянскими которыя получаетъ Редакція „Зори". (?) Касательно Польской литературы я сдѣлалъ бы то самъ, еслибъ имѣлъ у себя хоть „Nowiny". А особенно нужно мнѣ одно число новѣйшихъ „Nowin", въ которомъ описуютъ моды; это мнѣ нужно до статьи гумористической, списанной въ родѣ разсказочки; въ ней немного текста Польскаго о модахъ; но къ тому лучше бы текстъ свѣжій.

Еслибъ было нужно болѣе статей, не замедлю надослать тотчасъ. Статья Почтеннаго нашего Историка[2]) достойна перваго мѣста. Но, кажется мнѣ, порядокъ не будетъ правильный, если, при изданіи цѣлаго чвертьгодія, будетъ нужно прибавить какія-то статьи, относящіяся къ Исторіи и пр. Впрочемъ это не во вредъ, въ первой книгѣ каждаго Журнала болѣй иль менѣй предметы разбросаны.

Междувременно прилагаю здѣсь статейку принадлежащую къ отдѣленію Литературы, оставшуюся мнѣ еще съ временъ издаванія мною „Зори Галицкой": о „Библіотекѣ для чтенія".[3]) Необходимо также написать статьи о „Хрестоматіи", „Ан-[4]-тологіи", о „Божомъ мірѣ"

---

[1]) „Южно-русскія Степы". Составилъ Северинъ Гавр. Ш. изъ Нѣмецкого (Reisen in Süd-Russland von J. G. Kohl. Dresden und Leipzig 1841) поміщ. в „Сем. Библіотец-ї" за рік 1855. стр. 73—82.

[2]) Розуміти треба статтю А. Петрушевича: „Словене, ихъ древнія жилища и образованіе между ними первыхъ словенскихъ государствъ", поміщену в першім випуску „Сем. библ." за рік 1855. стр. 1—10.

[3]) поміщ. в „Сем. библ." за рік 1855 стр. 128—30 під буквами С. Г. Ш.

и прочая. Мнѣ кажется, что въ такихъ статейкахъ надлежитъ изложить предметъ 1) вообще, 2) примѣнить къ предлежащему, и во-третьихъ, что всего нужнѣе для нашей Публики, поощрить ее насильно къ покупкѣ. Къ сожалѣнію, мое перо боязливо, особенно въ первой книгѣ, а при томъ я безъ матеріяловъ вспомагательныхъ. У меня одно дарованіе: составлять (compiler) статьи. Къ несчастью, нѣтъ пособій. Боже мой! еслибъ у меня была въ Львовѣ горенка поддашная, и мнѣ суждено было жить вмѣстѣ съ милѣйшою мнѣ въ жизни подругою, Вашею Библіотекою. — Но, право, мнѣ пришло на мысль, что я, не допрашаясь Вашего дозволенія, осмѣлился забрать съ собой изъ Львова Ваши книги. Простите мнѣ, Милостивый Государъ! позвольте мнѣ натѣшиться ими и учиться изъ нихъ Русской Азбукѣ; я доставлю ихъ вскорѣ неповрежденными.

Упоминаю еще разъ о Рисункахъ, если это придетъ въ дѣйство. Я не свѣдущъ этого искусства, будетъ ли возможно, вырѣзать ихъ исправно на деревѣ, но, нечего дѣлать, когда состояніе улучшится, будемъ куповать готовые въ Ксилографическомъ Заводѣ въ Липску. — Если бы было возможно, то потреба была бы еще и третіи, но маленькій рисунокъ, вырѣзать, которого я надослалъ бы. Поремба знаетъ такого рѣзщика, онъ вырѣзываетъ и для Ступницкаго. Поремба самъ договорился бы съ нимъ и на будущее.

Касательно денегъ предплатныхъ, не знаю что́ дѣлать. Дѣло само премного выиграло бы оттого, еслибъ они находились въ Вашихъ рукахъ, но я не смѣю просить Васъ о тое, взирая на соотношенія.... но въ крайнемъ случаѣ, можетъ-быть, принялъ бы ихъ на себя ГГ. Гушалевичь или Малиновскихъ (sic). Знаю только, что у Г. Порембы они не безпечны по разнымъ причинамъ. Удивительно, какимъ образомъ деньги предплатныя доходятъ рукъ его? Развѣ у него есть полномочіе? Покорно прошу Васъ, Милостивый Государъ, приложенную здѣсь дописъ отъ почтовой Дирекціи вручить тому, кому будетъ надобно, для отбиранія денегъ предплатныхъ, приспѣвающихъ по почтѣ. Эта почтовая дописъ послужитъ и для закупыванія марокъ. Принужденъ еще разъ возвратиться къ рисункахъ особенно къ фигурамъ 4, 5, 6. Рѣзщикъ долженъ ихъ вырѣзать чрезвычайно точно. Въ 4 и 6 фигурахъ раздѣленъ циферблатъ на 34 поля, именно вверху и внизу по одной звѣздочкѣ, къ тому 22 поль для 22 буквъ и [5] и 9 поль для 9 буквъ, всего 34 поль. 4 фигура представляетъ кромѣ 34 отдѣльныхъ поль кругомъ также лучеобразное изображеніе; рѣзщикъ долженъ сообразить что напротивъ каждаго отдѣленія буквъ находится чистый промежутокъ въ лучеобразномъ изображеніи, которое для того имѣетъ всѣхъ поль 68. — Надлежалобы латинскія буквы замѣнить Русскими, но дѣло становилось бы затруднительнѣй; лучше оставить латинскія, а я въ текстѣ наведу при-

чину. Буквъ Русскихъ было бы нужно — вмѣстѣ съ 10 цифрами и двумя звѣздочками — всѣхъ 41 поль, это премного, развѣ если рѣзщикъ былъ бы въ состоянiи расчитаться съ собою. Напротивъ означенiе фигуръ 1 и 3 можетъ статься вмѣсто буквъ лат., A и B, находящихся на выдвижныхъ ящикахъ настоевъ, буквами Русскими А и Б, а означенiе лат. буквою nach C въ fиг. 3 вверху, можно замѣнить по Русски: въ станцiю В.

Для отдѣленiя литературы, если бъ нужно было какъ будьто бы введенiе: Русская словесность[1]). До стиховъ, если будутъ нужны и удачны: Печаль[2]) и Выборъ жены[3]).

Приложенную здѣсь записочку до Г. Сокульскаго (который вмѣстѣ со мной имѣлъ счастье быть въ VII классѣ Вашимъ слушателемъ и преданнѣйшимъ почитателемъ) прикажите, Милостивый Государъ, бросить въ какой-либо уличный почтовый ящикъ. А когда онъ явится къ Вамъ, извольте, Милостивый Государъ, препоручить ему, быть исполнителемъ Вашей воли и моимъ посредникомъ у Порембы. Дозвольте ему, чтобы онъ часто являлся у Васъ, извѣщалъ Васъ о всемъ собывшемся относительно этого предпрiятiя литературнаго, просилъ Васъ въ моемъ имени о совѣты, и что бы Вы изволили давать ему всякiя нужнiя препорученiя. Онъ новичекъ въ томъ отношенiи, но простодушенъ. Я долженъ былъ, вмѣсто трудить Васъ моимъ писанiемъ, отнестись прямо съ исполненiемъ дѣлъ къ П. Сокульскому; но Вы, надѣюсь, не уличите меня меня въ неучтивствѣ, [6] ибо уповаю, что благосклонно примете мое, хотя такъ длинное писанiе; во вторыхъ я смѣю полагать, что Вы удобрили мое допрашанiе, чтобъ все было доставлено до Вашего вѣдѣнiя. Добродушiе Ваше мнѣ порукою, что Вы, Милостивый Государъ, исключая личные труды, изволите распоряжать этимъ предпрiятiемъ посредствомъ дѣйствующаго, посредствующаго лица Г. Сокульскаго. Онъ также будетъ заниматься первою корректурою, вторую обѣщалъ мнѣ любѣзный Геровскiй принять на себя. Для Сокульскаго, можетъ быть, останется нѣсколько гульденовъ.

У меня есть нужда, поставить нѣсколько притязанiя на fондъ „Семейной Библiотеки". Именно, чтобы мнѣ вольно было посылать и принимать писанiя безденежно, не оплачивая почты; для того я и это писанiе не оплачаю; извольте, Милостивый Государъ, отобрать издержки сей оплаты изъ fонда; но поелику онъ находится въ рукахъ Гна По-

---

[1]) поміщ. в „Сем. Библ." за рік 1855 стр. 59—63.

[2]) Е. Г.... „Печаль", поміщ. в „Сем. библ." за р. 1855 ст. 82—3. Є се верш Е. Гребінки, пис. в великоруськім мові. Пор. „Сочиненія" т. V. ст. 94-6.

[3]) Тим. „Выборъ жены" Русская пѣсня поміщ. в „Сем. библ." за рік 1855 стр. 118.

рембы, я прибавлять буду къ каждому посылаемому и принимаемому писанію расписку для Г. Порембы, что бы онъ былъ въ состояніи послѣ расчитаться совѣстно. Потому я также требовалъ бы, чтобы Г. Сокульскій списалъ мнѣ всѣ листы и ихъ содержаніе поочередно, а важные писанія, неменѣе Ревизію, чтобы порядочно мнѣ присылалъ на счетъ Фонда.

Другое мое требованіе, чтобы въ случаѣ, если бы состояніе фонда было цвѣтущее, мнѣ доставили нѣсколько гульденовъ на предплату двухъ белетристическихъ журналовъ.

„Литургическій Катехисисъ"[1]) не знаю, какимъ образомъ возможно будетъ распродать его. Думаю, что найлучше умѣстить въ первой книгѣ умѣстку, что онъ посвященъ для литературнаго предпріятія, приглашая Публику, чтобы при пересланіи предплаты за второе чвертьгодіе, надосслали бездѣлицу и за Катехизисъ, но надобно хоть 1 Крейцаръ подвысшить за пересылку почтовую, а если нѣтъ, то лучше уменьшить цѣну его на 20 кр. Еслибъ было возможно, я просилъ бы переслать мнѣ хоть 50 экземпляровъ Катехизиса, хотя въ моей окрестности нѣтъ ни одинехонькаго ревни-[7]-теля, но я, быть-можетъ, успѣлъ бы разослать ихъ въ другія окрестности.

Еслибъ надлежало издать первую книгу за цѣлое чвертьгодіе, то нужно, чтобъ Сокульскій написалъ въ Редакцію Вѣстника и Зори умѣстку объ томъ. Вѣстникъ, кажется мнѣ не приложилъ къ своему Журналу программа Семейной Библіотеки. Касательно статьи „Рождественскія святки" я вполнѣ убѣжденъ Вашимъ мнѣніемъ; а я только для того измѣнилъ текстъ понеже Вы намекнули были нѣчто о примѣненіи этой статьи къ здѣшней мѣстности Югозападной Руси. Теперь прилагаю подлинній текстъ, извольте передать его Корректору[2]).

Къ Редакціямъ Славянскихъ Журналовъ надобно будетъ послать Программъ и писаніе за 3 недѣли до изданія первой книги съ тѣмъ что бы онѣ также за цѣлое чвертьгодіе прислали свои Журналы.

Долженъ еще написать что́нибудь обо мнѣ самомъ. Обстоятельства мнѣ дозваляютъ пріѣхать въ Львовъ, ибо путь въ Самборъ, путь въ Львовъ, пребываніе въ Львовѣ и возвратный путь сто́ило бы мене очень дорого. Изъ денегъ отъ ВБ. Г. Качковскаго осталось еще на одну поѣзду (sic), которую надобно отложить на время, когда мнѣ будетъ большая нужда быть въ Львовѣ, именно при подписаніи, ибо тогда можетъ и Полиція потребовать моего присутствія. Мнѣ казалось, что мнѣ будетъ возможно пріѣзжать часто въ Львовъ, для того, понеже мой отчимъ ста-

---

[1]) Замітка про „Литургическій катехизисъ" поміщ. в „Сем. библ." за рік 1855 стр. 138.

[2]) Печат. п. з. „Малорускіи Святки" в „Сем. Библ." 1855 р. стр. 11—35 під буквами И. Р. Є се, очевидно, статия писана в великоруській мові.

рается получить парохію въ Перемышельскомъ, съ оного мѣста поѣзда удобнѣе. Какъ дѣло скончится, не знаю. Оно зависитъ отъ Б. Г. Дра Рачиньскаго который есть полномощникомъ Князя Любомірскаго. Я былъ у Рачинскаго, но послѣдствія мнѣ неизвѣстны. Я съ охотою былъ въ Львовѣ лишился, еслибъ я былъ получилъ якія лекціи на столъ и деньги. Но въ томъ я не былъ счастливъ. И я въ каждое время пріѣхалъ бы въ Львовъ, жить постоянно, еслибъ только былъ забезпеченъ. Литература мнѣ не дастъ пропитанія, а она потребуетъ времени. Но еслибъ я былъ счастливъ получить въ Львовѣ какую нибудь лекцію, притомъ жилище въ Домѣ Народномъ, притомъ должность писа-[8]-нія нѣсколько-часнаго въ Консисторѣ, тогда бы я успѣлъ всему, даже успѣлъ бы учиться училищнымъ предметамъ, ибо опытъ убѣдилъ меня, что, безъ общественнаго становища, мои дѣйствованія будутъ всегда безуспѣшны, и безъ этаковаго становища литература ссоритъ меня съ людьми, съ фамиліей и дѣлаетъ всякія непріятности, взявъ въ соображеніе и то, что у меня суть зародыши тѣлесныхъ страданій, именно чахотка неизбѣжное зло, которому я подверженъ. Изъ этого убѣдитесь, Милостивый Государъ, что желая пребывать въ Львовѣ, мнѣ необходимо вышеупомянутое забезпеченіе.

Въ концѣ молю Васъ, Милостивый Государъ, прикажите Г. Сокульскому частехонко писать мнѣ о всякой всячинѣ.

Простите, Милостивый Государъ, что я осмѣлился такъ длинно расписаться и примите мое глубочайшее почтеніе.

Благороднаго Господина Профессора Милостиваго Государя нижайшій и преданнѣйшій слуга

Северинъ Гавр. Шеховичь.

Кропивникъ стар. 20/4 (sic) Февраль 1855.

Адрессъ in Stary Kropiwnik per Drohobycz.

Рисунки я желаю послѣ употребленія получить назадъ.

Дописано рукою Я. Головацького: Довѣрительныя письма.

Лист писаний на 8 сторонах 4⁰.

Ч. 127.

Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. в лютім 1855 р.

Милостивѣйшій Государь!

Вѣрный данному слову, я пересылаю окончаніе повѣсти „Такъ нынѣ любятъ“[1]), и прошу еще разъ убѣдить Шеховича, что помѣщеніе

---

[1]) Ся повістка Б. Дідицького поміщена в „Сем. библ.“ за р. 1855. стр. 38—50, під буквою Э.

этой или какой нибудь другой повѣсти, въ первой же тетради „Семейной Библіотеки“ — необходимо. Извините моей смѣлости, если прибавлю прошеніе, чтобы Вы изволили — самъ — если возможно, занять ся коректурою какъ прежде присланныхъ стиховъ моихъ, такъ и реченной повѣсти; пусть имѣлъ бы я такимъ дѣломъ поруку, что присылаемыи мною статьи не будутъ по слогу измѣняемы. Вѣдь Вы найлучше знаете мое направленіе; оно — не утаю — ваше дѣло. — Седмый Н-еръ „Зари“ огорчилъ меня до нельзя. Это просто подлость: мои слова противъ [2] нейже, отнесъ Н. К. къ Шеховичу, и польстилъ „Вѣстнику“ изъ опасенія, чтобы не открылъ дописыватель Д. изъ Жолковскаго истинное тѣхъ словъ значеніе[1]). Но я брошу свою перчатку во второй тетради „Сем. Библіотеки“. — Ваша мысль объ изданіи „Мѣсяцослова“ заполняетъ и мою голову. Надо сдѣлать что то выборное, въ родѣ Моравской „Коляды“. Жаль, что я такъ далеко отъ Васъ. Мнѣ такъ и хочется говорить да говорить съ Вами же. У меня есть уже нѣчто къ сему „Мѣсяцослову“, именно статья „О новомъ Году“, гдѣ много толковъ о русскомъ новомъ Году; къ тому „Кириллъ и Меѳодій“ и „Житіе І. Добровскаго“ по Палацкому. Если Вамъ не крайне нужны два тома Сахарова (по новому изданію), пришлите ихъ мнѣ. Надо описать въ „Мѣсяцословѣ“ народные Праздники да [3] вѣрованія нашихъ предковъ. Этому дѣлу, какъ и всему, что только отъ насъ произойдетъ, быть всесловенскимъ! Торжествуй, Шафарикъ! солейтесь ручьи во русскомъ Морѣ! — Къ Выслободскому я уже писалъ, но не упомнилъ еще ничего о Самборскихъ гоненіяхъ. Однакожь онамедни сдѣлаю все по Вашему совѣту. — Съ Хрестоматіей для 4 класса, о которой Вы мнѣ упоминали, — не знаю что дѣлать? Я радо принялъ бы ся за сей трудъ, но опасаюсь, чтобы онъ не былъ предпринятъ по напрасну. Мнѣ времышко дорого́, а здѣсь вѣдь какъ-то успѣхъ невѣрный. Лучше было бы, кабы Вы прямо открыли сов. Ша., что-де у васъ есть уже выготовленна реченная Хрестоматія, и что-де Вы спрашиваете его: принялъ ли бы онъ её для училищъ? Когда бы онъ отвѣтствовалъ: да, хорошо, принимается; тогда я составилъ бы её въ продолженіи одного мѣсяца, вовсе не жалѣя труда. Сдѣлай-[4]-те милость, пишите къ нему, и возвѣстите объ этомъ меня. — Штурово сочиненіе пришлите мнѣ какъ скорѣе, посмотрите и за Хохолушковыми повѣстками, которыя обѣщался дать Е. Пихлеръ. — Я совѣтовалъ бы Шеховичу, чтобы онъ помѣщалъ въ „Сем. Библіотекѣ“ также науковыя извѣстія, какъ я ихъ сообщаю въ „От. Сборникѣ“. У меня есть пребогатый источникъ для такихъ извѣстій въ „Словенскихъ Новинахъ“ и я согласилъ бы ся составлять того рода статьи

[1]) Гляди вступну статию.

и для его „Библіотеки“. — Не писалъ ли Вамъ что-то М. Качковскій? или Вашъ братецъ? или Раковскій? — Пишите мнѣ, ради Бога, пишите! Что дѣлается въ святой Руси? — отъ Васъ только узнаетъ

Вашъ преданнѣйшій Почитатель и воспитанникъ

Богданъ А. Дѣд(ицкій).

Лист писаний на 4 сторонах малої 8°.

Ч. 128.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького пис. 1855 року.

Милостивѣйшій Государь!

Извините, что статьи мои посилаю только отрывками; это отъ того, что наша пѣшая почта принимаетъ только обыкновенные однолотные листы. — Современно пишу „Записки Студента“[1]), и два листа уже готовы; я привезу всю эту повѣсть чай послѣ праздниковъ. — Въ слѣдствіе продолжительныхъ трудовъ надъ письмами, глаза мои начинаютъ по временамъ судорожно трепетать, отъ чего я, опасаясь повторенія прежней великой болѣзни, долженъ буду нѣкое время отдыхать отъ работы. Пусть бы по крайней мѣрѣ, еще здоровъ окончилъ записки Студента. — Пишите мнѣ, что у Васъ новаго. — Глаза мѣшаютъ мнѣ писать болѣе.

Пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ

Богданъ А. Д(ѣдицкій).

Лист писаний на однїй сторонї малої 8°.

Ч. 129.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 11 (27) II. 1855 р.

Благородной Господинъ Профессоръ Милостивый Государъ мой!

Посомнѣваясь о постоянномъ мѣстопребываніи Г. Сокульскаго, я вторично беру смѣлость: адрессоваться къ Вамъ, Милостивый Государъ мой! Соотношенія мои съ Львовомъ становятся гораздо затруднительнѣй, нежели я сначала воображалъ себѣ. Добраться въ Львовъ, ни-

[1]) Они напеч. в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 89—118 під буквами Э. Г. „Записки студента“ є перерібкою повісти Евгенія Гребінки під тим самим заголовком в р. 1840 писаної, яку Б. Дїдицький приноровив до галицького житя. Порівнай: „Сочиненія Гребенки“ СПБ. 1862. Том I. стр. 296—372. В однім з дальших листів до Головацького признає ся Дїдицький, що се перерібка.

какъ нельзя; природа Самборско-Конюшецкихъ долинъ ужь така, что съ года на годъ наводняетъ всѣ тамошныя окрестности; на большей каменной дорогѣ есть подъ Конюшками застава, нарочно построенія къ тому, что бы преградить путешественникамъ дорогу, которая на протяженіи почти 2—3 верстъ покрывается водою. — Письма меня не доходятъ; посылалъ нарочно до Самбора за письмомъ poste rest. но пришелъ ни-съ-чемъ. Отъ Г. Порембы, и отъ Г. Сокульскаго тоже не получилъ ничего. Если бы у меня были въ Львовѣ какіе то сродники, или друзья, я конечно добрался бы до него; но я опасаюсь пребыванія въ Львовѣ, взирая единственно на обстоятельства вещественныя.

Если Богъ поблагословитъ успѣхамъ первой книжки Сем. Библ., надлежало бы заблаговременно приготовить рукописи для второй. Къ сожалѣнію, здѣсь у меня нѣтъ источниковъ. какъ напр: „Очерки Руси" изъ которыхъ должно выписать хоть „Веснянки" и другія статьи.

[2] При сей случайности прилагаю къ тому писанію слѣдующія статьи:

а) Путешествія Коля: Южно-Русскія степи.

б) Изобрѣтеніе Телеграфовъ.

в) Смѣсь: 1) Парадло. 2) Кронштатъ. 3) Курганы и городища, по преданіямъ народнымъ. 4) Нѣкоторыя повѣря Финовъ. 5) Кавказкій Прометей. 6) О переселеніи животныхъ. 7) Мало-Русскія Розмывки или повѣрія при ражденіи младенца. 8) Дѣти Самоядовъ. 9) Симметрическое свойство ока. 10) Искуственные рубины[1]).

Съ недели пришлю: „о Народныхъ Дѣлахъ" къ разсужденіи.

ad а) У „Коля" стоитъ, что чумаки варятъ борщь и Hirsebrei, что это такое? смукъ ли или пшено на молокѣ? На Х стр. въ рукописи я положилъ слово „пшено", еслибъ то должно быть иначе, прошу исправить. — Далѣе говоритъ „Kohl" что-то о какихъ-то „Пересыпахъ" на Лиманахъ: не понимая, что это такое, я исправилъ пересыпъ на Переступъ Uibergang, Furth. Мнѣ кажется, что это такъ быть должно, (см. Рукопись стр. XIV.). Далѣе говоритъ онъ о Гирляхъ. Въ моемъ словарцѣ нѣтъ этого выраженія, и я [3] не знаю что сдѣлать съ нимъ. Я его оставилъ въ рукописи на стр. XV. — Въ концѣ (въ рукописи на стр. XVII) упомниаетъ онъ о „Дусле-лиманѣ". Такъ ли тотъ лиманъ называется?

ad б) Въ статьи о Телеграфахъ мнѣ случались слова, съ которыми ни мой умъ, ни мой маленькій словарецъ не могли хорошенько справиться: потому я перевелъ ихъ на-обумъ; на приложенной карточкѣ я выписалъ всѣ эти слова, означенуя ихъ цифрами, подъ которыми

---

[1]) Дещо з того напечатано в „Сем. библ." стр. 130—138.

находятся въ рукописи. Желательно, чтобъ Госп. Бѣлоусъ (Іоаниская улица 421¼ въ домѣ Дра Шау'а, нижнее жилье, налѣво) принялся за Редакцію этой статьи; потому что онъ долженъ нуждаться въ статьяхъ такого содержанія — по своему званію; а изъ сей статьи онъ можетъ извлечь пользу для себя самаго. Мнѣ доселе еще не случалось читать книжки ѳизическаго содержанія на Русскомъ языкѣ.

Долженъ еще предложить Вашему разсужденію вопросъ о правописи. Мнѣ кажется, что лучше съ самаго начала употреблять а г о (ого), кой-гдѣ разъ бросано к а к ъ (якъ), э вмѣсто е, ее вмѣсто ю и проч. и проч. Но еслибъ Вамъ то показалось несоотвѣтнымъ, извольте по — Своей — милости приказать исправщику, что и какъ слѣдуетъ. —

Любопытенъ, не удовлетворилъ бы Г. Поремба одной моей претензіи, именно den Redactions-Pauschalen: бумагѣ, перамъ, чернилу? Така уступка стоитъ и въ Программѣ; Г. Поремба сдѣлалъ бы мнѣ учтивство, еслибъ на то прислалъ мнѣ нужное по почтѣ.

Надлежалобы конечно, чтобы Г. Сокульскій на- [4] писалъ въ моемъ имени до Редакціи Вѣстника, для чего не разсылаютъ повсюду Программовъ?

Послѣднее письмо съ рукописями я замарковалъ, на сіе письмо прилагаю здѣсь записочку для Г. Порембы.

Въ концѣ молю Васъ, Милостивый Государъ мой, не отказывайте Вашего покровительства этому предпріятію и Вашихъ совѣтовъ Гну Сокульскому, который долженъ бы заступить меня.

Съ глубочайшимъ почтеніемъ

Вашъ Благородный Господинъ Профессоръ Милостивый Государъ мой нижайшій слуга Сев. Гавр. Шеховичь.

Кропивникъ 27/11 Февраля 1855.

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 130.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. III. 1855 р.

Вѣна 3 н. ч. Марта 1855.

Прелюбезный Мой Братъ!

Грустныя только вѣсти приношу Тебѣ сегодня. Изъ Берлина прислала телеграфическая депеша „что вчера (2. Марта) въ полдень скончался Императоръ всея Россіи, Великій Николай І"! Подробныхъ извѣстій еще никакихъ нѣтъ; днемъ прежде писали, что покойный заболѣлъ воспаленіемъ легкихъ, и причащался Св. Тайнъ; и вдругъ потомъ по-

слѣдовала кончина! Ужасное это извѣстіе тронуло глубоко всѣхъ почитающихъ высокій его характеръ. Богъ вѣсть, какія будутъ послѣдствія?

Изъ Галиціи тоже пишутъ сюда, что по русскимъ селеніямъ, гдѣ нѣсколько обрѣтается исповѣдниковъ латинскихъ, сооружаются теперь експозитуры езуитскія, и по приказу нашей Русской Консисторіи (!) должны русскіе священники въ своихъ церквахъ уступать нѣкое мѣсто для сооруженія латинскихъ алтарей, при которыхъ Езуиты будутъ богослуженіе и свои миссіи исполнять. До того довела нас св. Унія! —

Обѣщанныя Тебѣ русскія книги высланы мною уже 5 Февраля, и можетъ быть Ты ихъ уже имѣешь подъ руками, прежде нежели я успѣлъ Тебѣ дать о томъ извѣстіе. У меня мало времени, а много заботъ. И вотъ и теперь я только накратцѣ пишу Тебѣ, а подробнѣйшее извѣстіе о посланныхъ книгахъ и расчетѣ я позже пошлю. —

[2] Благодарю Тебя за книги Анѳологію, Катихизисъ и Отца Игнатія — я ихъ вчера точно получилъ, и распоряжусь по Твоему желанію.

Прежняя посылка 4 екз. Исторіи Зубрицкаго III томъ, прѣдложены въ извѣстное мѣсто, и посланы 25 Февраля куріеромъ. Батюшка[1]) кланяется Тебѣ и Г. Зубрицкому, и готовъ на всѣ Ваши услуги. Посылки Исторіи Зубр. прочихъ ексемпл. здѣшніе подписчики выжидаютъ съ нетерпѣніемъ.

Рукопись покойнаго возлюбленнаго нашего Брата Петра я перегляну, и перепишу если будетъ въ томъ нужда и надежда; но я очень сомнѣваюсь, потому что Г. Ш... какъ прежде неприступный и упрямый. Изъ тойже причины нельзя извѣдаться у него, что онъ думаетъ о Твоей грамматикѣ и Анѳологіи Г. Дѣдицкаго. Онъ даже Читанку II часть своего Кума Ковальскаго держитъ въ рукописи почти 2 года, и невыпускаетъ изъ подъ рукъ своихъ. Тожъ надо и Тебѣ подждидать; и прошу Тебя, будь въ своихъ къ нему письмахъ сколь возможно, вѣжливымъ, чтобы его ничѣмъ не огорчить. —

Г. Шеховичь извѣстилъ меня, что издаетъ Семейную Библіотеку — но я не успѣлъ еще ему отвѣчать. Кланяйся почтенному, и увѣрь его что я больше труждаюсь на дѣлѣ, чѣмъ на словахъ для его пользы.

[3] Сколько возможно было, собралось подписчиковъ въ Семинаріи, и найбольше въ томъ пособствовалъ Г. Нодь, которому надлежало бы посылать екз. даромъ. При томъ если угодно Г. Шеховичу, пусть подъ именемъ Г. Нодя посылаетъ одинъ екз. и для меня. Для Батюшки тоже прошу о 1 екземп. Желанные манифесты и нѣкоторыя грамоты выписанныя изъ Сѣверной Пчелы пошлю Тебѣ позже.

---

[1]) Раевськиӣ.

Мы всѣ здоровы — и кланяемся и цѣлуемъ Васъ и Вашихъ усердно.

Пращайте и незабывайте о Вашемъ Братѣ

Иванѣ Ѳ. Голов(ацкій).

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 131.

Спис книжок, висланих Як. Головацьким Н. Сабатови дня 12 (24) III. 1855 р.

Гну Сабату 24/12 Марта 853 посылаю

Списокъ книгамъ:

8 ex.	Русской Анѳологіи 8 екс. à 45 kr: КМ.	6 fr.
8 ex.	Отца Игнатія 8 екс. à 30 kr.	4 —
10 ex.	Литургическій Катихизисъ 10 екс. à 25 k.	4 — 10 k.
15 ex.	Молитвенника 15 екс. à 20 kr.	5 —
10 ex.	Библіотеки для дѣтей I ч. à 20 k.	3 — 20
10 ex.	dto dto dto II ч. à 20 k.	3 — 20
10 ex.	Змѣя Nотянск. à 6 k.	1 —
	Итого	26 — 50 k.

[2] Прибавляю по одному екс. изъ всѣхъ выширеч. книгъ Гну Сабату и по одному Гну Верещинскому сверхъ того екс. Хрестоматіи Т. I.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 132.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 13 (25) III. 1855 року.

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивый Государъ!

Числа 8/20 Марта т. г. я получилъ письмо отъ Гна Дѣдицкаго; оно было столь назидательно для меня, что я тотъ же часъ рѣшился, непремѣнно на дняхъ отправитись въ Львовъ; срокъ моего отъѣзда изъ деревни назначенъ былъ до 13/25 Марта; между тѣмъ получилъ я 12/24 Марта утромъ пакетъ, посланный мнѣ Вашимъ Благородіемъ; того же 12/24 Марта вечеромъ въ 11 часовъ получилъ я второе письмо изъ 9/21 Марта (пакетъ запоздался длятого, что прежде мнѣ надослано изъ почтамту рецеписъ къ подписаніи). Второе письмо очень поразило меня; да, я виноватъ, и самъ незнаю, какимъ образомъ просити Вашей снисходительности, и разрѣшенія меня отъ провины, которую причинили

только неблагопріятныя обстоятольства а отнюдь не моя беззаботность, моя неблагонамѣренность.

Въ программѣ Сем. Библ., конечно, срокъ неопредѣленъ, и я не могъ иначе сдѣлати, ибо я не могъ навѣрно надѣятись лучшихъ успѣховъ. Деньги отъ ВБ. Г. Качковскаго не соотвѣтствовали иждивенію литер. предпріятія, тѣмъ болѣе что я ихъ употребилъ въ части на почтовыя издержки, вчасти же немножко заплатилъ за программа печатаніе; а поелику я побывалъ въ Львовѣ долшее время, нежели мнѣ надлежало, [2] ради разосланія программа, то конечно, я принужденъ былъ, пользоватись тѣми деньгами; прочее я задержалъ, что бы въ случаѣ печатанія Журнала отдати Гну Порембѣ, или употребити для моей поѣздки въ Львовъ; впрочемъ какъ бы то ни было, сей долгъ Б. Г. Качковскому принимаю вполнѣ на себя, ибо если бы не это вспомоществованіе, я неотмѣнно былъ бы отправился на лекцію въ Решовскій уѣздъ, гдѣ уже и условился; но какъ раскрылась мнѣ возможность отклонитись отъ необходимости такого случая я отправился домой, ибо, еслибъ я былъ отѣхалъ въ Решовскій уѣздъ, я не былъ бы отнюдь въ состояніи издавати журналъ.

Для веденія предпріятія я надѣялся, что Г. Сокульскій, мой знакомецъ, при помочи Гна Порембы, пріобрѣтетъ нѣсколько опытности; Г. Геровскій торжественно и весьма охотно пріобѣщалъ мнѣ, приняти на себя корректуру. А понеже Журналъ долженъ былъ издаватись не ежеседмично, но ежемѣсячно, или также первое чвертьгодіе вмѣстѣ, для того думалъ, что дѣло можетъ обойтись навремя безъ моего присутствія; тѣмъ болѣе что мое присутствіе могло бы статись вреднимъ для самаго предпріятія, именно по причинѣ недостатка пропитанія. Вовремя моего издаванія „Лады" и „Зори" я ограничивался только на собственную личность, и у меня не было никакихъ сношеніи ни съ кѣмъ, по недостатку времени и даже людей. Даже мой сродникъ Бачинскій съ Полиціи, и другой сродникъ, равно якъ иные юноши, какъ [3] напримѣръ, Г. Бѣлоусъ, чрезъ свое становище принуждены избѣгать меня, какъ будьто проскрибованнаго, или лучше: скомпромитованнаго (schlecht angeschrieben). Такимъ образомъ у меня нѣтъ друговъ, не только для душевной моей потребности и для литературной помочи, но и для того нѣтъ, что бы я, съ ихъ помочію, познакомился съ городомъ и съискалъ себѣ какую лекцію, или другой способъ пропитаніе. Судя по этому, мнѣ, взирая на мое здоровье, опасно замѣнити всякія выгоды домовыя на голодъ и бѣдствія въ городѣ. Вторая причина мое(го) удаленія въ деревню была та, что я на покоѣ вздумалъ немножко посвятитись наукамъ училищнымъ, и съискать себѣ чрезъ то какое становище общественное; ибо недостатокъ такого становища причиною, что мои

литературныя дѣйствія кажутся многимъ только странными похожденіями; онъ не отразилъ нападенія ГГ. Вѣнк. и Леонт. при издаваніи Зори, тотъ недостатокъ надѣлалъ мнѣ много зла, много ущерба, а мои литературныя дѣйствія, хотя бъ онѣ были и благонамѣренны, остаются безъ существенной пользы. Вы, Милостивый Государъ, изволите растолковати то, чего не считаю нужнымъ, здѣсь наводити.

Для того, помилуйте меня, Милостивѣйшій Государъ, простите, если я былъ причиною хотьбы [4] малѣйшей для Васъ непріятности, и не осуждайте меня! напротивъ примите мое увѣреніе, что меня менѣе опечалилбы худый успѣхъ предпріятія, нежели одно Ваше неудовольствіе, ужъ только потому, что Ваша достойная личность способствуетъ болѣе просвѣщенію, нежели нѣсколько годовъ изданія Сем. Библ., хотя, правду сказать, я и не достоинъ этого изданія.

Но зло не кончилось тѣмъ. За пакетомъ посылалъ я въ Дрогобычь нарочно посланца, онъ принесъ его, якъ уже сказалъ я, 12/24 Марта утромъ, а ночью того же числа одинъ здѣшній шляхтичь, возвращавшійся изъ Львова, вступилъ на почту въ Дрогобычѣ и принесъ мнѣ послѣднее письмо; отъ него я узналъ, что ѣхати не льзя на Самборъ, ибо вода покрыла всю дорогу, а болота вездѣ непроходимыя, потому онъ отправился пѣшки (это ходачковой) на Наварію, но въ Колодрубахъ чуть-ли не утонулъ. На другой день я посылалъ въ сосѣднюю деревню до одного Священника, который былъ въ Самборѣ, отъ него я узналъ, что по дорогѣ изъ Самбора въ Львовъ никто не ѣдетъ; окружатьже на Перемышль или Стрый, очень далеко. Къ тому же слѣдующія обстоятельства; въ цѣлой нашей горской деревни только одна пара лошадей, до Самбора $5^1/_2$ миль, распутица великая, а весна близка. Такимъ образомъ на дняхъ нельзя никакъ выдобытись отсюду. Но въ слѣдующей недѣлѣ случаются свята Жидовскія и Жиды не ѣдутъ будками. Для того вѣрно не могу сказати, буду ли я въ состояніи быти скорше въ Львовѣ, какъ за время до двухъ недѣль. Повѣрьте мнѣ, Милости- [5] вѣйшій Государъ, что я неотмѣнно отправился даже пѣшкомъ, если бы не одно обстоятельство, а если бы при томъ и не грязь и не воды такія. Но въ продолженіи двухъ недѣль я неотмѣнно появлюсь въ Львовѣ.

Потому осмѣляюсь еще разъ просити Вашего помилованья! дозвольте, чтобъ Г. Геровскій, какъ то мнѣ обѣщалъ, занялся корректурой, а за то отобралъ себѣ нѣсколько экземпляровъ Сем. Библ. Уже все равно теперь, если разсылка опоздается до 1 Русскаго Апрѣля; но какъ статьей довольно есть, то, по моему мнѣнію, можно бы издати первую тетрадь въ 5 листовъ, а другія двѣ о одинъ листъ меньше, еслибъ то

могло совершиться до 1 Апрѣля Русскаго, какъ это изволили написати въ письмѣ изъ 26 F. 10 M. c. г.

Какъ – скоро прiѣду въ Львовъ, буду заниматись всѣмъ безденежно, если только Г. Поремба въ самомъ дѣлѣ выдумаетъ для меня какое пропитанiе. Я всего охотнѣе, для споспѣшествованiя изданiю, принялъ бы на себя требуемую нимъ должность и исполнялъ бы ее по совѣсти, если толъко я съумѣлъ бы. Однакже если бы я не имѣлъ никакого пропитанiя въ Львовѣ, такъ и не могъ бы долго пребывати тамъ, во время такой дороговизны. Я полагаю что нынѣшнее мое письмо приспѣетъ въ Львовъ во Втор- [6] никъ 27 ч. Марта, если же того самого дня Г. Поремба выслалъ бы мнѣ письмо и изъявилъ подробнѣе налагаемыя на меня объязанности, то я не замедлилъ бы отправитись въ Львовъ mit Sack und Pack. Письмо отъ Порембы я должный отобрати въ понедѣльникъ 2 Апрѣля по лат. Ибо почтамтъ въ Дрогобычѣ, на разстоянiи трехъ миль, при томъ онъ положенъ на „долахъ", за такъ называемымъ „Дѣломъ". „Дѣлъ" есть то входъ въ горы, но онъ и самъ горою, на которую нужно взбиратись, длиною въ добрыя тричверти мили. Онъ неизреченно болотистъ, и топкiй. Почта кажется мнѣ отправляется изъ Львова въ Четверъ или пятницу.

Прилагаю здѣсь „Извиненiе"; покорно прошу исправити оно, ибо я не зналъ сообразоватись къ простору порожнаго мѣста. —

Душевно болѣю, что Вы, Милостивѣйшiй Государъ, изволили сами приложить руку собственну къ корректурѣ (развѣ Г. Геровскiй боленъ?) Это ужъ не благодѣянiе для меня, но просто наказанiе. Примите мое пожизненное одолженiе и чувства благодарнаго сердца.

Вашъ Благороднаго Господина Проffессора Милостиваго Государя нижайшiй слуга Сев. Гавр. Шеховичъ.

Стар. Кропивникъ 13/25 Марта 1855.

Лист писаний на 6 стор. 4°.

Ч. 133.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, писаний дня 1. IV. 1855 р.

Милостивѣйшiй Государь!

Ваше письмо съ 29 марта получилъ я сегодня и поспѣшаю коечто отписать. Первая тетрадь „Сем. Библ." составлена хорошо, одно только жалко, что изъ Науковыхъ извѣстiй отброшена вторая ихъ половa и что „Слово къ Читателямъ" печатается особо. Не лучше ли было бы прибавить къ первой тетради еще два листочка, ко-

торые составлялибъ съ книгою одну цѣлость, да помѣстить въ нихъ всѣ извѣстія наук. и упомянутое Слово? Если это еще возможно сдѣлать, извольте роспорядить тако. Къ второй бо тетради найдутся другія новѣйшія извѣстія наук. а Слово касается преимущественно первой же тетради Сем. Библ., такъ въ ней же и буди помѣщено. Что до второй тетради, думаю, состоять бы ей изъ 5—7 листовъ, чтобы такимъ дѣломъ чѣмъ скорѣе указать Читателямъ, что редакція сдерживаетъ [2] данное въ „Словѣ" своемъ слово, что именно въ продолженіи т. г. выдастъ 48 листовъ. Матеріаловъ нашлобысь. Въ туже II тетрадь могъ бы войти „Народный праздникъ Купалы", который уже весь готовъ и котораго одну третью часть Вамъ нынѣ пересылаю. Съ Вашимъ замѣчаніемъ, что вѣдь не къ статьи бы говорить все объ обычаяхъ нар., я согласенъ, но у меня нѣтъ подъ рукой ничего другого, да и какъ заполнить 6—7 листовъ, да въ прочемъ способъ изложенія въ Купалѣ есть другой, какъ въ „Пѣсняхъ и пр." Для II тетради я пришлю еще: „Послѣднія дни жизни царя Николая"[1]) по русск. Инвалиду, статью не большую, и какъ скоро возмогу написать, довольно хорошую повѣсть „Записки Студента" по Евг. Гр.; она будетъ въ два или 3 раза длиннѣе повѣсти „Такъ нынѣ любятъ". Такъ Вы видите, что найдутся матеріялы и на 7 листовъ. — Съ моей поѣздкою въ Львовъ не знаю, что и будетъ; о томъ лишь знаю, что не [3] свидаюсь съ Вами передъ Праздниками Воскресенія. Послѣ сихъ привезу Вамъ прочую часть Купалы и вышереченныя двѣ статьи, или можетъ быть пошлю Вамъ почтой. — Для составленія статей о Вашей Хрестоматіи и объ рускомъ языкѣ мнѣ надобно пространнѣе говорить съ Вами, да у Васъ же заимствовать необходимо нужные матеріалы. — Повѣритель? „Вѣстникъ" дерзнулъ выступитъ противъ стрѣбующей „Зорѣ"; онъ помѣстилъ въ ч. 11 „Сборн." статью „То старое"[2]), — начнутся драки; если что „Зоря" напишетъ, извольте увѣдомить меня, или прислать даже касающіе ся

---

[1]) Сеї статиї не напечатано в „Сем. библ." за р. 1855, бо в першім єї зошиті появила ся вже була на сю тему иньша статийка: „Житье и смерть россійского царя, Николая Павловича I" (по „Словенскимъ Новинамъ") стор. 51—9.

[2]) Автор статийки п. з. „То старое"! підписаний анонїмом Старолюбъ, заявляє, що старими є сонце, земля, звьвізди, церква, сад, отець, яких треба любити і шанувати і виступає против статиї „Зорі Галицкої", де „якійсь молодикъ насмѣвается изъ читанія старыхъ словъ, священныхъ народу и говоритъ съ презрѣніемъ: „О жалкіи люди! ищете общеполезного въ читаніи старорускихъ книгъ, „а не зыскуєте и не стрѣбуєте загально-хосенного въ читаню Мицкевича!" Порівнай: Сборникъ отечественный р. 1855 ч. 11.

два-три листочка изъ ней въ листѣ. Я увѣренъ, что то будетъ интересно! —

Покамѣсть кончу и пребываю съ глубочайшимъ почтеніемъ

Богданъ А. Д(ѣдицкій).

1/4 1855.

Лист писаний на 3 стор. мал. 8°.

Ч. 134.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького пис. в цьвітни 1855 р.

Благородный Господинъ Профессоръ!

Кризисъ въ изданіи Сем. Биб. надошла.

Вчера еще вечеромъ госп. Поремба объявилъ неудовлетвореніе. Однакъ все то еще не угрожаетъ изданію паденіемъ, напротивъ, надежда есть по многимъ причинамъ. Только нужно удержатись.

Касательно мене не знаю что сдѣлаю съ собой. Продовольствія у мене нѣтъ, а на діурну отъ Г. Сосновскаго потреба должо (sic) ожидати. Потому кажется что буду принужденъ въ тѣхъ дняхъ отправитись домой, хотя и къ такой поѣздкѣ у меня нѣтъ нужныхъ средствъ. —

На всякій случай, думаю, если въ слѣдующихъ дняхъ не окажутся успѣхи въ предплатѣ, надобно, хоть на время, заключити изданіе Сем. Б. третьею Частью, состоящею только изъ 3 листовъ. Въ этой III части я помѣстилъ Златые Врата[1]), Одесса[2]), Стихотворенія, Гумористическу статью, а теперь слѣдуетъ конечно статью изъ области Белетристики, а если сія часть имѣетъ предназначеніе быти послѣдней, потреба конечно статьи лучшей, [2] содержаніе которой сколько возможно заимствовано изъ народной жизни. — Тѣмъ убо образомъ, распроданіе этой части имѣло бы лучшіе успѣхи и послѣ прекращенія изданія. Потому осмѣляюсь просити Васъ, Благородной Господинъ Профессоръ о статью Веснянки[3]). Хотя я но долженъ бы просити о книгу, потому что имѣлъ несчастье измарати чернилом Очерки Россіи, но

---

[1]) П....къ В. „Кіевскія златыя врата“ „Сем. библ.“ 1855 р. стр. 145—52.

[2]) Северинъ Шеховичъ: „Одесса“ (з німецького Reisen in Süd-Russland von I. G. Kohl, Dresden und Leipzig 1841.) стр. 154—166.

[3]) В „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 174—181 поміщена статия „Веснянки“, підписана буквою II. — Як з тексту видно, є се передрук великоруської розвідки, до якої, як здаєсь, Головацький додав своє: „Примѣчаніе“ стр. 181—2.

взирая на наглость времени (наборщикъ отъ вчера ждетъ рукописи и не дѣлаетъ ничего), и обѣщаясь беречи ее, осмѣляюсь просити о Очерки Р. которые отошлю завтра утромъ.

При томъ я просилъ бы также о позволеніе мнѣ на нѣсколько часовъ Зори Галицкой изъ 1854 года (моєй Редакціи), ибо у мене нѣтъ ни одного экземплара. Я нуждаюсь въ первой половинѣ статьи Г. Раковскаго[1]).

Г. Раковскій прислалъ нынче предплату 5 fl. мк. — Негодуетъ на языкъ, и Сем. Библ. его не удовлетворяетъ. Повѣстку „Такъ нынѣ любятъ“[2]) называетъ соблазнительнымъ разсказомъ.

Болѣе всего наступаетъ на испорченный слогъ, и я съ нимъ согласенъ въ томъ отношеніи, и думаю что надобно съ начала [3] пріучити писателей молодыхъ къ лучшему слогу, сочиненному по духѣ языка, а послѣ уже, когда при томъ будетъ надежда на предплатителей Россійскихъ, посвятити С. Б. исключительно сочиненіямъ нашихъ писателей, т. є. я говорю не о писателяхъ, которые у насъ пріобрѣли опытность, но о такихъ, которые єще начинаютъ: Длятого мнѣ кажется, что статья „Веснянки“ не повредятъ Сем. Библіотекѣ.

Г. Раковскій обѣщаетъ надослати якую-то статью, непрежде пока сообщенная нимъ статья о Географіи не будетъ напечатанной.

Имѣю честь пребывати съ глубокимъ почтеніємъ нижайшій слуга

Сев. Гав. Шеховичъ.

Лист писаний на трех сторонах 4⁰.

На 4. стор. адреса: An S-e Hochwürden Herrn v. Głowacki, k. k. Univers. Professor Wolgeboren in loco.

Ч. 135.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 3. IV. 1855 р.

Милостивый Государь!

Письмо Вашего Преподобія получилъ я не скорѣе какъ вчера и спѣшусь сообщить желаемыя изъясненія. До сихъ поръ не зналъ я

---

[1]) Раковскій Иванъ: „Довѣрительныя письма изъ Будина“ напеч. в „Сем. библ.“ стр. 184—9. Замітимо, що початок сеї статиї писаної в обєдинительнім дусї напечатано в „Зорі Галицькій“ за рік 1854 Ч. 47. а що з 48 числом змінено редакцию і напрям „Зорі Галицкої“ на чисто народний, тому не докінчено єї печатати. Впрочім гляди нашу вступну статию.

[2]) Є се оповідане Богдана Дідицького. Гляди лист Ч. 127.

о томъ что извѣстная Булла имѣетъ быть переведена на русскомъ языцѣ[1]), посему спросилъ я Высокопреосвященнаго Митрополита должна ли быть Булла переведена русскимъ словомъ и что надобно разумѣть о свободномъ переводѣ ея на русскомъ языцѣ? Я получилъ слѣдующій отвѣтъ: Булла имѣетъ быть переведена нашею рѣчею, т. е. благородною, книжною, но никакъ „*мужиковскою*“; чему сопротивляется уже сама важность предмета; подъ свободнымъ переводомъ надо понимать приличное соблюденіе отличительныхъ свойствъ русскаго языка и его словосочитанія, для избѣженія латинизмовъ. — Извѣщая о томъ письменно Высокопреосвященный Митрополитъ Преосвященного Суфрагана, замѣтилъ Его Святительская Милость, что русской переводъ Буллы нужно поручить знатоку русскаго языка какимъ [2] напримѣръ есть Ваше Преподобіе. — Въ такомъ порученіи и избраніи Вашего Преподобія быть переводчикомъ Буллы не имѣлъ я ни малѣйшаго участья, тѣмъ болѣе что мнѣ хорошо извѣстно о томъ какъ немного у Вашего Преподобія остается свободнаго времени для упражненія въ подобномъ неблагодарномъ Переводѣ римской Буллы изобилующей различными выраженіями римской куріи, къ чему русской языкъ съ трудомъ принеровить приходитъ. —

Желая Вашему Преподобію и Гос. Малиновскому здраваго и веселаго Праздника Пасхы остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

3 Априля 1855 Въ Уневѣ.

Лист писаний на двох сторонах 4⁰.

Ч. 136.

Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 4. IV. 1855 р.

4/4 855.

Прелюбезный Мой Братъ!

Я вижу, что уже долженъ Тебя привѣтствовать Свѣтлымъ Воскресеніемъ „Христосъ воскресъ“. Слава Богу, что мы того сновь дождались.

Я Тебѣ уже накоротко писалъ, что книги русскія отъ Г. Р. посланы мною еще 5 Февраля черезъ здѣшнаго Спидитера Сабинскаго, какъ при-

---

[1]) Під сею булею треба розуміти „Апостольское посланіе святѣйшаго архіерея папы римскаго Пія IX о догматическомъ опредѣленіи непорочнаго зачатія Богородицы Дѣвы“. Львів 1855. Як видно з листу, ії переклав Як. Головацький.

ложенная здѣсь записка свидѣтельствуетъ. Надѣюсь, что книги уже въ Твоихъ рукахъ; а если же нѣтъ, чему причиною испортившія ся дороги, то спрашивай у Львовскихъ Спедитеровъ „Werner" или „Bräuner", — или Barthelmus.

А) Посланныя книги и ихъ цѣны слѣдующія:

		fl.	kr.
1.	Лѣтописецъ Переяслав.Užд. — даръ отъ Батюшки	—	—
2.	Соборн. грамота духовен. 1561. — даръ отъ Батюшки	—	—
3.	Chrestom. palaeoslov. — даръ отъ Миклошича .	—	—
4.	Formenlehre 2. Auflage — даръ отъ Миклошича .	—	—
5.	Извѣстія Импер. Акад. отъ 10—23 лис. для Нар. Дом.	—	—
6.	Твоей Хрестоматіи русск. на веленовой бум. 10 екз.	—	—
7.	Библіот. для дѣтей II. части 19 екзем. лишившихся	—	—
8.	Раут. Историч. Сборникъ 1854	4	—
9.	Рѣчь къ офицерамъ	—	20
10.	Слово Архіеписк. Іосифа Литовскаго и Виленс. .	—	20
11.	Ростиславъ Михаиловичь князь на Дунаѣ . .	—	40
12.	Истор. Критич. обозрѣніе Погодина 1846 . .	3	—
13.	Русская Старина Мартынова 1848 . . .	3	30
14.	Стефанъ Яворскій 1844	2	—
15.	Исторія о Козакахъ Запорожскихъ 1847 . .	1	20
16.	Повѣсть о Хмѣльницкомъ и Украинѣ 1848 . .	—	50
17.	Кирилъ и Меѳодій. Филарета 1846 . . .	—	40
18.	Збручскій Истуканъ	—	30
19.	Славянскій элементъ въ Греціи	1	40
20.	Слѣды знакомости въ южной Азіи . . .	—	20
21.	Чинъ Львовскаго Братства etc.	—	30
22.	Взглядъ на граммат. изслѣдованія Давыдова . .	—	20
23.	Боспорское царство. 3 тома	14	—
	Цѣна всѣмъ книгамъ fl. .	34	—
	У батюшки сложено Твоихъ денегъ .	50	—
	1) Такъ осталось у бат. еще .	16	—

[2] Хрестоматіи Твоей осталось у меня 10 екз. и тѣ я послалъ Тебѣ — прочіе же 13 я раздалъ и послалъ по Твоему желанію, и двумъ моимъ знакомымъ.

Какъ ящикъ на книги былъ слишкомъ великъ, то я пополнилъ его оставшимися у меня 19. екз. библіотеки для дѣтей II. части, которой здѣсь мало разошлось, и почти никто больше не спрашивалъ — прочее мѣсто я загромоздилъ бѣлой бумагою.

В) Исторія Г. Зубрицкаго:

У меня предплачено:

5) Полныхъ екземпляр. всѣхъ 3 частей à 7 fl. 20	36 fl. 40 kr.
9) екземпляровъ третей части à 3 fl. 20 . .	30 fl. —
Итого	66 f. 40.
На сей счетъ я послалъ Тебѣ всего . . .	50 f. 20
2) Такъ я еще долженъ Тебѣ	16 f. 20.

Изъ тѣхъ получатъ полные екзем. Добрянскій 3 части и Деметровичь 2 перв. части. Отъ меня получилъ Г. Раевскій полный екз. — Но остались еще 2 полные: Крыницкій и Стражницкій, получившіе отъ меня только третю часть. Посему надо прислать для нихъ по 2 первыхъ части. Прочіе здѣшніе подписчики уже удовлетворены и Деметровичу послано.

Кромѣ того просилъ меня Г. Крыницкій, не можно бы получить Исторіи Зубрицкаго полной для нѣкоихъ семинаристовъ на ежемѣсячный выплатъ; до сихъ поръ согласилось 6. семинаристовъ а позже можетъ бытъ еще нѣкто прибудетъ. Я сказалъ что напишу Тебѣ, и если возможно, то пришли кромѣ вышеупомянутыхъ 2. екз. двухъ первыхъ частей, также полныхъ 8 или 10 екземп.

Г. Крыницкій просилъ также для себя иныхъ сочиненій Зубрицкаго: „Rys Historii Hierarchii“ — „O Ruskich Drukarniach“ — и „Kronika M. Lwowa“. —

С) *Счетъ послѣдней посылки въ итогѣ 25 fl. серебр. именно: Анѳологія, Отецъ Игнатій и Катихизисъ.*

Эта посылка чрезвычайно благополучно повелась; дня за два или три не стало у меня ни одного даже собственнаго екземпляра. Все разобрали съ жадностью Семинаристы, и поплатили уже на 1. Апрѣля; и многимъ еще спрашивавшимъ [3] я не былъ въ состояніи удовлетворить.

Изъ вырученныхъ 25 fl. я заплачу за бумагу Хрестоматіи Мехитаристамъ	18 fl. —
За посылку по почтѣ заплачено .	4 fl. 30
Итого .	22 fl. 30
По сему изъ 25 fl. остаюсь долженъ Тебѣ 3) .	2 fl. 30.

Усмотрѣвъ благородное рвеніе въ Семинаристовъ, я спросилъ ихъ, сколько екземп. какого сочиненія требуютъ? И по врученной мнѣ запискѣ надо бы вмѣстѣ съ прежними чѣмъ скорѣе прислать:

1) Анѳологіи по кр. мѣрѣ . .	15 екз.
2) Катихизиса „ „ . .	12 —
3) Отца Игнатія dto dto . .	10 —

4)	Покореніе Новагорода . . .	4 —	
5)	Граматики Духновича . . .	2 —	
6)	Скитъ Манявскій	1 —	
7)	Цвѣты зъ наднѣст. Ливады . .	2 —	
8)	Лѣрвака	2 —	[нѣтъ у меня][1])
9)	Богъ — Ода Державина . .	3 —	
10)	Вѣнка I и II част. по . . .	3 —	
11)	Пастырское Посланіе о непорочномъ начатіи нѣсколько екземпляр.		

Хотя впрочемъ почтовая посылка много стоитъ, совѣтую однакже посылать тѣмъ путемъ — потому что скоро прійдетъ и меньше заходу. Наконецъ надо бы духъ Семинаристовъ поддерживать.

Съ послѣдней посылкою пришла и рукопись покойнаго нашего Брата Петра вмѣстѣ съ его автобіографіей и Исторіей Смарагдова. Я имѣю неисповѣдимое хотя и горестное наслажденіе, перечитывать трудулюбивыя Его черты. Дай Богъ, чтобъ я успѣлъ воздвигнуть ему этотъ памятникъ, но какимъ образомъ, то пока еще не могу рѣшительно сказать. — Дай Богъ здоровья и досуга! —

За „Библіотекой Семейной" спрашиваютъ со всѣхъ сторонъ — я утѣшаю какъ могу — и надѣюсь что она скоро узритъ бѣлый свѣтъ. Надо бы поскорѣть, чтобъ люди не унывали долго. — Что касается [4] меня, то я непремѣнно соберусь когда то что нибудь написать или перевесть для ней — но прежде всего я бы радъ узрѣть ее, и увѣриться, какъ міръ будетъ судить о ней. Будьте при томъ увѣрены, что какъ Зоря Галицкая, такъ и Вѣстникъ et consortes съ ужасною завистью смотрятъ на это періодическое письмо, прежде нежели они (sic) свѣтъ Божій узрѣло. Что сказали „Slovenské Noviny" а Зоря перепечатала, то слово въ слово произошло изъ Редакціи Вѣстника Законовъ державныхъ etc. Для того не можно надѣяться, чтобъ подъ вліяніемъ Шашкевича призволило министерство „Анѳологію" какъ учебную книгу, особенно длятого, что вообще въ цѣломъ изданіи никто неподписанъ; по сему было и для Тебя слишкомъ опасно, ходатайствовать за незнаннымъ авторомъ и издателемъ. Дай Богъ чтобъ это не имѣло вредныхъ для Тебя послѣдствій. Я удивляюсь, почему Г. Богданъ самъ какъ независимый человѣкъ не подалъ прошеніе о томъ, или по крайней мѣрѣ Институтъ Ставропигійскій — а Тебѣ слѣдовало тогда только какъ профессоръ дать безпристрастное и основанное добромнѣніе. Такъ думаю, было бы лучше и благонадежнѣе. Правъ я или нѣтъ!

Относительно Твоей Грамматики, то о ней и слыху нѣтъ! невозможно мнѣ извѣдаться о чемъ положительномъ. Ковальскаго Читанки II

---

[1]) Слова, взяті в [ ], пис. рукою Я. Головацького.

часть уже 2 года лежитъ у Ш... и хотя они покумались, то все таки не пускаетъ изъ рукъ. Потерпи и пиши частѣе Ш .. самому, можетъ быть, попадетъ когда Твое письмо въ добрый часъ, и онъ умилосердится. —

Я уже упомянулъ Тебѣ прежде, что 4 екз. Исторіи Зубрицкаго посланы батюшкой Археологич. и Историч. Обществамъ.

Сегодня посылаю Тебѣ „Извѣстій Импер. Акад. Наукъ" 24 и 25 Листъ, гдѣ сновь упоминается о Твоей Христоматіи, и прекрасныя есть Стихотворенія Майкова. Также прилагаю 12. кусковъ любопытныхъ грамотъ, Манифестовъ и пѣсни новѣйшаго времени...

На сїм урыває ся лист. Згадані маніфести і грамоти находять ся в бібл. „Нар. Дому" між перепискою Головацького Ч. 111. Маніфести виписані Ів. Головацьким з „Сѣверной Пчелы" за рік 1854 і 1855. Предметом їх війна з р. 1854 і 1855 та смерть царя Николи І. Подаємо їх в порядку, уложенім Як. Головацьким:

а) маніфест царя Николи з дня 9. II. 1854, в якім подає до відомости народа, що Франция і Англїя виступили в обороні Турків против Росиї;

б) маніфест царя Николи з дня 11. IV. 1854, в якім вказує, що Англїя і Франция хотять обезсилити Росию, яка повинна стати в обороні християньства против Турків та їм покровителїв;

в) маніфест царя Николи з дня 14. XII. 1854 р., яким взиває Росиян до оборони вітчини;

г) маніфест царя Николи з дня 29. І. 1855 р. в справі війни (пор. „Сѣверная Пчела" з р. 1855. Ч. 25);

д) „Рѣчь, произнесе́нная предъ выступле́ніемъ въ похо́дъ Гренадерскаго Фельдмарша́ла Графа Румянцова-Задунайскаго Полка́, Полковымъ Священникомъ, Стефа́номъ Соловьёвымъ, 8. марта 1854. го́да;

з) замітка про перепечатанє „Первыя русскія Вѣдомости" в Москві 1855 р. („Сѣверная Пчела" Январь 1855);

и) „Высочайшая Грамота Нашему Императорскому Московскому Университету" з дня 2. XII. 1854 р.;

і) Высочайшіе Рескрипты, данные на имя Наказнаго Атамана Войска Донскаго, Генералъ-Адъютанта, Генерала отъ Кавалеріи, Хомутова 1-го. з дня 14. І. 1855 („Сѣверная Пчела" 1855 Ч. 16);

к) верш Николи Арбузова п. з. Къ Россіи, по прочтеніи Высочайшаго Манифеста 29-го Января 1855 г. Посвящено имени Его Императорскаго Высочества Государя Наслѣдника Цесаревича („Сѣверная Пчела" 1855 ч. 30);

л) верш Ѳ. И. Тютчева „Разсвѣтъ" (пис. в 1850 р.), в якім предсказана війна Росиї з Туреччиною;

м) маніфест царя Александра II. з дня 18. II., виданий в нагоди смерти царя Николи I.

Ч. 137.

Лист І. В. Сокулського до Якова Гґловацького, пис. дня 1. (13.) IV. 1855 р.

Хрістосъ воскресе!

Любезнѣйшій Другъ Іак. Ѳ.!

Книгѣ Вамы мнѣ по почтѣ пересланіи, получилемъ, и всѣ нравлятся, а больше этѣ брошуры которіи перепишу, а подлинникѣ ворочу съ благодареніемъ Вамъ — Новостей нѣкакихъ, и кажется что прійдеся комусь горячо, или парно какъ въ банѣ, — да чтожъ дѣлать, такъ судьба велитъ. Должокъ 2. р. 46 к. отдаю, а при надобной способности подайте и больше книгъ — но изволите Вы подписать въ пересылкѣ по почтѣ на руки Г. Катехеты въ Тарнополи О. Попѣля, а отъ Него лутше мнѣ получать, какъ въ Трембовлю нарочитого посылать за книгами. — Письмо получите съ рукъ моего брата родного Антонія С. С. въ прочемъ вручаюсь вашему дружеству навсегда, и желаю вамъ съ вашею Семіею всякаго благополучія — съ чистосердечіемъ пишетъ Вашъ Другъ

І. В. Сокольскій.

Лука 13 (1) 4. 855.

Лист писаний на 1 стороні малої 4⁰.

Ч. 138.

Лист Ів. Раковського, до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) IV. 1855 р.

Будинъ 2/14 Апрѣля 1855.

Милостивый Государь!

Симъ случаемъ имѣя честь послать Вамъ по почтѣ подъ крестообразною перевязкою два экземпляра Архипастырскаго Посланія, Святѣйшаго Папы Пія IX. о нескверномъ Зачатіи Богородицы Дѣвы;[1]) пе-

---

[1]) Апостольское посланіе святѣйшаго архіерея Пія IX, Божіимъ промысломъ папы нашего, еже есть ѡ догматоческомъ ѡпредѣленіи нескверныгѡ Зачатія Богородицы Дѣвы въ Римѣ 1854 года Съ оутвержденія Его Преосвященства Іѡсифа Архіерея Пряшевскагѡ издано Обществомъ св. Стефана, и напечатано.... Въ градѣ Буда 1855. Як се вже зазначив Ів. Ем. Левицький (Библіографія Т. І. Ч. 905) переклав єї Ів. Раковський. Ту саму булю переклав в Галичині Яків Головацький. Порівнай лист Ч. 136.

реведеннаго мною изъ латинскаго на церковно-Славянскій языкъ, извѣщаю Васъ, что я получилъ всѣ Вами присланныя мнѣ книги, какъ то: Шесть экземпляровъ третіяго Тома Исторіи Княжества Галицко-Русскаго, и изъ Пряшева доставленные экземпляры Апѳологіи и Отца Игнатія. Сколько будетъ возможно я постараюсь о распродажѣ ихъ, и вырученныя деньги разомъ пошлю Вамъ. — О семъ самомъ покорно прошу извѣстить также и Его Высокоблагородіе Г. Зубрицкаго, что [2] слѣдующія за присланные мнѣ Имъ экземпляры своего сочиненія деньги доставлю, какъ скоро удастся мнѣ продать полученные экземпляры. — Положеніе Славянъ въ нынѣшнихъ обстоятельствахъ не множко затруднительно, однако за то не должно унывать намъ, но ободряя себя надеждою въ лучшемъ и долгомъ любви къ народу своему мы должны дѣлать что возможно въ пользу его. — Что дѣется съ Семейною Библіотекою? Я охотно буду споспѣшествовать ей своимъ содѣйствіемъ, лишь бы выходила она порядочно, но до сихъ поръ не видалъ я еще ни вида ея. — Если въ Галиціи находится нѣкій русскій переводъ упомянутаго Архипастырскаго Посланія Папы нашего, прошу мнѣ сообщить экземпляръ онаго. Съ совершеннымъ почтеніемъ пребываю

Вашъ, Милостивый Государь, покорный слуга

Иванъ Раковскій.

Лист писаний на 2 сторонах малої 8°.

Ч. 139.

Лист Івана Головацького до Северина Шеховича, пис. дня 7 (19) IV. 1855 р.

Ваше Благородіе Милостивый Государь!

Надѣюсь, что Вы извините меня въ томъ, что я на Ваше почтенное письмо такъ долго письмомъ не отвѣтовалъ. Не вмѣняйте мнѣ то во зло, что отъ зла не произошло; я бы всегда раднѣе былъ, отвѣтовати Вамъ дѣлами, нежели самыми словами, и будьте увѣрены, что я сколь возможности моей здѣсь между Русинами и ихъ друзьями для распространенія Вашей драгоцѣнной „Семейной Библіотеки“ пособствовалъ и пособствовать не перестану. Слава Богу, мой трудъ не былъ безуспѣшенъ; и можно надѣяться, что какъ здѣшніе Русины такъ и Венгерскіе и Галицкіе съ временемъ оцѣнятъ и полюбятъ Вашу Библіотеку. Первая тетрадь ея мнѣ, и сколько я заслышалъ, всѣмъ понравилась: статьи въ ней занимательны, поучительны и вообще благонамѣренны такъ касательно содержанія какъ и внѣшней формы. Изъ всего видно, что пользуетесь очень трудолюбивыми и способными сотрудниками. Я изъ моей стороны

хотѣлъ бы сдѣлать только одно примѣчаніе, что бы Вы хорошо сдѣлали, если бы побольше перемѣшивами помежду серіозныя долгія статьи также маленькія, короткія, а именно поэзіи, особенно потому, что для многихъ читате-[2]-лей, особенно молодыхъ или неопытныхъ могли бы долгія ученыя, впрочемъ превосходныя статьи, казатись немножко скучными. Сего ради для развлеченія и разнообразности могли бы лучшія поэзіи пособствовать, которыя не трудно Вамъ будетъ выбирать изъ поэзій славянскихъ, именно россійскихъ. Послѣдними особенно совѣтую Вамъ пользоваться, во первыхъ потому, что для перевода очень мало потеряете времени и труда — а во-вторыхъ, что онѣ изъ между прочихъ славянскихъ самыя лучшія. — Вообще тѣмъ путемъ, присвоивая себѣ хорошія стихотворенія черезъ удачные переводы, успѣютъ наши читатели въ наукѣ русскому языку, и увѣрятся, что на нашемъ языкѣ можно писать самыя совершенныя поэзіи по содержанію и формѣ, не прибѣгая къ испорченнымъ провинціялизмамъ. —

По той самой причинѣ, именно ради обученія русскому языку, особенно молодыхъ читателей, надо бы въ такихъ стихотвореніяхъ, которыя изъ россійскаго переведены, и гдѣ гласоудареніе сохранено настоящее какъ слѣдуетъ, обозначать это гласоудареніе какимъ нибудь знакомъ (` или ') — въ прочихъ же поэзіяхъ и прозаическихъ статьяхъ этого не нужно. Тѣмъ способомъ могли бы юноши хорошо произношать и декламировать эти поезіи, и привыкали [3] бы къ постоянному, въ нашей Руси столь разнообразному гласоударенію! Въ томъ намѣреніи и посылаю Вамъ сегодня одно изъ лучшихъ стихотвореній Хомякова, въ которомъ я избѣгая прямыхъ Россіянизмовъ сохранилъ довольно вѣрно красоту подлинника и обозначилъ гласоудареніе его[1]). Прошу только о томъ, чтобъ Вы мое письмо уничтожили, и вообще о моемъ пособствованіи никому не вспоминали. Вы знаете, чего я опасаюсь — сирѣчь и тѣни собственной, хотя я никогда не имѣлъ и не могу по внушенію имѣть злаго намѣренія! —

Благодарю Васъ, Милостивый Государь, за присланный мнѣ екземпляръ, я его перечитавъ, предложилъ въ одной изъ славянскихъ кофейныхъ домовъ — оно бы не повредило, если бы Вы кромѣ моего екземпляра еще хотѣли на время пожертвовать особенными двумя екземлярами для кофейни сербской и ческой („Kiener's Kaffehhaus, Stadt, Bischofgasse“ и „Löw's Kaffehhaus, Stadt, Bauernmarkt“) или пришлите на

---

[1]) Під сим вершом треба розуміти „На сонъ грядущій“, підпис. буквами П. С. Х. який враз із наголосами напечатано в „Сем. библ.“ за рік 1855 стр. 153—4.

мое имя 3 екземп. Надѣюсь, что это бы было съ Вашей пользою, по крайней мѣрѣ въ послѣдствіи.

Также и Г. протопрезвитеру М. Раевскому очень понравилась „Библіотека", и онъ проситъ Васъ, что бысте посылали ему [4] по два екземп. какъ во время оно Галицкую Зорю, которой онъ въ теперѣшней ея формѣ и въ глаза видѣть не хочетъ, хотя на силу ему посылаютъ. Деньги Г. Раевскій, если еще не послалъ на 2 екз. то вскорѣ непремѣнно пошлетъ. Можете надѣяться, что Ваша Библіотека изъ его рукъ и Петербургскій свѣтъ большой узритъ. —

Сказавъ Вамъ мое мнѣніе откровенное, желаю Вамъ въ неусыпныхъ трудахъ благополучнаго успѣха, и имѣю честь пребывать Вашимъ Милостивый Государь покорнѣйшимъ слугою

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 7/19 Апрѣля 1855.

P. S. Кланяйтесь всѣмъ знакомымъ и незнакомымъ друзьямъ, а именно моему любезнѣйшему Брату профессору, и перекажите, что я уже давно выжидаю отъ него письма.

Тотже.

Лист писаний на чотирох сторонах 8°.

Ч. 140.

Лист Й. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 11. V. 1855 р.

Любезный мой Другъ Я. Ѳ.!

Господинъ Д. Зубрыцкій издаетъ IV-ій Томъ Исторіи галическорусской, под Титломъ Анонимъ Гнезненскій и Іоанъ Длугошъ. Молю Васъ Мой Л. Другъ, чтобы чрезъ вашіи руки моглъ я и на мою долю оденъ Ексемпляръ получить, спрашиваю Васъ хорошенько непозабыть. — Чрезъ моего родного брата Антона, который былъ у меня на празникѣ воскресенія Х-ва писалемъ къ вамъ Мой Другъ и въ письмѣ послалемъ должніи за книгѣ денежки, а н(е)извѣстно мнѣ, чи вашихъ рукъ письмо Мое дошло? спрашиваю васъ о Отвѣтъ? Я мой Л. Другъ: Цушауера, Часъ да и прочіи Газети читаю, наблюдаю, думаю, но не могу нѣкакого толку добиться — а коротко заключаю — что этѣ всѣ Штаты въ которыхъ ино лоолобоболѣты ушалашились и во свои коктѣ правленіе добрали, въ этихъ штат: неистовство и адское ожесточеніе, противо слав: русс: кипытъ но надѣемось, что Всевышній во сѣтѣ каковую изготовляютъ невиннымъ — этихъ враговъ Бога, міролюбія ввалитъ. — Дивно мнѣ кажется, что народъ запад, [2] югозападный, не помнитъ преданій и исторіи бытія, сталъ

безсиленъ, безуменъ, а обманщикѣ игрушками, та святотатствомъ, лжою, ведутъ Его ко беззаконнымъ дѣламъ, лить невинную братско хрістіанскую кровъ за Чалму!!! —

И нѣтъ уже въ югозападѣ нѣ пророка въ церкви, нѣ истенны и правды въ народѣ - имѣютъ во правдѣ уста, та молчатъ, глаза та невидятъ, а сердце окаменѣло, которого и слова С. Евангелія тронуть не всостояніи. - Небо, Море, Земля, моръ, Голодъ невсилахъ освободить ихъ сердца, отъ цѣпъ обманщиковъ, — то диво. —

Семейная библиотека для чтенія нравится мнѣ, и благодарю Бога что нашъ русс: гал: народъ, а лучше сказать писатели поняли мисль, с. п. Коляра über die S. Wechselseit: и кажется что слова Стихотворца р. Пуш: исполнятся со временемъ, что славенскіи рѣки сольются во русское море и изсякнутъ — а тогда врагамъ вопросъ. —

А что тамъ дѣлаютъ и думаютъ господа Докторы богослов: любомудр: Іуриспруденціи — нѣтъ нѣкакой [3] надежди для общаго блага от этихъ мудрихъ головъ, какъ и отъ ихъ попредниковъ? горе намъ простимъ — простими и безкнижними учениками Х-ъ Милость, вѣру, и надежди разсѣялъ на сердца всего міра, чему премудріи и разумніи Фарісеѣі противилысь упорно простіи и безкнижніи Козаки приняли, правду и истину вѣры, и отъ заглади оборонылы какъ мученикѣ — простой и безкнижній рус: гал. народъ стоитъ во вѣри и правахъ своихъ праотцовъ, и не отступилъ от этѣхъ — а премудріи превосход: предательски отдавали эго на мученіе — для земныхъ почестей — тако и нынѣ мой Л. Другъ дѣется, премудріи, препочтеніи въ носъ себѣ дуютъ, косо смотрятъ на безкнижнихъ труждеников, которіи всеобщаго ради просвѣщенія трудятся, чтобы отеческія преданія, исторію, нрави, язикъ, освободить, охранить, и воскресыть всю покойную правду матку русской Земли, и словенского роду этотъ святой землѣ нашей залогъ — и во исполненіе приходятъ слова Спасителя — утаихъ ессы отъ премудрыхъ и разумныхъ а открылъ ессы я младенцемъ — а какой то судъ постигнетъ когда въ Исторіи святителей русс. отъ Михаила первого, Кирилла, Ипатія, Іосафата[1]) и проч. до кончины Митрополита Антонія этого премудрого Доктора!!

[4] Мой Другъ! что до селѣ еще во русскослов: языкѣ бога чтемо во церквахъ, во семияхъ разговориваемо а теперь началисьмо писать, до (sic) что то издавать, по доктори наши этому оградой, но нашъ простой русской твердой народъ - или лутше сказать сила вышняго этимъ владаетъ,

---

[1]) Михаїла Рагози, Кирила Терлецького, Іпатия Потія, Йосафата Кунцевича, що ввели, або розширювали унію при кінци 16 і в поч. 17 віку.

бо кагдабысьмо хотѣлы отозваться къ нашимъ премудримъ, и почтеннымъ, этѣ роды уже давно чортовскими сѣтями одторгнути отъ насъ во адъ, и духъ ихъ невоняетъ больше во русскомъ племени.

Мое мой Л. Другъ таково заключеніе — Слов: племя должно освободить такъ церковъ какъ и міръ отъ тенетъ діявольскихъ — упрочить чисто православ: вѣру — по словамъ Спасителя. — Его учениковъ С. Евангел: С. Отцовъ - и Соборовъ и отродить новую чистую, истинную Церковъ соборную, и Апостоль: во которой Духъ С: премудрости, разума и страха божія правити будетъ, во истенной вѣри любве, и надеждѣ одержанія царства вѣчного. — Nа словенахъ будущій долгъ лежитъ — и надежда. -- Эта моя вѣра, и удостовѣреніе, мой Л. Другъ. — Пребывай мой Л. Другъ со своей Подруг: да Семией во здравіи, носы меня во твоей памяти, какъ я тебя до послѣдного моего вздоха. Поздоровъ Г. Д. Зуб: та отвѣтомъ твоимъ въ нѣсколько строкахъ дары.

Твой искреній Другъ и братъ во Х-ѣ пишетъ

I. В. Сок.

Л. 11/5 855.

На лївім березї 3-ої стор.:

А на время вакаціи изволите мой Л. Другъ ко Мнѣ зъ Вашею Семіею заѣхать, а радо угощу Васъ моимъ хлѣбомъ, солью, и при томъ, и одарю васъ хлѣбомъ и въ Львовъ, а наговорымось про всяку всячину до сыта. —

Лист писаный на 4 стор. 4⁰.

Ч. 141.

Лист I. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 27. мая 1855 р.

Любезнѣйшій Другъ Ïа. Θ.

Ваше письмо съ 22. т. м. получилъ 25. Я очень радъ этому что вы мой Л. Д. немедлили съ отвѣтомъ. — По желанію Вашему извѣщу вашихъ родственниковъ, что Вамъ никакъ ихъ посѣтить т. г. Вамъ книжочкѣ по почтѣ перешлю, но вы мой Д. немножко пождете еще доколь не перепишу — кажется что запутаное дѣло кончится хорошо. Да и Мы возрадуемся да возиграемъ, лукавій супостатъ неустоитъ истиннѣ да правдѣ Крестъ Хрістовъ побѣдитъ. — — 3. р. На Аннонимъ Длугоша даю, только спрашиваю Васъ М. Л. Д. отдать въ почту прямо къ мнѣ. — Нашіи р. Свящ: сущіи Чурбаны неимѣютъ нѣкакового вкусса — чортъ ихъ знаетъ что они таково, и къ какой партіи прилѣпаются, а боліе всего кажется что похожіи на лоолитскіи хвосты!! —

Господ: Зубр: взаимно отъ имени Моего [2] отдаите поклонъ, да и О. Іосифу Кульчицкому. Пребывайте мой Л. Д. Їа. Ѳ. во здравіи и долгоденствіи, на многіи лѣта, та и ваша семія, да и меня не лишаите во вашей памяти. - Вашь другъ искренный пишетъ

Іосифъ Василь. Сок.

853 г. 27. дня мая.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 142.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 12. мая 1855.

Почтеннѣйшій Государь!

Пріѣхавъ домой, я нашелъ уже 7 дальнѣйшихъ чиселъ „Зори Г.“, присланныхъ почтою подъ одной оберткою; такимъ дѣломъ есть у меня вся „Зоря“ съ изъятіемъ 2. ч. — Перелистывая 2 Часть „Семейной Б.“, я увѣрился, что именно въ „Запискахъ Студента“ измѣнены нѣкоторыя слова и выраженія, да *ю* всегда замѣнено ее-мъ; это грустно, это нелогически, потому, что надо бы уже писать и -ать, -ить и пр. и однимъ шагомъ перепрыгнуть все. — Не смотря на то, я посылаю нѣсколько любопытныхъ науковыхъ [2] извѣстій для „Сем. Б.“ съ тѣмъ, чтобы Г. Шеховичъ оставилъ, о сколько возможно, неизмѣнный слогъ. — Не понимаю, какимъ образомъ вкрались въ „Сем. Б-у“ ошибки: „тясшій, найдорозшій“ (Зап. Студ.); развѣ это принадлежитъ къ исправкамъ? — Очень жалѣю, что не въ состояніи заняться теперь надъ составленіемъ другихъ статей; я долженъ со всѣмъ усиліемъ приготовляться къ испытамъ. Справлюсь ли съ ними, тогда пойдетъ дѣло на прежній ладъ. — Изъ „Извѣстій Акад. Наукъ“ я многое узналъ, и радъ бы всѣ Н-ры якіе ни есть у Васъ перечитать; тамъ пространно толкуется о языкѣ. — Хохолушкова повѣсть „Айдуни“ неудачна, тоже изъ Лю-[3]-мира нечего извлечь; я только вѣдаю изъ него, что есть въ Чехахъ польско-либералная или подобная ей партія, къ которой пригласился въ великой части „Люмиръ“; у него есть переводы патріотическихъ польскихъ статей, да вспоминки о польской литературѣ стоятъ всюда па первомъ ряду. О русскихъ, о насъ очень мало и даже непріязненно. Теперь угадалъ я, отъ чего „Люмиръ“ не хотѣлъ мѣняться съ нами (съ Зарою 1852—53) своимъ екземпляремъ, мимо того, что мы посылали ему „Зарю“ больше полугода даромъ; — и то жалко! Я намѣренъ прислать къ „Сем. Б“ извлеченія изъ рукописной „Исторіи угорской Руси“ А. Духновича, которую онъ мнѣ пожертвовалъ.

[4] Надѣясь увидѣться съ Вами въ началѣ Юнія — пишусь покамѣстъ съ глубочайшимъ почитаньемъ слуга и воспитанникъ Вашъ

Богданъ А.(ндреевичъ Дѣдицкій).

Мосты В. 12/V. 855.

„(ндреевичъ Дѣдицкій)“ писано иньшою рукою.

Лист писаний на чотирох стор. мал. 8⁰.

Ч. 143.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати пис. перед червнем 1855 року.

Благородный Господинъ Профессоръ!

Въ послѣдній день моего нечаяннаго отъѣзда, не имѣвъ возможности быти лично у Васъ, Милостивый Государъ, переслалъ, вмѣстѣ съ благодареніемъ, двѣ книжки: Сборникъ Историческій и Pieśni Żegota Pauli.

Нынче осмѣляюсь переслати Вамъ переводъ Госп. Луки Цыбыка, съ тѣмъ прошеніемъ, чтобы изволили пересмотрѣти и оцѣнити его. На всякій случай, кажется мнѣ, надобно умѣстити сію статію; статей подобнаго рода отъ того же Господина есть еще до шести листовъ.

Я написалъ Гну Порембѣ двѣ алтернативы, не знаю якъ онъ рѣшится. Къ счастью я смогъ выдобытись изъ Львова и то на счетъ фонда Сем. Библ. получивъ предплату отъ Госп. Малиновскаго; но что жь мнѣ было дѣлати, когда пребываніе въ Львовѣ мнѣ надоѣло; Поремба даетъ харчь худый, а за то запотребуетъ большой вознагороды. Я самъ лишенъ всякихъ необходимыхъ выгодъ и надлежностей [2] жизни, чахнувъ надъ маленькимъ низкимъ столикомъ и между сырыми бумагами и безпрестаннымъ шумомъ Печатни и безпокоенный Публикою, имѣвшею требованія до печатни и проч. и проч. — не могъ болѣе выдержати, хотя я, подышавъ не множко свѣжимъ воздухомъ, готовъ буду возвратитись назадъ и заниматись изданіемъ, если бы только сыскалъ діурну или лекцію.

Я прошу Васъ, Милостивый Государъ, допомогите мнѣ въ томъ отношеніи — я буду Вамъ очень благодаренъ. Быти можетъ, случится что нибудь въ бюрѣ Госп. Сосновскаго — если бы онъ могъ ждати съ діурной на мене, я тотчасъ пріѣхалъ бы. Хотя бы и не издавалась Сем. Библ., такъ мнѣ не за чѣмъ сидѣти напусто дома.

Я поручилъ Гну Зарембѣ сыскати Г. Коваля, который заступилъ бы мое мѣсто;

Приходитъ мнѣ на мысль статья Дешка сообщенная Госп. Зубрицкимъ, прибавившимъ къ ней нѣсколько собственныхъ примѣчаній[1]). ыо въ самой статьи Дешка есть нѣкоторыя мѣста, ныиче уже [3] неумѣстнНя, якъ то: о безбородности Преосв. Поповича, предплатителя Сем. Библ. и проч. и проч. относящіяся къ соціяльнымъ измѣненіямъ, послѣдовавшимъ въ новѣйшее время. Потому я просилъ бы Васъ, Милостивый Государъ, заглянути въ статью, ибо Госп. Зубрицкій, на мои замѣчанія былъ недовольный.

Притомъ имѣю еще прошеніе до Г. Зубрицкаго, чтобъ извинилъ мене, что я забралъ съ собою 1 томъ Москвитянина; я хотѣлъ было оставити его Г. Ковалю, чтобъ укончилъ переписати статью Сердешная Оксана"[2]); но понеже Г. Зубрицкій обавлялся ея поврежденія, я взялъ съ собою чтобы самому переписати.

Статью Яновича[3]) надобно умѣстити гармондомъ. Надѣюсь что Г. Дѣдицкій быти можетъ пришлетъ продолженіе сочиненія Штурова[4]).

Съ тѣмъ имѣю честь пребывати съ глубочайшимъ почтеніемъ Вашъ Благородный Господинъ Профессоръ нижайшій слуга

Сев. Гавр. Шеховичь.

Лист писаний на трех сторонах 4⁰.

Ч. 144.

Лист Я. Досковського до Якова Головацького, пис. дня 4 (16) червня 1855 р.

Всечестнѣйшій и Всеученнѣйшій Господине!

Посылаю Вамъ по желанію Вашему въ замѣну за 12 екземпляровъ Катехизиса литургическаго по 25 кр. 4 Типики по 30 кр. ср.

---

[1]) Дешко Андрей Н. Статия „О карпатской Руси" (съ примѣчаніями Дениса Зубрицкого) поміщена в „Семейной библіотец-ї" за рік 1855 стр. 210—224.

[2]) Є се повість Основяненка, яку в р. 1842 напечатано в великоруськім перекладї в „Москвитянинѣ". Гляди: Огоновскій: „Ист. руск. лит." Т. III. (1) стр. 38. Звідси перепечатав єї Северин Шехович в „Семейн-ій библіотец-ї" за рік 1855 стр. 235—75.

[3]) Яновичъ Петръ Ивановъ „Короткій очеркъ литературной исторіи старословенскаго языка" напечат. в „Семейн-ій библіотец-ї" за рік 1855 стр. 224—34.

[4]) Початок перекладу статиї Людевита Штура, „О народныхъ пѣсняхъ и повѣстяхъ племенъ Словенскихъ", спорудженого Богд. Дідицьким, напеч. в „Сем. библ." за рік 1855. стр. 65—73.

и 30 екз. Молитвенника по 6 кр. ср. Непереплетехыхъ (sic) больше не маю.

Поручаю ся Вашего Благородія благосклонности

Я. Досковскій
парохъ Болоховецкій.

Болоховцѣ 4/16 Чер. 855.

Лист писаний на однiй стор. звич. 4°.

Ч. 145.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. (18.) червня 1855 р.

Вѣна 6/18 Іюня 1855.

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Третяго дня послалъ я Тебѣ первый выпускъ IV тома „Извѣстій Императорской Академіи Наукъ", — есть тамъ очень много любопытныхъ статей, между иными „Отчетъ дѣйствованія Академіи за 1854 годъ" — „Малорусскій Словарь" Аѳанасіева-Чужбинскаго — и три превосходныя стихотворенія Майкова, достойны большаго вниманія. Ты мнѣ не извѣстилъ, получилъ ли Ты посланные мною послѣдніе листы Извѣстій изъ 1854 года вмѣстѣ съ заглавнымъ листомъ? было тамъ также нѣсколько любопытнѣйшихъ стихотвореній, выписанныхъ изъ Сѣверной Пчелы. Теперь же прибавилъ я еще одну брошюру Г. Срезневскаго „Повѣсть о Царѣградѣ". Когда будешь писать, извѣсти меня, получено ли Тобою все въ точности?

Въ послѣднемъ письмѣ Ты жаловался, что комиссіонеръ за посылку книгъ удралъ Тебя слишкомъ немилосердно — и во истину я удивляюсь, какъ это возможно? Я до сихъ поръ за пакеты полъ центнара вѣсомъ платилъ не болѣе 4 - 5 fr.; а тотъ мною посланный кажется не былъ тяжелѣе. Впрочемъ и я согласенъ, что лучше и удобнѣе посылать книги по почтѣ; я за послѣдніе Твои пакеты заплатилъ близко 8 fr. сер. — и принужденъ былъ возвысить соразмѣрно цѣну — не смотря на тое, книги почти всѣ разошлись, исключая нѣсколько екз. Зубрицкаго, Игнатія О. и другихъ мелкихъ; большею частію разобрали здѣшніе питомцы — но къ сожалѣнію сего [2] мѣсяца мало остало у нихъ наличныхъ денегъ, и потому просили, чтобъ пождать до 1-го Іюля — тогда можетъ быть больше сберется.

Очень я сожалѣю и опасаюсь вредныхъ послѣдствій по причинѣ предложенныхъ Тобою русскихъ учебниковъ в. Министерству просвѣщенія, именно Грамматики латинской и Анѳологіи — я думаю, что нельзя

было отъ Министерства, въ которомъ участвуетъ „in ruthenicis partibus infidelium“ Шашкевичь, ожидать инаго рѣшенія; это кажется была вода на его млинъ, и онъ воспользовался нею „um Euch eine Schlappe beizubringen“. — Что касается оправданія Твоего передъ Министерствомъ, то я думаю, что хотя бы оно было самое глубокоученое, то всегда будетъ оно неумѣстно, безуспѣшно, и какъ то похоже на полемику, въ которой грамматика должна сражать ся съ государственной политикой, и въ ней Ты легко не состоишься, а очень легко можешь пасть жертвою! На что намъ того? Если есть у Тебя время, выработывать какое оправданіе, то хорошо; сдѣлай это по своему увѣренію, но и хорошенько спрятай, пусть опо когда то попадется въ достойнѣйшія руки, какъ здѣшняго загорѣлаго хахлака.

Что касается изданія рукописной Исторіи покойнаго брата Петра на иждивеніи министерства, то кажется, малая надежда — мнѣ разсказывали, что по предписаніямъ существующимъ географія и исторія должна на всѣхъ гимназіяхъ преподаваться исключительно на нѣмецкомъ языкѣ, такъ и самъ не знаю теперь, какъ эту рукопись передѣлывать. --

[3] Семейной Библіотеки получилъ я уже 3 тетради — и вообще она всѣмъ моимъ знакомымъ нравится; матеріяловъ очень много у Г. издателя — я писалъ было Г. редактору мое мнѣніе и нѣкоторые совѣщанія ради улучшенія или по крайней мѣрѣ разнообразія; онъ довольно хорошо и занимательно издаетъ, но нѣкоторыя ученыя статьи слишкомъ длинны и скучны; но этого трудно избѣгнуть. На дняхъ получилъ я отъ Г. редактора письмо изъ деревни Кропивника въ Самборскомъ округѣ; — и онъ жалуется, что у него только 120 подписчиковъ, изъ тѣхъ же въ Вѣнѣ одной 37! — Жалко мнѣ того ревнаго мужа, и ему приходится какъ бы по очереди пожертвовать всѣмъ и даже здоровьемъ для общей пользы; для него слишкомъ много работы, дѣйствительныхъ лицъ при редакціи мало, и все изданіе тяготѣетъ на его головѣ; для развлеченія и подкрѣпленія здоровья уѣхалъ онъ въ деревню, и оттуду намѣренъ управлять изданіемъ — слишкомъ невыгодно, но что дѣлать, когда иначе невозможно! — Между прочими вздумалъ онъ, свой журналъ пустить въ Россію, и хочетъ или по крайней мѣрѣ хотѣлъ писать до Министерства просвѣщенія въ С. Петербургѣ! — я ему на дняхъ напишу, чтобъ этого не дѣлалъ, потому что теперь такія вещи нельзя офиціяльнымъ путемъ, т. е. чрезъ австрійское министерство посылать. Онъ можетъ въ крайней нуждѣ послать нѣсколько екземпл. для редакцій любыхъ россійскихъ журналовъ; [4] пока они доставлены будутъ редакціямъ, должны перебыть цензуру, и можетъ быть нѣкоторая редакція обвѣстить въ своемъ журналѣ подписку. Но все же зависитъ отъ цензуры „дѣйствующей въ имени правительства“. Если Ты въ перепискѣ съ Г. Шеховичемъ, то

утѣши и покрѣпи его въ унынiи, пусть онъ потерпитъ еще нѣкое время; а тогда то можетъ быть инымъ путемъ прiйдетъ какое то пособiе. Впрочемъ и я самъ ему буду писать о томъ. —

Г. Зубрицкаго Исторiи IV. часть получилъ я отъ Г. автора, и извѣстилъ о томъ изданiи всѣхъ моихъ знакомыхъ. Прошу Тебя сдѣлай милость, отдай приложенное писемцо Г. Денису Ивановичу, и проси, чтобъ изволилъ прислать этой послѣдней части, но скорѣйшимъ путемъ, для ниже слѣдующихъ лицъ, или лучше пришли Ты всѣ вмѣстѣ на мое имя:

Именно:

Г. Раевскому 1) Зубрицк. четвертой части 4 екземпляра 855 [26/6 заплатилъ] 12 fr.

dto 2) Семейной библiотеки посылаетъ онъ подписку на 3 екз. за $^1/_2$ года 7 fr. 30 (надо ему послать по 1 екземп. первой, второй и третей части и 3 екземп. четверт. части — понеже онъ до сихъ поръ получилъ только по 2 екз. трехъ первыхъ частей) —

dto 3) Зори Галицкой по одному екз. изъ 1853 и 1854, постарайся если возможно получить, проситъ Бодянскiй въ М. цѣна думаю по 3 fr. . . . 6 fr.

Итого 25 fr. 30

которыя здѣсь отъ его имени прилагаю, и прошу эти книги, чѣмъ скорѣе прислать, по тому что онъ при концѣ Iюля уѣдетъ на 2—3 мѣсяца въ С. Петербургъ. —

[5] Кромѣ того просять или желаютъ получить четвертую часть Исторiи Г. Зубрицкаго слѣдующiя лица, которыя однакже не передали мнѣ еще надлежащихъ денегъ, и просятъ, чтобъ Г. Авторъ изволилъ подождать до будущаго мѣсяца, или у нѣкоторыхъ питомцевъ на выплатъ:

Именно:

Г. Сембратовичь	1 екз.	на пожьедъ или на выплатъ
„ Нодь	1 „	
„ Крыницкiй	1 „	
„ Др. Делькевичь	1 „	
„ „ Никоровичь	1 „	
„ Сѣнкевичь	1 „	
„ Дячанъ	1 „	
„ Хотинецкiй	1 „	
„ Стражницкiй	1 „	
„ Колянковскiй	1 „	
„ Габла	1 „	
„ Гойнацкiй	1 „	
Всего	12 екз.	

Если Г. Авторъ согласится, уступить на выплатъ эти выписанные екземпляри, то присылай ихъ въ мѣстѣ съ прежними — а если нѣтъ, то по крайней мѣрѣ проси Его, чтобъ оставилъ для тѣхъ подписчиковъ готовые екземпляри, потому что они опасаются разхваченія цѣлаго изданія, и жалко бы имъ, если бы позже не могли получить четвертой части. —

Г. Крыницкій желалъ бы получить „Пчелу“ издаванную Г. Гушалевичемъ въ 1848 году. Сдѣлай милость и постарайся о нее для того ревнительнаго и очень благожелательнаго мужа. Также желалъ бы онъ имѣть: „Rys hystorii Hierarchii“ — „O drukarniach ruskich“ — і „Kronika M. Lwowa“ — сочин. Г. Зубрицкаго; — [6] Если возможно эти сочиненія получить, то пришли ихъ для Г. Крыницкаго, а онъ деньги позже пришлетъ. —

Изъ здѣшнихъ новостей очень мало: Грамматика Г. Гушалевича одобрена министерствомъ[1]) — Г. Вислобоцкій получилъ золотую медаль за свою Историю Австріи[2]) — Ковальскій приготовляетъ Русскій Словарь — etc. Косакъ написалъ какую то географію для реальныхъ училищъ, и предложилъ министерству. —

Здѣсь прилагаю Тебѣ двѣ пѣсни Тютчева, довольно занимательны, и въ нѣкоемъ отношеніи пророческія[3]). — Здѣшніе Русины кланяются Тебѣ, а я и моя жена съ прочимъ семейством цѣлуемъ Васъ и просимъ незабывать о насъ

Твой Братъ Иванъ Ѳ. Головацкій.

Лист писаний на 6 стор. 8⁰.

Ч. 146.

Лист Іос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 21. VI 1855 р.

Любезный Мой Другъ Я. Ѳ.

Анонима получилъ я, прекрасное изданіе, Богъ да даритъ издателя, на многія лѣта здравіемъ и долгоденствіемъ. Онъ истиненъ воскреситель уже давно до гробу низложенной боболитами нашей галичской руссы — Боже! дай намъ еще таковихъ труждениковъ! —

---

[1]) Видана у Відни 1855 р. п. з. „Практическа грамматика нѣмецкого языка для другого и третёго отряда городскихъ и головныхъ школъ“. Порівн. Ів. Ем. Левицького: „Бібліографія“ Ч. І. Число 935.

[2]) Выслобоцкій Юліянъ А. „Короткій очеркъ Історіи австрійскои державы“ Відень 1855. Сей твір був відбиткою з віденського „Вѣстника“ за р. 1852, і з „Отечественного Сборника“ за рік 1853 та 1854.

[3]) Порівнай лист Ч. 137 стр. 198 під л).

Брошуры Ваши отправляю вспять къ Вамъ, съ вниманіемъ и наслажденіемъ читалемъ, и на послѣди вписалъ въ мою книгу всячинъ. —

29 Мая туча съ градомъ навѣстила насъ, и я въ 30 Моргахъ посѣви утерпѣлъ много вреда. —

Вы мой Другъ Я. Ѳ. непозабудете въ день вашего отѣзду на вакаціи, нѣсколько строчекъ къ мнѣ написать, въ которіи стороны отѣдете? и якъ долго обѣщаетесь пребывать: и гдѣ? то желаю вѣдать — може что случится къ вамъ написать — Съ прибытіемъ Его Импер: Апостоль: Величества торжествуйте хорошо[1]), а може какою либо милостью даритъ русс: то пишитъ о томъ и къ намъ!!! Какъ хахли говорятъ нездуришъ. —

Съ почтеніемъ пишу — Вашъ Другъ да братъ

І. В. Сок.

Лист писаний на 1 стор. 4^0.

Ч. 147.

Лист Івана Головацького до брата Якова пис. дня 17(29) VI. 1855 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Посланіе Папы IX и каталогъ книгъ Ставропигійскихъ я получилъ, но за записку Твою, которая была на оберткѣ я долженъ былъ заплатить Strafe 1 fr. сер. и 44 kr. porto. Не дѣлай тото впредь, лучше написать порядочное письмо, чѣмъ подвергать ся подозрѣнію и излишнимъ издержкамъ. Записка Твоя была: „ожидаю отъ Тебя письма съ успѣхомъ", — съ успѣхомъ сталъ я раздумывать — и вдругъ переглянувъ Твое послѣднее письмо, припомнилъ я, что Ты спрашивалъ меня объ Іовановичѣ, искусномъ сербскомъ иконописцѣ. Предполагая, что Ты въ томъ отношеніи ожидаешь успѣха, пошелъ я къ нему; у него есть бездна иконъ раскрашеныхъ на бумагѣ, на полотнѣ, на деревѣ и на бляхѣ; а все прекрасныя въ слогѣ византійскомъ; такихъ же какъ Ты спрашивалъ, есть у него 12 штукъ на камени рытыхъ, между прочими Пр. Богородица, Исусъ Хрсъ, св. Николай, св. Георгій и пр. но эти иконочики еще не напечатаны, и что къ тому требуется не менѣе какъ 3 – 4 недѣли. Онъ

---

[1]) Цїсар Франц Йосиф прибув до Львова дня 9/21 1855 р. В честь Цїсаря помістила „Сем. библіотека" (стр. 209—10) привітний верш п. з. „Стихъ Радостный". — „Зоря Галицка" (ч. 25) випечатала рівнож з сеї нагоди верш п. з. „Его Апостольскому Величеству, Францъ-Іосифу I въ торжественный и щастливый намъ пріѣздъ Его до Львова, дня 21 червня 1855".

мнѣ разсказывалъ, что за такими иконччками спрашивали у него уже и Перемышльскіе и Львовскіе Русины и Дальматинцы, и что Г. Ковальскій послалъ было въ Львовъ нѣсколько екземпляровъ, такъ слѣдовательно онѣ Вамъ уже извѣстны. У него подъ рукою была только одна икона Пр. Богородицы, которую я здѣсь Тебѣ, какъ образецъ прилагаю; таковы и всѣ прочія, такой величины и вкуса. Сотня будетъ у него стоить около 2 fr. 30 kr. серебр. Работа какъ видишь превосходна, особенно если будутъ раскрашены, какъ слѣдуетъ. [2] Третяго дня я говорилъ съ Г. Раевскимъ, онъ безпокоится, что книги мною для него выписанныя, еще не пришли — онъ торопится, къ отъѣзду въ Петербургъ уже все у него готово — вчера онъ уѣхалъ въ Варшаву, откуду за 8 день возвратится, и найдалѣе 3/15 Іюлія уѣдетъ на 3 мѣсяца съ всѣмъ семействомъ. — Потому прошу Тебя умиленно, поскори чѣмъ возможно скорѣе съ посылкою книгъ, о которыя я Тебя въ послѣднемъ письмѣ просилъ, по крайней мѣрѣ тѣхъ, которыя, выписанны на имя Г. Р... я думаю, что 10 Іюля уже книги могутъ быть у меня, если Ты ихъ уже прежде не выслалъ. —

Въ ожиданіи благополучнаго отвѣта, цѣлуемъ Васъ сердечно со всѣмъ семействомъ и остаюсь Твоимъ Братомъ

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 17/29 Іюля 855.

Изъ здѣшнихъ новостей почти ничего.

Лист писаний на 2 стор. мал. 8°.

Ч. 148.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 23. VI (5. VII) 1855 р.

Благородный Господинъ Профессоръ Милостивый Государъ!

Получивъ Ваши драгоцѣнныя извѣстія, въ сію минуту отправляю къ Вамъ письмо, прося Васъ, Милостивый Государъ, чтобъ Вы извинили непрестанное мое безпокоеніе, а вмѣстѣ съ тѣмъ благодаря Васъ стократно за Вашую снисходительность въ отправленіи къ мнѣ писемъ.

Отъ почтеннѣйшаго Вашего Брата Г. Ивана Ѳеодоровича, получилъ я также письмецо: Ему я очень благодаренъ за сострадаціе, за извѣщанія и совѣты: воспользуюсь ими непремѣнно, если только не прекратится поприще моего дѣйствованія.

Касательно статьи Г. Цыбыка я распорядилъ уже давно въ письмѣ къ Г. Порембѣ, не понимаю, отчего мои письма такъ поздно всегда доходятъ, хотя я ихъ сейчасъ отправляю на почту нарочнымъ посланцемъ. Но онъ такъ очень медлитъ, незнаю получилъ-ли [2] онъ якія

пособія отъ публики? Можетъ быти узнаю что нибудь изъ писемъ которыя есть на почтѣ, имѣющія вѣсомъ 26 лутовъ; по мнѣ прислано прежде Abgabs Recepisse къ подписаніи. Потому не знаю теперь ничего.

Прилагаю здѣсь XVII Довѣрит. писемъ[1]) съ просьбою, чтобы Вы изволили переслати сію дописъ наборщику. Прямо Г. Порембѣ не посылаю, вопервыхъ, чтобы не причинити ему напрасно издержекъ, ибо послѣ полученія его письма въ недѣлю отправлю просто къ нему, вовторыхъ понеже незнаю что онъ пришлетъ мнѣ въ томъ письмѣ, котораго дожидаюсь изъ почты.

Мнѣ кажется что сіи письма не очень опасны. Въ первомъ изъ нихъ ничего противнаго законамъ; во второмъ слѣдуетъ только замѣнити нѣкоторыя выраженія. Впрочемъ для другаго письма остается довольно времени и переписатись съ Авторомъ.

Однакже мнѣ не множко было грустно, вычитавъ искренныя Ваши слова; „самъ возрастъ иматъ, и пр.“ Я признаюсь, и вызнаваю что [3] люди совершенно ошибаются въ мнѣніи о моихъ дарованіяхъ: мнѣ выпалъ печальный жребій, и будьто семейныя отношенія, будьто занятія мои по части Редакторской не дозваляли мнѣ совершенствоватись въ какомъ нибудь направленіи, и потому то я и не успѣваю въ теперѣшномъ изданіи Сем. Библіотеки, которое требуетъ издавателя въ человѣкѣ ученомъ или по крайней мѣрѣ хоть просвѣщенномъ. Простите, милостивый Государъ, что я нарочно самъ считаю Ваши искреннія слова упрекомъ противъ меня, ибо я виноватъ и молчати долженъ противъ такого справедливаго упрека, за который воздаю Вамъ спасибо отъ души и не замедлю воспользоватись имъ. Притомъ же я не обинуюсь, что Вы не откажете мнѣ и на будущее своихъ совѣтовъ и своей благосклонности.

Я писалъ Гну Порембѣ, что экспедиція Сем. Библ. именно 4 Тетради потребуетъ [4] моего присутствія и я просилъ его чтобъ онъ прислалъ мнѣ напутныя деньги въ количествѣ 10 гульд. Но какъ онъ до сихъ поръ не присылаетъ, то прошу эти деньги, которыя находятся въ Вашихъ рукахъ, прислати мнѣ, отнявъ отъ нихъ надлежащее за пересылку послѣдняго и будущаго письма. Г. Поремба не долженъ узнати объ томъ, чтобы не предполагалъ не былое, потому что онъ посылалъ большое количество екземпляровъ въ книжныя лавки въ Перемышли Станиславѣ, Тернополѣ, и проч. безъ моего вѣдома, на свой счетъ и полагаю навѣрное, что онъ непремѣнно получилъ предплату если немного отъ иногородныхъ, то вѣрно отъ Львовичей. Въ такомъ случаѣ я пріѣхалъ бы въ Львовъ на время изданія четвертой тетрады, именно

[1]) Оно напечатане доперва в „Сем. библ.“ за р. 1856 стр. 5–6 і 21–2.

чтобъ приспѣшити печатаніе, и приготовити матеріяловъ для „Литературныхъ извѣстій“[1]).

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Вашъ Благородный Господинъ професоръ нижайшій слуга

Северинъ Шеховичъ.

Кропивникъ 23 Іюн. 5 Іюль. 1855.

Если бы не препятствовало ничего въ отосланіи мнѣ денегъ, то прошу покорно, не написывати на адрессной сторонѣ Beschwert, а только Recommandirt. Предосторожность для отбирателей изъ почти.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 149.

Лист Якова Досковського до Якова Головацького, пис. дня 26. VI (8. VII) 1855 р.

Ваше Высокопреподобіе, Всеученнѣйшій Господине!

Уже давно получилъ я чрезъ Намѣстника нашего Господина Гапоновича книги. Второе изданіє Катехизма литургического, Антологію и проч. даромъ ми Вашемъ Благородіемъ переданіи, и давно уже долженъ я былъ Васъ о полученіи сихъ яко и Исторіи Зубрицкого двохъ III Частей возвѣстити и хотяй писменно своє искреннoє благодареніє за дарованная мнѣ сложити, однакожъ не прійшло до того. Извините мя ласкаво, що частію про лѣность, а больше застрашенъ частими огнями, котри въ моємъ селѣ правѣ єжедневно являются, даже днесь при свободнѣйшемъ времени должность мою исполняю и Вашему Высокопреподобію [2] мое благодареніе за ласкавую прысылку усердно складаю. — Бѣдую на селѣ горко, уединенъ воздихаю за моими другами, за обществомъ; имѣхъ довольно хлѣба, а нынѣ гладомъ гиблю пустивши ся на парафію съ многими трудами полученую и невдячную. —

Хотѣлъ бы я и тутъ руское слово розпространити, но годѣ, нѣтъ любителей літературы вообще, а тымъ менше рускои: Ляшня — въ священническихъ домахъ, кромѣ Всечест. нашего ревного Русина Намѣстника Гапоновича, по руски рѣдко где дасться услышати, повѣдаютъ що не въ модѣ. Школи тривіяльни, то страшила на писмѣ, а истинной школы съ добрымъ учителемъ нема въ сей окрестности. — Всюди пекутся о тѣхъ, яже земная.

[3] Возвѣщеніє о изданіи III ч. Исторіи Зубрицкаго сообщаю всѣмъ. — Книжки: Змѣй Нотянскій и пр. поручени ми колисьтамъ Вашею Все-

---

[1]) Они поміщені в „Сем. библ.“ за р. 1855 стр. 335—9.

честностію оставилъ я въ Перемышли у Гдна Парыловича, и напишу, до него скоро, що ся съ ними дѣе. Я взялъ тôлько Библіотеку для чтенія съ собою, но трудно где яку намѣстити. – Если буде яка способность до Дрогобича, то пріялъ бымъ, если бы Ваше Высокопреподобіе дати изволили ми 10 Катихизмовъ литургическихъ въ замѣну за мои Тѵпики та малыи молитвенничкн мого изданія, котрыхъ съ собою не много маю. — Больше ничъ взяти не могу, бо въ сей окрестности трудно що зъ литературы збути. — Найлучше, если согласитеся, сіи книги послати до урядника, Ассистента при головной Касѣ, Господина [4] Вамъ знаемого, а мого друга Ольшаньского Міхаила, а онъ мнѣ ихъ чрезъ мого брата передасть, котрый въ коороткомъ времене зъ подо Львова къ мнѣ прїѣде. О Исторїю Зубрицкого еще никто не пыталъ, хотяй вже обвѣщеніе я роздалъ.

Остаюсь съ высокимъ почитаніемъ Вашего Высокопреподобія искренный почитатель

Яковъ Досковскій
Парохъ Болоховецъ.

Болохôвцѣ въ Недѣлю о Разслабленномъ 1855.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 150.

Лист А. Париловича до Якова Головацького пис. дня 18 (30) VII. 1855 р.

Пречестный Гдне Пропесоре!

Получивши съ дописею Вашой Пречестности изъ дня 26 Лют. 10 Март. т. г. присланыи на мои руки 5 примѣрникôвъ III ч. Исторїи Галичско-русского княжества для вскажаныхъ Предплатилевъ, межи котрими и для Чиновника Г. Олшанского, который ѵъ передъ того переселилъся до Львова, тая остала у мене. — Кромѣ тыхъ ще ѵъ продажъ: Литургического катех. 10 прим. Ангилоґіи русской одинъ и Отца Ігнатія 6 зъ которыхъ 3 ще суть у мене; за проданыи посилаю 7 рен: и 30 кр. ср. позосталыи при случайной способности отдошлю [2] Въ прочимъ перепрашаю, що такъ пôздно отписую — Въ появленію Мого должного почитанія яко бувшаго слушателя Вашой Пречестности ѵъ искренной преданности Вашой Пречестности

нижайшій слуга А. Парылоѵичь.

Перемышль 18/30 Іюлія 855.

P. S. За постпорто заплатилемъ на позосталыи книжки.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 151.

Лист Теодора Білоуса до Богдана Дїдицького, пис. дня 30. VIII. 1855 р.

Почтенный Господине!

Сими днями выписанный есть въ газетѣ Львовской урядовой конкурсъ на мѣсто учителя языка рускаго при второй гимназіи Львовской, которое то мѣсто черезъ отходъ Гушальевича упразднено есть. Речинецъ поданія означенъ до 15 Септеврія, платня 700 р. ср. — Всечест. О. Кузьемскій радитъ, дабы Вы якъ найскорѣй о тоє мѣсто подались, понеже годъ училищный 17 Септеврія начинается, протое скоро мусятъ мѣсто реченное яковымъ то человѣкомъ обсадити, а Вамъ оноє найскорше моглобысь достати. Вы кромѣ свидутелствъ (sic) о студіяхъ найбольше можете полагати на славѣ Вашой литературной (такъ онъ Кузь. кажетъ и я такъ думаю) и на тое Вы бы мусѣлись откликати, на ред. Зори, О. Игн. и проч. стихи Императ., Епископамъ и проч. Я додаю, что при сношенію тогожъ му- [2] жа съ значительными сановниками Вы моглибъ оную цѣль постигнути, а при томъ додаю и тоє, что въ Гимназіи годины отбываются отъ 8—11 часа, на университетѣ же отъ 11—1. или 2. суть єжедневно отчити изъ филологіи и физикально-природныхъ вѣдѣній. Протое побувши через два а хотябы и тры года при платнѣ 700 р. моглибысьте слухати на Университетѣ предподаванія, як то я доселѣ и многіи иніи дѣлаютъ, сдѣлати въ 2 или 3 годахъ испытъ и потомъ получити платню при тойже самой или другои гимназіи 900 или 1000 р. ср. Не пропустѣтъ способности, умѣтъ корыстати изъ ней, може только єще сей разъ Вамъ усмѣхается счастье въ томъ отношеніи. Оное Вамъ звѣстно: „Fronte capillata post hoc occasio calva“. —

Молю Васъ, внимайте совѣту безинтересовныхъ, Вамъ благоволящихъ людей. Поданіе до Statthalterei — но найлучше было бы, дабы Вы самы здѣсь явились.

Бѣлоусъ.

Львовъ 30 Августа 1855.

На 4 сторонї адреса:

An Herrn Herrn Theodosius Dziedzicki Wohlgeboren in Mosty wielkie äusserst dringend і витиск почтової печатки: Gross-Mosty 2/9.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 152.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, без дати, пис. в перших днях вересня 1855 р.

Милостивѣйшій Господине, Ревнѣйшій Покровителю мой!

Хотя вельми недуженъ, однакожъ пишу къ Вамъ по важному дѣлу, касающемуся судьбы моей. Вѣдь то въ надеждѣ, что Богъ дастъ мнѣ еще пожити и подѣйствовати для блага Отечества.

Сегодня получилъ я письмо отъ Г. Бѣлоуса, который извѣщаетъ мене, что розписанъ конкурсъ на учителя руск. языка при Доминик. гимназіи. Речипецъ до 15 Септ. Бѣлоусъ пишетъ, что ВПр. Г. Куземскій совѣтовалъ и уговоривалъ, чтобы я о мѣсто то добивался. Вы знаете якъ стоятъ мои дѣла. У меня нѣтъ испыта доспѣянія, но если учитель руск. языка крайне нуженъ, а къ тому походатайствовали бы за мною Вы, ВПр. Г. Куземскій, ВП. Г. Іох. Хоминскій и другіе Почт. Сановники, то можетъ быти, менѣ дали бы сіе мѣсто подъ титуломъ провизорія, и съ тѣмъ условіемъ, чтобы я совершилъ испытъ досп. до Марта 1856., къ чему я, если Богъ дастъ здоровье, охотно принялъ бы ся. Я посылаю всѣ свои свидѣтельства къ другу моему Гарбовскому, который напишетъ и подастъ прошеніе къ Намѣстничеству. Къ тому прошенію надлежало бы однакожъ [2] прибавити еще доброе свидѣтельство отъ Васъ же самыхъ, того содержанія: что вѣдь я упражнялсь отъ 1848 г. и прежде въ руской литературѣ, успѣлъ въ томъ отношеніи много, и упомнути про дѣлательность при Зорѣ, въ пользу возвышенія австр. Дома такъ въ стихахъ яко и въ прозѣ и пр. и пр. При томъ прошу Васъ усердно поговорити въ томъ дѣлѣ съ ГГ. Куземскимъ, Хоминскимъ и другими, чтобы Они походатайствовали у Г. Намѣстника и пр. за мною. — Розумѣется, что мнѣ самому не пришла бы была и мысль о подобномъ намѣреніи, но прибавленный тутъ листъ Бѣлоуса возжегъ во мнѣ таковыя мечты, тѣмъ больше, что ВПр. Г. Куземскій мене къ тому ободряетъ. —

Надѣясь, что Вы все сдѣлаете по Вашимъ силамъ и по рѣдкой благосклонности ко мнѣ, ожидаю Вашего отвѣта — а теперь прерываю, бо уже истощило мене писаніе сіе такъ, что долженъ ложитись снова въ постель. Мимо то въ Богу надежда, что я отъ той болѣзни выйду

Пребываю съ глубочайшимъ почитаніемъ Вашъ на всегда

Богданъ А. Дѣд.

Лист писаний на двох стор. 8°.

Ч. 153.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. без дати 1855 р.

Милостивѣйшій Господине!

Завтра ѣду въ Перемышль и еще буду у Васъ — а сегодня отсылаю Ваши книги:

6. Томовъ Пушкина.
2. Тома Маркевича.
3. Тома Очерковъ Россіи.
2. Тома Герм. Хрест. Магера.
2. Тома русск. Хрест. „Книгъ для чтенія“.
1. Томъ Чешск. Хрест. Юнгмана.
1. Томъ Пѣсень слов. Л. Штура.
1. Кіевъ Сементовскаго.
1. Раутъ.

Часть извѣстій Имп. Академіи.
2. тома русск. Зоологіи.
Зоологію Воляна.
[2] руск. нѣм. терминологію Ш....
Organisation der Gymnasien.

Остало у меня и беру — если соизволите — съ собою — 2 тома чешск. Читанки, кромѣ того попрошу у Васъ завтра можетъ книгъ больше — именно Шевырева.

Б. Дѣдицкій.

Лист писаний на 2 стор. маленької картки.

Ч. 154.

Лист Й. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 8. IX. 1855 р.

Любезный Мой Другъ Їаковъ Θеодоровичъ!

Съ Рожнова отъ Васъ письмо къ мнѣ писано одержалъ я 7. т. м. Богу да будетъ честь и хвала что нашъ другъ О. I. свою дочъ Іулію сосватилъ -- Богъ Ему да поможетъ чтобы и прочіи туда при своей жизнѣ довелъ. — Писалъ къ мнѣ Г. Зубрыцкій чтобы нашихъ къ покупкѣ Его изданной Исторіи Галицкой подстрекать! Я это при всякомъ срѣтенію творилемъ, и творю, но съ нашими Трояньцами нѣкакъ добить толку — тому то и въ моимъ письмѣ изразилемъ къ (!) въ Рожновъ, и прозвалъ ихъ Амфибіями — этихъ Господъ, по волокитствѣ, въ картошкѣ,

въ модѣ, хвастовствѣ, лжи, перекидаться чортомъ та бѣсомъ, то неудержитъ ихъ и сотня орудіей или гарматъ — а что касается ихъ народной Исторіи и народности, то чистой пепелъ и прахъ. — Хольера Богу да будетъ хвала миловала насъ до той поры — но явва на скотъ домашной начала. — [2] Этѣ двѣ пятки кого Богъ въ живихъ лишитъ будутъ памятніи, и кажется что во всякомъ столѣтіи годъ 55 или время означеніи знаменаніями, ино взглянѣтъ назадъ въ диянія историческія а самы удостовѣритесь. —

Если Ви что имѣете хорошее къ чтенію — а у Васъ должно быть — спрашиваю Васъ мой Л. Другъ, прикажитъ какому тамъ Г. Писцу переписать, а отъ Сердця денежки пошлю за труды, ино чтобы и я моглъ мой духъ напоить. — Прочее все по давному у насъ а може у Васъ что то по новому заводятъ то прошу тѣми новинкаму (sic) дарить. —

Васъ Мой Л. Д. Вашу М. А. да Семию отъ Сердця по сотъ разъ лобизаю поздоровляю и всякаго а всякаго благополучія здравія, долгоденствія желаю — и о скорой отвѣтъ хотянъ нѣсколько строкъ спрашиваю — Вашъ Другъ да Землякъ

І. В. С.

въ день Рождеств. П. Б. 855.

[3] Зоря галицка начала сіять Ерихонцамъ да и ихъ братіямъ хорошенько да надежно. —

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

Ч. 155.

Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис. дня 16. IX. 1855 р.

Достопочтенный Господине Учителю!

Извиненіе прошу что на драгоцѣнный и мнѣ совсѣмъ пріятный листъ Вашъ еще мѣсяца Априліа 22. дне начертанный и ко мнѣ — во сопроводѣ желанныхъ Русскихъ книжицъ, и Каталога книгъ во Львовѣ находящихся — присланный отпись подати до сихъ поръ замедлилъ есмь, случися бо тое изъ части про задуженіе мое, изчасти же про ожиданіе собранія деньговъ ко Вамъ препослатися имущихъ. — Хотя азъ дотеперь ни половину полученныхъ книжицъ не распродалъ есмь, однакожъ во надѣи распроданія суще се препосылаю Вамъ всю тѣхже цѣну во 34. зол. сребр. и 30 кр. здѣ прибавительно по желанію Вашему; бладарю смирено за Списокъ книгъ, и каталогъ, такъ таже и печатанное Апостолское Посланіе. — Се здѣ прибавляю еще 3. зол. сребр. со тѣмъ прошеніемъ, усердствуйте тыи деньги передати Редакціи Зорѣ Галіцкія

и во имени моемъ обявити ей, что азъ ю посему прiимати нехощу попеже чисто русскаго языка лишилася; уже предъ 7. мѣсяцами азъ нѣсколько числа вспять отслалъ, — ибо мы ю прото отнюдъ любити не можемъ, еднако ко мнѣ присылается, того ради токмо про честь оныя деньги на часть ея отсылаю.

Попеченiе имѣти буду о томъ, да изъ Института Ставропигiйскаго книги сѣмо перыпливаютъ, и во Епархiи нашей дѣйствовати буду, чтобы нашiи здѣ сущiи Священн., и инiи отъ туду — тамо находящiяся книги — покупиваютъ. —

Впрочемъ поручаясь Вашей благосклонности со особливымъ почтенiемъ пребываю во Унгоградѣ 16-го Сентемвр. 1855.

Достопочт. Г. Вашего покорный слуга и почтитель

Михаилъ Маркошъ
Епархiи Мукачевскiя Священникъ и конс. Письмоводит.

На другій стороні є адреса:

An den Herrn Herrn Jakow Holovaczki, ord. öff. Professor der ruthenischen Spra. und Literatur an dem (sic) k. k. Lemberger Universität in Lemberg.
mit 37 fl. 30 kr. c. m.

Лист писаний на одній стороні fol.

Ч. 156.

Лист Ванька до Якова Головацького, писаний дня 9. X. 1855 р.

Vaše Blahorodi!

Již davno jsem sobě předevzal stranu nás takou jakou správu podati, ale nepřítomnost Vaše v tom zabraňovala; — teď ale doufám se Vám zavděčit zprávou, kterou přímo z pramene mám: — knèhkupec Řivnáč na můj list odpověděl, že veškeré kníhy matiční již Kallenbachovi do Lvova zaslal, a an poslední zasílka stala se dne 20-ho července, tedy zajíste ve Lvově budau, kdežto je prosím vyzvihnaut, a i p. Jachniovi a p. Bervidovi po příležitosti (tomuto po poště) laskavè zaslat.

Krakov se nám vůbec ješte dostí libí, a opravdu skoro příčiny nemám, sobě zde stýskat, an ne Lvově drahota v porovnáni převelká, — zato ale jest Krakov bohužel jak v estetíckém tak i literarním smyslu ohromnm zanedbán, nevím z jaké příčiny, — bez pochyby jest to výsledek bývalé volností! — která jak vesmeš pozorujem, zdejší obyva-

telstvo skoro od Evropy oddělila — netečnost [2] jest skoro báječná, cit pro zachování památních věcí nelze naleznouti, což hlavně o kněžstvu především vyřknout musím, které se na cestu materialismu obrátilo, a skoro bych myslel, ani nepozoruje jak dalece se proti vlasti prohřešuje — naprav jich Bůh! —

Nyní ale o tom dost, an Vam bez toho skoro vše velmi dobře vědomo jest, a k čemu jinému: Jak Vaše Blahorodi znáno, byl můj cíl při odjezdu, v Krakově státní účtovědu (Staatsrechnungwissenschaft čili comptabilitaet) přednášet, — a opravdu teď se velká příležitost k tomu naskytla: náš dvorní úřád (Oberste Rechnungs-Centrals-Behörde) se rozhodnul, tento zastoj zde zavízt, a ptal se v tomto ohledu, vzdaliž kdo z dejších účtarníků k tomu schopnosti má. — Rozumí se že tato náhoda byla vodou na můj mlýn, zakročil jsem tedy bez prodlení o docenturu. — An toto místo bez pochyby od ministerstva veřejního vyučování obsazeno bude, tedy skládám na Vaše Blahorodí prosbu, by jste (jestli ostatně možno) pána ministerialního rady pl. t. Szaškeviče, který ve Vidní mnoho značí, požádal o laskavou přimluvu, doufaje že Vaše [3] slovo mnoho prorazí, a to tím vice an z Krakova mimo mne jiného competenta neznám — ze Lvova zakročil arci jeden úřadnik od účtárny, který ale mnoho asi neprorazí, an v dekretu stojí vyhradné, toto místo, že se zdejším úřadníkem obsazeno býti má, ostatně jest tento competent chromý, což i v jeho qualifikaci vyznačeno jest, myslím že tato okolnost mnoho přívětivě, by na celou záležitost neoučinkovala, kdyby referent na tento punkt nezapomněl, — jak vůbec známo, není snad professora uversitního, který by na berly chodil. Že tuto prosbu jsa pamětliv naši známosti dle možnosti vyplníte, doufám skoro zajistě — Vaše slova jsou jediné, neb nemám ani známého tim méně přítele, ve Vidní, který by se mne ujal. — Dej Bože že by tento rok trochu přiznivejší pro nás byl; — neb jak docenturu dostanu, tak i jedenkráte přec na professora se snad doškrabu, což že mne nemine, skorol s jistotou udat lze, — vše závisí teď od dosáhnutí této docentury! —

Jak jste prázdniny užil, bez pochyby zdráv [4] štěstí ze ste ve Lvově nebyl, kde cholera zle hospodařila, snad pro mne to štěstí bylo, že sem ještě před velkým vybuchu Lvov opustil, — jak Vašé rodina se má. — Broniu se častej na Jaroslava pamatuje, a chce bych mu takovou šavly, jak on má, koupil.

Od mojí ženy jak na Vás tak i na Vaši paní vše dobré. — Opakujic mou prosbu a prosím o laskavu odpověd Vas srdečně líbaje zůstávám vždy ochotným přítelem

v Krakově dne 9-ho září 1855. Vaněk.

Ode mne prosím Vaší laskavé paní moji úctu a uklon.

Vzdaliž možno bude mne se ujsmout, to bych jenom prosil by se to spěšně stalo, an čas jest vrchonaný.

Лист писаний на 4 сторонах 8^{0}.

Ч. 157.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 27. IX. (9. X.) 1855 р.

Пряшовъ 27 Вересня / 9 Жолтня 855.

Почтенно любезнѣйшїй братъ и другъ!

Я занедужалъ на Гемороиды, прочитавъ Ваше письмо, гденибудь потерялъ его, но распамятаюсь, что вы писали мнѣ о изданіи Молитвенника. — Братъ мой! я издавать не могу, прото, бо у насъ напрасно дѣло трудиться издаянїемъ книгъ, ону не желаетъ никто, и не читаетъ, наше мадярское прежнее воспитанїе ничего не поминало, и не понимало о чтенїи книгъ; генїй той запалилъ духъ молодежи суетою, и неограниченною пыхою; у насъ кто по мадярски говорити знаетъ, онъ не требуетъ письма, бо онъ уже все знаетъ: въ томъ генїи ученныи наши, никакой не требуютъ книги. Школы народны на паперы, а въ дѣлѣ ничего — прото не должно мнѣ больше трудиться; я доселѣ потерялъ свои деньги, раздавалъ книги, подвергся строгой критикѣ, а пользы нѣтъ! [2] Суть у меня больше рукописи, но тѣмъ еще не пора, пожду чтобъ бури — поволновавъ своевольно — упокоились, и тогда будетъ время моему любезному ученику Петру Іановичу упражнять ся изданїями. —

Вы же братъ мой издайте по вашей воли новий Молитвенникъ, — оставивъ мое имя:) перемѣняйте что излишно, и додавайте, что нужнѣе; Мы если нужно будетъ для нашихъ, поберемъ отъ Васъ; бо мой молитвенникъ въ томъ виду, какъ нинѣ есть не нравится нашимъ. Ставропигїя можетъ издать на свой счетъ, и такожде по богатой вашей Руссьѣ съ пользой продавать.

За гроши которы можно мнѣ прислужили бы, прошу васъ послите мнѣ — теперь нѣкоторые новые вами изданныи книги, а за остатокъ изъ новоизданнаго Молитвослова; и такъ между нами не будетъ [3] никогда распря, бо мнѣ больше стоитъ о добрѣ народа, нежели о грошахъ. —

Еще одно молю васъ: мнѣ на вторую часть Семейной Библїотеки никто доселѣ грошей не послалъ, токмо за Stephano Dudlak, et Theodoro Barankovics извѣстную надпись, они заплатили 2 f. 30 kr.

Я сей часъ ихъ посылать не могу, но вы братъ мой изъ моей стороны выплатите Г. Редактору, я если больше соберу, пошлю самъ.

Если вы требовали бы и до тѣхъ поръ Молитвенниковъ, пока новыи издадутся, то напишите мнѣ, и я пошлю вамъ коло 150 оттисковъ.

Немогу больше писать, бо я больенъ и недуженъ, цѣлуя васъ всѣхъ остаюсь другомъ

Духнович.

Цѣлую любезнаго друга Богдана Дѣдицкаго; Я радуюсь душею и сердцемъ о его произведеніи. [4] Номожете понять, какъ возрадовали ся наши письмолюбцы о произведеніи Дѣдицкаго; я въ недугѣ моей нѣчто поздоровилъ на тую вѣсть. — Господи дай ему здоровя, знаю что онъ закоренитъ въ новые молодые сердца любовъ народную! Цѣлую его сердечно, и молюсь о его благополучіи.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 158.

Лист І. Антоневича до Якова Головацького, пис. дня 15. XI. 1855.

Всечестниі Ѡче Шваґре!

Подлуг вашои рахуби належалоби вамъ 136 р. 22 кр. ср. але зести не вписали 10 р. ср. що я вамъ на одѣздѣ зъ Розиова а затимъ приходитъ вамъ 126 р. 22 кр. ср. але незнаю що коштовала фѣра за Юлцю дла того посилаю ро́вно 130 р. ср. а що буде бо́льше то коли непомремъ а ме ся порахуємо. — Оу нас бѣда холера ґрасує уже умерло 45 — дѣти на завалки хорують — а Мартинка на розволненѣє — Юлця также на горло и кровоток незнати зчого то пришло. — Повидла для вас' пославемъ до Тиховича може буде ѣхати до Лвова та возме — здраствуите ваш друг —

І. Антоневич.

15. Новембрѣя 855.

Лист писаний на одній стороні 4°.

Ч. 159.

Лист Й. В. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1855 р.

Любезный Другъ Іаковъ Ѳеодоровичъ!

Что за диво, что такъ долгое время не могу дождать ся отъ Васъ нѣсколька строкъ? иль Вы на меня позабыли уже? иль нежелаете

съ мною перепесиваться — може быть что Вамъ недостаетъ времены на длинніи кореспонденції, но къ мнѣ можете нѣсколькома строками изразитись о Вашемъ, та и Вашеи Семїи здоровю та поводженїи, особ живущихъ въ столичномъ Городѣ. — Что касается новостей то обойдется, вездѣ тѣ самїе, бо такъ Вы въ городѣ какъ и въ деревняхъ читаемо съ однихъ Газетъ, которїи черпаютъ нашїи Г. кореспонденты изъ Западныхъ ложныхъ вѣстей. — Мнѣ ино надо вѣдать какъ Вы живете? мой г. Знаемiи, какъ идутъ дѣла литераторныя — а прочее все пойдетъ такъ какъ провидѣніе изволитъ — въ благо намъ русскимъ. —

Ia намѣриваюсь къ Вамъ мой Другъ послать съ будущимъ М. Декабр: по почтѣ [2] что то з денегъ, чтобы Вы на мое имя послали предплату въ Пештъ или Будинъ на Церковный Вѣстникъ — тоже на слѣд: г. 856. Библіотека Семейная, и спрашиваю Васъ хорошенько потрудитись при свободномъ времени въ Заводъ въ которомъ можно готовый купить поминъ зелѣзной крестъ съ распятіемъ Спасителя, бо той желалбымъ на каменномъ педестали поставитъ на могили покойной моей жены Домникїи, а Г. Заводчика вопросите какова цѣна, а денежки послалбымъ, и на издивеніе извощиковъ чтобы мнѣ перевезли въ Тарнополъ въ магазинъ купца Г. Моравца, иль каково другого надежного купца, къ которому я изволю. — Въ началѣ б. г. 856 заплачу послѣднюю рату краевой взайми — а облѣгацію когда одержи (sic) думаю даромъ дать иль въ фондъ Матицы р. г. иль Народного Дому — въ томъ Вы дасьте мнѣ совѣтъ! — [3] О чемъ больше писать къ Вамъ мой Л. Д. невѣдаю — ино былемъ въ Станисловѣ, (sic) и говорилъ мнѣ О. Петръ Шанковской что въ Варшавії издалъ кто тамъ на польскомъ языкѣ хорошее письмо объ унiи, которее Г. противницы по книжнимъ лавкамъ покупляютъ, и предаютъ огню чтобы не разширалось — если истинно такъ естъ то Вамъ кажется мнѣ извѣстна должна быть эта книга, и Вы непозабудете и для меня оденъ ексемпляръ купить — въ прочемъ спрашиваю Васъ мой Л. Другъ поздравить моихъ Г. Г. Друговъ, да знаемихъ отъ имени моего — а Васъ съ Вашею Семіею — поздоровляю хорошо, искренно желаю всякого блага, и цѣлую по сотъ разъ — Вашъ чистосердечный Другъ

Іосифъ.

22/11 55.

О скорой отвѣтъ спрашиваю хорошо.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

Ч. 160.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. XII. 1855 р.

Любезный Мой Братъ!

Я слишкомъ выше мѣры испытывалъ Твое и друзей долготерпѣніе. — Послѣднее Твое письмо я получилъ въ ту самую почти минуту, когда у нашей дирекціи вручено мнѣ декретъ именованія въ официялы (Rechnungsoffizial) -- Большое счастье для меня, какъ вообще здѣсь говорится, но жалованья съ квартирными деньгами всего о 180 fr. больше какъ прежде, т: е. 600 жалованья а 200 квартиры = 800 fr. — Отъ сердца сожалѣю, что у Тебя вмѣсто подвысшенія, содержаніе о столь значительную сумму уменьшилось. — Я познакомился на дняхъ съ однимъ чиновникомъ министерства просвѣщенія, какимъ то Бургерштейномъ. Онъ родомъ и духомъ Чехъ, и я съ нимъ довольно откровенно могъ говорить о дѣлѣ Твоемъ; онъ мнѣ сказалъ, что въ Твоемъ дѣлѣ могутъ случиться препятствія, потому, что на университетахъ почти вездѣ учители языковъ меньшее имѣютъ жалованье, и не пользуются даже характеромъ профессоровъ, но только учительскимъ чиномъ.

Противъ того возразилъ я ему: что Ты именно принадлежишь къ философскому факультету, подобно какъ Г. Миклошичь и покойный Колярь, и что Ты съ самого начала пользовался чиномъ и характеромъ профессора. — [2] Если такъ, то главное дѣло въ томъ, чтобъ эти двѣ стихіи, университетскую и философскую, поставить в ясную противоположность; т. е. выходитъ на то, что если схотятъ, то подвысшатъ, если же нѣтъ, то все напрасно. Изъ всего этого вижу я, что почти всё зависитъ отъ референта при министерствѣ, потомъ отъ Львовской губерніи, а наконецъ отъ Львовскаго философскаго факультета; эти два послѣднія мѣста Ты считаешь благопріятными себѣ; такъ ходитъ только о здѣшняго референта: по словамъ Г. Бургерштейна будетъ референтомъ мин. совѣтникъ Томашекъ, если твое дѣло будетъ трактовано какъ вообще университетское (о чемъ я сомнѣваюсь) — въ противномъ же случаѣ, если будетъ почитаться какъ дѣло философ. факультета, будетъ референтомъ Г. секц. совѣтникъ Моцартъ. Чтобъ еще точнѣе узнать, отъ чьихъ рукъ зависѣть будетъ судьба Твоего прошенія, надо непремѣнно, чтобъ Ты сей часъ извѣстилъ меня, когда Твоя просьба выслана будетъ изъ Львова въ министерство — тогда я сообщусь съ Г. Бургерштейномъ, и извѣщу Тебѣ точно кто будетъ референтомъ; чтобъ Ты могъ благовременно просить Г. Стройновскаго и Хоминскаго. — Я съ моей стороны посовѣтуюсь еще съ Г. Миклошичемъ и попрошу Его ходатайствованія, въ чемъ надѣюсь онъ не откажетъ;

и если покажется полезнымъ, то и самъ пойду съ авдіенціей къ министру или къ Г. Гельферту, и разумѣется къ Г. Томашку [3] или Г. Моцарту — и соображая это все, я надѣюсь, что дѣло пойдетъ благоуспѣшно. — Вотъ по чему я такъ долго не писалъ: Я надѣялся, что Г. Р. возвратится въ половинѣ Октября, какъ онъ самъ писалъ. — Но октябръ минулъ, и не прежде какъ послѣднихъ дней Ноября получили мы извѣстіе, что онъ въ короткомъ времени возвратится; но его и до сегодня нѣтъ, и можетъ быть зайдутъ еще какія нибудь препятствія. — Мнѣ хотѣлось и Г. Денису Ивановичу точныя подать извѣстія — но какъ видишь, до сихъ поръ невозможно; впрочемъ пакетъ его съ книжками посланъ куда слѣдовало чрезъ куріера; но письмо къ батюшкѣ, въ ожиданіи его скораго возвращенія, осталось здѣсь, и ждетъ какъ и мы всѣ ждемъ его. —

Ты писалъ мнѣ о иконкахъ, и большихъ иконахъ на холстѣ; первыхъ выслалъ Г. Іоанновичь на счетъ Матицы 12000 — такъ слишкомъ и Твоимъ знакомымъ достанется изъ нихъ. Г. Іоановичь былъ долгое время въ Парижѣ; по возвратѣ его говорилъ онъ мнѣ, что онъ изготовитъ желаемыя Тобою иконы на холстѣ, и пошлетъ ихъ Тебѣ, но прежде долженъ ѣхать въ Сербію по своимъ дѣламъ, откуду за 2—3 недѣли возвратится. Онъ говорилъ, что Ты будешь совершенно доволенъ и его работой и цѣною. На дняхъ я его ожидаю и условлюсь потомъ точнѣе. —

Касательно рукописи покойнаго Петра, извѣщаю Тебя, что я въ ней до сихъ поръ не [4] дѣлалъ никакихъ исправленій — я ее перечиталъ, и думаю что она очень полезна была бы для нашего юношества. Ходитъ только о форму, въ какой бы её издать. По законамъ, кажется мнѣ, исторія и географія должна по всѣмъ гимназіямъ преподаваться на нѣмецкомъ языкѣ — слѣдовательно не можно отъ министерства въ пользу ее ничего надѣяться, и не остается, какъ исправить, переписать и хорошимъ русскимъ языкомъ издать. — Но все это требуетъ свободнаго времени, котораго у меня очень мало. — Я очень радуюсь, что нашъ Богданъ получилъ какую нибудь казенную должность; первый шагъ сдѣланъ, такъ и прочая пріидутъ, если только будетъ здоровье. Его братъ Антоній Доръ медицины былъ лѣтомъ высланъ на холеру, съ діетами по 5 fr. въ сутки — возвратился въ началѣ ноября, и получилъ теперь мѣсто платнаго практиканта при здѣшней больницѣ, имѣетъ квартиру, опалъ, свѣтло, и 20 fr. ежемѣсячно — при той службѣ будетъ продолжать прочія ригороза на докторатъ хирургіи; на счетъ діетъ онъ выбралъ форшусами 300 fr. сер. теперь же подалъ свое партикуларе, и ожидаетъ отъ казны еще около 400 fr. — Вообще хорошій и благоразумный молодецъ, какихъ между Галичанами мало —

и вовсе достойный братъ нашего Богдана Андреевича. Кромѣ того онъ еще лѣтомъ перевелъ былъ какую то лекарскую инструкцію на галицко-русскій языкъ, и надѣялся какого то гонорара; но ужъ не помню сколько.

До Г. Северина Гавріиловича[1]) я писывалъ только по той причинѣ, что познал въ немъ большія дарованія, могущія послужить нашей литературѣ. [5] Онъ писалъ къ мнѣ довольно учтиво, жаловался на скудное положеніе свое и Семейной Библіотеки. Нельзя же было, не отвѣтить одинъ и другой разъ, я его утѣшалъ, покрѣплялъ, уговорывалъ, чтобъ онъ не предавался напраснымъ мечтамъ и надеждамъ, и не искалъ тамъ помощи, откуду она невозможна — а именно я всегда совѣтовалъ ему, чтобъ онъ болѣе держался языка нашего народнаго, потому что наша публика рѣшительно чуждается всякихъ крайностей. — Впрочемъ, я думаю, что онъ, хотя въ юношеской пылкости и высокомѣріи и обидѣлъ кого нибудь, то ради нашей литературы надо бы простить прегрѣшенія его — а столь даровитаго юношу подобало бы помоществовать всѣми силами, и не дать ему попасть въ отчаяніе, или въ смертоносное унынiе — ибо какъ вижу, онъ твердой русинъ, и готовъ на все, даже жертвою пасть своей твердости. Какъ Ты самъ выражаешься, онъ достоенъ сожалѣнія, а а прибавлю, вмѣстѣ и помощи!...

Касательно Твоихъ рукописей, именно: 1) „Изъясненіе" къ Хрестоматіи" — я еще не могъ ничего положительнаго узнать — оно прежде было предложено къ разсужденію Г. Миклошичу, какъ я Тебѣ уже писалъ однажды. Можно надѣяться, что это и теперь послѣдуетъ, такъ надо мнѣ будетъ зайти къ нему, о чемъ позднѣе напишу. — 2) „Грамматика русская" Твоя не одобрена, но только Гушалевича; 3) „Геометрію" кажется та сама участь постигла. Г. Бургерштейнъ мнѣ казалъ, что Ш... не можетъ эти двѣ рукописи [6] Тебѣ отъ своего лица возвратить, потому что онъ ихъ не отъ Твоего лица досталъ. Можетъ быть, что мнѣ удастся, выдобыть ихъ изъ министерства; а если же нѣтъ, то прійдется Тебѣ самому прошеніе предлагать, и возвращенія отъ министерства требовать, какъ и Ты самъ рукописи министерству предлагалъ. Впрочемъ позднѣе о томъ больше напишу.

Г. Денису Ивановичу засвидѣтельствуй мое глубокое почтеніе — и передай ему приложенное здѣсь письмо. Извини меня, что я такъ долго не писалъ — я желалъ былъ чтото положительное узнать и извѣстить ему — надѣялся съ дня на день — съ недѣли на недѣлю — и какъ видишь до сихъ поръ не узналъ ничего — я съ моей стороны

---

[1]) Шеховича.

отослалъ на имя Г. министра книги и письмо — а письмо къ батюшкѣ лежитъ здѣсь въ ожиданіи возврата его.

Еще предъ отъѣздомъ батюшки получилъ я отъ него нѣсколько книгъ для Тебя, которыя также сегодня Тебѣ посылаю, именно:

1) Бодянскаго „О времени происхожденія славянскихъ письменъ“ и снимки къ тому — я ему въ замѣнъ передалъ чрезъ батюшку Твою хрестоматію, которой еще одинъ у меня екз. лишился. –

2) Извѣстія Императорской Академіи Наукъ. Томъ четвертый, выпускъ второй (листы 4—7) — прекрасныя и самыя важныя статьи въ нихъ обрѣтаются. Къ тому еще:

а) Матеріялы для сравнительн. словаря и грамматики, два листа;

б) Малороссійскаго словаря 2 листа;

в) Памятники и образцы народнаго языка и словесности, 1 листъ.

[7] Изъ путешествія прислалъ батюшка желаемыя Тобою[1]):

3) Польская исторія Павлищева въ цѣнѣ 75 коп.

4) Славянска Хрестоматія въ цѣнѣ 1 рубль. —

5) Срезневскаго курсъ славянской филологіи — и кромѣ того еще осталась у меня: „Учебная русская грамматика Николая Греча (Для учащихся) — которая на нѣкое время мнѣ очень нужна — такъ Тебѣ позднѣе пошлю (цѣна ея 1 рубль.).

Что же касается моей собственной и семейственной жизни, то слава Богу мы здоровы всѣ; мой Иваньо цѣлый день бѣгаетъ по комнатѣ, и щебечетъ кое какъ доставляя намъ единственную радость и отраду — впрочемъ мы страдаемъ отъ ужасной и съ каждымъ мѣсяцемъ возвысшающейся дороговизны — кажу тебѣ, что изъ (sic) моего жалованья никакъ

---

[1]) Під ч. 126 переписки Якова Головацького переховує ся єго власноручна записка з дня 3/VII 1855 р. такого змісту:

„Изъ Вѣны выписую:

Исторія польская, въ видѣ учебника соч. Н. И. Павлищева. Варш. 843, 1 р. 50 к.

Практическій курсъ Русскаго языка составленный по(дъ) руководствомъ Греча, Востокова, Плаксина etc. Спб 1847.

Грамматика учебная русская N. Греча (для учащихся) Спб. 852 (Егоже руководство для учащихъ есть у меня).

Лѣтоп. вел. кн. Лит. изд. А. N Поповъ. Спб. 1853.

Nародныя южно-русскія пѣсни, изд. Амвр. Метлинскаго. Кіевъ 1852.

Украина отъ початку Вкраины до Б. Хмельницкого. Кіевъ 1843.

Учебникъ русск. яз. сост. А. Смирновымъ. Моск. 1853, кн. III. Справочный енциклопед. Словарь.

Практическая русская грамматика П. Перевлѣсскаго. Спб. 1854.

Славянская христоматія или избранныя мѣста изъ произведеній древняго отечеств. нарѣчія. Спб. 840.

невозможно выжить — я принужденъ почти ежемѣсячно дѣлать гдѣ нибудь заемъ — и потомъ латать и сбывать бѣду съ одного дня на другой. — Хотя я теперь и возвышенъ по чину, но для нашихъ домашнихъ издержекъ и теперешнее жалованье недостаточно — прежними годами я имѣлъ 2—3 лекціи; такъ собиралось въ мѣсяцъ по нѣскольку десятокъ — теперь же нѣтъ у меня ни одной; по французски и англійски цѣлый городъ учится, но по русски или по польски почти никто, ни изъ Славянъ ни изъ Нѣмцевъ. По той причинѣ я и Г. Денису Ивановичу не могъ послать тѣхъ денегъ, которыя я здѣсь по малу близко 50 fr. собралъ — по малу собиралось, [8] но скоро и расходовалось, понеже по временамъ крайняя нужда притѣсняла меня. — Я извиняюсь предъ нимъ какъ могу, но всегда Твое собственное слово много подѣйствуетъ, такъ проси его, чтобъ пождалъ и потерпѣлъ, пока мнѣ возможно будетъ. —

Вотъ и только всего, что у меня на сердцѣ и на умѣ. Если только батюшка пріѣдетъ, то сей часъ напишу Тебѣ, а можетъ быть и книги какія пошлю, если привезетъ. —

Кланяй ся всѣмъ добрымъ знакомымъ и друзьямъ, и уцѣлуй ручку Твоей любезной супругѣ и миленькихъ ребенковъ, и помните въ сердцѣ Вашего Брата

Ивана Ѳ: Головац(кого).

Вѣна 8 декабря н. ч. 1855.

При случаѣ напиши мнѣ, что Ты думаешь о Г. Никоровичѣ, докторандѣ богословія — онъ мнѣ кажется очень уменъ, прилеженъ и полонъ надежды для Русиновъ — ему случилось несчастье, что чрезъ ненависть настоятеля и клевету принужденъ былъ оставить Фринтанеумъ, и живетъ теперь на собственныхъ издержкахъ — не возможно ли узнать отъ Г. Петрушевича, что о немъ думаетъ нашъ Митрополитъ? — Г. Никоровичъ сдѣлалъ уже одно ригорозумъ, и продолжаетъ учиться. Великая шкода была бы, если бы ему хотѣли вредить по той причинѣ, что онъ до сихъ поръ ни оженился, ни безженно не посвятился.

На 8 сторонї на самій горі є ще слїдуюча дописка: Мой адресъ просто: J. G. Rechnungsoffiz. bei der Hofkrgsbuchhaltg. Stadt Laurenzi Gebäude — безъ прочихъ чиселъ, потому что моя прежняя служба уже кончена.

Лист писаний на 8 стор. 8⁰.

Ч. 161.

Лист Н. Сабата до Якова Головацького, писаний дня 11. XII. 1855 р.

Толмачикъ д. 11-го Студня 855.

Ваше Преподобіє!

На vесѣлю vъ Рожноvѣ де имѣлемъ честь съ Вами Всечестнѣйшій Отче бачитися, не было только часу чтоби о книжкахъ менѣ до розпродания порученихъ побесѣдоvати про то vиненемъ писмомъ счетъ дати:

Въ Вашомъ писаніи до мене съ 12/24 Марта 855, изvолилисте vиказати что слѣдующіи книжки Вами менѣ vъ Львоvѣ до розпродания дани были:

100 ек.	Букvароvъ оправнихъ по 10 k.	16 f.	40 k.
10 „	Библійной истор. ветх. Заv. а 20 k.	3 f.	20 k.
	Ви постаvили 6 f.		
10 „	d. d. новаго Заv. а 12 k.	2 f.	—
10 „	Очеркоvъ Матици 40 k.	6 f.	40 k.
10 „	Розправъ Головацкого 10 k.	1 f.	40 k.
20 „	Читанокъ Шашкеvича а 12 k.	4 f.	—
10 „	Розгоvороvъ Нѣмецкорускихъ а 20 k.	3 f.	20 k.
20 „	Дvа слоvа Малиноvск. а 6 k.	2 f.	—
10 „	Слоvа Яноvского а 5 k.	—	50 k.
30 „	Молебникоvъ а 5 k.	2 f.	30 k.
10 „	Слоvа о полку Игоря а 10 k.	1 f.	40 k.
10 „	Розправъ Урицкого а 6 k.	1 f.	—
20 „	Слова о брядѣ (sic) а 4 k.	1 f.	20 k.
10 „	Устаvоvъ соединенія а 10 k.	1 f.	40 k.
	Того vсего	48 f.	40 k.
	Вы ошибочно vиказали сумму	50 f.	10 k.
	На тоє послалъ я разъ	16 f.	40 k.
	потому черезъ сина	15 f.	—
	Букvаровъ 19	3 f.	10 k.
	Читанокъ 2	—	24 k.
		35 f.	14 k.
	[2] по тому сочету Вашему, од суми	48 f.	40 k.
	vычетавши из того присланих	35 f.	14 k.
	Мало би ся од мене належати	12 f.	26 k.

8 ех. Ґрамматики Вашои одосламъ, на щотъ Вашъ приняти изvолилисте, а 2 ех. у мене зосталыхъ презначилисте на порто за познѣйше прислани книжки. —

Подъ днемъ 1-го Марта 855 досталемъ одъ Матици списъ что одъ мене належится

за 100 букvароvъ а 16 k.	16 f. 40 k.
„ 10 Ґрамматикъ Вашихъ а 36 k.	6 f. —
„ 10 Читанокъ Шашк: а 12 k.	2 f. —
„ 50 Молебникоvъ малихъ а 5 k.	4 f. 10 k.
Сумма	28 f. 50 k.

Одъ Матичного заряда прямо небралемъ книжокъ только одъ Васъ, тоє знаю съ пеvностиvъ что тїи одъ Матичного Заряду vиказанiи vзялемъ, что больше далисте немогу съ пеvностеvъ сказати, понеже списъ Вами начертанїй и менѣ съ книжками данїй неможется одискати — съ пеvностеvъ сказати такожъ могу что тихъ Вами vиказанихъ червоно подчертанихъ мнои недосталемъ — прот. количестvо грошей мною присланыхъ най стоитъ за vсе: се є 31 f. 40 k. и непродани книжки. —

[3] Что ся касаетъ познѣйше на Вашъ щотъ до розпроданя присланихъ за 26 зл. 50 k. ср. тїи vъ большой части продани, только библиотеки для дѣт. и руска Антология не зостали vси розпродани; — что зможу ще помѣстити, — буду ся старати о тоє аби vсѣ спродати а тогда разомъ гроши при надобной способности пришлю. — Якби зарядъ Матици жедалъ одъ Васъ что болше грошей якъ я послалъ за книжки менѣ до розпроданя поvѣрени, vъ такомъ случаю ци vиненъ ци не vиненъ, немаючис' чимъ vиказати заплатити буду слушенъ и нехочу даби Ви съ моєй причини якую понесли шкоду, — vъ томъ стоитъ vина моя что спису не маю. —

При томъ ос'мѣляюсь просити Ваше Преподобѥ, якби мои сини либо братъ vъ Пресбитериумъ зостючїй (sic) помочи потребоvали моральной? — може съ причини же спѣvати небудутъ добре умѣти? — не одмоvляйте имъ той ласки — бо кто добримъ спѣvакомъ неуродился, то тяжко научитися такому, — что до священника належитъ умѣти будутъ, але что до дяка, не дуже. —

При томъ такожъ изvольти прїймити изречениє праvдиvого почтенния съ котримъ зостаю Вашего Преподобия нижайшимъ слугоvъ

Н. Сабат.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

На четвертій сторонї адреса:

Sнen Hochwürden Herrn v. Głowacki k. k. Professor der Ruthenischen Sprache an d. k. k. Universität Wohlgebor. in Lemberg.

Ч. 162.

Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 20. XII. 1855 р.

Ваше Преподобіє!

Писмо Ваше съ днѧ 30. Септемвріѧ 1855. получилъ я черезъ почту, — и вычиталъ-ємь съ нёго, что Вы Преподобный Отче! мой другъ и почитатель; но извергъ человѣчества погрузившій мѧ во отчаѧнное бѣдствіє, что до состоѧніѧ и нравственного окруженіѧ моихъ сосѣдъ или такъ зовемыхъ прихожанъ, — котре-то чудовище по Граммотамъ именуютъ Епіскопомъ Христіѧньскимъ, котрому зерцаломъ любви и улегченіѧ бѣдствій быти подобає, по примѣру Христа и свѧтыхъ апостолъ, тотъ, яко сынъ лжи т. е. діавола попралъ мои заслуги о Словеснóсть русскую ногами злодѣйскими; не признає того, что я достоинъ быти другомъ и почитаємымъ отъ людей честныхъ. Сей, якъ Вамъ извѣстно неꙋмѣющій прежде свого пôдписати имени, хотѧ исправилъ свои ороографическіи ошибки ничого не во состоѧнію произвести ко утвержденію языка и писменности русской, вредитъ ѣй; тому не хотѣлъ соизволити чтобы дуже лиха парафіѧ Нагуєвичи была заступленна во ползу мою́ на якоєсь времѧ другимъ якимъ Свѧщенникомъ, домагалъ сѧ ôтъ пôдписавшогось формального отреченіѧ отъ Парафіи Нагуєвичь. Я недавши приреченіѧ такого отреченіѧ [2] не получилъ Декрету на Професора языка русского въ Перемышли; рѣшилъ сѧ ити́ на село́, и теперь стражду розличныѧ бѣдствіѧ будучи окруженъ численными сиротами, на котрыхъ Деспота не хотѣлъ мати жадного взглѧду, а ставитъ сѧ ихъ покровителемъ. Діецезіѧ пôзнала Л и с а — и нехоче пріймити проєкту ôтъ него пôдписаного, щобы каждый Свѧщенникъ давалъ щорôкъ 12 fr. CM. на вдовы. Тотъ способъ поступованѧ, привелъ мѧ къ тому́ что два Ексемплѧри вспомѧнутои Грамматитики больше въ рукахъ русскихъ не будутъ; кромѣ сли Ваше Преподобіє пожалуєте пойти до Отецъ Василіѧнъ Обители Онуфріѧ во Львовѣ, и тамъ съищете Р е в е р с ъ Іоанна Могильницкого Крылошанина Перемыского, котрый єденъ Ексемплѧрь нагануто̂и Грамматики изъ Бібліотеки Онуфріѧ получилъ, розумѣє сѧ лишь ко употребленію. О тôмъ вѣдає такожь Отецъ Орестъ Хомчиньскій Авва въ Жолкви. — Втогды-то я буду мôгъ допомочи, что Бібліотека Онуфріѧ пріобрѣте свой Ексемплѧрь по всѧкому праву честныхъ людей. Въ противнôмъ случаѣ Славный Григорій Ях.[1]) вразъ съ Гинелевичемъ и Вѣтошиньскимъ крылошанами зо своихъ добродѣтелей знакомыми, причинились до уничтоженіѧ рѣдшихъ сочиненій русскихъ Львôвскихъ, о котрыхъ лишь

---

[1]) Яхимович.

зо Зорѣ мною написаного артыкула довѣдатись можъ. — Такъ ловлѧтъ коротковидѧщіи раки! Міръ русскій и заграничный призналъ мои заслуги одиноко на поли словесности русской въ Галиціи дѣйствуючи; — Ваше Преподобіє после вступили на се поприще и признали всенародно яко членъ коммиссіи Испытовъ. Іахимовъ сынъ лжи попралъ ихъ своимъ клеветнылъ языкомъ и злобивымъ сердцемъ; бо люди не въ даръ кажутъ — У Владыки, два языки. [3] -- вытиснулъ мѧ въ пустыню зъ помежи людей. — Ôнъ най Вамъ причинитъ сѧ до возраста вашихъ дѣйствій словесныхъ. — Чудно! что наслѣдникъ апостолъ столькоразъ въ моѣмъ присутствію отважалъ сѧ по просто брехати. Гдежь теперь у мене длѧ єго лица почтеніє и высокопочитаньє? — Добродѣтель лишь на таковоє заслугує. — А ôнъ стремѧщій ко престолу метрополічему (одного разу сказалъ до мене: Что-то Метродоліѧ! — такъ ѧкъ Лисъ до гроздей — квасні —), манитъ нарôдъ, что ôнъ таки отечестволюбецъ и усердный покровитель обрѧда русского — но тотъ во упаладѣ и презрѣніи. Посѣщаючи канонно лишь єдинъ за сѣмь лѣтъ деканатъ Мокрѧньскій, не лишилъ по собѣ въ нѣмъ слѣдовъ возвышеніѧ обрѧда и наѹки; Ворожбицтво и невѣжество, то черты Характера и религіи єму подчиненныхъ вѣрныхъ. Переступниковъ помилуютъ неразъ. — Но ôнъ выдерши ми прихôдъ — Грушову — 500 реньскихъ сребромъ лишь зъ приходу доносѧщій, а решта больше нижели 400 fr. СМ. зо постоѧнныхъ земель и зъ кассы; тому 900 fr. сребромъ. Прихôдъ Нагуєвскій и до 500 fr. серебромъ недонесе, а що грызоты и труда? — Допоминалъ-ємь сѧ теперь въ Ноємврію о Приходъ Грушову, бо Парохъ вмеръ — анѣ отвѣта, на моє прошеніє, и дає го далеко молодшому. — Отъ такъ идутъ у насъ дѣла русскіи! — Остаєсь для мене само отчаѧніє. — Всюдыка стыдъ слѣдує єго чинамъ. — Недавно тому Міністеріѹмъ [4] Просвѣщеніѧ приказало зо Шематизму Діецезального Перемыского вымазати Ивана Гарасевича яко Самозванца Senior Факултета богословского во Вѣдни. Пôдъ чіимъ окомъ печатає сѧ Шематизмъ? — Гарасевичъ николи Seniorom факултета богословского во Вѣдни не булъ, ни правомъ, ни на дѣлѣ. —

Малъ бымъ много ще до написанѧ, но жаль сердца моєго недозваляє ми ще о иныхъ мерзкихъ дѣлахъ Деспоты моєго писати, такъ якъ Вы написали дѣла Вашего Михаила, котрый єсть завадою и соромомъ землѣ русской. —

Прощайте и вѣщайте сіѧ дѣла окаѧнного похитителѧ владычого престола и другимъ любющимъ велику матѣрь русскую. —

дня 20. Декемврія 1855.

Іос. Лѣвицкій.

Лист писаний на 4 стор. fol.

Ч. 163.

Лист Михаила Косака до Якова Головацького, пис. дня 22. XII. 1855 р.

Всечестный Господине!

Отъ 1. т. м. началъ тутъ выходити „Biographisches Lexikon des Kaiserstaates“ [1]). Lexikon тои объимати буде всѣхъ мужей якожь и женщины, которіи собѣ будьто черезъ розширанье умѣетностей будьто черезъ искуства індустріу, успѣхи въ господарцѣ и т. п. на вдячность и память своихъ родимцѣвъ заслужили, а то почавши отъ 1750 р. ажь по нынѣшный день.

И мы Русины маємъ мужей, о котрыхъ только съ гордостію вспоминати можемъ, маємъ такожь мужей, которіи єще жіютъ, и , славы народа свого много ся уже причинили; а однакожь имена ихъ идутъ въ непамятъ, а то зъ причины, понеже не маємъ письма, котре бы ся тымъ предметомъ заняти хотѣло. Повысшій Lexikon може протоє быти хранилищемъ дорогихъ намъ именъ, [2] а то тымъ больше, же животописи Славяновъ поручено менѣ. —

Алежь тут єдному человѣкови годѣ выстарчити, до того треба помочи, порады. Отожь знаючи Ваше народолюбіє, знаючи такожь, же никому больше свѣдоміи небутъ (sic) якъ Вамъ шкіцы зъ житя нашихъ свѣтылъ — удаю ся до Васъ съ прошеніємъ, абысте были ласкавіи вспирати мене въ томъ дѣлѣ, коротенькими начерками житя: Левѣцкого, архиеп. Яхимовича, Кринѣцкого, Кузьемского, Ґинѣлевича, Устіяновича, Могильницкого, Моха Малиновского, Илькевича, Савчиньского зъ Виспы — Лавровско (sic) Могильницко (sic) Селецкого (крилошановъ) Лодя — Долиньско (sic) и Бьелавского (маларовъ), коло св. Юра маль якійсь Шуйскій маляръ русинъ мешкати и пр. и пр. — коротко всѣхъ заслуживших собѣ на памятъ родимцѣвъ — передалибысте затямленыхъ Русиновъ вѣчности. Въ начеркахъ тыхъ [3] треба навести день, рокъ и мѣстце рожденія и смерти — що писали, чимъ ся вславили — де ся дѣла ихъ друковали, де ся находятъ — ихъ подобія єсли якіи и де вышли, якожь и жерела єсли уже животописи ихъ де помѣщено. Понеже Лексиконъ тотъ выходитъ альфабетычно, про тоє нетреба ся буде и спѣшити — однакожь букви B C et D суть уже теперь потребными.

Же прошенію мому не отъмовите, запоручає ми Ваше народолюбіє, и преданность ко всему що єсть русске, запоручає такожь неутомима ревность славу руского народа поставити въ такомъ свѣтлѣ яке му принадлежитъ.

---

[1]) Під редакцією Вурцбаха. Вийшло єго 60 томів.

Въ надѣи пожаданого успѣха остаюсь съ Високопочтеніємъ

М. Косакъ.

Вѣдень 22/12 855.

Мой адресъ:

An k. k. Offic. in der Bibliothek des Minist. des Inner. in Wien.

Животопись Метроп. Ангеловича уже даль ємъ до друку.[1]) —

Лист писаний на 4 стор. вел. 4⁰.

Ч. 164.

Лист Ант Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1855 р.

Ваше Благородіе!

Его Превосходительство ВПреосвящ. Митрополитъ за присланіе русской Христоматіи составленной Вашемъ Преподобіемъ поручилъ мнѣ засвидѣтельствать (sic) Вашему Преподобію, Свое благодареніе съ изъявленіемъ благовеленія и удовольствія, которое Его Святительская Милость чувствуютъ и радуются успѣхомъ русскаго Слова при содѣйствіи Вашего Преподобія. —

Простите мнѣ, что осьмѣляюсь въ пользу русскаго Слова и Исторіи одолжить Ваше Преподобіе (естьли ето можеть быть безъ всякой трудности) слѣдующими дѣлами:

а) Какъ Вашему Преподобію извѣстно, что Іеронимъ Лабэнцкій авторъ Минералогіи и Исторіи Горнозаводства въ Польщѣ — издалъ Горный Словарь польско-русско-французско-нѣмецкій, это сочиненіе есть очень важное для Славянской Лексикографіи; слѣдовательно, я очень радъ былъ что оно стоитъ, и находится ли въ какой книжной лавцѣ въ Львовѣ на примѣръ у Калленбаха.

б) не въ состояніи-ли Ваше Преподобіе подать мнѣ ближшее извѣстіе о Параллелныхъ Словаряхъ Рейфа, изъ которыхъ изданъ уже 1854 г. томъ IV. — какая ихъ цѣль содержаніе и важность?

в) Войцѣцкій издалъ Biblioteka starożytnych pisarzy polskich въ этомъ сочиненіи Томъ VI. помѣщена быть можетъ [2] важная лѣтопись подъ заглавіемъ: „Spisane kroniki o ziemi wołoskiej i hospodarach jej od r. 1352 — w Jasach w 1566.“ Эта кроника имѣла находится между бумагами полскаго историка Нарушевича, откуда перепечалъ ее Войцѣцкій. Ваше Преподобіе весьмо (sic) удобно получили бы эту книгу отъ Г. Бѣлёвского.

---

[1]) Она поміщена в лексиконї Вурцбаха ч. I. стр. 39—40. Автором єї, як видно, був Як. Головацький.

Я надѣюсь въ этой лѣтописи увѣдать что небудь подробнаго объ основанiи Митрополiи Сучавской; предметъ для меня очень важенъ, ибо я занимаюсь теперь продолженiемъ моей статiи объ Епископахъ Галицкихъ и въ слѣдущемъ параграфѣ толкую о мнимыхъ Галицкихъ Митрополитахъ.

г) выпечатана ли уже вторая тетрадь моей статьи?

Я бы желалъ скоро по напечатанiи ея, получить ее для прочтенiя чтобъ исправить ошибки печати, и такъ возможно было бы эти опечатки вмѣстѣ съ прибавками моими напечатать при концѣ сей тетради. — На послѣдной сторонѣ моего письма изъявилъ я важнѣйшiя опечатки сдѣланы въ Зоры Галицкой 1853.

д) по всей вѣроятности въ писали меня въ члени Чешской Матери на годъ 1856.

[3] Что новаго появилось на поли Словесности?

Я бы очень желалъ получить отъ Вашего Преподобiя нѣсколько строкъ въ отвѣтъ на мои дерзкiя вопрсcы.

Остаюсь съ большимъ почтенiемъ Вашего Преподобiя покорнымъ слугою

А. Петруш.

26 Декабря 1855 н. с.
Въ Уневѣ.

Лист писаний на трех сторонах 4⁰.

На четвертій стороні є „опечатки“, які пропускаємо. На шестій стороні адреса:

Uniow.

An Sne des Herrn Głowacki Professor der ruthenischen Sprache und Literatur Hochwürden zu Lemberg.

Ч. 165.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. в 1855 р. (?)

Любезный Батюшка!

Найперве я долженъ у Васъ просить извиненiя, что такъ долго неписалъ ничего. Отъ времене моєго отъѣзда изъ Львова я былъ межь млатомъ и коваломъ. Того самаго дня, котораго въ дорогу я былъ пустился на мой приходъ схватила мою супругу ужасная холера. Что было дѣлать? Я перекрестився отъѣхалъ. Эта рѣшительность моя изцѣлила за помочью Божїю мою жену; вдругъ за городомъ стало єй легче на чистомъ воздухѣ и чѣмъ далѣє ото Львова тѣмъ безопаснѣє было намъ. То одна была причина, по коєй я Вамъ ничего такъ долго немогъ пи-

сать. Болѣзнь оставила была єще долго свои слѣды и я былъ понужденъ то заведенiємъ новаго хозяйства то изцѣленiємъ супруги заботить ся. Послѣ того постигло меня другоє нещастьє, опять двоє дѣтей одно за другимъ [2] попалися въ болезнь, одно застудило ся, второму прорѣзывались зубы. Послѣднее наймолодше померло[1]). Вѣчный покой єго невинной душѣ. Вотъ Любезный Батюшка причины по коимъ Вы изволите меня извинить. Я вкушалъ уже терпѣнiй съ дѣтьми, которыя Вы уже пережили.

Теперь Вы може пожелаєте увѣдать, какъ впрочемъ менѣ ведется? На деревушкѣ въ вещественномъ отношенiи лучше какъ въ великомъ городѣ. Хлѣба до волѣ, лѣса тоже, єсть и денегъ немного но на необходимые розходы довольно. Одна бѣда, образованныхъ людей нѣтъ, а добрыхъ христiянъ больше какъ въ вашемъ престольномъ городѣ. Доселѣ я ничего недѣлалъ, кромѣ нѣкоторыя помѣстныя слова собералъ; къ чему Вы меня поощрали такъ часто. Теперь хочу да что подумать и Васъ Дорогiй вопросить что тамъ наваго между нашими, что наваго па поприщѣ нашей словестности, что съ [3] нашей Библiотекой семейной? что думаєтъ Матица? что нашъ св. Юръ? кто изъ рускихъ въ Львовѣ теперь при училищахъ? гдѣ Гузаръ и проч. проч. что для меня занимательнаго судите извольте благосклонно написать.

Еще одно — извольте написать какъ живетъ нашъ миленькiй и добрый старикъ Зубрицкiй? — Боже какъ бы я хотѣлъ съ Вами Прелюбезныи быть — Васъ я всегда и въ отдаленiи поминаю — незабывайте о мнѣ какъ о Васъ Вашъ искреннiй другъ

I. Гушалевичь.

Петрушевичь желаєтъ получить приходъ Струтинъ нижный, близько моєго прихода — кажежется (sic) онъ одержитъ. Струтинъ пойдетъ на конкурсъ сими днями. Уцѣлуйте отъ насъ Вашу Всепочтенну супругу и дѣти и всѣмъ Вамъ желаємъ счастливыхъ святъ. Малиновскому и прочимъ друзьямъ мой поклонъ.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

---

[1]) Між рукописьними стихотворами Гушалевича є один, присьвячений покійній дитині з датою март 1856. Можлива річ, що і сей лист треба віднести до р. 1856. Рукопись непечатаних віршів передала родина п. Яр. Гординському, який пише про Гушалевича окрему студию.

Ч. 166.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати, пис. в р. 1565.

Благородный Господинъ Профессоръ!

Осьмѣляюсь просити Вашего Благородія объ изъясненіи словъ Чешскихъ, подчерченныхъ краснымъ карандашемъ.

БГ. Зубрицкій совѣтовалъ мнѣ, чтобы я взялъ діурну, и обѣщался, что будетъ просити Г. Сосновскаго о нее.

Еслибъ это не причинило ніякихъ неудовольствій, я просилъ бы Васъ Милостивѣйшій Государъ, чтобы при случаѣ изволили сказать словечко Вп. Г. Кумзьемскому, чтобъ мнѣ отступили жилище въ Домѣ Народномъ и дали Библіотеку не въ управленіе и держаніе, а только чтобы я привелъ ее въ порядокъ и пользовался ею. Предлогомъ моего обитанія было бы смотреніе за порядкомъ, чтобъ не выталкивали оконъ. Если пожелаютъ, я сложу присягу, что Библіотека ни въ малѣйшемъ [2] не будетъ поврежденной. Если будетъ нужно, заплачу чиншь. Кромѣ того, доставлю Матицѣ нѣсколько изъ популярныхъ сочиненій моихъ, если приметъ. Славянскія Журналы, которыя получати буду въ замѣну Сем. Библ. доставлю до Библ. дома Народн. Къ тому еще послѣ укончѣнія года доставлю даромъ Библіотекѣ Дома Народн. нѣсколконадцатъ экземпларовъ Сем. Библ. — Въ концѣ еслибъ оказались полезными, я доставилъ бы этой Библіотекѣ больше число книжокъ, оставшихся по моемъ отцу, по содержанія религіознаго и филпсофическаго.

Хотя жилище въ Домѣ Нар. было бы для меня очень печальное, потому, что я жилъ бы тамъ безпрестанно на-единѣ, однакже я пожелалъ бы его тѣмъ болѣе, понеже жилище у г. Порембы не доставляетъ мнѣ ни одной минуты спокойной, [3] и, конечно, литературой заниматься нельзя. При томъ живу между сырыми бумагами и сплю въ ихъ атмосферѣ, а то весьма вредитъ моему здоровью и приводитъ меня въ худое расположеніе. Не взирая на все то, Г. Поремба не только не думаетъ расчитыватись, но, какъ я имѣлъ случай замѣтити, онъ положитъ значительну цѣну за харчь, состоящій утромъ изъ кавы изъ цыкоріи, и изъ обѣда, но очень жалкаго обѣда Даже чернила и бумагу не хотѣлъ купити мнѣ. При моемъ присутствію пришло 8 предплатъ (предплаты беретъ Г. Поремба). Изъ тѣхъ я взялъ отъ Г. Порембы 2 fl. cm. чтобъ купити свѣтла, ибо только ночью могу работати. Принимая въ уваженіе эти обстоятельства, Сем. Библ. успѣла бы, еслибъ я получилъ діурну и жилище въ Домѣ Народномъ.

[4] Потому, еслибъ мое прошеніе не встрѣтило ни какихъ препятствія, я молилъ бы Васъ Милостивый Государъ, чтобы изволили сдѣлати мнѣ, какимъ бы то ни было образомъ, надежду, съ которой мнѣ надобно бу-

детъ препоручитись ВГ. Кузьемскому, къ которому не могу удаватись безполезно, ибо онъ еще никогда не исполнилъ никакого моего прошенія.

Съ глубочайшимъ почитаніемъ Благороднаго Господина Профессора нижайшій слуга

С. Г. Шехов.

Не былобъ ли надобно перевести о концертѣ Станковича изъ обоихъ чиселъ Свитовида побольше? [1])

Лист писаний на 4 стор. малої 4⁰.

Ч. 167.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. 1855 р. (?).

Благородный Господинъ Профессоръ!

Принося мое искреннѣйшее благодареніе за книги, пересылаю ихъ вмѣстѣ съ расписью Подписчикамъ Сем. Библ. Остается у меня еще 1) Путешествія von Kohl. 2) Pieśni Ruskie. 3) Достопамятности отечественныя, которыми буду еще пользоватись, если бы онѣ не были тотчасъ нужны.

Съ большимъ прискорбіемъ отдаю книгу „Очерки Россіи". Еще вовремя прежняго моего пребыванія въ Львовѣ въ жилищѣ на Арменской улицѣ, я имѣлъ нещастье, что, самъ не знаю, какимъ образомъ, измаралъ ее черниломъ. Я непремѣнно былъ бы не осмѣлился отдавати въ такомъ состояніи, если бы ее тутъ продавали. Но въ томъ неблагополучномъ случаѣ прошу Вашего помилованья.

Напротивъ, если бы я имѣлъ счастье, сыскати [2] вновь довѣріе въ томъ отношеніи, я покорно просилъ бы, что бы Вы, Милостивый Государъ, изволили ласкаво надѣлити мня еще какими-то книгами, особенно продолженіемъ Москвитянина и Очерковъ Россіи.

Обѣщаюсь хранити ихъ въ лучшемъ состояніи.

Прошу также приложенную здѣсь статью, ласкаво взяти подъ Свое разсмотрѣніе.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Благороднаго Господина Профессора покорный слуга

Сев. Г. Шехов.

Лист писаний на одній картці мал. 4⁰.

---

[1]) Коротка вістка про концертъ хору Г. К. Станковича, взята зі „Световида" поміщена в „Сем. библ." за рік 1855 стр. 141—2.

Ч. 168.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в р. 1855.

Благородный Господинъ Професcоръ!

Неизбѣжныя обстоятельства заставляютъ меня, преступить всѣ правила общественныхъ условленій, и просить Васъ, Милостивѣйшій Государъ, о три гульдена въ займы. Буду стараться, возвратить ихъ на дняхъ съ благодарностью.

Нетолько что я долженъ былъ отступить отъ притязаній къ моимъ собственнымъ деньгамъ, присвоеннымъ Порембою, но до того обѣщалъ мнѣ Г. Бѣлоусъ какимъ-то образомъ заплатить за жилище отъ 15 Ноября до 1 Января. Однакъ не сдержалъ слово.

Къ тому еще, кажется, Г. Бѣлоусъ похлопоталъ у Г. Юркевича, чтобъ мнѣ помѣшать въ полученіи лекціи у Пивоцкаго въ Тернополѣ. Я, полагая на обѣщанія Г. Бѣлоуса, еще предъ 15 Ноября рѣшился остаться въ Львовѣ: однакъ, если не обманываюсь въ моемъ предположеніи то Г. Бѣлоусъ [2] поступилъ себѣ очень нечестно. Въ 1848 г., за причиненіемъ Поляковъ и Полячекъ, таскали уже меня Aufseher-ы, подъ заряженымъ ружьемъ до цыркулу Самборскаго. Также позднѣе въ Перемышлѣ случилось, что нѣкій Русскій (теперѣшный чиновникъ въ здѣшней Бухгалтеріи) предалъ меня въ руки Полицъ-ревизора, чтобы взять меня въ рекруты. Но тутъ поступокъ Г. Бѣлоуса является въ другомъ свѣтѣ. До того еще поступилъ онъ лукаво, ибо предъ десятью днями сказалъ онъ мнѣ, будьто Поляки нарочно отвлекаютъ меня отъ редакціи и даютъ лекцію на провинцію, и сновъ, будьто одинъ изъ его знакомыхъ перебиваетъ меня у Юркевича...

Въ самомъ дѣлѣ, я достоинъ сожалѣнія!

Если бы выше упомянутое мое прошеніе могло быть осуществленымъ, то покорно прошу передать мнѣ подъ печатью чрезъ сію служанку. Понимая неприличіе [3] моего прошенія, не сьмѣю явиться лично: и Вы сами, Милостивѣйшій Государъ поймете, что только крайная нужда заставила меня къ тому.

Имѣю честь пребывать съ глубочайшимъ почтеніемъ Вашъ Благо родной Господ. Професcоръ нижайшій слуга

Сев. Г. Шехов.

Лист писаний на 3 стор. 8⁰.

На 4 стор. адреса: An Seine Hochwürden Herrn v. Głowacki k. k. Universitäts Professor Wolgeboren in loco.

Ч. 169.

Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 28. ІІ. (12. ІІІ) 1855 р.[1]

Любезнѣйшіи Другъ Кумъ Я. Ѳ.!

Возваніе на новой журналъ подъ титломъ Семей: Библіотека отъ Васъ получилемъ и на подписку 5 р. даю, изволите по почтѣ Грималовской въ Луку малу посылать. — Что касается Исторіи Г. Д. З. тую задержѣтъ у Себя, то или Сами мнѣ привезете или мой родной братъ Антоніи, которій обѣщался быть у Меня на праздничніи днѣ воскресенія Х-ва ѣдучи зъ Nижанковичъ чрезъ вашъ столичный Городъ васъ посѣтытъ и Вы Ему вручите, то онъ привезетъ — День 6-го т. м. трауромъ Сѣверный Небосклонъ покрилъ — но что дѣлать, такъ велѣло Провидѣніе[2]). — Мы мой Люб. Д. К. Я. Ѳ. во всѣхъ нашихъ думахъ соглашаемся, и писать къ Вамъ что небудь из новостей, нестоитъ труда, бо читаемъ въ однихъ письмъ, вѣдаемо одно и то само — а что у васъ тамъ всѣ припасы сѣстніи продаются вѣсомъ, это само и у насъ — водится еще отъ Сентабря да чтожъ дѣлать [2] Зеленой Олимпъ (додано чужою рукою на горі: правительство) велитъ, а намъ повиноватся должно, да молчать — такова уже судьба р. г.

При томъ спрашиваю васъ мой Л. Д. Я. Ѳ. непозабывайте ко мнѣ писивать. — Пращайте, поживайте хорошенько съ вашей люб: семіею, во всякомъ благополучій — Вашъ Другъ искренні пишетъ

І. В. Сокольскій.

12/3. (28/2).

Селяны то теперь молитви свои шлютъ, що ажъ Цибеля на печи перевертаеця, поминаютъ родины и хрестыны, и увесь родъ Олимпскій кобынятъ та и ще декотрихъ поросятъ а у все (?) въ 48. 49 — и 50 — Зорю вспоминаютъ — западняя туча засунула и нынѣ мірскимъ горе стало — Купидиночку, поцюрыночку бодай ты бувъ малымъ пропавъ — Турнъ*) [значок зроблений чужою рукою, а пояснене до того також чужою рукою: *) Голуховскій (?)] вередуе якъ лихій въ болотѣ и прочихъ дробныхъ на передъ себе гоныть якъ свинарь череду въ калъ. —

Лист писаний на 2 стор. мал. 4°.

---

[1]) Через недогляд пропустили ми раньше сей лист і тому містимо єго між останними листами з 1855 р.

[2]) Є се натяк на смерть царя Николи І, що умер дня 18 лютого, 3 марта 1855 р.

Ч. 170.

Спис передплатників „Семейной Библіотеки" з року 1855, зладжений Яковом Головацьким.

СПИСОКЪ

Пренумерантовъ на Семейную библіотеку.

Nr.	Имя крестное и родовое и достоинство	Послѣдня почта	Предплатилъ на квартал I.	II	III	IV.	Сумма КМ. вр.	кр.	
1	Hochw. Bednarz Gregor gr. k. Pfarrer in Potok	Buczacz	1				1	15	
2	Hw. Kozłowski Michaël grk. Pfar. in Uciszkow	Busk	1				2	30	
3	Hw. Głowacki Demetr gk. Pfarrer in Łaskowce	Buczacz	1				1	15	Прислалъ Шмериковскій Юлій Богословъ въ Львовѣ.
4	Hw. Tanczakowski g. k. Pfarrer in Wierzbowce	Czortkow	1				1	15	
5	Hw. Kocowski Gregor gk. Pfarrer in Trybuchowce	Buczacz	1				1	15	
6	Hw. Herasymowicz Mich. gk. Pfarrer in Pomorce	Buczacz	1				1	15	
7	Hw. Zahajkiewicz Ant. gk. Pfarrer in Iazłowiec	Buczacz	1				1	15	
8	Hw. Wolański Andreas gk. Pfarr.-Adm. in Biała	Czortkow	1				1	15	
9	Hw. Szmerykowski Ios. gk. Pfarrer in Czortkow	Czortkow	1				1	15	
10	Hw. Reszetyłowicz Ant Theolog II Jahr. Schönlatern-Gasse N. 750 in Wien	Wien	1				1	15	
11	Hochw. Dr Csopey Anton Professor in Unghvár	Unghvár	1	1	1	1	5		
12	Его Преосв. ВП. Г-ну Василію Поповичу (Basilio Popovits) Епп. Мукачевскому, сс. А. П. и П. Архим.	Unghvár	1	1	1	1	5		
13	Высокопочт. Превелебнѣйшему Г. Іоанну Чурговичу (Csurgovcs Ioannes) Епар. Мукачевск. Протоіерею, Канонику и пр.	Unghvár	1	1			2		Прислалъ Мих. Маркошъ Кон. Письмоводитель въ Унгварѣ.
14	Высокопочт. и Превелебнѣйшему Г-ну Іоанну Зомборю (Zombory Ioannes) Епар. Мукачев. Пѣвцу, канонику и пр.	Unghvár	1	1			2		
15	Высокопочт. и Превелебнѣйшему Г-ну Василію Гаджегови (Hadsega Basil) Епар. Мукачев. дѣйств. канонику и пр.	Unghvár	1	1			2		
16	Превелебному Госп. Андрею Поповичу (Popovits Andreas) Консист. Присѣдателю и богосл. Учителю	Unghvár	1	1			2		
17	Превелебному Гну Михаилу Маркошу (Markos Michaël) Конс. Письмоводителю	Unghvár	1	1			2		
							33	45	

Nr.	Имя крестное и родовое и достоинство	Послѣдня почта	Предплатилъ на кварталъ I.	II.	III.	IV.	Сумму КМ. зр.	кр.	
18	Превелебн. Г. Михаилу Легезови (Legeza Michaël) Сѣменища Унгвар. Подъ-Управителю	Unghvár	1	1			2		Прислалъ М. Маркошъ Письмоводитель Конс. въ Унгваръ.
19	Превел. Г. Василію Ляховичу (Lyachovits Basilius) Гимназіалному учителю	Unghvár	1	1			2		
20	Превелебнѣйшему и Высокопочтен. Гну Іоанну Поповичу (Popovits Ioannes) Епарх. Мук. Хранителю, Канонику и пр.	Unghvár	1	1			2		
21	Hchw. Skopczyński Iulian gk. Dechant u. Pfarrer in Filipkowce	Krzywcze	1	1	1	1	5		
22	Hchw. Grabowicz grk. Pfarrer zu Kowalówka	Monasterzyska	1				1	15	
23	Hrrn Dobrzanski Wladimir grk. Theolog im Seminar	Przemysl	1				1	20	
24	Hchw. Glinski Theophan gk. Pfarrer in Horodnica	Horodenka	1				1	16	
25	Hchw. Gnidkowski Michael gk. Pfarr. in Mościska u. Kopanka	Kałusz	1	1			2		Прислалъ пар. Гнѣдковскій.
26	Gemeinde Mościska	Kałusz	1	1			2		
27	Gemeinde Kopanka	Kałusz	1	1			2		
28	Hchw. Kobrzynski Ioseph gk. Pfarrer in Rakowiec	Horodenka	1				1	15	
29	Wohlgeb. Hrr. Czerlunczakiewicz Emil kk. Concipist beim Ministerium des Innern, Schönlater-Gasse N. 750	Wien	1				1	15	Прислалъ Николай Нодь (Nagy) Духовникъ въ Вѣнскомъ сѣменищѣ и сотрудникъ при св. Варварѣ.
30	Hochw. Dr. Czerlunczakiewicz Ioseph Studien-Präfect im gk. Semin. Schönlatern-G. 750	Wien	1				1	15	
31	Hochw. Dr. Delkiewicz Ioseph im Institute beim St. Augustin	Wien	1				1	15	
32	Hochw. Dr. Nikorowicz Iulian in höh. Inst. bei St. Augustin	Wien	1				1	15	
33	Hochw. Dr. Krynicki Studienpräfect im grk. Semin. Schönlatern-Gasse N. 750.	Wien	1				1	15	
34	Hochw. Ianowicz Peter Schönlatern-Gasse 750	Wien	1				1	15	
35	Hrrn. Petryk Iohann Schönlatern-Gasse 750	Wien	1				1	15	
36	Hrn. v. Nagy Michael Hörer der Theologie Schönlatern-Gasse 750	Wien	1						
37	Hrrn Déak Bernard Theolog IV. J. im gk. Seminar	Unghvár	1	1			2	30	
38	Hrr Michalovits Iohann Theolog IV. J. im gk. Semin.	Unghvár	1	1			2	30	

Nr.	Имя крестное и родовое и достоинство	Послѣдня почта	Предплатилъ на кварталъ I.	II	III.	IV.	Сумму КМ. зр.	кр	
39	Hochw. Soos Georg Vice-Archidiacon u. Pfarrer zu Kutzura in d. Voivodina	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5		Прислалъ Георгій Шоошъ Вице-Архидіак. и гр. к. пар. Куцурскій
40	Löbl. Gemeinde Kutzura in der Voivodina	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5		
41	Hochw. Soos Dionis Cooperator d. gk. Pfarre Kutzura	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5		
42	Hrr Szabados Iohann Kirchensänger in Kutzura	Neu-Verbasz	1	1	1	1	5		
43	Hrr Gvozsdyak Iohann gk. Pfarrer in Keresztura in der Woiwodina	Kula	1	1	1	1	5		
44	Löbl. Gemeinde Keresztur in der Woiwodina	Kula	1	1	1	1	5		
45	Hchw. Stanics Marko gr. Pfarr. in Neusatz	Neusatz	1	1	1	1	5		
46	Почтенн. Госп. Константину Матезонскому (Matezonszky Konstant.) Регенту Хора Унгорадск.	Unghvàr	1	1	1	1	5		
47	Hrr. Sławinski Anton Grundbuchsführer beim Magistrate	Kołomyja	1				1	15	
48	Hochw. Pasławski Gabriel gk. Pfarrer in Rawa Ruska	Rawa Ruska	1				1	15	
49	Hochw. Kuszczak Theodor gk. Pfarrer in Siechow	Stryj	1	1			2	30	
50	Hochw. Naumowicz Iohann gk. Pfarr-Admin. in Laszki królewskie	Gliniany	1	1	1	1			
51	Hochw. Zderkowski Anton gk. Pfarrer in Touste	Grzymałow	1	1	1	1			
52	Hochw. Cybyk Lucas kk. Gymnasiallehrer in	Buczacz	1	1	1	1			
53	Sne Hochw. Hochwohlg. Dr. Litwinowicz Spiridion Rector im gk. Semin. Schönlaterng. 750	Wien	1	1	1	1			Прислалъ расписку Богоносъ Вас. богословъ въ Семин. Львовск.
54	Hb. Gabła Andreas (Theologen in grk. Seminar Schönlatern-Gasse)	in Wien	1	1	1	1			
55	Hb. Hojnacki Makar		1	1	1	1			
56	Hb. Lewicki Paul		1	1	1	1			
57	Hb. Kalinski Iulian		1	1	1	1			
58	Hb. Sienkiewicz Clem.		1	1	1	1			
59	Hb. Mikulcso Georg		1	1	1	1			
60	Hb. Kolankowski Nicol.		1	1	1	1			
61	Hb. Viravetz Ioseph		1	1	1	1			
62	Hb. Strażnicki Ant.		1	1	1	1			
63	Hb. Sabat Dyonis		1	1	1	1			
64	Hb. Rojkovics Alex.		1	1	1	1			
65	Hb. Sarnicki Clem.		1	1	1	1			
66	Hb. Waszko August		1	1	1	1			
67	Hb. Lisiewicz Theod.		1	1	1	1			
68	Hb. Fircsak Iulian		1	1	1	1			
69	Hb. Gerbery Alex.		1	1	1	1			
70	Hb. Dyacsan Philipp.		1	1	1	1			
71	Hb. Biłous Theodor kk. Gymnasial-Supplent	N. 101 Lemberg	1				1	15	Сложилъ у меня

Nr.	Имя крестное и родовое и достоинство	Послѣдня почта	Предплатилъ на кварталъ I.	II.	III.	IV.	Сумма КМ. зр.	кр.	
72	Hochw. Błonski Kapellan Sner Ex. des Hchwd. Metropoliten in Uniow	Przemyslany	1				1	15	Прислалъ Блоньскій капелянъ — пѣнязи у меня.
73	Wohl. Curkowski Andreas Dominic. Repres. in Uniow	Przemyslany	1				1	15	
74	Hochw. Lewicki Ios. gk. Pfarr. in Iachtorow	Przemyslany	1				1	15	
75	Hochw. Piasecki grk. Dechant u. Pfarrer in Skwarzawa	Olszanica	1				1	15	
							6	15	
76	Hochw. Czwartacki grk. Pfarrer in Peczenija	Podhajczyki	1				1	15	Сложено у меня
77	Illmo D. Iosepho Gaganecz Episcopo Eperjessiensi etc	Eperies	1	1	1	1	5		Прислалъ Гнъ Алекс. Духновичъ, пѣнязи у мени.
78	Rndssmo D. Alexandro Duchnovics Canonico Eperjessiensi	Eperies	1	1	1	1	5		
79	Spectabili D. Antonio Ruby C. R. Adjuncto Tribunalis Comitateus	Eperies	1	1	1	1	5		
80	A. R. D. Alexandro Paulovics Parocho Belovessensi	per Bartfa in Belovezsa	1	1			2	30	
81	A. R. D. Andreo Artim Vice-Archidiacono Makoviczensi	per Dukla Orlich in Dubova	1	1			2	30	
82	A. R. D. Stephano Dudlak et Theodoro Barankovics Parochis	per Eperies Hanusfalva Remenye	1	1			2	30	
83	A. R. D. Michaëli Szmoligovics Parocho Czigelkensi in Czigelka	Bartfeld	1	1			2	30	
84	A. R. D. Petro Robiczki Parocho Kettyensi	pr. Forrò in Ketty	1	1			2	30	
85	A. R. D Andreae Kovaliczky Parocho Izbugya Belensi	pr. Homonna Izbugya Bela	1	1			2	30	
86	A. R. D. Georgio Hodobay et Ioanni Lásár	pr. Leutschau Toriszka	1	1			2	30	
87	Rssmo. D. Iosepho Soltész, Equiti Canonico Eperiessiensi	Eperies	1	1	1	1	5		
88	A. R. D. Ioanni Andrejczo et Ant. Lipcsey Parochis	pr. Eperies Pekleń	1	1			2	30	
89	Rdssmo D. Victori Dobranszky Canonico et Consiliario Scholari	Kaschau	1	1	1	1	5		
90	Hochw. Theophil Noszak ewang. Pfarrer per Eperies	Zeben	1	1	1	1	gra	tis	
91	Wohl. Herr Sosnowski Expedit. Direct. bei d. kk. Appel.	N. 103 Lemberg	1						
92	Hochw. Iac. Głowacki Universitätsprof.	Lemberg	1	1			2	30	

Nr.	Имя крестное и родовое и достоинство	Послѣдня почта	Предплатилъ на кварталъ I.	II.	III.	IV.	Сумма КМ. зр	кр	
93	Das gr. kath. Krajnyaer Dekanat in Dragabartfalva	Munkacs	1	1	1	1	5		
94	Hrrn Hamor Iohann Kirchensänger in Bocsco	Szigeth	1	1	1	1	5		
95	Wgb. Trochanowski Lehrer an der kk. Unterrealsch.	N. 102 Lemberg	1				1	15	Сложилъ у мене
96	Wgb. Kaczkowski Michael kk. Kriminalrath in	Wiśnicz	1	1	1	1			
97	Hw. Sokulski Ioseph gr. k. Pfarrer in Łuka Mała	Grzym(a)łow	1	1	1	1	5		Сложилъ у меня
98	Buraczynski Andreas grk. Pfarrer in Krzywor.	Kossow							

Слѣдовательно у меня 58 fr. 45 kr. КМ.
Порембѣ далъ я 50 fr. 52 — 47
На почту выдано 2 — 47 kr.

То есть 5 fr. 58 Пять зр. и 58 кр. я долженъ Гну Шеховичу.

Спис уложений на 6 стор. fol. На 1 стр. до ч. 17, на 2 стр. до ч. 33, на 3 стр. до ч. 49, на 4 стр. до ч. 75, на 5 стр. до ч. 92, на 6 стр. до ч. 98 включно.

Ч. 171.

Записка Якова Головацького в справі передплати на „Історію Гал. Руси“ Дениса Зубрицького в лїтах 1852–5.

Пришло пренумераты*) екс. 129.

Отъ Головацкого въ Вѣдни	14 =	46 fr. 40 kr.
Гна Мацѣевского въ Бучачѣ	7 =	23 — 20
Гна Раковского въ Будинѣ	5 =	16 — 40
Гна Досковского въ Перем.	7 =	23 — 20
Гна Шанковского въ Стан.	9 =	30 —
Гна Максимовича въ Черн.	3 =	10 —
Гнъ Величко въ Угрин.	4 =	13 — 20
У меня	8 =	26 — 40

Замітка писана на 1 стор. 8°.

*) На Историю Галицкой Руси Д. Зубрицкаго 1852–1855.

Рік 1856.

Ч. 172.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. з поч. 1856 року.

Благородной Господинъ Проѓессоръ!

Смѣю просити Васъ, Господинъ Проѓессоръ, прочитать приложенную статейку, можно ли умѣстить ее въ Сем. Библ.? Мнѣ не извѣстно, какое становище занимаетъ Вп. Г. Духновичь относительно публичнаго выступанія. —

Прилагаю здѣсь Программу Церковной Газеты.

Я просилъ бы Васъ, Милостивѣйшій Государъ, чтобъ изволили пособить мнѣ къ собраніи нѣсколькихъ предплатъ, я долженъ отблагодарствовать Гну Раковскому, который въ мин. году, сыскалъ мнѣ 4 подписчиковъ.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія

С. Г. Шехов.

Лист писаний на 1 стор. 8⁰.

Ч. 173.

Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 19. I. 1856 р.

Высокопочтенный Господине!

Радоѵало мя Всечестнѣйшій Господине Професcор въ письмѣ Вашемъ до Господина Дѣдицкого читати мое имя воспомянутое отъ Вас. Чувствую-ся обовязаннымъ отвѣтити на Вашее поздоровленіе. Прошу мнѣ отписати на тыи вопроси: чи весели, чи здоровы, чи задоволенныи и радушныи Вы Всечестнѣйшій професcоръ и Вашая Сеймія? Що тамъ моя ґоспося Ольдзя порабляетъ? Чи виросла? Що тамъ въ Львовѣ люди знаемыи порабляютъ, що думаютъ, чимъ трудятъ и заботят-ся? Гдѣ Русь больша чи въ великомъ государствѣ, чи въ Турціи, чи въ Львовѣ, чи въ Перемышли? Мы здѣсь крѣпко держемо-ся, хотя нема за що, якъ можемъ так такъ нашее становище попераемъ, а естъ насъ 7 Русиноѵъ професcороѵъ на здѣшномъ гімназіѹмъ, се диѵо, николи въ Перемышли не бывало. Дѣдицки языкословецъ словянскій, азъ гісторикъ, Танячкеѵичь грекъ и прочи, ажъ стогнаетъ Перемышль подъ нашими ногами, или на оборотъ ажъ мы стогнаемъ подъ Перемышлемъ. Длячего вопросите Всечестнѣйшій професcоръ, бо дорожня, робота неустанная, и заботаніе, въ школѣ зъ учнями, въ [2] дома съ пенсами, и так въ затрѹдненіи

сходятъ дни и ночи, а человѣкъ времени не имѣетъ для себе, що нибудь причитати или зробити, естьли только хочетъ совѣстно всѣ свои обовязанности исполнити. До того зъ моихъ 420 реньскихъ, которыи побираю заледvа добре вижити могꙋ. Обыталъ-емъ чрезъ мѣсяцъ въ ринку, ходилъ-емъ ѣсти до трактіернѣ, даvалъ-емъ прати до доброй прачки, казал-емъ себѣ услуговати мужикови, и якіи слѣдстvія, 50 реньскихъ сребромъ видадкꙋ (sic) мѣсячного, отже абы не быти въ опасности банкеротꙋ, випровадил ем-ся въ маленкꙋ, незначнꙋ хатчинꙋ на далекое передмѣстье, нанялъ-емъ себѣ обиталище, харчь, услугу и проч. за 25 р. — такъ же мнѣ теперъ на подробныи видатки що мѣсяца гдѣ що лишает-ся, за то ѣмъ скудно, и толочꙋ болото передмѣсткое. По при тѣмъ всемъ живу веселый, — робю що могꙋ, — и утромъ не пеку ся.

Вамъ Всечестнѣйшій Господине профессоръ вѣдомо естъ, що на каѳедру гісторіи и географіи въ Львовѣ розписанный конкурсъ до 15 сего мѣсяца. Я на тое мѣстце подал-емся просящи оразъ о увольненіе отъ практики. [3] Въ случаи, естьлибы годнѣйшіи кандидати о тое мѣстце старали-ся просил-емъ о подтверджені въ Перемышли. Естьли бы Вамъ Всечестнѣйшій Профессоръ не робило то много трудꙋ, то прошу довѣдатись, якъ стоитъ мой интерессъ въ статгальтеріи, и мнѣ написати; отъ первой инстанціи залежитъ дуже много, особливо отъ мнѣнія, которое въ тѣмъ отношеніи далъ Г. инспекторъ. Я ту працюю вѣрно, и тѣшу-сь успѣхомъ, который въ протяженіи трехъ мѣсяцей молодежь зробила, давнѣйше въ предметахъ гісторіи и географіи подъ моимъ предшественникомъ майже съ всемъ залишенная. —

При конци того мѣсяца отъѣжджае тутейшій рꙋскій Владика до Львова, на якіись обрады, и забавитъ тамъ часъ доvшій. Вчера одбили мы торжественное водосвятіе Іорданьское.

Тѣмъ кончꙋ мое писаніе, посилаючи Високопочтенный Госпожѣ Женѣ, и цѣлой сеймiи мое щирожичливое поздоровленіе, Вамъ же Високопочтенный профессоръ мое неувядамое (sic) [4] глубокое почтеніе. —

Господинꙋ профессорꙋ университетскому Вахользу прошꙋ извѣстити Високопочтенный профессоръ мое нижайшіе почтеніе, при случаи встрѣчи съ Nимъ. Я не могу долгъ за Кантꙋ гісторію Всеобщую книгареvи оддати, понеже нѣтъ съ чего. Такожь немогꙋ быти лично въ Львовѣ, щобъ добрати книгы зъ книгарнѣ, которыи ВЧ. Профессоръ Вахолзъ для мене запренумеровалъ, — отже прошу о терпеливость даже до святъ Великоднихъ.

Остаю Вашъ Високопочтенный Профессоръ щиро-жичливый слуга
Ісідоръ Шараньевичь.

Дня 19 Сѣчня 856.

Лист писаний на 4 сторонах вел. 4°.

Ч. 174.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. II. 1856 р.

Любезный мой Братъ!

Благодарю Тебя и Твою дражайшую супругу за усердныя желанія Ваши, по случаю моего возвышенія въ чинахъ; и желаю отъ души, чтобъ и Твои усилія въ томъ же отношеніи, чѣмъ скорѣе увѣнчались благимъ успѣхомъ. Какъ радъ бы я перенестись во Львовъ между Васъ, Любезнѣйшіе, но кажется, это желаніе еще не такъ скоро исполнится.

Посылаю Тебѣ полученыя мною изъ казны 50 fr. серебромъ, которыя министерство назначило Тебѣ въ вознагражденіе за геометрическую русскую терминологію. Да будетъ этотъ успѣхъ Твоего подвизанія на литературномъ поприщѣ новымъ благовѣстителемъ примиренія и любви между нашими Русинами.

Въ надеждѣ, что Твое „Изъясненіе къ Хрестоматіи" опять будетъ предложено къ разсужденію Г. Миклошичу, я спрашивалъ его; но ему ничего не было извѣстно ни о той, ни о прочихъ Твоихъ рукописяхъ. — Онъ кланяется Тебѣ хорошенько, и проситъ, чтобъ Ты чѣмъ скорѣе почтовымъ путемъ изволилъ прислать ему шесть ексемпляровъ польскаго сочиненія „Wypisy polskie" — а именно только первой тетради, въ которой находятся извлеченія изъ старинной польской словесности, какъ то „Psałterz Małgorzaty" — „Pieśń Bogarodzicy" — и пр. пришли этой тетради 6 екземп. на мое имя, или прямо ему въ придворную библіотеку. — [2] Я при случаѣ говорилъ съ нимъ тоже о Твоемъ положеніи, и онъ всяку надежду полагаетъ, что Ты въ полномъ правѣ требовать подвысшенія жалованья, и что министерство по всему вѣроятію Тебѣ не откажетъ. Однакоже я думаю, что здѣсь никто Твоего личнаго представленія, какъ у министра, такъ и статсекретаря Гельферта и прочихъ сановниковъ, не можетъ заступить; я уже въ послѣднемъ было письмѣ хотѣлъ намекнуть, чтобъ оно хорошо было, еслибъ Ты самъ лично пріѣхалъ сюда; но боясь впасть въ подозрѣніе, будьто я не хочу радѣть въ Твоемъ дѣлѣ, я премолчалъ. Но когда Ты самъ теперь познакомился съ этой мыслью, и Твои друзья тоже Тебѣ совѣтуютъ, то и я думаю, что Тебѣ нельзя жалѣть ни издержекъ ни трудовъ путешествія, чтобъ тѣмъ вѣрнѣе столь важное дѣло привести къ благополучному концу. Впрочемъ я думаю, присутствіе Твое въ Вѣнѣ будетъ не безъ вліянія на иныя отношенія такъ Твои собственныя, какъ и вообще литературныя къ здѣшнимъ Русинамъ; разумѣется, что въ томъ отношеніи надо Тебѣ соблюдать всякую возможную осторожность и благоразуміе.

А такъ я Тебя ожидаю съ трепущщимъ сердцемъ — и если успѣешь вовремя, то приглашаю Тебя въ моихъ кумовей, ибо въ концѣ сего или въ началѣ мѣсяца Марта моя жена разрѣшится по волѣ Божіей отъ бремени — и тогда Ты увидишь всю мою — долю, то есть радость а вмѣстѣ съ симъ и горе! — —

Я разсказывалъ Г. декану Миклошичу и о ссорахъ, случившихся при Вашей учительской комиссіи. Онъ и въ томъ отношеніи, кажется, не былъ освѣдомленъ; но сказалъ мнѣ рѣшительно, что проф. Кергель правъ и противъ его приговора въ своемъ предмѣтѣ [3] никто не можетъ возставать, разумѣется если онъ къ этому имѣетъ доводы; его голосъ рѣшаетъ судьбу кандидата, такъ что даже ни министерство, а тѣмъ менѣе предсѣдатель Вахгольцъ или Бѣлевскій не могутъ прекословить. Впрочемъ онъ сказалъ, что не надо опасаться ни развязанія комиссіи относительно низшей гимназіи, а тѣмъ менѣе развязанія философскаго факультета. Для высшей же гимназіи, кажется, всѣ кандидаты принуждены будутъ пріѣзжать въ Вѣну.

Батюшка[1]) пріѣхалъ уже благополучно; но какъ я отъ него получилъ нѣсколько любопытныхъ книжекъ, и радъ бы воспользоваться, и сдѣлать нѣкоторыя выписки для себя, а нѣчто удѣлилъ и Г. Миклошичу — то и задержался съ посылкою ихже, а вмѣстѣ съ симъ премедлилъ я и съ извѣщеніемъ его возврата. Поклонись хорошенько Г. Денису Зубрицкому, и отдай ему приложенное здѣсь письмецо — успокой его, что книги всѣ и письма всѣ и пакеты благополучно доставлены, кому слѣдовало. — Но касательно денегъ, еще до отъѣзда Батюшки не было рѣшенія, будутъ ли прямо посланы во Львовъ на имя Г. сочинителя, или чрезъ Вѣнское посольство; о чемъ позже извѣдаемся. —

Впрочемъ Батюшка изъявилъ желаніе, предложить Тебя, Г. Зубрицкаго и можетъ еще кого, (Г. Петрушевича) въ члены Импер. Академіи Наукъ, но къ этому нужно, чтобъ вы прислали по одному екземп. изъ всякихъ Вашихъ сочиненій, до сихъ поръ напечатанныхъ. А такъ если бы Ты премедлилъ съ Твоимъ отъѣздомъ во Вѣну, то можешь вмѣстѣ съ Миклошичевыми [4] Тетрадями прислать и Твои и Г. Зубрицкаго сочиненія, и еще чіи нибудь, какъ Ты уже самъ разсудишь. Господина же Зубрицкаго прошу покорно, чтобъ немедленно написалъ письмо благодарительное къ Батюшкѣ, но такъ, чтобъ отъ него и отвѣтъ могъ получить; и тѣмъ способомъ можетъ быть точнѣе извѣдается о ходѣ дѣла, конечно уже теперь для меня чуждаго; — ибо я боюсь ему наскучить частыми допросами въ дѣлѣ, которое уже моего посредничества не касается.

---

[1]) Раєвський.

Ты знаешь, какіе дорогіе друзья были для меня оба братья близнецы Андреевича[1]); какъ мнѣ было не радовать ся ихъ счастью, ихъ хорошему поведенію, ихъ наукамъ, и надеждѣ въ нихъ полагаемой? Но тѣмъ грустнѣе и тяжелѣе приходитъ разлучаться съ такими задушевными друзьями. И такъ Божьему Провѣдѣнію любилось, призвать къ себѣ Богданова Брата Антонія, который будучи въ цвѣту лѣтъ, столь отлично началъ дѣйствованіе свое на полѣ медицины. Юноша, совсѣмъ сердцемъ посвященъ своей наукѣ, человѣкъ, отличнаго прямодушнаго характера, какихъ рѣдко, заболѣлъ на тифозную горячку, и палъ жертвою должности своей, занимаемой въ здѣшней больницѣ. Литвиновичь отправилъ прекрасные похороны со всѣмъ семинарійскимъ причетомъ — но жаль нашъ всё же былъ неутолимъ, и между присутствовавшими многочисленными лицами мало было такихъ, которые не заливались горькими сострадания слезами! Если увидишь брата въ Перемышлѣ, то утѣшай его и отъ моего имени. Я ихъ люблю какъ родныхъ братьевъ! Да будетъ вѣчная память незабвенному Антонію! —

На дняхъ вышлю Тебѣ пакетъ съ книгами и Извѣстіями И. Академіи и недостающими числами Вѣстника. — Цѣлую Васъ отъ сердца всѣхъ всѣмъ домомъ. Пращай Любезный Братъ до счастливаго свиданія Твой

Иванъ Ѳ. Г.

Вѣна 8. Февраля н. ч. 1856.

На долїшнім березї другої сторони:

Днемъ или двумя днями предъ Твоимъ выѣздомъ или скорѣе напиши мнѣ нѣсколько строкъ, а въ Вѣнѣ зайди прямо ко мнѣ въ канцелярію, или въ сусѣдство до Семинаріи. —

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 175.

Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 13. II. 1856 р.

Всечестнѣйшій и Высокопочтенный Господине профессоръ!

Писалъ я до Васъ Высокопочтенный Господине профессоръ еще въ половинѣ мѣсяца Януарія, и просилъ я Васъ, чтобы Вы мнѣ, есть ли возможно донесли, єсть ли якая надѣя, чтобы я досталъ въ Львовѣ одное изъ опорожненныхъ мѣстъ профессуръ гімназіальныхъ, или нѣтъ, но Вы мнѣ Высокопочтенный Господине профессоръ ничего не отписали. Можетъ

---

[1]) Дідицькі.

быти, что еще мое прошеніе о падание актуальной профессуры въ Львовѣ не рѣшено, или можетъ быти что Вы Високопочтенный Господине профессоръ въ томъ обстоятельствѣ ничего не свѣдали-сь или може якая инная причина припятствовала Вамъ успокоити мою нетерпиливость. Будь что нибудь ни интересса ради, который оставляю натуральномȣ развытію и справидливому разсужденію и съ привязанности и благодарности къ Вамъ Господине про-[2]-фессоръ рѣшил-я-ся озвати-ся снова писаніемъ теперѣшнымъ и поздоровити Васъ Всечестнѣйшую Госпожȣ Еймость и цѣ(л)ую сеймѣю. Былъ я предъ нѣсколько часами у Господина Дѣдицкого, онъ мнѣ припорȣчилъ поздоровити Високопочтенного Господина профессора въ своимъ имене. Онъ занятъ коректурою пенсовъ, не имѣетъ времени, ниже нѣсколько словъ написать.

Тѣмъ окончаю мое теперѣшное писаніе и прошу о ласкавый отпись

Ісідоръ Шараньев.

Д. 13. лютого 856.

Лист писаний на 2 стор. 8⁰.

Ч. 176.

Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 3. (15.) II. 1856 р.

Любезный мой Братъ!

Вчера я получилъ Твое послѣднее письмо — а мое вѣрно уже въ Твоихъ рукахъ. Я писалъ Тебѣ прежде уже, чтобъ Ты сейчасъ по высланіи Твоего прошенія изъ президіи увѣдомилъ меня о томъ и подъ которымъ числомъ? Въ послѣднемъ моемъ писмѣ я рѣшительно сказалъ, что Тебя здѣсь никакое ходатайство не въ состояніи заступить; такъ и есть. Но прошеніе Твое уже здѣсь отъ 29. Января 856, о чемъ ни я ни Бургерштейнъ не зналъ, ибо онъ есть въ Експедитѣ, а не въ протоколѣ, впрочемъ мы условились такъ, чтобъ первое извѣстіе вышло отъ Тебя къ мнѣ, а отъ меня къ нему -- а не на оборотъ. Ты теперь извѣстилъ меня, но слишкомъ поздно т. е. 14 дней нашего дѣйствованія прошло, — и пропало.

Прошеніе пришло 29. Января 856 подъ числомъ 1467 — и передано къ реферату Г. совѣтнику Моцарту; слѣдовательно поторопись, и проси кого имѣешь въ Львовѣ объ ходатайствѣ письменномъ къ Шашкевичу, Моцарту и пр. совѣтникамъ, чѣмъ больше тѣмъ лучше, ибо на засѣданіи они всѣ могутъ имѣть нѣкое вліяніе по голосамъ своимъ. Я съ своей стороны пойду завтра къ Моцарту, и буду просить какъ уже однажды въ дѣлѣ твоемъ и покойнаго Петра просилъ; онъ знаетъ и помнитъ Тебя лично, и какъ казалось, хорошо расположенъ къ Тебѣ.

[2] Кромѣ того и Деканъ Миклошичъ непремѣнно вайдетъ къ какому совѣтнику или можетъ быть и выше; если покажется нужда, то я пойду и къ Гельферту или даже самому министру; слѣдовательно изъ моей стороны сдѣлается все возможное, о томъ будь увѣренъ.

Я узналъ также, что Твое прошеніе, если не покажется нужда послать его обратно для нѣкихъ расиросовъ, въ кратчайшемъ времени т. е. до конца Февраля а можетъ быть и скорѣе будетъ рѣшено. Слѣдовательно заходитъ вопросъ, ѣхать ли Тебѣ въ Вѣну, или нѣтъ? Если Твое прошеніе не пойдетъ во Львовъ, какъ я полагаю и надѣюсь, то Ты уже не можешь поспѣть на время — а если пойдетъ, то Тебѣ и не торопить ся сюда.

Мой совѣтъ такой; приготовь ся на всякій случай къ путешествію, да будетъ у Тебя все на готовѣ; — но никакъ не отъѣзжай изъ Львова прежде, какъ я Тебѣ напишу; я увижу, что скажетъ референтъ и другіе. Пишу Тебѣ наскоро и на горячѣ, чтобъ Ты не выѣзжалъ предвременно или послѣвременно въ Вѣну; а на дняхъ напишу Тебѣ крайнее слово. — Ты между тѣмъ походи по своихъ Львовскихъ покровителяхъ.

Вообще успокойся, я имѣю надежду, что Твое дѣло хорошо пойдетъ; но если даже и дѣло Твое увѣнчается хорошимъ успѣхомъ, то я думаю, и тогда именно слѣдовало бы Тебѣ пріѣхать сюда, и поблагодарить здѣшнихъ сановниковъ, разумѣется избравъ къ тому удобное время.

[3] Я писалъ Тебѣ вмѣстѣ и Г. Зубрицкому, и кромѣ того позже отдѣльно къ сему достойному Господину, посовѣтуйтесь между собою, и сдѣлайте по моему предложенію а Батюшки желанію.

Книгъ Тебѣ еще я не выслалъ, ибо можетъ быть, придется Тебѣ самому изъ (sic) везти во Львовъ, то на что платить почту! — Семейной Библ. я получилъ 2 числа — и всегда остаюсь при моемъ мнѣніи: человѣкъ даровитый, острякъ какихъ у насъ рѣдко, легко и занимательно пишетъ — слѣдовательно, каковъ бы онъ ни былъ по личному темпераменту — то характеръ его твердъ и рѣшителенъ, и потому нельзя его отвергать, — пока правительство или полиція не дѣлаетъ никакихъ препятствій въ его изданіи, то мы должны его изданіемъ радоваться, хотя бы онъ насъ самыхъ задернулъ во своихъ наивныхъ и вовсе незлобныхъ шуткахъ. Увѣряю Тебя, что на насъ Русиновъ непремѣнно нужно такой моральной плетии, которой бы всѣ и боялись и вмѣстѣ съ тѣмъ и любили ее. Такой веселый, забавный юмористическій журналъ вводитъ жизнь и хорошее расположеніе въ цѣлыя общества, что производитъ и добрый успѣхъ не только для редактора, но и для справы нимъ заступаемой. — А намъ этого и нужно; впрочемъ я увѣренъ, что Шеховичь не откажется ни отъ серіозныхъ статей — если кто будетъ къ нему

такъ снизходителенъ, и поссулитъ ему! — Я Тебя увѣряю, его характеръ крутой, настоящій русскій, какъ и насъ всѣхъ — мы терпѣли и онъ терпитъ, и многіе по насъ будутъ терпѣтъ — но мы знаемъ изъ опыта, [4] какъ обходить ся съ крутымъ нравомъ. —

Церковная Газета обѣщаетъ много по своему главному редактору, человѣку во всякомъ взглядѣ отличному и характерному. Но мнѣ кажется, ексцентрическая форма его языка не привлечетъ ему много друзей — а враговъ пропасть! Не увѣришь, какъ здѣшніе хахлы озлоблены на него за довѣрительныя письма, а теперь сновь за его программу, въ которой онъ изъза плечей сильныхъ покровителей (если правда) вызываетъ ихъ смѣло на поле сраженія, а они скрежещутъ зубами и прикусываютъ отъ злости языки — ужасно угрожаютъ изъ далека, но кажется ничего ему не сдѣлаютъ. Прочіе же здѣшніе Русины радуются всему новому литературному появленію — Семейной Библіот. не менѣе какъ и Церковн. Газетѣ и проч. — Но Шашк. Литвин. Выслоб. и Ковальскій не хотѣли даже одъ Нодя принять программы Раковскаго, слѣдовательно и питомцы Семинаріи не смѣютъ подписыватись. Бѣда тай годѣ! — Цѣлую Васъ сердечно со всѣмъ домомъ и остаюсь Вашимъ вѣрнымъ Братомъ

Вѣна 3/15 Февр. 1856. Иванъ Ѳ. Головацкій.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 177.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) II. 1856 р.

Любезный мой Братъ!

Въ пятницу 15/2 писалъ я Тебѣ — въ суботу былъ у референта секційнаго совѣтника Моцарта. Сначала принялъ онъ меня холодно, и примѣтилъ, что Твой предметъ не принадлежитъ къ главнымъ (Hauptfach) какъ это нѣмецкій, латинскій и греческій языкъ — потомъ каѳедра, которой Ты пользуешься, системизована позже, и мы должны довольствоваться, что она системизована; и по той причинѣ Твое прошеніе составляетъ изъятіе или уклоненіе отъ системы, за которое никто кромѣ самого министра отвѣчать не можетъ. Окончательно на мои усердныя представленія, возразилъ онъ, что онъ самъ не противенъ тому (er ist nicht abgeneigt) и что будетъ о томъ съ министромъ говорить.

Изъ этого я узналъ, что изъ этой точки зрѣнія покажутся большія препятствія, потому сейчасъ я замельдовался къ авдіенціи у Министра; теперь что но я возвратился отъ него; я объяснилъ ему дѣло довольно пространно, онъ выслушалъ меня, и сказалъ дипломатически коротко: увижу, что будетъ возможно сдѣлать. —

Кромѣ того узналъ я, что Твое и подобныя ему дѣла не идутъ на сессію, и не рѣшаются голосами минист. совѣтниковъ — но референтъ самъ сдѣлаетъ предложеніе, которое прямо идетъ къ ревизіи или потвержденію самого министра, и въ благополучномъ случаѣ онъ дѣлаетъ докладъ [2] къ министерству финансовъ, и дѣло кончено — или если оно касается уклоненія отъ системы, тогда идетъ еще докладъ къ Его Величества потвержденію.

Теперь главное въ томъ, чтобъ имѣть кого, кто бы могъ и хотѣлъ сильно подѣйствовать на Моцарта, или даже министра. Прочіе же совѣтники по ничемъ.

Для того если есть у Тебя нѣкто, чтобы могъ написать особенно къ Моцарту или послать кого, то хорошо — но я самъ теперь увѣренъ, что Твое присутствіе вовсе здѣсь излишно, и Ты самъ не возмогъ бы значительнаго сдѣлать вліянія, и въ худомъ случаѣ истратилъ бысь издержки по напрасну. Потому хотя какъ радъ бы я самъ свидаться съ Тобой, Любезный Братъ, но не могу совѣтовать, чтобъ Ты пріѣзжалъ сюда по дѣломъ, которыхъ успѣяніе сомнительно, и которыя зависятъ почти отъ расположенія единственнаго человѣка, могущаго узнать или отвергнуть важность и справедливость Твоихъ доводовъ и сопроводительнаго мнѣнія Вашего факультета и сената, которыя, какъ слышу, сдѣлали докладъ во Твою пользу на 1000 fr.

Впрочемъ не безпокойся, я еще не теряю всей надежды — на дняхъ зайду я къ Миклошичу, онъ мнѣ кажется, много значитъ у Министра и Моцарта — онъ могъ бы оттуду помочь, т. е. положеніе Твое какъ университетскаго профессора точно опредѣлить, [3] и объяснить, и надѣюсь, что онъ это сдѣлаетъ. —

Впрочемъ я буду слѣдить за дѣломъ, которое какъ кажется теперь болѣе продлится, чѣмъ я сначала предполагалъ. Если что нибудь узнаю, хорошаго или сохрани Богъ худаго, непремѣнно Тебя о томъ извѣщу.

Упѣлуй ручку Твоей супруги и Твоихъ любезныхъ ребенковъ, кланяйся друзьямъ, отвѣщай скорѣе на мои прежнія письма и проси Г. Зубрицкаго, чтобъ скорѣе послѣдовалъ моему совѣту, въ письмѣ моемъ изъявленному.

Пращай и люби меня и моихъ какъ я Тебя и Твоихъ Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 19/7 Февраля 1856.

По части Г. Ванека, о которомъ Ты спрашивалъ, узналъ я, что какойто чиновникъ, жившій въ Прагѣ, родомъ Полякъ, но имени не помню, получилъ доцентуру в Краковѣ.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 178.

Лист І. Яновича до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1856 р.

Всечестныиши Господине!

Даруите всеблаго Всечестныше, що такъ довгоє время претримавше грошѣ, назадъ ихъ звернути приниждепъ (sic!) єсмъ, ибо мои Парохїяни которїи зпровадзенїємъ книжокъ Почаєвскихъ трудили ся, одъ року правѣ осѣли и боятся тамже удатися и премицтвомъ занииматися, а при томъ єстъ родзаи Лудеи горшъ Іеvреіоvъ, уже собѣ цѣну поднесли за свои труди, бо теперъ въ Россіи дуже остро берутъ; въ стичности будучи зъ Надзирателями мусятъ Імъ много платити, и такъ жадепъ не хочетъ затруднити ся, аби спровадити желаємїи книжки, зъ которихъ тилку, Минею оправну можна бы достати, але потому билоби велика трудность доставити Ю до Львова, Акатфистника не можна въ цалѣ достати; Що до Минеи чи не можна бы уъ (sic!) Високомъ Ц. кр. Правительствѣ (Statthalterei) постарати ся, аби позволено було тую книгу зпровадити даже до Львова то въ такомъ злучаю и конечности мусѣло би ся тут зпровадити и дальше послату (sic); Поручаючи ся всеблагои памяти и просячи прощенія вини въ нєодосланїю такъ довгомъ грошей зостаюсъ Всечестного и Високодостоиного Господина и Добродѣтеля всеунижаишимъ Слугою

І. Іановичъ.

Броды дня 24. Лвтого 1856.

Лист писаний на однії сторопї 8⁰.

Ч. 179.

Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1856 р.

Унгоградъ 24. Февруаріа 856.

Всепочтенный Господине!

Еще прошлаго года мѣсяца Декемврія препослалъ я прошеніе и деньги во 39. зол. 40. кр. сребр. до Львова подъ титломъ: „Venerabili Directioni Instituti Stauropigiensis Leopolitani“ — получилъ я Retour Recepisse еще мѣсяца Іануарія 13. дне со подписомъ „Михаила Дзиговъ = Michael Dzihow“ но ожиданыя книги ни досетѣ сѣмо не суть присланни отъ куду близъ есмь непріемнаго замѣшательства, — изъ

причины убо отстраненія безспокойства принуждаюсь со довирностію сесимъ уклоно умолить Васъ: во ежебы есте усердствовали почтенный Институтъ Ставропигійскій на неоткладное мною прошенное книгъ сѣмо присланіе воззвати, или что во дѣлѣ есть упознавше меня о состояніи увѣдомити! — Далѣе смирено прошу Васъ здѣлайте милость и по списку здѣ ·/. (на березї: на оборотѣ) прибавленному путемъ почты припослите мнѣ вопросныя книги которыхъ цѣну со благодареніемъ потому доставлю Вамъ неоткладно и не отмѣно. —

Прочее пращайте, что сице Вамъ докучати досмѣляюсь — но взаимно расположите со мною и азъ всеохотно послужити готовъ, здравствуйте! пріимѣте искреное мое почт.

Михаилъ Маркошъ,
Еп. Мукачев. кон. письм.

|2| 1. Ирмологіонъ сіесть пѣсностовъ во Львовѣ изданъ 1757 4. оттиски.

2. Богогласникъ пѣсни благоговѣйныя въ Львовѣ изданъ 1808. 4. оттис.

3. Тvпікіонъ — Уставъ Церковнаго Пѣнія во Перемышли 1852. 24. Оттис.

4. Мѣсяцословъ большихъ Львовскихъ если еще достати возможно на 1856 сочиненныхъ также 24. отт.

Прошу сѣмо прислать, а на другой странѣ сущее мое прошеніе ласкаво чимъ скорѣе исполнить!

Маркошъ.

На 3-ій сторонї в серединї адреса:

Unghvarino.

Multum Venerando ac Clarissimo Domino Jacobo Holovaczky penes C. R. Universitatem Leopolitanam Lingvae Ruth. et Literaturae Professori P. O. — Dno aestimatissimo. a Lemberg Leopoli erga Retour Recepisse.

На лївім березї:

A Michaële Markosz Dioecesis Munkácsiensis Jurato Notario Consistoriali.

На горішнім березї дописка Головацького: Gebräuche dem muss. (sic) Kirche von Ring Leipzig.

Лист писаний на 2 стор. 4^{0}.

Ч. 180.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 26. II. (9. III.) 1856 р.

Сыропустная недѣля 1856.

Дражайшій Другъ!

Когда я думалъ, что Вы о менѣ селянинѣ забыли уже, вотъ получилъ я Ваше письмо, которое я какъ изгнанникъ отъ своихъ со слезами радости повиталъ. Вы еще можетъ незнаете этой муки быть въ изгнаніи, гдѣ только шумъ вѣтра и ревъ скота отбивается объ уши. Здѣсь у насъ такъ глухо такъ печально будьто могильная воцарилась тишина. Вы уже испытали всего, чего я теперъ испытиваю; нынѣ понимаю про что Вы такъ боялись села. Вы право думали! Чтожь дѣлать, така судьба и воля Провидѣнія!

Вы пишете отецъ, что я получилъ письмо отъ нашего любезнаго старика Г-дна Дениса и отъ Г-дна Ильницкаго. Я изъумленъ. До сихъ поръ этыхъ для меня ожиданныхъ писемъ неполучилъ. Самъ не понимаю что было бы причиною. Можетъ быть почту послѣдню ошибочно подали. Я очень неспокоинъ. Я бы имъ былъ вдругъ съ великою готовостью отвѣтилъ. Здѣлайте добрый батюшка милость и при первой встрѣчи поговорите съ ними; засылая мое глубочайше почтеніе извиняюсь предъ ними черезъ Васъ. Что себѣ они подумаютъ. Ска-[2]-жутъ я нерядивъ теперь чоловѣкъ.

Посмотрите куда правительство заграло нашимъ Г-намъ профессорамъ. Съ Черкавскимъ нѣтъ шутки. А однакожь онъ честный, что непрепятствовалъ доброму Яновскому къ директорству. Теперь то прелесть служить подъ окомъ такаго настоятеля какъ Яновскій. Шашкевичь отвѣчалъ на мое письмо, которымъ я ему возвѣстилъ о перемѣнѣ моего занятія. Любопитнаго въ немъ ничего, все одно и вѣчно одно о ереси языкословной. Г-днъ Сов. повторяетъ точь это само чимъ такъ часто намучился насъ, о московщинѣ, о какицизмахъ (его слово) — но ихъ самъ много уже пріялъ. Кажется, что если Вашъ вторый Томъ Хрестоматіи издасть, то опять здѣлаетъ нѣсколько шаговъ на передъ. Въ личности незапускается онъ. Подобнаго содержанія письмо получилъ тоже и Г. Лука изъ Ракова. Наша Вѣна пріяла на себя многоважное дѣло, всѣмъ хочетъ втѣснуть то, что въ еи головѣ уродилось. Пусть подождутъ немножко, пока неподростутъ наши ученники.

Я собираю пѣсни и уже близько 50 непечатанныхъ еще [3] есть у меня. Словъ тоже есть но немножко. Я ихъ Вамъ надошлю, кобы лишъ больше ихъ собрать. Собраніемъ пѣсней горячо вознамѣряю заяться.

Лѣтной порой даже въ сосѣдство пущусь. Тожь желалбы я точно познакомиться съ всѣми обрядами и суевѣріями нашего народа здѣшнего. Замѣчательны суть и разсказы народны, но ту задачу не легко рѣшить. Что бы Вы объ этомъ предметѣ думали извольте меня объучить, я буду ученикомъ послушливымъ.

Ахъ отецъ отецъ Яковъ, что бы я ни далъ неразъ, кобы съ Вами и съ нашимъ дорогимъ старикомъ при медку солодку порозсуждалъ. У насъ есть тоже медокъ солодокъ, но Вы солодши его. Моихъ найлучшихъ сивановъ воловъ далъ бы за медокъ съ Вами иль хорошу лошадь, котора какъ Лермонтова Карагёзъ летитъ со мной по долинамъ по долинамъ черезъ потоки и холмы.

У насъ новостей нѣтъ. Ми отдалены отъ телеграфовъ а наши дороги вюга забила, что нельзя ни телѣгою ни верхомъ ни пѣшкомъ перебродить.

Одно былъ бы я забылъ. Роксолана уже готова, но требуетъ еще передѣлки или хахлацкой или Русской. — Самъ я еще нерѣшенъ. По русски чисто по русски ни чувствую въ себѣ силъ передѣлать. Боюсь, чтобы невстрѣтила ею судьба Конюшаго. — На газету церковную посылаю на ваши руки деньги. Извольте отослать Раковскому, досель неизвѣстно межь нами о его газетѣ. Боже поспѣ-[4]-шествуй ему. Я буду стараться моими силами тожь ему помощи, я недолго зажену больше пренумерантовъ. Изъявите благосклонно Господину Раковскому, кобы скоро издавалъ и разсылалъ, но пусть бережется на каѳоликовъ наступить. Теперь Отецъ Святѣйшій крѣпокъ и великій, а его рука посягнетъ и за русское. На Семейную Библіотеку надошлю тоже деньги, какъ соберу я еще до сихъ поръ живу чисто зъ прихода. — Зъ касы еще ни дали Anweisunga. Но я покупилъ и воли и кони и вещественно хорошо буду стоятъ кобы засѣятъ уже. Не слышали Вы Отецъ да что о русскихъ катехитахъ. что правительство думаетъ? Кажется, что хотѣли бы удавить ихъ.

Въ концѣ молю Васъ всѣмъ русскимъ отъ меня низько поклониться. Вашей Всепочтенной супругѣ засылаемъ сердечное цѣлованіе; тожь и дѣтюшкамъ. Володимирко Вашъ уже студентъ, а Мѣлько хорошенько плясаетъ. Боже ихъ благослови на Вашу потѣху! Я теперь потеравъ дѣтя ежедневно молюсь при Богослуженіи о возрастъ для всѣхъ дѣтей. Такъ мы надоѣла эта потеря. Но оно и добре — я теперь побожнѣйшій. Простѣтъ простите отецъ, что такъ пишу безсвязно и много, мнѣ кажется, что я съ Вами при медки болтаю, а я когда розгорячусь то болталивъ. Цѣлюю Васъ сердечно Вашъ искренній другъ

Гушал.

2 fr. CM. на газету церковну.

На другій стороні з гори: почта до мене послѣдня Rożniatow in Kniażowskie.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 181.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) III. 1856 р.

Будинъ 1/13 Марта 1856.

Милостивий Государь!

Присланныя Вами статьи дошли до меня въ самую лучшую пору. Я ими воспользовался радостно и помѣстилъ ихъ въ первомъ нумерѣ[1]). Но покорно прошу не обижайтесь, что я взялъ себѣ смѣлость сдѣлать нѣкотория перемѣны въ статьяхъ Вашихъ. Я признаюсь что самъ совершенно не знаю русскаго языка, а потому и свои ошибки примѣчаю только почти отпечатанія, однако мнѣ казалось что я въ вашихъ статьяхъ могу гдѣ то яснѣе и сходнѣе съ геніемъ русскаго языка выразить, а потому и покусился сдѣлать мнимыя, можетъ быть, поправки. Я надѣюсь, что Вы Мил. Государь не пріймете этого [2] поступка моего въ худую сторону, и хотя не удалось мнѣ, можетъ быть сказать нѣчто лучше, но по крайней мѣрѣ не откажете мнѣ въ благонамѣренности, и стараніи выразить гдѣ что можно получше. Милостивый Государь! Ви меня очень обяжете если и впредь будете удостоивать меня своей корреспонденціи. Я въ доказательство моей къ Вамъ благодарности осмѣливаюсь Вамъ предлагать одинъ почетный экземпляръ, слѣдующій Вамъ какъ корреспонденту. Прошу принять это мое приношеніе благосклонно, и подавать мнѣ помощную руку въ предпріятіи моемъ. [3] Судьба моей газети еще не упрочена, — число пренумерантовъ очень незначительно, нѣтъ больше какъ 200, — но я надѣюсь, что послѣ изданія перваго нумера, умножится число подписчиковъ и газета устоитъ ежели будетъ ей споспѣшествовать воля Божья! —

---

[1]) Можемо на певно ствердити, що Раковський має тут на думці дві невеличкі дописи із Львова, поміщ. в рубриці „Корреспонденція" (Ч. 1 стр. 4—5) і трету, випечатану в „Некрологіи", а підписані трема зьвіздками (⁂). В першій з них описує Головацький інсталяцію крилошанина Куземського на кустоса, в другій згадує про дар питомців в сумі 10 злр. на вдовичий фонд по сьвящениках. В третій подає Головацький некрольоґ львівського горожанина, адвоката Михайла Когановича Турянського, який завіщав ціле своє недвижиме майно, вартости 10—12.000 злр. на бурсу Ставропигійського Інститута.

Симъ случаемъ имѣю честь препроводить къ Вамъ одинъ экземпляръ Исторіи Библіи въ изображеніяхъ. Экземпляри ея могутъ быть получаеми въ Пряшовѣ у Его Высок. Препод. Духновича.

Съ отличнымъ почтеніемъ пребываю Милост. Государь Вашъ покорный слуга

Іоанъ Рак.

На лівім березї третої сторони:

Прошу отдать письмо съ деньгами Г. Шеховичу.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 182.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 18. III. 1856 р.

Милостивѣйшій Государь!

Минуетъ Апрѣль, -- а будетъ полъ года съ того времени, какъ мы другъ съ другомъ пращались. Въ промежуткѣ того, Вы уже писали разъ ко мнѣ, — да я не отвѣтилъ Вамъ ни словомъ. На то были у меня свои поводы: школьныя занятія и потомъ частыя переписки съ родиною по смерти моего любезнѣйшаго брата въ Вѣнѣ. — Едва сегодня нахожу удобный случай извѣстить Васъ о себѣ, и кое-что о другихъ дѣлахъ.

Такъ что до меня: живу тутъ подъ Замкомъ, откуда вѣетъ русскій духъ тяжелый, влажный, тюремный, котораго не профильтрируешь въ благовонную стихію и за полъ вѣка. Къ счастію есть здѣсь Шараневичъ и Желеховскій, съ которыми жить любо. Насъ трёхъ составляемъ нераздѣльную троицу, которая вся звучитъ однимъ аккордомъ. — Моя дѣятельность въ школѣ ровняется дѣятельности учениковъ Меѳодія; моя евангелія — то Шевыревъ, которымъ Вы, благорачительный Учитель мой, меня довременно снабдили. Иногда составляю въ пользу здѣшняго гимназійскаго юношества стишки для затверженія на изъустъ, и посылаю ихъ къ Г-ну Инспектору; но не знаю, суть ли они по [2] его вкусу, и придадутся ли къ чему нибудь. Онъ не писалъ сюда о нихъ ни слова; но можетъ быть, Вы тамо могли бы кое-какъ разъузнать, что выше о нихъ думаютъ. Пусть бы я вѣдалъ, годится ли къ чему мой трудъ, или онъ напрасенъ? А изъ Читанки Ковальскаго я не отважусь извлекать ниже для III. гимн. класа, бо уже и мальчишки въ парвѣ надъ нею смѣются. —

Онамедни читалъ я № 1. „Церковной Газеты"; Раковскій, думаю, повредилъ себѣ уже въ началѣ своею безграничною откровенностію и правдорѣчіемъ. Почему говорить нашей Публикѣ: „я не стану жить до тѣхъ поръ, пока ты не рѣшишь, жить ли мнѣ, или нѣтъ". Доспѣла ли

наша Публика къ таковому разрѣшенію? Лучше сказать ей: „я живу; а ты не ротозѣйствуй, но питай живаго — такъ убо сподобися Богу“. Къ тому сознается нашъ необмеженно благородный Раковскій, что у него слишкомъ малое число пренумерантовъ, и отъ того не много надежды о его существованіи. То ли приманка для нашей Публики? Нашимъ ли людямъ спѣшить съ пренумератою, туда, гдѣ существованіе столь шаткое? Лучше было о томъ и замолчать. Крайне сожалѣю о томъ [3] промахѣ въ отбояхъ журналистическаго такта. Далъ бы Богъ, чтобы то вышло на добро; но писать о томъ Раковскому не буду, потому, что онъ своенравенъ и упрямъ въ своемъ безграничномъ правдорѣчіи. — Съ Г. А. Добрянскимъ сговариваюсь выдать на г. 1857 Перемышлянина, и то въ пользу фонда для вдовъ и сиротъ священническихъ. Объ этомъ дѣлѣ поговоримъ еще въ вакансы, на которыя я въ родину поѣду. Стоило бы тру(д)а, опять нѣчто дѣйствовать. Эта дремота въ нашей литературѣ мнѣ уже наскучила. — Въ короткомъ времени надѣюсь найти снова досуга чтобы Вамъ писать, — покамѣстъ же поздравляю искренно Вашу почт. Семью, всѣхъ моихъ знакомыхъ русскихъ и пишусь съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій ученикъ Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Перемышль 18/3 856.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 183.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 26. III. 1856 р.

[26/3 856.] [1])

Любезный мой Братъ!

Въ дѣлѣ Твоемъ не произошла никакая рѣшительная перемѣна. — Получивъ послѣднее Твое письмо я сейчасъ пошелъ къ Г. Д-ору Литвиновичу, въ намѣреніи просить его о ходатайствованіе; онъ былъ очень радушенъ — пространно говорилъ о всякой всячинѣ; днемъ прежде онъ уже былъ у госпд. референта Моцарта въ Твоемъ дѣлѣ, и тотъ ему сказалъ, что мотива и доводы Твои совершенно справедливы, и что ихъ непремѣнно приметъ въ свой докладъ Г. Министру; — но какъ это дѣло касается денегъ, то кажетъ, все будетъ зависѣть отъ г. Министра. — Мы говорили съ Д. Литвиновичемъ долго о нашей современной литера-

---

[1]) Дата, взята в клямри, писана рукою Якова Головацького.

турѣ; онъ изъявилъ свое презрѣніе ко всѣмъ молодымъ литераторамъ, дѣйствующимъ при изданіи Галицкой Зори и Семейной Библіотеки, и ему кажется, что эти люди будьто подкуплены Поляками или Москалями, чтобъ только вовести нашу литературу въ мискредитъ; — онъ удивлялся, почему Львовскіе Русины, именно отъ Св Юра каноники и пр. сановники, не препятствуютъ распространенію подобныхъ крайностей въ литературѣ, оно кажется, какъ бы они совсѣмъ соглашались съ этими злоупотребленіями. По той причинѣ, казалъ онъ, прислано будьто отъ Львовской президіи какое донесеніе къ министерству просвѣщенія, что литература наша прибираетъ въ новѣйшемъ времени совершенно ложное и кривое направленіе, и что между Русинами есть признаки симпатіи къ польской революціонной, и россійской партіи (!?!) — [2] Я возражалъ мое сомнѣніе во всѣхъ этихъ донесеніяхъ, а именно о стремленіи въ литературѣ и еще болѣе въ политикѣ. Наши Русины всегда и вездѣ добрыми и вѣрными Австріяками, и такими пребудутъ, пока Австрія сама захочетъ. А что въ литературѣ, то въ такомъ переходѣ, въ какомъ мы живемъ, нельзя сказать рѣшительно, къ чему кто стремится, ибо никто самъ не знаетъ, чего держаться, и въ какихъ предѣлахъ грамматическихъ или другихъ напередъ двигаться; — слѣдовательно всѣ пробуютъ, упражняются, учатся, какъ Вѣнскіе законодатели, такъ и Львовскіе школьники. —

Къ концу поблагодарилъ я его за трудъ, и просилъ, чтобъ случайно еще гдѣнибудь постучался — и онъ обѣщалъ, говорить съ Г. совѣт. Шашкевичемъ, и еще разъ съ Моцартомъ. До министра самого идти не могъ я его приклонить, особенно потому, какъ онъ выразился, что въ слѣдствіе помянутаго донесенія онъ боится показываться Г. министру — ибо говоръ непремѣнно сошелъ бы на нашу литературу; а онъ сказавши правду, могъ бы больше повредить, нежели помочь.

Позже я былъ у Г. Миклошича; и тотъ уже по послѣ Литвиновича, говорилъ въ Твоемъ дѣлѣ съ Г. Моцартомъ — и предъ нимъ тотъ почти тоже сказалъ, что и тамтому, т. е. узналъ справедливость полную Твоего требованія, и обѣщалъ принять твои доводы и предложеніе коллегіи профессоровъ въ свой докладъ. [3] Изъ всего можешъ увѣриться, что здѣсь сдѣлано все почти возможное, именно Г. референта можно почитать нашимъ покровителемъ, а то главное дѣло! Если докладъ его представленъ будетъ въ Твою пользу, такъ уже не знаю, какую причину нашелъ бы Г. Министръ, чтобъ Тебѣ отказать. Развѣ какія таинственныя, политическія или религіозныя, или иныя мотива ex principio, о которыхъ мы ни вѣдаемъ, ни догадаться можемъ. — Если есть что такое, о чемъ я сомнѣваюсь, и чего Богъ сохрани (— но кто можетъ защитить ся отъ клеветы? —) тогда ничто не поможетъ, хотя бы мы Богъ знаетъ

кого къ Г. Министру послали! — Слѣдовательно будь спокоенъ и долготерпѣливъ, — я всегда надѣюсь лучшаго, и увѣренъ, что не минетъ Тебя, хотя и можетъ быть премедлится. — Что касается Львовскаго университета, то Г. Д-оръ Литвиновичъ, надѣется или опасается большихъ перемѣнъ, именно что онъ будетъ уничтоженъ, и на его мѣстѣ возникнетъ какая то духовная академія, и если пойдетъ дѣло по его memorandum, нимъ Его емин. Нунцію предложенному, то будетъ академія для грекокаѳоликовъ (!?) — Но я спрашивалъ Миклошича, и онъ рѣшительно сказалъ, что всѣ эти мечтанія ничтожны и не имѣютъ никакого основанія, и что такъ пространной провинціи нельзя и подумать безъ университета, котораго не нужно сооружать, но онъ уже готовъ, хотя и не полонъ. —

Вчера послалъ я Тебѣ нѣсколько книгъ, у меня собравшихся, а именно:

1) Извѣстій П. Акад. наук. отъ листа 12 до 21 и прибавле- [4]
ній къ извѣстіямъ листовъ всего 14. — Мнѣ кажется, что у Тебя не достаетъ одного выпуска Извѣстій отъ 8—11 листа, которыхъ и я еще не получилъ.

2) Учебникъ русскаго языка Смирнова — М. 854.

3) Украина отъ Кулѣша. Думы. Кіевъ 1843.

4) Народныя южнорусск. пѣсни Амврос. Метлинскаго Кіевъ 1854 — Сочиненіе богатое предметомъ, и странное формою своею.

5) Практическій курсъ русск. языка. Спб. 1847.

6) Учебная русск. грам. Н. Греча. Спб. 1851, о которой я уже прежде споминалъ.

7) Вѣстника 1855 года 13 чиселъ. — У меня осталась еще грамматика Перевлѣсскаго, и двѣ любопытныя брошюры Паплонскаго, которыя позже пошлю. —

Въ первый день русскаго поста, т. е. 10 марта въ 4½ часовъ утра моя жена родила сына; обое слава Богу здоровы, хотя мать довольно крѣпко страдала — въ воскресеніе т. е. дня 16 марта въ латинскую пальмовую недѣлю Отецъ Николай Нодь окрестилъ младенца моего Владиміромъ Іосифомъ — а воспріемниками были: Г.-Выслобоцкій и жена его Іосифа, кромѣ нихъ, Нодя и Крыницкаго у насъ никого не было и не могло быть на крестинахъ. На дняхъ ожидаемъ здѣсь съѣзда епископовъ, которые кажется, останутся въ Вѣнѣ и на свѣтлое воскресенье русское. Будутъ рѣшать о судьбѣ нашего греко-каѳолич. обряда, Богъ вѣсть, что этотъ конкордатъ намъ добраго принесетъ; нѣкоторые надѣются, другіе же опасаются. Увидимъ, если доживемъ.

Кланяйся Г. Денису Ивановичу, если что услышу по части его сочиненія, то извѣщу. — Жалко братъ, я отъ любезнаго нашего Вуйка

получилъ уже два письма, и не есмь въ состояніи, удовлетворить ни моему желанію, ни улегчить его терпѣній. — Можетъ быть позже успѣю! — Уцѣлуй отъ насъ всѣхъ Твою любезную супругу, дѣточокъ и сродныхъ и незабывай твоего брата

Ивана (Ѳ Головацкого).

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 184.

Лист Йос. Васил Сокулського до Якова Головацького пис. дня 31/III 1856 р.

Любезный Другъ Їаковъ Ѳеодоровичь!

Обѣщалъ я мою облѣгацію на фондъ Народнаго русскаго Дома то и чрезъ Вашіи руки складаю почтенной комиссіи. Вы мой Другъ изволите отдать, квитанцію отобрать и менѣ по слѣдующей почтѣ прислать — Ne писалъ къ Вамъ мой Другъ уже долгое время, но этому была причина чтомъ былъ боленъ, и тяжело. — Письмъ всякіи какіино попадутся подъ руки наши Гал: рус: читаю, думаю, наблюдаю, но нѣчого хорошого для блага нашего дотечь не могу, а болѣе всего огорчаетъ меня какой то раздоръ — ту являются двѣ партіи, одна чисто рутенская, мѣ (sic) неизвѣстна, и непонятна и кажется быть сильная вредна, и имѣетъ свои плеча въ горѣ — а другая слабша чисто русско-галицкая — что это за диво? Вы мой другъ изволите [2] меня въ этомъ подробно если по достерегаете самы — обяснить — бо моемъ мнѣніи всякъ раздоръ-расколъ бываетъ вредливъ — Надѣюсь что Вы мой Другъ скоро поспѣшите ко мнѣ съ отвѣтомъ и изяснепіи. — 1 N. Церков: Газ. съ Будина получил ино заглавіе иль титло этой Газети неправится мнѣ — оно похоже на лисицу — изволите мой Другъ благ: Госп: Дионис: Зубрицкому мое почт(е)ніе Вами изложить. и прочїимъ всѣмъ моимъ Знаемимъ. — а Васъ съ Вашой подругой и Семіей по сотъ разъ цѣлую и поздоровляю — и пребываю на всегда съ почтеніемъ

Іосифъ Вас. Сокульскій.

Лука мала 31/3 856.

Nръ облѣгацій 4187 съ купонами отъ 1-го Октовр. до 1-го Априля 1871.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 185.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького пис. дня 9. IV. 1856 р.

Ваше Преподобіе!

Я получилъ почтенное письмо Вашего Преподобія вмѣстѣ съ напечатанными послѣдними листами моего сочиненія — за что покорно благодарю и по желанію посылаю замѣчены мною болшіе недосмотры и опечатки, для напечатанія ихъ при концы II Выпуска, вмѣстѣ съ Дополненіями къ I и II. Выпускамъ.

Моя рукопись къ напечатанію въ III. Выпускѣ почти совсѣмъ готова, но ее нужно еще на чисто переписать то е. до 2) листовъ. Когда я теперъ занятъ составленіемъ статьи о Толковыхъ Псалтыряхъ (в нотці: можетъ быти она уже прекратилась) на Руси для Церковной Газеты[1]) и сочиненіемъ статьи о Галицкихъ Святителя(хъ) вкратцѣ для Семейной Библіотеки, то я не могу скорѣе, какъ слѣдующимъ мѣсяцемъ привести съ собою мою статью въ Львовъ, отправляясь въ Перемышль, для осмотра тамошнихъ рукописей собранныхъ покойнымъ Лавровскимъ.

[2] По напечатаніи втораго Выпуска прошу о ласкавое присланіе мнѣ послѣднихъ его листовъ, чтобъ имѣть полной ексемпларь. —

Бывъ когда у Госп. Бѣловскаго засвидѣтельствуйте Ему мое почтеніе въ моемъ имени, и увѣдомите его отъ мене что Статья о Галицкихъ Митрополитахъ гдѣ находится грамота Казимира В. къ Патріархи Филоѳею (управл. 1354—1376) находится напечатана въ Журн. М. Нар. Просвѣщ 1847 кн. 6 ибо онъ желаетъ наскоро выписать ее изъ Петербурга у Волфа, и тогда бы и мы нѣчто болѣе увѣдали о Галицкой Митрополіи.

Каленбахъ ошибается, Лабенцкаго сочиненіе ужъ давно напечатанно и я читалъ его рецензію!

Естли II Выпускъ будетъ напечатанъ прошу о два или три ексемплари съ 1 Выпускомъ, естли Матица дасть безплатно — и доручите ихъ Госп. Малиновскому, а Онъ отдасть ихъ Петрашу въ Митрополичей Палатѣ и я получи (sic) ихъ. —

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою А. Петрушев.

Униевъ 9 Априля 1856.

Лист писаний на 2 стор. 8⁰.

---

[1]) Печ. в „Церк. Газетѣ" за р. 1856 ч. 8 -10.

Ч. 186.

Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 9/IV. 1856 р.

Милостивый Государь Почтеннѣйшій благопріятель!

Пользуясь случаемъ отъѣзда въ Россію черезъ Львовъ Г-на Квѣха чтобъ написать Вамъ хочь нѣсколько словъ и прежде всего поблагодарить Васъ за Ваши милія книжки, которыя я правда ужь давно порядочно получилъ и ждалъ только способности извѣстить Васъ объ этомъ. Письмо Ваше къ Запу напечатано въ Русской Бесѣдѣ я его послалъ въ Питеръ къ молодому Гильфердингу и онъ уже постарался сообщить его редакторамъ сего новаго журнала въ Москву.

Посылаю Вамъ опять нѣсколько экземпляровъ практической части моихъ началъ русскаго языка для раздачи студентамъ. Я печатаю другое помноженное изданіе и такимъ образомъ страницы несходны съ новою печатію.

Прошу покорнѣйше засвидѣтельствовать мое почтеніе нашому Нестору Зубрицкому: дай Богъ ему и Вамъ вожделеннаго здравія Вашь преданнѣйшій Вячеславъ Ганка.

Прага 9/21 юнья 1856.

На 4. стор.: Wielmożnemu Jego Mci Panu Jakobu Holowackiemu Professoru pl. lit. ve Lwowie.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Ч. 187.

Лист Карла Владислава Запа до Якова Головацького, пис. дня 12. III. 1856 р.

V Praze dne 12 března 1856.

Milý Příteli!

Přiznávám se k veliké své vině, že jsem Tě po tolik let zanedbal a ani jednoho listu Ti nenapsal, až jsi mne zahanbil, a sám počátek nového dopisování učinil. A jsem ještě Tvým dlužníkem: mám se totiž poděkovati za Tvé přičinění při vypravení toho balíku s peřím ze Lvova do Prahy, a odprositi Tě místo mé nebožky ženy, že Ti tou věcí k obtíži byla. Činím to tedy teď, a za všecko dohromady Tebe za odpuštění žádám.

Divné změny se s námi staly, jak o životě veřejném tak domácím. O mém neštěstí již víš, totiž že mně 4. ledna t. r. manželka

umřela, objem toho neštěstí však nebudeš věděti. Tedy věz: Nebožka ujala se myšlenky, založiti v Praze pensionat pro děvčata. Přípravy trvaly celý rok; napřed musela podstoupiti zkoušku z pedagogiky a methodiky, musela dosáhnouti povolení k té zkoušce, zkoušku odbyla v jazyku Českém s výtečným výsledkem, pak byla starost o politické dovolení k založení ústavu, což mnoho [2] stálo prošení o přímluvu, vyjasňování, ospravedlnování stranu politické neúhonosti atd. Dosáhnuto konečně i povolení. Nyní nastala starost o vynalezení příhodného bytu a největší o peníze. Mezi tím vším učila se celý rok úsilně německy i francouzsky, což také mnoho peněž stálo; vydal se programm, ohlašování se rozeslala a ve mnohých novinách tiskla; byt najat za 1000 f. stř. učitelův a učitelek dohromady 14, nábytek zjednán, učební prostrředky atd. atd. Zdraví její však klesalo vždy víc a víc proti naději, že až jednou ústav zřízen bude, i zdraví se navrátí: ono však bylo již tak podryto, že se vždy jen k horšimu klonilo. Dne 1. října 1855 měl se ústav otevřiti, ale 14 dní před tím již ji slabost položila na lůžko, z něhož více nevstala. Ustav se otevřel bez ní, já sám jej vedl a řídil celé tři měsíce; začátky byly sice slabé ale mnoho slibovaly, začínala již celá věc jistý charakter nabývati a důvěra obecenstva rostla.

Již velmi slabá trávila vánoční svátky ještě s námi k stolu se dávajíc sázeti, ale tu již věděla, že to jest její poslední s námi obcování. Předzvídala svůj konec, leč nikomu [3] nic neříkala, až tu najednou dva dni před koncem roku dala si koupiti bílou látku na umrlčí rubáš a odemne určitě žádala, abych v ústavu oznámil, že se koncem roku rozpouští; ona nemohouc ho sama vésti odpovědnost za jeho vedení v budocnosti s sebou do hrobu bráti nemůže. To byla pro nás rána neočekávaná. Ja jí v tom musel udělati po vůli. Od té chvíle se jí vždy víc a víc horšilo, paměť měla vždy živou až do poslední chvíle, ale nenaříkala ani netoužila po ničem, ani děti k sobě nevolala ani rodičův nevzývala, kněz Štulc ji zaopatřil, při čemž se chovala s neobyčejnou pokojnou myslí, aspoň nebylo hnutí vnitřního poznati, v hodinu později nebylo jí více, 4. ledna. Nemoc její bylo úbytí (konsumpcya), kašlala silně, ale tepro v posledních třech měsících; lekaří ji těšili, že z jara pojede do Italie, kde prý ùplného zdraví nabude, k čemuž také uchopivši se té myšlenky, tři neděle před smrti skutečné přípravy činila. O tom, co potom bylo nebudu Ti psáti, můžeš si mysliti, že jsem se octnul v položení neobyčejně kritickém, že ku strátě žony tak výtěcné přidružila se i ohromná ztráta materialní. Všechen nàklad na ùstav vedený jest ztracen, a mně zbylo jen zplácení dluhův, na kterých nyní po mnohá leta těžce hrýzti budu. Dal

jsem ji pochovati pode zdi starožit- [4] ného kostela bizantinského sv. Václava ve vsi Proseka 1 hod. od Prahy k východu; nyní se dělá pomník ve slohu bizantinském, a bude ještě před Velkonocí postaven. Chtěl jsem dáti k nápisu staroslovanský text písma v kyrilštině, ale přátelé mne z toho zrazují.

Tvůj poslední list s penězi jsem řádně obdržel, a vše zařídil. Kněze Pětruševiče dal jsem zapsati mezi údy matice ještě k roku 1855, tak že také již loňské knihy dostane. Zapomněl jsi ale udati jeho charakter a byt. Tvou zprávu o literarní činnosti maloruské v Rakousku vyžádal si Hanka k přeložení do musejníka; musím k tomu dohlednouti, aby se tam to neštástné g místo h nevloudilo, na které Hanka stůně. První letošní svazek Památek se opozdil, vyjde tepro k velikonoci. Tomkova historie Prahy bude Tě zajímati; jedná v ní důkladně y společenských poměrech městských čili hradských a župních u Staročechův. Erben chystá se k kritickému vydání slovanských pověstí, však nic bližšího o tom nevím. Jiného bohužel nic nevychází, co by za řeč stálo. Matějko v Krakově a Bartoševič v Waršavě chystají se vydati přehled Palackého českých dějin, k čemuž jim jsem pomůcek poslal. Náš život jest ostatně smuten a jednotváren, vše jako by bylo zžehnuto jedovatým dechem panujících okolností. Plaménky českého vyučování na veřejných ústavech jakoby dohořívaly — a však marno o tom psáti.

Měj se dobře a potěš mne brzy milým listem od sebe

Tvůj vždy pamětlivý přítel

K. Vl. Zap.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 188.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2(14) мая 1856 р.

Любезный мой Братъ!

Давно сбираюсь Тебѣ писать, и не могу найти удобнаго времени. Надѣюсь однакже въ короткомъ времени писать Тебѣ и о фелонѣ, и о книгахъ высылки ожидающихъ и о всемъ прочемъ. —

Сегодня только вкратцѣ скажу, что Твое дѣло въ министерствѣ еще не рѣшено — оно въ какомъ то застоѣ — будто выжидаютъ окончѣнія совѣщаній епископскихъ; дѣло брата Владимира хорошо стоитъ, какъ нельзя лучше желать. А Господина Дениса Ивановича успокой, и скажи что онъ грѣшитъ передъ Богомъ, если обвиняетъ кого бы то

-ни было въ затаеніи или обманѣ Впрочемъ я ему и Вамъ скоро пространнѣе напишу.

А теперь вотъ дѣло въ чемъ:

Г. Р—му нужно было купить словарь польскій Линде, новое изданіе въ 4 охъ томахъ — на всякомъ томѣ напечатана цѣна 6 fr. 40 kr. — а здѣшній книгопродавецъ перемазазъ, и написалъ 10 fr. за томъ — это слишкомъ высока цѣна. Такъ прошу Тебя, спроси въ [2] Львовѣ, по какой цѣнѣ тамъ на мѣстѣ продается это изданіе, и напиши мнѣ сей часъ по оборотной почтѣ. Прошу, сдѣлай мнѣ эту милость. — Книги Аделфочи здѣсь въ Вѣнѣ нѣтъ — но постараемся если возможно о требуемое Тобою. — Семейной Б. я получилъ 7 число — но здѣшніе прочіе земляки не получили; по какой это причинѣ? Мы всѣ здоровы, и цѣлуемъ Васъ усердно, пращайте въ здоровьи и не забывайте насъ.

Твой Братъ Иванъ (Ѳ. Головацкій).

14/2 мая 856.

Лист писаний на 2 стор. 8⁰.

Ч. 189.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 5(17) IV. 1856 р.

Будинъ 5/17 Апрѣля 856.

Милостивый Государь!

Вы столь обязали меня своею благосклонностію къ мнѣ, что мнѣ не остается иное, какъ всегда благодарить за Ваши труды и за всестороннное способшествованіе предпріятію моему. — Сознаюсь, что при изданіи перваго нумера я немножко сомнѣвался въ успѣхѣ газеты моей не только потому, что не было довольнаго числа подписчиковъ, но особенно по тому, что до появленія перваго нумера самыя важныя лица а притомъ ревнующія [2] о процвѣтаніи нашей Литературы по причинѣ языка сопротивились моему предпріятію, и письменно объявили недовольствіе свое къ нему. — Но послѣ изданія перваго нумера, слава Богу, многіе уже иначе стали разсуждать, и съ тѣхъ поръ пріумножилось число подписчиковъ до трехъ сотъ. Я не далъ больше экземпляровъ печатать какъ 500 для пренумерантовъ, и очень доволенъ былъ бы, если бы это число пополнилось. Ибо должно замѣтить, что какъ вездѣ между людьми такъ и въ обществѣ св. Стефана есть разногласіе мнѣній. Я [3] въ немъ не болѣе имѣю какъ двухъ человѣкъ, особо Вицепрезидента и одного Профессора Богословія, которые объявили готов-

ность поддерживать предпріятіе мое, но прочіе не много доброжелательства оказываютъ къ русской Литературѣ, а потому мнѣ должно очень осторожно и снисходительно поступать, чтобъ не раздразнить враждующихъ противъ меня и по возбудить ногодованія ихъ противъ Вицепрезидента. — И дѣйствительно, чтобъ газета наша могла утвердится, кромѣ благорасположенія Начальства гражданскаго, необходимо нужно, чтобъ было довольное число подписчиковъ, чтобы такимъ образомъ не было повода враждовать противъ [4] газеты попричинѣ обремененія ею Фонда Общества. — Иначе мы находясь не въ своемъ но въ чужемъ домѣ, можемъ быть во всякій часъ изгнаны изъ него. Въ прочемъ я въ настоящую пору надѣюсь на самый лучшій успѣхъ газеты, такъ какъ до сихъ поръ не было никакого замѣчанія или возраженія со стороны начальства гражданскаго между тѣмъ же Общество помалу убѣждается, что между нами есть число читателей, сверхъ сего какъ въ Пряшовѣ такъ и въ Премишлѣ знатнѣйшія лица объявили свое одобреніе къ предпріятію моему и принялись за поддерживаніе его. — Благодарю Васъ, что Ви извѣстили меня о пребиваніи Г. Дѣдицкаго въ Премишлѣ; я сего дня отнесся къ нему письменно. Вашъ достойнѣйшій братъ въ Вѣнѣ уже долго предъ симъ объявилъ свою готовность къ споспѣшествованію предпріятію моему. Онъ прислалъ мнѣ одинъ нравственный разсказъ, который чѣмъ можно скорѣе будетъ помѣщенъ въ газетѣ. — Ваша корреспонденція будетъ сообщена въ 3 нумерѣ[1]). Покорно прошу извѣстить о содержаніи сего письма Г. Шеховича, и объявить ему, что я начиная съ 2-а нумера не могу висылать экземпляровъ газеты до тѣхъ поръ, пока не будутъ присланы подписныя деньги. Онъ многоразъ писалъ мнѣ, что Львовская Консисторія намѣреваетъ препоручать газету клиру; — это бы много пособило успѣху ея; — до сихъ поръ она только Мукачевскимъ Еппомъ публикована была въ Епархіи. Я просилъ Вицепрезидента, чтобъ онъ отнесся къ Архіереямъ съ просьбою о публикованіи и препорученіи газеты, — онъ обѣщался сдѣлать, — но до сихъ поръ еще исполнено обѣщаніе. Посылаю желаемую Библію Духновича — Прощайте. —

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

[1]) Тут треба розуміти дві кореспонденциї зі Львова, значені *** про великий дар дра Іполита Терлецького для бібліотеки „Нар. Дому“ і про будову церкви в Ужові, жовківського деканата на кошт одного з міщан-шевців.

Ч. 190.

Лист Іполита Терлецького до Якова Головацького, пис. дня 7(19) V. 1856 р.

Байр8т 7/19 мая 1856 г.

Предостоїныї Господыне!

Сердешньоє Ваше пысьмо з 14 Февраля питало десь довго за мною по свити, бо нема бильше 15 дниї як воно постыгло мене в монастыри греко-католыческом св. Спаса де за мылостию Божою перебувем святый пист та празнык Пасхы и прысутствовавем выборови патриарха. — Думавемъ вже так довго не получая ниякого отвита щосьте там презрилы и моимы допысамы и допысательем то и не думавем вже о прыготовлений новых допыси — тим бильше що просывем немедльинного отвита. Одже треба було взяться до дила та наїхутше як лыш здужавем прыготовывем допысь довг8ю опысанна чесного Храма Божого гроба котр8 Вамъ посылаю. — Стане она Вамъ на кильки разив а тим часом прыготовлю инши котри б8д8 Вам іидни по др8гих посылаты[1]). — Прысовокупляю образы пльан св: храма Божого гроба — созданиє або каплыцю над самым Божым гробом и вход во св. Храм — Но дилаїте як се роблят на чужыни, изваяния на дереви и видтысныте на стосовных мисьцьах допыси. — Як просывем 8 Г. Костецкаго так и 8 Вас прош8 даты мени немедлинныї отвит на се моє пысьмо. — Д8маю бо не довго оставаты ся т8тки но здилавшы ще іидну лыш вильизк8 до Захльи-Бальбека де суть наїбильши по пырамидах старынни останки таї до Дамашка и двох монастырив нашого обряца вержн8вшись поихаты в Цареград, та посльи де воля Божа пожене. —

Просывем Г. Костецкого прыслаты мени — мисяцослов священическиї на сеї рик та кильки н8мерив Зори слы не бильше то хотя ти де суть мои допыси — одже ще и Вас прош8 — як ино 8л8чыте се пысьмо моє вышльите такиї зараз через почту пид (бандою) звязкою як се обычно дилаєтся из предмиты мени т8т, до Байр8та пид надпысьєю: A' Monsieur Monsieur Schultz chancelier du Consulat d'Autriche à Beyrouth en Syrie par Trieste — pour remettre à M-r l'Abbé Terlecki ches M-r le Docteur Dobrowolski. — Прош8 вас о се 8сердно и за те

---

[1]) Згадані дописи Терлецького поміщені в „Зорі Галицкій" за рік 1856. під такими заголовками: „Где нещо съ записокъ второго путешествія зъ Рима въ Ерусалимъ" (Ч. 2–7); „Другая выпись изъ записокъ второго путешествія зъ Рима въ Ерусалимъ... (Ночь въ Божомъ гробѣ)" Ч. 25—30; „Третяя выпись съ записокъ второго путешествія съ Рима въ Їерусалимъ (Одинъ день въ Іерусалимѣ)" Ч. 35—7.

бȣдȣ Вам гарненьки досылаты допыси. — Не пышете мени також ничого про думки Залеського котрых перевод пиславем ще из Рыма почтою Г. Костецкому. — Вин обицьовав ся що их продасть якому книгарови видтысиȣти польскими буквамы та що за те дистанется килькасот франкив — рȣкопысь мȣсыв ȣлȣчыты — щож з нею здилалося? Колыб истынно як се пысав можна ю так продаты то бȣлоб за що видтысиȣты послидованне Иcȣcȣ Хрыстȣ та ще лышывбы ся якиї гриш и для мене а се дȣже мени тепер нужне. — Даїтеж мени висть о сим — жаль бы мени бȣло тильки ось моіого трȣда дȣрно запропастыты[1]). —

Я бȣвем со всим певныї щосьте полȣчылы обицьани мени грошы на видтысненне перевода послидованне Христȣ та все дожыдавем ся вже и самої кныжочки та се ось бачȣ не так семȣ дилȣ совершыты ся якем хотив — то щож дилаты воля Божа – можеб там вид кого заняты можна на се крышки грошы, котриб ся звернулы з наїпершої продажы бо ждаты як вы дȣмаете то за довго — но як неможна инакше то и так добре. —

Прошȣ Вас ще пишльите нȣмера Зори в котрых замистыте сю послидню мою допысь цареви всей Россиї, та св. Сынодови, та яким знатниїшым владыкам московским [2] також Патриарси Сербскому на Ȣграх и Митропольити княжества сербского в Билогради. Може за мылостию Божою дȣмки мои при Божомъ гроби яке доброе вльияние здилают на чыимъ серци а и для вашого дневныка се такожь добре бо знакомость іого розпространыт ся. —

Кажете мени що в Галыцни вси и Преосв: Владыка и Канонyки и Отцы Васыльяне прынялыбъ мя з видвертыми рȣками. Вирȣю та прошȣ Вас всим за то сердешно подяковаты по розкажȣ вамъ іиднȣ сказочкȣ — чȣвем ю вид старых людеї та грамотни кажȣт що вона є десь и напечатана: Був соби в іидным льиси молоденькиї заяць та таки мыленькиї, такиї сердешныї що вси сȣсиды любылы го мов свого риднього — Волы та телята, та бараны, та цапы, та кони вси емȣ бȣлы сердешни дрȣги, та все емȣ казалы, все охотно для тебе пожертвȣемо хотяб прышло ся и тилом пострадаты. — Бо також и заяць бȣв им всим ȣслȣжный, комȣ

[1]) Чотири переклади думок Залєского, вистачені Ів. Терлецьким були печатані в „Зорі Галицкій“ за рік 1856 під анонімом „Русин із Рима“. Заголовки їх: „Думка атамана Косинского“ (Ч. 8), „Люлянье лѣтинѣ Ивонѣ“ (Ч. 14), „На чайцѣ“ (Ч. 21), „Що мнѣ съ того“ (Ч. 32). Ціла збірка перекладів, в числі 31. вийшла в Перемишли 1861 р. п. з. „Думы та думки Іосыпа Богдана Залеского переведени з полского на родимый рускій языкъ, издани же др. Владиміромъ Терлецкимъ“. Видано їх гражданкою, що дуже обидило Залєского, який заявив, що вирікає ся своїх творів, печатаних кирилицею, хоть Терлецький присьвячував свої переклади Залєскому „въ память непоколебимого дружества и сердешно пережытыхъ разомъ дни“.

лыш п8жда б8ла гоньцьа та и на краї свита — в д8х заяць бпжыт та так що храны Боже и наїлучшыї козак не 8спие го догнаты, и моторно ся справыт, та все д8рно — марного гроша на подяк8 не хоче прыняти. — Щаслыво, безопасно прожыв соби так довги льита наш заяць. — Аж ось якось пид осень якесь лыхо загнало до сього льиса собаки — от вд8х и знюхалы заїця — та н8ж брехаты, гавкаты та впавшы на троп н8ж гнаты ся за заїцьом — сердешный дралав як зд8жав, скаче, завертає, водыт собаки и сюды и туды, обльияв ся потом та аж цюрком вода з нього тече, мов взяв московс(к)ую баню. — Та щож колы собаки все добигают та мало и за хвист не 8хоплят. — Часом видбежыт бидненькиї та стане крышки виддохнуты — но прокляти собаки не дадут довго почывати. — Вже сердешньом8 и д8ха и сыл не стає, но на щастие надыбав сердешного др8га — бижыт теля задерши хвист — постиї постиї миї гол8боньк8 моє серденько всклыкн8в наш заяць — поглянь на моє нещастие — возьмы мене на хребет свиї та спаси мене“ а іому теля видрече „ты знаєш як тя люблю яб з серця тоби помигбы но я слабе теля не зд8жаю в-тикты но чуеш бижы ще крышки и гень на долыни пас8тся волы воны тебе спас8т“. Не б8ло що говорыты бижыт дальше и се ось и рогатый вил. Вже здалека крычыт заяць „любый миї др8же спасы мене, возмы мене на хребет бо се лыхи собаки роздер8т мене“. Но вил отвищає „я готовыї все для тебе здилаты но бач мени инше дило се лыхыї господар жене ораты то и не мог8 тоби 8сл8жыты, но недалечко є др8г баран, бижы до нього та ще на ным л8чше тоби б8де седиты бо и хребет має гр8бововняныї б8ваї здоров бижы небоже а х8тко бо се ось бач8 собаки“ — зат8жыв, зас8мыв ся заяць, та скокн8в до барана та просыт помочи но сей іом8 „колы тя сильниїши не спаслы як хочеш щоб я спас тебе собаки лыхи то й тебе и мене зіилыб в купи, но се бач8 на горбк8 бородатого цапа бижы до нього вин сильниїшыї вид мене та крипки роги має, собак не боится и их виджене“ — кин8лы ся вже и сльозы з жальа сердешньому заїцьови, доб8ває посльидних сыл, скокнув раз, два тры та вже на горби — „ой батеньк8 миї, наїсердешниїшиї миї, спасы мене, вже ось незд8жаю, 8томывемся и погыбаю“ на се озвав ся бородатыї „яб хотив тоби 8сл8жыты но се ось занедужавем та врачи запретылы бигаты та якись льики гирки и мерзки мени дає — радебы серцье та не мог8“ и видверн8вся та пишов соби потрасая бородою. — Та вже для бидняки и надиї нема но се заглян8в ще коня швыдкого поскочыв до нього та н8ж молыты „миї ангеле, миї спасытелю! моя іедна посльидна надиіо спасы мене“. — Я тя на себе не мог8 взяты не 8державбысь ся на мени но дам тоби совит — добудь посльидных сыл та втикаї, то оставыш, далеко собаки и спасеш ся“ и заверн8в

ся та побиг — а се ось и собаки доскочылы та меж сердешными дрѹдами зьилы собаки заїця. —

Прыймите запевнение моіого для Вас почтения — Вашого Предостоинств смыренный брат и слуга в Г. Н. И. Х.

Пип Тєрлєцьки.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 191.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1856 р.

Ваше Преподобіе Достопочтенный Профессоръ!

Когда Ваше Преподобіе посѣщали меня въ моемъ сельскомъ уединеніи, не соглашался я, чтобъ получать почтою ческія книги издаваемыя обществомъ ческой Матери. Но мнѣ Госп. Іоахимъ разтолковалъ, о что рѣчь идетъ; слѣдовательно я совершенно соглашаюсь теперъ съ мнѣніемъ Вашего Преподобія, и естли уже не поздно, готовъ всегда сплатить мою пайку, для оплаченія транспорта упомянутыхъ книгъ. — За слѣдующій годъ должную вкладку, съ полученіемъ моего пенсіона, неомедлю я прислать для отправленія ее въ ческую Прагу. Госп. Іоахимъ на сихъ дняхъ отправляется уже въ Стрый.

Куда дѣвается моя статья: „Краткое извѣстіе о Галицкихъ Епископахъ и Митрополитахъ“[1]). — Естьли бы она не нравилась Редактору Семейн. Библ. то пусть, доставить ее Церковной Газетѣ: надо, чтобъ она скоро печаталась; ибо сообразно моимъ изслѣдованіямъ исправились бы чрезмѣрныя ошибки, печатаемы въ нашемъ Шематизмѣ. [2] При способности, увѣдомѣте ласкаво Госп. Шеховича, что Іер. Блонскій бывшій нѣкогда въ Уневѣ и приходникъ настоящій деревни Чехъ одно и тоже лице: слѣдственно пусть только оденъ ексемпляръ отправляетъ на его имя въ Чехи, а другаго не нужно присылать въ Уневъ. Эксемпляръ присылаемый въ Уневъ, возвратить Госп. Редактору — Блонскій съ возвращеніемъ постпорта.

Словаръ Лабенцкаго имѣетъ уже быть въ Львовѣ у Вилда, я желалъ бы увѣдать что онъ стоитъ. —

Я занятъ теперъ переписываніемъ § 9 моей статьи на чисто, переписка весьма идетъ медленно, при другихъ занятіяхъ. —

---

[1]) Напеч. в „Семейн. Библіотец-ї“ за рік 1856 стр. 129—31, 145—8, 161—4.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою.

А. Петрушев.

27 мая 1856 Въ Уневѣ.

На 4 сторонї:

An S-ne des Herrn Jacob Głowacki Professor der ruthenischen Sprache und ihrer Litteratur Hochwürden in Lemberg. franco.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 192.

Лист Карла Владислава Запа до Якова Головацького, пис. дня 3. VI. 1856 р.

V Praze dne 3. července 1856.

Milý Příteli!

Odevzdávaje letošní druhý svazek Památek archeologických knihkupci Řivnáčovi, aby ho ku knihám pro Tebe do Lvova určeným přiložil, dověděl jsem se od něho, že první letošní zasilka matičních knih byla z Vídně jemu nazpět poslána, proto že prý se Komissionář Kallenbacha Lvovského zdráhal, ie přijmouti. Řivnáč povídá, že Kallenbach bezpochyby bude špatný kredit ve Vídni míti, a že mu proto nic zasílati nechtí. Abyste se tedy obrátili na jiného knihkupce ve Lvově, snad na Milikovského, bude li chtíti to objednávati. Konečně myslím, žeby bylo Vám nejlépe poslouženo, kdyby ste se obrátili k prostředku tomu, jejž matice sama navrhuje. Totiž každý zakladatel pošle sem 1) základní listek, 2) ročně 20 kr. pro expeditora, 3) nějakou peněžitou zálohu na listovní marky, neboť expeditor zasílá každou knihu čtvrtletně s musejníkem zároveň, a má-li to býti levněji, posílá jednotlivé knihy pod [2] křižovou obálkou. Podrobné ohlášení toho zařízení stojí o posledních dvou svazcích musejníka, snad je někdo již ve Lvově má, aby se poučiti mohl, jak to jest.

Mně se vede nyní dost smutně, ztrátu své Honoraty nemohu oželeti, v domě v každém koutě její přítomnosti pohřešuji, i stávám se melancholickým, děti potřebují jiného opatření, než jakí nyní mají.

V prvním svazku v Moskvě vycházející Русске беседы vytištěna jest Tvá zpráva o literatuře Rusínův v Haliči a Uhřich, kterou jsi mně zaslal. Dal jsem ji totiž Hankoví, aby ji do Musejníka přeložil, on ale

zaroveň ji také poslal tak jak z Tvého péra vyšla panu Hilferdingovi, i ten nemeškal ji dát do Besedy s úvodem, že jest původně spísovním jazykem rossyjským „pánu Hankovi“ od Tebe psaná. Hanka se tam dvakrát velebí co veliký patriarcha k němuž se všecko uchyluje, a kterýž všecko soustréduje! Řekl jsem to Hankovi, a dal jsem mu pocítil, že se dopustil maličké lži k rozmnožení své slávy. On to rád dělává.

Naše literatura jest nyní velmi prázdná. Rittensberg vydává nyní svou ruskou historii, kterou zpracoval [3] podle Ustrjalova, jinah nedaří se pranič při těch nynějších poměrech, o kterých ti zbytečno mluviti. Myslím žes můj poslední list w březnu t r. obdržel.

Erben tě pozdravuje, nyní začne vydávati své slovanské národní pověsti. Buď s Bohem, a napiš mně brzo čo s těmi zásilkami zamýšlíš. Tvůj oddaný přítel

K. Vl. Zap.

На 4-ій сторонї:

Prag.

S-e Ehrwürden Herrn Jakob Głowacki k. k. Professor der ruthenischen Sprache u. Litteratur an der Universität in Lemberg.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

Ч. 193.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. перед 31. V. (12. VI.) 1856 р.

Сердечный другъ!

Окончивъ теперь весны труды хозяйственные спѣшу къ Вамъ Любезнѣйшій да что написать. Найперве возвѣщаю Вамъ, что я теперь совершенный хозяинъ, сѣю, орю и насаждаю дерева. Доселѣ ведется хорошо. Одно только недостаєтъ добрыхъ и сердечныхъ друговъ, тому то менѣ за Львовомъ истино жаль и очень жаль. Шагая за плугомъ сложилъ я стишки во честь нашему старику Денису. Я хотѣлъ ихъ прямо послать въ Редакцію, но подумалъ собѣ, что лучше при этой случайности, и къ Вамъ написать, я бо всегда Васъ помну. Извольте дорогій другъ эти стишки подать въ Семейной Библіотеки редакцію[1]) — єсли

[1]) В „Семейной библіотец-ї“ напечатав Ів. Гушалевич в р. 1855 під псевдонїмом „Иванъ Черноризецъ“ дві поезиї „Гошевскій монастырь“ стр. 88 і „Отчій край“ стр. 321, а в роцї 1856 „Чудныя очи“, Записка въ альбумъ Н. стр. 37; „Ночная тишина“ стр. 55 і посьвятний верш „Денису Зубрицкому, сочинителю Исторіи галицко-русскаго княжества. Въ имени его друзей и почитателей“, стр. 151—2. (Ч. 10 з датою 31. мая (12. Юнія) 1856).

да что узнаєте исправленія достойно, исправте самы какъ Вамъ лучше покажется. Я буду Вамъ благодаренъ. Еще одно прошеніе. Вамъ извѣстно, что я перевелъ Практическу германску грамматику по требованіи министерства и комисіи вашей. За тотъ трудъ получилъ уже 300 гульденовъ. Теперь тая грамматика выпечатана[1]). Я получилъ извѣстіє изъ курсоріи консисторской. Извольте другъ вопросить [2] и попросить нашего Настоятеля комисіи, что думаєтъ министерство съ наградою дальшею иль непрійшло къ нему что?, ибо я надѣюсь что єще менѣ да что припадетъ. Если бы уже была эта Граматика въ Ставропигіи или въ какой иной книжнои лавкѣ, то здѣлали Вы бы великую милость єсли бы менѣ почтою прислали — я издержки заплачу здѣсь на мѣстѣ. Тоже прошу Васъ другъ донесите менѣ, иль неслышали Вы что о нашихъ катехитахъ, чей уже теперь окончится этотъ вопросъ. При томъ благо дарю Васъ, что Вы предплатили для меня Газету церковную. То хороша временопись. Я приготовляю теперь нѣсколько листовъ стишковъ къ печатанью, но єще самъ съ собой я несогласенъ какоє лице имъ дать.

Пожалуйте Батюшка и напишите, что новаго изъ нашего русскаго міра. Я просилбы Васъ якъ найскорше, понеже я хотѣлбы небавомъ приѣхать въ Львовь, кобы только єще деньги получилъ за сѣно чтобы свидатся съ Вами на медку солодку. Что дѣлаєтъ нашъ Денисъ, что прочіє наши други!?

Въ заключеніи цѣлюю Васъ сердечно и Ваше цѣло семейство Вашъ вѣрный другъ

Гушалевич.

Моя супруга цѣлюєтъ Вашу супругу и кланяется Вамъ.

[3] На посланыхъ стишкахъ неподписуйте меня. — Я просилъ и Редакцію Зори чтобы безименно помѣстили мои стишки къ Богу[2]) а они подписали меня. Тому я имъ послалъ, понеже Зорю менѣ надсылали. — Но Зоря ненаходитъ никакаго соучастія. — Пращайте другъ

Гуш.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

---

[1]) Практическа грамматика нѣмецкого языка для другого и третего отряда городскихъ и головныхъ школъ" Віденъ 1855 р. („Библіографія" Левицкого Т. I. ч. 935).

[2]) Они напечатані в „Зорі Галицкій" за рік 1856 Ч. 15. Крім верша „Къ Богу во время грозы" напечатано тут поезиї Гушалевича: „Къ отчизнѣ. Пѣснь" Ч. 39 і „Отвѣтъ на пѣснь къ отчизнѣ" Ч. 46.

Ч. 194.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 20. VI (2. VII.) 1856 р.

Благородной Господинъ Професоръ!

Я долженъ былъ внезапно отправиться въ деревню и по этому не имѣлъ случая свидаться съ Гномъ Качковскимъ и поговорить съ нимъ окончательно о моемъ предпріятіи. Предполагая что Онъ, быть можетъ въ послѣднее время своего присутствія въ Львовѣ изъявилъ что нибудь въ томъ отношеніи, то покорно прошу Васъ, Благородной Господинъ Професоръ, чтобъ изволили увѣдомить меня о томъ двумя словами. Отъ того зависитъ мой пріѣздъ въ Львовъ и мои приготовленія къ дальшему изданію Семейной Библіотеки. Имѣю планъ, который не только удовлетворитъ дотеперѣшней задачѣ Сем. Библ., но также сдѣлаетъ ее полезной, чѣмъ она досель никакъ не могла повеличаться. [2] Пособіе Гна Качковскаго было бы единое условіе къ продолживанію этого изданія и если онъ выразился какъ нибудь надежно для Сем. Библ. то я тотчасъ отправился бы въ Львовъ, вступивъ по дорогѣ къ Гну Качковскому. —

Я издавалъ бы Семейную Библіотеку въ такомъ характерѣ какъ она теперь представляется, только по крайней нуждѣ и въ такомъ случаѣ, если сама газета и я будутъ обезпечены.

Человѣкъ, въ званіи Журналиста теперѣшней Сем. Библ. задирается съ многими, а друзей не пріобрѣтаетъ. Я убѣжденъ, что еслиби мнѣ пришло въ Львовѣ погибать изъ голоду никто и не спросилбы о томъ. Для того я рѣшился предоставить критическое дѣло людямъ дѣльнымъ и истиннымъ критикамъ, самъ же желалбы, издавая Семейную Библ. быть полезнымъ.

Я совсѣмъ не знакомъ съ Русинами живущими въ Львовѣ и даже не имѣю случая всходить въ Русскія общества, [3] а таки писали въ Вѣстникѣ, что я фондъ С. Б. выдалъ на другія потребы; и если обстоятельства принуждаютъ меня купить себѣ новый сюртукъ, то они считаютъ это на счетъ фонда, а не хочутъ увѣрится, что я сюртукъ и прочая на вексель бралъ у портника и то отъ нужды моей личной. Такое ничтожное обстоятельство навожу здѣсь чтобъ и Вы Благородной Господинъ Професоръ не хотѣли осуждать меня по видимымъ обстоятельствамъ, а только увѣрилися что число моихъ подписчикокъ никакъ не

въ состоянiи поддерживать журналъ. Еслибъ не пособiе изъ М...[1]) я бы не возмогъ былъ издать 8 число, и заплатить за минувшiй и текущiй годъ.

Покорно прошу, Милостивѣйшiй Государъ, чтобъ изволили увѣдомить меня о рѣшенiи Гна Качковскаго, ибо я ни отъкуду не могу добыть никакого извѣстiя по этому дѣлу. Осмѣляюсь еще съ одною просьбою: если бы случилось что какъ иногда бываетъ кто прислалъ бы на руки [4] Господина Проѓессора какiя предплатныя деньги, но понеже я быть можетъ не застану Васъ въ Львовѣ, то покорно прошу, отослать ихъ къ сторожу въ этомъ домѣ гдѣ обытаю. Какъ прiѣду въ Львовъ, то было бы случайно по крайней мѣрѣ чѣмъ начать дѣло. Прося Васъ, Милостивѣйшiй Государъ о прощенiи за мою смѣлость имѣю честь оставаться

Благороднаго Господина Проѓессора покорнѣйшiй слуга
Сев. Г. Шехович.

Кропивникъ 20 Iюн. 2 Iюл. 1856.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 195.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 2 (14) VII. 1856 р.

Любезнѣйшiй другъ!

Я очень благодаренъ Вамъ за Вашъ отвѣтъ. Вдругъ взялся за дѣло по Вашему требованiю и вотъ составилъ Knittelode[2]) которую Вамъ посылаю, что Вамъ угодно здѣлайте, иль помѣстѣте въ какомъ то журналѣ, иль если не будетъ инаго стиха, чей выпечатаєтся особно. Слова Вамъ не ошибно пришлю тоже, только пожалуйте пусть ихъ спишу по буквамъ. Шеховичь писалъ ко мнѣ, что онъ хочетъ въ Петербургскую Академiю по воззванiю єя отослать тоже Словарецъ и возывалъ меня къ надсыланiю словъ помѣст. но я отказался єму надсылать — Вамъ Любезнѣйшiй пришлю вѣрно пришлю только подождите

---

[1]) З Москви від Поѓодіна в сумі 220 злр. Порівнай переписку Поѓодіна поміщ. в Чтеніяхъ моск. общ. древностей за рік 1880 стр. 663.

[2]) Під сею Knittel-ode треба, мабуть, розуміти вірш Гушалевича, печ. в „Церковной Газетѣ“ Раковського (ч. 22) п. з. „Стихотвореніе въ память торжественнаго дня дѣйствительнаго произведенія кѵръ Михаила Левицкаго митроп. Галицкаго въ чинъ кардинала св. римской церкви, поднесенное сочинителемъ отъ имене австрiйскаго русскаго духовенства“.

немножко. Мнѣ худо, дѣти болѣзнуютъ. — Я и жена здоровы. — Поздоравляемъ Вашу Любезну супругу съ новорожденой дочерью да ростетъ во Вашу утѣху. Споръ de lana caprina[1]) превосходный, мнѣ кажется, что то изъ Вашего пера, инъ никто такъ не напишетъ, я вдругъ позналъ — Тоже Роксолану и прочи стишки обдѣлаю и пришлю, но еще теперь нѣтъ времячка досуга. Если бы пришла Граматика нѣмецко-русска извольте прислать на мой счетъ — я деньги Вамъ вдругъ отдамъ. Простите Любезный другъ, что такъ пишу поскоренько ибо почта отходитъ — цѣлюю Васъ всѣхъ сердечно

Вашъ другъ

I. Гушалев.

2/14 Іулія 1856.

Лист писаний на 1 стор. 4⁰.

Ч. 196.

Записка Я. Головацького в справі висилки книжок і рахунків з Н. Сабатом в датами 10/VI 1852 і 6(18) VII. 1856 р.[2])

Гнъ Сабатъ взялъ 10/6 852.

Книгъ Матичныхъ за 50 fr. КМ. (10)		
Прислалъ	16 fr. 40 k.	
Чрезъ мене	15 —	
Итого	31 fr. 40 k.	
книжокъ отослалъ*)	3 — 34	
И того	35 — 14	
Вычетавъ эту сумму изъ		50 fr. (10)
		35 — 14
Г. Сабатъ остаетъ долженъ		14 f. 46 k.

въ Матицу.

*) т. е. 19 букварей и 2 читанки -- 8 екс. Грамматики идутъ на мой счетъ. —

Дня 18/6 Іюлья 856 пишу Ноту въ Матичное Управительство, что книжки Сабату примѣнены содержатся въ моемъ пріемѣ — слѣдовательно Сабатъ заплатилъ 35 fr. — 14 кр. исъ вычетаніемъ изъ суммы, кою я долженъ т. е. 48 fr. 40 kr. остается за мною долгъ 13 fr. 26 kr. КМ. —

---

[1]) Поміщ. в „Сем. библ.“ за рік 1856 стр. 168—74.

[2]) Порівнай лист ч. 161 стр. 231.

— Прочія несообразности въ числахъ должны почитаться за ошибки. —

[2] Гнъ Сабатъ признаетъ что получилъ

100 букваровъ по 10 kr.	=	16	—	40
20 Читанокъ по 12	=	4	—	
20 Молебниковъ по 5	=	2	—	30
		23	—	10

10/6 852 Гну Сабату:

10 екс. Проп. Мигалича à 6 k.	=	1 fr.	
10 екс. Памят. изъ Отп. à 5 k.	=	—	50 k.
	Итого	1 f.	50

Писано на 2 стор. 4⁰.

Ч. 197.

Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 24. VII. 1856 р.

Любезный Мой Другъ Іаковъ Өеодоровичь!

Письмо Ваше чрезъ О. Мих. Куницкого одержалемъ, за что много благодаренъ пребываю. — Вы мой Другъ пишете что всѣ радуются и торжествуютъ даромъ Шляпи Его Превозходительству нашему Архіерею и Митропол. Мы желаемо Вамъ хорошей радости и торжества, радуйтесь за Себя та и за насъ — Вамъ подобаетъ торжест(в)о, а намъ слезы лишь отъ даней, повиновеніи, гоненія и грабежи — Если Вы читали хорошо Исторію Енгля о Галиціи, то вспомнѣтъ на слова — Man muss von Vornen Zucker geben und von Hinten батоги — истенно и теперь дѣлаютъ да поступаютъ такъ снамы, какъ и снашими прихожанами — Вамъ должно быть еще впамяти фервалтерія Коссовска та и ей правленіе, но это было когда то въ Коссовѣ, но теперь во всей Р. Гал: Землѣ на тотъ ладъ фервалтеріи утворено. Высокопрепод: Крилошан: Кузѣмскій пишетъ къ намъ чтобы промишлять о складкахъ на домъ народ: — но у насъ уже силъ нѣтъ къ тому, уже Езуити довѣреніе нашихъ узыскали, а мы лишъ сталысь орудіями чужими и творимо вредъ, такъ нашимъ, какъ и сами себѣ а Езуитъ хохочетъ та приплескиваетъ въ ладони. — Нашь путь уже оденъ тотъ, которимъ пошли Познанцы — [2] Ей Мой Другъ Іа: Ө. какъ вспомню минувшее а сравню съ настоящемъ, то въ жилахъ кровь стигнетъ — а всему виновати наши самы. — И что тамъ съ конкордат: слышить дается? скоро нашъ церк. мѣсяцословъ уничтожать? скоро намъ прикажутъ служить С. Тайны на опрѣснокѣ? —

Вы думаете, что намъ невѣдомо о чемъ было прѣніе мы все хорошо вѣдали, и вѣдаемо, что дѣлала и дѣлаетъ тайно наша Мачиль къ нашей загибели. —

Нашу надежду и печаль возлегаемъ, что Тотъ непопуститъ езуитизму да Евреизму взять верхъ надъ вѣрою Х-вой желаю Вамъ да вашей Маріи съ семейкой всякаго блага, спрашиваю меня поминать да когда то при свободномъ времени писать къ мнѣ. —

NB. У нашихъ сосѣдъ приказано заводить деревеньски школы, но приказано и сдѣлано, не на бумаги, но на дѣлѣ, и втрехъ годахъ больше здѣлано будеть какъ у насъ отъ 818 бо русски учитись начнутъ ли по русску и вкороткое время станутъ на ровни съ Западомъ [3] а нашимъ до конца жизни быть фибликами. —

Вашъ чистосердечный другъ пишетъ и по сотъ разъ цѣлуетъ Васъ — 24 Іул. 856.

Іосифъ В. С.

Латиняки трублятъ что шляпка дана въ дарѣ за соизволеніе или согласіе чтобы уничтожить мѣсяцословъ церковно-русскій — а нашіи блозорукіи дурачки твердять будто Его Превозход: С. Епископъ Григорій успѣлъ удостовѣрить соборъ о фондѣ церковномъ, и о мѣсяцословѣ — но я старой уже выжилій нѣ однымъ нѣ другимъ не вѣру — и мое терджу что пора приближается къ пѣнію руссогалицамъ вѣчная Вамъ память. — Я нѣвѣрной Ѳома доколь неодержу вѣсты что Римъ отдаетъ восточно исповѣдникамъ, Моравлянамъ, полабянамъ и всѣмъ словен: [4] ихъ первобытія, этого самого блеску да имѣнія каково одержали во время С. Апост. Кvрилла и Меѳод. — такъ долго вѣрить небуду — и всіо лукавство и хитрость Лооло еврейскую презираю, и презирать буду — а ктой нашоей скорби мы самы причиной да с. п. царь N(иколай).

Лист писаний на 4 стор. мал. 4°.

Слово, взяті в ( ), пис. чужою рукою.

Ч. 198.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 14 (26) VII. 1856 р.

Будинъ 14 (26) Іюля 856.

Милостивый Государь!

Благодаря Васъ за присланныя подписныя деньги и корреспонденціи, изъявляю, что я совершенно согласенъ со всѣми Вашими разсужденіями на счетъ содержанія Церковной Газеты и помѣщаемыхъ въ ней статей. Я не премину соображаться съ Вашими совѣтами и воспол-

зоваться вашими замѣчаніями. Только далъ бы Богъ, помощниковъ и поддержателей нашихъ усилій. Но до сихъ поръ къ прискорбію ми испытываемъ одно равнодушіе и нерадѣніе къ усиліямъ нашимъ. Не только наши ученые не принимаютъ участія въ упомянутой Газетѣ трудами своими, но даже и самая большая часть подписчиковъ какъ въ Венгріи такъ и въ Галиціи перестала поддерживать ее. Изъ тѣхъ, которые пренумеровали за прошлое четыремѣсячное [2] изданіе по 1 гульдену, только нѣкоторые очень незначительнимъ числомъ повторили подписку. Въ слѣдствіе сего изъ бывшихъ 390 подписчиковъ, въ сію пору нѣтъ болѣе 250-ти пренумерантовъ. Впрочемъ это не должно насъ ни мало смущать, ми сколько возможно будемъ продолжать дѣятельность нашу. Успѣхъ усилій нашихъ зависитъ не отъ насъ а отъ воли Божіей. Думаю главная причина сему равнодушію и охлажденію къ предпріятію моему состоитъ въ томъ, что ни одинъ изъ нашихъ Архіереевъ не рѣшился дать гласности издаваемой Газетѣ, между тѣмъ какъ нашъ клиръ обыкновенно руководствуется авторитетомъ Архіереевъ. — При столь незначительномъ числѣ подписчиковъ едва возможно будетъ склонить Общество къ тому, чтобъ оно поддерживало изданіе газеты въ слѣдующемъ году. А потому я [3] заблаговременно увѣдомляю Васъ о семъ состояніи Церковной Газеты съ тою цѣлію, чтобъ Вы безъ лишняго шуму постарались упредить что-то дѣльное въ Львовѣ, если не по лучшему, то по крайней мѣрѣ по направлѣнію, мною наблюдаемому. — Меня не будетъ ни мало безпокоить, что я принужденъ буду отказаться отъ редакцій, только далъ бы Богъ, чтобъ въ Львовѣ основалосъ нѣчто прочное и спасительное. Иначе восторжествуютъ наши враги и ми не смотря на многочисленность народа нашего, совершенно попраны будемъ въ Имперіи. На тотъ случай, если въ Львовѣ вовсе нѣтъ надежди на учрежденіе подобной или лучшей Церковной Газеты, то я постараюсь защищать издаваніе ея. Мнѣ бы нужно было чѣмъ скорѣе узнать о семъ обстоятельствѣ, ибо 2 Сентября по нов. ст. будетъ происходить Общее Собраніе Общества, въ которомъ рѣшаются [4] подобные предметы. Я прошу Васъ сообщить это дѣло кому слѣдуетъ и снестись (sic) съ поборниками предпріятія нашего и меня увѣдомить, естьли надежда на поддержаніе нашего направленія въ Львовѣ или нѣтъ? чтобъ я зналъ какъ соображаться съ настоящимъ положеніемъ дѣлъ.

Желая получить изъ Вѣны замѣчательныя русскія сочиненія, я обратился съ просьбою къ Вашему любимому брату для достиженія цѣли своей. Онъ благоволилъ предложить мнѣ чтобъ книги назначенныя для Васъ были сообщаеми мнѣ и послѣ прочтенія отправляемы мною къ Вамъ. Я съ благодареніемъ согласившись на это предложеніе получилъ отъ него здѣсь приложенныя четыре брошюрки, изъ которихъ

прочиталъ три, къ четвертой же не нуждаясь, имѣя ее у себя оставилъ ее безъ разрѣзыванія листовъ. Симъ случаемъ препровожу ихъ къ Вамъ.

На счетъ критики издаваемыхъ у насъ сочиненій долженъ я замѣтить что она у насъ еще неможетъ имѣть мѣста, такъ какъ нѣтъ еще ни опредѣленнаго направленія, ни писателей, а потому въ строгомъ смыслѣ она могла бы вредить нашему литературному подвизанію. Но упоминать о нихъ и гдѣ что замѣчать, само собою разумѣется, полезно и нужно. Равнымъ образомъ требовать чтобъ писатели и издатели посылали ихъ ко мнѣ, я считаю крайнею нескромностію. Если кто самовольно сообщитъ мнѣ ихъ, я пріиму ихъ охотно, и что можно будетъ сказать въ пользу ихъ, скажу. Къ стати прошу Васъ прислать мнѣ Полицейскій Доноситель съ 1854 года, о которомъ упоминаете въ письмѣ Вашемъ къ Ганкѣ, далѣе сочиненія Пѣтрушевича именно Галичскій историческій Сборникъ и Г. Малиновскаго. Эти сочиненія мнѣ неизвѣстны и я желалъ бы ихъ читать. Извольте означить также и цѣну ихъ, я доставлю Вамъ ее точно. — Жаль что Г. Билусъ не подписалъся подъ своими статьями, я бы ихъ уже давно сообщилъ но безъименными и неизвѣстными не хочу пользоваться. Ваши статьи также очень годились бы въ 15 нумеръ, если бы приспѣли скорѣе ко мнѣ. Впрочемъ постараюсь воспользоваться всемъ. — Отецъ Малиновскій долженъ прибавить къ подпискѣ еще 30 кр. сереб. Поздравляю Васъ почтеннаго съ приращеніемъ (sic) семейства Вашого. Прощайте.

Лист писаний на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 199.

Лист Івана Головацького до брата Якова пис. дня 22–31. VII. 1856 р.

22/7 856.

Любезный мой Братъ!

Извини любезный мой Братъ, что я столь разъ обѣщанныхъ отвѣтовъ все еще не далъ. Признаюсь Тебѣ откровенно, что съ нѣкотораго времени я очень несчастливымъ себя считаю, почти ежедневныя огорченія и заботы довели до того, что я часто уже бывалъ близокъ къ отчаянію.

Именно мой маленькій новорожденный Владиміръ, хотя и совершенно здоровъ родился, но въ слѣдствіе неизвѣстныхъ причинъ сталъ вдругъ послѣ рожденія ныть и изъ силъ упадать, и такъ почти уже 4 мѣсяцы находится въ постоянной опасности; употребляемъ всякія средства, пользуемся лекарскими совѣтами — и все кажется по напра-

сну — день два три кажется ему получше — а тамъ опять начнетъ упадать — и такъ мы безпокоимся днемъ и ночью и Богъ не насылаетъ намъ ни помощи ни разрѣшенія, и мы принуждены смотрѣть на бѣднаго ребенка, изсохшаго какъ щипка, и все же намъ милаго! который кажется всякой часъ готовъ глаза замкнуть на вѣки! — Старшій Ваня тоже съ времени привитія оспы часто хвораетъ, и дѣлаетъ великое безпокойствіе. Вовторыхъ служба моя очень тягостна, и до неимовѣрности скучна — настоятели требуютъ, чтобъ при многочисленности работы приходить въ канцелярію и по вечерамъ, и чтобъ рестанціи переработывать. Но такъ какъ я живу довольно далеко, и мнѣ почти [2] невозможно дважды на день идти въ городъ, то я отъ 8 до 5 часовъ остаюсь почти ежедневно въ должности, и работаю безпрестанно — и такъ иду вмѣстѣ и обѣдать и вечерять, и потомъ опять на урокъ; пріидетъ ночь, человѣкъ совершенно усталъ, не способенъ къ ничему. На вѣрно говорю, что у меня нѣтъ времени, даже дѣтей приголубить иналюбоваться ими; все работа и забота по жизненной части. Въ тотъ способъ проходятъ дни, недѣли и мѣсяцы, и я хотя бы самое важное предпринялъ дѣло, не въ состояніи исполнить его въ свое время. Потому и не удивляй ся, что я уже нѣсколько разъ обѣщался писат Тебѣ и другимъ лицамъ, и до сегодня не успѣлъ. Восемь дней прошло уже тому, какъ я Тебѣ книги выслалъ, а самъ не успѣлъ Тебѣ написать обяснительнаго писемца, кому книги слѣдуетъ отдать или какъ. —

Но всего того мало! Мнѣ случился припадокъ и съ деньгами, которыя Ты на фелонъ прислалъ. — Получивъ ихъ, я намѣрялъ просить Г. Нодя, чтобъ онъ мнѣ въ томъ дѣлѣ былъ на руку — хорошо, онъ обѣщалъ, но сказалъ, что нужно пождать заключенія конференціи епископовъ, ибо пока они здѣсь, то онъ долженъ имъ быть постояннымъ проводникомъ и товарищемъ; между тѣмъ нашелся у меня другъ, который заболѣвъ намѣренъ былъ уѣзжать на родину, въ Хорватію, и просилъ у меня денегъ въ займы на издержки путешествія, съ тѣмъ, чтобъ ихъ чѣмъ скорѣе возвратить. Зная его изъ давнихъ лѣтъ, и бывъ съ нимъ въ задушевной дружеской связи, я не могъ отказаться, и далъ ему изъ Твоихъ денегъ 30 fr. которыя къ сожалѣнію онъ мнѣ еще до сихъ поръ не отослалъ. —

[3] На конецъ заключилась конференція, и я надѣялся, что мнѣ Г. Нодь поможетъ въ этомъ дѣлѣ; но Пряшевскій Архіерей Гаганецъ, пребывавшій цѣлое время въ Нодевомъ жилищѣ, уперся по своей благодарной душѣ, и почти силою взялъ Нодя съ собою въ деревню, гдѣ онъ и теперь еще пребываетъ. — И такъ я вовсе остался на льду — издержекъ имѣю домашнихъ и семейственныхъ бездну, и не имѣю надежду пополнить Твои деньги прежде, какъ на 1. сентября, когда получу квар-

тирныя деньги; и потому любезный Братъ извини, что я и въ этомъ дѣлѣ сплошалъ. — Кромѣ того я долженъ признать, что и Г. Денисъ не мало причинилъ мнѣ и другимъ лицамъ огорченія, а все несправедливо и безъ малѣйшаго основанія; увидѣвъ письмо, которое онъ сюда писалъ, я крайне и оскорбился и сожалѣлъ моему исконному благодѣятелю, который за свою добрую волю дождался подобныхъ упрековъ и подозрѣній, а все чрезъ меня, вмѣшавшагося въ это дѣло. — 31/7 856.

Ты вспомнилъ, любезный Братъ, что дражайшая Твоя супруга разрѣшилась отъ бремени, но не сказалъ кого она родила и какъ? Я радъ бы Тебя поздравить, да не знаю чѣмъ. Надѣюсь, что ребенокъ здоровъ, и дай Богъ ему здоровья въ славу нашего рода! —

Очень благодарю Тебя за присланный Тобою фотографическій портретъ; Ты доставилъ намъ большое удовольствіе, и мы его будемъ сохранять какъ лучшую драгоцѣнность. Радъ бы я Тебѣ и свой послать, но у меня еще Богъ дастъ! Кажется бездѣлица, да и того не можно было до сихъ поръ пріобрѣсть ни себѣ ни другимъ. —

[4] По части Твоего важнѣйшаго дѣла, т. е. подвысшенія жалованія, я очень часто захоживаю въ министерство для распросовъ; но какъ то дѣло это въ совершенномъ застоѣ, бывалъ я еще въ мѣсяцѣ Іюнѣ у Г. референта, и припоминался его памяти; но какъ онъ мнѣ ничего рѣшительнаго не сказалъ, то не было и о чемъ Тебя извѣщать. Г. Сембратовичь былъ тоже у референта, и узналъ только что и я и что Г. Литвиновичь, изъ всего видно, что отказать рѣшительно не могутъ, но и удовлетворить не хотятъ, по крайней мѣрѣ еще не такъ скоро, — прошеніе Твое еще не было предложено Г. Министру; но это зависитъ отъ него самого; когда захочетъ, то вдругъ и предложатъ ему; но какъ бы его приклонитъ къ тому? Въ томъ и дѣло, да нѣтъ средства. Г. Сембратовичь обѣщалъ Тебѣ самъ писать.

Ты вѣрно можешь заключить, что я при моихъ должностныхъ и домашнихъ занятіяхъ вовсе не въ состояніи, успѣшно занять ся обработкой рукописи покойнаго брата Петра; радъ бы я сдѣлать этотъ долгъ дорогой его памяти, да нельзя, не въ силахъ человѣкъ. Я ее отошлю Тебѣ вмѣстѣ съ исторіей Смарагдова и прибавлю требуемое Тобою число экз. Исторіи Балудянскаго.

Кажется Ты намѣренъ издавать мѣсяцословъ, и требуешь картинокъ и какихъ нибудь статеекъ. Я боюсь, что я у Тебя и съ тѣмъ опоздаюсь, потому что у Мехитаристовъ я не нашелъ годныхъ, одни очень малыя и скверной работы, другія же по предмету не соотвѣт(н)ы. — Зайду еще къ другимъ типографамъ и увижу, что найду. — Статеекъ у меня готовыхъ и годныхъ нѣтъ никакихъ, и старые матеріялы безъ порядка и въ пыли лежатъ гдѣто на подѣ. — [5] У меня водворился теперь такой

безпорядокъ во всемъ, что я кажется не способенъ къ никакому литературному предпринятію. Почти годъ тому назадъ, какъ одинъ изъ здѣшнихъ книгопродавцевъ желалъ, чтобъ я составилъ какую нибудь маленькую хрестоматію съ переводомъ и объясненіемъ нѣмецкимъ для учащихъ ся россійскому языку; и не нашелъ до сихъ поръ досуга, чтобъ присѣсть и составить что въ этомъ родѣ. Мысли снуются, и матеріяловъ присбиралось немножко; а въ цѣлое составить, нѣтъ времени. —

Въ прежнихъ Твоихъ письмахъ Ты спрашивалъ о русской старинной книгѣ „*Αδελφοτης*“[1]) — и я кажется извѣстилъ Тебѣ, что еи здѣсь въ Вѣнѣ нѣтъ. — Я просилъ было Батюшку, чтобъ онъ написалъ объ этомъ кому знакомому въ Петерѣ и приказалъ сдѣлать Тебѣ нужныя выписки. Но онъ до сихъ поръ не получилъ ни какого извѣстія о томъ; и я рѣшился просить Г. Вислобоцкаго который 23 уѣхалъ съ княземъ Эстергазіемъ въ Петербургъ и Москву на коронацію, чтобъ онъ поиски сдѣлалъ по тамошнихъ библіотекахъ. —

Книги посланныя Тебѣ отдай кому слѣдуетъ по роспискѣ. Я ихъ получилъ даромъ, съ тѣмъ порученіемъ, чтобъ всѣ лица и общества приняли ихъ въ знакъ уваженія не только русскихъ литераторовъ, но въ особенности и его собственнаго. При томъ же проситъ онъ (т. е. Батюшка), чтобъ Вы изволили лежащіе у Васъ (т. е. у Тебя и Г. Петрушевича) статьи по ученымъ предметамъ, особенно по части языкословія, исторіи, этнографіи, родоваго быта нашей Галиціи, доставлять ему для по-[6]-мѣщенія въ Извѣстіяхъ Академіи, или и въ другихъ русскихъ журналахъ. Жалко, говоритъ онъ, что столь даровитые литераторы не имѣютъ у насъ достойной для себя публики; надо бы этимъ письменнымъ сокровищамъ направить путь въ Россію, и познакомить тамошнюю публику съ лицами, ея уваженія вполнѣ достойныхъ. Впрочемъ онъ совѣтуетъ, чтобъ вмѣсто ломать себѣ языкъ и писать для нечитающихъ Галичанъ, лучше бы было, если бы наши ученые писали для Русскихъ, гдѣ могутъ и пользу принести, и воспользоваться вознагражденіемъ публики. —

Г. Миклошича я просилъ о „Formenlehre“ для Тебя и Петрушевича; но у него не было уже ни одного экземп. онъ всѣ полученные отъ издателя раздалъ и распродалъ. Куповать же ихъ у издателя Braumüllera по 7 fr. сер. я не могъ безъ Вашего соизволенія.

При томъ случаѣ далъ Н. Миклошичъ одинъ экз. „Apostolus Monasterii Sišatovac“ безденежно для Тебя. —

---

[1]) Граматика вид. у Львові 1591 р. Гляди про неї мою розвідку, поміщену в „Записках“ Наук. Тов. ім. Шевченка. Т. VII.

Напиши мнѣ любезный Братъ, о нашемъ Дядѣ Димитріи; я получилъ отъ него нѣсколько писемъ, въ которыхъ требовалъ помощи; я отвѣчалъ ему и послалъ нѣсколько Гг. но ему было этого мало, онъ видно оскорбился и началъ жаловаться на кузиновъ. Мнѣ очень жалко, что не могу вознаградить давнихъ благодѣяній. Въ послѣднее время онъ выбирался изъ Голубицы куда то на Подолье. —

„Парнасъ"[1]) и споръ „de lana caprina"[2]) кажется глубоко тронулъ нѣкоторыя лица, о которыхъ сочинитель можетъ быть и не думалъ. Впрочемъ я совѣтовалъ этимъ лицамъ, чтобъ не вызывали Сем. Библ. на полемику, бо имъ носа утретъ. Такъ и сталось. Теперь молчатъ и носы поспускали; но уже поздно, публика разочарованна. Въ концѣ должно все же признаться, что подобный споръ есть только [8] явнымъ доказательствомъ безнадежности нашего народа, и его литературы. Вмѣстѣ настаиванія на нѣкоторыя мѣлкія черты нашего нарѣчія, и напряженія силъ для созыданія новой народной литературы, не лучше ли былобъ, еслибъ наши молодые люди занимались усердно истинно народною изустною литературою, и изслѣдывали съ любовью какъ въ наши времена бывало. Тѣмъ сохранили бы не одно слово не одну форму, которой грозитъ забвеніе. Увѣщавай Братъ въ томъ смыслѣ молодыхъ людей, тѣмъ сдѣлаютъ они услугу не только любимому народу, но еще больше истинной литературѣ, и просвѣщенію.

Уцѣлуй, Братъ, дражайшей супругѣ Твоей ручки и дѣтей Твоихъ, кланяйся Г. Денису и брату Владиміру; я собираюсь имъ писать и поздравлять счастіемъ, котораго достигли, кланяйся и всѣмъ друзьямъ и знакомымъ; Г. Шашкевичь недавно уѣхалъ на отпускъ въ Галицію, и казалъ что будетъ и въ Львовѣ; можетъ быть, Вы свидаетесь, и тогда возможно Тебѣ будетъ сказать словцо въ томъ смыслѣ, что непостоянность, и нерѣшимость Его et consortes какъ правительственныхъ лицъ, принуждаетъ нашихъ молодыхъ людей, прибѣгать къ крайности, т. е. къ Москвитизму, и что надо въ томъ отношеніи быть немножко снизходительнымъ къ иномыслящимъ.

Пращай и незабывай

Твоего Ивана.

31/7 856.

[7] Книги посланныя мною 21/7 слѣдуетъ отдать:

Г. Зубрицкому:

1) Исторія Балтійскихъ Славянъ 1. томъ.

2) Отчетъ Имп. русск. географ. общества Спб. 856.

---

[1]) Порівнай: „Сем. библ." за рік 1856 стр. 100—105.

[2]) Порівнай лист ч. 196.

Для Тебя:

1) Болгарскія пѣсни Безсонова, два тома.
2) Исторія Балтійскихъ славянъ.
3) Литерат. извѣстія изъ Варшавы.
4) Филологич. замѣтки Паплонскаго.
5) Apostolus e codice Monasterii Sišatovac.
6) Письма объ исторіи Сербовъ и Болгаръ.
7) Неизданное свидѣтельство о Владимирѣ св.
8) Народное возрожденіе Сербовъ и Лужичанъ.
9) Воспоминаніе о Н. И. Надеждинѣ.

Четыри послѣднія брошюрки Ты получишь посредствомъ Г. Раковскаго изъ Будина.

Для Нар. Дома:

1) Извѣстія Акад. Наукъ тома четвертаго выпускъ III.

dto	dto	dto	dto	dto	dto	VII.
dto	dto	dto	dto	dto	dto	VIII.
dto	dto	dto	dto	пятаго	dto	I.

2) Изслѣдованія о древнихъ памятникахъ старосл. литературы.

Для Г. Петрушевича:

1) Исторія Балтійскихъ Славянъ ut supra.
2) Изслѣдованія о древнихъ памятникахъ.
3) Письма объ исторіи Сербовъ и Болгаръ.
4) Литерат. извѣстія изъ Варшавы.
5) Филолог. замѣтки Паплонскаго.
6) Слѣды давняго знакомства русскихъ съ Азіей.

Лист писаний на 8 сторонах 8⁰.

Ч. 200.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. серпня 1856 р.

Любезный мой Братъ!

Сію минуту я вышелъ изъ министерства просвѣщенія, съ тѣмъ извѣстіемъ, что Твое прошеніе уже разрѣшено, и лежитъ въ рукахъ переписчиковъ въ экспедитѣ министерства. Сегодня не могъ я еще извѣдать, какой успѣхъ этого рѣшенія; но при томже я не въ силахъ удержаться, чтобъ покрайней мѣрѣ тѣмъ извѣстіемъ съ Тобой, любезный, не подѣлиться. Завтра узнаю обо всемъ точно, и опять напишу Тебѣ писемцо или поздравительное, или чего Богъ сохрани, сожалительное.

Слѣдовательно пожди еще эти сутки, помолись искренно Всевышнему, и тогда судьба Твоя будетъ уже въ рукахъ Твоихъ. Какое то глубокое предчувствіе въ душѣ моей говоритъ мнѣ, что дѣло рѣшено по Твоему желанію.

Дай Богъ, чтобъ мое предчувствіе исполнилось! Пращай любезнѣйшій Братъ и не забывай Твоего искренняго

Ивана Ѳ. Голов.

Вѣна 1. Августа н. стиля 1856.

Лист писаний на 1 сторонї 8⁰.

На 3 сторонї: S-r. Hochwürden Herrn Jacob Głowacki ord. offentl. Professor an der k. k. Universität zu Lemberg Nr. 634 $^2/_4$.

Ч. 201.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. VIII. 1856 р.

Любезный мой Братъ!

Слава Богу въ вышнихъ! Предчувствіе мое и тотъ разъ не обмануло меня: дѣло Твоего (sic) рѣшено въ министерствѣ просвѣщенія какъ нельзя лучше; если тотъ докладъ, который отсюду вышелъ, въ министерствѣ финансовъ состоится, куда дѣло для окончательнаго рѣшенія пошло, то Ты получишь не только полное жалованье 1200 fr. слѣдуемое Тебѣ какъ ординарному профессору, но кромѣ того еще и добавку за минувшій годъ, въ томъ по крайней мѣрѣ смыслѣ рѣшилъ и доложилъ Г. Министръ просвѣщенія.

Въ понедѣльникъ т. е. 4-ого Августа будетъ уже дѣло Твое въ министерствѣ финансовъ, куда я немедленно зайду, и опять буду просить тамошняго референта и министра. Министръ Бар. Брукъ не множко скупъ, но и это извѣстно, что онъ человѣкъ благороденъ и справедливъ; то и полагаютъ здѣсь, что онъ никакимъ образомъ не откажетъ, хотя можетъ быть, немножко подорветъ. А такъ въ имя Божье надо всего лучшаго ожидать и Бога молить. На дняхъ я стану раскланиваться и благодарить отъ имени Твоего всѣ лица, которыя столь великодушными для Тебя показались, а именно Г. референтъ Моцартъ и Министръ гр. Тунъ.

Впрочемъ совѣтую Тебѣ, не ликуй преждевременно, [2] и не разглашивай только самымъ откровеннымъ лицамъ; потому что есть въ свѣтѣ завистныя лица, которыя даже въ послѣднюю минуту могли бы чѣмъ нибудь повредить. Показывай надежду и радуй ся въ душѣ, но не возбуждай зависти.

Завтра или въ понедѣльникъ отъѣзжаетъ изъ Вѣны Дръ Литвиновичь какъ куріеръ кардинала Пражскаго кн. Шварценберга, который отъ имени Императора опредѣленъ вложить нашему сѣдоглавому Митрополиту кардинальскій баретъ.

Ожидайте большаго торжества въ Львовѣ, невиданнаго ни на Червонной ни на Всей Руси!

Совѣтникъ Шашкевичь есть теперь на водахъ въ Стиріи, въ Рогичѣ; 5-го будетъ черезъ Вѣну проѣзжать, и поѣдетъ также въ Львовъ.

Уцѣлуй всѣхъ Твоихъ любезныхъ, надѣйся всего лучшаго, и не забывай Твоего Брата

Ивана Ѳ. Головац.

Вѣна 2-го Августа 1856 н. ст.

Лист писаний на 2 сторонах вел. 4°.

Ч. 202.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) IX. 1856 р.

Любезный мой Братъ!

Извѣщаю Тебя на кратцѣ о дѣлѣ Твоемъ. Какъ Тебѣ извѣстно изъ прежняго, прошеніе Твое пошло съ концемъ Іюля (sic) въ министерство финансовъ. Въ половинѣ Іюлья я былъ у референта Г. совѣтника надворнаго „Vesteneck“ — который казался мнѣ очень ласковымъ, и сказалъ, что „сдѣлаетъ все, что только возможно въ предѣлахъ законовъ, впрочемъ увидитъ, что скажетъ Г. Министръ“; однакже примѣтилъ, что прошеніе недавно что пришло, и что въ немъ дѣло идетъ о равнопоставленіи Твоемъ съ прочими профессорами“. Кажется, что въ томъ смыслѣ доложена и сопровождена была Твоя просьба изъ стороны министерства просвѣщенія. — Я подумалъ сразу, что пожалуй надо будетъ подождать, пока будетъ рѣшено. Однакже вдругъ пошелъ я и къ самому министру Бруку, и щастливо попался въ день воскресный, когда онъ давалъ авдіенцію. Меня сейчасъ впустили. Я бывалъ уже у многихъ высокихъ Господъ на послушаніи; но говорю откровенно, что мнѣ никакой такъ не понравился, [2] какъ министръ Брукъ. Уже снаружи видно, что геніяльный человѣкъ; въ его лицѣ какое то выраженіе непреклоннаго характера, справедливости, и при томъ нѣжнѣйшаго великодушія. Выслушавъ меня, отпустилъ онъ меня, и милостиво внушилъ полное довѣріе въ успѣхѣ. И такъ уже 30 августа рѣшило министерство финансовъ Твое прошеніе, и отослало опять въ мин. просвѣщенія, гдѣ оно и сегодня еще остается; я не успѣлъ еще говорить съ Г. Моцартомъ,

но надѣюсь что до 1. октября уже все будетъ кончено. Пока молитесь Богу, чтобъ Васъ помиловалъ; я надѣюсь, что дѣло будетъ вѣнчано благимъ успѣхомъ, и что Ты получишь полное жалованье въ 1200 fr. какъ Тебѣ по чину слѣдуетъ.

На дняхъ именованъ Доръ Малецкій, кажется священникъ, бывшій профессоръ въ Краковѣ, а нынче въ Инсбрукѣ классическихъ языковъ, въ профессоры польскаго языка и литературъ на Львовскомъ университетѣ.

Не задолго пошлю Тебѣ нѣкія книги.

Пращай любезный и уцѣлуй Твоихъ — Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Гол.

Вѣна 14/2 Сентябр. 856.

Лист писаний на 2 сторонах 8°.

Ч. 203.

Лист І. Раковського до Якова Головацького, пис. дня 19. (IX.) (1. X.) 1856 р.

Будинъ 19. Сентября (1 Октябр.) 856.

Милостивый Государь!

Долговременное молчаніе Ваше безпокоитъ меня неисповѣдимо. Именно волнуетъ меня мысль, не больны ли Вы или не приключилось ли Вамъ нѣкое злополучіе? Прошу, если возможно, извѣстить меня о причинѣ молчанія Вашего. Я надѣялся получить отъ Васъ описаніе торжествъ происходившихъ по поводу интронизаціи Его Еминенціи Кардинала, равнымъ образомъ ожидалъ извѣстій объ иныхъ достозамѣчательныхъ событіяхъ, но къ прискорбію не сбылись мои надежди. Я приписываю это нѣкоему неожиданному, [2] не дай Богъ, злополучному происшествію. Прошу вывести меня изъ сихъ недоумѣній и благосклонно принимать участіе трудами Вашими въ Журналѣ, жизнь котораго вовсе не упрочена, а сомнительна и требующая поддержанія со стороны поборниковъ его. — Корреспонденція, помѣщенная въ 17 нумерѣ и означенная І. К. навѣрно происходитъ отъ Билуса; ибо иной безъименной и отдѣльной корреспонденціи я не получилъ изъ Львова. — Я не понимаю, что могло его побудить написать вздоръ и сплетни въ газету. Впрочемъ дѣло маловажное и не стоитъ безпокоиться по причинѣ его[1]). Я желая согласно

---

[1]) В сїй статї, присланій зі Львова, автор І. К. висказує радість з нагоди іменованя кардиналом митр. Мих. Левицького, одушевляєсь єго заслугами, яких одпак не специялізує, бо „высочайшій санъ его уже самъ

объявленію моему, помѣщенному въ 19 Нумерѣ, дать изъясненіе о ней, осмѣливаюсь покорно просить Васъ увѣдомить меня, что именно [3] истина, и что ложь въ ней? Особенно правда ли то что сказано въ ней о фондѣ священническихъ вдовицъ. Ибо этотъ пунктъ всего болѣе касается Публики.

Изданіе Семейной Библіотеки повидимому совершенно прекратилось. Редакція Зорі Галицкой писала мнѣ что она не будетъ больше выходить и приглашаетъ меня къ продолженію довѣрительныхъ писемъ. Въ приложенномъ здѣсь писмѣ, адрессованномъ къ Кобринскому я соглашаюсь на предложеніе подъ тѣмъ условіемъ, чтобы не измѣняли въ слогѣ ни буквы предоставляя ей впрочемъ дѣлать измѣненія въ смислѣ статей по усмотренію ея. —

Не знаю, изволили ли Вы отдать Г. Шеховичу письмо мое съ вложенными въ него 10 гульд. сербр. какъ подписною цѣною на 4 экземпляра Семейной Библіотеки. [4] Я не получилъ отъ него никакого отвѣта, а потому не знаю, намѣревается ли онъ нѣчто издать или нѣтъ. Если не намѣревается издать ничего и не имѣетъ на мнѣ никакихъ претензій, то прошу его въ присоединенномъ здѣсь письмѣ отдать вамъ эти книги (sic),

---

по себѣ свидѣтельствуетъ о нихъ". Епіскопа-суфраґана, І. Бохенського називає автор „сильнѣйшею подпорою нашей Архиепископіи". Дальше говорить автор про жертву кардинала Левицького в сумі 55 тисяч злр. і про жертву львівської капітули в сумі 10 тисяч злр. на обнову церкви св. Юра. Вкінци згадує І. К. про вдовичий фонд, на який навіть крилошани зобовязали ся платити і про стан будови Народного Дому. Панеґіричний тон, в якім автор веде цілу допись мусів неподобати ся Головацькому, хоть з другої сторони сам Головацький в тім самім числї помістив не меньше панеґіричну вістку, підписану ***, про іменоване Левицького кардиналом. (Порівнай Церк. Газета 1856. ч. 17. стр. 134 - 6). Замітимо дальше, що в 19 ч. „Церк. Газеты" поміщені знов дві дописи Я. Головацького, значені ***. В однїй з них говорить він про величавий дар Ів. Терлецького в користь бібліотеки і музея „Нар. Дому", в другій про сподіване торжество вложеня кардинальського бірета Мих. Левицькому. В ч. 20 подав Головацький коротку історию Ставропигійського Інститута і згадав про дар кард. Мих. Левицького для інститута в виді срібної медалї, вичеканеної Пієм IX в память проголошеня догми про непорочне зачатє Пресьв. Діви. В ч. 30. поміщена нова допись Я. Г. про видавничий рух в Галичині, про іменоване схоліярхом крил. Лотоцького, про можливість креованя руської катехитури у львівській взірцевій школї, про німецьке видане підручника церковної історії Феслера, про друк руських підручників для шкіл Попеля і Малиновського і про проєкт підвисшеня платні руським сьвященикам, зладжений перемиским епіскопом, Яхимовичем. О скілько можна догадувати ся, то Головацький прислав також переклади грамот в справі іменованя М. Левицького кардиналом, які поміщено в 32 числї „Церк. Газеты". Порівнай лист ч. 212.

и Вы извольте принять ихъ на счетъ тѣхъ книгъ, которыя я получилъ отъ Васъ и понынѣ еще не расплатился съ Вами. Эти книги, какъ извѣстно Вамъ, суть слѣдующія: Антологія, Отецъ Игнатій, Змѣй Нотяйскій. Нѣчто денегъ на счетъ ихъ послалъ я въ прошломъ году — прошу разсчитаться со мною и увѣдомить меня. Равнимъ образомъ, если будетъ доставать, прошу вычесть цѣну за сочиненіе Малиновскато и Петрушевича, и отдать деньги, кому слѣдуетъ. Если же бы вы не получили отъ Г. Шеховича денегъ обратно, то покорно прошу прислать мнѣ счетъ о всемъ, — и я не замедлю уплатить весь долгъ со всею готовностію. Имѣю честь быти съ истин. почт.

И. Р.

Лист писаний на 4 сторонах малої 8⁰.

Ч. 204.

Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 3. X. 1856 р.

Ваше Высокопреподобіе, Милостивый Государь!

Тотчасъ послѣ отъѣзда В. Высокопреподобія я послалъ письмо къ нашему высокопочтенному покровителю[1]) въ Самборъ и получилъ весьма ласкавый, поощряющій отвѣтъ, изъ котораго только привожу нѣсколько словъ, подавающихъ мнѣ поводь (sic) къ В. Высокопреподобію писать. Тѣ слова суть: „Съ желаніемъ Вашимъ, дабы плеканныи Вами цвѣты нашои словесности моимъ иждивеніемъ печатаны были, соглашаюсь и поручаю В. Г. Головацкому, дабы ся цвѣтамъ, о которыхъ ту мова, критическимъ окомъ присмотрилъ, и ихъ, если критику выдержатъ, моимъ коштомъ печатати велѣлъ. Взглядомъ словаря порозумѣтся съ В. Г. Головацкимъ, бо онъ работаетъ также надъ такимъ дѣломъ". —

Теперь посылаю продолженье „рукописи" для критическаго пересмотра. Початокъ находится въ Зорѣ ч. 10, 18, 19, 29, 30, 33, 34, 35, и 36[2]) Конецъ пришлю також въ свою пору. Ежели рукопись выдержитъ критику, прошу вселаскаво меня извѣстить прежде нежели подастся къ печатанію; въ печатанной бо части втиснулись по нерадѣніи печатающаго ошибки, которыя необходимо прежде исправить подобаетъ. Ежелижбы рукопись не удостоилась печатанья въ особой книжечцѣ, прошу продолженіе передать редакціи къ дальшему печатанію въ Зорѣ. Въ случаѣ

---

[1]) Качковському.

[2]) Є тут мова про переклади краледворської рукописи, які М. Попель печатав під іменем М. Онуфрієвичъ. Ив. Левицкій: „Библіографія" ч. I. ч. 964. I. Порівнай впрочім Лист Ч. 206.

первомъ просилбы я *що* исправить повсюду на *что*; но *ого* на *аго* измѣнять не думалбы я [2] по тому, что слогъ рукописи больше народный. Впрочемъ полагаюсь на благоразуміе В. Высокопреподобія и молю только струны критики не весьма высоко натягивать. Всегда однако будетъ моя святѣйшая должность совѣтамъ В. Высокопреподобія повиноваться. —

Ученики мои изъ семаго класса просятъ меня скрипта „Моральна" для ихъ употребленія печатать, и объязуются третью часть иждивенья поносить. Такъ посылаю нѣсколько листовъ ими написанныхъ, мною же уже исправленныхъ. Тутъ употребляется въ род. *ого*, *его*; въ имен. множ. въ всѣхъ родахъ *ыи*, *іи*. Іаково мнѣніе В. Высокопреподобія? Оставить ли то иль измѣнить на *аго, єго, ыи, іи* и *ья*, *ія*? Бумагу для печатанья моральнои желалбы я бѣлу, буквы кирилица мала, форматъ осмерицы, въ 500 ексемпляровъ. Цѣлая книга можетъ содержать не болѣе якъ 9 листовъ печатанныхъ. Что въ скриптахъ разъ подчеркнено, означаетъ: что буквы такія самы, якъ книга печатается, имѣютъ другъ отъ друга далѣе отстоять; два раза подчеркненое означаетъ большія буквы, а три разы еще большія. Завдатку пошлю 50 р. ср., скоро мнѣ вселаскаво изволите прислать пробу печатанья и бумаги, и напишете, сколько одинъ аркушъ печатанный совсѣмъ будетъ стоить[1]). — Что съ словаремъ дѣлать?

Ожидая скораго отвѣта пребываю съ совершеннымъ почтеніемъ В. Высокопреподобія

покорный слуга

Попель.

(Нынѣ прав. еписк. Витебскій).

Тернополь 3/10 855.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Слова, взяті в ( ), пис. чужою рукою.

---

[1]) Під ч. 189 переписки Я. Головацького маємо чвертку тонкого паперу, на якім його рукою написано „Дѣло о печатаніи Нравоученія М. Попеля", почім додано чужою рукою: „Auf dem Papier werden 500 Exemplare kósten für den Satz, Druck und Papier 11 fr. CM. für Einen Bogen. — Sollten 1000 Exemplare gedruckt werden, so kommt der Druck auf 17 fr. 30 kr. Cmze pr. Bogen".

Ч. 205.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11 (23) X. 1856 р.

Любезный Мой Братъ!

Я надѣялся, что до 1 Октября т. г. Твое дѣло совершенно будетъ кончено. Но сему такъ еще не быть. Человѣкъ разсуждающій по наружности, часто ошибается; я полагалъ большую довѣренность на министра Брука, какъ я Тебя уже прежде извѣщалъ; но вдругъ по возвращеніи Твоей просьбы въ министерство просвѣщенія, разсказывалъ мнѣ минист. секретарь Feil, что референтъ духовныхъ дѣлъ при министерствѣ финансовъ, совѣтникъ Festenekъ вовсемъ гдѣ только можетъ, противится предложенію министра Туна; и въ слѣдствіе того далъ министеръ Брукъ отказъ на Твое прошеніе. При томъ же замѣтилъ Г. секретарь Feil, что это не мѣшаетъ, и что министръ Тунъ самъ отъ себя сдѣлаетъ докладъ Его Величеству о Твоей [2] просьбѣ, и что нѣтъ сомнѣнія въ благополучномъ рѣшеніи. И такъ сегодня дознался я истинно, что докладъ Г. Министра Туна касательно Твоей просьбы отосланъ 21 октября къ Высочайшему рѣшенію Его И. Величества; въ докладѣ сказано, чтобъ Тебѣ на первое начало опредѣлено 1200 fr. — какъ и слѣдуетъ по Твоему характеру, но касательно 10 лѣтнихъ додавокъ, это еще предъоставлено дальшему разсмотрѣнію.

Дай Богъ, чтобъ это сбылось по нашему желанію; я теперь рѣшительно надѣюсь хорошаго успѣха.

Пращай любезный

Братъ.

Вѣна 23/11 Октяб. 856.

Лист писаний на 2 стор. 8⁰.

Ч. 206.

Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 25. X. 1856 р.

Тернополь 25 октобрія 856.

Ваше Высокопреподобіе!

Посылаю продолженье правоученья, дальшее придетъ также въ свою пору. Съ теперѣшнею присылкою кончится одна часть правоученія, именно: правоученіе общее. Іа желаю бумагу меншаго формата, для лучшаго свѣдѣнія посылаю самую пробку N. 1. Мы сличали тую бу-

магу съ другими, на которыхъ нѣмецкія и иныя сочиненія печатаны, и намъ кажется она довольно хорошею быти. Прочее объявилъ я уже въ письмѣ предъидущемъ. Для типографщика могу теперь только еще 10 р. ср. послати. И онъ даже не будетъ столько потребовати на бумагу, ибо цѣлое сочиненіе видится будетъ не болѣе 8 листовъ объимати, а я желаю только въ 500 екземпляреи. Для послѣдней исправки прошу вселаскаво сочиненіе къ мнѣ листами печатанными unter Kreuzband присылати. Пробку бумаги [2] прошу у себе задержати чтобъ ее можно съ купленною бумагою сличити. Впрочемъ прошу о якъ скорѣйшее печатаніе, ибо я обѣщалъ моимъ ученикамъ, что будутъ сего года изъ печатаннаго нравоученіе учитись, а хотѣлбы слова сдержати потому, что въ 7 классѣ имѣю въ текущемъ году 22 учениковъ, которыи покупкою моему предпріятію помоществовати могутъ. Не можноли цензурѣ по большимъ одинокимъ частямъ сочиненіе предлагати? Впрочемъ я еще предъ трема годами цѣлое тое сочиненіе В. консисторіи для одобренія предложилъ. Ежелибы можно оное отъ Консисторіи опять получити, то былобъ мнѣ весьма улекшительно, ибо не требовалбы уже болѣе давати переписывать, но тамтое только гдѣникуда исправилъши къ печатаніи отдать. Что съ катихитами нашими? Іа весьма желалбы быть въ Львовѣ для моихъ сочиненій. Ежели Ваше Высокопреподобіе благоволите не отказать моему прошенію, то прошу за мной у В. Г. Куземскаго ходатайствовать. Мѣсяцословы получилъ, по мое мнѣніе, что при самомъ усильномъ стараніи, [3] оныи распространяти, мнѣ едва удастся 20 екс. продати. Однакожь еще не лишаюсь надежды; узрю, на сколько вліянія имѣю на тѣхъ священниковъ или и мірскихъ русскихъ, съ которыми придетъ мнѣ срѣтитись.

Съ совершеннымъ почтеніемъ Вашего Высокопр. покорный слуга
Попель.

Прошу вселаскаво извѣстить В Г. Куземскаго, что латинская консисторія востребовала отъ здѣшняго катихита о. л. наполнить табеллу свою, когда осталъ катихитомъ, чтобы предложити В. Министерріи для стабилизованья. Что намѣряетъ нашая консисторія? Мои свидѣтельства находятся въ канцеляріи консисторской. Прошу позволить Г. Згарскому мою рукопись Крал. для печатанія въ Зорѣ, и приложенное письмо ему черезъ кого предать.

Лист писаний на 3 стор. мал. 8^{0}.

Ч. 207.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 25. X. 1856 року.

Княжовске 25-го Окт. 1856.

Всепочтенный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Я недавно тому назадъ былъ въ Лембергѣ и желалъ искренно съ Вами Любезнѣйшій свидаться, но Васъ къ сожалѣнію незасталъ. Какъ много были бы мы поболтали. Теперь обращаюсь къ Вамъ съ слѣдующими вопросами: Иль Вамъ надослать Слова — иль Вы тоже вспомоществуєте Г. Петрушевича въ Изданіи его обвластнаго Словаря, если бы такъ было то онъ бывъ въ сей окрестности собралъ що можь было собрать. Я неотказуюсь въ противномъ случаи Вамъ надсылать, что мнѣ попалось подъ руки. Роксолану съ прочими єще непечатаными стихами приготовлю къ печатанію — и принимаю въ исправленіи Вашъ щирой совѣтъ. Мнѣ кажется, что лучше намъ теперь держаться середины. При томъ есть и [2] прошеніе къ Вамъ. Вы теперь предсѣдателемъ комисіи занимающей ся обработкою книгъ для училищь народныхъ. Моя Грамматика русконѣмецкая изданна. Деньги я не получилъ, но могу получить, єсли Вы мнѣ издасте розпоряджень Намѣстничества изъ актовъ Вашихъ. Здѣлайте милость Любезнѣйшій Другъ и какъ Вамъ поправиться вручите менѣ реченое розспоряджень или in Form einer Verständigung или einer Abschrift или въ самомъ подлинникѣ. Вы лучше познаєте, чего бы мнѣ нужно, чтобъ деньги получить, сего ради здѣсь прибавляю извлеченіє изъ писемца Г. Мин. Сов. Шашкевича къ которому я въ семъ дѣлѣ писалъ. Онъ отвѣчаетъ такъ: „Дотычно сочиненои Вами руско нѣмецкои Грамматики вышло отъ Министерства подъ 18 Марта 1854 ч. 19237 до Львовского Намѣстничества роспоряженіє: Die k. k. Schulbücher [3] Verschleiss Administr. (теперь подъ назвою Schulbücher-Verlags Direction) wird dem Bearbeiter dieses Werkes Johann Guszalewicz... den Druckbogen... mit dreissig Gulden honoriren und ihm sofort einen Vorschuss für zehn Druckbogen erfolgen. Diese Beträge hat er gegen entsprechend gestämpelte Quittung und Einsendung des ihm von k. k. Statthalterei darüber ausgefertigten Erlasses zu beheben“. Оже треба пишетъ Г. Совѣтникъ интиматъ Намѣстничества силою котрого уже получилисте напереддатокъ Vorschuss надъслати до Дирекціи накладу школьныхъ книгъ въ Вѣдни съ квитомъ на остальную єще квоту, котру вырахуете собѣ самы. — Я интиматъ отъ комисіи еще минувшаго года отослалъ въ Вѣну съ квитомъ, когда отбыралъ Vorschuss — теперь нужно мнѣ другаго; Вы

какъ предсѣдатель комисіи можете мнѣ его опять дать. Что дѣлаетъ теперь комисія, иль много книгъ уже випечатано, что съ книгою дѣется für Wiederholungsschulen? Извольте благосклонно подать вѣсть иль на руки моего Тестья иль почтою на мой счетъ. Уповая на Ваше щирое розположеніе къ мнѣ ожидаю отвѣта и остаюсь

Вашимъ щирымъ другомъ

Гушалевичь.

Всепочт. супругѣ отъ насъ глуб. почтеніе.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

На 4 стр. дописав Голов.: „Отписалъ и послалъ 20 екс. Мѣсяцеслова 857 — 10 (22) Ноября 856.

Ч. 208.

Лист Марк. Попеля до Якова Головацького пис. дня 3. XI. 1856 р.

Ваше Высокопреподобіе!

Іа по совѣту Вашему сдѣлалъ перемѣны въ моей моральной и теперь пересылаю нѣсколько листовъ печатанныхъ. За 4 дни пришлю больше и мое стараніе будетъ все въ свою пору присылати. Іа просилбы тое тотчасъ отдати типографіи Ставропигійской, ибо хотѣлбы, чтобы мои ученики изъ печатаннаго учились, для того прошу, скоро будетъ первый листъ готовъ, въ 24 екземплярахъ черезъ Packetpost немедленно надослати. Просилбы также, чтобы меже печатанными строками такой несоразмѣрности не было, какъ въ „Покореніи Новгорода". Іа усильно желалбы коректурою самъ заниматися, и по тому прошу, скоро будетъ одинъ листъ уже набранный, unter Kreuzband къ мнѣ поштою прислати. [2] Ежелиже такая пересылка много стоилабъ то прошу коректуру отдати опытному; ибо надосланныя двѣ страннинцы весьма мня безпокоятъ: надпись 1 § должна быти напечатана буквами стисненными, какъ самъ текстъ; надпись 2 § есть безъ отстоянія и „тическаго" должно быть на серединѣ; сверхъ того столько ошибокъ, что очень трудно приналежно все исправити.

Бумагу избыраю, по Вашему совѣту, N. 1; которой листъ въ 500 екс. печа(та)нный совсемъ стоитъ 11 р. ср. Завдатку посылаю 24 р. ср. Прошу простити моей смѣлости и не отказати прошенію съ совершеннымъ почтеніемъ къ

Вашему Высокопреподобію
пребывающаго слуги

Попель.

Тернополь 3/11 856.

На 3 сторонї дописка Я Головацького:
20/8 Ноября 856
прислалъ а конто 24 fr. КМ.
27/11 н. ч. dto 10 fr. КМ.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 209.

Лист Бурачиньского до Якова Головацького, писаний дня 14. XI. 1856 р.

Wielce Szanowny ks: Szwagrze i Najłaskawszy Dobrodzieju!

W dokanacie Bohorodczańskim, a mianowicie w Parafii Jabłónka i w Parafii Horocholina przy matrycznej Cyrkwi pod tytułem S-go Michała zaprenumerowała gromada po jednemu exemplarzu Mszała, podług najnowszego układu — pieniędzy prenumeracijne to jest 24 R. CM. — załączam w liscie i o nadesłanie rewersu dla zaspokojenia [2] gromad prenumerujących się upraszam, ażebym mógł im takowe wręczyć. —

Na Iazłowiec nie przeszedłem w terno, a cała moja nadzieja na niczem zpełzła, teraz podaję się na Uhrynów w Stanisławowskim Dekanacie, chociaż nie wiem pewnie czy otrzymam prezenty. —

O najrychlejsze nadesłanie rewersu wyż wspomianego bardzo upraszam i przy tej sposobności łącząc wyrazy najgłębszego uszanowania kryslię się

jako najzyczliwszy brat

Buraczynski.

Lesiówka dnia 14-go 9-bra 856.

Ostatnia poczta do mnie w Bohorodczanach.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

На другій сторонї з боку дописка Головацкого: Парохія Яблонка N. 8. 21/11 856. Пар. Горохолина N. 9. 21/11 856 запренумеровано мною.

Ч. 210.

Лист Емил. Головацького до брата Якова, пис. дня 15. XI. 1856 р.

Любезнѣйшіи Брате!

Не винуйте мя, щомъ доси нѣчего о собѣ чути не давалъ — нѣчого бо рѣшительного и певного не моглъ я Вамъ донести; все я ко-

либался, все мнѣ отваги бракувало. No днесь рѣшилось — Ваша порада менѣ найлудша пусто не пôшла — я женю ся въ Криворôвни — 25-го сего мѣсяца ôтбуде ся весѣля, сли Богъ такъ далѣ допоможе. — Прошу Васъ приѣдте на оное, нѣхто зъ нашихъ въ такъ далеку дорогу не зхоче пуститись, — а колибъ Вы [2] змогли приѣхати, надъ все щастлившимъ почталбымся.

Бувайте здорови и пращайте
всегда жичливого Емиліянъ.

Рôзнôвъ 15 Ноємбря 856.

На другій сторонї: Всепочтеннѣйшіи и Всечестнѣйшій Гнъ Головацкій проф. Унѣверситской въ Львовѣ.

Лисе писаний на 2 стор. 8^0.

Ч. 211.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1856 р.

Благородный Господинъ Професоръ Милостивѣйшій Государъ!

Доручитель этого письма, Гнъ Михонскій, кандидатъ Гимназической професуры, сочтетъ себѣ во честь, представиться лично Вашему Благородію: это одинъ изъ рѣдкихъ Полу-Поляковъ, которые по возможности берутъ соучастіе въ Русской и прочихъ Славянскихъ словесностяхъ. Понеже онъ принялся исправить прочія мои дѣла, то покорно прошу Васъ, Милостивѣйшій Государъ, передать ему брошькры отъ Погодина. Мое ожиданіе нетерпѣливо.

Съ большей радостью я получилъ Ваше письмо; но меня возрадовало бы въ большей степени, еслибъ узналъ, что Вы, Милостивѣйшій Государъ, въ самомъ дѣлѣ не измѣнили милостивое къ мнѣ расположеніе, ибо отправляясь изъ Львова, мнѣ случилось замѣтить Ваше [2] неудовольство.

Однакъ оно и не было бы не справедливо: Конечно, я не родился ни талантливымъ ни богатымъ человѣкомъ, и для того всѣ мои литературныя попытки должны были испытать всегда только неудачу. Кромѣ моего благонамѣренія и сознанія о моихъ подвигахъ, не было у меня ничего болѣе, и такъ я всегда приходилъ въ непріязненное соприкосновеніе съ людьми, мнѣніями и обстоятельствами, найбольше же съ матеріальною частью жизни человѣческой. Никто не хотѣлъ помочь мнѣ. Эти 40 Гульд. отъ Госп. Качковскаго (которыя, кажется, судя по запискѣ, я долженъ отдать)

и жертва Г. Погодина, не могли помочь моимъ предпріятіямъ въ такомъ случаѣ, гдѣ изъ Подписчиковъ была такъ ничтожная польза.

Не взирая на всѣ огорченія, у меня остались таки порывы на литературныя занятія, однакъ мнѣ слѣдуетъ приняться къ этимъ дѣламъ разборчиво, и посвятиться одному предмету.

Теперешныя мои занятія ограничаются только наблюденіями надъ языкомъ Волошскимъ alias Румунскій, который [3] представляется мнѣ очень любопытнымъ: въ немъ одна четвёртая часть или больше словъ Русскихъ (не мало-Русскихъ). Замѣчательно что Волохи, находившись въ отношеніяхъ съ Польщею, не приняли отъ нихъ ни одного слова, по-крайней мѣрѣ досель я ни одного не узналъ. Я желалъ бы очень получить къ чтенію чіи нибудь мнѣнія по этой части, кажется за границей должны были разъискивать этотъ языкъ, хотя онъ вездѣ иначе измѣняется; въ Молдавіи, я слышалъ, не употребляютъ здѣшныхъ выраженій.

Усильно прошу Васъ, Милостивѣйшій Государъ, если возможно, чрезъ Гна Михонскаго, надѣлить меня какою книгою о Славянской или о Русской словесности въ особенности, я обѣщаю отдать ея неповрежденной въ назначенное время, дорогою почты. —

VII. Гнъ Раковскій въ своемъ письмѣ сдѣлалъ меня должникомъ Вашимъ, однакъ самъ дозволилъ мнѣ продолжить время, если я не въ состояніи отплатить его долгъ. Я принужденъ въ настоящее время пользоваться его дозволеніемъ. На дняхъ буду ему писать, досель не могъ и этого сдѣлать за неимѣніемъ денегъ.

Теперь у меня ни Церковной Газеты, ни Зори, ни даже Вѣстника. Не знаю даже [4] дѣлаютъ эти, которыхъ я любилъ всѣмъ сердцемъ, а которые презрѣли мною. Я думалъ что буду достоинъ служить по какой нибудь части моимъ Родимцамъ, однакъ ошибся а время сдѣлало меня безполезнымъ.

По желанію Гна Кобринскаго я послалъ ему статью, и просилъ чтобъ присылалъ мнѣ свою газету, однакъ не присылаетъ.

Вы, Милостивѣйшій Государъ, изволите спрашивать, какъ мнѣ ведется? Очень худо, но это было бы хорошо, еслибъ я имѣлъ какую надежду на будущее. Я началъ на дѣлѣ лишатся всякой надежды. Что будетъ сомной? Въ этомъ году я не получилъ въ Львовѣ лекціи, долженъ былъ прочь уѣхать, а такъ пропалъ сновъ одинъ годъ! Я конечно хотѣлъ бы сдѣлаться „человѣкомъ порядочнымъ“ ибо безъ этого мои подвиги, какъ ни славны были бы, будутъ безъ всякаго значенія. —

Понеже я долженъ писать Гну Погодину, то я просилъ бы о извѣстіе, кому онъ писалъ и что такое? — О мѣсяцословахъ теперь рѣшительно не могу ничего сказать, но не замедлю написать на дняхъ.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Вашь Благородный Господинъ Профессоръ покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичь.

Сучава 16/28 Ноября 856.

Не могъ ли бы я посредствомъ Вашего Благородія рукописи Гна Лавровского, какъ онъ самъ желалъ?

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 212.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) XI. 1856.

Будинъ 11/23 Ноября 1856.

Милостивый Государь!

Усердно благодаря Васъ за все присланное мнѣ въ пользу Церковной Газеты, изъявляю, что Вы вполнѣ благоволили исправить упущенное. Думаю, теперь нѣтъ никакого пропуска на счетъ достославнаго событія, происшедшаго на нашей австрійской Руси. Сознаюсь, что я нарочно не хотѣлъ воспользоваться Вѣстникомъ, а ожидалъ Вашей помощи въ отношеніи семъ. Прошу покорно не оставлять меня и впредь Вашею благосклонностію и помощей. Мнѣ жаль, что не могу засвидѣтельствовать къ Вамъ моей благодарности инымъ образомъ, какъ выраженіемъ ея искреннѣйшими словами. — Увидимъ, удастся ли намъ перейти съ Газетою роковый порогъ новаго года благополучно. Въ случаѣ убавленія числа подписчиковъ, не надѣюсь поддержать ее болѣе какъ до истеченія полгода. — Для дополненія свѣдѣній сообщенныхъ Вами касательно корреспонденціи І. К. осмѣливаюсь еще просить Васъ увѣдомить меня о томъ: что именно Его Еминенція нынѣшній Кардиналъ сдѣлалъ въ пользу фонда вдовьяго? За что Его прославляли въ отношеніи семъ не только І. К. но и иные писатели въ стихахъ и сочиненіяхъ своихъ? Какое положеніе упомянутаго [2] фонда въ Архидіецезіи Львовской? Это интересуетъ меня знать не только для поясненія вопросной корреспонденціи І. К., но еще и для того, чтобы освѣдомившись о немъ, я могъ нѣчто сообщить о томъ же въ Газетѣ, такъ какъ вопросъ касающій ся упомянутаго фонда довольно запутанъ также и въ нашей Епархіи. А потому можетъ быть нашлась бы какая изводная нить для приведенія его въ порядокъ. — Я удивляюсь, что Г. Билусъ, не признаетъ упомянутой корреспонденціи своею. Пусть скажетъ же онъ, о чемъ написалъ свою статью? Я въ свое время могу Вамъ ее сообщить въ подлинникѣ, не для того будьто бы этотъ предметъ имѣлъ нѣкую важность, но только

для того, чтобы дать знать Г. Билусу, чтобъ онъ впредь не писалъ небылицъ хотя впрочемъ было бы то и по благому намѣренію.

Денежный счетъ нашъ, сколько помню, стоитъ такъ:

а) 8 экземпляровъ Анѳологіи, назначенныхъ для продажи, по 45 кр.	6 гульд.		
б) 10 экземпляровъ Отца Игнатія, по 30 кр. .	5	„	
в) 12 экземпляровъ Змѣя по 6 кр. . .	1	„	12 кр.
г) Сочиненіе Петрушевича			50 „
д) Сочиненіе Малиновскаго	1	„	
Совсѣмъ .	14	fr.	62 кр.
На счетъ сей уплачено .	3	„	12 „
остается .	10	fr.	50 кр.

[3] Эту сумму, именно 10 гульденовъ и 50 кр. серебр. здѣсь имѣю честь препроводить къ Вамъ для уравненія счетовъ нашихъ. — Упомянутыя сочиненія отчасти проданы, отчасты розданы мною между молодежей. — Анѳологія, если бы можно было ее напечатать безъ перемѣнъ русскаго слога, былабъ неоцѣнимымъ сочиненіемъ, такъ какъ выборъ стихотвореній въ ней вполнѣ соотвѣтствуетъ юной фантазіи. — За Г. Ильницкаго уплачено на цѣлое десятимѣсячіе а потому по подпискѣ не слѣдуетъ мнѣ ничего.

Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ — Вашъ покорный слуга

Іоаннъ Раковскій.

Прошу здѣсь приложенное письмо отдать въ надлежащія руки. —

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 213.

Лист Йосифа Шафарика до Якова Головацького, пис. дня 30. XI. 1856 р.

Důstojný, Vysoce ctěný Pane!

V tom okamžení, když péro namácím, abych k Vám psal, nemohu se dobře rozpamatováti, zdaliž jsem Vám za vzácný dar: Chrestomatija Česk.-slov. (V Vědni, 1854. 8°) již poděkování učinil, čili nic. Nestaloli se, přijmětež je teď, ač opozděné, nenelibě; staloli se, přijmětež je povtořené, a však vždy upřímné a vřelé. Knihu tu pro dobrý výbor a bohatství vzorných článkův, jak zasluhuje, vysoce cením, a velice rád ve své sbírce mám.

Dnes mi dovoliti račtež, abych se s obzvláštní prosbou k Váší vlídnosti obrátil. Pracuji v historii staré církevní literatury slovanské.

U Vás ve Lvově v klášteře Sv. Onufrija nachází se rukopis Staroslovanské Bibli, psaný r. 1576, o němž bych, sobě přál dostati bližší zprávy, anobiž i některé výpisy a ukázky z něho. Račtež mi k tomu býti nápomocen, a někoho zjednati, kterýž by za slušné zaplacení vyznačené ty články, s povolením představenstva kláštera, pro mne přepsal. Budeli možné, abyste sám se své strany kratičkou zprávu o tom rukopisu pro mne připojil, učinilbyste věc velmi milou nejen mně, ale i zdejší učené společnosti, o níž se naději, že sapsání mé v jejich Aktách bude vytištěno.

Jsouť pak članky tyto, zaněž prosím:

Genes. 30, 25 – 43. Smlouva Jákobova s Lábanem v mzdu.

Exod. 8, 1—23. O poslání žab a stěnic.

1. Reg. 8, 1 – 22. O bezbožnosti synův Samuele, a žádání krále od Izraela.

4 Reg. 25, 1 – 30. Sedekiáše s lidem zajetí do Babylona atd. —

Tyto články mám již z jiné staré Bibli přepsané, a potřěbuji těch ze Lvovské pro porovnání překladu. Jestliby snad jeden nebo druhý, pro vytržení listův z rukopisu, nemohl přepsán býti, račtež nějaky jiný místo něho prepsati dáti. Takéť by mi bylo milé, kdyby se z Judicum Cap. 6 & 7 vytáhly ty průpovědi (phraseš) v nichž stojí slova **полтана** (campus), **колимогъ** (tentorium) a **коморогъ** (hydria, vodoros).

Mé sepsání o hlaholských Zlomcích v Praze nalezených již se tiskne. Budou při tom čtvery snímky a jeden obraz. Podivíte se starobylosti písma. Po novém létě přijde jiné mé Sepsání podobného dosahu do tisku.

Strany Času, bude byti brzo, když ty výpisy třebas jen o Novém roce dostanu. Peníze na to vynaložené s poděkováním navrátím.

Do vzácné přízně a lásky co nejuctivěji poručena se čině zůstávám Vaší Důstojnosti vždy upřímně oddaný ctitel

Pav. Jos. Šafařík.

V Praze 30 Listop. 1856.

Лист писаний на однїй сторонї fol.

Ч. 214.

Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 3. XII. 1856 р.

Ваше Преподобіе!

За присланіе книгъ покорно благодарю. Девятой § о Галицкихъ Митрополитахъ почти уже на окончeніи недостаетъ еще только 5 листовъ. 12 л. ужь написалъ я на чисто, но мене теперь препятствуютъ:

1) моя статья для церковной Газеты: Обозрѣніе древнѣйшихъ Евангельскихъ списковъ на старословенскомъ языкѣ — которую я долженъ съ началомъ сего мѣсяца отправить въ Будинъ[1]).

2) Отвѣты на Адресы поздравительныя къ высокому достоинству кардинальства для Его Высокопреосвященства Митрополита, я долженъ 48 писемъ сочинить написать и отправить къ всѣмъ Nамѣстникамъ. —

3) Уневъ ежедневно посѣщаютъ лица различнаго сословія въ интересахъ или для любопытства, такимъ образомъ я весь день занятъ, остается только свободная нощь, но очи мои недозваляютъ много читать еще менѣе писать. — Вотъ препятствія. — Какъ извѣстно [2] Вашему Преподобію я оденъ остаюсь въ Уневѣ и при всемъ томъ ежедневно литургисаю, посѣщаю нѣсколько разъ въ день Его Еминенцію, для изготовленія разныхъ дѣлъ — словомъ у меня нѣтъ свободного времени въ день для прогульки. — Тимъ только покрѣпляюсь и тѣшусь, что съ весною оставлю на всегда Уневъ и буду свободенъ нескорѣе какъ по 16 лѣтахъ прожитыхъ въ школахъ а 10 въ капелянствѣ особеннаго рода! —

Поклоньтись отъ меня Госп. Головацкому и примѣте увѣреніе о моемъ почтеніи съ которымъ остаюсь — Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

3 Декабря 1856
Въ Уневѣ.

На 4 сторонї:

Его Преподобію Михаилу Малиновскому Проповиднику слова Божаго въ Львовѣ.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 215.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 8. XII. 1856 р.

Ваше Преподобіе!

Сердечно благодарю за присланныя мнѣ книгы. — Посылаю такоже переводъ Скориного библіи — не имѣя теперъ свободного времени занятся составленіемъ требуемыхъ выписокъ, рукопись прошу задержать у себя до моего пріѣзда въ Львовъ, ибо она мнѣ еще нужна для по-

[1]) Печатана в „Церк. Газетѣ“ Раковського за рік 1857 Ч. 2—5.

дробнаго описанія ея: до сихъ поръ перечиталъ я ее совершенно и подчеркнулъ досто (сто) примѣчательныя слова. —

Сочиняю теперъ или лучше сказать переписую на чисто большую статью для Газеты церковной: т. е. Обозрѣніе древнѣйшихъ Евангельскихъ списковъ на старомъ словянскомъ языкѣ которую надо сего мѣсяца къ печати отправить Госп. Раковскому. —

Окончиваю притомъ § 9 о Галицкихъ Митрополитовъ (sic) ужь написалъ я 13 листовъ, остается еще [2] нѣсколько листовъ.

Гости и дѣла моего званія оставляютъ мнѣ весьма мало свободного времени для моихъ науковыхъ упражненій.

Цѣлуя сердечно остаюсь (съ) должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

8 Декабря 1856
Въ Уневѣ.

Лист писаний на двох сторонах 4°.

Ч. 216.

Лист 1. Ванєка до Якова Головацького, пис. дня 17. XII. 1856 р.

Vaše Blahorodí!

Vím předobře že mne s nevděčnosti již ne jedenkrate jste pokaral, a to skoro v šim právem, — pročež prosím následujicí vysvětlení za pravdivou vymluvu laskavě přijmouti.

Předsevzetí „dříve nepsati až výsledek mé prosby vědom bude“ nemohu nyní splniti, an čas po času mine, a ja z Vídně ničehož domakat se nemohu, — pročež soudit musím že onen rozsudek pro mne asi skvelí nebude, bez pochyby někdo se o docenturu se vší moci ucházi. — Psalo se arci že od nejvyšího účetního úřadu jedině ja do návrhu přijat sem, an qualifikace v kazdem ohledu mne podporovala, ale což to vše pomůže, když Buh ví kdo a pomoci jaké snad bozské protekci veškeré nesnáze u ministerstva prorazí a ja dlouhím nosem pole přec stratím. [2] Ježeli Vaší Blahorodí na prosbu pro mne konanou jaké vědomosti dosavad máte, očekavam, že je oznamíti sobě obtežovat nebudete. — Co se mne, a mé ženy i detí týče, mohu aspon tu potešitedlnou správu podat. že jsmne vůbec zdraví, a i spokojenost by

neschazela kdyby jenom žena trochu více přátelského hovoru požit mohla, kterého zde bohužel všickni pohřešujem; neb Krakovian na všeckní cizynce, predevsim ale na uradnictvo ohromně jest nevrlý, nepřistupný, všady se vyhyba, a jak jen může trpkost svého smýšlení vyzrazuje. Veřejní stav a počinaní zdejšího lidu jest k politovaní, třída chydiny se co den množí, — bohatči za to v nadherných městech hejreji, a o stav chudiny se starati a neb jí napomocniti jím ani ve snu nenapadne, mimo uspokojení tělesních potřeb nezná Krakus jiného účelu svého žití, národnost čili cit a duch po [3] duševním vzdelaní ani Diogenes by nenaleznul, kdyby i tři lucerny v poledni rozhál, kam tato netečnost skoro baječna tento již dosti upadlý národ zavede, to jenom Svrchovanému známo. — pozorlivý skoumatel musi se vyjadřit, že národ kracejic na udané dráze vice skřisit se nemůže, a jej přužnost ducha úplně opustila! — Za zvečnelého Mickiewicza se konaly i zde veřejné modlitby, — co by jste asi soudil, kdo je nejvice navštivil? — chudina a několik venkovanův (nepolakův) — úkaz to smutný! —

Jak se Vám daří, bez pochyby dobre i doufam že i zdravi Vám přeje, — drahota myslím ze Lvóvu o něco polehčila, zde cd počatku drahota na tom samém stupni stojí, jenom maso tohoto měsíce na 8 kr. vstoupilo, za to ale jest převyborne a zřidka kdy podobné ve Lvove pokusit lze, to samé i o chlebu řicti musim. [4] Matiční hnihy dostavam zde velmi poradně, jak Vy? — jenom soudím že snad jestě nejake pro mne snad u Kallenbacha vězeji, coz prosím se laskavě přeptati. V ouřádním ohledu sobě zde velmi libují, a skora jak v rodíně žijem, a spomoci comptability značné pomucky mám, an cvičencu ješte nechybělo. —

Pozdravte vše známe a celé Rusińsko, které snad nikdy více nesočím, zejtra máme slavnost Jordana, a stranu jaké připravy ani potiky, ačkolio cerkiew i tu jest, jsem zadostiv jak asi ceremonie zde se odbývat budou.

Ted přemilý příteli vřelé díky za prokazanou laskavost stranu mé předesle vyplnení prozby a doufám že castej na Vašého vřelého přiteli pamatujete. Vás srdecně líbaje

J. Vaněk.

Moji uklonu na Vaší přemilou pani i ditky jak ode mne tak i od ženy a i Bronia, který vždy na Vás vše pamatuje.

Kraków dne 17-ho ledna 1856.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 217.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. (18.) XII. 1856 р.

Любезный Мой Братъ!

Пользуясь случаемъ отъѣзда Преп. Госп. Дейницкаго, возвращающаго ся во свояси изъ Рима, посылаю на Твои руки нѣсколько книгъ, именно:

1. Церемоніялъ и объявленіе коронаціи въ Москвѣ, привезъ Г. Вислобоцкій.

2. Три экз. Русской Бесѣды II. книжку, для Тебя, Г. Зубрицкаго и Г. Петрушевича, всякому по книжкѣ. Отъ М. Р.

3. О сродствѣ языка славянскаго съ санскритскимъ, отъ — Г. Гильфердинга.

(1. Отъ сего послѣдняго Г. получилъ я еще 1 экз. Стихотвореній Кольцова, но по любопытству этихъ поэзій задержу пока у себя).

(2. Извѣстія Академіи Ты вѣрно уже получилъ отъ Г. Раковскаго).

Любезный Братъ, прошу Тебя искреннѣе, будь другомъ и покровителемъ этого юнаго многонадежнаго Господина, ибо для насъ столь желательно было бы, чтобъ мы другъ друга любили, и на правую путь напутствовали.

Прощай любезный мой Братъ

Иванъ Ѳ. Г.

Вѣна 18 6 Декабря 1856.

Лист писаний на одній стор. 8⁰.

Ч. 218.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9. (21.) XII. 1856 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Спустя нѣсколько дней послалъ я Тебѣ писемцо чрезъ Г. Дейницкаго, приложивъ къ нему нѣсколько книжекъ Но я не упомянулъ Тебѣ ничего о дѣлѣ, касающемся Твоей судьбы, а то именно потому, что изъ полученныхъ въ послѣднія времена свѣдѣній я заключилъ, что оно будетъ рѣшено не прежде возврата Его Величества изъ Италіи, т. е. около конца мѣсяца Января.

Однакже я не замедлилъ все извѣдываться по крайней мѣрѣ разъ въ недѣлю, и на счастье сегодня получилъ я извѣстіе въ протоколѣ, что рѣшеніе пришло подъ числомъ 19437/ех 1856. — Слава Богу! подумалъ я. Въ экспедитѣ сказали мнѣ, что есть въ президіумъ, и за 2—3 дня будетъ экспедіовано. —

Больше извѣдать ся я не могъ, потому что самыя чуждыя были лица, и потому еще не знаю, счастливо ли рѣшено, откуду датовано — и пр. Но и въ этой рѣшительной минутѣ я не теряю надежды, потому что и подумать не могу, по какой причинѣ могъ бы Его Величество на докладъ самого министра отрицательное дать рѣшеніе, въ минуту, въ которую Онъ изливаетъ благодѣянія несконченныя своимъ лицемірнымъ подданнымъ другаго племени. —

Теперь наступаютъ святки — и я надѣюсь, что на святой вечеръ латинскій я буду знать вполнѣ, и не премедлю тотчасъ извѣстить Тебя. — [2] Послѣ завтра (23 дек.) я буду у Дра Литвиновича съ поздравленіемъ тезоименія, и можетъ быть съ благодареніемъ отъ Твоего имени за ходатайство, котораго онъ какъ мнѣ кажется—не сдѣлалъ. Впрочемъ и онъ и Г. Сембратовичь были или бывали у Г. референта минувшаго года, и можетъ быть также подѣйствовали въ пользу Твою. Но мнѣ кажется, что больше всѣхъ мы должны будемъ благодарить проф. Миклошича, и Г. мин. секретаря Фейль, который составлялъ рефератъ и докладъ. Впрочемъ я сдѣлаю визиты у всѣхъ, начавъ съ Его Превосход. Г. Министра, чтобъ никому не ублизить. —

Я такъ счастливымъ почитаю себя въ этой минутѣ, что о противномъ и мысли допустить не могу — и поздравляю Тебя отъ души какъ веселыми святками, такъ и счастливымъ Новымъ Годомъ! Такъ дай Богъ, Тебѣ Любезнѣйшій и неоцѣнимый Братъ, прожить въ здравіи и счастіи въ полномъ смыслѣ многая и благая лѣта на славу нашей Церкви, на честь русскаго Народа, и на счастье всего Семейства, котораго Ты былъ, еси и да пребудешь честною Главою!

Цѣлую Тебя и Твоихъ искреннимъ сердцемъ, и прошу любите меня и моихъ, и не забывайте Вашего Брата

Ивана Θ. Голов.

Вѣна 21/9 Декабря 1856.

[3] Кланяйся Г. Денису, и проси его долготерпѣнія — отъ души бы радъ, да теперь еще не могу.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 219.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 16. (28.) XII. 1856 р.

Любознѣйшій Мой Братъ!

Слава Богу! Дѣло кончено! Наши мольбы и желанія Богъ исполнилъ. Сегодня 28/12 узналъ я въ министерствѣ, что рѣшеніе пришло уже до Експедиту, и на дняхъ, можетъ быть еще предъ лат. Новымъ Годомъ выслано будетъ въ Львовъ. Его Импер. Величество изволилъ Тебя именовать или потвердить профессоромъ университетскимъ съ жалованьемъ въ 1200 fr. и съ полнымъ правомъ поступать по 10-лѣтіямъ въ 1400—1600 fr. Вотъ какъ Богъ поблагословилъ! свыше всѣхъ ожиданій нашихъ! Дай же теперь Боже Тебѣ пожить и насладиться счастіемъ на многія и благая лѣта съ наступающимъ Новымъ Годомъ! Я счастливъ, что предчувствіе и предвѣщаніе мое не обмануло насъ! —

Не знаю еще, съ котораго времени начнется новое жалованье — можетъ быть получишь и за прошлый годъ! —

Я теперь начну коекакъ откланиваться и благодарить друзей и покровителей отъ имени Твоего. — Здравствуй Мой Любезнѣйшій и уцѣлуй всѣхъ дорогихъ. — Твой

Иванъ Ѳ. Головацкій.

Вѣна 28/16 Декаб. 856.

Лист писаний на одній стороні 8⁰.

Ч. 220.

Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, без дати, пис. 1856 р.

Милостивый Государь!

Я записалъ изъ Вѣны 340 штукъ книжокъ школьныхъ съ тѣмъ, чтобы оныи прислати на Ваши руки; понеже до Львова они имѣютъ своихъ отставчиковъ, а до Перемышлянъ тяжкобы было прямо получить. Извольте выручить мя, и сколько нужно будетъ заплатить, я буду съ братомъ моимъ не за долго въ Львовѣ, и съ благодареніемъ Вамъ отдамъ. До сихъ поръ я еще не былъ ни разу во Львовѣ, хозяйственныи дѣла не изволили менѣ наслаждаться общеніемъ съ Вами и иными честными родимцами. Узнавъ отъ Богдана Бѣлоуса, что Ваша родина помножилася одной головой, мило мнѣ при сей способности пожелать

Вамъ, чтобы Всемогущій Отецъ излилъ на ню богатую струю благословенія, изволилъ Вамъ еще вѣнчати чада чадъ. Съ тѣмъ остаюсь всегда неизмѣнный

И. Наумович.

Скажите по милости Шеховичу, что я памятствую о моей должности, но теперь мои фінансы, какъ вѣрнаго подданаго Австрійскаго, стоятъ не очень потѣшительно. —

Лист писаний на 1 стороні 8⁰.

Ч. 221.

Три списи передплатників „Церковнои Газеты" в р. 1856, зладжені рукою Я. Головацького.

Подписный листъ на Церковную Газету.

Имя, Прозваніе и Чинъ Подписчика	Мѣсто-пребываніе Подписчика	Названіе послѣдняго Почтамта	Подписная цѣна			Сумма подписныхъ денегъ	
			Полу-годовая		годовая		
			гульд.	кр.	гульд	гульд.	кр
1. Яковъ Өедоровичь Головацкій	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
2. Димитрій Гузаръ	Заваловъ	Podhajce	„	„	III	3	—
3. ЕВП. Модестъ Мацѣевскій	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
4. Е. Пр. Михаилъ Козановичь Деканъ	Ольшаница	Тисьменица	„	„	III	3	—
12/12 1856							
5. Его Пр. Іоаннъ Ильницкій Вицеректоръ	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
6. Е. ВПр. Михаилъ Кузьемскій Кустосъ гр. к.	Львовъ	Львовъ	„	„	III	3	—
7. Михаилъ Малиновскій проповѣдникъ	Львовъ	Львовъ	I½	20		1	30
за прошедшій годъ . .	—	—	—	—	—	—	20
						19	50

[2] Переносъ 19 fr. 50

8. Е. ВП. Іоаннъ Липницкій Крылошанинъ	2 fr. 30 к.	по 30 кр. остается изъ прошлаго года
9. Е. П. Лука Цыбикъ уч. русск. яз. въ Гимн.	2 — 30	
10. Е. Пр. Боцюрко Іосифъ адм. пар. въ Золотникахъ посл. почта въ Подгайцахъ за 1856	2 — 30	
dto за годъ 1857 .	3 — „	
11. Е. Бл. Шараньевичь Ісидоръ проф. в. гимн.	1 — 30	
	31 — 50	
12. Е. Пр. Андрей Бурачинскій парохъ въ Криворовни	3 —	
	34 — 50	

Посылаю 35 fr. 10/1 857.

отъ 1 Іюля — 31 Дек.

Гнъ Чвартацкій Григорій гр. к. капеланъ въ Печени ост. почта въ Подгайчикахъ 1 fr. 30 кр.

На четвертій сторонї:

An Hrn Johann Rakovszky, Redacteur der Kirchen Zeitung für Ruthenen.

Pränumerations-Gelder: fl. kr. CM.

Ofen.

II.

Пренумерата на Церк. Газету: 2 fr. 30 kr. получилъ я.

Іосифъ Величковскій гр. парохъ per Stryj, Żurawno in Czerteż.

Гнъ Малиновскій Мих. въ Львовѣ на Церк. Газ. 1 fr. далъ мнѣ.

Посл. 18/6 Іюлья 856.

[2] Послалъ тогдаже 18/6 Іюлья 856. Раковскому, Жизнь Іоанна Златоуста. О библ. Терлецкаго.

III.

На Церковную Газету Раковскаго запренумерую:

Гузаръ Дем. . . .	2 fr. 30
Гушалевичь . . .	1 — 30
Андр. Бурачинскій . .	2 — 30
Антоневичь . . .	2 — 30
Терлецкій . . .	2 — 30

Тиховичь	1 — „	
Ильницкій	2 — 30	
	13 — 30	
Жегестовскій . . .		

Жегестовскій Викторъ гр. к. парохъ деканъ Криница посл. почта Н. Сандецъ.

Рік 1857.

Ч. 222.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. I. 1857 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Я опять уже къ Тебѣ прихожу, но въ дѣлѣ не своемъ, а въ чужемъ. —

Мы слышали здѣсь, что теперь, когда Пр. Слимаковскій именованъ въ дѣйствительные Ректоры Львовской Семинаріи, наступила пора, чтобъ обсадить также мѣсто втораго Вицеректора. Хорошо и желательно было бы, если это мѣсто могъ получить человѣкъ благонадежный и характерный. —

Такимъ именно я считаю Г. Доктора римскаго Іосифа Черлунчакевича, брата Г. Секретаря нашего друга. Хотя онъ въ дѣлахъ касающихся Римской куріи слишкомъ одностороненъ, а можетъ быть и пристрастенъ; но все же его глубокое нравственно-религіозное убѣжденіе, его строгая послѣдовательность во всякомъ отношеніи, его энергія и трудолюбіе, его глубокая начитанность богословская, и наконецъ его привязанность къ нашему церковнорусскому языку и восточному обряду — словомъ весь его личный характеръ ручается въ полезномъ вліяніи на воспитаніе нашихъ юныхъ богослововъ. —

[2] Къ несчастью пріобрѣлъ онъ себѣ здѣсь между нашими враговъ, кажется именно потому, что имъ слишкомъ рѣзко правду въ очи говорилъ, или можетъ быть по своему еще неопытному и пылкому обхожденію. Можно заключить, что и въ Львовѣ не многіе будутъ ему благожелать, именно потому, что и Пр. Кузьемскій въ время послѣднаго пребыванія въ Вѣнѣ не совсѣмъ благосконно разстался съ нимъ. Всѣ говорятъ, что онъ римскій фанатикъ; я имѣлъ случай его ближе познать, и могу по совѣсти сказать, что намъ именно такихъ людей надо. —

Онъ намѣренъ подаваться на Вицеректора, и не смотря на его молодые лѣта, онъ достойно могъ бы занимать это мѣсто, или также

какую префектуры (sic), если бы съ сей послѣдней совокуплена была должность преподаванія какого предмета. —

Желая ему всякого успѣха, прошу Тебя покорно, извѣдайся случайно и донеси мнѣ поскорѣе, расписанъ ли конкурсъ? какой срокъ его? къ кому слѣдуетъ подавать прошеніе? къ консисторіи? Митрополиту или къ министерству? потомъ: кто будетъ именовать? и проч. Но прошу сдѣлай это такъ, чтобъ никто не узналъ и не могъ подозрѣвать преждевременно, что Г. [3] Черлунчакевичъ намѣренъ подаваться, Ты уже догадаешься: почему? Я истинно не понимаю по какой причинѣ у насъ люди пошлые и глупые въ большемъ почитаніи, а умные и характерные въ презираніи. —

Впрочемъ можетъ быть, что Ты зная лично всѣхъ Львовскихъ богослововъ, найдешь кого нибудь достойнѣйшимъ и старшимъ — но пусть и тотъ попробуетъ счастія на поприщѣ состязанія прямаго — а изъ успѣха увидимъ, имѣетъ ли Римъ истинно такую власть у насъ, какъ это вообще полагается, или осталась еще въ нашихъ архіереяхъ какая оппозиція? Между нами да будетъ сказано, Г. Черлунчакевича рекомендовалъ Кардиналъ Нунцій такъ здѣсь въ министерствѣ, какъ и предъ нашимъ Кард. Митрополитомъ, который вмѣстѣ съ Яхимовичемъ обѣщалъ ему дать какую соотвѣтную посаду. Но до сихъ поръ никто для него ничего не сдѣлалъ; такъ пусть попробуетъ опять счастья, ибо жалко смотрѣть на человѣка, полнаго жизни и умственныхъ дарованій, почти безъ всякого публичнаго дѣйствія.

Наконецъ я долженъ прибавить, что Г. Черлун. есть въ прямыхъ сношеніяхъ съ римскою пропагандою; онъ въ перепискѣ съ кардин. Барнабо, его слово тамъ много стоитъ — а какъ говорятъ, [4] то всѣ наши уніятскія эпархіи прійдутъ подъ безпосредственную власть этой Римской пропаганды, что для насъ восточныхъ исповѣдниковъ было бы самымъ большимъ счастіемъ, особенно потому, чтобъ мы тогда освободились изъ подъ моральнаго ига латинскихъ епископовъ, — а вмѣстѣ съ тѣмъ изъ подъ здѣшней латинизующей политики; ибо Римъ не требуетъ пониженія и униженія нашего обряда и языка, а только просто повиновенія власти св. Отца. —

Изъ всего Ты, Любезнѣйшій Братъ, можешь заключить, какъ важныя интересы и начала сопряжены иногда бываютъ съ однимъ, на первый взглядъ, малозначущимъ лицемъ. И вообще римская курія никогда не можетъ намъ столько вредить, какъ превратная политика польскихъ и нѣмецкихъ священниковъ и лицемѣровъ. —

На дняхъ отъѣзжаетъ отсюду нѣкій Г. Настьошинъ, техникъ, получившій мѣсто при Галицкой желѣзной дорогѣ — честный Русинъ

и способный человѣкъ; онъ обѣщалъ взять для Тебя нѣсколько екзем. Исторіи Балудянскаго. —

Прошу Тебя, напиши мнѣ поскорѣе въ этомъ дѣлѣ и донеси о Твоемъ поведеніи, и о здоровьѣ Твоихъ любезныхъ. Пращай, мы желаемъ Вамъ счастливыхъ и веселыхъ святъ, и благополучнаго новаго Года, Пращайте и любите Вашего Брата

Ивана Ѳ. Голо.

Вѣна 2/1 857 н. ст.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 223.

Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис. дня 29. XII. 1856 (10. I. 1857) р.

Ваше Благородіе Всепочтеннѣйшій Господине!

Писаніє Ваше зъ дня 3 Декабря минувш. года, въ которомъ Его ВПриподобію нашему крилошанину для продажи засланіи книги за Его желаніємъ на мене переносите и для дальшого роспоряджения поручаєте, получивемъ радостно, и охотно пріймаю на себе по предложенію Вашему дальшоє ними зараженіє. — Дякуючи дуже красно за даніи ми гдекотры експемплари даромъ, стараюся решта въ найспособнѣйшой и скорѣйшой роспродати дорозѣ; що сдѣлавши, безъ проволоки одошлю гроши. Половина вже суть продани. —

Дуже жалѣю, же народность и словестность наша на Буковинѣ такъ дуже заумераѥ. Причины шукати треба въ недостатку школъ народныхъ по селахъ, а особливо въ томъ, же въ головномъ или краєвомъ мѣстѣ т. є. въ Черновцехъ такъ при нѣмецкихъ якъ при латиньскихъ школахъ священники наши жадного влиянія анѣ дѣлательности не мають.

[2] Дармо жадаю вже 3 годи оучреденія катехетури рускои. Принадлежникамъ школьнымъ оудалося оуничтожити конснстора нашего ревноє оусилуванье, и внесокъ ихъ, абы при Гимназіи тутейшой лишь ексгорты и выкладанія гдекотрыхъ церемоній нашихъ по руски преподавалися, перейшовъ въ міністерствѣ. Недавно выслало тутейше Правительство тоє міністеріяльне рѣшенье до нашего Консистора съ завозваньемъ, означити одного зъ тутейшихъ Священиковъ къ обнятію тои посады. Але и за тоє дякувати Богу и нашему Консисторю! Кобы лишь скоро въ дѣйствіє вступило. Есть бо способность, возбудити оуспляющу молодѣжь руску на Буковинѣ, загрѣти сердця ихъ чувствительніи къ вѣрѣ, побожности, нашимъ краснымъ обрядкамъ, словесности и народности. Радувавбымся, єслибы Пресвѣтлѣйшій Консисторъ менѣ тую посаду по-

ручити изволивъ; познавши бо чрез три годы [3] всѣ обстоятельства нашего Воєводства и школьноє разположенье, моглбымъ изъ того становища вилику для хвалы Божои и нашои словесности сдѣлати преслугу. И книги наши руски великій бы понесли отбытъ. — Длятого оупрашаю Васъ Всепочтеннѣйшій Господине, потрудити ся благосклонно до нашего Всеєв. Консисторя и великоможнымъ Вашемъ посредствованьемъ причинити ся за мною къ оудѣленію менѣ тои посады. Тогда бымъ радо мому ново пришедшему спôлпрацовнику Озаркьевичу (которого пришествіемъ дуже ся радую) транслатуру при тутейшомъ Правительствѣ отступивъ. Надѣюся, же и Совѣтникъ нашь школьный Г. Черкавскій небудетъ сему противный. —

Оуповаючи на Ваше въ симъ прошеніи благосклонность, и ожидаючи ласкавѣйшаго и скорѣйшаго Вашего о слѣдствіи отвѣта — имѣю честь, Вашой Всечесности [4] и Благородной Сопрузѣ глубокое мое прилучити почтеніє всегда жичливый и послушный слуга

Алеѯей Заклѣньскій.

Черновцѣ 29 Декабрія 856 / 10 Сѣчня 857.

Изколько малыхъ катехізмовъ, оденъ великій служебникъ а колька малыхъ Перемислкого типу, требникъ, и акафистникъ прошу ми дослати. — До Люґошь на Оугри хощу гдещо послати. —

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 224.

Лист Николи Ріґельмана до Якова Головацького, пис. дня 10. I. 1857 р.

Вѣна 10. Генв. 857.

Почтеннѣйшій Господинъ Профессоръ!

Съ удовольствіемъ вспоминая о пребиваніи моемъ въ Львовѣ, я давно уже собирался исполнитъ свое обѣщаніе — написать Вамъ отсюда нѣсколько строчекъ и поблагодарить за вашу любезность и привѣтливость, съ которыми Вы меня встрѣтили какъ земляка.

Теперь къ выраженію моей душевной благодарности, я присоединяю усердное поздравленіе съ Новымъ Годомъ. Дай Богъ, чтобы онъ принесъ Вамъ и всимъ Русинамъ новое счастіе, и дай Богъ, чтобы обогатилъ Русинскую литературу свѣжими и сосными плодами. [2] Здѣсь въ Вѣнѣ я веду жизнь какъ большая часть жителей, то естъ довольно пустую, пользуюсь столичными удовольствіями, посѣщаю театры и концерты. Между прочимъ была у насъ и Славянская Бесида на Нѣмецкій

ладъ. Въ ней много игралось и пѣлось, но къ сожалѣнію всё было пропитано до такой степени Нѣмецкимъ духомъ что „свои своихъ не познаша“. Признаюсь мнѣ было грустно видить, что между столькими музыкантами не нашлось никого кто-бы понималъ истинный смыслъ народной нашей музыки, и умѣлъ бы воспроизвести ее въ ея привлекательной задушевной чистотѣ не втискивая ее въ Нѣмецкія рамки. Въ этомъ высказалось для меня самое настроеніе духа здѣшнихъ. [3] Изъ Русскихъ здѣсь кромѣ служащихъ при Посольствѣ почти никого нѣтъ.

Въ скоромъ времени думаю ѣхать отсюда въ Прагу; и такъ какъ по видимому мни придется воротиться ранѣе, нежель я предполагалъ, то надѣюсь застать Васъ еще въ Лембергѣ. По этой же причинѣ покорнѣйше прошу Васъ побывать у каретника Кулинскаго (за комо(рой на) улицѣ Лычаковской, въ домѣ подъ N...... и сказать ему отъ меня, чтобы онъ поспѣшилъ съ окончаніемъ исправленія моей коляски. Надо чтобы она была непремѣнно готова къ 15 Февраля.

Сдѣлайте одолженіе напишите мнѣ безъ отлагательства нѣсколько строчекъ въ Вѣну (poste restante) о томъ началъ ли онъ уже работу и много ли сдѣлано, и когда надѣется кончить? — Также очень буду благодаренъ если увѣдомите — какъ вы поживаете и что подѣлываете. Вамъ искренно преданный

Николай Ригельманъ.

На 4-ій сторонї по серединї:

Dem Herrn Professor Glowatzky in Lemberg, Jesuiten Strasse Nr. 634.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 225.

Лист Йос. Вас. Сокульского до Якова Головацького, пис. дня 14. I. 1857 р.

Любезный Другъ Іаковъ Θеодоровъ!

Письма Вашіи получилъ, прочелъ, испряталъ, а когда получу за Мѣсяцословы денежки то къ Вамъ отправлю писемце съ деньгами.*) [1]) Вы пишете чтобы присилать деньги на письмо Вами захваленее, хороше письмо и стоплобы, но въ настоящее критическое время нѣтъ мочи. Предъ Вами (ка)къ Другомъ нетаюсь, а щиро признаю что еще не

[1]) Під *) нотатка писана рукою Я. Головацького: Потому что денежное письмо подъ 5-ю печатями нераспечатаетъ зоркая полиція: Я. Г.

помню такого недостатку денегъ, какое теперь наспѣло, если такъ далѣе будетъ то всѣ Мы отъ нужди пропадемъ нѣ за что. — У Священниковъ дѣти сыдятъ по домахъ въ Школы не посылаютъ бо неимѣютъ отъ коля — а нѣкоторіи съ Школъ отбираютъ, нѣоткуду платить по крамахъ, ремесленики слуги, наемники все дорого, а на тѣ потребы брать ниоткуда — а при томъ и дань и п. словомъ мой Другъ общее парѣканіе, на настоящую недолю во всѣхъ классахъ жизни мірской. — Священ. по большеи части уже лишили земледѣліе, и отдаются провѣдѣнію, [2] что и я намѣренъ отъ слѣдущаго Яра здѣлать бо вести хозяйство нѣтъ уже сили и фонду запасного, при таковомъ ходу, насъ всѣхъ рутеновъ ожидаетъ общее зло — а участь наша эта сама наспѣетъ какова поспѣла западныхъ мазуровъ. — Вы мой Другъ съ Вашею Зорой, Вѣстникомъ болтайте что Вамъ угодно кажется но Мы грѣшніи уже нѣкакимъ Письмамъ періодическимъ, какъ книгамъ вѣры недамо, уже довольно насъ обманивать ми не фиблики ино настоящіи практики. Уже Вы сами Вашіи творенія читайте и наслаждайтеся — а мы удостовѣрили ся въ этомъ довольно что Олипскіи насъ осудили своимъ судомъ. Какъ нагіи родили ся и нагимъ намъ въ матерь Землю ити. — Я мой Другъ еще живъ но едва живъ, и моя жизнь уже наскучае, при непрестанномъ неудовольстви и смятеніи, а нѣкто намъ въ нашомъ терпѣніи и вѣры недастъ, [3] ино Друзія нашіи радуются, и въ справедливое наказаніе почитуютъ — истинная любовъ р. к. —

Ословъ наряды въ золото и осипъ звѣздами... — то хороше сказ.

Мой Другъ Я. Ѳ. поздоровъ всѣхъ моихъ Знаемыхъ – А Марю А. съ ей Семейкой моими устами лобизай по сотъ разъ.

Твой другъ

І. В. С.

14/1 57.

Лист писаний на 3 стор. 4^0.

Ч. 226.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького пис. дня 16. І. 1857 р.

Ваше Преподобіе!

Я уже окончилъ мое разсужденіе о Галицкихъ Митрополитахъ т. е. 9 § на 19 листахъ моего письма, и занимаюсь теперъ перечитываніемъ и исправленіемъ написаннаго, и скоро доставлю Вашему Преподобію мою рукопись, какъ единственный списокъ, къ напечатанію, переписывати ее у меня нѣтъ досуга.

Посылаю Вашему Преподобію 5 флор. серб. для благосклоннаго отправленія въ Матеръ Ческую 1 флор. сер. на издержки опакованія книгъ присылаемыхъ упомянутымъ обществомъ для основателей Ческой Матери — Я желалбы и на сей годъ подъ моею адрессою получати книги въ Уневѣ per Przemyslany, когда оставлю Уневъ, тогда извѣщу объ етомъ упомянутое общество.

Nадѣюсь, въ короткомъ времени быти въ Львовѣ [2] и привезу ссудженныя (sic) мнѣ книги.

Я занимаюсь теперъ съ моемъ отходомъ изъ Унева составленіемъ или лучше сказати дополненіемъ уже сочиненной мною Исторіи Уневской Успенско Богородичной Архимандріи — и здѣшней типографіи.

Желая Вашему Преподобію здраваго и веселаго праздника Богоявленія Г. N. И. Х. остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичь.

16. Января 1857
Въ Уневѣ.

Лист писаний на 2 стор. 4^0.

На 4-ій стор. в середині:

Uniow
An Hochwürdigen Herrn Głowacki Professor der Ruthenischen Sprache und Litteratur an der Lemberger Universität zu Lemberg.
beschwert mit 6 fl. CM.

Ч. 227.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати пис. після 13 (25) 1. 1857 р.

Любезнѣйшій Другъ!

Простить, что я опоздился съ моихъ писаніемъ, и съ посылкою денегъ за Мѣсяцословы. Вся причина, что я теперь былъ очень заятъ и долго нимогъ еще розчетаться съ моими сосѣдами. Всего я продалъ 12 ексемплярей изъ которыхъ самъ 3 заплатилъ для трехъ церквей — за тые посылаю Вамъ 6 гульденовъ имѣю бо надежду, что єще нѣсколько продамъ, єсли бы всѣ повелося роздать за деньги то всѣ деньги зажену Вамъ. При той случайности благодарю Васъ Любезнѣйшій за декретъ на деньги, которыє я изъ Вѣени получилъ и прошу Васъ опять о новоє пособіє въ слѣдующемъ: Вы вспомнули однажды, что бы я мои Стихотворенія исправилъ и къ печатанію иждевеніємъ Г. Качк. на Ваши руки надослалъ. Долго не могъ я рѣшиться, но теперь совершенно рѣ-

шенъ въ пользу Народнаго Дома мои стихи отдать если бы иль на счетъ Народнаго Дома иль иждевеніємъ Г. К. выпечатались. Всѣхъ стиховъ станетъ на 8 иль 10 листовъ печатаныхъ. По этой причинѣ что мои стихи на Н. Д. опредѣляю составилъ я Стихъ къ Народ. Дому[1]), [2] который Вамъ къ разсужденію посылаю. Сей стихъ заялъ бы мѣсто посвященія.

Впрочемъ побесѣдуйте съ Всч. Г. Кузьємскимъ, иль схочетъ комисїя на свой счетъ печатанье прїять иль ни. Извольте Любезный въ концѣ сей стихъ отдать иль въ Редакцїю Зори иль если перепысываєтесь съ Газетою Церковною туда отослать только исправте хахлацизма — но я думаю, что лучше въ Зорю отдать, опа бо занимается больше Галицко Народными дѣлами.

Смерть Г. Епископа[2]) нашихъ священниковъ не тронула, всѣ разсуждають по русски: Онъ былъ Ляцкїй Епископъ и Ляцкїй Арцибискупъ погребалъ єго по своєму. Вы не увѣрите, какой православной духъ межь нашими, но русскій хитритъ. Что тамъ слышать объ наслѣдникѣ Епископа Бохеньскаго? Кого Вы уже на медку поставили въ этотъ чинъ? Наше священничество очень хорошо разположено къ Кузьєм: но что то поможетъ, кобы только Кардиналъ былъ такъ разположенъ. Мнѣ однакожь кажется, что Епископа Суфр. больше не будетъ но Еписк. Перемыш. поставитъ Метр. въ Администр. а Консисторія будетъ какъ теперь. Я розболтался ни о моємъ дѣлѣ много, проститъ.

[3] У меня есть три рукописи: Свят. Евангелія изъ 16 столѣт. Ѱалтирь великїй изъ половини 16 а Октоихъ кажется мнѣ изъ нихъ древнѣйшїй. Ни на одной нѣтъ года. Напишите мнѣ иль могутъ онѣ какую литературную рѣдкость становить. Если бы къ чему могли придаться я бы ихъ забралъ положивъ новыя книги на ихъ мѣсто, ибо неупотребляются въ Богослуженіи. — Словарецъ я собераю, но напередъ очень трудно. Извольте тоже изясниться по чему Вы съ меня шутите, я готовъ Васъ на поєдинокъ выззвать и то на медку. Знаєте про что? Вотъ Вы меня разъ Вице-Деканомъ, другой разъ Schul-distrikts-Aufseher назвали. — Я ни первымъ ни вторымъ сановникомъ и неубѣгался о сіи чины, хотя онѣ бы предалися менѣ, ибо чаще я бы могъ свидаться съ священниками и поощрать къ складкамъ на Народ: Домъ иль покупкѣ книгъ и всему русскому. Съ нашими хахлами нужно торговаться о всемъ а иногда имъ да что отказать иль чѣмъ то по-

---

[1]) Печатаний в „Зорі Галицк." за рік 1857 ч. 5 під анонімом: „Черноризецъ Іоанникій" п. з. „Къ Народному Дому".

[2]) Треба розуміти еп. суфраґана Івана Бохеньского, що умер дня 13 (25) І. 1857 в 74 роції житя.

страшить, пока нерѣшаться къ коемъбудь дѣлѣ. Теперь большой интересъ къ Вамъ Любезный. Вы знаєте что я бы хотѣлъ опять возвратиться въ Лембергъ, а я знаю что Вы мой вѣрный другъ менѣ желаєте это. Извольте извольте прошу Васъ точно розвѣдаться о катехитахъ гимназїялныхъ. [4] Мнѣ кажется, что когда большїй непрїятель русскихъ катехитовъ Епис. померъ и ничего вредливаго до сихъ поръ єще нездѣлалъ, то моглибы наши разъ уже дачто рѣшительнаго здѣлать иль можетъ быть уже рѣшили что. Извольте мнѣ написать — я буду Вамъ очень благодаренъ. — Въ концѣ прошу Васъ немедлите долго съ отвѣтомъ у будьте увѣрены, что я Вамъ искренно всегда приданъ Вашъ другъ Гушалевич.

Всепочтенной супругѣ отъ насъ всѣхъ глубочайшее почтенїє, — Мы надѣємся умноженїя нашего семейства. Гуш.

Г. Зубрицкаго уцѣлуйте отъ меня сердечно.

Къ Малиновскому пишу объ одномъ интересѣ, которой мнѣ былъ въ сихъ сторонахъ къ одному богачу врученъ — онъ предложилъ Всеч. Г. Кузь. — Отдайте єму благосклонно сїе письмо.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 228.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 20. I. (1. II. 1857 р.

Благороднѣйшїй Господинъ Профессоръ
Милостивѣйшїй Государъ!

Въ отвѣтсвїе Вашему многоцѣннѣйшему письму извѣщаю Васъ, Благороднѣйшїй Господинъ Профессоръ, что Сучава не мѣсто къ продажѣ Мѣсяцослова. Изъ Русскихъ здѣсь только Священникъ и одинъ Учитель училища народного, которые не нуждаются въ мѣсяцословѣ, прочїе прихожане Унїятскїе — сами бѣдняжки. Сучава — одна изъ трехъ парохїй Буковиньской провинцїи, и я слышалъ много прекраснаго о средствахъ, которыми принимались къ учрежденїю здѣсь унїи. — Досель собираю только матерїалы, но мнѣ нужно было бы заглянуть въ акты Львовской Консисторїи, а тамъ кажется, не дозволятъ. Жаль что [2] Добрянскїй въ Перемышлянинахъ не пользовался эпизодомъ о введенїю Унїи на Буковинѣ. —

Чувствительно благодарю Васъ Милостивѣйшїй Государъ, что изволили надѣлить меня книгами къ чтенїю; давно то, какъ я еще занимался только Польскою рѣчью, были у меня порывы на драматическую поэзїю, и право, она достойна занятїя: она была преемницей эпо-

пеи, но ее самую никакій родъ поэзіи не заступитъ, она будетъ вѣчна, какъ долго жить будетъ родъ человѣческій. Однакъ у меня теперь крылья слабки: наиболѣе исторію не очень хорошо знаю, чтобъ испытать мои силы. Говорятъ что геній къ этому развивается на 30 омъ году; буду ждать, что такое будетъ со мною. Вообще сказать, у меня застила поэтическая жила съ времени, какъ я поближе познакомился съ азбукою, а поэзія лирическая мнѣ стала даже противна. Для того я не очень ползовался этими книгами, [3] и здѣсь смѣю повторить мою просьбу изъ послѣдняго письма моего, чтобъ Вы, Милостивѣйшій Государъ, изволили сообщить мнѣ какія книги Ѳилологическаго содержанія, хотя бы они были на Нѣмецкомъ языкѣ. Дозвольте мнѣ также попросить Вашихъ совѣтовъ что до моей будучности. – Я вздумалъ-было посвятиться Ѳизикѣ, ибо такимъ образомъ я надѣялся, что, взирая на тотъ индиѳѳерентный предметъ, дадутъ мнѣ какое нибудь мѣстечко Гимназ. Учителя. Но какъ мои средства ничтожны, и понеже мнѣ предстоитъ покрайней мѣрѣ еще 4 года ученія, такъ я желалъ бы извѣдаться, можно ли мнѣ будетъ дѣлать испытъ изъ Русскаго языка и при томъ также и изъ Нѣмецкаго, и не буду ли я долженъ притомъ подвергнуться вмѣстѣ испыту изъ классической Ѳилологіи, ибо по теперѣшнему [4] системy надобно выдержать испыты изъ двухъ предметовъ. Если бы не было нужно, такъ я въ этомъ году подвергнулся бы испыту дозрѣлости, и пребывъ на всеучилищѣ одинъ годъ, попросился бы въ Учители Русскаго языка. Бѣда только, мнѣ кажется, что по правилу, учитель Русскаго языка всегда только въ качествѣ суппленга (400 fr.). Покорнѣйше прошу Васъ, Милостивѣшій Государъ обучить меня, будетъ ли возможно какимъ нибудь образомъ сладить дѣло съ Г. Черкавскимъ, чтобъ я заблаговременно принялъ надлежащія мѣры. Покорно прошу Васъ, Милостивѣйшій Государъ, при случайномъ свиданію съ ГГ. Наумовичемъ и Гузаромъ, отобрать отъ нихъ fl. 2 — 30 кр. какъ должную послѣплату. Я къ нимъ буду писалъ. Примите это на счетъ долга принележащого Гну Раковскому. Живетъ ли еще Церк. Газета. Писалъ къ нему, но не получилъ отвѣта.

Съ отличнымъ почтеніемъ и искреннѣйшею благодарностью пребуду на всегда Вашъ Милостивѣйшій Государъ
покорнѣйшій слуга
Сев. Г. Шеховичь.

Сучава 20 Янв. 1 Фев. 857.

24 кр. за мѣсяцословъ приложено. — Благодарствую.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 229.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7/2 1857 р.

Любезный мой Братъ!

Покорно благодарю Тебя за присланный надгробный стихъ и призванie къ складкамъ на Народный Домъ, и за прочія извѣстія относящія ся къ моимъ друзьямъ. -- Я недавно былъ у Г. професс. Миклошича, и благодарилъ его за ходатайство въ Твоемъ дѣлѣ; онъ кланяется Тебѣ и душевно радуется о хорошемъ успѣхѣ Твоего прошенія; издавая второй томъ своей „Slavische Bibliothek“ — проситъ Тебя Г. Миклошичь, чтобъ Ты прислалъ ему для этого сочиненія какую короткую статейку, именно какой старинный памятникъ нашей литературы, досель еще ненапечатанный, или какую старинную народную пѣсню, любопытную по части исторіи, миѳологіи, нравовъ и обычаевъ народныхъ, или нѣсколько пословицъ (приповѣдокъ) или сказокъ занимательныхъ по содержанію и неизвѣстныхъ еще въ литературѣ. — Я надѣюсь, что у Тебя всегда найдется чтото подобное такъ сдѣлай милость и пошли ему прямо, или чрезъ меня, и напиши тоже отъ себя благодарительное письмо къ нему, ибо я увѣренъ что онъ много подѣйствовалъ. — Также хорошо бы Ты сдѣлалъ, если бы написалъ благодарительное письмо Г. Дру Сембратовичу, и онъ дѣльно заставалъ Твою справу. —

Я споминалъ Тебѣ, что нѣкій техникъ Г. Настьошинъ возьметъ для Тебя нѣсколько экз. Исторіи Балудянскаго — но этотъ Господинъ остается пока еще здѣсь, и можетъ быть, останется навсегда при центральномъ бюрѣ Галицкой желѣзной дороги. Въ подобномъ случаѣ я пошлю Тебѣ [2] эти книги другимъ путемъ. Отъ Г. Раковскаго я сегодня получилъ письмо, гдѣ онъ извиняетъ что Твоихъ книгъ не могъ еще до сихъ поръ отослать по неимѣнію времени; но обѣщаетъ поскорѣе это сдѣлать. — Въпезапная кончина преосвященнаго Іоанна, кажется, сильно взволновала умами нашихъ прелатовъ, а можетъ быть и латинскихъ и нѣмецкихъ; изъ Львова пишутъ, будьто гр. Голуховскій покровительствуетъ Г. Слимаковскаго, какъ молодаго и смиреннаго человѣка, котораго бы въ случаѣ смерти Еминенціи можно вдругъ возвысить на митрополію; — другіе же говорили, что будьто Яхимовичь будетъ пока завѣдывать митрополіей, а свою епархію отдастъ генералъвикарію, чтобъ тѣмъ образомъ не ускользнула ему митра Митрополитальная. — Впрочемъ можетъ быть. Ты уже и вѣрную истину знаешь, будучи такъ близко источника и имѣя дружественныя сношенія съ Г. Пе-

трушевичемъ. Если же нѣтъ, то я Тебѣ скажу истину, которую я вчера узналъ изъ вѣрнаго источника, но прошу Тебя задержать ее пока въ секретѣ хотя на короткое время, ибо она и такъ скоро разнесется. — Вотъ нашъ сѣдой кардиналъ пріосанился, и сдѣлалъ „un coup d' etat“ — онъ написалъ прямо въ министерство, и запропоновалъ единственнаго нашего Спиридона Литвиновича — и больше никого — и проситъ чтобъ его немедленно подтвердили; и посему быть, Министерство согласилось, и отослало эту пропозицію гр. Голуховскому съ тѣмъ, чтобъ онъ немедленно предложилъ ее официяльнымъ путемъ къ подтвержденію Императора. Вмѣстѣ съ тѣмъ здѣшная нунціятура извѣстила теле- [3] графомъ кардинала Антонелли въ Римѣ, чтобъ тамъ сдѣланы были всѣ мѣры, какія нужны для подтвержденія скорѣйшаго, такъ что 1. апрѣля Литвиновичь уже будетъ преконизованъ. — Вотъ какой Staatsstreich произвелъ нашъ умной старикъ. Впрочемъ я душевно тому радуюсь, ибо не оскорбляя никого должно признать, что въ нынѣшнихъ трудныхъ обстоятельствахъ нѣтъ достойнѣйшаго и умнѣйшаго мужа въ нашемъ клирѣ. Сотвори Господи многія лѣта Преосвященному Спиридону! — Я увѣренъ, что онъ приведетъ нашъ обрядъ къ неслыханному блеску и почтенію. —

Сдѣлай милость, братъ мой, на имя Г. Настьошина есть нѣсколько чиселъ Церковной Газеты на Львовской почтѣ — прикажи ихъ отослать сюда ins ruthen. Seminar bei St. Barbara Stadt N. 750 — гдѣ тотъ Г. живетъ. —

Въ числѣ 283 Санктъ Петерб. Вѣдомостей напечатанна любопытная статья о литературѣ въ Галиціи, именно же о Семейной библіотекѣ и ея редакторѣ[1]). Можетъ быть мнѣ удастся позже доставить Тебѣ это число на короткое время, чтобъ подѣлиться впечатлѣніемъ ея. Въ Augsburg. Alg. Ztg. N. 16 сего года было короткое но довольно неудачное извлеченіе изъ этой статьи — ее надо цѣлую прочитать, чтобъ понять значеніе ея. —

По новѣйшему рескрипту Его Величества изъ Милана 25 января 857 будетъ наше присутственное мѣсто „Hofkriegsbuchhaltung“ развязано, и распущено по всѣмъ провинціямъ, именно по главнымъ городамъ. [4] Для людей здѣшнихъ особенно для семейственныхъ это довольно досадно — ибо подобныя переносины очень дорого стоютъ, а вознагражденія отъ военнаго начальства, которому мы отнюдь подвластны будемъ, не можно много надѣять ся. —

Впрочемъ судьбы Божія неисповѣдимы, я готовъ на все, и по крайней мѣрѣ радуюсь тому, что увижу Васъ дорогихъ сердцу моему

---

[1]) Єї перепечатала „Церк. Газета“ в ч. 36 і 37 за рік 1857.

скорѣе, нежели я могъ предполагать. — Если Ты получилъ уже Твой декретъ, то извѣсти меня накратцѣ о содержаніи его, чтобъ можно помѣстить его въ Вѣстникѣ. —

Пращай любезный братъ, уцѣлуй всѣхъ Твоихъ любезныхъ отъ насъ здоровыхъ, и кланяйся всѣмъ друзьямъ и знакомымъ, и не забывай и люби Твоего Брата

Ивана Ѳ. Голов.

Вѣна 7 Февраля п. н. ст. 1857.

P. S. Отецъ Протоіерей[1]) уѣхалъ на 2 мѣсяца въ Италю, Францію и Германію, вѣрно чтобъ посѣтить своихъ зятевъ, изъ которыхъ одинъ въ Флоренціи, а другой въ Парижѣ при посольствѣ. —

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 230.

Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 7. II. 1857 р.

Высокодостойный Государь!

Отъ когда я удалился изъ Львова засумовался мой горизонтъ. Я 23—25 годинами отягощенъ, нѣтъ и времени достойно розглянутись, нѣтъ когда и о общихъ дѣлахъ подумати. До того мы здѣсь отъ великаго образованнаго свѣта совсемъ отлученны. Я не вѣдаю, чи мои изреченія печатаются. Не вѣдаю, чи ГГ. Макарь, Наумовичь и Шеховичь на руки Вашего Благородія по пять реньскихъ мнѣ должныхъ поприсилали, дабы ними хотя первыи издержки печатанія покрыти возможно. Препокорнѣйше молю Вашую [2] Высокодостойность, написати мнѣ въ томъ отношеніи хотя двѣ строчки въ отвѣтъ, бо вѣдаю, якъ Высокодостойный Господинъ изъ всѣхъ сторонъ занятый. Я по всегда буду за тое благодаренъ.

Бѣлоусъ.

Тернополь 10/2 1857.

Лист писаний на 2 стор. 16⁰.

---

[1]) Раєвський.

Ч. 231.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13) II. 1857 р.

Милостивый Государь!

Искренно благодаря Васъ за присланныя ко мнѣ подписны деньги и за статьи, объявляю, что я не замедлю воспользовать ся драгоцѣннымъ трудомъ Вашимъ[1]). — Очень опечалило меня извѣстіе Ваше о томъ, что Львовской Матицѣ запрещено пользоваться гражданскою печатью. Въ семъ отношеніи могла бы быть полезною энергія, если бы сдѣлано было представленіе, что при полагаемыхъ препятствіяхъ сего рода не можетъ успѣвать народное просвѣщеніе. Конечно, если мы не вступимся за свое дѣло, то ревность наша на бумагѣ останется одними пустыми [2] фразами. Я было уже хотѣлъ писать Вамъ чтобы Матица принялась за перепечатаніе и распространеніе россійскихъ учебниковъ по всѣмъ отраслямъ наукъ; какъ то: Физики, Механики, Химіи и пр. но вотъ, пошло все на оборотъ. Зоря Галицкая опять измѣнила своему направленію. Комужъ она будетъ нравиться въ настоящемъ ея слогѣ? Въ Венгріи, видно оказывается сильное стремленіе къ россійскому языку, ибо число подписчиковъ на Церковную Газету тутъ умножилось, между тѣмъ какъ въ Галиціи, какъ Вы замѣтили, по нерѣшимости немножко убавилось. Не смотря на то, что Церковная Газета до сихъ поръ не была покровитель-

---

[1]) В 5. ч. „Церк. Газеты“ поміщені дві кореспонденциї Я. Головацького, значені трема зьвіздками ***. В першій з них висказує він радість, що „Церк. Газета“ виходить і в 1857 р., радить редакторови, Ів. Раковському, щоби просив о порученє сеї часописи з сторони руських епіскопів, а сам обіцює бути ревним співробітником. В другій поминає померших давнійше Я. Ґеровського, дра Вен. Левицького, Андрея Балудянського, Івана Матинкевича, Петра Головацького, Евст. Прокопчица і подає житепись та описує похорони Ґеорґія Волощака. В 6. числї подає Я. Г. вісти про іменованє надзв. проф. польської лїтератури у Львові Антон. Малецького, про лїтературний рух, про іменованє ректором дух. семин. у Львові Ів. Слїмаковського і про іменини кард. Левицького. В ч. 9. подає вість про вдовичий фонд по сьвященниках, яко спростованє дописи зі Львова, поміщ. в 17 ч. „Церк. Газеты“ за рік 1856, а підпис. буквами І. К. Порівнай лист Ч. 212. В ч. 17. за рік 1857. помістив Я. Г. допись про молитвослов Матиції і про письменні теми конкурсових іспитів сьвященників у Львові. В ч. 20. подав Головацький допись про св. Божого Тїла у Львові, про відзначенє дра Он. Криницького, про іменованє головою вдовичого фонду крил. Лотоцького та про дальший дар Іп. Терлецького.

ствуема [3] никакимъ авторитетомъ, однако имѣетъ около 300 подписчиковъ, состоящихъ въ разныхъ провинціяхъ Монархіи. Перепечатываеми русскіе учебники моглибы сей часъ бить употреблени въ нашихъ народнихъ училищахъ, и такимъ образомъ дѣйствительно билобы водворено у пасъ нарсдное образованіе. Люди наши, при помощи нинѣшнихъ средствъ, сообщеній, отправлялись би въ Россію и тамъ практически получили бы усовершенствованіе въ рукодѣліяхъ, заводахъ, машинахъ и во всѣхъ наукахъ. Повѣрьте мнѣ, что пока мы не возьмемся за это единственное средство нашего [4] пароднаго образованія, разумѣю Рускую Литературу, то ми не сдѣлаемъ нѐ въ чемъ никакого успѣха, будемъ попрани, презрѣни, и не обратитъ никто на пасъ никакого вниманія. — Выходитъ ли Вѣстникъ? Я до сихъ поръ не получилъ ни одного нумера его, не смотря на то, что я порядочно посылаю ему нумера Церковной Газети.

Препровождая при семъ полученныя мною изъ Вѣны книги, совсѣмъ 9 тетрадей, и одинъ гульденъ серебр., какъ цѣну пяти экземпляровъ рисунка Дома Народнаго въ пользу его, имѣю честь быть съ глубочайшимъ почтеніемъ, Вамъ преданнѣйшій

Іоаннъ Раковскій.

Будинъ 1 (13) Февраля 857.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 232.

Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 15. II. 1857 р.

[Къ Мих. Малиновскому.]

Ваше Предодобіе!

Я прочиталъ достопоч. письмо Вашего Преподобія съ большимъ удовольствіемъ — но какъ Пессимистъ не подѣляю я всѣхъ надеждъ питаемыхъ Вашимъ Преподобіемъ. Прошу письмо мое съ дополненіями изъ Византійцевъ о русскихъ Митрополитахъ доручить Г. Головацкому. —

Я желалъ бы напечатаны листи моего сочиненія чрезъ руки Петраша получать, для дополнываніа и послѣдняго исправленія ихъ.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ — Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

15 Февраля 1857

Въ Уневѣ.

Лист писаний на 1 сторонї 8°.

Слова, взяті в [ ], писані чужою рукою.

Ч. 233.

Лист А. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 15. II. 1857 р.

Ваше Преподобіе!

Посылаю мое дополненіе, къ моей статьи (о) Галицко Русскихъ Митрополитахъ для помѣщенія его на своемъ мѣстѣ въ рукописи, гдѣ прошу эти листи приклеить.

Мои 15 фл. серб. кажется уже дошли до Ческои Матицы ибо я вчера получилъ IV. тетр. Музейника за 1856 и Гелферта Гуса изъ Праги за сей годъ. —

Естли мое сочиненіе будетъ листами печатанное желалъ бы я получать ихъ какъ прежде для перечитиванія и конечнаго дополныванія и исправленія.

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

15 Февраля 1857.
Въ Уневѣ.

Лист писаний на одній стор. 4°.

Ч. 234.

Лист Левицького з Тлустого до Якова Головацького, пис. дня 28. II. 1857 р.

Всечеснѣишіи Господине и Дриже (sic)!

З драгоцѣнного листа Вашего vичитую, же я засѣдѣлъ ся, и жадноѣ поголоски о собѣ не даю — не дивниця то естъ, старѣстъ не радѣстъ. — Очи не vидятъ, рукѣ трасутъ ся, а ноги и цѣлое тѣло ослабленне — и та то єстъ причина, же до Васъ не одзиvаvіемъ ся. Я бымъ, здаіє ми ся, жаднои почти не опустилъ, що бимъ до Васъ дещо ненаписалъ — а може и кѣлка рази Лvѣvъ зvѣдалъ — хотяже не пѣдъ сходки, але щеґолне, бимъ Васъ принаимѣ передъ моєи смертеvъ моглъ зобачити, и утѣшитися, vправдѣ нема праvи жаднои хvилки при каждѣ оказиѣ, де бисмо о Васъ не vспѣмнули, але то для насъ мило єстъ, мѣлѣшше намъ би було, зобачити Васъ — и утѣшити ся — —

З vеликоvъ несмѣлостеvъ одзиvаю ся зъ прошениємъ, би сте мя ущасливили кѣлкома слоvами — а такъ що ся дѣіе vъ сvѣтѣ — vелика то для мене буде Ласка моє наищирше почтениє для Вашеи Гпже засилаю

а Дѣточки сердечне поздаравлаю, дай Господи аби здоровѣ росли, и дочекалисте ся утѣхи. —

[2] Мѣсяцослови отримавємъ од Васъ, и заразъ порозсилавіемъ — але надаремне, іеднѣ тлумачатъ ся, же одъ Василианѣвъ приобрѣли, а другѣ, жадноѣ вѣдомости не даютъ, длячого я такъ запѣзнивіемъ ся з вѣдпѣсомъ (Вѣдъ Голови риба смердитъ) бо наветъ и Намѣстникъ нѣчого не одповѣдає — може ще намислятъ ся, и пришлютъ — але хто знає коли, я теперъ одсилаю 7 fr. MC. при тѣмъ засилаю Вамъ моє правдиве почтение зѣстаючи разъ на завше правдивимъ и жичливимъ слугоvъ и Другомъ —

Левицкій.

Тлустє дня 28 Лютня 857.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 235.

Лист К. Вл. Запа до Якова Головацького, пис. дня 16. II. 1857 р.

V Praze dne 16. února 1857.

Milý Příteli!

Zařídil jsem všecko, jak si to v posedním svém listu od 3. února žádáš, totiž predplacení na zásilky za Tebe, kn. Petruševiče a Jachyma, potom vklady kn. Petr. do Matice a předplacení Tvoje na Památky. Tvoje stížnost na nedbalé zasílání snad z pouhého omylu pochází. Zasilky činí se čtyrykrát do roka, hned po vyjíti Musejníka. Vloni dostali jste tři zasilky, letos na začátku unora čtvrtou, proto že čtvrtý svazek Musejníka teprv nyní vyšel. S nejbližší zasilkou dostaneš také knihy, jež sobě žádáš.

Nyní Ti musím oznámiti, še jsem svůj stav proměnil, oženiv se podruhekrát s vdovou z města Benešova z rodu Wolfovnou po prvním muži Grimovou, doufám byti spokojen s volbou, neboť hlavně mně šlo o opatření dětí. Jinak se v posavadním mém způsobu života nic nezměnilo. Vydávám své Památky archceologické dál, a těší mne to. Stálo by předce za to, aby se u Vás i na Rusi někdo vyskytl, který by chtěl Vaše církevní stavby zpytovati, dříve ale s tím vším se seznámiti, co Němci o svých tak zvaných romanských stavbách píší. Dříve to zvali všecko [2] bizantynským slohem; ale že jim všechno bizantynské (proto že to je také ruské) nevoní, tedy spatřují nyní ve svych stav-

bách zvláštní rozdíly, jichž bizantismus prý nemá, a zovou je romanskými. A mně se předce zdá, že předce podstatného rozdílu není; potřebá jen z Vaší strany ukázati, v jakém slohu Vaše církve stavěny jsou, aby se mohlo dokonale porovnání a rozeznání učiniti. Rozumí se, že co možná nejvíc vyobrazených příkladů sebrati se musí, důío nežby se o tom mluvilo a psalo. My své staré stavby nyní také musíme romanskými zváti, pokud nemůžeme zdání Němcův zvrátiti.

Od času, co Palacký dobu husitskou probral, stala se tato důležitá část naší historie polem mnohého zpytování a rozumování. Jeden plod toho dostal jsi s posledném musejníkem do ruky, totiž Helfertův spis: Jan Hus. Palacký četl nedávno kus z další doby po-husitské, mluvě o sektách a o vojenských rotách českých, jichž pokračování na Dněpře v Zaporoží se zjevilo. Čtení to vzbudilo všeobecnou pozornost. Můj kollega, dr. Gindely (prof. na realce) vydal první díl německy [3] psané historie Českých bratří, a prof. Höfler (Bavorák) pustil se do vydávání latinských pramerů z historii Husitův. Jak to vydal, dočteš se v 1. sv. letošních Památek. Myšlenky se začínají u nás zase třit, a to snad jsou začátky nového literárního života.

Včera představováno na našem divadle: Taras Bulba, ataman kozácký, podle mého překladu Gogolovy pověstí sepsáno od Josefa Friče. Vypadlo to dosti slušně, i byl jsem spokojen, že kozáci měli brady a kroj ne zcela kozácký. Bezpochyby vyjde ten kus tiskem. Konči se katastrofou, kde Bulba zastřelil svého syna Andřeje, sám ale přepaden od Polakův s Maryní o čele klesá i s Ostapem. Spisovatel vetkal do toho kozácký tanec a zpěvy dosti šťástně.

Obrázek Vašeho národního domu jsem dostal, a ptám se, je-li již skutečně tak vystavěn, čí pomocí, a co s ním teď počnete? Vede se nám strašně bídně s našimi národními ústavy, jak pak asi Vám?

Náš Erben nemůže dostati nakladatela na své národní pověsti Slovanské, a již na druhý rok to za sebou chová. Nemůžeme nikam se hnout. Buď zdráv, a piš mi, zdali již teď pořádně své věci dostáváte.

Tvůj upřímný přítel

K. Vl. Zap.

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 236.

Лист І. Острожиньского до Якова Головацького, пис. дня 3. III. 1857 р.

Ясеновъ 3-го Марта 857.

Наймилѣйшый Друже!

Съ радостію всегда припоминаю собі дорогу приёмною зъ Тобовъ въ округѣ Тарнопѣльскôм, бо Дружество Твое, зъ котрымъ вся моя Чувства и наименшѣ гадкі цѣлкомъ зливаютъ и соёдиняются, есть для мене по Бозѣ потѣшаніємъ для моёго житѣя, а сердце токмо тогда тужитъ егда собі пригадаю, що насъ обстоятелства такъ далеко розлучили. Наш Алеξандеръ... не дуже потѣшно поступаётъ, але Господь крѣпость людем своімъ дасть. Потѣшную вѣст получихъ от Твоïхъ Родителеи, о Твоёмъ супрузі и о Чадахъ твоехъ здоровю. Ми такожде вдоровѣ, уклѣнно и усердно Васъ всѣхъ цюлуёмо. Госпоцина Ляховѣчка принесла на сеи Свѣтъ сына Евгенія безъ пропусткі, и вознесла мене на достоёнство страшне, Дѣда. Въ Ясенові отзивае ся давное гоненіє Штрассерôвское, писарь громадской Штрекеръ Кароль Тобѣ извѣсный наказавъ черезъ Вôита оу Церквѣ поставленіе поручі голоситы, бачте куда намѣреютъ. Подаvёмъ за то желобу до Всечестнѣишôі Консисторіи, довѣдаи ся якто принято и яка надежда обороны, треба зъ мужествомъ бороты и боронити ся. Въ Лютѣм черезъ Намѣстничество подано, посолнихъ и надмѣнихъ зъ далека словеса от Его Сѣятелства Кардѣналского Метрополѣти изреченні. Прочитаѣте, и не даѣте Насъ побѣдити от зухвалства. Черезъ тоё неустанне гоненіе радбыхъ вже усунути ся зъ Ясенова, прошу Тебе, довѣдаи ся, чи и якъ быхъ мôг получити освобожденіє от конкурсу, чи ѣзрадніе [2] и полезнѣише бу (sic) въ Чернôвцехъ иле в Львові писаты, бо радбыхъ и зъ Тобов видѣтися і побесѣдовати. Але поговори щире і дружеско з Г. Ілнѣцкім Цѣпановскѣм и прочиѣми Іспитниками, чибы хотѣли и могли Диханіёмъ помощи мні и Своею Благодатію дополнити моё Недужество, бо въ Мозговниці много вѣвѣтрѣло а здоровя і грошёи мало до такôі дороги. За календарами русскими много допитуются, але всегда треба скорѣише присилати, абы инныхъ впередъ не закуповали, наиполезнѣише бы було, черезъ Консисторю и Намѣстничества для кождого Священника и Церкви зъ Шематѣзмами насилаты и хосенъ для Вдовиць или на дôмъ народны жертвовати абы ся въ пôзднѣишôі поредôк на всегда утіегло и увичаѣло. За календар наш присѣвмя въ Бучачи одинъ Велможа, чи въ нашихъ того не ма, чого лѣпшого въ русскіхъ шукаете, чи теперь лѣпші чеси, откогда рисскі (sic) пишут календари. Так нам и того завидят. Евреи у насъ множествомъ грошёі

и звинности своѣи бѣдныхъ Христїанъ въ глубину нужди затопили. У пашыхъ хлѣборобѣвъ свобода от панщини, але и от просвѣщенія а зъ малым просвѣщеніемъ вкрадаётся и пиха. На Насъ Священниковъ гавкаютъ и враждуют а мы ледве дихаёмъ. Робы що кажутъ, а все не довѣреют, и огуду кедаютъ що ми не доста каѳолическі, абы и римскыи устав прияли, то ще будут голосити, що то удают а за давнымъ потїегаютъ. Опамiятаї ѣхъ Боже, бо не внаютъ, що чинют а Мозаѣзмоѵи розширити ся не перешкаджеютъ. На Дiека и Учителя въ Ясенові не ма, а для Писара и Вѣита по 100 левѣвъ срѣбрныхъ зараз дати изволили и наказали. Ваше желаніе, бымъ оповѣдалъ въ Криѵорѣвни нашу Тарнопѣлскої дорогу не мѣгем исполнилы, бо егда Брат Емїліанъ не бувъ бы ся въ Криворѣѵни ожениѵъ, булобы зноѵъ нарѣканіе [3] на мя а такъ теперь Богу дякоѵати соѵершилося, и обое здороѵі и весели и щаслиѵіы, Брата Еміліяна, носящого истинныи Ваш образ ѵо всѣмъ, любю усердно аки и Васъ. Какъ то всегда потѣшнии Вѣсти и Достоѣнства для насъ Руссинѣвъ, не давно пашого любого, дорогого Митрополѣту почтили Достоѣнстѵом Кардиналскѣм, Урядъ сопружескыи нашѣі Консисторіи порученнѣи и вижшыи уряд (Інстанція) абы безъ множаишыхъ трудностеі а зъ скорымъ успѣхомъ було, сусѣдному Архѣпастѣру Бараніецкому отданыи, як Вѣстникъ доноситъ. Чимъ разъ бѣлша благодат на Руссинѣвъ спливаётъ. — До того много Учителѣвъ въ Училищахъ помѣщенні. Тужимо над упокѣѣнымъ Бохенскѣмъ, за то зновъ тѣшимо и радуемо ся же наше Сѣятелство Кардинал Метрополѣта жиїе. Многая ему лѣта да удержитъ го Богъ! Цюлуѣте отъ Насъ Г. Лахоѵича, Ілнѣцкого, и Г. Цѣпановского, Г. Цѣпановского питаѣте, чи бы не мѣг ще одной Евангелю зъ Почаёва для Парафіи Бѣлоберезки постараты. Г. Лахоѵичъ писавъ о Бриндзу для себе и Г. Цѣпановского, але що добре, вже давно продали, а пусте не хотѣвѣмъ куповати и посилати. Г. Сокульского цюлуѣте от мене и даите мнѣ отвѣт какъ наискорше черезъ почту. Буваите здоровѣ и Насъ потѣшаѣте — Вашъ Другъ

I. Острожиньск.

На лївім боцї 1 сторони написано:

Чути що такожде Всечестнѣишоми (sic) Господину Баранїецкому во всѣмъ попеченіе надъ Руссинами повѣренно и що Г. Баронъ Яхѣмоѵѣчь въ недузї зостаё. Вашу супруги (sic) и Чада и Братя усердно цюлуемо.

На лївім боцї 2 сторони:

Ще не заплатыхъ Зорю зъ года 856, просѣт бы трѣшкі почекали але разом просѣтъ о Числа 8 до 20, котрѣхъ не получихъ. Чути зноѵу щос нового о полученію календарѣѵ и о новѣм Владицї.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

На 4 стороні адреса:

Jasinow.

S. Hoch- und Ehrwürden Herrn Herrn v. Głowacki Professor der ruthenischen Sprache und Literatur an der Universität — g. k. Weltpriester Hoch und Ehrwürden zu Lemberg.

franco.

Erga Recepisse.

Ч. 237.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 23. II. (7. III.) 1857 р.

Благородный Господинъ Професcоръ Милостивѣйшій Государъ!

Изъ за границы спрашиваютъ меня какіи Журналы Русскіе являются въ Австріи, кто ихъ Редакторы, какая ихъ цѣна и проч. Не видѣвъ чрезъ нѣсколько мѣсяцовъ никакой Русской Газеты, не могу ничего удовлетворительнаго сказать. Гнъ Раковскій самъ обѣщалъ мнѣ присылать свою Газету: выжидаю ее всякой день.

Касательно Зори не знаю даже, является ли она или нѣтъ, узналъ только отъ Г. Раковского, что онъ корреспондентомъ ея. — Въ минувшемъ году я послалъ Г. Кобринскому статью и просилъ чтобы присылалъ мнѣ Зорю. Однакъ этого не сдѣлалъ.

Полягая, что онъ часто встрѣчается [2] съ Вами, Милостивѣйшій Государъ, то покорнѣйше прошу поручить ему, чтобъ немедленно мнѣ прислалъ Зорю, по крайней мѣрѣ сегогодишнюю, а если бытъ можетъ отъ Сентября 1856. года.

Надѣюсь что сдѣлаю услугу Зори если ее порекомендую хоть такой кто какъ я. Кажется что за границей узнали что Сем. Библіотека не издается, ибо спрашиваютъ меня, издаю ли теперь что иное вмѣсто Сем. Библ. Къ М. Погодину я еще не писалъ. Изъ Нѣмецкихъ газетъ узналъ я аферу Шевырева.

Съ выраженіемъ глубочайшаго почтенія Благороднаго Господина Професcора покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичь.

Сучава 23 Февр./7 Март. 1857.

[3] Пр. Покорнѣйше прошу извѣстить меня, могу ли я послать Матицѣ статьи о Ѳизикѣ къ печатанію, и могу ли я надѣяться что Матица будетъ ихъ печатать?

Лист писаний на 3 сторонах 8°.

Ч. 238.

Лист Йосифа Скоморовського до Якова Головацького, пис. дня 17. III. 1857 р.

Всечестный Господине!

Ваше писанїє дуже мене утѣшило — но то менѣ дуже жаль, жесте не ласкавӥ були мене ôдвѣдати, будучи такъ близко мене. Для того Васъ теперъ насамперъдъ о тоє прошу, абысте тоє злоє направили, и ѵъ слѣдующїи вакацїи, в котрӥ певне в нашыхъ сторонахъ будете, абысте конечне до мене приѣхали, а знайде ся не о єднôмъ поговорити.

Желаєте знати, якъ далеко я поступивъемъ въ моємъ дѣлѣ и якихъ праѵилъ держуся ѵъ составленїю словаря. — Отожъ Вамъ посылаю єденъ Томъ єго, то єстъ первый — а окромъ того ище єстъ четири но ѵсѣ спорѣйшӥ ôдъ того першого — и такъ направду уже цѣлый словаръ єстъ списаный тымъ способомъ якъ той першый Томъ; єстъ всего 215 аркушôвъ — но тїи решта томы ище не сутъ такъ совсѣмъ совершенни якъ той першый, бо я переписуючи съ первотѵора, абы хутше цѣле дѣло переписати (въ той мысли, же дамъ напечатати) не дописоѵавъемъ значенїй при слоѵахъ знаіомыхъ [2] но теперъ, коли маю часъ на тоє, то собѣ дописую. — Щоже ся тычитъ способу якимъ той слоѵаръ составленый, то обачите тоє въ того першого тому. — Але нынѣ — єслибы до того прийшло, жебымъ го мавъ выдати на свѣтъ — тобымъ мусѣлъ совсѣмъ ôдмѣнити писовню — а на прауду потреба бы цѣлый словаръ инакше укладати — не малый то правда трудъ, але уже бы то меншый бувъ трудъ укладати, якъ бы було все готоѵе. — Но Богъ знає коли то буде. — Я черезъ тыхъ кôлька остатныхъ лѣтъ не мавъ емъ часу коло него працовати, бомъ мусѣвъ моихъ двохъ Сынôвъ самъ учити — Теперъ трошка бôльше маю часу, то буду мôглъ и словаромъ бôльше затрудитися но ѵсе то не може хутко бути — и кôлька лѣтъ муситъ минути, нѣмбы то я самъ єго мôглъ докôнчити. — Пишете менѣ „же истинно жаль що дѣло доспѣвшее до якоись дозрѣлости лежитъ замкнуто въ шафѣ сочинителя“ — и менѣ самому жаль, же то такъ — але дайтежъ ми якїй [3] совѣтъ, якбы тоє дѣло можна хутше выдати на свѣтъ (єсли оно на тоє заслугує). Не давно тому сообщалъ емъ ѵсѣ пять томы

мого словаря Всечестному Господину Петрусьеvичу до Унева на Его желаніе — и Онъ vъ своимъ листѣ выразилъ, же оченъ жаль, же я тое дѣло не продолжаю. — Я радбымъ со всѣхъ моихъ силъ соvершити той словаръ — и теперъ працую коло него кôлько могу — але то все за мало. — Еслиже бысте могли мнѣ дати якій совѣтъ абы той Словаръ моглъ борше выйти на сvѣтъ — то съ благодареніемъ прійму. —

Поручаю ся Вашой пріязни Вашъ другъ и почитатель

Іосифъ Скоморовскій.

Беревоvиця velика дня 17-го Марта 857.

[4[В середині:

An S-e Hochwürden Herrn Herrn Jacob Głowacki o: ö. Professor an der k. k. Universität zu Lemberg.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 239.

Лист Теофіля Павликова до Якова Головацького, пис. дня 9 (21) III. 1857 р.

Многопочтенный Господине!

За Мѣсяцослова г. 1857 примѣр. 10, посилаю симъ належну квоту 4 р. 10 кр. ср. Вмѣстѣ же изволитъ Преподобіе Вашое при розсчетѣ кассательно „Бібліотеки для дѣтей", сочиненія которого двома разами получивъ емь с. е. ч. I прим. 15 и ч. II прим. 15 — а розпродавъ ч. I. примѣр. всѣ ч. II-го же прим. 9 — у себе лишаю еше II-ои ч. прим. 6, приняти спродажи сумму 8 р. ср.

купно съ попереднею 12 р. 10 кр.

о заквитованіе которои умильцо упрашаю.

Мнѣ нужно будетъ счетатися еще о полученнои Јсторіи Галичо Русского Княжества и картахъ пренумераційныхъ дотычныхъ — тожь освѣдомитись взглядомъ Јсторіи Балудянского и пр. посредствомъ Г. Руссманъ ôдъ Г. Јоанна Головацкого съ Вѣдня ôдъ пару лѣтъ отриманнои. За першое по Святахъ изготовлю все нужное. [2] За вторoе испрашаю, или score можь бы къ Вамъ Почтеннѣйшій! переслати, коли у мене зôстае дѣло се ненаходяще за барôвку желаемого покупу. Ожидая умоленного отвѣта, имѣю честь пребывати съ глубокôмъ почтеніемъ Вашь во Христѣ Братъ и унижайшій слуга

Павликов.

Бережаны 9/21 Марта 1857.

Грошѣ вышеречениы вручитель сего білета упрошенъ ôддати. П.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

На четвертій стороні адреса:

Его Преподобію Гну Іакову Головацкому Всеучилищному Професору русского языка и словесности, Членови кор. Пражского общества наукъ, всепочтеннѣйшему Господину во Лвовѣ.

Ч. 240.

Виправданє Івана Раковського перед властями в справі великоруської мови, ужив. в „Церковн. Газетѣ“ з дня 21 марта 1857 р.[1])

Erklärung.

Auf die an den erfurchtsvoll Gefertigten höheren Orts gestellte Frage: warum er sich bei der Redigirung der Kirchenzeitung nicht der landesüblichen ruthenischen Mundart, sondern vielmehr der russischen Schriftsprache bedient, findet sich Derselbe verpflichtet folgende Erklärung ergebenst abzugeben:

Es ist Thatsache, dass bei der in Österreich lebenden Ruthenen das Nazionalitätsgefühl erst mit der Allerhöchst gewährleisteten Gleichberechtigung aller Nazionalitäten im Jahre 1849 rege geworden und in Folge der thätigen Entwickelung zu einiger Reife gekommen ist. Von der benannten Epoche, und insbesondere unter der Herrschaft der lateinischen Sprache waren bei ihnen kaum einige Spuren der Nazionalbestrebungen zu bemerken. Später als sich bei mehreren Nazionen der Monarchie, namentlich bei Magyaren und Pohlen das Nazionalbewusstsein völlig geltend gemacht hat, wurden die Ruthenen in Österreich als in unmittelbarer Berührung mit den obgenannten Nazionen stehend, und zu keiner selbstständigen Nazionalbildung herangelangt, von den genannten Nazionalitäten überflügelt und fast gänzlich absorbirt. Nach siegreicher Bekämpfung der verhängnissvollen Revolution hat die hohe Regierung im Jahre 1849 sammt den übrigen Nazionen auch das ruthenische Volk mit den Nazionalitätsrechten huldreichst bedacht. So geschah es, dass nebst dem Reichs-Gesetzblatte und in den betreffenden Kronländern den Landes-Gesetz und Regierungsblättern, in Wien eine ruthenische Zeitschrift politischen, in Lemberg aber mehrere [2] theils wissenschaftlichen, theils belletristischen Inhaltes erschienen.

---

[1]) Порівн. лист ч. 246.

Bei der vernachlässigten Nazionalbildung und den verwickelten Sprachverhältnissen dürfte es am Allerwenigsten als auffallend betrachtet werden, dass bei uns sich mehrere und gegenwärtig auch noch bestehende Sprachpartheien bildeten, die jedoch mit Vermeidung aller Leidenschaftlichkeit und Nazionalspannung sich gegenseitig mittelst ihrer literarischen Organe aufzuklären suchen. Insbesondere will man bei uns zwei oder wie manche dünken drei Sprachpatheien unterscheiden. Die eine sollte sich für die Volkssprache, die zweite für die Kirchensprache und die dritte für die russische Sprache erklärt haben. Der Unterfertigte hat entschieden die letzte Partei ergriffen. Die ihn dazu bestimmten Beweggründe beruhen auf der Grundlage der tieferen Forschung des Sprachstudiums. Hiernach hat er sich überzeugt, dass je mehr man in die Kenntniss der obangeführten drei Sprachen eingeweihet ist, desto mehr leuchtet es ihm ein, dass die russische Schriftsprache auf Grundlage unserer ruthenischen Volksmundart und der Kirchensprache gebildet worden, es folglich am Geeigneste ist sich derselben zum Behufe unserer Nazionalbildung zu bedienen. Für diese meine Ansicht sprechen seit der Zeit der Auflebung der Nazionalbestrebung alle Leistungen sowohl auf dem Gebiete der [3] Journalistik, als auch jenem der Wissenschaft, von denen der Gefertigte keinen Anstand nimmt zu erklären, dass sie in der russischen Sprache geschrieben sind mit dem allenfalls Unterschiede, dass dieselben nach Massgabe der Sprachkenntnisse und willkürlicher Abweichungen der betreffenden Verfasser mehr oder weniger den Erfordernissen entsprechen, die man in Bezug auf die Reinheit und Regelmässigkeit zu stellen hätte. Aber nach Überzeugung des Gefertigten ist es auch den Ruthenen unmöglich sich einer anderen Nazionalschriftsprache zu bedienen, als der russischen. Denn wer die Sprachverhältnisse kennt und insbesondere der altslawischen Kirchensprache kundig ist, der muss zugeben, dass die Kirchensprache, abgesehen von den veralteten grammatikalischen Formen eine und dieselbe mit der russischen Schriftsprache ist.

Nachdem nun bei uns Ruthenen bei dem Gottesdienste und allen religiösen Handlungen dieselben Kirchenbücher gebraucht werden, deren sich die Russen bedienen, und somit die Geistlichkeit, für welche die von dem Gefertigten redigirte Kirchenzeitung insbesondere bestimmt ist, der Kirchensprache kundig und mächtig ist, so glaubte Derselbe sich bei der Redigirung der obbenannten Zeitung der russischen Schriftsprache bedienen zu sollen nicht nur aus dem Grunde, dass dieselbe der oberwähnten Kirchensprache den Lesern derselben

recht verständlich, sondern auch aus Rücksicht der Stammesgenossenschaft, welche insgesammt alle Ruthenen und Russen vereinigt, keineswegs als fremde erscheinen dürfte. Hiedurch lässt es sich auch erklären, dass die in Russland selbst lebenden mehrere Millionen Kleinrussen oder sogenannten Ruthenen keine selbstständige Literatur besitzen, sondern sich der allgemeinen russischen [4] Schriftsprache bedienen. Diese Schriftsprache dürfte unsere Aufmerksamkeit auch desswegen schon in Anspruch nehmen, weil sie als lebende Sprache bei dem Zustande der durch die Eisenbahnen und Dampfboote erleichteten Volkskommunikation ein wichtiges Verkehrsmittel bilden und unser Streben sich derselben zu bedienen rechtfertigen dürfte.

Von diesen Ansichten geleitet hat sich der Gefertigte sowohl bei den Übersetzungen der Regierungsblätter als bei seiner Betheiligung an der ruthenischen Tagespresse fortwährend der russischen Sprache bedient ohne dass bis jetzt die mindeste Bemerkung gegen seine Schriftart erhoben wurde, sogar ihm im Anfange des verflossenen Jahres ohne Rücksicht hierauf die Bewilligung zur Redaction der hier in Frage stehenden Kirchenzeitung gnädigst ertheilt wurde.

Endlich glaubt der Gefertigte anführen zu dürfen dass er eben dem Umstande der Anwendung der russischen Schriftsprache zu verdanken habe, dass die von ihn in derselben redigirte Kirchenzeitung bei dem Publikum Beifall fand und zwar mit dem Erfolge, dass nach dem Erscheinen der 1-ten Nummer die Anzahl der Abonnenten sich beiläufig auf 400 belief, unter denen die ganze hohe Geistlichkeit und der grösste Theil des Pfarrklerus der fünf Diözesen sich befand. Gegenwärtig wird sie auch von denselben Abonnenten unterstützt obgleich in minderer Anzahl, die jedoch sich von Tag zu Tag vermehrt.

Obgleich seit dem Bestande der obbezeichneten Kirchenzeitung im Verlaufe eines Jahres kein Anlass zu einer Bemerkung gegen den Inhalt derselben gegeben wurde, so würde sie selbst verständlich falls für die Sistirung derselben die Russische Schriftsprache Anlass bietet, zu erscheinen aufhören.

J. R.
verantwortlicher Redacteur.

Ofen den 21 März 1857.

Лист писаний на 4 стор. fol.

Ч. 241.

Лист Теод. Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 21. III. 1856 р.

Ваше Благородіе Высокодостойный Государь!

Насамперед поспѣшаю пожелать Вамъ всякаго благополучія въ новодостиженномъ чинѣ полного майорства, а еще больше пожелать счастливаго расчета и расположенія назначенныхъ Вамъ милостивимъ Правительствомъ 1.200 ґульденовъ реньскихъ серебромъ а за рочокъ за полтора 1.400. Мы вычитавъ извѣстіе о томъ въ газетѣ собравшись совокупно громкое многолѣтствіе загремѣли вопервыхъ по- [2] дающему всякая благая, потомъ туземскому царю нашему и Вашему Благородію сподобившему ся таковаго возвышенія. Всевышный да покрѣпитъ силы Вашія въ пользу роду людскаго а особенно русскаго.

Смиренно униженный дерзаюсь такожде приближитись къ Вашой благосклонности и испросить дачто и для меня. Я еще передъ моимъ отѣздомъ изъявилъ Г. Вахольцу, что есть моимъ желаніемъ сдѣлати ригорозный испытъ изъ исторіи, но нужно мнѣ было скоро удалить ся изъ Львова. Теперь облянувшись (sic) черезъ 5 [3] мѣсяца да что лучше въ историческомъ океанѣ, имѣю твердую волю подтягнутись таковому въ время праздникъ воскресеньскихъ и протое я бы просилъ Вашое Высокоблагородье, побесѣдовать въ томъ отношеніи съ Г. Вахольцомъ и деканомъ Г. Лемохомъ. Такожде дерзаю послать прошеніе на Вашія благотворительныя руки, понеже можетъ быть не соотвѣтно адрессовано или стилизовано. Въ такомъ разѣ смиренно прошу, не презрити мольбу раба Вашего [4] иную выготовать и въ университетъ послать. Бо я едва 5 или 6 возмогу приѣхать въ Львовъ а такъ можетъ быть, что бы уже я не могъ бы въ время сихъ праздникъ припущенъ быть къ испиту. Менѣ на томъ много зависитъ, бо на несчастье я мое намѣреніе передъ людьми выговорилъ, а еслибъ съ ничимъ возвращалъ въ Тарнополь, срамотою окрылъ бы руское слово. Прошу о тайну передъ Всѣми, даже и нашими. Великую радость и ободреніе справилобъ мнѣ, еслибы я прибувши въ Львовъ, хотя полъ листа моихъ Изреченій увидѣти могъ; я привезу съ собой требуемыя деньги. Остаюсь съ глубокимъ почтеніемъ Бѣлоусъ.

Тернополь 21/3 1857.

На лївім березї 3-ої сторони:

Еслибы то не належало до коллегіи проф. — то просилъ бы я смиренно, дабы Всеч. благосклонно измѣнили прошеніе.

На правім бер. з гори 4-ої сторони:

Найлучше для мене былобъ въ нашую велику Середу или еще лучше четверъ, бо я скорше не буду могъ прибути.

Лист писаний на 4 стор. мал. 8⁰.

Ч. 242.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 23. Пв. 1857 р.

Милостивѣйшій Государь!

Покорно благодарю за присланное мнѣ сочиненіе Погодина о древнемъ русск. языкѣ, о за два полулиста напечатанныя изъ моего разсужденія о Галицко-русскихъ Митрополита(хъ).

Я домаю (sic) что надо еще пождать на выписанный греческій шрифтъ изъ Праги, дабы не печатая погречески кириллицею и не стидить Общества русской Матери и типографіи Ставропігіанской, т. е. первое грубою неразборчивостью, второю же крайнымъ убожествомъ ея типовъ. Когда уже трудно будетъ дождаться выписанныхъ греческихъ типовъ, тогда нужно будетъ покориться послѣдной крайности и печатать погречески кириллицею. — No типографія Института Оссолинскаго имѣетъ хорошій греческій шрифтъ, что явствуетъ изъ сочиненія Bielowskiego Wstęp do dziejów Polski печатанного въ тойже типографіи.

Впрочемъ печатая погречески кириллицею надо будетъ вм. греч. η употреблять н (которое есть весьма похоже на букви *н* (нашъ) и будетъ мѣшать чтенію; изъ надстрочныхъ знаковъ нужно будетъ сохранять (ʿ) и [˜] для устраніе (sic) двусмыслія нѣкоторыхъ греч. словъ.

Матеріяли для сравнит. русск. Словаря и грам. благосклонно ссудженныя мнѣ, возвращаю съ большимъ благодареніемъ *и прошу о недостающіе I томъ сего Словаря и Церковно-Словенскій Словарь Востокова*, для подобного же употребленія его къ моему Корнеслову русскаго языка, по всѣмъ его нарѣчьямъ, составленнаго на основаніи старословенскаго языка съ помощью всѣхъ прочихъ словенскихъ нарѣчей. —

[2] Касательно Госп. Діонисія Бурачинскаго, чтобъ возможно было получити Ему какой приходъ, совѣтовалъ бы я, дабы онъ на польскомъ языкѣ сочинилъ на гербовой бумагѣ свое прошеніе, изображая въ немъ свое жалкое состояніе и всю трудность въ полученіи каковаго прихода, и подалъ это прошеніе почтою къ Его Еминенціи, въ это самое время, когда подасть свое другое прошеніе съ прилогами въ Ми-

трополичую консисторію, компетуя о какой-то приходъ. Естьли-бы Госп. Бурачинскій старался о нѣкой приходъ приватной коллаціи, хорошо было бы имѣть рекомендаційное письмо коллатора, желающаго Его имѣть въ тернѣ къ презентаціи. Впрочемъ теперь высокопреподобный Крилошанинъ Куземскій какъ Предсѣдателъ консисторской думы, могъ бы въ томъ дѣлѣ быть весьма помощнымъ. Хорошой приходъ Императорской коллаціи теперь очень трудно получить, ибо на такой приходъ компетуетъ старыхъ священниковъ — цѣлый легіонъ, которые уже имѣютъ хорошіе приходы.

Быть можетъ что новому Суфрагану[1]) удастся прекратить это спекулаційное странствованіе Стариковъ-Іереевъ! Ужь прошелъ цѣлый, какъ спрашивалъ Митрополитъ Свою Консисторскую думу, какимъ бы образомъ прекратить это злоупотребленіе въ нашей Епархіи, но до сихъ поръ, Консисторія въ томъ предметѣ ничего не рѣшила, и зло умножается... о Кабакъ компетуетъ 23 Священниковъ и 5 Декановъ а оденъ только получитъ этотъ приходъ, розумѣется этотъ, которой естъ уже въ посѣданіи богатаго прихода, но желаетъ получить еще лучшой.

[3] Естъли бы Вашему Преподобію угодно было настоящею способностью сообщить мнѣ прочіе листы Матеріяловъ для сравн. Граматики о Словаръ русск. языка то прошу опечатаный пакетъ съ этими книгами доручить Госп. Малиновскому, для переданія Петрашу къ Отправленіи благосохранному въ Уневъ.

Сборникъ простонародныхъ Словъ Г. Кобрынскаго, еще прошедшаго года возвратилъ я томуже чрезъ руки Г. Гушалевича — нашелъ (sic) въ немъ ничего мнѣ неизвѣстнаго. —

Рукопись моего печатаемого прошу твердо сберегать, чтобъ не потерялись лѣсти ея, ибо у меня нѣтъ другаго списка. —

Цѣлуя сердечно остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

23 Марта 1857.
Въ Уневѣ.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

---

[1]) Литвиновичеви.

Ч. 243.

Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського пис. дня 24. III. 1857 р.

Ваше Преподобіе!

Съ моемъ отшествіемъ изъ Унева нѣтъ нужды опасати ся, чтобѣ я оставилъ на всегда мои историческія и филологиче(с)кія упражненія, или былъ въ томъ препятствованъ дѣлами моего прихода; ибо я вознамѣрилъ, пока неполучу систематическаго сотрудника теперь удерживати приватнаго, чтобъ мнѣ возможно было посѣщати часто Львовъ и Перемышель (sic!) и Василіанскіе Монастыри въ Галиціи и Буковинѣ, для осмотренія и употребленія письменныхъ памятниковъ въ пользу моихъ упражненій. Мнѣ жаль что я потерялъ десять лучшихъ годовъ жизни моей въ Уневѣ, а Ваше Преподобіе опечалаются этимъ, что приходитъ часъ моего освобожденія изъ здѣшной плѣни!

Пауку нужно снуть паутину до конца жизни, мнѣ же черниличать бумагу до послѣдняго лишенія зрѣнія моихъ слабыхъ глазъ.

Бывъ у Госп. Головацкаго благоизволите просить его о ссудженіе мнѣ остал'ныхъ листовъ Матеріяловъ къ сравнительному Словарю и Граматикѣ русскаго языка, особенно же Церковно словенскаго Словаря Востокова. — Получивъ эти книги, милости прошу доручите ихъ Петрашу для доставленія тихъ же въ Уневъ естьли быть можетъ настоящей способностью. Теперь возвращаю Госп. Головацкому, сообщенну мнѣ часть упомянутыхъ Матеріяловъ съ болшимъ благодареніемъ. —

При [2] досугахъ занимаюсь составленіемъ 10 § моего сочиненія о Галицко-русскихъ Митрополичихъ Намѣстникахъ. Впрочемъ упражняюсь сочиненіемъ моего Корнеслова русскаго языка; число корней восходитъ до 2500, весь матеріялъ моего Корнеслова, составленнаго на основаніи старословенскаго языка, и съ помощью всѣхъ прочихъ словенскихъ нарѣчей, помѣщенъ на болѣе какъ 100 000 получвертлистахъ. — No онъ ежедневно умножаетъ ся новыми корнями и сравненіями съ иностранными языками. —

Ожидая желаемыхъ книгъ остаюсь съ должнымъ почтеніемъ — Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушев.

24. Марта 1857.

На 4 стороні:

Его Преподобію Малиновскому Проповѣднику и учителю Слова Божьяго въ Львовѣ.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 244.

Лист І. Гавришкевича з Боброїдів до Якова Головацького, пис. дня 30. III. 1857 р.

Вашое Благородіе!

Отвѣтствуючи почтительному возванію Вашего Благородія маю честь предложити желаемыи названія рослинъ, перепрашаючи, же съ тымъ такъ спôзднилемъся, чему причиною тое обстоятельство, же почтительное писаніе Вашего Благородія доперва по за вчера до мене дошло, сробивши межи Каменкою струмиловою и волоскою четирикратную дорогу. Для того про-[2] сплбымъ, чтобы Вашое Благородіе, если бы менѣ писаніемъ своимъ честь сдѣлати вознамѣряли, тоеже не до Каменки лѣснои анѣ волоскои, но до Боброѣдъ, мого урочиска адрессовати благоволили.

При томъ маю честь писати ся Ихъ Благородія всегда ревнѣйшимъ почитателемъ и нижайшимъ слугою

І. Гавришкевич.

Боброѣды дня 30 Марта 857.

Лист писаний на двох сторонах 8⁰.

Ч. 245.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. IV. 1857 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Ты видишь, что мои извѣстія касательно нашего суфрагана были точны — и исполнились, какъ не льзя лучше. — Др. Литвинович ожидаетъ только еще папскихъ буллъ, чтобъ чѣмъ скорѣе посвятиться въ чинъ архіерейскій; надѣемся, что они приспѣютъ еще до нашего свѣтлаго Воскресенія, а тогда пріѣдетъ Преосвященный Гаганецъ изъ Пряшева, и посвятитъ его тутъ въ Вѣнѣ.

Будучи въ послѣдній разъ у Литвиновича для поздравленія и откланиванья, обѣщалъ онъ въ будущемъ своемъ званіи, любить и почитать весь родъ Головацкихъ какъ честныхъ и трудолюбивыхъ мужей. Но что касается судьбы нашего народа, то онъ предварительно упоминалъ, чтобъ мы не слишкомъ великими прельщались надеждами, потому что отъ него мало еще теперь будетъ зависѣть, ибо Митрополитъ очень своенравный, и ему надо будетъ еще долго покоряться.

[2] Я Тебѣ уже прежде вспоминалъ, чтобъ годилось написать благодарительное писемцо къ Литвиновичу, Шашкевичу, Сембратовичу — и Проф Миклошичу, который еще особое имѣлъ до Тебя прошеніе,

о доставленіи какой нибудь статейки для его Slavische Bibliothek; — не знаю какъ Ты исполнилъ эти вѣжливости — но Дръ Литвиновичь мнѣ говорилъ, что не получилъ отъ Тебя ни какого письма. Я думаю, что пора бы поскорѣть, чтобъ не было слишкомъ поздо.

Отъ вчерашнаго дня 1. апрѣля я подвластенъ уже военному начальству — пока останусь еще въ Вѣнѣ, потому что еще нуждаются въ моемъ знаніи русскаго языка — не знаю точно на какъ долго? —

Къ сожалѣнію моему я при этой новой организаціи не только что ничего не выигралъ въ денежномъ содержаніи, но будучи втѣленъ къ огромному корпусу военныхъ счетоводныхъ чиновниковъ, потерялъ почти всю надежду на авансъ. Старшіе и младшіе чины получили какое нибудь пособіе денежное или въ жалованіи или въ квар-[3]-тирныхъ деньгахъ; только насъ середнѣшнихъ съ жалованіемъ въ 600 й 700 fr. жестокая судьба мимо прошла. Пожалуй напиши мнѣ, какъ поживаешь и здоровы ли всѣ — что дѣлаетъ Г. Денисъ Ивановичь? Года минаютъ и я всегда не могу выйдти изъ долговъ, ни у него ни у Тебя!

Что слышать о обсаженіи Вицеректора въ Львовѣ? Можетъ ли Черлунчакевичь надѣяться? Теперь онъ готовитъ ся къ конкурсу Догматики; можетъ будетъ писать — но точно еще неизвѣстно, у него недостаетъ много бумагъ — которыхъ онъ выжидаетъ съ нетерпѣніемъ. Г. Настьошинъ еще въ Вѣнѣ.

Желаю Вамъ, Любезнѣйшіи, щастливыхъ и благополучныхъ святъ — дай Богъ когда дождаться дружелюбно вкусить священнаго яичка, — а теперь пока пращайте и благоденствуйте въ мирѣ и любви — Вашъ Братъ

Иванъ Ѳ. Гол.

Вѣна 2 Апрѣля 857 п. нов. ст.

Мой адресъ: k. k. Milit. Rechnungs Offizial Stadt Laurenzi Gebäude.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 246.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 23. III. (4. IV.) 1857 р.

Будинъ 23 марта (4 апрѣля) 857.

Милостивый Государъ!

Я не въ состояніи достойно возблагодарить Васъ за столь ревностное содѣйствіе Ваше успѣху Церковной Газети, какое Вы оказываете въ ней постоянно съ самаго начала изданія ея. Вы, не довольствуясь

писать въ нее очень занитательныя и важныя корреспонденціи, но сверхъ сего благоволите снабжать меня еще матеріалами, по значенію своему также весьма важными и общеполезными для публики Конечно эта неоцѣнимая ревность Ваша должна поощрять также и меня и усугублять въ мнѣ духъ дѣятельности и мужества, чтобы сколько бы то ни было споспѣшествовать общему народному дѣлу. — Примите, по крайней мѣрѣ выраженіе моей искренней благодарности за ревностное приниманіе Вами участіе (sic) въ предпріятіи моемъ. —

Кромѣ содержащихся въ письмѣ Вашемъ нѣмецкихъ выписокъ, весьма поразило меня извѣстіе Ваше о распространившемся уже слухѣ о прекращеніи изданія Церковной Газеты. Это злонамѣренное распространеніе вѣсти о ней [2] о ней на самомъ дѣлѣ опровергается непрерывнымъ изданіемъ ея до сихъ поръ. Вѣроятно вѣнскіе газетчики думаютъ, что Церковная Газета существуетъ на такъ шаткомъ основаніи, что она тотчасъ должна упастъ, какъ скоро правительство спрашиваетъ редакцію о поданіи поясненія по какому бы то ни было предмету. Мнѣ, подлинно, 8(го) марта, предложенъ былъ вопросъ, почему я пользуюсь русскимъ языкомъ? Я на этотъ вопросъ, сколько по обстоятельствамъ времени, было возможно, отвѣчалъ обширно. Здѣшняя полиція, признавъ отвѣтъ удовлетворительнымъ и основательнымъ, объявила, что она не можетъ рѣшить вопроса сего, а должна переслать отвѣтъ мой къ высшему начальству. До сихъ поръ не получилъ я еще никакого рѣшенія и въ изданіи Церковной Газеты не препятствовалъ меня никто. Когда будетъ у меня болѣе времени, то я сообщу вамъ данный мною отвѣтъ по всему содержанію, но теперь такъ, какъ онъ объемомъ въ одинъ листъ, нѣтъ у меня времени переписывать его. — Самая большая непріятность моя по части редакціи Церковной Газеты, именно отъ того происходитъ что нѣтъ достаточнаго числа подписчиковъ для поддержанія ея. А потому Общество, будучи обреме-[3]-нено изданіемъ упомянутой Церковной Газеты, когда нибудь можетъ отказать въ продолженіи его.

Всѣхъ подписчиковъ нѣтъ болѣе какъ 263, сколько было съ началомъ мѣсяца Февраля. Около конца прошедшаго мѣсяца я отнесся къ всѣмъ нашимъ Преосвященнымъ Архіереямъ съ просьбою о рекомендаціи клиру своему Церковной Газеты. О венгерскихъ не сомнѣваюсь въ томъ, что они будутъ публиковать и рекомендовать ее духовенству, но сдѣлаютъ ли это Галичскіе Іерархи, не знаю. Если бы, авось, это прошеніе мое было исполнено со стороны львовскаго епархіяльнаго правительства, то прошу васъ немедленно сообщить мнѣ текстъ циркуляра для напечатанія его въ Церковной Газетѣ. — Я ни мало не жалѣлъ бы, еслибъ правительствомъ запрещено было изданіе ея, ибо знаемъ, что власти

должно покоряться, но весьма больно было бы мнѣ, если бы она отъ собственнаго нерадѣнія и недостатка въ подписчикахъ перестала выходить. На всякій случай, будетъ ли послѣдовать отвѣтъ отъ полицейскаго начальства или нѣтъ, она съ окончаніемъ половины года, а въ случаѣ запрещенія скорѣе, перестанетъ выходить, если еще въ продолженіе сихъ мѣсяцевъ, какъ то: апрѣля, [4] мая и іюня значительно не увеличится число подписчиковъ. Я увѣренъ, что еслибы замѣчательная публика поддерживала ее, то правительство не легко рѣшилось бы безъ законныхъ причинъ запретить изданіе ея, по крайней мѣрѣ изъ уваженія къ Обществу Св. Стефана. Моя цѣль не иная, какъ ввести у насъ въ употребленіе русскій языкъ и упрочить оное въ народѣ нашемъ. Этой цѣли же нельзя иначе достигнуть какъ поддержаніемъ Газеты публикою. Я увѣряю и обезпечиваю каждаго, что деньги ни одного подписчика не пропадутъ, ибо онѣ въ случаѣ прекращенія изданія Газеты будутъ возвращени Обществомъ. Дѣйствительно не льзя выразить, сколь гибельное равнодушіе вкоренилось въ народѣ нашемъ къ собственнымъ интересамъ своимъ. —

Другіе народы искупаютъ кровію права и преимущества народныя, а у насъ нѣтъ 500 людей готовыхъ пожертвовать для поддержанія данныхъ намъ законныхъ правъ три гульд. серебр. если эти должно назвать жертвою. Большую часть настоящихъ подписчиковъ составляютъ такіе, которые и пишутъ въ нее и трудятся надъ ней и вмѣстѣ платятъ за нее! Вотъ все, что симъ случаемъ могу сообщить Вамъ по части положенія Церковной Газеты. —

Сообщенное Вами разсужденіе тѣхъ, которые думаютъ, что хоть подъ хохольщиною можно спасти русскій слогъ, повѣрьте мнѣ вовсе безъ основанія. Враги наши, видя что даже ни принятия латинскіи буквы не въ состояніи истребить у славянъ стремленія къ литературному соединенію, гнущаются не только хохольщиною, но они вообще именно въ настоящую пору преслѣдуютъ все, что имѣетъ видъ славянской литературы. Поэтому если должно противъ нихъ дѣйствовать, то надо взяться за оружіе самое поразительное. Это единственно можетъ спасти жизнь нашу. — Отъ Дѣдицкаго я не ожидаю ничего, можетъ быть онъ сердится на меня по какой нибудь причинѣ. Я прошедшаго года написалъ къ нему письмо, въ которомъ просилъ его быть моимъ корреспондентомъ, и посилалъ ему въ продолженіе цѣлаго года экземпляри газеты, но онъ даже ни отвѣта не удостоилъ письма моего. А потому я сего года прекратилъ посылку экземпляровъ Газеты моей.

Какъ поживаетъ нашъ первоподвижникъ Г. Зубрицкій? Прошу кланяться ему отъ меня. Мнѣ жаль, что я не могу ссылаться на русское сочиненіе его, ибо по полученіи концессіи сейчасъ объявили мнѣ въ по-

лиціи, чтобъ не ссылаться на Исторію княж. Галичско - Рускаго. Я понялъ, молчалъ, и думалъ про себя.

Прощайте.

(Підпису нема).

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 247.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 26. IV. 1857 р.

Вѣна 26 Апрѣля н. числ. 857.

Любезнѣйшій мой Братъ!

На латинскія Свята я былъ у Г. Миклошича, и передалъ ему письмо Твое. Онъ Тебѣ кланяется, и проситъ, чтобъ Ты чѣмъ скорѣе присылалъ ему матеріялы для слав. библіотеки; надѣюсь, что статья Тобою обѣщанная о Св. Онуфрейской библіи уже готова, такъ присылай поскорѣй, и можетъ быть еще нѣсколько пѣсней обрядныхъ, о которыхъ Ты вспоминалъ. — Спросивъ Г. Миклошича, на какомъ языкѣ должна быть писана эта статья, онъ сказалъ, что лучше всего на рутенскомъ — такъ видишь повинуйся, чтобъ можно въ случаѣ сослать ся на нее, будто Ты и теперь еще на рутенскомъ языкѣ пишешь. Если же есть у Тебя и рукопись въ чисторусскомъ языкѣ, то пожалуй и пришли ее для Русской Бесѣды, чтобъ по крайней мѣрѣ добрую волю Твою показать; ибо къ сожалѣнію до сихъ поръ изъ нашихъ литераторовъ еще никто не прислалъ, хотя и обѣщались — кромѣ одно Духновича, но его пѣсеньки или что такое, не пригодились для журнала. —

Извѣстій Академіи я получилъ продолженіе — и пошлю Тебѣ чрезъ извѣстныя руки — онѣ очень любопытны — есть въ нихъ извѣстіе и о присланномъ Тобою словарѣ; по докладу Г. Востокова Академія рѣшила печатать его особо отъ словаря Аѳанасіева. Видишь какъ Тебя почитаютъ. [2] (Это извѣстіе напечатано въ V или VI выпускѣ (тетради) Извѣстій). Второй же выпускъ, котораго у Тебя недостаетъ, есть еще у меня, онъ любопытенъ особенно по одной статѣ Погодина, въ которой тотъ Москвичь въ своемъ высокомѣріи дерзнулъ утверждать, будто до пришествія Татаръ не было Малороссіянъ въ Кіевѣ, и что нѣтъ слѣдовъ малорусскаго нарѣчія въ Несторовой и проч. лѣтописяхъ!! —

Но зато нашъ старикъ Максимовичь розписался въ „Русской Бесѣдѣ“ III кн. — и рѣшительно опровергнулъ это литературное заблужденіе. На дняхъ пошлю я этого журнала III и IV книги для Тебя

и Г. Зубрицкаго. — Досталось тамъ Г. Погодину хорошо на его долю, за его Ultraпатріотизмъ.

Касательно Твоего жалованья за минувшія лѣта я спрашивалъ, и мнѣ сказали, что очень трудно того домогаться; — вопервыхъ, что Е. Величество изволилъ выдавать Тебѣ отъ 1-го Декабря 1856; слѣдовательно должно бы Г. Министру опять дѣлать новый докладъ къ Е. Величеству – на это онъ трудно рѣшится; во вторыхъ надо опасать ся, чтобъ не сочли Твоей просьбы притязательною; — впрочемъ только въ томъ случаѣ, если есть у Васъ какой профессоръ, который бы былъ въ совершенно подобномъ положеніи, и ему удовлетворено, тогда бы ссылаясь на него можно бы счастья попробовать, имѣя предъ собою нѣкій примѣръ.

Прошеніе Г. Діонисія Бурачинскаго еще не рѣшено, и едва ли такъ скоро будетъ исполнено — впрочемъ я намѣренъ слѣдить за тимъ, и извѣщать Тебя своевременно. —

[3] Г. Миклошичь теперь тоже членомъ кореспонд. Академіи СП. ему кажется досадно, что Русскіе въ литературу мѣшаютъ и политику, какъ это видно изъ поэзій въ Извѣстіяхъ печатаемыхъ. —

Враждованія противъ Церковной Газеты и Семейной и Зори происходятъ всѣ отъ здѣшнихъ хахловъ — и они не успокоятся, поки монополія полная не будетъ въ ихъ рукахъ. Потому берегись во всякомъ отношеніи, чтобъ не оскорбить никого ничѣмъ — ибо нашу литературу можетъ вылѣчить только одно время и духъ его – смотри больше за тѣмъ, чтобъ молодые люди глубоко вникали въ науку, а сужденіе пусть сами себѣ дѣлаютъ, кому это дано. – Смотри больше за предметомъ науки, нежели за формою его предлаганія. — Въ этомъ сами русскіе литераторы могутъ служить лучшимъ примѣромъ, они анализуютъ русскую рѣчь основательно, и разбираютъ на атомы. — Пусть враги оставятъ насъ разъ въ покоѣ. —

„Собраніе сочиненій Студентовъ Акад. духовной Кіевской" изъ 1824 и 1839 годовъ трудно будетъ получить – ибо они слишкомъ старыя книги и не находятъ ся развѣ по антикварямъ. — Впрочемъ я постараюсь, если возможно. — Недавно пріѣхалъ сюда Отецъ Ипполитъ Терлецкій, смѣсь польскаго Украинца въ наружной православной или лучше греческой формѣ. Я познакомился съ нимъ, и могу сказать, что онъ уже свой вѣкъ пережилъ, и не [4] годится больше ни для какой пропаганды – онъ совершенно безвредно могъ бы поживать между нашимъ клиромъ или по крайней мѣрѣ въ какомъ монастырѣ, чего онъ именно и желаетъ для упокоенія старости своей. Онъ читалъ намъ какимъ то сентиментальнымъ образомъ думки украинскія переведены изъ Богдана Залескато – на видъ хороши – но разсмотрись, — то пустяки! —

Не знаемъ, какъ рѣшитъ гр. Буоль о судьбѣ его? Опасаются что Россія будетъ протестовать противъ его пребыванія въ Галиціи — но кажется, если бъ, познала его, тобы вовсе не протестовала. Такъ отошлютъ его может быть между Венгерскую братію — тамъ люди сердечные, какъ и онъ самъ Терлецкій. —

Тебѣ говорилъ Г. Черлунчакевичь, будто мнѣ не хочется въ Львовъ! — страшно же было ему это говорить! — Я хочу и единственно того и желаю — но вѣдь жену трудно убѣдить, будто гдѣ нибудь можетъ быть лучше какъ здѣсь! — Впрочемъ я до сихъ поръ не вѣдаю, куда мнѣ суждено идти! надѣюсь на дняхъ покрайней найдальше 15 мая узнать рѣшительно, что со мною сдѣлаетъ высшее начальство. —

Г. Черлунчакевичь писалъ въ наши свята конкурсъ изъ догматики — и кажется превосходно но у Пельца есть многолѣтнія заслуги — то и надежда для него очень мала. —

Архіерей Спиридіонъ получилъ уже буллу папскую и будетъ въ половинѣ Мая святить ся, и на Зеленыя Свята уже у Васъ. —

Пращайте — Вашъ Братъ

Иванъ.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 248.

Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис. дня 27. IV. 1857 р.

Ваше Благородїє! Всепочтеннѣйшій Господине!

Прилучени тутъ гроши отсилаю за поручени ми къ продажи книги; т. є.:

17 екземплярей мѣсяцослова, пересѣчно по 22 кр. ср. .	6 f. 14 кр.
3 ексемпл. Отца Игнатія по 30 кр. ср. . . .	1 „ 30 „
1 екс. Аноологіи (45 kr.)	„ 45 „
Summa .	8 f. 29 „

Перепрашаючи оусердно, же скорѣйше немоглємъ роспродати, мило ми єсть, тымже хоть маленьку прислугу словесности руской сдѣлати.

При сей способности благодарю покорнѣйше за посредствованьє Ваше оу Консисторіи взглядомъ ексгортатуры при тутейшой Гимназіи; письмомъ Вашемъ зъ дня 28/16 Януарія менѣ завѣдомлене. Современно оупрашаю Благородія Вашего, довѣдатися ласкавѣйше оу Консисторіи, о содержанію отвѣта нашего крилошанина зъ дня 10-го с. м. на вопрошеніє консисторское: „котрому священникови бы Онъ тую должность

повѣрити разсудилъ?“ — Отвѣтъ бо той менѣ въ тайнѣ держитъ, хотя выразьно Ему извѣстилемъ, же къ обнятію тои посады склоненъ и готовъ єсьмъ. — Оурядово не могу консисторіи отповѣсти, бомъ о тое небылъ пытанъ. Домнѣваюся, же мой Крилошанинъ, нехотячи мене до чести и вплыву при Ґімназіи допустити, [2] написалъ до Консисторіи, же я не хочу або не могу ради транслятуры тую посаду приняти. Сего ради прошу извѣстити, же єслибы Пресвѣтлѣйша Консисторія достойнымъ мя почитала, повѣрити менѣ тую посаду, къ обнятію тоижъ склоненъ и готовъ єсьмъ; маючи въ собѣ оувѣренье, же по желанію Пресв. Консисторіи и въ способѣ, въ писанію Вашомъ до мене начеркненый, скоро оудовлѣю дорогу къ совершенной катихетурѣ при здѣшной ґімназіи оуторувати, а тымъ способомъ и для себе заслуги сдѣлати; немаючи и такъ надѣѣ на парафію Боссиры, на котрумся подавъ; понежи патронъ Альстъ писавъ ми, же вже словомъ, давнѣйше кому иному данымъ, связаный єсть. — И Бурачиньскіи здаєся, хоть въ терно прійдетъ, небудется зъ тои парафіи ползувати. —

Молящи оусердно Ваше Благородіє о посредствованье въ Консисторіи взглядомъ выжше помянутои ексгортатуры и завѣдомленье мя ласкавѣйше о состоянію того дѣла, имѣю честь въ глубокомъ почтенію Вашего Благородія и Всечестнѣйшой Сопруги подписатися приязнѣйше послушнымъ другомъ и слугою Алеѯей Заклѣньскій

сотрудникъ.

Черновцѣ дня 27 Цвѣтня 1857.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 249.

Лист Івана Головацького до брата Якова пис. дня 4. V. 1857 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Ежедневно ожидаю отъ Тебя письма, съ посылкою извѣстной статьи для Миклошичевой Библіотеки въ рутенскомъ, и для Русской Бесѣды въ русскомъ нарѣчьи. Пожалуй, поскори коль возможно. —

Сегодне узналъ я въ министерствѣ просвѣщенія, что прошеніе Г. Діонисія Бурачинскаго о подвысшеніи конгруи подъ числомъ 5776 послано дня 9 Апрѣля 1857, для справки или повѣрки до Львовскаго Намѣстничества. Теперь слѣдуетъ Тебѣ на мѣстѣ извѣдываться, и своимъ временемъ меня о возвратной посылкѣ извѣстить.

Г. Дра Сембратовича хочетъ министерство сдѣлать Ректоромъ здѣшней Семинаріи.

Съ 1 Мая обнялъ Г. Подь чинъ довременнаго пароха у Св. Варвары, а Г. Крыницкій коопературу.

Г. Черлунчакевичъ малую имѣетъ надежду устоять противъ соперника Пельца, за которыхъ здѣшній факультетъ и безсомнѣнно Г. Баранецкій сильно поборываютъ. —

Г. Настьошинъ уѣзжаетъ на дняхъ въ Галицію, такъ возметъ разъ уже Исторію Церковную, залежавшую у него такъ долго. —

[2] Г. Отца Терлецкаго не принялъ графъ Голуховскій подъ предлогомъ, чтобъ Россіи не дѣлать никакихъ непріятностей.

Онъ рѣшилъ ся теперь ѣхать къ Венгерской нашей братіи — но онъ тамъ мало найдетъ сочувствія съ своими мѣлкими началами. Кардиналъ Остригомскій очень его благосклонно принялъ, и вовсе не противится его пребыванію въ Венгріи, если только наши Архіереи его примутъ.

Въ короткомъ времени пошлю Тебѣ русской Бесѣды III и IV книги; споръ о малороссійское нарѣчіе между Максимовичемъ и Погодиномъ очень любопытно (sic); Погодинъ написалъ въ IV книгѣ реплику — но такъ слабо и ничтожно доводитъ свою догадку, что невольно вспомнишь пословицу: Не мавъ волкъ чимъ, та лыкомъ.

Моя будущность еще не рѣшена. Надѣюсь до конца мая узнать, оставаться ли мнѣ здѣсь, или ѣхать въ Львовъ. Пращай любезный Братъ и уцѣлуй всѣхъ любезныхъ отъ Твоего Брата

Ивана Ѳ. Голов.

Вѣна 4/5 857.

[3] P. S.

Протоіерій М. Р. желалъ бы получить для Русской Бесѣды статью Г. Мустіяновича: О Руснахъ въ Венгріи и Галиціи и предлагаетъ 50 эксемп. отдѣльныхъ оттисковъ и соотвѣтное денежное вознагражденіе за трудъ. Изъ Церковной Газеты я узналъ, что эта статья уже въ Львовѣ. Если Тебѣ извѣстно что нибудь поближе о ея содержаніи и цѣнѣ, то напиши мнѣ скорѣе, или можетъ быть пришли статью самую; ее здѣсь переведутъ, и подлинникъ возвратятъ къ расположенію Г. Автора. Какъ думаешь, что нужно бы написать къ нему самому, то напиши поскорѣе, и проси его согласія, котораго онъ вѣрно не откажетъ. —

Г. Шашкевичь уже возвратился изъ Угрінова — матушку свою засталъ онъ и оставилъ въ совершенно безнадежномъ состояніи болѣзни. Онъ былъ только у Г. Кузьемскаго и Хоминскаго. —

Пращай Любезный.

P. S.

Г. Крыницкій требовалъ у меня нѣсколько эксемп. „Мірскаго Молитвослова“ — надо бы удовлетворить.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 250.

Лист Богдана Дїдицького до Ѣкова Головацького, пис. дня 8. V. 1857 р.

Высокопочтенный Государь!

Вамъ извѣстно, что во время Великодныхъ Праздниковъ я два раза былъ въ Вашемъ домѣ, но къ моему крайнему сожалѣнію, ни разу Васъ не засталъ! Вы уѣхали въ деревню, и я лишился самого желаннѣйшаго случая поговорить съ Вами о многомъ важномъ, къ чему на письмѣ ни свободы, ни мѣста нѣту. Въ крайней мѣрѣ пишу Вамъ нынѣче о нѣкоторомъ, хотя это никакъ не заступитъ живой бесѣды, и намеки мои не будутъ сейже часъ рѣшены Вашими многозначущими словы. Такъ во первыхъ — отъ своихъ же дѣлъ: Съ „Циганкою" я буду готовъ съ концемъ т. мѣсяца; недостаетъ мнѣ лишь часть грамматическая, которую составлю точь въ точь по Вѣнской системѣ. Затруднительное дѣло лишь въ томъ, что не знаю, можно ли сочиненіе мое послать въ макулятурѣ, которая вся довольно чиста и вся читательна, или же належитъ переписать ее на чисто? Въ случаѣ того послѣдняго дѣло продлѣлось бы до вакансовъ; ибо при недостатку добрыхъ пѣсцовъ у насъ я самъ только долженъ бы выше 40 листовъ пе [2] реписывать! А вѣдь мою макулатуру прочелъ бы и самъ неловкій наборщикъ; почеркъ мой весь таковъ, какъ настоящій, а только въ рѣдкихъ мѣстахъ есть перемазки или малыя вставки. Рукопись свою возилъ я Вамъ на указаніе, но не встрѣтився съ Вами, взялъ ее назадъ съ собою для выконченія, пересмотра и переплета. Извольтежь, по милости Вашей, написать мнѣ, что мнѣ съ нею по окончѣніи дѣлать? — Во вторыхъ, выписки изъ Шевыревой Исторіи пошлю въ продолженіи текущаго мѣсяца; я опоздалъ съ ними по причинѣ, что принужденъ все дѣлать собственной рукою! А вѣдь у меня свободнаго времени ни на копѣйку. Я дописываю и къ „Вѣстнику", ибо я, какъ Вамъ можетъ извѣстно, желаю принятымъ быть въ филологическій семинарь въ Вѣнѣ. Для достиженія моей цѣли это теперь мнѣ необходимо нужно; а вѣдь не доспѣю ея безъ помощи Выслобоц. Онъ это сдѣлалъ, что рѣшеніе В. Министерства, послѣдовавшее на мою просьбу, вызываетъ меня какъ-то податься въ семинарь въ Вѣну. Нечего дѣлать, я объязанъ буду долго еще ломать голову надъ ла- [3] тынію и грекою, которыя едва когда нибудь пособитъ мнѣ будутъ къ разъугаданію тысящлѣтняго духа Руси! Лучше вышелъ Г. Цыбикъ, который еще заблаговременно именованъ „прибочнымъ учителемъ", для коихъ по закону новому уже при гимназіяхъ нѣтъ мѣста. Мы прибочные учители зависимъ только отъ Школьнаго Совѣта, но благо Цыбику и Котлярчику, что они настоящіе; — я только довре-

менный. и отъ того долженъ искать прибѣжища въ дальнѣйшей цѣли, въ настоящей гимназійской профессурѣ, до которой, ей Богу! мнѣ очень еще далеко! Если бы Школьный Совѣтъ имѣлъ власть нарещи меня настоящимъ прибочнымъ учителемъ для Перемышля съ 500 г. ср жалованья, я и тѣмъ былъ бы удоволенъ можетъ больше, нежели двугодовымъ пребываніемъ въ Вѣнской семинарѣ; ибо какъ настоящій прибочный учитель я могъ бы когда нибудь, на пр. въ возможномъ случаѣ отшествія Г. Котлярчика на приходъ, достаться во Львовъ на 700 г. а то была бы для меня уже цѣль желанная. Я прошу Васъ искренно, извѣдайтесь у ГГ. Вахольца [4] и Черкавскаго, возможно ли Школьному Совѣту именовать меня настоящимъ пр. уч. даже безъ сложенія испыта съ русчины? Вѣдь въ министерскомъ рѣшеніи сказали мнѣ, dass Sie einer Prüfung als Nebenlehrer, die nach der definitiven Prüfungsvorschrift unzulässig ist, nicht bedürfen, indem Ihre ausnahmsweise Verwendung als Nebenlehrer dem Ermessen der betreffenden Gymnasial-Direction u. des Schulrathes überlassen ist. Если Schulrath въ правѣ удерживать провизорчиныхъ Nebenlehrerow, то чей можетъ онъ и именовать ихъ настоящими — по свободной волѣ. Такъ мы тутъ толкуемъ. Въ томъ же предметѣ писалъ я и къ Г. Шараневичу, но онъ мнѣ ничего не доноситъ. О томъ же твержу и Вамъ, ибо невозможно не говорить, если сапогъ натискаетъ, какъ молвлятъ Нѣмцы.

Засылая искреннѣйшія поздравленія достойной Вашей Семьи пишусь съ глубочайшимъ почтеніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Перемышль 8/5 857.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 251.

Лист І. Раковського до Якова Головацького пис. дня 3 (15) V. 1857 р.

Милостивый Государь!

Въ спѣху послалъ я Вамъ нумера Газеты съ текущаго года, между тѣмъ какъ позже замѣтилъ, что Вы требуете экземпляри ея за прошлый годъ. Поэтому препровождая его при семъ, изъявляю, что я намѣренъ посылать къ Вамъ также и нумера экземпляра третьяго съ тѣмъ, что можетъ быть удастся Вамъ кому нибудь уступить его. —

Согласно обѣщанію моему здѣсь препровождаю къ Вамъ декларацію, данную мною полицейскому начальству по предмету россійскаго языка. — Я увѣренъ, что если бы мы всѣ единодушно такъ чувство-

вали, и говорили, то наше народное дѣло пошло бы лучше. До сихъ поръ я не испыталъ никакихъ препятствѣй по части изданія Газеты. Судьба ея единственно будетъ зависѣть отъ числа подписчиковъ. Наши угорскіе Епископы уже рекомендовали ее клиру своему, увидимъ какой успѣхъ будетъ ихъ архипастырскаго [2] попеченія. Я со своей стороны не премину сдѣлать все, что будетъ возможно, для поддержанія ея. Жаль, что нѣтъ у насъ согласія. — Вотъ Зоря Галицкая N. 10 опять возстаетъ противъ словаря Россійскаго, между тѣмъ какъ пользуется богатствомъ его. Мнѣ вовсе непонятна эта непослѣдовательность писателей нашихъ. —

Изъ Вѣны я не получилъ еще никакихъ книгъ для Васъ. —

Настоятельно и покорно прошу Васъ послать мнѣ, какъ можно скорѣе, тѣ нумера польской Газеты, выходящей въ Львовѣ подъ надписью: „Literarny Dziennik“ въ которыхъ содержится рецензія мадярскаго сочиненія „Columbus“ изданаго каноникомъ Даніеликомъ. Я нуждаюсь въ упомянутой рецензіи, а потому прошу Васъ, какимъ бы то ни было образомъ доставитъ мнѣ ее. Эта рецензія находится въ нумерахъ настоящаго года.

Имѣю честь быть съ искреннымъ почтеніемъ —

Вамъ преданнѣйшій

Іоаннъ Раков.

Будинъ 3/15 мая 857.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 252.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 12 (24) червня 1856 р.

Милостивый Государь!

Препровождая при семъ три Тетради Извѣстій Императорской Академіи наукъ и одинъ экземпляръ требованныхъ Вами Изъясненій св. евангелія на дни недѣльные, благодарю Васъ за корреспонденцію, помѣщенную въ послѣднемъ 23 нумерѣ Ц. Газети и за прочія въ ней прибавки, которыми также не премину воспользоваться въ столбцахъ журнала моего. Въ отвѣтъ на замѣчаніе Ваше по предмету декларации моей, долженъ я сказать что въ семъ отношеніи одна только твердая воля и неуклонная рѣшимость можетъ споспѣшествовать намъ. —

Что Ангелъ сказалъ Эрмѣ на возраженіе его, что заповѣди Божія [2] тяжки, отвѣчай, ты не исполнишь ихъ потому что думаешь, что не сможешь исполнить ихъ, то само можемъ ми сказать и о себѣ. Если

будемъ думать, что не можно у насъ ввести въ употребленіе русскаго языка, то онъ и не будетъ введенъ во время наше, но какъ мы иначе станемъ разсуждать то онъ можетъ быть утвержденъ у насъ въ настоящее время. Намъ никогда не должно дѣлать различія между рускимъ церковнымъ и народнымъ языкомъ, а всегда говорить, что то одно и тоже въ литературномъ отношеніи. Вотъ мой Преосвящ. Архіерей, кому я также сообщилъ свою декларацію, какъ мужъ крѣпкаго характера, ни мало не усомнился взять [3] на себя поддержаніе Газети, когда я извѣстилъ его, что Общество св. Стефана отказало въ денежномъ пособіи. Конечно единодушное согласіе было бы непреоборимо. Но такъ какъ этого у насъ недостаетъ то и нѣтъ никакого успѣха. — Галичскіе Архіереи до сихъ поръ еще и не объявляли о ней, а потому и мало подписчиковъ въ Галиціи. Въ настоящую пору нѣтъ болѣе въ цѣлой Галиціи какъ 90, тежду тѣмъ какъ съ самаго перваго начала было болѣе 200. Впрочемъ будь воля Божія! — Я въ семъ году буду еще продолжать редакцію Церк. Газети, но въ будущемъ году, что станется съ нею, теперь нельзя еще сказать. Я прошедшаго года предлагалъ Вамъ, чтобъ Ви постарались въ Львовѣ о продолженіи ея, сего года повторю тоже самое. Вы писали мнѣ въ отвѣтъ, что у Васъ нѣтъ тѣхъ источни- [4] ковъ, которыми я пользуюсь при редакціи, то я обязиваюсь, пока буду въ Будинѣ, доставлять тѣ самыя статьи и отрывки изъ нихъ, какъ то въ настоящую пору помѣщаются въ Церк. Газетѣ, подъ тѣмъ условіемъ, что редакторъ будетъ пользоваться чистымъ рускимъ слогомъ. Сверхъ сего же буду писать корреспонденціи и иныя статьи. Мнѣ едва возможно будетъ болѣе продолжать ее настоящаго года, потому что я здѣсь только одинъ, не имѣю никакого помощника, если случится мнѣ захворать, то нѣтъ человѣка занять мѣсто мое. Сверхъ сего Типографія ужасно дорога. Платится по 22 гульд. серебр. каждый нумеръ. Если бы и всѣ 500 экземпляровъ розишлись, то всѣ издержки не могутъ быть награждены при нынѣшней цѣнѣ. Лишиться намъ органа церковнаго и не имѣть никакого другаго журнала, конечно стидно будетъ для насъ. За благовременно постарайтесь сдѣлати (на боцї): надлежащія мѣры въ учрежденіи церковнаго журнала во Львовѣ. Петрушевичъ, Ви и другіе безсомнѣнно могли бы помочь общей нуждѣ нашей.

Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ.

Будинъ 12 (24) Іюня 854. ИР.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 253.

Запрошенє на вечер Як. Головацького від сеньора Ставропиг. Інститута дня 28. VI. 1857 р.[1])

JOHANN Ritter v. TOWARNICKI
SENIOR
des gr. kath. Stauropigianischen Instituts
gibt sich die Ehre,
S. Hochwürden den H. Jakób Głowacki
Prof. der ruth. Sprache u. Lit. an der Universität
zu dem, am 28 ten Juny 1857 Statt finden
Abendthee um 7 Uhr einzuladen.

Ч. 254.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 29. VII. 1857 р.

Любезный Мой Братъ!

Я думалъ, что до Вакацій успѣю сдѣлать изъ опредѣленнаго для Тебя журнала нужныя выписки — но къ сожалѣнію не могъ — и потому прошу Тебя опять подождать. Не зная, застанетъ ли Тебя это письмо еще во Львовѣ, не могу подробнѣе писать Тебѣ о нѣкоторыхъ и для Тебя любопытныхъ дѣлахъ, и отлагаю точный отвѣтъ на Твои послѣднія письма до будущаго. Напиши мнѣ передъ отъѣздомъ Твоимъ, куда отъѣзжаешь, и куда бы можно Тебѣ писать или какую посылку отправлять?

Мы имѣемъ здѣсь ужасно жаркое лѣто, какого я не запомню съ времени моего здѣшняго пребыванія, и хотя общее состояніе здоровья здѣшняго жительства какъ нельзя лучше желать, все же суждено нашимъ землякамъ отъ этого страдать. Такъ именно Г. Ковальскій потерялъ своего старшаго сына Владиміра мальчика 4 лѣтъ, прелюбезное и умное дитя. Также нашъ Отецъ Николай Нодь сильно заболѣлъ грудью, и страдаетъ еще постоянно отъ 10 дней — я надѣюсь, что онъ оправится на теперь, но боюсь чтобъ она опять не возобновлялася —

---

[1]) Запрошенє писане на друкованім бляинкеті. Слова вписані зазначуємо меньшими буквами.

потому что по моему [2] мнѣнію, у него развивается ужасная чахотка или tuberculosis — дай Богъ, чтобъ я ошибся — мнѣ очень жаль этого добраго и во всякомъ отношеніи праведнаго мужа! —

Твоими статьями я распорядился, какъ думалъ лучше — и надѣюсь, что будешь доволенъ, но о томъ и всякомъ другомъ позже. —

Экземпляръ Р. Б. опредѣленный для Г. Зубрицкаго, я отсылаю еще сегодня, чтобъ по крайней мѣрѣ онъ не былъ принужденъ еще долѣе дожидаться, а при томъ можешь и Ты пока воспользоваться. Мнѣ хотѣлось было, послать всѣ книги вмѣстѣ въ одномъ пакетѣ — а то выпало теперь худо — буду стараться, чтобъ въ будущемъ все посылать безъ остановки. —

Пращай, Любезный Братъ, и не беспокойся никакими посторонними бездѣлицами — работай на поприщѣ литературы, какъ велитъ наука и добрая совѣсть, и впрочемъ не бойся. —

Мы слава Богу всѣ здоровы — поцѣлуй отъ насъ цѣлое Твое семейство, и люби Твоего Брата

Ивана Ѳ. Гол.

Вѣна 29 Юля 1857.

[3] NB. Я уже былъ опредѣленъ на службу во Львовѣ, и ожидалъ только декрета, но вдругъ припомнили себѣ Нѣмцы, что имъ еще нельзя обойтись безъ дешеваго русскаго переводчика, и задержали меня здѣсь — какъ долго здѣсь остановлюсь еще, не знаю; кажется слишкомъ годокъ пройдетъ, а можетъ быть и скорѣе. На всякій случай я во Львовъ возвращусь, и радъ бы чѣмъ скорѣе.

Пращайте Вашъ

Иванъ Ѳ. Гол.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 255.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького пис. дня 5/VIII 1857 р.

Милостивый Государь!

Имѣю честь при семъ препровождать къ Вамъ вмѣстѣ съ VII выпускомъ Извѣстій Императорской Академіи оставшуюся по ошибкѣ здѣсь въ Типографіи часть изъясненій св. Евангелія. Цѣна этого сочиненія 36 кр. серебр. — Извините, что я до сихъ поръ даже ни словомъ не поблагодарилъ Васъ за полученное мною сочиненіе подъ за-

главіемъ: Исторія Христіанства до временъ равноапостольнаго Князя Владимира. Это случилось отчасти отъ опрометчивости, отчасти же оттого, что до сихъ поръ не успѣлъ прочитать оное. Нынѣ узнавъ цѣнность содержанія его, я вознамѣренъ повременамъ кое-что извлекать изъ него для сообщенія въ Церковной Газетѣ. А потому покорно прошу Васъ или уступить мнѣ оное на всегда за слѣдующую цѣну, или по крайней мѣрѣ потерпѣть, пока воспользовавшись имъ, возмогу возвратить Вамъ его. Равнымъ образомъ намѣреваюсь воспользоваться также и сочиненіемъ: Die ruthenische Frage in Galizien. Въ немъ содержится многое заслуживающее вниманія. — О языкѣ спорить, повѣрьте, мнѣ уже томно. О немъ было писано и говорено довольно. Вы пишете что оставивъ, неокончательное наклоненіе въ *ти*, можете писать на чистомъ русскомъ языкѣ, между тѣмъ какъ сами испытали на дѣлѣ, что полицейскіе чиновники справляются со Словаремъ [2] Шмида? Прошу, какъ уже избѣгая Словаря Шмида, возможно писать на чистомъ русскомъ языкѣ? Почему полиція нападала на Зорю Галицкую во время редакціи ея Дѣдицкимъ, не смотря на то, что онъ придерживался окончанія *ти*? Развѣ Вѣнскіе перестанутъ уже враждовать противъ чистоты языка и будутъ довольны окончаніемъ *ти*? Конечно, по моему мнѣнію, не остается иное, какъ или соображаться со Зборовскимъ[1]), принявъ его за образцоваго писателя, старающагося поискручивать головы каждому русскому слову, или всенародно объявить, что будемъ и должны писать на россійскомъ (russische) языкѣ, какъ я сдѣлалъ. — Такъ какъ наши венгерскіе епископы совершенно одобряютъ мой поступокъ, то всего лучше было бы, ежели бы хотя одинъ изъ Галичскихъ епископовъ поручалъ мою газету клиру своему. Этимъ и кончилось бы все и водворилось бы между нами единообразный слогъ писаніе или литературное согласіе. Но въ Галиціи, повидимому, епископы дѣйствуютъ въ иномъ духѣ, о которомъ судить не мое дѣло. Я пока будетъ возможно, буду продолжать редакцію Церковной Газеты, а какъ нѣтъ, то прощай! — Въ семъ полугодіи почти всѣ венгерскіе пренумеровались на нее, между тѣмъ какъ изъ Галиціи за исключеніемъ тѣхъ, которые сначала подписались на цѣлой годъ, едва два три пополныли свою полугодовую подписку. Новаго подписчика же нѣтъ ни одного. Судя по настоящимъ обстоятельствамъ, я долженъ заключить, что на будущій годъ изъ Галиціи, можетъ быть, не [3] будетъ ни одного подписчика! Будь воля Божія, мы должны ее благословить, какъ бы то ни было. — Кланяется Вамъ О. Войтковскій. Онъ здраствуетъ и живетъ

---

[1]) анонїм Вислобоцького.

въ Ирмѣ. – Цѣна славянской Библіи состоящей изъ 5 томовъ, 6 т. е. шесть гульд. серебр.

Имѣю честь быть съ достодолжнымъ почтеніемъ Вамъ преданнѣйшій другъ

Іоаннъ Раковскій.

Будинъ 5 (17) Августа 1857.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 256.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11. VIII. 1857 р.

Вѣна 11. Августа 1857.

Любезный мой Другъ!

Сердечно благодарю Тебя за письмецо, которое Ты мнѣ изъ Ратищъ писалъ; благодарю и Васъ всѣхъ любезныхъ сродниковъ одъ мала до велика, которые въ уютномъ своемъ житьѣ-бытьѣ и насъ не забываете. Очень радуюсь, что Васъ Богъ сохраняетъ коекакъ при здравіи и счастіи. Мы тоже всѣ здоровы, и цѣлуемъ Васъ сердечно. Переселеніе мое въ этомъ году, кажется, уже не возможно; въ мѣсяцѣ Іюнѣ с. г. я былъ уже опредѣленъ во Львовъ, и готовился въ дорогу, ожидалъ только писемнаго приказа. Но вдругъ запротестовалъ одинъ Совѣтникъ, который безъ русскаго и польскаго переводчика не можетъ еще обойтись, и я остановился здѣсь слишкомъ на годокъ. Какъ счастливымъ считалъ бы я себя, еслибъ уже былъ на мѣстѣ, между Вами! Моя жена не имѣетъ понятія о томъ, какъ дружественно и любезно у насъ живутъ; но я увѣренъ, что и она въ 2—3 мѣсяца совершенно бы свыклась, и была вполнѣ довольна. Надѣемся, что Богъ насъ не оставитъ на чужбинѣ, хотя бы какъ хорошей и прелестной!...

На Твое письмо изъ Львова я хотѣлъ съ отвѣтомъ и нѣсколько книгъ послать но не успѣвъ нужныя мнѣ выписки сдѣлать, я написалъ вкратцѣ при концѣ Іюля къ Тебѣ, надѣясь что письмо застанетъ Тебя еще въ Львовѣ. Вмѣстѣ съ тѣмъ я послалъ одновременно экземпл. Р. Бесѣды III и IV кн. Г. Денису Ивановичу, съ тѣмъ чтобъ и Ты предъ отъѣздомъ еще возмогъ заглянуть въ нихъ. Но выпало иначе. — Сегодня отсылаю Тебѣ III. книгу этого журнала въ Залозцы, надѣясь что Ты ее еще получишь до отъѣзда въ Скалатъ и будешь могъ по [2] вечерамъ наслаждатся русскимъ словомъ. Изъ Скалата напиши мнѣ, какъ долго тамъ останешься, то я Тебѣ можетъ быть успѣю еще послать и IV изъ 1856 и I изъ того года, которыя тоже въ моихъ рукахъ.

Касательно статей Тобою присланныхъ, я такъ распорядился: Для Миклошича уже было слишкомъ поздно, и не стало мѣста только для одной статьи, именно для пѣсней народныхъ, которыя я ему и передалъ. Они непремѣнно напечатаны, но съ тѣхъ поръ я не видалъ Професcора — теперьче у него тоже вакансы. Когда получу отъ него книгу, то пошлю Тебѣ. — Вторую же статью я рѣшился передать для помѣщенія въ Р. Б. и онъ[1]) уже отослалъ, куда слѣдуетъ. Записка Твоя также тѣмъ путьемъ пойдетъ. Увидимъ какой будетъ успѣхъ. Я просилъ печатать безименно. — Статья Мустіяновича досталась также въ такія руки, которыя не хотѣли ее выпустить — но я увѣренъ, что редакція ее не приметъ, какъ по содержанію такъ и по формѣ. Она по моему мнѣнію годится только въ какой филологическій журналъ, для котораго любопытны больше всего образцы нарѣчій и памятники языкословные. Мы ее непремѣнно получимъ назадъ и оддадимъ кому слѣдуетъ. Пока же не говори никому о томъ — дѣлай, какъ бы она находилась въ моихъ рукахъ. Мы по крайней мѣрѣ покажемъ добрую волю, что хотѣли быть полезны и автору и редакціи. —

При случаѣ я разсказывалъ Г. Миклошичу, который приказалъ Тебя сердечно поблагодарить за статью и просилъ въ будущемъ не забывать, о аферѣ происходившей у васъ на счётъ привѣтственнаго стиха Е. П. Спиридону[2]). Онъ душевно смѣялся надъ нелѣпостью этого чиновника, который кажется совершенно не понялъ приказовъ своего [3] начальства. Но совѣтовалъ, что на подобныя выходки лучшее средство молчать, и плечами пожать; а послѣ не долгаго времени опять свое продолжать, какъ бы ни въ чемъ не бывало. Такъ дѣлаютъ всѣ практическіи люди.

На счетъ этого чиновника Бачинскаго я услышалъ нѣчто, что меня заставляетъ подозрѣвать какую личную обиду, которой онъ Е. П. Спиридону изъ прежнихъ временъ не могъ забыть. Онъ же тотъ самъ, который былъ но не выбылъ до конца въ Римѣ Возвращаясь оттуду, ему Спиридонъ дѣлалъ сильные упреки; также его брата, здѣшняго питомца онъ переслѣдовалъ, такъ что лишь годъ могъ здѣсь выдержать. Кажется „hinc inde irae“; и онъ хотѣлъ можетъ быть воспользоваться пріѣздомъ, и коекакъ отомстить давнюю обиду!... Впрочемъ и Вислоб. очень интересовался этою аферою; ему донесли, и онъ увидя меня, просилъ ради Бога дать ему этотъ стихъ — ну чертъ бери! я ему далъ всѣ три. Но все не знаю, на что ему нужно?

---

[1]) Раєвський.
[2]) Литвиновичеви.

Ты знаешь, старый Гарасьевичь какая душа! Хотя ему не много можно вѣрить, но онъ мнѣ откровенно сказалъ, что Шашкевичь твой противникъ, и счастье Твое, что онъ не былъ референтомъ въ Твоемъ дѣлѣ. Также Вислоб. и Ковальск. собаки врутъ на Тебя, гдѣ могутъ, какъ онъ выражался. Я сказалъ, что „вовсе не понимаю причину подобнаго неблагорасположенія къ Тебѣ“. Впрочемъ и подлая зависть бываетъ часто поводомъ другихъ страстей и подлостей! Для того во всякомъ отношеніи Твоемъ будь остороженъ, чтобъ по крайней мѣрѣ въ сердцѣ быть спокойнымъ.

Ты писалъ мнѣ, что Настёшинъ у Тебя не являлся, слѣдовательно и книгъ церковной Исторіи (я думаю 10 эк.) тебѣ не отдалъ. Удивительно; онъ здѣсь много оставилъ друзей, почитавшихъ его; но до сихъ поръ ни одного не удостоилъ хотя бы строкою — не тото письмомъ! и не пи-[4] шетъ, и не отвѣчаетъ. Правда, онъ человѣкъ слабовитый, и при томъ страстно отданъ своему предмету — можетъ быть заболѣлъ, или сидитъ гдѣ въ уголку своей стаціи, въ деревенькѣ какой, и работаетъ надъ планами. — На его народолюбіе я не много полагалъ, но считаю всегда добрымъ человѣкомъ. — Недавно разсказывалъ мнѣ Вислоб., что на будущій годъ пріѣдетъ нашъ Ѳеодозій Андреевичь Д. въ Вѣну какъ кандидатъ гимназ. профессуры. Хорошо, если правда; и если ходатайствованіе его увѣнчано будетъ такимъ успѣхомъ, то мы очень должны быть благодарны Вислоб., хотя онъ это больше для своихъ собственныхъ выгодъ дѣлаетъ. Дай Богъ чтобъ это сбылось! Отъ души желаю счастія этому бѣдному мученнику, который такъ искусно выперся самъ себя.

О церковной Газетѣ пишутъ мнѣ, что на текущее полгодіе подписчиковъ убавилось много изъ Галиціи, за то изъ Венгріи прибыло выше ожиданіе. Есть всѣхъ около 500. — Дай Богъ и тамъ хорошихъ успѣховъ! — Но хохлы не спятъ. Ш... будьто ради болѣзни матушки своей, опять выманилъ отпускъ на нѣсколько мѣсяцевъ, и уѣхалъ .. черезъ Венгрію... въ Галицію... хочетъ дѣлать свои наблюденія грамматическія (?!!) и сойдется непремѣнно съ одномышленнымъ Отцемъ Владиміромъ (Иполитомъ Терлецкимъ) въ Чернецкомъ монастырѣ подъ Мукачевомъ. Слышу, что ему тамъ какъ-то тѣсно, скучно, т. е. не находитъ одномыслящихъ между Венгерскою братіею! —

Пращайте Любезные, цѣлую Васъ по очереди всѣхъ а всѣхъ, любите насъ какъ мы Васъ — и уцѣлуйте Скалатскихъ и Тернопольскихъ — и помолитесь за усопшихъ незабвенныхъ родителей и проч. Вашь братъ

Иванъ Ѳ. Голов,

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 257.

Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 3. IX. 1857 р.

Ваше Высокопреподобіе Милостивый Государъ!

Съ времени послѣдняго моего письмеца изъ первой половины тек. года я неудостоился драгоцѣннѣйшаго Вашего отвѣта: длятого извините, Высокопочтеннѣйшій Господинъ Профессоръ, что въ предлежащемъ случаѣ смѣю обезпокоить Васъ моими дѣлами.

Прежде всего я долженъ извѣстить Васъ, Высокопочтеннѣйшій, что послѣ уконченія моей объязанности въ Сучавѣ, я вздумалъ было отправиться за границу, искать, сказавъ истинно, счастья. Однакъ политическое волненіе въ Молдавіи заставило меня, отстать отъ моего намѣренія. Итакъ, мнѣ слѣдовало, возвратиться въ Львовъ. Однакъ нѣсколькогодовыя испытанія научили меня что и теперь встрѣчу тамъ только хладнокровныхъ для меня людей, и хотя я въ Черновцахъ не имѣю ни одного знакомца, таки я поселился здѣсь и надѣюся получить содержаніе.

Между тѣмъ здѣшній Кооператоръ, Гнъ Заклинскій предложилъ мнѣ, стараться о супплентуру Русскаго языка при Черневецкой Гимназіи. Понеже здѣсь, кажеться, должны будутъ учредить паралельныя классы, то изъ того произойдетъ большій недостатокъ учителей и по этому моглобъ статься, что междувременно не требовали бы съ меня испытъ доспѣлости. Понеже здѣсь однако съ преподаваніемъ Русскаго языка совокуплены [2] національные интересса, то Е. П. Э. Спиридіонъ обѣщалъ Гну Заклинскому приняться за дѣло и, чтобъ эта супплентура не попала въ руки Волошскія, дать ее, или стараться ото чтобы она досталась Русскому человѣку. Дѣло теперь въ томъ, въ какомъ я мнѣніи у Е. П. Э. Спиридіона, если въ непріязненномъ, не могъ бы я какимъ нибудь образомъ сыскать себѣ Его благоволеніе? Если бы это было возможно, то не сомнѣваюсь что онъ въ состояніи будетъ выхлопотать у Гна Черкавского благосклонное для меня рѣшеніе. — Бытъ можетъ что и ВБ. Гнъ Хоминскій пособилъ бы въ мою пользу.

Я случайно узналъ что Вы, Ваше Высокопреподобіе въ большей почести у Е. П. Спиридіона, поэтому ничьихъ совѣтовъ не могу просить съ надеждой на большіе успѣхи, какъ Вашихъ. Длятого покорнѣйше прошу Васъ, Милостивѣйшій Государъ, чтобъ изволили благосклонно извѣстить меня, что мнѣ слѣдуетъ дѣлать, и могу ли чего нибудь надѣяться?

При этомъ случаѣ не могу пропустить это извѣстіе, что я въ Сучавѣ еще получилъ eine angemessene Verwarnung изъ стороны Львовской

Полиціи. Если содержаніе того предостереженія Вамъ не извѣстно, то я при другой [3] случайности выпишу его[1]).

За границей начали за поздно заниматься моимъ изданіемъ; въ мнѣніи, будьто я продолжаю издавать Сем. Библ., Дирекція Учебн. Окр. Новгородскаго и Лицея князя Безбородко, запотребовали отъ меня досыланіе ея. До Лицея я послалъ 2 экземпляри, но денегъ досель не получилъ. —

Мои книги, которыя послалъ въ продажу къ Исакову, для меня пропали. Онъ не хочетъ ихъ принять, но предлагаетъ мнѣ, обратиться къ контору „Отечеств. Записокъ" или „Современника". Не знаю что́ дѣлать?

Ожидая нетерпѣливо благосклоннаго отвѣта имѣю честь оставаться съ чувствительной благодарностью и глубочайшимъ почтеніемъ Вашего Высокопреподобія Милостиваго Государя покорнѣйшій слуга

Сев. Г. Шеховичь.

Чернеуцъ 3. Сент. по н. ст. 1857.

Адресъ: in Czernowitz post. rest.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 258.

Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 6. IX. 1857 р.

Любезный Другъ Я. Ѳ.

Сосѣдъ мой и Приходникъ съ Красного О. Іулянъ Ганкіевичь, по возваніи ц. к. чину фискалного ѣдетъ въ Вашъ столичный городъ, то чрезъ этого О. пишу къ Вамъ мой любезный Другъ съ вопросомъ, чи хорошо и благополучно съ вояжировки воротѣли домой? что тамъ нового застали, спрашиваю Васъ, о длинной отвѣтъ про всяку всячину, и о всѣхъ интерессахъ Вамъ мною врученныхъ. — А може книги нѣкоторіи имѣете у себе, изволите передать. —

Поклонъ от Мене всѣмъ моимъ знаемимъ отдасте, а паче ІІІ. О. Кульчицкому новопоставленому крилошанину, о чемъ много радуюсь. [2] У насъ новостей нѣкакихъ, ино одна важнѣша, что все подешевѣло, нѣкто хлѣба не беретъ, та денежокъ скудно. — Ляшонки уже не своимъ голосомъ мемечутъ а наши охаютъ, та неодкуду брать на воспитаніе ребятешокъ — давай сидѣть дома. — Какъ тамъ Ваша Мар. Андреевна свое хозяйство застала, а семейка что дѣлае? весело гуляе съ Вами?

---

[1]) Оно перепечатане з листів Шеховича до Поґодіна в „Зорі" за р. 1880. Ч. 11. стр. 147—8.

Я лишъ читаю эту книжицу О фухситахъ та думаю что Вы вспоминали за вашего фухситу, что соблазнилъ мальчиковъ. Еще повтараю мое желанiе, и просьбу, отвѣчайте, ино длиннымъ [3] предлиннымъ отвѣтомъ. — Прилучаю 2. р. изволите въ книжной лавкѣ купить для какой то г. Д. съ русской стороны молитословецъ польской подъ титломъ K. Biskupa Dunina — и передать тотъ часъ а это тому чтобымъ содержалъ мое слово — дочери Г. Помочника котора къ мнѣ писала. — Въ прочемъ прощайте — здравствуйте, во всей милости Всевышняго изобилуйте, меня любитъ какъ я Васъ, часто поминайте и пишѣтъ — Вашъ чистосердечный Другъ и во Хрiстѣ Братъ пишетъ

Iосифъ Вас.

Воскрес. 6/9 857.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 259.

Лист з Академиї Наук в Петербурзї до Як. Головацького, пис. дня 26. IX. 1857 р.

Милостивый Государь!

По порученiю Втораго Отдѣленiя Императорской Академiи Наукъ, имѣю честь увѣдомить на письмо Ваше къ Академику И. И. Срезневскому, отъ 21-го Iюня сего года, что Отдѣленiе не можетъ не желать продолженiя составленiя дополненiй къ Малороссiйскому Словарю Г. Аѳанасьева и приметъ трудъ Вашъ съ особенною признательностiю.

Примите увѣренiе въ совершенномъ моемъ почтенiи и преданности.

Иванъ Давидовъ.

На долї з правої сторони: Г. Головацкому.

Лист писаний на 1 сторонї блянкета (4°), з друкованою надписею: „М. Н. П. Императорская Академiя Наукъ. Отдѣленiе русскаго языка и словесности“. 26. Сентября 1857 года. № 102.

Ч. 260.

Записка Н. Маркевича до Якова Головацького, пис. дня 8. X. 1857 р.

Миколай Андр. Маркевичъ, сочынытель Исторiи Малороссiи, рекомендуе себе Панови Головацькому; Ставъ квартырою въ Отели de Russie первый Nумеръ на право въ прыходу; Завтра јиду до Видни, и до Не-

аполя, у симъ часовъ вечора. Чи не вгодно буде Панови побачыти або у мене сіогодня або у Себе завтра.

М. Маркев.

8 окт. 1857.

Ч. 261.

Лист Богд. Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 23. X. 1857 р.

Милостивѣйшій Государь, Покровитель мой!

Окончивъ „Другую языкоучебную Читанку“, пересылаю ее на Ваши руки съ тѣмъ, чтобы Вы благоизволили сдѣлать съ нею поскорѣе то, что въ пользу школъ и мою за благо разсудите. Правда, я опоздалъ съ нею; но вѣдь и Вамъ извѣстно, каковъ большій трудъ представился мнѣ при составленіи Грамматики. При составленіи этого дѣла я совѣстно избиралъ изъ различнаго рода книгъ и учебниковъ, что только нашелъ наилучшее; и взявъ въ уваженіе это, какъ и эстетическій вкусъ мой природный (да не величаюсь), то едва найдется въ моей Читанкѣ статья, которую бы можно съ совѣстію выбросить. Я читалъ ихъ здѣсь нѣсколькимъ опытнымъ педагогамъ, они все похваляли. Думаю, строжайше не осудятъ и выше. Другое дѣло языкъ и внѣшняя форма. Но и томъ отношеніи сдѣлалъ я всякую возможную уступку; прочее да дѣлаетъ Ш. — [2] Что до объема моей Читанки, этотъ едва ли будетъ шире чешской, не смотря даже на то, что въ ней 15-ю статьями больше нежели въ чешской. За то и стишковъ у меня есть выше 30, гдѣ напротивъ въ чешской всего только 20; — а стишки вѣдь любятъ дѣти, особенно русскія. Прошу Васъ лишь еще о то, чтобы Вы изволили представить у высшаго мѣста, дабы статьи второй Читанки печатаемы были большими черенками и немного попространнѣе, нежели какъ печатаны статьи первой. Ибо то ужасно читать дѣтямъ столь маленькія и сжатыя буквы, какъ въ I. Читанкѣ Добрянскаго. Негодованіе противу тому слышалъ я отъ многихъ учителей. Этого не найти уже ни въ какой иноязычной Читанкѣ. Эта скупость или глупость тутъ вовсе не у мѣста. Тоже само сказать можно о бумагѣ. Что до латинскихъ буквъ, о которыхъ Вы поминали мнѣ въ вакаціи, я вовсе не знаю, каково тамъ есть или будетъ рѣшеніе въ министерства; но думаю, это не мѣшаетъ [3] дѣла, и въ случаѣ, если бы намъ необходимо было покориться латинѣ, могу или я самъ добавить нѣсколько латино-русскихъ статей позже, или, если желанія въ томъ отношеніи не будутъ преувеличены, изволите Вы по милости Вашей трудъ этотъ взять на себя.

Въ теченіи сего или будущаго Мѣсяца надѣюсь я ѣхать во Вѣну на курсъ приготовительный, какъ то уже Вамъ извѣстилъ въ часъ свиданія. Всѣ Ваши книги перешлю Вамъ передъ отъѣздомъ черезъ моего братца, который отъ родины сюда пріѣдетъ. Но я прошу Васъ прежде того написать мнѣ, какъ дѣла пойдутъ съ моею Читанкою, чтобы я зналъ какія мѣры предпринять въ нужномъ случаѣ у Г. Ш., до рукъ котораго, чаю, достанется эта книга. Если будутъ ее печатать во Вѣнѣ, то радъ бы я тамъ принять на себя ея корректуру, отъ веденія которой много зависло. Можетъ въ томъ случаѣ удалось бы мнѣ выроботать въ крайней мѣрѣ то, что удалось Воляну. [4] Покамѣстъ я принужденъ буду на нѣкоторое время отказатьcя отъ любезнѣйшаго идеала жизни моей, — отъ русской литературы! Но за то, какъ скоро доспѣю конечной цѣны, первое Спасибогъ воскликну ей, моей Богданкѣ!

Пересылая достойнѣйшей родинѣ Вашей искреннѣйше поздравленіе пишусь съ глубочайшимъ почтеніемъ преданнѣйшій слуга и воспитанникъ Вашь

Богданъ А. Дѣд.

Перемышль 23/30 857.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 262.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. X. (3. XI) 1857 р.

Пряшовъ 22 Жолт./3 Листоп. 857.

Любезный Братъ!

За Педагогїю днесь полученную во одномъ оттискѣ, здѣсь посылаю 25 fl. и прошу доплатить 12 кр. бо почтою крайцари непосылаются.

Я вамъ много счастья желаю до новой работы, и жалѣю, что я толькими дѣлами занятый вамъ помагати не могу, бо у меня одна только рука пишетъ, а она уже не довлѣетъ; Богъ видаетъ ночью и днемъ труждаюсь про неблагодарныхъ и нѣтъ да нѣтъ радости!!!

Зборникъ пѣсней увѐселяетъ меня, и прошу этимъ дѣломъ поспѣшить, то будетъ поощренїемъ народа къ народности, скорѣе скорѣе братъ мой постарайтеся [2] о томъ спискѣ, той нецѣнимый трудъ. Знаете, я хотѣлъ издать пѣсни, и писалъ, просилъ всѣхъ, но тщетно, одинъ мнѣ Г. Талапковичъ послалъ списокъ, и я той вамъ преподаю, бо у насъ замерло все, егоизмъ, и мадяризмъ господствуетъ по всюду, и годѣ порадити.

Цѣлую васъ всѣхъ, пращайте и любите Брата

Духновича.

Г. Добряньскій въ Грефенбергу. Гдину Кузьемскому и Малиновскому мое почтеніе прошу сказать.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰. — На 3 сторонї дописка Як. Головацького:

		42
14/11 857	25 fr. и 25 fr. купономъ =	50 давъ Дѣковскому
11/1 858	доплатилъ я подлинное	17 — 30 kr.
		fr. 109 — 30 kr. КМ.

Отписалъ 11/1 858 н. ч.

Ч. 263.

Лист Теодора Бїлоуса до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1857 р.

Всечестнѣйшій Высокодостойный Господине!

Господь ниспослалъ намъ новую радость, когда можемъ Вашой Всечестнѣйшости вновь новаго достоинства сирѣчь Деканьства философическаго факультета пожелать. Здѣшніи Русини съ искренною радостію воспріяли вѣсть о томъ воздвиженіи, которое при финансовомъ возвысшеніи не презрѣтельнымъ но насупротивъ достопочитаемымъ и важнымъ. Послѣднее для этого, понеже можетъ [2] быть что Господь вже мнѣ первому соизволитъ подъ скипетромъ Вашой Всечестности по разъ вторый подвернуть ся метанію жребій академическихъ. Ибо я теперь приготовляюсь изъ математики й физики. Простѣте, Всечестнѣйшій, что я сновъ, уповая въ Вашое человѣколюбіе, дерзаю по низложеніи моихъ доброжелательныхъ словъ, Вашую Всечестность обременять дѣломъ для мене очень важнымъ. Благоволѣте, Высокодостойный попытать ГГ. Профессоровъ Льемоха и Урбаньского о minimum ихъ требованій изъ Математики и Физики до испыта рыгорознаго. Кажу minimum, [3] понеже уже и старъ, и памяти не совсемъ свѣжой, впрочемъ ненамѣряючій вдераться въ число Профессоровъ университетскихъ, ибо звѣстныи мнѣ мои сили душевніи и плотскіи, я доволенъ чиномъ учителя гимназическаго. – Извольте, Всечестнѣйшій, каковымъ то способомъ увѣдаться мнѣ о онихъ требованіяхъ; я надѣюсь въ онихъ двухъ Господахъ имѣть какъ и въ Васъ доброжелающихъ мнѣ учителей и покровителей. Слово Вашей Всечестности покрѣпитъ мою плоть и возбудитъ моего духа, Вашое руководство

пріукажетъ мнѣ путь къ дальшимъ подвигамъ. Съ трепетомъ протое и съ нетерпѣливостію выглядаю протое Вашего высокопочитаемого отвѣта. Вамъ преданнѣйшій

Бѣлоусъ.

Тарнополь 16/11 1857.

Мы здѣсь получили сими днями печатню. Я вже сдѣлалъ уговоръ съ печатщикомъ относительно печатанія двухъ дурницъ. Меруновичь готовитъ поетическую повѣсть о послѣдней княжнѣ изъ Острожскихъ.

На 4 стороні:

An den Hochwohlgebornen Hochwürdigen Herrn Jacob Hołowacki k. k. öff. ord. Universitätsprofessor Dekan der philos. Fakultät in Lemberg.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

Ч. 264.

Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 26. XI. 1857 р.

Любезнѣйшій мой Другъ Я. Ѳ.!

Письмо Ваше одержалъ, за Вашъ трудъ много благодаренъ. О извиненіи Васъ спрашиваю что тотъ часъ немогу переслать за работу 80 р. бо тяжело сколотить въ нынѣшнее время, половину уже имѣю и естъ что продать, но купца нѣтъ. —

Зновостей то Вамъ пишу — когда денегъ нѣтъ, и купцы нѣчего непокупаютъ то всѣ вообще стали дураками, всякъ убитъ, трауромъ покритъ молчитъ думаетъ, и на вопросъ отвѣта недаетъ. — Всѣ мои сили напрягу чтобы предъ Праздникомъ рождества Х-ва по почтѣ деньги къ Вамъ отправить, а Васъ мой Люб. Другъ спрашиваю о терпѣніе.

Прощайте, здравствуйте, поминайт(е) насъ грѣшныхъ во вашихъ молитвахъ а мы взаимно Васъ — Вашъ другъ пишетъ

Іосифъ Васил.

26/11 857.

Ино мужики съ отчаянія па смерть водку кружаютъ.

Лист писаний па 1 стороні 8⁰.

Ч. 265.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. XII. 1857 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Посылаю Тебѣ нѣсколько томовъ Русской Бесѣды — именно 4-тую книгу изъ 1856, потомъ I и II книги изъ 1857 года. — Посылка Академическихъ Извѣстій прервалась по какимъ то мнѣ неизвѣстнымъ причинамъ — изъ VI тома не пришла сюда еще ни одна тетрадь; одинъ изъ моихъ знакомыхъ выписавшій себѣ пятый томъ, ни за наличныя деньги не получилъ его до сихъ поръ. Тутъ прибавляю также желанную Тобою нѣмецкую брошюру.

Въ послѣднихъ дняхъ Октября пріѣхалъ сюда съ супругою славный малоросс. историкъ Николай Маркевичь, и вдругъ заболѣлъ крѣпко, но воспользовавшись здѣшнимъ Дромъ Розвадовскимъ, выздоровѣлъ до того, что могъ ѣхать въ дальный путь. Въ болѣзни какъ то припомнилъ онъ себѣ, что у него есть карта Твоя на мое имя, и вдругъ онъ послалъ за мною что мнѣ великое доставило удовольстіе ибо иначе бы я не узналъ о его пріѣздѣ и не познакомился бы съ нимъ. —

[2] Я провелъ у него нѣсколько очень пріятныхъ вечеровъ и позналъ въ немъ истинно малороссійскаго добродушнаго, сердечнаго, веселаго и очень умнаго, начитаннаго человѣка. 7-го Ноября онъ уѣхалъ въ Тріестъ, и какъ слышу живетъ здоровъ въ Венеціи, а позже уѣдетъ въ Неаполь, гдѣ намѣренъ зимовать. Весною же поѣдетъ въ Францію, Швейцарію, Германію, и обѣщался еще разъ пріѣхать въ Вѣну около мѣсяца Іюня, именно для лекарскихъ совѣщаній. Но меня, кажется, онъ уже не застанетъ въ Вѣнѣ.

Двѣ недѣли тому назадъ пріѣхалъ нашъ давно ожиданный Богданъ Андреевичъ — я очень радъ былъ, что увидѣлъ его добраго и здороваго — слава Богу, онъ теперь на хорошемъ пути — и не потеряется уже для насъ. Онъ живетъ въ семинаріи св. Варвары — но ему предстоитъ большая работа — при испытахъ ужасно много требуютъ. — Дай Богъ, чтобъ онъ слишкомъ не увлекался лестными обѣщаніями Вислобоцкаго, который вербуетъ его въ сотрудники своего возраждающагося [3] журнала. Онъ выхлопоталъ у правительства на столько, что „Вѣстникъ" съ новаго года будетъ считаться офиціяльной газетой. Вотъ какой мастеръ! Кому бы это удалось при нынѣшнихъ обстоятельствахъ? Видно что причины побуждающія къ тому должны быть очень важны. Кромѣ того намѣренъ онъ издавать какое то приложеніе къ газетѣ подъ именемъ

„Сіонъ*), школа и церковь“ гдѣ бы печатались церковныя статьи, проповѣди и пр. Кажется онъ церковную газету довольно уже подкопалъ, и надѣясь ея близкаго паденія, приготовляетъ новое зданіе на ея развалинахъ. И къ этимъ затѣямъ нужно ему сотрудниковъ, какъ Дѣдицкій et caet. — Мнѣ же все кажется, что это будетъ послѣдній годъ его безславнаго литературнаго дѣйствованія; журналъ его ринетъ въ пропасть имъ самымъ выкопанную! Но послѣ жалко будетъ наше состояніе! —

Я, было, получилъ для Тебя важное сочиненіе: „Исторія Сербскаго Языка“ какъ пода-[4]-рокъ отъ сочинителя А. Майкова въ Москвѣ. Но желая такожь послужить Раковскому имъ, послалъ я сію книгу ему, и отъ него надо Тебѣ дожидать ся. Это капитальное дѣло, особенно для филологовъ и историковъ славянскихъ, должно быть весьма важно — объемъ его въ выше 100 листовъ, большаго формата, 8^{0}, и очень мелкаго шрифта — все въ одномъ томѣ. Вообще изслѣдованіе исторіи и языка славянскаго принимаетъ самые великанскіе размѣры въ Россіи.

Рукопись Мустіяновича уже, кажется, на возвратномъ пути и я немедленно отошлю ее Тебѣ. Попалась слишкомъ далеко. — Миклошичевой библіотеки я еще не получилъ — она какъ то опоздалась!

Конкурсы на догматику уже возвратились изъ Львова, очень любопытно, какъ разрѣшитъ министерство этотъ вопросъ? Др. Черлунчакевичь несравненно лучше отписалъ — это призналъ Литвиновичь и даже Баранецкій — которому даже стыдно стало! — Увидимъ, что будетъ!

Прошу Тебя, напиши мнѣ скорѣе, гдѣ живетъ и чѣмъ занимается теперь Г. Северинъ Шехов. Мнѣ бы хотѣлось узнать. Прощайте и любите насъ какъ мы Васъ

Твой Братъ.

6/12 1857.

Лист писаний на 4 сторонах 8^{0}.

Ч. 266.

Лист Івана Головацького, до брата Якова, пис. дня 7. XII. 1857 р.

Любезнѣйшій Мой Братъ!

Вчера я послалъ Тебѣ одно, а сегодня неожиданно принужденъ опять другое послать письмо. —

---

*) По чему же не Парнассъ?

Судьба преслѣдуетъ меня жестоко — не могу никакъ привести въ порядокъ мои финансовыя отношенія. — Кажется, живу съ семействомъ очень бережливо, удовлетворяемся только самыми необходимыми потребностями; я самъ лично даже по временамъ терплю чувствительный недостатокъ; и никакъ не можно выйти на чисто изъ получаемыхъ мною доходовъ. Стараюсь всякимъ честнымъ способомъ выработать что нибудь между людьми — но все какъ то не дается. — И теперь приближается для меня съ конпомъ года роковая кризисъ. Долговъ, хотя мелкихъ, но изъ различныхъ сторонъ накопилось столько, что истинно могу всего худаго опасаться.

Любезнѣйшій Братъ, помилуй, Ты уже столько разъ помагалъ мнѣ въ отчаяніи, [2] сдѣлай милость, и помоги теперь! Спаси меня отъ этой ежедневной тревоги, подкопывающей мое спокойствіе, здоровье. Если Тебѣ возможно. пришли мнѣ, пожалуй, хотя сто гульденовъ, въ которыхъ я теперь необходимо нуждаюсь, чтобъ можно еще предъ святками привести въ порядокъ мой отъ давно продолжающійся дефицитъ. Богъ Тебя благословилъ до сихъ поръ счастьемъ. онъ Тебя и въ будущемъ не оставитъ. Весной или лѣтомъ надѣюсь возвратиться на всегда въ Львовѣ (sic); жизнь станетъ многимъ подешевле; и тогда непремѣнно начну сроками сплачивать Тебѣ сей и прежніе долги.

Помилуй. любезный Братъ - и не оставляй меня въ скорби и нуждѣ! — жена моя тоже страдаетъ — у нея приближаются роды — не можетъ уже столько работать — смотритъ она за мною, и не видитъ въ моемъ расположеніи ни помощи ни отрады!...

[3] Пращай, любезнѣйшій Братъ! Желаю Тебѣ счастливыхъ и веселыхъ святъ, и благополучнаго новаго года! У меня ихъ на сей годъ не будетъ; въ жизни самое только огорченіе и никакъ незаслуженное страданіе! Впрочемъ за себя страдать я уже издавна привыкъ; но теперь приходитъ въ десятеро тяжелѣе, страдать за себя и за семейство, которое люблю и желалъ бы всею душею сдѣлать счастливымъ кое какъ довольнымъ.

Пращай любезный Братъ и пожалуй меня надежнымъ отвѣтомъ — Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Голов.

Вѣна 7 н. ст. Декаб. 1857.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 267.

Лист І. Скоморовського до Якова Головацького, пис. дня 14. XII. 1857.

Березовица velика дня 14. Студня 1857.

Всечестный Господине!

Не знаю, где ся обертає мой Словарь, который — будучи у мене — vзялисте були, абы го переглянути — чи го маєте у себе у Л'вовѣ, чи може зостаvилисте у кого, абы го менѣ доручилъ?[1]) —

Длятого ся до Васъ теперъ доvѣдую, бо радбымъ го якъ найскорѣйше у себе мати, абы могчи коло него часомъ попрацьоvати. — Отъ уже маємо друкарню vъ Тернополи — може бы то Господь допомôглъ єго vыдрукоvати. — Хотѣлбымъ протоє vзяти ся до него, абы го, такъ якъ буду мôглъ и розумѣлъ, соvершити.

Про тоє Васъ прошу, абысте были ласкаvи той Словаръ, єсли у Васъ єстъ, — а мыслю, [2] же у Васъ мусить бути — абысте были ласкаvи якъ найхутше менѣ прислати — но не присылайте черезъ почту, бо то дорого коштує — пришлѣтъ, такъ якъ перше, черезъ яку певну способбнôсть до Вашего брата vъ Тернополю. — Я уже кôлька разы у Вашего брата доvѣдовалъ ся, чи не ма у него мого Словаря, но до тыхчасъ не було. — Присылаючи менѣ словаръ напишѣтъ ми зъ ласки своєй, чи не маєте для мене якой рады доброи, дуже буду vдячный. — Даруйте, же Вамъ такъ коротко пишу кvаплю ся — и тимъ кôнчу. — Пріймѣтъ отъ мене запеvненіє праvдиvой чести и искренной любви — достойной Вашей Супрузѣ наше почтеніє засылаємо — дѣточки своѣ уцѣлуйте. — Може Богъ дасть, же знову колись до насъ загостите, що намъ буде мило и о що проситъ Вашъ другъ

І. Скоморовскій.

14 Студня 1857.

На 3 сторонї дописано рукою Я. Головацького олівцем:

Отписано 21/9 Дек. 857.

---

[1]) Під ч. 297 переписки Головацького містить ся така записка: „Словаръ Г. Скоморовского, иконы и 20 екз. Педагогіи получилъ. Попель. 25/12 857." Як видно з сего, Головацький віддав Попелеви з Тернополя словар Скоморовського, пароха сусїдного села Березовицї великої, для передачі авторови.

Послано 6 ек. Педагогіи à 20 к. . . . . 2 f.
1 екс. Пѣсень Nабожныхъ
1 ек. Перемышлянина 857.
5 ек. Львов. Мѣсяцесл. 857.

На четвертій сторонї:

An S. Hochwürden den Herrn Herrn Jacob Głowacki o. ö. Professor an der k. k. Universität in Lemberg.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 268.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) XII. 1857 р.

Будинъ 18 (30) Декабря 857.

Милостивый Государь!

Сердечно благодаря Васъ за теплое сочувствіе предпріятію моему и дражайшую ко мнѣ благосклонность, въ которой я никогда не сомнѣвался и не буду сомнѣвать ся, извѣщаю Васъ, что все Вами требуемое будетъ исполнено точно. Именно сочиненіе Майково и Правительственный Вѣстникъ будутъ доставлены Вамъ какъ скоро будетъ возможно. Однако я впередъ долженъ замѣтить, что такъ какъ Майково сочиненіе огромно, а упомянутый Вѣстникъ только съ концемъ Января будетъ заключенъ, то упомянутыя сочиненія не скорѣе будутъ присланы къ Вамъ, какъ въ Февралѣ мѣсяцѣ. — Кромѣ молитвенной книжицы „Хлѣбъ души“ изданной Г. Духновичемъ здѣсь не было напечатано ничего [2] больше русскаго. За симъ сочиненіемъ, ежели желаете его получить, должны Вы обратиться къ самому Г. Духновичу въ Пряшовъ, потому что у меня нѣтъ болѣе одного экземпляра. Касательно Русской Аnоологіи покорно прошу Васъ еще разъ извѣстить меня рѣшительно требуете ли Вы исполненія желанія своего или нѣтъ Въ случаѣ Вашей неотклонной волѣ и оно тотъ часъ будетъ исполнено. Предположивъ, что упомянутое сочиненіе издано Вами, я рѣшился выставить Ваше имя при немъ въ Газетѣ, желая дать гласность сочиненію и споспѣшествовать распродажѣ его. Поэтому ежели оно дѣйствительно происходитъ отъ Васъ, то, по моему мнѣнію Вы вовсе не должны отказываться отъ него, тѣмъ болѣе, что правительство, узнавъ истину, можетъ ввести Васъ въ большое замѣшательство. Я любопытенъ [3] читать Вашъ отвѣтъ. Думаю, что Вы въ немъ раскрыли тѣже мысли которыя я изложилъ въ моей декларацій. Намъ прежде всего должно говорить и писать согласно, иначе, само

собою розумѣется, дѣло не будетъ имѣть никакого успѣха. Прямодушіе всего лучше, хотя оно иногда терпко но не преборимо. При семъ случаѣ посылаю Вамъ по почтѣ 19 нумеръ Ц Газ. за текущій годъ. Если случится Вамъ посылать подписныя деньги, то, прошу, вычесть изъ нихъ цѣну за III-ій выпускъ сочиненія Петрушевича и доставить мнѣ оный, равнымъ образомъ и находящій ся у меня излишекъ со стороны Г. Малиновскаго, составляющій 20 кр. серебр. отдавъ оный ему.

Желая Вамъ многаго благополучія въ будущемъ году на многія лѣта остаюсь Вашимъ вѣрнымъ другомъ

Іоаннъ Раковскій.

Лист писаний на 3 стор. 8⁰.

Ч. 269.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. 1857 р.

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ
Мой Любезнѣйшій Другъ!

Посылая одную часть моихъ стишковъ благодарствую Любезнѣйшій Другъ, что Вы изволили позаботится предложеніемъ Его Преп. Кузьемскому и писаніемъ къ Г. Качковскому. По Вашему наставленію посылаю эти стишки, здѣлайте съ ними какъ Вамъ угодно. Нѣкоторые еще непечатаные, но больша часть печатана въ нашихъ журналахъ. Если Вы благорозсудите нѣкоторые опустить, здѣлайте какъ Вашъ вкусъ и нашое руское теперѣшное отношеніе указуетъ — Вы убо лучше знаете откуда вѣтръ повѣваєтъ — Тоже и съ языкомъ и съ правописью дѣлайте какъ хочете. — Мнѣ кажется что слогъ можетъ соблюдаться тотъ, который я пріялъ. — Если бы Вы комисіи предложили [2] изъявите имъ, что безъ всякаго условія мои стишки собственностью Народнаго Дома — Втору часть пришлю недолго позже въ ней помѣщу Роксолану Вамъ извѣстну. Она уже готова, только требуетъ чисто отписаться, но теперь я получивъ Администрацію Деканата[1]), долженъ занятся званіемъ этого чина. Найперве вознамѣряю сильно дѣйствовать на нашихъ хахловъ чтобы на Народный Домъ денегъ нагромадить, къ сему буду имѣть всегда случайность; тоже въ Деканальной библіо-

[1]) Адміністратором перегінського деканата названий в шематизмі за р. 1857 Михайло Одіжинський, парох Сваричева, а вже за рік 1858 Іван Гушалевич.

текѣ есть много книгъ отъ комисїи народнаго Дома — нужно розпространитъ — а кромѣ этого всегдашнїи кореспонденцїи съ розличными чинами. — Вы посмѣетесь изъ меня, что я ни зъ сего ни зъ того сановытый человѣкъ, но я отплачу все, скоро приѣду въ Лембергъ на медку солодку. — Пробу словарца посылаю Вамъ, не смѣйтесь изъ меня, я понимаю какъ бы нужно Словарецъ сей соберать, лише нѣтъ досуга. Г. Зубрицкому я былъ послалъ овсяной муки на джуръ не знаю получилъ ли онъ єє иль нѣтъ. Поклонѣтся Любезному старику. Всѣмъ нашимъ русскимъ зашлѣте поздравленїє. Вашу Всепочтенну Госпожу Супругу и всѣ дѣти уцѣлюйте отъ насъ всѣхъ которые Васъ любятъ и почитаютъ.

Гушал.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 270.

Уривок лист Ів. Головацького до брата Якова, без дати, пис. 1857 р. (?)

Еще дѣло до Тебя.

Приложенная здѣсь записка прислана Отцу Протѣ М. Р. вмѣстѣ съ пакетомъ св. ризъ изъ Берлина, какъ богоугодное приношенїе для православной церкви въ Львовѣ.

Ты вѣрно знаешь православнаго приходскаго священника, и можетъ быть, одного или другаго ктитора сей церкви; такъ отдай имъ эту записку, и скажи, чтобъ они т. е. ктиторы и священникъ написали вмѣстѣ письмо къ здѣшнему посольскому священнику Протоїерею Михаилу Өеодоровичу Раевскому, и предложили ему какой адресъ въ Львовѣ, чтобъ онъ зналъ на чье имя послать этотъ пакетъ.

Пращай и люби насъ

Иванъ Ө. Головацкїй.

Для Г. Дениса Ивановича я забылъ послать I кн. Р. Б. — то посылаю теперь съ Твоими книгами, но уже въ двухъ пакетахъ.

Уривок листу пис. на 1 стор. 8⁰.

Рік 1858.

Ч. 271.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. I. 1858 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Получивъ опять Русской Бесѣды III книгу 1857 посылаю Тебѣ вмѣстѣ съ маленькой брошюркой Г. Срезневскаго о Глаголическихъ памятникахъ. Рукопись Г. Мустіяновича еще не прислана вспять — однакже надѣюсь ее при слѣдующей посылкѣ.

Твоя статья о Св. Онуфрейской библіи, по извѣщенію, не можетъ быть прежде печатана, какъ въ II или III книжкѣ Р. Б. 1858 года, именно для того, что въ Редакціи много накопилось матеріяловъ.

Есть надежда, что Дръ Черлюнчакевичь будетъ профессоромъ догматики въ Львовѣ; по крайней мѣрѣ, самъ проф. Швецъ при здѣшнемъ университетѣ, хотя прежде главнымъ былъ противникомъ Черлюнчакевича, теперь же на дняхъ восхвалялъ его конкурсъ, будто гораздо лучше отписанъ какъ Пельцовъ, и сказалъ, что за 4—5 недѣли будетъ его именованіе публиковано. Держи это еще въ секретѣ. —

Кромѣ кашлю дѣтей мы, слава Богу, здоровы, цѣлуемъ Васъ всѣхъ поочередно, и желаемъ здравія, счастія и долгоденствія

Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Головацк.

2 Января 1858
н. ст.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Ч. 272.

Спис передплатників „Церковнои Газеты“ в р. 1858, вистачений рукою Я. Головацького.

1858 Ц е р к. Г а з.

Gregor Czwartacki gr. kath. Kapelan zu Peczenija auf die halbjährige ruthenische Kirchenzeitung 1 fl. 30 kr. C. M. P o s t G a j e за годъ 1858.

Послано 18/12 858 н. ч.

Вмѣстѣ за Малиновскаго съ 857 года ½ года . . 1 fr. 30
dto Шараньевича за ½ года . . . . 1 — 30

Новые подписчики 12/1 858.

1. S-em Hochw, Modest Maciejewski Protohegumen des Basianer (sic) Ordens in Lemberg . . . . 3 fr.
2. Hochw. Michael Kozanowicz grk. Pfarrer u. Landdechant in Olszanica lezte Post Tysmienitz . . 3 fr.
3. Hochw. Iakob Głowacki o. ö. Universitätsprof. Lemberg 3 fr.
4. Hochw. Lucas Cybyk gk. Weltpr. u. Gymnasiallehrer Lemberg . . . . 3 fr.
5. Hochw. Michael Kuziemski Domcustos d. gr. k. Domcapitels Lemberg . . . . . 3 fr.
7. Hochw. Titus Buraczynski gr. k. Pfarr Cooperator u. Normalschul-Katechet in Sniatyn . . . . 3 fr.
7. Hochw. Emil Głowacki Coadjutor der gk. Pfarre in Krzyworownia lezte Post Kossow . . . . 3 fr.

fr. 21 CM.

29 Дек. 857 (11 Янв. 858) посылаю . . 20 fr.

Остается у меня для Малиновскаго 20 k.
Na III. Вып. Петруш. 40 k. 1 fr.

Ч. 273.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 4 (16) 1. 1858 р.

Пряшовъ 4/16 сѣчня 1858.

Любезнѣйшій братъ!

О два дни по сему отправлю на Ваши руки, для печатанія одну книжечку: Правила Чина С. Василія Великаго во Угорщинѣ, или Венгріи[1]). Правила тѣ Архіереемъ нашимъ, как'то препорученнымъ Апостольскимъ Чина Посѣщателемъ изданны, и уже высочае одобренны должно обнародоваться сей часъ; и для того то публикованья, тойже Архіерей по С. Воскресеніи пойдетъ съ нову до Мукачова; по до сего времени дѣло должно быть выпечатаннымъ — прото и я самъ, да и объ имени Архіерея моего молю васъ, сдѣлайте [2]

[1]) Правила Чина С ого Васілія Великаго въ Угорщинѣ по наставленію святаго основателя и законодавца Св. Васілія, во кратцѣ списанная и апостольскимъ посѣщателемъ метрополитомъ архіепіскопомъ Острохолмскимъ кардиналомъ Іоанномъ Сцитевскимъ отъ великаго кира потверждениая. — Львів 1858. Книжку сю уложив Духнович, а видав пряшівський епіскоп, Йосиф Гаганець. Пор. Левицкій, Бібліографія Ч. І. число 1097.

милость поговоритъ съ Печатни Надзирателемъ, чтобъ онъ все лишивъ, и что скорѣе печаталъ тое дѣло, дабы оно до Пасхи тутъ уже было, бо по Пасхѣ Архіерей долженъ итти, и терминъ уже положенъ, тогда и книжицу принесемъ со собою Монахамъ...

Печатать должно 400 оттисковъ буквами церковными, въ форматѣ 8-vo на подобіе книжечки, котора переплетется; а кромѣ того 5 ексемплярей на велинѣ для Его святости Римскаго Отца и Кардинала Сцитовского.

Мнѣ здается, что тое дѣло по двомѣсячїю выпечататися можетъ, когда Наборщикъ усилуется... Я былъ бы послалъ оно до Будина, или до Пешту, [3] но по ревности къ русскому, не хочу Мадяровъ богатити, и лучше русинамъ заробити дати нѣчто. — О то молю васъ поспѣшите, и корректуру пріймите, да и ошибки вкравшіеся въ письмо, которое я и прочитать не успѣлъ, поправте, и то ради бѣдныхъ Монаховъ. Рукопись о два дни позднѣе получите, но еще прежде прошу поговорить съ Печатникомъ.

Талапковича адресъ есть:

Admodum Reverendo Domino Ioanni Talapkovics. Parocho Bilkensi, Assessori Consistoriali, per Munkács Beregszáz in Bilke. Онъ ревный Русинъ, да и пѣвецъ. -- прежде былъ во Италіи въ Лукѣ дякомъ...

Но вы еще напишите Старецкому, онъ есть также великій пѣвецъ, адресъ его: Admodum Reverendo Domino Michaeli Sztareczky, Parocho Sztakcsinensi, et V. A. Diacono Hosztoviczensi [4] S. Sedis Consistorialis Assessori. per Munkács. Homonnu. in Sztakcsin. Отъ того получите хорошіе пѣсни...

Я такожде съ Рукописею послю Вамъ нѣсколько. Токмо беритеся за Дѣло.

Еще о едно прошу: послите мнѣ одинъ Перемышляньскій воскресный Октоихъ. изданъ по Архіерея Яхимовича повелѣнію, онъ стоитъ думаю 1 f. 30 kr. ср. и то на мой счетъ возмите съ контора, и небавомъ пришлите, и я вамъ Молитвословы въ тойже цѣнѣ пошлю.

Дѣлъ у насъ новыхъ нѣтъ, и не будетъ, бо у насъ ни читателей, ни писателей русскихъ.

Цѣлую васъ и остаюсь Вашимъ братомъ и другомъ

Духнович.

Слїдує дописка рукою Головацького:

10 fr. CM. изъ 50 fr. на правила чина Вас. 5/2 858 6 fr. взялъ я на бумагу на Літ.

Лист писаний на 4 стор. 4⁰.

Ч. 274.

Лист Йос. Кобринського до Якова Головацького, пис. дня 17. I. 1858 року.

Почтеннѣйшій Брате!

Оногда былъ у мене въ Мышинѣ Госп. Іасинскій, инженьеръ, обводоваго Уряда въ Коломыи съ парохомъ тамошнемъ Госп. Данкевичемъ. Оба мужи извѣстны съ своей дѣятельности изъ давнихъ временъ. Іасинскій былъ прежде въ Сончу инженьеромъ, и влѣяніемъ своемъ на окружность много причинился ко воздвигненію сельскаго хозяйства. Минувши як пріязнуетъ онъ нашему духовенству, хотя самъ лат. обр. при строенію церквей и домовъ приходскихъ, которые запутаны прежде различными препятствіями нынѣ созидаются, занялся онъ яко истинный народолюбецъ препорученымъ ему отъ правительства надзираніемъ и веденіемъ овощныхъ школокъ минувшаго лѣта у насъ всюда въ Коломыйщинѣ учрежденыхъ. Садоводство въ сихъ сторонахъ успѣетъ хорошо въ нѣсколько лѣтахъ, ибо Госп. Іасинскій [2] не лишъ ведетъ рефератъ по искренной приклонности ко дѣлу, но имѣетъ довѣреніе и привязанность у духовныхъ, съ которыми по большей части лично знакомы. Не мину и то что по его вліянію на мѣсто особливо на Бурмистра Госп. Курцвейля надѣемся и въ Коломыи гимназіи.

Чего былъ онъ у мене съ О. Данкевичемъ?

Предложили мнѣ перевести книжку: Iaś Sadowski, mały założyciel sadów. Книжка простонародная и занимательна, вышла въ нѣсколько изданіяхъ. Она препоручена Правительствомъ въ руководство при овощныхъ школахъ и разпространена по селахъ черезъ уряды повѣтовые. Объ издержкахъ обѣщался самъ печалитися Іасинскій. Гавришкевича садоводство ему извѣстно, однако Іася Садовскаго садоводство естъ полнѣйшее и украшено многими древорытными образцами, которые довольно изъясняютъ науку.

Іа же схахлатчился совершенно, токмо умѣю гной возити и ѣхати въ лѣсъ. Теперь бы за хахлатства уже въ паньство лѣзти, а може и в литераты; ибо поля мои хорошій хлѣбъ производаютъ а доми три чинши несутъ. Правда по семилѣтныхъ тяжкихъ трудахъ, но о томъ не вспомню. No як удовлетворити [3] желанію Госп. Іасинскаго, когда у мене Шміда затринули дѣти, а и хорошей русской книжки о садоводство не видалъ. Терминологію бы задержати обще русскую хотя без провінціональныхъ выраженій не обойтися. Не увѣришь брате як мнѣ милы были тѣ гости и ихъ предложенія. Впали до мене въ саму пору колы я имѣл переходити въ мой пространнѣйшій домикъ, гдѣ надѣюся супокою отъ крыков и галасовъ дѣточок. У (sic) пора сновъ служити селянамъ, ибо за

ныхъ мы живемъ, хотя лептою причинитис къ улучшенію их блага. Минувшего лѣта я завелъ тутъ хорошую школку садовничію, гдѣ находится 3000 деревъ овощных. Na веснѣ будутся щепити.

Положеніе садку того прекрасное коло дороги цѣсарской противъ церкви. —

Прошу тебе почтеннѣйшій Брате винайди у кого у Львовѣ рускую книжку о Садоводствѣ бы я научился той терминологіи, и перевел польскаго Іася Садовскаго хотя въ полуруское. Хотя оно на сей разъ можетъ быти безъ какъ, однако техническія и духу рускому свойственныя виражения не минати. Раздробленіе ко ничему доброму не ведетъ.

[4] Чада Ваши здорови растутъ. Людмила незабавомъ запроситъ насъ на весѣлье. Сынъ твой мабудь цѣлый письмак. — У мене самы дочки, есть их 7. Любина старша на вышшемъ воспитанію у отставленаго професора гимназіальнаго Стрійка Nиколая въ Ценявѣ коло Рожнятова. Книжку московскую о Садовоствѣ пришли мнѣ на почту. Прошу сдѣлай мнѣ тую услугу, без того не знаю як взятися до дѣла. Госпожи Твоей засилаемъ обои уклоны наши сердечны. Цѣлюю Вас всѣхъ брат и слуга

Кобринск.

Мышинъ 17 Іануар. 858.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 275.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 26. I. 1858 р.

Милостивѣйшій Государь Рачитель мой!

Прибывъ во Вѣну я на другій же день сошелся съ Вашимъ любезнымъ Братомъ, Иваномъ Өедоровичемъ. Тотъ же вечеръ посвятили мы взаимъ себѣ и дружескимъ разговорамъ. Онъ какъ-то съ обыкновеннымъ умиленіемъ прислухивался разсказамъ моимъ о Галиціи, и много-де распрашивалъ про все, что лишь могло быть ему любопитнаго. Не смотря не этотъ ожизненный дискурсъ, я замѣчалъ уже тогда, какъ и при всякой встрѣчѣ съ нимъ все теперь замѣчаю, видимую грусть и необыкновенное уныніе духа. Я допрашивалъ его нѣсколькократно о причину этой чудной перемѣны, но онъ сбиваетъ меня коротко тѣмъ, что де былъ бы счастливѣе въ Галиціи, что даже могъ бы туда легко достаться, но какъ-то жена противится этому переселенію. И друзья его говорили мнѣ иногда объ его теперѣшней грусти, и даютъ мнимую [2] причину тому давныя долги а можетъ и каковъ-ка настоящій недостатокъ. Словомъ всѣхъ поражаетъ его неразгаданное душевное горе, но никто не въ состояніи разъузнать настоящей сему причины. Я радъ

былъ зайти когда нибудь къ нему въ домъ, но онъ все таки извиняется, что цѣлые дни не сидитъ дома а только въ поздный вечеръ къ нему заходитъ. Такъ вотъ лишенъ я способности ближе развѣдать о дѣлахъ его. Это меня тѣмъ болѣе поражаетъ, что вѣдь знаю, было-де время, когда онъ довѣрялъ мнѣ вовсемъ. А теперька онъ во всѣмъ сталъ какъ-то скрытъ и недовѣрчивъ. Пишу Вамъ объ этомъ, по тому что Вы Братъ, а я Другъ ему неизмѣнный.

Недавно встрѣтилъ онъ меня и передавъ отъ Васъ поздравленіе немекнулъ тоже о Вашемъ недоумѣніи касательно судьбы книгъ, которыми Вы благоволили меня ссолить. Єти [3] книги єсть въ рукахъ у моего молодшаго Брата, который взялъ ихъ отъ меня изъ Перемышля и, какъ писалъ мнѣ 15/1, привезетъ Вамъ ихъ вскорѣ лично во Львовъ. Не гнѣвитесь тому замедленію; передавая бо книги Ваши на руки брата, я думалъ, что онъ по дорогѣ отдасть ихъ скорѣй, нежели бы дошли до Васъ по почтѣ. Но между тѣмъ онъ не ѣхалъ тогда мимо Львовъ и даже до той поры не имѣлъ случая быть во Львовѣ. Мимо того будьте увѣрены, что оны переданы Вамъ будутъ всѣ поскорѣе, ибо я писалъ объ этомъ брату спустя тому дней нѣсколько. — Позавчера былъ я у Г. Сов. Шашкевича, въ намѣреніи побесѣдовать съ нимъ о моей „Читанкѣ", — но какъ изъумился, когда онъ сказалъ мнѣ, что объ этой Читанкѣ здѣсь еще ни слыху! Такъ по его доумѣнію она залеживаетъ или въ Львовской консисторіи, или въ пресидіи. Онъ радъ былъ самъ ее чѣмъ скорѣй увидѣть, и чѣмъ скорѣй печатать и того ради отославъ меня къ Вамъ, чтобы Вы де какимъ способомъ ускорили ея присылку. [4] Да и прошу я Васъ усильно, извольте развѣдать, гдѣ она почиваетъ, и постарайтесь своимъ посредничествомъ о то, чтобъ ее не придерживали какъ контрабанду. Така ли всегда будетъ судьба нашей Руси, что ей на собственно имѣніе велятъ ждать до поздныхъ сумерковъ!

Еще словъ нѣсколько о себѣ. Я живу здѣсь всеже удоволенъ; учусь много, и наука идетъ мнѣ легче, нежели могъ надѣяться. Подъ часъ напишу въ „Вѣстнику" стишокъ, который постоянно исковеркивается, подъ часъ иду въ театръ или сойдусь съ добрыми друзьями - Русью. Молодые семинаристы часто заходятъ ко мнѣ, и что весьма утѣшительно, люблятъ слушатъ повѣстей моихъ о литературѣ и старинѣ святой Руси.

Пересылая искреннія поздравленія Вашей благороднѣйшей семьи пишусь съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга

Богданъ А. Дѣд.

Вѣна 26/1 858.

Лист пис. на 4 сторонах 8°.

Ч. 276.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 25. I. (6. II.) 1858 р.

Пряшовъ 23 Сѣчня / 6 Лют. 856.

Любезнѣйшій братъ!

Его Преосвященьство любезно соизволяетъ оттиснуть Г. Прото Игуменомъ колько нибудь желаетъ про себя Ексемпларей Правилъ Чина С. Васіля В. Ему то и очень понравилось, что Всечестнѣйшій Отецъ уже тѣмъ самымъ желаніемъ одобряетъ оное дѣлце.

Васъ же проситъ Его Преосвященьство о понужденіи Типографа, чтобъ дѣло до Пасхи готовое уже въ Пряшовѣ было. Не нужно Типографчику ожидать впередъ денегъ, только оно да пошлетъ дѣло сюда, со счетомъ, и сей часъ, еще той самъ день я передамъ гроши на Почту. [2] Мы тутъ бѣдно живемъ, безъ духа, наша жизнь есть токмо вегетація, и я уже унилъ духомъ, бо успѣха не вижу, и прото буду отпочивать, чему бо силитися противо вѣхра?

Я еще разъ молю Васъ о принятіи корректуры, бо и времени не было мнѣ прочитать рукопись, толиками запятому дѣлами; вы исправте ошибки, тоже и Грамматику, токмо чтобъ переведенный текстъ осталъ. Я оное дѣло какъ въ латиньскомъ такъ и рускомъ языкахъ написалъ, но много мнѣ съ подлиннаго вылишено, и прото дѣло безъ союза осталось.

Цѣлую васъ, и всѣхъ васъ, срадуюся сердечно Г. Малиновскому, и цѣлую его, остаясь другомъ

Духнович.

На 3 сторонї дописка Головацького:

За напечатаніе Правилъ Чина св. Василія требуетъ г. Дѣковскій:
ва 10 листовъ à 13 fr. 36 кр. км. . . . 136 fr.
ва $^1/_4$ листа . . . . 5 „ 54 kr.
Итого 141 fr. 54 kr.
за пакованье 1 „ — „
Итого всего 142 fr. 54 kr.
На тое я далъ 40 fr. + 10 = 50 „
Остается 92 fr. 54 kr. CM.

23/3 858.

На 4 сторонї: Admodum Reverendo Clarissimo Domino Jacobo Golowacky in C. R. Universitate Leopoliensi Professori — Lemberg.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 277.

Лист Йос. Вас. Сокульского до Якова Головацького, пис. дня 19. II. 1858 р.

Любезный Мой Другъ Яковъ Өеодоровичъ!

За чепчикъ моя сестрица Маріи Андреевній посылаетъ въ мѣшки зашитомъ два окорочка, испросите Марію принять ласкаво. А Вы въ этотъ мѣшокъ навалите что либо изъ припасовъ книжнихъ иль писменныхъ въ подкрѣпленіе алчущей моій души, и развлеченія ума, прикажете зашить, и опечатаете, да вручите О. Іосифу Лавровскому приходнику Грималовскому. — Тоже что либо нового чего може и сами нѣ вѣдаете — то напишѣтъ — а и это будетъ таки новость. —

У насъ все хорошо идутъ дѣла, ино одной милочи, денегъ нѣтъ — такъ и нѣтъ. — Ляшонки охаютъ, чтожъ дѣлать это всо (sic) дѣлается ad majorem gloriam Jesuitar(um). [2] А въ познанскомъ Ляшонки дури отъ испуга таки совсемъ пропали, weczny odpoczynek racz im dać Panie, a Światłość jesuicka niechai im swici w żydowskim patynku, amen — bo tendy i nasi spieszą!! —

Моимъ Знаемымъ Г. мое почтеніе отдасте. — Мой Другъ Яковъ съ вашею Семиею здравствуйте благоденствуйте, и меня въ вашей памяти держить навсегда. Вашъ чистосердечный Другъ

Іосиф Василь:

19/2 858.

На 4 стороні:

S-er Hochwürden Herrn Herrn Głowacki Jakob Professor an der k. k. Universität Wohlgeb. zu Lemberg.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 278.

Лист Вячеслава Дундера до Якова Головацького, пис. дня 20. II. 1858 р.

Krakov 20 února 1858.

Velebný Pane!

Velice potěšil mě Vašnostin list a to tím více, že psaný jest od pobratřence, jenž tak pěkně jazykem naším vládnouti se byl naučil. Mělbych na zásadě vzájemnosti slovanské odpověditi Vašnostem po rusku, leč bojím se, abych příliš mnoho nenadělal chyb a naposledy

snad i nesrozumitelným se nestal. — Nebude Vašnostem nemile slyšeti, že národnost ruská v Krakově dosti četně zastoupená jest, neb líčí, jak mne Vel. p. Lavrovskyj jistil, do tisíce duší — a słovo ruské — zvláště když se vznaší na perutěch tklivého nápěvu všude nachází srdečného sluchu. Několik dumek ruských stalo se zde v salonech písněmi oblíbenými (U susída chata biła – Jedna hora vysokaja – Każut ljude, ščom ščastlivyj — Oj tam na hory...) a žvavá Kołomyjka i Krakoviankám velice se líbí. [2] A což mám teprv říci o vznešeném zpěvu církevním?! — Lonského roku byl jsem účasten při slavnosti Воскресенья, zpívali jsme několik zboru a poněvádž dobře vykonany byly, velice se líbily — a tak onehdá, když se roznesla po Krakově zpráva, že v ruské církví bude żałobne náboženstvo za kardinala Levického a že amatorovie budou zpívati při tom ruské zpěvy, byl kostelíček u Sv. Norberta přeplněn a s unešením chválili Krakované vznešený sbor: Вѣчная память, jehož tklivými zvuky až k slzoum pohnutí byli. —

Co do písní, o kterých píšete, mile rád posloužil bych Vašnostem, leč Bohu žel! jest moje sbírka, zvláště co se tyčí písní ruských z úplna vyčerpaná. Roku 1851 vycházela v Brně „Sbírka písní slovanských“ a já poslal jsem tam velmi mnoho polských a ruských písní — leč vyšlo všeho všudy jen 30 písní slovanských a mezi těmi jenom čtyry ruske [1. Kozak koňa napajał, 2. I šumit i hudyt, 3. Многая лѣта! i 4. Daj nam Bože dobryj čas] ostatní zůstaly u vydavatelův. V letě minulého roku [3] poznal jsem se s p. Oskarem Kolbergem z Varšavy, jenž vraceje s Tater, kde též národní písně sbíral, v Krakově bavil, a jemu to odevzdal jsem ostatky mé sbírky písní všeslovanských a mezi tím i onych 30 v Brně otištěných. Co se ještě u mně nalezlo, to Vašnostem ochotně odstupuji. Pamatuji se, že jsem jeden vytisk „Sbírky slov. p.“ obětoval veleb. p. Гѹсалевичови — který jej Vašnostem zajisté rád propůjčí. Ostatně odporučuji Vašnostem žijícího ve Lvově učitele hudby pána Fialu, který zná velmi mnoho písní ruských a zvláště co do jich nápěvu i radou i skutkem Vašnostem nejlepe přispěje.

Těší mne to velice, že Rusínům opět jedné a to zajisté důkladné sbírky písní národních přibide — i dejž Bůh, aby dle Vašnostina příkladu u všech kmenů slovanských starali se — pokuď čas — sebrati krásné kvítí národního básnictví poslechnuvše hlas volajícího vlastence Nikoli Tommasea, jenž napomíná: [4] „Pokupimo, bratjo, pokupimo naše blago, prie nego ga vietar vriemenah nepogubi!“

Zůstávám Vašnostem k službám ochotný

Václav Dunder.

Pánove: Vaněk, Pichler i Zeman skládají Vašnostem na vzájem svou úctu. Čermaka není v Krakově — jest v Niepołomicach důchodním.

P. s. Od velebn. p. Lavrovského přátelské pozdravení.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 279.

Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 16. III. 1858 р.

Любезнѣйшій Мой Другъ Яковъ Өеодоровичъ!

Книги Вами мнѣ передани Г. Лавровскимъ, получилемъ, за которіи много благо(да)ренъ, и алчущій мой духъ немножко наслажденъ, и подкрѣпленъ сталъ, а по пречтеніи этѣхъ книгъ да 5 N-ра Ц. Газеты и ободренъ нем(н)ожко. — Видно наши какъ наши корреспонденту дали отвѣть точно по нашему — Богъ ихъ благослови. — Въ 3. N. Ц. Г. о Россіи пишетъ что за благосл. С. Синода Семинарія на т. Г. 1858 начала издавать Церковныя Бесѣды а може Вы, или кто другой съ Львова подписалъ предплату на этой духовный журналъ (если но свыше не запрещенно) то просилбымъ Васъ помнить и на мою Особу подписать — а можебы чрезъ Прагу какъ Вамъ казатись буде?

Получила ли Ваша Марія Андреевна окорочки? бо Г. Лавр. говорилъ что за вторичнымъ бытомъ своимъ въ Львовѣ точно отдалъ — и чи хорошіи, може не столичному вкусу здѣланіи [2] о томъ спрашиваю о извиненіе, бо я тому не мастеръ, а сестрица тоже, какъ стара баба хричовка. —

Nа западѣ похоже на бурю съ Вюгой — но богу благодареніе Востокъ сіяетъ и по словамъ Псалмопѣвца, Господь крѣпость Людемъ своимъ дастъ, и благословитъ миромъ. Противницы клевечуть да скрежещутъ зубами, но уже ихъ крикъ хрипленъ сталъ. Милость и истина срѣтостася, а правда и миръ облобызастася. — Тамъ все дѣлается, безъ радъ, сеймовъ, райхстаговъ, бомбардировки, гвардіи народной, безъ пролитія крови, ино по духу любви христовой. Рабъ и Владика купно совѣтуютъ о общемъ благѣ царства и Церкви а сыла свыше духомъ премудрости наставляетъ Правителя и правленіе. Господи воздвигны сылу Твою и прииди во еже спасти.

[3] У насъ все хорошо водится, лишъ одного недостае: того что хорошо може сдѣлать — денегъ нѣтъ, какъ нѣтъ, а бѣда, бѣда, бѣда, — лишь одно и то само пѣютъ, дай та и дай, дай, дай, дай — —

Если Богъ дарить насъ грѣшныхъ жизню то Вашей Маріи Андреевней пристараюсь всякихъ припасовъ для ей ребятишекъ, лишъ мѣ-

шочки чтобы были изготовленiи, бо холоста не дамъ на мѣшки — а то тому что Ваша Людмилка не была у мене, та прiказница, пуста! — —

Васъ мой Другъ Л. спрашиваю къ мнѣ хотянъ нѣсколько строчками почтить, да такъ по буквамъ — а рускiй когда увидитъ азъ, то прочее самъ прочтитъ и V. — На домъ Народ. и Церковь милостиню собираемо, ино худо идетъ, неоткуда брать. — [4] Я уже самъ съ своего намѣренъ нѣсколько корцовъ продать та жертвовать — чтожъ нѣхто не вопрошаетъ о купели — куда эти купцы дѣвались — намъ самимъ дивно, что на это скажите, т. г. ещемъ нѣ за копѣйку непродалъ, нѣчего, кромѣ тыхъ кабановъ что Вы выдѣли и то еще м. осены — а вдобавку къ нашему горе еще какой то новый гость долженъ насъ посѣтить Г. Гейзеръ цушусъ, уже естъ въ гостяхъ въ Чортковскомъ окрузѣ, которiй гость всѣхъ какъ громомъ убиваетъ. —

Боже милостивь буди намъ грѣшнымъ. — Отъ Мой люб. Д. возлягаймо нашу печаль на Господа, мужаймось, крѣпимся молитвою какъ Спаситель велить молитись безъ перестанку — желаю Вамъ мои Друзя Всѣмъ благополучнаго Х-съ воскресе, пѣйте да воскреснетъ богъ, разыидутся всѣ врази Его. — —

Пребывайте въ Любви Х-вой здравиi всѣ — Вашъ Другъ пише

16/3 858. IВС.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

На осiбнiй карточцi:

Отколь Андрiй Боболя при отземной Анбасадурѣ помѣщенъ сталъ — отъ того времены къ своимъ телеграфуетъ непрестанно смутъ въ мiръ то м. г. что земля сгорить -- то т. м. 15 ч. что сонце затьмится, то прочую ложъ къ маловѣрнымъ сѣютъ, а дураки охаютъ, и по амвонамъ своихъ пугаютъ, въ надеждѣ что и руссинъ испугается, но русскiй твердъ по словамъ С. Пис. Страха Вашего не имами убоятись, каже соблазнитель — яко спами Богъ.

Ч. 280.

Лист Iвана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. (16.) III. 1858 р.

Любезнѣйшiй мой Братъ!

Post nubila Phoebus! По долгомъ страданiи и мнѣ сужденно, разъ хотя на мгновенiе утѣшиться. Съ трепечущимъ отъ радости сердцемъ принимаюсь за перо. 14/2 Марта утромъ въ 9 часовъ родила мнѣ жена третьяго сына – все прошло счастливо, и обое до сихъ поръ здоровы, или

по крайней мѣрѣ обстоятельствамъ соотвѣтны. Г. Ковальскій обѣщался въ кумы, и въ суботу 20/6 если будемъ здоровы, окрестимъ ребенка на имя Св. Ѳеодора, во память нашего незабвеннаго и возлюбленнаго Родителя! —

Вторая радость — я поступилъ въ семъ Мѣсяцѣ въ высшее жалованье т. е. 700 fr. Не много, особенно на 1-вый годъ, гдѣ нужно платить таксы; а долженъ человѣкъ и тому радоваться, смотря на то, что передо мною было еще 140 человѣкъ, которыхъ я при одномъ обсаженіи всѣхъ перешелъ. Но такихъ обсаженій не будетъ больше; теперь случилось у нѣкоторыхъ, что изъ 500 прямо перешли до 700, перешедъ больше какъ 170 мѣстъ!

[2] Отже trinum perfectum! Вотъ и третья радость, Дръ Черлюнчакевичь, мой другъ, какъ Тебѣ уже извѣстно, именованъ въ профессоры догматики при Львовскомъ университетѣ, чему я почти столько же радуюсь, какъ бы моему родному брату. — Неслыханное торжество для насъ Русиновъ должны мы праздновать въ этомъ произведеніи. Вопреки толикимъ препятствіямъ, напротивъ обыкновенія, не смотря на заслуги соперника Пельца, на враждованія здѣшняго факультета, который даже оспаривалъ ему докторство — на недоброжелательство даже нѣкоторыхъ земляковъ — все побѣдилъ Черлюнчакевичь своимъ умомъ, характеромъ и по части счастьемъ. Дай Богъ ему здравіе и долгоденствіе, а я увѣренъ, что онъ многимъ причинится къ возвеличенію нашего клира и обряда. —

Кажется по великодныхъ святахъ онъ уѣдетъ отсюду, чтобъ начать преподаванія съ началомъ новаго курса. Сдѣлай милость, любезнѣйшій Братъ, принимай его какъ искренняго друга, который по глубокой наукѣ своей и по благородству души и стремленія своего достоинъ всякого пособія; особенно Твой опытный и [3] зрѣлый совѣтъ будетъ для него неоцѣнимый. Я знаю, онъ молодъ, горячь, неопытенъ, и нуждается особенно въ добромъ совѣтѣ.

Слава Богу! все было бы хорошо, еслибъ только здоровье человѣку служило! Но бѣда, я кашляю почти цѣлую зиму и марнѣю при томъ очевидно — боюсь, чтобъ не досталъ чахотки, а беречься невозможно: въ службу ежедневно, по 7—8 часовъ въ смрадѣ и прахѣ! — Этой зимы мы всѣ болѣли, именно кашлемъ -- но у меня гораздо сильнѣе, и не уступаетъ днемъ ни ночью. Дай Богъ, чтобъ это миновалось безъ послѣдствій. Горе, даже подумать да взглянуть на ребятишекъ! —

Любезный Братъ! Ты послалъ мнѣ предъ новымъ годомъ облигацію національную въ суммѣ 50 fr. сер. Я Тебя сердечно благодарю, дай Богъ, чтобъ я былъ въ состояніи, Тебѣ когда отплатить этотъ какъ и прежніе долги! Я продалъ эту облигацію и получилъ здѣсь по курсу

не больше какъ 43 fr. 11 кр. серебр. — и эта сумма мнѣ очень много помогла; я по крайней мѣрѣ возстановилъ мой кредитъ у тѣхъ людей, безъ которыхъ обойтись не возможно! —

[4] Съ временъ смерти с. п. Кардинала произошли здѣсь нѣкоторыя перемѣны: именно сов. Шашкевичь произведенъ въ какіе то Ober Inspector или Ober Rector здѣшней семинаріи, и стѣсняетъ права Отца Николая Нодя неимовѣрно — жалко смотрѣть на это; — кажется, онъ намѣренъ произвести какую то радикальную курацію, но не знаю какой болѣзни; грозитъ именно всему вліянію такъ названному россійскому, котораго главнымъ органомъ считаетъ онъ Церковную Газету. Какой вздоръ! я точно знаю, что Церк. Г. прекрасно дѣйствуетъ для общекатолической церкви, а онъ боится какого то фантома! — Не беспокой ся ничѣмъ, дѣйствуй по Твоему увѣренію профессорскому, не запускайся съ учениками глубже, какъ ихъ понятіе въ состояніи уразумѣть; впрочемъ точное изслѣдованіе нашего народнаго діялекта никогда не можетъ быть противно наукѣ филологіи. —

Здѣшнихъ изданій русскихъ за 1857 годъ мнѣ до сихъ поръ непосчастливилось получить — самому какъ то не дается просить Вислобоцкаго — а Дѣдицкій тоже еще не успѣлъ упросить его — надѣюсь однакоже еще получить. — О книгахъ у Тебя взаимствованныхъ Дѣдицкій уже самъ писалъ. — Пращайте, желаю Вамъ всѣмъ счастливыхъ и веселыхъ святъ свѣтлаго воскресенія — и помните тоже о Вашемъ Братѣ и его фамиліи.

16/4 Марта 858.

На долинї, на першій сторонї:

Прошу Тебя, напиши куда бы писать или послать найлучшимъ путемъ Г. Канонику Петрушевичу. — Говорятъ, что Шашкевичь старается прійти на Метрополію — не знаю, на какомъ основаніи.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 281.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) III. 1858 р.

Пряшовъ 11/23 Березня 858.

Любезнѣйшій братъ!

Я боленъ, лежу на одрѣ, терпя въ несносныхъ Емороидахъ, ничто мнѣ не мило, но еще вамъ пишу, памятая всегда о васъ любезныхъ друзьяхъ. — Законы иноческіи на цвѣтную недѣлю должны печатаны

быти, по обѣщанію типографа, и я вѣрую, да и надѣюся сего, ибо мой Архіерей, по Пасхѣ желаетъ публиковать тѣ въ Мукачевскомъ монастырѣ, и для того, Братецъ мой! попеченіе ваше будетъ о понуденіи Типографа. —

[2] Братецъ мой любезный! Имѣю къ вамъ просьбу: — Мой Литургиконъ подарилъ я Лютеранамъ, кои желали его, и я не имѣю; прошу васъ пошлите мнѣ два Литургиконы Златоустаго кой цѣнится по 1 fr. ср. мнѣ нужно того когда иду на села, гроши пошлю вамъ съ грошьми за Законы посылаемы ми.

Гроши сей часъ какъ получу оттиски пошлю на ваше имя. Здравствуйте братецъ, и всѣ братья занимавшіися человѣко, и народолюбіемъ.

Духнов.

2. Литургиконы.

Лист писаний на 2 сторонах 8°.

Ч. 282.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 17. (29.) III. 1858 р.

Пряшовъ 17/29 Березня 858.

Любезнѣйшій Братъ!

Письмо ваше получивъ, хотя и непріялъ еще печатаные книги, сей часъ Г. Типографчику отсылаю 92 f. 54 kr. за печатаніе Законовъ Монашескихъ, сѣтуя что послѣдное мое къ вамъ письмо, о просимыхъ мною двухъ Литургиконахъ не скорѣе доспѣло; но вы то мнѣ хотя позднѣе сдѣлаете, на мой счетъ. — Октоихъ я отъ Васъ въ замѣну получилъ, и благодарю вамъ о присланіи. — Ірмологія не требую, бо я не церковный пѣвецъ, и стыжусь, что до того не много разумѣю, а теперь учиться поздно. [2] Я уже поздоровѣлъ, и отправляю нынѣ страстную седмицу. Добряньскій съ Грефферберґу пришолъ, и здоровъ, токмо что долженъ всегда мочить ся въ студеной водѣ какъ жаба. Иные здоровы всѣ. Будьте и вы здоровы, и не забывайте о насъ, и любите друга вашего

Духновича.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 283.

Лист Едв. Грона до Якова Головацького з дня 29. III. 1858 р.

An S-e des k. k. Professor Herrn Jakob Glowacki Wohlgeboren!

Mit dem verehrten Schreiben vom 19-ten d. M. haben Euere Wohlgeboren S-er Eminenz meinem gnädigsten Herrn Ein Exemplar Ihrer Uibersetzung der Liturgie des hl. Chrisostomus zugeschickt. Ich bin beauftragt Euer Wohlgeboren für Ihre gütige Aufmerksamkeit zu danken und als einen kleinen Beitrag zu dem mit der Herausgabe Ihres Werkes verbundenen wohlthätigen Zwecke Zehn Gulden C. M. beizuschliessen. In Vollzug dieses Auftrages zeichne ich mich hochachtungsvoll

Euer Wohlgeboren dienstwilliger

Edw. Hron
Kzl Dirktr.

Prag den 29 März 858.

Лист писаний на 1 сторонах 4^{0}.

Ч. 284.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 2 (14) IV. 1858 р.

Милостивый Государь!

Препровождая при семъ сочиненіе Майкова и Тетради Правительственнаго Вѣстника за минувшій 1857 г. прошу Васъ извинить меня въ опозданіи исполненія даннаго Вамъ обѣщанія моего. Многія хлопоти и занятія препятствовали меня скорѣе доставить Вамъ требуемое Вами. — На сихъ дняхъ я получилъ отъ Вашего любезнѣйшаго брата письмо, въ которомъ онъ извѣщаетъ меня, что заклятые враги наши ужасно воюютъ противъ насъ, особенно же стараются уничтожить Церковную Газету. Я не понимаю, что побуждаетъ ихъ къ такой дьявольской враждѣ. Развѣ Вѣстникъ не можетъ существовать при изданіи Церковной Газети? Если [2] въ Галиціи всѣ тѣ пренумеровались на Вѣстникъ, которые не предплатили на Церковную Газету, то онъ имѣетъ черезъ чуръ довольно подписчиковъ. Въ семъ году я не имѣю въ Галиціи болѣе подписчиковъ 60-ти. — Но да проститъ имъ Господь ихъ невѣжество. — Я пока возможно будетъ, буду защищать Церковную Газету отъ нападеній. Удастся ли мнѣ сохранить жизнь ея, это окажется впредь. —

Увѣряя Васъ въ искренней моей преданности Вамъ, имѣю честь быть Вашимъ истиннымъ другомъ

Іоаннъ Раковскій.

Будинъ 2 (14) Апрѣля 1858.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 285.

Посьвідчене Якова Савчиньского на одержані від Якова Головацького гроші, з дня 14/4 1858 р.

Всечестнѣйшый Господине!

Посвѣдчаю симъ, что Сто два злр. М. К. и такъ за напечатанье „Правила Чина С. В. В. девятдесять и два (92) а десятъ злр. (10) за паперъ отрималемъ. —

Съ глубочайшимъ почтеніемъ остаю ся Вашего Высокопреподобія нижайшимъ слугою

Іаковъ Савчиньскій.

Львовъ д. 14/4 1858.

Лист писаний на 1 стор. 4°.

Ч. 286

Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 4 (16) IV. 1858 р.

Всечестнѣйшый Господине!

Отсылаю Вамъ концептъ одозvи относител'но розсилъки „Чинъ священныя и божественныя Літургіи“. Я положилъ на нимъ число 93. нашого протокола, потреба тол'ко постаvити цѣну, по якой еѯемпляръ маєтъся продаvати. Единъ рс: ср: не буде дорого. Еслибы можна было уже теперъ менѣ переслати еѯемпляри на Унеvское, Золочеvское, Олєское, Бродское, Нараєvское, Станислаvоvское а може єще якоє намѣстничестvо, то я пороздаvалъ бымъ; а єслибы тяжко было, то прошу съ vсечестнѣйшимъ Крилошаниномъ Дуткеvичомъ услоvитися. Єстъ тамъ у Лvоvѣ теперь и намѣстникъ Надvорнянскій — то- [2] му можна бы различныхъ книгъ и молитvослоvоvъ надати; єсли бы у Л'vоvѣ тымъ кто порядочно занятися хотѣлъ.

Прошу Вашой Всечестности менѣ донести, чи стіхи ч: 2: Наумоvича поступили къ печатни; що тамъ дѣлає історія біблійна; та чи vсеч: Г: Малиноvскій приготоvалъ малый молитvослоvецъ къ печатаню.

Якъ Ваша Всечестность стане менѣ писати, то знайдетъся и мѣсце на коротен'ку статійку о домѣ народномъ, чи и якіи роботи при немъ роспочалися.

Съ должнимъ почетаніємъ остаюсь Всечестности Вашой слугою

Куз'ємскій.

Уневъ дня 4/16 цvѣтня 1858.

Лист писаний на 2 стор. 8⁰.

Ч. 287.

Лист Мих. Куземского до Якова Головацького, пис. дня 25. IV. (7. V) 1858 р.

Всечестнѣйшый Господине!

На предложеніє Ваше менѣ подъ днемъ 5/17 цвѣтня т. р. изяvленное относител'но изданія: „Чинъ сv: божественныя Літургіи" цѣлкомъ соглашаюся; — слѣдстvенно упрашаю ВВ. крилошанъ Дуткеvича и Ил'ницкого, дабы благоvолили по мысли Вашой Всечестности занятися розсилкою жертvоvаныхъ eѯемпляроvъ, а полоvину узысканой продажи Вашой Всечестности удѣлили.

Не усомнѣvаюся, що продажь рекомого дѣла пойдетъ щастлиvо, и кромѣ того добра, що такъ vел'ми желаємая книжка роспространитъ ся, узискає нашаноvая церкоvъ до 500 а може и бол'ше рс: ср: Да будетъ и за тоє благодареніє [2] Богу и добримъ людемъ. Я надѣюся зъ недели прибити на день до Лvоvа, и, єсли eѯемпляри будутъ готоvи, vоз'му съ собою на кол'ка Намѣстничестvа.

О прочихъ предметахъ, именноже о стіхахъ Ч. Г. Наумоvича погоvоримъ изустно.

Выс. Мѣнѣстерія приказала книжочку: Gallerie H. Bilder zur Erleichterung des Unterrichtes in den Schulen, Kirchen und Häusern переvести на нашъ языкъ; дѣлце тоє будетъ занимати теѯту съ образкамы до 4 аркуши. —

Икону Матери Божой прошу послати для напраvи до Вѣдня на руки Ковал'ского; издержки посилки заступитъ каса дому Народного; чимъ скорше тымъ лучше.

Съ должнимъ почитаніємъ остаюсь Всечестности Вашои слуга

Куз'ємскій.

Уневъ дня 25 цвѣтня 7 мая 1858.

Лист писаний на 2 стор. 8⁰.

Ч. 288.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. VI. 1858 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Душевно благодарю Тебя за то, что доставилъ мнѣ честь и удовольствіе, познакомиться съ высокоученымъ Историкомъ Малой Россіи, Его В. Р. Господиномъ Николаемъ Андреевичемъ Маркевичемъ, и Его Достойнѣйшей Супругой.

Время слишкомъ короткое провелъ я въ ихъ обществѣ, но всеже считаю ёго счастливѣйшимъ въ жизни моей; жаль только, что столь высокоумный мужъ всегда еще страдаетъ своею долговременною болѣзнію. Можно однакже надѣять ся, что лѣтней порою онъ опять поправится и до того покрѣпнетъ, что возможно будетъ Ему заняться новымъ изданіемъ Исторіи Малой Россіи, въ которой мы очень нуждаемся. —

Я жду отдавна писемъ отъ Тебя и отъ Проф. Черлунчакевича, а Вы все молчите. Уцѣлуй всѣхъ родныхъ и Его Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Голов.

Вѣна 1 Іюня 858.
н. ст.

Лист писаний на 1 сторонах 8⁰.

На четвертій стороні написано рукою Якова Головацького:
14/2 Іюня 858 отписалъ.

Ч. 289.

Лист Авг. Бельовського до Якова Головацького, без дати, пис. 1858 р.

Szanowny Jakubie!

Odwiedź mię dziś o godzinie 6-tej wieczorem lub troche poźniej, poznasz znakomitego literata Malorosyjskiego P. Kulisza który u mnie będzie, i przynieś Cztienija ktorem ci pożyczył, bo on pragnie je widzieć.

Do widzenia
Poniedziałek. Bielowski.

На 4 стор. адреса:
Wielmożnemu Jakubowi Głowackiemu Profesorowi w miejscu.

Лист писаний на 1 сторонах 4⁰.

Ч. 290.

Лист П. Кулїша до Якова Головацького. пис. дня 8. VI. 1858 р.

Добродію ласка́вий!

Оддавъ я книгареві, що коло Волоськоі церкви 35 грама́токъ [24 k.] 2 Чорні Ради, [2 fr. 30 k.] 1 Зап. о Ю. Русі [3 fr. СМ.], 1-го и 2-го тому и 1 Проповіді [1 fr.]. Зложіте імъ ціну и виручку, яка буде, оберніте на потреби Народнёго Дому Руського.

Оставляю Вамъ у того жъ книгаря 1-й т. Соч. Гоголя, 2 экс. Народніх Оповіданій, Літопись Самовидця и польску книжечку.

Щироприхильний слуга Вашъ

П. Куліш.

1858, іюня 8
Львов.

На четвертій сторонї:

Пану Профессору Головацькому.

Лист писаний на 1 стор. 8°.

Числа, взяті в [ ] клямру, писані рукою Я. Головацького.

Ч. 291.

Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 10. VI. 1858 р.

Любезнѣйшій Другъ Я. Ѳ.

Письмо Ваше моихъ рукъ дошло немного внутреніи язвы излѣчило, но несовершенно. — Лукавій клеветать неперестаетъ, въ силѣ взмагаетъ, малоумніи малодушніи, маловѣрніи, всяку ложъ за сущую правду принимаютъ — и тѣмъ лукавіи торжествуютъ, въ чемъ, лихимъ всѣхъ паче Ерихонцы помощь даютъ — Изволите мой Другъ прежде вашего отѣзда къ мнѣ писать, куда думаета вашъ путъ направить? а може бысьмо могли увидѣтись? во время вакаціи — о чемъ всемъ хорошо, длинно напишете. Я еще кое какъ пребываю, искучаю, нѣтъ пищи душѣ моей, и не откуду брать а это потому что нѣзачто купить. О чемъ больше писать нестоитъ труда, и Вы [2] мой Другъ возмужали, молодца жизнь миновала, своими глазами много выдѣли, думали, и толковали на всякъ ладъ да и до сей поры еще вашъ умъ бодръ, то кажется прочее и сами догадаетесь. — Всѣмъ моимъ Г. друзіямъ мое почтеніе и поклоны изя-

вите — Васъ мой Вы Другъ и вашу любезну семию поздоровляю и цалую по сотъ разовъ — I. В.

10/6 858.

во мирное время гуляю по полямъ, читю статійки о Агрономи, зелѣзныхъ дорогахъ, и прочее касающе общаго блага Господъ — да пою пѣсоньку — Вѣчный отпочинекъ рачъ даць Паномъ, Панѣ — а Святлосць Езуицка нѣхай имъ свѣцѣ, нѣхъ отпочиваю въ патынку жидовскимъ — аменъ а. а. —

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 292.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького пис. дня 1 (13) VI. 1858 р.

Любезный другъ мой!

Что только получивъ изъ Пряшова экземпляри сочиненія Вашего, назначенные для распродажи въ пользу Дома Народнаго, спѣшу при семъ случаѣ извѣстить Васъ о положеніи Церковной Газети, изданіе которой съ 10 (22) мая пріостановилось. Вотъ вкратцѣ исторія сей пріостановки. Декретомъ здѣшняго Генеральнаго Губернаторства, мною 9 (21) мая полученнымъ, мнѣ приказано было пользоваться малорусскимъ, а не великорусскимъ языкомъ при изданіи ея подъ опасеніемъ немедленнаго прекращенія концессіи и конфискованія перваго нумера, который выйдетъ послѣ сего запрещенія на Великорусскомъ языкѣ. Получивъ это предписаніе, я вдругъ подалъ письмо въ полицію и отказался отъ редакціи Цер. Газети, между тѣмъ дабы чѣмъ скорѣе извѣстить Г. Г. подписчиковъ о прекращеніи изданія Церк. Газеты, я далъ напечатать объявленіе для разсилки. Это объявленіе полиціею било отослано къ [2] Генеральному Губернаторству. По истеченіи одной недѣли мнѣ приказано било явиться къ Секціонс.-Рату внутреннихъ дѣлъ, гдѣ при строгомъ виговорѣ мнѣ поставлено било въ обязанность постараться о средствахъ продолженія Церк. Газети, иначе меня сочтутъ сопротивникомъ высокому правительству. Въ слѣдствіе сего я принужденъ билъ взять назадъ отказъ отъ редакціи и припять ее опять на себя, испросивъ однакожъ себѣ дозволеніе окончить первый семестеръ на Великорусскомъ языкѣ. На что и получилъ я сего дня согласіе Высок. Ген. Губернаторства. Итакъ 10 (22) сего мѣсяця выйдетъ 14 ый нумеръ Церк. Газети по прежнему. А съ 10 (22) Іюля будетъ подъ моей редакціей виходить Церковный Вѣстникъ для Русиновъ Австрійской державы на нашемъ областномъ языкѣ. — Задача трудная, но нельзя не

покориться судьбѣ. Увидимъ какой успѣхъ его будетъ при употребленіи новаго нарѣчія. Въ запретительномъ декретѣ сказано, что употребленіе Великорусскаго языка опасно для Имперіи, вѣроятно потому, что Церк. Газета имѣла читателей во всѣхъ владѣніяхъ Монархіи и даже за границею. — Видно не дозволяютъ намъ быть въ литературномъ сношеніи съ [3] прочими Славянами. —

Ваши книги будутъ распроданы на всякій случай и деньги своевременно Вамъ доставлены. — По поводу перемѣны судьби Церк. Газети я опять прошу Васъ, какимъ бы то ни било образомъ постараться объ изданіи Церковнаго журнала въ Львовѣ. Повѣрьте менѣ что я только при большомъ напряженіи силъ до сихъ поръ успѣвалъ заниматься редакціею его. Ни одной души нѣтъ при мнѣ, чтобы замѣнить мѣсто мое въ случаѣ препятствія напр. болѣзни или какого нибудь несчастья, равнимъ образомъ не имѣю ни помощниковъ раздѣляющихъ труди редакціи. Я достигъ цѣли своей и убѣдился на самомъ дѣлѣ, что нельзя пользоваться Великорусскимъ языкомъ, и такъ теперь не остается иное, какъ сколько возможно обратить предоставленное намъ, хотя весьма ограниченное, литературное дѣйствованіе въ пользу народа и церкви нашей. Прощайте.

Вашъ искренній другъ

Іоаннъ Раков.

Udинъ 1 (13) Іюня 1858.

Лист писаний на 3 стор. 4^{0}.

Ч. 293.

Лист Николи Макарова до Якова Головацького, пис. дня 16 (28) VI. 1858 р.

16/28 Juni 1857 StPetersbourg.

Monsieur

M. P. Koulisch, me fuisant part de la générosité avec la quelle Vous lui avez prêté secours pendant sac téjour à Lemberg, m'a chargé de Vous envoyer de sapart 500 roubles argent ci inclus et qui fent en Votre monnaie d'après le cours existant 757 guld. 36 kr. Je me presse avec plaisir de m'acquitter de ce devoir et Vous pree, Monsieur, de vouloir bien me faire savoir d'aprés l'adresse ci jointe si la somme dite fait le montant de la dette de M. Koulisch. En cas s'il manquait a cette somme encore quelque chose je Vous enverai le restant aussitot après la réception de Votre honorée mission.

Je Vous prie de vouloir bien agréer l'assurance de ma parfuite consideration et des sentiments les plus distinguér avec les quels j'ai l'honneur d' ètre, Monsieur,

Votre tres de Voué serviteur

N. Makaroff.

L'adresse: á St. Petersbourg, au coin des deux rues de Poste, maison Fédoroff, N-o 6/12 Nicolas Makaroff.

Лист писаний на 2 стор. 8⁰.

Ч. 294.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 20. VI. 1858 р.

20 Іюня 1858 Перемышль.

Ваше Высокопреподобіе!

Ne скорѣе какъ теперь удалось мнѣ пересмотрѣть большую и важнѣйшую часть собранія книгъ Перемышельскаго Епископскаго Собора — но до сихъ поръ не нашелъ я ничего удостояющаго ся особеннаго вниманія. Между древнословенскими рукописями (которыхъ описалъ я уже 66 кодексовъ), обрѣтается только оденъ пергаменный кодексъ, именно Четвероевангеліе русскаго разряда, писанное уставомъ изъ конца XIV вѣка въ листъ: изъ бумажныхъ рукописей древнѣйшій кодексъ есть открытой мною списокъ, Сборника Святослава Ярославича съ 1073 года, сдѣланный Русскимъ на толстой лощенной бумагѣ полууставомъ съ конца XV вѣка, но лишенъ нынѣ заглавнаго и послѣднихъ листовъ.

Между древнопечатанными словенорусскими книгами сберегается здѣсь:

а) неполное Пятикнижіе Мойсеевого перевода Франциска Скорини печати пражской,

б) новый завѣтъ съ Псалтырью печатанный въ Острогѣ 1580 года въ 12-ю долю листа,

в) Евангелія и Апостолы печатаны = въ Угорцахъ въ друкарни Јеромонаха Павла До́мжива Мотковича року ҂ахк = безъ заглавнаго листа.

г) Служебникъ печатанъ въ Букарештѣ 1680 г., въ которомъ самъ текстъ напечатанъ на старословенскомъ, все прочее на романскомъ языцѣ.

Между польскими рукописями нѣтъ древнѣйшей, какъ одна изъ конца XV вѣка т. е. апокрифическое жизнеописаніе Інсуса

Христа, отличающееся древностью [2] польскаго слога: не менѣе любопытна есть другая рукопись съ начала XVI вѣка мѣстящая въ себѣ между латинскими статьями, такъ названные Ortele (Urtheile) по магдебургскому закону, тѣ же ли они сами съ Ортелями напечатанными въ Исторіи польской Литературы Вишневскаго, или нѣтъ, невозможно мнѣ нынѣ рѣшить, за неимѣніемъ здѣсь сочиненій послѣдняго; посему въ этомъ предметѣ и другихъ недоумѣніяхъ касательно польской литературы буду письменно спрашивать Госп. Бѣлёвского о нужныя изъясненія.

Между многочисленными пергаменными латинскими рукописьями, богословскаго содержанія, относятся нѣкоторіи изъ нихъ къ XII или XIII вѣку были писаны въ Италіи и Германіи, и печатію обнародовлены. Древнѣйшая здѣшная нѣмецкая рукопись т. е. Легенда „о трехъ Волхвахъ“ посѣщающихъ при рождествѣ Христа, была напечатана въ Перемышельскомъ гимназіальномъ Шульберихтѣ за прошедшій годъ.

Пересмотривъ всѣ книги здѣшной капитулной библіотеки, займусь потомъ описаніемъ древнихъ грамотъ и актовъ Капитулнаго Архива. Начиная съ XVI вѣка сберегается здѣсь богатый матеріалъ для исторіи нашего отечества и церкви, съ которымъ по возможности обзнакомляюсь, ибо можетъ быть, что мнѣ когда то удасться употребить оный, для составленія полной исторіи нашего отечества подъ владѣніемъ Польскимъ. По той причинѣ упражняюсь ежедневно 10—12 часовъ въ здѣшной библіотецѣ, осматриваю книгу за книгой, листъ за листомъ (ибо настоящіе книжные каталоги неполны, много сочиненій находящихся въ одномъ и томже переплетѣ незамѣчено, или для недостатка заглавнаго листа ихъ плохо обозначено), пагиную рукописи, сравниваю списки, всматриваюсь въ почерки письма разныхъ временъ и мѣстъ, дѣлаю выписки изъ записокъ историческихъ [3] по полямъ книгъ помѣщенныхъ, читаю важныя мѣста и цѣлыя книги — словомъ рыюсь прилѣжно въ здѣшной Архивской пыли, и утомляюсь какъ рудокопъ, чтобы только доискаться какового золотаго зерночка.

Древнѣйшія словенскія рукописи были собраны покойнымъ Епископомъ Снѣгурскимъ, ибо на нихъ видится всегда печать его, напротивъ тому печать покойнаго крылошанина Лавровскаго встрѣчается на большой части латинскихъ и польскихъ рукописей. Въ собраніи книгъ послѣдняго, древнѣйшимъ словенскимъ письменнымъ памятникомъ есть Четвероевангеліе Монастыря Лавровскаго Чину С. В. В. — съ конца XV или начала XVI вѣка, изъ котораго покойный Лавровскій повелѣлъ сдѣлать полный и вѣрный списокъ, или такъ сказать fac simile, когда снова это Четвероевангеліе есть самымъ вѣрнѣйшимъ спискомъ, выше упомянутаго мною пергаменнаго Евангелія съ конца XIV вѣка. Кажется, что покойный Лавровскій обманулся подложною запискою будьто

бы изъ 1292 года происходящею, на Лавровскомъ Четвероевангеліи Василіянами не скорѣе какъ въ XVII вѣкѣ вписанною, въ доказательство, что описанная тамже пашня тому же Монастырю, еще 1292 г. княземъ Василіемъ Любартовичемъ воеводою Перемышельскимъ (!) придана была. Na томъ же году основивается и шаткій толкъ, будто это Евангеліе принадлежало князю Льву Даниловичу и проч.

Впрочемъ собраніе книгъ и рукописей покойнаго Лавровскаго, судя по запискамъ находящимся на книгахъ, рукописяхъ и содержаніи ихъ, кажется составляти нѣкій родъ универсалнаго Архива, въ которой Епископскіи Соборы всѣхъ трехъ обрядовъ и всѣ почти монашескіи Ордена нашего Отечества, изъ своихъ Архивовъ и библіотекъ, будьто бы для вѣрнѣйшаго сбереганія, доставили свои древнѣйшіе рукописи и книги, куда даже и общество Львовскихъ Іезуитовъ отступило древнія записки [4] и инвентари своихъ Маріанскихъ содалисовъ.

Между тѣмъ, немножко утомленъ, для отдыха, провелъ я нѣсколько дней въ Валявѣ, Епископской деревни, купался здѣсь уже въ Сянѣ и разглядался по равномъ и пространномъ порѣчьи Сяна, умаенаго многими хорошими поселеніями. No за всѣ этѣ доставленныя мнѣ удовольствія да будетъ благодареніе нашимъ возлюбленнымъ Преосвященнымъ Архіереямъ, благосклонно споспѣшествующимъ моимъ желаніямъ, потрудиться въ области отечественной исторіи и филологіи, хотя правду сказать, съ пренебреженіемъ моего Nовицкаго прихода и Сиротъ ввѣренныхъ моему попеченію.

Здѣшній Преосвященный Архіерей Киръ Григорій отъѣхали прошедшей пятницы на каноническій осмотръ въ Деканатъ Ярославскій, и возвратяться предъ 20 числомъ Іюлія въ Перемышель. Ихъ Святителская Милость отъѣжая изъ Перемышля оставили меня однаго какъ резидента въ своей палатѣ, по сему я не скорѣе какъ 20 Іюлія возвращусь въ Львовъ; теперъ буду чрезъ все это время въ Перемышли непреривно упражняться въ здѣшной капитульной библіотецѣ и Архивѣ. Я думалъ посѣтить Сѣняву и Дзѣковъ, то есть многочисленныя библіотеки Графа Тарновскаго и князя Чарторійскаго, но мои грошевыя весьма скудные средства, недозваляють мнѣ осуществить мое намѣреніе.

Вотъ мое письмо, чрезъ мѣру продолжилось, по сему прошу извиненія и остаюсь съ должнымъ высокопочтеніемъ — Вашего Высокопреподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

P. S. По окончаніи моего письма получилъ я весьма непріятное письмо отъ Моего Сотрудника Іерея Онишкевича изъ Nовицы, съ нарочнымъ увѣдомленіемъ, что онъ думаетъ скоро оставить Nовицу, по-

сему я долженъ сей часъ возвра(ти)тись въ Новицю, чтобъ обнять мой Приходъ; Іерей Онишкевичъ подалъ въ семъ дѣлѣ свое прошеніе въ Львовскую Консисторію, о полученіе прося инаго Прихода, и проситъ меня, дабы я былъ поспѣшникомъ его желанія въ Консисторіи, на что я соглашаюсь и прошу за нимъ, ибо онъ того удостояется; но я снова Ваше Высокопреподобіе покорно прошу, чтобы это перенесеніе Іерея Онишкевича, не скорѣе послѣдовало, какъ во время вашего пріѣзда въ Новицу, т. е. 1-го Августа с. г., ибо теперъ мнѣ совсѣмъ не возможно оставить Перемышль, когда нѣтъ здѣшняго Архіерея.

А. Петр.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 295.

Лист кардинала Ставлїка до Якова Головацького, пис. дня 30. червня 1858 р.

Euer Hochwürden!

Für das mit dem Schreiben vom 11-ten dieses mir zugestellte Werk, über die H. Liturgie der griechisch katholischen Kirche, danke ich Euer Hochwürden verbindlichst; und schliesse zur Unterstützung des damit verbundenen frommen Zweckes den Betrag von 20 fl. MC. bei.

Agram den 30. Juni 1858.

Ihr wohlwollendster

Georg Card. Staulik Erzb.

20 f. CM.

У споду:

S. Hochwürden Herrn Jakob Głowacki Weltpriester und o. öf. Professor an der Universität in Lemberg.

Лист писаний на 1 сторонї 4⁰.

Ч. 296.

Лист Йос. Вас. Сокулського до Якова Головацького, пис. дня 1. липня 1858 р.

Любезнѣйшій Другъ Я. Ѳ.

Зоря Г. закатилась за Бескиди западніи гдѣ и восіяла была. — Пчела пропала отъ темноти нѣгдѣ ей было кормится, Лада съ библіотекой семейной исчезли. Сословіе литераторовъ умолкло, и слѣду нѣтъ. —

Газета Церковна заперта. — Какова этому ма(н)ьера быть кажется — на эти мои вопросы ожидаю я отъ Васъ какого то изясненія, если но, и Вы можете сильно изяснить мнѣ? иль мнѣ въ моимъ усумнѣваніи оставаться на всегда по старинному, и пѣть вѣчная вамъ память — пропало — понеже вами теперъ нетребуютъ, вы не годитесь нѣкому. —

Съ новостей то Вамъ доношу, что плохо, та бѣда — а что бѣда отъ этого плохо! — Я мой другъ, уже другую недѣлю тяжело [2] боленъ — дѣлъ тма на моей головѣ, а мочи нѣтъ, ино Богу вѣдомо что со мной случитись можетъ, то есть зъ жизню. —

Жена Попа съ Чернихова Степана Билиньского въ тюрмѣ держится — до того довела мода товаришство съ Ляхами, да гордость глупа. Ей розгами, да розгами поповъ щеголовъ и ихъ женъ волокитокъ. —

На сіи мои строки надѣюся отъ Васъ получить отвѣтъ, прежде Вашего отъѣзда съ города. Желаю съ Вами лицомъ увидѣтись. - Моихъ поздоровте но и строчки имъ прочтѣтъ — писалбымъ много но васъ надѣюся — впрочемъ неуниваю, уповаю, и надежду имѣю на милость Выш. [3] Прощайте — здравствуйте, при изобили всякого блага съ Вашей семіей, и меня въ Вашей памяти держитъ.

ІВС.

1/7 858.

Носятся слухи что по маньеру Угорскому, нашимъ метропол. лат. Примасъ галиц. будетъ управлять, вѣсть истекла изъ ихъ жерела кажется — чему недаю вѣры. —

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

Ч. 297.

Начерк листу Якова Головацького до Ник. Макарова, пис. 5. (17.) VII. 1858 р.

Милостивый Государь Николай N.....ичь!

Письмо Ваше отъ ч. 16/28 Іюнья 858 вмѣстѣ съ векселемъ выданнымъ на 757 гульд. 36 кр. получилъ я въ Львовѣ м. Іюлья 3/15 дня т. г. — Но такъ какъ вексель данъ былъ не на кого изъ сдѣшнихъ или же Вѣнскихъ банкеровъ, то сдѣлало мнѣ не большія клопоты. Наконецъ долженъ я былъ за провизіи при передачѣ векселя сдѣлать уступку 7 гульд. 30 kr. какъ свидѣтельствуетъ прибавл. расписка. Взысканную сумму 750 гульд. 6 крей. КМ. отдалъ я сейже часъ векселедержателю. — [2] Изъ векселя явствуетъ, что онъ данъ Гномъ Кулишомъ не на 500 руб. но на 780 гульд. конв. Мон. а векселедержатель

Г. Іоанъ Штроменгеръ неуступчиво держится при своемъ требованіи (стоящій курсъ рублей 1 гульд. 34 кр. КМ.). — Слѣдовательно остается еще за Гномъ Пантелеймономъ Александровичемъ долгъ въ суммѣ 29 гульд. 54 кр. — Благоизволите эту сумму переслать опять по почтѣ векселемъ, на который изъ здѣшнихъ домовъ купеческихъ или если фирма Штиглица не имѣетъ сношеній съ сдѣшними купцами, на которой любо извѣстный банкерскій [3] Домъ въ Вѣнѣ. Въ послѣднихъ дняхъ т. м. я выѣзжаю въ деревню, такъ адрессуйте прямо къ векселедержателю подъ адрессой: A. Monsieur Jean Stromenger Nr. $585^2/_4$ à Leopol.

Съ принадлежнымъ Почтеніемъ Вашего Благородія покорный слуга

Я. Гол.

5/17 Іюлья 858 г.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

Під Ч. 309. переписки Головацького в „Нар. Домі" містить ся таке поквітоване Штроменґера:

Herrn Professor Jakob Głowacki in Lemberg.

Ich bestätige Ihnen den Empfang von Siebenhundert fünfzig Gulden 6 kr. in Conv. Münze a Conto meiner Forderung von 780 f. CM. de Dato des Akzeptes von Herrn Pantaleon Kulisz in Petersburg vom 10 Juni 858 zahlbar hier am 30 Juli 858.

Es bleibt also mir noch ein schuldiger Restbetrag von Gulden Zwanzig neun et 54 kr. Conv. Münze.

Mit aller Achtung

Joh. Stromenger
in Lemberg Nr. $585^2/_4$.

Lemberg den 16. Juli 858.

Поквітоване писане на 1 стороні 8⁰.

Ч. 298.

Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, пис. перед дн. 28. VII. 1858 р.

Любезный мой Братъ!

Пользуясь случаемъ отъѣзда Господина Ваніорекъ (Waniorek), официяла изъ нашего департамента, имѣю честь представить Тебѣ въ немъ моего добраго по службѣ товарища, который бывши прежде при Львовской статской бухгальтеріи, прожилъ многія лѣта въ Львовѣ, и теперь опять туда возвращается. Я Тебѣ уже минувшаго года писалъ, что я желаю и надѣюсь возвратить ся въ Львовъ, чтобъ при старости лѣтъ

немножко отжить, и въ спокойствіи дѣтей по закону Божію воспитывать. Сего мѣсяца опять опредѣлила Главная Коменда 35 чиновниковъ перевести въ провинціи, между ними пришла очередь и на Г. Ваніорка, но меня еще все не трогаютъ, стало быть, еще нуждаются въ моей работѣ. Въ началѣ будущаго мѣсяца опять переведутся выше 40 чиновниковъ въ провинціи; буду ли я между ними, сомнѣваюсь, и такъ можетъ быть на сей годъ уже не увидимся. Я предполагаю, что моя работа до весны будущаго года будетъ кончена; между тѣмъ дастъ Богъ дѣтямъ немножко подрости, и тогда уже возврату моему кажется не будетъ никакого препятствія.

Господинъ Ваніорекъ, родомъ изъ Моравіи или Чехъ, человѣкъ простодушный и добрый. — Онъ подтвердитъ Тебѣ, какъ я завидую участь его, изволившую ему возвращаться въ мои родныя страны, но вмѣстѣ онъ знаетъ, по какой причинѣ меня еще не пускаютъ туда. —

[2] Изъ здѣшнихъ новостей очень мало утѣшительныхъ; совѣтникъ Шашкевичь запретилъ Церковную Газету или Вѣстникъ въ здѣшней семинаріи читать; Раковскій какъ слышу, принужденъ былъ правительствомъ издавать Церковный Вѣстникъ въ новой формѣ его; если это правда, то эта мѣра истинну честь дѣлаетъ правительству и мы должны благодарить его за то, что заставило человѣка во всякомъ взглядѣ ученаго и честнаго работать непрерывно въ виноградѣ Христовомъ. Иначе онъ бы можетъ быть совершенно потерялся для нашего клира, чрезъ свое неумѣстное упрямство.

Между тѣмъ я слышалъ, что здѣшніе корифеи уже и на Церковный Вѣстникъ стали ругать по прежнему, и не видятъ слѣпцы нѣкакой разницы между имъ и Церковной Газетой!!! Шашкевичь очень строго обходится въ семинаріи, а особенно безчеловѣчно оскорбляетъ бѣднаго Отца Николая Нодя, не щадя ни его здоровья ни благой души! Беспрестанными треволненіемъ подкапываетъ его и такъ утлое здоровье. Мерзкій человѣкъ въ полномъ смыслѣ слова! —

А все же говорятъ здѣсь довольно гласно, что онъ будетъ нашимъ Митрополитомъ!! Ужасно и подумать, чтобъ человѣкъ простой, даже грубый, безъ заслугъ и науки, безъ малѣйшей искры христіанской любви въ сердцѣ, могъ вознестись на престолъ покойнаго Кардинала! — Яхимовичь, говорятъ, отказывается; Литвиновича слышу оклеветали у Папы за какія то єзуитскія продѣлки и миссіи. Увидимъ. —

[3] Твои зловѣщіе акты я перечитывалъ съ большимъ вниманіемъ, и увѣрился, что Ты отлично защищался отъ подлой на Тебя верженной клеветы, и если есть искра справедливости у референта Моцарта, то Ты стоишь чистъ передъ нимъ. Давалъ я и друзьямъ читать, и всѣ единогласно похваляли Твою енциклику. — Микл. говорилъ, что кажется пока

дѣло отложено ad acta, и можно на время успокоиться; но со всѣмъ оно еще не кончено. Добро говоритъ было бы, если бы Русины оставили свою дотеперѣшнюю ортографію, а принялибъ чтото въ родѣ Вука Караджичевой; а что касается Тебя, то лучше въ преподаваніяхъ ограничаться самыми сухими грамматическими формами, нежели увлекаться слишкомъ горячей любовію къ народности, какъ это онъ самъ дѣлаетъ!— Впрочемъ примѣтилъ онъ, что эта гроза по всему вѣроятію не прямо отъ министерства, но кажется въ слѣдствіе какого донесенія изъ Львова произведена.

Литургіи получилъ я 20 экземпл. и раздалъ нѣсколько, прочіе же разобрали семинаристы, которые съ концемъ сего мѣсяца разъѣзжаются. Я считаю это дѣло очень полезнымъ, и надѣюсь большой покупки между латинцами, особенно священниками; примѣчаютъ однакже нѣкоторые, почему не просилъ Ты одобренія надлежащаго архіерея, именно потому что есть въ ней одно мѣсто „И сотвори (?!) хлѣбъ сей“ &, которое латинцы иначе толкуютъ; я спрашивалъ Г. Микл. и онъ подтвердилъ, что слова подлинника не можно иначе толковать, — или паче переводить. Для Тебя того довольно, ибо Ты только переводчикъ; пусть постараются о другую [4] редакцію подлиннаго текста.

Требованныя Тобою книги пошлю Тебѣ еще въ теченіи сего мѣсяца; надѣюсь, что Ты останешся въ Львовѣ по крайней мѣрѣ до 1 Августа, именно ради должности факультетскаго декана, если уѣдешь прежде, то извѣсти меня поскорѣе, и на всякій случай скажи, куда ѣдешь. Пошлю Тебѣ рукопись покойнаго Братца и Смарагдова, нѣчто изъ Русск. Бесѣды и Извѣстій Академіи. Четвертой книги Р. Б. я еще не видалъ. Вѣстника 24 число съ Сборникомъ тоже прибавлю, но учебниковъ русскихъ здѣсь никакъ не можно получить; ихъ надо покупать только за соизволеніемъ en gros, а не поодиночкѣ. Мустіяновича еще не возвратили мнѣ; большая глупость сдѣлалась съ этой рукописей, что ее послали, куда и не стоило, а теперь можетъ быть и пропала. —

Ковальскій здѣсь, и не думалъ ѣхать въ Римъ. Косакъ несчастный почти совершенно ослѣпъ; ѣдетъ на дняхъ на безсрочный отпускъ, не въ силахъ уже ни читать ни писать; ужасно и подумать, если посмотрить на его лѣта и крѣпкое тѣлосложеніе.

Дѣдицкій ѣдетъ на вакаціи, кажется очень недоволенъ зависимостью отъ Выслобоцкаго, какъ это можно было предвидѣть. — Кланяйся Г. Черлюнчакевичу, и скажи ему, что хотя онъ и не пишетъ мнѣ ничего, но я все же его люблю и высоко почитаю; удивительно какъ человѣкъ мимовольно увлекается чувствами.

У меня бѣда — дѣти всѣ трое больны — хотя кажется и не опасно, но мнѣ очень непріятно. Грусть ужасная приступаетъ къ мнѣ — нѣтъ

счастья ни доли! — Цѣлую Васъ всѣхъ по очереди отъ себя и отъ моихъ. — Пращайте Вашь Братъ

Иванъ.

З гори на 4 сторонї маємо дописку:

(NB. Гр. Голуховскій здѣсь, кажется по важнымъ дѣламъ).

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 299.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 28. липня 1858 р.

Любезный мой Братъ!

Мои дѣла, кажется, возьмутъ иной оборотъ. Срокъ окончательнаго распущенія нашего Rückstands Departement сближается. По этому случаю опять насъ спрашивало начальство, кто и куда хочетъ идти. Я рѣшительно произнесъ, что желаю только въ Львовъ перенестись. Настоятели вправдѣ не хотятъ согласиться, но дѣло теперь зависитъ отъ Главной Комманды, и я надѣюсь узнать о рѣшеніи моей судьбы найдалѣе до 15 августа т. г., а можетъ быть еще на сей недѣлѣ до конца Іюля, о чемъ радъ бы Тебя чѣмъ скорѣе извѣстить. — Книгъ уже Тебѣ не посылаю, потому что можетъ быть самъ ихъ привезу. — Въ прочемъ я не хочу Тебя сдерживать въ Львовѣ, если Ты намѣренъ уѣзжать куда нибудь на ваканціи; но въ случаѣ моего отъѣзда я радъ бы къ кому надежнему адрессоваться въ Львовъ, чтобъ по крайней мѣрѣ для меня квартиру приготовилъ; не знаешь ли кого нибудь, кто бы не обидѣлъ ся этой коммиссіей? При отъѣздѣ въ деревню напиши мнѣ.

На дняхъ уѣзжаетъ Дѣдицкій на вакаціи, но ему не радъ бы я никакихъ дѣлъ ни посылокъ поручать; онъ вѣрно остановится въ Перемышлѣ, и захочетъ посѣтить знакомыхъ въ окрестности его. Онъ для меня ненадежный.

[2] Не давно былъ здѣсь Гр. Голуховскій переѣздомъ въ минеральныя воды. Також Г. Павенцкій съ супругой былъ здѣсь, но я не видался съ нимъ, потому что поздно узналъ о пріѣздѣ его; онъ уѣхалъ въ Карлсбадъ. Говорятъ, что Голуховскій пропоновалъ на Митрополію 1. Яхимовича, 2. Крыницкаго, 3. Литвиновича. Если это правда, то и желать нечего. При томъ утверждаютъ, что прежде рѣшенія Митрополіи отдѣлена и обсажена будетъ епархія Станиславовская, что и очень вѣроятно, чтобъ дѣло окончить безъ оскорбленія Митрополита. — Но кто будетъ этимъ новымъ святителемъ? вотъ главный вопросъ: если Шашка,

то вѣрно можетъ статься, что онъ будетъ и Митрополитомъ. Впрочемъ судьбы Божія неисповѣдимы. —

Около 1 Августа съѣдутся въ Вѣнѣ всѣ католическіе архіереи, чтобъ крестить будущаго принца или принцессу. Надѣемъ ся опять большихъ торжествъ.

Ты вѣрно получилъ письмо мое отъ Г. Ваніорка. Какъ Тебѣ понравились новости здѣшнія?

Церковный Вѣстникъ, кажется, будетъ хорошій журналъ. Середней дорогой идти я ему уже съ самого начала совѣтовалъ, и теперь вышло на мое. Надо бы распространять его и пособлять [3] содѣйствіемъ. Своимъ новымъ видомъ, кажется, онъ долженъ усмирить партіи противоположныя между нашими священниками и литераторами?!

Желая Вамъ всѣмъ здравія и благополучія, цѣлуемъ Васъ сердечно. Дѣти наши все какъ то нездоровы.

Пращайте Вашъ Братъ

Иванъ Ѳ. Г.

Вѣна 28 Іюля 1858.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 300.

Лист кардинала Івана Сцитовського (?) до Якова Головацького, пис. дня 2. VIII. 1858 р.

Nr. 3217.

Adum Rende Dne Professor!

Exemplar libri lithurgici, abs te edito, quod D. Vra ARenda sub 11-o Iunii anni curr. mihi presentaverat, gratanter accepi. Velit Eadem pro testata mihi taliter observantia sinceras meas gratias et pro tegendis typi expensis (adjacentes) 10 fl. CM. recipere.

Caetera piis precibus commendatus

Die 2-o Augusti 1858.

ARDVrae

addictus
Ioannes Card. AEpp.

На противній стороні:

ARD. Iacobo Glovacki, Professori P. O. penes C. R. Universitatem Leopoliensem (Lemberg).

Лист писаний на 1 стор. fol.

Ч. 301.

Лист Георг. Тордінача до Якова Головацького, пис дня 8. VIII. 1858 р.

Euer Hochwürden!

Nebst Danksagung von Seiten Seiner Excellenz meines Hochwürdigsten Dioecesan Bischofs, für das Hochihm übersendete Buch „die heilige göttliche Liturgie, wie sie in der gr. kath. Kirche gefeiert wird", habe ich die Ehre in Hochdessen Auftrage Eurer Wohlgeboren für eben dieses Buch 10 f. CM. hiemit zu überschicken, indem ich mit ausgezeichneter Hochachtung verharre Eu. Wohlgeboren

Diakovo am 8 August 1858.

10 fl. CM.

gehorsamer Diener
Georg Tordinac
Director der Diözes. Kanzlei
und Consist. Rath.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 302.

Лист Василя Потурічіча до Якова Головацького, пис. дня 11. VIII. 1858 р.

Admodum Reverende ac Clarissime Domine!

Pro exemplari operis: Lyturgiae s. Patris Chrysostomi in lingvas germanicam et polonicam opera et studio Cl. D. Vrae sane erudite traducto, gvali Illustrissimo D. meo Episcopo mediantibus humanissimis suis d.d. 30 Maii 11 Iunii a. c. gratificari dignabatur, ex parte et nomine Praefatae Suae Illustritatis nonnihil adversa valetudine affecto summas gratias Eidem refferendas habeo, et una humanissime reqviro, qvatenus Claritas Vestra, in casum eum, qvo praeclarissimi dicti operis plura exemplaria adhuc superessent, ad Consistorium seu ad Illumum D. Eppum talis 15 exemplaria qvo prius transmittere, et simul super pretio edocere velit.

Ego in reliqvo peculiari Venerationis cum cultu maneo

Crisii die 11 Augusti 1858.

Obseqventissimus servus
Basilius Poturičić
Can. a. Lat.

На 4 стороні:
Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Iacobo F. Golovaczky In Inclyta Universitate Leopoliensi Professori P. O. p. t. über Vien.

Krzyworownia
Kossow.

Лист писаний на 1 стор. fol.

Ч. 303.

Лист Карла Гінца до Якова Головацького, пис. дня 9. IX. 1858 р.

Neusatz (Woiwodina) 9 ten September 1858.

Wohlgeborner Herr!!

Für die in der Nebenlage mitfolgenden 1 fr. 20 k. CMze bitte ich mir mit umgehender Post 1 Ex. des Werkes Sv. Zlatoustog na slav. polyskom i nyemačkom jeziku gef. zukommen lassen zu wollen, und empfehle mich, in Erwartung desselben.

Eur. Wohlgeboren hochachtungsvollst ergebener

Carl Hintz
(bürg Buchhändler in Neusatz in
dem Woiwodina) per Wien.

Лист писаний на 1 стор. 4^0.

Слова, взяті в ( ), писані Я Головацьким.

Ч. 304.

Лист Фр. Мікльосіча до Якова Головацького, пис. дня 10. IX. 1858 р.

Hochwürdiger Herr!

Ich habe seiner Zeit Ihr werthes Schreiben richtig erhalten und hätte Ihnen allsogleich geantwortet, wenn mich nicht die zeitraubenden Vorbereitungen zur Philologenversammlung daran gehindert hätten. Von dem Inhalte Ihres Schreibens werde ich vorkommenden Falles gewiss Gebrauch machen: ich darf Ihnen jedoch nicht verhehlen, dass die entscheidenden Personen amtlich so vortrefflich berathen zu sein glauben, dass ihnen wol nicht in den Sinn kommen wird, mich [2] um meine Ansicht anzugehen. Das Unglück in dieser Sache ist, dass jeder, der eine Sprache redet, eo ipso auf das Epitheton eines Sprach-

forschers Anspruch zu haben glaubt, und eine gewisse Unklarheit, in welche die ganze Affaire eingehüllt ist. Insoferne ist zu bedauern, dass darüber so gar nichts gedruckt, sondern bloss geschrieben wird. Die Gegner könnten durch Druckschriften gezwungen werden an die Stelle vager Verdächtigungen specielle Anklagen zu setzen, gegen die man sich [3] wehren könnte, was jetzt unmöglich ist.

Sie gedenken in Ihrem Briefe Kopitar's, und ich erinnere mich sehr gut, dass er öfters in den letzten Jahren seines Lebens Ihrer erwähnte: Sie haben, wenn mich mein Gedächtniss nicht täuscht, für ihn eine Abschrift besorgt.

Indem ich Ihnen für Ihr edles Vertrauen herzlich danke, habe ich die Ehre mich zu zeichnen

Euer Hochwürden ergebenster Diener

Miklosich.

Wien am 10 Sept. 1858.

Лист пис. на 3 стор. 8⁰.

Ч. 305.

Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис. дня 6. X. 1858 р.

Бар. Корфу.

Ваше Высокопревосходительство!

Въ прошедшемъ году Кіевскій книгопродавецъ и корреспонд. ИМ. Библ. Гнъ Литовъ, проѣзжая чрезъ Львовъ просилъ меня, чтобы я свѣдывалъ объ рѣдкихъ Славянорусскихъ и другихъ рукописяхъ, старопечатанныхъ книгахъ и прочіихъ библіографическихъ рѣдкостяхъ и въ случаѣ какой любопытной находки относился письменно къ Вашему В. Превосх. и посредничалъ въ покупкѣ и пересылкѣ для ИМП. библіотеки. Въ таковомъ случаѣ нынѣ я осмѣляюсь съ препорученія выше реченнаго корреспондента Гна Литова отозваться къ Вашему Впр. въ слѣдующемъ дѣлѣ: Въ восточной Галиціи найдена рукопись очень рѣдкая: „Словарь Латинско-Славянорусскій“ и находится теперь (въ) одного изъ знакомыхъ монхъ. Рукопись писана etc. [2] Я не нашелъ ни (въ) каталогѣ Румянцевскаго Музеума ни въ другихъ описаніяхъ ни слова объ словарѣ подобнаго рода. По той причинѣ я прилагаю списка съ перваго и послѣдняго Листовъ нашей рукописи Благоизволите Впр. приказать въ библ. справиться объ Важности того сочиненія. По моему увѣренію рукопись писана неотмѣнно рукой С. Медвѣдова по всякому вѣроятію егоже сочиненіе. Это Unicum manuscriptum доселѣ

библіографамъ неизвѣстное. Въ томъ увѣреніи я думаю что небылобъ приличнѣйшаго мѣста для ней, какъ пребогатая стар. рукоп. славная ИМП. библіотека. Нынѣшній владѣлецъ ркпси рѣшился бы отпустить ее ИМП. Библ. и по той причинѣ я обращаюсь къ Впр. и прошу объ благосклонномъ извѣщеніи, сколько бы могъ онъ надѣяться за уступку этой ркпси, ибо я узнаваю важность ея, но цѣны ей опредѣлить не могу. Въ случаѣ пересылки рукописи я думаю самый вѣрнѣйшій путь былъ бы посредствомъ русск. Посольства въ Вѣнѣ. Я послалъ бы ее на руки ЕВпреп. Гна Михаила Раевскаго протоіерея при ИМП. Посольствѣ, съ которымъ я лично знакомъ.

Съ совершеннымъ Высокопочитаніемъ В. ВПревосх. покорнѣйшій слуга.

адресъ мой Я...

6/10 858 н. ч.

Лист писаний на 2 стор. fol.

Ч. 306.

Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, пис. дня 2 (14) X. 1858 р.

Пречестный Отче и Благодѣтелю!

Писмо Ваше изъ 5 Октября я получилъ 14-го с. м., залежало такъ долго на почтѣ; для того я не отписалъ до сихъ поръ. И теперь приѣхавши зъ весѣля зъ Добринич и съ соборчика изъ Боршедя я не могъ взятися въ сей часъ до пера, заставши новорожденнаго Кипріяна, и отдавшися, якъ вамъ извѣстно, радости отеческой. Нынѣ будетъ тое Русинятко креститися, а такъ снова одинъ день пойдетъ. Завтра возму ся до писаня и если не будетъ поздно, пришлю до заполненія полулиста требуему повѣстку. Не имѣвши способности быти на весну во Львовѣ, я просилъ Гузара, щобы васъ просилъ, абы статейка о пчеловодствѣ въ сей книжечцѣ опущенна была. Прошу, еслисте ю помѣстили, прислати менѣ якъ найскорше все, що напечатано на мой счетъ почтою, а я можетъ быти въ смыслѣ требуемой въ помянутой статіи поправку уложу, що не стаетъ до заполненія полулиста. Не задолго, но можетъ быти ажъ за двѣ неделѣ буду во Львовѣ, и милѣйше побесѣдуемъ лицемъ къ лицу.

Пріймите съ всемъ домомъ Вашимъ долгъ истиннаго высокопочтенія отъ неизмѣннаго всегда

I. Наумовича.

Коростно 2/14 Окт. 1858.

Лист писаний на 1 стор. 8⁰.

Ч. 307.

Лист барона Корфу до Якова Головацького пис. дня 9 (21) X. 1858 р.

Милостивый Государь

Яковъ Ѳедоровичъ!

На письмо Ваше отъ 24 Сентября, 6 Октября, честь имѣю отвѣствовать, что, по сличеніи приложенныхъ къ оному снимковъ изъ рукописнаго латино-славяно-русскаго лексикона, приписываемаго Вами извѣстному Сильвестру Медвѣдеву съ собственноручными его произведеніями, въ Импе- [2] раторской Публичной Библіотекѣ хранящимися, оказалось что этотъ словарь, судя по очертанію нѣкоторыхъ буквъ, не можетъ принадлежать перу Медвѣдева. Относительно же опредѣленія цѣны за рукопись, во всякомъ случаѣ, судя по описанію Вами сдѣланному довольно интерессную, библіотека предоставляетъ сдѣлать это владѣльцу словаря и не оставитъ по полученіи Вашего о семъ увѣдомленія извѣстить Васъ, Милостивый Государь, согласна ли она будетъ пріобрѣсти эту рукопись или нѣтъ.

Примите свидѣтельство [3] совершеннаго моего къ Вамъ почтенія и преданности.

Баронъ М. Корф.

На першій стороні в долї:

Г. Профессору Я. Ѳ. Головацкому.

На третій стор. з боку по середині:

С. Петербургъ 9/21 Октября 1858 г.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 308.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. X. 1858 р.

Милостивѣйшій Государь Достопочтенный Профессоръ!

Ne имѣя надежды быти предъ зимою въ Львовѣ, чтобъ лично просити Васъ о сдѣланныя Вами выписки изъ извѣстнаго Русско-латинскаго Словаря; посему письменно молю Вашу Милость о благосклонное сообщеніе мнѣ упомянутыхъ выписокъ, быть можетъ, что удасть ся мнѣ отъискать еще какой чисто словенскій корень въ нихъ, для внесенія его въ мой корнесловъ словенскій нарѣчей. Обѣщаваюсь рукопись прислан-

ную мнѣ ласкаво на мой щетъ почтою per Kałusz въ Nовицю, въ кратчайшемъ времени возвратить обратно съ большимъ благодареніемъ.

Мое настоящее состояніе въ Nовицѣ есть совсѣмъ плохое — приходъ многочисленъ и чрезмѣрно обнищеный, тривіалное училище совсѣмъ запущенное вмѣстѣ съ катихическою наукою [2] по той причинѣ стоитъ мене много труда чтобъ воздвигнуть падшее или скорше сказать еще не бывшое въ бытіе. Nародъ мой темный и суевѣренъ, надо бы нѣсколько годовъ для просвѣщенія его и обученія началамъ вѣры! — Думаю компетовать о другой меньшой приходъ поближе Львова...

Присовокупленное здѣсь письмо прошу передать къ Св. Георгію по адрессу.

Какъ поступило дѣло съ переписываніемъ рукописи Бродовича? Nѣтъ ли литературныхъ новостей, особенно въ области филологіи?

Что скажете на мое второе письмо въ Церк. Вѣстникѣ? Nа моихъ Nовицкихъ горахъ слышу я уже издалека хрыпкой крикъ нѣмецкой Рутеніи...

Цѣлую Васъ сердечно и остаюсь съ должнымъ почтеніемъ Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичь.

22 Октября 1858
Nовица.

Nѣтъ ли еще греческихъ типовъ въ Ставропигійской типографіи?

Лист писаний на 2 стор. 4^{0}.

Ч. 309.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 14 (26) X. 1858 р.

Милостивый Государь!

Будучи отрѣшенъ отъ должности моей единственно на томъ основаніи, что я все еще продолжалъ писать по великорусски, я намѣреваюсь возвратиться въ епархію. Въ слѣдствіе сего я съ вышедшимъ 10-ымъ нумеромъ Церковнаго Вѣстника принужденъ прекратить изданіе его. Желая какимъ нибудь образомъ возмѣстить слѣдующіе Господамъ подписчикамъ 8 нумеровъ, я осмѣливаюсь каждому предложить по одному экземпляру Изъясненія на св. Литургію. Покорно прошу Васъ отдать препровождаемые при семъ экземпляри его слѣдующимъ [2] Господамъ: Кузьемскому, Мацѣевскому, Цыбику, Ильницкому, Цѣпановскому, а одинъ для себя сдержать; вмѣстѣ прошу Васъ засвидѣтельствовать

имъ всѣмъ мою благодарность за благосклонное ихъ вниманіе ко мнѣ и къ журналу моему. —

Хотя до сихъ поръ не успѣлъ я еще собрать денегъ за экземпляры Литургіи, однако надѣюсь, что получу ихъ; при семъ препровождаю цѣну за 10 экземпляровъ по 1 гульд. и 20 кр. — всего 13 гульд. 20 кр. сер. Изъявивъ искреннюю мою благодарность за Ваше драгоцѣнное ко мнѣ довѣріе, много разъ засвидѣтельствованное имѣю честь быть —

Вашъ преданнѣйшій другъ и братъ

Іоаннъ

Будинъ 14 (26) Октября 858

Въ знакъ моего усерднаго вниманія къ Дому Народному, при семъ препровождаю для него два экземпляра Церковной Газеты за 1856 и 1857 годы съ вышедшими 10-и нумер. Ц. Вѣстника. [3] Прошу извѣстить Г. Цибика, что все требуемо имъ выслано исправно Господину Лукашевичу. —

Я останусь въ Будинѣ если не дальше, то по крайней мѣрѣ до послѣдняго Ноября с. г. Прошу извѣстить меня о полученномъ.

Лист писаний на 3 стор. 8⁰.

Ч. 310.

Лист Гас. Потурічіча до Якова Головацького, пис. дня 28. X. 1858 р.

Euer Hochwürden!

Im Auftrage des Hochwürdigsten H. Kreutzer Bischofes Georg. Smićiklas ich beehre mich für die unterem 19 August l. J. übersendeten 15 Exemplarien Ihres hochgeschätzten Werkes: „Liturgie des h. Johannes Chrysostomi“ die entsprechende Summa gr. 20 f. CM. hier in Anschlusse zu entrichten.

Mit gebührender Hochachtung Euer Hochwürden ergebenster Diener

20 f. CM.

Basilius Poturičić
Bischöfl Kanzlei Director.

Kreutz am 28 Octob. 1858.

Лист писаний на 1 стор. 4⁰.

Ч. 311.

Лист Якова Савчиньского до Якова Головацького, пис. дня 2. XI. 1858 р.

Всечестнѣйшій Отче Професорю!

Будте такъ добрій и дайте хотяй половину грошей за Литургиковъ належащыхся — понеже Заведеніе доконче потребуетъ.

Я имѣю слѣдующіи рѣчи:

1. Бѣблию Леополити — ексемпларъ польный (sic) — цѣна . 150 руб.
2. Евангеліе остогское (sic) . . . . . . 200 руб.
3. Пугаръ срѣбраніи — съ русскимъ написомъ — съ 1595 года . . . . 100 руб.
4. Той словаръ[1]) . . . . 200 руб.

При той способности имѣю честь остатися Всечестнѣйшего Господина нижайшимъ слугою

Яковъ Савчиньскій.

2/11 1858.

На другій стороні:

Всечеснѣйшій Господинъ Яковъ Головацкій ц. к. Профессоръ здѣ.

Лист писаний на 1 стороні 8⁰.

Ч. 312.

I. Начерк листу Якова Головацького до барона Корфу, пис. 7. XI. 1858 р. і II. німецке подане о. Дион. Бурачиньского до Консисториї на парохію Нївочин, пис. дня 25. липня 1858 р.

Бар. Корфу.

Ваше Высокопревосход.

Въ предпорученномъ мнѣ дѣлѣ имѣю честь доложить В. Высокопревосх., что за рукописный Латино-славяно-русскій Лексиконъ требуетъ владѣлецъ его 200 руб. сер. — и отъ положенной цѣны никакъ упустить не намѣренъ, ибо сдѣшніи любители старины предлагаютъ уже ему за реченую рукопись 250 гульд. — Не зная какими началами руководствуется библіотека, не смѣю ничего положительнаго въ реченомъ дѣлѣ

[1]) Порівн. Листи Ч. 304 і 306.

сказать — почитаю единственной должностью моей сдѣлать докладъ Вашому Высокопр. о положенной цѣнѣ и ожидаю распоряженія В. Впр. прикажете ли извѣстную рукопись выслать указаннымъ мною въ прешедшемъ письмѣ или же какимъ нибудь другимъ путемъ.

При той случайности прибавляю, что реченый Гнъ имѣетъ въ владѣніи своемъ екс. славянск. Евангелія (Новаго Завѣта?) изд. Острогскаго и библію польскую перевода Леополити, но я еще не успѣлъ видѣть реченыя книги — и можетъ за соотвѣтственныя цѣны отступить.

Съ совершеннѣйшимъ Высокопочитаніемъ Вашего Выс. Превосх. покорнѣйшій слуга

7/11 858.

Лист писаний на 1 сторонї fol.

На другій стороні:

Hochwürdigtes gr. kth. Metropolitan Consistorium.

Demuthsvoll Gefertigte bittet Eur. Hochwürdigtes gr. kth. Metropolitan Consistorium, um die Aufname in den Vorschlag auf die erledigte gr. kth. Pfarre Niewoczyn im Bohorodczaner Dekanate, zu welchem Behuffe schliesst der demuthsvoll Gefertigte, die Studien-Zeugnisse, sammt den vorgeschriebenen Beilagen mit.

Lesiówka am 25 Juli 858.

Dionis Buraczyński
gr. kth. Lokal-Kapellan in Lesiówka
im Bohorodczaner Dekanate.

Ч. 313.

Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 23. XI. (5. XII.) 1858 р.

Всечестный и Высокопреподобный Господине!

Я троха споздинлъ ся зъ отписомъ на Вашъ vсепочтенный листъ зъ дня 10-го м. м. — многі были тому причины, котори тутъ описоvати было бы бездѣл'но.

За пересланый е҄ѯемпляръ „поvѣстей" дякую сердечно. Друкъ дѣлка сего красный и поправный vъ каждомъ отношенїю. Я гадаю, що обvертка зъ цvѣтного паперу для дѣтей похопнѣйша естъ, якъ гладкая оправа. Чи сякъ, чи такъ — много стоитъ на доброй оправѣ. Въ томъ е҄ѯемплярі, который Вы менѣ переслали, недостає остатной картки [2] содержанія. Мы съ переплетчиками много маемъ труда заvсѣгда. Моли-

тvословъ мірскій зле оправный, — въ историческомъ сборнику не пододавалъ рисунку галицкой церкви. Отжежъ потреба огляднo поступити, щобы сновy намъ не надѣлалъ вреда. — Я бымъ Вашое Высокопреподобіє просилъ, щобыс'те ся заняли тымъ, дабы дѣлце тое было порядочно въ тугіи окладки оправлене.

За напечатаньє и оправу залѣчитъ належитость Всечестнѣйшый Крылошанинъ Лотоцкій на рахунокъ дому Народного, которому прошу предлежащый листъ относ'но того предмета отчитати.

Было ухвалено, що половина чистого дохода зъ продажи тои книжочки має йти на домъ народный а половина на стіпендію [3] Ґеровского. Слѣдственно прошу видатки на паперъ, печатаньє, оправу и прочое счислити и послѣ того розрахoвати почему припаде єдинъ еѯемпляръ — цѣну тую удвоити а сверхъ того додати єще 3–6 кр. новыхъ — а то дати має цѣну продажную єдного еѯемпляра. — Оправни еѯемпляри могутъ послѣ числа сложени быти въ домѣ народномъ, а 300 припаде удѣлити всеч. кр. Дуткевичови на розсилку. — Єдинъ красно оправный еѯемпляръ прошу доручити Ег Преосвящен'ству. — Жаль менѣ, що вѣстникъ церковный погаслъ. Чужіи не наносятъ намъ тол'ко вреда що свои — врази бо человѣка домашніи єго.

Не усомнѣваюся, що въ Архѣдіецезіи сложатъ належитость за полученій еѯемплярй литургіи хотяй не такъ скоро, — бо сіє дѣло всѣмъ ся дуже понравило. — Я съ собою не много грошей привезу, [4] бо на мои руки не много сложили, скоро однакожъ до Л'вова прибуду упорядкую той предметъ такъ, дабы долгъ былъ сплаченый; на теперъ можете употребити тыхъ 50 рс: — узисканыхъ у лат. Архѣєреєвъ, котори на созидаєму церковъ Ви призначити благоволили.

Моє такоє щастя, що я не моглъ ся видѣти съ нашими презря(д)ними ревнителями: Духновичомъ и Терлецкимъ; але тѣшить мя чрезъмѣрно, що тіи Господинови домомъ народнымъ задоволеній.

Постараю ся, дабы до вѣстника подана была умѣстка о жертвахъ лат. Архѣєреєвъ зъ причины пересланыхъ имъ еѯеплярoвъ литургіи.

Съ должнимъ почетаніемъ остаюсь Вашего Высокопреподобія слуга

Куз'ємскій.

Перегин'скъ дня 23. Лист./5. Студ. 1858.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 314.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) XII. 1858 р.

Высокопочтенный Господине Професоре и Любезнѣйшій Друже!

Я може былъ бы непохопился еще къ Вамъ Любезнѣйшій писати, еслибы не послѣднее окружное посланіе нашего ординаріята непробудило мене[1]). Кажется що оное Вамъ извѣстно такъ якъ и намъ — относится оное до нашей простонародной словесности и повелѣваетъ беречися въ проповѣдехъ и прочихъ поученїяхъ церковнаго языка. Якъ громъ такъ оно поразило насъ всѣхъ и всякій вопрошаетъ, що церковь св. за дѣло находитъ вмѣшиватися въ вопросы литературы, языкословьы и пр. и заключаетъ, що якъ всегда такъ и теперь непрїязна намъ партія польска а впрочемъ може и она подноситъ свою голову и принуждаетъ власть духовную въ дѣлѣ языкословномъ отозватися. Изволъте Любезнѣйшій изъяснити мнѣ сіе для моего душевного супокоя. — Я слышалъ, що [2] Роксолана печатается, щожь ту дѣлати, коли такое изъ свыше повелѣніе — она надѣлаетъ Вамъ всѣмъ хлопотовъ не малыхъ если Вы неотмѣнили въ правописи и нѣкоторые въ ней и въ грамматическомъ видѣ. Здѣлайте милость и исправте если еще возможно, що благорозсудите или если непечатана еще то пришлѣте менѣ на мой счотъ я предамъ огню, ибо ненаходжу причины дабы за плохое дѣлце имѣлъ терпѣти нашъ народъ и мы всѣ — лучше най огень оное пожретъ.

Первого Ноября я получилъ послѣднее письмо отъ Гдна Раков... изъ Будина въ которомъ онъ прехорошо свое состояніе литературное изложилъ. Прихорошій русскій характеръ! Я послалъ на его руки 10 гулденовъ на покупленіе книгъ для мене, по больше ничего онъ мнѣ не писалъ. Изволъте мнѣ написати гдѣ онъ теперь пребываетъ, щобы я могъ къ нему написати; ибо изъ нашихъ сторонъ желаютъ нѣкоторыи церковнои Газ... изъ уплынувшихъ годовъ.

[3] Що тамъ межь Вами новаго слыхати, иль Вы съ Вашими благоденствуете и якъ нашему старику незабвенному ведется, иль бываете съ собою часто на солодкомъ и проч.

Въ нашихъ сторонахъ нѣтъ новаго и мало кто заботится о томъ — въ насъ весьма практически люди — всякъ смотритъ на себе и на своихъ и въ свою житницу да въ обороги и оборы. — Впр. Гдинъ крылошанинъ Кузьемскій изволилъ мене благосклонно посѣтити и указывалъ мнѣ Ваше

---

[1]) Гляди вступну статию.

прехороше писаніє къ Нему въ которомъ Вы изволили Его возвѣстити о нашихъ Угорскихъ Русинахъ оглядавшихъ Народный Домъ. Мы всѣ тѣшимся очевиднымъ успѣхомъ Народнаго Дома. Въ заключенію мило мнѣ донести Вамъ що наши священники благорозположены къ дѣлу народному и ни одного нѣтъ который бы инаго былъ духа.

Мы всѣ здоровы господаруємъ троха лучше якъ съ начала — уже есть и свой волъ и конь и все чего намъ нужно. [4] Моя супруга кажетъ хорошенько уцѣлювати Вашу Высокопочтенну супругу и всѣ дѣти. Въ которомъ клясѣ Савко — и Милця уже гдесь пригожа дѣвица — мы заключаємъ по нашихъ дѣтехъ. Здравствуйте здравіи Любезнѣйшіи и незабывайте о мнѣ якъ я о Васъ незабываю.

Вашъ приклонный другъ

І. Гушалев.

Княжовске 9/21 Декевря 858.

Вч. Гдну Крылошанину Малиновскому засылаю моє глубокоє почтеніє. Г. Дениса уцѣлюйте сердечно отъ насъ обоихъ — и скажѣте що Мазараки за ложну клятву имѣетъ кремінальный процесъ — тому я не могу съ нимъ ничего здѣлати — то истиный злодѣй а не шляхтич!

Здѣ присовокупляю писаніє къ Гдну Кр. Малиновскому извольте опоє єму при встрѣчи отдати. — Г.

Немедлитъ прошу Васъ съ отвѣтомъ который присылайте на мой счотъ.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 315.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 10. XII. 1858 р.

Милостивый Государь!

Покорно благодарю за доставленные мнѣ Выписки изъ латинско-русскаго Словаря, который составленъ нашими Южноруссами и имѣетъ слѣдующее заглавіе:

Dictionarium latino slavicum operi Calepini servata verborum integra serie conformatum, studio atque opera reverendor. in Christo Patrum Epiphanii Slavenicki et Arsenii Korecki Satanoviensis Ordinis S. Basilii Moschovia Anno reparatae salutis 16... (1650).

Полный списокъ этаго словаря хранится въ Парижской Императорской библіотекѣ, состоитъ изъ двухъ частей латинско-словенской и словенско латинской въ 4 долю листа на 302 стр. см. Les manuscrits de la bibliotheque imperial de Paris par la p. Martinof Paris 1858.

Я сравнивалъ Ваши Выписки съ одинадцато язычнымъ словаремъ Каллепини, которой въ моемъ собраніи книгъ сберегается и убѣдился, что Ваша рукопись принадлежитъ Малоруссамъ Словенецкому и Арсенію Корецкому изъ Сатанова [2] посему въ этомъ словари большіе количество малорусскихъ названій растеніи и другихъ областныхъ словъ употребляемыхъ до сихъ поръ нашими простолюдипами. Слѣдовательно Силвестеръ Медвѣдеевъ какъ великорусъ, не естъ составителемъ упомянутаго Словаря, для насъ такъ любопытнаго!

Что новаго въ русскомъ литературномъ мірѣ?

Размѣръ вознагражденія назначается слѣдующій: 40 рубл. серебр. за печатный листъ. — Фарусъ (sic)!

Вотъ теперъ вопросъ куда слать мою статью въ Матицу ли на вѣчное сбереганіе или въ Липскъ? или плюнуть на все, чтобъ небыть гонепымъ нашими дьячками до гробовой доски, и не лишаться нужныхъ средствъ къ жизни, какъ я нынѣ.

Я рѣшился молчать и трудится по силамъ для окончанія моихъ филологическихъ и историческихъ сочиненій — избѣгая всякаго сообщенія — съ исключеніемъ нѣкоторыхъ лицъ. —

Вручаясь ласкавой памяти и дальшей дружбѣ, остаюсь съ должнымъ почтеніемъ

Вашего Преподобія покорнѣйшимъ слугою

А. Петрушев.

10 Декабр. 1858.

[3] P. S. Я до сихъ поръ не получилъ 7—8 связка Сочиненій Шекспира изъ Ческой Матицы, имѣю уже 9-ый, быть можетъ недостающіе тетряди надошлютъ съ концемъ года.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

На 4 сторонї:

An Hochwürdigen H. H. Jakob Głowacki ordentl. Professor der ruthenischen Sprache und ihrer Literatur an der k. k. Lemberger Universität in Lemberg.

franco.

Ч. 316.

Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1858.

Брате Высокопочтенны(й)!

Посылаю Ты всю драпь, щомъ до сей поры позбыралъ, иль златалъ съ всакихъ урѣзковъ гадокъ, іеще не имѣлъ я веремя переглянути

и покресковати приналежно. Читай, но заразъ возьми паперу и перо въ руку, и при каждомъ предметѣ стань судомъ, крытыкуй безпощадно, и напиши также свои зауваги. Если якій предметъ знайдешъ цѣлкомъ недовареный, то урѣжъ на немъ крестъ святый и запечатай надъ нимъ могилу доразъ. Менѣ ходитъ о цѣнность; бо при бôльшій цѣнности, може буде якій покупъ. О имя литерата менѣ ось байдуже. Прочитавши зверни менѣ также назадъ, щобымъ мôгъ чимъ скорше докôнчити; але пришли менѣ доразъ и уваги свои; щобымъ былъ въ состояніи [2] нашивати новіи латы. Ажъ будешъ уважати же тая вся драпь має хоть пятинку цѣнности въ собѣ, то поѣду самъ до Самбора, а зъ ôттамъ до Львова. Но єще разъ тя прошу и молю сердечно суди безпощадно, да не розвѣшає Галическа Русь по свѣту лахманы. При кôнцы знайдешъ тамъ одну историческу думу. Вглянь въ ню всѣма очима проницательности, и скажи мнѣ щире, чи достоинъ я куситись до такого предмета. Маю я пôдъ рукою єще двѣ думы, по моєй гадцѣ маленько удатнѣйши, но тыми думалъ бы я розпочати колись непрерваный пасемникъ думъ зъ нашей бувальщины, и изъдати особно. — Съ читаніємъ скори о кôлько возможно, чейбы черезъ того самого моєго сусѣду, що тую партанину взялъ до Львова, и назадъ мôгъ я ю получити — онакше нуждно бы пересилати черезъ почту. Sub una отдаю Ґраматику [3] напользовавшись довольно зъ ней. — Мой сынъ Николай має обовязокъ передъ выѣздомъ моєго сусѣды ставитись предъ Тебе братцю о рукопись, но запычатай, щобы передъ часомъ не ругались непрошеніи судіи. Бывай здоровенкій. — Поздоровъ отъ насъ свою почтенну супругу и уцѣлуй дѣточки. Будь ласкавъ, донести мнѣ, якъ Ти звѣстно буде, чи приѣхалъ Г. Кузіемскій и колы.

Славско 26 Груд. 858.

Никола.

Лист писаний на 3 сторонах 4^0.

Ч. 317.

Лист І. В. Сокулського до Якова Головацького, без дати, пис. 1858 р.

Любезный Другъ Яковъ Ѳ.!

Ваше Письмо книги, дурачіе М. все мною получено. — Что касается Вашей новостей Литературныхъ — это уже у на(съ) не новости, о тыхъ слышали мы отъ Ляшонковъ еще пред годомъ какъ предсказывали, а те-

перъ и Жиди тоже твердятъ — понятно Вамъ М. Д. Жиди. — Мы нѣчему невиновати, нашиі Господа Заступницы когда то дадутъ отвѣтъ предъ судомъ вселеннымъ, въ крайной критической нуждѣ признавано намъ народность, литературю и проч. но когда опасность миновала, отъ насъ оттоглись, позабыли что мы живіи и сами дѣлали какъ лишъ казалось лучшимъ къ ихъ почестямъ и заслугамъ, а теперь мы понемаемъ что къ тому всѣ усылия напраженіи какъ бы насъ скорше сгерман: и Лятинизировать, видно такой уже нашъ худой рокъ, да участь. — Но чтожъ [2] дѣлать чему быть, тому неминовать — помощь лишъ отъ Провыдѣнія еслисьмо достойніи этой Милости свыше. —

Съ Ординаріят: Приказъ убилъ насъ, всѣ упали духомъ, и кажется можнобы изречи, прощай уже на всегда Матица, да Народ. Д(омъ). Противницы свою штуку хорошо доказали и нашимъ Начал. о этой комедіи вѣдомо было, но предъ намы утаено. —

И Вы кажется понимаете это — комедія начата съ концемъ XVI. ведена до теперь - и внадеждѣ хорошего довершенія дѣла. Но по моему мнѣнію, може это послѣдная конвульсійна лихорадка къ паденію? — Може бымъ что и болше наковиркать Вамъ, но еще не время, да по словамъ с. Писанія: не всякому духу вѣруй — бо и нашимъ опасно довѣрять. — Книги Вашіи при первой хорошой способности перешлю. — А [3] что касается Памятника, извольте явитись къ мнѣ лицомъ, самы увидите, прочтете и осудите. — Моимъ друзьямъ, твердимъ духомъ и хорошо по моимъ мнѣніямъ мыслящимъ должныи поклоны и поздоровленія отъ меня изявите — чтобы молились при с. четередесят. та били с. поклоны, при Ирмосѣ. Согрѣшихомъ, безаконовахомъ, неправдовахомъ пред тобой ниже соблюдохомъ, ниже сотворихомъ якоже заповѣдалъ есы намъ, но не предаждь насъ до конца Отцевъ, Боже нашъ. —

Прощайте, здравствуйте, и твердо уповайте на провидѣніе. — Всякаго блага Вамъ съ Вашей Семией желаю. —

15. — (Іос. Сокольскій).

PS. Не даромъ и В. Вѣстникъ являлся — мы о всѣхъ хитрихъ, лукавыхъ и коварныхъ штукахъ хорошо вѣдаемо!!! — и лицахъ.

Слова, взяті в ( ), писані чужою рукою.

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

Рік 1859.

Ч. 318.

Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 2. I. 1859 р.

Ваше Высоко-Преподобіе!
Милостивѣйшій Государъ.

Благодарю Васъ искреннѣе за почтеннѣйшія письма Ваши, которыми Вы меня, хотя незнакомого изволяете отличать. Сочиненія объ иконахъ я получилъ всего 60 экс., а то 30 чрезъ Преп. Наумовича, а 30 чрезъ Благороднаго Вашего шваґра. Но къ сожалѣнію не находитъ совершенно покупателей помимо назначенной прехорошой цѣли; я едва могъ разопхать по 10 экс. и очень сомнѣваюсь чтобы еще нѣсколько экс. разошлось. Найбольшое препятствіе состоитъ въ языкѣ, которымъ написана, — но мнѣ кажется, что это только предлогъ, которымъ наши земляки стараются покрыть свое равнодушіе къ всѣмъ произведеніямъ нашей галицкой словесности, — къ чему присовокупляется недостатокъ денегъ, — а особенно очень неблагопріятное общее состояніе всего государства. Эти неблагопріятныя времена всякія предпринятія обезсиляютъ и отнимаютъ всѣмъ къ всему благорасположеніе. Вашего перевода Литургіи я тоже не въ состояніи распродать — до сихъ поръ разопхалъ я только около 20 экс. и то по большей части на кредитъ, я самъ на свой счетъ взялъ 10 экс. и подарилъ знатнѣшимъ знакомымъ особамъ, особенно между клиромъ нѣмецкимъ. Вы извините затѣмъ, что я Вамъ не такъ скоро надошлю слѣдующія Вамъ [2] деньги за это сочиненіе.

Я очень радуюсь новому предпринятію благороднаго Г. Богдана Андреевича — я слышалъ уже съ стороны что онъ очень хорошую поэму готовитъ намъ на привѣтствіе съ новымъ годомъ въ Зорѣ Галицкой. Я очень сожалѣю, что я не могу еще теперь соучаствовать въ предпринятіи его какими-нибудь оригинальными статьями — а то по причинѣ моего иностороннаго затрудненія, но современемъ дастъ Богъ, что и я внесу какую-то лепту въ этотъ его улій народной словесности. Наши корифеи, Владыки, какъ бы иностранцы, совершенно непонимаютъ истиннаго образованія клира своего, вмѣсто давать направленіе къ своему, они принуждаютъ учиться чужому совершенно безполезному и отчуждаютъ такимъ образомъ чѣмъ разъ больше духовенство отъ на-

рода, — и такимъ образомъ народное просвѣщеніе не въ состояніи успѣвать. Всякія усилія частныхъ людей при непрекращающихся препятствіяхъ конечно не могутъ успѣвать, не бывъ покровительствуемы отъ тѣхъ, которые въ народѣ и власть имѣютъ и имѣніе. —

Изъ новостей нѣтъ никакихъ, развѣ только та, что минувшого мѣсяца появился здѣсь Г. Лазаревъ какъ авторъ новой музыкѣ въ духѣ славянскомъ. При различныхъ препятствіяхъ, причиною которыхъ онъ кажется самъ былъ по своему очень дурному обхожденію, онъ сдѣлалъ одинъ концертъ, на которомъ и я тоже слухалъ его музыки; но надо сказать, что она истинно новая и до сихъ поръ неслыханная — и посему всѣхъ поразила, но непріятно. Я не музыкъ, по судя по чувствованіи, которое она на мнѣ произвела, я не думаю чтобы онъ гдѣ нибудь успѣлъ — помимо того что онъ повсюду хвастается своими великими успѣха- [3] ми въ Парыжѣ, Берлинѣ, Флоренціи, и Петербургѣ, здѣсь въ Вѣнѣ по крайней мѣрѣ сдѣлалъ совершенное фіяско.

О митрополитѣ нашемъ слышно только, что уже положительно имѣетъ нимъ быть нашъ Преосвящ. Владыка Яхимовичъ, но въ газетѣ еще ничего не было.

Вашъ братъ и швагеръ засылаютъ Вамъ свое почтеніе, съ которыми и я свое присовокупляю и поручаюсь Вашей благосклонной памяти.

Вашего Высокопреподобія искреннѣйшій почитатель и слуга

Іиполитъ Ивановичъ.

въ Вѣнѣ въ день св. Анастазіи 859.

П. С. Преподобный Михаилъ Ѳеодоровичъ Раевскій еще не вернулъ изъ Петербурга, Преп. Войтковскій уѣхалъ уже двѣ недѣли тому назадъ на свое мѣсто въ Пештъ. —
Мое почтеніе всѣмъ знакомымъ.

Лист писаний на 3 стор. 8^0.

Ч. 319.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 29. XII. 1858 р. (10. I. 1859).

Любезнѣйшій Братъ!

Согрѣшилъ, Батюшка, что не писалъ такъ долго! Но Тебѣ извѣстна причина моего молчанія. Впрочемъ некогда писать — работы пропасть, а все для насущнаго хлѣба. Бумаги Твои всѣ исправно получилъ, и напишу скоро мнѣніе мое о Твоихъ дѣлахъ. Важнѣе всего,

держись крѣпко полученной инструкціи — а впрочемъ полагай только на милосерднаго Бога, и на общія обстоятельства, которыя все могутъ исправить, и возстановить Твою праведность. Враговъ много, даже въ Министерствѣ, по крайней мѣрѣ па око: Въ лицѣ министра обидѣлась цѣлая чешская партія, и готовы кажется, защищая себя, при случаѣ вредить Тебѣ. —

[2] Готовымъ надо быть на все, но бояться праведному нечего. Я думаю, крайняго не посмѣютъ, потому что нѣтъ рѣшительно причины.

Желая Вамъ къ Новому Году всякаго благополучія цѣлую Васъ отъ имени моей семьи и всѣхъ друзей. Дай Богъ лучшаго дождаться!

Добрымъ друзьямъ и знакомымъ усердный поклонъ.

Вкратцѣ пошлю что нибудь.

Пращайте Вашъ Братъ

Иванъ Ѳ. Голова.

Вѣна 29 Декабря 1858, 10 января 1859.

На четвертій стороні:

Господину Профессору Якову Ѳеодор. Головацкому.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 320.

Лист Іполита Вол. Терлецького до Якова Головацького, пис. дня 17 (29) I. 1859 р.

Высокопочтенный Господине и Возлюбней (sic) во Хрысти Брате!

Обытаючы въ середынныхъ роздолахъ го҇ръ якъ кажутъ на верховыни въ виддаленномъ видъ миста до которого доходытъ почта монастыра не чудно що дуже пізьно видбираемо все що почтою до насъ прыходытъ. — Такъ було изъ Вашымъ сердешнымъ письмомъ, якъ бачу ще зъ 29 Декабря и пересылкою кныжокъ. — Рецепису получывемъ 10 Сичня та требабъ було иты до Унгвара за пересылкою но щаслыво прыключыла ся прылежытость (якъ ту кажутъ) и 13 с. м. радовавемъ ся чытаючы прелюбыме серцю моему Ваше письмо и переглядавемъ кныжки. Прыйимыте сердешни наши подякованія и благодарности видъ Игумена и видъ высокопочытаючого и преданного Вамъ Вашого слуги. Може николы не булысьте въ такомъ положеніи въ котрымъ окрестъ тебе спытъ ще твердымъ сномъ всякое умственне двыженіе, то й не здужаете изобразыты соби яка то радость имае за серце, яка въ нымъ будытъся вдячность, колы въ такомъ состояніи чоловикови и жаждучому интельектуального жытя, мовъ роса небесна, спаде хоть капля яка въ

наукового свита [2] а тимъ бильше слы ся капля вытече зъ родымого жерела та подасть ся возлюбленною рукою. — Про те не умїю довольно Вамъ подяковаты за дорогоцинну сю Вашу память о смыренномъ загребаномъ въ горахъ чернци. —

Дякую Вамъ такожъ за видомость о повернены ся Впр. Кузьемского которому довженемъ отвитъ и таки заразъ буду пысаты. —

Велыке то для насъ несчастїе, що не маемо ниякой часопыси руской котрабъ спомоществовала розвитїю духовному и народному нашому, та сообщала якось Русынивъ обохъ сторонъ Карпатъ. —

Вистныкъ виденьскїй якось тутки не любытъся русынамъ. — Мени ся каже, щобъ часопысь крышки бильшого обьема, разъ въ тыждень выходяча, заключаюча въ соби осимь (sic) короткихъ висти польтыческихъ; такожъ денещо нравственного тай о церкви о господарстви о библьографїи и що наукового, моглабъся удержаты, добребъ була прынята, не протывылабъ ся вистныкови а що найбильше булабъ дуже польезна для нашого народа. — Подумайте но о тимъ. — Можебы Матыця схотила ся взяти за се, зъ моей стороны ябымъ охотно пиднявъ ся по моимъ слабымъ сыламъ буты сотрудныкомъ такъ полезного дила. — Слыбъ Богъ дозволывъ мени переселыти ся колы до Васъ за чымъ правду сказавшы дуже тужытъ серце мое то бымъ дуже на се напeравъ. — Такъ то [3] було много вещи о котрыхъ нужнобъ говорыты та якось вышло зъ гадки якемъ бувъ во Львови. — Не помынаете ничого о Вашимъ здоровльи тай о Вашой родыни то надїю ся щосьте вси здорови та весели за мылостїю божою. — Най Богъ всемылостывый подаруе Васъ въ тимъ новымъ начавшымъ ся годи всимы своимы щедротамы и благословенїемъ щобысьте въ здоровльи, удовольствїяхъ, благополучїи пережылы сей рикъ та черезъ многи и многи льита получалы таки желанїя видъ Вашыхъ другивъ. —

Мени же видъ колы вернувемъся зъ Галычыны якось показылося здоровля такъ що мусивемъ взяты ся до льикивъ котрыхъ и теперъ употребляю а котрый николы не любывемъ сей латыньской кухни хотя иншихъ до ней часто понукавемъ. — Може то тужба за вашою земльою та за Вамы такъ мене прыдавыла. —

Слы мени крышки льипше стане то може дырну ще въ Галычыну до Лаврова, Добромыля та черезъ Перемышль до Кракова. —

Г. Дзиковскому подякую особно за його добрую память. —

Нашъ Игуменъ Иреней повтаряя ще разъ свои благодаренїя за велыкїй Вашъ даръ на нашу церковь и монастыръ прыносытъ Вамъ купно свое почтенїе и поздоровленїе. —

Вашой Предостойной родыни вложитъ наше поваженїе и поклоненїе. —

Прыймыте увиренiе о преданности и высокомъ почтенiи якими перенятее для Васъ серце

Вашого слуги и друга во И. Х.

Влодымира Терлецкого
смыренного богомольця.

17/29 Сичня 1859 г.

Лист пис. на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 321.

Лист Iполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 28. II. 1859 року.

Ваше Высокопреподобiе Милостивый Государь!

Благодарю Вамъ искреннѣе, что Вы благоволили приклониться на мою просьбу и прислать мнѣ хотя нѣсколько экземпляровъ Вашего перевода. Но здѣ надобно мнѣ сей часъ увѣдомить Васъ, дабы между нами не послѣдовало какое-то позже непоразумѣнiе, что въ одномъ экземплярѣ недостаетъ 5-го числа, слѣдовательно токмо 11 экземп. полныхъ есть, а 12-тый неполный, посему извольте при посылкѣ слѣдующихъ экземпляровъ пополнить и тотъ 12-тый экземпляръ, иначе я не заплачу за него. Потомъ извольте такожде благосклонно опредѣлить точно, сколько экземпляровъ отступаете въ пользу нашихъ вдовъ, понеже съ тѣми, кои мнѣ позднѣе изволите прислать, будетъ только всего 38 а не 40 сполна, такъ чтобы круглымъ числомъ 4 экз. припало на счетъ вдовъ нашихъ.

[2] Очень радуюся, что Вы прислали всѣ экз. непереплетены, но что жалко, что нѣтъ обвертки до никаковаго экземпляра. При второмъ изданiи извольте на это конечно памятать, и ни одного экземпляра не переплетать, понеже ставропiгiйскiй переплетъ ничего не стоитъ и токмо книгу совсѣмъ повреждаетъ, что я самъ испыталъ на тѣхъ экземплярахъ, кои я у Всеч. Раковскаго покупилъ, всѣ подѣравлены и порозлѣтали ся; а притомъ переплетъ очень дорогiй, ибо здѣ въ Вѣнѣ такiй переплетъ стоитъ только 6 кр. М. К. а за 10 кр. книжка будетъ уже шита а не проколота, такъ какъ дѣлаютъ со всѣми книгами въ Ставропiгiи.

Еще одно прошенiе къ Вамъ имѣю; именно Вы непремѣнно съ Г. Дзѣковскимъ часто въ Ставропiгiи сходитеся. Извольте затѣмъ поклониться ему отъ меня и поговорить о томъ, не изволилъ бы онъ мнѣ прислать различныя русскiя книги въ коммисiю, и подъ какими усло-

віями; ибо здѣ у меня очень часто допитуются за русскими книгами, особенно за молитвенниками, а я позабылъ совсѣмъ о томъ разговорить ся съ нимъ лично, когда онъ въ лѣтѣ былъ у меня въ Вѣнѣ. Вы мнѣ тѣмъ великую прислугу сдѣлаете, а я Вамъ за это буду нескончено обязанъ.

[3] Извольте мнѣ також де донести, не можно бы получить гдѣ экземпляра „Зори Галицкой“ съ начала существованія ея до временъ редакціи Дѣдицкаго, ибо отъ сего времены я уже получалъ ея здѣ въ Вѣнѣ.

Наконецъ благодарю Вамъ искреннѣе за столь ласкательное мнѣніе Ваше о мнѣ, тѣмъ болѣе, что я еще ничѣмъ не могъ до сихъ поръ заслужить себѣ у Васъ на то и по сему тѣмъ драгоцѣннѣе мнѣ Ваша благосклонность къ мнѣ.

Письмо Ваше къ почтенному брату Вашему будетъ точно доручено.

Извольте засвидѣтельствовать мое глубочайшее почтеніе Всечестнѣйшему Доктору Черлюнчакевичу и прочимъ знакомымъ такъ въ Семинаріи какъ и въ самомъ городѣ.

Поздоровляю Васъ со всѣмъ Вашимъ семействомъ и желаю Вамъ всякаго блага.

Вашего Высокопреподобія искреннѣйшій почитатель и слуга

Крыницкій.

Городъ Вѣна въ день св. мученика Памфила 1859.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

Ч. 322.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 10. III. 1859 р.

Пряшовъ 10 марта 859.

Почтенѣйшій Братъ и другъ!

Потаньская церьковь желаетъ Тріодь Постную. Я незная цѣну книги прошу Васъ сдѣлайте милость за мене заручити въ Типографіи, или если Г. Герговичь за Педагогію нѣчто позбералъ, выплатити. Въ первомъ случаю, я сей часъ, якъ получу желанную книгу, гроши отдамъ на почту. Но прошу необавно послати, бо прошедшу посту, небудетъ нужда книги. Тоже прошу мнѣ и каталогъ заслати чтобъ зналъ колько стоятъ книги.

[2] Мнѣ послано съ Львова Енциклику Архіерейскую о русскомъ языкѣ, — до насъ о семъ непришло повелѣніе и прото у насъ еще до селѣ вода, водою, а хлѣбъ, хлѣбомъ называется, хотя то и Россы такожде называютъ.

Литература у насъ совсѣмъ перестанетъ, бо я уже постарѣлъ а преемника нѣтъ. Павловичъ мой другъ переписуетъ нынѣ Житїе Святыхъ, незнаю, якимъ способомъ оно печататися будетъ, и когда, и позволитли ся оно печатати, бо то есть полустаро славяньскимъ языкомъ, не будетли и то погрѣшность? Вы братъ мой больше выдали на образковъ оправку, якъ я вамъ [3] пославъ былъ, и прото молю вынагородите себѣ изъ продажи Педагогіи Гномъ Герговичемъ.

Цѣлую Васъ, и брата Малиновскаго и остаюсь братомъ другомъ

Духн.

Слїдує дописка Головацького:

Педагогіи Духновича продано въ Ставропигіи
8 екс. 2 fr. 8 k. KM.

У меня продано Педагогіи за 4 fr. KM.

Слѣдовательно издержанныя мною за рамки деньги пополнятся.

На 4 сторонї:

A. Reverendo ac Clarissimo Domino Iakobo Glowacky in c. k. Universitate Professori Lemberg.

Лист писаний на 3 стор. 4^0.

Ч. 323.

Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис. дня 12. III. 1859 р.

Къ бар. Корфу.

Ваше Превосходительство!

Перелистывая каталогъ рукописей Славянскихъ изъ Мартиновыхъ: Les Manuscrits Slaves de la Bibliothéque Impériale de Paris par le P. Martinof. Paris 1858 нашелъ я на стр. 40 извѣстіе, что въ Императ. Парижской Библіотекѣ находится рукопись скорописная XVII. вѣка, въ 4 въ двухъ колоннахъ cod. 302 л. подъ заглавіемъ: Dictionarium latinoslavicum operi Calepini servata verborum integra serie conformatum, studio atque opera Reverendorum in Christo patrum Epiphanii Slavienickii et Arsenii Koreckii Satanoviensis, ordinis S. Basilii. Moschoviae, anno reparatae salutis 16(50). [2] Руководствуясь этой указ-

кой я тотчасъ примѣтилъ сходство того Словаря съ рукописнымъ Словаремъ „Латино-славянорусскимъ“ находящимъ ся во Львовѣ, о которомъ я имѣлъ честь докладать Впревосх. Немедленно обратился я къ извѣстнымъ Словарямъ Латинскимъ Ambrosii Calepini Dictionarium. Въ сдѣшной Университетской библіотеки нашелъ я два изданія. Одно подъ заглавіемъ F. Ambrosii Calepini Bergomensis Ord. Eremit. S. Augustini Dictionarium septem Linguarum Venetiis MDCXXXXIV (1644). Другое имѣетъ слѣдующее заглавіе: Ambrosii Calepini Dictionarium undecim linguarum, Basileae CIↃ IↃXCIIX (1598). Я сравнивалъ нашъ рукописный Словарь съ I и II изданіемъ Калепиніева Словаря и убѣдился, что онъ почти совсѣмъ соглашается съ Дикціонаріемъ одинайцяти языковъ такъ, изборомъ словъ, какъ и алфабитнымъ порядкомъ и смысломъ прибавленныхъ словъ славянорусскихъ. Этимъ открытіемъ стало ближе опредѣленно какъ и достопамятность значеніе такъ и цѣнность Львовскаго эксемпляря, о коего происхожденіи XVII стол. нѣтъ никакого сомнѣнія. — Стало быть это нечто другое, какъ копія современная Словаря (Латино-славянской половины) составленнаго Епифаніемъ Славинецкимъ и Арсеніемъ Корецкимъ изъ [3] Сатанова. Сатановъ городокъ въ нынѣшней, Подольской Губерніи на границѣ Галиціи. Полный списокъ того словаря обрѣтается въ Парижской библ. Стоило бы труда подробнѣе испытать и изслѣдовать объ сходствѣ или различіи Парижскаго эксемпляря. Но такъ какъ я не имѣю никакихъ сношеній съ учеными Славистами въ Парижѣ, осмѣливаюсь доложить В. Превосх. объ состояніи вещи, надѣясь по благосклонному вниманію, коего удостоились мои донесенія, что В. превосх. въ интерессѣ науки благоизволитъ принять мѣры въ точномъ изслѣдованіи сходства мною сдѣланныхъ снимковъ съ рукописнымъ Словаремъ обрѣтающимся въ Имп. Парижской библ. Хотя уже положительно утверждать можно, что Львовскій екс. есть копія Словаря Латино-славянскаго, составл. Епиф. Слав. и Арсен. Корецкимъ — но можетъ быть все таки изъяснится, что эта копія писана рукой Медвѣдева какъ я первоначально утверждалъ. —

При этой случайности имѣю честь прибавить, что упомянутый Словарь еще не проданъ. Ни графъ Баворовскій, ни князь Чарторижскій не рѣшились дать уреченной владѣльцемъ суммы.

Нынѣшній владѣлецъ словаря Гнъ Яковъ Савчинскій знакомое кореспонденту Гну Должикову лице убѣжденъ указаніемъ моимъ на подобный словарь въ Парижской библіотекѣ, изъяснился при свиданіи со мной въ послѣдній разъ, что онъ можетъ отступить свою рукопись за 100 руб. сер. [4] Впрочемъ Онъ же (Гнъ Савчинскій) радъ бы былъ услышать, какъ высоко оцѣняются въ Россіи таковыя рукописи, сколько

можетъ надѣятся получить за нее — и ожидаетъ въ томъ отношенiи рѣшительнаго отвѣта Вашего Прев. Въ увѣренiи исполненной должности обѣщаннаго посредничанiя имѣю честь пребывать съ совершеннымъ Высокопочитанiемъ В. Превосх. покорнѣйшiй слуга

Я.

12/3 859. н. ч.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 324.

Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 17. III. 1859 р.

V Praze dne 17. března 1859.

Drahý Příteli!

Odporučuji Ti pana Suchomlynova, který chce Ruský národ v Haličí poznati; najdeš v něm příjemného, tovaryšského člověka. Jest tomu již hezky dávno, co jsem Ti nepsal, ale člověk jest ustavičně zapřažen jako v mlýnském kole, a pro samé starosti a práce k přátelské korrespondenci málo kdy přijíti může. Jsem dosud ještě dosti zdráv a silen, ale cítím, že přicházejí leta, a že snad za nedlouho budu se muset ohlížeti pe nějakém odpočinku. Zvláště bojím se o zrak — a člověk není ani na polovici dráhy, již sobě vytknul! V „Památkách“ pokračuji jak mohu i přemáhám překážky, s kterými vždy ještě bojuji jako každé literarní podniknutí u nás má co bojovati. Moje rodina Bohu díky jest zdráva, O Wiśniowských na Pokutí ledva že za rok jednou zprávu dostávám. Doufám že jsi zdráv i s rodinou štásten, což bych Ti od srdce přál. Jako novinku musím Ti sděliti, že se náš Erben, ovdověv před $1^1/_2$ letem nedávno s mladou pannou opět oženil. Kdybys sobě přál, aby v našem encyklop. slovníku některé biografické a národopisné články Vaše byly, posýlám Ti zde pozvání, ale oznámiž nám, které články bys zpracovati chtěl, aby se zde jedna věc dvakrát nedělala. Líbám Tě co nejvřeleji, a zůstávám vždycky ten samý ačkoliv nedbalý dopisovatel přítel

K. Vl. Zap.

Лист писаний на 1 сторонї 4⁰. — 2 стор. пуста; на 3 стор. друковане запрошене до співробітництва в виданю „Naučného slovnika“, підпис. Фр. Вл. Ріґером, як редактором, якого не відпечатуємо. На 4 стор. адреса:

P. T. Panu kn. Jakubu Jarosl. Hołowackému c. k. professoru ruského jazyka na universitě Lvovské.

Ч. 325.

Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, без дати, пис. в марті 1859 р.

Ваше Высоко Преподобіе! Милостивый Государъ!

Извѣщаю Васъ, что я получилъ почтою присланные мнѣ 27 экземпляровъ литургіи, но въ одномъ экс. недостаетъ числа 13. т. е. тринадцятаго — извольте затѣмъ мнѣ оно подъ Kreuzband камо скорѣе надослать. Попытка идетъ довольно хорошо; я отставилъ уже 12 экс. надѣюсь и прочи распродать; — денги своевременно Вамъ точно отошлю. —

Благ. г. Дѣдицкій издаетъ теперь новую брошюру: „О неудобности латинской азбуки въ письменности русской" — нынѣ уже второй листъ печатается — но издержки самъ покрывае, потому что Благ. г. Совѣтникъ Качковскій денегъ обѣщанныхъ не посылаетъ. —

На Воскресеніе будете уже имѣть ее во Львовѣ. [2] Письмо Ваше я отдалъ Вашему брату. Вашь шуринъ г. Бурачинскій здоровъ, кланяется Вамъ, — хорошо сдѣлалъ испыты. Готовитеся на Конституцію, контрибуцію военную, и — на самую войну, — но я думаю, что такъ далеко не зайдемъ теперь, но еще благовременно помиримся. Австрія кажется токмо страшитъ, а Французы тоже. Желаю Вамъ счастливаго Воскресенія Христова и прощайте.

Знакомыхъ поздоровите.

Вашь искреннѣйшій другъ и слуга

Іполитъ Ивановичь Крыницкій.

Въ Суботу.

Лист писаний на 2 сторонах 8⁰.

Ч. 326.

Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 18. III. 1859 р.

Высокопочтеннѣйшій Господине!

Знаючи о моей доброй волѣ и о безграничной моей къ Вамъ преданности, Вы не припишете мое молчаніе ніякой иной причинѣ, якъ лише: недостатку времени. Для того и не буду нынѣ изъ сего передъ Вами, Милостивѣйшій Господине, извиняти ся, тѣмъ паче, що надѣюсь вскорѣ съ Вами увидѣтися. Истощивши бо черезъ зиму силы свои надъ грекою и латиною, я намѣрилъ ѣхати на великодніи вакансы до родины, абы

черезъ одинъ мѣсяцъ выпочати, та себе до дальшихъ трудôвъ покрѣпити. Я привезу съ собою статию: „О неудобности латинскои азбуки въ письменности руской“, надъ которою теперь по временамъ роботаю, и взглядомъ печатанія которой радъ бымь съ Вами посовѣтовати ся. Я замовилъ ю уже въ „Сборнику“, но не радъ бымь ю тамъ помѣщати, бо урывково початаніе еи потревае, якъ „Новіи поезіи малорускіи“, 2—3 мѣсяцы, — а то дуже нудно. Впрочемъ я уважаю вопросъ той за дуже важный, и по причинѣ появившихся поезій Г. Венґлиньского заблаговременный; тожь може лучше было бы издати особенну книжицу. Г. М. Качков-[2]-скій писалъ власнѣ вчера до Г. І. Крыницкого, що онъ готовъ мои сочиненія на свой счетъ печатати. Може принялъ бы ôнъ на себе сію статью, однакожь я не согласилъ бы ся на тое онуюже ажь до него посылати, бо дѣло надто проволокло бы ся. Скорше най возьме то на себе „Руская Матиця“ или фондъ вдовъ и сиротъ свящ. въ Перемышли, — а чей не стратятся. Думаю, не буде ту бôльше якъ 3—4 листы. Но о тôмъ еще побесѣдуемъ.

Передъ колькома мѣсяцами сробилъ я знакомство съ Г. Иречкомъ, концепистомъ въ мін. просв., который мае преважное вліяніе на дѣла школъ рускихъ. Отъ кôлькохъ мѣсяцевъ учу его руского языка по Вашей грамматицѣ; тутъ найбôльше маю способности указывати на Вашû великіи заслуги по языкословію. Ôнъ мае теперь о Васъ лучшое понятіе, — якъ и по части о самомъ же языцѣ рускôмъ. Съ Г. Миклосичемъ бесѣдую иногда о нѣкоторыхъ непріятностяхъ по дѣлу нашой словесности; онъ все того мнѣнія, абы писати о ней въ якой славнѣйшой газетѣ или особенныхъ брошюрахъ. Но къ сожалѣнію, у насъ теперь застой литературный, якъ майже не бывалъ отъ 848 николи. Афъ (sic), кобымъ лишь добрался до якого постоянного [3] становища! Но оно еще отъ мене дуже далеко. Грека, а особливо латина, — то мои препятствія, котори не дозволяютъ менѣ дѣлати для Руси бôльше, якъ улетный стишокъ въ продолженіи цѣлои недѣли!

Говорятъ ту чѣмъ разъ голоснѣйше о тôмъ, що мітрополитомъ буде Его Впр. Г. Сов. Шашкевичь, — и то дуже вѣроятно. Тогда корректою нашихъ учебныхъ книжокъ може займеся Г. Иречекъ, который уже ю мае въ прочихъ слов. языкахъ. Моя Читанка уже печатаеся; исправленія ограничаются большею частію лишь на слогоудареніе. Впрочемъ изъявлено ей все удовольствіе.

Съ Вашимъ Пчт. Братомъ схожусь довольно часто; онъ здоровъ, и теперь веселѣйшій и бôльше откровенный. Съ прочими Русинами жію, благодаря мою толерантную натуру, вь найлучшомъ согласіи. Они всѣ жалѣютъ, що я мою охоту къ рускому письменництву принужденъ гасити холоднымъ трудомъ надъ латиною.

Якъ тамъ успѣла Ваша новая хрестоматія? Чей найшли Вы якіи матеріалы въ Сіонѣ и Сборнику. Статью переводну Вашого Брата о „четырехъ стихіяхъ воспитанія“ можно бы всю помѣстити.

Надѣючись вскорѣ съ Вами лично бесѣдити бôль-[4]-ше, засылаю свои искреннiи поздравленія ГГ. Малиновскому, Шараневичу, Огоновскому и пишусь съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ и почитатель

Богданъ А. Дѣдицкій.

Вѣдень 18/3 859.

N. B. Статью мою „о неудобн. лат. азб.“ составляю о сколько возможно строго на основаніи науки, не пропуская при томъ особенныхъ замѣчаній на всякіи возраженія изъ стороны противной. Слогъ держу популярный, якъ въ критицѣ поезій Венглиньского. Тамъ може легше найдеся якій издатель, который положилъ бы начало осуществленію того пляну, якій подае намъ Г. Миклосичь.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 327.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 6. (18.) III. 1859 р.

Милостивый Государь!

Получивъ экземпляръ Окружнаго Пастирскаго Посланія и Шематизма Чина св. Василія В. въ пріятный долгъ вмѣняю себѣ изъявить Вамъ искреннѣйшую благодарность за сдѣланное мнѣ одолженіе. Конечно упомянутое Соборное Посланіе весьма замѣчательно по своему содержанію и предмету, а всего болѣе по искусствѣ діалектики, менѣе удачной. Я ни мало не удивляюсь, что Правительство не довольствуясь имъ, требуетъ еще болѣе уступокъ, ибо противорѣчіями и софисмами нельзя защитить истины. Вы справедливо замѣтили, что наказаніе Божіе уже постигло насъ. Чѣмъ кончится оно, нельзя пред-[2] видѣть. Жаль, что Вы не послали мнѣ болѣе экземпляровъ упомянутого напечатаннаго Соборнаго посланія. Оно стоитъ, чтобъ было распрастранено не только въ Галиціи, но и въ Венгріи. Я осмѣливаюсь просить Васъ прислать мнѣ два или три экземпляра его. —

Имѣю честь при семъ препроводить къ Вамъ экземпляръ Азбуки. Если пожелаете имѣть болѣе экземпляровъ, то извольте отнестись или ко мнѣ, или къ издателю Андрею Поповичу (Andreas Popowics Pfarrer in Veresmarsch lezte Poststation Nagy Svöllös im Beregh Ugoschaer Komitate). Цѣна ни Священной Исторіи ни Азбуки не опредѣлени еще

издателемъ. Такъ какъ всѣ экземпляри сихъ сочиненій уже отправлены мною къ издателю ихъ, то, въ настоящую пору не могу я услужить Вамъ ни единымъ продаж-[3]-нымъ экземпляромъ.

Согласно желанію Господина Герговича, сего дня выслалъ я ему 10 экземпляровъ Церковной Газеты за 1856 и 1857 года. Увидимъ удастся ли ему продать ихъ. Впрочемъ у меня уже и разошлось нѣсколько экземпляровъ изъ числа ихъ сперва Вамъ мною объявленнаго. —

Около послѣдняго сего мѣсяца, надѣюсь быть въ Унгварѣ, а около 10-го Апрѣля по лат. вел. на приходѣ. Отсюда намѣреваюсь отправиться 25-го сего мѣсяца.

Согласно требованіи Вашему при семъ посылается Вамъ Вторая часть Правительственнаго Вѣстника за 1858 годъ съ тѣмъ замѣчаніемъ, что оглавленіе содержанія на вторый семестеръ только въ нѣмецкомъ текстѣ существуетъ такъ какъ переводъ его до сихъ поръ еще не напечатанъ. Цѣна его 90 kr. въ новой монетѣ.

[4] Прошу не присылать ко мнѣ никакихъ денегъ, — можетъ быть, мнѣ также понадобится что нибудь выписать изъ Львова.

Имѣю честь быть съ истиннымъ почтеніемъ — Вашъ искренній другъ

Іоаннъ Раковскій.

Будинъ 6 (18) Марта 1859.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 328.

Два начерки листів Якова Головацького: I. до К. В. Запа, II. до В. Ганки, пис. дня 12. (24.) III. 1859 р.

I.

Къ К. В.-Запу.

Любезнѣйшій Другъ!

Письмо Твое полученное мною посредствомъ Гна Михаила Ивановича Сухомлинова возобновило во мнѣ пріятныя воспоминанія юныхъ лѣтъ, лѣтъ незабвенныхъ сожительства нашего во Львовѣ — когда мы вмѣстѣ радовались успѣхами въ движеніи Словянства, вмѣстѣ мечтали о судьбахъ нашего народа и надѣялись на лучшую будущность. – Еще во время послѣдняго нашего свиданія въ Прагѣ неостыгла была крѣпкая надежда — но съ того времени каковы перемѣны! — Мечты и надежды развѣяны безпощаднымъ подувомъ противнаго вѣтра современныхъ

событій — и остался самый костякъ изъ великолѣпнаго творенія. — Съ грустнымъ сердцемъ и опытомъ утвержденною недовѣрчивостію смотришь въ грозящую нынѣ новыми тучами будущность. Что касается содѣйствованія моего въ издаваніи Енциклоп. чешск. словаря, я охотнѣе принялся бы за трудъ — но досуга нѣтъ. У меня разноличныя работы и заботы — занятія и труды, что даже обѣщать не возможно; потому что обѣщавъ нужно и сдержать слово русское. Я напишу къ Гну А. Петрушевичу, можетъ быть онъ заступитъ меня въ томъ дѣлѣ. —

Впрочемъ я здравъ и семейство мое живетъ благополучно. У меня есть 4 дочерей и одинъ сынъ. — Старшая дочь Людмила имѣетъ 13 годовъ, младшая Святославка $1^1/_2$ года, сынъ Ярославъ кончитъ десятый годъ. — У Тебя тоже есть свое семейство [2] и Ты вѣрно испыталъ родительскія радости и родительскія печали и хлопоты. Поздоровляю Гна Эрбена — и желю (sic) Ему благополучности.

Здравствуй и не забывай Твоего друга. —

Я. Г.

Львовъ 24/12 Марта 859.

Извини, что я пишу на русскомъ языкѣ — это языкъ, который, по всему вѣроятію, самое долшее время удержится въ цѣлости, когда по непрѳдолѣнной судьбѣ всѣ славянскіе нарѣчія онѣмечится должны во всеобщемъ пангерманскомъ наводненіи. —

Гну В. Заппу въ Прагѣ.

II.

Ваше Высокоблагородіе Милостивый Государь!

Письмо Ваше вмѣстѣ съ книгами я получилъ отъ Гна Мих. Ив. Сухомлинова. — Я буду стараться продать присланные 20 экс. Вами сочиненной Грамматики — и своевременно отошлю Вамъ по почтѣ взысканныя деньги. — Желаемой Вами брошюры не могу Вамъ сейже часъ доставить потому, что напечатанно не больше экс. какъ сколько нужно было къ разосланію по всѣмъ приходамъ Епархіи Львовской. Можетъ быть я еще позже добуду и пошлю Вамъ. —

За присланную Вами брошюру Ѣзберы я очень одолженъ Вамъ. Она возбудила во мнѣ желаніе читать самое сочиненіе Г-на Ѣзберы „Kiril a Method nepsali nihdy hlaholsky než Kyrilsky“. — Признаюсь бо со стыдомъ, что я еще не читалъ ее. Рѣшительныя и безусловныя потупленія этого замѣчательнаго сочиненія, съ каковыми громогласно отозвались Ганушъ, Небескій, изд. Свѣтозора и др. до той степени предупредили меня, что я [3] даже не любопытствовалъ получить ее, хотя

и не соглашался безусловно съ мнѣніемъ Г. Шаффарика и Гёфлера, а ожидалъ болѣе убѣдительныхъ доказательствъ. Теперь прошу благоизволите прислать мнѣ вышереченнаго сочиненія Гна Ѣзберы 1 экс. на который прибавляю 1 гульд. австр. Вал. — Объ новостяхъ ничего хор. говорить, — въ настоящихъ обстоятельствахъ не возможно успѣвать Литературѣ. Г-нъ Мих. Иванов. скажетъ Вамъ болѣе такого, что удобнѣе изустно объяснено быть можетъ, чѣмъ выражено на письмѣ. — Въ Перемышлѣ печатается на иждивеніи Епископскаго Собора новое красивое изданіе Церковно-славян. библіи съ ксилографическими Иллюстраціями на подобіе изданій Липскихъ библ. Программу изданія и пробные листы пошлю Вамъ позже. —

Поручаясь Вашей благосклонной пріязни и засылая почтеніе Гна Дениса Ивановича имѣю честь пребывать Вашего Высокоблагор. Милостивый Государь преданнѣйшій

Гну Ганкѣ. Я. Г.

Львовъ 24/12 марта 859.

Листи писані на 3 сторонах fol.

Ч. 329.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 23. III. (4. IV.) 1859 р.

Пряшовъ 4 Цвѣтня / 23 Березня 859.

Дражайшій другъ и братъ!

За Тріодь постную Г. Герговичу еще приходит 8 fl. 12 кр. новои Монеты, и я здѣсь посылаю 8 fr. К. М. — счетайте ся съ нимъ. — Что вы братъ мой видали для меня, то прошу счетайте себѣ все или изъ вашихъ 4 fl. или изъ денегъ можно отъ Г. Герговича пріемляющихъ, бо то все, что отъ Г. Герговича пріято будетъ, да останется тамо на Матицу, или домъ народный, какъ вамъ то угодно будетъ. Получилъ я одну рукопись польску, которая можетъ быть занимательна для васъ, — тую посылаю для народнаго дома [2] посылаю такожде для народнаго дома Statuta Capituli Eperjessiensis, думаю, что Г. Малиновскому, дѣльце тое пріятно будетъ, да останется въ намять въ народномъ домѣ. Такожде посылаю Азъ Буку народную, изъ которой Угорскіе русины зачались учиться; она уже не употребляется болѣе, а народъ токмо тую желаетъ, да помѣстится такожде памяти ради въ народной Библіотекѣ.

Братья! я и постарѣлъ, и подъупалъ отъ гоненій, уже со всѣмъ престалъ дѣлать на литературномъ полѣ, гдѣ саміи кустарники пора-

стають, все поле мое есть Пустыня Арапская, каменистая и мертвымъ моремъ залитая, вотщо [3] дѣлается, когда нѣтъ благословенія, ни росы возрастающей благое сѣмя! — Я пересталъ со всѣмъ, ожидая покойно кончину жизны. Павловичъ мой другъ, и той одинъ литературы рабъ, переписуетъ житіе святыхъ, но когда въ Перемышлѣ выходитъ такое, то должно и тое стремленіе перестать, и такъ останемся на молитвословѣ, какъ то и сказалъ одинъ *вашъ* всемогущій.

Раковскій бывшій Редакторомъ Церьковной Газеты, получилъ Приходъ въ Марамарошѣ въ поселеніи Иза, Iza, гдѣ и почтовый домъ есть. Онъ такожде отрекся Литературы, и дается на господарство, на земледѣліе.

— Nostris jam cedimur armis Virg.

Впрочемъ когда Вы наветъ будете стосовати вашу Библію [4] наши до пѣро повернутся на Мадярщину, которую любятъ надъ всѣмъ. — Будетъ то радость вашихъ Тарабаньщиковъ, и скажуть себѣ въ воспаленіи сердца: vicisti Galilee, vicisti. —

О Метрополитѣ не слышати слова, многихъ непокоитъ тое жданіе, непонимая, что и Метрополиты такъ умераютъ, какъ иніи смертныи.

Я цѣлуя васъ, и Малиновскаго, отдайте и Г. Кузьемскому и всѣмъ Крылошанамъ, Г. Полиціи Директору, и Брату Его, да и всѣмъ братьямъ мое сердечное цѣлованіе, и помните брата и друга

Духновича.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 330.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. в цьвітни 1859 р.

Высокопочтеннѣйшій Господине!

Пересылая Вамъ 100 екземплярей моего розсужденія „О неудобности лат. азбуки въ письменности руской“, прошу Васъ найусерднѣйше, роспродайте ихъ чѣмъ скорше межи знакомыхъ, и що лишь сберете въ одной недѣли изъ грошей, пришлѣть на имя Г. Ипполитъ Крыницкого сюда до Вѣдня, бо за печатаніе моеи брошюры еще не все заплачено. Хотя бо я, печатая уже сію книжицу, два разы писалъ къ Впчт. М. Качковскому, (который вѣдь самъ недавно пересказывалъ до мене черезъ Г. Кр. Гинилевича, що готовъ всѣ мои сочиненія властными грошми печатати), абы позычилъ менѣ на печатаніе того дѣлца 160 р.; — но къ сожалѣнію, и не знати по якой причинѣ, не получилъ я отъ него ни

отвѣта до нынѣ, ни грошей. Съ великимъ высиленіемъ заспокоилъ я тутъ въ якойсь части печатню, а бôльшая часть предъоставлена роспродажи, котора обы якъ найскорше ишла и была якъ найобильнѣйша.

[2] Вправдѣ писалъ я въ попереднѣмъ письмѣ до Васъ, що речепное дѣльце буду печатати въ Львовѣ, и Вы, Милостивѣйшій Господине, изволили навѣть менѣ донести, що гроши на печатаніе тамъ найдете: однакожь отмѣнивши свой плянъ ѣханья до Львова, я отмѣнилъ и другій, касающійся печатанія. Уже для извѣстныхъ буквальныхъ потребъ мусѣлъ я печатати въ 2000 екс. лишь у Мехитаристовъ, за другіи причины легко догадаетесь. Половину дохода опредѣляю на фондъ вдовичій, и надѣюсь, що такъ брошюра скорше роспродастся. — Що до содержанія, знаю, що суть въ ней нѣкоторіи недосмотры, или гдекуда не полное мыслій развитіе: однакожь я спѣшилъ съ тѣмъ дѣломъ, якъ еще съ ніякимъ инымъ, тѣмъ бôльше що при писаніи узналъ емь, яко одинъ знакомитый нашъ литератъ (Н. У.)[1]) выготовилъ уже просторонну статью съ цѣлею заведенія у насъ лат. азбуки. На счастье, Г. Редакторъ „Вѣст.“ есть такъ благородный, що оной статьи не хотѣлъ помѣстити въ „Сборнику“; для моихъ же трудовъ въ против- [3] номъ направленіи открывае онъ охотно колюмны своеи часописи. —

Въ Вашемъ дѣлѣ, с. е. о Вашой грамматицѣ писалъ уже безсомнѣнно Вашъ Пчт. Братъ, я лишь то додаю, що мои представленія въ еи пользу ничого не помогли. Здаеся, що вскорѣ росписанъ буде конкурсъ на сочиненіе просторопнѣйшой грамматики для гимназій, може въ родѣ польской. Извинѣть, що такъ спѣшу съ письмомъ, я хотѣлъ бы оно еще нынѣ отдати на почту.

Зъ недѣли пошлю Вамъ еще якихъ до 500 екс. якъ лишь доставитъ ихъ менѣ переплетчикъ; а межи тѣмъ прошу усердно, продавайте тіи, бо потребую грошей. Если бы продажа добра пойшла, и гроши вернули ся, то печаталъ бымь сейчасъ и другое дѣло въ пользу Дома Народного.

Засылаючи искреннѣйшіи поздоровленія Вашой почтеннѣйшой семьи пишусь съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣд.

Вѣдень.

[4] N. B. Извольте донести якъ Г. Проф. Керекіарто, (може черезъ Г. Шараневича), що Г. Кр. Сов. Шаш. свое дѣло для него давно совершилъ, а тôлько не знае причины, чему оно такъ долго отягае ся. На таку проволоку въ надаваніи учительскихъ декретовъ жалѣются мо-

---

[1]) Ник. Устиянович.

лодін люди, сдѣлавшіи проф. испыты, изъ всѣхъ майже галицкихъ гимназій, — а причины замедленій не знае ни Ш. ни Г. Иречекъ.

Еще разъ прошу Васъ, пришлѣте гроши чѣмъ скорше, ибо я здѣсь въ торопяхъ великихъ. Нынѣ чувствую весь тягарь мого троякого пожертвованья: духомъ, грошми, и заботою о фондъ вдовичій. На одного вѣдай то надто много! Того ради еще замѣчу, що хотя моей брошюрѣ цѣна опредѣлена, — но все таки жертвамъ на вдовы и сироты предѣловъ не ставится.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 331.

Лист барона Корфу до Якова Головацького. пис. дня 6. IV. 1859 р.

Милостивый Государь, Яковъ Өедоровичъ!

Въ слѣдствіе письма Вашего, отъ 28 Февраля 12 Марта, честь имѣю увѣдомить Васъ, что описаніе Славяно-Латинскаго словаря, хранящаго ся въ Парижской Императорской Библіотекѣ, сдѣлано было, еще прежде Г. Мартынова, извѣстнымъ нашимъ археологомъ С. М. Строевымъ и помѣщено въ изданномъ въ Москвѣ, въ 1841-мъ году „Описаніи памятниковъ Славянорусской литературы, хранящихся въ Публичныхъ Библіотекахъ Германіи и Франціи“ [2] (112—114 стр.). Для большаго удобства въ сличеніи сей рукописи съ принадлежащею Г. Савчинскому, я вмѣняю себѣ въ пріятный долгъ препроводить у сего къ Вамъ копію съ составленнаго Г. Строевымъ описанія Парижской рукописи.

Къ сему неизлишнимъ считаю присовокупить, что Императорская Публичная Библіотека, по крайне ограниченнымъ ея средствамъ, рѣшительно отказывается отъ покупки предлагаемой Вами рукописи. Что же касается до цѣны подобныхъ рукописей въ Россіи, то она, какъ всегда и вездѣ, опредѣляется внутреннимъ содержаніемъ и значеніемъ рукописи, ея сохранностію и другими условіями, независимо отъ средствъ покупателя, а потому я и не могу сообщить Вамъ никакого положительнаго на сей вопросъ отвѣта.

Примите, Милостивый Госу- [3] дарь, свидѣтельство моего къ Вамъ почтенія.

Баронъ М. Корф.

На першій сторонї на долї з правої сторони:

Я. Ө. Головацкому.

На третій стороні з лівої сторони з долу:

С. Петербургъ 6/18 Апрѣля 1859 года.
N. 282.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

Ч. 332.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8 (20) IV. 1859 р.

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Өеодоровичъ!

Такъ какъ Богданъ Андреевичъ рѣшился на Пасху остаться во Вѣнѣ, потому что началъ печатать здѣсь свои статьи въ особенной брошюрѣ, то и я спѣшу послать Тебѣ кое что по почтѣ, желая чтобъ Ты успѣлъ книги эти получить вовремя вакансовъ, именно:

Извѣстій Академіи Импер. VI тома выпускъ 2, 3, 4 и 5 (кажется мнѣ 1-аго недостаетъ).

Боснія Путевыя записки 3 екз. Тебѣ
dto 1 экземп. Г. Бѣлёвскому

Боснія въ началѣ 1858 года — Тебѣ
dto dto dto Г. Бѣлевскому.

Отчетъ Демидовскихъ наградъ Тебѣ.

Позже пошлю больше.

Касательно Твоей Грамматики русской Богданъ Андреевичъ былъ съ допросомъ у Шашкевича — но тотъ выговаривался, будто не знаетъ, будетъ ли она печататься, или нѣтъ. — По его мнѣнію эта рукопись уже не соотвѣтствуетъ проґрамѣ [2] какая теперь предложена для подобныхъ сочиненій. Кажется изъ всего, что онъ противенъ ея изданію, и надо будетъ пождать, пока онъ не будетъ митрополитомъ, или какимъ нибудь чертомъ, и не уступится отъ сюду, чтобъ бушовать опять въ другой какой области.

Изъ новостей мало — почти ничего — политика все поглотила — и виситъ черной тучею надъ нашими главами. Худо будетъ, такъ или сякъ, будетъ ли война или нѣтъ.

Желая Вамъ любезные благополучныхъ праздниковъ, цѣлую Васъ сердечно. Пращайте и кланяйтесь всѣмъ друзьямъ и любите Вашего Брата

Ивана Ѳ. Головац.

20/8 Апрѣля 1859.

Г. Крыницкій благодаритъ за книги, но въ нихъ чего то недостаетъ, кажется нѣсколько неполныхъ экзем. Спѣшу, чтобъ не замедлить почты [3]. Богомольца не будетъ теперь, можетъ быть позже.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 333.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. IV. 1859 р.

Достопочтеннѣйшій Профессоръ Милостивый Государь!

Въ первыхъ желаю Вамъ здраваго и веселаго Праздника Пасхи — естли только мое письмо не опоздиться. —

Вовторыхъ испрашиваю ласкаваго извѣщенія сколько мнѣ прислать денегъ на преноумерату Słownik Polskiego języka Wilno 1857 — котораго я уже имѣю XI выпускъ по слово kojnia стр. 504 включительно — а прочіи выпуски, по Вашему ходатайству имѣю недежду получить черезъ книжную лавку Г. Миликовскаго въ Львовѣ.

Nѣтъ ли еще за сей годъ чешскихъ книгъ издаваемыхъ Ческою Матерею — вона кажется теперь праздновать подобно рутенской.

[2] Nѣтъ дальшихъ выпусковъ Извѣстей Акад. Nаукъ особенно Словарей Церковнословенск. Малорусскаго и Литовскаго?

Nе получили Вы какихъ филологическихъ новостей?

Достопочтенному Госп. Зубрицкому, прошу при способности засвидѣтельствовать мое почтеніе — Nеутотымый старикъ-Исторіографъ Галича, будетъ печатать свои статіи въ „Skarbcu polskim“.

Вручаясь ласкавой памяти и прежной дружбѣ остаюсь съ должнымъ почтеніемъ

Вашимъ почитателемъ

Ант. Петрушев.

22 Априля 1859
Новица.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 334

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3 (15) V. 1859 р.

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Өеодоровичъ!

Опасенія мои мало по малу сбываются; государство уже въ началѣ войны находитъ всюду затрудненія. Германія или не можетъ или

не хочетъ съ нами идти, Россія совершенно отчуждена. Бѣда! и полно. Къ чему это заведетъ?!

Отъ двухъ трехъ дней носятся здѣсь полновѣсные слухи, всякій толкуетъ по своему — но всѣ соглашаются въ томъ, что должна наступить какая-то рѣшительная перемѣна. Три главныя лица нашего правительства, Грюнне, Буоль, Бахъ избраны, какъ говорятъ, жертвою этой перемѣны, и въ добавокъ примѣчаютъ, что этой жертвы требуетъ Россія. Боже мой! возможно ли, чтобъ нашъ Императоръ согласился на подобныя требованія, слѣдствіемъ которыхъ долженъ бы послѣдовать опять совершенный переворотъ! Осѣни Его, Боже, духомъ Твоимъ!

Это новость вообще. —

Касательно нашего народа приготовляется тоже окончательный ударъ. Дѣло кажется, въ министерствѣ просвѣщенія уже кончено, ибо Шашкевичъ получилъ этотъ актъ post expeditionem ad videndum!! Чехи отнимаютъ у насъ кирилицу, и навязываютъ свою правопись. Какъ я предполагалъ, секретарь Ѣречекъ виновникомъ всего; онъ написалъ брошюру „Über den Vorschlag, das Ruthenische mit lateinischer Schrift zu schreiben“ — но ей получить нельзя нигдѣ, она раздается только приватнымъ довѣреннымъ лицамъ.

Съ концемъ сего или въ началѣ будущаго мѣсяца ѣдетъ Ѣречекъ въ Львовъ, тамъ составится подъ его предсѣдательствомъ коммисія по этому вопросу, и дѣло будетъ кончено тѣмъ, что въ Октябрѣ мѣсяцѣ наши русскія дѣти начнутъ учиться уже по чешскимъ букварямъ а кирилица пойдетъ вкомешъ! О! Какъ это будетъ хорошо! Какое пространное поприще для Чехо-Славянъ! Кто бы то подумалъ, чего не успѣли столѣтія, это сдѣлаетъ геній — Ѣречковъ!!! Между тѣмъ увидимъ, если доживемъ, что будетъ за два-три года? — Пусть [3] торжествуетъ чешская и польская интрига — тѣмъ чувствительнѣе будетъ разочарованіе ея.

Шашкевичъ и Вислобоцкій ходятъ какъ опарены — все это сдѣлалось безъ ихъ вѣдома, поза ихними плечами. Шашкевича никогда не видали столь разъяреннымъ; онъ предложилъ министру pro memoria, въ которой высказалъ всю горечь правды, даже погрозился, оставить свое здѣшнее достоинство. Risum teneatis amici! Развѣ нуженъ онъ будетъ здѣсь, если перестанутъ издаваться кириллскіе учебники. Его Чехи сами пошлютъ въ отставку, какъ человѣка исполнившаго задачу, т. е. копавшого яму подъ другими, и наконецъ попавшаго въ нее! Sic transit gloria mundi! Вотъ какую штуку доказалъ Чехъ! И Полякамъ дулю, и намъ дулю! а себѣ все! Подумалъ ли онъ, что теперь ждетъ его самого? — Увидимъ, повторяю, если доживемъ! —

Главное дѣло, что скажутъ наши Епископы, нашъ новый Митрополитъ, Ѳома Полянскій, что наше священство, и весь образованный классъ? Развѣ ихъ уже нѣтъ на свѣтѣ? Развѣ станутъ допрашиваться только однихъ Черкасскихъ, Устіяновичей, Лозинскихъ, [4] развѣ духъ нашего народа, и нашей вѣры уже ни по чемъ?! Я увѣренъ, что Г. Іречекъ услышитъ такой ужасный шумъ при этой коммиссіи, что не будетъ знать куда скорѣе бѣжать. Впрочемъ можетъ быть, я ошибаюсь, и тогда рѣшительно можно будетъ сказать: Finis Rutheniae! по крайней мѣрѣ до времени какого новаго переворота! — Вислобоцкій надѣется, что эта гроза теперь еще пройдетъ мимо насъ, будто потому, что министры Бахъ и Кемпенъ еще на нашей сторонѣ. Малая надежда! —

Слава Богу, что нашего Андреевича вовремя натхнулъ духъ святый, и онъ успѣлъ своей брошюрой предупредитъ Іречковъ замахъ!

Не подозрѣвая ничего, Богданъ поднесъ одинъ экземпляръ ея сему послѣднему, въ то время, когда онъ тоже печаталъ свою брошюру. Іречекъ ужасно возмутился, и сталъ негодовать, почему Богданъ ему это не сказалъ. Какой хитрецъ! Іречекъ довершилъ печатаніе своего памфлета, но кажется по причинѣ столкновенія съ Богданомъ не пускаетъ ее въ продажу.

Посылаю Тебѣ Русскую Бесѣду томъ I за 1858 годъ. Мы всѣ, слава Богу, здоровы, и цѣлуемъ Васъ Любезнѣйшіе Вашъ братъ

Иванъ Ѳеод.

Вѣна 3/15 Мая 1859.

(На другій і третій стороні містить ся така дописка).

Въ половинѣ Марта еще писалъ Устіяновичь своему сыну Корнилу, гдѣ выражается, что между нимъ и Литвиновичемъ зашла какая то ужасная катастрофа, въ слѣдствіе которой онъ заклялся писать Вислобоцкому развѣ за гробомъ!!! Что это значитъ? Не знаю.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 335.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 8 (20) V. 1859 р.

Иза 8 (20) мая 1859.

Милостивый Государь!

Съ праздника св. Благовѣщенія я занимаюсь должностію приходскаго священника. До праздника св. Пасхи я почти не выходилъ изъ церкви. Все это время было посвящено мною выслушиванію исповѣди кающихся и совершенію обычнаго богослуженія. По прошествіи св. Недѣли я посѣтилъ брата моего приходскаго священника, состоящаго въ

берегскомъ комитатѣ въ селѣ Свалявѣ и предпринялъ кое какіе разъѣзды къ приходскимъ священникамъ сосѣдямъ моимъ. Въ минувшее воскресенье, 3 (15)-го Мая я былъ инсталлированъ въ приходскаго священника. Такимъ образомъ я опять вступилъ на поприще, на которомъ находился по окончаніи курса, за двадцать предъ симъ лѣтъ. Доселѣ, благодаря Бога, все благо(по)лучно. Прихожане, кажется, довольно послушны. По крайней [2] мѣрѣ по нынѣ, на нихъ не имѣю причины жаловаться. Но едва ли удастся мнѣ остаться съ ними въ такомъ согласіи, ибо вскорѣ принуждени будутъ приняться за построеніе новаго дома для приходскаго священника; при чемъ обыкновенно свикли произойти распри и несогласія между священникомъ и прихожанами. Вообще здѣсь всѣ приходскія и церковныя зданія находятся въ весьма пренебреженномъ и запустѣломъ состояніи. — Священники епархіи сей весьма жалѣютъ о потерѣ церковнаго журнала. Они вообще согласны съ нашимъ образомъ мыслей. Большое отвращеніе можно замѣтить въ отношеніи къ школьнымъ книгамъ, издаваемымъ въ Вѣнѣ. Въ нихъ и самое ученіе Восточной Церкви мѣстами повреждено и испорчено. —

Повторительно прося Васъ о присланіи нѣсколькихъ печатнихъ экземпляровъ извѣстнаго Пастырскаго Посланія объ употребленіи языка въ проповѣдяхъ и моля Васъ о полученіи отъ Васъ вѣстей о жизни Галичанъ, имѣю честь быть съ истинним почтеніемъ

Вашъ вѣрный другъ

Іоаннъ Раковскій.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Ч. 336.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 18 (30) V. 1858 р.

Высокопочтенный Господине!

Минувшого тыждня передалъ я Г. Выслободскому залученное тутъ „Освѣдченіе рускои азбуки дотычащое“ для помѣщенія въ его Сборнику; но къ сожалѣнію Г. В. не могъ сеи статьи, помимо наилучшой своей волѣ, въ газетѣ своей помѣстити, понеже Г. Ір. вызвалъ его листовно отъ имени будьто самого Г. Министра, абы не вспоминалъ въ своей газетѣ ни однимъ словомъ о моей брошюрѣ дотоль, пока дѣло сіе не рѣшится въ дорозѣ официіальной. Въ слѣдствіе того многоважное освѣдченіе Г. Миклосича залежало въ текахъ Редакціи, и коли я нынѣ оное Вамъ пересылаю, може буде уже за пóздно. Не смотря на то поль-

зуйтесь хоть рукописію, и оголосѣть всѣмъ, кому на томъ вѣдати залежитъ. Для лучшого рѣчи розвѣданія сообщу Вамъ слова Г. Пр. Миклосича, о сколько ихъ запамятаю, въ слѣдующемъ.

Послѣ изданія моеи брошюры сошелся я съ Г. Профессоромъ въ первый разъ 21 с м. Привитавшись со мною [2] сталъ онъ немедлячи такъ говорити: Ich danke Ihnen für ihre mir zugesendete Brochure. Ich habe sie also gleich gelesen, und bin mit ihren Ansichten vollkommen einverstanden. Ich danke Ihnen auch herzlich dafür, dass sie mich darin in Schutz genommen haben, indem sie meinen eigentlichen Zweck, den ich beim Schreiben ruth. Worte mit lat. Schrift im Sinne hatte, der Wahrheit gemäss interpretirten. Ich erkläre Ihnen noch einmal, dass ich dabei nur jenes bezweckte. Im höchsten Grade aber schmerzt es mich, dass manche Gegner der kyrilica meinen Namen auf die unehrenhafteste Weise missbraucht haben, indem sie mir Tendenzen unterschieben, die ich nie hatte, und gegen die ich entschieden protestire. Ich war nie gegen irgend eine historische Orthographie, d. i. eine solche, die sich auf dem Gebrauche vieler Jahrhunderte basirt, wie es namentlich die slavisch ruthenische ist. Ihre Schrift ist ihrer Nation ein heiliges Vermächtnis einer theuren Vergangenheit: wer davon rüttelt, der begeht eine grosse Sünde gegen Gott und die Menschheit, den er untergräbt das Leben einer Nation. Ich weise entschieden ein ähnliches Vorhaben von mir, und wälze die Verantwortlichkeit dafür auf jene, die sich an meinem Namen, an meiner Ehre versündigen. Ehe ich Gelegenheit gewinne sich darüber von meiner Seite näher auszusprechen, bitte ich sie u. bevollmächtige sie ihrem Publicum in meinem Namen positiv zu erklären: dass ich die slavisch-ruthenische [3] Schrift als die einzig für ihre Sprache passende und entsprechende ansehe, und dass ich in keiner anderen Schrift, die ich nur kenne, entsprechende Zeichen für ihr: и, я, ô, besonders aber für das echtslavische ѣ finden würde. Übrigens glaube ich, dass sich bei Ihnen genug Leute finden werden, die ihr Interesse verstehen, und also wie sie denken; an diesen liegt es die heilige Sache ihrer Nation würdig zu verfechten, und ich bin überzeugt, dass auch Legionen von Intriganten und Hypotesenjäger ihren Schatz zu rauben nicht im Stande sind. — Сôлько помню изъ его словъ, якъ бымь ихъ слишалъ еще и нынѣ. Г. Профессоръ говорилъ тое все съ нѣякимъ пристрастіемъ справедливого ôскорбленія, повторялъ еще кôлька разы свое удовольствіе надъ моею брошюрою, стискалъ мене за руки, и колимь его пыталъ, не мае ли якихъ показаній или допросовъ изъ выше, отвѣтилъ рѣшительно, що уже выше 4 лѣтъ В. Министерство не призывае его никогда къ яковому совѣту, и ему здаеся, яко бы отъ того часу всю

ласку и довѣріе утратилъ. Къ сожалѣнію, такъ оно и есть, ибо я о томъ знаю! — Зъ другой стороны донесу Вамъ еще, що и самъ І. П. Шафарикъ, тесть Гна Ір....., вовсе неудоволенъ изъ свого зятя, що тотъ за далеко пôйшолъ на не свое поле! О семъ [4] писалъ недавно молодый Шафарикъ-сынъ къ одному изъ моихъ Професоровъ (Г. А. Людвигу), а тотъ вѣдаючи о нашомъ дѣлѣ, извѣстилъ мене о томъ приватно. Такъ два мужи-авторитеты первого степени протестуютъ нѣяко противъ дѣланному намъ насилію, а намъ ли не протестовати? Мы тутъ Русины въ Вѣдни, будучи въ томъ взглядѣ всѣ одного духа, смотримъ на Васъ, Львовскихъ Русиновъ, съ невысказанымъ любопытствомъ, желаючи узнати, якъ тамъ собѣ поступите, и чи предпріимете дальшіи кроки? Вѣдь суть еще и высшіи инстанціи, где можь бы принаимнѣй пожаловатись, якую злобу намъ бѣднымъ творятъ! —

Завтра пôйде Г. Высл. къ Г. Министру Баху желати инструкцій, якъ собѣ поступити мае нынѣ при томъ несогласіи, якое въ двохъ офиціяльныхъ органахъ (Газетѣ Львов. и Вѣстнику) касательно одного и тогоже предмета (рускои азбуки) заходитъ. Мы ради узнати, що ему отвѣтятъ. — Но все таки зависло отъ Васъ, Русиновъ въ Галичинѣ живучихъ, бо вконцѣ лишь на Васъ откличутся. — Мою брошюру, если ю мало купуютъ, роздавайте, кому можете, навѣть даромъ. Покамѣстъ пишусь съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Д.

Вѣдень 18/30 5. 859.

На другій і третій стороні слїдує дописка:

N. B. Залученныи тутъ рукописніи екземпляры моего освѣдченія можете тѣмъ смѣлѣйше всюда роспространяти, понеже вчера Г. Миклосичъ освѣдчилъ даже нашимъ семинаристамъ: „Ich erlaube ihnen vor der ganzen Welt zu erklären, dass ich der entschiedenste Gegner der lat. Schrift in ihrer Anwendung für die ruth. Sprache bin, und dass ich für ihre Literatur die slav. ruth. Schrift als die einzig passende ansehe. Ich wiederhole ihnen und bitte sie: erklären sie es der ganzen Welt". И говорилъ тѣ слова на коридорѣ съ такою силою, що иніи присутствующіи тому удивлялися. Посовѣтуйтесь съ Г. Дир. Хоминскимъ, може узнаете за добре сіе „Освѣдченіе" особно напечатати и яко прилогу до моей брошюры присовокупити.

На 4 стороні слїдує дописка:

NB. Перевести мое розсужденіе на польск. и нѣм. я не намѣряю, разъ понеже не маю часу и грошей, во вторыхъ що и русскій первотворъ — при летаргу Русиновъ! — не находитъ покупу.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 337.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 3. VI. 1859 р.

Высокопочтенный Гдне Професcоре и Любезнѣйшій Друже!

Ужасна вѣсть объ неслыханомъ, даже въ варварски времена насилію на наши священныя письмена, молніею пронеслась помежь наше духовеньство и народъ еще 6/18-го Мая. Всѣхъ сердце запеклося кровью. — Послѣ нѣсколько дней опять повторилась та сама вѣсть съ прибавленіемъ будьто наши охотно гнутъ хребетъ свой подъ чужое иго. Каждый воспѣлъ: Боже нашъ, Боже нашъ вскую ны опустилъ еси!

Нынѣ заслышавъ зъ многихъ сторонъ (писалъ тоже Г. Совѣт. минист. въ Станиславовъ) що проектъ заведенія чужихъ писменъ происходитъ отъ Богемовъ, легче въ нашей груди, — що убо будетъ пусть будетъ, коли наши лише неучаствуютъ въ семъ святотатствѣ. Мы въ нашихъ уединеныхъ сторонахъ толкуемъ якъ можемъ сей навѣтъ нечестивый отъ духа злобы а то такъ: Враги Австріи и мятежники желаютъ на користь своихъ мятежныхъ мечтаній подъ личиною Австр. патріотизма симъ на-[2]-силіемъ сердца вѣрныхъ Русиновъ оттолкнути отъ Австріи — иль думаютъ наше вниманіе отъ произшествій на южной Славенщинѣ нашій для насъ болѣе дражливый пунктъ обратити, иль свою литературу розспространити на нашъ счотъ. Въ такій розсчетъ ихъ входятъ и Поляки на которыхъ навѣваютъ надежду потеряное отзыскати. Святый Отче Николае отжени отъ насъ всякое злосмрадіе ческое и Ляцкое да благопріятно воззовемъ ти: Радуйся Николае Великій Чудотворче!

Мы не можемъ въ ниоднимъ случаи равнодушно сему насилію присмотриватись а то въ моментѣ, когда наши родимцы свою кровь за Австрію въ Італіи проливаютъ, — тому каждый зъ насъ рѣшенъ если еще сіе еретическое шатаніе неутолилось до Самого Его Величества запротестовати. Ваше руководство иль по крайней мѣрѣ донесеніе о результатѣ 30 Мая было бы ожадаемое.

Примѣтити я долженъ и то, що наши священники полюбили Еппа Спиридона за то, що Онъ отъѣхавши 30 Мая въ деревню, далъ будьто познати Ѣречикови и его затѣямъ, що Русскій Архіерей сей [3] грѣхъ святотатьства братей Славянъ противъ братей Славянъ осуждаетъ и гіенѣ предаетъ.

Прибавляю стихи Галицко-Русски, котры межь нами ходятъ.

Най швецъ держится своего копыта,
Щобы подошва гладонько пришита,

Коваль няй держитъ крѣпко за клѣщи
А кравецъ няй сидитъ при свои иглѣ --
Каждый няй буде мастромъ на своємъ
Якъ кого зловлятъ на дѣлѣ чужомъ,
Скажутъ всѣ люди: дивѣтесь дуракъ!
Замѣсть желѣза, вергъ въ огонь ходакъ;"
Замѣсть клѣщами бралъ огонь шиломъ,
Така то бѣда со свинскимъ рыломъ!
Найже Ѣ....... въ своє ческе пиво
А не въ нашъ медокъ пхає своє рыло.
Бо єго рыло приберемъ въ ходакъ,
Скажутъ Славяне Ѣ..... дуракъ!

Вотъ за наши буквы пускай стихъ нашими буквами написанъ отомститъ между тѣмъ за наши прискорбія. —

Если Вы Любезнѣйшій послѣ борбы аки атлета внѣ арены нынѣ почиваєте на лавровыхъ вѣнцахъ — напишите щобы и я радовался — єсли же послѣ [4] трудныхъ, знойныхъ и неравныхъ сряженій окрыты ранами аки ветеранъ только съ тоскною слезою на минувше а безнадеждно може на будуще позираєте, то подайте Вашу оружієносну десницу брату пускай онъ прижметъ єю до сердца своєго и роздѣлитъ съ Вами болѣзни Вашихъ ранъ въ доказательство що онъ Вашъ искренній другъ

І. Николаєвич Гушалевичь.

3 Юнія 859.

Гдну Денису старому Нестору — Вч. соратнику (Михаилу) Вашему и прочей братіи моє глубокоє почтеніє и братскоє поздравленіє.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 338.

Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 3. VI. 1859 р.

Высокопочтенный Господине!

Едва позавчера, т. е. по одданіи мого письма къ Вамъ на почту, узналъ я о появленіи статьи „Die lat. Schrift in der ruth. Sprache“ въ Lemb. Zeitng помѣщаемой. До нынѣ не читалъ я изъ неи бôльше, якъ лишь саме начало и статью III. Прошу Васъ усильно, постарайте ся чѣмъ скорше о всѣ числа L. Z., въ которыхъ статья сія находится, и пришлѣте оніи менѣ безъ отволоки, бо я тутъ не могу ихъ нигде комплетно достати Статья вымѣренна безпосередно противъ мене, но посе-

редно противъ всеи Руси. Благодарю Всевышнёму, що мене избралъ орудіемъ къ защищенію такъ великого дѣла, и дае менѣ теперь способность выступити съ оголошеніемъ нашихъ завѣтныхъ идей передъ лицемъ бôльшои публики. Не думайте, абы я не былъ въ состояніи на тую злобную клевету отвѣтити; я отвѣчу, скоро лишь цѣлое перечитаю, и отвѣчу покамѣстъ въ польскомъ языцѣ. Съ польскимъ отвѣтомъ согласенъ и Г. Сов. Ш., ибо кто читае L. Z., тотъ знае и по польски. Все що доселѣ изъ той статьи читалъ есмь, есть такъ слабе и неосновное, що не могу сомнѣватись о моей побѣдѣ. Суть то тіи саміи возраженія, которіи я неразъ опровергалъ въ розговорахъ съ Г. Ір., виновникомъ своеи неславы. Богъ [2] буди ему судья, но и я ему не дарую! Ходитъ лишь о тое, откуда взяти гроши на печатаніе моеи будущои брошюры, котору мышлю назвати: Spór o ruską azbukę, и въ которой помѣщу ажь три произведенія: 1) польск. переводъ мого розсужденія „О н. л. а.", 2) Die l. Sch. in d. ruth. Spr. и 3) мой отвѣтъ на се послѣднее. Думаю, що снова належало бы менѣ печатати тутъ въ Вѣдни, разъ для достатка буквъ въ здѣшнихъ печатняхъ, во вторыхъ для того, що може съ цензурою легше менѣ тутъ буде сладити. Весь доходъ опредѣлю въ пользу Народного Дома. Однакожь прежде того належитъ роздобити гроши. Если бы Вамъ то невозможно было, то я удамься къ Г. Кр. Лукашевскому, который освѣдчилъ, що готовъ на печатаніе якого мого сочиненія гроши дати. — Теперь належало бы намъ частѣйше переписыватись; мы ту съ нетерпѣніемъ выглядаемъ вѣстей изъ Львова, а Вы межи тѣмъ заховуете упорное молчаніе. Позавчера былъ Г. Высл. у Г. Міністра Баха, и тотъ поговоривши съ нимъ весьма благосклонно, казалъ ему удатися въ нашой справѣ до міністр. Сов. Майера, що добрымъ есть знакомъ, бо тотъ Г. Сов. рѣшае всякіи найважнѣйшіи справы. — Я теперь много буду мати роботы, бо хочу передъ публикою просторонно говорити.

Отъ Г. Пр. Миклосича надѣюсь получити письменное освѣдченіе, которе приведу въ мо-[3]-ей брошюрѣ. Я надѣюсь, що и Вы и може еще кто возьме за перо, абы укрѣпляти дѣло передъ всякимъ будущимъ нападомъ. — Только въ той хвилѣ, коли се пишу, довѣдуюсь гдещо о первомъ засѣданіи Вашой комисіи; говорятъ, будьто съ первымъ протестомъ выступилъ Г. І. Лозиньскій! Ахъ кобы то правда была! Прошу Васъ усильно, опишѣть намъ все событіе подробно. — Но замѣчаю еще то, що Вы тамъ сами будете знати; на той комисіи не конецъ! Они не заспятъ дѣла, ибо думаютъ собѣ, що мы всѣ Русины жіемъ въ предразсужденіяхъ. Вѣдь тую мысль сказалъ Г. Ір. въ первой своей статьи, и я найлучше знаю, якъ глубоко онъ о томъ увѣренъ. Онъ воюе страшеннымъ оружіемъ, не основной (sic) науки или розумного убѣжденія, — но

просто оружіемъ денунціяціи. Но я съ нимъ за то росправлюсь! — Если тôлько получу реченныи числа L. Z, то надѣюсь, що найдальше за 2—3 недѣль буду готовъ съ роботою. Я писалъ бы въ Вѣстнику уже и нынѣ, но горе, Г. Ір. заперъ менѣ своимъ письмомъ до Г. Высл. туда дорогу! Подумайте, яка то подлость: мене приосудилъ ту къ молчанію, а самъ клевеще въ L. Z.! — Извольте удатися тѣмчасомъ принайменѣй къ Г. Сартинію и просити его абы помѣстилъ покамѣстъ хотя мое „Освѣдченіе рускои азбуки дотычащое“, которое послалъ я Вамъ позавчера почтою. Може Вы сами [4] переведете сіе Обвѣщеніе на нѣмецкій и польскій языкъ для помѣщенія въ Львовск. Газ. У мене страшно нѣтъ на то времени, бо взялся я къ польск. переводу моеи брошюры. — Въ той хвилѣ далъ менѣ Г. Крыницкій 3 р. 50 кр. нов. яко предплату на Lemberger Zeitung за мѣсяцъ Май и Юній; извольте переслати тѣ гроши въ редакцію и просити, абы всѣ числа изъ Мая яко и наступающіи прислано сейчасъ сюда на его адресъ: Herr Hippolit Krynicki, Studienprefäkt des gr. kath. Seminars. — Schönlaterngasse Nr. 750. Wien. — Тѣмъ способомъ може найскорше получу статью Г. Ір. —

Ожидаючи отъ Васъ вскорѣ вѣстей, поздоровляю Васъ и всѣхъ честныхъ Собратій сердечно и пишусь съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій слуга Вашъ

Богданъ А. Дѣдицкій.

Вѣдень 3/6 859.

NB. Донесѣть менѣ, чи достану гроши на печатаніе моеи польскои брошюры? Г. М. Качковскій прислалъ менѣ 163 р. нов. на печатанье „О неуд. лат. азб.“, но та брошюра стоила мене съ розсылкою и пр. выше 200 р. — А роскупка иде дуже помалу! Може ажь теперь розбудится больше духъ рускій.

(Читайте еще додатокъ).

(Додатокъ).

[5] Вѣдень 4/6 859. Выготовавши вчера мое письмо до Васъ, довѣдалъ емь ся, що Г. Ір. въ IV статьи своей пише щось много о приточенныхъ мною выраженіяхъ Г. Пр. Миклосича, и тіиже рѣшительно оспориває. Въ слѣдствіе того сдержался я съ посылкою мого листу до нынѣ, абы прежде поговорити съ Г. Миклосичемъ. Ото власнѣ прихожу отъ него и сообщаю Вамъ результатъ больше нежь 2 годинного съ нимъ розговора. Онъ такожь не читалъ еще IV статьи Г. Ір, однакожь думае, що публично не належитъ ему еще теперь выступати, бо тѣмъ способомъ заперъ бы собѣ дорогу до офиціяльного дѣйствованія въ нашу пользу. Онъ убо надѣеся, що Г. Мин. Тунъ воззве его наконецъ до якойсь порады; если же онъ прежде того выступитъ публично, и скаже свое мнѣніе

въ пользу нашой азбуки, то его вовсе у-[6]-же не воззвутъ, бо скажутъ, що онъ далъ уже свое мнѣніе. Тое обстоятельство дужѐ важне особливо въ томъ случаѣ, если бы мала сойтись еще яка ученая комиссія тутъ въ Вѣдни, до которой Г. Миклосичъ въ разѣ публичного освѣдченія не былъ бы припущенымъ. Впрочемъ онъ весь отданъ нашой справѣ и увѣряє, що нѣякая сила не приведе его къ противному мнѣнію. — Изъ того всего видите, що намъ съ печатаніемъ оголошенія Миклосичева мнѣнія належитъ сдержати ся; за то однакожь я въ моемъ отвѣтѣ на статью Г. Ір. говорити буду о всемъ событіи якъ найлиберальнѣйше. Теперь же можете хоть письменное мое освѣдченіе всевозможно роспространяти. — Вскорѣ стане и Г. Выслобоц. о томъ предметѣ говорити.

Лист писаний на 6 сторонах 8⁰.

Ч. 339.

Лист Іп. Криницького до Якова Головацького, пис. дня 24. (V.) 5. VI. 1859 р.

Ваше Высоко Преподо́біе! Милостивый Государь!

Господинъ Дѣдицкій послалъ Вамъ нынѣ 3 fl. 50 кр. ав. вал. какъ предплату на Газету Львовскую мѣсяцы Май и Юній отъ меня; но онъ ошибочно написалъ Вамъ, что я желаю нѣмецкій текстъ. Извольте затѣмъ подписать на польскій текстъ а изъ нѣмецкаго текста посилайте только тѣ числа (на имя Дѣдицкого и на его счётъ или мой какъ Вамъ угодно), въ которыхъ помѣщенны статьи противъ Г. Дѣдицкаго. — Повторяю Вамъ еще разъ мое прошеніе: подписку заплатите на Газету Львовскую польскій текстъ за минувшій мѣсяцъ Май и текущій Юній.

Поручаюся Вашей благосклонной памяти и пишуся искреннѣйшимъ Вашимъ почитателемъ.

Іпполитъ Ивановичъ Крыницкій.

Вѣна 24 Мая/5 Юнія 1859.

Лист писаний на 1 стороні 8⁰.

На відворотній стороні сього листа дописано рукою Я. Головацького отсї слова:

Britzky Stadt Nr. 750
прислалъ 3 fr. 50 кр. нов.

Выдано:	на 3 екс. Газеты нѣм.	.	18 kr.
	Два екс. Листа Паст. .	.	40
	3 Числа Przeglądu .	.	30

2 екс. брош. о языцѣ	.	40
1 екс. Листъ Паст. по нѣм.		20
1 екс. Dodatek tygodn. Nr. 24		17
Витовск. Геология	.	2 — 10
	fr.	3 — 75 kr. нов.

Слѣдовательно належится менѣ 25 kr. нов.

Nра 47, 49, 50, 51 Прогляду всеобщ.	.	40
		65 kr. нов.
№ 52		10
№ Dodatku		17 kr.
		92

Ч. 340.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 12. VI. 1859 р.

12/6

Высокопочтенный Господине!

Ваше письмо вразъ съ приложенными грошми (5 р. н.) и газетами получилъ я нынѣ, и поспѣшаю съ отписомъ. Прежде всего извольте пойти съ прибавленнымъ моимъ освѣдченіемъ: Löbl. Redaction der „L. Z.“ и оразъ власноручнымъ письмомъ Г. Миклосича къ Г. Сартинію и просѣть, щобы онъ сейчасъ помѣстилъ оное такъ, якъ мною написано. Если онъ отсылалъ бы ся на запрещеніе (pro et contra), то представѣть ему, що я не запускаюсь въ ніякіи языкословніи споры, а тôлько говорю о фактѣ и защищаю честь свою личную, ображену до крайности въ семъ науковомъ спорѣ. Въ случаѣ упорного сопротивленія зъ его стороны поговорѣтъ съ Г. Директоромъ полиціи, може онъ подѣйствуе ту своимъ вліяніемъ. Если же и то не поможетъ, замовѣтъ Редакціи „L. Z.“ процесъ (Pressprocess) изъ моей стороны, ибо тутъ зайшолъ случай оскорбленія личной чести, Ehrenbeleidigung. Извольте тôлько берегчи при томъ автографъ Миклосича, на который — якъ я увѣренъ — Вы и Г. Малиновскій и даже самъ Черкавскій, почеркъ Миклосича знающіи, готовû дати совѣстное свое свидѣтельство, — Вы даже клятву! Если же Г. Сартиній согласится на помѣщеніе мого объявленія, предплатите — покорнѣйше прошу — на 3 числа того нумера „L. Z.“ въ которомъ оно явится, и пришлѣтъ ихъ сюда, ибо 1 екс. дамь Г. Миклосичу. — Жалѣю, що печатаніе мого „Освѣдченія руск. азб. дотычащое“, совершено было прежде того, закѣмъ Вы второе мое письмо получили. Мо-[2]-гу сказати, що добре сталось, же полиція весь накладъ взяла ибо за вторичнымъ

свиданіемъ съ Г. Миклосичемъ, просилъ онъ мене самъ, абы я съ печатаніемъ того освѣдченія сдержался, бо иначе онъ мôгъ бы утратити право мнѣніе свое офиціяльно объявити. Говорилъ бо онъ: Dann würde man sagen, Miklosich hat ja seine Meinung schon öffentlich erklärt, man braucht ihn also schon nicht mehr zu Rathe ziehen. А между тѣмъ онъ надѣеся, що дѣло тое пріиде и до него, тогда и онъ зъ своеи стороны не пропуститъ случая, абы намъ помогчи рѣшительно. Впрочемъ онъ видимо сокрушае ся въ своемъ грѣху, якій — не ожидая такъ погубныхъ послѣдствій—въ своей сравн. Грам. сдѣлалъ, и злобился дуже на Ір..., когда показалъ я ему IV нумеръ его статьи въ L. Z. Онъ сказалъ, „що тутъ и онъ самъ ображенъ жестоко, ибо Ір... подѣлалъ тамъ ложніи заключенія, якіи изъ овыхъ двойныхъ его объявленій вовсе не слѣдуютъ; — но все таки рѣшился онъ покамѣсіъ молчати, въ опасеніи, щобы намъ тѣмъ способомъ въ офиціяльной дорозѣ гôрше не повредити“. Я схожу ся теперь съ нимъ частѣйше, бо онъ съ участіемъ занимае ся нашимъ вопросомъ, и якъ видно не мало страдае самъ отъ скорби надъ своимъ безпотребнымъ возраженіемъ въ своей грам. Но якъ тамъ ни есть, не теряймо духа, и не полагаймо много на авторитеты, которіи впрочемъ все таки не наши, — и въ концѣ ссылаймося все на то, що послѣдня инстанція – мы сами — народъ рускій. Повторяеся у насъ давная исторія зъ XVI в., но подлецы недостойніи были бы мы, если бы такъ роспались на партіи, якъ въ то время наши простодушніи предки! Тутъ въ [3] Вѣдни всѣ радуются на вѣсть, що не задолго пріѣдутъ сюда наши два Владыки и достойніи предстатели народа. Г. Еппъ Литвиновичъ пріобрѣлъ на ново свою популярность, а въ Владыцѣ Перемышлскомъ всѣ видятъ олицетвореніе протеста всенародной воли. Да благословитъ Богъ трудъ подъятый; я вижу въ немъ не упадокъ, но новую фазу къ народному успѣху. Безъ нападовъ и защитительнои оппозиціи не стояла ніяка великая правда. — Отвѣтъ на статью Ір... (не Черк., ибо я мнѣніе и выраженія обоихъ знаю розличити) напишу сперва на русскомъ, потомъ и на польск. языцѣ. Я сталъ уже было переводити мою брошюру „О неуд. л. а.“ на польское, но кинулъ особливо для того, що дѣло показалось менѣ претрудное. Такъ рѣшительно отклонился нашъ письменный языкъ отъ польского! Въ томъ именно лежитъ весь страхъ Ч... Но Вы помните, що сказалъ разъ Б. Хм.: „А я скажу вамъ: больше неже Татаръ, убойте ся отступниковъ вашея Вѣры и перекинчиковъ“. — Меморандумъ Г. Ш. постараюсь Вамъ прислати при первомъ случаѣ; — Г. Микл. читалъ оное и удивлялся, що представленія Ш. не найшли послуху у Г. Мин. Т. — Кôлька сотъ моеи брошюры пошлю Вамъ завтра по почтѣ: впрочемъ есть и въ Львовскихъ книгарняхъ выше 200, а 100 лежатъ даромъ у Г. Товарницкого, который имѣе свôй склепъ

съ Г. Уземблою въ рынку; тіи 100 могли бы Вы отъ него взяти. До Перемышля послалъ я 400, зъ которыхъ 300 просилъ розослати по провинціи. По деканатамъ Вашей епархіи я не могу розсылати, бо то дѣло консисторіи. — Въ половинѣ буд. мѣсяца пріѣду и я до Львова и надѣюсь Васъ еще тамъ застати. На мою кандидатуру я подъ тѣми [4] обстоятельствами чей на всегда зрезигную и за то буду обѣручь по руски писати. Може имусь за яку редакцію. —

Декретъ на побочного учителя рущины при доминик. гимназіи получитъ тѣми днями Г. Осадца, богословъ IV года въ здѣшней семинаріи. Онъ добрый Русинъ, и для того не завидую ему того мѣста о которое думалъ я было постаратися. — Завтра напишу Вамъ бôльше, а покамѣстъ засылаю искреннѣйшее поздравленіе руской нашей братіи и пребываю съ глубочайшимъ почитаніемъ преданнѣйшій Вамъ

Богданъ А. Д.

NB. Пишѣть до мене подъ адрессою (но и рекомандуйте):

An Herrn von Britzky, im griech. kat. Seminar Schönlaterngasse Nr. 750. in Wien.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 341.

Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 13. VI. і 21. VII. 1859 р.

13/6.

Высокопочтенный Господине!

Вчера послалъ я Вамъ письмо мое, и залучилъ къ тому освѣдченіе мое къ редакціи „Lemb. Z.“ и автографъ Г. Пр. Миклосича. Нынѣ прошу Васъ еще разъ, извольте передати чѣмъ скорше мое освѣдченіе въ нѣмецкомъ языцѣ Редактору Г. Сартинію, указати ему оразъ помянутый автографъ, и донести менѣ о томъ, буде ли онъ се печатати, или нѣтъ; ибо въ случаѣ отмовного отвѣта изъ стороны Г. Сартинія, я сейчасъ пишу оттуда свою жалобу на него до Краевого Суда въ Львовѣ. Опущеніе полного мого имени на брошюры не послужитъ на пользу того, который писалъ противъ мене критику, ибо онъ самъ сознае, що мене знае изъ моихъ трудовъ въ Зорѣ Галицкой, котору вѣдь издавалъ я подъ полнымъ именемъ, а кромѣ того вся русская публика знае шифру Богдана А. Д. — Впрочемъ мое тоеже освѣдченіе по руски помѣщу

и въ „Вѣстнику“, где оразъ скажу, що подобное нѣмецкое послалъ ємь до „L. Z.“ — Ваше дорогоцѣнное письмо до мене читали тутешніи Русины, котори всѣ готовѝ прилучитись до протеста Его Прсв. Яхимовича. Уступки, сдѣланніи въ комитетѣ, уважаемъ пораженіемъ, которое наведе на насъ такихъ же еще бôльше. Намъ предстояло лишь двое: или во всѣмъ уступити и приняти латину, или въ ничемъ не уступати и остати при своемъ — старомъ. Своими уступками, хотя и немного значными, комитетъ и комиссія избрала середнюю дорогу, ведущую къ нового рода уніи; такъ теперь не остае прочимъ Руси-[2]-намъ и даже самымъ комиссантамъ ничого иного, — а токмо протестъ. Мы тутъ надѣемся, що тотъ изъ всѣхъ сторонъ послѣдуе. Съ нетерпѣніемъ ожидаемъ рускихъ депутатовъ, особливо же двохъ нашихъ Владикъ. — Що до статьи въ „L. Z.“, я все уважаю ю дѣломъ Г. Ір..., а тая въ Przeglądzie powsz. есть Чер... или же И. Вагилевича, но въ семъ послѣднѣмъ сомнѣваюсь, ибо онъ бôльше знае о Руси, нежь изъ временъ Лисковацкого, и впрочемъ онъ былъ бы призналъ себе Русиномъ. — Жалѣю, що не могу скоро выступити противъ мому критику; хотя впрочемъ, если бы нашѝ Русины умѣли искусно читати, найшли бы они отвѣтъ на туюже въ самой же моей брошюрѣ. Вѣдь Г. Ір. не опровергъ рѣшительно ни одного мого положенія: онъ въ головныхъ началахъ все говоритъ менѣ: Wir geben das zu, Wir sind vollkommen damit einverstanden — а межи тѣмъ кидае ся дальше на мѣлкіи рѣчи и заключае все своею же латиною. Въ другихъ мѣстахъ онъ или подвергае менѣ то, чего я не сказалъ, якъ то именно письмо-азбуку смѣшалъ съ св. книгами, а украшеніе письма съ его заокругленіемъ гражданкою; или закидае менѣ незнаніе (якъ то при его изложеніи ист. лат. азбуки, которой то исторіи я и не намѣрялъ писати и не писалъ) и вергаеся на мою личную честь и литератскіи заслуги; или по просту мене денунцію́е. —

21/7. Видите по датамъ, що бôльше нежь мѣсяцъ уплынуло зъ того времени, якъ началъ ємь сіє письмо. Развлеченіє при читаніи газетъ во время войны, а потомъ робота надъ новымъ моимъ сочиненіемъ: „Споръ о рускую азбуку“, оторвали [3] мене отъ дальшого писанья, и допѣро нынѣ сновь до него вертаю. Вчера бо укончилъ ємь — хвала Богу — мой „Споръ“, и передалъ ємь оный по желанію Г. Шаш. єму же до перечитанія. Не знаю єще, где то дѣльце буду печатати, въ Вѣдни чи въ Львовѣ? Я привезу его съ собою до Львова, тамъ парадимся. Покамѣстъ посылаю Вамъ не четко писану макулятуру, изъ которои переписуючи на чисто я нѣкіи мѣстца измѣнилъ или передѣлалъ. — Ваше меморандумъ получилъ я вчера, и съ бôльшою радостію увѣрился при

чтеніи, що мы оба даже въ подробностяхъ съ собою согласні. Все ту нимъ въ семинаріи восхищаются; нынѣ переписує оно собѣ Г. Криницкій; но Г. Шашк-чу занесу ажь въ 25, бо скорше не будемъ готовы съ отписаніемъ. Тогда поговорю съ Ш. и о томъ, чи не можно бы оное напечатати и пр. — Зъ Вѣдня выѣду 27 или 28, въ Перемышли останy день, такъ не прибулу до Львова скорше, ажь 2 или 3 Августа. Но я прошу Васъ ради Бога, сдержите свой отъѣздъ, бо я хотѣлъ бы непремѣнно съ Вами лично говорити. Вы писали вправдѣ, що отъѣзжаете уже 1 Августа, но я ніякъ не буду въ состояніи въ той день станути; робота надъ „Споромъ" забрала менѣ много часу, а я ту долженъ ждати еще на мои гроши, безъ которыхъ ніякъ и ѣхати. Тіи достану ажь 27, а кромѣ того маю иніи дѣ-[4]-ла, которіи мушу залагодити, бо на другій рôкъ не верну сюда уже подъ ніякимъ условіемъ. Я резикую на все, и въ томъ для Руси многоважномъ времени, отдамся едино литературѣ, — най тамъ впрочемъ буде, що хоче. Чей не дасть менѣ Русь изъ голоду умерти. Межи тѣмъ прошу Васъ однакже намѣреніе мое въ тайнѣ держати, абы незаперто менѣ на передъ дорогу. Господь Богъ не опустить насъ, а тôлько треба намъ приложити руки — особливо до литературы. — Нынѣ посылаю Вамъ еще 100 екс. моеи брошуры, роздайте ихъ семинаристамъ, абы роспродавали на вакаціяхъ; прочіи екс. привезу съ собою. Посылаю Вамъ такожь стишокъ мой „Рускому пѣвцу", которого Г. Высл. боится печатати. — Г. Шашк. говорилъ менѣ нынѣ, що уже министерство издало рѣшеніе цѣлкомъ съ рѣшеніями Львовскои комиссіи согласное, — о лат. же азбуцѣ уже ничого опасатися. Однакожь надѣеся онъ и противу тѣмъ рѣшеніямъ протесту — изъ стороны консисторій. Такожь мае составитися подъ веденіемъ Г. Др. Іановского особная комиссія въ Львовѣ для редагованья рускихъ учебниковъ. По моему мнѣнію, то бôльше для насъ, нежь яка абстракційная конституція. Чейже при содѣйствіи многихъ успѣе дѣло лучше, нежь за стараньемъ одного. — Ага, еще взглядомъ буквы *й*, — она въ первый разъ не у Смотрицкого, или якъ Вы кажете въ Греко-слов. Грам. Льв., но уже есть въ XIII в.

Покамѣстъ до свиданія съ Вами преданнѣйшій слуга Вашъ и другъ

Богд. А. Д.

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 342.

Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) VI. 1859 р.

Ваше Высоко-Преподобіе!

Благодарю искреннѣе за сдѣланную милость — а понеже теперь обстоятельства перемѣнились, то уже не пренумеруйте болѣе Газеты Львовской для меня, а вмѣсто того пришлите мнѣ выпечатанныя брошюры окружного посланія съ введеніемъ и о кирилицѣ въ нѣсколькихъ эксемплярахъ.

Очень прискорбно было мнѣ узнать, что комиссія пристала на отверженіе нѣкоторыхъ буквъ, а не сопротивилася всякому нарушенію — враги такимъ образомъ побѣдили и теперь пропалъ уже козакъ и съ дудами — понеже отъ нынѣ всегда будутъ по одной буквѣ каждодневно отвергати, пока совершенно не заведутъ латинскую азбуку. Враги хорошо знали, что не успѣютъ въ намѣреніи своемъ, посему начали торговаться, — и торгъ счастливо имъ удался. [2] Отъ нынѣ уже насъ болѣе о ничто спрашивать не будутъ, — но по просту диктовать.

Торжествовала партія плаченныхъ литераторовъ и иныхъ различныхъ претендентовъ, когда ихъ кознямъ удалось уничтожить Р. и въ воспаленной своей страсти не внимала на то, что себѣ самой гробъ выкопала — теперь заламуютъ руки и жалятся, что имъ крывда дѣлается. Нѣтъ имъ ни малѣйшой крывды. Впрочемъ всѣ тѣ вопли и нарѣканія токмо позорны — я очень подозрѣваю, что они это всё уже давно укартовали, а теперь кажутся какъ бы то напрасно нападенны отъ врага, такъ что надобно было конечно поддаться.

Далъ бы Богъ, чтобы я ошибался, ибо вѣруйте, что мнѣ горестно о томъ и думать.

Ѳеодоровичъ работаетъ рачительно надъ отвѣтомъ, — жалко, рѣшился писать по польски.

Вашь искреннѣйшій почитатель

І. И. К.

Вѣна 4/16 Юнія 1859.

[3] Попало ся мнѣ недавно тому каково-то сочиненіе Г. Hippolita Witowskiego — содержанія естественнаго съ хорошими илюминаціями въ 2. частяхъ изданное въ Львовѣ 1859, — стоитъ только 2 зол. СМ. Извольте затѣмъ благосклонно купить мнѣ это дѣло за денги посланныя Вамъ прежде, а за оставшееся нѣсколько эксемпларовъ въ началѣ име-

нованныхъ брошюръ. Тое все извольте сюда прислать, когда Вамъ угодно, найлучше при случаи, когда будете посылать что нибудь Г. Дѣд., на нашь счётъ здѣ въ Вѣнѣ.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 343.

Начерк листу Якова Головацького до Григ. Шашкевича, пис. дня 25. VI. 1859 р.

25/6 859 н. ч.

Ваше Высокопреподобіе Всечестнѣйшій Господине!

Нинѣ подалъ я до В. Президіи свое доводами подкрѣпленное мнѣніе „о проектѣ введенія лат буквъ до письменничества русского яко додатокъ до Протоколловъ совѣщаній въ тôмъ предметѣ произведенныхъ. Безъ сомнѣнія Ваша Всечест. получите тое мое освѣдченіе урядовою дорогою, но если бы то припôзнилося — и В. Всеч. требовали скорше достати и довѣдатися якъ я обороналъ руску справу, то я готовъ переслати Вамъ въ копіи, якъ тôлько буде переписана. — Я держался совсѣмъ предметно — ограничился только на положенія выводиміи изъ исторіи розвитія руск. языка и саміи изъ письмъ почерпнутіи данû и основовался на устной вымовѣ люду. — Впрочемъ, хотя нашіи члены комиссіи особенно Комитета въ нѣкоторыхъ случаяхъ [2] показали ся противу Гну Ѣречку за надто уступчивыми - и я тамъ не мôгъ самъ обороняти все существуючее, — будучи уже и такъ съ стороны противниковъ окричанымъ за упрямѣйшого Русина отъ всѣхъ — то теперь где менѣ поле отворилося на письмѣ свободно и доказательно выговоритися — я за благо розсудилъ рѣшительно и безъусловно защищати все до сего времени, особливо въ школьныхъ книжкахъ заведенное. Мое мнѣніе есть таксе — нынѣ намъ треба боронити начало-принципъ дружно и единодушно такъ я(къ) 848. вкупѣ русины непреоборимû — то наша башта, то наша хоругосъ. Гнъ Ѣречокъ часто позвалявъ собѣ выходки противъ правописанію уживаному въ школьныхъ книжкахъ, нападалъ на ѕ, на є̆, на ꙉ, на ѧ, — я все взялъ въ оборону въ моемъ меморандумъ. — Ваша Всечестность запровадили тіи буквы по извѣстнымъ причинамъ. — Ваше дѣло скасовати [3] ихъ, коли схочете или за добре узнаете. Я согласенъ съ тѣмъ. — Однû руки права пишутъ, однû и мажутъ. Але най чужа безрога (выбачьте ми слово) нашеи царинки не рыцькае.

Гнъ Ѣречокъ буядючился, щобы теперь начинати сочиненіе книжокъ тѣмъ правописаніемъ, яке уложено на сбывшей ся коммиссіи, менѣ даже препоручилъ, щобы сочинити Грамматику по образку чешскои Гатталы, котора

способна былабы до Гимназіи и. пр. Касательно же Русско-нѣм. Граммат. и прибавленія словарця (къ) ней — и прочимъ до коммиссіи въ сост. учебниковъ для народ. школъ присланыхъ сочиненій, казалъ менѣ задержатися, поки не наступитъ рѣшеніе Министерства. — Тымчасомъ я выготовилъ уже додатокъ до нѣмецкои Грамм. для III. и IV. розряда — со словарцемъ я уже поступилъ до половины. (NB. Я самъ взялся до того дѣла, бо всѣ члены и нечлены коммиссіи такъ були застрашены и знеохоченѝ, що нихто не хотѣлъ приняти ся за дѣло). — [4] Книжка „Hundert Naturbilder aus dem Vaterlande v. Jos. A. Moshamer“ и книжки другіи призначенѝ на преміи отданѝ до переведенія але всѣ перо положили, все ожидае конця исторіи латино-чехо-азбучнои. — А тутъ шкода времени — сего ради прошу В. Всеч. извѣстити мене, якій конецъ возме тая исторія. — Могу ли поступати дальше въ составленію словарця и дополненію Грамматики нѣмецкой — могу-ли увѣрити переводчиковъ, щобы дальше поступали на зачатой дорозѣ? Може бы до вакаціи или по вакаціяхъ могло быти предложено хоть 3—4 книжки — а по вакаціяхъ брати бы ся до дальшеи роботы. Часъ на часѣ не стоитъ. — Жатва многа а дѣлателей мало. — Гнъ Ѣр. казалъ менѣ, що въ роботѣ есть новый Програмъ Грамматики русскои — чи не такій якъ програмъ букваря? Доки програмъ выйде — доки кто шарпне ся написати (а попаривши ся не одинъ отсуне палцѣ) — доки рукописи одобренѝ будутъ и напечатаеся книжка, то лѣта проминутъ. — Доки сонце зійде, роса очи выѣсть. — Для того прошу В. Всеч. — исправьте или велѣтъ поправити мою Грамматику и заведѣтъ хотя бы провизорически для русского языка въ нормалкахъ и Гимназіяхъ буде огромный успѣхъ. Прошу и молю, если то може быти. На польскую Грам. также выписаный конкурсъ — а тымчасомъ уже отъ многихъ лѣтъ учать изъ Грамматики Сухецкого и вѣдавъ еще долго будутъ учити. Уже 3 чи 4 изданія вышшли. Щобы съ нами такъ не було якъ сказалъ незабвенный Стадіонъ: Aus lauter Sucht nach dem Besten, werden wir nie zum Guten kommen.

Наконецъ прошу Вашу Всеч. о покровительство и защищеніе предъ Г. Министромъ. Я выступалъ смѣло и рѣшительно по руски такъ, що на моемъ мѣсци певне жаденъ профессоръ не выступалъ бы такъ, тогда я не имѣлъ ничего предъ очима только нашу народность. Вправдѣ я въ моемъ Меморандумъ заслонюю ся выразно противъ всякимъ подозрѣваніямъ, або ложному подставлюваню инного значенія моимъ словамъ... Але недосыть того — прошу еще о устное защищеніе у людей которы имѣютъ вліяніе и значеніе найпаче же у самого министра, бо врагъ не буде спати, буде клеветати на всѣ заставки. Ожидаю отъ В. Всеч. отвѣта и наведенія.....

Начерк писаний на 4 сторонах 4°.

Ч. 344.

Начерк листу Якова Головацького до Пант. Кулїша з дня 30. VI. 1859 р.

Кулишу.

Шановный Папе и милый пріятелю Пантелеймоне Александровичу!

Відъ послідного нашого свиданія не діставъ я відъ Васъ ни одного письма, хотя я усильно Васъ просивъ, щоби сте мені доносили гдещо о ході и успіхахъ нашеи малоруськои словесности и въ загалі обо всімъ, що дотикае ся движенья народности малоруськои. Съ тои причини не відзивався и я до Васъ, выжидаючи зачатку зъ Вашои стороны. Але рікъ минувъ — богато воды уплило — богато переміпило ся въ божіемъ мирі и нашімъ закутку, для того и я не вытерплю, щоби не зачепити Васъ, — а чейже завяжетця переписка межи нами. —

Перше всего донесіть мені подрібно и розлучно якъ поступаете Вы и Ваші содруги на дорозѣ управи малоруського языка — якій успіхъ маютъ виданіи Вами Записки, Чорна рада, Повісти Вовчка, Гречулевича Проповіди и т. д. — Чи [2] продовжаете изданіе Вашихъ Записокъ, и чи помістилисте тамъ Літопись Львовскую? Якъ стоитъ діло съ видаваньемъ Малоруського Журнала? Будьте ласкаві, памятайте на насъ Галичанъ — и не пропускайте спосібности переслати гдещо изъ новинокъ літературнихъ малоруськихъ, а хотьбы и московськихъ, але Малорусь близько обходящихъ. Я посылаю о неудобности лат. азб. -- Прошу въ особенности переслати екс. Гречулевича Проповѣдей 2-го изд. а если можно и 1-го. Еще одна просьба. — В. австр. Министерство Наукъ приказало мені составити Хрестоматію Малоруськую для высшей Гимназіи новійшого Періода съ временъ Ивана Котляревского — въ ней могутъ бути помѣщені піеси и статьи Авторівъ Малоруськихъ. У мене суть гдекотрі давнійше выдані книжочки — але все годі мати. — Не мігъ бы я на Васъ раховати, щобы Вы пособили въ составленію того многоважного сочиненія. Оно може представити світу всѣ прекрасніи цвѣти малоруськоі ливады. [3] Книжка така буде учебникомъ для многихъ поколіній — она може дасть кирунокъ цілымъ вікамъ — и возбудить народні таланти. Відпишітъ мені скоро, могу-ли надіятися на содійствіе Ваше. Статьи маютъ бути відличнй, выборні въ такімъ виді, щобы могли читані бути передъ лицемъ образованоі молодіжи т. є. формою прекрасні а содержаньемъ важні. При тімъ нужно бы придати короткіі біографіи въ тімъ виді н. пр. якъ въ Укр. Сборнику Метлинского, чого мені прямо не возможно зділати безъ Вашей помочи. Пособітъ, брате, Русинамъ Галицкимъ, засилітъ ихъ плодами Малоруськои братіи бо наша самотна билинка

засхне відъ спеки, або приглушатъ еи сусѣдніи буряны. — Нашъ домъ Народный славно буд(у)ется—за годъ буде готовый. У насъ въ Литературі мало що появляеся. — Найважнійшій вопросъ теперь выточився о букви кирилловскіи. Министерство съ наущенія Ляхівъ, Перекинчиківъ и Недоляшківъ сулитъ намъ латинскіи буквы по чешскому правописанію, уважаючи, що [4] тілько тімъ способомъ можно предохоронити русчину відъ впливу Московщини и Церковного языка и управляти чисту русчину. Ми боимося, щобы відставши въ рускій нашій словесности відъ кореня історичного не знидѣла зо всімъ наша Русь, або не зляла ся зъ Ляцкою літературою, боимося и за вѣру нашу греческую, щоби еи не зальяло Латинство, боремся якъ можемъ, и готові до послідне̑го защищати нашу старовину. Що зъ того буде богъ вѣсть, который посилае такіи невзгодини на нашу землю. Дай боже, щобы мы возмогли заспѣвати съ украинскимъ півцемъ кінчая пісню: Отъ и пройшли изишли зліи невзгодини. Не мае никого щобъ насъ зъодоліли! Супрузѣ почтеніе. Адресъ — Ѣду — Книжки — Вольфъ. —

Залучаю Вексель Штроменгера.

30/VI 859.

Начерк писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 345.

Лист Григ. Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 9. VII. 1859 р.

Высокопочте́нный Господи́не Профессоре!

Честно́е письмо́ Ваше изъ д. 26. м. м. многіи содержитъ вопро́сы, на которіи бы менѣ обширно и подро̑бно о̑тповѣсти выпадало. Оже то за́мислъ, сдѣлати тое, сталоя причиною, же о̑твѣтъ мо̑й такъ долго́ ся о̑тволѣкъ, а Вы безъ сомнѣнія мене о малоцѣненье Вашои дописи посѹждаете. Но и теперь замыслъ мо̑и рече́ный въ дѣло привести́ скѹдное время и несвобо̑дность о̑тъ иныхъ занятій, а до того афріканска спека, котра изъ мене истый алембикъ чинитъ, непозволяютъ. Оже абы́ Васъ дальше въ непевности не держати, бодай щото́ и якъ-бѹдь о̑тповѣмъ.

Безъ сомнѣнія и Вамъ то стало вѣдомо, же я въ Ѐречково̑мъ на азбѹкѹ вымѣрено̑мъ ковѣ ніякъ неѹчаствова́лъ, ба наветь ажь до само́и послѣдне̑и хвилѣ ничъ о̑ то̑мъ не вѣдалъ. Ажь коли оуже́ выстрѣлъ полетѣлъ до Львова, и оуже́ якъ то кажѹтъ, припаймнѣй для мене, было повсемъ, ажь тогды я ся кинѹлъ звѣдовати, якъ и кѹда то ишло, и оувидѣлъ, же то оуже бо̑льше нежь о̑тъ рокѹ [2] президіально межи Львовомъ

и Вѣднемъ пересправлялося, а передомною троскливо крыто. Въ Львовѣ Черк. а т8 Ѣреч. майстровали міну, котора́ р8счину до горы коренемъ переверн8ти мала. Обѣ стороны соглашали ся въ то̂мъ, же треба ся взяти до Р8синôвъ, которӣ на нещастье то̂лько слабыхъ сторонъ своего табор8 обявили ворогамъ послѣдными лѣти, малю8ючи московщин8 не въ одно̂мъ взглядѣ — кажѣмъ що хочемъ, а собѣ скажѣмъ правд8, — же треба ся до Р8синôвъ взяти и ихъ повалити, но кождый изъ нихъ дальшій плянъ инакше оукладалъ. Черк. малъ очевидно мысль и всѣ єго пристройки къ том8 лишь змѣряли, на звалискахъ азб8чнои р8счины — а за нею и народности та, єсли бы добре пошло, и церкви р8скои, заткн8ти прапо̂ръ польщины абсолютнои; Ѣречекъ же по̂ддалъ мысль міністрови, абы верховно̂сть чесчины до якои стремлятъ Чехи хотябы надъ аѵстрійскими Словѣнами, оутвердити и надъ Р8синами, що, якъ долго азб8ка стояти б8де, абсолютно видится невозмо́жнымъ. Же мене при то̂й махинаціи держали на боцѣ, том8 певно не ина причина, якъ же оуже изъ перш8 знали, же на моє содѣйствіє числити не возмог8тъ, но овшѣмъ на рѣшительный опо̂ръ трафлятъ, що ся и дѣломъ [3] показа́ло. Изъ тоиже причины и дальше всё, що въ то̂й справѣ изъ Львова сюда приходитъ, до моєи вѣдомости не доходитъ, а по сем8̀ такожь и Ваше до Президіи подане освѣдченье о азб8цѣ, тяжко абы передъ очи мои прійшло, єсли пріиде сюда дорогою оурядо́вою. Моє положенье т8тъ такоє, же въ такихъ рѣчёхъ, которӣ опредѣле́ный ми т8 прямый кругъ дѣйствія пересягаютъ, я якъ то каж8тъ, готовому дивити ся м8́шю. Прото, єсли ласка, дошлѣть менѣ о̂гпись Вашого пропамятника.

Що ся тычитъ право́писи въ книжкахъ шко̂льныхъ по̂дъ моєю коректою въведе́нои, то лишь тоє скаж8, же верховнымъ закономъ, было при то̂мъ введенье и оутриманье въ всѣхъ тихъ книжкахъ однообразности въ слозѣ граматично̂мъ и правописи Еслибы книжкӣ были тископечятали ся такъ, якъ приходили предлагаєміи р8кописи, то вавило́ньскій хаосъ былбы противъ сего ро̂зноязычія єще великимъ ладо́мъ. Вторымъ головнымъ взглядомъ для мене было при то̂мъ, поставити р8счин8 въ школѣ на власныхъ єй ногахъ, о̂ткрыти и оутвердити єи собственный, о̂тъ иныхъ самостоятельныхъ нарѣчій словѣнскихъ независимый, а особенно о̂тъ московщины, котора оу насъ по̂дъ предводительствомъ Шеховича, Раковского и ин. розшалашила [4] ся была, розли́чный характеръ. Я же при то̂мъ наш8 кvрильск8 азб8к8 оуважалъ-ємъ за наш8 питом8 р8ск8 властность, том8 и вымѣтованье изъ неи гдекоторыхъ б8квъ по примѣр8 Москалѣвъ не было для мене безъ8словнымъ послѣдованья закономъ. ѕ и з тоже ѩ и ѧ не были въ очехъ моихъ однозначными, якъ и не с8ть для кождого, кто лишь щото

заглѹбился въ розсмотръ чисто общесловѣньского чи лишь рѹского языка. э московского не потребѹю, маючи своє е; за московске е кладѹ є, которе такъ добре якъ старословѣнске ѥ; ё волю нежь ьо або якъ тамъ инакше (їо), бо кто хоче, може єго читати якъ чисте е н. п. всё, всёго, съ лицёмъ, камѣньёмъ и ин. Одно ж єсть моєи композиціи, которѹ я собѣ позволилъ, дѹмаючи же рѹсчина маѥ такъ само право становити собѣ собственни знаки для означенья своихъ собственныхъ звѹковъ, якъ Москалѣ, Серби, Волохи, котори курилицѣ оупотребляютъ. Москалѣ зробили собѣ э, повыкидавши инни бѹквы, Серби џ, ђ, Волохи ↑, џ, чомѹжьбы Русини не мали сробити собѣ бѹквѹ для означенья звѹка польск: dż, которабы собою выображала обѣ стихїи того звѹка, т. є. д и ж, оже на пр. ж, котора певно своємѹ призначенью лѹчше соотвѣтѹє нежели Сербско-волоске џ, которе больше сближаѥ ся до ц. Для оутворенья буквы ж видѣлъємъ аналоґію въ бѹквѣ щ (ш + т) або (ш + Ҷ). Комбинація на [5] способъ польского dż черезъ дж видѣлася ми быти противною въ обще Ґенїєви курильскои азбѹки, котора комбинацій двохъ бѹкьъ для одного звѹка не терпитъ, но противно два звѹки однымъ знакомъ означати любитъ; щ ч, з, ы (ъ + и), ѣ (ь + и) ю (и + ѹ) ж єсть правда нове, но не страшнѣйше як само ж. Въ прочемъ кто хоче єго писати и читати, нехай пише и читаѥ; а нѣ, то най пише и читаѥ ж, не велика ощяда одной черточки. Але такой лѹчше видитъ ми ся можно изъяснити переходъ отъ: „вижю" до „видишь", нежели отъ: „вижю"; такъ якъ отъ: „свѣчю" (свѣтщю) до „свѣтишь". Виждѹ жаденъ рѹсинъ въ живой бесѣдѣ не говоритъ; а єсли би „виждѹ" мало ся выговорѹвати якъ: „вижю", тобы и: „каждый", „ждати" треба читати: кожый, жати и т. п. — Въ прочомъ я при редаґованью книжокъ школьныхъ славы собѣ не шѹкалъ и не шѹкаю, хотя мозолы безъ мѣры съ ними малъ-ємь и маю. На жадной книжцѣ до теперь имене моєго не было и не бѹде. Тягаръ двиґаю я, хосенъ оставляю дрѹгимъ. Пишѣть, тископечятайте, выдавайте що и якъ хочете, я, не званъ, въ ничъ ваше втиркати ся не бѹду; але тамъ где мене пытаютъ, тамъ я отповѣдаю по моємѹ власномѹ, на внѹтреннойъ пересвѣдченью опертомѹ мнѣнїю; бо и чомѹжь бы не малъ бымь до [6] того мати права, якъ и дрѹгіи? хотя далекій єсмь отъ претенсіи пхати ся въ почетъ рѹскихъ літератовъ изъ профессіи. Якъ до теперь я єще жадной літерацкои поваги въ рѹсчинѣ не оузнаю. Я в томъ взглядѣ протестантъ: держѹ ся правила: freie Forschung! а то тѣмъ больше, же оусилїя мои вижю не безъ оуспѣха. Кто по моємѹ говорити и писати не хоче, того я за чѹперъ не берѹ; лишь що ся менѣ ѕлымъ представляє, отверто, ѕлымъ також именѹю. —

Що ся тычитъ Вашои грамматики передъ кôлькома роки предложенои, тая оуже въ моихъ рȣкахъ не находится, и помин8вши инй взгляды, оуже за для того самого, же книжки шкôльнй, которй до теперь вышли, не нашли бы въ ней ни свого зеркала ни основанія грамматичного, тяжко абы для шкôлъ народныхъ, для которыхъ власнѣ она призначéна, прïятою быти могла, тѣмъ менше, же втора языко8чебна читанка, составлена Дѣдицкимъ, содержитъ оуже коротк8 так8 граматик8, и незабавомъ опȣститъ тископечатню. Потреба однакожь граматики для Ґvмнáѕïй велика; оже можебы л8чше было переробити Ваш8 он8 граматик8 для Ґvмнáѕïй; чого я ся однакожь не пôднимаю. Менѣ оуже и такъ тоты б8квы мозокъ выс8шили. Може прото б8де л8чше ôткликати свою [7] предложен8 граматик8 для переробле́нья ей для Ґvмнаѕïй и реальныхъ шкôлъ. Черк. предложилъ былъ плянъ скомбинованои р8ско-польскои грамматики, якъ теперь изъ актôвъ виж҇ю; но того самого я не видѣлъ; ôтъслано его однакожь съ поглядомъ на вызначену оуже тогды Ѣречковск8 експедицю на азб8к8. Якïй оборотъ теперь происходъ тои выправы его возьме́, тяжко знати; передомною таятъ впослѣ якъ и впере́дъ. Прото я пост8паю давною дорогою; и щоб8дьбы тамъ Ваша славетна комïссïя составлена изъ такихъ Р8синôвъ якъ Ґол. Мошь, Ѕéлибъ, або и Черк. Ѣречекъ, Полянскïй о р8скôй правописи оухвалила, то оставляю тôй комïссïи самôй, нехай собѣ пише: для мене она́ не была и не б8де законодательною въ ничѣмъ.

Що пишете менѣ о защичанïи Васъ против8 пôдъзрѣванïямъ и клеветамъ, то д8маю, що громоносна хмара надъ Вами оуже перейшла якотáко. Перендеже и совершенно, лишь треба Вамъ, видитъ ми ся, щиро взяти за правило: ôтложити нового человѣка, а облечи́ся въ ве́тхого, т. е. оно́го передъ 10 лѣтъ.

Остаю ся съ истинною почестïю Вашимъ преданымъ сл8гою

Шашкевичь.

Вѣдень д. 9 Липця 1859.

Лист пис. на 7 стор. вел. 4⁰.

Ч. 346.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. VII. 1859 р.

Достопочтеннѣйшïй Профессоръ Милостивый Государь!

За присланные мнѣ III выпуска Извѣстïй Импер. Академïи Nаукъ я очень Вамъ одолженъ: я уже этими матерïалами дополняю мой Корнесловъ словенскихъ нарѣчей.

Азбуковная суматоха появившаяся въ слѣдствіе фамозной Куренды греч. каѳ. Митропол. Ординаріята, мене совсѣмъ не смущаетъ, ибо она пробудила со сна нашу спящую Рутенію, и открыла виновниковъ ея — Словянъ (?) Чеха, Поляка и Рутена! Послѣдный предъ 20-ти годами, написавъ свои проповѣди на рутенскомъ языцѣ, латинскими буквами, посвятилъ ихъ покойному Митрополиту — въ котораго библіотецѣ сберегается эта рукопись, къ несчастью неизвѣстная Госп. Черкаскому.

Я не вижу никакой нужды запускаться въ полемику въ предметѣ, которой не наука, но политика породила, а рожденное ею, скоро по рождествѣ преставилось, и уже русскіе дячки запѣли этому запортку — вѣчная память!

У мене нѣтъ никакой русской лѣтописи о которой спрашиваете; я ввезъ [2] изъ Перемышля только латинскую Рукопись Льва Кишки изъ которой подалъ я первое извѣстіе о Галицкихъ Святеляхъ (sic) до сихъ поръ неизвѣстныя — это та самая рукопись что при перепысываніи ея, въ серединѣ отъ свѣщи — сгорѣла.

Нѣтъ ли у Васъ дальшихъ Выпусковъ Извѣстей Император. Академіи наукъ? или тому подобныхъ матеріаловъ для моего Корнеслова — покорно прошу пришлите мнѣ ихъ почтою на вакаціонное время для прочтенія, а въ мѣсяцѣ Октябрѣ возвращу съ благодареніемъ. —

Остаюсь съ должнымъ почтеніемъ и преданностью.

Вашего Преподобія покорнымъ слугою

А. Петрушевичъ.

26 Юлія 1859

Въ Новицѣ.

На четвертій сторонї адреса:

Nowica.

An Hochwürdigen Herrn Herr (sic) Głowacki Professor der ruthenischen Sprache und Literatur an der k. k. Lemberger Universität in Lemberg.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 347.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 15 (27) VII. 1859 р.

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Ѳеодоровичъ!

Съ времени моего послѣдняго письма много перемѣнилось: Кровавая борьба окончилась — но литературная кажется едва что нача-

лась. Наши Русины храбро отстояли первый ударъ злокозненной судьбы, но побѣда еще не на ихъ сторонѣ. Я читалъ Ваши меморіялы съ большимъ удовольствіемъ, и признаюсь, что они превзошли всѣ мои ожиданія. —

Во первыхъ „Слово“ Твое написано съ необыкновеннымъ хладнокровіемъ, и почерпано изъ совершенно объективной точки зрѣнія; Ты смотришь на этотъ предметъ какъ анатомъ на трупа предъ нимъ лежащаго, съ ножемъ въ руцѣ — безъ разницы чей тотъ трупъ. И потому, єсли бы Ты не вспоминалъ о Твоихъ терпѣніяхъ и борьбахъ уже въ прежнемъ письмѣ, я бы чужимъ разсказамъ никогда не повѣрилъ, что этотъ вопросъ заставилъ Тебя [2] бороться съ жестокою судьбою. Я увѣренъ даже, что Ты и въ преніяхъ происходившихъ на засѣданіяхъ комиссій и комитета, не слишкомъ отступалъ отъ точки зрѣнія, которая есть и была Твоей задачею, т. е. отъ науки.

Междутѣмъ Кузьемскій, Малиновскій и даже Шашкевичь шагнули смѣлостью своею гораздо дальше, и показали не бо̂льше какъ свою независимость; а дѣлу помогли именно тѣмъ, что стануди единогласно на сторонѣ опозиціи. Досталось не одному сановнику прегоркое слово, но это сдѣлаетъ ихъ только болѣе осторожными, но всегда враждебными. Сегодня или завтра надѣются здѣсь пріѣзда Епископовъ. При этомъ случаѣ могли бы они у Императора упросить какую то гваранцію нашей народности. Почти ежедневно слышу, что донесенія намѣстника особенно враждебны противъ Тебя — но я уповаю на Бога, что [3] онъ не лишитъ Тебя своей милости. Будь спокоенъ и не предавайся никакимъ отчаяннымъ мыслямъ. Праведность и чистая совѣсть спасетъ Тебя; я думаю, что правительство не намѣрено вмѣсто благородства возбуждать въ насъ до селѣ вѣрныхъ чувства ужасной мести. Ибо Богъ вѣдаетъ, что еще судьба въ будущности принесетъ. Въ послѣднихъ дняхъ развилъ Василь Зборовскій необыкновенную дѣятельность. Пользуясь уже изъ прежняго довѣріемъ министерствъ внутреннихъ и полиціи, онъ теперь очень часто бываетъ у министра Туна, и по видимому защищаетъ всѣхъ праведныхъ Русиновъ.

Я надѣялся послать Тебѣ по милости Богдана Андреевича нѣсколько книгъ; но показалось, что не стало мѣста въ сундукѣ или милости въ сердцѣ; онъ взялъ только рукопись исторіи [4] покойнаго нашего Брата Петра, потомъ Смарагдова исторіи три тома, и Вука „Примѣри“.

Для того чтобъ доставить Тебѣ какое развлеченіе на время досуга, посылаю по почтѣ Русской бесѣды второй томъ въ 2 книжкахъ и 3 тетради „Сельскаго благоустройства“. —

Шуринъ Іосифъ уѣзжаетъ на дняхъ, но куда то черезъ Венгрію; а его братъ Николай Андреевичь гренадеръ живетъ здоровъ гдѣто подъ Мантовой.

Надѣюсь, что предъ отъѣздомъ въ деревню еще напишешь мнѣ хотя нѣсколько строкъ, гдѣ и куда ѣдешь? —

Мы слава Богу здоровы всѣ — уцѣлуй пожалуйста, супругу и дѣточокъ и сродныхъ въ Криворовнѣ, и гдѣ бы то ни было — отъ насъ всѣхъ усердно любящихъ Васъ

Пращай Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Головац.

Вѣна 15/27 Іюля 1859.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 348.

Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 19. IX. 1859 року[1]).

Ваше Высоко-Преподобіе! Милостивѣйшій Государь!

Извольте извинить мою дерзость, съ коей осмѣливаюсь я, Вамъ вовсе неизвѣстный человѣкъ, съ Вами переписиваться. Именно знакомство довольно уже долгое съ почтеннѣйшимъ Вашимъ братомъ здѣ въ Вѣнѣ пожиивающимъ побуждало меня уже давно засвидѣтельствовать Вамъ мое глубочайшее почитаніе, но никогда не могъ на это рѣшиться; но теперь мнѣ сама удобнѣйшая пора случилась къ тому, ибо я вмѣстѣ имѣю дѣло къ Вамъ. Вы догадываетеся непремѣнно, какое это дѣло, ибо Вашь шваrеръ Г. Бурачиньскій о немъ уже Вамъ писалъ. Именно я на-[2] значенъ отъ Собора нашего епархіальнаго собирателемъ денежной милостини на корысть нашихъ вдовъ и сиротъ въ городѣ Вѣнѣ. Присемъ я имѣлъ бы много случаевъ распродать великое число экземпларовъ Вашего перевода Литургіи. Если согласитесь на мое предложеніе, то извольте прислать на мое имя 100 или еслибы Вамъ это за много выдавалося по крайней мѣрѣ 50 экземпларовъ этого сочиненія какою дорогою Вамъ угодно на мой счетъ, а я надѣюсь ихъ въ скорѣ распродать. Впрочемъ на одно Вамъ выйдетъ, если будете ихъ держать дома не проданныхъ, а я уже буду стараться камо скорѣе распродать, но

---

[1]) Не виключена річ, що лист пис. в р. 1858, на що вказували би попередні листи Іп. Криницького, або в дни Макарія, що припадає на початок 1859 р.

кладу условіе, чтобы всякій десятый экземпларь [3] былъ мой, понеже я хотѣлъ бы де нечто за нихъ для нашихъ вдовъ получить. Собранные деньги я отослалбы Вамъ въ двохъ ратахъ, т. е. съ концемъ каждаго полгодія, а можетъ быть, что еще скорѣе, если скоро всѣ разойдутся.

Извольте затѣмъ благосклонно пожаловать меня своимъ отвѣтомъ, или прямо ко мнѣ или на руки брата или швагра своего, а сдѣлаете себѣ меня несконченно обязаннымъ.

Пріймите увѣреніе моего искреннѣйшаго высокопочитанія, съ коимъ имѣю честь всегда пребывать и писаться

Вашего Высоко-Преподобія препокорнѣйшій слуга

Іполитъ Ивановичь Крыницкій
префектъ семинаріи.

Вѣна въ день св. Макарія 1859.

Лист писаний на 3 стор. 8°.

На четвертій сторонї записка Я. Головацького:

24/12 Февр. 859. посылаю Гну Крыницкому 12 екс. Литургіи на лучшей бумагѣ. — Прочіе неполные екс. 27 остаются у меня.

Изъ Ч. 5 нужно напечатать вновь 28 екс. или 14 Листовъ.

10/4 859 Послалъ 27 экс. полныхъ Литургіи. —

Ч. 349.

Лист Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня 2. X. 1859 р.

Wielmożny Panie Dobrodzieju!

Niezmiernie obowiązany jestem za łaskawe przyrzeczenie Samowidca. Wiedziałem ja, że pomiędzy książkami P. Baworowskiego od P. Zubrzyckiego nabytemi znajdować się może to dzieło, lecz z powodu nieobecności panów Baworowskiego i Batowskiego nie udawałem się do nich od razu. Dziś przecież za przypomnieniem Pańskiem polazłem do jednego albo drugiego — lecz ani jeden ani drugi nie wrócił jeszcze do Lwowa. Czego mi też Bogiem a prawdą nie bardzo żal, bo żaden z nich nie umiałby mi był znaleść tej książki, nie umiąc jak mi się zdaje czytać po rusku — a ja moim wzrokiem byłbym im nie dopomógł. Tem wdzięczniej więc czekam na Samowidca Pańskiego, o którym mi wiele ciekawego opowiadano. Najkrótszą drogą zakomunikowania mi tej książki byłoby zostawić ją u Bielowskiego — w razie potrzeby ze wskazaniem [3] najkrótszego terminu zwrotu. Jakżebym

pragnął odsłużyć się czem nawzajem. W każdym razie poczytuję się za dłużnika — i zostaje ze szczerym szacunkiem,

Wielmożnego Pana Dobrodzieja życzliwym sługą

Karol Szajnocha.

Lwów 2 Paź. 1859.

Лист писаний на 2 стор. 8°.

Ч. 350.

Лист Івана Раковського до Якова Головацького пис. дня (24. IX) 6. X. 1859 р.

Любезный другъ мой!

Безсомнѣнно страннымъ покажется Вамъ, что я до сихъ поръ не писалъ Вамъ ничего, тогда какъ Вы благоволили немедленно отвѣтить письмо мое, посланное къ Вамъ изъ сельскаго уединенія моего. Вотъ эта уже одна медленность довольно свидѣтельствуетъ о характерѣ деревенской жизни моей. Тутъ до всего болѣе охоти, чѣмъ до пера. Притомъ [2] также и не было у меня ничего поинтереснѣе написать ко Вамъ. Нынѣ было бы о чемъ разсуждать, но нѣтъ способа дать важность сужденіямъ нашимъ. — Букви наши повидимому, произвели кризисъ министеріяльный, неужели Г. I—скій произведенъ въ министри за заслуги, оказанныя имъ при попираніи народности нашей? Думають-ли въ Галиціи по поводу полученія протестантами въ Венгріи правъ и преимуществъ [3] ходатайствовать за народъ нашъ? Да, вѣдь рисковать митрополитскимъ саномъ, не шутка! И такъ лучше быть похлѣбщиками латинизма! — Если бы въ Галиціи происходило чтонибудь подобное, именно нѣкое движеніе въ пользу народности нашей, то, вѣроятно, это подѣйствовалобы и (на) нашу венгерскую братію. Прошу извѣстить меня въ свое время о семъ. — На сихъ дняхъ я писалъ достоуважаемому брату Вашему въ Вѣну, — надѣюсь получить журналы изъ Россіи для чтенія. — Поблагодаривъ Васъ [4] за присланное мнѣ объявленіе Дѣдицкаго о буквахъ, цѣлую Васъ и остаюсь

Вашъ вѣрный другъ

Іоаннъ Раковскій.

Иза 24 Сентября (6 Октября) 1859.

Дальше слїдує дописка Я. Головацького:

отп. 20/8 Окт. 859 — 10 екс. Спора

1 екс. Опис. Иконъ.

Лист пис. на 4 сторонах 8°.

Ч. 351.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 19. X. 1859 р.

Достопочтеннѣйшій Профессоръ, Милостивый Государь!

Я получилъ Ваше всегда для меня драгоцѣнное письмо отъ 6/10 с. г. съ ласково присланными мнѣ книгами чешскими и рутенскими — Продажа послѣднихъ не скорѣе послѣдуетъ какъ на первомъ деканатскомъ съѣздѣ, ибо правду сказать въ моей окрестности нѣтъ любителей русской словесности, но есть отцы семействъ, хозаины, торгаши и т. п.

Русской Бесѣды я ужь болѣе неполучаю, хотя посылалъ я въ Вѣенну деньги на пренумерату этаго временника — денегъ не приняли, но и прочихъ томовъ Р. Бесѣды безплатно не присылаютъ. Вотъ Вамъ Московская этикета!

Касательно содѣйствія для опять издаваемой З о р и Г а л и ц к о й (надобы перемѣнить это названіе) я неотказываюсь, есть ли только мой русской слогъ, не будетъ нарочно изуродованъ на ладъ рутенскаго нарѣчія и нововведеннаго правописанія.

[2] При всей невозможности писать по русски, буду въ новоиздаваемомъ временникѣ, помѣщать древнія русскія Грамоты и другія любопытная памятники русской словесности, выписанные мною въ Перемышльской Библіотекѣ.

Пишите мнѣ что есть люди въ Львовѣ, которые клопочутся день и нощь, выжидая и догадываясь, кто будетъ произведенъ въ Митрополиты? Напрасная журба! Пока русскій народъ съ Духовенствомъ по древному обычаю небудетъ снова избырать себѣ Святителей, до сихъ поръ Русь неможетъ надѣятся ничего путнаго, отъ избраней дѣлаемыхъ Нѣмцами или Поляками для русской церкви и народа.

Для занятія извѣстнаго мѣста, не думаю оставлять мое отечество, гдѣ упражняюсь ислѣдованіемъ его исторіи и нарѣчій.

Отсылаю Вамъ съ большимъ благодареніемъ т р ы В ы п у с к и Извѣст. Импер. Акад. Наук. и п я т ь N у м е р о в ъ Чтеній Импер. общества древностей Русскихъ; остается еще у меня д в а N-р а.

[3] Для обогащенія моего языкознанія словенскихъ нарѣчей просилбы я Вашу Милость о ссудженіе мнѣ книги М а й к о в а и с т о р і и с е р б с к а г о я з ы к а М о с к в а 1857, которое сочиненіе на означеній мнѣ срокъ возвращу въ Львовъ почтою Вашему Преподобію.

Изъ газетъ увѣдалъ я что Кулеша былъ въ Львовѣ, не привезъ онъ своихъ сочиненій о Малой россіи?

Przegląd powszechny пишетъ что въ IV (1858?) томѣ Русской Бесѣды чтетъ извѣстіе о введеніи Уніи въ Закарпатской Руси. Кто составилъ это разсужденіе?

Ne получилъ ли еще Милликовскій Słownik Polski Wilno 1856 — Zeszyt XII и прочіи, о выпыску котораго молилъ я Вашу Милость — есть ли надошелъ, сколько прислать денегъ. —

Много выпусковъ издано до сихъ поръ Словаря языка Словѣньскаго Іосаф. Шумавскаго? — я имѣю только 4 Выпуски.

Neизвѣстны ли Вамъ собиратели областныхъ словъ въ Галиціи я бы вступилъ съ ними въ переписку. — Въ ново издаваемомъ временникѣ Госп. Дѣдицкимъ надо бы оденъ столбецъ посвятить [4] на помѣщеніе подобныхъ словотолкованій областнаго нарѣчія, чтобы со времепемъ возможно было составить полный словарь областныхъ галицкихъ нарѣчій, по примѣру Великорусскаго областнаго Словаря.

Ожидая благосклоннаго отвѣта и вручая себя далшой ласцѣ и дружбѣ, остаюсь съ достодолжнымъ почтеніемъ

Вашимъ Достопочтеннѣйшій Профессоръ истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичь.

19 Октября 1859
Въ Новицѣ.

PS.

Остается ли Вашъ достопоч. Братъ еще въ Вѣеннѣ и какъ адрессовать къ нему письма? по его чину и обыталищѣ?

Лист писаний на 4 стор. 4^{0}.

Ч. 352.

Лист Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня 1. XI. 1859 р.

Wielmożny Panie Dobrodzieju!

Zapotrzebowałem na chwilę Grabianki Kroniki Ukraińskiej, a udawszy się po nią do Pana Bielowskiego, dowiedziałem się, iż książka ta znajduje się u WPana Dobrodźieja. Za upoważnieniem tedy Pana Bielowskiego proszę WPana Dobrodzieja o pozwolenie mi jej na 2 lub 3 dni najdłużej, po którym to czasie nie omieszkam zwrócić ją WPanu Dobrodziejowi niezawodnie z wdzięcznością.

Przy tej sposobności nie mogę się oprzeć pokusie, abym nie zapytał WPana Dobrodzieja, czy nie posiadasz takiejże kroniki ukraińskiej Samowidca? Gdyby tak było, poważyłbym się upraszać WPana Dobrodzieja po [2] koleżeńsku o podobneż pozwolenie mi jej choćby tylko

na kilka godzin — z podobnem że przyrzeczeniem zwrócenia jej natychmiast i gotowości do każdej literackiej usługi, na jaką tylko kaleka jak ja zdobyć się może.

Wczoraj przed południem służyłem WPanu Do- [2] brodziejowi osobiście, ale nie miałem przyjemności zastać go w domu. Ponieważ zaś exkursje tego rodzaju bywają mi zwykle przetrudne, dlatego wyręczam się dzisiaj uprzejmością kogo innego — i zostaję WPana Dobrodzieja z prawdziwem poważaniem najniższym sługą

Karol Szajnocha.

Sobota 1 Paźdź. 1859.

Лист писаний на 2 стор. 8⁰.

Ч. 353.

Лист Василя Головацького до брата Якова, пис. дня 5. XI. 1859 р.

Печенѣжинъ 5-о Листоп. 1859.

Любезный Братъ!

Писемце Вашеє вмѣстѣ съ книгами здѣшнымъ Практикантомъ уряда податкового преданными я получилъ и одинъ эгземпляръ ôтдалъ пренадлежно почт. г. Намѣстнику.

Благодаря за одно и другоє собралъся я єдва нинѣ Вамъ отвѣчать. О смутныхъ происшествіяхъ во время Вашихъ вакансовъ я уже частью былъ увѣдомленъ былъ прежде Вашего писанія — а именно о покоєніи племяници Nарцисп извѣстилъ мнѣ самъ Емиліянъ въ листѣ зъ Рознева къ менѣ писанномъ. О происшествіяхъ въ домѣ г. Антоневича довѣдалъся я въ Мишинѣ, куда я въ надеждѣ съ Вами свидаться былъ поѣхалъ. Nо напрасно ожидали ми Васъ — о причинѣ увѣдомилъ насъ г. Дрогоми- [2] рецкій — Между прочими ожидалъ Васъ такожде почт. г. Сабатъ изъ Товмачика.

Nо ужь минули вакансы и я надѣюсь, что прошло ужь и все худоє — а писмо тоє, надѣюсь застанетъ Васъ ужь всѣхъ во Львовѣ, и при добромъ здоровью. Сего лѣта въ этихъ сторонахъ вездѣ былъ воздухъ не здоровъ. —

Пишете, что въ Львовѣ нѣтъ ничего нового — какъ же это? — Теперь во всѣмъ свѣтѣ полно новинъ а особенно же въ нашемъ государствѣ — огрюмыє реформы — новый Министръ — новая организація — Автономія громадъ, репрезентація краєвая — ...а хотя изъ этого всего одно только новоє Министерство существуєтъ — а на прочеє єще надежда — то предовсемъ важнымъ [3] по моємъ мнѣнію долженъ быть

новой „указъ гимназіязьный“ народный языкъ учебный въ высшихъ класахъ — какія послѣдствія этого указа? учителей русскихъ у насъ теперь довольно — а учебныя книги тоже найдутся. Какъ-же далеко поступлено въ семъ — преподается-ли — въ первой гимназій что еще по русски, кромѣ литературы и религіи, или нѣтъ? А Зоря не взошла еще на русскомъ небѣ — будетъ-ли еще долго ночь? Проѣзжающій туда Вѣнской Юристъ г. Савицкій говорилъ мнѣ, что есть намѣреніе — а даже и кавція до издаванія русского политического журнала. — Мы здѣсь ничево не видаемъ, кромѣ нѣмецкихъ часописмъ — жіемъ, какъ въ пустинѣ [4] иль въ Саксенъ-Кобургъ Ґотайскомъ или какомъ иномъ нѣмецкомъ государствѣ — нѣтъ никакихъ Славяньскихъ Вѣдомостей. —

Въ прочемъ здѣсь вездѣ глухо -- день ужь короткій — ночь долгая — а нѣтъ что иного дѣлать — какъ чиновнія дѣла. — No пусть будетъ ужь какъ есть — однакже въ одномъ я не задоволенъ. Вся надежда на Бецирkъ были (sic) коммисій — но нашь Начальникъ скудный — не дасть никому что заробить — и такъ я снова ограниченъ на самое жалованье — теперь суть упраздненныя лучшія мѣста -— но нельзя просить о перенесенье — бо тогда надобно ѣхать на власный коштъ — а нѣтъ кому сказать мудрое слово г. Мошу — послалбы н. пр до Залѣщикъ — якъ Пашковского зъ Коломыѣ въ Львовъ а оттуду въ Бережаны. — Но надобно было родиться счастнымъ — а что будетъ еще, когда нась зреорганизуютъ? Далѣе нѣтъ мѣста — а такъ здравствуйте Всѣ и помилуйте Вашего братца

Василія Гол.

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Ч. 354.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (8) 21 XI. 1859 р.

Любезнѣйшій Братъ! Яковъ Өеодоровичъ!

Наши письма разъѣхались. Г. Наумъ вѣрно Тебѣ передалъ оуже и письмо мое и книги; вспомнилъ я тамъ коечто о здѣшнихъ новостяхъ -- теперь прибавлятъ нечего, развѣ то, что министръ Тунъ самъ поздравлялъ Владыкꙋ Григорія въ чинѣ Митрополита — и что Полянскій пребываетъ на дняхъ въ Вѣнѣ, какъ у насъ говорятъ: „на оглядинахъ“ — захотѣлось въ министерствѣ его ближе познать. Молодцы семинаристы Іосифъ Андреевичь и Николай Ивановичъ пріѣхали благополучно. — Бродовича я пересматриваю — мнѣ кажется, что теперь еще не время,

чтобъ его здѣсь печатать. Но есть надежда, что время прійдетъ, и может быть скорѣе, нежели бы предполагать можно. Реформы прибираютъ большіе размѣры; всякій требуетъ своего — то и намъ помалу достанется. Пока надо быть осторожнымъ — я надѣюсь что къ намъ сами прійдутъ: съ поклономъ какъ во время оно. Тогда можно будетъ немножко посмѣлѣе потребовать. —

[2] На дняхъ надѣюсь возвращенія Богомольця, то и ближе поговорю о посылкѣ Бродовича.

Любезный шуринъ, гренадеръ Николай Андреевичь очень тоскуетъ за домомъ, и ужасно недоволенъ положеніемъ своимъ, хотя впрочемъ полковникъ очень учтиво съ нимъ обходится, и даже въ кадетскую школу посылаетъ. — Мы совѣтывались здѣсь, какъ бы избавить его изъ бѣды? Вислобоцкій былъ у генерала Рукштуля и у полковника — и стало на томъ, чтобъ отъ имени Отца написать прошеніе къ Его Величеству о освобожденіи отъ военной службы — Братъ Іосифъ Андреевичь будетъ у авдіенціи и предложитъ прошеніе. Но къ этому нужно нѣкоторыхъ бумагъ, именно какія есть свѣдѣтельства школьныя у него, а особенно же декретъ міністерскій, которымъ Николаю позволено исправлять кляссу изъ догматики. Этимъ бы можно дѣло прискорить. Потому сдѣлай милость, собери всѣ документы, находящіяся въ Львовѣ, и пришли чѣмъ скорѣе возможно сюда, чтобъ времени не терять. —

Меморандумъ Шашкевича я постараюсь на всякій случай — и пошлю Тебѣ [3] какъ и другія бумаги — я собираю все относящееся къ литературной борьбѣ — хотя теперь еще не могу сказать на какую цѣль. Пока для собственнаго наставленія — а время покажетъ, какъ бы къ чему иному приступить! —

Я жду скораго отвѣта отъ Тебя, касательно бумагъ Николая Андреевича.

Мы всѣ слава Богу здоровы — цѣлуемъ Васъ сердечно — и кланяемся всѣмъ друзьямъ.

Пращай Твой Братъ

Иванъ Ѳ.

Вѣна 21/9 Ноября 1859.

P. S.

Вислобоцкій надѣется Вѣстникъ удержать и на будущій годъ — но въ чемъ сегодня можно надежду покладать! —

Лист писаний на 3 стор. 8⁰.

Ч. 355.

Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 12. XII. 1859 р.

Ваше Высокопреподобіе Достопочтеннѣйшій Профессоръ!

Мнѣ удалось не скорѣе какъ теперь присланныя мнѣ книги частью распродать, частью даромъ для чтенія раздать. Вотъ расчетъ продажи:

1. Г. Дѣдицкаго — О неудоб. лат. азбуки 4 экс. а 35 кр. а. в.	1 fl. 40 кр.
2. Тогоже — Споръ о русск. азбуки 5 экс. а 40 кр. а. в.	2 fl. —
3. Г. Бѣловусова Опис. иконъ 5 экс. а 50 кр. а. в.	2 fl. 25 кр.
4. Dwie polskie broszurki z Lwowskiej Gazety P. Czerkaskiego присланныя мнѣ прежде для опроверженія содержанія ихъ — Стоимость ихъ наугадъ мною поставлена	35 кр.
	6 fl. а. в:

которыя здѣсь присовокупляю. —

Въ моемъ послѣдномъ писмѣ доставленномъ Вашему Высокопреподобію Госп. Пипаномъ вмѣстѣ съ книгами, просилъ я о благосклонное служеніе менѣ сочиненіе Майкова (Исторія Сербскаго языка), оно кажется Вамъ еще нужное, по когда будетъ уже прочтено Вами, вто ично прошу о ласкавое присланіе мнѣ для чтенія [2] на время одн мѣсячное.

Теперь посылаю послѣднія 3 NNр-а Общества Росс. Истор. и Древн. Я просилъ бы Васъ снова о другія NNр-а тихже Чтеній, въ которыхъ пѣтъ простонароднаго словотолкователя, ибо эти Nра были уже у меня.

Nеполучилъ ли Миликовскій полскаго словаря изъ Вильна, о которомъ писалъ я уже прежде, и этотъ книгопродавецъ обѣщалъ былъ выписать его, начиная съ XII выпускомъ, ибо у меня есть уже XI выпусковъ до слова kojnia, ni, lm. nie. ż. (remedium anaestheticum, ano —

Nѣтъ ли какихъ литературныхъ новостей касательно исторіи и филологіи?

По всей вѣроятности съ слѣдующей весною пріѣдетъ новой Митрополитъ въ Львовъ, и мнѣ быть можетъ удасться тогда переселится въ Львовъ?

Ожидая ласкаваго Вашего отвѣта, остаюсь съ должнымъ почтенiемъ

Вашего Высокопреподобiя истиннымъ почитателемъ

А. Петрушевичъ.

12 Декабря 1859

Въ Nовицѣ.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 356.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7 (19) XII. 1859 р.

Любезный мой Братъ Яковъ Өеодоровичъ!

При концѣ мѣсяца Ноября писалъ я Тебѣ, и просилъ прислать мнѣ нѣкiя свидѣтельства школьныя Николая Андреевича Бурачинскаго, именно же распоряженiе министерское, которымъ позволено ему исправлятъ неудачный экзаменъ. Всякiй день жду отвѣта, и черезъ Отца Устiяновича переказывалъ, а Ты все не посылаешъ. По крайней мѣрѣ отпиши, что не можно получить, тогда мы выправимъ Брата Iосифа къ авдiенцiи съ голымъ прошенiемъ, безъ документовъ. Братя докучаютъ мнѣ, и можетъ быть думаютъ, что я не хочу написать имъ прошенiя; потому сдѣлай милость, пришли что можно, или дай отвѣтъ, что не можно получить. —

Отецъ Николай Устiяновичъ былъ здѣсь нѣсколько дней — просилъ графа Агенора и Ланцкоронскаго о приходъ въ Роздолѣ, и безъ сомнѣнiя получитъ его, если консисторiя приметъ его въ терно. Смотря на его численное семейство надобы [2] желать, чтобъ Святоюрцы помиловали и приняли его въ пропозицiю. Мы съ нимъ провели нѣсколько часовъ вмѣстѣ, я притворился, будто ничего не знаю о его затѣяхъ почасти латинской азбуки и календаря. При стаканѣ вина развязался языкъ, и выпало изъ устъ: „часъ бы, щобъ мы приняли латинку, иначе не перестанутъ преслѣдовать враги!“ — Видя однакже, что я вовсе не одобряю его мнѣнiя, обратилъ онъ разговоръ на другой предметъ; видно ляцкая жилка глубоко вросла. — Мы встрѣтились и разстались друзьями. — Пусть все на чужiя руки идетъ! —

Мнѣ разсказывали про концессiю Богдана Андреевича на Зорю Галицкую, и что она произвела большое неудовольствiе. Еще лѣтомъ говорилъ я Богдану, что ему такъ свяжутъ руки, что не будетъ льзя и пошевелиться; концессiя показала на дѣлѣ. Впрочемъ мнѣ говорятъ,

что содержаніе всѣхъ журнальныхъ концессій составленны въ подобной формѣ, но концессіонеръ не обязанъ строго держаться условій; здѣсь нужно редактору наблюдать какой то тактъ, и избѣгать [3] экстремовъ. Болѣе всего жалко то, что тамъ предписывается и правопись и буквы; это будетъ бо̂льшимъ препятствіемъ успѣванія Зори Галицкой. Венгерскіе Русины едва ли захотятъ и смотрѣть на подобный изковерканный языкъ. Вислобоцкій Вѣстника продолжать будетъ и въ будущемъ году. Всякій день ожидаетъ онъ приказовъ по части правописи и буквъ, слѣдовательно съ 1860 года начнется новая епоха въ нашей литературѣ. Это уже слишкомъ несправедливо, чтобъ людей старыхъ и вжившихся въ какую нибудь привычку, принуждать на старости учиться писать. Пусть бы правительство попристало только на новомъ, молодомъ поколѣніи, а старыхъ бы лучше оставить въ покоѣ.

Богдана мнѣ очень жалко — все одно, рѣшится ли издавать журналъ на данныхъ условіяхъ, или нѣтъ. – Я ему давно говорилъ, что съ такими дарованіями надо ему искать большой публики, и при его неутомимыхъ трудахъ онъ бы оуже имѣлъ до сихъ поръ и гласное имя и состояніе. Но бѣда! [4] съ одной стороны какой то недостатокъ упованія въ собственныя силы, а съ другой опять жажда быть оригинальнымъ и популярнымъ на родинѣ.

Напиши мнѣ тоже, получилъ ли Ты отъ Наумовича посланное мною? Бродовичъ уже уѣхалъ; въ Вѣнѣ мѣста для него не нашлось, и едва ли такъ скоро найдется.

Мы всѣ, слава Богу здоровы, и цѣлуемъ Васъ сердечно; желая счастливыхъ и веселыхъ праздниковъ и благополучнаго Новаго Года.

Пращайте и незабывайте Вашего Брата

Ивана Ѳ. Г.

7/19 Декабря 1859.

Поклонись всѣмъ доброжелательнымъ друзьямъ и знакомымъ.

P. S.

Слышу, что въ Львовѣ опять приготовляется комиссія, для оустановленія скорописи, которой намъ будетъ предписано употреблять! Это уже превосходитъ всѣ мерзости! —

Лист писаний на 4 стор. 8°.

Рік 1860.

Ч. 357.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 4. I. 1860 р.

Высокопочтенный Господ. Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Давно я желалъ Вамъ отписати на Ваше многоцѣнное письмо, но признаюсь что мое прескорбіе отрывало мене всегда отъ пера, ибо вѣрте Любезнѣйшій наше состояніе горкое я предчувствовалъ еще, предъ годомъ. — Наши самы виноваты отчасти! — Нынѣ намъ ни назадъ ни на передъ. Отъ 1848 до нынче нечего вспоминати — да хорошо бы было! — ибо предъ тымъ мятежнымъ годомъ все было еще по русски а отъ того времени до нынѣшняго все разорили наши реформаторы! Правопись была русска, книги русскимъ словомъ писаны хотя ихъ очень мало и некому неснилось навергати ни правописи ни словъ и сложенія ихъ — все было иначе. Рекурсъ Богдана непринесетъ никакой пользы, — разъ схватили за чуприну будутъ держали пока и тѣло съ душею не схватятъ. Вотъ, что съ нашими учителями богочестія дѣется! — опять розписали конкурсъ — вѣдь нехотятъ русскихъ катехитовъ при гимназіяхъ — 10 лѣтъ минуло уже и тяжко бѣднымъ нашимъ добытись до берега — плывутъ по сомнѣтельныхъ волнахъ. —

Я знаю что намъ легче не будетъ. Кобы Вы Любез- [2] нѣйшій додержали Ваше мѣсто, тому найлучше для блага русского смотрѣте предо всемъ на себе, — еще только одного удара намъ недостаетъ а уже полное безнадеждіе — еще одно, чтобы Ваше мѣсто заялъ недоляшокъ!

Напишѣте мнѣ благосклонно, что дѣлать иль еще третый разъ писать конкурсъ на катехиту гимназіалного иль плюнути на все. — Якое розположеніе межь нашими дипломами (sic), что ихъ высокіи головы думаютъ да предумываютъ? Кобы только что хорошого да полезного для русскаго счастья! Иль испытъ будетъ очень строгій иль середній? иль министерство повелѣло новый конкурсъ иль Штатгалтерія иль кто иній? Все то для мене важно. Отецъ Михаилъ чай Васъ поучилъ о томъ всемъ. — У насъ говорятъ, что Г. Павликовъ парохъ Ставропигійскій отходитъ въ Городокъ иль есть въ томъ что правды? —

Иль будетъ Народный Домъ мою рукопись печатать? Если бы не рѣшились, то я постараюсь у своихъ но не въ пользу Народнаго Дома ибо каждый имѣетъ свой разсчетъ. —

Межь нашими хорошоє розположенiє — Мы уконститовали общество въ цѣли составленiя Гомилiй на основанiи церковныхъ книгъ — приступило 15 священниковъ. —

Желая Вамъ Любезнѣйшiй съ Вашимъ семействомъ счастливыхъ и веселыхъ святъ [3] тожь само Гдну Денису — Отцу Михаилу и Богдану остаюсь Вашимъ искренно преданнымъ другомъ

I. Николаев.

Моя сожительница Вашей ВПочтенной засылаєтъ сердечноє поздравленiє (sic) — Г.

4/1 860.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

Ч. 358.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (24. XII. 1859) 5. I. 1860 р.

Пряшовъ 24 Сѣчня 5 Грудня 860[1]).

Любезный братъ!

Возрадовалася душа моя на извѣстiе, что вы намѣряете выдавать Альбумъ въ честь Его Преосвященьства Г. Митрополита. Я вскорѣ, какъ то кажется raptim поялъ перо, и написалъ всяку всячину, подлинныя думы, кои и посылаю здѣсь, незная какъ тѣ у васъ приняты будутъ; гадаю однакожь, что вы нѣчто выберете. — Осповилъ я и Г. Яновича, Раковского приходника во Изѣ, въ Марамороше, которому пишется per Huszth, Iza. Осповилъ и Г. Павловича приходника въ Бѣловежѣ, славного Ритмисту, которого мало дѣйствiй и переносылаю, особенно Гласъ мною поправленный, думаю, что и вамъ понравится[2]).

[2] Вамъ друзья нужно дѣлать щиро, и охотно на просвѣщенiе народа чистымъ духомъ, и тесанымъ перомъ, въ новомъ Митрополитѣ когда не явного защитника найдете, то хотя перепонъ не сдѣлаетъ, и самъ любя чисто народное слово. — Уважайте же и на вкусъ внѣшнiй, и нѣжность печатанiя, да и формата; я не думаю у насъ больше распродать, какъ 12 оттисковъ; бо тутъ владѣетъ Мадяризмъ, и матерiялизмъ, ми со всѣмъ подупали, одинъ я остался на поруганiе, и нѣ-

---

[1]) Як видно, в даті зайшла помилка. Повинно бути 24 Грудня (1859), 5 Січня (1860)

[2]) В „Зорѣ Галицкой, яко альбумъ“ напечатані поезиї Духновича і Ал. Павловича.

сколько друзей въ тайнѣ; — Долгихъ полемїй не вмѣщайте, бо то въ такой книзѣ уныло бываетъ, но все коротенько, и съ солью, найпаче же стихи, какъ, цвѣтъ нашихъ нивъ. —

[3] Еслибы вы имѣли нѣкакіи сѣмена огородныи, (рѣдкости, или новости) такъ и сѣмена, или бульбы цвѣтовъ то постарайтеся мнѣ такихъ на мой счетъ покупить, и прислать, я сей часъ пошлю гроши; бо я видѣлъ въ Львовѣ прекрасны огороды, и думаю, что тамъ множество цвѣтовъ, я любуюся цвѣтами и растинами, то мнѣ тѣмъ сдѣлаете милость и радость.

Поздравляйте отъ меня всѣхъ друзьей, и сами здравствуйте и помните брата

Духновича.

NB. Отъ Павловича еще пошлю нѣсколько стиховъ, онъ теперь дѣлаетъ.

Лист писаний на 3 стор. 4^0.

Ч. 359.

Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 6. 1. 1860 р.

Пряшовъ 6 Сѣчня 860.

Любезнѣйшїй другъ!

Кажете: Переписка наша перестала, и что дивно? что, и какъ писать? Богданъ нашъ самъ незнаетъ до чого браться, а я пишу, и все пишу но для кого? — для себя!

Дѣдицкого первое и второе изданїе лежитъ у меня, а Вами присланные книги такожде суть у меня, не коснетъ ихъ никто; — бо туть нѣтъ русскихъ читателей. Я Господину Дѣдицкому до Вѣны послалъ былъ 10 ренскихъ, незнаю получилъ ли ихъ? Вамъ посылаю 5 ренскихъ, бо токмо я самъ купилъ нѣсколько оттисковъ; прото у насъ само собой все пропало, да пропало [2] и по этому я принужденъ ваши книги и Дѣдицкого послать Вамъ вспять до Львова, бо тутъ могутъ они стоять даже до страшного суда!!!

Вы снова желаете издать Литургическій Катихисъ. Да мнѣ то есть радостно, что у васъ еще поддержуется какой нибудь духъ; такъ издавайте братъ мой, колько вамъ угодно, у насъ на тое нѣтъ нужды; — Но я думалъ бы сократить дѣло такъ, чтобъ Сіtацїи С. Отцевъ всѣ остались, и все дѣлце сократилось, тогда бы и для учащихся дѣтей примѣрно былобъ, да и дешевѣе былобы, а польза одна. — Тоже

на колико возможно сократите, и издайте на способъ [3] школьнои книжицы. — Я на такое дѣлце препумерую на 100 оттисковъ, кои я сей часъ выплачу, чтобъ дѣтямъ раздать по селамъ; токмо молю васъ, не по новой нѣмецко-галицко-русской ортографіи; бо у насъ тую ортографію и мужикъ нетерпитъ. — Вамъ то и въ Львовѣ можно, если хочете, и все подъ моимъ именемъ, бо мы непріяли тую ортографію и никогда непріймемъ, раднѣе все на время оставимъ. — Наши Мадяры, изъ поводу краковскихъ Поляковъ, велики надежды себѣ ображаютъ, что всѣ чиновства будутъ по мадярски дѣйствоватъ, и по этому мы между Сциллою, и Харибдомъ такъ изъ двухъ сторонъ насъ возмутъ, двѣ власти истребить насъ стремлятся, и дай Боже [4] чтобъ выдержать борьбу, пока она неперестанетъ.

Я думаю, что если Вашъ Митрополитъ позоветъ нашого Владыку на Инсталлацію, мы увидимся въ Львовѣ, но то лишень такъ, если возветъ; нашъ Епископъ готовый будетъ на воззывъ прійти, а я такожде съ нимъ, пожертвую сердечно тѣхъ нѣсколько реньскихъ для васъ, чтобъ еще видѣти Народный Домъ и васъ.

Цѣлую васъ, и Дѣдицкого, цѣлую Малиновского, и всѣхъ васъ друговъ Народа. Желая вамъ счастлившій новый годъ какъ былъ старый, — да исчезнетъ и память его. —

Остаюсь вашимъ искреннымъ Другомъ

Духновичь.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 360.

Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького. пис. дня 7. I. 1860 р.

Ваше Высокопреподобіе Всечестн. Господине!

Обращаюсь съ коротенькимъ прошеніемъ до Вашего Высокопреподобія. Насамперед прошу смиренно увѣдомити мене о дальшомъ дѣйствованіи коммиссіи испыт. гимназ, якъ только послѣдуетъ именованіе испытателя для любомудрія, дабы я о сколько возможно улегчилъ себѣ должности гимназійскія, а сово- [2] купилъ всякіи силы къ приготовленію до испытовъ клявзурныхъ и изъустныхъ.

Такожде прошу при способности звернути вниманіе Г. Вахольца на тое, что я 3 вопросъ Über Friedrich IV., гдѣ только способность была, обробилъ въ духу монархическимъ, лояльнымъ, [3] истинно австрій-

скимъ, якъ я и успособленъ есмь. Сдѣлавши хорошо испытъ сей я намѣряю подаватись до Угоръ на учителя австрійской исторіи при которой правничой академіи, можетъ быть, до Кошицъ.

Гроши, если за Иконы надойдутъ изъ Угоръ или Вѣдня, прошу у О. Ступницкаго зложити.

Просячи о прощеніе моей смѣлости остаюсь съ глубокопочитаніемъ

Ѳ. Бѣлоусъ.

Тарнополь 7 Янв. 860.

Лист писаний на 3 стор. 4°.

Ч. 361.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького пис. дня (6) 18 II. 1860 р.

Почтеннѣйшіи братья и друзья!

Послалъ ко мнѣ Г. Александеръ Павловичъ стихи свои, чтобъ переслать Вамъ, и се я посылаю ихъ, и нѣсколько моихъ; Вы друзья употребите что вамъ угодно будетъ, и поправляйте по вашому вкусу, и знанію.

Мнѣ очень былобъ пріятно, еслибъ вы, выписавъ что изъ нашихъ стихотвореній, оригинальныя рукописи отдали на Библіотеку Народного Дома, дабы сохранилося тамъ, ибо то о времени столѣтія можетъ служить ко Исторіи нашихъ Русиновъ.

У насъ великій непорядокъ. Мадяри бѣснуются, и упорствуютъ по всюду противо царьскимъ повелѣніямъ; полиція много имѣетъ дѣла. Мадяризмъ заводится по всюду, уборъ мадярскій (народный) эпоху ставитъ, а найпаче Протестантисмъ верхуетъ. Говорю бѣснуются, и то не предъ добрымъ! Богъ видаетъ какіи цвѣты принесетъ намъ Май? Наша доля все несчастна, мы Мадярамъ очи колемъ, а Нѣмцы намъ не вѣруютъ; такъ мы всюду бѣдныи люди. Господи сохрани насъ отъ напасти. — Народъ неприставаетъ къ Дворянству, но Протестанты [2] всѣ кромѣ Славянскихъ, избурены. — Славяньскіи Протестанты довольны царскимъ Патентомъ, и твердо стоятъ на сторонѣ ц. к. Правительства, съ бѣдными Русинами, ихъ ничто немечтаетъ, бо они памятуя на мадяризмъ, боятся 849 года; — Богъ поможетъ и намъ! Неустрашимся ни мадяровъ протестантовъ ни котоѣдцевъ таліанцовъ. Намъ защита горы, и скалы; — камень прибѣжище заяцемъ.

Здравствуйте братья и друзья, помните и вашого друга

Духновича.

Еперіесъ 6/18 Февр. 860.

Господь крѣпость людемъ своимъ дастъ.

NB. Милобы мнѣ узнать, что тамъ повелося съ Педагогїею, продал'ли нѣчто Герговичъ и отдалли что на домъ народный? —

Лист писаний на 2 стор. fol.

Ч. 362.

Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 11. III. 1860 р.

Брате Высокопочтенный!

Звѣстни Вамъ сутъ мои намѣренія взглядѣ переселенія моєго. — До сыхъ поръ былъ я дость щасливъ въ моимъ убѣгательствѣ. Высокїи воды переплылъ я цѣлъ, но теперъ приходитъ утапати на мѣлизнѣ у самого берега. — Маю Декана, чоловѣка слабого, которому приснилась владыческая корона. Сей чоловѣкъ жиє пустынно, майже въ полномъ смыслѣ сего слова. Вълюбленъ въ свой деканалный Урядъ, заприсягнулъ азбуцѣ параґрафовъ незломную вѣрность; а недоволенъ, що єще до сыхъ поръ не єстъ владыкою, замкнулъ ся онъ въ своєй нужденной хижѣ, не припуская нѣкого въ свѣтѣ къ собѣ, и не бывая самъ у нѣкого въ свѣтѣ, и рацуєсь лишъ только актамъ своимъ, которіи що день перекладає въ примѣрнѣйшій порядокъ. — [2] Отъ десяти лѣтъ не видѣлъ єго никто будь у кого въ гостинѣ, и кромѣ урядового поклыка не гостилъ ся никто у него. Єму кажесь, що онъ потыралъбы все одо яснѣющеє около єго мудрой головы, єслибы онъ поѣхалъ до щирого сусѣда розвеселитись на хвильку; словомъ єстъ то чоловѣкъ слабый умыслово, безъпристанно, зима и лѣто, двигающій на собѣ два кожухи, и мешкающій въ пекарни купно съ челядю, щобъ не озябити грудей чистѣйшимъ воздухомъ, и не тратити въ очей старой якъ свѣтъ Маріи, парафіянки своєй, єдинственной єму вѣрной души въ свѣтѣ. Тотъ слабый чоловѣкъ, во время оно, когда то я занемалъ ся бôльше перомъ, и приходилъ до якой то популярности, уроилъ собѣ въ головѣ, що я стануся славнѣйшимъ въ деканатѣ отъ него, и що я усадилъ ся на тоє, дабы єго честь подкопати, и всадитись на престолъ намѣстничеського уряда, которымъ владѣє онъ. Съ первопочатка, взбуджало тоє уроєніє смѣхъ и сожалѣніє во мнѣ, но познѣйше [3] увидѣлъ я, що сей мечтатель бѣдный, розпочалъ влѣпяти свой взоръ лишъ на темнѣйшую сторону моєго характера и жизны моєй, и зачалъ крысковати всѣ и найменшіи черты тои стороны моєй, вписуючи ихъ до Шварцибуху, который у него съ найбôльшою прилѣжностію удержує ся. Я сталъ быти єму неприязнымъ, однакъ боронилъ єго честь, которая зачала

умалѣвати тогда, и возвишалъ єго въ истину надъ всѣ деканы въ Галицкой епархіи. Но бездѣльно! Онъ узналъ мене за фаризея и дѣлалъ своє. И когда въ одинъ часъ услышалъ онъ, що днешный преосвященнѣйшый Владыка Г. Литвиновичь пріялъ мене надъ ожиданіє снисходительно, отъ сего времена зависть не дала єму и хвильки супокою — и онъ поѣхалъ до Львова, представилъ ся Владицѣ — завелъ бесѣду за мене, и оклеветалъ мя доволно щире, оклеветалъ мя найогиднѣйшимъ языкомъ передъ мужемъ, въ которого власти моя будущина — и передъ которымъ я тôлько трема недѣльми передже, того самого моєго пôзнѣйшого клеветника, найяснѣйшими описовалъ красками. — Дозналшись о томъ [4] я оскаржалъ ся передъ моими сусѣдами на него про тую єго нелѣпость, прося ихъ, щобы єму донесли, якъ невинно а болезно оскорбилъ онъ мене. Но тоє роздуло въ немъ ненависть, и подозрѣніе єще бôльше, и онъ зачалъ шкодливымъ быти не тôлько менѣ, но даже и дѣтьомъ моимъ — и днесь доноситъ онъ каждоє и найменшоє отступленіє отъ азбуки єго повелѣній до консисторіи, и щобы помститись довол'но на мнѣ, онъ стає врагомъ въ дорозѣ моєго намѣренія — и не тôлько не дає мнѣ лучшого свѣдоцтва зъ послѣдныхъ двохъ лѣтъ, но даже не дає мнѣ нѣякого, и отослалъ моєго посланника безъ нѣчого домôвъ. — Брате Высокопочтенный — жалко потапати при березѣ. Подайте мнѣ руку — а може спасу-сь. Потрудѣтъ ся чимъ скорше до ВІІ. отца Малиновского — и принуждѣтъ єго, щобы доконечно написалъ до моєго декана Фортуны, дабы онъ менѣ не припятствовалъ въ моимъ намѣренію — єсли я не удержу-сь, то онъ буде имѣти и веремя и случайности доволно, щобъ показати мнѣ яко онъ єстъ старшина моя, съ одомъ около головы. — Потрудѣтъ ся и донесѣтъ мнѣ чимъ скорше, щобъ я могъ о слѣдствіяхъ Вашихъ трудовъ знати. — Пращайте

Устиянов.

Славско 11/3 860.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 363.

Лист Ґеорґія Шooша до Якова Головацького, пис. дня (1) 13. III. 1860 р.

Куцура дня 13/1 Марта 860.

Ваше Преподобіє Господинъ Профессоръ!

Іа бы желалъ имѣти слѣдующіи книжочки

а) Тvпіконъ Г. Іаковомъ Досковскимъ 1852 р. сочиненный Екс. 10

б) Чинъ Священыя и божест: Літургіи Вашимъ Преподобіємъ изд: Екс. 4
в) Требникъ великій „ 7
г) Ѱалтыръ „ 10
д) Богогласникъ „ 2
е) Schematismus Архід. гр. каѳ. Leopol. „ 3
ж) Schematismus Diaec: gr. Cath. Premisl. „ 3
з) Повѣсти зъ Пйсма С. Стар. и Nов: Завѣта Г. Антоніємъ Добрянскимъ изданни „ 50

а незнаючи до когобыся обернути и кого запросити, Его Высокопреподобіє Г. Клирошанинъ Кустосъ М. Кузіємскій радо бы мнѣ послужилъ, но знаючи добро, что кромѣ того маєтъ досить клопоты, не хощу. При томъ прійшло ми на умъ, же Ваше Преподобіє єдиножды послали ми крестомацію со малою цедулкою, [2] то теперъ тою я ободренъ осмѣливаюся Ваше Преподобіє всенижайше просити, чтобся у книгопродавца Г. Андреа Греговича дознали, чи выше написанни и речени кни́ги маєтъ? послѣ того мня писменно увѣдомити благоволили, что будутъ коштовати, да могу што скорше гроши послати, а речени книги получити.

Поки нашъ милій Вѣстникъ выходилъ, то зналъ емъ, что на Nебосклонѣ нашой Народности появилося, но ѿ коли занедужалъ и хворуетъ про Недбалость своихъ Братовъ, ба Сыновъ то ничъ знати немогу. Nа истѣ Стыдъ и Срамота есть намъ, же близъ три Миліоновъ насъ руссиновъ немогутъ (ба нехощутъ) едну Газету Вѣстникъ най тупшій на свѣтѣ подупирати и подержати. Галичаномъ милшіи суть Газеты Полскіи, венгерскимъ Руссиномъ Мадярскіи а во Хорватской Илирскій, и такъ кажды болше любитъ чуже, якъ свое, ко котрому [3] го самъ Богъ, естество, и кровъ привязали.

Вашой благосклонности и братолюбію препоручаючися со пристойнымъ почитаніємъ семь. всенижайшіи Слуга

Георгіи Шоошъ
Диштрикт: Вицеархидіаконъ
и русскіи Парохъ Куцурскіи.

У Куцурѣ über Szegedin letzte Post Kula in Serb: Wojwodschaft.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

На четвертій сторонї адреса:

Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino Iacobo Holovacky Doctrinae Religionis et Litteraturae Ruthenicae Professori P. O. Dno... sing Colendissimo Lemberg in Galicien.

Ч. 364.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (2) 14. III. 1860 р.

Любезнѣйшій Братъ Яковъ Өеодоровичъ!

Я вовсе не виноватъ въ томъ, что посылка выигрыша для Твоей любезнѣйшей Ольги Яковлевны такъ опоздалась. Билетъ мнѣ присланъ былъ слишкомъ поздно; я его сей же часъ предъявилъ въ конторѣ, но мнѣ дали только рецеписъ подъ N-о 17031, съ тѣмъ примѣчаніемъ, чтобъ по выигрышь не приходить прежде, какъ въ мѣсяцѣ Мартѣ. И не удивительно: всѣхъ лосовъ было триста тысячъ — и всякій выигралъ — разобрать, опредѣлить и выдать всякому, на это нужно времени, такъ что ежедневно выдаваемы были не больше какъ 600—700 выигрышей. — Впрочемъ на выигрышъ припала такая бездѣлица, что мнѣ даже стыдно посылать ее, не прибавивъ чего нибудь другаго. Потому я и купилъ для Ольги такъ называемый Necessaire, а въ серединѣ есть истинный выигрышъ (нѣсколько простыхъ иголокъ) и мой фотографированный портретъ въ 5 экземп. для Тебя и для братій и сестры Юліи Өеодоровны. Сдѣлай милость, и разошли ихъ при случаю, куда слѣдуетъ. Лучшей па- [2] мятки я не въ состояніи Вамъ послать.

Касательно стипендіи, расписанной министерствомъ для русскаго филолога — я не могъ почти ничего извѣдаться; министерскіе люди очень недоступны. Предполагать, чтобъ это прямо вымѣрено было противъ Тебя, я думаю несовмѣстно и безполезно. Какъ бы то ни было, а въ Прагѣ выводятся хорошіе славянофилы; дѣло въ томъ чтобъ мѣсто получилъ способный человѣкъ! Жалко, что Өеодосій Андреевичь не рѣшился конкуровать — лучше его нѣтъ у насъ. Ты же, Братъ любезный, по напрасну не безпокойся — занимайся должностью, какъ предписано — не дѣлай нѣкакихъ протестовъ противъ объявленія конкурса — а прочее оставь на волю Божію. Старайся снискать благосклонность такъ епископа, какъ особенно новаго Митрополита, чтобъ въ случаѣ крайней судьбы пожаловали хорошій приходъ. Готовымъ надо быть на все, хотя я не думаю, чтобъ опасность была уже такъ близка. Но враговъ у Тебя много; они въ состояніи и подъ предлогомъ редукціи лишить Тебя мѣста; какъ въ обще никто изъ чиновниковъ не можетъ ся ручать за свою судьбу. Это уже у многихъ показалось на дѣлѣ.

Выслобоцкій, кажется, болѣе знаетъ о подобныхъ дѣлахъ — онъ бываетъ у графа почти [3] ежедневно. Теперь крутится около Преосвящ. Григорія, и замѣтилъ мнѣ недавно, что Яхимовичъ не знаетъ русскаго языка. — Ты догадаешься, что это значитъ. Ко мнѣ онъ никогда не

былъ искрененъ; я впрочемъ въ глубокую политику не запускаюсь. Съ Вѣстникомъ разставаться приходилось Выслобоцкому очень тяжело — онъ былъ въ это время въ какомъ то отчаянномъ расположеніи, въ какомъ я его никогда еще не видалъ, хотя декретъ директорскій уже былъ у него въ карманѣ. Въ концѣ рѣшился не издавать газеты потому, что у него теперь нѣтъ времени — впрочемъ онъ хотѣлъ избѣгнуть тѣмъ всякаго столкновенія съ графомъ Агеноромъ. Но послѣ взывалъ меня Выслобоцкій, чтобъ я принялъ редакцію на свое имя, разумѣется подъ его надзоромъ, и то какъ онъ говорилъ по внушенію министерства полиціи, которое бы должностнымъ путемъ постаралось у моего начальства о позволеніи для меня. Но я о томъ и слышать не хотѣлъ; мнѣ бы пришлось тогда пожертвовать ночью для Вѣстника, или же подвергать ся вѣчному подозрѣнію начальства, будто я чѣмъ нибудь другимъ занимаюсь и я отказался отъ этой чести, которая бы могла стоить меня здоровья а можетъ быть и жизни. Я обѣщался, быть коли [4] нужно, безименнымъ сотрудникомъ, какъ и прежде бывало. Между тѣмъ слышу, что дѣло опять отложено по причинѣ переговоровъ о правописаніи. Министерство просвѣщенія требуетъ кажется, чтобъ Вѣстникъ издавался новой какографіей – но Выслобоцкому того не хочется, и онъ просилъ Яхимовича, чтобъ по этому дѣлу поговорилъ съ министромъ. На томъ и стануло. Новой ортографіи Выслобоцкій подъ никакимъ условіемъ не приметъ, скорѣе откажется всего; такъ по крайней онъ говоритъ. Увидимъ! —

Выслобоцкій вѣчный парляментеръ между Литвиновичемъ, Голуховскимъ, Яхимовичемъ, Туномъ (Ѣречкомъ), Тіери и проч. безъ конца. Что мнѣ съ нимъ за дѣло? я просилъ его, чтобъ онъ никому не сообщалъ о моемъ сотрудничествѣ — а онъ разнесъ молву не только въ Вѣнѣ, но видно и между Вами. Это можетъ статься причиной, что я отъ всего откажусь. —

Посылаю Тебѣ Русской Бесѣды кн. 3 и 4 за 1859 годъ съ прибавленіями — второй же книги у меня еще нѣтъ.

Мы слава Богу здоровы — и желаемъ Вамъ всякаго благополучія и здоровья.

Уцѣлуй своихъ и поклонись друзьямъ.

Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Г.

Вѣна 2/14 Марта 1860.

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 365.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7 (19) III. 1860 р.

Пряшовъ 7/19 март. 860.

Любезныи друзья!

Какъ то нашое дѣло идетъ тамъ не знаю, и вы неувѣдомляете жаждущую мою душу, хотѣвшую чтонибудь узнать о родномъ успѣхѣ. —

Я вамъ огромную извѣщу новость, намъ печальную, и вамъ такожде жалостную!

Нашъ Collega Викторъ Добрянскій, вчера о 9-томъ часѣ утромъ прострѣлился изъ ручницы (flinte). Человѣкъ уже отъ трехъ годовъ духомъ нездоровъ, всегда унылый въ ничемъ ненаходилъ радости, стался недовѣрчивымъ, и отъ прешлои осени въ голову себѣ набилъ, что всѣ люди суть ему врагами, что его описуютъ; — онъ невыходилъ никуда, и всегда во обраҗеніяхъ толковалъ противо себя вражду всѣхъ людей. [2] Онъ на конецъ стался бѣшенъ, удалялся отъ людей, и подозрѣвалъ непрестанно на каждого человѣка, — той зимы ходилъ до Вариду къ своему брату Адолфу, и предъ седмицею приѣхалъ вспять. — Задумчивъ ходилъ и въ церковъ, такъ и вчера былъ на утрени, пошолъ домой, завтракалъ, и около 9-го часа, уже сдѣлалъ самоубійство; онъ стрѣлилъ себѣ въ чело, и на челѣ рану сдѣлалъ смертельну; Онъ живетъ, и терпеливо сноситъ болѣзнь, не скучитъ, и лежитъ въ памяти; Богъ видаетъ доколи. — Онъ написалъ Тестаментъ, листъ брату Адолфу, и сестрѣ, написалъ себѣ Эпитафъ, и такъ deliberans animo, но несчастно совершилъ на себѣ неслыханое въ капитулахъ мордерство. Врачи не могутъ [3] истинно сказать о его жизни, и сомнѣваютъ. Богъ да проститъ ему, ибо все сдѣлано въ маніи и дурачествѣ!

Я еще живъ, и надѣюсь уже лучшого здоровья, Эмороиды уже не имѣютъ власти весною, и такъ чаю состоянія получшеніе. Буду заниматься, — какъ то и всегда — огородомъ, и цвѣтами, а єслибъ и вы мнѣ что такого прислали, какъ то я просилъ, то бы я плекалъ чувствительно какъ родное дитя.

Ябъ любилъ знать когда будетъ installatia Его ВПреосвященьства Метрополита, и какой она для насъ принесетъ полъзы; — я надѣюсь множество много, и чаю воскресенія мертвыхъ! —

Вы братья утолите мою [4] жажду, пишите мнѣ множество много, чтобъ насытился довольно; — О Албумѣ, о друзяхъ литераторахъ, о предметахъ и матеріалахъ посланныхъ вамъ, и о успѣхѣ печатни. О Народномъ Домѣ и пр. и пр.

Скажите мою сердечную любовъ всѣмъ родимцамъ, и братьямъ особенно Г. Кузьемскому, Маťиновскому, Г. Директору Полиціи и Его брату, да и всѣмъ русинамъ.

Цѣлуя васъ сердечно остаюсь другомъ

Духнович.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 366.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 23. IV. 1860 р.

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Ѳеодоровичъ!

Захотѣлось мнѣ оставить по себѣ памятку — и вотъ приготовилъ я рукопись къ печати, подъ заглавіемъ „Russisches Lesebuch — Poetischer Theil. Mit besonderer Rücksicht auf Betonung und Ausprache. Als Beitrag zur darstellenden Unterrichtsmethode verfasst von Iván F. Holovackij". — Эга книга содержитъ предисловіе, объясняющее цѣль, составъ и меѳоду ея; потомъ слѣдȣютъ 50 пьесъ русскихъ поэзій, большею частью сочиненія Хомякова, Кольцова, Крылова, нѣсколько Лермонтова, Пушкина, Державина, Жуковскаго и другихъ. Къ всякой поэзіи прибавлена точная транскрипція латинская, съ опредѣленіемъ гласоударенія и выговора, и въ концѣ нѣмецкій метрическій переводъ собственной работы, а нѣсколько Боденстета и Волфсона. Книга должна служить для всѣхъ, которые желаютъ познать и изучить точный выговоръ [2] и всю красоту живущаго россійскаго языка. А такихъ полагаю найдетъ ся довольно много, такъ между Нѣмцами какъ и Славянами. Главная цѣль есть, разширить точное познаніе россійскаго языка; посредственно укажется также при томъ большое розличіе между велико и малорусскимъ языкомъ

Дѣло теперь въ томъ, чтобъ чѣмъ скорѣе приступить къ печати — котора стоить будетъ около 300 гульденовъ. Я старался здѣсь между знакомыми пріобрѣсти нужныя къ тому деньги; но до сихъ поръ не успѣлъ. Помилуй, Любезный Братъ, если Тебѣ возможно, посули мнѣ въ займы по крайней мѣрѣ 150 fr. подъ какимъ бы то ни было условіемъ и сдѣлай милость, отпиши мнѣ чѣмъ скорѣе, могу ли полагать на Твою помочь, или нѣтъ? —

Жалко мнѣ, что не могу приложить Тебѣ рукописи — она теперь еще [3] между людьми. — Пока притягаю здѣсь пробную колонну, сдѣ-

ланну типоґрафомъ, но она неудачна, и по формату и по шрифту. Для учащихся необходимо большаго формата и соотвѣтнаго шрифта. Я увѣряю Тебя, что эта моя работа очень прилѣжна и совѣстна — удачна ли? Это другой вопросъ, который розрѣшить можетъ только практика. —

Прошу Тебя, не показуй и не говори о томъ дѣлѣ рѣшительно никому—пока время прійдетъ. Если Ты любопытенъ познать ближе рукопись, о чемъ я не сомнѣваюсь, то напиши, а я пошлю ее Тебѣ, хотя на нѣсколько дней. Но вообще я нерадъ бы терять времени, и волѣлъ бы посылать Тебѣ оуже готовые печатные листы.

Уцѣлуй сердечно всѣхъ родныхъ и — Прощай

Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Гол.

Вѣна 23/11 (IV) 1860.

Лист писаний на 3 сторонах 8⁰.

Ч. 367.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (18) 30. IV. 1860 р.

Любезнѣйшій Братъ Яковъ Ѳеодоровичъ!

Съ нетерпѣніемъ ожидаю Твоего отвѣта на письмо мое отъ 23 Апрѣля, въ которомъ я приложилъ Тебѣ пробную колонну издаваемой мною Русской Хрестоматіи, и просилъ помочи для издержекъ печати. Сдѣсь прилагаю опять другую пробную колонну въ октавѣ, которая кажется выгоднѣе будетъ для читателей, и повторяю мою просьбу, или прошу по крайней мѣрѣ скораго отвѣта и совѣта.

Вѣстникъ Выслобоцкого догараетъ — редакторъ ждетъ только малѣйшаго укора изъ стороны своего шефа, и тогда рѣшительно откажется отъ всего — между тѣмъ цяпаетъ еще какъ издыхающій цыпленокъ. Распустили дурные слухи, будто я обнялъ редакцію Вѣстника, и теперь подписчики требуютъ отъ меня или Вѣстника или денегъ! а я ни о чемъ не вѣдаю! Тфу! пропадай, чистая напасть! — на гладкой дорогѣ! —

[2] Повторяю еще разъ, Любезнѣйшій Братъ, не вспоминай предъ никѣмъ о намѣреваемомъ мною изданіи.

Уцѣлуй отъ меня всѣхъ родныхъ и прощай.

Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Головацк.

Вѣна 30/18 Апрѣля 1860.

Лист пис. на 2 сторонах 8⁰.

Ч. 368.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. V. 1860 р.

Вѣна 3 Мая 1860.

Любезнѣйшій Братъ Яковъ Θеодоровичъ!

Извѣстія изъ родины, присланныя Тобою, ужасно поразили меня. Развѣ суждено нашему роду вѣчно страдать? Бѣдная Юлія Θеодоровна, что она начнетъ съ дробными ребятишками, если упаси Богъ, сбудется то, о чемъ Ты пишешь? Отецъ Григорій, сколько я его позналъ, въ короткое время нашего свиданія 10 лѣтъ тому назадъ, человѣкъ пылкій, буйная голова. Можетъ быть, припадки его приходятъ только ôтъ раздраженія нервôвъ и какой то слабости или безсилія воли надъ самимъ собою. Я уже видѣлъ такіе случаи, гдѣ нервическая система преобладали (sic) на время всѣми тѣлесными и умственными силами человѣка; подобные припадки опасны въ послѣдствіяхъ своихъ, особенно если часто и въ обще повторяются; потому что изъ нихъ можетъ истинно развиться органическое разстроеніе центральныхъ нервическихъ орудій. Потому надо бы устранятъ всѣ причины внѣшнія, которыя бы могли причи- [2] няться къ возобновленію пароксизмовъ. Если же бы показывалась какая небудь опасность для семейства или самого больнаго, такъ конечно надо бы подумать и о больницѣ. О какомто несчастьи Николая вспомнилъ Ты было; но я рѣшительно ничего не знаю, что случилось въ Ратищахъ. Пожалуй, напиши поскорѣе. Емиліянъ писалъ недавно Іосифу Андреевичу, но не вспоминалъ о болѣзни братовой; надѣюсь что если и захворала, то оно по неопасности и пройдетъ счастливо.

Здѣсь посылаю Тебѣ рукопись мою изъ типографіи — разсмотри, замѣти что надо, и присылай поскорѣе; въ типографіи все оуже приготовлено, но у меня въ карманѣ нѣтъ и копейки. Я полагаю, что Тебѣ къ разсмотренію нужно не больше какъ два дня, а можетъ быть и за день. Главное дѣло предисловіе, это надо прилѣжно перечитать; прочее же для Тебя бездѣлица. Нѣмецкіе переводы есть много плохихъ, но много и довольно удачныхъ. Нечего дѣлать, ultra posse nemo tenetur — я читалъ уже хуже моихъ, и у меня нѣтъ притязанія, щеголять или обогащать пропасть нѣмецкихъ поэтовъ; и въ предисловіи я [3] сказалъ, изъ какой точки надо смотрѣть на мои переводы. Рукопись писана чисто, потому, что я надѣялся предложить ее какому нибудь вельможѣ, между которыми многіе такъ судятъ какъ видятъ. Но не удалось, и здѣсь никто не обратилъ вниманія на нее. А бѣда! у меня какая то слабость или глупость, претъ и не даетъ покоя, чтоб издавать, въ что бы ни

стало. Хотя бы пришло и разориться, а все хочется издавать, такъ глубоко мое убѣжденіе объ полезности этой книги. Любезнѣйшій Братъ, еслибъ Ты меня хотя чѣмъ нибудь запомогъ на первый случай, а далѣе я оуже бȣду изъ моего малаго жалованья ежемѣсячно уплачивать, хотя бы пришлось и съ женою поссориться, которая подъ никакимъ условіемъ не должна узнать.

Прибавляю здѣсь Русск. Бесѣды томъ IV въ 2 частяхъ для Г. Петрушевича — пожалуй и перепроси, что залегли у меня. Єсть также у меня нѣсколько книгъ Р. Б. изъ 1858 и 859 года, да уже самъ не знаю, кому онѣ слѣдуютъ. Поклонись Г. Денису Ивановичу, и извѣдай, которыхъ томовъ у него недостаетъ; можетъ быть они у меня, я не записывалъ точно, кому и [4] что что именно посылалъ. Мемораидумъ Николай єще не окончилъ — а я ждать не могу. Я послалъ Тебѣ 30 Апрѣля вторую пробную колонну, и мнѣ кажется лучше издавать въ 8. форматѣ, хотя не много дороже выйдетъ. Между тѣмъ получилъ я Твой отвѣтъ, или отказъ.

Поклонись Богдану Андреичу, и скажи ему, что я поклялся на рутенскомъ языкѣ подъ моимъ именемъ ничего ни писать ни издавать. За это пусть поблагодаритъ онъ Отца Крыницкаго, который мнѣ въ глаза посмѣлъ ругать всѣхъ членовъ Львовской коммиссіи, и даже Тебя не пощадилъ, будучи съ Тобою въ кроткихъ сношеніяхъ; а предъ Корниломъ Устіяновичемъ обругалъ опять Тебя и Корнилова собственнаго отца. Что думать о такой чорной душѣ? — я знаю, что онъ это изъ слѣпаго фанатизма сдѣлалъ — но фанатики готовы на все, а безженный священникъ хуже собаки! — Не писывай ему больше, какъ необходимо.

О путаницѣ Вѣстника не стоитъ и говорить — Выслобоцкій мало говоритъ, а я на него не напираю. Составляю въ правдѣ политич. статейки, но за эти деньги не можно требовать лучшей работы; а Вѣстника печатаннаго я ни вижу ни читаю. Редакціи я бы никогда не принялъ — потому что я уже довольно попарился. Но Выслобоцкій узналъ, что Черкавскій рекомендовалъ Шеховича въ Редакторы.

Пращай и уцѣлуй Твоихъ отъ Брата

Ивана.

На 3 стор. NB. Ты право сказалъ: Вѣнскими Русинами я презираю всѣми, и не вѣрю никому. —

Лист писаний на 4 стор. 8⁰.

Ч. 369.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (8) 20. V. 1860 р.

Пряшовъ 8/20 май 860.

Любезнѣйшій другъ!

Во первыхъ благодарю вамъ за сѣмена цвѣтовъ, они мнѣ придалися. —

2. Желаю получить одно Евангеліе изъ Печатнѣ, незная цѣну, посылаю 16 fl. если больше нужно будетъ, то прошу доплатить на мой счетъ, еслиже менье, то прошу послать, или порто оплатить.

3. Посылаю собранныя деньги (на предплату Албума) до сихъ поръ еще больше не предплатили, но если предплатитъ кто, сей часъ отъошлю.

У насъ мадярисмъ ростетъ и распространяется голосно, [2] всѣ убераются по мадярски, и черькаютъ острогами, слова не слышать иного кромѣ мадярского; — а наши Русины не лишень помагаютъ, но и предводительствуютъ имъ, и самъ мадярского языка на Гимназіи здѣшной Учитель есть русскій священникъ! —

Но словяне (лютеране) держатся крѣпко, и учатся по русски.

Но еще суть и благовѣрные Русины, но тѣхъ хотя не много, однакожь такихъ что за ребро дадутся повисити за русчизну. — Читаютъ книги, говорятъ публично, и не стыдятся выступить гденибуть по русски.

[3] Головацкій, и Дедицкій у насъ суть почтенны какъ Апостолы, да и память ихъ будетъ процвѣтать отъ рода въ родъ. Кузьемскій, Малиновскій, Хоминьскій, Желеховскій и Досковскій, суть имена почтенныя у всякого Русина Угорского.

— Позднѣе напишу вамъ что болѣе, и пошлю нѣчто къ вамъ. Здравствуйте и помните брата и друга

Духновича.

NB. предплату на Альбумъ пошлю я позднѣе, бо еще хочу нѣкоторыхъ ословити.

На 4 сторонї дописка рукою Головацького:

Канонъ воскресный	40 kr. нов.
Всеседмичникъ	25 „
Пѣсни народныя	25 „
Колядки	10 „

Гуцулъ-Волошинъ . . . . 20 „
Поэзіи Устіяновича . . . . 40 „

fr. 1 — 60 k.

осталось отъ висшей суммы 1 fr.
за Г-номъ Духновичемъ 60 kr.

Лист пис. на 3 стор. 4⁰.

Ч. 370.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (11) 23. V. 1860 року.

Любезнѣйшій мой Братъ Яковъ Ѳеодоровичь!

На дняхъ получилъ я письмо отъ совѣтника Г. Мих. Качковскаго, который распрашиваъ меня объ нѣкоторыхъ отношеніяхъ Вѣстника.

Откровенность и радушіе, какимъ это письмо писано было къ мнѣ, осмѣлило меня, и я въ концѣ моего отвѣта просилъ пособія совѣтника въ предпринятіи моемъ. Твое слово непремѣнно хорошо бы подѣйствовало на него; сдѣлай милость и напиши ему поскорѣе, и скажи, что Ты рукопись мою читалъ, и считаешь достойною пособствованія; что предметъ ея совершенно объективный и полезный для всѣхъ, кому хочется познать россійскій языкъ, будь ли онъ нѣмецъ, Русинъ, Полякъ etc.

Поклонись Богдану Андреичу и передай ему эту здѣсь бездѣлицу; єсли єму угодно, пусть напечатаетъ въ Альбумѣ и подпишетъ полное мое имя.

Пращай и уцѣлуй родныхъ и знакомыхъ
Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Г.

Вѣна 11/23 Мая 1860.

Лист писаний на 1 стор. 8⁰.

На другій стороні німецький вершик I. N. „Geheime Liebe", а на третій стор. єго переклад п. з. „Тайная Любовь", зладжений Ів. Головацьким, з поправками а зглядно перерібками, пис. рукою Б. Дідицького. В сім новім виді напечатано єго в „Зорѣ Галицкой яко Альбумъ" (Львів 1860) стр. 105.

Ч. 371.

Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (25. V.) 6. VI. 1860 р.

Пряшовъ 25 мая (6 Іуня) 860.

Любезный братъ!

Числа 21-го мая с. г. послалъ я предплату на Альбумъ въ 24 fr. на 8 примѣрниковъ. Нынѣ сновъ посылаю на 6 оттисковъ 18 fr. — Извольте ихъ принять сердечно. Доселѣ больше предплатителей не найшолъ.

Цѣлую васъ всѣхъ — другъ

Духнович.

Лист писаний на 1 сторонї 4°.

Ч. 372.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. 1860 р.

Высококопочтенный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Немогъ я скорше благодарити за нѣкоторыи вѣсти, кои Вы изволили менѣ сего лѣта подати ибо самъ не знаю что мене задерживало. Нынѣ прійміте моє благодареніє искренне. Богъ да покрѣпитъ Васъ послѣ тяжкой борбы. Мы здѣлали, что могли — но нашъ трудъ не стоялбы нечего когда бы Вы нестанули сильно и постоянно. Одно что не могу Вамъ отпустити єсть то: чому Вы дали нашему ȣ упасти. Ахъ Боже мнѣ такъ опасно и скучно безъ ȣ что немогу съ тою мыслью привыкнути. Все то уже наше паденіє — а наши буємудрци сему виноваты, что дурачествъ новыхъ а не истины захотѣли, что блистати своєю мудростью а не мудростью нашихъ отцевъ желали. —

Я составилъ I Томъ Пастырского Богословія и посылаю теперь, чай бы можь выпечатати, — книжица была бы полезна для нашихъ свяшенниковъ, которы отвыкают отъ своєго слова и своєго званія. — Пересмотрѣтъ благосклонно, и єсли бы Комисія или Матица нерѣшилась печатати, то може бы Вы Любезнѣйшій обдумали средства чтобы выпечатать, а єсли и Вы не найдете, то до-[3]-несѣте благосклонно а я чей здѣ найду издателей. Вторый Томъ такъ якъ готовъ, только єще немного

обдѣлати будетъ нужно. Если нѣтъ Его ВП. Гдна Кузьємского, на которого руки посылаю до Комисіи то извольте Вы занять ся, чтобы мнѣ сказано, чего ожидати.

Я въ печальномъ состоянію. — Моя Ольга наймолодша дочь упокоилася недавно. Княжовске обмерзло мнѣ, кобы межь людей!

Вашей Высокопочтенной супругѣ засылая моє и моєй глубокоє почтеніє остаюсь Вашимъ приданнымъ другомъ

Гуш.

ВП. Гдну Зубрицкому и Малиновскому моє почтеніє.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Рік 1861.

Ч. 373.

Лист Григ. Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 3. II. 1861 р.

Высокопочтенный Господи́не Професcоре!

Современно съ симъ пересылаю Вамъ пôдъ навкрестною перевязкою пôлчверта лучка „оупражненій грамматичныхъ“ до второи языкоучебнои читанки, тископечятаныхъ оуже на чисто и кôлька листôвъ на слѣдꙋючій лучокъ въ корректѣ, но тіи оуже недостаточни̂. Якъ вѣдомо Вашомꙋ Преподобію, дальше тископечятанье тои грамматичнои чясти читанки застановлено изъ причины оузаконенои нови правописи, извѣстнои теперь пôдъ именемъ: какографіи. Въ предлежячихъ лꙋчкахъ осталися мимо старанной корректы такой многіи тисковіи ошибки. Въ тôмъ оуломку однакожь найдете, ведля моєго мнѣнія, гдещо, до теперь въ грамматикахъ нашого руского языка мало або съ [2] всемъ не практикованого, оже нового. Предъ всемъ новіи видѣтися бꙋдꙋтъ назвы „чястій мовы“ — и иніи термины грамматичніи н. п. замѣсть: „глаголъ“ — назва, до которои анѣ наветь оученый не може привязати понятія вещи, котору она означає — оупотребляєся всюды назва: „дѣєслово“, изъ которои и дѣтина борзо сдогадаєся, же то єсть „слово“ сказуюче, же ся що „дѣє“. И такъ иніи.

Nовымъ такожь може выдасться Вамъ, що сказуєся въ §§ 5 до 10. Менѣ ся видитъ, що розположенье т о є и розрядованье звукословноє єсть дуже практичноє, и подаюче возможнôсть до лекшого выясненья и срозумѣнья многихъ въ склоненіяхъ и спряженіяхъ приходячихъ

перемѣнъ, и также произведеній. „Qui bene distinguit, bene docet", каже старе оучи́тельское пра́вило.

Nовымъ также єсть помѣщенье предложниковъ за́разъ при пра́вилѣ или дефініціи п а д е ж а, который тіиже рядя́тъ. Nовою также бу́де ся видѣти кляссифікація „сущниковъ" въ §§ 38, 39, 40 и дал.

[3] Занимательнымъ буде для мене оувѣдати Ваше о тихъ и прочихъ новаторствахъ грамматичныхъ почтенноє мнѣніє. Я бо маю гадку тую „шкицу" грамматики, котора много содержи́тъ въ со́бѣ напо́мыковъ до обширнѣйшихъ выводовъ грамматичныхъ, єсли Б о г ъ п о з в о л и т ъ, до ко̂нця довести и особенно выдати.

Вопросъ взглядомъ языка оучебного въ Галиційскихъ Ґѵмнаsіахъ єще не рѣшенъ, но леда день має бытп взятъ по̂дъ обрады. Nо на всякій случай єсть надѣя же рускій языкъ, принаймнѣй на початокъ, въ гдѐкотрыхъ хочь Ґѵмнаsіахъ въ обширнѣйше нѣжь до теперь пріиде́ оупотребленье. Добрѣ щото́ изъ разу. А о̂ттакъ бо̂льше, лишь т е р п е л и в о, постоянно, розважно, п о р у с к и, „constanter et prudenter". „Браця Поляцы" паплюжятъ насъ кобы здоровы, совершенно „по братерски". Лютятъ ся и бѣсятъ ся, якъ то изъ ихъ ґазетъ видно якъ скаженѝ. Видитъ ся [4] щось не иде имъ по мысли. Людъ не хоче имъ вѣрити, же ихъ самозванча „депутація" до Вѣдня ничъ иного не мала на цѣли, якъ лишь оудержати цѣло̂сть Австріи, и абы лишь тому людонькови былъ рай на земли, рай въ Галиціи! А до того єще и руска „репрезентація" — („депутація" ведля моєго мнѣнія несоотвѣтна вещи само̂й назва) — заѣхала имъ въ черево, и хочь такъ мален'ка, такъ — якъ сами, кажутъ, н и ч ъ не значуча, а прецѣ стравити ю́ немогутъ. Оударила бо въ лице верескливу брехню ихъ зарозумѣлости, же ихъ такъ зовома депутація была одноголоснымъ обявомъ волѣ и желаній „цѣлого краю", — „wszystkich mieszkańców kraju". Nо правда, въ ихъ головахъ хлопъ, селянинъ, рускій чи польскій, не числитъ до „народа", єсть лишь в е щ ь. Мурина не оубѣлишь.

Бывайте здоровіи, и майтеся гораздъ коли можете. А будете-ли мати часъ, та напишѣть гдѐ-що.

„Цѣлованіє моє рукою Павлею".

Гр. Шашкевичь.

18$\frac{3}{2}$61.

Лист писаний на 4 сторонах 8⁰.

Ч. 374.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 2. X. 1861.

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшій Другъ!

До сихъ поръ я къ Вамъ нечего неписалъ, ибо неполучивъ еще рѣшенія на мое Вами пересланое прошеніе объ пріятіи посвященія Его Превосходительству нашему Метрополиту неимѣлъ объ чемъ писать. Нынѣ получивши изъ почты такое рѣшеніе, что Его Превосходительство нашъ Первосвятитель изволили мое Пастырское Богословіе[1]) не только благословити но и посвященіе оного Ихъ имени пріяти поспѣшаю написать Вамъ Любезнѣйшій объ томъ съ прошеніемъ: Извольте какъ Вы уже начали изданіемъ потрудитись моей книжицы и запятись благосклонно окончительнымъ изданіемъ овыя. Не требую розписыватись что на чистой бумагѣ выпеча-[2]-тать припадаетъ — Вы лучше знаете — только Ваше вниманіе обращаю, чтобы полное титло [2] Его Высокопреосвященьства было помѣщено — сего рады незабудьте что Онъ Тайный Совѣтникъ Его ц. к. Величества. Тоже неспускайтесь на печатню, но извольте послѣдню корректу самы пересмотрить, чтобы корректно выпечаталось посвященіе. Если узнаете необходимымъ, то выпечатайте, что дохода половица въ пользу фонда вдовицъ и сиротъ Архиепархіи, — впрочемъ якъ Вы благорозсудите. Може бы было нуждно напечатать что за благословеніемъ Первосвятителя сія книга издалась — то все пишу Вамъ Любезнѣйшій и прошу по Вашему опыту здѣлать. —

Пересылаю въ отписи и мое прошеніе къ Метрополиту, если нужно выпечатать, то выпечатайте, но исправте по Вашему — я соглашусь во всемъ. —

Полномощіе, чтобы розчитаться съ печатню и съ Гдномъ Дромъ Цѣпановскимъ посылаю тоже для Васъ[2]). Здѣлайте милость и будьте моимъ заступникомъ во всемъ. Незабудьте моихъ 100 гульденовъ

---

[1]) Вид. у Львові в р. 1861. в двох томах.

[1]) Повновласть переслана Гушалевичем Я. Головацькому звучить: Полномощество Которымъ ниже подписаный даетъ Высокопочтенному Господину Якову Головацкому ц. к. Профессору Университета Львовского полную власть его яко сочинителя и издателя книги подъ заглавіемъ: Пастырское Богословіе во всѣхъ розчетахъ денежныхъ такъ съ печатнью якъ и съ предплатителями пересылавшихъ пренумерату на приведеное сочиненье на руки ВП. Гдна Дра Цѣпановского заступити и требуемыи мѣры въ томъ дѣлѣ предпріяти. — Княжовске дня 2-го Октовря 1861. — І. Гушалевичъ.

вчислить [3] и отобрать изъ пренумераты — я ихъ далъ на печатанье изъ собственного кармана — тоже прочи издержки вчислите яки Вамъ извѣстны именно переплеть и корректора. Гдиъ Коссакъ прiялся, что полныхъ 1000 ексемплярей доставитъ намъ, тому непрiймайтесь обчисленiя съ печатнею только подъ тѣмъ условiемъ и не отдавайте всѣ деньги скорше поки все не будетъ окончено. 500 Ексемпларей отберите благосклонно и перешлите всѣмъ Деканатамъ предплатившимъ — розумѣєсь експедитуру вчислите до издержокъ. — Мнѣ перешлите 20 ексемплярей. — Почтова пересылка не належитъ къ намъ. — Я вѣдь розписался много, но Вы простите Любезнѣйшiй, что толикое бремя налагаю на Васъ — а чей Богъ дасть мнѣ случай тожъ зъ моєй стороны благодарнымъ быти Вамъ за Вашъ трудъ Извольте во время досуга мнѣ написать якъ много предплатителей и чтобы єще належало здѣлать въ цѣли [4] дальшего розпространенiя реченой книжицы межъ нашими священниками. Я получивши отъ Васъ отвѣтъ и опоравшись съ моимъ хозяйствомъ приѣду въ Львовъ и тогда привезу все чимъ я єще [4] одолженъ обѣтомъ Вамъ. Въ концѣ засылая отъ моєй родины Вамъ и Вашей Высокодостойной супругѣ глубокоє почтенiє и щиро братскоє поздравленiє остаюсь Вашъ Любезнѣйшiй Другъ искренно приданый другъ

I. Гушалевич.

Княжовске дня 2-го Октовря 1861.

Если встрѣтитесь съ Богданомъ изъявите єму, что я недолго послѣ буду больше єму статеекъ пересылать пусть только пождетъ, ибо много теперь работы у меня.

Гуш.

Я написалъ посвященiє, но не мѣшайтесь и исправте оноє якъ благоузнаєте.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 375.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 7. XII. 1861 р.

Высокопочтенный Господинъ Профессоръ и Любезнѣйшiй Другъ!

Я неписалъ къ Вамъ, понеже вознамѣрялъ лично моє благодаренiє высказати за Ваши труды при издаванiю моєго сочиненiя. Хорошо Вы все здѣлали, что роздали розпродавать оноє, чей въ крайномъ дѣлѣ возможно будетъ печатню заплатить. Извольте мнѣ 20 ексемплярей почтою переслать. Кажется мнѣ, что нужно Его Прв. Метрополитѣ єще одинъ

хорошо оплетенъ ексемпляръ мнѣ самому лично вручить, сего ради извольте переплетчику указать какъ оплесть онъ имѣєтъ Метрополиту определенъ [2] ексемпляръ, при томъ може нужно єще нѣсколько ексемпляреи лучше какъ прочи оплесть для нашихъ нѣкоторыхъ?

Я тѣшуся, что уже рѣшили катехитовъ вопросъ — кобы чѣмъ скорѣє уже быть мнѣ въ Львовѣ, но моє хозяйство до сыхъ поръ єще вкупѣ находится невозможно будетъ въ короткомъ времени розпустить. Великую милость здѣлаєте мнѣ, єсли Ваше дружеске мнѣнїе подасте, что дѣлать иль по 1 вомъ семестрѣ поступать въ службу иль просить єще (єсли возможно) перезимоваться на деревнѣ. Мнѣ съ дѣточками въ морозы очень опасно пускаться въ путь, но єсли [3] необходимо, прїйдется на все несмотрить. Почему Огоновскому недали Бережаны? вѣдь рабы Черкавского недостигнули своєй цѣли — а Вы Любезнѣйшїй таки Професоръ нашъ Рускїй.

Незнать кто и какая тайная рука (вѣрно ляцкая) розсылаєтъ по попамъ нашимъ статїю перепечатану и переведену на польскїй языкъ изъ Современника безплатно. Мнѣ кажется Ляхи будутъ всѣми силами дѣйствовать, чтобы Слово подрыть и чтобы нашихъ рускихъ роздвоитъ — въ томъ єще ихъ одна надежда!

Я высварившися хорошо съ Выдѣломъ Ляцкимъ получилъ на рускомъ языкѣ хорошїй отвѣтъ съ рускими протоколами. Ляхи отвѣчаютъ по руски! а кромѣ того очень низсходительно, какъ бы я ничего имъ неписалъ. Намъ нужно безопасно стоять за своимъ и єще терпѣливости немножко будетъ все хорошо.

Мнѣ Устїяновича статїя въ нѣкоторыхъ уступахъ непонравилась[1]). Намъ ненадо свою слабую сторону высказывать такъ, какъ онъ — намъ нужно ободренїя сильнаго. Мы знаємъ [4] всѣ какъ сидимъ — почто єще Ляхамъ и прочимъ подавать матерїялъ къ статїямъ противо намъ. Кромѣ того Устїяновичъ хотѣлъ бы, чтобы за каждый стишокъ рускїй сыпались Червонцы — пусть пишетъ и по Ляцки и по французки стишки то недвигнутся червонцы въ єго и въ ничїй карманъ. Устїяновичъ желалъ бы имѣть и зрѣть Русь лучшу всѣхъ краєвъ — хорошо! кобы средства — у насъ ихъ нѣтъ и нѣтъ. Богу благодаренїє что єще такъ - какъ днесь стоитъ! Я розписался много. — Нашъ Адресъ о роздѣленїє Галичины подписанъ многими громадами, — кобы больше такихъ, пусть будетъ

---

[1]) Гушалевич розуміє тут статию Н. Устияновича п. з. „Нѣсколько словъ въ отвѣтъ на статію И. Костецкого: Recenzya Zorji Galickiej“, поміщ. в „Словѣ“ за р. 1861. ч. 4—7, в якій Устиянович станув на становиску обєдинительнім. Гляди вступну статию.

неконституційно намъ селянамъ все уйдетъ и все прилично — позже возможно бы на такого рода Адрессы ссылаться.

Я послалъ Вамъ рижки уже давно – не знаю доставили ли Вамъ? — Засылая отъ моєй супруги и цѣлого моєго семейства нашъ поклонъ и поздравленіє остаюсь Вашимъ щирымъ другомъ

И. Гушалевич.

7/12 861.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

На 1 стороні листа в самій горі дописано рукою Я. Головацького отсї слова:

Бог(осло)вія взялъ я у Гдна Коссака . 10 екс.
Потомъ прислалъ мнѣ . . . . . . 130 екс.

Рік 1862.

Ч. 376.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 16. І. 1862 р.

Высокопочтенный Гднъ Професcоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Я долго къ Вамъ Любезнѣйшій ничего неписалъ, не было и что и торопился по ярмаркамъ съ моимъ движимымъ имѣньечкомъ и до сихъ поръ єще не готовъ съ розпроданьємъ, по той причинѣ не буду могъ съ 1 Лютымъ начать предподаванія школны. При одной случайности постарался я для Васъ о изображенія: одного горца нашихъ сторонъ, и горожанки Рожнятовской — оба посылаю. Аквареліи я не могъ никакой мѣрой взыскать для Васъ мимо щирой охоты. Еще одно изображеніє мужика зъ нашихъ сосѣднихъ сторонъ надѣюсь получить, кобы я неопоздился съ пересылкой. Напишите благосклонно.—[2] У насъ розносится вѣсть, что нашихъ ревныхъ священниковъ покусившихся всѣ причепки польско латинскіи отстранити отъ нашого Богослуженія Всечестнѣйша и Всесвѣтлѣйша гр. к. Метрополитальна Консисторія постаралася на рекулекцію осудити. Извольте здѣлать милость и напишите мнѣ чѣмъ скорѣє, ибо у насъ подобноє єсть движеніє обрядовоє. Если такъ истинно, то постараємся о половицу латинской Литургіи къ нашой прибавить, чей мы получимъ ордены. Заспѣваємъ мѣсто Горѣ sursum etc. мѣсто миръ pax мѣсто отче нашъ pater noster мѣсто вѣчная намять requiem etc. etc. Если уже хотятъ что то латинского, пусть будетъ въ угожденіє мнимого и зле понятого католичества. Безъ того Г. Малиновскій отъ давна мечтатъ отчаивающую Русь спасти латинскимъ обрядомъ.

Хорошо мы согласны — но они всѣ пойдутъ безъ хлѣбца. — Латинско польскій konsystorz готовъ, по что два — безъ того дума Австрійска [3] совѣтуєтъ надъ денежными источничками. Vivat наши глупцы — высоки политики! Кажется Любезнѣйшій! что наша Исторія Галицко-Руска вступаєтъ въ дивный и нигдѣ невстрѣчаємый періодъ. Хотятъ рускаго но нехотятъ откровенно — хотятъ жизни но умерщвляютъ ту жизнь, котору Провидѣніє имъ судило. Полно противорѣчей — глупостей — время уже крайне, чтобы высказати хотя въ одномъ пунктѣ чего хотятъ. Мы вѣрте незнаємъ чего. Поляковъ ненавидятъ, но лѣзутъ имъ подъ хвостъ, но что за что, тамли наше спасеніе? съ Нѣмцами держатъ. Хорошо! Но по что же та неоткровенность и трусливость предъ ними. Ихъ нужно поучить а они поймутъ все. — Впрочемъ держава существовати будетъ иль такъ иль сякъ у насъ богослуженіє правится. Много розписался не на своємъ мѣстѣ къ Вамъ. Лучше къ интерессу:

Посылаю здѣ залученый Списъ дателей на бѣдныхъ Академиковъ: постарайтесь молю отдать на мѣсто и обнародовить чтобы узнали датели что я отослалъ.

Я посылаю зъ своєй стороны на Кассино 4 fl. На станцію для моєго мальчика Михаила, который въ II классѣ академической гимназіи 18 fl. за Лютый — извольте отдать какимъ будь путемъ, но велѣтъ заквитоватся какъ будь себе.

Для Коссака 14 гульденовъ заимствованыхъ мною отъ него а 6 гульд. за Мѣсяцесловъ. 1 гульденъ я имѣлъ издержки почтовы штемплевы. Всего 42 fl.

На домъ Народный отдайте куда належитъ съ дописью и обнародовити извольте.

Журналъ незадолго перешлю. За Ваше Schriftfrage 3 fl. за 3 ексемпляри[1]). Всего 45 fr.

Здраствуйте Любезнѣйшій и примите отъ насъ всѣхъ съ Вашимъ Семействомъ поклонъ и увѣреніє что Васъ любимъ.

Вашъ другъ

Гушалев.

Княжовске 16 Сѣчня 862.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

---

[1]) Тут дописано рукою Я. Головацького: „Вложилъ въ свитокъ".

Ч. 377.

Лист Iв. Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня (4.) 17. II. 1862 р.

Высокопочтенный Господинъ Професоръ и Любезнѣйшій Другъ!

Пока я въ деревни неперестану къ Вамъ Любезнѣйшій писать — Вы знаєте, что въ деревни люди какъ каприслива старуха, которой єсли что то недостаєтъ хочется высказать и выболтать все а все. Тому невмѣняйте мнѣ селянину во зло что я такъ часто къ Вамъ пишу.

Здѣ присовокупляю писемцо къ ВП. Гдну крылошанину Лотоцкому извольте оноє передать Ему. Дѣло о то: Я подалъ прошеніє въ Консисторію, чтобы меня освободили отъ объязательства Намѣстника и Надзирателя школъ. На тѣ мѣста я захвалилъ Ружицкаго а Кобрыньскаго въ Надзиратели. — Но чортъ и межь нашею чистосердечною Русью иногда свои пакости [2] дѣлать покушаєтся. Нѣкоторы други Заїончковскаго приходника зъ Лопянки составили прошеніє въ Консисторію опредѣленоє и собрали во время соборчика въ дому сего приходника сбывшаго ся подписи чтобы єго Заїончковска (sic) произвели въ Намѣстники. — Я и всѣ прочи даже подписавшися противны сему прошенію — ибо Заїончковскій произхожденія ляцкаго подъ Руской личиной могъ бы много вреда нанести Руси. Мною захвалены священники по части Вамъ Любезнѣйшій извѣстны. Тверди Русски люди я ихъ сквозъ и сквозъ знаю — на ныхъ можъ положится, что будь Русскаго, книги и все все — они розспространятъ даже поза предѣли своєго деканата — противно Заїончковскій всему воспрепьятствуєтъ. Въ общаго блага интересѣ подѣйствуйте на нѣкоторыхъ съ Вами зажилыхъ членовъ нашей Консисторіи, чтобы [3] правовѣрный деканатъ Перегиньскій непогубили, ибо грѣхъ будетъ непростительный! Я вѣдалъ моихъ а мои меня — и все хорошенько по руски ишло, но маловѣрцовъ єще вездѣ полно, надо твердыхъ и рѣшительныхъ людей, чтобы дѣло наше хорошо успѣвало. Но по что Вамъ говорить? Вы знаєте. Ты вся вѣси! Впрочемъ Богъ знаєтъ какаго розположенія сегодня наша Консисторія — єсли только полублаговѣрна то пусть и таковыхъ намѣстниковъ поставляєтъ, єсли благовѣрна русска то предовсемъ нужно єй людей Русскихъ.

При той способности пересылаю слѣдующаго рода жертвы; которы чтобы[1]) Васъ освободить отъ писанья съ дописями здѣ прибавляю, из-

---

[1]) Тут слідують счеркнені слова: „На бѣдныхъ русскихъ учениковъ: Отъ громады Небыловъ 5 рс. Отъ громады Струтина выжняго 6 рс.“

вольте благосклонно отдать въ своє мѣсто. Я не могу моє мѣсто скорше объять какъ 26 Марта, ибо у насъ [4] проказа на скотъ въ окрестности провозникла, неможъ въ рукъ розпустить скота. —

Засылая Вашой Высокопочтенной Г. супругѣ и прочимъ членамъ Вашего семейства отъ себя, моєй жены и Кобрыньскихъ остаюсь Вашъ щирый другъ

И. Гушалевич.

Княжовске 4/17 Лютого 1862.

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Доповненя.

Рік 1849.

Ч. 378.

Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис. дня 26. II. 1849 р.

Кіевъ.
Февраля 26. 1849 года.
Nr. 13.

Милостивый Государь Господинъ Даніилъ Гартенштейнъ.

На почтеннѣйшее письмо Ваше отъ 14 Февраля до мене поставляю немедленно отвѣтствовать. —

Какъ при письмѣ Вашемъ не приложено отдѣльнаго реестра желаемымъ Вами книгамъ, то желая имѣть у себя письмо Ваше, какъ моего стараго знакомаго и уважаемаго мной лица я не рѣшился обратить оное къ Вамъ ради списка который въ точь-точь на оборотѣ сего письма увидите съ обозначеніемъ цѣны книгъ. [2] Пользуясь случаємъ засвидѣтельствовать Вамъ и Семейству Вашему мое почтеніе пребуду Вашимъ Покорнѣйшимъ Слугою

Павелъ Петров. Должиковъ
Императорскаго Московскаго Общества Исторіи и Древностей Россійскихъ Соревнователь.

сер.
[3] Исторія Малороссіи Маркевича 6 томів . . . 9 р.
Исторія Руссовъ Копійскаго (sic). Въ свѣтъ не выходила отдѣльной книгою а помѣщена въ Чтеніяхъ въ раз-

ныхъ Номерахъ и достать въ Москвѣ можно но съ большимъ трудомъ.

Описаніе Кіево-Софійска Собора Евгенія Кіевъ 1826 . 2 р. 50

Описаніе Кіево-Печерской Лавры, Кіевъ 828 . . . 2 „

Нумаканонъ (sic) Греческой Церкви. NB. Такого названія у насъ по русскимъ каталогамъ нигдѣ нѣтъ — надо пояснить вѣрнѣе означить годъ и мѣсто печатанія.

Повѣсти Основьяненка М. 835. 2. т. . . . . 4 „ 50

Сватанье на Гончаревкѣ, Харковъ 831 . . . . 1 „ 20

Гануся расказъ Основьяненка, Харьк. 839 . . . 1 „ 20

Миргородъ повѣсть Гоголя М. 838 2. т. NB. Миргорода уже нѣтъ въ продажи и рѣдко встрѣчается.

На пересылку сихъ книгъ изъ Кіева въ Радзивиловъ примѣр. слѣдуетъ почтовыхъ за 10 фунтовъ . . 1 „ 50

Лист писаний на 3 сторонах 4⁰.

Ч. 379.

Лист В. П. Печаткіна до Якова Головацького, пис. дня 2. III. 1849 р.

Санктпетербургъ Марта 2 дня 1849 года.

Милостивый Государь!

Почтенное письмо Ваше, имѣлъ удовольствіе получить. Вы просите сдавать Вамъ на Словарь, хотя пересылкою (sic) этого я сдѣлать не могу, но сдѣлаю Вамъ удовольствіе и уступаю на каждый томъ 5% т. є. 15 к. сер. но пересылка остается на Вашъ Счетъ:

рѣшительныя цѣны книгамъ съ пересылкою, которые Вы желаете выписать:

1. Исторія Малороссіи 5 томовъ . . . . . 8 р. с.

1. Исторія руссовъ, отдѣльно нѣтъ а въ Чтеніи общества древностей . . . . 5 р.

1. Описаніе Кіево-софійскаго собора . . . . 5 „

1. Описаніе Кіево-печер. Лавры . . . . . . 3 „ 50

1. Номоканонъ Греческой церкви . . . . 1 р.

а вмѣсто его: Новая скрижаль 1848 г. . . . 2 „

1. Основяненько, повѣсть малор. . . . . . . 4 „

[2] 1. Основяненько Сватаннье малор. . . . . 1 „ 50

1. Гануся розказъ Основяненько . . . . . . 1 „

1. Міргородъ повѣсть Гоголя 2 т. . . . . 4 р.
вмѣсто ея лучше имѣть „Полное собраніе сочиненій Гоголя“ въ 4 ч. . . . . . . 10 „

Если эти цѣны Вамъ понравятся то по требованію книги будутъ высланы.

Съ совершеннымъ почтеніемъ имѣю честь быть Вашъ покорный Слуга

В. Печаткинъ.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 380.

Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис. дня 9. VII. 1849 р.

Кіевъ 9-го Їюля 1849 года.

Милостивый Государь Г. Гартынштейнъ!

Имѣю удовольствіе увѣдомить Васъ о полученіи отъ Васъ письма съ 20-и руб. серебр. Съ приложеніемъ реестра требуемыхъ Вами книгъ, по которому я имѣлъ честь распорядится и выслалъ слѣдующія книги:

1. Описаніе Кіево-соф. Собора. Цѣна .	1	р.	
2. Описаніе Кіев.-печ. Лавры . . .	2	„	
3. Истор. Малор. Маркевича 5 т. въ переп.	9	„	
4. Ганнуся Соч. Основяненка . . .	1	„	50
За пересилку — всего . . .	1	„	
всего .	14	„	50

Эти книги высланы изъ Кіева. — Кромѣ сего Вы получите отдѣльно —

Повѣсти Основяненка	4	р.	
и 2 экз. Сватанье на Гончаров. . .	1	„	50
В. .	5	р.	50

[2] Въ посылкѣ моей изъ Кіева Вы увидите мой Каталогъ по которому Кіевскіе и Иногородніе любители литературы читаютъ въ моимъ кабинетѣ. Могу увѣрить Васъ М. Г. что всѣ требованіи Вами какъ книжныя такъ и другія порученія касающіяся обще-житейскихъ необходимостей могутъ исполняемы мною съ Самовѣрнѣшею Аккуратностію. —

Имѣю честь быть Вашимъ покорнѣшимъ слугою

Павелъ Должиковъ.

Іюля 9. 849 года.

Лист писаний на 2 сторонах 8°.

Рік 1850.

Ч. 381.

Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 23. X. 1850 р.

Милостивый Государь Яковъ Ивановичъ (sic)!

Письмо Ваше отъ 13/25 сего м-ца я получилъ вчера и спѣшу довесть до Вашего свѣдѣнія, что посланные по благосклонности Вашей ко мнѣ книги — я увы до сихъ поръ не получилъ кромѣ того, что они по случившемуся съ Даніиломъ Гартенштейномъ несчастіи пришли въ Кіевъ довольно медленно — они остановлены въ цензурномъ Комитетѣ состоящемъ при Кіевскомъ Военномъ Губернаторѣ, который не рѣшивъ выдачу сихъ книгъ мнѣ, послалъ вопросъ о томъ съ С. Петербургъ [2] и я теперь остаюсь въ пріятномъ ожиданіи что или книги отдадуть мнѣ или возвратятъ Вамъ, — но во всякомъ случаѣ позвольте мнѣ поблагодарить Вамъ за Ваше драгоцѣнное для меня вниманіе къ моей бѣдней Антекѣ и назначеніе Вашихъ сочиненіи въ даръ оной. Можетъ быть она и воспользуется ими Грустно что наша Родная Литература встрѣчаетъ такія препятствія замедляющія ходъ ея. Но не смотря на это я буду старать ся промыть еи путь и съ своей стороны.— Въ чемъ мнѣ обѣщали пособлять Г. Профессоръ Метелицкий[1]) Изд. Южн. Сборника недавно переведенныи въ Кіевъ и давшій мнѣ [3] слово писать къ Вамъ. — Вотъ и теперь покорнѣйше прошу сообщить мнѣ что у Васъ есть по театральнои части въ родѣ Грицъ-Мазница, Комедія — хотя бы это было напечатане и гораздо прежде. — Я имѣлъ намѣреніе поставить эти пьесы на Кіевскомъ театрѣ гдѣ публика любить Малороссійскіе пьесы и гдѣ есть славные Малороссійскіе актеры. По сообщеніи списка я немедленно выпишу что будетъ подходить къ моимъ планамъ. —

Нѣкоторыя изъ книгъ требованныхъ письмомъ Вашимъ отъ неизвѣстно какого числа приготовлены и пошлются къ Вамъ чрезъ здѣшнюю цензуру на дняхъ, то есть я долженъ буду показать ихъ и получить свидѣ-[4]-тельство, безъ того почта не пріиметъ,—опять какъ это грустно — надо бы пособствовать къ безпрепятственному развитіи Русскаго языка въ Нѣмечинѣ но протое это весьма часто затрудняется даже при посылкѣ въ Варшаву гдѣ такъ необходимо орусить многое. — Заканчая письмо всепокорно прошу не оставьте на будуще время Вашими заказами хотя у меня есть ваши каталоги но можетъ быть, что либо

---

[1]) Амвр. Метлинський.

нужно . . . . . за тѣмъ съ совершеннимъ почтенiемъ Вашъ покорный слуга —

Павелъ Должиковъ.

Кiевъ 23 Окт. 850. N. 247.

P. S. Послѣднее письмо Ваше имѣло неправильный Адресъ -- меня поименовано Печаткинымъ

Лист писаний на 4 сторонах 4⁰.

Ч. 382.

Лист Василя Ковальського до Мих. Козановича, пис. дня 2. XI. 1850 р.

Всечестнѣйшiй Господине!

Маючи отъ давна полноє пресвѣдченьє о ревнѣйшômъ содѣйствiю Всечестности Вашой около святой справы народа нашого вел'ми прiятно менѣ було отъ Васъ получити письмо, въ нêмже Ваше благородне чувство найгорятшого отечестволюбiя цѣлкомъ вылялисьте. Охочо и съ найбôл'шômъ возхѣщеньємъ прiймаю всѣ Вашû вырази; оувѣряючи Васъ що цѣлкомъ согласуются съ моего серця ударомъ.

О слибы но и мене Богъ дарилъ силами отвѣтными моей доброй волѣ, неомил'но оказалъбымъ ся въ живѣйшомъ блеску яко правый сынъ Руси — но годѣ менѣ смертному ôдгаднути Всемудрѣйшого совѣти съ мною! не зная про тоє якъ и где съ изряднѣйшомъ успѣхомъ нашому любимому Отечеству бути помôчный, було и єсть моимъ стремленiємъ всегда соспѣшествувати общему благу — а хотяй слабый въ силахъ єсмь, но понеже постоянный въ предвзятiи и замиловалый въ працѣ хочу бути, отже надѣюсь при ласцѣ Всевышняго и щирой порадѣ любезныхъ моихъ Родимцêвъ, содѣйствувати все добрымъ дѣламъ. Зарубъ дѣлательности моей на теперь зашедшими произшествiи ôсталъ очевидно стисненый: я виджу ся бути, чого нѣколи мож собѣ не желалъємъ „оурядникомъ“ [2] поймаю моє теперѣшноє состоянiє, але и не забуваю моє отношенiє — при такомъ розкладѣ рѣчей могу статись всемурiя обывателемъ, но не менѣє маю бути правымъ Аустрiи державлянином а Русы вѣрнымъ ôстати сыномъ.

Тiй то суть мои засады, съ нимиже вступляю въ великiй свѣтъ — най той ихъ судитъ по правилу своєму, я ихъ ся лишити не хочу, якъ долго не научу ся лучшихъ. Зъ цвѣту руского выбралъ собѣ припадокъ мене чи на игрaшку чи на якє диво самъ не знаю — — назначенiє моє вскорѣ ачейже буде менѣ яснѣйшимъ, бо досетѣ самъ не поймаю, чи маю

свѣтонʼкомъ моимъ тѣшитись чи журытись. Люде оувѣряютъ мене що до завидованья єсть моя доля; я но за тôлʼко буду триматись за щасливѣйшого, за кôлʼко буду мôгъ полезнѣйшимъ ставатись. Смирна бо и покоєлюбива дитина руска не привикла до шумящого житя, обзнакомлена но съ стогнами, горемъ и бѣдою не може на синый небосклонъ дивитись не затуживши зъ серця за своєю родиною — но съ гôркими обзнаємлена слезами єй зриниця не прослезитъ ся такъ борзо въ радости — она отъ природы гейбы на пустополицю призначена, не жїє [3] рада въ гомонящихъ мѣстахъ — сама безъ лести, безъ страсти любуєсь но въ чисто сердечнôмъ кружѣ своихъ другôвъ, знаємыхъ и повиноватыхъ — доволʼна зъ всего чимъ ю Богъ даритъ, не искае выгôдъ анѣ приборôвъ — и така мовлю дитина мае кинутись въ нѣдро волнующого моря, и занесенною бути не знати въ яку затоку?! Але що дѣяти?... Nаша народна пословиця мовитъ: „Есь ли грыбъ, то лѣзь въ кôшь“ т. є. хочешь ли бути вдячнымъ твоей неньцѣ най ты не буде нѣчого тяжкимъ, щобы знесльши Ей принесло полегшенье. — Отжежъ пращайте, иду на новое мое станище но остаюсь завсегда съ вылучнѣйшимъ высокопочитанїемъ Вашой Всечестности нижайшїй слуга

Василїй Ковалскїй.

Лʼвôвъ дня 2/XI 1850.

До 8. т. м. гадаю въ Лʼвовѣ забавитись — понеже заразомъ съ декретомъ жаднӣ грошӣ не опредѣлило менѣ мїнїстерство правосудїя на дорогу, ожидаю тїи теперь зъ Вѣдня. — Мило менѣ буде сли Вашїй сочиненїя и надаль менѣ удѣляти будете, що и зъ моєй стороны чинити не залишу скоро тôлʼко Вамъ тое на руку буде. Г. Василїю Илʼницкому и всѣмъ честнымъ Русынамъ мой засилаю щиро дружескїй поклонъ. Пращайте! Пращайте — В. К.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.[1])

Ч. 383.

Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 30. XI. 1850 р.

Кіевъ Ноября 30. 1850 года № 274.

Милостивый Государь Яковъ Федоровичь!

Послѣднѣе (sic) письмо Ваше отъ 16/4 Ноября имѣлъ честь получить.

По тяжелой почтѣ я уже отправилъ къ Вамъ:

---

[1]) Місто *у* уживає в сім листї Ков. ȣ, місто *в* — ѵ.

Обозрѣніе богослуж. книгъ Греко-Россійской церкви цѣна	1	руб. сер.
Исторію Русской Словесн. Максимовича	2	руб.
Лѣтопись Самовидца о войнахъ Хмельницкаго	1	руб.
Сборникъ украин. пѣсень Максимовича	1	руб.
За пересылку гербовую бумагу и проч.	1	руб.
И того	6	руб. сер.

Извините что первую изъ сихъ книжичекъ посылаю не новую, причина что [2] ее теперь трудно найтить (sic) какъ равно и Исторію Максимовича. –

Равномѣрно я не приложилъ Исторіи русской церкви недостающихъ Вамъ тотовъ 1-го и 5-ого по тому что прекрасной этой книги вышло все изданіе авторъ приступилъ къ 2-му изданіи которое исправилъ и умножилъ я уже имѣю 1-ий томъ 2-го изданія. Краткаго руководства къ логикѣ Новицкаго не случилось у меня подъ рукою, а введеніе въ Богословіе Макарія ожидаю съ СПетербурга будьте увѣрены что я Вамъ эти книги дошлю въ послѣдствіи.

Ваши книги что изволили прислать ко мнѣ потребованы въ СПетербургскую цензуру до теперь незнаю когда ихъ получу а когда сіе случиться то я Васъ извѣщу что удержано. Кстати здѣсь [3] извѣстить Васъ что расчета сколько Вы за мной считаете я не получилъ при письмѣ Вашемъ отъ 6 Іюня а потому неизлишнимъ мнѣ было бы получить таковый.

Съ душевнымъ умиленіемъ прочелъ я Ваше искренное участіе о существованію Малороссійскаго театра весьма бы было пріятно мнѣ получить отъ Васъ „Верховинцы“ для Кіевского театра если въ немъ нѣтъ ничего запрещеннаго по Вашему мнѣніи, я незабуду прислать Вамъ афишку если будетъ представлено въ Кіевѣ и теперь нѣкоторыя прилагаю присемъ.

Такъ усе остаюсь Вамъ благодаренъ за обнадеживаніе будущей выписки книгъ буду стараться Вамъ угодить.

Съ совершеннымъ почтеніемъ покор. слуга

Павелъ Должиковъ.

Лист писаний на 3 стор. 4^{0}.

Ч. 384.

Лист Ізаака Гартенштайна до Якова Головацького, пис. дня 25. XII. 1850 р.

Высокопросвѣщенный Господинъ Милостивый Государь!

Пачечка съ 9 книгами надѣюсь Вы получили, честь имѣю препровождать при семъ счетъ, какъ и пакетъ приложенный при моемъ письмѣ отъ Гна Печаткина; жаль только что предоставленное мнѣ счастіе вести переписку съ Вами, однымъ изъ отличнѣйшихъ ученыхъ Галиціи, по непредвиденнымъ объстоятельствамъ къ крайному моему огорченію, пересекается. А потому покорнѣйше Васъ прошу, воздержась съ присылкою ко мнѣ какихъ бы денегъ либо другихъ порученій, принимать увѣреніе къ преданости и готовности къ услугамъ. —

Милостивый Государь Вашего всепокорнаго слуги

Исаакъ Гартенштейнъ.

Декабря 25 дня 1850 года.

М. Радзиловъ.

[2] Копія — N. 434.

СПетербургъ Ноября 30 дня 1850 Года.

Милостивый Государь Иссакъ Даніиловичь.

Честь имѣю Васъ увѣдомить что часть книгъ по Вашему требованію отправлена 22 минувшаго Іюня и 24 г. сего Ноября, остальнии же потомже требованію книги не посланы по причинѣ, что нѣкоторыя изъ ныхъ изданы въ Москвѣ, другихъ же во всѣ нѣтъ въ продажи, какъ напримѣръ Сочиненій Гоголя, стоящія теперь 30 руб. с. и Панъ Халявскій требованыхъ Г-мъ Головацкимъ. Покорнѣйше прошу извинить меня за замидленіе увѣдомленія и расчета въ присланыхъ Вами деньгахъ; по стеченію разныхъ обстоятельствъ въ послѣднее время я не имѣлъ удовольствія тотъ часъ же отвѣчать Вамъ по отправкѣ книгъ. По приложенному при семъ счету остается за мною три руб. сер.

Съ совершенымъ почтеніемъ имѣю честь быть Вашъ покорнѣйшій слуга

В. Печаткинъ.

На 4 сторонї:

S r Wohlgeboren Herrn Iacob Golowacki Ordentlicher Professor bei der k. k. Universität zu Lemberg und Korrespondirendes Mitglied der Prager Societé scientifique in Lemberg.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 385.

Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, при кінци 1850 р.

Любезнѣйшій Брате!

На послѣдній Твой листъ отвѣчати я немножко опозпился; желающи Тебѣ подати якое невное извѣстіе о книгахъ желанныхъ, которы уже въ Варшавѣ суть и зновъ случайности ожидаютъ для дальшои пересылки, я не дуже съ отвѣтомъ спѣшился. Но ихъ все еще не видно по причинѣ рѣдко тутъ прибывающихъ куріеровъ. Г. Р. увѣряетъ, что когда пограничныя отношенія таможенныя между Россіею и Польщею установленны будутъ, тогда и переписка и песылка лучше пойдетъ — теперь еще все нерозрѣшенно — одинъ указъ противорѣчаетъ другому, и никто не знаетъ, чего держати ся.

Вотъ Тебѣ здѣсь списъ книгъ выписанныхъ Г. Р. вмѣстѣ съ цѣнами:

1)	Цвѣты изъ Сада Ефрема Сирина. М. 847	—	50 к.
2)	Сказанія р. Нар. Сахарова — томъ втор.	2 р.	—
3)	Естественн. Истор. Кораблева и Сирякова	3 „	—
4)	Руководство къ математ. и физич. географ.	1 „	50 „
5)	Курсъ чист. математики и геом. Кушалевича	7 „	--
6)	Ариометик. Куминскаго	—	75 „
7)	Учебный курсъ словесности Плаксин. II ч. Спб.	3 „	—
8)	Граммат. русск. Иванова изд. для училищь	—	70 „
9)	Гласъ пастыря или бесѣды свящ. Спб. 1846	2 „	—
10)	Образцевый письмовникъ	1 „	50 „
11)	Практическ. руководство къ обществ. писм.	2 „	50 „
12)	Краткое руководство къ Логикѣ О. Новицк.	1 „	—
[2] 13)	Естественн. исторія Далья, Постеля &	10 „	50 „
14)	Обозрѣніе церковныхъ книгъ	1 „	50 „
15)	Краткое обозрѣніе богослуженія прав. црк.	1 „	—
16)	О воспитаніи дѣтей въ духѣ христ. благочест.	1 „	70 „
17)	Начертаніе христіянск. обязанностей	—	75 „
	Всего за	41 р.	90 к. сер.

Только всего уже покуплено — и есть въ дорозѣ — прочія Тобою желанныя книги (числомъ 14) не можна было въ Питерѣ получити или нужно было выписывати отъ куду нибудь. —

Изъ здѣшнихъ новостей мало добраго могу Тебѣ извѣстити — гр. Голуховского ожидають тутъ еще сего мѣсяця — его пропозиціи не дуже или во все намъ Русинамъ не пріятны — незнати, что скажетъ министерство на тое? Ни Константиновичь ни Хоминьскій не представлены тамъ, куда подавали ся, а однакожь въ нихъ велика наша и може единственна надежда. Увидимъ незабавки, что будетъ — вѣдай нашихъ боятся Нѣмцы и въ Галиціи и въ Угорщинѣ, и отстороняютъ ихъ сколько возможно; но то да не мѣшаетъ насъ, намъ видно судилося еще долгое время терпѣти — и вѣроятно намъ во свою пору враги сами найлучше мимохотно помогутъ. Наша правда всегда колись на верха будетъ — а враговъ чортъ возьметъ — и сами себя истреблятъ. Не увѣрилъ бы никто, какъ теперѣшній духъ правительства измѣнился въ отношеніи народностей. — [3] Найвѣрнѣйшіи Русины, Словацы, Ромыны, Сербове суть теперь у правительства найгорше положенны — страдаютъ и отъ Мадяровъ и Нѣмоты, и здается якобы нарочно ожесточано ихъ права и оскорблянo всѣ человѣческія чувства. Н · я кажу, бѣда еще не минула, и прийдетъ може еще горшая, а полагати не будетъ на кого; ибо неудовольствіе появляется повсюду.

Чрезъ Г. Ковальского я послалъ Тебѣ 10 екземпляр. ново вышедшой грамматики церковнаго языка, сочин. епископа сербска Іоанновича — весьма хорошое дѣло, и достойное всякаго помоществоранія — и сколько мнѣ извѣстно есть то первый шагъ Сербовъ современныхъ, ступившій на возвратную и едино спасаемую путь для всѣхъ Славянъ, а именно восточнаго вѣроисповѣданія — на путь давной церковно народной словесности. Пусть себѣ говоритъ Г. Миклосичь и Вукъ et consortes что хочутъ — пусть и ругаютъ — но той правди они ни даже своимъ геніемъ не перепрутъ. Если богъ поблагословитъ Славянъ, и они поразумѣютъ состояніе нынѣшнее и будущность свою.

Хвалити Бога, я думаю, что и наши Русины Галицкіи начинаютъ пониматися тымъ увѣреніемъ, и дасть Богъ укрѣплятися въ томъ — объ Угорскихъ я со всемъ безопасенъ, они грядутъ самымъ благонамѣреннымъ путемъ — у насъ еще Ляшня [4] якъ отъ вѣковъ вредила, такъ и теперь препятствуетъ — понеже можно сказати, что въ народъ перейшла. Вы проф. и учителіе имѣете на себѣ великую задачу — давайте истинное направленіе юношеству, а все будетъ благополучно! —

Касательно „Исторіи Церковной"[1]) Балудянскаго я еще не рѣшился, что съ нею дѣлати; трудный бо то выборъ — цѣна и въ Будинѣ, и Львовѣ и Перемышли и здѣсь почти однака — то есть высока, а дѣло

---

[1]) Вид. в р. 1851 (ч. I і II) і в р. 1852 (ч. III).

великое и незнать какъ прійметъ публика — хотя я великую имѣю надежду, однакожь тяжко розпочинати, а не совершити — съ начала мнѣ нужно до 300 р. сер. — а всего до 1000 р. сер.

Я думаю такъ: не можно ли бы было издавати сошитами по періодамъ (числ. 4) – и покрѣплятись повременно подпискою (предплатою) и поступати далѣе и далѣе? —

Или я хочу взяти свѣдѣтельства и мнѣнія о ней Г. Литвиновича и Шашкевича – и подати просьбу до всѣхъ нашихъ архіереевъ, о помощь денежную? Что думаешь ты? — Напиши скоро. —

Грамматику Іоанновича я взялъ отъ Венедикта въ комиссъ — онъ желаетъ цѣну по 2 р. и 48 кр. сер. — но то очень дорого — онъ долженъ попустить — по крайней мѣрѣ на 2 р. 30 или 40 кр. — продавай какъ можешь. —

Уцѣлуй всѣхъ Твоихъ и нашихъ отъ меня и пращай Твой

Иванъ.

На окремій картцї стор. 5:

Дополнительная посылка росс. книжокъ Ярослав:

5. Курсъ чист. математ. и геометр. Киндерев. Кушакев. 5 частей разн. издан. 1 р. 50.

1. Ариѳметика Куминскаго 75 кп. — 1 кн.

1. Грамматика Иванова 70 коп.

1. Учебнаго курса словесности В. Плаксина — дополненіе — перв. часть.

2. Практическое руководство къ обществ. писмамъ — дополн. — 4 части 2 р. 50 к.

1. Обозрѣніе церковн. книгъ 1 р. 50 к.

1. Краткое обозрѣніе богослуженія прав: церкви Дебольск. 1 р.

1. О воспит. дѣтей въ духѣ христ. благочест. 1 р. 70 к.

1. Начертаніе христ. обязанност. Кочетова 75 к.

2. Естественна исторія Даля Постелья — дополн. къ атласу — зоолог.

16 книгъ + 1. Kodex Supraslens. + 11 Истор. I ч. неполн. + 30 Ист. II ч.

Лист писаний на 5 стор. 8⁰.

Рік 1851.

Ч. 386.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9 (20) VII. 1851 р.

Любезнѣйшій Брате Ярославе!

Ты бачу выбираєшь ся на село до Родины — ѣць здоровъ и уцѣлуй всѣхъ сердечно отъ мене; если будешь въ Чепеляхъ на поминкахъ незабвенного Тата, то помолися и за мене въ далечинѣ, и сдѣлай такожь на мой счетъ яковую намятку, бо менѣ теперь при найбольшей усердности нѣчего ни купити ни послати не могу — перепроси ихъ въ Чепеляхъ, Скалатѣ, и Петра въ Тернополѣ и проч. въ моемъ имени, же я не пишу до нихъ, хотя мене Петро уже колька разы взывалъ до того — я зробилъ что менѣ поручено отъ него, но до писанія не могъ емь прійти — нехай про тое не забываетъ на Вѣстника — поклонися и Г. Прокопчицу и Борисикевичу и пр.

Закимъ отъѣдешь до Львова, подожди нѣсколько день, поки не пріѣде молодшій г. Дѣдицкій медикъ зъ Вѣдня — онъ выѣхалъ 19 юлія — вѣдай за тыждень стане на мѣстци — черезъ него я посылаю Тебѣ нѣсколько книжокъ, которы тамтой недѣли зъ Варшавы прійшли, но еще не всѣ, сирѣчь:

Цвѣты Ефрема — 50 копѣекъ.

Сказанія Сахарова Т. вторый 3 рубл.

Естеств. Истор. Корабл. и Сиряк. 3 рубл.

Руководство къ матем. Тальцита 1 р. 50 к.

Учебн. курсъ словесн. Плакс. ч. втор. 3 р. (первая не пришла, може у Тебе уже есть?)

Гласъ пастыря или бесѣды 2 томы 2 р.

Образцов. письмовник. 1 р. 50 коп.

Естественной истор. ботаника Даля и зоологическій Атласъ 10 р. 50 к.

Кромѣ тихъ пришло еще: Практич. руководство къ сочин. обществ. писемъ; четверт. часть — 2 рубл. 50 коп. — не знаю, чи прочіи маешь, чи може съ другою посылкою прійдутъ? — Г. Р. тымчасомъ задержалъ сію книжку до второй посылки; если бы первіи части не прійшли, то кажетъ шкода денегъ, бо для насъ малая польза изъ сего сочиненія. — Онъ перепрашаетъ Тебе въ опозненіи, но всегда готовъ служити и на познѣйше, и надѣется улучшенія сообщенія.

[2] Онъ радитъ також, что бы не выписывати такъ много книжокъ на разъ, бо великіи пакеты трудно пересылати. Изъ посланныхъ Тобою 100 зол. ср. отпадаетъ за книжки всѣ выписанны до 83 или 84 гульденовъ — изъ лишившихся я уже съ Тобою росчетаюсь. —

Прошу Тебе, если у Тебе есть что собраныхъ денегъ за покупку книжокъ мною посланныхъ, особенно за Іоановича грамматику, Духновича Поздравленіе и Миклошича — то пришли менѣ скоро, бо менѣ и самому нуждно, и они упоминаются.

Кромѣ реченныхъ книжокъ посылаю Тобѣ еще нѣкоторыи дробнѣйшіи; яко:

Духновича: Хлѣбъ души 5 ексемп. по 10 kr. сер.
dto Землепись 6 ексем. по 10 kr.
dto Пѣсней церкови. 6 екс. по 3 kr.
Нодя: Русскій Соловѣй 40 екс. по 3 kr.

(Изъ сихъ книжечокъ можешь Г. Дѣдицкому дати по колька екс. на село для розданія дѣтямъ въ Мостахъ Великихъ — также проситъ онъ Тебе о выжиченіе ботаники Даля — на вакаціи, если можешь, и если она не призначена для Берисикевича, то дай ему). —

Потомъ:
Магазинъ сербск. далм.
Balady Vinc. Furcha
Pohlady Slovenskje Hurbana cetyry svazky.
Pogląd na fabrykacyą cukru; Paducha.
Мірозрѣніе (болгарск) Добровича три листя. (Може бы тіи книжки придалися для Матичнои библіотеки?)

На конець посылаю Тобѣ два литограф образы сочин. нашимъ молодымъ художникомъ Г. Кульчицкимъ — я взялъ на мой счетъ по 100 ексемп. и посылаю Тебѣ по 50 ексемп. зъ кождого, продавай и расширяй якъ можешь, чтобы его заохотити — дай также до книгарни Ставропигіи — Цѣна Св. Николая есть 6 kr. сер. а прсв. Богородицы по 10 kr. сер. — только мене и его самого стоитъ. — Злишніи 50 ексемпл. я посылаю до Угорщины, може и тамъ кто купитъ. —

[3] Въ имени Г. Духновича прошу Тебе о якіи статейки или поезіи, до его „Поздравленія Русиновъ на годъ 852", которе онъ въ Будинѣ печатати будетъ. Оно бы добре было, если бы дѣланіе наше чѣмъ разъ больше совокуплялося. —

Изъ ново выходящихъ книжокъ посылай менѣ всегда принаймнѣй по 10 ексемп. такъ для тутейшихъ Русиновъ, яко и на показъ для угорскихъ, также старайте ся съ ними вступити въ правильныя книгопродажныя сношенія. —

Но что найважнѣйшое теперь:

Чрезъ Г. Дѣдицкаго посылаю и Тобѣ 10 ексемп. Исторіи Церкви. Балудянскаго по 6 печатанныхъ листовъ, и то для:

Тебе		1
Г.	Кузьемск.	1
„	Лотоцк.	1
„	Зубрицк.	1
„	Кр[?]ыницк.	1
„	Кульчицк.	1
„	Ильницк.	1
„	Симаковск.	1
„	Сьемаша	1
„	Сосновскаго (уже запрен.)	1
	И того	10 екс.

Отдай ихъ въ моемъ имени и проси, да бы помощію своею пособствовали — я хотѣлъ имъ особенно послати почтою, но то много стоитъ и нуждно было бы до кождого что нибудь писати, а у мене времени нѣтъ — Я обнялъ истинно великій и дорогій трудъ — отъ Г. автора не имѣю жадной помощи; я обязался мѣсячно Мехитар. платити по 30 зол. сер. и плачу але зъ моей гажи — естли же и въ публицѣ помощи не будетъ, то не знаю якъ тое дѣло до конца довести? я бы хотѣлъ теперь уже принайменѣй первую часть сплатити — а ту грошей и подписчиковъ дуже мало приходитъ (отъ Яхимовича только 6 fr. ср. на 2 екс.) чтожь я съ такою помощію почну? — Преосв. Еписк. я уже всѣмъ почтою пославъ, но до сихъ поръ не имѣю еще ни отвѣта, ни успѣха! Якъ и вообще намъ Русинамъ всюды бѣда — Вѣстникъ упадаетъ, отбирателей ледви 600 — дописывателей мало — все насъ опускаетъ — и министерство уже субвенцію выповѣдаетъ — Зоря тоже якъ догадую ся не найлѣпше стояти муситъ — Цензура страшенна — враговъ отъ всюду умножается — Ляхи и Мадяри гору взяли, правительство на насъ смотритъ якъ на неимѣющихъ жизни ни исторіи (?!!) — Такъ теперъ справа наша стоитъ! — Для того бы правѣ намъ теперь между собою выпадало бы [3] найбольше дѣйствовати, и крѣпити ся во внутренной словесной жизни — а политики со всѣмъ лишитися — пусть ляхи и враги политизуютъ съ слѣпыми мужиками — узрятъ якъ далеко зайдутъ безъ помощи священства нашего — теперь бы наше священство повинно усунутися отъ всякого предводительства общественнаго въ народѣ, кромѣ дѣйствованія на училища — и благоправіе религійное — писати и писати и читати и вспомагати словесность — и сообщатися усердно и въ тѣснѣйшемъ быти союзѣ всѣмъ про-

свѣщеннѣйшимъ и благонамѣреннымъ — а для политики заумерти со всѣмъ — то есть задача наша на порѣ найлучша — а прійдетъ время благополучное, тогдѣ станути мужественно и приступно, а не упокорительно якъ до сихъ поръ бывало, и показати же жизнь есть — мы агитуймо межь собою, между мужиками пусть агитуютъ враги на свою собственную погибель. —

Для того прошу и заклинаю Тебе, если поѣдешь на село, то ѣдь ремѣннымъ дышлемъ вступай до ревнителей и ободряй духа для общего нашего блага — бо загибнемъ такъ, же и слѣду и чутки по насъ не лишится. —

Всеч. Трещаковского и Кобриньского перепроси, же я еще не могъ до нихъ отписати имъ — може тими днями — то и имъ роскажу где что любопытное — нехай дѣлаютъ якъ дѣлали прежде, и жертвуютъ по увѣренію своему; мы революціи не будемъ дѣлати, но хочемъ на ню готовіи быти, что бы леда вѣтеръ не колибалъ нами, куда схочетъ...

Уцѣлуй брате Мариню и всѣхъ проч. а если ти возможно будетъ, подай еще извѣстіе о Себѣ передъ отъѣздомъ Твоимъ.

Пращай Брате — Твой

Иванъ Ѳ. Головацк.

Вѣна дня 8/20 Юлія 851.

Первая Часть Исторіи будетъ готова до половины Августа куда ю посылати бы чѣмъ скорѣй? —

Лист писаний на 4 сторонах вел. 4⁰.

Рік 1852.

Ч. 387.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (1.) 13. IV. 1852 р.

Вѣна д. 1/13 априлія 852.

Любезный Брате Ярославе!

Христосъ Воскресе!

Не дивуйся, что я такъ рѣдко до Тебе пишу, и не всегда въ свой часъ. Твои желанія исполняю; ибо отъ колы Г. Дѣдицкій отступилъ отъ редакціи, ужасное бремя не мнѣ лежитъ. —

Книги Тобою посланныя чрезъ спедитора я уже давно получилъ, и больша половина уже на всѣ стороны разосланна — ожидаю только успѣха.

Касательно книгъ Тобою желанныхъ, извѣщаю Тебѣ, что Г. Р. якъ я вижу опасается брать на себя трудъ посредничанія, одно что уже прежняя посылка такъ продлилась, а можетъ быть и ради политическихъ отношеній — онъ мнѣ не далъ рѣшительнаго отвѣта, можетъ ли и хочетъ, или нѣтъ, и я больше его просить уже не буду. — Изъ между книгъ Тобою поименованныхъ былъ у него только „Новый Завѣтъ“ новѣйшаго изданія, и онъ его Тебѣ отступилъ; о прочія книги надо будетъ Тебѣ самому писать въ Варшаву къ: Г. Всеволоду Максимову Истомину, книгопродавцу и комиссіонеру Учебнаго Округа; — отъ него думаю можна получить всякія русскія книги и скоро и точно. — Макарія догматическое богословіе Г. Р... неизвѣстно, вышелъ ли IV томъ — онъ даже о III не знаетъ. —

Картины родословныя вмѣстѣ съ введеніемъ я получилъ отъ Г. Сосновскаго, и пользуюсь ними какъ возможно; здѣшніе Русины по большей части [2] пріяли предплату, у меня зложено уже 20 fr. сребр. которы сими днями отошлю Г. Сосновскому — прочіи еще не поплатили а изъ Угорщины еще не получилъ я отвѣта — я думаю, надо бы время предплаты продолжить и на мѣсяцъ Май. — Извини меня у Г. Сосновскаго и Г. Зубрицкаго, я все получилъ, и благодарю покорно, я дѣйствую по возможности силъ и времени — но отвѣчать писемно у меня нѣтъ всегда времени и досуга. —

Удивительно Г. Шашкевичь, которому я такожь 1 екс. картины съ введеніемъ исторіи послалъ; картину прилѣпилъ на стѣнѣ, и поперемазывалъ все, что не (по) его смыслу написанно — сердился, что Г. Зубрицкій узнаетъ толико русскихъ князей Святыми — и Богъ знаетъ какія баналюки плететъ. — На оберткѣ введенія написалъ сія слова: „Таковое ґаварить не купуется у хахловъ“ — и отослалъ мнѣ съ введеніемъ — славный тотъ аутографъ я буду вѣрно хранить, можетъ быть онъ когда то придастся. —

Литвиновичь мнѣ розсказывалъ, что онъ въ согласіи съ Шашкевичемъ намѣряютъ издавать на будущій школьный въ здѣшней Семинаріи особенную часопись, занимающую ся кромѣ политики всякими иными предметами — можешь подумать себѣ, въ какомъ духѣ она будетъ издаваема! — На Зорю хулятъ предъ мною ужасно, а поза очи и на Вѣстникъ. [3] Твои донесенія о Лѣвицкомъ ствердилъ самъ Владыка Перемышльскій. — И въ обще слухи расходятся дивные о русчинѣ — жалобы отъ Ляховъ изъ Перемышля и Самбора, что молодежь насильною наукою русчины забивается; и кажутъ уже, что рускій языкъ не будетъ облигатно преподаватися. — Славный комитетъ Львовскій (съ еписк. Іоанномъ и Нжакомъ) подали такое мнѣніе до министеріи, что не нужно у насъ особенныхъ русскихъ катихитовъ — и проч. и проч.

Случайно упоминаю Тебя, что бы и Ты въ преподаваніяхъ Твоихъ не запускался глубоко вне народнаго языка, что бы и Тебѣ врагъ не пошкодилъ — въ прочемъ Ты самъ знаешь лучше, что и какъ дѣлать. — По видимому наша русчина лишенна будетъ всякаго публичнаго дѣйствованія — но тѣмъ крѣпче будетъ она владѣть и разширяться въ сердцахъ и въ приватныхъ кругахъ. —

Тѣми днями получилъ я писмо отъ 3 юношей Моравцей, учениковъ лиц. классъ въ Кромѣжирѣ, которы требуютъ отъ меня совѣта, понеже желаютъ перейти на нашъ русскій обрядъ, и хочутъ въ священники посвятитися. — Дорога то далека, и не знать чи вытреваютъ они — но то есть знакъ времени. — Въ Будинѣ издаетъ Дръ Радолинскій (Словакъ и латинск. священникъ) [4] русскія проповѣди, и хорошо пишетъ по русски, какъ здѣсь самъ читати можешь. Онъ былъ прежде редакторъ здѣшныхъ Словацкихъ Новинъ — а теперь въ Будинѣ редакторъ словацкого законническаго Вѣстника. Я его знаю налично, и вѣдаю о его благонамѣреніи. Хорошо бы нашіе священницы сдѣлали, если бы его стремленію пособствовали, чтобъ успѣлъ и продолжать дѣло. — Угорскіе Русины стоятъ крѣпко въ духѣ и согласіи отъ перваго до послѣдняго — а у насъ какъ водится?!! —

Исторія Церковная будетъ небавомъ готова — недавно получилъ я списъ предплатителей отъ Львовской Консисторіи.

Г. Гарбовскій, честный Русинъ, юристъ отъѣзжаючи зъ Вѣны взялъ для Тебя нѣсколько книгъ, яко

Литургическ. Катихиса	20 екс.	по	40	кр.	ср.
Памяти изъ Отпуста	100	„	3	„	„
Проповѣди Мигалича	50	„	3	„	„

Ceska citanj. kniha — Kollara citanka — и chorvaska čitanka. — (О Твоей Хрестоматіи и слыху нѣтъ). — Днесь же посылаю Тебѣ „Mudroslovi Čelakovskeho“ — и Новый Завѣтъ — и одну медаль въ честь Колларя выбитую. —

Ты споминалъ разъ о цѣнѣ бумаги на Зорю: здѣсь рыза такой бумаги стоитъ теперь 3 — до 3 зол. 30 кр. ср. — Извѣсти что либо о бумагѣ для втораго тома Исторіи Г. Зубрицкаго, понеже купецъ обѣщался только до половины апрылія пождать а потомъ можетъ трудно будетъ получить. Пращай Брате съ родиною всею и Друзьями

Твой Иванъ

Лист писаний на 4 сторонах 8°.

Ч. 388.

Лист Василя Ковальського до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) V. 1852 р.

Всечестнѣйшій Господине!

Почтеннѣйшимъ письмомъ Вашимъ зъ д. 28/16 Цвѣтня оурадовалисьте мене дуже, додаючи менѣ заохоты до предначатого мною худого дѣла — по началамъ Вамъ извѣстнымъ поступилъямь споро напередъ и скоро менѣ досугъ позволитъ, совершу мою працю зъ кôнцёмъ мѣсяця Червця.

Относительно розличій заходячихъ межи нами въ словарно грамматическôмъ взглядѣ и примѣчаній въ тôмъ ôтношеню зъ стороны Вашои менѣ зробленыхъ, слѣдуючоє надмѣняю для мого оправданя ся:

„Словесность русска представляє ся менѣ ажь до новѣйшои єи періоды въ образѣ старого похилившого ся дерева, котроє якъ за мало має сокôвъ къ продолженю своєи пытомои жизни такъ и за много, абы могло заумерти наразъ сномъ вѣчнымъ. — Тяжкі̂ и чорні̂ хмары пересуваютъ ся надъ єго зарослою мхомъ корою, но не спадає зъ тыхъ густыхъ хмаръ и єдна жизнена капля благои росицѣ на съсохліи єго гиля. — Тепленькіи лучи небесного свѣтла, котріи и найменшу травку засиляютъ своєю чародѣйною силою, гублятъ послѣдки прозябаня въ тôмъ деревѣ... И чижь дивно кому быти може, що ôтвѣчный той дубъ высиливши ся а ôтъ нѣкуду не скрѣпляємый, має туй туй поклонити ся своєю коруною къ матери землѣ? И чижь дивно, що нема Бояна, котрыйбы загомонилъ солодко и славно, коли нема оуже и деревесной тѣни, пôдъ котрою то лишь грудь бандуриста всѣми волшебными ôтзывала ся голосами? Чижь дивно, сли нынѣ лишь чорный воронъ сяде на тоє дерево тай закраче стогнами, коли райска щебетлива птыця не находитъ тамъ оуже нѣякои принады?... На дармо кричала цѣла Италія, коли Данте и Петрарка стали ветху латинщину лишати, а къ новѣйшому нарѣчію гейбы пчолы до меду лѣпнити! Такъ и надармо оусилує ся кто нынѣ старый, хоть поважный, кляссическій, оученый и книжный языкъ нашому поколѣню захваляти. — Языкъ старо-русскій, котрого звука и голосу мало кто нынѣ знає[1]), не єсть въ состояню оудоволити потребѣ нашôй — бо намъ надобно єсть: говорити и писати! а не допѣро оучити ся языка. — Сокровищемъ старо-русского языка маємъ ся пользувати и засиляти,

---

[1]) Церковно-словен'скій языкъ не розумѣю ту, но той языкъ, котрый былъ колись въ общежитію, т. є. въ гражданьскôмъ оупотребленю.

такъ якъ и засиляємъ ся сокровищемъ церковного или иныхъ славеньскихъ языкôвъ но [2] мовити нуждно намъ єсть нашимъ народнымъ языкомъ, котрый по словамъ Вашимъ (Вѣнокъ Часть I. стор. 63) способный єсть до выраженя и найвысшихъ понятій. — Про тоє абымъ сказалъ моє може недоспѣлоє и блудноє мнѣнье, не згожаю ся съ Вашимъ предложеньемъ, котрымъ менѣ для образцевого писаня захваляєте Симеона Полоцкого, Димитрія Тупталу, Оукр. лѣтописцѣвъ а наконецъ и проф. Лодія. Суть то въ правдѣ саміи славнѣйшіи свѣтила свого времене, но не плѣнятъ мене за тôлько, абымъ имъ подражалъ. Не перечу въ прочемъ того, що ихъ сочиненія не суть незрозумѣлыми нашимъ Родимцямъ, бо воня тыхъ цвѣтôвъ до нашои словесности належитъ и не многимъ розличаютъ ся ôтъ запаху нынѣшныхъ плодôвъ — однакожь въ мѣру розличья доистно заходячого межи ними, ôтхожу ôтъ нихъ — а хотяй зъ первого огляду рѣчи здає ся, що нашимъ заданьемъ єсть тамъ зачати, где нашіи передъ 40 лѣтами перестали, абы совокупити все въ одну цѣлôсть, то однакожь видитъ ся менѣ тоє быти излишнымъ, бо инакше требабы оувѣрити, що въ теченіи послѣдныхъ 40 лѣтъ словеснôсть наша не вступила цѣлкомъ въ инне пасмо житя. Передъ 40 лѣтами преподавали черезъ нѣякоє время покойніи Отци нашіи на всеучилищи нашôмъ домашнôмъ гдекотріи предметы въ языцѣ подобаючôмъ бôльше на церковный или старо-русскій якъ на нашь нынѣшный живучій языкъ — и не дивъ тому, бо предподавали для будущихъ священикôвъ, котрымъ єсть потребна якъ найосновательнѣйша вѣдомôсть церковного языка — но нынѣ має ся нашь цѣлый народъ просвѣщати и словеснôсть наша народна оусовершати, котру однакожь якъ старо-русскій такъ и церковный языкъ не могутъ изъ себе становити. Тіи послѣдніи языки выпадає но при нашôмъ народнôмъ языцѣ объучати и то якъ лишь можно найосновательнѣйше — сли же хочемъ нашу питому словеснôсть мати, то маємъ ся такой признати всємъ сердцемъ до нашои запознанои и оупослѣженои хахлачины, т. е. до нашого простонародія, якто покойный нашь и незабвеный Русланъ, якто Вы, Иванъ, Добряньскій, Могильницкій, Оустіяновичь, Гушалевичь и многіи иніи ся признали. Тая хахлачина дасть ся обдѣлати, покостовати, выгладити — народови [3] не буде она чужа а для оученыхъ занадто достаточна, абы ся порозумляли. —

Бо и що єсть тая хахлачина?

Не беру я ту нашого селянина за совершенный образецъ — но але єще и менше по части письменного дяка — для лучшого выраженя ся вертаю до образа за начала начертаного. —

Тоє пристарѣлоє ся дерево начало ôтъ давна оуже съхнути и не одинъ єго слôй оуже цѣлкомъ стратилъ житье, однакожь соки чимъ разъ

дальше тиснули ся и тиснуть къ осередкови, котрый прямо сообщаѥ ся зъ кореньями. Тіи кореня, разъ понеже суть въ земли, а потомъ и последніи каплѣ житя изъ самого получають дерева, почали въ мѣру силъ своихъ одни скорше, другіи пôзднѣйше выпускати изъ себе парости, въ котрыхъ въ продолженю времене выросла не ѥдна беленка, чѣмъ разъ взмагаюча ся и крѣпляча. Скоро лице ѥи ся явѣ показало, оусловило самоѥ пôдсонѥ внѣшность ѥи — про тоѥ за Днѣпромъ она инакше выглядаѥ, инакше по сѣмъ боцѣ Днѣпра надъ Днѣстромъ и Сяномъ и лишь для того, понеже всѣ они суть собѣ посестрами и ѥдна въ нихъ живе душа, розумѣють ся они взаимно — порадити ся ѥдна другои могуть, ѥдна ôтъ другои гдещо скорше выжичити, и ѥдна другою ся скорше оубогатити, якъ слибы нѣ были собѣ своими. Однакожъ тоѥ все маѥ служити лишь къ пôдпорѣ и запомозѣ а безпосредственно къ возрасту а не къ оуничтоженю якои то нибудь зъ тыхъ беленъ — кожда зъ нихъ маѥ быти въ своимъ родѣ красна, кожда полна и здорова; а що кожда зъ нихъ такою быти може, кто менѣ тоѥ заперечити схоче? Чижь хахлачины нашои посестра заднѣпровая доразъ красотою и нѣжностію своѥю пôдбила сердця наветь и пôлъ дикихъ Татаръ, котріи мовь своѥю пытомою бесѣдою нынѣ нею промовляють?! Белена сли не маѥ дико поростати, требуѥ огородника и плекателя, а скоро той ся найде и стане пôдливати ю потомъ чола свого, то белена буде гожа якъ рожа.

Вôдомѣсть русского языка множаихъ зъ насъ молодшихъ, хотяй она може ѥще за надто ѥсть скудна, походить зъ оусть народа [4] а Маркіяна, Вашіи и иныхъ писателѣвъ працѣ привели насъ до полного розлюбованя ся въ нашôмъ языцѣ. Колисьмо начали въ Рущинѣ поступы робити не мôглисьмо зъразу застановляти ся надъ ѥи внѣшностію, т. ѥ. надъ ѥи правописомъ; ôнъ насъ мало обходилъ, а мы зъ неменшимъ задоволеньемъ читалисьмо Русалку якъ и Вѣнокъ. Наразъ сказали: Бабо роди! — а баба стара!! Но тоѥ насъ не ôгразило — сталисьмо писати по русски и пишемо, хотяй може и не по всѣмъ правиламъ грамматическимъ, бо и гдежь тіи кто точно оустановилъ? въ прочемъ менша съ тимъ: бо грамматика не становить языка – языкъ ажь самъ подаѥ правила а тіи ѥму ôтзыскати не легка праця. Дороги къ тому ведуть розличніи, но изъ нихъ всѣхъ найнескутечнѣйшою оказала ся въ пересваркахъ грамматическихъ по письмахъ публичныхъ — тоѥ было поводомъ, що нашіи вороги сказали: где намъ за грошь танцювати, коли мы ѥще не знаѥмъ азбуки! Желаньемъ кождого изъ насъ всесильнѣйшимъ повинно быти, абы всѣ нашіи писателѣ чимъ скорше такожь взглядомъ правописи ся порозумѣли, но къ тому дорога ѥсть найлучша: приватне сообщанье ся, закимъ основно не опредѣлять ся тіи начала — про тоѥ дуже радо повитальямь Ваше предложенье, абы заходячіи межи нами розличія въ сло-

варно-грамматическôмъ взглядѣ якъ и въ слозѣ частѣйшою перепискою ся вырôвняли.

Съ великимъ огорченьемъ довѣдалисьмо ся о оукоризнѣ, якôй пôдлягла наша бѣдна Зоря -- съ часомъ выйде олива верхъ воды а темный и мерзеный ворогъ буде ся стыдати — якъ оуже єго и теперь червь ѣсть.

Заключаю моє нынѣшноє писанье въ надѣи получeня скорѣйшого ôтвѣта ôтъ Васъ – и остаю съ достодолжнымъ почтеньемъ Вашои Всечестности

нижайшій слуга

В. Ковальскій.

Почтеннѣйшимъ ГГ. Малиновскому и Гушалевичови мой оуклонъ. Я съ моєю супругою поздоровляємъ Васъ съ всёмъ Вашимъ Домомъ сердечнѣйше.

Вѣд. 16/28 Мая 1852.

Лист писаний на 4 сторонах вел. 4°.

Ч. 389.

Лист Юстина Желехівського до Якова Головацького, пис. дня 12. (24.) VI. 1852 р.

Ваше Высокопреподобіе!

Посылаю Вамъ 15 Зр. МК. за продажъ 15 ексемп. Литургіи, ексемпляровъ же 5 на лучшой бумазѣ далъ я до книжнои лавки Еленя отступивши ему 20 проц. Если Ваше Высокопреподобіе желали бы еще нѣсколько ексемпляровъ на продажъ менѣ прислати, то прошу по феріяхъ на мою адресу снова послати, а я охочо прійму тую должность на себе.

Поручаюсь благосклонной памяти

Ваше Высокопреподобіе

слуга и другъ

Іустинъ Желеховскій.

Перемышль д. 12/24 Юнія 858.

Лист писаний на 1 сторонї 8°.

Ч. 390.

Лист Теодора Білоуса до Івана Гушалевича, пис. дня 17. IX. 1852 р.

Всечестный Господине!

Я получилъ 100 екземпляровъ сочиненія моего подъ заглавіемъ: „Сѣверная Любовь“ изъ печатни Інститута Ставропігіянскаго, разомъ и письмо Вашего Преподобія, въ которомъ увѣдомляєте мене что гроши въ числѣ (14) чтирнадцятъ ренскихъ србр. яко часть належитости за печатаніє реченнаго сочиненія получилисьте. Я прочихъ (6) шесть ренскихъ серебромъ, которыи єще долженъ зостаю, въ скоромъ времени [2] сложити обѣтую.

Бѣлоусъ.

17 Сентября 852.

Лист писаний на 2 сторонах мал. 8⁰.

На верху сього листа на 1 стор. дописано рукою Головацького: „ad № 35/1852“, а на 2-гій стор. під підписом Білоуса: „Изъ книжной Лавки я получилъ 4 fr. 32 кр. сер.“; на 4-ій стор. покладена адреса: „Всечестнѣйшему Гну Гушалевичу — Здѣсь“.

Рік 1853.

Ч. 391.

Лист П. П. Должикова до Якова Головацького, пис. дня 20. II. 1853 р.

Февраль 20 дня 1853 года.

Милостивый Государь Господинъ Профессоръ Гловацкій!

Я давно не имѣлъ чести писать къ Вамъ — причина та, что весьма не давно я получилъ назначенныя Вами мнѣ книги. Онѣ были въ Петербургѣ въ Ценсурномъ Комитетѣ кое что удержали какъ запрещенное о чемъ я весьма жалѣю. —

Мнѣ помнится что Вы просыли меня о присылкѣ Вамъ книгъ, но за давность и многими житейскими хлопотами и развлеченіями, за что я себя не прощаю у меня нѣтъ подъ рукою Вашего списка. Сожальте одолженіе повторите Ваше требованіе постараю Вамъ выслать книги дани отъ меня до цензури какъ знакъ моего уваженія, которое никогда во мнѣ не остывало.

Въ числѣ пребывающихъ здѣсь Литераторовъ я нашелъ нѣкоторыхъ почитателей Славянщины, изъ нихъ профессоръ Метелинскій просить

доставить ему списокъ книгъ у васъ издающихся, онъ предлагаетъ мѣну, желая за сии книги дать свое изданіе Южный Русскій Сборникъ коему цѣна 2 р. и Байки и Прибаютки по 75 к.

Зъ удовольствіемъ пользуются присланними Вами книгами [3] Г. Мизко Сочинитель Столѣтіе Русской литертури и братья Сементовски изъ коихъ одинъ недавно напечаталъ хорошу книгу: Кіевъ и его достопамятности. — Вышло у насъ нѣсколько примѣчательныхъ книгъ, но о нихъ извѣщу въ послѣдовательной моей переискѣ, которою надѣюсь Вы почтете меня при требованіи какихъ либо книгъ, собраніемъ коихъ я занимаюсь по прежнему. —

Примите увѣреніе въ моемъ истинномъ почтеніи и преданности Вашего покорнѣйшаго Слуги

Павла Должикова

Коммисіонера Императорскихъ Академіи Наукъ, Вольнаго экономическаго общества и Русскаго Географическаго.

Лист писаний на 3 стор. 4⁰.

Ч. 392.

Лист Юлїяна Вислобоцького до Якова Головацького, пис. дня 23. VI. 1853 р.

Всечестнѣйшій Господине!

Осьмѣляючи ся переслати Вамъ безъоплатно ексемпляръ терміноло́гіи югословенского изданія, поручаю ся ласкавой памяти Вашой и взаимной любвѣ и пишу ся всеунижайшимъ слугою

Ю. Выслобоцкій.

Вѣдень 23 Черв. 853.

Лист писаний на 1 стор. 8⁰.

Ч. 393.

Лист А. Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 8. IX. 1853 р.

Всечестнѣшій Господине!

Антоній Пашковски, сестринецъ Шваґра Головацкого естъ питомцемъ латинъс. Семенаріи; але якъ онъ перше не мавъ охоты до того стану, такъ по пребитію чрезъ оденъ рӧкъ тамже, тѣмъ бӧльше зне-

охотилъ ся, и поставовилъ одdати ся науцѣ правъ, поневажъ вся старанія о переходъ на слав. обрядъ и до тогожде Семінаріумъ оказали ся даремними. Понеже опъ працовитимъ [2] естъ и достъ здатнимъ молодцемъ, замислъ его не естъ легкодушни и зли. Про тое удаетъ ся do Вашой Всечестности, и маетъ надѣю, що тому молодцеви такъ союза рaди родиннаго, яко и для его добрихъ поступкöвъ благоволите, дати помощъ въ полученію льекціи.

Засилаючи о тое прилѣжнѣйшое моленіе цѣлой родины, складаю оразъ одъ тояже слово глубокого почтенія и сердечного цѣлованія и поручаю ся благосклонной памяти Вашой Всечестности преданніи рабъ и другъ

А. Устиановичь.

Настассовъ 8 Сеп. 853.

Лист писаний на 2 стор. 4⁰.

Ч. 394.

Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1853 р.

Nro 303.

Ноября 3 дня 1853 года. Г. Кіевъ.

Милостивый Государь Яковъ Михаиловичь!

Ваше почтеннѣйшее письмо отъ 23 Сентября со спискомъ книгъ я имѣлъ большое удовольствіе получить — и если неотвѣчалъ немедленно то тому были три причины а именно:

1. — Вашъ списокъ ходилъ по Литераторамъ для выбора книгъ.

2. — Самъ я собиралъ заказанныя Вами книги.

3. — Въ Кіевѣ съ большимъ трудомъ я успѣлъ отправить къ Вамъ книги. Почта не принимала безъ свидѣтельства таможеннаго Чиновника, а сей по новому распоряженію переѣхалъ на житье въ Бердичевъ — Ценсурный же [2] Кіевскій Комитетъ досель никогда не выдавалъ подобныхъ свидѣтельствъ, и я хотя склонить Главнаго члена онаго — принужденъ былъ подняться на хитрость сказалъ, что его книгу требуютъ въ Лембергъ и долженъ былъ приложить ее въ посылку хотя вы ее и не требуете — эта книга Логика и Психологія Новицкаго. — Если окажется не нужною то можете возвратить при присылкѣ вашихъ книгъ. —

Изъ прилагаемаго списка Вы извольте усмотрѣть чего требуютъ наши ученые,. . также что къ Вамъ посылается — кромѣ того одинъ изъ

издателей разныхъ книгъ Г. Судіенко человѣкъ богатый желалбы имѣть за всѣ года журналъ Матицу только въ такомъ случаѣ если оный посвященъ Исторіи или по крайней мѣрѣ [3] на половину исторически и Литературныи. Ему также нужны Историческіе Акты въ Вѣнѣ напечатаные Миклошицемъ — Равномѣрно не безполезенъ будетъ и для него і для меня списокъ историческихъ книгъ въ Вашей сторонѣ обращающихся благоволите таковый доставить. —

Дабы ускорить обращеніе книгъ Русскихъ у Васъ и на оборотъ Вашихъ у насъ необходимо чтобы о книгахъ уже вышедшихъ и вновь выходящихъ было посылаемое свѣдѣніе, а всего лучше и самыя книги по экземпляру въ главное Правленіе цензуры въ СПетербургъ. — А то вообразите Вы вышлите ко мнѣ книги, онѣ зъ таможни перешлются въ Кіевскій цензурный комитетъ — который не имѣя въ виду позволенны ли книги или нѣтъ посылаетъ оныя въ СПетербургъ гдѣ ихъ пока разсмотрятъ, держать нѣсколько мѣсяцовъ [4] такъ что пока получишь, потеряешь всякое терпѣніе — также совершенно излишно наши Русскія книги посылать при свидѣтельствѣ на гербовой бумагѣ. У насъ, въ Россіи ничего не печатается запрещеннаго. Прилагаю мой списокъ книгъ собственно кіевскихъ и преимущественно у меня продающихся. —

Изъ просимыхъ Вами книгъ я не могъ достать въ Кіевѣ Словаря Западно-русскаго нарѣчія по причинѣ, что еще таковый не напечатанъ и Практическаго курса Русскаго языка. — За послѣдней послалъ ище бо више въ Столицы. Да не нуженъ ли Вамъ Словарь церковно-славянскаго и Русскаго языка изд. Академией въ 1847 году въ 4 частяхъ цѣни 13 р., или опытъ областнаго Великорусскаго словаря изд. еюже 1852 году 2. 25 — также объ особенностяхъ языка русскаго и объ отношеніяхъ его къ языкамъ западно Европейскимъ.

Одесса 1—15 довольно рѣдкая статья — если увѣдомите я вышлю. Затѣмъ желая Вамъ добраго здоровья честь имѣю быть покорнѣйшимъ слугою

Павелъ Должиковъ.

P. S. Въ скоромъ времени выйдутъ въ свѣтъ новыя книги 1) Лѣтопись Грябянки о временахъ Хмѣльницкаго 2) Матеріялы для Отечественнои Исторіи и 3) Катихизическія бесѣды Скворцова.

P. S. Поклонъ Вашъ передалъ зъ исключеніемъ Г. Мизка коего въ Кіевѣ нѣтъ — Его сочиненія у меня есть екземпляри 3. — Кіева найду ще сотенку — Г. Метлинский въ обмѣнъ за требуемыя сочиненія прилагаетъ свой южный Сборникъ и свои Прибаютки.

Лист писаний на 4 стор. 4°.

Ч. 395.

Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова пис. дня (11) 23. IX. 1853 р.

23/11 Сентября 853.

Милостивый Государь Павелъ Петровичь!

Отписывая на Ваше послѣднее ко мнѣ письмо прибавляю списокъ книгамъ, которыя бы я хотѣлъ чрезъ Ваше благосклонное посредничество получить, — Вотъ оныя

1 р. 75 1) Опытъ общесравнительной грамматики русск. языка изд. II отд. имп. Акад. Наукъ.

2) Словарь Западно-русскаго нарѣчія (если уже изданъ Академіею).

1 р. 50 3) О вліяніи Христіянства на Славянскій языкъ нап. Ѳ. Буслаевымъ М. 1848.

60 к. 4) Практическій курсъ русскаго языка сост. по руководствамъ Греча, Вост. Плаксина, Половцова и др. Спб. 1847.

1 р. 5) Вѣкъ болгарскаго царя Симеона соч. А. Плаузова Спб. 1852. —

1 р. 50 6) О языкѣ церковно-слав., его началѣ, образователяхъ и соч. Конст. Зеленецкаго Одесса 1846.

7) Наставленія къ познанію разл. родовъ и формъ поэзіи М. Тулова 1853.

[2] При томъ случаѣ посылаю въ прибавленіи списокъ книгамъ славяно-русскимъ изданнымъ въ Австріи. — Сообщите оный Г—дамъ Литераторамъ имѣющимъ интересъ въ этаковыхъ книгахъ, и извѣстите ихъ, что я готовъ принять по нискольку екземплярей въ замѣну Укр. Сборника или басенёкъ, или одну или другую книгу изъ вышеприведеныхъ либо другихъ книгъ писаныхъ на чисторусскомъ языкѣ какъ и пр. Столѣтіе русской Литературы, Достопамятности Кіева и пр. историч. и филологическ. сочиненія. Благоизволите выслать требуемыя мною книги — въ замѣну-ли, или за наличныя деньги, кои я немедленно пошлю, получивъ отъ Васъ списокъ цѣнамъ книгъ. Поклонитесь отъ меня Гну проф. Метлинскому и Г—дамъ Мизку и Сементовскимъ и поблагодарите ихъ за участіе принимаемое ими въ въ судьбѣ новопрозябающей нашей русской словесности. —

Въ ожиданіи скораго Вашего отвѣта пребываю съ принадлежнымъ почтеніемъ

Вашъ покорный слуга.

Лист писаний на 2 стор. 4°.

Ч. 396.

Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 20. X. 1853 р.

Любезнѣйшій мой Братъ!

Не могу очутиться и едва ли когда очущусь отъ этого громоваго удара, который неумолимая судьба списпослала на нашую родину! Нѣтъ уже нашего милаго любезнѣйшаго Петра! увянулъ преждевременно въ цвѣту лѣтъ своихъ! Грусть по немъ завладѣла всѣмъ сердцемъ моимъ, и годѣ утолить текущихъ слезъ! Куда повернусь, днемъ и ночью, всегда стоитъ нашъ неоцѣнимый Петрунь предъ мною, его премилое лице улыбается, его живыя и проницательныя глаза, его нѣжныя уста такъ и говорятъ къ тебѣ, и кажется, онъ тутъ предо мною живъ тѣломъ и душою, но вдругъ погляну на черты Твоей руки, и вижу точно написано: „Онъ уже мертвъ!“ — И эта мысль неотступная приводитъ меня особенно на уединеніи къ отчаянію: я не хочу вѣрить, и вдругъ долженъ вѣрить; Предъ праздинами лѣтомъ онъ послѣдній разъ писалъ къ мнѣ, его письмо лежитъ предо мною! Его нѣжный и веселый юморъ пребывается почти въ каждой строчкѣ. — Онъ меня ободряетъ, и укрѣпляетъ моего упадшего духа, удивляется что я въ послѣднихъ лѣтахъ моего здѣсь пребыванія столь измѣнился, и совершенно потерялъ мою живость и веселость. — Спомнилъ онъ тамъ и о любвѣ своей, но такъ хладнокровно, что я думалъ будьто онъ шутитъ; но вѣрно онъ не шутилъ, но претерпѣвъ [2] эту кризу сердца, чувствовалъ въ себѣ побѣдительную силу духа, которою онъ всѣ препятствія къ своему счастю преодѣлѣлъ. — И кто бы вздумалъ, что въ недолгомъ времени эта сила духа преломится, и улетитъ на небеса! О болѣзни же онъ уже изъ давна ничего не вспоминалъ; и я увѣренъ въ томъ, что онъ совершенно здоровъ выѣхалъ на вакаціи, кромѣ необыкновенной нервовой чувствительности, котора въ цѣломъ нашемъ родѣ превладаетъ! Его умѣренная жизнь, полная знакомость собственнаго уложенія тѣла убѣждаютъ меня, что онъ своими лѣками никакого вреда не сдѣлалъ себѣ. — Размышляя надъ короткимъ описаніемъ его болѣзни, и скоропостижнымъ упокоеніемъ, я думаю, что онъ изъ простужи запалъ въ тифусъ, который для людей молодыхъ, крвистыхъ и чувствительныхъ, какимъ онъ былъ, весьма опасный (sic) и губительный! — Впрочемъ я надѣюсь одъ Тебя полнѣйшаго описанія его послѣднихъ дней, и прошу Тебя донеси мнѣ, если только о чемъ извѣдаешь. — Такожь сдѣлайте милость, и подайте по крайней мѣрѣ до Зори эту грустную вѣсть, его знали почти всѣ ревнители русскіе, и всѣ любили какъ Брата и друга! Какъ бы

же и не сожалѣть имъ надъ нашею судьбою! Неотвратимая потеря онъ для нашей родины и для цѣлаго народа! Я бы просилъ Зборовскаго, чтобы и онъ въ Вѣстникѣ вспомнилъ. Но отъ времени распри нимъ поднесенной, я всѣ сношенія и соучастія съ нимъ прорвалъ. [3] Кромѣ нѣсколько письмъ, полученныхъ отъ покойнаго Петра, и плохой силюетки, я ничего не имѣю, что бы отъ него происходило. Для того сдѣлай милость, если возможно, пришли мнѣ его образъ; у Тебя естъ дагеротипъ, прикажи передѣлать изъ него другой екземпларь или фотографію, и пришли мнѣ. Это будетъ для меня драгоцѣннѣйшая, ненаглядная памятка. Больше я нѣчего не требую изъ цѣлаго наслѣдія, развѣ Вы меня сами чѣмъ нибудь одарите, что бы не само собою, а только для меня имѣло цѣнность. —

Что касается Твоего совѣта, я точно согласенъ, что бы всѣ дали одному цессію, именно Брату Григорію Авдиковичу, что бы онъ всѣмъ дѣломъ занялся, и сего ради прибавляю сдѣсь граммоту, если удобна и цѣли соотвѣтна, прикажи заклеймить и пошли до Скалата въ моемъ имени. Если бы въ массѣ покойнаго оказалося пассивное состояніе, то опредѣлите и для меня соотвѣтную пайку, я готовъ всегда по силамъ ее уничтожить. —

Изъ здѣшнихъ новинъ мало: Миклошичь избранъ въ Ректоры Магниф. Вѣнскаго всеучилища на текущій годъ, достигъ величайшей славы профессорской, котора и на насъ Славянъ хотя на короткое время подѣйствуетъ. — Г. Доръ Мелникъ поѣхалъ съ 4 мальчиками въ Римъ, между ними братъ Константиновича и двухъ Сембратовичей! — Я еще предъ праздниками ожидалъ одъ Тебя [4] письма — съ которымъ выглядивалъ присылки Твоей росправы о Полку Игоревѣ; я хотѣлъ ее передать Миклошичу, но жалко, хотя о ней много похвальнаго отъ другихъ слышалъ, но до сихъ поръ еще не видѣлъ. Миклошичь безсомнительно уже получилъ ее отъ министерства, и даже самъ Литвиновичь очень похвалительно выражался о ней. Пришли менѣ хотя одинъ ексем. Продажа книжекъ очень тупо идетъ, какъ и вообще во всѣмъ разстроеніе всегда усиливается. — Я совѣтывалъ Зборовскому, что бы молчалъ и никакой ссоры не распочиналъ, и предвѣщалъ ему, что неслава будетъ только ему — и точно такъ сталось — теперь его цѣлый свѣтъ высмѣялъ, и разъочаровался. Худо однакже, что соперники „Зоря и Лада" его собственнымъ оружіемъ, т. е. руссізмами, которыхъ и въ Вѣстникѣ довольно, не поражали; тѣмъ способомъ ему бы найлучше досадили, ибо онъ того боится, и молчалъ бы и въ будущемъ. При томъ я долженъ примѣтить, что дописыватель „Зподъ Соколовки"[1]) никто

[1]) Пор. вступну статию.

иный, только солоденькій Васильцьо Ковальскій; онъ головный подуститель и виновникъ цѣлой распри! — Случайно можно бы тое извѣстіе удѣлить „Зорѣ и Ладѣ“. — Вообще теперь пора, дѣйствовать для нихъ на будущій годъ; я буду писать знакомымъ по всѣмъ сторонамъ во пользу Львовскимъ временописей — но и они сами должни писать. Вѣстникъ кажется мало имѣетъ любителей, и можно бы его отстранить чтобъ не вредилъ.

Цѣлую Васъ всѣхъ сердечно старыхъ и малыхъ

Пращай Братъ и пиши частѣйше Твой Братъ

Иванъ Ѳ. Г.

20/10 н. ч. 853.

[5] PS. Я посовѣтовался съ Г. Константиновичемъ въ дѣлѣ наслѣдія по дражайшемъ Петрѣ, и онъ мнѣ такъ сказалъ: что по австрійскому закону изъ насъ Братей никто не вмѣетъ права къ наслѣдію Петра, ибо онъ не лишилъ дѣтей (десцендентовъ), и потому переходитъ право наслѣдія на нашую любезнѣйшую Мамушку, какъ асцендентку. — Сего ради не нужно никакой цессіи, а братъ Авдыковичь можетъ какъ полномощникъ Мамы всѣмъ дѣломъ и безъ нашего вѣдома заняться; — по тому я уже не прибавляю моей грамоты, она уже излишня. — Въ вакаціи здѣсь Ковальскій распространилъ чутку, будьто Ты получилъ какое то напомненіе отъ министеріи — ты мнѣ о томъ еще ничего не писалъ.

Пращайте любезнѣйшіе Братья и Друзья Вашъ

Иванъ Ѳ. Г.

[6] Я здѣсь познакомился съ Г. Погодиномъ проф. изъ Москвы — онъ недавно переѣзжалъ туда изъ купелей.

Благая у него душа, занята только науками; онъ мнѣ казалъ, что занимается теперь составленіемъ древней славянской географіи, и требовалъ отъ меня сочиненій Г. Зубрицкаго изъ послѣдныхъ временъ; что у меня было, то я все далъ, именно его Исторію, которой у Погодина еще не было, потомъ „Gränzen des ruthen. Volkes“. —

Онъ спрашивалъ меня, что Г. Зубрицкій и Ты дѣлаете въ Львовѣ, и почему прекратили давную переписку? Я извинялъ Васъ кое какъ, но онъ бы радъ получить отъ Васъ какія извѣстія. — Обозрѣнія ради нашей новой словесности, я ему передалъ почти изъ всѣхъ въ Австріи изданныхъ сочиненій русскихъ, что онъ пріятно принялъ и обѣщался прислать въ замѣну какія новѣйшія дѣла. Также вспомнилъ, что если бы у насъ появился кто съ Важнымъ науковымъ сочиненіемъ, онъ го-

товъ всегда помочь подать — только прямо къ нему въ Москву писать. И Зорю Галицкую до 27 числа я ему передалъ. — Иращай.

Лист писаний на 6 стор. 8°.

Ч. 397.

Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова пис. дня (19) 31. XII. 1853 р.

Милостивый Государь, Павелъ Петровичь!

На сихъ дняхъ вышлются всѣ требованныя Вами для Кіевскихъ Г—дъ Литераторовъ книги по ниже слѣдующимъ цѣнамъ. Большаго труда стоило, пока я собралъ всѣ книги — нѣкоторыя должно было выписывать изъ Праги. Цѣны книгамъ сочиталъ експедиторъ вмѣстѣ съ пересылкой и таможенной оплатою для всякаго лица а именно:

Для Гна Метлинскаго 16 кн. въ цѣнѣ	12 р. 10 к.
Вѣнокъ 1846 уже вышелъ изъ продажи	
Перемышлянина даю на 1853 и 854	
Для Гна Сементовскаго 4 кн.	2 — 25
Для Гна Ригельманна Дир. гимназіи 6 кн. въ цѣнѣ	5 — 10
Для Васъ 8 кн.	3 — 5
Для Братской Академіи 7 кн.	9 — 5
Для Гна проф. Иванишева 2 кн.	5 — —
Для Гна ректора Академіи 1 кн.	3 — —
И того за 44 кн.	39 — 55 к. сер.

[2] Для Гна Студіенка прибавляю два годовыя теченія журнала Зори Галицкой 1852 и 1853. До 1853-го года занимался реченый журналъ также политическими новостями. Теперь сталъ литератури. беллетристическимъ. Когда понравится тотъ журналъ, пусть благоволитъ реченый Гнъ мнѣ прислать Отечественныя Записки съ 1852 или 853 года, коихъ мнѣ недостаетъ. Давнѣйшихъ годовъ того журнала не возможно уже получить. —

Сверхъ того высылаю 20 екс. сдѣсь нововышедшаго поетическаго творенія на чистомъ русскомъ языкѣ. Молодой полной надежды сочинитель достоинъ всякаго пособія и поощренія. Благоизволите принять въ кантору свою эти книжочки (въ цѣнѣ по 50 коп., какая)[1]) и пришлите Ему въ обмѣнъ какія нибудь русскія книжки поезій, романовъ, повѣстей и пр. или можетъ быть русскіе Литераторы самы [3] соблаговолили бы въ обмѣнъ дать по книжицѣ для душевной пищи розвивающему ся юному таланту... Заньмитесь, пожалуйте, дѣломъ тѣмъ, и взыскаете большую заслугу

---

[1]) Слова, взяті в ( ), перечеркнені. Мова тут про поему Б. Дідицького: „Конюшій“.

въ нашей Литературѣ. — Можетъ быть и Зубрицкаго Исторіи Галичскаго княжества приняли бъ Вы нѣкое количество експемпляреи въ продажу. Надѣяться, что охотники къ тому сочиненію найдутся. — Впрочемъ надѣять ся надлежитъ, что почт. Сочинитель въ непродолжительное время издасть и III-ый Томъ Исторіи Гал. кн. продолжающей ся до 1350 года. —

Съ моей стороны я прошу, благоизволите прислать ниже выраженыя книги чѣмъ скорѣе тѣмъ лучше, по крайней мѣрѣ тѣ книги, которыя можно сейже часъ получить въ Кіевѣ. Незная ни числа ни цѣны книгамъ какія Вы выслать будете въ состояніи предоставляю Вамъ самымъ [4] точный расчетъ сдѣлать за обопольно высылаеми книги — однакже на случай, если бы выписываемыя мною книги превышали цѣну требуемыхъ Вами, я прибавляю два Имперіяла (золотомъ) которые получите по почтѣ съ тѣмъ письмомъ. Миклошичевы изданія н. пр. Apostolus Sišatovacensis, Codex Suprasliensis, Slavische Laut und Formenlehre, Vita S. Clementis, Vita Sanctorum S. Joannis Chrisosthomi homilia, Radices и пр. можно выписать изъ Вѣны посредствомъ сдѣшнихъ книгопредавцевъ, когда востребуете, я готовъ пособствовать въ пользу Славянской Литературы. Присланныя Вами книги я порядочно получилъ — Новицкаго Логики есть уже у меня екс. — но я не отсылаю потому, что надѣюсь наити на ню охотника. — Съ тѣмъ честь имѣю пребывать съ почтеніемъ

Вашъ покорный Слуга

Я. Головацкій.

31/19 Декабря 853 г.

Лист писаний на 4 сторонах 4°.

Рік 1854.

Ч. 398.

Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського (?), пис. дня 21. I. 1854 р.

Всечестнѣйшій Іерею!

Посылаю 25 листъ моего сочиненія. — Госп. Редакторъ Зори не смотря на всѣ мои прошенія посредствомъ Вашего Преподобія печатаетъ съ большими опечатками мою статью и даже дозволяетъ себѣ исправленія дѣлать по неизвѣстной мнѣ причинѣ: И такъ въ послѣдномъ N-рѣ З. Г. стр. 25. стих 2 снизу князь Полоцкій исправилъ на Волошьскій, трудно чтобы я такъ грубо описался въ моему подлинникѣ.

— 26. стих 11 вм. выпросилъ напечатано попросилъ.
— 27. — 7. вм. *ее* — направлено *ю*.

Естьли бы въ самомъ дѣлѣ въ моей рукописи находились такъ велекіе недосмотры, то я виноватъ не Редакція у которой извиненія прошу и вмѣстѣ исправленія въ слѣдующемъ числѣ З. Г. упомянутыхъ опечатокъ. —

Прошу увѣдомить меня ласкаво какія книги я получилъ изъ Россіи, что они стоятъ дабы мнѣ (возможно) [2] было прислать нужные денги Госп. Головацкому, который до сихъ поръ не былъ такъ благосклонный увидомить меня о томъ почтою — тѣмъ болѣе что нынѣ ежедневно аджйо подносится, а у меня денегъ не много. Прошу сдѣлайте мнѣ ту милость! а я выплачусь моими письменными трудами для отечественной исторіи. —

Вашъ истинный почитатель

А. Петрушев.

25. Января 1854.
Уневъ.

Лист писаний на 2 сторонах 4°.

Ч. 399.

Лист Мих. Бешкидта до Якова Головацького, пис. дня 9. IX. 1854 р.

Высокопочтенный Господине!

Понеже къ обсягненію неякого благо-успѣшнаго дѣла, свое время а терпѣливость нуждна естъ: того ради и азъ, съ моимъ сыномъ Антоніемъ, дѣля общаго добра посвящаючій ся, нѣякими перепонами и трудами, отъ моего намѣренія и предпринятія неустрашихся. — Надежду имія́й, що всѣ труды осолодитъ въ свой часъ обще полезныхъ плодовъ стремленіе. — — И якоже Высоко-почтенной Годности Вашей знаемо, еще 1-аго Липпя г. т. по найпервѣе, реченный сынъ мой, къ Преосвя: и Преподоб: Архи-Епархіи Митрополичей Львовской Консисторіи, съ принадлежачими грамотами, о вчисленію дъ всеч. тамошняго Юношескаго Клура смѣренно удался, благо-успѣшное рѣшеніе отъ именованной Преосвя: и Преподоб: Консисторіи усердно ожидаючи. — Но за долгій часъ ніякій поводъ неполучивши. — Откуду азъ, яко старостливый отецъ его, дня 12-аго Серпня смѣлость взявши, той самой Преосвя: и Преподоб: Консисторіи въ полномъ дувѣріи (sic) изъ страны толико реченнаго моего сына, смѣренно сознавахъ ся; да бы'мъ въ слѣдствіе перваго прошенія ласкаво удѣленнаго о томъ за вчасу ся постаралъ, что бы'мъ въ при-

лѣчное школское теченїе его дъ Львова препослати, и ласкавому Пре: и Преподоб: Консисторїи Покровительству вручити за особливое щестя держалъ. — Но:

Искуство, нѣякое вомплѣнїе а неспокой обомъ сторонамъ способитъ. — Тогоради молю Васъ Высоко-почтенный Господине! даруйте менѣ, что уже необыкновенно третїй кратъ въ едномъ дѣлѣ уныю Васъ — бо часъ краткїй, сыновѣ о его будущу долю, а менѣ о спокой домашнѣй идетъ. — Сознайте но знову прошу Васъ въ чимъ ся рѣчъ мае — тамо бо сутъ сына моего препосланнїи [2] школнїи, рожденїя, и обычайности свѣдѣтельства, — тамъ спочиватъ отъ Пряшовской Епархїи выданна Грамота, — брезъ которихъ орудїехъ никуда поступити нѣстъ возможно. — Братерско-любный отвѣтъ на ц. к. Почтѣ: Komarnyik, о 8. дны ожидаючи съ глубокимъ почтенїемъ зоставаю у

Чертизнѣмъ дня 9-аго Вресня 1854 Года.

Высоко-почтеннаго Господина покорный Слуга:

Михайлъ Бешкидтъ в. р.
Приходникъ Чертискїй,
иногда:
Собора Лаборскаго Перводитель.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.
На 4-ій стороні:

A Graeco Cath. Parocho Csertész. — Admodum Reverendo ac Clarissimo Domino: Theodoro (sic) Holovaczky Archi-Dioecesis Metropolitanae Leopoliensis Presbytero, Linguae Ruthn. O. Professori, Dno mihi colendissimo. — per: Duklya. Prsemysl. — Recomandirt. Leopoli.

Ч. 400.

Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1854 р.

Любезный Другъ Яковъ Ѳеодоровъ!

По приказу и желанїю Вашему, отправляю по почтѣ вашу книгу Библїотеку а что касается прочїихъ трехъ книгъ тѣ лишаю залогомъ до явленїя Вашего когда то въ моимъ домѣ. — Въ Вашемъ послѣднимъ Письмѣ къ мнѣ приказуете, чтобы въ моихъ письмахъ къ Вамъ непожалѣть бумаги да чернила но я осмѣляюсь Васъ спрашивать о чемъ писать? У насъ мой Другъ та самая бѣда — бѣда — бѣда тригубая бѣда,

сама крайнѣшая критическая бѣда — кажется уже все пропало — не но, преславная Зоря — да и Солнце, и Мѣсяць — уже непоправлять нашего рока. —

Прощайте — здравствуйте и живѣтъ терпеливо.

3/11.

Лист писаний на 1 сторонї 4⁰.

Ч. 401.

Програма „Семейной Библiотеки", призначена для єї співробітників.

Программъ
„Семейной Библiотеки"
для Почтеннѣйшихъ Дописывателей и Сотрудниковъ
этого Журнала.

Ниже-подписавшiйся, по внутренному побужденiю, рѣшился приняти за веденiе Редакцiи „Семейной Библiотеки", которая будетъ издаватись съ началомъ 1855 года ежемѣсячно въ тетрадяхъ. Эта форма постановлена къ сей цѣли, чтобы, взирая на то обстоятельство, что печатанiе книжокъ самостоятельныхъ совокуплено съ большимъ затрудненiемъ, въ ономъ пространномъ журналѣ могли быти умѣщаемыми статьи подлинныи и большаго объема.

Ниже-подписавшiйся проситъ усильно Русскихъ Литераторовъ, чтобы изволили пособляти сему намѣренiю по возможности. Но чтобы онъ тѣмъ болѣе удостоился довѣренности Почт. Литераторовъ, поставляетъ себѣ долгомъ, объявити слѣдующее:

что онъ, въ отношенiи веденiя Редакцiи, принимаетъ на себе характеръ Посредника, передавающаго сочиненiя Литераторовъ читающей Публикѣ; и въ соображенiи этого отнюдь не предписываетъ никакихъ правилъ Литераторамъ, но напротивъ объявляетъ, послушатись вовсемъ Ихъ воли и мнѣнiю, въ намѣренiи, чтобы тотъ журналъ рѣшилъ достойно свою задачу, и, по выраженiю Почт. Будинскаго Дописывателя, получилъ положительное направленiи (sic) въ произведенiи влiянiя его на Просвѣщенiе Народное. Не взирая однакъ на то, ниже-подписавшiйся принимаетъ на себе отвѣчательность предъ Лицемъ Правительства и Публики за внутреннее содержанiе и formы статьей даже и въ такомъ [2] случаѣ, если бы статьи были безъ подписа. Но въ томъ послѣднемъ случаѣ ниже-подписавшiйся ручается точно сохраняти препорученное ему молчанiе о лицу Сочинителя статьи. Чтобы убезпечити тотъ журналъ отъ всякихъ погрѣшностей и неприличiй противъ стремленiю и солидности его, по-

лагаю условіе, чтобы Почтеннѣйшій Госп. Я. Головацкій, ц. к. Професcоръ Университетскій, изволилъ принимати рукописи подъ собственное приватное разсмотрѣніе.

Чтобы пріобрѣсти довѣріе Литераторовъ, надлежитъ примѣтити, что успѣхи сего литературнаго предпріятія вѣроятные, ибо принимается 150 Предъ- или Послѣплатителей, кои довлѣютъ къ издаванію этого журнала; ниже-подписавшійся будетъ пропитыватись другими трудами.

Расчетъ слѣдующій: 4 листа формата и вида журнала „Невена“ гармонтомъ печатаніе и бумага ежемѣсячно 55 fл. м. к. слѣдовательно 12 раза: 660 fл. 150 Абонентовъ платящихъ по 5 гульд. = 750 fл. м. к. Прочее на устроеніе Редакціи, оплату почтовую и издержки Редакціонныя.

Надежды можно бы полагати большія, если бы Надзиратели школъ сельскихъ препоручили громадамъ предплатити на тотъ журналъ для учителя ихъ громадскихъ школъ. Программъ изданный для Публики можетъ обширнѣе поощрити къ тому Духовныхъ Настоятелей громадъ, тѣмъ болѣе что одно отдѣленіе этого журнала, именно рубрика для наукъ естественныхъ посвящено преимущественно Руководству Сельскихъ Учителей, по желаніямъ и совѣтамъ Будинского Дописывателя, изложившаго оныя въ статьи, которая еще не [3] была умѣщенною въ Зори Галицкой.

Почт. Будинскій Дописыватель положилъ надежды на Мукачевскую эпархію въ Венгріи; ниже-подписавшійся проситъ про-то Почтеннѣйшихъ Литераторовъ, чтобы чрезъ свое содѣйствіе и вліяніе, проистекающее отъ своего становища изволили поспѣшествовати къ роспространенію и разосланія обвѣщенія прикасающагося издаванія „Семейной Библіотеки“.

Предметы сего журнала слѣдующіе:

Белетристика.

Исторія и матеріялы ея Галицко-Русская, и иностранная, слѣдовательно вообще Русская.

Этнографическія статьи.

Литература въ полномъ смыслѣ этого слова. Русская и иностранная, статьи подлинныя и переводныя. Словаръ этимологическій. Желательно было бы составити словаръ такимъ образомъ, чтобы при каждомъ словѣ коренномъ послѣдовалъ цѣлый рядъ выраженій производныхъ. До сего слова принималися бы только неизвѣстныя нашей Публикѣ изреченія. Въ продолженіе двухъ годовъ, а при благополучныхъ обстоятельствахъ и скорше, словаръ былбы конченъ, прибавляя до каждой ежемѣсячной тетради только одну чверть листа словаря. Такій словаръ легкими издержками составленный, сдѣлалъ бы важну эпоху въ нашей Литературѣ:

посредствомъ него вся Публика понимала бы Русскія сочиненія; и общественный, разговорный языкъ усовершился бы.

Желательно было бы также составленіе Историческаго мѣсяцослова.

Дальшіи предметы журнала:

Науки естественныя, смѣсь, и Народныя дѣла, какъ то: Домъ Народный, Матица Русская, Фондъ Вдовичій и сиротскій, Институтъ Ставропигійскій и проч.

Северинъ Гавр. Шеховичь.

Програма писана на 3 сторонах fol.

Рік 1855.

Ч. 402.

Лист Дим. Гузара до Якова Головацького, пис. дня (16.) 28. VIII. 1855 р.

Всепочтеннѣйшій Господине Любезній Дрȣже!

Откȣда начнȣ писати, дабы усе, ѵъ отсȣтствіи Вашемъ слȣчившееся извѣстити? Истинно, ни времени, ни сили на усе несталобъ ми. Пережилисмо же такъ рекȣ, послѣднія дни, дни общаго плачȣ й рыданія; но благодареніе милосердію Всевишняго осталис'мо ся доси ѵъ живихъ. Болше якъ 3000 человѣкъ пало жертвою, а междȣ тыми й много знатнихъ лиць Священниковъ, Чиновниковъ й усякаго сана й вѣка. Теперъ уже благодареніе Богȣ цѣлкомъ устає, но єще выпадкє слȣчаются. Междȣ Священниками пали жертвою двохъ Латинскихъ парохоѵъ, отъ Св. Антонія й Маріи Дѣвы (Янокъ)—Якȣбовичь ормянскій парохъ капітȣлній, й нашъ трȣдолюбивій й ревнителній Маѯимовичъ бывшій Настоятель Ч. Св. В. В. — Зъ нашихъ отъ свят. Георгія йно Лисаковскій перенеслся ѵъ вѣчность. No о томъ ѵъ Львовѣ дась Богъ щасливо Вамъ повернути, болше довѣдаєте ся. Вашое писаніе полȣчилємъ ѵъ предпразденство [2] Успенія и невозможно ми было скорше отписати.

Въ Ґимназияхъ начинается кȣрсъ 17-го Сентября. Испита доспѣлости отбывалися ѵъ Академіч. Гимназіи передъ вакаціями й теперъ. — Передъ вакаціями якъ ми мовилъ Гдпъ Котлярчȣкъ, робило испитъ 13 — а теперъ 7 йли немножко болше. Пры Доминикан'ской Гимназіи єстъ єденъ теперъ которій зъ рȣскаго испитъ робити бȣдетъ. Языкъ рȣскій при Доминик. Гимнасіи бȣде черезъ єдного Учителя приподавати ся для всѣхъ 8 клясcъ; 700 рен. сребр. вызначено для тогожъ й Котлярчȣкъ уже подался ѵъ надеждѣ тоє мѣсце полȣчити. Онъ велѣлъ

менѣ написати Вамъ, что онъ лагодился з дня на день до Васъ писати, но ожидалъ пока что рѣшительнаго не бѹдетъ. Отъ 15-го Аѵгуста ѵыпровадила ся тая госпожа что на фронтъ у ѵасъ мешкала. Въ домѹ Вашемъ ѵсе ѵъ ладѣ о сколько мнѣ ѵыдаєся, резиденти здороѵіи ино той высокій (забылємъ на борзѣ имя) хворѹє доси дѹже хлопакъ змѣнился. — Малиноѵскій лежалъ болше десяти дній ѵъ постели — Кѹземскій не здороѵъ, Лотоцкій зъ страхѹ ѵидно лаксъ уже 7 недѣлъ ѵъ мѣстѣ [3] не бѹли, боятъся холєри: а ѵисхли зъ діети на щипки, не познаєте сѵятоюрцеѵъ. Мы вже слава Всеѵишнему здороѵіи цѣлимъ домомъ й ѵъ Родинѣ, й радоємся получиѵши[1]) ѵѣсть от Васъ.

Пріѣжджайте скоро бо ся намъ уже безъ Васъ кѹчитъ. — Жена моя поздраѵляє й цѣлѹетъ Вашѹ достойнѹ сѹпрѹгѹ, тай й Васъ троха зъ бокѹ — Панну Цецилію й проч.

Въ надеждѣ скоро Васъ лично поѵитати желаючи щасливаго ѵозврата остаюсь зъ почтеніємъ

Вашъ дрѹгъ

Д. Гѹзаръ.

16/28 Явгѹста 855.

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

На 4-ій сторонї адреса:

Hochwürden Herrn Herrn v. Głowacki k. k. ordt. öfftlicher Professor der ruth. Sprache an der Universität zu Lemberg

pr. Kołomea in Krzyworówna[2])

Kossow Rożnow.

Ч. 403.

Лист Василя Ковалського до Мих. Козановича, пис. дня 25. VIII. 1856 р.

Высокопочтенный Господине!

Коли нибудь я погадаю си на премилїи Станиславôвскїи стороны, всегда образъ тихже будитъ въ мнѣ солодкїи воспоминанія, съ которыми представляются дорогїи моємѹ сердцю лица, межи которыми Ваша Всечестнôсть мене въ первыхъ плѣняє. Мои многїи працѣ и розличнїи занятія суть одинокою причиною, що немогѹ позыскати вôльнои хвилѣ, абымь мôглъ принаймнѣй писемно отнести ся къ Вамъ — а такъ заразомъ позбавляю ся того великого щастя, где якѹю вѣсточкѹ изъ Вашихъ

---

[1]) В тексті хибно „поличиѵши".

[2]) Kossow і Krzyworówna счеркнено.

полѹчити сторонъ. Нынѣ посылаючи къ Вамъ братнєє моє цѣлованїє, мило менѣ дуже вправного „лѣрвака Атанаса зъ надъ Вороны“ въ Вашой Всечестности отгадати и за Вашоє изрядноє сочиненїє „Римъ“ оуже напередъ отъ всѣхъ Руснно̂въ хорошо поблагодарити. — Г. Василїй Зборовскїй (Юл. Вислобоцкїй) мой оурядовый коллеґа, отправляючи ся съ Его Свѣтлостїю Князёмъ Естергаземъ, надзвычайнымъ посланникомъ Его ц. к. Апост. Величества до коронацїи росс. Царя въ Москвѹ, здалъ менѣ отъ половины Липця редакцїю „Вѣстника“. Получивши сочиненїє „Римъ“ я перечиталъ оноє, а хотячи поближше довѣдати ся взглядомъ оусловїй сочинителя, казалъ я собѣ предложити листъ Атанаса. Послѣднїи слова „гдещо для вдо̂въ и сиро̂тъ по лѣрвакахъ“ наказали менѣ повздержати ся съ помѣщенїємъ „Рима“, доки самъ господарь изъ Москвы неповерне, которому хочу предложити, абы казалъ ко̂лька сотъ оттиско̂въ окремѣшно выпечатати и продавати, дабы по волѣ Вашо̂й также гдещо вплынуло на благородно Вами опредѣленнѹю цѣль.

[2] Между тѣмъ извольте застановити ся, чибы не можна єще гдекотрїи оустуцы въ то̂мъ поематѣ отмѣнити. И такъ н. пр. въ I. Пѣсни 2 оуступъ ябы гадалъ отмѣнити може такъ:

Слухай се дѣва въ галицького края
Колись княгиня имьомъ Роксоляна,
Нынѣ защиты аѵстрїйскїй до̂зная
Вскресенна зъ гроба поєтъ возклицаня! — бо Вы не

оувѣрите якъ то осторожно треба быти съ кождымъ сло̂вцемъ; слова „пѣснь возстаня“ моглибы нашїи вороги намъ различно толковати и закидовати. — Дальше не могу въ 6. оустѹпѣ позо̂ставити „Оукраины“, абы насъ непосужано о переморгованье съ Россїєю — оно дасться добре змѣнити на „нашои Краины“ — 7 Оуступъ конечно извольте змѣнити — а въ обще добре бы было, абы не повторяло ся слово Русь, лучше вмѣсто того „мы“ или „Русини“ — бо тоє слово „Русь“ намъ всегда закидуютъ. — 10 Оуступъ „Русь вскресла свободною!“ можебы перемѣнити на „нынѣ щасливою“. — Поєдинокѝ слова „громко загула“ „прошибъ ся голосъ“ легко перемѣнити можна на „громко рознеслась“ „роздался голосъ“ и проч. — Вы оувѣренный, що менѣ иде о славѹ имене нашого, но заразомъ осторожно̂сть вымагає всякихъ мѣръ, абы хотячи помогчи не зашкодити; прото певно извините мене, що такъ откровенно Вамъ яко найлучше намѣренномѹ мужеви предкладаю тїи мѣстця къ ласкавому застановленю ся и прошѹ оумильно мене чимъ скорше о Вашо̂мъ рѣшенїи завѣдомити.

При той случайности єсть менѣ прїятно Вамъ сообщити, що коло мене Богѹ слава гараздъ; моя сопруга, и мой дѣточки Володимїръ и Мелянїя здоровѝ и веселѝ — [3] такъ моє щастье готовоє!

Поздоровѣтъ ласкаво ôтъ мене Всеч. Г. Крилошана Шанковского и Его благородную сопругу — Госпожство Илиицкихъ, Салваровскихъ — Өеодата Шанковского съ сопругою и дѣточками. —

Цѣлую Васъ сердечно и остаю съ правдивымъ почитанïемъ щирїйшїй другъ и слуга

В. Ковальскїй.

Вѣд. д. 25. серпня 1856.

Адресъ до мене, k. k. Justiz Ministerial Konzipist in Wien (im Justizministerium).

Лист писаний на 3 сторонах 4°.

На коверті листу адреса:

S-er Hochwürden Herrn Herrn Michael Kozanowicz Vicedechant des Tyśmienitzer Dechanates und Schuldistrikts-Aufseher, gr. kthl. Pfarrer Hochwohlgeboren in Olszanica (Stanislawower Kreis) Galizien. — per Lemberg p. r. Tyśmienica. — franco.

Ч. 404.

Лист Йосифа Сембратовича до Івана Гушалевича, пис. дня 14. XII. 1856 р.

Высокопочтенный Господине!

Былъемъ два разы въ Админѣстрацïи спродажы книгъ школьныхъ у Св. Анны, дабы Вашы грошы ôтобрати, але оба разы мѣ сказано, же на тое потреба мати декретъ въ оригïналѣ а не въ ôтписѣ, же инакше не дадутъ и не могутъ дати гроши; для того я Вашъ квѣтъ ту затримаю ожидаючи на декретъ ôтъ Васъ, а скоро го отримаю всей часъ Вамъ гроши ôтъшлю.

Теперъ зостаю Вашымъ истиннымъ почитателемъ

Іосифъ Сембратовичь.

Вѣдень 14-го Декембря 856.

Лист писаний на 1 стороні 4°.

Ч. 405.

Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. при кінци 1856 р.

Почтеннѣйшїй Господинъ Професоръ Любезнѣйшїй Другъ!

Найперве благодарю, что Вы прислали мнѣ отпись декрета касающагося Грамматики мною передѣланой, но пожалуйте батюшка на упо-

мянуту отпись какъ изъ письма Сембр. увѣритесь немогу получить деньги, но необходимо требуютъ подлинника. Здѣлайте отпись и оставте въ Ваших актахъ а мнѣ надошлитъ самъ подлинникъ. Мнѣ кажется что Вы можете эту милость мнѣ здѣлать тѣмъ больше, что въ декретѣ положительно говорится gegen Verweisung des Statthalterei Erlasses ist das Honorar auszuzahlen.

Я получилъ Мѣсяцесловы и близько 14 розослалъ, но деньги не получилъ єще — скору соберу вдругъ онѣ будутъ у Васъ. — Что дѣлать єсли 6 ексем. — не буду въ состоянiи продать? я уже встрѣтилъ въ нѣкоторыхъ нашихъ священниковъ эти са-[2]-мыє Мѣсяцесловы, тому недавайте ихъ больше въ ту сторону ибо нерозойдутся. —

Что дѣлаєте? иль далеко успѣли съ Словарцемъ, съ Христоматiєй и проч. Я былъ въ Уневѣ и пересмотривалъ Петрушевича Словарь обще Славен: прехорошiй! и мы Галицко Русскiє будемъ когда-то гордиться, что отъ насъ такоє глубокоє сочиненiє произойдетъ. Петрушевичь собираєтъ тожь обвластныя слова и почти всѣ мною собраныя онъ уже имѣлъ у себя — онъ былъ въ нашей окрестности. — Теперь незнаю илъ Вамъ послужатъ мною собраныя слова, когда онѣ уже суть въ Петрушевича въ большемъ далеко количествѣ. Но я мѣсто словъ собираю пѣсни, расказы и топографическiя названiя. — При концѣ засылаємъ всѣ наше почтенiє и поздравленiє Вамъ и всепочт. Г. супрузѣ, остаюсь Вашимъ искреннимъ другомъ

I. Гушалевич.

NB. Поскоритъ благосклонно съ надосланiємъ декрета — я хотѣлъ бы чѣмъ скорѣє отослать въ Вѣну.

Лист писаний на 2 сторонах 4⁰.

Показчик імен власних, ґеоґрафічних і публікаций.

Авдикович Григорий, 136, 534, 535.
Австрія, 94, 96, 143, 144, 264, 336, 450, 500, 535.
Аґрам, 403.
Азія, 125.
Адельфотес 271, 289.
Акты западной Россії 95, 111.
Альбум, 159, 160, 482, 491, 496, 497, 498.
Александер I. 151.
Александер II. 199.
Альманах, 14.
Андрейко Іван, 246.
Ангелович, митр. 236.
Анґлїя 198.
Антольоґія руська, 121, 125, 131, 148, 149, 156, 160, 169, 174, 175, 177, 186, 187, 196, 197, 200, 208, 215, 216, 232, 296, 306, 352, 376.
Apostolus e codice Monasterii Šišatovac, 291, 537.
Арбузов Никола, 198.
Артим Андрей, 246.
Атанасієв - Чужбинський 208 (op. cit.), 350, 367.

Баворовський, ґр. 432, 471.
Базилея, 432.
Байрут, 273.
Балудянський Андрей, 13, (op. cit.) 15, 17, (op. cit.), 22, (op. cit.), 24, (op. cit.), 33. (op. cit.), 44, 48 (op. cit.), 53 (op. cit.), 54 (op. cit.), 64, 72, (op. cit.), 110, 150, (op. cit.), 288 (op. cit.), 318 (op. cit.), 326, (op. cit.), 329, 338, (op. cit), 516, (op. cit.), 520, (op. cit.), 523 (op. cit.).
Баляк, 14, 17, 69, 78, 79.
Банат сербський, 99, 154.
Банат угорський, 134.
Баранецький, лат. еп. Льв. 12, 354.
Баранкович Теодор, 223, 246.
Баранецький, 335, 373.
Бариш, 86.
Барнабо, кардинал 317.
Бартгельмус, 16, 17.
Бартфа, 246.
Бартфельд, 246.
Бартошевич, 270.
Батовський, 471.
Бачинський, 33, 188, 363.
Бачинський Іляріон, 132.
Бах, міністер, 43, 53, 54, 445, 446, 449, 452.
Безбородко, князь 366.
Безсонов, 291 (op. cit.).
Белявський, 235.

Бельовський Август, 15, 236, 251, 267, 343, (op. cit.), 396, 401, 443, 471, 474.
Белзець, 86.
Бенешів, 332.
Бервід, 221.
Бердичів, 530.
Бережани, 5, 86, 338, 476, 503.
Березовиця велика, 338, 375.
Берекшар, 60.
Берлїн, 185, 378, 426.
Берначек, 80.
Берно, 387.
Бескиди, 149, 403.
Бешкидт Михайло, 141, 142, 538, 539.
Біблїя Леополїти, 417, 418.
Біблїйна істория 6, 8, 156, 231.
Біблїотека для дїтий, 128, 156, 187, 195, 338.
Biblioteka starożytnych pisarzy polskich, 236.
Биків, 96.
Біла, 243.
Білгород, 274.
Білинський, 2, 7.
Білоберезки, 335.
Билинський Стефан 404.
Біловежа, 482.
Білоус Теодор, 36, 86, 185, 188, 217, 218, 241, 245, 286, 294, 305, 306, 313, 328, 342, 370, 371, 378, 384, 385, 528.
Биркевич, 7, 14.
Блонський, 33, 174, 246, 276.
Боболя Андрей, 389.
Боброїди, 346.
Богогласник, 258, 488.
Богогласник ставропіґійський, 6.
Богородчани, 302.
Боднар Григорий, 243.
Бодянський, 165, 167, 210, 229.
Боденстет, 492.
Болгарська граматика, 28.
Болохівцї, 208, 216.
Болшів, 111.
Бородайкевич Михайло, 69.
Бородайкевич Константин, 140.
Борисїкевич, 518, 519.
Боснїя, 443.
Боссири, 353.
Бохенський Іван, еп. суфраґан, 12, 14, 24, 53, 141, 295, 323, 335.
Боцюрко, 86, 88, 315.
Броваркевич і Шевчинський, (комічні типи з „Отечеств. Сбор.“ порівнай р. 1854. ч. 11.) 128.
Броди, 257.
Бродович, 415, 476, 477, 480.
Бромірський, 42.
Брук, 292, 293, 298.
Будин, 25, 28, 34, 52, 61, 64, 99, 135, 148, 164, 175, 199, 225, 247, 261, 266, 271, 291, 294, 305, 308, 330, 357, 358, 362, 376, 381, 394, 399, 415, 420, 437, 516, 523.
Будинський, 540, 541.
Буковина, 2, 318, 324, 345.
Букарешт, 400.
Буоль, 445.
Бурачинський Андрей, 247, 302, 315, 434.
Бурачинський Денис, 343, 351, 353, 417, 418, 470.
Бурачинський Никола, 477, 479.
Бурачинський Тит, 380.
Бурґер, 2.
Бурґерштайн, 226, 228, 253.
Бурмайстер Герман, др. 21.
Буск, 243.
Буслаєв, 532 (op. cit.).
Бучач, 243, 245, 247, 334.

Вавилон, 307.
Вагилевич, 18, 150 (op. cit.), 458.
Валява, 402.
Валявський, 6.
Ванек, 221, 222, 256, 309, 310, 388.
Ваньорек, 405, 406, 409.
Ванчицький Онуфрий, 86.

Варшава, 22, 53, 158, 165, 213, 225, 270, 387, 510, 515, 518, 522.
Васильчиков, 146.
Вахольц, 29, 66, 249, 251, 342, 356, 484.
Wacław z Oleska 150(op. cit.)
Величко, 25, 247.
Величковський Йосиф, 315.
Венґлинський, 435, 436.
Венґрія, 54, 145, 329, 354, 364, 436, 470, 472, 541.
Венеция 372, 432.
Вербівці, 243.
Вербіж, 86.
Верещинський, 78, 86, 88, 140.
Верховинцї, 513.
Весна, 65, 74.
Відень, 1, 6, 8, 15, 16, 19, 21, 24, 25, 26, 28, 33, 34, 37, 40, 51, 52, 55, 56, 58, 67, 70, 79, 101, 127, 129, 130, 142, 143, 145, 152, 154, 202, 208, 209, 213, 222, 234, 243, 244, 245, 247, 251, 265, 276, 292, 293, 294, 298, 300, 304, 305, 309, 312, 313, 316, 318, 319, 322, 328, 330, 338, 346, 347, 355, 360, 362, 364, 367, 369, 372, 374, 383, 384, 395, 396, 409, 411, 412, 413, 426, 427, 428, 429, 430, 440, 441, 443, 446, 447, 449, 452, 454, 456, 459, 460, 461, 465, 467, 470, 471, 473, 474, 476, 477, 480, 490, 493, 495, 497, 500, 512, 518, 521, 523, 529, 531, 545, 546.
Вільд, 276.
Вильно, 444, 474.
Вінернайштат, 34.
Вінок, 6, 9, 167, 197, 525, 526, 536.
Wiener Liter. Zeitung 64.
Віравець Йосиф, 245.
Виспа, 78, 82, 90, 103, 156, 235.
Вислобоцький Юлїян, 5, (op. cit.), 10, 18, 22, 23, 51, 54, 55, 108, 142, 169, 170, 171, 182, 211 (op. cit.), 255, 265, 289, 311, 355, 363, 364, 372, 391, 407, 445, 446, 447, 452, 453, 454, 459, 477, 480, 489, 490, 493, 495, 529, 544.
Виснич, 247.
Вістник, 5, 7, 10, 11, 13, 17, 18, 22, 23, 24—28, 33, 39, 40, 44, 46, 54, 55, 69, 82, 83, 92, 93, 97, 102, 111, 116, 117, 128, 133, 160, 170, 171, 182, 185, 191, 197, 211, 252, 321, 328, 330, 335, 355, 372, 376, 384, 393, 406, 407, 424, 437, 441, 449, 453, 458, 477, 488, 490, 493, 495, 497, 518, 520, 522, 523, 534, 535, 537, 544.
Витвицький Андрей, 9, (op. cit.), 16, 155.
Вітовський Іполїт, 460.
Вітошинський Анатоль, 59, 61, 136, 137, 177, 233.
Вишневський, 401.
Войславичі, 17.
Войтковський Василь, 147, 361, 426.
Войцїцкий, 286.
Воля Задеревацька, 72, 73.
Волян Василь, 21, 22, 24, 44, 219, 369.
Волянський Андрей, 243.
Володимир Великий, 3, 361.
Волощак Ґеорґій, 329.
Вольф, 267, 464.
Вольфзон, 492.
Воспоминаніе о Н. И. Надеждинѣ, 291.
Востоков, 117, (op. cit.), 229, 343, (op. cit.), 345, 350, 352.
Вук Караджіч, 129, 406, 469, 516.
Вурцбах, др. 55, 69, 235.

Гааз, 33.
Габла Андрей, 142, 210, 245.

Гаврешкевич I, 346, 382.
Гаганець Йосиф, епіскоп, 101, 246, 287, 346, 380.
Гаджега Василь, 243.
Гайден I. 111.
Гайфлер, 22.
Галичина, 6, 10, 11, 12, 15, 18, 28, 31, 32, 45, 52, 60, 63, 75, 99, 112, 119, 126, 131, 145, 154, 164, 200, 285, 290, 327, 329, 345, 354, 358, 364, 383, 393, 428, 436, 449, 472, 474, 500, 503, 514, 516.
Галич, 38, 96, 97.
Гамор Іван, 247.
Гамонна, 246.
Ганка Вячеслав, 19, 20 (op. cit.), 52, 57, 58, 149, 150, 268, 270, 277, 278, 437, 439.
Ганкевич Амврозий, 133, 155, 172.
Ганкевич Юлїян 9 (op. cit.), 336.
Hanusfalva, 246.
Ганущ, 438.
Гапанович, 215.
Гарасевич, 234, 364.
Гарбовський, 218, 523.
Гартенштейн Данило, 507, 509, 510. 514.
Гаттала Мартин, 123, 124, 461.
Гвоздець Старий, 87, 88.
Гвоздяк Іван, 245.
Гвоздович Петро, 6.
Гельферт, 227, 250, 254, 331, 331.
Герасимович Михайло, 243.
Герасимович Евстахий, 132, 133.
Герберштайн, 150 (op. cit.).
Герінґер, 13.
Гефлер, 333, 439.
Гільфердінґ, 268, 278, 311.
Гнилевич, 233, 235, 440.
Гінц Карло, 411.
Глиняни, 245.
Глинський Теофан, 18, 244.
Гнїдковський Михайло, 244.
Гной, душа в господарстві, 9, 82.
Гоголь, 2, 33, 53, 97, 508 (op. cit.), 509, (op. cit.), 514.
Годобай Юрий, 246.
Гойнацький, 210, 245.
Голїнатий Пилип, 86.
Головацький Іван, 4, 6, 8, 9, 13—16, 18, 21, 23, 25, 27, 28, 32, 34, 37, 38, 41, 43, 45, 50, 55, 56, 65, 66, 69, 71, 78, 79, 107, 108, 109, 114, 116, 121, 125, 128, 130, 142, 144, 145, 152, 154, 167, 169, 185, 187, 194, 198. 200, 202, 208, 211, 212, 213, 226, 230, 247, 250, 252, 253, 255, 256, 263, 266, 270, 271, 286, 291, 292, 293, 294, 298, 311, 312, 313, 316, 318, 326, 328, 338, 346, 347, 350, 352, 353, 354, 359, 360, 362, 364, 372, 373, 374, 378, 379, 383, 389, 396, 405, 408, 409, 426, 427, 443, 444, 446, 468, 470, 476, 477, 479, 480, 489, 490, 492, 493, 494, 495, 497, 515, 517. 518, 521, 525, 533, 535, 537.
Головацька Мария, жінка Якова, 4, 23, 36, 49, 56, 89, 125.
Головацький Петро, 2, 3, 24, 29, 30, 41, 42, 47, 48, 53, 55, 57, 65, 66, 68, 76, 77, 78, 80, 89, 93. 118, 136, 186, 329, 469, 533, 534, 535.
Головацький Володимир, 22, 24, 25, 28, 40, 41, 53, 125, 290.
Головацька Юлїя, сестра Якова, 23, 47, 56, 65.
Головацький Григорий, 23.
Головацький Микола, 23, 80.
Головацький Дмитро, 23. 243.
Головацький Емілїян, 30, 53, 79, 80, 125, 302, 303, 335, 380, 475.
Головацький Василь, 475, 476.
Голубиця, 290.
Гомер, 121.
Городок, 43, 481.

Ґороденка, 244.
Городниця, 244.
Горохоліна, 302
Грабович, 244.
Грабянка Іван, 86, 88.
Граматика церк. слав. мови 156.
Гребінка, 179, 183, (op. cit.), 191 (op. cit.), 205 (op. cit.).
Грегович Андрей, 488.
Греция, 195.
Греч Никола, 229, (op. cit.), 265, 532.
Грефференберґ, 370, 392.
Гречулевич, 463, (op. cit.).
Гривнач, 149, 150.
Грималів, 245, 247.
Громека, 146.
Грон Едвин, 393.
Грюмне, 445.
Грушова, 234.
Губерова, 80.
Гузар Дмитро, 85, 238, 314, 315, 325, 413, 542, 543.
Гурбан, 519 (op. cit.).
Гуркевич, 6, 173.
Гус, 331, 333.
Гушалевич Іван, 8 (op. cit.), 25, 44, 49, 72, 79, 85, 87, 100, 103, 125, 127, 133, 178, 211, (op. cit.), 217, 228, 237, 238, 259, 260, 278, 279, 281, 282, 284, 300, 301, 315, 322, 324, 344, 377, 378, 387, 420, 421, 450, 451, 481, 482, 498, 499, 501, 502, 503—507, 525, 527, 528, 545, 546.

Ґалятовський Іоаникий, 95, (op. cit.).
Ґербери Александер, 245.
Ґерґович, 430, 431, 437, 439, 486.
Ґерманія, 328, 372, 401, 442, 444.
Ґеровський, 171, 179, 188, 189, 329, 419.
Ґете, 171.
Ґінделі, 333.
Gramatyka języka starosławiańskiego 150.
Ґолуховський, намістник, 12, 51, 242, 326, 327, 408, 479, 490, 516.
Ґрім, 332.

Давидович Юліян, 88.
Давидов Іван, 195, (op. cit), 367.
Даль, 515, (op. cit.), 518, 519.
Даліборь Петро, роз. Головацький, 7.
Дамаск, 273.
Данеліґк, канонїк 357.
Данкевич, 382.
Данте, 524.
Дячан Филип, 142, 210, 245.
Два слова къ питомцямъ, 8.
Dvořaček, др. 154, 168.
Деак Бернард, 244.
Дейницький, 41, 311.
Делькевич Йосиф, др. 31, 43, 210, 244.
Делїнський Луць, 97.
Дембицький Карло, 85.
Деметрий Іван, архіеп. Льв. 96.
Деметрович Нестор, 124, 196.
Денниця, 20.
Державин, 119, 156 (op. cit.), 492.
Дешко Андрей, 207, (op. cit.),
Дзиґів Михайло, 257.
Дзїків, 402.
Дзїковський, 370, 385, 428, 429.
Діяково, 410.
Дїдицький Антін, др. 227, 252.
Дїдицький Богдан, 10, 26, 32, 33, 52, 54, 57, 59, 68, 69, 83 (op. cit.), 102, 103, 107, 108, 116, 120, 127, 130, 143, 148, 149, 158, 159, 160, 164, 165, 168, 169, 172, 175, 177, 181, 183, 186, 187, 190, 192, 197, 205, 206, 207, 217, 218, 219, 224, 227, 228, 248, 252, 253, 262, 263, 272, 349, 355, 356, 361, 364, 368, 369, 372, 373, 383, 391, 407, 408, 425, 430, 434, 436, 440, 441, 443, 446, 447, 449, 451, 453, 454,

455, 457, 459, 460, 467, 469, 470, 474, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 495, 496, 497, 502, 518, 520, 521, 536.
Дпмет, 76.
Діоґенес, 310.
Дичків, 55.
Длуґош Іван, 202, 204.
Дніпро, 333, 526.
Днїстер, 77, 96, 526.
Добрянський, математик, 2, 492.
Добрянський Антін, (op. cit.), 64, 263, 488.
Добрянський Віктор, 72, 91—94, 120, 121, 126, 127, 131, 132, 155, 156, 164, 172, 173, 196, 246, 324, 368, 370, 392, 491, 525.
Добрянський Володимир, 130, 142, 244.
Добрань, др. 154.
Добрович, 519.
Добровольський, 273.
Добровський, 182.
Добриничі, 413.
Доброминь, 428.
Доґматика Макария, 22, 53.
Должиков, 432, 507, 509, 510, 511, 512, 513, 528, 529, 530, 531, 532.
Долинський, 235.
Домбчевський, 89.
Досковський, 18, 130, 131, 207, 208, 215, 216, 247, 487, 496.
Достопамятности отечественния, 240.
Дремалик Сильвестер, 109, 135, 136.
Дрогобич, 181, 189, 190, 216.
Дрогомірецький, 475.
Дубова, 246.
Дудляк Степан, 223, 246.
Дукля, 246, 539.
Дундер Вячеслав, 386, 387.
Дунін, епіскоп, 387.
Дуткевич, 394, 395, 419.
Духнович Александер, 4, 5, (op. cit.), 14, 58, 69, 70 (op. cit.), 71, 72, 74, 75, 81, (op. cit.), 82, 90, 91, 98, 100, 101, 102, 103, 115, 118, 125, 126, 127, 134, 138, 139, 148, 149, 154, 155, 166, 169, 173, 174, 205, (op. cit.), 223, 224, 246, 248, 262, 272, 350, 369, 370, 376, 380, 381, 385, 391, 392, 419, 430, 431, 439, 440, 481, 483, 485, 491, 492, 496, 497, 498, 519.
Дюнебіер, 22.

Европа, 222.
Евангелие Іоана, 115.
Етин, 78.
Енґель, 283, (op. cit.).
Еоль, 163.
Eperies, 246.
Ербен Яромір, 167, 270, 278, 333, 433, 438.
Естергази (князь) 544.
Ефрем Сирин 515 (op. cit.), 518.

Жеґестовський Віктор, 310.
Żegota Pauli, 206.
Желехівський, 262, 496, 527.
Живачів, 140.
Житие Іоана Снїгурського 8.
Жовква, 162, 233.
Żółkiewski, 150 (op. cit.).
Жуковський, 121, 492.
Журавно 315.
Журналъ минист. Народ. просв. 267.

Заболотів, 2, 98, 112.
Завалів, 314.
Загайкевич Антін, 343.
Зайончковський, 506.
Закланський А. 318, 319, 352, 353, 365.
Залеський Богдан, 274, 351.
Залізці, 362.
Залїщики, 476.

Залуква, 85, 96.
Заневич-Терлецький Никола, 84.
Зап Карло, 75, 268, 270, 277, 278, 332, 333, 433, 437, 438.
Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, 289.
Запороже, 333.
Заремба, 206.
Зарицький, 140.
Зборник Сьвятослава, 400.
Зборовсьский Василь, 26, 27, 34, 39, 40, 43, 44, 361, 469, 534, 544.
Згарський Евген, 158, 299.
Здерковський Антін, 245.
Зевес, 163.
Зелїб, 467.
Зеленецький Константин, 532.
Земан, 388.
Змий-нотяйський, 126, 130, 132, 134, 135, 139, 159, 160, 187, 215, 296, 306.
Золочів, 13.
Золотники, 315.
Зомборий Іван, 243.
Зоря Галицька, 1, 2, 11, 22—27, 31, 32, 38, 39, 40, 44, 45, 51, 52, 54, 55, 62, 67, 69, 73, 76, 83, 87, 89 90, 92, 93, 97, 99, 102, 103, 105, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 120, 124, 127, 130, 131, 136, 137, 144, 148, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 177, 182, 188, 189, 191, 197, 202, 205, 210, 217, 218, 220, 234, 237, 264, 273, 274, 279, 295, 296, 299, 304, 321, 329, 335, 336, 351, 357, 361, 366, 403, 425, 430, 457, 473, 476, 479, 480, 483, 503, 520, 522, 523, 527, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 540, 541.
Зоря Галицька, яко Альбум, 497, 536.
Зубкович М. 87, 88, 130.
Зубрицький Денис: 5, (op. cit.), 20, 22, 30, 35, 37, (op. cit.), 39, 44, 47, 49, 53, 54, 58, 66, 67, 90, 96, 97, 99, 110, 117, 124, 125, 126, (op. cit.), 127, (op. cit.), 130, (op. cit.), 134 (op. cit.), 135, 138, (op. cit.), 139 (op. cit.), 142, 143, (op. cit.), 145, (op. cit.), 149, 152, 153, (op. cit.), 157 (op. cit.), 164 (op. cit.), 168 (op. cit.), 173, 175 (op. cit.), 186 (op cit.), 196 (op. cit.), 198, (op. cit.), 200, 202 (op. cit.), 204, 205, 207, 210 (op. cit.), 211, 215 (op. cit.), 216 (op. cit.), 219 (op. cit.), 227, 228, 230, 238, 239, 242 (op. cit.), 247 (op. cit.), 251, 254, 256, 259, 265, 266, 268, 270, 278, 279, 288, 290, 311, 312, 347, 349, 351, 360, 362, 378, 421, 439, 444, 451, 471, 481, 499, 520, 522, 523, 535.

Іванишев, 536.
Іванов, 515 (op. cit.), 517 (op. cit.).
Іванович, 212, 227.
Іванівка, 140.
Ігор, 44.
Iglo'. 60.
Извѣстие Заряда Матици, 8.
Извѣстия Импер. Акад. Наук. 129, 138, 148, 205, 208, 219, 229, 251, 265, 289, 291, 311, 348, 350, 351, 360, 372, 407, 443, 444, 467, 468, 473.
Изслѣдованія о древнихъ памятникахъ, 291.
Ізая, пророк, 118.
Іза, 440, 446, 482.
Ізбера, 438, 439.
Izbudya Bela, 246.
Іжак Микита, 7, 14, 17.
Ілевич, 2.
Ількевич, 235.

Ільницький, др. 6, 7, 85, 259, 306, 314, 334, 335, 395, 415, 512, 520, 545.
Інсбрук, 294.
Йосиф II., 94.
Іпатиєвська літопись, 123.
Їречек, 435, 442, 445, 446, 447, 449, 451, 452, 453, 454, 456, 458, 461, 462, 464, 465, 467, 490.
Ірма, 362.
Іскрицький, 132.
Істомін Всеволод Максимов, 522.
Історическій Сборник, 17, 156, 206.
Історня балтийських Славян, 290, 291.
Історня Руссов, 508.
Італїя, 311, 328, 401, 450, 524.

Кабак, 344.
Казановський Адам, 96.
Казимир Великий 267.
Каленбах, 65, 149, 221, 236, 267, 277, 310.
Calepinus Ambrosius, 421, 431, 432.
Калинський Юлїян, 245.
Калуш, 244, 415.
Каменець подільський, 97.
Камінка струмілова, 346.
Карамзин, 153.
Карльсбад, 408.
Карпати, 428.
Карпінський Ігнатий, 132.
Катерножка, 7, 14.
Качковський Михайло, 86, 159, 160, 162, 170, 180, 183, 188, 247, 280, 281, 296, 303, 322, 377, 434, 435, 440, 453, 497.
Kaschau, 61, 246.
Квіх, 208.
Кемпен, 446.
Кергель, 251.
Керекіярто, 446.
Керешгура, 245.
Кетте 246.
Kes'mark, 60.
Київ, 77, 95, 146, 219, 229, 350, 507, 509, 510, 511, 512, 529, 530, 531, 537.
Кирило (апостол), 75, 123, 184.
Кирилович Михайло, 17.
Кіселевський Никола, 1, 506, 507, 521.
Кішка Лев, 468.
Клаврен, 36.
Климкович Ксенофонт, 158.
Княжівське, 261, 300, 421, 499, 502, 505, 507.
Кобринський, 4, 7, 9, 14, 17, 54, 65, 77, 87, 95, 124, 244, 295, 304, 336, 344, 382, 383, 506, 507, 521.
Ковальський Василь, 18, 21, 33, 40, 45, 51, 52, 69, 143, 186, 197, 211, 213, 255, 262, 359, 364, 390, 395, 407, 510, 512, 516, 524, 527, 535, 543, 545.
Коваль, 206, 207.
Ковалївка, 244
Ковалицький Андрей, 246.
Codex Suprasliensis, 517, 537.
Козанович Михайло, 18, 314, 380, 501, 543, 545.
Козлів, 86.
Козловецький, 42, 48.
Козловіцький, 35, 120.
Козловський Михайло, 86, 88, 243.
Кокошинці, 89.
Коль, 177 (op. cit.), 184 (op. cit.), 240.
Кальберґ Оскар, 387.
Колянковський Іван, 19, 85, 210.
Колянковський Никола, 245.
Коляр Іван, 19, 32, 203, 226, 523.
Колодруби, 189.
Коломия, 28, 88. 245, 382, 476.
Кольцов, 311, 492.
Комарницький Юлїян, 86.
Комарник, 539.
Коменїус, 155, 156.
Константинович, 5, 10, 109, 516, 534, 535.

Константинополь, 126.
Конюшки, 184.
Копанка, 244.
Kopiewicz, 150 (op. cit.).
Копійський, м. б. Кониський, 507.
Копітар, 412.
Кораблев, 515 (op. cit.), 518.
Корецький Арсеній, 421, 422, 431, 432.
Коросно, 413.
Корсаков Римський, 122.
Корфу, (барон) 412, 414, 417, 431, 442.
Косак Михайло, 55, 69, 118, 211, 235, 236, 407, 502, 504, 505.
Косинський, 274.
Костецький Плятон, 158, 162, 171, 273, 274, 503.
Коссів, 81, 88, 247, 283, 380, 411, 543.
Котляревський Іван, 463.
Котлярчик, 355, 356.
Котлярчук, 542.
Коубек, 168.
Коц (барон), 72, 74.
Коцовський Григорий, 243.
Коцюбинції, 86.
Кочетов, 517 (op. cit.).
Кошиції, 60, 61, 72, 121, 137, 155, 173, 485.
Краків, 221, 222, 256, 270, 294, 310, 386, 387, 388, 428.
Краковець 151.
Краледворська рукопись, 20, 58, 64, 65, 150, 157, 296.
Красна, 73.
Красне, 77.
Крашенников, 122.
Криворівня, 80, 81, 112, 247, 303, 315, 335, 380, 411, 470, 543.
Кривче, 244.
Крилос, 97.
Крилов, 492.
Крим, 146.
Криницький Іполїт, 130, 153, 196, 210, 211, 235, 244, 265, 329, 353, 354, 408, 425, 426, 429, 430, 434, 435, 440, 444, 453, 454, 459, 460, 470, 471, 495, 520.
Криниця, 316.
Кроміриж, 523.
Кропивник Старий, 181, 185, 190, 209, 215, 281.
Кузємський, 5, 35, 56, 84, 103, 173, 217, 218, 235, 239, 240, 261, 283, 299, 314, 316, 323, 324, 344, 354, 370, 377, 380, 394, 3.5, 415, 418, 420, 423, 428, 440, 469, 488, 492, 496, 499, 520, 543.
Куля, 245, 488.
Кулинський, 320.
Кулїш, 265, (op. cit.), 396, 397, (op. cit.), 399, 404, 405, 463, (op. cit.).
Кульчицький, 35, 49, 90, 140, 205, 366, 519, 520.
Куминський, 515, (op. cit.), 517, (op. cit.).
Куницький, 283.
Кунцевич Йосафат, 203.
Купало, 191.
Cupr, (op. cit.), 20.
Курцвайль, 382.
Куцура, 244, 487.
Кушалевич, 515 (op. cit.), 517.
Кушак Теодор, 245.

Лабенцький Єронїм, 236, 267, 276.
Лаврівський Іван, 111 (op. cit.). 267, 305, 387, 401, 402.
Лаврівський Йосиф, 133, 386, 388.
Лаврівський Лукіян, 15.
Лаврівський Юлїян, 14, 15, 85, 255.
Лаврів, 428.
Лада, 83, 84, 89, 90, 92, 93, 97, 99, 102, 103, 108, 162, 172, 188, 403, 534, 535.
Лазар Іван, 246.
Лазарев, 426.

Лянцкоронський, 479.
Ластківці, 23.
Лашківці. 243.
Львів, 1, 2, 3, 5, 7, 12, 13, 15, 16, 19, 21, 22, 24, 28, 29, 30, 35, 38, 41, 42, 47, 50, 51, 54, 56, 57, 63, 65, 69, 70, 72, 73, 77, 78, 80, 82, 87, 89, 101, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 113, 117, 128, 129, 137, 138, 140, 141, 148, 153, 155, 162, 169, 175, 176, 180, 183, 184, 187, 188, 189, 190, 204, 206, 213, 214, 216, 217, 221, 222, 224, 226, 231, 233, 236, 237, 240, 241, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 257, 258, 261, 267, 268, 276, 277, 278, 280, 281, 285, 290, 293, 294, 299, 300, 303, 307, 308, 310, 313, 314, 315, 316, 319, 320, 322, 324, 326, 328, 329, 331, 334, 339, 342, 345, 347, 354, 358, 359, 360, 362, 365, 373, 374, 378, 379, 380, 384, 387, 388, 394, 395, 399, 404, 405, 407, 408, 412, 413, 414, 415, 419, 423, 428, 431, 437, 438, 439, 441 444, 445, 457, 458, 459, 460, 464, 465, 471, 472, 473, 475, 476, 480, 483, 484, 487, 501, 503, 512, 514, 516, 518, 530, 535, 539, 542.
Львівська ґазета, 12, 452, 453, 454, 455, 457, 458, 460.
Ляшки королївські. 245.
Ляхович Василь, 244, 335.
Левицький Ів Ем. 5, 36, 101, 211, 279, 296, 318.
Левицький Венедикт, др. 6, 329, (op. cit.).
Левицький Йосиф, 1, 2, 45, 46, 82, 94, 98, 111, 112, 155, 233, 234, 235, 246, 522.
Левицький Михайло, 85, 294, 295.
Левицький Лука, 86.
Левицький Павло, 245.
Левицький, 331, 332.
Лев Данилович (князь) 402.
Леґеза Михайло 244.
Леґенда о трех Волхвах, 401.
Лейтурґікон, 126, 138, 392, 417.
Лемох, 342, 370.
Lentschau, 60, 246.
Леонтович, 162.
Леопольд Великий, 94.
Lehrbuch der Geometrie, 149.
Лермонтов. 260, 492.
Лесївка, 362, 418.
Лессінґ, 121.
Лінде, 271.
Лїнчей, 246.
Лїнчей, 246.
Липницький Іван, 315.
Липовиця, 8.
Липськ, 61, 62, 178, 422.
Лірвак, 73, 90, 115, 123, 197.
Лисаковський, 542.
Лїсевич Теодор, 245.
Лїско, 86.
Лїсковацький, 458.
Литвинович Григорий, 12, 18, 34, 79, 115, 153, 252, 253, 264, 265. 293, 312, 343, 346, 347, 406, 408, 446, 487, 490, 517, 522, 534.
Литвинович Спірідіон, 245, 327, 352, 363, 365, 373, 456.
Литературныя извѣстія изъ Варшавы, 291.
Литер. Изв. Сптб. Академіи, 142.
Литов, 412.
Лїтопись Далимилова, 58.
Лїтопись Волинська, 112.
Лїтопись Вел. князївства Литовського, 229.
Лїтопись Нестора, 350.
Лїтопись Самовидця, 397.
Лїтопись Львівська, 463.
Лїтописець переяславсько-суздальський, 195.
Лобажевський, 81.
Лозинський Йосиф, 82, (op. cit.), 83, 84, 93, 100, 150 (op. cit.), 159, 446, 452.

Лодь, 235, 526.
Лоєвський Петро, 86.
Ломниця, 96.
Лопянка, 506.
Лопушанський Теофіль, 133.
Лотоцький, 7, 32, 85, 90, 173, 419, 506, 520, 543.
Лотушка, 69.
Лука Велика, 43.
Лука Мала, 78, 89, 199, 241, 247, 266.
Лука з Ракова (Данкевич) 259.
Лукашевич, 416.
Лукашевський, 452.
Луків, 76.
Любартович Василь, князь, 482.
Любомірський, (князь) 181.
Любович, 111, 112.
Люґош, 319.

Мазаракі, 421.
Маґер, 219.
Маєр, 10, 452.
Майков, 198, 208, 373, 376, 393, 473, 478.
Макар, 328.
Макарий, 22, 53, 513, 522.
Макаров Никола, 399, 400, 404.
Максимович, 247, 350, 354, 513 (op. cit.), 542.
Малецький, др. 294, 329.
Малиновський Михаціо, 6, 7, 79, 84, 92, 100, 101, 102, 103, 104, 112, 115, 116, 117, 124, 155, 160, 173, 178, 194, 206, 231, 235, 238, 267, 286, 296, 306, 307, 308, 314, 315, 324, 330, 344, 345, 370, 377, 379, 380, 385, 394, 421, 431, 436, 439, 440, 455, 469, 484, 487, 492, 496, 499, 504, 527, 537, 543.
Малороссійський словар, 229.
Марамарош, 440, 482.
Маркевич, 219, 367, 368, 372, 396, 507, 508 (op. cit.), 509 (op. cit.).
Маркош Михайло, 6, 136, 137, 175, 220, 221, 243, 257, 258.
Мартинов, 195 (op. cit.), 431, 442.
Маруся, 9, 82, 110.
Матезонський Конст. 245.
Матейко, 270.
Матеріялы для сравнительного словаря и граматики, 229.
Матинкевич Іван, 329.
Маціёвський Модест, 104, 105, 247, 314, 380, 415.
Медвєдєв, С. 412, 414, 422, 432.
Мельник, др. 69, 115, 129, 534.
Merунович Климентий, 36, 105, 106, 109, 110, 135, 136, 371.
Меглинський, 229 (op. cit.), 265 (op. cit.), 463 (op. cit.), 510, 528, 531, 532, 536.
Методий, (апост.), 75, 123, 284.
Мизько, 529, 531, 532.
Мигалич, 523.
Мікльосіч. 1 (op. cit.), 4, 32, 44, 51, 52, 67, 68, 78, 79, 114, 143, 153, 168, 195 (op. cit.), 226, 228, 250, 251, 254, 256, 265, 2-9, 312, 326, 346, 350, 351, 353, 362, 373, 406, 407, 411, 412, 435, 436, 447, 448, 449, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 516, 519, 531, 534, 537.
Мікульчо Юрий, 245.
Мілян, 57.
Міліковський, 271, 444, 474, 478.
Минея, 257.
Миритенці, 77.
Михайлович Іван, 244.
Михонський, 303, 304.
Міцкевич, 310.
Мишин, 124, 140, 382, 383, 475.
Могильницький, 22, 82, 233, 235, 525.
Мойсей, 119.
Молдавія, 304, 365.
Монастириска, 86, 244.
Монастирище, 104.
Моравець, 225.

Моравія, 75, 406.
Мосгамер, 462.
Москвитянин, 207, 240.
Москва, 28, 131, 229, 268, 277, 281, 289, 311, 373, 421, 442, 473, 535, 536, 544.
Мости Великі, 159, 206, 217, 519.
Мостиска, 244.
Моткович Павло, 400.
Мох Рудольф, 6 (op. cit.), 9 (op. cit.), 235.
Мохнацький, 56.
Моцарт, 51, 226, 227, 253, 255, 256, 263, 264, 292, 293, 406.
Мочник, 33.
Мош, 467, 476.
Мужилів, 86.
Мукач, 60, 131, 247, 364, 380.
Мустянович, 354, 363, 373, 379. 407.

Навария, 189.
Навуходонозор, 163.
Нагуєвичі, 233.
Нагий Михайло, 150 (op. cit.), 244.
Най-Вербаш, 245.
Найзац, 245, 411.
Народное возрожденіе Сербовъ и Лужичанъ, 291.
Наполеон III. 171.
Нарушевич, 236.
Настасів, 530.
Настьошин, 317, 326, 327, 347, 354, 364.
Наумідес Константин, 78.
Наумович Іван, 43, 86, 245, 313, 314, 325, 328, 394, 395, 413, 425, 476, 480.
Начертаніе исторіи словесности 143.
Неаполь, 367, 372.
Небеський, 438.
Неизданное свидѣтельство о Владимирѣ Св., 291.
Немирівський. 76.
Неполаниці, 388.
Нестор, 95.
Нївочин, 417, 418.
Нижанковичі, 242.
Нїкорович Юлїян. 86, 143, 210, 230, 244.
Николай І., 185, 198.
Новая скрижаль, 131.
Новий Сандець, 316.
Новиков, 122.
Nowiny, 158, 177.
Новосїлки, 68.
Новиця, 402, 403, 415, 444, 468, 474, 479.
Новицький, 513, 515 (op. cit.), 530, 537.
Нодь Никола, 15, (op. cit.), 52. 109, 143, 153, 168, 186, 210, 255, 265, 287, 353, 359, 391, 406, 519.
Ношак Теофіль, 246.

Обозрѣніе исторіи церкви русской, 115.
Огоновський Омелян, 3, 207, 436, 503.
Озаркевич, 28, 319.
Odgłos pieśni ruskich, 150.
Одесса, 192, 531, 532.
Одїжинський Михайло, 377.
Одрехів, 85.
Oesterreichischer Zuschauer, 140.
Олїмп, 162, 242.
Оломунц, 94.
Ольшаниця, 246, 314, 380, 545.
Ольшанський Михайло, 216.
Ондерка, 65.
Онишкевич, 402, 403.
Онуфрієвич, 296.
О обрядї греческой церкви, 8.
Описаніе кіево-софійского Собора, 508, 509.
Описаніе кіево-печерской Лавры, 508, 509.
Опитъ обще сравнительной граматики русского язика, 532.
Опілє, 145.
Organisation der Gymnasien 219.
Орлїх, 246.

Орлов, (ґраф), 160.
Осадца, 457.
Основаніе Матицы, 82.
Основяненко, 207, 508. 509.
Острог, 400.
Острожинський І. 334, 335.
Остромірове евангелиє, 58, 115, 150, 157.
Отець Ігнатий, 156, 157, 160, 164, 165, 166, 169, 174, 175, 186, 187, 196, 200, 208, 216, 217, 296, 306, 352.
Отечественныя Записки, 114, 117, 366, 536.
Отечественний Зборник, 116, 211.
Отчетъ Демидовскихъ наградъ, 443.
Отчетъ Импер. русск. географ. общества, 290.
Очерк істориї гал. руської матицї, 6, 231.
Очерки Россії, 184, 192, 193, 219, 240.

Павенцький, 408.
Павликів, 5, 15, 86, 338, 489.
Павлїчек Фр. 75, 76.
Павлищев, 229 (op. cit.).
Павлович Александер, 246, 431, (op. cit.), 482, 482, 485.
Паляцький, 182, 270, 333.
Панталеймон, св., 96.
Паплонський, 165, 265, 291 (op. cit.).
Париж, 224, 421, 426, 432.
Парилович, 216.
Парнас, 290, 373.
Пясецький, 246.
Паславський Гавриїл, 245.
Пастирское посланіє, 197.
Пашковський Антін, 107, 477, 529.
Pehlen, 246.
Пельц, 352, 354, 379, 390.
Пенош, 61.
Перевлїсский, 265.
Перегіньск, 138, 419.
Перемишль, , 15, 16, 22, 25, 46, 70, 87, 111, 128, 131, 139, 150, 155, 189, 214, 216, 219, 233, 241, 244, 247, 248, 249, 252, 258, 263, 267, 272, 274. 345, 356, 369, 384, 402, 403, 408 428, 435, 439. 440, 456, 459, 468, 516, 522, 527, 539.
Перемишлянин, 9, 18, 25, 115, 124, 166, 169, 263, 376, 536.
Перемишляни, 246, 313, 322, 324.
Pieśni ruskie, 240.
Pieśń Bogarodzicy, 250.
Петербург, 209, 210, 213, 267, 289, 399, 400, 405, 414, 426, 443, 508, 510, 513, 514, 528, 531.
Петербургскія Вѣдомости, 327.
Петрарка, 524.
Петраш, 104, 267, 330, 343.
Петрик Іван, 244.
Петрушевич Антін, 4, 19, 33, 38, 40, 85, 96, 97, 103, 104, 112, 115, 116, 117, 123, 127, 138, 160, 161, 177, 193, 194, 230, 236, 237, 238, 251, 267, 270, 276, 277, 286, 289, 391, 296, 300, 306, 307, 308, 309, 311, 321, 322, 326, 330, 331, 332, 338, 343, 344, 345, 376, 380, 391, 400, 402, 403, 414, 415, 421, 422, 438, 444, 467, 468, 473, 474, 478, 479, 495, 537, 538, 546.
Печаткін П. В., 508, 509, 514.
Печенїжин, 475.
Печенїя, 246, 379.
Пешт, 381, 426.
Півоцький, 241.
Підгайцї, 314, 315.
Підгайчики, 246, 315.
Підгородє, 96.
Підсонський, 140.
Пій IX., 199 (op. cit.), 212, 295.
Пилипківцї, 244.
Піпан, 478.
Пітер, 7, 22, 53.

Пісні народні, 496.
Пістинь, 76. 77, 93.
Пистряк, 170.
Плавзов, 532, (op. cit.).
Плаксин, 229, 515 (op. cit.), 517, (op. cit.).
Повісти Вовчка, 463.
Пагодін, 165 (op. cit.), 281, 303, 304, 336. 343, 350, 351, 354, 366, 535.
Поздравленіе Русиновъ на 1852 годъ, 14, 15, 18, 36, 65, 519.
Познань, 150.
Поділє, 290.
Покореніє Новгорода, 36, 64, 65, 105, 109, 110, 136, 157, 197, 301.
Покутє, 1, 111, 433.
Полянський Тома, 446, 467, 476.
Палярик Іван, 61, 64, 147.
Полевий Лев, 86.
Польща, 83.
Половцев, 532.
Полоцький Симеон, 525, 537.
Поморці, 543.
Попель Маркил, 135, 199, 295, 296, 297, 298, 299, 301, 375.
Попов, 229.
Попович Василь, 243.
Попович Андрей, 243, 436.
Попович Іван, 244.
Поремба, 162, 178, 180, 184, 185, 188, 190, 192, 206, 213, 214, 239, 241, 247.
Постель, 515 (op. cit.), 517 (op. cit.).
Потік, 243.
Потїй Іпатий, 203.
Потурічіч Василь, 410, 416.
Поученіє церковне, 156.
Почаїв, 79, 335.
Прага, 20, 33, 52. 58, 75, 84, 150, 167, 168, 256, 268, 270, 276, 277. 278, 307, 320, 331, 343, 388, 393, 433, 437, 438, 536.
Pravopis český, 20.
Праксeда, 56.
Пряшів, 4, 18, 60, 69, 71, 74, 81, 90, 118, 126, 134, 148, 154, 200, 223, 272, 346, 369, 376, 385, 391, 392, 398, 430, 439, 482, 483, 491, 496, 498.
Przegląd powszechny, 454, 458, 474.
Przyjaciel domowy, 31, 32, 62, 84.
Прешбург 151.
Прокопчин Евстахий, 2, 57, 109, 329, 518.
Просенка, 270.
Прут, 1.
Psałterz Małgorzaty, 250.
Пушкін, 95, 111, 153, 202, 219, 492.
Пчілка, 34.
Пчола, 28, 211, 403.

Рава руська, 245.
Рагоза Михайло, 202.
Раєвський, 7, 53, 68, 79, 115, 123, 124, 129, 143, 144, 145, 152, 186. 195 (op. cit.), 202, 210, 213, 227, 251, 289, 328, 363, 413, 426, 515, 522.
Радолинський, др. 19, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 42, 48, 54, 61, 64, 65, 84, 86, 87, 88, 138, 147, 150.
Радимно, 151.
Радзївілів, 508, 514.
Райф, 236.
Раковець, 244.
Раковський Іван, 2, 61, 64, 130 134, 135, 147, 148, 170, 175, 183, 193 (op. cit.), 199, 200, 247, 248, 255, 260, 261, 262, 263, 271, 281, 284, 291, 294, 296, 304, 305, 306, 308, 309, 311, 315, 325, 326, 329, 330, 336, 339, 341, 347, 354, 356, 358, 360, 362, 373, 376, 377, 378, 393, 394, 398, 399, 406, 415, 416, 420, 429, 43[illegible], 437, 440, 446, 447, 465, 472, 482, 523.

Ратвщі, 145, 362, 494.
Рафач Іван, 86.
Рачинський Клим, др., 56, 84, 86, 181.
Раячіч, 147, 154.
Решетилович Ант, 243.
Řivnač, 221, 277.
Ріґельман Никола, 319, 320, 536.
Ріґер, 433.
Рікерт, 52.
Рим, 22, 24, 69, 115, 129, 273, 274, 311, 317, 327, 363, 407, 534, 544.
Rimanov, 141.
Рітенсберґ, 277.
Ріхтер Тереса, 108.
Робічкий Петро, 240.
Рогич, 293.
Розвадовський др., 372.
Розговоры русско-нѣмецкіи, 8.
Розенський, епіскоп, 141.
Розенгайм, 42.
Роздоле, 479.
Рожнів, 36, 77, 150, 219, 224, 231, 303, 475, 543.
Рожнава, 60.
Рожнятів, 261, 383.
Ройкович Алекс. 245.
Роксоляна, 52, 260, 282, 300, 420, 544.
Романовський Евдоксий, 86.
Росохач, 86, 88.
Росправа о языцї руськім, 8.
Ростислав Михайлович, 195.
Ростоки, 140.
Россія, 28, 79, 117, 122, 129, 145, 146, 185, 198, 209, 257, 268, 274, 289, 330, 352, 388, 432, 442, 444, 515, 537, 544.
Рубий Антоній, 127, 246.
Рудницький Лев, 88.
Рудницький Федір, 72, 73.
Ружицький, 506.
Руководство къ садовничеству, 156.
Рукштуль, 477.
Румуни, 11.
Русь, 37, 79, 82, 104.
Русалка, 9, 526.
Русини, 11, 39, 46, 54, 55, 61, 69, 71, 72, 74, 76, 102, 149.
Руська граматика Головацького, 156.
Руслан, 525.
Руска Бесїда, 311, 350, 353, 354, 360, 362, 372, 378, 379, 407, 446, 469, 473, 474, 490, 495.
Русская Старина, 195.
Руссман, 338.

Сабат Н. 106, 187, 231, 232, 245, 282, 283, 475.
Сабатович Матвій, 86.
Сабінський, 194.
Савицький, 476.
Савчинський Никола, 158, 235.
Савчинський Яков, 394, 417, 432, 442.
Садовський, 382, 383.
Саксе, 43.
Саксен-кобурґ, 474.
Сальваровський, 545.
Самбір, 133, 180, 184, 189, 296, 423, 522.
Сян, 402, 526.
Сарницький Клим, 245.
Сартиній, 453, 455, 457.
Сатанів, 422, 432.
Сахаров, 182, 515 (op. cit.), 518.
Сборник Галицкій, 125.
Свалява, 447.
Сватане на Гончарівцї, 508, 509.
Сваричів, 377.
Световид, 240.
Севастополь, 146, 158.
Селецький, 235.
Семаш, 25, 84, 520.
Сембратович Йосиф, др. 85, 143, 153, 210, 288, 312, 326, 346, 353, 534, 545, 546.
Семейная бібліотека, 84, 161, 162, 171, 174, 179, 180, 181, 183, 186, 188, 189, 190, 191, 192,

197, 200, 201, 202, 203, 205, 206, 207, 209, 210, 214, 215, 223, 225, 228, 238, 239, 240, 242, 243, 248, 254, 255, 260, 263, 267, 271, 276, 278, 280, 290, 295, 327, 336, 351, 366, 403, 540, 541.
Сементовський, 219, 529, 532, 536.
Семинович Михайло, 86.
Сербія, 5, 227.
Серби, 11.
Сѣверная Пчела, 186, 198, 208.
Сильвестер, митроп. київський, 12 (op. cit.), 124.
Сїнґалевич Михайло, 86, 88.
Синевідський Никола, 87, 88.
Сїнкевич, 210, 245.
Сїнява, 402.
Сіон, 373, 436.
Сиряков, 515 (op. cit.). 518.
Сихів, 245.
Скалат, 23, 27, 47, 55, 56, 66, 68, 114, 121, 362, 518, 534.
Скварява, 246.
Скобильський Іван, 133.
Скоморовський Йосиф, 337, 338, 375.
Скопчинський Юлїян, 244.
Скорина Франц, 308, 400.
Славяни, 11, 33, 35, 48, 52, 59, 61, 147, 200, 230.
Славянська біблїя, 25.
Славонїя, 28.
Славсько, 73, 423, 487.
Славянська хрестоматія, 229.
Славінський Антін, 245.
Славинецький Епіфаний, 421, 422, 431, 432.
Слимаковський, 316, 326, 329, 520.
Слово, 503.
Словар западно-русского нар. 532.
Словар латинсько-славянорусський, 412, 414, 417, 421, 431, 432, 442.
Słownik polskiego języka, 444, 474.
Слово о полку Ігоря, 8, 91, 123, 231, 234.
Словене, 83.
Slovenský noviny. 197.
Смарагдов, 197, 288, 407, 469.
Сміцікляс Ґеорґій, 416.
Смирнов, 229, 265 (op. cit.).
Смотрицький, 459.
Снятин, 380.
Снігурський Іван, 8, 401.
Современник, 503.
Сокаль, 17.
Соколівка, 83, 534.
Сокульський Йосиф, В. 35, 36, 43, 48, 49, 77, 78, 84, 89, 118, 120, 139, 140, 150, 152, 157, 158, 162, 173, 174, 176, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 188, 199, 202, 204, 205, 212, 219, 220, 224, 225, 242, 247, 266, 283, 320, 321, 335, 366, 367, 371, 386, 388, 389, 397, 398, 403, 404, 423, 424, 539.
Сокульська Домінїкія, 48, 49, 77, 89.
Соловйов Стефан, 198.
Солтеш Йосиф, 246.
Соневицький Никола, 46, 47, 95.
Сонч, 382.
Сопів, 86.
Сорока Лев, 86, 88.
Сосновський Лев, 7, 24, 84, 88, 161, 192, 206, 239, 246, 520, 525.
Spór o ruską azbukę, 452, 458, 459, 478.
Срезневський, 3 (op. cit.), 208, 229 (op. cit.), 367, 379.
Ставлїк, кардинал, 403.
Стадіон, 462.
Станич Марко, 245.
Станкович, 240.
Станиславів, 87, 214, 225, 247, 450.
Старецький Михайло, 381.
Старогвоздець, 47.
Стирия, 293.
Стражницький Антонїй, 143, 196, 210, 245.

Стрий, 189, 245, 276, 315.
Строєв, 442.
Стройновський, 226.
Струтин, 231, 506.
Студієнко, 531, 536.
Ступницький Іван, 16, 178.
Суд Любушин, 123.
Супрасльська рукопись, 4.
Сухецький, 462.
Сухомлїнов, 433, 437, 438, 439.
Сучава, 305, 324, 325, 336, 365.
Сцитовський Іван, 380, 381, 409.
Сцилля, 484.

Талапкович, 369, 381.
Тальцит, 518.
Танячкевич, 248.
Танчаковський, 243.
Татари, 350.
Тарас Бульба, 2, 5, 8, 333.
Тарновський ґр. 402.
Телиховський, 7, 14.
Теребовля, 199.
Терлецький, 203.
Терлецький Іполїт, 272, 273, 274, 276, 295, 315, 329, 351, 352, 364, 419, 427, 429.
Тернопіль, 27, 55, 56, 57, 77, 80, 87, 89, 105, 106, 109, 110, 135, 199, 214, 225, 241, 297, 298, 301, 328, 342, 371, 375, 518.
Тисьмениця, 18, 314, 380, 545.
Тихович Яків, 85, 224, 316.
Тлусте, 33, 332.
Товарницький Іван, 85, 359, 456.
Товарницький Петро, 133.
Товмачик, 106, 231, 475.
Томашек, 51, 227.
Тордінач Ґеорґій, 410.
Toriszka, 246.
Тоусте, 245.
Тощів, 109.
Трещаковський, 35, 90, 109, 110, 155, 173, 521.
Трибухівції, 243.
Трохановський, 246.
Трускавець, 76, 77.
Тулов, 532.
Тун (мінїстер), 12, 34, 292, 298, 453, 456, 469, 476, 490.
Туптало Дмитро, 525.
Турянський Коганович Мих. 261.
Турция, 248.
Турки, 198.
Тютчев, 198, 211.

Угорщина, 5, 10, 11, 18, 40, 94, 134, 319, 485, 516, 519.
Угорцї, 400.
Угринів, 22, 247, 302, 354.
Узембло, 457.
Ужів, 272.
Ужгород, 155.
Україна, 229 (op. cit.), 544.
Унґвар, 6, 60, 61, 136, 221, 243, 244, 257, 427, 437.
Ундольський, 101.
Унів, 19, 50, 104, 116, 117, 138, 198, 237, 267, 276, 277, 308, 309, 322, 330, 331, 338, 344, 345, 395, 538, 546.
Урбанович, 86.
Урбанський, 370.
Урицький, 8 (op. cit.), 231.
Устиянович Никола, 53 (op. cit.), 65, 72, 73, 235, 422, 441, 446, 479, 486, 487, 495, 497, 503, 525, 529, 530.
Устрялов, 278.
Утишків, 86, 88.

Файль, 298, 312.
Фараон, 119.
Федорович Володимир, 99, (op. cit.).
Ференц, 61.
Феслер, 295.
Фестенек, 298.
Філярет (митроп.) 78, 195, (op. cit.).
Фільотей, 267.
Фирчак Юлїян, 245.
Фіяля, 387.
Фльоренция, 328, 426.

Фріч, 333.
Forro, 246.
Фортуна, 487.
Франция, 198, 328, 372, 442.
Французи, 74.
Фурх, 519 (op. cit.).

Халявський, 514.
Харибда, 484.
Харків, 508.
Хлїбичин польний, 1.
Хмельницький, 531.
Ходачків, 55.
Ханинський, 7, 18, 40, 69, 79, 218, 226, 254, 365, 449, 496, 516.
Хомутов, 198.
Хомчин, 77.
Хомчинський Орест, 233.
Хомяков, 201, 492.
Хоцемір, 85.
Хрестоматия, 5, 13, 19, 21, 22, 24, 32, 44, 45, 51, 52, 67, 68, 108, 114, 123, 125, 129, 136, 143, 145, 153, 160, 164, 168, 177, 182, 191, 195, 196, 198, 219, 228, 229, 236, 250, 259, 306, 463, 493, 523, 546.
Хронїка Грабянки, 474, 581.
Хронїка Самовидця, 471, 474, 513.

Царевич, 133.
Царгород, 273.
Zeitung wie die Tataren dem Grossfürsten aus der Mosgau in seine Landschaft gefallen, 150.
Цьвіти з наднїстровоі Левади, 197.
Ценява, 383.
Церковная Газета, 2, 255, 260, 262, 266, 267, 276, 279, 281, 284, 285, 295, 304, 305, 308, 309, 314, 315, 323, 325, 327, 329, 330, 339, 347, 348, 349, 351, 354, 357, 358, 361, 364, 376, 379, 388, 391, 393, 398, 399, 404, 406, 416, 420, 437, 440.
Церковный Вѣстникъ, 225, 398, 406, 409, 415, 416, 419.
Цибик Лука, 142, 206, 213, 245, 315, 355, 380, 415, 416.
Ціпановський Яків, 85, 334, 335, 415, 501.
Цурковський Андрій, 246.

Чайковський, 1, 56.
Чарторийський, (князь), 402, 432.
Чвартацький, 246, 315, 379.
Чев (назва Днїстра при устю), 96.
Челяковський, 19, 20 (op. cit.), 58, 150.
Чепелї, 23, 518.
Чепелївський, 2.
Черемош, 76.
Черкавський, 259, 319, 325, 356, 365, 446, 455, 465, 467, 468, 478, 495, 503.
Черлюнчакевич Омелян, 244.
Черлюнчакевич Йосиф, др. 24, 86, 168, 244, 316, 317, 347, 352, 354, 373, 379, 390, 396, 407, 430.
Черлючак, 153.
Чермак, 388.
Чернянський, 107, 113, 114.
Чернівції, 155, 247, 318, 319, 334, 353, 365, 366.
Чернишевський, 123.
Чернихів, 404.
Чертеж, 315.
Чехи, 71, 205, 406, 445, 465.
Чопей Антін, 147, 243.
Чорногорський Данило, 133.
Чортків, 243.
Чтенія Моск. общ. древн. 281, 473, 507, 508.
Чупра, др. 4.
Чургович, 243.

Шабадос Іван, 245.
Шайноха Карло, 471, 472, 474, 475.

Шаламон Йосиф, 155.
Шанковський, 295, 247, 545.
Шараневич Ізидор, 28, 29, 165, 166, 248, 249, 252, 253, 262, 315, 356, 379, 436, 441.
Шафарик, 20 (op. cit.), 58, 182, 306, 307, 439, 449.
Шашкевич Григорий, 5 (op. cit.), 12, 21, 22, 24, 26, 27, 32, 33, 34. 39, 43, 51, 52, 53, 67, 101, 108, 114, 123, 126, 129, 143, 145, 186, 197, 198, 209, 222, 228, 253, 255, 259, 264, 290, 293, 300, 346, 354, 364, 368, 369, 384, 390, 406, 408, 435, 441, 442, 443, 445, 452, 456, 458, 459, 461, 464, 467, 469, 477, 499, 500, 517, 522.
Шашкевич Маркіян, 6 (op. cit.), 98, 526.
Швайцарія, 372.
Шварценберґ (кардинал пражський), 292.
Швец, 379
Шеверйов, 219, 262, 336, 355.
Шевчинський, (порівнай: Броваркевич), 128.
Шекспір, 422.
Шехович Северин, 82, 84, 158, 161, 162, 165, 170, 171, 172, 174, 175, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 190, 192, 193, 200, 205, 206, 207, 209, 213, 215, 228, 239, 240, 241, 247, 248, 254, 262, 272, 276, 280, 281, 282, 295, 296, 303, 305, 314, 324, 325, 328, 336, 365, 366, 373, 465, 495, 542.
Шіґет, 247.
Шимкович, 17 (op. cit.), 120.
Шляйхер, 32.
Шмарековський, 87, 243.
Шмолїгович Михайло, 246.
Шмід, 61 (op. cit.), 63, 70, 361, 382.
Шоош Денис, 245.
Шоош Ґеорґій, 245, 487.
Штіґліц, 405.
Штрекер Карло, 334.
Штроменґер, 405, 464.
Штур Людевит, 771, 182, 207 (op. cit), 219.
Шуйський, 235.
Шумавський Йосафат, 20, 474.

Щуровський, 136.

Южноруський Зборник, 510.
Юнґман, 219.
Юркевич, 49, 241.

Яблінка, 302.
Яворів, 82, 84, 86, 99, 100.
Яворський Степан, 195.
Язловець, 243, 302.
Яжів, 86.
Якубович 542.
Яновський, др. 8 (op. cit.), 231, (op. cit.), 259, 459.
Янович Петро, 98, (op. cit.), 100, 207, (op. cit.), 244, 257, 482, 516, 517, 519.
Ярослав, 151, 222.
Ясенів, 234, 336.
Ясеницький, 133.
Ясинський, 382.
Ясси, 236.
Яхимович Григорий, 12, 18, 53, 233, 235, 295, 317, 326, 335, 381, 402, 406, 408, 426, 458, 476, 489, 490, 520.
Яхторів, 246.

Показчик річевий.

А.

Абонент, 26.
Авдиенция, 51, 53, 227, 255, 477, 479.
автоґрав, 455, 457, 522.
автономія, 475.
аґент, 154.
адміністрация, 67, 79, 377.
адміністратор, 377.
адюнкт, 131.
ажіо, 4, 9, 14, 119.
акафистник, 257.
альманах, 14.
амфібії, 219.
анахронізм, 113.
антиквар, 351.
апарат, 68.
аритметика, 33, 515, 517.
археольоґ, 442.
архів, 402.
архидієцезия, 75, 305, 419.
архиепіскопство, 31, 62, 141.
архиепархія, 84, 141.
архиерейське посланіє, 50.
архиерей, 35, 90, 102, 129, 141, 152, 272, 283, 285, 287, 317, 348, 352, 354, 358, 380, 381, 392, 402, 409, 419, 541.
архимандрия, 322.
арцибіскуп, 323.
асистент, 216.
атом, 351.

Б.

Базар, 10.
бібліоґрафія, 5, 36, 211, 279, 296, 380.
бібліоґраф, 413, 428.
бібліотека, 36, 55, 82.
бібліотека руського „Народного Дому“, 84, 87, 162, 198, 239, 272, 295, 485.
белетристика, 28, 541.
бикове болото, 96.
благочесть, 18.
богогласник, 258, 488.
богородична церква, 38.
богослов, 24, 29, 130, 142, 316, 317.
богословіє, 18, 46, 85, 230, 271.
богочестіє, 83.
ботаніка, 81.
буквар, 70, 231.
бухгальтерия, 40, 43, 405.

В.

Вакациї, 68, 76, 152, 359, 368, 407, 408. 459, 533, 542.
Василияни, 232, 274, 332, 402.
вдовича комісия, 56.
візія, 96.
віцепрезидент, 271, 272.
віцеректор, 85, 314, 316, 347.
всеседмичник, 496.

Г.

Гексаметер, 121.
гражданка, 34.
граматика, 21, 22, 24, 44, 51, 52, 57, 61, 63, 106.
грамота, 141.
громове сьвято, (день сьв. Пантелеймона), 96.

Ґ.

Ґвардия народна, 388.
ґенеальоґія, 95.
ґеоґрафія, 2, 76, 209, 211, 227, 249.
ґеольоґія, 455.
ґеометрия, 2, 228, 517.
ґерманїзация, 41.
ґімназия, 13, 28, 45, 83, 84, 91, 98, 100, 133, 136, 154, 209, 217, 218, 227, 318, 352, 353, 365, 382, 462, 467, 500, 505, 542.

Д.

Декан, 26.
деканат, 302.
деклярация, 358, 376.
декрет, 67, 545.
денунцияция, 453.
департамент, 405.
депутация, 46, 53, 500.
депутований, 46.
діецезия, 75, 109, 141, 233.
дікціонар, 432.
Дім народний, 1, 15, 31, 32, 43, 62, 64, 82, 87, 88, 93, 103, 109, 110, 111, 128, 129, 140, 142, 160, 161, 162, 172, 181, 198, 225, 239, 266, 272, 291, 295, 323, 326, 330, 377, 378, 389, 397, 398, 405, 416, 419, 421, 424, 441, 452, 464, 481, 484, 485, 491, 505, 542.
дискурс, 383.
догматика, 347, 352, 372, 379, 390, 477.
догматика пасторальна, 35.
докторат, 44.

Е.

едукация, 83.
екзамен, 3.
екзамінатор, 3, 84.
експедитор, 41.
експозитура, 186.
енциклїка, 406, 431.
енцикльопедия, 22, 28, 33, 41.
епархія, 60, 85, 101, 102, 131, 221, 272, 305, 344, 408, 415, 438, 447, 539.
епіскоп, 12, 35, 53, 92, 129, 233, 237, 265, 272, 284, 317, 323, 329, 357, 362, 401, 410, 416, 446, 469, 484.
ерекціональні ґрунти, 96.
етимольоґія, 45.
етноґрафія, 289.

Ж.

Журнал, 34, 39, 40.

З.

Золотник, 9.
зоольоґія, 21, 24, 219.

І.

Ігумен, 105, 427, 428.
ієромонах, 400.
імператорська Академия Наук, 251, 357, 367, 529.
імператорська бібліотека, 412, 413, 414, 442.
інвентар, 56, 76, 249, 262.
інсталяция, 484.
Інститут Оссолїнських, 343.
інститут de propaganda fide, 22.
ірмольоґіон, 258, 392.
істория, 17, 18, 22, 29, 30, 37, 56, 76.
історіоґраф, 96.

К.

кавция, 23, 27, 34, 40, 476.
каліґрафія, 47.
канон воскресний, 496.
капітульний архів, 401.
кардинал, 292, 294, 295, 305, 317, 323, 326, 335, 354, 380, 381, 391, 406, 409.
катедра, 44, 255.
катехит, 43, 84, 133, 135, 199, 260, 299, 324, 481, 522.
катехитика, 35.
клир, 12, 101, 141, 361, 406, 425, 538.
колядки, 496.
колятор, 344.
колїзия, 40.
комітат, 447.
комісар, 19.
комісия, 2, 8, 32, 43, 47, 57, 72, 110, 161, 266, 300, 301, 323, 377, 408, 445, 446, 458, 460, 469, 498, 499.
конкордат, 129, 265.
контракт, 67.
контумация, 158.
конлрибуция, 434.
конституция, 434.
консистория, 28, 45, 54, 73, 80, 84, 85, 141, 165, 181, 186, 272, 299, 317, 318, 319, 323, 324, 334, 344, 352, 353, 403, 417, 479, 506, 523, 538, 539, 543.
конференция, 12, 17.
концесия, 34, 39, 478.
кооператор, 61, 365.
кордор, 163.
коректа, 40, 44, 50, 67, 112, 114.
коректор, 41.
кореспондент, 10, 11, 84, 225.
королївське чеське общество наук, 84.
крехівський монастир, 69.
крехівські памятники, 117.
крилошанин, 17, 19, 28, 35, 60, 70, 84, 85, 233, 295, 315, 353, 366, 394, 401, 419, 420, 421, 440, 488, 506, 545.
курія, 317.
кустос. 261, 314, 380, 488.

Л.

Лавра задарівська, 1.
Леванта, 35.
лексікон, 235.
лексікоґрафія, 236.
ліверант, 13.
лиман, 184.
ліцей, 366.
льоґіка, 512, 530, 537.
локоть, 68.
лут, 4, 214.

М.

маґістрат, 93, 136.
маґдебурський закон, 401.
манїфест царя Николи, 198.
математика, 2, 30, 370, 515, 517.
Матиця руська, 6, 8, 42, 46, 113, 115, 117, 161, 162, 225, 227, 232, 238, 239, 267, 282, 329, 332, 337, 422, 424, 428, 435, 439, 498, 530, 542.
Матиця чеська, 58.
методика, 269.
механїка, 329.
Мехитаристи (монахи), 21, 22, 33, 67, 79, 123, 153, 168, 196, 258, 441, 520.
меценас, 28.
мінеральоґія, 44, 81, 236.
мінїстер, 12, 43, 51, 52, 54, 227, 229, 250, 254, 255, 256, 263, 264, 265, 288, 292, 293, 312, 351, 427, 447, 449, 462, 465, 469, 472, 475.
мінїстерство, 12, 20, 21, 22, 24, 39, 51, 53, 55, 66, 67, 78, 79, 143, 208, 209, 226, 228, 234, 250, 251, 256, 291, 292, 293, 299, 300, 309, 313, 317, 327, 368, 373, 395, 407, 427,

448, 462, 463, 464, 475, 490, 520, 522.
місяцеслов, 5, 12, 18, 25, 75, 95, 115, 165, 182, 258, 284, 299, 304, 320, 322, 324, 325, 332, 338, 352, 376, 505, 546.
мітольоґія, 143, 326.
мітра, 12, 326.
митрополїя, 237.
митрополит, 11, 12, 19, 50, 62, 85, 138, 141, 194, 230, 236, 237, 267, 274, 283, 307, 308, 309, 315, 321, 330, 331, 334, 335, 343, 344, 346, 406, 408, 409, 426, 435, 440, 446, 473, 476, 482, 484, 489, 491, 501, 502, 503.
молебник, 6, 231, 232.
молитвенник, 72, 131.
молитвослов київський, 95.
монархія, 330.
монастир бучацький, 104.
монастир лаврівський, 401.
монах, 381.
монополь, 33.
москалїзм, 41.
московщина, 83.
музей, 58.
музей Нар. Дому, 295.

Н.

Намісник, 51, 215, 308, 332, 475, 506.
намісництво, 165, 218, 300, 334, 353, 394, 395.
науки парохіяльні, 16.
некрольоґ, 2, 131, 135.
нопоконон, 508.
нотар консисториї, 6.
нота конснсторська, 14.
нунций, 11, 12, 35, 69, 101, 265, 317.
нунциятура, 327.

О.

Облїґация, 225.
октава, 34.
октоїх, 323, 381.
опозиция, 12, 94, 317.
орден, 402.
орден Франц Йосифа, 84.
ординаріят, 75, 420, 468.
ортоґрафія, 20, 406, 448, 484. 490.
отаман, 333.

П.

Памфлет, 57.
панщина, 41.
папа, 406.
папізм, 48.
парастас, 157.
пасквіль, 82, 94.
патент, 485.
патерик, 95, 111.
патриярх, 147, 173, 267, 274.
педаґоґіка, 269, 369, 375, 376, 430, 431, 486.
педаґоґ, 368.
переводчик, 84.
питомець, 83, 84, 86, 130, 140.
полїция, 30.
посадник, 109.
почаївський монастир, 68.
посольство, 320, 328, 413.
правительство, 10, 18, 26, 34, 52, 57, 77, 93, 102, 127, 134, 135, 146, 151, 161, 171, 242, 257, 318, 319, 342, 348, 398, 406, 436, 485, 540.
правопись, 18, 19, 21, 39, 465.
православіє, 12, 119, 122, 131, 151.
пралат, 35.
президия, 51, 264.
презвітерия, 95.
Премонстратензи (монахи), 91.
пренумерата, 40.
препаранда, 92, 94, 155.
претендент, 51, 460.
префект, 85.
примас, 12, 50, 85.
провінция, 406.
провінциялка, 162.
пропаґанда, 83, 317.

проповіди, 30, 31, 33, 42, 54, 61, 63.
протестантизм, 485.
протоєрей, 328.
протоігумен, 380, 385.
псалтир, 82.
психольоґія, 530.

Р.

Рабат, 8.
рабство, 34.
райхстаґ, 388.
редактор, 31, 32, 39, 40, 46, 61, 69, 84, 87, 90, 144, 158, 161, 170, 173, 209, 224, 268, 276, 327, 329, 336, 358, 440, 457, 480, 495, 523, 537.
редакция, 26, 27, 31, 97, 112, 113, 115, 124, 130, 131, 136, 137, 161, 164, 185, 209, 220, 241, 278, 279, 295, 296, 323, 398, 407, 447, 490, 538, 541, 544.
редакцийний фонд, 40.
реквізиция, 29.
ректорат, 79.
ректор, 85, 101, 245, 316, 329, 353, 534, 536.
реферат, 43, 382.
референт, 22, 51, 85, 255, 264, 288, 292, 293, 298, 312, 406.
реформа, 41.
риґарозум, 144.
рукопись, 1, 5, 25, 32, 33, 296, 307, 355, 373, 379, 381, 407, 412, 452, 492, 493, 494.

С.

Самозванець, 234.
санскрит, 143.
св. вечер, 55.
священство, 12.
секретар, 22.
семінария духовна, 75, 79.
сеніор, 359.
Сильвестрів вечер, 56.
Синод св., 74, 388.
систем, 41.
Скит манявський, 197.
служебник, 125, 126, 130, 134, 139, 400.
Собор, 1.
собор епіскопський, 400, 402, 439.
соборчик, 413.
совітник 2, 5, 41, 43, 51, 56, 84, 85, 86, 145, 226, 255, 256, 259, 264, 298, 300, 319, 362, 384, 434, 452.
сотрудник, 39, 40, 43, 69, 90, 133, 402, 428, 490, 540.
ставропиґійський інститут, 8, 68, 84, 85, 105, 135, 197, 221, 258, 261, 295, 359, 528, 542.
Ставропиґія, 17, 21, 23, 25, 30, 42, 47, 54, 66, 91, 98, 99, 124, 142, 155, 158, 170, 223, 279, 429, 431, 519.
стипендия, 30.
субвенция, 18, 520.
суперревідент, 67.
суфраґан, 194, 323, 344, 346.
схоліярх, 28, 74.

Т.

табеля, 73.
театр, 72.
тенденции, 34.
термінольоґія, 149, 219, 250, 382, 383.
типікіон, 258, 487.
толково псалтир, 267.
требник, 488.
тріод, 430, 439.
трифолой, 99.
тропар, 99.

У.

Ультрамонтанїзм, 59.
унїверситет, 84, 85, 198, 217, 226, 265, 342, 379, 390, 514.
унїя, 12, 49, 129, 185, 324, 458.
унїформ, 2.
устави Матиці, 8.

устав соединенія, 231.
устав церковний, 35.
училище, 11, 13.

Ф.

фанатизм, 24.
фанатик, 24, 316.
фізика, 30, 325, 329, 337, 370.
фізична ґеоґрафія, 3, 515.
фонд вдів і сиріт по сьвященниках, 1, 9, 295, 305, 329, 542.
Фринтанеум, 230.

Ц.

Цензура, 30, 209, 452, 528, 531.
церемонїя, 311.

Ч.

чаша, 35.
четвероевангелие, 400, 401, 402.
читанка, 6, 8, 231, 232.

Ш.

Шематизм епархіяльний, 120, 276, 334, 377, 436, 488.
шематизм дієцизальний, 234.
шульберіхт, 401.
шурин, 36, 112, 140, 150, 434.

Є.

Єзуїти, 13, 35, 79, 139, 140, 186, 283, 402.

Ю.

Юр св. (катедра), 235, 238, 264.

Спис листів*).

Число | Стор.

1. (1). Лист Йосифа Левицького до Якова Гололовацького пис. дня 5 (18) II. 1850 р. 1
2. (2). Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 26. VI. 1851 р. 2
3. (4). Теми задач руської мови, завдані Я. Головацьким в домініканській ґімназиї в р. 1851. 3
4. (25). Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, писаний перед 21. XII. 1851 р. 4
5. (26). Записка Якова Головацького в справі висланих ним книжок на руки Івана Головацького при кінци 1851 р. . 8
6. (24). Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, пис. по 21. XII. 1851 р. 9
7. (3). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 22. XII. 1851 р. (3. сїчня 1852 р.) 13
8. (5). Лист Юлїяна (?) Лавровського до Якова Головацького, без дати, пис. 1852 р. (?) 14
9. (6). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. I. 1852 р. 15
10. (7). Поквітованя Головацького на взяті книжки з 12. сїчня 1852 р. і Ів. Ступницького, пізн. епіскопа в Перемишли на побрані гроші, дня 5. вересня 1857 р. . . 16
11. (8). Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 12. (24.) сїчня 1852 р. 16
12. (9). Лист Антонїя Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 18. V. 1852 р. 19

---

*) Зачеркнені числа означають числа бібліотеки „Народного Дому“.

Число | Стор.
13. (10). Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького пис. дня 10. VI. 1852 р. 9
14. (13.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 10. (22.) VIII. 1852 р. 21
15. (11.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 12. (24.) VIII. 1852 р. 23
16. (14.) Лист Івана Головацького до Ів. Гушалевича, пис. дня 1. IX. 1852 р. 25
17. (23.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. 1852 р. 27
18. (15.) Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. 1852 р. 28
19. (12.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 7. X. 1852 р. 29
20. (16.) Лист д-ра А. Радолинського до Якова Головацького пис. дня 21. X. 1852 р. 30
21. (19.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. XI. 1852 р. 32
22. (20.) Лист Йосифа Сокульського до Якова Головацького пис. 1. XI. 1852 р. 35
23. (18.) Лист Івана Головацького до видавця Зубрицького „Исторіи“ пис. дня 1/13 XI. 1852 р. 37
24. (32.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, без дати, пис. після 15. XI. 1852 р. 38
25. (22.) Лист Івана Головацького до брата Якова пис. 1852 р. 38
26. (30.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. 1852 р. 41
27. (29.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. без. дати, мабуть, 1852 р. 42
28. (39.) Начерк листу Якова Головацького до д-ра Радолинського пис. дня 1. I. 1853 р. 42
29. (21.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 21. XII. 1852 р. (2. січня 1853 р.) 43
30. (44.) Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 2. III. 1853 р. 45
31. (45.) Лист Николи Соневицького до Якова Головацького, пис. дня 4. III. 1853 р. 46
32. (46.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 6. III. 1853 р. 47

Число		Стор.
33.	(47.) Лист Йосифа і Домінїкії Сокульських до Якова Головацького, пис. дня 16. III. 1853 р.	48
34.	(48.) Лист Кульчицького до Якова Головацького, пис. дня 20. III. 1853 р.	49
35.	(49.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. III. 1853 р.	50
36.	(50.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1853 р.	50
37.	(51.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1853 р.	55
38.	(52.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня. 18. IV. 1853 р.	57
39.	(53.) Лист Анатоля Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 29. IV. 1853 р.	59
40.	(130.) Лист Андрея Радолинського до Якова Головацького, пис. дня 20. IV. 1853 р.	61
41.	(131.) Записка Якова Головацького в справі висланих дня 1. (13.) V. 1853 р. книжок	64
42.	(137.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 14. V. 1853 р.	65
43.	(115 і 148.) Лист Івана Головацького до брата Якова. пис. дня 3. (15.) V. 1853 р.	66
44.	(132.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7. (19.) V. 1853 р.	69
45.	(134.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7[19. мая (травня) 1853 р.	71
46.	(139.) Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 24. V. 1853 р.	72
47.	(140.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 25. V. (6. VI.) 1853 р.	74
48.	(141.) Лист Фр. Павлїчка до Якова Головацького, пис. дня 15. VI. 1853 р.	75
49.	(143.) Лист Петра Головацького до брата Якова, пис. дня 2. VII. 1853 р.	76
50.	(144.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 10. VII. 1853 р.	77
51.	(145.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 13. (25.) VII. 1853 р.	78
52.	(150.) Лист Емил. Головацького до брата Якова, пис. дня 30. VII. 1853 р.	79

Число | Стор.
53. (152.) Лист Петра Головацького до незвісної особи пис. дня 16. VIII. 1853 р. 80
54. (153.) Лист проф. Лобажевського до Якова Головацького, пис. дня 18. VIII. 1853 р. 81
55. (149.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 24. VIII. (5. IX.) 1853 р. 81
56. (155.) Анонімний пасквіль Северина Шеховича, висланий під адресою Йосифа Лозинського, дня 13. IX. 1853 р. . 82
57. (40 і 146.) Два списи предплатників на I. том проповідий д-ра Радолинського, виставлені рукою Якова Головацького в р. 1853 84
58. (154 і 326.) Начерк листу Якова Головацького до д-ра Радолинського, пис. дня 9. (21.) IX. 1853 р. . . 87
59. (93.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 28. IX. 1853 р. 89
60. (155.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. (4. X.) 1853 р. 90
61. (37.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького пис. в поч. жовтня 1853 р. 91
62. (31.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати, писаний після 11. X. 1853 р. 93
63. (159.) Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 30. X. 1853 р. 94
64. (158.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 28. жовтня (9. падол.) 1853 р. 98
65. (160.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 29. XI. (11. XII.) 1853 р. 100
66. (55.) Лист Ант. Петрушевича до Михайла Малиновського пис. дня 12. XII. 1853 р. 103
67. (56.) Лист. Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 14. XII. 1853 р. 104
68. (161.) Лист Модеста Мацїєвського до Якова Головацького пис. дня 8. (20.) XII. 1852 р. 161
69. (54.) Лист Клим. Меруновича до „Зорѣ Галицкои“, пис. дня 11/23. грудня 1853 р. 105
70. (59.) Лист Н. Сабата до Якова Головацького, пис. дня 30. XII. 1853 р. 106
71. (34.) Лист Антонїя Пашковського до Я. Головацького, без дати, пис. в р. 1853 (?) 107

Число Стор.

72. (57.) Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 20. XII. 1853 р. (1. I. 1854.) 107
73. (58.) Лист Климентия Меруновича до Якова Головацького, пис. дня (21. XII. 1853) 2. I. 1854. 109
74. (66.) Начерк листу Якова Головацького до Ів. Трещаковського, пис. дня 4. (16.) I. 1854 р. 110
75. (41.) Лист Йосифа Левицького, писаний до Якова Головацького, дня 28. I. 1854 р. 111
76. (67.) Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського. пис. дня 31. I. 1854 р. 112
77. (68.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9. II. 1854 р. 114
78. (69.) Лист Антонія Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 21. II. 1854 р. 116
79. (70.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 21. II. 1854 р. 117
80. (43.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) III. 1854 р. 118
81. (71.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) марта 1854 р. 118
82. (72.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. дня 15. III. 1854 р. 120
83. (73.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 19. III. (I. IV.) 1854 р. 121
84. (74.) Рахунки за печатане катехізиса Ал. Духновича, пис. рукою Я. Головацького 29. III. (10. IV.) 1854 р. . . 125
85. (76.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) IV. 1854 р. (з дописко‌ю Віктора Добрянського) 126
86. (79.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 31. IV. 1854 р. 127
87. (133.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. V. 1854 р. 128
88. (82.) Лист І. Досковського до Якова Головацького, пис. дня 8. V. 1854 р. 130
89. (60.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. в маю 1854 р. 131
90. (80.) Лист Евстахія Герасимовича до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1854 р. 132
91. (81.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького пис. дня 8. (20.) V. 1854 р. 134

92. (136.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) V. 1854 р. 134
93. (83.) Лист Клима Меруновича до Якова Головацького, пис. дня 13 (25.) V. 1854 р. 135
94. (86.) Лист Анатоля Вітошинського до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1854 р., до якого долучений лист Мих. Маркоша до Анат. Вітошинського, пис. дня 2. III. 1854 р. 136
95. (87.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 2. VI. 1854 р. 138
96. (85.) Лист. Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. V. (3. VI.) 1854 р. 138
97. (88.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 21. VI. 1854 р. 139
98. (89.) Лист Михайла Бешкидта до Якова Головацького, пис. дня 1. VII. 1854 р. 141
99. (90.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 5. VII. 1854 р. 142
100. (147.) Лист Ів. Головацького до брата Якова, пис. дня 15. (27.) липня 1854 р. 145
101. (92.) Лист С. Громеки до Якова Головацького, пис. дня 22. IX. 1854 р. 146
102. (91.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) IX. 1854 р. 147
103. (65.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. перед днем 1. жовтня 1854 р. . . 148
104. (156.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 24. IX. (6. X.) 1854 р. 148
105. (94.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 8. X. 1854 р. 149
106. (98.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 19. X. 1854 р. 150
107. (96.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 14. (26.) X. 1854 р. 152
108. (97.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 15. (27.) X. 1854 р. 154
109. (31.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. перед днем 4. (16.) XI. 1854 р. 155
110. (99.) Записка Як. Головацького в справі висланих книжок до В. Добрянського дня 4. (16.) XI. 1854 р. . . 156
111. (101.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1854 р. 157

Число Стор.
112. (114.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. після дня 24. XI. 1854 р. . . . 158
113. (102.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, писаний дня 28. XI. 1854 р. 160
114. (103.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 6. XII. 1854 р. 161
115. (104.) Лист. Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 7. XII. 1854 р. 163
116. (61.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р. 164
117. (64.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р. 164
118. (35.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. 1854 р. (?) 165
119. (109.) Лист К. Яроміра Ербена до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1854 р. 167
120. (108.) Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня (22. XII.) 3. I. 1855 р. 167
121. (165.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 21. I. 1855 р. 169
122. (166.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 14. (26.) I. 1855 р. 169
123. (169.) Лист Віктора Добрянського до Якова Головацького, пис. дня 14. II. 1855 р. 172
124. (116.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, писаний дня 15. II. 1855 р. 173
125. (167.) Начерк листу Якова Головацького до А. Духновича, пис. дня 4. (16.) II. 1855 р. 174
126. (551.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 7. (20.) II. 1855 р. 175
127. (62.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. в лютім 1855 р. 181
128. (36.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. 1855 р. 183
129. (552.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 11. (27.) II. 1855 р. 183
130. (118.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. III. 1855 р. 185
131. (?) Спис книжок, висланих Як. Головацьким Н. Сабатови дня 12. (24.) III. 1855 р. 187

Число | Стор.
132. (553.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 13. (25.) III. 1855 р. . . . 187
133. (175.) Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 1. IV. 1855 р. . . . 190
134. (?) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в цьвітни 1855 р. . . . 192
135. (75.) Лист. Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 3. IV. 1855 р. . . . 193
136. (99. і 111.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. IV. 1855 р. . . . 194
137. (174.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) IV. 1855 р. . . . 199
138. (176.) Лист Ів. Раковського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) IV. 1855 р. . . . 199
139. (120.) Лист Івана Головацького до Северина Шеховича, пис. дня 7. (19.) IV. 1855 р. . . . 200
140. (121.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 11. V. 1855 р. . . . 202
141. (178.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 27. мая 1855 р. . . . 204
142. (177.) Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 12. мая 1855 р. . . . 205
143. (197.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати, пис. перед червнем 1855 р. . . . 206
144. (123.) Лист Я. Досковського до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) червня 1855 р. . . . 207
145. (122.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. (18.) червня 1855 р. . . . 208
146. (125.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 21. VI. 1855 р. . . . 211
147. (124.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 17. (29.) VI 1855 р. . . . 212
148. (225.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 23. VI. (5. VII.) 1855 р. . . . 213
149. (173.) Лист Якова Досковського до Якова Головацького, пис. дня 26. VI. (8. VII.) 1855 р. . . . 215
150. (180.) Лист А. Париловича до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) VII. 1855 р. . . . 216
151. (181.) Лист Теодора Білоуса до Богдана Дїдицького, пис. дня 30. VIII. 1855 р. . . . 217

Число — Стор.

152. (164.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, без дати, пис. в перших днях вересня 1855 р. . . 218
153. (28.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. без дати 1855 р. 219
154. (182.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 8. IX. 1855 р. 219
155. (184.) Лист Михайла Маркоша до Якова Галовацького, пис. дня 16. IX. 1855 р. 220
156. (555.) Лист Ванька до Якова Головацького, писаний дня 9. X. 1855 р. 221
157. (183.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 27. IX. (9. X.) 1855 р. 223
158. (100.) Лист І. Антоневича до Якова Головацького, пис. дня 15. XI. 1855 р. 224
159. (185.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 22. XI. 1855 р. 224
160. (128 і 126.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. XII. 1855 р. 226
161. (186.) Лист Н. Сабата до Якова Головацького, писаний дня 11. XII. 1855 р. 231
162. (107). Лист Йосифа Левицького до Якова Головацького, пис. дня 20. XII. 1855 р. 233
163. (127.) Лист Михайла Косака до Якова Головацького, пис. дня 22. XII. 1855 р. 235
164. (187.) Лист Антонїя Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1855 р. 236
165. (192.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. 1855 р. (?) 237
166. (196.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, без дати, пис. в р. 1855 239
167. (113.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в р. 1855 (?) 240
168. (199.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. в р. 1855 241
169. (210.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 28. II. (12. III.) 1853 р. 242
170. (560.) Спис передплатників „Семейной Библіотеки“ з року 1855, зладжений Яковом Головацьким 243
171. (129). Записка Якова Головацького в справі передплати на „Исторію Гал. Руси“ Дениса Зубрицького в лїтах 1852–5 247

Число Стор.

172. (195.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. з поч. 1856 р. 248
173. (200.) Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 19. I. 1856 р. 248
174. (205.) Лист Івана Головацького до брата Якова, писаний дня 8. II. 1856 р. 250
175. (206.) Лист Ізидора Шараневича до Якова Головацького, пис. дня 13. II. 1856 р. 252
176. (203). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 13. (15.) II. 1856 р. 253
177. (204). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) II. 1856 р. , ... 255
178. (208.) Лист I. Яновича до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1856 р. 257
179. (209.) Лист Михайла Маркоша до Якова Головацького, пис. дня 24. II. 1856 р. 257
180. (211.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 25. II. (9. Ш.) 1856 р. 259
181. (202.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) Ш. 1856 р. 261
182. (212.) Лист Богдана Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 18. Ш. 1856 р. 262
183. (214.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 26. Ш. 1856 р. 263
184. (215.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 31. Ш. 1856 р. 266
185. (78.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 9. IV. 1856 р. 267
186. (219.) Лист Вячеслава Ганки до Якова Головацького, пис. дня 9. IV. 1856 р. 268
187. (554.) Лист Карла Владислава Запа до Якова Головацького, пис. дня 12. П. 1856 р. 268
188. (220.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) мая 1856 р. 270
189. (218.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 5. (17.) IV. 1856 р. 271
190. (221.) Лист Іполита Терлецького до Якова Головацького, пис. дня 7. (19.) V. 1856 р. 273
191. (222.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 27. V. 1856 р. 276

Число Стор.

192. (227.) Лист Карла Владислава Запа до Я. Головацького, пис. дня 3. VI. 1856 р. 277
193. (191.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, писаний перед 31. V. (12. VI.) 1856 р. . . 278
194. (224.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 20. VI. (2. VII.) 1856 р. 280
195. (226.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) VII. 1856 р. 281
196. (179.) Записка Якова Головацького в справі висилки книжок і рахунків з Н. Сабатом, з датами 10/VI. 1852 і 6. (18.) VII. 1856 р. 282
197. (231.) Лист Й. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 24. VII. 1856 р. 283
198. (229.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 14. (26.) VII. 1856 р. 284
199. (230.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 22—31. VII. 1856 р. 286
200. (233.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. серпня 1856 р. 291
201. (223.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. VIII. 1856 р. 292
202. (234.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) IX. 1856 р. 293
203. (235.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 19. (IX.) (1. X.) 1856 р. 294
204. (236). Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 3. X. 1856 р. 296
205. (237). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11. (23.) X. 1856 р. 298
206. (238.) Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 25. X. 1856 р. 298
207. (239.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького пис. дня 25. X. 1856 р. 300
208. (240.) Лист Марк. Попеля до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1856 р. 301
209. (242.) Лист Бурачинського до Якова Головацького, пис. дня 14. XI. 1856 р. 302
210. (243.) Лист Емил. Головацького до брата Якова, пис. дня 15. XI. 1856 р. 302

Число Стор.

211. (244.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1856 р. 303
212. (241.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) XI. 1856 р. 305
213. (549.) Лист Йосифа Шафарика до Якова Головацького, пис. дня 30. (XI.) 1856 р. 306
214. (245.) Лист. Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 3. XII. 1856 р. 307
215. (247.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 8. XII. 1856 р. 308
216. (105.) Лист І. Ванека до Якова Головацького, пис. дня 17. XII. 1856 р. 309
217. (246). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. (18.) XII. 1856 р. 311
218. (248). Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9 (21.) XII. 1856 р. 311
219. (250.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 16. (28.) XII. 1856 р. 313
220. (194.) Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, без дати, пис. 1856 р. 313
221. (249.) Три списи передплатників „Церковнои Газеты“ в р. 1856 зладжені рукою Я. Головацького . . . 314
222. (253.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. I. 1857 р. 316
223. (252.) Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис. дня 29. XII. 1856 (10. I. 1857) р. 318
224. (254.) Лист Николи Рігельмана до Якова Головацького, пис. дня 10. I. 1857 р. 319
225. (255.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. 14. I. 1857 р. 320
226. (256.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 16. I. 1857 р. 321
227. (193.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. після 13. (25.) I. 1857 р. 322
228. (257.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 20. I. (1. II.) 1857 р. 324
229. (260.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7/2. 1857 р. 326
230. (556.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 7. II. 1857 р. 328

Число | Стор.
231. (259.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) II. 1857 р. 329
232. (261.) Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 15. II. 1857 р. 330
233. (262.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 15. II. 1857 р. 331
234. (264.) Лист Левицького з Тлустого до Якова Головацького, пис. дня 28. II. 1857 р. 331
235. (263.) Лист К. Вл. Запа до Якова Головацького, пис. дня 16. II. 1857 р. 332
236. (265.) Лист І. Острожинського до Якова Головацького, пис. дня 3. III. 1857 р. 334
237. (267.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня. 23. II. (7. III.) 1857 р. 336
238. (267.) Лист Йосифа Скоморовського до Якова Головацького, пис. дня 17. III. 1857 р. 337
239. (266.) Лист Теофіля Павликова до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) III. 1857 р. 338
240. (268.) Виправдане Івана Раковського перед властями в справі великоруської мови, ужив. в „Церковн. Газетѣ“, з дня 21. марта 1857 р. 339
241. (269.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 21. III. 1856 р. 342
242. (270.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 23. III. 1857 р. 343
243. (272.) Лист Антонія Петрушевича до Мих. Малиновського, пис. дня 24. III. 1857 р. 345
244. (273.) Лист І. Гавришкевича з Боброїдів до Якова Головацького, пис. дня 30. III. 1857 р. 346
245. (274.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. IV. 1857 р. 346
246. (271.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 23. III. (4. IV.) 1857 р. 347
247. (276.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 26. IV. 1857 р. 350
248. (277.) Лист Ал. Заклинського до Якова Головацького, пис. дня 27. IV. 1857 р. 352
249. (275.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. V. 1857 р. 353

Число | Стор.

250. (279.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 8. V. 1857 р. 355
251. (278.) Лист І. Раковського до Якова Головацького, пис. дня 3. (15) V. 1857 р. 356
252. (282.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 12. (24.) червня 1856 р. 357
253. (280.) Запрошене на вечер Як. Головацького від сенїора Ставропиг. Інститута, дня 28. VI. 1857 р. . . . 359
254. (281.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 29. VII. 1857 р. 359
255. (283.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 5. VIII. 1857 р. 360
256. (284.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 11. VIII. 1857 р. 362
257. (285.) Лист Северина Шеховича до Якова Головацького, пис. дня 3. IX. 1857 р. 365
258. (286.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 6. IX. 1857 р. 366
259. (287.) Лист з Академиї Наук в Петербурзї до Як. Головацького, пис. дня 26. IX. 1857 р. 367
260. (288.) Записка Н. Маркевича до Якова Головацького, пис. дня 8. X. 1857 р. 367
261. (550.) Лист Богд. Дїдицького до Якова Головацького, пис. дня 23. X. 1857 р. 368
262. (289.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 22. X. (3. XI.) 1857 р. 369
263. (290.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 16. XI. 1857 р. 370
264. (291.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 26. XI. 1857 р. 371
265. (293.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 6. XII. 1857 р. 372
266. (294.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. XII. 1857 р. 373
267. (295 і 297.) Лист І. Скоморовського до Якова Головацького, пис. дня 14. XII. 1857 р. 375
268. (296.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) XII. 1857 р. 376
269. (190.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. 1857 р. 377

Число Стор.

270. (252.) Уривок листу Ів. Головацького до брата Якова, без дати, пис. 1857 р. (?) 378
271. (298.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. I. 1858 р. 379
272. (292.) Спис передплатників „Церковнои Газеты“ в р. 1858 виставлений рукою Я. Головацького 379
273. (563.) Лист Алекс. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) I. 1858 р. 380
274. (564.) Лист Йос. Кобринського до Якова Головацького, пис. дня 17. I. 1858 р. 382
275. (565.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 26. I. 1858 р. 383
276. (566.) Лист Ал. Духновича до Як. Головацького, пис. дня 25. I. (6. II.) 1858 р. . . . , ... 385
277. (567.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 19. II. 1858 р. 386
278. (568.) Лист Вячеслава Дундера до Якова Головацького, пис. дня 20. II. 1858 р. 386
279. (622.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 16. III. 1858 р. 388
280. (300.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 4. (16.) III. 1858 р. 389
281. (562.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 11. (23.) III. 1858 р. 391
282. (623.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 17. (29.) III. 1858 р. 392
283. (299.) Лист Едв. Грона до Якова Головацького, з дня 29. III. 1858 р. 393
284. (632.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) IV. 1858 р. 393
285. (301.) Посьвідчене Якова Савчиньского на одержані від Якова Головацького гроші з дня 4. IV. 1858 р. . . 394
286. (631.) Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) IV. 1858 р. 394
287. (630.) Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 25. IV. (7. V.) 1858 р. 395
288. (304.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. VI. 1858 р. 396
289. (629.) Лист Авг. Бельовського до Якова Головацького, без дати, пис. 1858 р. 396

Число Стор.

290. (305.) Лист П. Кулїша до Якова Головацького, пис. дня 8. VI. 1858 р. 397
291. (628.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 10. VI. 1858 р. 397
292. (627.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 1. (13.) VI. 1858 р. 398
293. (307.) Лист Николи Макарова до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) 1858 р. 399
294. (476.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 20. VI. 1858 р. 400
295. (306.) Лист кардинала Ставліка до Якова Головацького, пис. дня 30. червня 1858 р. 403
296. (626.) Лист Йос. Вас. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 1. липня 1858 р. 403
297. (308 і 309.) Начерк листу Якова Головацького до Ник. Макарова пис. 5. (17.) VII. 1858 р. 404
298. (625.) Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, пис. перед дн. 28. VII. 1858 р. 405
299. (624.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 28. липня 1858 р. 408
300. (310.) Лист кардинала Івана Сцитовського (?) до Якова Головацького, пис. дня 2. VIII. 1858 р. 409
301. (311.) Лист Ґеорґ. Тордінача до Якова Головацького, пис. дня 8. VIII. 1858 р. 410
302. (312.) Лист Василя Потурічіча до Якова Головацького, пис. дня 11. VIII. 1858 р. 410
303. (313.) Лист Карла Гінца до Якова Головацького, пис. дня 9. IX. 1858 р. 411
304. (IV.) Лист Фр. Мікльосіча до Якова Головацького, пис. дня 10. IX. 1858 р. 411
305. (314.) Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис. дня 6. X. 1858 р. 412
306. (633.) Лист Івана Наумовича до Якова Головацького, пис. дня 2. (14.) X. 1858 р. 413
307. (315.) Лист Барона Корфу до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) X. 1858 р. 414
308. (487.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. X. 1858 р. 414
309. (634.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 14. (26.) X 1858 р. 415

Число Стор.

310. (312.) Лист Вас. Потурічіча до Якова Головацького, пис. дня 28. X. 1858 р. 416
311. (316.) Лист Якова Савчиньского до Якова Головацького, пис. дня 2. XI. 1858 р. 417
312. (317.) I. Начерк листу Якова Головацького до барона Корфу, пис. 7. XI. 1858 р. і II. німецьке подане о. Дион. Бурачиньского до Консисториї на парохію Нівочин, пис. дня 25. липня 1858 р. 417
313. (636.) Лист Мих. Куземського до Якова Головацького, пис. дня 23. XI. (5. XII.) 1858 р. 418
314. (637.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 9. (21.) XII. 1858 р. 420
315. (486.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 10. XII. 1858 р. 421
316. (638.) Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 26. XII. 1858 р. 422
317. (319.) Лист І. В. Сокульського до Якова Головацького, без дати, пис. 1858 р. 423
318. (527.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 2. I. 1859 р. 425
319. (318.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 29. XII. 1858 р. (10. I. 1859) 426
320. (602.) Лист Іполита Вол. Терлецького до Якова Головацького, пис. дня 17. (29.) I. 1859 р. 427
321. (603.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 28. II. 1859 р. 429
322. (604.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 10. III. 1859 р. 430
323. (321.) Начерк листу Якова Головацького до бар. Корфу, пис. дня 12. III. 1859 р. 431
324. (598.) Лист Карла Влад. Запа до Якова Головацького, пис. дня 17. III. 1859 р. 433
325. (600.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, без дати, пис. в марті 1859 р. 434
326. (599.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 18. III. 1859 р. 434
327. (320.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 6. (18.) III. 1859 р. 436
328. (323.) Два начерки листів Якова Головацького: I. до К. В. Запа, II. до В. Ганки ,пис. дня 12. (24.) III. 1859 р. 437

Число Стор.
329. (591.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 23. III. (4. IV.) 1859 р. 439
330. (601.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. в цьвітни 1859 р. 440
331. (322.) Лист Барона Корфу до Якова Головацького, пис. дня 6. IV. 1859 р. 442
332. (605.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. (20.) IV. 1859 р. 443
333. (495.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 22. IV. 1859 р. 444
334. (606.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. (15.) V. 1859 р. 444
335. (607.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня 8. (20.) V. 1859 р. 446
336. (611.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 18. (30.) V. 1859 р. 447
337. (608.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 3. VI. 1859 р. 450
338. (609.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 3. VI. 1859 р. 451
339. (610.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 24. (V.) 5. VI. 1859 р. 454
340. (596.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 12. VI. 1859 р. 455
341. (597.) Лист Богдана Дідицького до Якова Головацького, пис. дня 13. VI. і 21. VII. 1859 р. 457
342. (502.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 4. (16.) VI. 1859 р. 460
343. (592.) Начерк листу Якова Головацького до Григ. Шашкевича пис. дня 25. VI. 1859 р. 461
344. (325.) Начерк листу Якова Головацького до Пант. Куліша з дня 30. VI. 1859 р. 463
345. (595.) Лист Григория Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 9. VII. 1859 р. 464
346. (508.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 16. VII. 1859 р. 467
347. (594.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 15. (27.) VII. 1859 р. 468
348. (528.) Лист Іполита Криницького до Якова Головацького, пис. дня 19. IX. 1859 р. 470

Число — Стор.

349. (511.) Лист Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня 2. X. 1859 р. 471
350. (593.) Лист Івана Раковського до Якова Головацького, пис. дня (24. IX.) 6. X. 1859 р. 472
351. (512.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 19. X. 1859 р. 473
352. (612.) Лист Карла Шайнохи до Якова Головацького, пис. дня 1. XI. 1859 р. 474
353. (515.) Лист Василя Головацького до брата Якова, пис. дня 5. XI. 1859 р. 475
354. (614.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 8. (21.) XI. 1859 р. 476
355. (524.) Лист Ант. Петрушевича до Якова Головацького, пис. дня 12. XII. 1859 р. 478
356. (615.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 7. (19.) XII. 1859 р. 479
357. (529.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис, дня 4. I. 1860 р. 481
358. (587.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (24. XII. 1859) 5. I. 1860 р. 482
359. (586.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 6. I. 1860 р. 483
360. (530.) Лист Теодора Білоуса до Якова Головацького, пис. дня 7. I. 1860 р. 484
361. (590.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (6.) 18. II. 1860 р. 485
362. (589.) Лист Николи Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 11. III. 1860 р. 486
363. (588.) Лист Ґеорґія Шооша до Якова Головацького, пис. дня (1.) 13. III. 1860 р. 487
364. (585.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 2. (14.) III 1860 р. 489
365. (584.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня 7. (19.) III. 1860 р. 491
366. (583.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 23. IV. 1860 р. 492
367. (582.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (18.) 30. IV. 1860 р. 493
368. (581.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 3. V. 1860 р. 494

Число — Стор.

369. (580.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (8.) 20. V. 1860 р. 496

370. (579.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня (11.) 23. V. 1860 р. 497

371. (578.) Лист Ал. Духновича до Якова Головацького, пис. дня (25. V.) 6. VI. 1860 р. 498

372. (577.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. 1860 р. 498

373. (576.) Лист Григ. Шашкевича до Якова Головацького, пис. дня 3. II. 1861 р. 499

374. (571.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 2. X. 1861 р. 501

375. (574.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 7. XII. 1861 р. 502

376. (573.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня 16. I. 1862 р. 504

377. (572.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, пис. дня (4.) 17. II. 1862 р. 506

378. (330.) Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис. дня 26. II. 1849 р. 507

379. (331.) Лист В. П. Печаткіна до Якова Головацького, пис. дня 2. III. 1849 р. 508

380. (336.) Лист П. П. Должикова до Дан. Гартенштайна, пис. дня 9. VII. 1849 р. 509

381. (351.) Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 23. X. 1850 р. 510

382. (бібл. тов. ім. Шевч.) Лист Вас. Ковалського до Мих. Козановича, пис. дня 2. XI. 1850 р. 511

383. (352.) Лист Павла Петровича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 30. XI. 1850 р. 512

384. (354.) Лист Ізаака Гартенштайна до Якова Головацького, пис. дня 25. XII. 1850 р. 514

385. (617.) Лист Івана Головацького до брата Якова, без дати, при кінци 1850 р. 515

386. (616.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 9. (20.) VII. 1851 р. 518

387. (642.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 1. (13.) IV. 1852 р. 521

388. (362.) Лист Василя Ковалського до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) V. 1852 р. 524

Число Стор.

389. (302.) Лист Юстина Желехівського до Якова Головацького, пис. дня 12. (24.) VI. 1852 р. 527
390. (360.) Лист Теодора Білоуса до Івана Гушалевича, пис. дня 17. IX. 1852 р. 528
391. (366.) Лист П. П. Должикова до Якова Головацького, пис. дня 20. II. 1853 р. 528
392. (375.) Лист Юлїяна Вислобоцького до Якова Головацького, пис. дня 23. VI. 1853 р. 529
393. (639.) Лист А. Устияновича до Якова Головацького, пис. дня 8. IX. 1853 р. 529
394. (370.) Лист Петра Павловича Должикова до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1853 р. 530
395. (640.) Начерк листу Якова Головацького до П. П. Должикова, пис. дня 11. (23.) IX. 1853 р. 532
396. (369.) Лист Івана Головацького до брата Якова, пис. дня 20. X. 1853 р. 533
397. (641.) Начерк листу Якова Головацького до П. П. Долкова, пис. дня 19. (31.) XII. 1853 р. 536
398. (?) Лист Ант. Петрушевича до Мих. Малиновського (?), пис. дня 21. I. 1854 р. 537
399. (381.) Лист Мих. Бешкидта до Якова Головацького, пис. дня 9. IX. 1854 р. 538
400. (548.) Лист Йос. В. Сокульського до Якова Головацького, пис. дня 3. XI. 1854 р. 539
401. (391.) Програма „Семейной Библіотеки“ призначена для її співробітників 540
402. (390.) Лист Дим. Гузара до Якова Головацького, пис. дня 16. (28.) VIII. 1855 р. 542
403. (б тов. Шевч.) Лист Василя Ковалського до Мих. Козановича, пис. дня 25. VIII. 1856 р. 543
404. (410.) Лист Йосифа Сембратовича до Івана Гушалевича, пис. дня 14. XII. 1856 р. 545
405. (411.) Лист Івана Гушалевича до Якова Головацького, без дати, пис. при кінци 1856 р. 545

Корон

Записки Наукового Товариства імени Шевченка т. I—XXII, XXV—XXX, XXXIII, XXXIV, XXXVII — LXV по 3·00, т. XXIII — IV 5·00, т. XXXI—II, XXXV—XXXVI по 5·00, комплети I—XX по 48·00, I—L по . . . 120·00

Збірник фільольоґічної секциї т. I: Т. Шевченко, хроніка його житя, т. I., нап. О. Кониський, 3·—, на ліпшім папері 4·00, в оправі . . . 5·00

„ т. II: Розвідки М. Драгоманова, про українську народню словесність і письменство, т. I. 3·00, на ліпшім пап. . . . . 4·00

„ т. III: Розвідки М. Драгоманова, т. папері . 4·00

„ т. IV: Т. Шевченко, хроніка його житя, т. II., нап. О. Кониський . 4·00

„ т. V: Про говор галицьких Лемків, нап. І. Верхратський . . . 5·00

„ т. VI: Посмертні праці М. Дикарева . . . . 4·00

Збірник історично-фільософічної секциї т. I і II ровійшли ся (Історія України-Руси, нап. М. Грушевський, вид. друге див.: М. Грушевський)

„ т. III—IV: Істория України-Руси т. III, на звич. пап. 5·00, в оправі . 6·40

т. V: Матеріяли до історії духового житя Галицької Руси XVIII—XIX в. 4·00

„ т. VI і VII: Істория України-Руси, нап. М. Грушевський т. IV. 4·50, на ліпшім папері . . . . 5·50

„ т. VIII: Істория України-Руси, нап. М. Грушевський т. V ч. I . 4·50

Збірник математично-природописно-лікарської секциї, т. I, II, III і IX по 3·— т. IV—VIII (кождий в двох окремих випусках) по . . . . 2·00

„Зоря“ письмо літературно-наукове р. II, V по . . . . . . 6·00

„ „ „ „ р. VI, IX по . . . . 10·00

„ „ літерат.-наук. ілюстроване р. XIII, XV, XVI, XVII і XVIII по 12·00

Руська історична бібліотека:

т. I. С. Качала — Коротка історня Руси . . . . 2·40

т. II. М. Костомаров — Дві рус. народности, Федеративні засновини, Нарис народ. історії . . . . 4·00

т. III. і IV. Д. Іловайський — Княжий период України-Руси . . 6·80

т. V. М. Смирнов, М. Дашкевич, І. Шараневич — Монографії до історії України-Руси . . . . 3·00

т. VI. Антонович Вол. і Іловайський Д. — Історня великого князівства литовського . . . . 3·20

т. VII. Іван Линниченко: Суспільні верстви Галицької Руси XIV—XV в. 20

т. VIII. Розвідки про церковні відносини на Україні-Руси XVI—XVIII вв 2·00

IX—XII. М. Костомаров — Богдан Хмельницький . . . . . 12·80

XIII. „ Гетьмановане Виговського і Ю. Хмельницького . 3·20

XIV—XVI. „ Руїна . . . . 8·40

XVII—XVIII. М. Костомаров — Мазепа і Мазепинці, В. Антонович Останні часи козаччини на Правобережі . . . . . . 6·60

XIX. Розвідки про народні рухи на Україні-Руси в XVIII в. . . . 3·60

XX. Шульгин — Начерк Коліївщини . . . . 3·00

XXI і XXII. Розвідки про селяньство на Україні-Руси в XV—XVIII ст 5·00

XXIII і XXIV. Розвідки про міста і міщанство . . . . . . 5·00

Інґрем Дж. Історія політичної економії . . . . 4·00

Кавцкі Кароль, Народність і її початки . . . . 0·60

Калитовський Ом. Др. — Материяли до літератури апокрифічної . . 0·70

Кельнер Л. Др. — Історня педаґоґії . . . . 1·20

Кареев М. Фільософія історії . . . . 0·25

Колесса Ол. Др. — Юрий Косован-Федькович . . . . . . 0·60

Кониський О. Листи про Ірляндію . . . . 0·45

Конрад Й. Національна економія . . . . 2·30

Костомарів М. — Руська історня в житеписах ч. II і III по . . . 1·00

„ Письмо до ред. Колокола . . . . 2·00

Кримський А. Мусулманство і його будучність . . . . . . 1·70

Левицький Нечуй І. — Сьвітогляд українського народу . . . . 0·60

Левицький К. Др. — Німецько-руський правничий словар . . . . 7·00

„ Руська Правда . . . . 1·00

Літературно-науковий Вістник, річна передплата 16·00, повні річники 1899—1904 по 16·00, книжки V—XII за 1898, з додатком розпочатих у попередніх книжках статей . . . . 12·00

Лясcаль Ф. Про суть конституції . . . . 0·30

Масарик Т. Ідеали гуманности . . . . 0·36

Матеріяли до українсько-руської етнольоґії т. I і III. . . . . . 11·00

„ т. II, IV—V і VII (містить моноґрафію проф. Шухевича про Гуцулів) 22·00

	Корон
Николаєвич Я. — Опис каменецького повіту	2·00
Міцкевич А. До галицьких приятелів, зі вступом і поясненнями	0·46
Огоновський Ом. Др. Історня руської літератури т. II. 6·00, т. III. 8·00, т. IV	2·00
„ Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache	3·00
Олехнович В. Раси Европи	0·70
Онишкевич Г. — Руська бібліотека т. III	3·00
Памятки українсько-руської мови і літератури, т. I. Апокріфи старозавітні	4·00
„ „ „ „ „ т. II і III. Апокріфи новозавітні по	5·00
Павлик М. — Про читальні	1·00
„ М. П. Драгоманов, его ювілей, похорон, автобіографія і спис творів	4·00
„ Якуб Гаватович	1·00
Партицький О. — Старинна історня Галичини	6·00
„ Словянська держава перед двома тисячами літ	0·20
„ Провідні ідеї в письмах Т. Шевченка	0·70
„ Скандинавщина в давній Руси	0·40
„ Слово о полку Ігоревім	1·60
Партицький О. Темні місця в Слові о полку Ігоревім	2.80
Правнича часопись, річник IV—V по 6·00, VI, VII — X по	2.00
Правнича бібліотека т. I вип. 1, т. II вип. 1 і 2	
Правнича і економічна часопись, т. I—III по 3·00, т. IV—V і VI—VII по	4·00
„Правда“ письмо літературно-наукове з 1873, 76, 77, 79, 89—96 по	4·00
„ з р. 1878 2·00, річн. XIII з доповненем	3·00
Пулюй І., Непропаща сила	0·20
„ Нові і перемінні звізди	0·16
Раковський І., Вік нашої землі	0·10
„ Вулькани	0·30
Рудницький С. — Українські козаки в 1625—1630 р.	1·00
„ Руські землі Польської Корони при кінці XV в.	0·80
Сеньобо Ш., Австрия в XIX ст.	0·80
„ Міжнародні революцийні партії	0·40
Спис творів Ів. Франка за 25 літ його літературної діяльности	1·00
Стоцький С. — Буковинська Русь	2·40
Студинський К. Др. — Лірники, студия	0·40
„ Пересторога, історично-літературна студия	2·00
Тен Г., Фільософія штуки	1·00
Терлецький О. Москвофіли й народовці	0·30
Томашівський С. Народні рухи в Галицькій Руси 1648 р.	2·00
„ Податкові ухвали за Казимира Ягайловича в Польщі	3·00
„ Київська Ковачина 1855 р.	0·10
„ Маруся Богуславка в укр. літературі	2·00
Уайт Д. А., Розвій географічних поглядів	0·30
„ Розвій астрон. поглядів	0·46
„ Розвій поглядів на лихву	0·30
„ Розмови з Л. Толстим	0·30
Українсько-руська бібліотека т. I, 6·00, II, 4·00, IV, 3·00, оправні о 1·20 дорожші.	
Уманець і Спілка — Словар російсько-український т. I—IV	12·00
Л. Фер. Будда і Буддізм	0·80
Ферріер Е. Дарвінізм	1·30
Флямаріон К. Про небо	2·00
Франко Ів. Нарис історії фільософії	0·60
„ Наші коляди	0·40
„ Іван Вишенський	2·00
„ Про панщину і її знесене 1848 р.	0·60
„ Хмельнищина 1648—9 р. в сучасних віршах	2·00
„ Слово о Лазаревѣ воскресеніи	0·50
„ Апокріфічне евангеліе Псевдо-Матвія	0·30
„ Шевченко героем польської революцийної легенди	0·40
Целевич Ю. Др. — Історня Скиту Манявського	2·40
Целевич О. Причинки до зносин П. Дорошенка з Польщею	0·40
„ Участь козаків в Смоленській війні 1633—4 рр.	1·00
Щурат Чернеча република на Афоні	0·20
„ „Чернець“ Т. Шевченка, студия	0·20